قامووسی
رسته

(٤)

# قامووسی رسته

بەرگی چوارەم

ك • ل • م • ن • هـ • و • ي

نوسینی:

مەلا مەحموودی گەلاڵەیی

٤

دار المعرفة

بەیرووت

١٤٣١ك ٢٠١٠ز

**الكاف**: پيتى بيستو دووه له پيتهكانى هيجا، شوێنى لێ هاتنه دهرهوهى بنكى زوبانو ئالۆى ئهملاونهولاى قورگه ئهم پيته جارى واههيه حهرفى جهرهو ئيسم مهجرور دهكا وهكوو دهڵێ: (زيد كالأسد) لهھهمان كات دا ماناى لێكچون (تهشبيه) دهگهيهنێ ٥ يان ماناى تهوكيدو جهخت كردنهوه دهگهيهنێ وهكوو دهڵێى: (ليس كَمِثْلِهِ شيئٌ) بۆ ماناى تريش دێ.

**الْكاكاو**: درهختێكه لهپێرى (البرازية الأسطر قولية) ٥ لهسهرهتادا لهئهمريكا ههبووهو لهوێوه گوێزراوهتهوه بۆ وڵاتى تر ٥ لهبهرهكهى شهرابى كاكاو دروست دهكرێ ههروا حهڵواشى لێ دروست دهكرێ.

**كَئِبَ كَئْبَةً**: دهروونى توشى خهمۆكىو خهفۆكى بوو، ههستى به تێشكاوى دهروونى كرد بههۆى خهمو خهفهتى زۆرهوه.

**اكْأبَ فلاناً**: فلانكهسى خهفهتبارو خهمۆك كرد.

**إكْتَأبَ**: بهمانا (كَئِبَ) دێ.

**إكْتَأبَ وجْهُ الأرض**: ڕووبهرى زهوى گۆڕاو ڕهش داگيرسا.

**الْكَأباء**: خهمو خهفهتى زۆر.

**كَأدَ عليه الأمر كَأداً**: كارهكه قورسو گران بوو.

**تَكَأدَهُ الأمرُ**: كارهكهى لهسهر قورسو گران بوو.

**تَكأدَهُ الأمرُ**: بهمانا (تَكَأدَهُ) دێ.

**تَكَأدَهُ الشَيْئَ**: شتهكهى بهتهكهللوفو ئهرك ئهنجام دا.

**إكْوَادُ الشَيْخ**: پيرهمێردهكه بههۆى پيرييهوه تووشى لهرزه لهرزو شهپله بووه.

**الكَأداءُ**: زهحمهتو ناخۆشىو ئهركى گران ٥ دهگوترێ: (عقبة كَأداءُ) چورتهو لهمپهرێكى قورسو گرانه بهزهحمهت لادهبرێ، زاڵبوون بهسهرى دا زۆر ناخۆشه.

**الكُؤداء**: ههناسه ههڵكێشانى قوڵ بههۆى غهمو خهفهتهوه.

**الكُؤودُ**: (عقبة كَؤود) لهمپهرى قورسو گران كێشهى وهها چارهسهركردنى زهحمهت بێ.

**الكأسُ**: پياڵه شهراب؛ كهشهرابى تێدا بێ ٥ يان خودى شهراب ٥ (ك:أكؤس

كأس
المكحلة
الكتاب
الكف
المكتل
الكروان
الكبابة
الكبد
الكباث
الكنكوت
الكبش
كلية
الكركي
الكركدن
الكرة
الكرباج
الكلب
الكبيبة
الكباب

الكرم
الكتان
الكاكاو
الكركدية
الكركم
الكثيراء
كزبرة البئر
كرات
الكزبرة
إكليل الجبل
الكراويا
الكباد
الكرنب

وكـؤوس) ٥ ئـهمجار وشـهى (كـأس) خـوازراوه بـۆ دهربڕینـی زۆر كـاری ناخۆش دهگوترێ: (سَقاه كَأساً مـن الـذلّ والفرقـة والمـوت) پیالـهى ژێردهسـتهیی یـان پیالـهى لێـك جودابوونـهوه یـان پیالـه شـهرابی مردنی پێ چهشت.

**كَأْكَأ**: ترساو پاشهكشهى كرد.

**تَكَأْكَأَ**: بهمانا (كَأْكَأَ) دێ.

**تَكَأْكَأَ القومُ**: خهڵكهكه كۆبوونـهوهو گهلهكۆمهكیان كرد.

**تَكَأْكَأَ الرجلُ في كلامه**: پیاوهكه لـه قسهكردن دا زمانی گیرا.

**الكَأْكَأُ**: ترسـی زهندهقبـهر ٥ بـازدانو ڕاكردنی دز.

**كَـأنّ**: حـهرفی موشـهبهه بهفیعلـه دهچێته سهر دوو ئیسم یهكـهمیان مهنـصوب دهكـاو دهیكاتـه ئیـسمی خـۆی دووهمیـان مـهرفوع دهكـاو دهیكاتـه خهبـهری خـۆی ٥ وهكـوو (كَأنّ محمداً أسدٌ وكَأنّ خالداً فاهم).

**كَـأيِّن**: ئیـسمێكه پێكهـاتووه لـهپیتی (كـاف) كـه لێكـچون دهگهیـهنێو وشـهى (أيّ) بههـهردووكیان دهبنـه وشـهیهكو تهنوینهكـهى بـهنون دهنووسـرێ مانـاى ژمـارهى زۆر دهگهیهنێ ٥ دهگوترێ: (كَأيّن رجـلاً لقيت) ٥ ههروا دهگوترێ: (كَأيّن مـن رجل لقيت).

**كَبَّهُ لِوجهه، وعلى وجهه**: ڕهپـهو ڕو خستی.

**كَبَّ فلاناً**: فلاّنكهسی خست، بهزوی دا دا.

**أكَبَّ على الشَّيْئِ**: ڕوی كرده شتهكهو پێیهوه مهشغوڵ بوو.

**اكَـبَّ للـشيئِ**: بهسـهر شـتهكهدا چۆمایهوه.

**أُكِبَّ فلان**: فلاّنكـهس بـهزهوی دا درا، ژێر خرا، پهركهمی تووش بوو.

**أُكِبَّ على وجهه**: ڕهپهوڕو خرایه سهر زهوی ٥ ههڵهوگێڕ كرا.

**اكبَّ الرجلُ**: پیاوهكه چاوی لـهزهوی بڕیو زۆر تهماشاى زهوی كرد.

**كَبَّبَ الغزْلَ**: ڕیسهكهى كرده گلۆڵه.

**كَبَّبَ الكباب**: كهبابی دروست كرد.

**إنْكَـبَّ علـى الـشَّيْئِ**: ڕوی تێكـردو وهگری بوو پێوهى مهشغوڵ بوو.

**إنْكَـبَّ لوجهـه**: كهوتـه سـهردهم ٥ ڕهپهوڕو كهوته سهر دهم.

**تَكَابَّ القومُ على الشَّيْئِ**: خهڵكهكه لـــهدهوری كۆبوونـــهوهو گهلهكۆمهكێیان لێ كرد.

**تَكَبَّبَ الرَّملُ**: لمهكه تـهڕ بـوو دوایی تهباری بهست.

**تَكَبَّـبَ فـلان**: فلاّنكـهس خـۆی لـه پۆشاكهكانیهوه پێچا.

**الكَبابُ**: گۆشتی هەنجندراو و برژاو لەسەر پشکۆناگر.

**الكَبَابَةُ**: بەری جۆرە درەختێکە لەپێری فولفولی لە دوورگە خۆرهەلاتییەکانی هیندوستان دەڕوێ، ئەم جۆرە بەرە دەشوبهێتە فولفول‌و کلکۆلەیەکی هەیەو بۆنی خۆشەو تامی تیژە، لەبواری پزیشکی دا بەکاردەهێندرێ بۆریەکانی میز پاك دەکاتەوە ٥ بەکوردیش هەرپێی دەگوترێ کەبابە ٥ یان کەبابەی چینی.

**الكَبَّةُ**: کۆمەلێك مرۆڤ یان هەر کۆمەڵ‌و جەلەبە شتی تر ٥ پەلاماردانێك، شەڕێك، جەلە یاری‌و ڕاکردنێك ٥ دەگوترێ: (لقیتە في الكبة) لەتەنگ‌و چەلەمەو قەرەباڵغی دا توشی هاتم.

**الكُبَّةُ**: بەمانا (الكَبَّة) دێ ٥ قورسایی ٥ دەگوترێ: (ألقی علیه كُبَّتَهُ) قورسایی خۆی خستە سەری.

**الكُبَّةُ من الغزل**: گلۆلە ریسی هەلکراو و خڕ هەلدراو وەکوو تۆپ ٥ پەتاو تاعون ٥ گۆشتی هەنجندراو تێکەلکراو بە بروێش‌و کردنی بەکوبە و ئەمجار کولاندن.

**الكُبَيْبَةُ**: گۆشتی هەنجندراو تێکەلکراو بە وردە برنج یان ساوەر و کردنی بە کوببەو کولاندنی.

**المِكْبابُ**: کەسێك زۆر بڕوانێتە زەوی‌و چاوی لەزەوی ببڕێ.

**كَبَتَ فلان فلاناً**: فلانکەس فلانکەسی زەلیل‌و ریسوا کرد.

**كَبَتَ اللهُ العَدُوَّ**: خودا دوژمنی بەنائومێدی گێڕایەوە.

**كَبَتَ فلان غیظه او شهوَتَهُ**: فلانکەس کەبتی ڕقی خۆی یان ئارەزۆی خۆی کرد.

**إكْتَبَتَ**: دلی پڕ بوو لەغەم‌و خەفەت.

**إنْكَبَتَ**: بۆ موتاوەعەی (کبت) دێ.

**كَبَثَت الحرارة اللحمَ**: گەرمی ڕەنگی گۆشتەکەی گۆڕی.

**كَبِثَ اللحمُ كَبْثاً**: گۆشتەکە گۆڕاو بۆگەن بوو.

**كَبَّثَ السَّفینة**: کەشتییەکەی خوارکردەوە بۆلای زەوی بۆئەوەی بارەکەی لێ داگرێ‌و بیخاتە کەشتییەکی ترەوە.

**الكَبَاثُ**: پێگەیشتوو لە میوەی درەختی ئیراك ٥ دەنکی بەری ئەم درەختە تۆزێك لەدەنکی کوزبورە گەورەترە.

**الكَبیثُ**: گۆشتی گۆڕاو و بۆگەن کردوو.

**كَبَحَ الدابَّةَ كَبْحاً**: ڕێشمەی ولاخەکەی کێشایەوە بۆلای خۆی‌و جلەوی توند

کرد بۆنەوەی ڕابوەستێ‌و نەڕوا.
**كَبَحَ السيارةَ ونحوها**: سەیارەکەی ڕاوەستان ستاپی گرت.
**كَبَحَ فلاناً عن حاجته**: فلآنکەسی لە پێداویستی خۆی گەڕاندەوە.
**كَبَحَ الحائطُ السَّهمَ**: دیوارەکە تیرەکەی گێڕایەوە تیرەکە ئەوەندە تیژو بەهێز نەبوو تێی بچەقێ.
**الكَبَاحَةُ**: ئامێرێکە ئۆتۆمبێل‌و شەمەندەفەری پێ دەوەستێندرێ.
**كَبَدَهُ**: جەرگی هەنگاوت، زەبری لەجەرگی دا.
**كَبَدَ البردُ القومَ**: سەرما لەسەر خەڵکەکە زۆر زەحمەت‌و ناخۆش بوو تەنگی پێ هەڵچنین.
**كَبَدَ فلاناً أو الأمر**: قەصدی فلآنکەسی کرد یان قەصدی فلآن کاری کرد.
**كُبِدَ**: جەرگی ئێشا ٥ (فهو مكبود) ئەو جەرگ زامارە.
**كَبِدَ الرجلُ كَبَداً**: پیاوەکە ئازاری جەرگی لێ پەیدا بوو.
**كَبِدَ الشَّيْئُ**: شتەکە ناوەڕاستی ئەستوور بوو.
**كَبِدَ فلان**: فلآنکەس ناوقەدی ئەستور بوو ٥ لای سەروی ورگی زل بوو ٥ (فهو أكبد وهي كبداء).
**كابَدَ الأمرَ كباداً ومكابدة**: زەحمەت‌و تالآوی شتەکەی چەشت.
**تَكَبَّدَ**: پتەو بوو مەیی خەست بۆوە.
**تَكَبَّدَ الأمرَ**: قەصدی کارەکەی کرد ٥ بەناڕەحەتی‌و زەحمەتی زۆر کارەکەی ئەنجام دا.
**تَكَبَّدت الشمسُ السماءَ**: خۆر گەیشتە ناوەڕاستی ئاسمان.
**تكبّد الفلاةَ**: توانای بەسەر چۆڵەوانی‌و دەشتەکە پەیدا کرد.
**الكُبادُ**: نەخۆشییەکە توشی جەرگ دەبێ.
**الكَبَّادُ**: نارنج؛ درەختێکە بەرەکەی ناخورێ بەلآم روبی لێ دروست دەکرێ ٥ واتە: بەرەکەی دەکرێتە ڕوب.
**الكَبُّودُ**: پاڵتۆیەکە کلآودار کلآوێکی لەگەڵ دایە سەر دادەپۆشێ ٥ سەربازو حەرەس لەزستان دا لەبەری دەکەن.
**الكَبَدُ**: زەحمەت‌و ناڕەحەتی ٥ دەگوترێ: (لقي فلان هذا أمراً كَبَداً) فلآنکەس لەم ئیشەدا توشی زەحمەت‌و ناڕەحەتی بوو.
**الكَبِدُ**: جەرگ ٥ ناوەڕاستی شت ٥ زۆرینەی شت ٥ دەگوترێ: (الشمسُ في كبد السماء) خۆر لەناوەڕاستی ئاسمانە.
**كبِدَ القوس**: ناوەڕاستی کەوان.

**كَبِدَ الأرض**: ئەوەی لەزەوی دا هەیە لە زێڕو زیو و مەعدەنە بەنرخەکان ٥ (أمُّ وَجَعِ الكبد) ڕوەکێکە بەسەر زەوی دا بڵاو دەبێتەوەو گیایەکی لوس‌و پوسە لەوڵاتی ئەوروپاو وڵاتانی دەوری حەوزی دەریای سپی ناوەڕاست دەڕوێ پەلکە گەلاکانی وردە بۆ نەخۆشی جەرگ بەسودە.

**الكِبْدُ**: بەمانا (الكَبِدُ) دێ ٥ (ك: أكباد وكبود).

**الكَبْداءُ**: ناوەڕاستی ئاسمان ٥ دەستاڕ کە بەدەست شتی پێ دەهاڕدرێ.

**الكُبَيْداءُ**: ناوەڕاستی ئاسمان.

**كَبِرَهُ في السن كبراً**: بەساڵ‌و ڕۆژگار تەمەنی لەو زۆرتر بوو ٥ دەگوترێ: (فلان يكبرني بسنة).

**كَبِرَ الرجلُ أو الحيوان**: پیاوەکە یان حەیوانەکە کەوتە ساڵەوەو پیر بوو (فهو كبير) ٥ (ك: كِبار وكُبَراء).

**كَبُرَ عليه الأمرُ**: کارەکەی لەسەر قورس‌و گران بوو.

**اكبَرَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە منداڵی گەورەی بوو.

**اكْبَرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەگەورە زانی‌و بەگەورەی بینی.

**اكْبَرَ فلاناً**: فلانکەسی بەگەورە هاتە بەرچاو.

**كابَرَ فلان فلاناً**: فلانکەس ڕقەبەری فلانکەسی کرد، بەربەرەکانی کرد لەگەورەیی دا، وتی: من لە تۆ گەورەترم.

**كابَرَ فلاناً على حقه**: ئینکاری لەگەڵ فلان کرد لەسەر حەقی خۆی‌و بەسەریدا زاڵ بوو بۆری دا.

**كابَرَ في الخبر أو الحق**: دەربارەی هەواڵەکە، یان مافەکەی بەربەرەکانی کرد.

**كُوبِرَ على ماله**: ماڵ‌و سامانی بەزۆر لێ زەوت کرا.

**كَبَّرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی گەورە کرد ٥ بەگەورەی بینی، واهاتە بەرچاوی کە گەورە بێ.

**كَبَّرَ فلان تكبيراً**: فلانکەس وتی: (الله أكبر).

**تكابَرَ فلانٌ**: فلانکەس خۆی بەپیاوێکی گەورە زانی، خۆی بەخاوەن ڕێز لەقەڵەم دا یان پێی وابوو تەمەنی زۆرە.

**تَكَبَّرَ**: خۆی بەزل زانی‌و ملکەچی حەق‌و ڕاستی نەبوو.

**إستَكْبَرَ**: سەرپێچی کرد لە وەرگرتنی حەق‌و ملی نەدا بۆحەق‌و عەداڵەت‌و لوتبەرزی نواند لەئاست حەق‌و ڕاستی دا.

**إستَكبَرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەگەورە زانیو لەبەرچاوی گەورە بوو.

**الأكبر**: دەگوترێ: (فلان أكبر قومه) فلانکەس نزیکترین کەسی نەتەوەکەیەتی بە باپیریان ٥ (جاءني فلان أكبر النهار) فلانکەس کاتێك هات خۆر بە تەواوی بەرەو ناوەراستی ئاسمان بەرز بوبوەوە.

**الكابر**: گەورە ٥ دەگوترێ: (ورثت المجدَ كابراً عن كابر): شکۆمەندیو مەردایەتیم لەباوكو باپیرەوە بۆماوەتەوەو یەکیان لەیەکی گەورەترو ڕێزدارتر بوون ٥ ڕیش سپیو پیاو ماقوڵ ٥ باپیرە گەورە.

**الكُبَّارُ**: زۆر گەورەو لەڕادەبەدەر.

**الكِبْـرُ**: لوتبەرزیو خۆبەزلزانی ٥ تاوانی گەورەو ٥ زۆرینەی شت، زوربەی شت.

**الكُبْـرُ**: شکۆمەندیو ڕێزو شەرەف ٥ دەگوترێ: (هو كُبْرُ قومه) ئەو پیاوە بەتەمەنترین کەسی بنەماڵەکەیەتی ٥ یان ڕێزدارترین کەسایەتی خێڵەکەیەتی.

**الكَبَرُ**: تەپڵی یەك ڕوو ٥ ڕوەکێکە لە پێری (الكبرية)یەو تەمەنی درێژە، خۆڕسك دەڕوێو دەشرووێندرێ ڕەگو لاسکی دەخورێو لەبواری پزیشکی دا سودی لێ وەردەگیرێ.

**الكِبْرَةُ**: تاوانی گەورە ٥ کوڕە گەورەی باوان.

**الكَبْـرَةُ**: تەمەن درێژو بەساڵاچوو ٥ دەگوترێ: (عَلَتْ فلاناً كَبْرَةٌ) تەمەنی لەفلانکەس زۆرترە.

**الكِبْرِيـاءُ**: شکۆمەندیو گەورەو خاوەن دەسەڵاتو باڵادەست بەسەر هەموو شتێك دا بەهیچ کەس نەچەمێ.

**الكبير**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا، بەمانا گەورەو شکۆمەندو خاوەن دەسەڵات.

**الكبيرَةُ**: تاوانی گەورە ٥ کاری حەرامو نەهی لێ کراو دێ.

**المُتَكَبِّـرُ**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا ٥ گەورەو خاوەن دەسەڵاتو شکۆمەندیی بەجۆرێك لە صیفاتی مەخلوق نەکا.

**كَبْرَتَهُ**: بەکیبریت چارەسەری کرد.

**الكِبْريت**: عونصورێکی نافلزییە، زوو گڕدەگرێ.

**المُكَبْرَتُ**: شلەمەنی کە مادەی کبریتی تێدابێ.

**كَبَسَ البِئْـرَ ونحوها كَبْساً**: بیرەکەی نۆژەن کردەوە بەگڵو قوڕ.

**كَبَسَ الشَّيْئَ**: شتەکەی کەبس کرد، پەستاوتی.

**كَبَسَ على فلان أو دار فلان**: هێرشی کردە سەر فلانکەس.

**كَبَسَ رَأسَه في ثوبه كبوساً**: سەری خستە ناو پۆشاکەکەی و سەری خۆی شاردەوە.

**كَبِسَ فلان كَبساً**: فلانکەس تۆقەسەری بەپێش دا هاتووە ناوچەوانی قوڵ بۆتەوە ٥ (فهو اكبس وهي كبساء) ٥ (قدم كَبساءُ): قاچێکی گۆشتنی ئەستوری خڕ.

**كَبَّسَ الجَسَدَ**: جەستەی نەرم کرد بەشێلان، دەستی بەجەستەی دا هێناو شێلای.

**تَكَبَّسَ الرجلُ**: پیاوەکە سەری خستە ناو گیرفانی کراسەکەیەوە.

**تَكَبَّسَ على الشَيْئ**: خۆی فڕێدایە ناو شتەکەوە.

**الكابوس**: مۆتەکە ٥ زەختێکە دەکەوێتە سەر سنگی نوستوو ناتوانێ جوڵەبکا ٥ دەڵێن: ئەم وشەیە عەرەبی ڕەسەن نیە عەرەبی ڕەسەن ناوی (الجاثوم والباروك)ە.

**الكِباسَةُ**: لقەخورمای تەواو بەلق و پڕژو هێشوە خورماوە.

**الكَبَّاسُ**: ئامێری کەبس کردن، ئامێرێکە خوری و لۆکەو کاغەزو شتی وای پێ کەبس دەکرێ ٥ ئامێرێکە گازی پێ دوردەخرێتەوە لە شوێنی سوتانی بەهۆی زەختی هەواوە.

**الكُبْسُ**: تەلێکی مەعدەنییە قابیلی توانەوەیە دەخرێتە سەر ڕێڕەوی کارەبا کە تەزوی کارەبا زیاد لەئەندازەی خۆی بوو دەتوێتەوە ٥ (بڕوانە مادەی (قَبَسَ)).

**الكِبْسُ**: ئەو گڵەیە بیری پێ سواخ دەدرێ و کەلێن و کونی پێ پڕ دەکرێنەوە.

**الكبيسُ**: جۆرێکە لە خورما کەبس دەکرێ لە پۆشە خورماو شتی وادا.

**الكبيسة** (السنة الكبيسة) لە تەقویمی زایینی دا ئەوەیە کە ڕۆژێك لەمانگی فیبرایەر زیاد بکرێ لەهەرچوار ساڵەکە دا مانگی ناوبراو دەبێتە بیست و نۆ ڕۆژ، لەسێ ساڵی تردا مانگەکە بیست و هەشت ڕۆژبێ بەمەش کەرت و کەم و کوڕی چوار ساڵەکە پڕ دەکەنەوە.

**المِكبَسُ**: بەمانا (الكُبَّاسُ) دێ ٥ (مِكبس التشريح) لەبواری کیمیادا ئامێرێکە بەکاردەهێندرێ بۆ تەشریح و شلەمەنی بەمەبەستەکە بەهۆی هێزی مزەخەوە پالێ پێوەدەنرێ بۆ دەرەوە.

**المَكَبِّسُ**: کەسێکە بەهۆی شێلانەوە بەدەست جەستە نەرم دەکا.

**الكبسولة**: تەرەقەی گولەتۆپ‌و شتی وا ٥ زەرفێکی بچکۆلەیە دوو پارچەیە پێکدا دەکرێن‌و دەرمانیان تێدەکرێ.

**كَبَشَ الشَّيْءَ كَبْشاً**: بەهەموو دەستی پڕی دایە.

**كَبَشَ الزَّرْعَ**: سەمادی کردە دەوروبەری بنکی ڕوەك‌و درەختەکان لوێچ لوێچ.

**الكِباشُ**: خاوەنی کیباش؛ قۆچەقانی هاوێژ.

**الكَبْشُ**: بەران ٥ بەردی گەورە دەخرێتە پەنا دیوار بۆئەوەی دیوارەکە بپارێزێ ٥ ئامێرێکی لە مێژینەی شەڕە کاتی خۆی بەکارهێنراوە بۆ بەرد بارانکردنی قەلاو شورا، بەردی گەورە یان شتی لەو جۆرەی پێ هاوێژراوە بۆناو قەلاو دژ.

**الكَبْشَةُ**: کەوگیر یان ئەسکوێ کە خواردنی پێ لەمەنجەڵ‌و شتی وادەرهێندرێ.

**الكُبَعُ**: حوشتری دەریا، جۆرە ماسییەکە گەورەیە دوگێکی وەکوو دوگی حوشتری هەس.

**كَبْكَبَ فلاناً**: فلانکەسی هێناو بردو خستی.

**كَبْكَبَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەسەریەك دا داو هەڵەو گێڕی کرد فڕێی دایە ناو کونەکەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ﴾.

**كَبْكَبَ المواشي**: ئاژەڵە پەراگەندەکانی گرد کردنەوە.

**تَكَبْكَبَ القومُ**: خەڵکەکە گرد بوونەوە.

**الكَبْكَبُ**: کۆمەڵێك مرۆڤی یەکگرتوو تەبا لەناو خۆیان دا.

**الكَبْكَبَةُ**: بەمانا (الكَبْكَبُ) دێ.

**كَبَلَ الأسيرَ كَبلاً**: دیلەکەی پێوەند کرد.

**كَبَلَ الرجُلَ**: پیاوەکەی خستە بەندیخانەوە، بەندی کرد.

**كَبَلَ غريمه الدين**: قەرزی سەر قەرزدارەکەی دواخست مۆڵەتی دا ماوەیەکی تر بیداتەوە.

**كَبَلَ يمينه على كذا**: دەستی بەسەر شتەکەدا گرت بۆئەوەی لەکیسی نەچێ.

**كابَلَ الدينَ**: قەرزەکەی دواخست.

**كابَلَ الغريم**: خاوەن قەرزەکەی بەتەماکردو جێبەجێی نەکرد.

**كابلَ في شراء الدار**: کڕینی خانوەکەی دواخست بۆئەوەی یەکێکی تر بیکڕێ‌و ئەمجار بەیاسای شوفعە خۆی هەڵی بگرێتەوە.

**كَبَّلَ الأسيرَ**: دیلەکەی کەلەبچە کرد ٥ دەگوترێ: (كَبَّلَ الغُلَّ في يديه):

كەلەبچەی توند خستە دەستیەوەو پەلبەستی کرد.

**كَبَّلَ الرجلَ**: پیاوەکەی لەبەندیخانەدا یا لەشوێنی تردا حەبس کرد.

**الكابول**: لەبواری ئەندازیاری دا بریتیە لەو کۆڵەکە چەقێندراوەی لەلایەکی ڕوبەرەکەدایە.

**الكَبْلُ**: كەلەبچە لەهەر مادەیەك دروستكرابێ ٥ حەبلێكی مەعدەنییە مادەیەکی عازل دەورەی داوەو پەردەو پارێزەرێکی پتەوی هەیە ٥ کۆمەڵێك سلکی جیا جیاو کۆکراوە لەناو پەردەیەکی پتەودا بەکاردەهێندرێ بۆ گەیاندنی تەزوی کارەبا.

**كَبَنَ فلان كَبْناً**: فلانكەس ددانی پێشەوەی بەناوەدا چوون، خوار بوونەوە بۆناو دەمی.

**كَبَنَ عن الشيئ**: لەشتەکەدا لای دا.

**كَبَنَ الشَّيْئَ كَبْناً**: شتەکەی لە ڕێرەوی خۆی لادا، گێڕایەوە بەرەودوا ٥ دەگوترێ: (كبن عنه لِسانُهُ) زمانی خۆی لە غەیبەتکردنو باسکردنی گرتەوە.

**كَبَنَ هديته عن جيرانه ومعارفه**: دیاریو بەخششەکانی لەجیرانو ناسیاوەکانی گرتەوەو ناردی بۆ کەسانی دی.

**كَبَنَ الثَّوبَ**: قوماشەکەی نوشتاندەوە ئەمجار دوری.

**الكَبينَةُ**: ژورێکی بچکۆلەیە لەناو کەشتی دا ڕێبوار تێیدا دەخەوێ ٥ یان ژورێکە لەکەنار دەریاو ڕوبار مەلەکەر جلەکانی تێیدا دادەکەنێ خۆی تێدا ڕوت دەکاتەوە یان جلەکانی تێیدا لەبەر دەکاتەوە ٥ ئێستا کورد پێی دەڵێن: (كابينة).

**كبا الحيوانُ كَبْواً وكُبُواً**: حەیوانەکە سەرسمی داو بەدەمدا کەوت.

**كبا الرجلُ كَبْواً وكبوةً**: پیاوەکە هەڵەنگوتو بەدەمدا کەوت.

**كبا الزَّنْدُ**: چەرخەکە ئاگری نەکردەوە.

**كبا النارَ**: ئاگرەکەی خامۆش کرد بەوە کەخۆڵی بەسەردا کرد ٥ دەشگوترێ: (كبت النارُ) ئاگرەکە خۆڵ دایپۆشیو خامۆش بوو.

**كبا السهمُ**: تیرەکە نیشانەکەی نەپێکا.

**كبا وجهه أو لونه**: ڕوخساری گۆڕا بەهۆی ڕق هەڵسان یان بەهۆی تەپوتۆزو چڵکەوە.

**كبا لون الصبح أو الشمس**: ڕەنگی بەیانی یان هی خۆر تاریك بوو.

**كبا النبتُ**: ڕوەکەکە وشك بوو.

**كبا الغبارُ**: تۆز بەرپابوو بەرز بۆوە.

**اكبى الرجلُ**: پیاوەکە چەرخەکەی ئاگری نەهێنایە دەر.

١ الفلاق ◆ ٢ حصان ◆ ٣ بغل ◆ ٤ مهر ◆ ٥ ثور ◆ ٦ جاموس ◆ ٧ بقرة ◆ ٨ كلب ◆ ٩ دجاج هندي ◆ ١٠ ديك هندي ◆ ١١ حمار ◆ ١٢ كلب ◆ ١٣ دجاجة ◆ ١٤ حمامة زاجلة ◆ ١٥ ديك ◆ ١٦ حمامة ◆ ١٧ ديك ◆ ١٨ و ١٩ دجاجة وفراخها ◆ ٢٠ أرنب ◆ ٢١ عجل

١ خروف ◆ ٢ و ٣ خنزير ◆ ٤ تيس او كرّاز ◆ ٥ كبش ◆ ٦ عنزة ◆ ٧ حمل ◆ ٨ شاة ◆ ٩ نمس ◆ ١٠ كوبي او ارنب الهند ◆ ١١ اوز ◆ ١٢ هر ◆ ١٣ بطة ◆ ١٤ فأرة ◆ ١٥ فرخ البط ◆ ١٦ تمّ

**اكبى وَجْهَهُ:** ڕوخساری گۆڕی.

**اكبى الحَرُّ النبتَ:** گەرما ڕوەکەکەی سیس کرد.

**كبّى النارَ:** خۆڵی بەسەر ئاگرەکەدا کرد.

**كبّى الثوبَ:** قوماشەکەی بوخار کرد.

**إكْتبى على المِجْمَرَة:** خۆی بەسەر قوڵکە ئاگردانەکەدا دا.

**تَكَبَّى على المجمرة:** خۆی بەسەر قوڵکە ئاگردانەکەدا دا.

**الكابى:** گڵی ڕوخەكو بێ پێز ٥ خەڵوز کە ئاگرەکەی کوژابێتەوە ٥ دەگوترێ: (فلان كابى الرماد) فلانکەس خۆڵی زۆرە واتە میوانی زۆر دەبن.

**الكِبا:** کەفی کۆبۆوەی دەوری ئاو (ك: أكْباءَ).

**الكِباءُ:** داری عودو بخورد ٥ یان جۆرێکی تایبەتیە لە بخورد.

**الكَبْوَةُ:** کەوتن بەسەر دەم دا ٥ لەپەندی پێشینان دا هاتووە: (لكل جواد كبوة) ٥ هەروا وشەی (الكبوةُ) بەمانا هەڵوێستە دێ، بەمانا هەڵوێستە کردنو بیرکردنەوەو ڕامان دێ ٥ لەحەدیس دا هاتووە: (ما عرضت الإسلام على أحد إلا كانت عنده كبوة غير أبى بكر فإنه لم يتلعثم).

**الكُبَّةُ:** قوڵکە ئاگردان کە بخوری تێدا بسوتێندرێ.

**الكَثْأَةُ:** تۆوی جیرجیری کێوی.

**كتب الكتابَ كَتْباً وكتاباً وكتابةً:** کتێبەکەی نووسیەوە ٥ دەشگوترێ: (كتب الكتاب) گرێبەستی مارەییەکەی نووسی.

**كتب السقاءَ ونحوه:** کوندە ئاوەکەی بەدو سیرمە دوری.

**كتب القِرْبَةَ:** بەبەن مەشکەکە یان بەبەن کوندەکە دەمی کوندەکەی بەست.

**كتب الله الشَّيْئَ:** خودا شتەکەی فەرزو واجب کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾.

**اكْتَبَهُ:** فێری نووسینی کرد ٥ وەکوو نووسەر هاتە بەرچاوی.

**اكْتَبَ فلاناً القصيدةَ ونحوها:** چامە شیعرەکەی بەسەردا خوێندەوە بۆئەوەی بینووسێتەوە.

**كاتب صديقه:** نامەی بۆ هاوەڵەکەی نووسی.

**كاتب السيدُ العَبْدَ:** خاوەن کۆیلەکە لەگەڵ کۆیلەکەدا گرێبەستی مۆرکرد کە بەوەجبە وەجبە پارەی لێ وەرگرێو ئازادی بکا.

**كَتَّبَ فلاناً:** فلانکەسی فێری نووسین کرد ٥ وای لێ کرد بتوانێ شت بنووسێ.

**كَتَّبَ الكتائب**: كتێبەكانی لێك جیاكردنەوەو ئامادەی كرد بۆ ئەركی سەرشانیان.

**إكْتَتَبَ الرجلُ**: پیاوەكە ناوی خۆی لەدیوانی سوڵتان دا نووسی لە ڕیزی ئەوانەی خۆبەخشن یان دیاری پاشایان پێ دەدرێ، یان هەر شتێكی لەو جۆرە.

**إكْتَتَبَ الكتاب لنفسه**: كتێبەكەی بۆخۆی نووسیەوە.

**تكاتب الصديقان**: دوو هاوەڵ و برادەرەكە نامەیان بۆ یەكتر نووسی.

**تَكَتَّبوا**: خەڵكەكە گردبوونەوە ٥ دەگوترێ: (تَكَتَّبَ الجيش) سوپا گردبۆوە (تَكَتَّبَت الخيل) ئەسپ سوارەكان كۆبوونەوە.

**إسْتَكْتَبَهُ**: بۆی خۆندەوەو نووسیەوە، بەسەریا خوێندەوەو ئەویش نووسیەوە ٥ كردی بەنووسەر.

**الكاتِبُ**: كەسێك پیشەی بڵاوكردنەوەو نووسین دەكاتە ئیشی سەرەكی خۆی ٥ كەسێك ئەركی نووسینی كاروباری ئیداری فەرمی دەكاتە پیشەی خۆی ٥ (ك: كُتابٌ وكتبة).

**الكِتابُ**: كتێب، نامە ٥ قورئان ٥ تەورات ٥ ئینجیل ٥ هەروا ناوە بۆ كتێبێكی سیبویە لەبواری زانیاری نەحودا ٥ (أم الكتاب) ناوە بۆ سورەتی (الفاتحة) ٥ خاوەن نامە ئاسمانییەكان ٥ جولەكەو مەسیحیەكان ٥ ئەجەل ٥ ئەندازە.

**الكِتابَةُ**: پیشەی نووسین.

**الكِتْبَةُ**: حاڵ و وەزعی تایبەتی ٥ نووسینی قەرزو قۆڵە نووسینەوەی كتێب.

**الكُتَّابُ**: حوجرەی فەقێ، حوجرەی سەرەتای فێركردنی منداڵان بۆ خوێندنەوەی قورئان فێركردنی نووسین بەشێوەیەكی سەرەتایی ٥ (ك: كتاتيب).

**الكتيبة**: بەشێكە لە سوپاو لەچەند دەستەو سریەو لق و فەوجێك پێك دێ.

**المكاتِبُ** (في الصحافة): پەیامنێری ڕۆژنامە لەدەرەوەی وڵات.

**المَكْتَبُ**: شوێنی نووسین ٥ شوێنی فێربونی خوێندن و خوێندنەوەی سەرەتایی منداڵان ٥ مێزو تەختەیەك كەلەسەری دابنیشی بۆ شت نووسین ٥ شوێنێكی تایبەتییە ئامادە دەكرێ بۆ ڕاپی كردنی كارێكی تایبەتی وەكوو مەكتەبی پارێزەر، مەكتەبی ئەندازیارو شتی وا.

**المَكْتَبَةُ**: کتێبخانەو پەڕاوخانە بۆ فرۆشتنی کتێبو پێداویستی نووسین ٥ شوێنێکە بۆ هەڵگرتنو پاراستنی کتێب تێیدا.

**المكتوبة**: پێنج فەرزەی نوێژ لەشەو و ڕۆژدا.

**كَتَتِ القِدرُ كتًّا وكتيتاً**: مەنجەڵەکە لەسەرەتای کوڵ هاتنی دا گیزە گیزی لێ هات.

**كَتَّ الرجلُ**: پیاوەکە لەسەرخۆ ڕۆیی، یان هەنگاوەکانی لێك نزیك کردنەوەو شەقاوی پانی نەهاویشتن.

**كَتَّ فلاناً**: فلانکەسی ئازارداو ملکەچی کرد بۆ هەڵوێستو کارێك کە بەرەزامەندیی خۆی نەبوو.

**كَتَّ الكلامَ في اذنه كتًّا**: بەئەسپایی قسەکانی بەگوێچکەدا دا.

**كَتَّ القومَ**: خەڵکەکەی سەرژمێر کردن ٥ بەزۆری بەشێوەی نەفی بەکاردێ ٥ دەگوترێ: (أتانــا بجيش مايُكَتّ) سوپایەکی هێنایە سەرمان لە ئەژمارنایە.

**اكتَّ الكلامَ في اذنه**: بەمانا (كَتَّهُ) دێ.

**اكتَتَّ الحديثَ مني**: قسەو گفتو گۆی لێ شنەوتم.

**تكاتَّ الناسُ**: خەڵکەکە گرد بوونەوەو دەستیان کرد بەهاتوهاوار.

**الكَتُّ**: مرۆڤی دلگۆشتو لەڕ ٥ دەگوترێ: (رجل كَتٌّ إمرأة كتّ).

**الكَثَّةُ**: پەڵە سەوزایی لێرەو لەوێی ناوزەوی ٥ ماڵو کاڵای بێ نرخ.

**كَتَحَ فلاناً كَتْحاً**: شتێکی بەفلانکەس دا کەشوێنەکەی لێ کرد ٥ دەگوترێ: (كَتَحَ وَجْهَهُ بالحَصى) زیخو بەردە وردەی بەدەمو چاودا دا.

**كَتَحَ الريحُ فلاناً**: ڕەشەبا زیخو بەردی بەدەمو چاوی فلان دا دا ٥ یان ڕەشەباکە پۆشاکەکەی لەسەر لابرد.

**كَتَحَ الطعامَ**: لەخواردنەکەی خوارد تاتێری خوارد.

**كَتَحَ الدُّبِيّ الأرضَ**: کولەبێتان چی لەسەر زەوی هەبوو لەسەوزایی هەمووی خوارد.

**الكَتْحُ**: شتێك ڕێی پێست بکەوێو شوێنەکەی لێ بکا.

**كَتْخُدَا**: ئەمینداری فەرمانڕەوا.

**الأكتد**: ناوشان بەرز.

**الكتد**: ناوشان.

**اكترت النّاقَةُ**: حوشترەکە ناوقەدی ئەستور بوو.

**الكِتْرُ**: ناوەڕاستی شت ٥ جۆرە ڕۆیشتنێکە وەکوو ڕۆیشتنی سەرخۆش کەلارە لاری بێ ٥ کەژاوەی بچوك ٥ دووگی حوشتر ٥ باڵەخانەیەك هەلاشی کەوانەیی و

قویبـەیی ٥ دیـوارو شورای مـشتاخه خورماو شتی وا.

**الكِتْرُ**: دووگی حوشتر.

**الكَتْـرَةُ**: بـەمانا (الكِتْـرُ) دێ ٥ جـۆره رۆیـشتنێكه كەشـلو شـێواویو لارەلاری پێوەدیاربێ.

**كَتَعَ الرجلُ كَتْعاً**: پیاوەكه شتەكەی برد.

**كَتَعَ الرجلُ بالشيئ**: پیاوەكە شتەكەی برد.

**كَتَعَ في الأرض كتوعاً**: دووركەوتەوە.

**الأكْتَـعُ**: كەسـێك پەنجـەكانی نوشتاندبنەوە بۆلای بەری دەستیو جومزگـەی بنكـی قامكـەكانی دەركەوتبن ٥ هـەروا وشـەی (أكتـع) بۆ تەوكیـدی (أجمع) دێو دەگـوترێ: (جاء الجيش أجمع أكتع).

**كُتـاعٌ**: دەگـوترێ: (مـا بالـدار كتـاع) خانوەكه كەسی تێدانیە.

**الكُتَـعُ**: خـوێڕیو بەدڕەوشـت ٥ یـان زەلیلو ملكەچ.

**الكَتْعاءُ**: چەتیو، ئافرەتی كۆیله ٥ بـۆ تەوكیـدی مـەعنای (الجَمْعـاء) دێ ٥ دەگـوترێ: (إشـتريت الـدار جَمْعـاء كَتعاءَ).

**الكُتَعَـةُ**: لایـەكی سوراحی ٥ دۆڵـچەی بچوك.

**الكتيـعُ**: پڕوپـوچو خـوێڕی ٥ دەشـگوترێ: (حـول كتيـع) سـاڵێكی تـەواو ٥ (مابالموضع كتيـع) كـەس لـە شوێنەكەدا نیە.

**كَتَـفَ الرجـلُ كَتْفـاً وكتيفـاً**: پیاوەكـە بەشان هەڵتەكاندن ڕۆیی.

**كَتَـف الطـائرُ كَتفـاً**: باڵندەكـە فـڕیو باڵەكانی بۆ دواوە گێڕاندبوونەوە.

**كَتَفَ فلاناً**: شانی فلانكەسی هەنگاوت.

**كَتَـفَ الـسَّرجُ الدَّابَّـةَ**: زینەكـە پـشتی ولاخەكـەی برینـدار كـرد شـانی یـان (جدوی) ولاخەكەی بریندار كرد.

**كَتَـفَ فلانـاً كَتْفـاً**: لـەدواوە دەسـتی فلانكەسی بەستن.

**كَتَفَ الباب**: كونی دەرگاكەی پینە كرد.

**كَتِـفَ الرجـلُ كَتَفـاً**: پیاوەكـە شـانی ئەستورو قەبە بوون.

**كَتِفَ الحيوانُ**: حەیوانەكە شـانی هێشا ٥ (فهو أكتَفُ وهي كتفاء).

**كاتَفَهُ في الأمر وعلى الأمر**: یارمـەتی دا لەكارەكەی دا.

**كَتَّفَ الرجلَ**: لەدواوە هەردوو دەسـتی پیاوەكەی شەتەك دا.

**تكـاتَفَ القـومُ**: خەڵكەكـە یارمـەتی یـەكتریان دا و هاریكـاری یـەكتریان كرد.

**تكَتَّـفَ**: هەردوو دەستی لەسەر سنگی خـۆی خـستنه سـەریەك لـەكاتی نوێژكردن دا.

**الكُتَّافُ**: ئازاری شان.

**الكتاف**: کەلەبچەو دەستبەند.

**الكَتِفُ**: شەپیلك ٥ پاشکۆڵو کۆڵەکەو دیرەگ ٥ پاڵپشت ٥ دەگوترێ: (بنى في الحائط كتفاً).

**الكِتْفُ**: شان.

**الكَتِيفُ**: پینەی ئاسن کەلەدەرگا یان مەنجەڵو شتی وا بدرێ.

**الكتيفة**: پینەی ئاسن کە کونی دەرگای پێ پینە بکرێ ٥ کینەو ڕق ٥ گروپێك لەئادەمیزاد ٥ گازو پلایسی ئاسنگەر.

**كَتْكَتَ الرجلُ**: پیاوەکە زۆری قسەی بەپەلەکردن ٥ هەنگاوەکانی کورتو خێرا هەڵێنانەوە ٥ زەردەخەنەی کرد.

**تَكَتْكَتَ**: بەهێواشی ڕۆیشت ٥ یان هەنگاوەکانی کورتو خێرا هەڵێنانەوە.

**الكتكوت**: جوجك ٥ بێچوی بچوکی مریشك.

**كَتَلَهُ كَتْلاً**: بەندی کرد ٥ حەبسی کرد.

**كَتِلَ الشَّيْئ كَتَلاً**: شتەکەی پێوە نووساو لێی هالا ٥ دەگوترێ: (كَتِلَ جلد الحمار) گوێدرێژەکە لەخۆڵە پەتەکەدا گەوزیو گڵو خۆڵ بەپێستییەوە نووسا.

**كَتِلَ الجسمُ**: جەستەی گەورە بوو، قەبارەی کەتەو زەبەللاح بوو.

**كَتَّلَهُ**: کۆی کردەوە خڕی هەڵدایەوە ٥ دەگوترێ: (كَتَّلَ الأقِط ونحوه) کەشکەکەی خڕهەڵداو کردی بەتۆپەڵ ٥ کردیە پارچەیەکی تۆپەڵکراو.

**إنكَتَلَ**: بەگورجی ڕۆیی.

**تَكَتَّلَ القصير الغليظ**: پیاوە کورتە باڵا کوڵەبنەکە هەنگاوەکانی نزیك کردنەوە ٥ وەکوو بەپلیکانەدا بڕواتە خوار.

**تَكَتَّلَ الناسُ**: خەڵکەکە یەکیان گرتو بوون بەیەك تاقمو یەك ڕاو یەك هەڵوێستیان هەیە.

**الكتالُ**: کەتەیی جەستە ٥ قورسایی ٥ دەگوترێ: (ألقى عليه كتاله) قورسایی خۆی بەسەردا دا ٥ هەروا وشەی (الكتال) بەمانا (هێزو توانا ٥ نەفەسو دەروون ٥ گۆشت ٥ بژێو و توێشو ٥ کاری ئەنجامدراو ٥ هەرشتێك بەکەڵك بێ لەخواردنو خواردنەوە لە پۆشاكو نوێن ٥ ژیانی ناخۆش کولەمەرگی) دێ.

**الكتلة**: پارچەیەکی کۆکراوەو تۆپەڵکراو لەشت ٥ تاقمو پێڕێك لەئادەمیزاد کەیەك ڕاو یەك مەبەست بن.

**كُتُــــول الأرض**: بـــــەرزايى زەوى كەبەسەر دەشتاييەك دا بڕوانێ.

**الكَتِيلَـةُ**: ئـەو دارخورمايـەى دەسـت نەيگاتێ.

**المُكَتَّلُ**: زەنبيلەيەكە لەپوشە خورما دروست دەكرێ.

**المِكْتَلَةُ**: بەمانا (المِكْتَلُ) دێ.

**كتلوج**: زنجيرە نـاوى شـت ٥ كەتـەلۆگ ليـستو قائيمـەى شـت ٥ وەكـوو (كتلـوج الكتـب) ٥ وادەبێ لەگـەڵ ناوى شـتەكان دا هەنـدێ وێنەشـيان دەكرێ.

**كتم السِّقاءُ كتاماً وكتوماً**: مەشكەكە ماسـتو شـلەمەنيەكەى گرتـەوە لێـى نەچوو.

**كَتَمَ الفَرَسُ الرَّبْوَ كَتْماً**: ئەسپەكە كونـە لوتى تەنگن بەهاتوچۆى هەناسەى.

**كَـتمَ الـشَّيْئَ كَتمـاً وكتمانـاً**: شـتەكەى شاردەوە، پەردەپۆشى كرد ٥ (فهو كـاتِمٌ وكَتَّـامٌ وكَتَّامـةٌ) ٥ جـارى وايـش دەبـێ وشەى (كَتَمَ) پێويستى بـەدوو (مفعـول بـه) دەبـێ ٥ دەگـوترێ: (كَتَمَـت فلانـاً الحـديثَ) ٥ وايـش دەبـێ وشـەى (مِـنْ) بەزێـدەيى دەخرێتـە سـەر مـەفعولى يەكەمى دەگـوترێ: (كَتمـت مـن زيـد الحديثَ).

**كـاتمَ سِرَّهُ مـني**: نهێنييەكـەى لـەمن شاردەوە.

**كاتَمَهُ العداوَةَ**: دوژمنايەتييەكـەى بۆ دەرنەبڕى.

**كَتَّمَ الشَّيْئَ**: شتەكەى زۆر نهێنى كردو زێدەڕۆيى كرد لەشاردنەوەى دا.

**إكْتَـــتَمَ الـــسَّحابُ**: هەورەكـــە هەورەبروسكەى نەبوو.

**إكْتَـتَمَ الحـديثَ**: زێـدەڕەوى كـرد لەشاردنەوەى قسەكەدا.

**تَكـاتَمَ القـومُ الأمــرَ**: خەڵكەكـە هەنـدێكيان كارەكـەيان لـەوانى تـر شاردەوە.

**إستَكْتَمَهُ الخبرَ والسِّرَّ**: داواى لێ كـرد نهێنيەكە ئاشكرا نەكا.

**الكـاتِمُ**: دەگـوترێ: (سِـرٌّ كـاتِمٌ) نهێنيەكى شاراوەو پارێزراوە.

**كاتم السِّر**: ئەميندارو متمانە پێكراو بەسـەر كارێكـەوە ٥ ئێـستا پێـى دەگوترێ سكرتێر.

**الكاتِمَةُ**: جۆرە مەنجەڵێكە.

**الكَتْمُ**: درەختێكە دەشوبهێتە درەختى ئـاس ٥ لەدەڤـەرى كێـو كـەژ بەتايبـەتى لـە وڵاتـى ئـەفريقياو وڵاتـە گەرمەسـێرەكانو ئـاوو هـەوا ناوەنـدى دا دەڕوێ ٥ بەرەكـەى وەكوو بيبـەر وايـە پێـى دەگـوترێ: بيبەرى مـەيمون، لـە ڕۆژگارى كـۆن دا وەكـوو خەنـە بـۆ ڕەنـگ كـردن بەكاريان هێناوە.

**الكُتَمَةُ**: ئەو كەسەی نهێنی خۆی دەپارێزێ.

**الكَتومُ**: بەمانا (الكُتَمَةُ) دێ ٥ دەشگوترێ: (سحاب كتوم) هەوری بێ هەورەبروسکە.

**الكَتِيمُ (سقاء كتيم)**: کوندەیەکە ئاوی لێ ناچێ.

**المَكْتومةُ**: جۆرە ڕۆنێکە لەڕۆنی عەرەب ڕەنگی سورە زەعفەرانی تێ دەکرێ.

**كَتِنَ الشَّيْئُ كَتَناً**: شتەکە چڵکن بوو ٥

**كَتِنَ الثوبُ**: قوماشەکە پیس بوو ٥ شتەکە لینج بوو ٥ دەشگوترێ: (كَتِنَتْ مشافر الدابة من أكل العُشب) لچی ولاخەکە بەهۆی گیای تەڕو شتی واوە لیچەکانیو شەویلەکانی سەوزو ڕەش هەلگەڕاون.

**كَتِنَ الوسخُ على الشَّيْئِ**: چڵك بەشتەکەوە نووسا.

**كَتِنَ البيتُ**: خانوەکە چڵکی دووکەڵی گرت.

**اكتنه به**: شتەکەی پێوە نوساند.

**الكتان**: کەتان؛ ڕوەکێکی کشتوکاڵیە ساڵانە دەروێندرێ لەشوێنی مەیلەو گەرمەسێردا دەڕوێو گەشەدەکا ٥ نیومەترێك بەرز دەبێتەوە ٥ گوڵێکی شینی جوانی هەیە ٥ بەرەکەی پێی دەگوترێ تۆو کەتان، دەگوترێ: (لبس الماء كَتَانَةُ) ئاوەکە قەوزی کرد ٥ شوێنەواری دوکەڵ لەناو خانوودا.

**الكتون**: (إمراه كتون) ئافرەتی کەتن کەرو داوێن پیس.

**كَثَأَ اللبَنُ كُثُئاً**: ماستەکە سەرئاو کەوتو ژێر ماستەکە ئاوێکی ڕون بوو.

**كَثَأَ القِدرُ**: مەنجەڵەکە کەمی کرد بەهۆی کوڵانەوە.

**كَثَأَ القِدرَ**: کەفی مەنجەڵەکەی گرت.

**الكُثَأَةُ من اللبن**: سەرتوێژی شیر کە دوا کوڵاندن لەسەر شیرەکە دەبیندرێ.

**كَثَبَ الشَّيْئُ كَثْباً**: شتەکە کۆبۆوە ٥ شتەکە کەم بوو ٥ دەگوترێ: (كَثَبَ اللبنُ).

**كَثَبَ في المكان**: چووە ناو شتەکەوە.

**كَثَبَ الشَّيْئَ**: شتەکەی کۆکردەوە.

**كَثَبَ فلان فلاناً**: فلانکەس بەشوێن فلان دا هات.

**كَثَبَ الصيدُ فلاناً**: نێچیرەکە لەفلانکەس نزیك بۆوە.

**إكثب الشَّيْئُ**: شتەکە نزیك بۆوە.

**اكثب لك الصيدُ**: نێچیرەکە لێت نزیك بۆوە.

**كَثَبَ القومَ**: لەخەڵکەکە نزیك بۆوە.

**كَثُبَ الشَّيْئَ**: شتەكە كەم بوو.

**كَثُبَ اللبَنُ**: شیرەكە كەم بوو.

**إنْكَثَبَ الشَّيْئُ**: شتەكە كۆبوۆوە ٥ هەلْرژا.

**الكَثَبُ**: دەگوترێ: (رَماهُ من كَثَبٍ) لەنزیكەوە تیری تێ گرت تەقەی لێ كرد.

**الكُثْبَةُ**: هەر خواردن‌و خواردنەوەیەك كەم بێ‌و لەشوێنێك كۆ بوبێتەوە ٥ زەوییەك چاڵ بێ‌و كەوتبێتە ناو چەند كێوێكەوە.

**الكثیب**: تەبارە لمی درێژەوەبوو كە سەرانسەرەكەی پەخ بووبێتەوە.

**كَثَّ الشَّعْرُ كثوثة وكثاثةً**: مووەكان پڕبوون بەبێ ئەوەی درێژ بووبنەوە ٥ دەگوترێ: (رجل كَثُّ اللحیة) پیاوێكە ڕیشی پڕە، ڕیشی كۆڵەوانەیە.

**كَثَّ الشَّعْرُ كَثَثاً**: مووەكانی چڕو پڕ بوون (فهو أكثّ) ٥ (وهي كثاء) دەگوترێ: (رجل أكثّ ولحیة كثاء).

**اكَثَّ الشَّيْئُ**: بەمانا (كَثَّ) دێ.

**الكاث**: ئەو دانەوێڵەیە لەكاتی دروێنەدا هەڵدەوەرێ‌و ساڵی داهاتوو دەڕوێتەوە.

**كثره كثراً**: بەسەری دا زاڵ بوو لەزۆری دا ٥ بەزۆری ژمارە بەسەری دا باڵادەست بوو ٥ (فهو كاثر).

**كَثُر الشَّيْئُ كُثراً وكَثْرَةً**: شتەكە زۆربوو پێچەوانەی (كەم)بون.

**اكثر الرجلُ**: پیاوەكە ماڵ‌و سامانی زۆر كرد ٥ ماڵ‌وسامانی زۆر كرد ٥ ماڵی زۆر بوو.

**اكثر الشَّيْئَ**: شتەكەی زۆر كرد ٥ دەشگوترێ: (أكثر الله فينا مثلك) خودا وێنەی تۆمان لەناودا زۆر بكا.

**كاثَرَهُ**: بەزۆرینە بەسەری دا زاڵ بوو.

**كَثَّرَ الشَّيْئَ**: شتەكەی زۆر كرد.

**تكاثَرَتْ اموالُهُ**: ماڵەكەی زۆر بوو.

**تَكَاثر القومُ**: شانازییان بەزۆری ژمارەوە كرد.

**تكاثَرَ الشَّيْئَ**: شتەكەی بەلاوە زۆر بوو.

**تَكَثَّرَ بشيئٍ غیره**: شانازی بەشتی خەڵكی تر كرد.

**تَكَثَّرَ من الشَّيْئِ**: زۆری لەو شتە خوارد یان پەیدای كرد.

**تَكوثَرَ الشَّيْئُ**: شتەكەی زۆر زۆر بوو.

**إستَكْثَرَ الشَّيْئَ**: شتەكەی بەزۆر زانی، بەزۆری لەقەڵەم دا.

**إستَكْثَرَ من الشَّيْئِ**: حەزی لەزۆر بوونی شتەكە بوو ٥ یان زۆری ئەو شتە كرد.

**الأكثر**: زۆرینە، لەنیوە زیاتر.

**الأكثرية**: زۆرینە.

**الكثار**: زۆر ○ دەگوترێ: (في الدار كثار) لەخانوەکەدا چەند تاقمو کۆمەڵێك هەن.

**الكَثْرُ**: جوماری خورما یان تەڵعەکەی.

**الكُثْرُ**: زۆرینەی شت ○ زۆربەی شت ○ماڵی زۆر ○ دەگوترێ: (مالَهُ قُلّ ولا كُثْرٌ).

**الكثرة**: زۆری ژمارە ○ زێدە نیعمەتو فەزڵو پیاوەتی.

**الكثير**: پێچەوانەی کەم ○ زۆرینە، زۆر.

**الكَثيراءُ**: جۆرە ڕوەکێکە.

**الكَوْثَرُ**: ژمارەی زۆر ○ خێرو بێری زۆر ○ پیاوی سەخی.

**المِكْثارُ**: زۆربڵێ ○ دەگوترێ: (رجل مِكْثارٌ) پیاوێکە بەزۆری ژمارە ژێرکەوتووە ○ پیاوێکە زۆر داوای بەخششو پیاوەتی لێ دەکرێ ○ کەسێك ئەوەی لایەتی نەمابێو مافی خەڵکیشی زۆر بەسەرەوە بێ.

**المِكْثيرُ**: بەمانا (المكثارُ) دێ.

**كَثَعَ اللبنُ كَثْعاً**: شیرەکە چەورایی سەرکەوت، سەرتوێژی گرت ○ ماستەکە چەورایی سەرکەوتو ژێرەوەی ئاوێکی ڕون بوو.

**كَثَعَت الشفةُ كَثْعاً وكثوعاً**: لێوەکە سوربوو.

**كَثِعَت الشفةُ كَثَعاً**: بەمانا (كثعت) دێ ○ دەشگوترێ: (رجل أكثع).

**كَثَّعَ اللَّبَنُ**: بەمانا (كَثَعَ) دێ.

**كَثَّعَتِ الأرض**: زەوییەکە ڕوەکەکەی سەری دەرهێنا.

**كَثَّعَت القِدر**: برینەکە سەرەوەی قەتماغەی کرد.

**الكَثَعَةُ**: قوڕ.

**الكُثْعَةُ**: ئەو چەورایی و توێژەی دەکەوێتەسەر شیرو ماست ○ ئەو کەفەی مەنجەڵ لەکاتی کوڵینی دا دەوری خۆی دەیڕێژێ ○ ئەو چالاییەی لەناوەڕاستی لێوی سەرەوەدایە.

**كَثُفَ الشَّيْئُ كَثافَةً**: شتەکە ئەستوورو خەست بوو، چڕوپڕ بوو.

**كَثَّفَ الشَّيْئَ**: شتەکەی زۆر کرد ○ ئەستوری کرد، خەستی کرد.

**تكاثَفَ الشَّيْئُ**: بەمانا (كَثُفَ) دێ ○ دەگوترێ: (تكاثفَ السحابُ) هەورەکە چڕو پڕبوو.

**إستَكْثَفَ الشَّيْئُ بعدرِقة**: شتەکە دوای تەنکیو باریکی ئەستورو پتەو بوو.

**إستَكْثَفَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەچڕو پڕ هاتە دەست ○ بەچڕو پڕی زانی.

**التَّكَثُّف**: چڕبوونەوەی هێزی کارەبایيە لەسەر گەیەنەری کارەبا.

**الكَثَفُ**: تاقمو پێرو كۆمەڵ ٥ دەگوترێ: (جاء في كثف من الجيش).

**المِكثافُ**: (مِكثاف السوائل) ئامێرێكە دەخرێتە ناو شلەمەنییەوە بۆ زانینی ئەندازەی خەستیەكەی.

**المُكَثِّفُ**: ئامێرێكە بۆ تەحویلكردنی مادەی غازو شتی وا بۆ مادەی شلەمەنی.

**الكِثْكِثُ**: ئامێری هاڕینی خۆڵو بەردە وردە.

**الكَوْثَلُ والكَوْثَلُ**: لای پاشەوەی كەشتیە: كە كەشتیەوانو شتو مەكەكانیانی تێدایە.

**الكاثوليك**: شوێنكەوتەی پاپا سەرۆكی كەنیشتەی ڕۆمانی ٥ بروانە وشەی (جاثليق).

**كَثَمَ الشَّيْءَ كَثْماً**: شتەكەی كۆكردەوە.

**كَثَمَ فلاناً عن الأمر**: فلانكەسی لەكارەكە گێڕایەوە.

**كَثَمَ القثاءَ ونحوه**: خەیارەكە یان شتێكی تری لەو جۆرەی خستە ناو دەمیەوەو شكاندی.

**كَثِمَ الرَّجُلُ كَثْماً**: پیاوەكە تێربوو، ورگی زل بوو ٥ (فهو أكثم).

**اكثم في منزله**: لەماڵی خۆی دا خۆی حەشارداو دەرنەكەوت.

**اكثَمَ القِربَةَ**: كوندەكەی پڕكرد.

**إنْكَثَمَ**: غەمبار بوو (إنْكَثَمَ عن وجه كذا) لەڕوی ئەو شتە لای دا.

**تَكَثَّمَ**: ڕاوەستا ٥ سەرسام بوو ٥ گەڕایەوە ٥ دولاهاتەوە ٥ نوشتايەوە.

**تَكَثَّمَ في منزله**: لەخانو و مەنزڵی خۆیدا خۆی حەشار دا.

**الأكْثَمُ**: ڕێگای پانو فراوان.

**الكُثنةُ**: لقوپۆپی تەڕو گەڵا زۆر ڕادەخرێو ڕێك دەخرێ، ڕەیاحینی لەسەر ڕیز دەكرێ ئەمجار دەپێچرێتەوەو گوڵێكی دەخرێتە ناوەڕاست.

**كَجَّ الصَّبِيُّ كَجاً**: منداڵەكە بە (كوججة) تۆپە پەڕۆ یاری كرد.

**الكُجَّةُ**: یارییەكی منداڵانەیە، منداڵەكە پەڕۆیەك دێنیو خڕی هەڵدەدا وەكوو تۆپ ئەمجار یاری قوماری پێ دەكەن.

**كَحَّ كَحّاً**: كۆكی ٥ دەق بەمانا (أحَّ) دێ.

**الكُحُّ**: پاڵفتەو پوختەكراو لەهەموو شتێك ٥ دەق بەمانا (القُحُّ) دێ ٥ دەگوترێ: (عربي كحُّ).

**الكُحُحُ**: پیرەژنی پۆڵكاوی بەسالاچوو.

**الكُحَّةُ**: كۆكە.

**الكُحْكُحُ**: پیرەژنی پۆڵكاو.

**كَحَصَ الأثرَ كُحوصاً**: شوێنەوارەكە نەما فەوتا ٥ كوێربۆوە.

**كَحَصَ فلان**: پشتی هەڵکرد.

**كَحَصَ الظليم**: نوعامە نێرەکە بەشێوەیەك ڕۆیشت نەبیندرێ.

**كَحَصَ برجله كَحْصاً**: بەقاچی پشکنینی زەوییەکەی ئەنجام دا پێ پرکەی کرد.

**كَحَصَ الأرض**: گڵو خۆڵی زەوی بەسەرخۆی دا پرژاند.

**كَحَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی وردوهاڕ کرد.

**الكاحِصُ**: پێ پرکەکەر ٥ شوێنەواری کوێرەوەبوو.

**كَحَلَ العيْنَ**: کلی لەچاوەکە ڕادا کلی تێ کرد.

**كَحَلَ الرجلَ**: کلی لەچاوی پیاوەکە ڕادا.

**كَحَلَ السُّهادُ عينَهُ**: شەو بەخەبەر بوو خەو نەچووە چاوی.

**كَحِلَتْ العيْنُ كَحَلاً**: پێڵوی چاوەکانی هەربەسروشت ڕەشیان دەنواند ٥ دەگوترێ: (كَحِلَ الرجلُ فهو أكحل وهي كحلاء).

**كَحَّلَ العيْنَ**: چاوەکەی کلاویی کرد، کلی تێ ڕادا ٥ دەشگوترێ: (كَحَّلَ الرجلَ).

**إكْتَحَلَت المرأةُ**: ئافرەتەکە کلی کردە چاوی ٥ دەشگوترێ: (ما إكتحلت عيني بك) واتە: تۆم نەدیوە ٥ (ما إكتحلت عيني بغمض) واتە: نەنوستوم.

**تَكَحَّلَت المرأةُ**: ئافرەتەکە کلی کردە چاوی.

**الأكْحَلُ**: دەمارێکە لەناوەڕاستی قوڵ دایە خوێنی لێوە دەردەهێندرێ یان لێیەوە دەکرێتە ناو جەستە.

**الكحّالُ**: کەسێك چاوەکانی بەکل دەرمان دەکا.

**الكُحْلُ**: هەرشتێك بکرێتە ناو چاوەوە بۆ مەبەستی دەرمانو شلەمەنی نەبێ وەکوو کلو شتی وا.

**الكَحْلاءُ**: ئافرەتی زۆر چاو ڕەش ٥ یان چاوێك وا بنوێنێ کە کلی تێکراوە ٥ مەڕی چاوڕەشو سپی، چاو بەڵەك زبانی ڕەشەولاخ ٥ ڕوەکێکی تەمەندرێژە بەسەر زەوی دا بڵاو دەبێتەوە، لە باشوری ئەوروپاو ولاتانی حەوزی دەریای سپی دەڕوێ، توکنو چقڵاوییە، گەڵاکانی درێژو گوڵەکەی شینە، بەروبوومی لەشێوەی بوندوق دایە، گوێزێکی ڕەنگ سوری هەیە، مادەیەکی ڕەنگاوڕەنگی لێ دەردەهێندرێو لەجۆری (البوغلص)ە ٥ هەروا ناوە بۆ جۆرە ماسییەك لە پێری (الأسورية).

**الكُحْلَةُ**: ڕوەکێکی گیایی سالانەی بەتەمەنە، لەشوێنی ئاو و هەوا

مامناوەندیــــدا دەڕوێ ٥ توكنـــــە ٥ گـوڵێكی ڕەنـگ پرتـەقاڵی هەیـە ٥ (ك: أكاحل).

**الكُحْلِـيَ**: كەسێك كـل دروسـت بكـا ٥ ڕەنگی شینی مەیلەو ڕەش.

**الكُحُـولُ**: شـلەمەنییەكی بـێ ڕەنگـە ٥ بـۆنێكی تایبـەتی هەیـە لـە گـۆڕانی شەگرو شتی وا دروست دەكرێ، ئەو خۆی ڕۆحی شەرابە.

**مقياس الكحول**: ئامێرێكە ئەنـدازەی چـەندییەتی كحـولی نـاو ئـاوی پـێ مەزەندە دەكرێ.

**الكحـولي**: هەرشـتێك مـادەی كحـولی تێدا بێ.

**الكَحِيـلُ**: جۆرێكــە لــە نــەوت ڕەش‌و ڕونە حوشتری پێ چەور دەكرێ.

**المِكحــالان**: دوو ئێــسقانن بــەدیوی ناوەوەی باسكەوە دەردەكەون.

**المِكحالُ**: كلچیوك.

**المِكْحَلُ**: بەمانا (المِكحال) دێ.

**المُكْحُلَةُ**: كلدان، ئەو تورەكەیـەی كلی تی دەكرێ ٥ (ك: مكاحِل).

**كَحْلَلَ المركبَ كَحْلَلَةً**: بـە كوحـول‌و شتی وا تێكەڵەكەی حەل كرد.

**كَــخَّ الرجـلُ كَخَّــاً**: پیاوەكـە خـەوی لێ كەوت‌و پرخەی دێ.

**كِخْ كِخْ**: بۆ وازهێنانی منداڵە لەشتێك كەناتەوێ دەستی بگاتێ.

**الكِخْيا**: كوێخا.

**كَــدَأَ النَّبــتُ كَـدْءاً وكُـدُوءاً**: ڕوەكەكـە سـەرما لێـی داو كـردی بەشـێوەی لبـاد بەسەر زەوییەوە گەمرە گەمرەی كرد.

**كَدَءَ النبتُ**: ڕوەكەكە تینوی بوو دەرنـگ پێگەیی.

**كَــدَأَ الـبردُ الـزرعَ**: سـەرما كـشت‌وكاڵە ڕواوەكەی بەپاش دا بـردەوە نەیهێـشت خێرا پێ بگا.

**كَدَّأَ البردُ الزرعَ تَكدِئَةً**: بەمانا (كَدَأَهُ) دێ.

**الكادِئَــةُ**: دەگـوترێ: (أرض كادئـــة) زەوییەكـە درەنـگ كـشت‌وكاڵ پــێ دەگەیەنێ.

**الكَدْبُ**: سپیایی نینۆكی منداڵ.

**الكَـدِبُ**: بـەمانا (الكَــدْبُ) دێ ٥ (دم كَذِبٌ): خوێنێكی تازە ڕژاو.

**المَكدُوبَةُ مـن النساء**: ئـافرەتی سپی پێـست كـە سـپیایەتیەكەی صـاف‌و جوان بێ.

**كَــدَحَ فِي العمـل كَـدْحاً**: كۆشـشی كـردو هەوڵی دا.

**كَــدَحَ لنفسه**: كـاری چـاك یـان خراپـی كرد.

**كَـدَحَ لِعَيالِـه**: كاسـبی بـۆ مـاڵ‌و منـداڵی خۆی كرد بەزەحمەتو نارەحەتی.

**كَدَحَت الـريحُ**: ڕەشـەبا زیـخ‌و بـەردە وردەی هاویشت.

**كَدَحَ باسنانه**: بەددان گەستی.

**كَدَحَ وجْهَ فلان**: دەمو چاوی فلاّنی ڕوشاند ٥ یان کارێکی ناشیرینی لەگەڵ کرد.

**كَدَحَ وَجْهَ الأمْرَ**: ڕوخساری کارەکەی شێواند.

**كَدَحَ راسَهُ بالمشط**: سەری بەشانە کرد، قژەکانی بەشانە لێك جیاکردنەوە.

**كَدَحَ الجلدَ**: پێستەکە کرژ هەڵاتو کرێژاوی بوو.

**إكْتَدَحَ لعَياله**: کاسبی بۆ ماڵو منداڵی خۆی کرد.

**تَكَدَّحَ الجِلْدُ**: پێستەکە ڕوشا.

**الكَدْحُ**: هەر شوێنکەو ڕوشانێك بەهۆی گەستن‌و لێخشانەوە بێ.

**كَدَّ فلان كَدّاً**: فلاّنکەس توندو تیژی کرد لەکارەکەی دا زۆری ئیلحاح کرد بۆ وەدەستهێنانی شتەکە ٥ هەوڵی بژێوی دا.

**كَدَّ فلاناً**: ئیلحاحی زۆری لەفلاّن کرد بۆئەو کارەی دەخرێتە ئەستۆی.

**كَدَّ راسَهُ**: سەری بەشانە کرد ٥ قژەکانی خۆی بەشانە خاو کردنەوە.

**كَدَّ جلدَهُ بالاظفار**: پێستی خۆی بەنینۆك خوراند ٥ زۆری خوراند.

**كَدَّ الشَّيْئَ**: بەدەستی خۆی شتەکەی دارنی.

**اكَدَّ**: دەستی قوچاندو بەخیل‌و ڕژد بوو.

**كادَّهُ**: زاڵ بوو بەسەری دا.

**إكْتَدَّ**: ڕژدو چروك بوو.

**إكْتَدَّ فلاناً**: داوای لە فلاّن کرد بۆ ماڵو منداڵی خۆی هەوڵ بدا.

**إكْتَدَّ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەدەستی خۆی دارنی.

**إسْتَكَدَّهُ**:

**اكداد**: وەجبە وەجبەو کۆمەڵ کۆمەڵ ٥ دەگوترێ: (رايت القومَ أكداداً) هەروا دەگوترێ: (قوم أكداد) گەل‌و نەتەوەیەکی گورج‌و گۆڵو چوست‌و چالاکن.

**الكُدادَةُ**: بنکڕ کە بەبنکی مەنجەڵەوە ڕەق دەبێتەوە ٥ خڵتەو پڵتەی ڕۆنی قاڵ کراو.

**الكَدودُ**: پیاوێك بەنارەحەتی کولەمەرگی پێداویستی ژیانی بۆ دەستەبەر ببێ.

**الكديد**: زەوی پتەو و ڕەق ٥ زەوییەك بەهۆی زۆر پێدا ڕۆیشتنی وڵاخو ئاژەڵەوە گڵەکەی بووبێتە خۆڵەپەتە ٥ خوێی هاڕاو ٥ دۆڵی پان‌و پۆڕ، دۆپو چاڵی پان لە ناوزەوی دا.

**المِكَدُّ**: شانە.

**المكدود**: کەسێك تێشکابێ‌و بەسەری دا زاڵ بووبن.

**كَدَرَ الماءَ ونحوه كَدْراً**: ئاوەکەی ڕشت.

**كَدِرَ الماءُ كَدَراً**: ئاوەکە لیڵ بوو ٥ (فهو كدِرٌ) ٥

**كَدِرَ عيشهُ وكدِرَت نفسهُ**: ژیانی تاڵ بوو دڵی ناخۆش بوو.

**كَدِرَ اللونُ**: ڕەنگەکە مەیلەو ڕەش بوو (فهو أكدر وهي كدراء).

**كَدُرَ الماءُ كدارةً وكدورةً**: بەمانا (كَدِرَ) دێ ٥ دەشگوترێ: (كَدُرَ عيشهُ وكَدُرَ نفسُهُ).

**كَدَّرَ الماءَ**: ئاوەکەی لیڵ کرد.

**كَدَّرَ فلاناً**: فلانکەسی غەمبار کرد.

**إنكَدَرَ في سيره**: لە ڕۆیشتن دا پەلەی کرد.

**إنْكَدَرَ عليه القوم**: خەڵکەکە بەسەری دا هەڵڕژان، گەلە کۆمەکەیان لێ کرد.

**إنْكَدَرَت النجومُ**: ئەستێرەکان لیڵ بوون‌و ڕوناکیان نەما ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ﴾.

**تكادرت العينُ في الشَّيْئِ**: چاوەکە بەردەوام لەشتەکەی ڕوانی.

**تَكَدَّرَ الماءُ**: بەمانا (كَدَرَ) دێ ٥ دەشگوترێ: (تَكَدَّرت عيشه).

**إكْدَرَّ اللونُ**: بەمانا (كَدُرَ) دێ.

**الأكْدَرُ**: لافاوێك ڕوی زەوی بماڵێ ٥ (بنات أكدر) کەرەکێوی.

**الكُدارَةُ**: ڕەشایی بنکی مەنجەڵ ٥ ڕەشایی بنی مەنجەڵ.

**الكُدْرَةُ**: ڕەنگی مەیلەو ڕەش.

**الكَدَرَةُ من الحوض**: قوڕەلیتەی بنکی حەوز، یان قەوزەی سەر حەوز ٥ تەپ‌وتۆزێك بەسمی ئەسپ بەرپابێ.

**الكُدْرِيُّ**: تەنکە هەور ٥ جۆرێکە لەباڵندە وەکوو قەتێ وایە، ڕەنگ تەپ‌وتۆزاوی پشت بەڵەك‌و گەردن زەرد.

**كَدَسَ الحصيدَ والتَّمرَ والدراهم كَدساً**: گیا دوراوەکە، یان خورماکە یان دیرهەمەکانی کۆمەڵ کۆمەڵ کرد.

**كَدَسَ الخيلُ**: ئەسپەکان خڕبوونەوە لە ڕۆیشتنیان دا هەندێکیان سواری هەندێکیان بوون.

**كَدَسَتِ الدَّابَّةُ وغيرها كدساً وكداساً**: وڵاخەکە پڕماندی.

**كَدَسَ بە الأرضَ كَدْساً**: خستی‌و بەزەوی دا دا.

**تكادَسَ الشجرُ**: درەختەکە تێکهاڵاو کۆبۆوە.

**تَكَدَّستِ الخيلُ**: ئەسپەکان لە ڕۆیشتن دا خڕبوونەوەو سواری یەکتربوون

(وا پاڵیان لێكدا دەتگوت چوونە سەر پشتی یەكتر).

**تَكَدَّس فلان**: فلانكەس شانی هەڵتەكاندنو لەكاتی ڕۆیشتن دا بەرەو پێشەوەی جوولاندن ٥ لەدواوە فلانكەس پاڵی پێوە نراو كەوت.

**تَكَدَّسَ الفرسُ**: ئەسپەكە ڕۆیی وەكوو ئەوە باری قورس بێ.

**الكُدَاسُ**: خەرمانی دانەوێڵەی پاككراو ٥ چاڵە بەفر ٥ بەفری كۆكراوە ٥ پرمینو پشمینی ئاژەڵو وڵاخ.

**الكُدْسُ**: كۆكراوەی هەموو شتێك وەكوو خەرمانی گەنمی سوركراو ٥ خورمای كراو بەموشتاخ ٥ دیرهەمی كۆمەڵ كراو، لەبی كۆمەڵ بوو ٥ (ك: أكداس).

**كَدَشَ من فلان كَدْشاً**: هەوڵی داو فێڵی كرد.

**كَدَشَ من فلان شيئاً**: شتێكی لە فلانەوە پێكەیی.

**كَدَشَ الشَّيْئَ**: شتەكەی بەددان قرتاند، بڕی.

**كَدَشَ الإبلَ**: حوشترەكانی بەخێرایی لێخوڕین، دەری كردن.

**اكدش بخبر**: بەشێكی لەهەواڵەكە بڵاو كردەوە.

**اكْدَشْ من فلان شَيئاً**: شتێكی لە فلان چنگ كەوت.

**إكْتَدَشَ من فلان شيئاً**: بەمانا (أكدَشَ) دێ.

**تَكَدَّشَ فلان**: فلانكەس لەدواوە پاڵی پێوە نراو كەوت.

**الكَدْشُ**: بڕین.

**الكَدَّاشُ**: سوڵكەری بەویرە ویڕ كە زۆر ئیلحاح بكا ٥ پیاوێك زۆر هەوڵی ئیش كردن بدا.

**الكَدْشَةُ**: ئەخۆشی ٥ دەگوترێ: (ما بە كَدْشَة) هیچ ئەخۆشییەكی پێوە نیە.

**الكَدِيشُ**: ئەسپی نارەسەن پیاوی گێل.

**اكْدَفَت الدابةُ**: وڵاخەكە دەنگی سمی هات.

**الكَدْفَةُ**: تەپەی قاچ كەلەزەوی دەدا ٥ یان دەنگێك ببیسیو شوێنەكەی نەبینی.

**كَدَمَ فلاناً: كَدْماً**: بەگەستنو شتی وا شوێنكەی لەفلان كرد، برینداری كرد ٥ گۆشتی جەستەی پواند ٥ (فهو كَدَّام وكدوم).

**كَدَمَ الصيدَ**: نێچیرەكەی دەرپەڕاندو هەوڵی زۆری دا بیگرێ ٥ هەوڵی شتێكی دا كەدەست ناكەوێ.

**أُكْدِمَ الأسيرُ**: دیلەكە پەلبەست كرا.

**تكادم الفرسان**: ئەسپەكان یەكتریان گەست قەپاڵیان لەیەكتر گرت.

**الكُدام**: پیاوی پیر ٥ بنكو بنكی گژوگیای پانەوەبوو بەسەر زەوی دا كەبارانی لێ بدا وەخۆی بكەوێو دەركەوێ ٥ هەوكردنو ئەستوربوونی پێستە لەهەندی شوێنیو پەڕو گەرم دەكەنو دەیخەنە سەری بۆئەوەی ئازاری نەمێنێ.

**الكُدامَةُ**: بەرزەناخوڕ، پاش ئاخوڕ، بەرماوەی خۆراك ٥ دەگوترێ: (بقي من مرعانا كدامة) پاوانەكەمان هەمووی خوراوە بەس پچكو بنكری ماوە، ئاژەڵەكان بەددان هەڵی دەپچڕنو پێی تێر ناخۆن.

**الكَدْمُ**: شوێنكەی گەستن: هەوكردنو گۆڕانی ژێر پێستە بەهۆی زەبرێك.

**الكَدَمُ**: بەمانا (الكَدْمُ) دێ.

**الكَدْمَةُ**: داخكردنو شوێنكە لێ كردن ٥ دەگوترێ: (ما بالبعير كَدْمَة) حوشترەكە داخی پێوە نیە.

**المُكْدَمُ**: حەبلی گشت بادراو ٥ بەڕەو جەواڵی توندچنراو قوماشی ڕەختە ٥ پیاڵەو سوراحی كە شوشەكەیان ئەستوور بێ.

**الكَدْمِیوم**: عونصورێكی فلزییە سپیو ورشەدارە.

**كَدَن بثوبه كَدْناً**: قوماشەكەی كردە پشتێنو خۆی پێ بەست.

**كَدِنَ كَدَناً**: بوو بەخاوەن گۆشتو بەزو هێزو توانا ٥ پتەو و ڕەق بوو.

**كَدِنَ النبات**: ڕووەكە پەڵو پۆی خوراو لاسكە ئەستوورەكەی ماوە.

**كَوْدن في مشيه**: بەهێواشیو بەتەمبەڵی ڕۆیی.

**الكِدانُ**: حەبلێكە دەبەسترێ بەئەڵقەی ناوەڕاستی دۆڵچەكەوە بۆئەوەی ڕاست بچێتە خوار بۆ ناوبیرەكە.

**الكَدَانَةُ**: عەیبداریی ٥ خراپی ٥ دەگوترێ: (ما ابين الكدانة فيه).

**الكِدْنُ**: ئەو قوماشەی بەكەژاوەدا دەدرێ ٥ بارگەنە ٥ جۆرە بارگەنەیەكە بۆ ئافرەت ڕێك دەخرێ سواری بێ.

**الكَدِنُ**: (كَدِنُ النبات) لاسكو ئەستورایی بنكی ڕوەك.

**الكُدْنَة**: گۆشتو بەزی زۆر (قەڵەوی) دەگوترێ: (رجل ذو كُدْنة) پیاوێكە قەڵەو و كەتەیە.

**الكَوْدَنُ**: ئەسپی نارەسەن ٥ عەیبدار ٥ هێستری خراپو نارەسەن.

**كَدَهَ الشَّيْءَ كَدْهاً**: شتەكەی شكاند.

**كَدَهَ الحَجَرُ ونحوه فلاناً**: بەردەكە لەفلانكەس كەوتو شوێنكەی باشی لێ كرد.

**اكدَهَهُ العملُ**: كاركردن ماندوی كرد.

**كَدَّهَهُ**: بەمانا (كَدَهَهُ) دێ.

تَكَدَّهَ الشَّيْئُ: شتەکە شکا.

كَدَتِ الأرض كَدْواً وكدوّاً: زەوییەکە ڕوەکەکانی بەسستی گەشەدەکەن.

كَدا الزَّرْعُ وغيرُهُ: کشتوکاڵەکە باش نەڕواوە.

كَدا البَرْدُ الزرعَ: سەرماو سۆڵەکە کشتوکاڵەکەی بەپاش دا گێڕایەوە نەیهێشت گەشە بکا.

كدا الشَّيْئَ كِداءً: شتەکەی مەنع کردو بڕی.

كدا وجهَهُ كَدْواً: دەمو چاوی ڕوشاند.

كَدِيَ بالعظم كَدًّا: ئێسقانی لەقوڕگی گیرا.

كَدِيَ الفصيلُ: بێچووەکە شیری خواردو ناوسکی داوەشا.

كَدِيَ الكلبُ: سەگەکە ئێسقانی لەقوڕگی گیرا.

الكادِي: ئاوی مەند ئاوێك بەهێواشی بڕوا ٥ ناوی درەختێکە لەپێڕی (البندانية) شێوەی لەدرەختی خورما دەچێو وەلێ بەئەندازەی ئەو بەرز نابێتەوە گەڵاکانی درێژن لەشێوەی شمشێردان نەولاتی یەمەنو باشوری کیشوەری ئاسیاو ولاتی هیندو ئوستراڵیا دەروێ ٥ لەشوێنی تریش دەروێندرێ.

كَدى الرجلُ كَدياً: پیاوەکە بەخیلو چروك بوو بەخششی کەم بوو.

كَدِيَ المِسْكُ كديً: میسکەکە بۆنی نەما (فهو كدٍ وكَدِيٌ).

كَدِيَتْ أصابعُه: پەنجەکانی بەهۆی گل دەردانەوە ماندو بوون.

كَدِيَ المَعْدِنُ: کانەکە گەوهەری تێدا دەست نەکەوت.

اكدى الحافِرُ: بیرهەڵکەنەکە گەیشتە تەبارە زەوی پتەو و ناتوانێ چیدی بیرەکە هەڵکەنێ.

اكدى فلانٌ: فلانکەس گەیشتە ساراو چۆڵەوانی ٥ زۆر پاڕایەوە لە سوالکردن دا ٥ ڕژدو چروك بوو ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى﴾ ٥ دوای دەوڵەمەندیی هەژارکەوت ٥ نائومێد بوو نەگەیشتە ئامانج.

اكدى المطرُ: بارانەکە کەم بوو.

اكدى المعدنُ: کانەکە زێڕو گەوهەری تێدا نەدۆزرایەوە.

اكدى الطعامُ: خواردنەکە بێ کەڵك بوو.

اكدى فلاناً عن الشَّيْئ: فلانکەسی لەشتەکە گێڕایەوە.

الكادِيَة: ناخۆشی ڕۆژگار ٥ جەنگەی سەرما.

الكُدى: ساراو چۆڵەوانی.

الكَدَاةُ: هەر گڵو خۆڵو شتی وا خڕ کرابێتەوەو کۆمەڵ کرابێ.

**الكُدايَةُ**: بەمانا (الكداةُ) دێ.

**الكُدْيَـةُ**: زەوی سـەختو پتـەو یـان شـاخو بـەردەڵان کـەپاچو قوڵینگـە کاری تێ نەکەن ٥ پیشەی سواڵکەری ویرە ویرکەر.

**كَذَبَ كَذِباً وكِذْباً**: درۆی کرد ٥ هەواڵێکی دا پێچەوانەی ڕوداو بوو ٥ هەڵەی کرد ٥ گومانەکەی ڕاست دەرنەچوو.

**كَـذَبَ الـشَّيْئُ**: شـتەکە وادەرنەچـوو کـە چاوەڕوان دەکـرا ٥ دەگـوترێ: (کَـذب الـبرقُ والطمـعُ) هـەورە بروسـکەکە بارانی بەدواوە نەبوو وەکوو چاوەڕوان دەکرا.

**كَـذَبَ فلاناً**: هـەواڵی درۆی بەفڵانکـەس ڕاگەیاند.

**كَذَبَتْ فلاناً نَفْسُهُ**: نەفسی فڵانکـەس ئامانـج و هیـوای گـەورەو دووری پـێ ڕاگەیاندو هەڵی خەڵەتاند.

**كَذَبَتْـهُ عينُـه**: چـاوی فڵانکـەس شـتی ناڕاستی نیشان خاوەنی دا.

**اكْذَبَـــهُ**: بـــەدرۆزنی هاتەبەرچـــاو ٥ درۆکـــانی دەرخـــستن هـــەڵینا بـــۆ درۆکردن.

**كاذَبْـت فلانـاً مكاذَبَـةً**: مـن فـڵانم بەدرۆخـــستەوەو ئـــەویش منـــی بەدرۆخستەوە.

**كَـذَّبَ بـالأمر تكـذيباً**: کارەکـــەی بەناڕاست لەقەڵەم داو دژی وەستا.

**كَذَّبَ عن امر إرادَهُ**: دژی ویـستی ئـەو وەستاو ئەو کارەی ئەو ویـستی، ئـەم ئەنجامی نەدا.

**حَمَلَ عليه فما كَذَّبَ**: هێرشی بۆ بردو نەگەڕایەوەو نەترسا.

**كَـذَّبَ الـسلاحُ**: سـیلاحەکە نەتـەقی و پـوچ بـۆوە، گوللەکـەی نەهاویـشت ٥ دەشـگوترێ: (ما كَذَّبَ أن فعل كـذا) هـیچ نەوەسـتاو پـەلاماری کارەکـەی دا.

**كَـذَّبَ فلانـاً**: درۆی پـاڵ فـڵان داو بـــەدرۆزنی لەقەڵـــەم دا یـــان بـــە فڵانکەسی گوت درۆت کرد.

**تكـــاذبوا**: خەڵکەکـــە هەنـــدێکیان هەندێکیان بەدرۆخستەوە.

**تَكَذَّبَ**: بەزۆرەملێ درۆی بەسەر خۆی دا هێنا.

**تَكَـذَّبَ فلانـاً و عليـه**: پێـی وابـوو فلانکەس درۆزنە.

**الأكذوبة**: هەواڵی درۆ ٥ (ك: أكاذيب).

**التكاذيبُ**: تكاذيب العرب: ئەفسانەی عەرەبو چیرۆكو خورافاتەکانیان.

**الكَاذِبَـةُ**: درۆ ٥ (ئیـسمەو لەشـوێنی چاوگ دادەنرێ، دەروونو نـەفس) ٥ (ك: كواذيب).

**الكذِبُ**: درۆ (پێچەوانەی ڕاستی).

**الكَذْبَةُ**: یـەکجار درۆکـردن (درۆیـەك).

**كَذْبَـةُ نيـسان**: درۆی یەكـەم ڕۆژی مانگی نیسان.

**الكذّابُ**: زۆر درۆزن ٥ (جوهر كـذّاب) گەوهەری ساختەو ناعەصل.

**الكَذُوبُ**: بەمانا (الكذّابُ) دێ.

**كَدَّ الشَّيْئُ كَذّاً**: زبرو ڕەق بوو.

**اكَـذَّ القَـومُ**: خەڵكەكـە كەوتنـە نـاو بـەردەڵانی كونكونو بـەردە زرویو شوێنی وا.

**الكَـذّانُ**: بــەردێ گــرویو زرویو كونكون.

**اكذى الشَّيْئُ**: شتەكە سورهەڵگەڕا.

**اكذى الرجلُ**: پیاوەكە لەخەجاڵەتی دا ڕەنگی سورهەڵگەڕا ٥ یـان لەترسـا ڕەنگی زەرد بوو.

**الكـاذي**: سـور ٥ ڕۆنێكـی بۆنخـۆشو عەتراوییـە لـە گـوڵی (الكـــاذی) دروســـت دەكـــرێ ٥ درەختێكـــی گەورەیـە لـەپێری (الكاذيــة)يــە ٥ گوڵەكەی بۆنێكی خۆشی هەیە.

**كـذا**: لێكـدراوە لـە دوو وشـە ٥ (كـاف التشبيه) و (ذا) كە (ئیسم ئیشارە بێ) ٥ بەمانا (هەروا) دێ ٥ دەگوترێ: (علمت عليّاً فاضلاً وأخـاه كـذا) وادەزانم عـەلی پیـاوێكی گـەورەو ڕێـزدارە براكەشـی هەروا ٥ وادەبێ (ها)ی ئاگادار كردنەوە دەكەوێتـە پێـشەوەی وشـەكە دەبێتـە (هكذا) ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿أَهَكَـذَا عَرْشُكِ﴾.

**كَرَبَ فلان كَرْباً**: فلانكەس كشتو كاڵی لـە زەوی بێئـاوو بـێ درەخـت دا كـرد، وشكەسـاڵی بنكـی لقـە خورماكـانی لێ كـردەوە ٥ خورمـای لـە لقـەبڕاوەكان لێ كردەوە.

**كَرَبَ الشَّيْئُ كروباً**: شتەكە نزیك بۆوە.

**كَرَبَـت الـشمسُ للمغيـب**: خــۆر لەئاوابوون نزیك بۆوە.

**كَـرَبَ**: نزیكـە، دەگـوترێ: (كَـرَبَ يفعـل كذا) نزیكە ئەوە بكا ٥ (كَرَبَ أن يفعل) نزیكە ئەوە ئەو كارە بكا.

**كَرَبَ فلاناً الأمرُ والغمّ**: كارەكە، غـەمو ناڕەحەتییەكـە لەسـەر فلانكـەس زۆر قورس بوو.

**كَـرَبَ الحَبْـلَ وغَـيرَهُ كَرْبـاً**: حەبلەكـەی گشت بادا، توندی كرد.

**كَرَبَ الأرضَ كَرْباً وكِراباً**: زەوییەكـەی بۆ كشتوكاڵ تێـدا ڕوانـدن هەڵـەوگێڕ كرد، كێڵایەوە.

**كَـرَبَ الـدَّلْوَ**: حـەبلی ناوەڕاسـتی بـۆ دۆڵچەكە دروست كرد.

**اكرَبَ الرجلُ**: پیاوەكە بازی دا.

**اكرَبَ الدَّلْوَ**: بەمانا (كربها) دێ.

**إكْتَرَبَ لكذا**: غەمی بۆ ئەوە خوارد.

**الكِـراب**: ڕێــڕەوی ئـاو، بـۆری ئـاو ٥ جۆگەی ئاو.

**الكُرَابَةُ**: ئەو بۆڵو دەنکە خورمایەیە کە لەلقی بڕاوی دارخورما لێ دەکرێتەوە ٥ لقە خورماکە دەبڕدرێو خورمای پێوەن.

**الكَرَبُ**: بنکی لقی دارخورما کە وشك دەبێو لێ دەکرێتەوە ٥ حەبلێك کەلەناوەڕاستی دۆڵچە دەخرێ بۆئەوەی دۆڵچەکە قایم بێو خۆبگرێ بۆ کارپێکردن.

**الكَرْبُ**: غەمو خەفەت کەدڵ تەنگ دەکەن.

**الكُرْبَةُ**: بەمانا (الكَرْبُ) دێ.

**الكَرْبَةُ**: کونی بچکۆلەی خێمە کە کۆڵەکەی تێدەکرێ.

**الكروبيون**: ئەو فریشتانەی نزیك بارەگای ئەقدەسن ٥ کە جوبرائیلو میکائیلو ئیسرافیل لەوانن.

**الكريب**: غەمبار ٥ گرێی قەفەزاژ ٥ تیرۆکی ئانکەر ٥ زەوی کە ئاو و درەختی تێدا نەبێ.

**المِكرَبُ**: خاکەنازو پێمەرە.

**المُكْرَبُ من المفاصل**: جومژگە کە زۆری ڕەگ تێدابن ٥ هەرشتێك پتەو بێ لەحەبل یان دیوار یان جومژگە.

**الكُرْباجُ**: قەمچی.

**كَربسَ الرجل**: پیاوەکە بەشێوەیەك ڕۆیی وەکوو پێوەند کرابێ ئاوا.

**تكربَسَ من ظهر فرسه**: لەسەر پشتی ولاخەکەی کەوتە خوار.

**الكِرْباسُ**: پۆشاکی ئەستورو ڕەختە کەلە لۆکە دروستکرابێ.

**كَرْبَشَ الرجلُ**: پیاوەکە بەشێوەی پێوەند لەپێ ڕۆیشت ٥ قاچی جوتکردن بۆ بازدان.

**كَرْبَشَ**: شتەکەی گرتو بەستی.

**تَكَرْبَشَ الجِلدُ**: پێستەکە گرژبوو وێکهاتەوە.

**كَرْبَلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تێکەڵ کرد.

**كَرْبَلَ فلان**: فلانکەس بەناوقوڕدا ڕۆیی ٥ دەشگوترێ: (جاء يمشي مكربلاً) هات دەتگوت بەناو قوڕدا دەڕوا ٥ چووە ناو ئاوەوە.

**الكِرْبالُ**: ئەو ئامێرەیە هەلاج لۆکەی پێ شی دەکاتەوە ٥ (ك: كرابيل).

**الكَرْبَلَةُ**: شلەپەتەیەکە لەقاچ دا ٥ لەزانیاری ڕوەکناسی دا بریتییە لە ئەندامی مێیایەتی گوڵ.

**الكربون**: عونصورێکی (نافلزیة) لەسەر ڕوی زۆر شتی جیا دەردەکەوێ.

**الكريت**: (سنة كريت) ساڵێکی تەواو بێ زیادو کەم ٥ دەشگوترێ: (شهر كريت، أسبوع كريت، ويوم كريت).

كرابة
كبكوب
مكب
كر
كبة
مكحلة
كركي
كأس
كبش
كمد
كوبان
كتف
كاسة
مكتف
كشتبان
كزبرة
مكحلة
كأس الزهرة
كاسر الحجر
كتان
كنم
كبر
زهر الكشتبان
كرفس
كرسنة
كاسبة السور
كناة
كرنب
كرنب لفتي
كندبة
كرز
كزبرة البئر
كراث الدلسي
كنابية
كناد
كدبة
كتلبة
كراث
كركدن
فراشة الكرنب
كركي
كروان
كبش

**كَرَثَهُ الأمرُ وغيرهُ كرثاً**: شتەكەی لەسەر قورس بوو ٥ تەواو پێیەوە ماندو بوو ٥ (فهو كارث).

**اكْرَثَهُ الأمرُ وغيره**: بەمانا (كَرَثَهُ) دێ.

**إكترثَ له**: بۆی غەمبار بوو، خەفەتی بۆ خوارد ٥ دەگوترێ: (ما اكترِث لـه) گرنگی پێ نادەم خەمی بۆ ناخۆم ٥ (وأراك لا تكترِث لـذلك) دەتبینم گرنگی بەوە نادەی‌و خەمی بۆ ناخۆی ٥ جەم‌و جۆلی بۆناكەی ٥ بەزۆری لەسیاقی نەفی دا بەكاردێ.

**الكارِثة**: بەڵای گەورە ٥ (ك: كوارث) ٥ دەگوترێ: (كرثته الكوارث) بەڵای ڕۆژگار خستویانەتە دڵەڕاوكێوە.

**الكُرّاثُ**: ڕوەكێكی تەمەندرێژە لەپێری (الزنبقیة)یە بنكی وەكوو سەلكی پیاز وایە ٥ گەڵای درێژو شكاوە بەملاو بەولای خۆیدا شۆڕدەكاتەوە لەناوەڕاستی دا نێركێك دەردەكا گوڵی زۆر دەگرێ‌و بۆنی خۆشی هەیە ٥ چەند جۆرێكی هەیە (الكراث المصري، كراث المائدة، كراث الشامي).

**كَرِجَ الشَّيْءُ كَرَجاً**: شتەكە كەڕوی هەڵێنا ٥ دەگوترێ: (كَرِجَ الخبزُ) نانەكە كەڕوی سەركەوت.

**الكُرَجُ**: ئەسپەدارینە بۆ یاری منداڵ.

**كَرَدَهُ كَرْداً**: دەری كرد ٥ مەنعی كرد.

**الكَرْدُ**: بنكی مل، لای خواروی مل.

**الكُرْدُ**: نەتەوەی كورد، نەتەوەیەكە لەبانوێكی پانو پۆڕدا لەئاسیای ناوەڕاست دا دەژین‌و وڵاتەكەیان بەسەر وڵاتی ئێران‌و توركیاو عێراق‌و سوریادا دابەشكراوە.

چل ملیۆن كوردین لەڕوی ئاسیادا
كۆنترین میللەت لەناو دونیادا
وەحشی ئیستعمار بەسەرمان زاڵە
ژێردەستەو بەخسیر ژیانمان تاڵە

**الكِردِیدُ**: پارچەو پاشماوە لەبنكی سەبەتەی خورمادا ٥ پوشە خورما.

**كَرْدَسَ القائِدُ الخیلَ او الجیشَ**: سەرلەشكرەكە ئەسپ سوارەكانی یان سوپاكەی پۆل پۆل كرد.

**تكردَسَ الرجلُ**: پیاوەكە وێكهاتەوەو چووەوە بەیەك دا.

**الكُرْدُوسُ**: هەر ئێسقانێك گەورەو تەواو بێ ٥ سەری ئێسقانێك مۆخی هەبێ ٥ هەردوو ئێسقانێك لەجومزگەدا بەیەك بگەن ٥ وەكوو ئێسقانی شان و ئەژنۆ و سمت ٥ (ك: كرادیس).

**الكردوسة**: كۆمەڵێكی زۆر گەورە لە ئەسپ‌و لەسوپا.

**الكِـــردانُ:** ملەوانكـــە ٥ لـــەبواری مۆسیقادا مەقامی ڕەستە.

**الكردون:** پشتێنو سیاجو شورا.

**الكردينـــال:** يەكێكـــە لـــە مالـــەكانو حەبرو پيـاوە ئاينييـەكانی هـاوەڵی پاپـاو ڕاوێـژكارەكانی ٥ كـە ئـەوان مافی ئەوەيان هەيە پاپا هەڵبـژێرن ٥ (ك: كرادلة).

**كَـرَّ الرجلُ او الفـرسُ كريـراً:** پياوەكـە نيخە نيخی لەسنگی هات.

**كَـرَّ فـلانٌ كـروراً:** پياوەكـە گەڕايـەوە ٥ دەگـوترێ: (كَـرَّ الفـــارس) سـوارەكە گەڕايـەوەو هەڵمـەتی بـردەوە بۆسـەر دوژمن.

**كَـرَّ الـشَّيْئَ كَرّاً:** شـتەكەی ڕەت كـردەوە گێڕايەوە.

**كَـرَّ الليـلُ والنهـارُ:** شـەو و ڕۆژ يـەك بەدوايـــەك دا گەڕانـــەوەو دووبـــارە بوونەوە.

**كَرَّ على العدوِّ:** هێرشی بردەسەر دوژمن.

**كَرَّ عنه:** لێی گەڕايەوە.

**كَرَّ عليه الحديثَ:** قسەكەی سەرلەنوێ بۆ كردو بۆی دووبارە كردەوە.

**كَـرَّرَ الـشَّيْئَ تكريـراً وتِكـراراً:** جاردواجـار شـتەكەی بـۆ دووبـارە كردەوە.

**تَكَرَّرَ عليه كذا:** جاردواجار ئەوەی بـۆ دووبارەكردەوە.

**الكَـرُّ:** هەڵمـەت بـردنو پـەلاماردان پێچەوانەی (الفَرّ) ٥ هـەروا نـاوە بـۆ حـــەبلێك لـــە ليفـــی خورمـــا دروســـتكراوە پێـــی ســـەردەكەون بۆســـەر دارخورمـــا ٥ حـــەبلی بەستنەوەو شتی وای كەشتييە.

**الكُرُّ:** ئـامێرێكی پێوانـەی دانەوێڵەيـە وەكوو قسناغ ٥ ئەندازەكەی شەست قەفيز يان چل ئێردەبە.

**الكَـــرَّةُ:** گەڕانـــەوە ٥ ســـەرلەنوێ زيندوبوونـــەوە ٥ هێـــرش بۆســـەر دوژمن لەشەڕدا ٥ بەيانیو ئێوارە ٥ زينـدو بوونـەوەی مـەخلوقات سـەر لەنوێ دوای هەستانی قيامەت.

**الكريرُ:** پەڵەيەكە لەتەپوتۆز تووشی قوڕگ دەبێ.

**المَكَـرُّ:** شـوێنی جـەنگ، گۆڕەپـانی جەنگ.

**المِكَرُّ:** دەگـوترێ: (فـرس مِكَـرّ مِفَـرّ) ئەسـپێكی ڕەسـەنو ڕاهێنـراوە بـۆ هەڵمەت بردنو پاشەكشەكردن سەر نەرمو هەوسار خۆشە، جوان دەڕواو دێتەوە.

**كَرَزَ كروزاً:** چووە زوور، چووە نـاوەوە ٥ خۆی لە پەناپەسێوو ئەشكەوتو شتی وادا حەشار دا.

**كَرَّزَ إليه:** پەنای بۆلابرد ٥ مـەيلی ئـەوی كرد.

كارَزَهُ: ڕۆیی‌و لەبەری هەڵات.
كارَزَ عن فلان: لەبەر فلان هەڵات.
كـارَزَ الی المكـان: خـۆی كوتـا بـۆ شوێنەكەو خۆی تێدا حەشار دا.
كـارز فی المكـان: لەشـوێنەكەدا خـۆی حەشار دا.
كارَزَ الی ثقة من إخوان ومال: پـەنای بردە بەر شتێكی متمانە پێكـراو لـە برادەر یان لەشتی تر.
كَرَّزَ الصَّقْرَ: چاوی هەڵۆكـەی بەسـتو دوری‌و خـواردنی دایـە بۆنـەوەی ژێرباری بكاو ڕام ببێ.
الكُرّازُ: سوراحی‌و دیزە.
الكَـرَزُ: درەختێكـە بـەرێك دەگـرێ وەكـوو بـەرقوق وایـە وەلێ بیـچمی كـەمێ بـچوكترە ○ پێـشی دەگـوترێ: (كُرَیْز).
الكُـرْز: هەمبانـەو خـورجی شـوان ○ جەواڵ ○ (ك: أكراز).
كَـرْزَمَ الرجـلُ: پیاوەكـە نیـوەڕۆ شـتی خوارد
الكَرْزَمَةُ: ژەمەنانی نیوەڕۆ.
كَـرِسَ الرجـلُ كرْسـاً: پیاوەكـە زانـابوو سنگی پڕبوو لە عیلم‌و زانـست ○ (فهـو كرِسٌ).
كَـرَّسَ الـشَّیْئَ: شـتەكەی خـستە پـاڵ یەك‌و لێكی دان.
كَرَّسَ البنـاءَ: باڵەخانەكەی دامەزراند.
إنْكَـرَسَ علیـه: خـۆی بەسـەردا كوشمەڵەكرد.
إنْكَـرَسَ فی الـشَّیْئِ: چـووە نـاو شتەكەوە بەكۆماوەیی.
تكارَسَ الـشَّیْئُ: شتەكان كەوتنە سەر یەك‌و پێكەوە نووسان.
تَكَرَّسَ الشیئُ: بەمانا (تَكَارَسَ) دێ.
تَكَـرَّسَ أُسُّ البنـاء: بناغـەی باڵەخانەكە پتەو بوو.
الكرّاسَةُ: بەشێك لەكتێب ○ دەگوترێ: (هـذه الكراسـة عـشر ورقـات) ئـەم پەڕەگرافـە دە وەرەقەیـە ○ (هـذا الكتاب عِدَّة كـراریس) ئـەم كتێبـە چەند پەرەگرافێكە ○ هەروا ناوە بۆ دەستەیەك كاغەزی پێكەوە نووساو و ئامادە كراو بـۆ لەسـەر نووسـین ○ (ك: كرّاس، وكراریس، وكراسات).
الكِرْیـاسُ: گـەمرە؛ ئـەو گـڵ‌و ڕیـخ‌و زبڵەی لە تەویلەو ئاغـەڵ دا تـەبارە دەبەستێ‌و ڕەق دەبێ.
الكِرْسـاءُ: پارچـە زەویەكـە درەختـی تێدا ڕوابێ‌و لێك نزیـك بـن‌و ڕەگ‌و ڕیشاڵیان تێك هاڵابێ.
الكرسـي: تـەخت‌و تـاراج، عـەرش ○ كورسییەكە لەدارو نـایلۆن‌و شتـی وا دروسـت دەكـرێ‌و تاگـە كەسـییە ○

پلەیەكی زانستییە لەزانكۆداو دەدرێ بە مامۆستایانی زانكۆ ئەوانەی كە پلەیەكی زانستییان هەیە لە زانكۆداو ماوەیەك بەسەر خزمەتیان دا تێپەڕیوە ٥ (ك: كراسي).

**المُكَرْسَةُ من القلائد**: ئەو ملوانكە گەوهەرمیە میروەكانی بەچەند تاڵە دەزووەوە هۆنرابنەوەو ناوە هەموو تاڵەكان كرابنە ناوكونی میرۆیەكی گەورەوەو كەوتبێتە نێوان میروە گەوهەرەكانەوە.

**كَرسَعَ فلاناً**: بەشمشێر لەمەچەكی فلانكەسی دا.

**الكُرْسُوعُ**: لایەكی مەچەك، ئەو ئێسقانەی لە جومزگەدا بەرز بۆتەوە ٥ لەقاچی مەڕدا بریتییە لەو ئێسقانە بچكۆلەی لەپشت سمی دایە پێشی دەگوترێ پێچك.

**كرسوع القدم**: مەچەكی قاچ، باریكایی قاچ (پشت سمی).

**المُكَرْسِعُ**: قاپ دەرپەڕیو، كەسێك قاپەڕەقەی زۆر دەرچوبن‌و گۆشت داینەپۆشیبن.

**الكُرْسُفُ**: لۆكە.

**الكُرْسفِيُّ**: جۆرە هەنگوێنێكی سپییە دەڵێی لۆكەیە لە سپییەتیدا.

**الكِرْسِنَةُ**: گیایەكی ساڵانەیە لە پێری (القرنیة)یە بۆ سود وەرگرتن لە دانەوێڵەكەی دەروێندرێ‌و دەكرێ بە ئالیكی ڕەشەوڵاخ ڕەنگە (كزن) بێ.

**كَرِشَ الرجلُ**: پیاوەكەماڵ‌و خێزانی زۆر بوو.

**كَرِشَ الجلدُ**: پێستەكە ئاگر گەستی‌و وێكهاتەوەو چرچ بوو.

**كَرَّشَ فلان**: فلانكەس دەموچاوی گرژ بوون وێكهاتنەوە ٥ خواردەمەنی گیپەی دروست كرد.

**كَرَّشَ اللحمَ**: گۆشتەكەی لەناو گیپەدا كولاند.

**تكَرَّشَ وَجْهُهُ**: دەموچاوی وێكهاتنەوە ٥ پێستی ڕوخساری گرژبوو.

**تكَرَّشَ الناسُ**: خەڵكەكە خڕ بوونەوە.

**إستَكرشَ الجدي**: كارێلەكە ورگی گەورە بوو لەومڕی خوارد.

**إستَكرَشَ الوَجْهُ**: دەموچاوی گرژبوو وێكهاتەوە.

**الأكْرَشُ**: ورگ زل ٥ (وهي كرشاء).

**الكِرْشُ**: جلێدانەو ورگ‌و شوێنی مانەوەی خۆراك بۆ ئاژەڵە كاوێژكەرەكان وەكوو مەعیدە بۆ ئادەمیزاد ٥ هەروا ناوە بۆ گیایەكی

لووس لەپێری (السعدية)یە لاسك‌و قەدی ئەستوورەو لەلای خوارەوی گەڵای درێژی هەن بەدرێژایی قەدەکەی، بەرێکی خاکی مەیلەو ڕەشی هەیە ٥ حەصیرو شتی وای لێ دروست دەکرێ لە وڵاتی میصرو شام دەڕوێ ٥ (السّمار) یشی پێ دەگوترێ.

**الكَرِشُ**: بەمانا (الكِرْشُ) دێ ٥ (كرِش الرجل) دەست‌و پێوەندی پیاو و کەسە نزیکەکانی، پیاوە تایبەتییەکانی.

**الكَرْشاءُ**: قاچێك زۆر گۆشتن بێ‌و قاپەڕەقەی لەگۆشت دا ون بووبێ‌و لەگەڵ پاژنە پێی ڕێك بووبێ‌و پەنجەکانیشی کورت بن.

**الكريش**: چندراوێکە لە ئاوریشم ڕەنگی ڕەش یان سورە کراس‌و چارەکەو دەسماڵی بۆ ئافرەت لێ دروست دەکرێ.

**الكُرَيشَةُ**: چندراوێکە لە لۆکەو شتی وا وێك دێتەوەو لێك دەکشێتەوە.

**المُكرَّشَةُ**: خواردنێکە وەکوو گیپە وایە.

**كَرَعَ في الماءِ أو الإناءِ كَرْعاً وكروعاً**: دەمی خستە ئاوەکەوەو خواردیەوە قاپ‌و گلاس‌و مشتی بەکارنەهێنا.

**كَرَعَت النخلةُ وغيرها**: درەختە خورماکە هەمیشە ڕەگەکانی لەناو ئاودا بوون‌و ئاویان لێ نەبڕا ٥ (فهي كارعة).

**كَرِعَ الوحشُ وغيره كَرْعاً**: تیری ئاڕاستەی حەیوانە وەحشییەکە کردو باریکایی قاچی هەنگاوت.

**كَرِعَتْ الساقُ كَرَعاً**: قاچی باریك بوو ٥ یان پێشەوەی باریك بوو.

**كَرِعَ فلان**: فلانکەس باریکایی قاچی ژانی کرد.

**اكْرَعَ القومُ**: خەڵکەکە باریکایی قاچی ولاخەکەیان هەنگاوت.

**تَكَرَّعَ**: لەکاتی دەستنوێژ شتن دا باریکایی قاچیشی شت.

**الكُراعُ من الإنسان**: نێوان ئەژنۆو قاپەڕەقەیە خوار ئەژنۆی تا جومگەی قاچی ٥ لەئاژەڵ دا بە باریکایی قاچی دەگوترێ، ئەو شوێنەی هیچ گۆشتی پێوە نیە ٥ هەروا ناوە بۆ کۆمەڵێك ئەسپ‌و سیلاح بەیەکەوە.

**الكُراعِيُّ**: سەلك و پێچك فرۆش ٥ (سەروپێ فرۆش).

**الكَرَعُ**: ئاوی باران کە ڕاستەوخۆ دەمی تێبخرێ‌و بخورێتەوە ٥ دەگوترێ: (شربنا الكَرَعَ) ٥ ئاوی

بارانمان خواردەوە ٥ سەرو پێێ ئاژەڵ ٥ سەلك و پێچك.

**كَرَفَ الشَّيْئَ كَرْفاً كرافاً**: بۆنی بەشتەكەوە كرد.

**كَرَفَ الحمارُ**: نێرە كەرەكە بۆنی بەمیزی دێڵە كەرەكەوە كردو ڕوی لەحەوا كردو لیچەكانی هەڵگێڕانەوەو بای دان.

**الكَرَّاف**: ئەو كەسەی بەدزییەوە دەڕوانێتە ئافرەت.

**كَرْفَات القِدْرُ**: مەنجەڵەكە بەهۆی كوڵینەوە كەفی دەردا.

**كَرْفَا القوم**: خەڵكەكە تێكەڵاو بوون.

**كَرْفَا الشَّعرُ**: مووەكان زۆربوونو كەوتنە سەر یەك.

**تكَرْفَا السَّحابُ**: هەورەكە كەوتە سەر یەكو چڕ بۆوە.

**تكَرْفَا الشَّعرُ**: بەمانا (كَرْفَا) دێ.

**تكَرْفَا القوم**: خەڵكەكە تێكەڵاو بوون.

**الكَرَفْسُ**: كەرەوز.

**كَرَكت الدجاجة**: مریشكەكە لەهێلكە چۆوە.

**الكَرَّاكَةُ**: ئامێرێكە بۆ پاككردنەوەو جۆماڵ كردنی ڕوبارو جۆگا ئاوەكان.

**الكُرْكُ**: پەشتەماڵێكی فەرووەدارە، بەزۆری لەفەرووەی سمۆرە دروست دەكرێ.

**الكركي**: باڵندەیەكی گەورەو ڕەنگ خۆڵاوییە ٥ مل درێژو قاچ درێژو كلك كوڵە، دالگۆشتو لاوازە ٥ لە وشكانی دەژی، جاری وایش هەیە پەنا بۆ ئاو ئاو دەباو لەناو ئاودا دەژی ٥ (ك: كراكي).

**الكُرَيْكُ**: تیرۆكی نان پان كردنەوە ٥ بێڵو خاكەناز.

**الكركدن**: حەیوانێكی جەستە گەورەیە، گواندارە ورگ زلو قاچ كورتە، سمدارە، پێست ئەستورو پتەوە یەك شاخی هەیە لەسەری لمبۆزی قیت بۆتەوە، هەیە دووشاخی یەك لەسەر یەكی هەن.

**الكَرْكَدِية**: ڕوەكێكە لەپێری (الخبازية) شوێنی سەرەكی ولاتی سەنیگالە، غینیا، لەسودانیش دەڕوێ، لە گوڵە سورەكانی شەرابێكی خۆش نیشات بەخش بەرهەم دەهێندرێ.

**كَرْكَرَ**: قاقا پێكەنی.

**كَرْكَرَت النارجيله**: نێرگەلەكە قوڵتە قوڵتی كرد، دەنگی وەكوو قاقای پێكەنین وابوو.

**كَرْكَرَ بالدجاجة**: بانگی مریشكەكەی كرد.

**كَرْكَرَ فلاناً عن الشَّيْئ**: فلانكەسی لەشتەكە گێڕایەوە، پاڵی پێوەنا.

**كَرْكَرَ الشيئَ**: شتەكەی جاردواجار هێنایەوە ٥ كۆی كردەوە ٥ دەگوترێ: (كَرْكَرَت الريحُ السحابَ) بایەكە هەورەكەی گرد كردەوە لەملاو لاوە كۆی كردنەوە.

**كَرْكَرَ الرحى**: ئاشەكەی خولاندەوە.

**كَرْكَرَ الحبَ**: دانەوێڵەكەی هاڕی.

**تَكَرْكَرَ**: لەهەوادا سەرمنگرێ بوو، ئەمدیو و ئەودیوی كرد.

**تَكَرْكَرَ الماء**: ئاوەكە لە ڕێڕەوی خۆی گەڕایەوە.

**تَكَرْكَرَ في أمره**: ڕاڕا بوو لەكارەكەی دا.

**الكَرْكَرَةُ**: قۆڕەقۆڕی سك ٥ پێكەنینی بەرزو بەشێوەی قاقا.

**الكِرْكِرَةُ**: سنگی گیانلەبەری سمدار ٥ دەگوترێ: (بَرَكَ علی كِرْكِرتِه) بەسەر سنگی دا پاڵ كەوت ٥ كۆمەڵێك ئادەمیزاد ٥ (ك: كراكِر).

**كَرْكَسَ فلان**: فلانكەس ڕاڕا بوو ٥ بەشێوەی ڕۆیشتنی پێوەند كراو ڕۆیشت ٥ لەسەرەوە بۆ خوارەوە گلۆر بۆوە، تلۆر بۆوە.

**كَرْكَسَ الشّيْئَ**: شتەكەی دووبارو سێ بارە كردەوە.

**كَرْكَسَ الدابةَ**: وڵاخەكەی پێوەند كرد، بەستیەوە.

**تَكَرْكَسَ**: تلۆر بۆوە، گلۆر بۆوە.

**المُكَرْكَسُ**: ئەو كەسەی دایكی ئەمەتەو كۆیلە بێ.

**الكُرْكُمُ**: ڕوەكێكی دەرمانییە لە پێڕی (الزنجبارية)، كوتراوی ڕەگەكانی دەكرێتە داو و دەرمانی چێشت لێنانو بۆ ڕەنككردنی شتیش بەكاردێ (زەردەچەوە).

**الكُرْكُمانُ**: گیایەكی ساڵانەیەو لەپێڕی (الشفوية)یە گوڵێكی سپیو شینی هەیە، میوەیەكی دەندوك درێژی هەیە، تۆوەكەی وەكوو دەنكە حەلەبە وایەو كەمێك بچوكترە ٥ وڵاخو ئاژەڵی بەرەڵا دەیخوا.

**المُكَرْكم**: شتی ڕەنككراو بەكوركوم.

**كَرَمَه كرماً**: لەسەخاوەت دا بەسەری دا زاڵ بوو، دەگوترێ: (كارَمَهُ فَكَرَمَهُ) ٥ لەسەخاوەتو بەخشندەیی دا شانازی بەسەردا كرد ٥ لێی تێپەڕاند.

**كَرُمَ فلان كَرماً وكرامةً**: فلانكەس سەخی سروشت بوو بەزۆری حاڵی خۆی بەخشی ٥ (فهو كريم وهي كريمة).

**كَرُمَ الشّيْئُ**: شتەكە بەنرخو بەهابوو، ناوەزە بوو.

**كَرُمَ السَّحابُ**: هەورەكە بارانی باراند.

**كرمت الأرضُ:** زەوییەکە روەکەکانی گەشونمایان کرد.

**اکرم الرجلُ:** پیاوەکە منداڵی رەوشت بەرزو سەخی سروشتی بوون.

**اکرم فلاناً:** ڕێزی فلانکەسی گرتو لەعەیبو ڕەخنە بەدووری گرت.

**اکرم نَفسَهُ عن الشائنات:** نەفسی خۆی لەشتی خراپو بەد پاراست.

**کارَمَـهُ:** شانازی بەسەردا کرد لە سەخی سروشتی دا.

**کارم الرجلَ:** شتێکی بەدیاریو پاداش دا بەپیاوەکە.

**کَرَّمَ فلاناً:** ڕێزی لەفلان گرت ٥ وای نیشان دا سەخییە، خۆی بەسەخی زانی.

**تَکارَمَ عن الشَّیْئِ:** خۆی لەشتەکە بەدوور گرت.

**تَکَرَّمَ عن الشَّیْئِ:** بەمانا (تکارم) دێ.

**إستَکرَمَ الشَّیْئَ:** داوای شتی بەنرخی کرد ٥ بەبەنرخ هاتە بەردەستی.

**إستکرم العَقائِلَ:** ئافرەتی خانەدانو نەجیب زادەی مارەکردن.

**الإکرامیة:** عەتاو بەخشش.

**الأکرومیة:** کرداری پیرۆز.

**التَّکْرِمَةُ:** شوێنی تایبەتی بۆ دانیشتنی پیاو لەناو ماڵ دا یان سیسەمی نوستنی: کەنیشانەی ڕێز لێ گرتنیەتی.

**الکُرامُ:** بەمانا (الکریم) دێ.

**الکَرامَةُ:** کەرامەت؛ کاری سەر ئاساو لەعادەت بەدەرو ڕودانی لەسەردەستی کەسانێك ئیدیعای پێغەمبەری نەکەن ٥ ئەو پەڕۆو پەردەیەی دەخرێتە سەر زارکی دیزەو مەنجەڵ ٥ ڕێزو نرخ بۆ دانان ٥ دەگوترێ: (أفعل ذلك کرامة لك) ئەو ئیشە لەبەر خاتری تۆ ئەنجام دەدەم.

**الکَرّامُ:** خاوەن ترێو ڕەزو باخ ٥ باخەوان، ڕەزەوان.

**الکَرَمُ:** دەگوترێ: (رجل کَرَمٌ) پیاوی سەخی ٥ (أرض کرم) زەوییەکی پاكو بەپیتە.

**الکَرْمُ:** داری مێو، ڕەز، ترێ ٥ (إبنة الکَرْم) شەراب.

**الکُرْمُ:** دەگوترێ: (أفعل ذلك کُرْماً لك).

**الکریمُ:** ناوێکە (صیفەتێکە لە صیفەتەکانی خودا) لێبوردە ٥ هەرکەسێکە یان هەرشتێك جێگای ڕەزامەندیی خەڵك بێ.

**الکریمة:** مێینەی (الکریم) ٥ پیاوی وەجاخزادە ٥ دەگوترێ: (إذا جاءکم کریمة قوم فأکرموه) کە ڕێزداری نەتەوە هاتە لاتان ڕێزی بگرن ٥

(كريمة الرجل) كچی پیاوەکە، (کچە نازدارەی پیاو).

**كريمتك**: لوتت ◦ هەر ئەندامێکی رێزداری جەستە وەکوو گوێچکە، دەست، ریش ◦ (الكريمتان) دووچاو.

**المُكرَّم**: پیاوی رێزدارو شکۆمەند.

**المَكْرُومَةُ**: کردەوەی خێرو ئیشی باش.

**المَكْرَمةُ**: (أرض مَكْرُمَة) زەوییەکی بەپیت روەك ساخ.

**الكُرْنُبُ**: قەرنابیت ◦ روەکێکە سالآنەیەو بنکی ئەستورە گەڵاکانی دکەونە سەر یەك لە شوێنی هەوا مامناوەند دەروێ ◦ لە وڵاتی شام پێی دەگوترێ: (الملفوف).

**كَرْنَفَ النخلةَ**: درەختە خورماکەی لەلق و پۆپەکانی روت کرد.

**كَرْنَفَ فلاناً بالعصا**: بەعەصا لەفلآنکەسی دا.

**كَرْنَفَ الشَيْئَ بالسيف**: شتەکەی بەشمشێر بری.

**الكِرْنافُ**: بنکی لقەبڕاوی درەختی خورما کەدوای برینی لقەکە بەشێکی بەقەدی درەختە خورماکەوە دەمێنێتەوە.

**الكُرْنافة**: قونداخی تفەنگ.

**كَرِهَ الشَيْئَ كُرهاً وكراهَةً وكراهيةً**: شتەکەی ناخۆش ویست.

**كَرُهَ الأمرُ والمنظرُ**: کارەکە ناشیرین بوو دیمەنەکە ناشیرین بوو.

**اكْرَهَهُ على الأمر**: زۆرە ملی لێ کرد لەسەر ئیشەکە.

**كَرَّهَ اليه الأمرَ**: شتەکەی لەلا ناشیرین کرد، کارەکەی لەلا دزێو کرد.

**تكارَهَ الشَيْئَ**: شتەکەی بەلاوە ناشیرین و دزێو بوو ◦ دەشگوترێ: (فعل كذا متكارهاً) کارەکەی بەنابەدڵی کرد.

**تَكَرَّهَ الشَيْئَ**: شتەکەی ناخۆش ویست.

**إستَكْرَهَ الشَيْئَ**: شتەکەی بەلاوە دزێو بوو.

**إستَكْرَهَ فُلانةَ**: فلآنە ئافرەتی ناچارکرد خراپەکاری بکا.

**الكَرْهاءُ**: قولکەی گێزەرەی مل قولکەی پشتەمل.

**الكَرْهُ**: پێناخۆش بوون ◦ نارەحەتی و ماندویی ◦ شتێك بە زۆر پێت بکەن ناچارت بکەن بە ئەنجامدانی.

**الكُرْهُ**: بەمانا (الكَرْهُ) دێ.

**الكريهة**: شەڕو هەرا، تەنگانەو چورتم، ◦ شەڕی سامناك ◦ دەگوترێ: (شهدتُ الكريهة) ئامادەی شەڕ بووم و لەجەنگەی شەڕەکەدا بووم.

**كرائه الدهر**: بەلآو چورتمی رۆژگار.

**المَكْرَهُ**: ئەوەی لەسەر شانی ئادەمیزاد گرانەو زۆری پێ ناخۆشە، دەگوترێ: (لقيت دونه مكاره الدهر).

**المكروهة**: دەگوترێ: (رجل ذو مكروهة) پیاوێکی خاوەن هەڵەمەتو جەربەزەیە.

**كَرا الغلامُ كرواً**: منداڵەکە تۆپێنی کرد، یاری بەتۆپەکە کرد ٥ دەگوترێ: (كرا الكرةَ وبها) یاری بەتۆپەکە کردو شەقی تێهەڵدا بۆئەوەی بەرز بێتەوە بۆ حەوا.

**كرا الأرضَ**: زەوییەکەی هەڵکۆڵی.

**كرا البئرَ**: بیرەکەی داپۆشی.

**كرى النَّهرَ كرياً**: لەناو ڕوبارەکەدا چاڵی هەڵکەند.

**كرى الأرضَ**: زەوییەکەی هەڵکۆڵی.

**كَرِيَ الرجلُ**: پیاوەکە نوست ٥ (فهو كَرٍ وكرِيٌّ وكَرْيانٌ) ٥ دەگوترێ: (أصبح فلان كريان الغداةِ).

**اكرى**: کەم بوو ٥ دەگوترێ: (أكرى الرجلُ) پیاوەکە ماڵو سامانی کەم بوو ٥ تێشوی نەما بڕایەوە.

**اكرى الدار أو الدَّابَّةَ**: خانوەکە یان وڵاخەکەی بەکرێ دا.

**كاراه مكاراةً وكراءً**: بەکرێی دا (فهو مكارٍ).

**إكترى الدارَ وغيرها**: خانوەکەی بەکرێ گرت.

**الكرى**: هەنۆز، وەنەوز.

**الكُرى**: چەند گۆڕێک بەپەنا یەکترەوە.

**الكِراءُ**: کرێی کرێکار.

**الكُرَةُ**: فتبۆڵ، هەرشتێك خڕبێ ٥ (الكرة الأرضية) گۆی زەوی ٥ شتێکی خڕو بازنەییە یاری پێ دەکرێ ٥ چەند جۆرێکی هەیە ٥ تۆپی صولەجان، تۆپی پێ تۆپی تێنس ٥ تۆپی دەستهاوێژ ٥ تۆپی ئاو ٥ تۆپی سەلە.

**الكَرَوَانُ**: باڵندەیەکی قاچ درێژو ڕەنگ خۆڵاوی وەکوو کۆتر وایەو دەنگێکی خۆشی هەیە.

**الكِرْوَةُ**: کرێی کرێکار.

**الكَرَوْيا**: ڕوەکێکی نیوەساڵییە، ڕەگەکەی بەناخی زەویدا ڕۆدەچێ لاسکەکانی پەلپەلو کۆمەڵن، لە بەرەکەی شەرابێکی هۆشیارکەرەوە دروست دەکرێ.

**الكُرَوِيُّ**: هەرشتێك بیچمەکەی خڕ بێ.

**الكَرِيُّ**: کرێکار، کرێ گرتە ٥ ئەو کەسەی وڵاخ بدا بە کرێ.

**المُكاري**: وڵاخ بەکرێدەر، بەزۆری بەکەسێك دەگوترێ: گوێدرێژ بەکرێ بدا ٥ (ك: مكارون).

**الكرومُ**: عونصورێکی فلزی ڕەنگ خۆڵەمێشی مەیلەو سپییە بۆ ڕوکەشکردنی هەندێ مەعدەنو

لەوحەو شتی وا بەکاردێ، هەندێ پێکهاتەشی بۆ ڕەنگکردنو شتی وا سودی لێ دەبیندرێ.

**الكروميت**: کانێکە لە عونصوری ئاسنو کرۆمو ئۆکسجین پێك دێ.

**الكُرَيّات** (الكريات الحمر): خڕۆکە سورەکانی خوێن.

**الكريات البيض**: خڕۆکە سپیەکانی خوێن.

**كَزِبَ مُشط الرّجل كزباً**: سنگەپێی بچوكو وێکهاتوەوە بوو (جۆرە عەیبێکی قاچی ئادەمیزادە).

**الكُزْبُ**: ڕۆنێك بەهۆی گوشینەوە دەرهێندرابێ ٥ (عصارة الدهن).

**الكَوْزَبُ**: پیاوی ڕژدو دڵ تەنگ.

**المكزوبة من الألوان**: ڕەنگێکە لەنێوان ڕەنگی ڕەشو سپی دایە.

**الكُزْبَرَةُ**: ڕوەکێکی کشتوکاڵیو ساڵانەیە، گەڵاکەی تێکەڵ بەهەندێ خواردن دەکرێ، تۆوەکەشی بۆ خۆشکردنی هەندێ خواردنو بۆ گرتنەوەی دەرمان بەکاردەهێندرێ.

**كَزَّ الشَّيْئَ كَزّاً**: شتەکەی تەسك کردەوە.

**كَزَّ الشَّيْئُ كزازة وكزوزة**: شتەکە بەهۆی سەرماوە وشك بوو وێکهاتەوە.

**كَزَّ الوَجْهُ**: ڕوخساری ناشیرین بوو.

**كَزَّ فلان كزازاً وكزازةً**: فلانکەس بێ خێر بوو پارمەتی نەدا ٥ دەگوترێ:

(رجل كز اليدين) پیاوێکی ڕژدو چروکە.

**كُزَّ فلان**: فلانکەس توشی نەخۆشی دەمار گرژبوون بوو ٥ یان توشی لەرزینو شەپلە بوو.

**اكَزَّهُ الله**: خودا توشی نەخۆشی دەمارگرژیی کرد .یان توشی لەرزینو شەپلە بوو.

**إكْتَزَّ الرجلُ**: پیاوەکە وێکهاتەوە تێچو بچوك بۆوە.

**التّكَزُّزُ**: وێکهاتنەوەی دوو شەویلەیە بەهۆی گرژبوونی ماسولکەی شت جوینو دەبێتە هۆی ئەوەی کابرای توشبو بەو نەخۆشییە دەمی بۆ نەکرێتەوە.

**الكَزَازُ**: وشك بونو وێکهاتنەوە ٥ ڕژدیو چروکی.

**الكُزاز**: دەمارگرژیو لەرزینو شەپلەیەکە تووشی ئادەمیزاد دەبێ بەهۆی سەرمای زۆر یان لەبەر ڕۆیشتنی خوێنی زۆر لە جەستە ٥ نەخۆشییەکی کوشندەیە توشی بریندار دەبێ کاتێ بریندارەکە برینەکەی بەگڵو خۆڵ پیس ببێ کەمادەی (باسل التیتانوس)ی تێدا بێ.

**كَزَمَ فلان كزْماً**: فلانکەس دەمی نوقاندو بێ دەنگ بوو.

**كَزَمَ الشَّيْئَ الصُلْبَ كزماً**: شته توندو رِهقەكەی گەست ٥ شتەكەی بەكەڵبەكانی پێشەوەی دەمی شكاندو ناوكەكەی دەرهێنا بۆئەوەی بیخوا.

**كَـزِمَ فـلان كَزَماً**: فلانكەس هەڵێنا بۆ پێشكەوتن ٥ بەخێرایی و بەپەلە لەشتەكەی خوارد ٥ لوت و پەنجەی كورت بوون ٥ چەناگەو لێوی خوارەوەی دەرپەڕیو بوون ٥ لێوی سەرەوەی چووە بەناودا ٥ دەگوترێ: (أنف أكزم ويد كزماء).

**اكـزم فـلان**: فلانكەس جەستەی وێكهاتەوە.

**كزُمَ**: وشك بووەو وێكهاتەوە تێچو.

**كَزُمَ العمـلُ و نحـوه بنانـهُ**: كاركردن چاوە ڤامكەكانی وشك و گرژ كرد.

**المُنكزِمُ**: كەسێك بەری دەستی بچوك بن.

**كَسَبَ لأهله كَسْباً**: هەوڵی بژێوی دا بۆ ماڵ و منداڵی.

**كَسَبَ الشَّيْئَ**: شتەكەی كۆكردەوە.

**كَسَبَ المالَ كَسْباً**: قازانجی كرد ٥ ماڵ و سامانی دەستكەوت.

**كَسَبَ الإثْمَ**: تاوانەكەی هەلگرت.

**كَسَبَ فلاناً مالاً او علماً**: ماڵ و سامانی بۆ فلانكەس دەستەبەر كرد.

**اكسَبَ فلاناً مالاً او علماً**: یارمەتی فلانكەسی دا لەسەر وەدەستهێنانی ماڵ و سامان یان زانست و زانیاری یان وای لەفلانكەس كرد ماڵ و سامان پەیدا بكا یان عیلم و زانیاری بەدەست بێنێ.

**إكتَسَبَ**: هەوڵی دا و كۆششی كرد.

**إكتَسَبَ المالَ**: ماڵ و سامانی دەست خۆی خست.

**إكتَسَبَ الإثـمَ**: تاوانەكەی خستە ئەستۆی خۆی.

**تَكَسَّبَ المالَ**: ماڵ و سامانی بەدەست هێنا ٥ دەشگوترێ: (هو يتَكَسَّب من الشعر) شیعری كرد بەهۆی پارەپەیدا كردن.

**الكَسْبُ**: كاسبی و هەوڵدانی بژێو ٥ دەگوترێ: (فلان طيب الكسب).

**الكُسْبُ**: پاڵفتەی ڕۆن؛ ڕۆنی ڤالكراوی پاڵێوراو ٥ توێكڵ و سۆی تۆو كەتان و تلپەكەی دوای گوشین و ڕۆن لێ گرتنی.

**الكواسِبُ**: بریندارکەرو درندە چ ئادەمی چ باڵندە.

**المَكْسَبُ**: دەستكەوت ٥ (ك: مكاسِب).

**الكُسْتُبان**: بڕوانە مادەی (الكشتبان) كە بریتییە لەو ئاسنۆكەی خەیات دەیكاتە سەری پەنجەی بۆ ئەوەی دەرزییەكە ئازاری پەنجەی نەدا.

**كَوْسَجَ فلان:** فلانكەس لاجانگی مووپان پێوە نەمان.

**تَكَوْسَجَ:** بێ ئەقڵ بوو ٥ دەگوترێ: (من طال لحيته تكوسَجَ عَقْلُهُ) کەسێك ڕیشی درێژ بێ عەقڵی کورتە، سوکە.

**الكَوسَجُ:** کەسێك لاجانگی ڕوتابنەوەو مووی پێوە نەبێ ٥ ددان کەم؛ کەسێك ددانی کەمی لەدەم دان ٥ بارگیری تەمبەڵ ٥ (ك: كواسج) ٥ هەروا ناوە بۆ ماسییەکی گەورەی دەریایی؛ پەیکەرێکی غوزروفی هەیە لای پێشەوەی درێژو پانەوەبووە، ئەملاو ئەولای ددانی مشاری پێوەن، ئەم جۆرە ماسییە لەناوە گەرمەکان دا دەژیو زۆرە.

**كَسَحَ البَيْتَ كَسْحاً:** ماڵەکەی ماڵی.

**كَسَحَت الريحُ الأرضَ:** ڕەشەباکە گڵو خۆڵی سەرزەوی هەموو ڕاماڵی.

**كَسَحَ البِئْرَ أو النَّهرَ:** بیرەکە یان جۆگاکەی پاك کردەوە ٥ دەشگوترێ: (أتينا بني فلان فكسَحناهم) هاتینە سەر هۆزی فلانو لەبێخ دەرمان هێنان.

**كَسَحَ فلان من مالي ماشاء:** فلانکەس بەئارەزۆی خۆی لەماڵی منی هەڵگرت.

**كَسِحَ كَسَحاً:** دەستی یان قاچی ئیفلیج بوون ٥ (فهو أكسح وهي كسحاء).

**إكْتَسَحَ الشَّيْئَ:** شتەکەی ڕادا، ڕایماڵی ٥ دەگوترێ: (أغاروا عليهم فاكتسحوهم).

**الكُسَاحُ:** نەخۆشییەکە توشی حوشتر دەبێو شەلی دەکا ٥ نەخۆشییەکە توشی ئێسقانی منداڵ دەبێ.

**الكُسَاحَةُ:** دایبی ٥ شوێنی فڕی دانی زبڵو زاڵ، (حاوية).

**الكَسِحُ:** کەسێك لێقەوماو هانای بۆ بەرێو ئەو نەتوانێ بەهانای لێقەوماوەکەوە بێ.

**المِكْسَحُ:** گەسکە ٥ ئەوەی شتی پێ بماڵێ.

**المُكَسَّحُ:** کەسێك توشی نەخۆشی ئێسقان بێ، توشی شەلی بووبێ ٥ چڵەداری توێکڵ لێ کراوەو ڕێك کراو.

**كَسَدَ الشَّيْئُ كساداً وكُسُوداً:** شتەکە ڕەواجی نەبوو، نەفرۆشرا، دواکاری لەسەر نەبوو ٥ دەگوترێ: (كَسَدَت السوق) بازاڕ کەوتو مامەڵەی تێدا کەمبوو ٥ دەشگوترێ: (سلعة كاسدة).

**كَسُدَ الشَّيْئُ كساداً وكسوداً:** بەمانا (كَسَدَ) دێ.

**اكْسَدَ القومُ:** خەڵکەکە بازاڕی نەبوو کڕینو فرۆشتنیان کەم بوو.

**اكْسَدَ الشَّيْئَ:** شتەکەی ناڕەواج کرد.

**كَسَرَ فلان من طرفه:** فلانكەس كەمێك چاوی خۆی نوقاند.

**كَسَرَ الشَّيْئَ:** شتەكەی شكاند، تێكی شكاندو پەرتەوازەی كرد ٥ دەشگوترێ: (كسر من برد الماء وحره) ساردی ئاوەكەیان گەرمیەكەی كەم كردەوە.

**كَسَرَ الكتابَ على عشرة فصول مثلاً:** كتێبەكەی بەسەر دە بەش دا دابەش كرد.

**كَسَرَ التاجر متاعه:** بازرگانەكە پارچە پارچە شتەكانی فرۆشتن.

**كَسَرَ الوِسادَ:** سەرینەكەی نوشتاندەوە و شانی لەسەر دادا.

**كَسَرَ الطائرُ جناحيه:** باڵندەكە باڵەكانی خۆی شكاندەوە بۆ نیشتنەوە ٥ دەگوترێ: (باز كاسر وعقاب كاسِر).

**كَسَرَ الرجلَ عن مراده:** پیاوەكەی لەمەبەستی خۆی لادا.

**كَسَرَ القومَ:** هۆزەكەی شكاندو بەسەریان دا زاڵ بوو.

**كَسَرَ الحَرْفَ:** بزوێنی ژێری خستە سەر پیتەكە.

**كَسَّرَ الشَّيْئَ:** زێدەڕۆیی كرد لە شكاندنی شتەكەدا.

**كَسَّرَ الكلمة:** وشەكەی بەشێوەی (جمع تكسير) جەمع كردەوە.

**إنْكَسَرَ الشَّيْئُ:** بۆ موتاوەعەی (كَسَرَهُ) دێ ٥ شتەكە كەم بوو ڕەوییەوە، دەگوترێ: (إنْكَسَرَ الحَرُّ وبرد الماءُ).

**إنْكَسَرَ العسكر:** سوپا شكاو تارومار بوو.

**إنْكَسَرَ الشِعْرُ:** شیعرەكە لەنگ بوو.

**إنْكَسَرَ العجينُ:** هەویرەكە شل بوو هەڵات.

**تَكَسَّرَ الشَّيْئُ:** بۆ موتاوەعەی (كَسَّرَهُ) دێ ٥ دەشگوترێ: (فلان فيه تخنث وتَكَسُّرٌ).

**الكُسارُ:** ئەو پارچە وردانەی لەشتەكە دەبێتەوە ٥ وەكوو وردە كاشی وردە شوشە، وردەنان.

**الكُسَارَةُ:** بەمانا (الكُسارُ) دێ.

**الكِسْرُ:** قەراخی خانوو ٥ لای شتو كەناری شت.

**الكَسْرُ:** بەمانا (الكِسْرُ) دێ ٥ شتی كەم ٥ لەبواری حیسابو ریازیات دا ژمارەی كەرتو شتی وایە وەكوو ($\frac{1}{2}$، $\frac{1}{3}$، $\frac{1}{4}$)...هتد. دەگوترێ: (ضرب الحُسَابُ الكسورَ): ژمێریارەكە كەرتەكانی زەربی یەك كردن.

**الكَسْرَةُ:** تێشكان، دەگوترێ: (وقعت على القوم الكَسْرَةُ): خەڵكەكە

شكانيان بەسەردا هاتو كەوتنە نشوستييەوە ◊ هەروا دەگوترێ: (فلان بعينه كَسْرَة من السّهر) فلانكەس چاوی لێڵو پێڵ بوونو ومنەوز تینی بۆ هێناوە ◊ (رجل ذو كسرات) پیاوێكە لەهەموو شتێك دا تێدەشكێو زەرەر دەكا.

**الكِسْرَةُ**: پارچە شكاوی هەرشتێك بێ ◊ بۆ نموونە دەگوترێ:

**الكِسْرَة من الخبز**: گوێچكە نان.

**الكَسّارَةُ**: شتێكە وەكوو گازو پلایس گوێزو شتی وای پێ دەشكێنن.

**الكسور من الجلد والثوب**: چرچو لۆچی پێستو قوماشو شتی وا ◊ دەشگوترێ: (أرض ذات كسور) زەوییەكە بەرزونزمی تێدایە ◊ (كسور الأودية والجبال) قۆرتو پێچی شیو و دۆڵو كێو و كەژ.

**المكاسِرُ**: جیرانی نزیك، ئەوەی دیواری بەدیواری خانوەكەتەوەیە ◊ دەڵێی: (فلان مكاسِري) واتە فلان جیرانمە.

**المَكْسِرُ**: شوێنی شكاندنی شت.

**المُكَسَّرَاتُ**: گوێزو بادامو بندەقو فستەقو شتی وا.

**كَسَّ الشَّيْءُ كَسّاً**: شتەكەی كوتاو وردوهاڕی كرد.

**كَسَّ الرجل كَسّاً**: پیاوەكە ددانی دەركەوتن ◊ ددانی خوارەوەی بەرز بوونەوە دەركەوتنو مەلاشوی و شەویلەی سەرەوەی بۆ دواوەو شەویلەی خواروی هاتەپێشەوە (فهو أكسُّ وهي كسّاء).

**تَكَسَّسَ**: بەئەنقەست شەویلەی خۆی پاشو پێش كردن.

**الكَسيسُ**: گۆشت كەلەسەر بەردی گەرم وشك كرابێتەوە پاشان ورد بكرێو بكرێتە توێشوی سەفەر ◊ هەروا ناوە بۆ شەرابێك لەزوراتو جۆ دروست بكرێ.

**كَسَعَ فلاناً كَسْعاً**: لەپاشەوەی دا، بەدەستی یان بەپێشەوەی قاچی لەفلانكەسی دا ◊ دەگوترێ: (كَسَعَ القومَ بالسيف) بەشمشێر كەوتە وێزەیانو لەپاشەوەیانی دا.

**كَسَعَ الشَّيْءَ كذا بكذا**: شتەكەی كردە شوێنكەوتەی ئەوەو بەو شێوەی لێ كرد.

**وردت الخيلُ يَكسَعُ بعضها بعضاً**: وڵاخە بەرزەكان یەك لەدوای یەك هاتن بۆسەر ئاو.

**كَسَعَ فلاناً بما سَاءَهُ**: قسەی كردو وەڵامی ناشیرینی قسەی فلانكەسی دایەوە ◊ فلانكەسی دەركرد.

إكْتَسَعَت الخيلُ بأذنابِها: ولاخە بەرزەكە شتەكەیان خستە ژێر قاچیانەوە.

إكْتَسَعَ الفَحْلُ: كەڵەكە كلكی لەڕانی دا.

تَكَسَّعَ في ضلاله: لەگومڕایی خۆیدا ڕۆچوو.

الأكسَعُ: دەگوترێ: (حَمام أكسع) كۆترێكە لەژێر كلكی دا پەڕی سپی هەن.

الكُسْعَةُ: خاڵی سپی لەناوچەوانی هەرشتێك دا بێ ٥ پەڕی سپی لەژێر كلكی باڵندەدا ٥ گوێچكەنان.

كَسَفَتِ الشمسُ كسوفاً: خۆر گیراو ڕوناكی نەما.

كَسَفَ الوجهِ: دەموچاو زەرد هەڵگەڕاو ڕوناكی نەما.

كَسَفَ الرجلُ: پیاوەكە چاوی داگرت، چاوی خۆی داشكاند ٥ دەشگوترێ: (كَسَفَ بصره) چاوی خۆی داخست.

كَسَفَ بَصَرَهُ: بەهۆی چاو ئێشەوە چاوی بۆ نەكرانەوە.

كَسَفَ بالُهُ: وەزعو حاڵی ناخۆش بوو.

كَسَفَ امَلُهُ: هیواو ئاواتی پوكانەوە.

كَسَفَ الشَّيْئَ كَسْفاً: شتەكەی داپۆشی.

كَسَفَت الشمسُ النجومَ: خۆر بەڕوناكی خۆی ڕوناكی ئەستێرەكانی داپۆشی.

كَسَفَ الشيئَ: شتەكەی بڕیەوە.

اكْسَفَ القمرُ الشمسَ: مانگ بەری ڕوناكی خۆری گرت.

اكْسَفَ الحزنُ فلاناً: خەفەت وەزعو حاڵی فلانكەسی گۆڕی.

كَسَّفَ الشَّيْئَ: شتەكەی بڕیەوە.

الكاسِفُ: دەگوترێ: (يوم كاسف) ڕۆژگارێكی ناخۆشو پڕ بەڵاو كارەساتە ٥ پڕ شەڕو شۆڕو چورتمە.

الكِسْفَةُ: پارچەی شت ٥ پەتو كەرت.

الكُسوفُ: خۆرگیران یان كەمبوونەوەی ڕوناكییەكەی بەهۆی ئەوەی دەكەوێتە نێوان خۆرو زەوییەوە.

الكِسِيفَةُ: بەمانا (الكِسْفَةُ) دێ.

كَسْكَسَ الشَّيْئَ: شتەكەی بەتوندی كوتاو وردوهاڕی كرد.

الكَسْكَسَةُ: پێوەلكاندنی پیتی سینە بە (كافی تەئنیسەوە) لەكاتی ڕاوەستانی لەسەر كافەكە ٥ دەگوترێ: (أعطيتكِسْ).

الكُسْكُسِيُّ: خواردەمەنییەكە خەڵكی وڵاتی مەغریب لەئاردی گەنم بەهۆی كوڵاندن لەسەر ئاگر دروستی دەكەن.

كَسِلَ الأمرُ الرجلَ: كارەكە پیاوەكەی تەمبەڵ كرد.

**كَسِلَةٌ**: بەمانا (أكسَلَةٌ) دێ.

**تكاسَلَ**: بەئەنقەست تەمبەڵی نواند.

**إسْتَكْسَلَ المتاكاسِلُ**: بیانوی بەچەند جۆرە تەمبەڵییەك هێنایەوە.

**المكسلة**: هەرشتێك سەر بكێشێ بۆ تەمبەڵی ٥ دەگوترێ: (الفراغ مكسلة).

**كَسَمَ كَسْماً**: تێكۆشاو هەوڵی دا لەپێناو پەیداكردنی بژێو بۆخۆیو ماڵو منداڵی.

**كَسَمَ الحَرْبَ**: شەڕی هەڵگیرساند.

**كَسَمَ الشَّيْءَ اليابِسَ**: شتە وشكەكەی بەدەستی خۆی وردوهاڕ كرد.

**الأكسوم من الرياض**: باخێك ڕوەكو گیاو گژی كەوتبێتە سەریەك ٥ (ك: أكاسيم وأكاسم).

**الكَسْمُ**: باقی ماندەی شتی وشك كەدوای شكاندنو ورد كردن بەدەستیەوە بمێنێتەوە.

**الكَسُومُ**: ماندوو شەكەت لەئیشو كاردا.

**كسا فلان ثوباً كَسْواً**: كراسێكی دا بەفلان.

**كَسِيَ كَساً**: پۆشاكی پۆشی.

**إكتسى**: پۆشاكی پۆشی.

**إكتَسَت الأرضُ بالنبات**: زەوی بەڕوەكو گیاوگژ خۆی ئارایش دا، خۆی داپۆشی.

**تكسّى بالكساءِ**: پۆشاكی پۆشی.

**إسْتَكْسَاهُ**: داوای پۆشاكی لێ كرد.

**الكِساءُ**: پۆشاك ٥ (ك: أكسية).

**الكُسْوَةُ**: كراسو پۆشاكێكە بۆ خۆڕازاندنەوە دەپۆشرێ.

**كَشَأَ اللحمَ كَشْئاً**: گۆشتەكەی ئەوەندە برژاند تا وشك بۆوە ٥ (فهو كشيءٌ).

**كَشَأَ الطعامَ**: خواردنەكەی داكرۆشتو خواردی.

**كَشَأَ الشَّيْءَ**: شتەكەی پاك كرد توێكڵەكەی لێ كردەوە.

**كَشِئَ من الطعام كَشَأً وكشاءً**: پڕبوو لە خواردەمەنی.

**كَشِئَتْ يده**: پێستی دەستی ئەستورو پتەو بوو، گرژبوو.

**اكْشَأَ**: گۆشتی برژاوی خوارد.

**تَكَشَّأَ الأديمُ**: پێستەكە داماڵدرا لێ بۆوە.

**تَكَشَّأَ الرجلُ من الطعام**: پیاوەكە لەخواردن تێربوو.

**تَكَشَّأَ اللحمَ**: گۆشتی وشكەوەبوی خوارد.

**الكَشِيءُ**: برژاوی تازەو پێگەیشتوو.

**الكُشْتِبانُ**: جامیلكەیەكی زۆر بچكۆلە خەیات دەیكاتە سەری پەنجەی بۆئەوەی دەرزییەكە ئازاری نەدا ٥ هەروا ناوە بۆ بۆرییەكی بچكۆلە

مۆسیقار لەسەر پەنجەی دەکاو ئامێری قانونی پێ لێ دەدا.

**كَشَحَ القومُ عن الماء كَشْحاً**: خەڵکەکە لەدەوروبەری ئاوەکە ڕۆیشتن‌و پەرتەوازە بوون.

**كَشَحَ الطائرُ**: باڵندەکە بەگورجی هات.

**كَشَحَ لفلان بالعداوة**: دژایەتی فلانکەسی کرد.

**كَشَحَتِ الدَّابَّةُ**: وڵاخەکە کلکی لەناوگەڵی خۆی نا.

**كَشَحَ القومَ**: خەڵکەکەی دەرکرد.

**كَشَحَ البعيرَ**: لاکەلەکەی حوشترەکەی بەئاگر داخکرد.

**كَشَحَ فلاناً**: زەبری لەلاقەبرغەی فلانکەس دا.

**كَشَحَ العودَ**: شوڕکە دارەکەی سپی کرد؛ توێکڵی لێ کردەوە.

**كَشِحَ كَشَحاً**: لاکەلەکەی هێشا.

**كاشَحَهُ**: دوژمنایەتی کرد.

**كَشَّحَ العودَ**: لقەدارەکەی سپی کرد، توێکڵەکەی لێ کردەوە.

**إنْكَشَحوا عن الماء**: لەئاوەکە دوور کەوتنەوەو پەرتەوازە بوون.

**الكاشِحُ**: دوژمنی سەرسەخت‌و دڵ پیس.

**الكِشاحُ**: شوێنکەی داخ ئەو شوێنەی بەهۆی سوتاندن بەداخ توکی لێ نەڕوێ.

**الكشاحَةُ**: موقاتەعەو دەنگ دابڕین.

**الكَشْحُ**: کەلەکە، خالیگە ○ خوار پەراسو ○ ویشاح‌و ویسام کە دوو خەتی گەوهەر یان ئاوریشم لێك دەدرێن‌و بەسەر شان دا بۆ بن هەنگڵ ڕاست‌و چەپ دەهێندرێن ○ دەشگوترێ: (طوى كَشْحَهُ على الأمر) کارەکەی شاردەوە ○ وازی لە کارەکەی هێنا.

**الكَشَحُ والكُشاحُ**: دەردێکە توشی لاکەلەکەی دەبێ.

**المِكْشاحُ**: پاچ ○ تیژایی شمشێر.

**كَشَدَ الشَّيْئَ كَشْداً**: بەددان شتەکەی بڕی (قرتاندی).

**كَشَدَ النَّاقَةَ**: بەسێ پەنجە گوانی حوشترەکەی دۆشی.

**اكْتَشَدَ**: ڕۆنەکەرەکەی لەماستەکە جیاکردەوە.

**الكاشِدُ**: کەسێك زۆر هەوڵ‌و تەقەلا بدا بۆ دابین کردنی پێداویستییەکانی ماڵ‌و خێزانی ○ کەسێك سیلەی ڕەحم بەجێ بێنێ.

**الكشود**: بەمانا (الكاشِدُ) دێ.

**كَشَرَ عن اسنانه كَشْراً**: ددانی دەرخستن لەکاتی پێکەنین دا ددانی دەرخستن.

**كَشَرَ فلان لصاحبه**: فلانکەس زەردەخەنەی بۆ هاوەڵەکەی کرد ○ بەڕوی هاوەڵەکەیدا پێکەنی.

**كَشَرَ السَّبُعُ عن نابه:** دڕندەکە ددانی دەرخست‌و خۆی ئامادەکرد بۆ پەلاماردان‌و نێچیر کردن.

**كَشَرَ العَدُوُّ عن أنيابه:** دوژمن خۆی گیف کردەوەو هەڕەشەی توندی لەبەرامبەری کردو خۆی وەکوو شێرو پڵنگ ڕانواند.

**كاشَرَهُ:** بەدەمیەوە پێکەنی‌و روخۆش بوو.

**كَشَّرَ:** بۆ موبالەغەی مادەی (كَشَرَ) دێ.

**الكَشَرُ:** هێشوەتریێ یان هێشوەخورما کە بۆڵەکانیان لێکرابنەوەو لاسك‌و قونچکیان مابێ.

**الكُشَرِيُّ:** خواردەمەنییەکە لەبرنج‌و نیسك دروست دەکرێ.

**كَشَّتِ الأفعى كشيشاً:** مارەکە: کەهەندێ جەستەی لەهەندێکی تری خشا دەنگی لێ هات ٥ یان بەدەمی فیشکانی.

**كَشَّ الجملُ:** حوشترەکە باڕاندی‌و باڕاندنەکەی لەقوڕگیدا خواردەوە.

**كَشَّ القِدرُ:** مەنجەڵەکە کوڵی‌و کەوتە قڵپە قڵپ ٥ هەروا دەگوترێ: (كَشَّ الثوبُ بعد الغسل) قوماشەکە دوای شتن تێچوو وێکهاتەوە.

**كَشَّ الثوبُ او الجِلدُ:** قوماشەکە یان چەرمەکە تێچوو وێکهاتەوە.

**كَشَطَهُ عنه:** لێی دارنی ٥ دەگوترێ: (كَشَطَ الجلدَ عن الذبيحة) پێستەکەی لە کوشتییەکە دارنی.

**كَشَطَ الجلَ عن الفرس:** زینەکەی لە ئەسپەکە کردەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (لأكشِطَنَّ عن أسرارك) هەموو نهێنییەکانت ئاشکرا دەکەم.

**كَشَطَ الحرفَ:** پیتە نووسراوەکەی سڕیەوە.

**كَشَطَ غِلالَة اللبن:** سەرتوێژی ماستەکەی کۆکردەوە.

**إنْكَشَطَ:** بۆ موتاوەعەی (كَشَطَ) هاتووە ٥ دەشگوترێ: (إنْكَشَطَ روعُهُ) ترسەکەی ڕۆیی.

**تَكَشَّطَ السحابُ:** هەورەکە لێك بڵاو بوون‌و نەمان.

**الكُشَاطُ:** حەیوانکوژەرەوە، قەساب.

**كَشَفَ الشَّيْءَ وعنه كَشْفاً:** شتەکەی دەرخست‌و پەردەی سەری لادا ٥ دەگوترێ: (كَشَفَ الأمر وعنه) شتەکەی ئاشکرا کرد.

**كَشَفَ الله غَمَّهُ:** خودا خەم‌و خەفەتی لەدڵ دا لابرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾.

**كَشَفَ الكواشف فلاناً:** شتە دەرخەرەکان فڵانیان فەزح کرد، حەیایان برد.

كَشَفَ عليه الطبيب: پزیشکەکە وردبینی بۆ کردو نەخۆشییەکەی دەرخست.

كَـــشِفَ فـلان: فلانکـەس پێـشەسەری ڕوتایــەوە ٥ یـان فلانکـەس لەشـەڕدا مــەتاڵی پــێ نــەبوو ٥ کـلاّو خــودەی لەســـەر نـــەکرد ٥ لەشـــەڕدا خـــۆی نەگرتو هەڵات.

كَشِفَ الفرسُ: ئەسپەکە ئێسقانی کلکی یان لای سەرە کلکی خوار بوو.

اكـشَفَ فـلان: فلانکـــەس پێکـــەنی تاپوکی دەرکەوتن.

كاشَفَهُ بالأمر: کارەکەی لەلا ئاشکرا کرد.

كاشَفَهُ بالعداوة: دوژمنایەتیەکەی بۆ ئاشکراکردو بەئاشکرا دژی وەستا.

كَشَّفَ: بۆ موبالەغەی (كَشَفَ) دێ.

إكْتَـشَفَتِ المــرأةُ: ئافرەتەکــە زۆری لەجەســـتەی خـــۆی ڕوت کـــرد، دەرخست.

إكتـــــشف الأمـــــرَ: بەهـــــەوڵو مانــدوبونێکی زۆر تــوانی ئیـشەکە ئاشکرا بکا.

إكْتَشَفَ الشَّيئَ: بۆ یەکەمجار شتەکەی ئاشکرا کرد پەردەی لەسەر لادا.

إنْكَشَفَ الشَّيئُ: شتەکە دەرکەوت.

تَكَشَّفَ الشَّيئُ: بەمانا (إنْكَشَفَ) دێ.

تكاشَفَ القوم: خەڵکە نهێنـی خۆیـان بۆ یەکتری ئاشکرا کرد.

تَكَشَّفَ فـلان: فلانکـەس فـەزح بـوو حەیای چوو.

تَكَشَّفَ البرقُ: هەورەبروسکە ئاسمانی داگرت.

تَكَـشَّفَتِ الأرضُ: زەوییەکــە وشــك هــەڵاتو هەنــدێ شــوێنی شــەقار شەقار بوو.

إستَكشَفَ عنه: داوای لێ کرد شتەکەی بـۆ ڕون بکاتــەوە نهێنییــەکانی لــەلا بدرکێنێ.

الكَـــشَّافُ: یاســـایەکی پوختەکـــەرو بزارکـەرە هـەوڵ دەدا کەسـایەتی وا لەکۆمــەڵگا دا دروســت بکــا گیــانی هاریکـــاریو پـــشت بەخۆبەســـتنو فریادڕەسی تێدابێ لایەنگرانی خۆی بەســـــەفەر کـــــردنو کردنـــــەوەی خێمەتگاو ژیانی زبر ڕام بکا.

الكـــشّاف: یەکێکـــە لەئەنـــدامانی کۆمەڵــەی کەشــافەو چــەند پلــەو پایەیــەکی هەیــە ٥ نــاوێی کتێبێکــی تەفسیری قورئانە.

الكَشْفاءُ (جَبْهَةٌ كـشفاء): پێـشەسەری ڕوتاوە.

المِكْـشافُ الكهربـي: ئـــامێرێکی کارەباییـــــە جـــــۆری شـــــوحنەی کارەبـــاییو شـــوێنکەی لەســـەر شـــت دیــاری دەکــا ٥ پێــشی دەگــوترێ (ئیلیکترۆسکوب).

**الكِشْكُ**: دۆینه؛ خواردنێکه لەئاردو ماست دروست دەکرێ‌و وشك دەکرێتەوەو هەڵدەگیرێ کاتی پێویست دەکرێ بەکێشت، یان دەکرێتە ناو ئاوەوو دەخورێ ٥ وادەبێ لەجۆ و ماست دروست دەکرێ.

**الكُشْكُ**: خانوی بچوك، کۆشك، قۆختە، کەوشەك.

**كَشْكَسَ فلانٌ**: فلانکەس هەلات.

**كَشْكَشَ الأفعى**: مارەکە پێستەکەی خشەخشی هات ٥ دەشکوترێ: (بئر لایکشکش ماؤها) بیرێکە ئاوەکەی هەڵناهێنجرێ بەهۆی ناعورەوە.

**كَشْكَشَ الثوبَ**: چرچ‌و لۆچ‌و نوشتانەوەی لەقوماشەکەدا دروست کرد.

**الكشكشة**: زاراوەی هۆزی بەنی ئەسەدو هۆزی رەبیعەیە لەشوێنی کافی ڕاناوی مێینە پیتی (شین) بەکاردێنن، واتە لەجیاتی (عَلَيْكِ یان مِنْكِ، مثلا) دەڵێن: (عَلَيْشِ مِنْشِ) یان لەدوای کافی خیتابەکە پیتی (شین) زیاد دەکەن‌و دەڵێن: (عَلَيْكِشْ مِنْكِشْ).

**كَشَمَ أنفَهُ كشماً**: لەبن ڕا لوتی بڕی.

**كَشَمَ القثاءَ أو الجَزَرَ**: خەیارەکە یان گێزەرەکەی بەخێرایی‌و بەهەڵپە هەڵپ خوارد.

**كَشِمَ كَشَماً**: بە زگماك کەم ئەندام بوو یان لەبنەچەو نژاد دا کەم‌و کوڕی هەبوو (فهو أكشم).

**اكتَشَمَ أنفَهُ**: بەمانا (كَشَمَهُ) دێ.

**كَشْمَرَ**: لەپڕمەی گریانی دا.

**كَشْمَرَ أنفَهُ**: لوتی شکاند.

**الكُشَامِرُ**: ئادەمیزادی ناشیرین.

**الكِشْمِشُ**: کشمیش مێوژو ترێی دەنك وردیلە.

**كَشَا الشَّيْءَ كَشْواً**: شتەکەی بەددانەکانی گەست‌و دەری هێنا.

**كَصَّ كَصّاً وكصيصاً**: وێکهاتەوە تێچو، لەترسان گرمۆڵە بوو زەعیف‌و لاواز بوو، لەترسا چووە ناو یەکەوە.

**اكصَّ فلانٌ**: فلانکەس هەلات‌و قاچاندی.

**الكصيصُ**: دەنگی نزم بەهۆی ترس‌و بیمەوە ٥ تێچوون‌و وێکهاتنەوە بەهۆی ترس‌و زەندەق چوپی ٥ گرمۆڵە بوون بەهۆی زۆر ماندووبونەوە ٥ سیرەسیری کوللەو سیسرەو شتی وا.

**كَصَمَ كَصْماً وكُصُوماً**: چۆن هات ئاوا بەدەستی بەتاڵ گەڕایەوە هیچی دەست نەکەوت.

**كَظَبَ كظوماً**: پڕبوو لە ڕۆن.

**كَظَرَ القَوْسَ كَظراً**: لایەکی کەوانەکەی بڕبڕکرد کەلی کرد بۆئەوەی ژێیەکەی تێدا چەسپ بکرێو بەرنەبێ.

**الكُظْرُ**: بەزی دەوروبەری گورچیلە ٥ شوێنو جێگای بەزی دەوری گورچیلە کە بەزەکەی لێکرابێتەوە ٥ غودەیەکە لەژوور گورچیلەوە.

**كَظَّ المَسيلُ بالماء كَظّاً**: ڕێڕەوی ئاوەکە ئاوەکەی نەکێشا لەبەر زۆری ئاوەکە.

**كَظَّ الحَبْلَ**: حەبلەکەی کشت باداو.

**كَظَّ الطعامُ او الشرابُ الحيوانَ**: خواردنو خواردنەوەکە گەدەی حەیوانەکە نەیکێشاو هەناسەی توند کرد.

**كَظَّ الغَيْظَ صدرَهُ**: بوغزو کینە دڵو دەرونی پڕ کرد.

**كَظَّ الأمْرُ فلاناً**: کارەکە فلانکەسی نارەحەت کرد.

**كَظَّ فلان خَصْمَهُ**: فلانکەس ڕکابەرەکەی خۆی بۆرداو هەموو ڕێگاچارەیەکی ڕزگاربوونی لێ بڕییەوە.

**كاظَّهُ**: ماوەیەکی زۆر تەنگی پێ هەڵچنیو وازی لێ نەهێنا.

**كاظَّ فلاناً في الحرب**: فلانکەسی باش فێری شەڕ کرد.

**إكْتَظَّ**: باش پڕبوو ٥ دەگوترێ: (إكْتَظَّ المكانُ بالناس) شوێنەکە پڕە لەخەڵكو بەتەواوی قەرەباڵغ بووە.

**إكْتَظَّ الوادي بالسيل**: شیوەکە لافاوەکە ناکێشێو پڕاوپڕو لێوان لێوە ٥ (إكْتَظَّ بطنه بالطعام) گەدەی پڕبوو لەخواردن.

**تكاظُّوا**: لەگۆڕەپانی جەنگ دا تەنگیان بەیەکتر هەڵچنی.

**تكاظَّ القومُ**: خەڵکەکە سنووری یاساییان شکاندو زیادەڕەوییان کرد لەدژاییکردنی یەکتری.

**الكِظاظُ**: توندو تیژیو چورتمەو ناخۆشی ٥ هەرشتێك دڵ ناخۆش بكا.

**الكَظُّ**: دەگوترێ: (رجل كَظٌّ) پیاوێکە ئیشو کاری تەنگی پێ هەڵدەچنو نارەحەتی دەکەن.

**الكِظَّةُ**: ورگنی ٥ ورگ شۆری ٥ (ك: أكِظَّةٌ).

**كَظْكَظَ السِّقاءُ**: کوندە ئاوەکە بەئاو تێکردن لێك کشاو فش بوو.

**تَكَظْكَظَ عند الأكل**: چوارمەشقی دانیشت بۆئەوەی ورگی پڕبکا لە خۆراك.

**كَظَمَ السِّقاء**: کوندەکەی پڕکرد لەناو و دەمی توند بەست.

**كَظَمَ مجرى الماء**: ڕێڕەوی ئاوەکەی گرت.

**كَظَمَ الرجلُ غيظَه**: پیاوەکە ڕقی خواردەوەو ددانی بەخۆیا گرت ٥ لێبوردەیی ڕاگەیاند.

**كَظَمَ نَفْسَهُ**: نەفسی خۆی گرت نەیهێشت سەرکەشی بکا.

**كَظَمَ كظوماً**: بێدەنگ بوو.

**الكـاظمُ**: ئـەو کەسـەیە لـەکاتی تورەبـوون‌و ڕق هەڵـسان دا ددان بـەخۆی دا دەگـرێ‌و جڵـەوی خـۆی بەرنادا.

**الكِظـام**: تۆپەوانـەو سـەدادەی شـت ٥ دەگوترێ: (أخذ بكظام الأمر) شوێنی گرنگـی کارەکـەی خـستەژێر کۆنترۆڵی خۆیەوەو دەستی بەسەردا گرت.

**الكظامـةُ**: سـەدادەو تۆپەوانـە ٥ حەبلێکـە لـوتی حوشـتری پـێ دەبەسـترێ بۆنـەوەی ژێربـار بـێ ٥ پێـشی دەگـوترێ: مـەهار ٥ هـەروا ناوە بۆ دەراوی شیو ٥ ئەو ئەڵقەی حـەبلی تاکـە تـەرازوی لایـەکی تێدەخرێن‌و تێیدا کۆدەبنەوە.

**الكَظْـمُ**: بـۆری هەناسـە بـەلای بینـە قاقاوە، ئەو شوێنەی هەناسەی لێوە دێتـەدەر بۆنـاو دەم ٥ دەگـوترێ: (أخذ بكظمِهِ) بینەقاقای گرت.

**الكظيمُ**: بەمانا (الكـاظِمُ) دێ ٥ هـەروا بـەمانا خەفـەتباریش دێ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿وَابْيَـضَّتْ عَيْنَـاهُ مِـنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾ ٥ قفڵ‌و کیلـۆنی دەرگـا ٥ دەشـگوترێ: (إنهـا لكظـيم

الخلخـال) پـوزی ئەوەنـدە گۆشـتن‌و خرە خرخاڵ تێیدا دەنگی نایە.

**كظا لحمُهُ كظاً**: گۆشتی زۆر بـوو، خـۆی دارشت.

**تَكَظَّى لحمُهُ سِمْناً**: گۆشتی سواری یەك بوو، قەڵەو بوو.

**كَعَبَت الفتـاة كعوبـاً**: کـچەکە مـەمکی خرکردن، مەمکی بەرز بوونەوە.

**كَعَـبَ فلانـاً**: زەبـری لەشـوێنی ڕەقـایی جەستەی دا وەکـوو (سـەرو قاپەڕەقـەو دەفەی شان).

**كَعَـبَ الإنـاء أو الحـوضَ**: قاپەکـە یـان حەوزەکەی پڕکرد.

**اكعَـبَ الرجـلُ**: پیاوەکـە بـەخێرایی ڕۆیی.

**كَعَّبَـت الفتـاةُ**: کـچەکە مـەمکی خرکـردن مـەمکی بەرزبوونـەوە ٥ دەشگوترێ: (كَعَّبَ الثديُ).

**كَعَّبَ الشَّيْءَ**: شتەکەی موکەعەب کرد (سوچ سوچی کرد).

**كَعَّبَ العددَ**: ژمارەکەی دووجار زەربی خۆی کرد.

**كَعَّبَ الإناءَ**: قاپەکەی پڕکرد.

**كَعَّـبَ الثـوبَ**: قوماشـەکەی تونـد پێچایەوە.

**تَكَعَّبَ ثـديُ الفتـاة**: مـەمکی کـچەکە خڕبوون.

**التكعيبة**: کەپری مێو.

**التكعيبيـــةُ**: جـۆرە بیروبۆچـونێکە لـــەبواری وێنـــەگرتن دا یـــەکێك لەهونەرمەندە بەناوبانگەکانی ئـەم بوارە بیکاسۆیە.

**الكَعْبُ**: هەر جومزگەیەك لەئێسقان ٥ قاپەڕەقـــە؛ ئـــەو دوو ئنێـــسقانە ڕەقەی خوار گوزنگی قاچ ٥ هەموو قاچێك قاپەڕەقەی بەملاو بـەو لاوە هەیە ٥ هـەروا وشـەی (كَعْـب) نـاوە بۆ گرێـی قەفـەزاژو لاسکی گنـدۆڕو هەر لاسکە ڕوەکێك کـە کلۆر بـێ ٥ دەشـگوترێ: (رجـل عـالي الكعـب) واتـــە پیـــاوێکی خـــاوەن ڕێـــزو خانەدانە.

**الكَعْبَــةُ**: کابــە، مــاڵی خــودا ٥ هــەر خانویـــــــەك چـــــــوارلایەکەی چوارگۆشەیی بێ.

**المكعّــبُ**: بـودرەو عــەبای پـەڕاوێز چـــندراو ٥ لـــەبواری مەســـاحەو ڕوپێـــوی دا قەبارەیەکـــە شـــەش چوارگۆشە دەوریان دابـێ ٥ لـەبواری ژمـــارەو حیـــساب دا ئـــەو ژمـــارە بەدەســـــتهاتویە کەلـــــەئاکامی زەربکـردنـی دوو چـەندانەی خـۆی پەیدابووبێ؛ بۆ نمونە ژمارە هەشت موکەعەبی ژمارە دووە.

**كَعْبَرَهُ بالسيف**: بەشمشێر بڕی.

**تَكَعْبَرَ**: بۆ موتاوەعەی (كَعْبَرَ) دێ.

**الكُعْبُرَةُ**: گرێـی لاسـکی هـەر ڕوەکێکە کـە کلـۆرە وەکـوو لاسـکی قەفـەزاژو گـەنمو جـۆ و گنـدۆڕو شـتی وا ٥ بەیەك گەیـشتنی هـەردوو ئێـسقانی جومزگـەکان ٥ وەکـوو جومزگـەی مەچەکی دەست.

**كُعْبَـرَةُ الوظيـف**: جومزگـەی نێـوان گوزنگو قاچ.

**كُعْبَرَةُ الكتِفْ**: قەپیلکی شان ٥ کۆتایی مـلو سـەرەتای سـەر ٥ کلۆتی ڕان ٥ کوتەگۆشت ٥ بن زیلو سەرگوێزری گـەنمو جـۆ کەلـە بێـژنگ دەدرێو زیزانەو شتی وا دەکەوێتە ژێـرەوەو پلو پوشیشی دەکەوێتە سەر ٥ (ك: كعابر).

**الكعبورة**: هـەردوو ئێـسقانێك بەیـەك بگەن.

**كَعْـبَسَ الرجـلُ**: پیاوەکـە بـەخێرایی هەنگاوی نا ٥ یان بـە هێواشـی بـازی دا.

**اكْعَمت فلان**: فلانکـەس بەشـێوەی ڕق هەڵساوی‌و خۆ گیفکەرەوە ڕۆیشت.

**الكُعَيْتُ**: باڵندەیەکە لەپێری بولبولو جەســتە بــچوكو گــورجو گۆڵـــەو هەمیـــشە لـــەجمو جوڵدایـــەو هــەدادانی نیــە، دەنــگ خۆشــترین

بالندەی بولبول ئاسایە، سەرو مل‌و لای ژوروی سنگی ڕەشە ٥ لەولاتانی میصرو سودان‌و ئەو ناوچانەی دارستان‌و باخ‌و باخاتی هەیە.

**كعتر في مشيه:** لەڕۆیشتن دا وەكوو سەر خۆش بە لۆژ لۆژ هەنگاوەكانی هەلێنان.

**كَعِرَ الصَّبِيُّ كَعَراً:** مندالەكە ورگی پڕ بوو قەلەو بوو ٥ (فهو كَعِرٌ وهي أكعر).

**كَعِرَ الفصيلُ:** بێچوە حوشترەكە پیو لە دوگی دا كۆبۆوە.

**أكْعَرَ البعيرُ:** حوشترەكە دوگی گەورە بوو، پیوی زۆری هەلپەچنی.

**الكَعْسُ:** ئێسقانی پەنجەی دەست‌و قاچ.

**كَعْطَلَ بيدِهِ:** خۆی كێشایەوەو دەستی هەلبڕین خۆی درێژ كرد.

**كَعَّ فلان كعّاً وكعوعاً وكعاعةً:** فلانكەس ترسنۆك‌و لاواز بوو.

**اكَعَّ فلاناً:** فلانكەسی ترساند.

**الكَعْكُ:** كەعك، شەكرلەمە، خواردنێكە لەئاردو شەكرو ڕۆن دروست دەكرێ.

**كَعْكَعَ في كلامِهِ:** زمانی گیراو قسەی بۆ نەكرا.

**كَعْكَعَ فلاناً:** فلانكەسی ترساند.

**تَكَعْكَعَ:** ترساو پاشەكشەی كردو گەڕایەوە.

**كَعَمَ البعيرَ كَعْماً:** دەمی حوشترەكەی شەتەك دا بۆئەوەی گاز نەگرێ یان لەوەڕی بۆ نەخورێ ٥ (فهو كعيم ومكعوم).

**كَعَمَ الوعاءَ:** دەمی قاپەكەی گرت، زاركی تورەكەكەی بەست.

**كَعَمَ الخوفُ فلاناً:** ترس‌و بیم زمانی فلانكەسی بەست.

**كاعَمَها:** دەمی بەدەمیەوە نا، ماچی كرد، دەمی خستە سەر دەمی.

**الكِعامُ والكِعامَةُ:** ئەوەی دەمی حەیوانی پێ دەبەسترێ بۆئەوەی نەتوانێ گازبگرێ یان شت بخوا.

**كُعْنِبَ قَرْنُ التَّيْسِ:** شاخی نێرییەكە كەلكەل‌و بادراو بوو.

**الكاغَز:** كاغەز.

**كَفَأَ الإناءَ كَفْئاً:** قاپەكەی سەرنقوم كردەوە.

**كَفَأَ القومَ عن الشَّيْءِ:** خەلكەكە ڕویان لەشتەكە وەرگێڕاو جێیان هێشت.

**كَفَأَ فلاناً:** فلانكەسی گێڕایەوە.

**اكفأَ الإناءَ:** بەمانا (كَفَأَ) دێ.

**اكْفَأَ في سيرِه:** لەرێگای مەبەست‌و ڕێڕەوی خۆی لای دا.

**اكْفَأَ في الشعر:** لەشیعرەكەدا پیتی ڕەوی گۆڕی بۆ پیتێك كەلێی نزیك بێ لەدەنگ‌و مەخرەج دا ٥ وەكوو گۆڕینی پیتی (ر) بۆ پیتی (ل) یان

بەپێـچەوانەوە ٥ یـان پیتـی (ل) بکرێ بە (م).

**اكْفَأَ لونه**: ڕەنگی گۆڕا.

**اكفَأَ له**: هاوکوفو هاوشانی بۆ دانا.

**اكْفَأَ الخِباءَ**: پەردەیـەکی تـری بـۆ خێمەکە دانا ٥ پەردەیەکی نیزافی یەدەگی بۆ خێمەکە دانا.

**اكْفَأَه على الشَّيْئِ**: پاداشی دایـەوە لەسەر شتەکە.

**كافَأه بِصُنعه مكافأةً وكفاءً**: پاداشی دایـــەوە لەســـەر کــردەوە بـاش‌و ڕەسەنەکانی.

**كافَأَ فلاناً**: فلانکەسی یەکسان کـرد بـەهاوتای خـۆی ٥ دەشـگوترێ: (لنـا ظُلّة نكافِئُ بها عين الشمس) ئێمـە سێبەرکەرێکمان هەیـە بـەرگری پـێ دەکەین لەگەرمای خۆر.

**كَفَأَ الإناءَ**: قاپەکەی سەرەو نقوم کرد.

**إكْتَفَأَ لونهُ**: ڕەنگی گۆڕا.

**إكْتَفَأَ الإنـاءَ**: قاپەکـەی سـەرەو نقـوم کرد.

**إنْكَفَأَ على الشَّيْئِ**: خـۆی بەسـەر شتەکەدا شۆڕکردەوە.

**إنْكَفَات على ولـده ترضـعه**: خـۆی بەسـەر منداڵەکەیـدا کـۆم کـردەوە شیری دەداتێ.

**إنْكَفَأَ عنه**: ڕوی لێ وەرگێڕا.

**إنْكَفَأَ اليه**: بۆی گەڕایەوە.

**إنْكَفَأَ الى وطنـه**: گەڕایـەوە بـۆ زێـدی خۆی.

**إنْكَفَأَ لونه**: ڕەنگی گۆڕا.

**إنْكَفَـأَ القـومُ**: خەڵکەکـە شـکان‌و هەڵهاتن.

**تكافَـأ الشيئان**: دوو شـتەکە وەکـوو یەك وابوون‌و هاوتابوون ٥ دەگوترێ: (تكافأَ القوم وتكافأت الفرص).

**تَكَفَّأَ لونه**: ڕەنگی گۆڕا.

**إسْتَكْفَأَ شجرةً**: داخـوازی ئـەوە بـوو درەختەکە ساڵێك بەری بداتێ.

**إسْـتَكْفَأَ فلانـاً الـشرابَ**: داوای لەفلانکــەس کــرد لەپیاڵەکــەی خۆیـەوە شـەراب بکاتـە پیاڵـەی ئەمەوە.

**الكُـفْـءُ**: هاوشـان ٥ مرۆڤـی بـەتوانا لەســەر بــەڕێوەبردنی کارەکـانی ٥ (ك: أكفاء وكِفاء).

**الكِفاءُ**: هاوشان ٥ دەگـوترێ: (لاكِفاءَ له) هاو وێنەی نیە ٥ هەروا ئـاوە بـۆ ئــەو پەردەیــەی دەدرێ بەســەر چـادردا تـا سـەرزەوی دایدەپۆشـێ وەکـوو چـۆن پەشـتەماڵ عـەورەتی مرۆڤ دادەپۆشێ.

**الكَفـاءَةُ**: هاوشــان لــەهێزو توانــاو خانـەوادەو وەجـاخزادەیی دا، هـەر

لەم ڕووەوەیە هاوكوفی كوڕو كچ بۆ هاوسەر گیری ڕەچاو دەكریٚو دەڵێن: دەبیٚ كچوكوڕ هاوكوفی یەكتر بن لەبنەماڵەیی‌و ئاینی دا ٥ لێهاتویی بۆ ئەنجامدانی كارو بەڕێوەبردنی كارەكانی بەشێوەیەكی ڕێك‌و پێك.

**الكُفْـأةُ**: (كفأة الشَّيئ) بەرهەمی ساڵانەی شت.

**كُفْأةُ الأرض**: بەروبوومی كشتوكاڵی ساڵێكی زەوی ٥ بەرهەمی ساڵانەی زەوی كشتوكاڵی ٥ (كُفْأةُ الشجر) بەرهەمی ساڵانەی درەختی بەردار (كُفْأة الغَنَم) بەروبوومی مەڕ بەشیرو خوریو بێچوویەوە.

**الكَفِئ**: بەمانا (الكفوء) دیٚ.

**كَفَتَ الشَّيْئَ كَفْتاً**: شتەكەی هەڵەوگێڕ كرد.

**كَفَتَ الطائِرُ وغيره**: باڵندەكە لەفڕین دا پەلەی كردو باڵەكانی لێك دان.

**كَفَتَ فلاناً**: فلانكەسی لەمەبەستی خۆی گێڕایەوە.

**كَفَتَ الشَّيْئَ واليه**: شتەكەی لەخۆی گرت‌و بۆلای خۆی كێش كرد.

**كَفَتَ المتاع**: كالاكەی كۆكردەوە هەندێكی خستە سەر هەندێكی.

**كفت ذيله**: داوێنی هەڵكرد.

**كفت الله فلاناً**: خودا گیانی فلانكەسی كێشا.

**كَفَتَ الشَّيْئَ**: شتەكەی لەخۆگرت.

**كفت الدِرْعَ بالسيف**: زرێیەكەی بەشمشێرەكەوە هەڵواسی‌و خستنیە پەنایەك.

**إكْتَفَت المالَ**: هەموو ماڵەكەی لەخۆ گرت ٥ جێگای هەموو ماڵەكەی تێدابۆوە.

**إنْكَفَت الرجلُ**: پیاوەكە جەستەی خۆی دارشت.

**إنْكَفَت الفرسُ**: ئەسپەكە ورگی باریك بوو.

**إنْكَفَت الرجلُ**: پیاوەكە گەڕایەوە.

**إنْكَفَت القوم الى منازلهم**: خەڵكەكە گەڕانەوە بۆ شوێن‌و مەنزڵگای خۆیان.

**تَكَفَّتَ الثوبُ**: چاكی پۆشاكەكە هەڵدرایەوە.

**تَكَفَّتَ في سيره**: لە ڕۆیشتن دا پەلەی كرد خێرا ڕۆیی.

**الكِفَاتُ**: (أرض كِفات) زەوییەكە مردوو و زیندوی تێدا كۆبووەتەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا﴾ ٥ دەشگوترێ: (موضع كِفات) شوێنێكە شتی زۆرو هەمەجۆری لەخۆ گرتووە.

**الكَفْتُ**: (رجــل كَفْــتٌ) پيـاوێكى چوستو چالاكه.

**الكُفْتُ مـن الخيـل**: ئەسـپێك بـازى بـەهێزو تونـد بهـاوىو سـوارەكەى نەتوانێ جڵەوى بگرێتەوە.

**الكُفْتَةُ**: كفتـه: خواردنێكـه لەگۆشـتى هەنجنــدراو و هەنــدێ تــەوابيلو پيـازو سـاوەرو بـروێش يـان بـرنج دروست دەكرێ.

**الكَفِيتُ**: رجـل كفيـت: پيـاوێكى قـەد باريــــكو چوســــتو چــــالاكه ◦ كوندەيەكى پتەو و ڕەختەيە.

**المُكْفِـتُ**: كەسـێك دوو زرێ بەســەر يەكــدا لەبــەر بكــاو كراســێك لەنێوانيان دا لەبەر بكا.

**كَفَحَ الشَّيْئَ كَفْحاً**: پەردەى شتەكەى لادا خستيە بەرچاو.

**كَفَحَ فلاناً**: ڕوبەڕو توشى فلانكەس بوو.

**كَفَحَ بالعصا**: بەگۆچان لێى دا.

**كَفَــحَ لجـام الدابـة**: هەوسـارو جڵـەوى ولاخەكـــەى ڕاكێـــشا بۆئـــەوەى ڕايبوەســـتێنێ ◦ دەشــگوترێ: (كَفَــحَ باللجام).

**كَفِحَ عنه كَفْحاً**: ترسا.

**اكْفَحَ فلاناً عنه**: فلانكەسى گێڕايەوە.

**كافَحَــهُ**: ڕوبــەڕو تووشــى بــوو ◦ دەشگوترێ: (كافَحَ القـومَ أعـداءهم) خەڵكەكـە بەسـنگى ڕوت ڕوبـەڕوى دوژمنيان بوونەوە.

**كــافَحَ قِرْنَــهُ**: بەتونـــديى ڕوبـــەڕوى ڕكابەرەكەى بۆوە.

**كافَحَ الأطباءُ الأمـراضَ**: پزيـشكەكان بەرەنگاريى نەخۆشييەكانيان كرد ◦ (كافحــت الدولــة البطالــة) دەوڵـەت بەرەنگارى بێ ئيشى بۆوە.

**كــافَحَ الأمــورَ**: بۆخــۆى ســەروكارى ئيشەكانى كرد.

**تكــافح المقــاتلون**: شـــەڕكەرەكان ڕوبەڕوى يەكتر بوونەوە.

**تكافح الأمواج**: شەپۆلەكان تێكيانەوە هاويشت.

**الكفـيحُ**: هاوشـان ڕكابــەر ◦ ڕاكــشاو، پالكــەوتوو ◦ ميــوانى چــاوەڕوان نەكراو ◦ ميوانى ناوەخت.

**كفــر الرجـلُ كُفْـراً وكفرانـاً**: پياوەكـه كافربوو، بڕواى بەتاكو تەنهايى خـودا نــەبوو يــان بــڕواى بەپێغەمبــەرێتى حەزرەتى موحەممەد نەبوو يان بڕواى بەهيچ پێغەمبەرييەتێك نەبوو.

**كفر بهذا**: خۆى لەوە بێبەرى كرد.

**كَفَــرَ الـشَّيْئَ وعليـه كفـراً**: شـتەكەى داپۆشى.

**كَفَـرَ الـزارعُ البـذر بـالتراب**: كـشتيارەكه تۆوەكەى بەگڵ داپۆشى، تۆوەكەى ژێـر گڵ دا.

**اكفر غَيْرَهُ:** خەڵكانی دی بەكافر دانان ٥ بەكافری لەقەڵەم دان.

**اكفر من يطيعه:** گوێڕایەڵیەكەی خۆی واڵ كرد یاخی بێ.

**كَفَّرَ لسيده:** دەستی بەسنگیەوە گرتو سەری دانەواند بۆ گەورەكەی.

**كَفَّرَ عن يمينه:** كەفارەتی سوێندەكەی دا.

**كَفَّـرَ الـشَّيْئَ:** شـتەكەی داپۆشـی شاردیەوە.

**كَفَّرَ فلاناً:** فلانكەسی بەكافر لەقەڵەم دا ٥ یان پێی گوت كوفرت كردوە.

**كَفَّرَ الله عنه الـذنب:** خـودا لـەتاوانی خۆش بوو.

**تَكَفَّـرَ بالـشيئ:** شـتەكەی داپۆشـیو شاردیەوە.

**تَكَفَّرَ في سـلاحِهِ:** چـووە نـاو چـەكو سیلاحی خۆیەوە، خۆی بەست.

**الكافِرُ:** بەرگی پۆخی خورماو میوە ٥ تـــاریكی ٥ زەوی چــــۆڵەوانیو دوردەســــت كـــە كـــەس لێـــی نەمێنێتەوەو پێیدا نەڕوا ٥ كەسێك خۆ لە شوێنێك حەشاربدا ٥ كەسێك بڕوای بە بوونی خودا نەبێ.

**الكافور:** درەختێكە لە پێڕی (الغاریـة) مادەیـەكی ڕونـی شـەفافو بلوریی مەیلـەو سـپی لێ دەردەهێنـدرێ بـۆنێكی عـەتر ئـامێزی خۆشـی هەیەو تـامی تاڵەو چـەند جۆرێكی هەیە ٥ (ك: كوافیر).

**الكَفْرُ:** تاریكـایی شـەو و ڕەشـی شـەو ٥ گـۆڕ ٥ گـڵ ٥ پارچـە زەوییـەك لەئاوەدانییـەوە دوور بـێ ٥ گونـدی بـچوك ٥ داری كـورتو ئەسـتور ٥ (ك: كفور).

**الكُفْرُ:** ئینكاریكردنی ڕاستیو حـەق ٥ قـیر كـە كەشـتیو شـتی وای پـێ ڕوكەش دەكرێ.

**الكَفَرُ:** پەردەی پۆخی خورما ٥ كێـوی درێژەوەبوو كە ڕێگای پێدابڕوا.

**الكَفّـارَةُ:** كـەفارەتو قـەرەبوو كردنـەوەی تـاوان بـەماڵ بەخـشینو تاعەت كـردن كەلەشـەرع دا دیـاریی كراون.

**المُكَفَّـرُ:** خـاوەن چـاكەو نیعمـەت كەسوپاسـگوزاری نیعمەتـەكانی نـەكرێ ٥ كەسـێك بـەلا لەنەفـسی خۆی دا بێ یا لەماڵو سامانی دا بێ بۆئەوەی كەفارەتی هەڵەكانی بـدا ٥ كەسـێك چـەكی لـەخۆی دابـێ ٥ چەكو سیلاحی لـەخۆی بەسـتبێ ٥ دەستو پێ كەلەبچە كراو.

**المَكْفـورُ:** (أثـر مكفـور) ئاسـەوارێك ڕەشەبا گڵو خـۆڵی بەسـەردا دابێو

شاردبێتیەوە ٥ ژێر گڵو خۆڵی خستبێ ٥ (عمل مکفور) کارێکی باش کەچاکەی نەدرابێتەوە.

**کَفّ عن الأمر کفّاً:** وازی لەکارەکە هێناو بەجێی هێشت.

**کُفَّ بَصَرُهُ:** بینایی نەما ٥ هەروا دەگوترێ: (کُفَّ بَصَرُهُ) (فهو مکفوف).

**کَفَّ الثوبَ:** جارێکی تر قوماشەکەی دوریپەوە، بەسەر دورمانەکەدا چۆوە.

**کَفَّ الشَّیْئَ:** شتەکەی پێکەوە لکاند، هەندێکی بە هەندێکیەوە نووساند ٥ دەگوترێ: (کَفَّ رِجْلَهُ بخرقة) بەپەڕۆ قاچی خۆی بەست.

**إنْکَفَّ عن الأمر:** وازی لە کارەکە هێنا.

**تکافّوا:** خەڵکەکە هەندێکیان وازیان لە هەندێکیان هێنا.

**تَکَفَّفَ السَّائِلُ:** سواڵکەرەکە دەستی بۆ سواڵکردن پانکردەوە.

**تَکَفَّفَ الدَّمعُ:** فرمێسکەکان وشك بوون.

**تَکَفَّفَ عن الأمر:** وازی لەکارەکە هێنا.

**تَکَفَّفَ الشَّیْئَ:** شتەکەی بەبەری دەست هەڵگرت.

**تَکَفَّفَ الناسَ:** سواڵی لەخەڵك کرد.

**کَفَّفَ الثوبَ بالحریر وغیره:** دامێنی قوماشەکەی بەئاوریشم پەراوێزچن کرد، سەردەستەو یەخەی کراسەکەی پەراوێزچن کرد ٥ نەخشی ئاوریشمی لەداوێنی کراسەکە دروست کرد.

**إسْتَکَفَّ الشَّیْئُ:** شتەکە کەوانەیی بوو ٥ دەگوترێ: (إسْتَکَفَّ الحَیَّةُ) مارەکە پاپۆکەی بەستو خۆی خڕکردەوە.

**إسْتَکَفَّ الشجرُ والشعرُ:** درەختەکە یان مووەکان تێکچڕژان.

**إسْتَکَفَّ القومُ الشَّیْئَ وبالشیئ:** خەڵکە لە دەوری شتەکە گردبوونەوە ٥ چەمبەرەیان لەدەوری شتەکە بەست.

**إسْتَکَفَّ الشَّیْئَ:** شتەکەی بەدەست هەڵگرت.

**إسْتَکَفَّ الناسَ:** دەستی لەخەڵك پان کردەوە و داوای پارمەتی لێ کردن.

**إسْتَکَفَّ فلاناً عن الشَّیْئ:** داوای لە فلانکەس کرد واز لەشتەکە بێنێ.

**إسْتَکَفَّ عَیْنَه:** لەپەدەستی خستە سەر چاوی لەبەرامبەر تیشکی خۆردا بۆئەوەی بزانێ ئاخۆ شت دەبینێ یان نا ٥ دەشگوترێ: (إسْتَکَفَّ الشَّیْئَ) هەوڵی بینینی شتەکەی دا واتە: لەپی دەستی خستە سەر بڕۆی وەکوو ئەوە سێبەر لەچاوی بکا بۆئەوەی کاریگەری تیشکی خۆر کەم بکاتەوەو بتوانێ شتەکە ببینێ

٥ دەشگوترێ: (إستَكَفّت عينه) لەژێر لەپی دەستییەوە چاوی شتەکەی بینی.

**كافّة**: هەموو ٥ دەگوترێ: (جاء الناس كافة) خەڵکەکە هەموویان هاتن.

**الكَفَافُ**: (كفاف الشَّيءِ) بەئەندازەی شتەکە ٥ دەگوترێ: (كفاف هذا) بەئەندازەی ئەوە.

**الكَفَافُ من الرزق**: بژێوی پێویست بێ زیادو کەم ٥ دەگوترێ: (ليتني أخرجُ من هذا كفافاً) خۆزگە لەم کارەم دا بەبێ قازانجو زیان ڕزگارم بوایە ٥ (دَعْني كفافِ) وازم لێ بێنە وازت لێ دێنم.

**الكِفافُ**: ئەوەی دەورەی شتێکی دابێ ٥ وەکوو دەوران دەوری گوێچکە.

**الكِفافُ من الثوب**: پەراوێزو قەراخو بێجاخی قوماش.

**الكِفاف من السيف**: تیژایی شمشێر ٥ (ك: أكِفَّة).

**الكَفُّ**: بەری دەست، لەپەدەست بەپەنجەکانیشەوە ٥ (ك: كفوف وأكُفّ) ٥ قاچ ٥ لابردنی پیتی حەوتەمی زمنەدار وەکوو لابردنی پیتی (نون) لە (مفاعيلن وفاعلاتن).

**الكَفَفُ من الرزق**: بژێوی بێ کەمو زیاد.

**الكِفَّةُ**: هەرشتێك کەوانەیی بێ ٥ (كفة الميزان) تاکی تەرازو ئەو تاکەی کێشراوەکەی تێدایە یان تاکەکەی تری ٥ خاڵی دروستکراو بەکوتان ٥ تەڵە و داوی نێچیرەوان ٥ چاڵاییەك ئاوی تێدا کۆبێتەوە ٥ (الكُفَّةُ) دەوران دەوری کلك ٥ کاتی بەیەك گەیشتنی شەوو ڕۆژ لەبەرەبەیانا یان دەمەو ئێوارەو خۆرئاوابوون ٥ پەراوێزی هەر شتێك ٥ تۆپەڵاکی درەخت ٥ لای خواروی زرێ.

**كَفْكَفَ دَمْعَهُ**: جار دواجار فرمێسکی سڕین بۆئەوەی وشك ببنەوە.

**كَفْكَفَ فلاناً**: فلانکەسی لەشتەکە گێڕایەوە.

**تَكَفْكَفَ عنه**: وازی لێ هێنا بەجێی هێشت.

**كَفَلَ فلان كفلاً وكفولاً**: فلانکەس بەردەوام بەڕۆژو بوو. بڕیاری دا لەکاتی بەڕۆژوبوونی دا قسە لەگەڵ کەس نەکا ٥ دەشگوترێ: (كفل في صيامه) لەکاتی بەڕۆژوبوونی دا قسەی لەگەڵ کەس نەکرد ٥ نانی بێ پێخۆری خوارد.

**كَفَلَ الرجلَ وبالرجل**: بوو بەکەفیلی پیاوەکە، بەرعۆدەی بوو ٥ دەشگوترێ: (كفل المالَ) یان (كفل عنه المالَ لِغريمه).

**كَفَلَ الصغيرَ**: منداڵەکەی گەورەکرد بەخێوی کرد.

**اكفل فلاناً المالَ**: فلانکەسی کردە بەرعودەو کەفیلی ماڵەکە.

**اكفَلَ فلاناً مالَهُ**: ماڵو سامانەکەی دا بەفلانکەس بۆئەوەی چاودێری بۆ بکا.

**كافَلَهُ**: پەیمانی لەگەل بەست هاوسێیەتی کرد.

**كَفَّلَ فلاناً المالَ**: بەمانا (أکفل) دێ.

**كَفَّلَ فلاناً الصغيرَ**: فلانکەسی کردە کەفیلو چاودێری منداڵەکە.

**إكْتَفَلَ بالشيئِ**: شتەکەی خستە سەر لایەکی سمتی.

**إكْتَفَلَ البعيرَ**: بارگەنەیەکی خستە سەر پشتی حوشترەکەو ئەمجار سواری بوو.

**تَكَفَّلَ بالشيئِ**: شتەکەی خستە ئەستۆی خۆیو بەرعودەی بوو ٥ دەگوترێ: (تَكَفَّلَ بالدين) بەرعودەی قەرزەکەی بوو.

**تَكَفَّلَ البعيرَ**: بارگەنەی خستە سەر پشتی حوشترەکەو سواری بوو.

**الكَفَلُ**: سمتی ئادەمیزادو وڵاخو ئاژەڵ ٥ (ك: أکفال).

**الكِفْلُ**: بەش ٥ هاوشانو هاو وێنە ٥ دەگوترێ: (ما لِفلان كِفْلُ) فلانکەس هاوشانی نیە ٥ هەروا وشەی (الكِفل) ناوە بۆ ئەو پارچە پەڕۆو لبادەی دەخرێتە سەر ملی گای جوتکردن لەژێرنیر بۆئەوەی نیرەکە ملی ئازار نەدا ٥ ئەو توكو کوڵکەی دوای ڕوتانەوەی توكو کوڵکی پێشوو سەر لەنوێ دەڕوتێتەوە ٥ کەسێك ئەرکو نارەحەتی دەخاتە سەر کەسانی دیکە ٥ کەسێك لەسەر پشتی ئەسپ خۆنەگرێ.

**الكفيل**: هاوشانو هاو وێنە ٥ دەگوترێ: (ما لفلان كفيل) ٥ فلانکەس هاوشانی نیە ٥ بەرعودەو کەفیل.

**كَفَنَ الصُّوفَ كفناً**: خوریيەکەی ڕست.

**كَفَنَ الميتَ**: کفنی بۆ مردووەکە کرد، مردووەکەی کفن کرد.

**كَفَنَ الخُبْزَةَ**: نانەکەی ڕاداشتە سەر قوڵکە ئاگرەکە.

**كَفَّنَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (كَفَنَ) دێ.

**الكَفَنُ**: کفن؛ بەرگێکە لەمردووەوە دەپێچرێ ٥ (ك: اكفان).

**إكْفَهَّرَ الرجلُ**: پیاوەکە دەمو چاوی خۆی گرژ کردن.

**إكْفَهَّرَ الليلُ**: شەوەکە تاریکی زۆر پەرەی سەند.

**إكْفَهَّرَ النجمُ**: ئەستێرەکە لەناو تاریکی زۆر بەهێزدا ڕوناکی دەرکەوت.

**المُكْفَهِرُ**: هەرشتێك بكەوێتە سەر یەك ٥ هەوری پڕی چین لەسەر چین‌و ڕەش ٥ دەم‌و چاوی بێ شەرم‌و حەیا ٥ (عام مُكفَهِرّ) ساڵێكی گرانی‌و بێ بارانی.

**كفاه الشَّيْئُ**: شتەكە بەسی كردو شتی تری پێویست نەبوو ٥ (فهو كاف وكَفِيّ).

**كفى فلاناً الأمْرَ**: لەجیاتی فلان كارەكەی ئەنجام دا ٥ دەگوترێ: (كفاه مؤنته) پێداویستی ژیانی ئەوی دابین كرد.

**كفى الله فلاناً فلاناً او شرّ فلان**: خودا فلانكەسی لەشەڕو داوی فلان پاراست.

**إكْتَفى بالشيئ**: بەشتەكە قنیاتی كردو پێویستی بەشتی تر نەبوو.

**إكْتَفَى بالأمر**: كارەكەی ئەنجام دا، پێی هەڵسا.

**تَكَفّى النباتُ**: ڕوەكەكە درێژ بوو.

**إسْتكفاه الشَّيْئَ**: داوای لێ كرد لەشتەكە بەشی پێویستی بداتێ ٥ دەگوترێ: (إسْتَكْفيته الشَّيْئَ فكفانيه).

**الإكتفاء الذاتي**: ئەوەیە هەرێمێك، دەوڵەتێك بەرووبوومی خۆی پێداویستییەكانی دابین بكاو پێویستی بەهاوردەكردن نەبێ.

**الكُفْيُ**: ئەوەیە بەس بكا، پێداویستی دابین بكا ٥ دەگوترێ: (هذا رجل كُفْيُكَ من رجل).

**الكُفْيَةُ**: بژێوی تەواو، بژێوی كیفایەت ٥ دەگوترێ: (قنعتُ بالكُفْيَة) قنیاتم بە بژێوەكە كرد.

**كَوْكَبَ الحديدُ**: ئاسنەكە بریسكەی دا، ئاگری لێ بۆوە.

**كوكب الحصى**: بەردە وردەكان لەكێشتەنگاو دا بریسكەیان دا.

**الكَوْكَبُ**: بریسكەی ئاسن، یان بریسكەی بەردو ئاگر لێ بوونەوەیان ٥ پیاوكە چەك لەخۆی دەبەستێ ٥ گەنجی تازە پێگەیشتوو ٥ دەگوترێ: (غلام كوكب) گەنجێكی ڕوخسار جوانە ٥ زۆرینەی شت ٥ وەكوو دەگوترێ: (كوكب العشب) و (كوكب الماء) و (كوكب الجيش) ٥ هەروا وشەی (الكوكب) ناوە بۆ سپێنەی چاو ٥ بزمار ٥ شمشێر ٥ كێو ٥ گوڵی باخ ٥ كانگای ئاوی بیرو شوێنی ئاو هەڵقوڵانەكە ٥ قەترە قەترەی ئاو كە لەسەهۆڵ دەچۆڕێتە خوار بەشەو و دەكەوێتە سەر گیاو گژو پێیدا بڵاو دەبێتەوە وەكوو ئەستێرە ٥ دەشگوترێ: (ذهبوا تحت كل كوكب) پەرتەوازە بوون ٥

هەروەها دەگوترێ: (يوم ذو كواكب) ڕۆژێكی ڕەش‌و تاریك‌و پڕ بەڵاو كارەسات بەجۆرێك كەوەك شەوەزەنگی لێ هات‌و ئەستێرەی تێدا هەڵاتن.

**الكَوْكَبُ**: لەبواری ئاسمانشوناسی دا قەبارەیەكی ئاسمانییەو بەدەوری خۆردا دەسوڕێتەوەو ڕوناكی لەخۆر وەردەگرێ ٥ بەناوبانگترین ئەم ئەستێرە گەڕۆكانە بەگوێرەی نزیكیان لەخۆر: عەتارد، زوهرە، زەوی، مەریخ، موشتەری، زوحەل، یۆرانس، نبتۆن، بلۆتۆن.

**الكَوْكَبَةُ**: ئەستێرە ٥ یان ئەستێرەی زوهرە بەتایبەتی لەبواری ئاسمانشوناسی دا كۆمەڵە ئەستێرەیەكن وێنەی شتێكیان پێك هێناوە و پێی دەناسرێن ٥ وەكوو ئەو كۆمەڵە ئەستێرەیەی پێیان دەگوترێ: (النسر الواقع) یان ئەو كۆمەڵە ئەستێرەیەی پێیان دەگوترێ: (النسر الطائر) ٥ هەروا ناوە بۆ كۆمەڵە ئادەمیزادێك.

**كَلأَ الدينُ كَلْئاً**: قەرزەكە دواكەوت ٥ (فهو كالٍ وكالِئ).

**كلأ بَصَرَهُ في الشَّيْءِ**: چاوی بەشتەكەدا گێڕاو چەند جارێك چاوی لێ لاداو سەیری كردەوە.

**كَلأَ اللهُ فلاناً**: خودا پارێزگاریی فلانكەسی كرد.

**كَلأَ فلان القومَ**: فلانكەس چاودێری گەلەكەی كردو سەرو كاری ئیشەكانیانی گرتە ئەستۆ.

**اكلأتِ الأرضُ**: زەوییەكە لەوەڕی زۆر بوو.

**اكلأ في الدَّينِ**: قەرزەكەی دواخست.

**اكْلأ عَيْنَهُ**: چاوی ماندوو كرد.

**كالَأَهُ**: موراقەبەی كرد.

**كَلَّأَ فلان**: پێشەكی (عەرەبونی) وەرگرت.

**كَلَّأَ في الأمر**: بەسەرسامییەوە سەیری كرد.

**كَلَّأَ إليه في الأمر**: فەرمانی پێ كرد بەئەنجامدانی كارەكە.

**كَلَّأَ فلاناً**: فلانكەسی بەند كرد.

**كَلَّأَ السفينةَ**: كەشتییەكەی لەكەنار نزیك كردەوەو لەشوێنێكی لاباو بێ ترس دا وەستاندی.

**إكْتَلَأتْ عَيْنُهُ**: چاوی نەچوونە خەو و شەو بەخەبەر بوو.

**إكْتَلَأ منه**: پارێزگاری لێ كرد.

**إكْتَلأت الكُلأةُ**: عەرەبوونی وەرگرت.

**تَكَلَّأ**: عەرەبوونی وەرگرت.

**إسْتَكْلأ فلان**: فلانكەس داوای دواخستنی قەرزەكەی كرد ٥ قەرزی

كــردو داواى كــرد درمنــگ داواى لێ بكەنەوە.

**إستَكْلأت الأرضُ**: زەوییەکە لـەوەڕى زۆر بوو.

**الكَـلأ**: لـەوەڕ ج تـەڕ ج وشـك ٥ (ك: أكلاء).

**الكُلْأةُ**: عەرەبوون ٥ قەرز.

**الكلأءُ**: بەندەرى وەستاندنى کەشتى.

**الكَلُـوءُ**: دەگـوترێ: (رجــل كَلُــوءٌ) پياوێکـە چـاوى بـەتوانان بـۆ شـەو بەخەبــەرىو وەنــەوزى نايــەنێ ٥ (عـين كلـوءة) چاوێکە بـەهێزە بـۆ شەو بێدارى.

**المَكْلَــأةُ**: شــوێنێکە کەشــتى تێـــدا ڕادەگیرێـــنو پـــەناو لاپايـــە بـــا نايگرێتەوە.

**كَلَبَ الفرسَ كَلْباً**: ئاوزەنگى لەئەسپەکە دان..

**كَلِـبَ الرجـلُ وغـيره**: پياوەکـە سـەگ گەسـتى ٥ زۆرى خـواردو تێرنـەبوو ٥ زۆرى تينو بوو.

**كَلِـبَ الـشجَرُ**: درەختەکـە تينـوى بـوو لەتينوان گەڵاکەى زبر بوو، هەرکەسێ بەلاى دا بڕوا بەجلەکانيەوە دەنوسێ.

**كَلِـبَ الـسَّيرُ علـى الأسير**: ڕۆيـشتنەکە کاريگەرى زۆرى لەسەر ديلەکە هـەبوو زۆرى شەکەتو ماندو کرد.

**كَلِبَ الدَّهرُ على أهله**: ڕۆژگار زۆر توندو تيژ بوو لەگەڵ خەڵکەکە ٥ دەگوترێ: (كَلِبَ العَدُوّ و كَلِبَ السائل).

**كَلِبَ على الشَّيْئِ**: زۆر سور بـوو لەسـەر وەدەستهێنانى شتەکە.

**كَلِبَ عليه**: ڕقى لێ هەڵسا.

**كُلِـبَ كَلاباً**: بـەهۆى نەخۆشـى هاريـەوە عەقڵى لەدەست دا.

**كالَبَهُ**: دژايەتى کرد.

**كَلَّبَ الأسير**: ديلەکەى کەلەبچە کرد.

**كَلَّبَ الكَلْبَ**: سەگەکەى ڕاهێنـا لەسـەر ڕاوکردنو نێچيرگرتن.

**تكالَـبَ القـومُ**: خەڵکەکـە بەئاشــکرا دژايەتى خۆيان ڕاگەياند.

**تكالَبَ علـى الأمـر**: لەسـەر کارەکـەى سوربوو دەستى لێ بەرنەدا.

**تكالَبَ القومُ على الشَّيْئِ**: خەڵکەکـە عــــەمبازى شـــــتەکە بـــــوونو گەلەکۆمەکێيان لەسەر کرد.

**إسـتَكْلَبَ الرجـلُ**: پياوەکـە لورانـدى بۆئـەوەى سـەگەکان بيبيـسنو بـەو بۆنەوە شوێنى خێڵو ئاوەدانيەکانى خاوەن سەگەکان بدۆزێتەوە.

**الكالِـبُ**: خـاوەن سـەگى ڕامکـراو بـۆ ڕاوکردن ٥ کۆمەڵە سەگ.

**الكَلْـبُ**: سـەگ ٥ سـەگ جـۆرى زۆرە هەنـدێکى بـۆ پاسـەوانىو هەنـدێکى

بۆ ڕاو و هەندێکی بۆ ڕاکێشانی گالیسکە بەکاردێ ٥ هەروا وشەی (الكلب) ناوە بۆ هەر حەبلو تەلو قەیدێك شتی پێ شەتەك دەدرێ ٥ ئاسنی سەر گۆچانی کە بەقەراخ کەژاوەو بارگەنەدا شتەك دەدرێو تێشو و شتی وای پێدا هەڵدەواسرێ ٥ سنگی دارینە کەلەدیوار دەکوترێ بۆ شت پێدا هەڵواسین ٥ ئاسنی سەربستەی بەرداشی ئاشی ئاویی ٥ ماسییەکە لەشێوەی سەگ.

**الكَلَبُ**: نەخۆشییەکی پێوە چوو گواستراوەیە فایرۆسەکەی لەڕێگەی گەستنو لیکەوە لەپێری سەگەوە دەگوازرێتەوە بۆ مرۆڤو گیانلەبەری تر، دیاردەی ئەم جۆرە نەخۆشییە گرژبوونی ماسولکەی هەناسەدانو شت قوت دانو ترسان لەئاو و شێتیو تێکچونی جیهازی عەصەبییە ٥ هەروا ناوە بۆ کوشەندەیی زستانو سەرماو زریانی.

**الكَلْبَةُ**: دێڵە سەگ ٥ چقڵ بەسەر لقو پۆپی درەختەوە ٥ (أم الكلبة) لەرزوتا.

**الكلبتان**: پلایسی گەورە کە ئاسنگەر ئاسنی سورەوەبووی پێ دەگرێ بۆئەوەی لەسەر سندانەکە بیکاتە ئامێری جۆراوجۆر ٥ گازێکە ددانی پێ دەکێشرێ.

**الكُلْبَةُ**: توندوتیژی لەهەر شتێك بێ ٥ گوزەرانی تەنگو دەست کورتی ٥ قاتوقڕیو گرانی ٥ سەرمای کوشندە ٥ ئەو موانەی لەم لاو لەولای لوتی سەگو پشیلە دەڕوێن.

**الكَلِبَةُ**: (أرض كَلِبَة) زەوییەکە گیاو گژی تێراو نەبووبێ ٥ درەختێك لەتینوانا گەڵاکەی زبر بووبێ، ئەگەر بەلای دا بڕۆی بەپۆشاکەکەتەوە دەنووسێ.

**الكَلْبِيةُ**: مەزهەبو ڕاو بۆچونێکە بەگوێرەی سروشت هەڵسو کەوت دەکاو گوێ بەدابو نەریت نادا ٥ ئەمەش مەزهەبو ڕێبازی (أنتستانس)و هەوادارانیەتی.

**الكَلْبيون**: ڕێڕەوانی کەلبیەن: کە کۆمەڵێك فەیلەسوفی یۆنانین، بە کۆمەڵی فەیلەسوفی ئەخلاقی ناسراونو دوای مردنی سوکرات پەیدابوون، گرنگترین بیروباوەڕیان لەژیانی زبرو پاشکوێ خستنی لەزەتو چێژی مادی دا ڕەنگ دەداتەوە، گاڵتەیان بەو کەسانە دێ کە وێڵی ژیانی نەرمو نۆڵو هەوڵی وەدەستهێنانی لەزەتە مادییەکان دەدەن.

**الكَلاَّبُ**: خاوەنی سەگی ڕامکراو بۆ ڕاو ٥ بەخێوکردنی سەگی ئامادەکراو بۆ ڕاوکردن.

**الكُلاَّبُ**: نوکە ئاسن کە بەپاژنەی قۆندەرەو کلاشی ئەسپ ڕامکەرەکەوەن‌و کەسواری ئەسپەکە دەبێ ئەو نوکە ئاسنە لەلاقە برغەی ولاغەکە دەدا بۆئەوەی غاربدا ٥ ئاسنێکی سەر چەماوەی سێپەل‌و چوارپەلە قولاپ ئاساشتی پێ دەردەهێندرێ یان شتی پێدا هەڵدەواسرێ ٥ چنگ‌و نینۆکی بازو هەڵۆو چەقەڵ ٥ ئامێرێکی ددان کێشانە ٥ (ك: کلالیب).

**الكليب**: کۆمەڵە سەگ (ڕەوەسەگ).

**المكالِبُ**: ئازاو چاو نەترس.

**المَكْلَبَـةُ**: (بلـدة مَكْلَبَـةٌ) ولاتێکە، گوندێکە سەگی زۆرە.

**كَلَتَ الشَّيْئَ كَلْتاً**: شتەکەی کۆکردەوە ٥ فرێی دا.

**كَلَتَ الفَرَسَ**: ئەسپەکەی تاودا.

**الكلْتَـةُ**: شتی کەم ٥ بەشە خۆراك‌و شتی وا.

**كَلْثَمَ وَجْهُهُ**: دەم‌وچاوی گۆشتن بوون بەبێ ئەوەی چرچی تێبکەون.

**الكلثومُ**: کوڵم خڕو گۆشتن ٥ ئاوریشم بەلای سەروی ئاڵاوە.

**كَلَحَ فلان كُلُوحاً**: فلانکەس ڕوگرژبوو، زۆر ڕوگرژبوو.

**اكْلَحَهُ الهمُّ**: خەم‌و خەفەت ڕوخساری پوکاندەوەو دەم‌وچاوی چرچ‌و لۆچی تێکەوتن.

**كالَحَـهُ**: بەکێشەو ڕوگرژییەوە بەرەو ڕوی بۆوە.

**كَلَّحَ وَجْهَهُ**: ڕوی خۆی گرژ کرد.

**كَلَّحَ في وجه الصَّبيّ**: منداڵەکەی ترساند.

**تَكَلَّحَ**: بەمانا (كَلَحَ) دێ.

**الكالِحُ**: دەگوترێ: (دَهْـرٌ كـالِحٌ) ڕۆژگاری توندو تیژ ٥ (شتاء كالِحٌ) زستانی سەخت‌و توش ٥ کەسێك زاری قـزبێ لێوەکانی ددانی دانەپۆشن.

**كَلاحِ**: ناوی ساڵی گرانی‌و قات‌و قڕییە.

**كَلَدَ الشَّيْئَ كَلْداً**: شتەکەی کۆکردەوەو خستیە سەریەك.

**كَلَّدَ الشَّيْئَ**: بەمانا (كَلَدَهُ) دێ.

**تَكَلَّدَ الشَّيْئُ**: شتەکە کۆبۆوە.

**تَكَلَّدَ فلان**: فلانکەس گۆشتی پتەو بوو.

**الكَلَدُ**: شوێنی توندو پتەو، زەوی پتەو بەبێ ئەوەی بەردی تێدابن.

**كَلْأَزَ البازي**: هەڵۆکە خۆی لول کردو خۆی وێکهێنایەوە بۆ پەلاماردانی نێچیرەکەو فڕاندی‌و ڕفاندی.

**كَلَزَ الشَّيْءَ كَلْزاً**: شتەکەی کۆکردەوە.

**كَلَّزَ الشَّيْءَ**: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (کَلَزَ) دا دێ.

**كَلَّسَ البناءَ كَلْساً**: بەمادەی کەلس دیواری باڵەخانەکەی ڕوکەش کرد.

**كَلِسَ كَلَساً**: ڕەنگی تەپوتۆزاوی بوو مەیلەو ڕەش بوو ◊ (فهو أكْلَسُ).

**كَلَّسَ**: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (کَلَسَ)دا دێ.

**كَلَّسَ على قِرنه**: هەڵمەتی بۆ هاوشانو ڕکابەرەکەی بردو بەتوندوتیژی پەلاماری دا.

**كَلَّسَ عنه**: لێی ترساو لەبەری هەڵات.

**تَكَلَّسَ**: بۆ موتاوەعەی (کَلَّسَ) دێ ◊ بازی توندو بەهێزی دا.

**الكِلْسُ**: جیری بەرد؛ ئەو مادە ماوەی دوای گەرمکردنی بەردی جیری دەمێنێتەوەو هەندێ پێکهاتەی لێ دەردەکەوێ.

**الكلاّسُ**: فرۆشیاری مادەی کەلس ◊ وەستای کەلسکاری، ئەو کەسەی دیوارو شتی وا بەمادەی کەلس ڕوکەش دەکا.

**الكلاسَةُ**: ئەو شوێنەی کلسی لێ دروست دەکرێ.

**التَّكَلُّسُ**: لەبواری کیمیادا ڕەقبونو کۆبوونەوەی خوێی کالیسیۆمە کە ناتوێتەوە.

**الكلسيت**: مەعدەنێکە لەکاربۆناتی کالیسیۆمی بلوری پێك دێ.

**كَلْسَمَ**: فونگگرانی کرد لەدانەوەی مافەکان بەخاوەنەکەیان.

**الكلسيوم**: عونصورێکی فلزیو جیرییە تێکەڵاوی هەندێ پێکهاتەی جەستە دەبێ، بەتایبەتی هی ئێسقان.

**كَلِعَ الوسَخُ عليه كَلَعاً**: چڵکەکەی بەسەرەوە کۆبۆوەو ڕەق بوو گەمڕەی کرد ◊ دەگوترێ: (کَلِعَ رأسُه) (کَلِعَ الإناءُ) ◊ چڵك بەسەریەوە گەمڕەی کرد ◊ قاپەکە چڵکی پێوە ڕەق بوو ◊ (کَلِعَت رِجْلُه) قاچی چڵکی پێوە ڕەق بوو شەقار شەقار بوو، قەڵشت.

**اكْلَعَهُ الوَسَخُ**: چڵکی لەسەر کۆبۆوە گەمڕەی بەست.

**الكُلاعُ**: وشکبوونەوەی چڵكو گەمڕەبەستنی ◊ ناڕەحەتیو چورتم.

**الكلاعِيُّ**: ئازاو چاونەترس.

**الكَلَعُ**: گرویی زۆر.

**الكِلْعُ**: شێوە وشكو مڕو مۆچ.

**كَلَفَ الماشيةَ كَلْفاً**: ئالفی دا بەوڵاغو ئاژەڵەکان.

**كَلِفَ وَجْهُهُ كَلَفاً**: دەمو چاوی پەڵەی تێدا پەیدا بوو تەڵخ بوو (فهو أكلف وهي كَلْفاء).

**كَلِفَ الشَّيْئَ وبه**: حەزی لەشتەكە بوو، ئارەزۆی كرد.

**كَلِفَ الأمْرَ**: بەزۆرەملێو ناچاری چووە ژێر كارەكەو لە ئەستۆی گرت ◊ بەناڕەحەتیو ئەركی زۆر ئەنجامی دا.

**اكْلَفَهُ بِه**: وای لێ كرد وەگری بێ، حەزی لێ بكا.

**كَلَّفَهُ امْراً**: ئەنجامدانی كارەكەی لەسەر پێویست كرد ◊ كارێكی قورسو ناخۆشی خستە ئەستۆیو داوای لێ كرد ئەنجامی بدا.

**كَلَّفَ علی اسمه ارضاً**: زەوییەكی لەسەر تۆمار كرد.

**كَلَّفَ بالأمر**: كارەكەی خستە ئەستۆی.

**تَكَلَّفَ**: خۆی بەكاری لاوەكی خەریك كرد، كارێكی خستە ئەستۆی خۆی كە ئیشی ئەو نیە.

**تَكَلَّفَ الأمْرَ**: بەزۆرە ملێو ناچاری كارەكەی لەئەستۆ گرتو بەماندوبوونو ناڕەحەتی ئەنجامی دا.

**تَكَلَّفَ الشَّيْئَ**: شتەكەی خستە سەر شانی خۆیو ئیشی ئەویش نیە.

**التَّكليفُ بالأمر**: كارخستنە ئەستۆی كەسێك كەبتوانێ ئەو كارە ئەنجام بدا ◊ (أمر التّكليف) فەرمانێكە لە كەسێكەوە دەردەچێ كە دەسەڵاتی ئەوەی هەیە ئەرك بخاتە سەر شانی فەرمان پێكراو.

**التُّكْلِفَةُ**: ئەركو ماندوبوون ◊ دەگوترێ: (حملت الشَّيْئَ تكلِفَة) كارەكەم خستە ئەستۆی خۆم بەئەركو ماندوبوون ئەنجامدانەكەی لە وزەی من بەدەربوو ◊ هەروا ناوە بۆ ئەو بڕە پارەی لە پڕۆژەیەك دا خەرج دەكرێ بەبێ لەبەرچاوگرتنی قازانج ◊ دەگوترێ: (باعه بسعر التكلِفَة) بەنرخی تێچونی شتەكەی فرۆشتو قازانجی مەبەست نەبوو.

**الكَلَفُ**: پەڵەو خاڵو شتی وا كەلەسەر ڕوخسار دەردەكەون ◊ سورایی یان لێڵی كە لەسەر دەموچاو دەردەكەون ◊ پەڵە.

**الكَلِفُ**: پیاوی عاشقو شەیداو دێوانە.

**الكُلْفَةُ**: ڕەنگێكە لەنێوان ڕەنگی ڕەشو سوردایە ◊ ئەو بڕەپارەی لەبەدی هێنانی شتێك دا خەرج دەكرێ.

**الكَلاَّفُ**: كەسێكە ئەركی ئالفدانی ئاژەڵی لەئەستۆ بێو ئاژەڵ بەخێوبكا (ئاژەڵدار).

**الكلوف**: كاری قورسو گران.

**المُتَكَلِّفُ**: كەسێك بەشێوەی ناواقیعی خۆی نمایش بكا لافی شتێك لێ بدا كە تێیدا نەبێ.

**المِكلافُ**: دڵدار، کەسێك ڕەگەزی مێینەی زۆر خۆش بوێ (پیاوی ژنانی).

**المكلَّفُ**: مرۆڤێك باڵغو ڕەشید بێ تەمەنی گەیشتبێتە ئەندازەیەك لەڕوی شەرعو یاساوە بەرپرسیار بێ ٥ کەسێك خۆ هەڵەو گیری کاری لاوەکی بکا.

**المُكلَّفَةُ**: دیاریکردنی روبەری زەوی تایبەت بەهەر کشتیارێكو ڕونکردنەوەی ئەو دانەوێڵەو بەرو بومەی تێیدا دەچێندرێ.

**الكُلاكِلُ**: کورتە باڵای چوارشانەو مل ئەستور.

**الكلكال والكَلْكَلُ**: سنگ.

**الكِلكِلَةُ**: تاقمو پێرو کۆمەڵ ٥ (ك: كَلاكِل)

**كلَّ كلولاً وكلالةً**: ماندوبوو، لاواز بوو، کول بوو ٥ دەگوترێ: (كَلَّ السَيْفُ) شمشێرەکە کولو نەبڕ بوو.

**كَلَّ فلان**: فلانکەس ماندوبوو ٥ (فهو کالّ) ٥ دەگوترێ: (كَلّ لسانُهُ وكَلَّ بصره) زمانی گیراو نەیتوانی بەباشی قسەکەی بکا، چاوی باش نەبینی ٥ (كَلَّت الريحُ) بایەکە زەعیف بوو.

**كَلَّ عن الأمر**: شتەکەی لەسەر شان قورس بوو.

**كَلَّ كلاً وكَلالَةً**: بنەچەو نەوەی میراتگری لەدواجێ نەما یان میراتگری باوك یان منداڵو نەوەی نەبوو.

**اكَلَّ فلان**: فلانکەس ئەسپەکەی ماندوبوو.

**اكَلَّ غَيْرَهُ**: غەیری خۆی ماندو و لاواز کرد ٥ دەگوترێ: (أكلَّ الرجلُ فَرَسَهُ وأكلَّهُ السيرُ).

**كَلَّلَ السيف وغيره**: شمشێرەکەی زۆر کولو نەبڕ کرد.

**كَلَّلَ فلان**: فلانکەس ڕۆییو ماڵو منداڵی خۆی لەشوێنی نەگونجاو جێ هێشت.

**كَلَّلَ في الأمر**: لەکارەکەدا دڵسۆزی نواندو خۆی تێدا ماندوکرد.

**كَلَّلَ عن الأمر**: لەکارەکەدا دەغەڵی کردو نەیکردو لێی ترسا.

**كَلَّلَ عليه بالسيف**: بەشمشێر هەڵی کوتایە سەر.

**كَلَّلَ فلاناً**: تاجی خستە سەر سەری فلانکەس.

**كَلَّلَ الشَيْئَ**: شتەکەی بەگەوهەرو شتی وا ڕازاندەوە.

**إكْتَلَّ الغمامُ بالبرق**: هەورەکە بروسکەی دا ٥ دەگوترێ: (أكْتَلَ السحابُ عن البرق).

**إنْكَلَّ السيف**: شمشێرەکە تیژایی نەما، کول بوو.

**إنكَلّ فلان**: فلآنکەس پێکەنی‌و زەردەخەنەی هاتێ.

**إنْكَلّ البرقُ**: بروسکەی هەورەکە هێواش بوو ٥ دەشگوترێ: (إنْكَلَّ السحابُ عن البرق).

**تَكَلَّلَ الشَّيْئَ بالشيئ**: شتەکە بەدەوری شتەکە خەرمانەی داو وەکوو تاج چۆن سەر لەخۆ دەگرێ ئەویش ئاوا شتەکەی دەوردا ٥ دەشگوترێ: (تَكَلَّلَ الشَّيْئُ الشَّيْئَ).

**الإكْليلُ**: تاج ٥ شتێکە دەورەی سەر دەداو بەگەوهەرو شتی وا دەرازێندرێتەوە ٥ دەوران دەوری نینۆک ٥ کۆمەڵێک گوڵی ڕەنگاوڕەنگ لەسەر شێوەی تاج ڕێک دەخرێن‌و دەخرێنە سەر سەر بۆ جوانی‌و ڕازاندنەوە.

**إكليل الجبل**: ڕوەکێکی گیاییە لەبواری پزیشکی دا سودی لێ وەردەگیرێ ٥ پێشی دەگوترێ: (حصی لبان).

**الكلالة**: ئەوەیە مرۆڤێک بمرێ نەباوکی لەدوا جێ مابێ نە منداڵ ٥ خزمەکانی تری میراتی لێ بگرن ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ﴾.

**كُلّ**: هەموو ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ﴾ یان دەفەرموێ: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾.

**الكلّ**: کەسێك نەباوکی لەژیان دا مابێ نەمنداڵی هەبن ٥ کەسێك ئەرکی لەسەر کەسانی دیکە بێ‌و باربێ بەسەریانەوە ٥ پیاوی لاوازو هیچ لەبارانەبوو ٥ پشتی چەقۆ و شمشێر ٥ پەردە کوللە ٥ پەردەیەکی تەنك بۆ خۆپاراستن لە مێشولەو شتی وا.

**الكليلُ**: زەعیفو ماندوبوو ٥ دەگوترێ: (رجل كليل الظُّفْرِ) (ذئب كليل) گورگێکە ناتوانێ پەلاماری کەس بدا.

**المُكِلُّ**: دەگوترێ: (أصبح فلان مُكِلّاً) فلآنکەس خزمەکانی بوونە بار بەسەرەوە ٥ (إنطلق مُكِلاًّ) ڕۆیشت‌و گوێی بەوە نەدا چی لەدواوە جێ ماوە.

**المُكَلَّلُ**: (غمامٌ مُكَلَّلٌ) هەورێکی باراناوی کەچەند هەورێکی تر بەدەورییەوە بن ٥ (سحاب مُكَلَّلٌ) هەوری بروسکاوی.

**المكَلَّلَةُ**: (روضة مُكَلَّلَةٌ) باخێکە دەورە دراوە بە گوڵ‌و غونچە.

**كَلَمَهُ كَلْماً**: برینداری كرد ◦ (فهو مكلوم وكليم).

**كالَمَهُ**: قسەی لەگەڵ دا كرد.

**كَلَّمَهُ تكليماً**: ئاخاوتنی ئاراستە كرد ◦ بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (كَلَم)دا دێ.

**تَكَالَمَ المتقاطعان**: دوو مرۆڤە لێك دابڕاوە (لێك زویربووەكە) دەستیان كردەوە بە قسەكردن لەگەڵ یەكتری.

**تَكَلَّمَ**: قسەی كرد ◦ دەگوترێ: (تَكَلَّمَ كلاماً وبكلام حسن).

**التِّكلامُ والتِّكلامةُ**: قسەی بەنرخو چاكو زۆر.

**الكلام**: دەنگێكی مانا بەخشو موفید بەجۆرێك گونجاو بێ لەسەری بوەستی.

**الكَلْمُ**: برین ◦ (ك: كلوم وكِلام).

**الكَلِمَةُ**: وشە كە مانایەكی تاك بگەیەنێ.

**الكَلِيمُ**: ئەو كەسەی قسەت لەگەڵ بكا ◦ نازناوێكی حەزرەتی موسایە سەلامی خودای لێ بێ، چونكە پەروەردگار ئاخاوتنی لەگەڵدا كردووە.

**الكِلِمُ**: لباد؛ ڕاخەرێكی ئەستوورە لە خوری دروست دەكرێ.

**المُتَكَلَّمُ**: شوێنی قسە لەسەر كردن ◦ دەڵێی: (ما أجِدُ لي مُتَكَلَّماً).

**كَلاهُ كَلْياً**: گورچیلەی توشی ئازار بوو ◦ زەبری لەگورچیلەی داو ئازاری بوو.

**كَلِيَ كلىً**: گورچیلەی تووشی ئازار بوو ◦ گورچیلەی هێشا.

**كَلَّى الرجلُ**: پیاوەكە هاتە شوێنێك پەردەی تێدا بوو.

**إكْتَلى الرجلُ**: پیاوەكە گورچیلەی هێشا.

**الكُلْيَةُ**: گورچیلە ◦ پێشی دەگوترێ: (الكُلْوَةُ).

**كُلَى الطائر**: چوار پەڕن بە تەنیشتی باڵندەوە كەوتونەتە كۆتایی باڵەكانی.

**كِلاَ**: ئیسمێكی مەقصورە هەمیشە ئیزافە دەكرێ ◦ مانای دووانی دەگەیەنێو وشەكە موفرەدە ◦ بەدوو شێوە لەڕستەدا بەكاردەهێندرێ:

١- ئیزافە بكرێ بۆلای ڕاناو وەكوو (جاء الرجلان كِلاهما).

٢- ئیزافە بكرێ بۆلای ئیسمی زاهیر وەكوو (جاء كِلا الرجلين).

**كِلتا**: بۆ مێینەی (كِلا) بەكاردەهێندرێ.

**كَلَّا**: نەخێر وانیە ئیشەكە بەشێوەیەكی ترە ◦ وەكوو (كلاَّ إنَّ مَعِيَ ربي سيهدين)

٥ ڕەتدانەوەو نەفی کردنی شتێك‌و چەسپاندنی شتێکی تر: وەکوو ئەوە نەخۆش بڵێ: ئاوم خواردۆتەوە، پزیشك بڵێ: (كَلاَّ بل شربت لبناً) نەوەڵلا ئاوت نەخواردۆتەوە شیرت خواردۆتەوە.

**كَمْ**: چەند؟ یان زۆر.

**كَمَا القومَ كَمْئاً**: قاچکی دەرخواردی خەڵکەکە دا.

**كَمِئَ كَمْئاً**: پێ خاوس بوو.

**كَمِئَتْ يده ورِجلُهُ من البرد**: دەست‌و قاچی بەسەرماو بەفر قەڵشان وەکوو قارچك شەقار شەقار بوون.

**كَمِئَ عن الأخبار**: لەهەواڵەکە بێ ئاگا بوو.

**اكْمَا المكانُ**: شوێنەکە قارچکی زۆر بوو کارگاویی بوو.

**اكْمَأَ القومَ**: کارگی دەرخواردی خەڵکەکە دا.

**اكْمَاتِ السنُّ فلاناً**: ڕۆژگار فلانی پیر کرد.

**تَكَمَّات عليه الأرضُ**: زەوی دایپۆشی ٥ دەگوترێ: (خرجوا يتكَمَّؤون) ڕۆیشتن بۆ دەشت قاچك دەچنن ٥ یان دەگوترێ: (تَكَمَّانا في أرض بني فلان) لەزەوی خێڵی فلان دا قارچکمان چنی.

**الكَمْءُ**: قاچك، کارگ، جۆرە فیتریاتێکە لەزەوی دەدرێ پاك دەكرێ‌و دەکوڵێندرێ‌و دەخورێ.

**الكَمَّاءُ**: قاچك فرۆش ٥ قاچك چن.

**المَكْمَأُ**: شوێنێك کارگی زۆر بێ.

**الكُمْبيالة**: کومپیالە (قەواڵە).

**كَمَتَ الفَرَسُ كماتَةً وكَمْتَةً**: ئەسپەکە ڕەنگی شێ بوو (ڕەنگی لەنێوان ڕەش‌و سوردایە).

**اكمت الفرسُ**: ئەسپەکە ڕەنگی شێ بوو.

**كَمَّتَ الثَّوبَ**: قوماشەکەی بەڕەنگی سوری مەیلەو ڕەش ڕەنگ کرد.

**إكْمَتَّ الفَرَسُ**: بەمانا (أكمت) دێ.

**الكُمْتَةُ**: ڕەنگی ڕەش ڕەنگی سووری تێکەڵاو بووبێ.

**الكُمَيتُ**: ئەسپێکە ڕەنگی لەنێوان ڕەش‌و سوردایە.

**كَمْتَرَ**: بەشێوەی شەقاو هاویشتنی کورت ڕۆییشت.

**كَمْتَرَ الشيئَ**: شتەکەی پڕکرد.

**كَمْتَرَ القِرْبَةَ**: دەمی کوندەکەی بەبەنەکە بەست.

**الكُمَّثْرى**: درەختێکی بەردارو گوڵدارە زۆر جۆری هەیە پێشی دەگوترێ: (الإنجاص).

**كَمَحَ الدَّابَّةَ باللجام كَمْحاً**: جڵەوکێشی ولاخەکەی کرد ٥ جڵەوی ولاخەکەی

بۆ دواوه توند كرد بۆئەوەی بەخێرایی نەڕوا یان بیوەستێنێ یان سەری بەرز بكاتەوە.

**اكْمَحَ الكَرْمُ**: دارمێوەكە پۆخی كردو خەریكە گەڵا بكا.

**اكْمَحَ الدَّابَّةَ**: جڵەوكێشی وڵاخەكەی كرد.

**أُكْمِحَ فلان**: فلاّنكەس بەهۆی تەڕدەماخییەوە سەری بەرزكردەوە.

**الكامِحُ**: ئەو كەسەی ئەسپو وڵاخە بەرزە ڕام دەكا بۆ سواربوونو بارهەڵگرتنو جوتكردن ٥ (ك: كَمَحَةٌ).

**الكَوْمَحُ**: كەسێكە ددانی دەمی پڕ دەكەن، بەجۆرێك ناتوانێ لەسەر خۆ قسە بكاو بدوێ ٥ دەگوترێ: (فَمٌ كومح) دەمێكە پڕە لەددانی گەورە ٥ (رجل كَوْمَحٌ) پیاوێكە سمتی گەورەن.

**كَمَخَ بأنفه كَمْخاً وكماخاً**: لوتبەرزی نواند، فیزی كرد.

**كَمَخَ الفَرَسَ باللجام**: جڵەوكێشی ئەسپەكەی كرد.

**اكْمَخَ الرجلُ**: پیاوەكە لوتبەرزی نواند فیزی كرد، خۆی بەزل زانی.

**اكْمَخَ الكرمُ**: دارمێوەكە پۆخی كردو خەریكە گەڵا بكا.

**الكامَخُ**: پێخۆر، یان ترشو زەڵاتەو شتی وا كە ئیشتیهای خواردن دەكەنەوە ٥ (ك: كوامِخ).

**كَمَدَ لونه كَمَداً**: ڕەنگی گۆڕاو ڕەونەقی نەما ٥ (فهو كامِدٌ).

**كَمِدَ القَصَّارُ الثوبَ كَمداً وكموداً**: جل شۆرەكە كراسەكەی بەكوتكی جل شۆرین كوتا ٥ (فهو كامِدٌ).

**كَمِدَ فلاناً**: پەڕۆی گەرمی لەسەر شوێنی هاوساوی فلاّنكەس دانا بۆئەوەی ئازارەكەی لابەرێ.

**كَمِدَ الشَّيْئُ كَمَداً**: ڕەنگی گۆڕا.

**كَمِدَ الرجلُ**: پیاوەكە خەمو خەفەتی خۆی شاردەوە ٥ یان زۆر خەفەتبار بوو.

**اكْمَدَ الحُزْنُ فلاناً**: فلاّنكەسی غەمبار كرد.

**اكْمَدَ الغَسَّالُ او القَصَّارُ الثوبَ**: جل شۆرەكە یان جل كوتەكە كراسەكەی باش پاك نەكردەوە.

**اكْمَدَ العُضْوَ**: ئەندامی جەستەی بەپەڕۆی گەرمكراو داخ كرد.

**كَمَّدَ العُضْوَ**: بەمانا (أكْمَدَهُ) دێ.

**الكِمادُ والكِمادَةُ**: پەڕۆیەكە گەرم دەكرێو لەسەر شوێنی هاوساو دادەنرێ.

**الكُمْدَةُ**: گۆڕانی ڕەنگو نەمانی ڕەونەقی.

كمّاشة
كلبتان
كلبتان
كمنجة
كوب
كير
مكواة
كلية
كنانة
كمام
كعب أو مكعّب
إكليل
كوفيّة
كعب
كفل الدابّة
مكنسة
كور
ش
نق
إكليل دائريّ
كفّ
كمأة
كاكاو
كستنة الحصان
كافور
كينا
كاميليا
إكليل الملك
كاكي
إكليل الجبل
كستنة
كشمش
كوكة
كمّون
كولان
كوسا
كولة
أنكليس
كشوث
كناريّ
كلب الماء
كلب
كندور

**الكِمْـرُ مِـن البُسر:** خورمايەكــە بەدارەكەيــەوە شــيرين نــەبوبێ بەڵكوو كەوتبێتە خـوارەوەو لەسـەر گڵ شيرين بووبێ.

**كَمَزَ الشَّيْئَ كَمْزاً:** شتەكەی لەناو دەستی دا خرِهەڵدا ٥ دەگوترێ: (كمز العجينَ) هەنگوتكە هەويرەكەی خرِهەڵدا.

**الكُمْـزَةُ:** هەرشـتێك بەسـەری پەنجـە هەڵبگيرێ ٥ پارچە خورمای پێكەوە نووسـاو، گرمۆڵـە كـراو ٥ كۆمەڵـە لمب و گڵ.

**كَمَسَ كموساً:** گرژ بوو.

**كَمَشَ الزاد كَمْشاً:** تێشوەكە تەواو بوو.

**كَمَـــشَ فلانـــاً بالــسيف:** ئەنـــدامی فلاَنكەسی بەشمشێر برِين.

**كَمِشَ في أمره كَمَشاً:** لەكردنی كارەكەيدا پەلـــەی كـــردو ســـووربوو لەســـەر ئەنجامدانی.

**كَمُـشَ في السير وغيره:** لـە رِۆيـشتن دا پەلەی كرد.

**كَمُشَ الرجلُ:** پياوەكە ئازاو چاونەترس بوو ٥ (فهو كميش).

**كَمُـشَت المـرأةُ:** ئافرەتەكـە مــەمكی بچوك بوون.

**كَمُـشَت الناقـةُ:** حوشــترەكە گــوانی بچوك بوون.

**اكْمَشَ في السير وغيره:** لە رِۆيشتن دا پەلەی كرد ٥ دەشگوترێ: (أكْمَشَهُ) پەلەی پێ كرد.

**كَمَّـشَ الحـادي الإبـلَ:** حوشـترەوانە گۆرانی بێژەكە (حوديـە خوێنەكـە) دەنەدەنی حوشترەكانی دا بـۆ خێـرا رِۆيشتن.

**كَمَّشَ فلاناً:** پەلەی لەفلاَنكەس كرد.

**كَمَشَ ذَيْلَهُ:** داوێنی هەڵكردن.

**إنْكَمَشَ الفَرَسُ في سَيْرِه:** ئەسپەكە لە رِۆيشتن دا پەلەی كرد.

**إنْكَمَـشَ الجلـدُ:** پێـستەكەی گـرژ بـوو وێكهاتەوە.

**تَكَمَّشَ:** بەمانا (إنْكَمَشَ) دێ.

**الأكْمَشُ:** كەسێك چاوی نەبينێ ٥ قاچ كورت.

**الإنكِمـاش:** كــەمبوونی پــارە لــەناو بـــازارِدا ٥ (كـــەمبوونی ســـيولەی نەقدی).

**الكَمْشُ:** گوانی بچوك و كورت.

**الكَمْـشَةُ مـن الإنـاث:** مێينـەی گـوان بــچوك (مــەمك چــكۆلە) (خُــصْيَة كمش) گونكورت و گون بچكۆلە.

**الكَمَّاشَـةُ:** گاز كە بزمارو شتی وای پێ دەردەهێنـرێ.

**الكمـيشُ (رجــل كمــيش الإزار):** پيــاوێكی داوێــن هــەڵكراو، چــاك و

دامێن هەڵکراو، دڵسۆزو جیدی لە ئیشکردن دا.

**كَمَعَ في الإناء كَمْعاً**: دەمی خستە ناو قاپە ناوەکەو دەمی تێناو ناوی خواردەوە.

**كَمَعَ الرجلُ وغيره في الماء**: پیاوەکە چووە ناو ناوەکە.

**كَمَعَتْ الدّابّةُ**: ولاخەکە بەهێواشیو لاوازیی ڕۆیی.

**كَمَعَ قوائِمَ الدابةِ**: قاچی ولاخەکەی بڕیەوە.

**كامَعَ المرأةَ**: ئافرەتەکەی خستە لای خۆیو پاراستی.

**الكِمْعُ**: ڕاکشاوو پاڵکەوتوو ◊ دەگوترێ: (فلان في كِمْعِهِ) فلانکەس لەناو ماڵی خۆی دا ◊ زەوییەك چواردەوری بەرزبێو ناوەڕاستی نزم بێ ◊ ئەملاو ئەولای دۆڵو شیو.

**الكمعُ**: پیاوی بێ هەڵوێست.

**الكميعُ**: ڕاکشاوو پاڵکەوتوو ◊ دەگوترێ: (بات السيف كميعي).

**المُكامِعُ**: کەسێك زۆر لێت نزیك بێو ئاگاداری هەموو شتێکت بێ.

**كَمْكَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی شاردەوە.

**تَكَمْكَمَ في ثيابه**: بەپۆشاکی خۆی خۆی داپۆشی.

**الكَمْكام**: پیاوی کورتەباڵای تێکسمڕاو ◊ توێکڵی دارەبەن.

**كَمَلَ الشَّيْئَ**: شتەکەی تەواو کرد.

**إكْتَمَلَ الشَّيْئُ**: شتەکە تەواو بوو.

**تكامَلَ الشَّيْئُ**: وردە وردە شتەکە تەواو بوو.

**إسْتَكْمَلَ الشَّيْئَ**: شتەکەی تەواو کرد.

**التكامُلُ في الاقتصاد**: بریتییە لە کۆبوونەوەی چەند جۆرە بوارێکی ئابوری لە ولاتێك دا و تەواوکەرو هاریکاری یەکتر بن بۆ مەبەستی سەرەکی ئەو ولاتە.

**التَّكْمِلَةُ**: تەواوکەری شتی تر.

**الكامِلُ من الرجال**: کەسێکە ڕەوشتی بەرزی تێدابن ◊ هەروا ناوە بۆ بەحرێکی عەروزی شیعر کە کێشەکەی شەش جار (متفاعلتن)ە.

**الكَمَلُ**: بەمانا (الكامِلُ) دێ ◊ دەگوترێ: (أعطاه حقه كَمَلاً).

**المِكْمَلُ**: پیاوێك ڕەوشتی خێر یان هی شەڕی زۆر تێدابن.

**كَمَّ الناسُ كَمّاً وكموماً**: خەڵکەکە کۆبونەوە.

**كَمَّ الشَّيْئُ كَمّاً**: شتەکەی داپۆشی پەردەی پێدا دا.

**كَمَّ الدنَّ**: سەری کوپەکەی بەست، گرتی.

**كَمَّ الشهادَةَ**: شایەتییەکەی شاردەوە.

كَمَّ البَعيرَ: دەمی حوشترەکەی بەست ٥ دەمبێنی لەسەر دەمی حوشترەکە دانا.

اكَمَّت النخلة: دارخورماکە پۆخی کردو خەریکە بەرسیلەی دەربکەوێ.

اكَمَّ قَميصَهُ: دوو قۆڵی بۆ قوماشەکە دروست کرد.

كَمَّمُ النَخْلَةُ: بەمانا (أكَمَّت) دێ.

كَمَّمُ الشَّيْئَ: شتەکەی داپۆشی، زارکی بەست.

كَمَّمَ النخلة: خورماکەی داپۆشی بۆئەوەی پێ بگاو شیرین بێ.

كَمَّمَ الدَّن ونحوه: کوپەکەی داپۆشی، زارکی هاخنی ٥ زارکی کوپەکەی سواخ دا، قوڕ بەستی کرد.

كَمَّمَ فَمَ الحيوان: دەمبێنی کردە دەمی ئاژەڵەکە.

كَمَّمَ القميصَ: قۆڵو فەقیانەی بۆ کراسەکە دروست کرد.

تكَمَّمَ بثيابه: بەپۆشاکەکەی خۆی داپۆشی.

الكِمامُ: ئەو شتەیە دەکرێتە دەمی حوشتر وەکوو لغاو و دەمبێن بۆئەوەی شتی بۆ نەخورێ ٥ یان نەتوانێ گازبگرێ ٥ مێش ڕەتێن؛ شتێکە کونکونەو لای خواروی ڕیشاڵ ڕیشاڵە دەکرێتە سەری ولاخ بۆئەوەی مێشو مەگەز لەخۆی دووربخاتەوە.

الكِمامَةُ: بەمانا (الكِمامُ) دێ ٥ پۆخی هێشوە خورما ٥ پەردەی غونچە ٥ ئەو مێش ڕەتێنەی دەکرێتە سەروی لوتی گوێدرێژو حوشتر بۆئەوەی مێشو مەگەز نەتوانن ئازاریان بدەن ٥ (ك: كمائم).

الكُمُّ: قۆڵی کراسو کەواو پاڵتۆ کەدەستی لێوە دێنەدەر ٥ (ك: أكمام وكِمَةٌ) ٥ (كَمُّ السبُع) پەردەی سەر نینۆکی دڕندەو شتی وا ٥ (كَمُّ النَور) پەردەی غونچە ٥ (ك: أكمام) ٥ (أكمام النخلة) پەردەی جوماری خورما ٥ لقو پرژو پاڵی دارخورما.

الكَمُّ: ئەندازەی شت.

الكِمُّ: چرۆو تەرزەی داری بەردار پەردەی پۆخی خورما پەردەی غونچە ٥ (ك: أكمام).

الكُمَّةُ: هەرشتێك شتێکی تر داپۆشێو ببێتە پەردە بۆی ٥ کڵاو و مێزەرو عەگاڵو فێسو شتی وا.

الكَمِّيةُ: چەندییەت.

المِكَمُّ: ماڵماڵو شتی وا کە دوای کێڵان زەوی پێ تەخت دەکرێ.

كَمَنَ في المكان كموناً: لەشوێنەکەدا خۆی حەشاردا.

**كَمَنَ لە**: لەحەشارگەیەك دا خۆی حەشار دا كەكەس پێی نەزانێ.

**كَمَنَت الناقة لقامها**: حوشترەكە كەلگرتنی نهێنی بوو ، بەنهێنی كەڵی گرت.

**كَمِنَتْ عَيْنُهُ كُمْنَةً**: چاوی بەهۆی نەخۆشییەوە تاریك بوو.

**اكتَمَنَ**: خۆی شاردەوە.

**الكَمّون**: ڕوەكێكی كشتوكاڵیو ساڵانەیە تۆوەكەی دەكرێ بەداو و دەرمانی كێشت.

**الكُمْنَةُ**: تاریكییەكە بەسەر چاودا دێ بەهۆی نەخۆشییەك كە توشی ڕەگی چاو دەبێ.

**الكَمِينُ**: كۆمەڵێك لە شەركەرو پێشمەرگە خۆ حەشار دەدەن بەهیوای ئەوەی فرسەت لە دوژمن بێنن‌و زەبری كوشندەی لێ بدەن ، چەواشەكاری‌و تەم‌و مژاوی ئیشێك سەرەگوریسەكانی نەزانەدرێن ، دەگوترێ: (هذا أمر فيه كمين) ئەم كارە چەواشەكاری تێدایەو نازاندرێ چۆنەو چۆن نیە.

**المَكْمَنُ**: حەشارگە كە خۆی تێدا حەشار بدەی.

**الكَمَنْجَةُ**: كەمانچە ، (الكَمَانُ) هەر بەمانا كەمانچەیە.

**كَمِهَ النهارُ كَمَهاً**: ڕۆژێكی تەم‌پو تۆزاویی بوو.

**كَمِهَتِ الشمسُ**: خۆر بەری گیرا تەم‌پو تۆز بەری گرت‌و دیار نەما.

**كَمِهَ الرجلُ**: پیاوەكە كوێر بوو شەو كوێر بوو ، (فهو أكمه وهي كمهاءُ)، دەگوترێ: (كَمِهَ بصره)چاوی نابینابوو.

**كَمِهَ**: عەقڵی نەما ، ڕەنگی گۆڕا ، سەرسام بوو ، ڕاڕا بوو.

**تَكَمَّه في الأرض**: بەناو زەوی دا وێڵ‌و سەرگەردان بوو نەیزانی ڕو لەكوێ دەكاو بۆ كوێ دەچێ.

**الأكمه (كـلأ اكْمَـهٌ)**: لەوەڕەكە زۆرە نازانی دەست بەكوێی بكەی.

**الكامِهُ**: كەسێك سەری هەڵگرێ‌و بێ مەبەست بكەوێتە گەڕان.

**الكَمَهُ**: كوێری زكماك.

**المُكَمَّهُ**: كەسێك چاوی پێكەوە نووسابن‌و نەكرێنەوە.

**إكْمَهَدَّ الرَّجُلُ**: پیاوەكە بەهۆی پیریی‌و كەنەفتییەوە لەرزی.

**إكْمَهَدَّ الفرخُ**: بێچوەكە شێوە لەرزین‌و شەپلەیەكی توش بوو ، لەكاتێك دا باوك‌و دایكەكەی خواردنیان پێدا.

**كَمْهَلَ**: جل‌و پێداویستی خۆی پێچایەوە و خۆی ئامادە كرد بۆ سەفەر.

كَمْهَلَ علينا: مافى خۆمانى لێ زەوت کردین.
كَمْهَلَ الحديثَ: قسەکەی شاردەوە، چەواشەی کرد.
المُكَمْهَلُ: لۆکە لەو کاتەدا تۆوەکەی تێدایە.
كَمَى إليه كَمْياً: لێی چووە پێش.
كَمَى نَفْسَهُ: بەزرێ خۆی پاراست زرێی لەبەر کردو کڵاو حوزەی خستە سەر سەری ٥ (فهو كامٍ).
كَمَى الشهادَةَ: شایەتیەکەی خۆی شاردەوە.
كَمَى فلاناً مافي ضميره: ئەوەی لەدڵی دا بوو ئاشکرای نەکرد.
اكْمى فلانٌ: پاڵەوانی سوپای کوشت.
اكمى مَنْزِلَهُ: ماڵو مەنزڵی خۆی لەخەڵکی شاردەوە.
اكْمى الشهادَةَ: شایەتی شاردەوە.
اكْمى على الأمر: سوربوو لەسەر کارەکە.
إكْتَمى: خۆی شاردەوە.
إنْكَمَى: خۆی شاردەوە، خۆی پەنادا.
تَكَمَّى في سلاحه: بەچەکو زرێ خۆی پۆشی.
تَكَمَّى الشَّيْئَ: شتەکەی داپۆشی.
تَكَمَّى الفِتَنُ القومَ: فیتنەو ئاشوب هەموو خەڵکەکەی داگرت.
تَكَمَّى قِرْنَهُ: چوو بەرەو ڕوی ڕکابەرەکەی.
تَكَمَّى البطلُ القومَ: پاڵەوانەکە زرێپۆشی ئەوانی کوشت.
الكَمِيُّ: چەك پۆش چەك لەخۆبەست ٥ پیاوی ئازاو چاو نەترس ٥ (ك: أكماء).
كَنَبَ فلان كنوباً: دوای هەژاری دەوڵەمەند بوو.
كَنَبَ الشَّيْئُ: شتەکە پتەو و ئەستور بوو.
كَنَبَ الشَّيْئَ في جرابه: شتەکەی کۆکردەوەو خستیە هەمبانەکەیەوە.
كَنَبَتْ يده من العمل كَنْباً: دەست پتەو و زبر بوو.
اكْنَبَ الشَّيْئُ: شتەکە پتەو بوو (فهو مُكنِبٌ و مُكْنَبٌ) ٥ دەگوترێ: (أكْنَبَت اليدُ) دەستەکە پێستی ئەستورو پتەو بوو بەهۆی کارکردنی گرانو ناخۆشەوە.
اكْنَبَ عليه بطنُهُ: گەدەی توندبوو.
اكنَبَ عليه لسانه: زمانی گیرا.
الكانِبُ: کەسێك تێرو پڕ بێ.
الكِنابُ: لقە دارخورما.
الكَنْبَةُ: سەکۆیەکە، قەنەفەیەکە دۆشەك و شتی وای لەسەر ڕادەخرێ و جێگای زیاد لەنەفەرێك دەبێتەوە.

**الكَنيبُ**: داری وشك یان ئەو وشكەڵو چقڵو چاڵەی لەدرەخت دەكەوێتە خوار.

**الكِنْبارُ**: حەبلی دروستكراو لەتوێكڵی دار ئەرجیل.

**الكِنْبَرَةُ**: ئەرمایی لوتی گەورە.

**كَنَتَ فلان في خلقه كَنْتاً**: فلانكەس لەجەستەو قەبارەدا زەلامو كەتەبوو.

**كَنِتَ السقاءُ كَنَتاً**: مەشكەكە یان تەنكییەكە چڵكی ماستو شتی وای پێوە بوو پێیەوە ڕەق بوو بۆنی كرد ٥ (فهو كنيت وقنيت).

**إكْتَنَتَ الرَّجلُ**: پیاوەكە ملكەچ بوو، ڕازی بوو.

**الكُنْتِيُّ**: بەهێزو بەتوانا ٥ پیاوی پیرو بەساڵاچوو، لەم ڕووەوە لەقسەكردنو گێڕانەوەی ڕابردوی خۆی وشەی (كُنتُ) زۆر بەكاردێنێ.

**الكَنْتِيْنُ**: شوێنێكە شەرابو خۆراكی تێدا دەفرۆشرێ وەكوو حانووتی قوتابخانەو خواردنگەكان.

**كَنَدَ الشَيْئَ كَنداً**: شتەكەی بڕیەوە.

**كَنَدَ النِّعْمةَ كنوداً**: بڕوای بەنازو نیعمەتە جۆراو جۆرەكانی خودا نەبوو ٥ (فهو وهي كنود).

**الكِنْدَةُ**: پارچەیەك لەكێو.

**الكَنودُ**: سپڵەو پێنەزان بەرامبەر نیعمەتەكانی خودا ٥ گلەییكەر لەخودا ٥ باسی نەخۆشیو كەمو كوڕییەكانی ژیانی دەكاو نیعمەتەكانی خودا لەبیر دەكا ٥ ڕژدو چروك ٥ یاخی بوو لەخودا ٥ زەوییەك هیچی لێ نەڕوێ.

**الكَنَادِرُ من الرجال**: پیاوی كوڵەبنەو خەپەتۆڵە ٥ كەرەكێوی بەهێزو قەڵەو و بەخۆوە ٥ دەگوترێ: (حمار كُنادِرٌ).

**الكِنْدارَةُ**: جۆرە ماسییەكە دوگی هەیە.

**الكُنْدُرُ**: بەمانا (الكَنادِرُ) دێ ٥ دەگوترێ: (فتيان كنادِرة) كۆمەڵە مرۆڤێكی كوڵەبنەو كورتەباڵا.

**الكُنْدورَةُ**: زەوی ڕەقو پتەو و بەرزەوەبوو ٥ هێلانەی بازو هەڵۆ كەلەدارو چیلكە دروست دەكرێ.

**كَنَوَ فلان**: فلانكەس كەتەو ناقۆڵابوو.

**الكُنَّارُ**: درەختی سیدر؛ درەختی نەبگ.

**الكَنَّارِيُّ**: كەناری؛ جۆرە چۆلەكەیەكە دەنگ خۆشو جوانكیلەیە.

**الكِنَارَةُ**: عود یان دەفو تەپڵ یان تەنبور.

**كَنَزَ المالَ كَنْزاً**: ماڵو پارەوپولەكەی ژێر خاك كرد ٥ كۆی كردەوەو هەڵی گرت ٥ (فهو كانز وكنّاز).

**كَنَــزَ الـشَّيْئَ**: شــتەكەی پێــچايەوە، پەستاوتی ٥ لەزەوی دا شاردیەوە.

**كَنَزَ الإناءَ**: قاپەكەی پڕكرد ٥ باش پڕی كرد.

**إكْتَنَزَ الشَّيْئَ**: شتەكە كۆبۆوە، پتەو بوو ٥ دەگوترێ: (هذا الكتاب مكتنز الفوائد).

**إكْتَنَزَ المالَ**: ماڵەكەی پەزمەندە كرد.

**تَكَنَّزَ اللَّحمُ**: گۆشتی كۆبـۆوەو پتـەو بوو.

**الكَنــازُ**: كــاتی خورمــا هــەلگرتن‌و كەبسكردنی.

**الكِنــازُ**: كۆبوونـەوەی گۆشـت‌و قەڵـەو بوون ٥ دەگوترێ: (جا به كناز).

**الكَنْزُ**: مـاڵ‌و سامانی شاردراوە لـەژێر گڵ دا ٥ گەنجینەو قاسە شوێنی ماڵ تێدا هەلگرتن.

**كَــنَسَ الظَبْـيُ كَنْساً**: ئاسكەكە چـووە كۆزەو لانەی خۆیەوە.

**كَنَسَت النجومُ كنوساً**: ئەستێرەكان بەردەوامبون لەگەڕان‌و سوڕانەوەی خۆیــان‌و ســەرلەنوێ گەڕانـــەوە بــەڕێڕەوی خۆیــان دا ٥ (الجــواري الكـنس) ئەسـتێرە گەڕۆكـەكان، یـان هەموو ئەستێرەكان.

**كَــنَسَ المكـانَ كَنْساً**: شـوێنەكەی مـاڵی هەرچی زبڵ‌و زاڵی بلاوەبـوو هـەمووی مــاڵی ٥ دەشــگوترێ: (مَـــرّوا بهــم فكنــسوهم) بــەلایان ڕۆیــشتن‌و لــەبێخ دەریان هێنان.

**كَنَسَ في وجه فلان**: گاڵتـەی بەفلانكـەس كرد ٥ دەشگوترێ: (كـنس أنفَـه) لـوتی هەلقرپنجاندو گاڵتەی پێ كرد.

**إكْتَنَسَ الظبيُ**: ئاسكەكە چووە كۆزو لانەی خۆیەوە.

**تَكَـنَّسَ الرجــلُ**: پیاوەكـــە خـــۆی شاردەوە.

**تَكَنَّــسَت المــراةُ**: ئافرەتەكـە چـووە كەژاوەوە.

**تَكَـنَّسَ الظــبيُ**: ئاســكەكە چـــووە كۆزەوە.

**الكِناسُ**: شوێنی چونە ناو درەخت كە ئاسـك خــۆی تێــدا حەشــار دەداو دەیكاتــە كـۆزو لانــەی خـۆی ٥ (ك: كُنُس وأكنسة).

**الكُنَاسَـةُ**: شـوێنی فڕێـدانی پیـسی‌و زبڵ‌و زاڵ.

**الكَنَّــاسُ**: كەسـێك پیــشەی شــوێن مـاڵین‌و شـەقام‌و كۆلان پاككردنـەوە بێ.

**الَكنيسُ**: پەرستگای جولەكە.

**الكَنيــسةُ**: كەنیـــشتە، عیبادەتگـــای جولەكەو گاور ٥ جۆرە كەژاوەیەكە بەسادەیی دروست دەكرێ بـەمجۆرە

چەند دارێك لە كورتانی ولاخەكە دەچەقێندرێنو پارچە قوماشێكیان پێدا دەدرێ بۆئەوەی سێبەر لە سوارەكە بكاو بیشارێتەوە ◊ (ك: كنائس).

**المَكْنَسُ**: مۆلگەو كۆزو لانەی حەیوانە كێویو ئاسكو گاكێوی لەكاتی گەرما.

**المِكْنَسَةُ**: گەسكە؛ ئامێری شت مالّین.

**كَنَشَ الكِسَاءَ كَنْشاً**: قەراخو بێجاخی قوماشەكەی هەڵپێچان.

**كَنَشَ السِّوَاكَ الخَشِنَ**: سەری سیواكە زبرەكەی نەرم كرد.

**الكِنْشاءُ**: پیاوی موگرژی ڕوخسار ناشیرین.

**الكُنَّاشَةُ**: بنكی شتێك كە لقو پۆپی لێ ببنەوە ◊ كۆمەڵە پەڕەكاغەز كە پێكەوە دەبەسترێنو وردە زانیاری جیاجیایان تێدا تۆمار دەكرێ.

**كَنَظَهُ الأمْرُ كَنْظاً**: كارەكە ناڕەحەتی كرد تا گەیاندیە گیانەلاو.

**الكُنْظَةُ**: تەنگەبەری.

**كَنَعَ الشَّيْءُ كَنْعاً وكنوعاً**: شتەكە وێكهاتەوە چرچو لۆچ بوو وشك هەلاَت.

**كَنَعَ العُقَابُ**: دالاَشەكە باڵی شوش كردن بۆ پەلاماردانو پڕدانی نێچیر ◊ (فهي كانعة).

**كَنَعَ النجمُ**: ئەستێرەكە مەیلی ئاوابوونی كرد ڕومو ئاوابوون ڕۆیی.

**كَنَعَ الأمْرُ**: كارەكە نزیك بوو.

**كَنَعَ فلان**: فلاَنكەس سەری شۆڕكرد بەهۆی عەیبەو لەكەدارییەك كەبەسەر شانی دا هاتبوو ◊ فلاَنكەس لە كاتی سوالّكردنو دەست پانكردنەوە لەخەلّك زۆر خۆی بێ ڕێز كردو خۆی بچوك كردەوە ◊ (فهو كانع).

**كَنَعَ عن الأمر**: لەكارەكە ترساو لێی ڕاكرد.

**كَنَعَ عن الطريق**: لە ڕێگاكە لای دا.

**كَنَعَ في الشَّيْءِ**: تەماعی كردە شتەكە.

**كَنَعَ المِسْكُ بالثوب**: میسكەكە بە قوماشەكەوە نووسا یان لەسەری كۆبۆوە.

**كَنِعَ الشَّيْءُ كَنَعاً**: شتەكە پێوەی نووساو دەوامی كرد ◊ وشك بۆوەو گرژ بوو.

**كَنِعَ فلان**: بەرەو دەم بەسەر چەناگەی دا كەوت ◊ (فهو كَنِعٌ) ◊ یان فلاَنكەس جەستەی توشی شەلەلو ئیفلیجی بوو (فهو أكنع وهي كنعاء).

**اكْنَعَتِ العُقَابُ**: دالاَشەكە باڵی شوشكردن بۆ پەلاماردانو پڕدانی نێچیر.

**اكنَعَ فلان**: فلاَنكەس بۆ شتەكە زۆر خۆی زەلیلو داماو كردو ملكەچی نواند ◊ یان سوالّی شتەكەی كرد.

**اكْنَعَ الإبلَ إليه**: حوشترەکانی لەخۆی نزیك کردنەوە.

**اكْنَعَ اصابِعَهُ او يَدَهُ**: لەپەنجەی دا یان لەدەستی دا وشکەڵ بوونو گرژ بوون.

**كَنَّعَ عن الشَّيْءِ**: لەشتەکە لای دا.

**كَنَّعَ اصابعه او يده**: بەمانا (أكنعها) دێ.

**كَنَّعَ فلاناً**: لەسەری فلانکەسی دا.

**كَنَّعَ فلاناً بالسيف**: بە شمشێر لە فلانکەسی دا تامەچەکی خوار بوون.

**إكْتَنَعَ القوم**: خەڵکەکە گردبوونەوە.

**إكْتَنَعَ الليلُ**: شەو نزیك بۆوە.

**إكْتَنَعَ عليه**: بەزەیی پێدا هاتەوە.

**تَكَنَّعَ فلان**: فلانکەس خۆی قایم کرد چووە ناو قەڵاو شوراو دژەوە.

**تَكَنَّعَتْ يداه ورجلاه**: دەستو قاچی بەهۆی برینو شتی واوە گرژ بوون و وشك هەڵاتن.

**تَكَنَّعَ مني**: لێم نزیك بۆوە.

**تَكَنَّعَ به**: خۆی پێوە هەڵواسی.

**تَكَنَّعَ الأسيرُ**: دیلەکە خۆی گرمۆڵە کردو خۆی وێکهێنایەوە.

**الأكْنَعُ**: کەسێك هەردوو دەستی بڕابن ٥ کارێك کەمو کوڕی تێدابێ.

**الكانِعُ**: کەسێك خۆی ملکەچو زەلیل بکاو ڕێزی خۆی نەگرێ ٥ (رجل كانِعٌ) پیاوێکە بەخۆیو ژنو منداڵیەوە بچێتە لای یەکێکی ترو داوای پارمەتی لێ بکاو زۆر بپاڕێتەوە.

**الكِنْعُ**: ئەو ناوەی لەدامێنی کێو لە گۆماودا بمێنێتەوە.

**الكنيع**: کەسێك لە ڕێبازێکەوە لابدا بۆ ڕێبازێکی تر ٥ دەست شکاو ٥ برسیایەتی زۆر ٥ (رجل كنيع) پیاوێکی گرمۆڵە بوو، خڕبۆوە.

**المكنوع**: دەست قرتاو، دوودەست بڕاو.

**كَنَفَ الكيّالُ كَنْفاً**: پێوەرەکە دەستی بەسەر ئامێری پێوانەکە دا گرت بۆئەوەی شتە پێوراوەکە نەکەوێتە خوار.

**كَنَفَ القومُ**: خەڵکەکە متاڵو سامانی خۆیان شاردەوەو هەڵیان گرت لەترسی قاتو قڕی.

**كَنَفَ عن الشَّيْءِ**: لەشتەکە لای دا ٥ (فهو كانف).

**كَنَفَه عنه**: لێی گرتەوە، لێی قەدەغە کرد.

**كَنَفَ الشَّيْءَ**: شتەکەی پاراستو پارێزگاریی کرد ٥ دەگوترێ: (فلان

مخذول لا تكنفه من الله كانِفة) فلآنكەس ڕیسوایەو هیچ شتێك نیە پارێزگاریی لێ بکاو نەهێڵێ حەیای بچێ.

**كَنَفَ فلان وبفلان:** فلآنکەسی لە خۆگرتو کردی بەیەکێك لەماڵو منداڵی خۆی.

**كَنَفَ يَدَهُ:** دەستی خۆی کردە لوێچ، دەستی خۆی کۆکردەوە بۆئەوەی ئاو و شتی وای تێدا بوەستێ.

**كَنَفَ الكنيفَ كَنْفاً وكنوفاً:** کۆختەو حەشارگەی دروست کرد.

**كَنَفَ الدارَ:** ئاودەستی بۆ خانووەکە دروست کرد.

**كَنَفَ الإبلَ والغَنَمَ:** تەویلەو گەوڕو ئاغەڵی بۆ حوشترو مەڕو بزنەکان دروست کرد بۆئەوەی لەسەرماو گەرما بپارێزرێن.

**كَنَفَ لإبله:** ئاغەڵی بۆ حوشترەکان دروست کرد.

**اكْتَنَفَ الشَّيْئَ:** شتەکەی پاراستو هەڵی گرت.

**اكْتَنَفَ فلاناً:** یارمەتی فلآنکەسی دا بۆ دابینکردنی پێداویستییەکانی.

**اكْتَنَفَه الصَّيْدَ والطَيْرَ:** یارمەتی فلآنی دا بۆ نێچیر کردنی نێچیرو باڵندەکە.

**كانَفَهُ:** یارمەتی دا.

**كَنَّفَ الشَّيْئَ:** دەوران دەوری شتەکەی دا.

**تَكَنَّفَهُ:** بەمانا (إكْتَنَفَهُ) دێ.

**الكانِفَة:** پەردەو پەناگەو حەشارگەو شوێنی حەوانەوە ٥ دەگوترێ: (إنْهَزَمَ القوم فما كانت لهم كانِفَة).

**الكُنَافَةُ:** جۆرە حەلوایەکە لەهەویری گەنم دروست دەکرێ لەسەر شێوەی تاڵتاڵو هەودا هەودا لەناو ڕۆن دا سور دەکرێتەوە، دوایی شەکری پێوە دەکرێ بەزۆری لەمانگی ڕەمەزان دا دەخورێ.

**الكَنَفُ:** پەنا شت ٥ سێبەر ٥ (ك: أكناف).

**كنَفا الرَّجُل:** باوەش‌و کۆشی پیاو چ لە ڕاستەوە چ لەچەپەوە.

**كَنَفَ الطائر:** باڵی باڵندە ٥ (كنف الله) ڕەحمەتو پارێزگاری پەروەردگار.

**الكِنْفُ:** هەر کیفو پەردەیەك پارێزگاری شتی تر بکا.

**كِنْف الراعي والصانع والتاجر:** ئەو مەخزەن‌و گەنجینەی پیشەوەرو بازرگان شتی خۆیانی تێدا هەڵدەگرن.

**الكَنَفاني:** حەلواچی، دروستکاری حەلوا یان فرۆشیاری ٥ حەلوافرۆش.

**الكَنُوفُ:** حوشتر کە خۆ بخاتە ناو حوشتری ترەوە لەسەرما ٥

حوشترێك له حوشترى تر كەنارگير ببىٚ‌و بەتەنيا لە ئاغەڵى خۆى دا پاڵ بكەوێ ○ مەڕو بزنى تار بوو لەڕانە مەڕ.

**الكنيف**: پەردە ○ مەتاڵو دێوجامە ○ ئەو ديكۆڕو سەردەرانەى لەسەر دەرگاى مەدخەڵى خانوو دروست دەكرێ ○ تەويلەو ئاغەڵ كە بۆ حوشترو مەڕو بزن دروست دەكرێ ○ ئاودەست.

**المُكَنَّفُ**: (رجل مُكَنَّف اللحية) پياوێكى ڕيش پانو زله.

**كَنْفَشَ**: كابرا لەماڵى خۆى دانيشت لە ڕۆژانى شەڕو هەراو فيتنەو ئاشوب دا ○ لاشەويلەى هاوسا.

**كَنْكَنَ فلان**: فلانكەس هەلات ○ تەمبەڵو تەوەزەل بوو لەماڵى خۆى دانيشت.

**الكُنْكانُ**: كۆنكەن، جۆرە يارييەكى كاغەزە.

**كَنَّ الشَّيْئُ كنوناً**: خۆى حەشاردا.

**كَنَّ الشَّيْئَ**: شتەكەى پەردەپۆش كرد ○ دايپۆشى.

**اكَنَّ الشَّيْئَ**: شتەكەى شاردەوە.

**كَنَّنَ الشَّيْئَ**: بۆ زێدەڕۆيى لەماناى (كَنَّ) دا دێ.

**إكْتَنَّ الشَّيْئُ**: شتەكەى خۆى حەشاردا ○ خۆى داپۆشى ○ چووە پەردەوە ○ دەگوترێ: (إكْتَنَّت المرأةُ) ئافرەتەكە ڕوخسارى خۆى داپۆشى.

**إكْتَنَّ الشَّيْئَ**: شتەكەى پەردەپۆش كرد.

**إسْتَكَنَّ**: شتەكەى خۆى داپۆشى، چووە پەردەوە خۆى حەشاردا.

**الكانون**: ئاگردان ○ پياوى كەتەو ڕەزاگرانو ورگ زل ○ كەسێك دابنيشێ چاوەڕێى هەواڵ بكا بۆئەوەى بيبيسێ‌و لێكۆڵينەوەى تێدا بكاو بيگوازێتەوە ○ (ك: كوانين).

**كانون الأول**: مانگى ديسەمبەرە ○ (مانگى دوانزە).

**كانون الثاني**: مانگى يەنايەرە ○ (مانگى يەك).

**الكِنان**: پەردە ○ هەرشتێك شتێكى تر دابپۆشێ‌و پارێزگاريى بكا.

**الكِنانةُ**: تورەكە چەرمێكە تيرى تێدا هەڵدەگيرێ ○ (تيردان) ○ هەمبانەى سەرەتير ○ ولاتى ميصر.

**الكِنُّ**: بەمانا (الكِنان) دێ ○ هەرشتێك گەرماو سەرما لەخانو و خێمەو كەپرو سابات بگێڕێتەوە ○ (ك: أكنان و أكِنة) ○ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا﴾.

**الكَنَّةُ**: كەنى؛ ژنى كوڕ يان ژنى برا (براژن) ○ (ك: كنائن).

**الكُنَّةُ**: سوێبان، دیکۆر کەلە دیواری خانو دەردەچێ ◊ یان سەردەران و سەقفی سەردەرگای سەرەکی خانوو ◊ سەکۆ و ڕەفەی لەناو خانوودا بۆ لەسەر نوستن و شت لەسەر دانان ◊ (ك: كِنان).

**الكَنينة**: ژنی پیاو (ك: كنائن).

**المُستَكَنَّةُ**: ڕق و کینە.

**المكْنُون**: شاردراوەو پارێزراو و دوور لەبەرچاوی خەلك ◊ نادیارو دەست پێ نەگەیشتو و دەست لێ نەدراو ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ﴾.

**كَنَهَ الأمْرَ كَنْهاً**: ڕاستی شتەکەی زانی ◊ حەقیقەتی کارەکەی بۆ دەرکەوت.

**اكْنَهَ الأمْرَ**: بەمانا (كَنَهَهُ) دێ.

**إكْتَنَهَ الأمْرَ**: بەمانا (كَنَهَهُ) دێ.

**الكُنْـهُ**: کرۆك و جەوهەری شت ◊ حەقیقەت و کۆتایی شت ◊ دەگوترێ: (بلغت كُنْهَ هذا) ◊ (وأعرف كُنْهَ المعرفة) ◊ هەروا بەمانا ئەندازە دێ ◊ دەگوترێ: (فعل فوق كُنْه استحقاقه) زیاد لە ئەندازەی مافی خۆی کاری کرد ◊ کات و زەمان ◊ دەگوترێ: (فعلت هذا الشيء في غير كُنْهِهِ) ئەو شتەم لەکاتی خۆی دا ئەنجام نەدا.

**الكَنَهْوَرُ من السحاب**: هەوری گەورەی وەکوو کێو ◊ یان هەوری سپی گەورە ◊ تاکەکەی (كَنَهْوَرَةٌ).

**كَنهف**: بڕوانە (كَهَفَ).

**كَنَّى عن كذا كناية**: بەکنایەو درکە لەو شتە دوا ◊ ڕاستەوخۆ باسی شتەکەی نەکرد ◊ (كَنَّى الرجلَ) بەشێوەی کونیە ناوی فلانکەسی هێنا وتی: (أبو فلان وأبو فيسار).

**اكْنَاهُ وكَنَّاهُ بكذا**: بەشێوەی کونیە ناوی هێنا، بانگی کرد.

**إكْتَنَى بكذا**: بەو ناوە ناوی نا.

**تَكَنَّى فلان**: فلانکەس لەکانی شەڕدا کونیەو ناو و عینوانی خۆی ئاشکرا کرد بۆئەوەی بناسرێ ◊ ئەم شێوە داب و نەریتی پاڵەوان و شەڕکەرانی جەنگە.

**تَكَنَّى**: خۆی داپۆشی، خۆی حەشاردا.

**تَكَنَّى بكذا**: بەو ناوە ناوی نا.

**الكنايـة**: لە بواری زانستی بەیان دا بریتییە لە گوتنی وشەو ڕستەیەك دیاردەو تایبەتمەندی شتێکت مەبەست بێ بشتوانی مانای ئەصلیش بەرچاو بگرێ لەم ڕووەوە قەرینەیەك نەبێ مانیع بێ لەوە ◊ بۆنمونە بڵێی:

**امة الدولار**: مەبەستت ئەمریکا بێ.

**الناطقين بالضاد**: نەتەوەی عەرەب.

**نظافة اليد**: ئەمین‌و ڕەوشت بەرز.

**الكُنْيَة**: هەر ئیسمێك بە (أب، أم، إبن، بنت) دەست پێ بكا وەكوو (أبو الحسن، أم الخير، إبن عباس).

**كَهَبَ لَوْنُهُ كَهَباً وكُهْبَةً**: ڕەنگی تەپو تۆزی ڕەشبوی كەوتە سەر ٥ (فهو أكهب وهي كهباء) ٥ (ك: كُهْبٌ).

**إكْهابَّ لَوْنُهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (كَهِبَ) دێ.

**الكَهْبُ**: پیرە حوشتر، پیرە گامێش.

**الكُهْبَةُ**: تاریكی، یان تەپوتۆزێكی مەیلەو ڕەش.

**كَهَدَ فلان كَهْداً وكَهَداناً**: ئیلحاحی كرد لە داواكارییەكەی دا ٥ ماندوو بوو، شەكەت بوو.

**كَهَدَ في الشَّيْئِ**: پەلەی كرد لە ڕۆیشتن دا.

**كَهَدَ فلاناً**: فلانكەسی هەڵنا بۆ خێرا ڕۆیشتن.

**اكْهَدَ فلاناً**: فلانكەسی ماندوكرد.

**إكْوَهَدَّ الشيخُ والفرْخُ**: لەلاوازی‌و زەبوونی دا پیرەمێردەكە یان بێچوەكە لەرزی.

**الكَهْداءُ**: چەتیو، كارەكەر لەم ڕووەوە كە چوست‌و چالاكە لە خزمەتكردنی ئاغاژنی دا.

**الكَهْوَدُ**: گورج‌و خۆشڕۆ.

**الكَوْهَدُ**: كەسێك بەهۆی پیرییەوە توشی لەرزین بووبێ.

**كَهَرَ النهار كَهْراً**: ڕۆژەكە بەرزبۆوە درەنگ بوو ٥ دەگوترێ: (كَهَرَ الضحى) چێشتەنگاو درەنگ بوو.

**كَهَرَ الحَرُّ**: گەرما تاوی سەند.

**كَهَرَ فلان**: فلانكەس پێكەنی.

**كَهَرَ الغلامُ**: گەنجەكە خەریكی گاڵتەو گەپ بوو.

**كَهَرَ فلاناً**: فلانكەسی ملكەچ كرد ٥ بەڕوی گرژ و مۆنەوە پێشوازی لە فلانكەس كردو بەچاوی بێ ڕێزییەوە سەیری كرد.

**كَهَرَ القومَ**: ژن‌و ژنخوازی لەگەڵ خەڵكەكەدا كرد.

**الكهرور والكهرورة**: ڕو گرژو خەڵك ڕەتێن.

**كَهْرَبَ مَسْقط الماء**: شوێنی هەڵڕژانی ئاوەكە كارەبای بەرهەم هێنا.

**كَهْرَبَ الشَّيْئَ**: شتەكەی شەحن كردەوە، هێزی وزەی كارەبایی خستە ناو.

**كَهْرَبَ الأسلاك، و كَهْرَبَ المصنع**: شوێنەكە كارگەكە ئامێرەكانی تەزویركردن بەهێزی كارەبایی.

**كَهْـرَبَ الخـط الحديـديّ**: هێڵــی ئاسـنینەکە وارغۆنـەکانی بـەوزەی کارەبایی کەوتە گەڕ.

**كَهْـرَبَ الخـط الحديـدي**: وارغـۆنی شـەمەندەفەرەکەی بـە وزەی کارەبا ڕۆیاند.

**كَهْـرَبَ الـشَّيْئَ او الـشَّخْصَ**: کارەبـا شتەکەی گرت یان لـە شەخـصەکەی داو کوشتی.

**تَكَهْرَبَ**: بۆ موتاوەعەی (كَهْرَبَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تكَهْرَبَ الشلالُ: تكَهْرَبَ المصنعُ)

**الكَهْرَباءُ**: مادەیەکی ڕاتینجییە ڕەنگی زەردە، یەکەم مادەیەکە کە زاندراوە بەهۆی شێلانو دەست پێداهێنان دا کارەباوی دەبێ، هـەر لـە ئەمیشەوە وشـــەی (الکهربائیـــة) داتاشــراوە ٥ هــەروا نـــاوە بـــۆ ئـــەو هۆکـــارە سروشتییەی کە بەشێوەیەکی گشتی کێشکردنو فرێدان (تجاذب وتنافر)ی لێ پەیدا دەبێ لەئاکامی دەست پێدا هێنـانو لێـك خـشانو گـەرمبوونو تەفاعولی کیمیاوی.

**الكهربا**: بەمانا (الکهرباء) دێ.

**الكهربائي**: پسپۆڕ لـە زانیـاری بـواری کــەهرەبا ٥ یــان کەســێك پیــشەی ئیــشی کارەبــایی بــێ ٥ تــەیاری کارەبـایی وزەی کارەبـایی ناومـادە ٥ گڵۆپی کارەبایی.

**الكَهْرَبَـةَ**: پەیـداکردنی وزەی کارەبـا بەهەر شتێك بێ ٥ کارەبا لێدراو.

**الكَهْرَمان**: جۆرە بنێـشتو جەوییەکـە هەنـدێ درەختـــی تایبـــەتی لـــە ڕۆژگــارە جیۆلۆجییــە کۆنــەکان دا دەریان داوە.

**إكْتَهَفَ**: ئەشکەوت نشین بوو.

**تَكَهَّفَ**: بەمانا (إكْتَهَفَ) دێ.

**تَكَهَّفَ الجَبَلُ**: کێوەکە ئەشکەوتی زۆر تێدا بوون.

**تَكَهَّــفَ البِئــرُ**: نـــاو لای خـــواروی بیرەکەی هـەڵۆڵ کـرد، ئەگـەر گوێی بـۆ هەڵبخـەی دەنگێکـی نایاسایی لێ دەبیسترێ.

**تَكَهَّفَــت الرئــة**: ســییەکان بـــەهۆی نەخۆشی سیلەوە کونکون بوون.

**كَنْهَـف عنـا**: بەپەلـە ڕۆیـیو جێـی هێشتین.

**الكهف**: ئەشکەوت، کونە شاخ.

**كَـهْ كَـهْ**: لاسـایی کردنـــەوەی دەنگــی پێکەنینو حیلکەی ئەسپو نـەڕەی شێر.

**كَهْكَــهَ المقــرور**: کــابرای ســەرمابوو هەناسـەی گـەرمی خـۆی کـردە نـاو دوودەستی خۆیەوە.

**كَهْكَهَ الأسَدُ أو البعيرُ**: شێرەكە یان حوشترەكە دەنگی خۆی لە قورگی دا هێناو برد.

**كَهْكَهَ الرجُلُ**: پیاوەكە لەقاقای پێكەنینی دا.

**تكَهْكَهَ عنه**: لاواز بوو.

**الكُهاكِهُ**: پیاوێكە بەرواڵەت وادەزانی پێدەكەنێ كەچی وایش نیە.

**الكَهْكاهُ**: لاوازو زەبوون.

**الكَهْكاهَةُ**: پیاوی بەسامو هەیبەت ٥ كارەكەری قەڵەو.

**كاهَلَ فلان**: پیاوەكە پیر بوو ٥ ژنی هێنا.

**إكْتَهَلَ**: بەمانا (كاهَلَ) دێ.

**إكْتَهَلَت النعجة**: مەڕەكە ددانی تەواو بوون.

**إكْتَهَلَ النَبْتُ**: ڕوەكەكە پێگەیی‌و گوڵی كرد.

**إكْتَهَلَت الروضةُ**: باخەكە ڕوەك‌و گوڵەكانی تێكچڕژان‌و خۆیان ئارایش دا.

**تَكَهَّلَ النباتُ**: ڕوەكەكە پێگەیی‌و گوڵی كرد.

**الكاهِلُ**: ناوشانی مرۆڤ ٥ شوێنی بەیەك گەیشتنی مل‌و پشت ٥ دەشگوترێ: (فلان كاهل بني فلان) فلانكەس پشتیوان‌و ڕاگری هۆزی فلانە، لەكاتی تەنگانەو ناخۆشی دا ڕێبەرو پەنایانە ٥ دەشگوترێ: (انه لشديد الكاهل) ئەو پیاوە پیاوێكی خۆڕاگرو ورەبەرزو بەرگریكەرە ٥ هەروا ناوە بۆ دەنگی ڕق هەڵساو ٥ بۆ حیلكەو بارەی كەڵی چەموش، دەگوترێ: (إنه لذو كاهل) ٥ (ك: كواهِل) ٥ (كواهل الليل) سەرەتای شەو نیوە شەو.

**الكَهْلُ**: كەسێك تەمەنی لە سی تێپەڕی تا تەمەنی پەنجا ساڵی ٥ (ك: كهول و كُهَلٌ وكُهْلان) ٥ دەشگوترێ: (طار له طائر كهل) بەخت‌و شانسی چاكی هێنا.

**الكُهْلُولُ**: سەخی‌و نانبدەو دەست‌و دڵ فراوان.

**كَهَمَ الرجلُ كَهامَةً**: پیاوەكە تەمبەڵ بوو لەیارمەتیدانی لێقەوماو، خۆی پاش دا لەچون بۆ هاوكاریكردن لە شەڕی بەرگری دا ٥ (فهو كهام).

**كَهَمَ السَّيفُ**: شمشێرەكە كول‌و نەبڕ بوو.

**كَهَمَت الشدائدُ الرجلَ كهماً**: ڕوداوو كارەسات پیاوەكەی ترسنۆك كرد.

**كَهُمَ بَصَرُهُ**: چاوی كەم بینا بوو.

**كَهُمَ لِسانُه**: زمانی گیراو نەیتوانی بدوێ.

**كَهَّمَتْهُ الشدائد**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (كَهَم)دا دێ.

**تَكَهَّمَ فلان**: بەمانا (كَهَمَ) دێ ٥ ڕووبەڕووی شەڕو ناخۆشی بۆوە.

**كَهْمَسَ**: قاچەكانی خۆی لێك نزيك كردنەوەو تەپو تۆزی بەرپاكرد.

**الكَهْمَسُ من الرجال**: پياوی كورتە بالا ٥ ڕەزاگرانو ڕوخسار ناشيرين ٥ شێر ٥ گورگ ٥ حوشتری دوگ گەورە.

**كَهَنَ له كَهانَةً**: هەواڵی غەيبو ناديارىی پێدا ٥ (فهو كاهن).

**كَهَنَ لهم**: قسەی كاهينانەی بۆ كردن ٥ وتەی كاهينەكەی بۆ گێڕانەوە.

**كَهُنَ كَهانَةً**: بوو بە كاهينو كوڵەوەنانی ٥ يان پيشەی كوڵەوەنانی بوو بە سروشتو غەريزە.

**كاهَنَهُ**: دوڕويی بۆ كرد، ماستاوچيەتی بۆ كرد.

**تَكَهَّنَ له**: بەمانا (كَهَنَ) دێ ٥ قسەكانی شوبهان بەقسەی كاهينو كوڵەوەنانی.

**الكاهِنُ**: كوڵەوەنانی، هەركەسێك لافی زانينی زانيارييەكی ورد لێ بدا، لافی زانينی عيلمی نهێنی لێ بدا ٥ لە كۆن دا عەرەبەكان بە ئەستێرەناسو پزيشكو ئەو جۆرە كەسانەيان دەگوت كاهين ٥ كەسێك ئيشو كاری يەكێكی تر لەئەستۆ بگرێو هەڵی سوڕێنێ ٥ لەلای جولەكەو گاور كاهين بەكەسێك دەگوترێ بگاتە پلەی كەهەنوتی ٥ لەلای ئايينەكانی تر جگە لە ئيسلام بەكەسێك دەگوترێ: سەروكاری دابو نەريتە ئايينييەكان بكاو كوشتنی قوربانييەكان ئەنجام بدا.

**حلوات الكاهن**: سەرقەڵەمانەی كوڵەوەنانی ٥ (سَجْع الكهان) قسە ڕێكخراوەكانی كوڵەوەنانی: كە جۆرە سەرەواو وەقعێكيان هەيە.

**الكِهانَة**: پيشەی كوڵەوەنانی.

**الكَهنوت**: ئەركی سەرشانی كوڵەوەنانی ٥ (رجال الكهنوت) پياوی ئايينی جولەكەو گاور ٥ مالەو قەشە.

**كَهَّ كهوهاً**: پير بوو.

**كَهَّ السكران في وجه من يستنكِهه**: سەرخۆشەكە هەناسەی دا.

**كَهَّ كُهوهاً**: هەناسەی دا.

**الكَهَّةُ**: حوشتری كەتەی پير ٥ پيرە ژن.

**كَهي فلان كهىً**: فلانكەس ترسنۆك بوو، لاواز بوو بۆنی دەمی گۆڕا دەمی بۆنی ناخۆشی لێ هات ٥ دەمو چاوی پەڵەی لێ پەيدا بوو.

**اكهى فلان**: فلانكەس بەهەناسەی گەرمی خۆی سەری پەنجەكانی گەرم كردەوە.

**اكهي عن الطعام**: وازی لەخواردنەکە هێنا.

**إكْتَهَى فلاناً ان يُكَلِّمَهُ**: فلانکەسی بە گەورەو شکۆمەند زانیو زاتی نەهێنا قسەی لەگەڵ بکا.

**الأكهى**: بەردێکە درزی تێدا نەبێ.

**الأكهاء**: پیاو ماقوڵ.

**الكَهَاةُ**: پیرە حوشتری کەتەو گەورە.

**كابَ كَوْباً**: بەکوپ شلەمەنییەکەی خواردەوە.

**كوِبَ كَوَباً**: ملی باریکو سەری زل بوو (فهو أكوب وهي كَوْباء).

**كَوَّبَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەدەسکە سندۆڵ ورد کرد.

**الكُوبُ**: کوپو پیاڵەی شوشە کە قلفەی پێوە نەبێ.

**الكُوبَةُ**: بەردێکی ڕاستەو پاستە کراوو درێژە دەرمانو شتی وای پێ ورد دەکرێ (دەسکە سندۆڵ) ◦ ئامێرێکی موسیقایە دەشوبهێتە عودو کەمان ◦ نەرد یان شەترەنج.

**كَوَّثَ الزرعُ**: کشتوکاڵەکە چوار پێنج پەلکی دەرکردن.

**الكَوْثُ**: کشتوکاڵێك چوار پێنج پەلکە گەڵای لێ دەرکەوت ◦ خوففی کورت.

**تَكَوْثَرَ**: بڕوانە مادەی (كَثَرَ).

**الكوثر**: بڕوانە مادەی (كَثَرَ).

**الكوثَلُ**: بڕوانە مادەی (كَثَلَ).

**كاحَ فلاناً كوحاً**: شەڕی لەگەڵ فلانکەس کردو بەسەری دا زاڵ بوو.

**كاحَ الشَّيْئَ**: شتەکەی نوقمی ناو ئاو کرد، یان ژێرخاکی کرد.

**كاوَحَهُ**: شەڕی لەگەڵ کرد ◦ جوێنی پێدا، دژایەتی خۆی بۆ ئاشکرا کرد.

**كَوَّحَهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەماناى (كاح)دا دێ.

**كَوَّحَ الزمامُ البعيرَ**: لغاوەکە حوشترەکەی ژێربار کرد.

**تكاوَحا**: کێشەیان تێکەوتو بوو بە ناخۆشییان.

**الكوخ**: کوخ؛ خانوێکی بچکۆلەیە بانەکەی وەکوو پشتی ولاخ لێژو سەر تەلانەو بێ هەواکێشو کونەبانە ◦ هەر کوخو خانوێك کشتیار و ڕەزەوان بیکاتە شوێنی حەوانەوەی خۆیو لێیەوە چاودێری کشتو کاڵو ڕەزو باخەکەی بکا.

**كاد يفعل كذا كوداً**: نزیك بوو ئەوە بکاو نەیکرد.

**كاد**: فیعلی ڕابردوە ناقیصە ئیسمەکەی مەرفوعەو خەبەرەکەی فیعلێکی موزاریعە، نزیکبوونەوەی شت دەگەیەنێ (واتە: نزیك بوونەوەی

هاتنـه جێـی مانـای خەبەرەکـە بـۆ ئیسمەکە).

**کادَ**: بەمانا (أرادَ) دێ.

**کـادَ فلاناً عن الشَّيْئِ كَوْداً ومكاداً**: فلانکەسـی لـەو شـتە مـەنع کـردو نەیهێشت بیکا.

**کاد بنفسه**: خۆی کردە قوربانی ٥ گیانی خۆی بەخت کرد.

**كَـوَّدَ الـشَّيْئَ**: شـتەکەی کـۆکردەوەو کردیە کۆمەڵێکی تەواو.

**إكْوادُ الشيخُ**: بڕوانە مادەی (کَادَ).

**الكَـوْدَةُ**: هەرشـتێك کـۆی بکەیـەوەو بیکەیـە کۆمـەڵ لـە دانەوێڵەو گڵو لمبو شتی وا.

**المكـادَةُ**: دەڵێـی: (لا مُهِمَّـةَ لـي ولا مُكَـادَةَ) نەدەمـەوێ ئـەوە بکـەمو نەنزیکە بمەوێ بیکەم.

**كَوْدَنَ في مشيه**: بڕوانە مادەی (کَدَنَ).

**كَوَّذَ الإزارُ**: دەرپێیەکە گەیشتە تۆپی سمتی.

**كَـوَّذَ فلانـاً بالعـصا**: بەگۆچـان لەفلانکەسـی داو لێدانەکـەی ئاڕاستەی نێوان ڕانو کلۆتی کرد.

**الكاذانُ**: پیاوی کەتەی قەڵەو.

**الكاذَةُ**: گۆشتی لای ژووری ڕان ٥ واتـە گۆشتی تۆپی سمت.

**الكـاذيُ**: جـۆرە درەختێکـە ٥ بڕوانـە مادەی (کَذَوَ).

**كـارَ في مِشيته كَـوْراً**: لـە ڕۆیـشتن دا پەلەی کرد.

**كـارَ الكـارةَ**: تێـشوی سـەفەری لـەکۆڵی خۆی شەتەك دا.

**كار الأرض**: زەوییەکەی هەڵکۆڵی.

**اكَارَ عليه**: زەلیلی کرد، لاوازی کرد.

**كَـوَّرَ الـشَّيْئَ**: شـتەکەی لـول کـرد پێچایەوە.

**كَـوَّرَ المتـاعَ**: کـاڵاو شـتومەکەکانی خستنە سەریەكو شەتەکی دان.

**كَـوَّرَ اللهُ الليـلَ علـى النهـار والنهـار علـى الليـل**: خـودا شـەو و ڕۆژی زیـادو کـەمو درێـژو کـورت کـردن لەمی هـەڵگرت خـستیە سـەر ئـەو و بەپێچەوانەشەوە.

**كَوَّر فلانـاً**: فلانکەسـی بـەزەوی دا داو سەرەنگرێی کرد.

**كُـوِّرَت الـشمس**: خـۆر ڕوناکییەکـەی پێچرایەوە وەکوو قوماشو شتی وا لـول درا ٥ یـان ڕونـاکی پوچـایەوەو نەما.

**إكتارَ الرجلُ**: پیاوەکە سەرەنگرێ کرا، بەزەوی دا درا.

**إكتـار الفَـرَسُ**: ئەسـپەکە لـەکاتی غـاردانو بـازدان دا کلکـی بـەرز کردەوە.

**إكتـارت الناقـة**: حوشـترەکە لـەکاتی کەڵدان دا کلکی بەرز کردەوە.

**إكتار لفلان:** خۆی ئامادە کرد بەجنێودان بەفلان.

**إكتار الشَّيْءَ:** شتەکەی خستە سەر یەك.

**تَكَوَّرَ الرجلُ:** پیاوەکە قاچی هەڵکردن خۆی گورج کرد، خۆی گیف دا.

**تَكَوَّرَ الجبلُ:** کێوەکە ڕوخا.

**تَكَوَّرَ السائلُ:** شلەمەنیەکە تکەی کردو داچۆڕایە خوار.

**الكارَةُ:** ئەوەی کۆدەکرێتەوەو شەتەك دەدرێ‌و لەکۆڵ دەدرێ لە بژێو و لە پۆشاك.

**الكِوارُ:** کۆڵەسە هەنگ: شوێنی تەنگەبەر: کە دروست دەکرێ بۆ ئەوەی هەنگ شانە هەنگوێنی تێدا ڕابەستێ‌و هەنگوێنی تێ بکا.

**الكِوارَةُ:** بەمانا (الكِوارُ) دێ ٥ پەڕۆیەکە ئافرەت دەیخاتە سەر سەری خۆی.

**الكَوْرُ:** کۆمەڵی زۆر لە حوشترو ڕەشەوڵاخ (جەڵەبە حوشترو گایەڵ‌و گاڕان) ٥ زیادە ٥ دەگوترێ: (نعوذ بالله من الحور بعد الكور) پەنادەگرین بەخودا لەکەم‌و کورتی دوای زێدەبوون.

**الكُور:** کورەی ئاسنگەر ٥ بارگەنەو کەژاوە ٥ (ك: أكوار وكيران) هێلانە ژەنگەسورەو زەردەواڵە.

**الكُورَةُ:** دەڤەرو ناوچە ٥ چەند شارو گوندو هۆبەیەکە پەیوەندییەکی تایبەتییان پێکەوە هەیە.

**الكُوارَةُ:** شانەهەنگ‌و خەلیە هەنگ‌و کۆڵەسە هەنگ.

**المِكْوَرُ:** (رجل مِكْوَرٌ) پیاوێکی خراپ‌و ڕەوشت ناشیرینە ٥ زۆر بڵێ‌و چەقەچەناوە.

**كازَ كَوْزاً:** بە گۆزەو کیتەڵە ئاوی خواردەوە.

**كازَ الشَّيْءُ كَوْزاً:** شتەکەی کۆکردەوە.

**إكْتازَ:** بەمانا (كازَ) دێ ٥ دەگوترێ: (إكْتازَ الماءُ) ئاوەکەی کۆکردەوە.

**تَكَوَّزَ القومُ:** خەڵکەکە گردبوونەوە.

**الكوز:** گۆزە (گۆزەی ئاو).

**المُكَوَّزُ:** (رجل مكوّز الرأس) پیاوێکە سەر درێژە.

**الكَوْزَبُ:** بڕوانە مادەی (كَزَبَ).

**كاسَ الإنسان كَوْساً:** مرۆڤەکە لەسەر قاچ ڕۆیشت.

**كاست الحيوانُ:** ئاژەڵەکە قاچێکی پەڕی‌و لەسەر سێ قاچ ڕۆیشت.

**كاسَ العقيرُ:** حوشترە قاچ پەڕیوەکە بەسەر پێشەوەی دا ترێل بوو.

**كاست الحيةُ:** مارەکە لە شوێنی خۆی پاپۆکەی بەست‌و خۆی خڕکردەوە.

**كاس في سيره:** له ڕۆیشتن دا قونگرانی نواندو تەمبەڵ بوو.

**كـــاس في البيـع:** لــه مامەڵەكــەی دا نرخەكەی كەم كردەوە ٥ دەگوترێ: (لا تكْسْنِي يـا فـلان في البَيـع): فلانكـەس نرخی كاڵاكه كەم مەكەرەوە.

**كاس فلاناً:** فلانكەسی خسته سەر زەوی، یان بەسەر سەری دا ترێلی كرد.

**اكاسَ فلاناً:** بەمانا (كاسَهُ) دێ.

**كَوَّسَهُ:** بەسەر سەری دا ترێلی كـرد ٥ یان ژێرەو ژوری كرد.

**إكْتاسَــهُ عــن حاجتــه:** لەنیــشەكەی مــەنعی كــردو نەیهێــشت ئــەنجامی بدا.

**تكـاوَسَ لَحْمُـهُ:** گۆشـتی كەوتـه سـەر یەكو قەڵەو بوو.

**تكاوَسَ العُشْبُ ونحوه:** گیـاو گژەكه زۆر بوو تێك هالاّ.

**تَكَـوَّسَ الرجـلُ:** پیاوەكـه تــێ شـكاو نشوستی بەسەردا هات.

**الكاسُ:** سوككراوی وشەی (الكأسُ).

**الكَـوْسُ:** جونبـوش هـاتنی دەریایـەو نزیكبوونــەوەی دەریاوانەكانــه لــه خنكان.

**الكُوسُ:** تـەپڵ ٥ دارێكـی ســێ سوچـه (ســێ گۆشــەیه) دارتــاش گۆشــەی تەختەدارەكانی پێ مەزمندە دەكا.

**الكَوْسـاءُ:** (أرض كَوْسـاء) زەوییـەكی فـره گیـاو گـژه، گیـاو گژەكـەی پـڕو تێكچرژاوەو سواری یەك بووە.

**الكُوسَــــــةُ:** كولەكەیـــــــەكی وردە دەكوڵێندرێو دەخورێ.

**الكُوسِيُّ من الخيل:** ئەسپی قاچ كورت (دەست كورت).

**كَوْسَجَ:** بڕوانه مادەی (كَسَجَ).

**تَكَوْسَجَ:** بڕوانه مادەی (كَسَجَ).

**الكَوْسَجُ:** بڕوانه مادەی (كَسَجَ).

**كاعَ الكلْبُ كَوْعاً:** سەگەكه بەناو لمبەلاّن دا ڕۆیــیو بــەهۆی گــەرمی لمبەكــەوە قاچەكانی ڕاسـت دانـەدەنان ٥ لەسـەر چۆكی ڕۆیی نەیتوانی هەڵسێ.

**كاعَ عن الشَّيْءِ:** لەشتەكه ترسا.

**كَوِعَ فلان كَوْعاً:** فلانكەس لەپەدەستی پــەنا مەچــەكی ئەســتوور بــوون ٥ مەچــەكی وشــكو باریــك بــوو ٥ دەستەكانی ڕویان لەیەكتر كرد ٥ (فهـو أكوَع وهي كَوْعاء).

**كَوَّعَـه بالـسيف:** بەشمـشێر لێــی دا تالەپەدەستی خوارو خێچ بوو.

**تَكَوَّعت يده:** دەستی خوار بوو.

**الكـاع:** لەپەدەســت بــەلای قامكــه بــچكۆلەوە، كــه پێــشی دەگــوترێ: (الكرسوع).

**الكــوع**: لەپەدەســت بــەلای قامکــە گەورەوە ◊ (ك: أكواع).

**كــاف الأديـمَ كَوْفـاً**: قـەراخو بێجـاغی چەرمەكەی بڕی.

**كَـوَّفَ الرَّجُـلُ**: پیاوەكـە هاتـە شـاری كوفە.

**كَوَّفَ الشَّيْئَ**: شتەكەی دوور خستەوە.

**كَوَّفَ الأديمَ**: چەرمەكەی بڕی.

**كَوَّفَ الكافَ**: پیتی كافی نووسی.

**تَكَوَّفَ الرجلُ**: پیاوەكە خۆی شوبهاند بـە دانیـشتوانی شـاری كوفـە ◊ یـان خۆی بەكوفەیی لەقەڵەم دا.

**تَكَوَّفَ القومُ**: خەڵكەكـە كۆبوونـەوەو خەرمانەیان بەست.

**الكَوْفى**: دەگوترێ: (الناس في كوفى من أمـرهم) خەڵكەكـە دەربـارەی ئیشی خۆیان ڕێكو پێك نین.

**الكَوْفانُ**: لمبی خڕەومبوو، كۆمەڵە لمبی خڕكـراوە ◊ قەصـەبو درەختـی بـێ كـەڵكو شـین بـوو لـە شـوێنی نـەگونجاو ◊ نارەحـەتیو چـۆرتمو ناخۆشـی ◊ شـەڕی سـامناك ◊ بـەرگریو پارێزگـاری لـەماف و نەتەوەو ناموس.

**الكوفيـة**: پارچـە قوماشـی ئاوریـشمو شـتی وا كەدەكرێتـە گـۆترەو لـەژێر عەگاڵەوە سەری پـێ دادەپۆشـرێ ◊ یان لەمل دەئاڵێندرێ.

**كَوْكَبَ**: بڕوانە مادەی (كَكَبَ).

**الكَوْكَبُ**: بڕوانە مادەی (كَكَبَ).

**الكَوْكَبة**: بڕوانە مادەی (كَكَبَ)..

**الكوك**: خەڵوزی كوك ◊ خەڵوزی ماوە لـە عەمەلیـەی چـۆڕاندنەوەی خەڵوزی بەرد.

**الكوكـايين**: مادەیـەكی سـڕكەرە لەگـەڵای ڕوەكـی كۆكـا بەرهـەم دەهێنـدرێو لەبواری پزیشكی دا بـۆ كاری سڕكردن بەكاردەهێندرێ.

**تَكَوَّلَ القومُ**: خەڵكەكە خڕبوونەوە.

**تَكَـوَّلَ علـى فـلان**: خەڵكەكـە گەلەكۆمـەكیان لـە فـلان كـردو بـەجنێو و بەلێـدان پـەلاماریان داو وازیان لێ نەهێنا.

**إنْكـالوا عليـه**: لێـی خڕبوونـەوە، گەلەكۆمەكێیان لێ كرد.

**الأكْوَلُ**: گرد، تەپۆڵكە، كێوی بـچوك ◊ (ك: أكاول).

**الكولان**: ئەسەل (درەختی ئەسەل).

**الكولايا**: تـوێكڵی درەختـی كۆلایا كـە مـادەی صـابونی تێدایـە بـۆ پەیـداكردنی كـەفو هەڵـچون لـە مەشروبات بەكاردەهێندرێ.

**كوِمَ الشَّيْئُ كَوْماً**: شتەكە گـەورە بـوو ◊ بەزۆری بۆ گەورەبوونی دوگـی حوشـتر دەگوترێو بەكاردێ ◊ دەگوترێ: (كـومَ البعيرُ، فهو أكوم والناقة كوماء).

**كَـــمَ الـــشَّيْئَ**: شـــتەكەی كـــۆكردەوەو هەندێكی خستە سەر هەندێكی.

**اكتامَ الرجُلُ**: پیاوەكە لەسەر سەری پەنجەكانی قاچی هەڵتروشكا.

**الكَـــوْمُ**: كۆمەڵـــە شـــتی خڕكـــراوە لەهەرشـــتێك بـــێ ٥ بـــەرزایی‌و تەپۆڵكە ٥ (ك: أكوام وكيمان).

**الكَوْمَةُ**: بەمانا (الكَوْمُ) دێ.

**كان كوناً وكياناً**: پەیدا بوو.

**كَوَّنَ الشَّيْئَ**: شتەكەی لە پارچەكانی پێـك هێنـا ٥ پارچـەكانی لێـك دان‌و شتەكەی دروست كرد.

**كَـوَّنَ اللهُ الـشَّيْئَ**: خـودا شـتەكەی لەنەبوونـــەوە هێنایـــە گۆڕەپـــانی بوونەوە.

**إكْتانَ الشَّيْئُ**: شتەكە پەیدا بوو.

**تَكَـوَّنَ الـشَّيْئُ**: شـتەكە پەیـدا بـوو ٥ دەگوترێ: (كَوَّنَهُ فَتَكَـوَّن) ٥ پەیـدای كردو پەیدا بوو ٥ كەوتە جم‌و جوڵ ٥ عەرەب بەناحەز دەڵێن: (لا كـان ولا تكَوَّنْ) نەبووە نەجولاوەتەوە.

**تَكَـوَّنَ فلانـاً**: چـووە سـەر شـێوەی فلانكـەس ٥ شـێوەی ئـەوی گـرت ٥ لەفـــەرموودەی پێغەمبـــەردا (د.خ) هاتووە: (من رآني في المنام فقد رآنـي فان الشيطان لا يَتَكَوَّنني).

**إستكان**: ملكەچ‌و زەلیل بوو.

**الكائنة**: ڕوداو، هەبوو ٥ (ك: كوائن).

**الكانون**: بڕوانە مادەی (كَنَنَ).

**الكَوْنُ**: هەبوونی ڕەهاو گشتی ٥ هەروا نـاوە بـۆ ئـەو شـتەی بەیـەك تـەكان پەیـدا دەبێ ٥ وەكـوو پەیـدا بـوونی ڕوناكی لەدوای تاریكی.

**الكونان**: دونیاو قیامەت.

**الكينـــــة**: حاڵـــــەت‌و چـــــۆنیەتی ٥ دەگوترێ: (بـات فـلان بكينـة سـوء) فلانكـەس بـەحاڵێكی نـاخۆش ڕۆژی لێ بۆوە.

**المكانُ**: مەنزڵ‌و شوێن، پلەو پایە.

**المكانة**: شوێن، پلەو پایە.

**كاهَهُ كَوْهاً**: بۆنی دەمی كرد.

**كَوِهَ الرجلُ كَوَهاً**: پیاوەكە سەرسام بوو.

**تَكَوَّهت عليه أموره**: ئیشەكانی زۆرو پەرتەوازە بوون.

**كَوَى في البيت كَوَّةً**: كونی دوكەڵكێش‌و هەواكێشی لەخانوەكە كرد.

**تَكَـــوَّى**: چـــووە نـــاو شـــوێنێكی تەنگەبەرەوە تێیدا وێكهاتەوە.

**الكَـوُّ**: كـونی دیـوار (پەنجـەرە) بـۆ دوكـەڵ دەركـردن‌و هـەوا هێنـان‌و گۆڕین‌و ڕوناكی ناو خانوەكە.

**الكَوَّةُ**: بـەمانا (الكَوُّ) دێ ٥ (ك: كوّات وكِواء).

**كَواه كَيّاً وكَيَّةً**: داخی كرد ٥ بەئاسنی گەرم كراو پێستی سوتاند.

**كـــوى الثـوبَ**: قوماشـەكەى ئوتـوكرد ئوتـوى بەسـەردا هێنـاو بـرد بۆئـەوەى چرچ‌و لۆچى نەمێنن.

**كوى فلاناً بعينه**: چاوى برِيە فلانكەس.

**كَـــوَتَ العقـربُ فلانــاً**: دووپـــشك بەفلانكەسيەوە دا.

**كاواهُ**: جوێنى پێدا.

**إكْتوى**: بۆ موتاوەعەى (كوى) دێ.

**إكتـوى فـلان**: فلانكـەس هەنـدێ لـە جەسـتەى خـۆى داخكـرد ٥ خـۆى هەڵكێشاو لافى كـردەوەى پەسـندى بۆخۆى لێداو وايش نەبوو.

**تَكـوّى بالـشيئ**: بەگـەرمى شـتەكە خۆى گەرم كردەوە.

**تَكوّى الرجلُ بجسد إمراته**: پياوەكە خـۆى بەجەسـتەى ژنەكـەى گـەرم كردەوە.

**إستكوى**: هەوڵى داخكردنى دا.

**الكاوياء**: كاوييە، داخ، پارچە ئاسنێكە گەرم دەكرێ‌و داخ كردنى جەستەى ئاژەڵ‌و شتى واى پێ ئەنجام دەدرێ.

**الكَوّاءُ**: كەسـێك زۆر ئيـشى داخكـردن ئـەنجام بـدا ٥ كەسـێك ئيـشى جـل ئوتـوكردن بـێ (ئوتوچـى) ٥ زمـان پيس‌و فيتنەو جنێو فرۆش.

**الكَيَّةُ**: شوێنى داخ كردن.

**المِكـواةُ**: ئوتـو، ئـامێرى ئوتـوكردن ئامێرى داخكردن.

**كي**: پيتێكە لەو پيتانەى فيعلى موزاريع مەنصوب دەكا ٥ وايش دەبـێ حـەرفى جەرِەو ماناى (إلى) دەگەيـەنێ ٥ جارى وايش هەيە بەمانا (كَيْفَ) دێ.

**كاءَ عن الأمر كَيْئاً و كِيئَةً**: لەكارەكە بێـزار بـوو پێـى نـاخۆش بـوو، لـەپێش چاوى شيرين نەبوو بەر دڵى نەكەوت.

**اكـاءه إكـاءً و إكـاءَةً**: لەكارەكـەى گێرِايـەوە نەيهێـشت بـچێ ئـەنجامى بدا.

**الكاءُ**: زەعيفو ترسنۆك‌و ورە رِوخاو.

**الكَيْئُ والكِيُ**: بەمانا (ألكاء) دێ.

**كَيَّتَ الجهازَ**: ئامێرەكـەى ئامـادە كـرد بۆ ئيش پێ كردن.

**كَيَّتَ الوعاءَ**: زەرفەكەى پرِ كرد.

**كَيْـتَ و كَيـتَ**: ئـاواو ئـاوا، شـێلەدرو بێلەدر.

**كاح فيه السيفُ كَيحاً**: شمشێرەكە كارى تێكرد.

**كَيِحَ كَيَحـاً**: ناشـيرين‌و زبـرو نـاقۆڵا بـوو (فهو أكيح وهي كيحاء).

**اكاحَ**: بـەمانا (كـاحَ) دێ ٥ دەگـوترێ: (ما أكاحَ فيه الـسيف) شمـشێر كـارى لێ نەكرد.

**اكاحَ فلاناً**: فلانكەسى بەهيلاك برد.

**الْكَـاحُ**: بنـارى كێـو پێدەشـت ٥ (ك: أكياح وكيوح).

**الكيحُ**: بەمانا (الكاح) دێ.

**كادَ الغرابُ كيداً ومكيدةً**: قەلەڕەشەكە بەهەموو هێزی قیڕاندی.

**كادَ الزَّنْدُ**: چەرخەكە ئاگری كردەوە.

**كادَ بنفسه**: بەناڕەحەتی گیانی لەدەست دا، لەكاتی گیانەڵاو دا زۆر ناڕەحەت بوو.

**كادَ فلاناً**: فێڵی لە فلانكەس كرد، هەڵی خەڵەتاند.

**كـادَ لـه**: فێڵـی بـۆ كـرد ٥ پیلانـی بـۆ نایەوەو ویستی زیانی پێ بگەیەنێ.

**كادَ القومَ**: شەڕی لەگەڵ خەڵكەكە كرد.

**كادَ الشَّيْءَ**: چارەسەری شتەكەی كرد.

**كايَدَهُ**: بەمانا (كادَهُ) دێ.

**تكايد الرجلان**: دوو پیاوەكە فێڵیان لەیەكتر كرد ٥ دەشگوترێ: (في فلان تكايد) فلانكەس جۆرە توندو تیژییەكی هەیە.

**الكَيدُ**: فێڵ كـردن لەكەسانی دیكەو هەوڵی زیان پێگەیاندنیان بەدزیو پەنامەكی ٥ ئەنجامدانی كار بەرێكو پێكیو بە شێوەی عەدالەت ٥ وشەی (كَيْد) ئەگەر پاڵ ئادەمیزاد بدرێ مەبەست مانای یەكەمە ٥ ئەگەر پاڵ خودا بدرێ مانای دووەم مەبەستە ٥ هەروا وشەی (كَيْد) بەمانا شەڕو جەنگ دێ، دەگوترێ: (غزا فلان فلم يلق كَيداً) فلانكەس غەزای كردو توشی شەڕو جەنگ نەبوو (ك: كيود).

**الكيَّادُ**: فێڵەزانو تەڵەكەباز ٥ ڕێوی سروشت.

**المكِيدَةُ**: فێڵ ٥ (ك: مكايد).

**كـارَ الفَـرَسُ كيـاراً**: ئەسپەكە كەوتە ڕۆیشتنو كلكی بەرز كردەوە ٥ (فَهو كَيِّرٌ).

**اكـار عليـه يـضر بـه**: دەستی كرد بەلێدانی.

**تكايَرَ الرجلان**: دوو پیاوەكە لێكیان دا.

**الكِيرُ**: موشەدەمە؛ ئامێرێكە لە پێست دروست دەكرێو ئاسنگەر بەكاری دێنێ بۆ گەشانەوەو خۆشكردنی ئاگری كورەكەی ٥ (ك: أكيار وكِيَرَة).

**الكيروسين**: شلەمەنییەكە ئامادەباشی زۆری تێدایە بۆ گرگرتن لەمادەی پیترۆڵ دەردەهێندرێ.

**كـاسَ الوَلَـدُ كَيْساً وكِياسَةً**: منداڵەكە عاقڵ بوو ٥ زیرو ئاغر بوو ٥ (فَهو كَيْسٌ وكَيِّسٌ) ٥ (ك: أكياس و كَيَسَةٌ وكَيْسى) (وهو الأكْيَسُ وهي الكُوْسى والكِيسى).

**كاس فلاناً**: بەعەقڵو زیرەکی بەسەری دا زاڵ بوو.

**اكاسَ، واكْيَسَ الإنسان**: منداڵی عاقڵو ئاغری بوون (فهو مُكْيِسٌ وهي مُكيسَة).

**كايَسَهُ**: وای لێ کرد عاقڵ بێ.

**تَكَيَّسَ فلان**: فلانکەس ئاغری خۆی نیشان دا ٥ زیرەكو وریا بوو.

**الكُوسى**: عاقڵو ئاغر.

**الكِياسَةُ**: بۆچونی زیرەکانەو بەسودو هەڵبژاردنی رێبازی ڕاست.

**الكَيْسُ**: سەخی سروشتیو گفتوگۆ خۆشی ٥ عەقڵو ئاغری ٥ (ك: كُيُوسٌ).

**الكِيسُ**: کیسەباخەڵ، کیسەیەکی تایبەتییە بۆ تێدا هەڵگرتنی پارەو دڕو مرواریو شتی لەو جۆرە ٥ تورەکە پارە، سەردەمێك بووە پارە زیو و نیکڵو شتی لەو جۆرە بووە هەموو کیسەیەك ئەندازەیەکی تێکراوەو مامەڵە بەو کیسە پارانە کراوە ٥ گوتراوە: (إشتريت فرسي بخمسة أكياس) ئەسپەکەم کڕیوە بە پێنج کیسە پارە ٥ هەروا وشەی (الكيس) ناوە بۆ ئەو پەردەیەی منداڵ لەناو سکی دایکی دا تێیدایە.

**المِكْياسُ**: (إمْرَأة مِكْياسٌ) ئافرەتێکە کوڕی عاقڵو ئاغری بوون ٥ (ك: مكاييس).

**كاصَ الرجلُ كيصاناً وكيوصاً**: پیاوەکە ترسنۆك بوو، ورەی ڕوخاو لەکارەکەی دا سەرکەوتوو نەبوو ٥ پیاوەکە بەخێرایی ڕۆیی.

**كاصَ من الطعام والشراب**: زۆری خواردن خواردو شلەمەنی خواردەوە.

**كاصَ عند فلان من الطعام**: لای فلانکەس خواردنی خوارد.

**كاص طعامَهُ**: بەتەنیا نانی خوارد.

**كايَصَهُ**: پراوەی کرد.

**الكَيْصُ**: ڕژدی تەواو.

**الكيصُ**: پیاوی تەنگەتیزە ٥ دڵ پیسو ڕژدو درۆزن.

**كاف الشَّيْئَ كَيْفاً**: شتەکەی بڕیەوە.

**كَيَّفَ الشَّيْئَ**: شتەکەی پارچە پارچە کرد ٥ چۆنیەتییەکی تایبەتی بۆ دیاریی کرد.

**كَيِّفَ الهواءَ**: پلەیەك هەواکەی گۆڕی بۆ ساردی یان بۆ گەرمی بەهۆی ئامێری گەرم کەرەوە یان سارد کەرەوە.

**إنْكافَ الشَّيْئُ**: شتەکە بڕایەوە.

**تَكَيَّفَ الشَّيْئُ**: شتەکە چۆنیەتیەکی بۆخۆی وەرگرت.

**تَكَيَّفَ الهواءُ**: پلەی کەش‌و هەوا گۆڕا ٥ پلەی گەرمی یان ساردی گۆڕدرا ٥ پلەی ساردی لەهاوین دا دابەزی و لەزستان دا بەرز بۆوە.

**تَكَيَّفَ الشَّيْئَ**: شتەکەی کەم کردەوە.

**كَيْفَ**: ئیسمێکە مەبنییە لەسەر فەتحە ٥ بەزۆری مەعنای ئیستفهام دەگەیەنێ ٥ وایش دەبێ بۆ مەعنای تەعەججوب‌و سەرسام بوون دێ.

**الكيفَة**: پارچە چەرم‌و شتی وا ٥ یان پارچە پەڕۆیەك داوێنی کراسی لەلای پێشەوە پێ پینە بکرێ.

**الكيفية**: حاڵ‌و چۆنیەتی شت.

**مُكَيِّف الهواء**: هەوا گۆڕ گەرمکەرو ساردکەر.

**كَالَ الزندُ كيلاً ومكالاً**: چەرخەکە ئاگری نەکردەوە.

**كالَ البُرَّ وغَيْرَهُ**: گەنمەکەی پێوا، نیسك‌و نۆك‌و جۆو چەڵتوکەکەی پێوانە کرد ٥ دەگوترێ: (كِلْتُ فلاناً الطعامَ) خواردنم بۆ فڵانکەس پێوانە کرد.

**كَالَ الصيْرَفُ الدراهِمَ**: پارە خوردکەرەوەکە دیرهەمەکانی کێشانە کردن.

**كالَ الشَّيْئَ بالشيئ**: شتەکەی بەیەك گرتن، بەرامبەری پێ کردن.

**كال الفرسَ بغيره**: مەزەندەی ڕۆیشتنی ئەسپەکەی کرد بە ئەسپێکی تر.

**كِيلَ وكولَ القَمْحُ**: گەنمەکە بەئامێری پێوانە مەزەندە کرا ٥ (فهو مكيل ومكول).

**كايلت فلاناً**: بۆ فڵانکەسم پێواو ئەویش بۆی پێوام.

**كايَلَ الرجلُ صاحِبَهُ**: پیاوەکە قسەی وەکوو هاوەڵەکەی کردن، کردەوەی ئەوی کرد ٥ یان جنێوی پێدان‌و تێرجوێنی کرد.

**كَيَّلَ فلان**: فڵانکەس ترسا، ترسنۆك بوو.

**كَيَّلَ لفلان البُرَّ**: زۆری گەنم بۆ فڵانکەس پێوا.

**إكْتالَ منه وعليه**: لێی وەرگرت، بۆخۆی سەرو کاری پێوانەکەی کردو نەیهێشت خاوەنەکەی بۆی بپێوێ.

**تَكايَلَ الرجلان**: ئەو دوو پیاوە هەریەکەیان دانەوێڵەی بۆ ئەوی تر پێوا ٥ یان جنێویان بە یەکتر دان‌و یەکتریان تێرجنێو کرد.

**الكِيالَة**: کرێی پێوانەکردن ٥ پیشەی پێوانەکردن.

**الكَيْلُ**: ئەو ئامێرەی شتی پێ پێوانە دەکرێ وەکوو قسناغ‌و تەنەکەو

ڕیەو شتی وا ٥ ئەو پریشكو شتانەی لەچەرخ و بەردو ئەستێ لەكاتی ئاگركردنەوەدا بڵاو دەبنەوە.

**الكَيْلَةُ**: ئامێرێكە دانەوێڵەی پێ پێوانە دەكرێ ٥ لەڕیەو تەنەكەو قسناغ بچوكترە.

**الكَيْلَجَةُ**: ئامێرێكی پێوانەی عێراقیانە، دەڵێن مەنێكو حەوت لەسەر هەشتی مەنێك دەگرێ.

**الكيلَةُ**: شێوەی پێوانە كردنی دانەوێڵەو مێوژو خورما ڕەقە.

**الكَيَّالُ**: پێوانەكەر ٥ (قەپانچی).

**الكَيِّلُ**: ئەو وردەیەی لەكاتی بڕینەوەو كرانـدنی زێڕو زیو و شتی وادا هەڵدەوەرێ.

**الكَيّول**: دواسەنگەرو دواڕیزی جەنگاوەران لەشەڕدا ٥ ترسنۆك ٥ تەپۆڵكەو بەرزایی لە زەوی دا.

**الكيلو**: هەزار ٥ دەگوترێ: (كيلو غرام وكيلومتر).

**الكيلوس**: خواردەمەنی كە لەمەعیدەدا خڕدەبێتەوە پێش ئەوەی بچێتە ناو ڕیخۆڵەوە.

**الكيمياء**: فێڵ زانی و ڕیایی و لێزانی بۆ گۆڕینی هەندێ مەعدەن بۆ مەعدەنی تر.

**علم الكيمياء**: لەزاراوەی كۆن داو لای زاناكان بریتی بووە لە لابردن و دارنینی هەندێ تایبەتمەندی لە جەوهەرە مەعدەنییەكان داو تێدا خولقاندنی هەندێ تایبەتمەندی ترو گۆڕینی مەعدەنەكە بۆ زێڕ ٥ بەڵام زانستی كیمیا بەلای زانا تازەو سەردەمەكانی پێشكەوتنی پیشەسازی بریتییە لەزانیارییەك كە لێكۆڵینەوە لە تایبەتمەندییە عونصورە مادییەكانی جەوهەرە مەعدەنییەكان دەكاو ئەو گۆڕانكاری و دیاردانەی بەسەریا دێن لەكاتو ساتی دیاریكراودا، بەتایبەتی كاتێ هەندی مەعدەن لەهەندێكی تردا تێكەڵ دەبن، یان هەندێكیان لەهەندێكیان جیادەكرێنەوە.

**الكيميائي**: كیمیاگەر، شارەزا لەبواری كیمیادا ٥ یان ئەو كەسەی یاسا كیمیاوییەكان بەتەواوی پەیڕەو دەكا ٥ (ك: كیمیائیون وكیمیاویون).

**التفاعل الكيميائي**: ئەوەیە مادەیەك كاربكاتە سەر مادەیەكی ترو پێكهاتەكەی بگۆڕێ ٥ یان گۆڕانی كیمیاویانەی شت لەمادەدا بەهۆی گەرمی یان كاریگەریی كارەبائییەوە.

**الكَيْمُوسُ**: پاڵفتەی بزێو، مادەیەکی شیر ئامێزە سپییە گونجاوە بۆ هەڵمژین ڕیخۆڵەکان وەری دەگرن لەخۆراك کاتێ ئەو خۆراکە بەناویان دا تێپەڕ دەکا.

**الكيوسية**: پێویستی جەستە بۆ خواردنو بزێو.

**كان كيناً**: ملکەچ بوو.

**اكان اللهُ**: خودا زەلیلو ملکەچی کرد.

**إكتان**: غەمبار بوو ٥ خەفەتی خۆی شاردەوە.

**إستكان**: زەلیل بوو.

**الكينا**: تویکلی ڕوەکێکە لە پێڕی (الكَرِّية) لەنەمریکای باشورو ولاتی هیندوستانو جاوە دەروێ، مادەی کینینو کۆندینو چەند شتێکی تری لێ دەردەهێندرێ.

**الكَيْنَةُ**: کەفالەتو بەرعۆدەبوون.

**المُكْتَانُ**: کەفیلو بەرعۆدە بوو.

**كاهَهُ كَيْهاً**: بۆنی دەمی کرد.

**الكيَّة**: کەسێك فرتو فیلّ نەزانێ.

# جدول العناصر الكيمائية

| الاسم | الرمز | الرقم الذري | الثقل الذري |
|---|---|---|---|
| اربيوم | Er | ٦٨ | ١٦٧،٢ |
| ارغون | A | ١٨ | ٣٩،٩٤٤ |
| ازوت | N | ٧ | ١٤،٠٠٨ |
| استتين | At | ٨٥ | ٢١٠ |
| اكتينيوم | Ac | ٨٩ | ٢٢٧ |
| اكسيجين | O | ٨ | ١٦ |
| الومينيوم | Al | ١٣ | ٢٦،٩٨ |
| امريسيوم | Am | ٩٥ | ٢٤٣ |
| انتيموان | Sb | ٥١ | ١٢١،٧٦ |
| إنديوم | In | ٤٩ | ١١٤،٧٦ |
| اورانيوم | U | ٩٢ | ٢٣٨،٠٧ |
| اوروبيوم | Eu | ٦٣ | ١٥٢ |
| أوسميوم | Os | ٧٦ | ١٩٠،٢ |
| ايتربيوم | Yb | ٧٠ | ١٧٣،٠٤ |
| إيتريوم | Y | ٣٩ | ٨٨،٩٢ |
| إيريديوم | Ir | ٧٧ | ١٩٣،١ |
| باريوم | Ba | ٥٦ | ١٣٧،٣٦ |
| برازيوديميوم | Pr | ٥٩ | ١٤٠،٩٢ |
| بركليوم | Bk | ٩٧ | ٢٤٥ |
| بروتكتينيوم | Pa | ٩١ | ٢٣١ |
| بروم | Br | ٣٥ | ٧٩،٩١٦ |
| بروميثيوم | Pm | ٦١ | ١٤٥ |
| بريليوم | Be | ٤ | ٩،٠١٣ |
| بسموت | Bi | ٨٣ | ٢٠٩ |
| بلاتين | Pt | ٧٨ | ١٩٥،٢٣ |
| بلاديوم | Pd | ٤٦ | ١٠٦،٧ |
| بلوتونيوم | Pu | ٩٤ | ٢١٠ |
| بوتاسيوم | K | ١٩ | ٣٩،١ |
| بورق | B | ٥ | ١٠،٨٢ |
| بولونيوم | Po | ٨٤ | ٢١٠ |
| تاليوم | Tl | ٨١ | ٢٠٤،٣٩ |
| تربيوم | Tb | ٦٥ | ١٥٩،٢ |
| تكنيسيوم | Tc | ٤٣ | ٩٩ |

| الاسم | الرمز | الرقم الذري | الثقل الذري |
|---|---|---|---|
| تلّوريوم | Te | ٥٢ | ١٢٧،٦١ |
| تنتاليوم | Ta | ٧٣ | ١٨٠،٨٨ |
| تنجستين | W | ٧٤ | ١٨٣،٩٢ |
| توريوم | Th | ٩٠ | ٢٣٢،١٢ |
| توليوم | Tm | ٦٩ | ١٦٩،٤ |
| تيتانيوم | Ti | ٢٢ | ٤٧،٩ |
| جرمانيوم | Ge | ٣٢ | ٧٢،٦٠ |
| حديد | Fe | ٢٦ | ٥٥،٨٥ |
| ديسبروسيوم | Dy | ٦٦ | ١٦٢،٤٦ |
| ذهب | Au | ٧٩ | ١٩٧،٢ |
| رادون | Rn | ٨٦ | ٢٢٢ |
| راديوم | Ra | ٨٨ | ٢٢٦،٠٥ |
| رصاص | Pb | ٨٢ | ٢٠٧،٢١ |
| روبيديوم | Rb | ٣٧ | ٨٥،٤٨ |
| روثينيوم | Ru | ٤٤ | ١٠١،٧ |
| روديوم | Rh | ٤٥ | ١٠٢،٩١ |
| رينيوم | Re | ٧٥ | ١٨٦،٣١ |
| زئبق | Hg | ٨٠ | ٢٠٠،٦١ |
| زركونيوم | Zr | ٤٠ | ٩١،٢٢ |
| زرنيخ | As | ٣٣ | ٧٤،٩١ |
| زنك | Zn | ٣٠ | ٦٥،٣٨ |
| سترونشيوم | Sr | ٣٨ | ٨٧،٦٣ |
| سريوم | Ce | ٥٨ | ١٤٠،١٣ |
| سكانديوم | Sc | ٢١ | ٤٤،٩٦ |
| سليسيوم | Si | ١٤ | ٢٨،٠٩ |
| سلينيوم | Se | ٣٤ | ٧٨،٩٦ |
| سماريوم | Sm | ٦٢ | ١٥٠،٤٣ |
| سيزيوم | Cs | ٥٥ | ١٣٢،٩١ |
| صوديوم | Na | ١١ | ٢٢،٩٩٧ |
| غاليوم | Ga | ٣١ | ٦٩،٧٢ |
| غدولينيوم | Gd | ٦٤ | ١٥٦،٩ |
| فاناديوم | V | ٢٣ | ٥٠،٩٥ |
| فرانسيوم | Fr | ٨٧ | ٢٢٣ |

| الاسم | الرمز | الرقم الذري | الثقل الذري |
|---|---|---|---|
| فرميوم | Fm | ١٠٠ | ٢٤٨ |
| فضّة | Ag | ٤٧ | ١٠٧،٨٨٠ |
| فلور | F | ٩ | ١٩ |
| فوسفور | P | ١٥ | ٣٠،٩٧٥ |
| قصدير | Sn | ٥٠ | ١١٨،٧ |
| كادميوم | Cd | ٤٨ | ١١٢،٤١ |
| كبريت | S | ١٦ | ٣٢،٠٦٦ |
| كربون | C | ٦ | ١٢،٠١ |
| كروميوم | Cr | ٢٤ | ٥٢،٠١ |
| كريبتون | Kr | ٣٦ | ٨٣،٨٠ |
| كسينون | Xe | ٥٤ | ١٣١،٣ |
| كلسيوم | Ca | ٢٠ | ٤٠،٠٨ |
| كلور | Cl | ١٧ | ٣٥،٤٥٧ |
| كليفورنيوم | Cf | ٩٨ | ٢٤٦ |
| كوبالت | Co | ٢٧ | ٥٨،٩٤ |
| كوريوم | Cm | ٩٦ | ٢٤٣ |
| لنتانم | La | ٥٧ | ١٣٨،٩٢ |
| لوتاسيوم | Lu | ٧١ | ١٧٤،٩٩ |
| ليثيوم | Li | ٣ | ٦،٩٤٠ |
| مغنيزيوم | Mg | ١٢ | ٢٤،٣٢ |
| منغنيزيوم | Mn | ٢٥ | ٥٤،٩٣ |
| موليبدانم | Mo | ٤٢ | ٩٥،٩٥ |
| نبتونيوم | Np | ٩٣ | ٢٣٧ |
| نحاس | Cu | ٢٩ | ٦٣،٥٤ |
| نيكل | Ni | ٢٨ | ٥٨،٦٩ |
| نيوبيوم | Nb | ٤١ | ٩٢،٩١ |
| نيوديميوم | Nd | ٦٠ | ١٤٤،٢٧ |
| نيون | Ne | ١٠ | ٢٠،١٨٣ |
| هفنيوم | Hf | ٧٢ | ١٧٨،٦ |
| هلميوم | Ho | ٦٧ | ١٦٤،٩٤ |
| هليوم | He | ٢ | ٤،٠٠٣ |
| هيدروجين | H | ١ | ١،٠٨٠ |
| يود | I | ٥٣ | ١٢٦،٩١ |

**اللام (ل)**: پیتی بیستو سێهەمە لە پیتەکانی هیجا ◊ شوێنی لێ دەرهاتنی سەری زوبان کەلەبنکی ددانی پێشەوەی لای سەرو بدا.

**لاتَ**: نەفیو نەرێیی دەگەیەنێ، وشەیەکە پێك هاتووە لە (لا)ی نافیەو (تێی) تەئنیس وەکوو وشەی (لیس) لەماناو لەفز دا کاریگەریی خۆی هەیەو مانای زەمان نەفی دەکاو بەزۆری یەکێك لەئیسمو خەبەری حەزف دەکرێو حەزف کراوەکە ئیسمەکەیەتی ◊ وەکوو (ولاتَ حینَ مناص) لێرەدا ئیسمەکەی حەزف کراوەو لەبناغەدا بەم جۆرە بووە (ولات الحینُ حینَ مناص).

**اللازَوَرْدُ**: جۆرە بەردێکی بەنرخە، رەنگی شینی ئاسمانییە یان رەنگی وەنەوشەیی هەیە لەئەفغانستانو ئەمریکا زۆرە بۆ جوانیو رازاندنەوە بەکاردێ.

**لأطَهُ لأطاً**: فەرمانی پێکردو زۆری لێ تامیلا کردەوە ◊ داوای کردو وازی لێ نەهێنا هەر سووربوو لەسەر داواکردنەکەی چاوی تی بڕی تا تارمایی دیار بوو چاوی لێ هەڵ نەبڕی.

**لأطَهُ بسهم**: تیری لێ دا، بەتیر هەنگاوتی.

**لأطَهُ بالعصا**: بەگۆچانو دار عەصا لێی دا.

**لأطَهُ علیه**: شتەکەی لێ قورس کرد پێی لێ داگرت.

**لأطَ في مروره**: بەشێوەی هەڵاتن ڕۆییو ئاوڕی لەهیچ نەدایەوە.

**لأفَ الطعامَ لأفاً**: خواردنەکەی بەباشی خوارد.

**ألأكَهُ الی فلان**: بۆلای فلانکەس ناردی بۆئەوەی نامەو ڕاسپاردەی پێ بگەیەنێ ◊ دەگوترێ: (ألِكني الی فلان) ئەوەم بۆ بەفلانکەس بگەیەنە ◊ لەبناغەدا (الئِكني) بووە سەنگو سوکی تێداکراوە.

**إستَلْأكَ لە**: نامەو پەیامی ئەوی برد.

**المَلْأكُ**: نامە ◊ پەیام، بزوێنی هەمزە کە گوازراوەتەوە بۆ سەر لامەکەو هەمزەکە حەزف کراوە وشەکە بووەتە (مَلَك) ◊ (ك: مَلائِك و ملائِكة).

**المَلْأكَةُ**: نامەو پەیام.

**لألأ النجمُ أو البرقُ**: ئەستێرەکە درەوشایەوە.

لأْلأ بعينه: چاوی بریقەی دا.

لأْلأ الثـور بذنبـه: کەڵەگاکـە کلکـی ڕاوەشاند.

لأْلأت النارُ: ئاگرەکە هەڵگیرسا.

لأْلأ الدَمْعَ: فرمێسکی بەسـەر ڕومـەتی دا وەکوو مرواری هێنانە خوارەوە.

تلَألَأ النجم أو البرق: بەمانا (لأْلأ) دێ.

تلَألَأ وجهه: ڕوخساری درەوشایەوە.

تلَألَأت النار: ئاگرەکە هەڵگیرسا.

اَلّلأّءُ: مرواری فرۆش.

الّلآلُ: بەمانا (الّلآء) دێ.

اللّئالَةُ: پیشەی مرواری فرۆش.

الـّـلألاءُ: ڕونـاکی چـراو شـتی وا ٥ دەگوتریٚ: (أبْصَرْتُ لألاء السراج).

اللُؤلـــؤ: مـــرواری ٥ ئـــەم مـــادە زۆر بەنرخـــە، لـــەناو صـــەدەف دا پەردوەردە دەبیٚ لەپاشەڕۆكو شتی ڕەق بـــووی ڕونو درەوشـــاوە کـــە لـــەگۆڕانکاریو بـــەردەوام بـــوونی عەمەلیـــەی کیمیـــاوی نێـــوان پاشەڕۆکی بریٚ زیندەوەری دەریایی دروست دەبیٚ.

اللؤلؤان: شتێك ڕەنگی وەکوو ڕەنگی مرواری وابیٚ لـەڕونیو بریقـەداریی دا ٥ دەگوتریٚ: (لون لُؤلُؤآن).

لأمَهُ لأماً: دڵ پیسیو نامەردیی پاڵدا.

لَأمَ الشَيْئَ: شتەکەی چاك کردەوە، ڕێکی خستەوە ٥ دەگوتریٚ: (لَأمَ بين الـشيئين) دوو شتەکەی پێکەوە گونجاندن، ڕێکی خستن.

لأم الجُرْحَ: برینەکەی چاك کردەوە، وێکی هێنایەوە.

لأمَ الصَدْعَ: درزەکەی پڕکردەوە.

لَؤمَ فلان لُؤْماً: فلانکـەس نارەسـەن بـوو، بنەچەو نـزادی پەسـتو خـوێڕی بـوو، نـەفسو دەروونـی پەسـتو نـزم بـوو ٥ (فهو لئيم) ٥ (ك: لِئـام، ولؤمـاء) (وهـي لئيمة) ٥ (ك: لِئام).

ألْأمَ فلان: فلانکـەس ڕەوشـتی پەسـتو ناشیرینی خۆی دەرخستن ٥ منـداڵی خوێڕیو هیچو پوچی بوون.

ألْأمَ الـشَيْئَ: شـتەکەی چـاك کـردەوە ٥ دەگـوتریٚ: (ألْأمـتُ الجـرحَ بالـدواء) برینەکەم بەدەرمان چاك کردەوە.

ألْـأمَ الـصَدْعَ: قەڵـشتو درزەکـەی پڕکردەوە.

لاءَمَهُ الأمْرُ: کارەکەی بۆ گونجاو بوو.

لاءَمَ فلاناً: لەگەڵ فلانکەس دا گونجا.

لاءَمَ بين الفريقين: دوو بـەرەو تاقمەکەی ڕێـك خـستن پێکیـەوە گونجانـدن ٥ لێکی دان، ڕێکی خستن.

لَأمَ الرَّجُلُ: پیاوەکـەی نیـسبەت دا بـۆلای ڕەوشـت نزمـی، بـەخوێڕیو هـیچو پوچی لەقەڵەم دا.

**لأمَ الشّيْءَ:** شتەكەی ڕێك خستەوە.

**إلْتَأمَ الشّيْءُ:** بۆ موتاوەعەی (لأمَه) دێ، واتە گونجاو سازا یەكی گرتەوە، تەباو پێكەوە گونجاو بوون.

**إلْتَأمَ القومُ:** خەڵكەكە پێكەوە گونجاو بوون.

**إلْتَأمَ الشّيْئان:** دوو شتەكە پێكەوە گونجان‌و یەكیان گرت ٥ (هذا كلام لا يَلْتَئِمُ على لساني) ئەو قسەیەكە ناتوانم بیڵێم، لەسەر زوبانم قورسە.

**إلْتَأمَ الرَّجُلان:** دوو پیاوەكە ڕێك كەوتن‌و صوڵحیان كرد.

**إلْتَأمَ الشّيْءُ:** شتەكە یەكی گرت‌و پێكەوە نووسا.

**تلاءَمَ الشّيْئان:** دوو شتەكە پێكەوە نووسان‌و یەكیان گرت.

**تلاءَمَ الكلامُ:** قسەكە ڕێك‌وپێك بوو.

**تَلَأَّمَ:** بەمانا (إلْتَأمَ) دێ.

**تَلَأّمَ فلان لأمَتَهُ:** فلانكەس زرێیەكەی پۆشی.

**إسْتَلْأمَ:** ژنی لە بنەماڵەی نارەسەن‌و خوێڕی هێنا.

**إسْتَلْأمَ فلان:** فلانكەس چی زرێ‌و چەكی شەڕی لا هەبوو هەمووی پۆشی.

**إسْتَلْأمَ الجندیُ:** سەربازەكە زرێ‌و كڵاو خودەی پۆشی.

**اللُّؤومُ:** ئەوەیە مرۆڤ ڕژد بێ‌و نەفسی نزم بێ‌و لە بنەماڵەی خوێڕیش بێ.

**اللَّــأْمُ:** (شیء لأم)شتێكی پێكەوە گونجاوەو ڕێكە شتێكی قایم‌و بەهێزو گونجاوە.

**اللَّئْمُ:** ڕێكخستن‌و پێكەوە گونجاندنی خەڵك‌و خستنەوەی باری ئاشتەوایی لەناویان دا ٥ هەروا بەمانا هاوشان‌و هاو وێنەش دێ، دەگوترێ: (فلان لَئْمُ فلان) ٥ (ك: ألْآم).

**الْأمان واللُّؤمانُ:** كەسێك بەسروشت خوێڕی‌و نەفس نزم بێ ٥ هەر بەشێوەی بانگ لێكراو (منادی) بەكاردێ.

**اللَّأمَـةُ:** ئامێری شەڕە (وەكوو زرێ‌و مەتاڵ‌و شمشێرو شتی وا).

**اللُّؤمَـةُ:** ئەوەی لاسایی كردەوەی یەكێكی تر دەكاتەوە ٥ هەر شتێك مرۆڤ بەخێڵی پێ ببرێ لەڕوی جوانی‌و دەوڵەمەندی، خانووی سەرنج ڕاكێش ٥ ئامێری جوتكردن.

**اللّئيمُ:** پێچەوانەی (الكريم) ٥ هاو وێنەو هاوشێوە ٥ دەگوترێ: (هو لئيمُهُ) ئەو دەشوبهێتە ئەو ٥ وەكوو ئەو وایە، لەو دەچێ.

**اللُّمَةُ**: شكڵو ڕوخسار ٥ کۆمەڵێك پیاو ژمارەیان لە سێوە بۆ دە ٥ (ك: لُمات).

**لأي فلان لأياً**: فلانکەس تەمبەڵی نواند ٥ بەندو بوو، گیری خوارد.

**الأيَ فلان**: فلانکەس کەوتە حاڵەتی چورتمو ناخۆشییەوە.

**لأى في حاجته**: لە پێداویستیو ئیشی خۆی دا تەمبەڵی کرد.

**إلْتأى فلان**: فلانکەس تەمبەڵی کرد ٥ ئیفلاسی کردو ژیانی تەنگو چەڵەمەی تێکەوت.

**إلْتأى عليه الحاجة**: کارەکەی زەحمەت بوو، پێداویستییەکەی ئەنجام نەدرا.

**الّلأواءُ**: گوزەرانی تەنگ ٥ ژیانی کولەمەرگی ٥ نەخۆشی کوشندەو ترسناك.

**الّلأيُ**: نارەحەتیو ناخۆشیو ماندوو بوون ٥ دەگوترێ: (فعل ذلك بعد لأي، ولأياً عرفت الشَّيْءَ).

**الّلاءون**: ئیسمی مەوصولە بەمانا (الذين) دێو وایش دەبێ نونەکەی لادەبرێ بۆ تەخفیف.

**اللّائي**: ئیسمی مەوصولەو بەمانا (اللّواتي)یە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِن نِّسَائِكُمْ﴾.

**لَبَأَ البقرةَ ونحوها لَبْئاً**: ژەکی مانگاکەی دۆشی.

**لبأت الأمُ ولَدَها**: دایکەکە ژەکی دایە بێچوەکەی.

**لَبَأ القومَ**: ژەکی دەرخواردی خەڵکەکە دا.

**لَبَأ اللِّبأَ**: ژەکەکەی کوڵاند.

**لَبَأ الرجلُ من الطعام**: پیاوەکە زۆری لەخواردنەکە خوارد.

**لَبَأ الفسيلَ ونحوه من الأغراس**: شەتڵەکەی چەقاندو ئاوی دا لەکاتی چەقاندنەکەی دا ئاوی دا.

**لَبَّأت الناقةُ ونحوها**: ژەك کەوتە ناو گوانی مانگاکەوە.

**لَبَّأ بالحج**: لەکاتی ڕێو ڕەسمی حەجکردن دا (لبيك اللهمَّ لبيك)ی گوت.

**لَبَّأت الأم ولَدَها**: دایکەکە ژەکی دەرخواردی بێچوەکەی دا.

**إلْتَبَأ الراعي البقرةَ ونحوها**: شوانەکە ژەکی مانگەکەی دۆشی.

**إلْتَبَأ فلان**: فلانکەس ژەکی خواردەوە.

**إلْتَبأ لَبَأ فلان**: یەکەم کەس ئەو بوو هەواڵی ڕوداوی فلانی بڵاو کردەوە ٥ دەشگوترێ: (بنو فلان لا يلتبئون فتاهم) خێڵی فلان بەگەنجی ژن بۆ کوڕیان ناهێنن.

اللِّبَأُ: ژەك؛ شیری ئاژەڵو گیانلەبەری تــر لەســەرەتای بێـچوبونیان دا تــا شیرەكەیان كەمی رون دەبێتەوە.
اللِّبْوَةُ: بەمانا (اللَّبُوَّةُ) دێ.
لبَّ لَبابَةً: بوو بەخاوەن عەقڵو فام (فهـو لَبیب).
لَــبَّ بالمكــان لَبّــاً ولُبُوبــاً: لەشـوێنەكە مایەوەو جێگیر بوو.
لَبَّ فلاناً: لەگەردنی فلانكەسی دا.
لَبَّ اللوزَ: بادامەكەی شكاندو ناوكەكەی دەرهێنا.
ألـــبَّ الـــزَّرْعُ: كــشتوكاڵەكە بەروبوومەكەی دەركەوت.
لَبَّ لك الشَّيْئُ: شتەكە خۆی دەرخست بۆ تۆ.
ألَبَّ بالمكان: لە شوێنەكە مایەوە.
ألَبَّ على الأمر: پابەندی كارەكە بـوو، وەگری بوو لێی جیا نەبووەوە.
ألَبَّ الدَّابَّةَ: بەرسنگی بۆ وڵاخەكە كـرد بۆئەوەی كورتانو بارەكەی بۆ دواوە نـەڕوا ٥ دەگـوترێ: (ألَـبَ الـسَّرْجَ) بەرسنگی بۆ زینەكە دروست كرد.
ألَـــبَّ داري دار فــــلان: خانوەكـــەم بەرامبەر خانوی فلانكەسە.
لَبَّبَ الحَبُّ: دانەوێڵەكە بوو بەئارد.
تَلَبَّبَ فـلان: فلانكـەس چاكی دامینـی هەڵكردو پشتێنی بەسـت ٥ چـەكی لەخۆ بەست.
تَلَبَّبَ الرجلان: دوو پیاوەكە بینـەقاقای یــەكتریان گــرت، دەســتیان نایــە بینەقاقای یەكتر.
إسْــتَلَبَّ الرجـــلَ: عـــەقڵو دەرونـــی پیاوەكەی بەتاقی كردەوە.
التَّلْبِيـــبُ: ئــەو پــەڕۆو خاولییـــەی دەكرێتە مل، بۆینباخو شتی وا، مـل پێچ ٥ دەگوترێ: (أخذ فلان بتلبيـب فـلان وبتلابيبـه) فلانكـەس یەخـەی فلانكەسی گرت.
اللُّبــابُ: پوختـــەو كاكڵـــەی شـــت ٥ دەگـــوترێ: (فـــلان لبـــاب قومـــه) فلانكـــەس پاڵفتـــەی هـــۆزو قەومەكەیەتی ٥ دەگوترێ: (حـسب لُبــابٌ): بنەچـەو نـژادێكی خـاوێنو نەجیبـه ٥ (عـیش لُبــاب) ژیـانێكی خۆشو بەنازپەروەردەیە.
لباب الجوز واللوز: كاكڵەی گوێزو بادام.
اللُّبَاب: ئاردی زۆر ورد.
اللَّبَبُ: گەردن: شوێنی ملوانكە لەژور سینگەوە ٥ لبی ورد كە داروخابیێو لەتـــەبارە لـــب هاتبێتـــە خـــوار ٥ بەرسنگی كورتـانو زیـن؛ حـەبلێكی پانـــە بەبەرســـنگی وڵاخەكـــەدا دەهێنـــدرێو لەهـــەردوو ســـەرەوە لـەكورتان یـان لەزینەكـە شـەتەك

دەدرێ وەکوو چۆن پاڵو لەدواوەی ولاخەکەوە لە کورتانەکە قایم دەکرێ ٥ هەروا وشەی (اللبب) بەمانا دڵ دێ، دەگوترێ: (إنه لرخي اللبب) ئەو کابرایە دڵنەرمە ٥ دەشگوترێ: (فلان في لبب رخي) فلانکەس لە ژیانێکی خۆش‌و ئاسایش دایە.

اللُّبُّ من كل شيئ: کاکڵەو پوختەی شت لەهەرجۆرێك بێ ٥ نەفس‌و حەقیقەتی شت ٥ (لُبُّ الجوز واللّوز) کاکڵەی گوێزو بادام ٥ هەروا بەمانا عەقڵ‌و هۆش دێ ٥ (ك: أَلْباب وألُبٌّ).

لُبُّ الأرض: ئەو توێژە شاخ‌و کەنەکەیە دەوران دەوری زەوی داوە.

اللَّبَّةُ: شوێنی ملوانکەو بەرمور لەمل دا ٥ خودی ملوانکەکە ٥ ئەو پەتەی موروەکانی پێ هۆنراونەوە ٥ (ك: لَبّات لِباب).

اللَّبيب: خاوەن عەقڵ‌و هۆش.

اللَّبيبةُ: پۆشاکێکە لەبەر دەکرێ نەقۆڵی هەیە نەیەخە.

لَبَّيْكَ: حازرو ئامادەم لە خزمەتت دا گەردن کەچ‌و فەرمانبەردارم ٥ هەموو کات‌و ساتێك‌و جار دواجار، ملکەچ‌و گوێڕایەڵم ٥ یان ڕوو لەتۆیەو بەهیوای قاپی ڕەحمەت‌و بەخششی تۆم.

المَتَلَبَّبُ: گەردن، شوێنی ملوانکە لەگەردن دا.

المَلْبُوب: (رجل ملبوب) پیاوێکی عاقڵ‌و ژیرە.

لَبِثَ بالمكان لَبْثاً ولُبْثاً: لەشوێنەکە مایەوە و جێگیر بوو ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ﴾ ٥ دەشگوترێ: (ما لَبِثَ أن فعل كذا) زۆر نەمایەوە ئەو کارەی ئەنجام دا.

الْبَثْهُ: هێشتیەوە، وای لێ کرد بمێنێتەوە.

الْبِثْ عن فلان: چاوەڕوانی فلان بکە لێی بگەڕێ بابەعەقڵی خۆی بەرێگادا بڕوا پاش ماوەیەك دەردەکەوێ چەند ڕێبازی خواری گرتووە.

لَبِّثْ: چاوەڕوان بکە.

لَبَّثَ فلاناً: فلانکەسی هێشتەوە.

تَلَبَّثَ بالمكان: لە شوێنەکە وەستاو مایەوە.

إسْتَلْبَثَهُ: دوای خست ٥ (بە قونگی دا خستەوە).

إسْتَلْبَثَ فلاناً: داوای لە فلانکەس کرد بمێنێتەوە. اللُّبْثَةُ: ڕاوەستان‌و سەرەنجدان ٥ دەڵێی: (لي على هذا

الأمـر لُبْثـة) مـن لەسـەر ئـەم كـارە سەرنجێکم هەیە، تێبینیم هەیە.

اللبیثـةُ مـن النـاس: کۆمـەڵو پێـری ئـادەمیزاد هەریەکـەیان لـەهۆزو خێلێك بێ.

لَـبَجَ فلانـاً بالعـصا لَبْجـاً: بەگۆچـان لەسـەرەخۆ لەفلانکەسـی داو لێدانەکەشی زۆری خایاند.

لَبِجَ بفلان الأرضَ: فلانکەسی بەزەوی دا دا

لُبِجَ بالرجل: پیاوەکە خراو کەوتـە سـەر زەوی.

اللَّبیجُ: نیـشتەجێ ٥ دەگـوترێ: (حـي لَبیج) گەرەك و هۆبەیەکە ئاوەدان و فەرمبالغە خەلکی تێدا نیشتەجێیە.

لَبَخَ جِلْدُهُ لُبوخاً: گۆشتی زۆر بوو، گۆشـتن بوو.

لَبَخَ فلانـاً: جنێوی بەفلانکەس دا ٥ لێـی دا، کوشتی.

لَبَّخَ علی العضو عنـد الألم: مەلهەمی لەسـەر ئەندامـە ئازاراوییەکـە دانـا بەگـەرمی یـان بەسـاردی بۆئـەوەی ئازاری بشکێ.

تَلَبَّخَ بالطِّیب: بۆنی خۆشی لەخۆدا.

الـلَّبَخُ: درەختێکـە لـەپێری (القرنیـة) لەولاتی گەرمەسێردا دەروێ.

اللَّبْخَةَ: دەرمانێکە وەکوو مەرهەم وایە بەساردیی یـان بەگـەرمی دەخرێتـە سەر شوێنی ئازاراوی لەجەستەدا.

اللَّبیخةُ: بۆنی میسکی کەسکۆن.

لَبَدَ بالمکان لُبُـوداً: لـە شـوێنەکە مایـەوەو پێوەی نووسا.

لَبَدَ الشَّیْئُ بالأرض: بەزەوییەکەوە نووسا.

لَبَدَ الـشَّیْئُ بالـشيئ: شـتەکە بەشـتەکەوە نووساو جۆشیان خوارد.

لَبَدَ الصوفَ لَبْداً: خوریەکـەی بـشکنیـەوەو تەری کردو سویەوە تا کردی بەلباد.

لَبِدَ بالمکان لَبَداً: لە شوێنێکە مایەوە.

لَبِدَ الشَّیْئُ: شتەکە نووسا بەشتی تـرەوەو چەسپ بوو.

لَبِـدَ الطـائرُ بـالأرض: باڵندەکـە وەگـرێ خاکەکە بوو تێیدا مایەوە.

ألْبَدَ بالمکان: لەشوێنەکە مایەوە.

ألْبَـدَ الـشَّیْئُ بالـشیئ: شـتەکە بەشتەکەوە نووسا.

ألْبَدَ الفرسَ: لبـادی لەپـشتی ئەسـپەکە کـرد لبـادی خـستە سـەر پـشتی ئەسپەکە.

ألْبَدَ السَّرْجَ: لبادی بۆ زینەکە دانا.

ألْبَدَ راسَهُ عند الدخول الباب: لـەکاتی چـونەژوورەوە لەدەرگاکـەوە سـەری دانەواند.

لَبَّـدَ الـشَّیْئَ بالـشیئ: شـتەکەی بەشتەکەوە نووسـاندو چەسـپاندیو پێوەی جۆش دا.

لَبَّدَ المطرُ الأرض: باران تێکەڵاوی زەوی بوو گڵەکەی پێکەوە نووساندو پتەوی کرد، قاچی تێ ناچەقێ.
لَبَّدَ شَعْرَهُ: قژی سەری موی جەستەی بەمادەیەکی لینج پێکەوە نووساند تاوەکوو لبادی لێ هات.
لَبَّدَ الصوفَ: خورییەکەی کرد بە لباد.
إلْتَبَدَ الشَّعْرُ والصوفُ ونحوهما: موو و خورییەکە بەیەکەوە نووساو بوو بەلباد.
إلْتَبَدَت الشجرَةُ: درەختەکە گەڵای زۆر بوو.
تَلَبَّدَ الشَّعْرُ والصوف ونحوهما: بەمانا (إلْتَبَدَ) دێ.
تَلَبَّدَت الأرض بالمطر: بەهۆی بارانەکەوە زەوییەکە پندر بووە و قاچی تێ ناچەقێ.
تَلَبَّدَ الطائر بالأرض: باڵندەکە لەسەر زەوییەکە هەڵنیشت.
تَلَبَّدَ فلان: فلانکەس تێفکریو بیری لێ کردەوە سەرنجی دایە.
الّابِدُ: شێر ○ (مال لابِدٌ): ماڵو سامانی زۆر.
اللُّبادی: باڵندەیەکە لەسەر شێوەی (السماني) کە لەزەوی نزیک بوو پێوەی دەنووسێو حەزی لە فڕین نامێنێ بەزۆر هەڵی نەفڕێنی نافڕێ.
اللَّبَّادُ: لباد دروستکەر.
اللُّبَادَةُ: فەرەنجی، لبادێك وەکوو فەرەنجی کوڵەباڵو شتی وا لەبەر بکرێ بۆ خۆپاراستن لەبارانو سەرما.
اللِّبَدُ: خوری ○ دەگوترێ: (ماله سَبَدٌ ولا لَبَدٌ) نە موی هەیە نەخوری، نەکەم نەزۆر هیچی نیە.
اللِّبْدُ: هەر کوڵكو مو و خورییەك پێکەوە بنووسێو ببێتە لباد ○ ئەو پارچە قوماشو لبادەی دەخرێتە ژێر زینو کورتانەوە ○ جۆرە ڕاخەرێکە ○ (ك: ألباد ولُبود).
اللُّبَدُ: ماڵو سامانی زۆر ○ قورئان دەفەرموێ: ﴿يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا﴾.
أبو لُبَد: شێر.
اللِّبْدَةُ: هەر مو و خورییەك پێکەوە بنووسێو ببێتە لباد ○ یاڵی شێر، ئەو مووانەی لەناو شانی شێردا کۆدەبنەوە ○ لەپەندی پێشینان دا هاتووە دەڵێ: (هو من أمْنَعُ من لِبْدَة الأسد): ئەو لەناو شانی شێر قایمترە کەس ناوێرێ توخنی بکەوێ ○ جۆرە کڵاوێکە لەسەر دەکرێ لەخوریو شتی وا دروست دەکرێ.
اللُّبْدَةُ: بەمانا (اللِّبْدَةُ) دێ ○ (ك: لُبَدٌ).

**لَبَزَ لَبْزاً**: خواردنێكی خێراو زۆری خوارد.

**لَبَزَ فلاناً**: لێدانی زۆری ئاراستەی فلان كرد، زۆری لێ دا فلانی ترۆ كرد.

**لَبَـزَ الـشَّيْءَ**: شـتەكەی ژێـر قاچـی دا بەقاچی شێلای‌و پێخوستی كرد.

**لَـبَسَ عليـه الأمْـرَ**: كارەكـەی لێ شـیواند بۆئەوەی ڕاستییەكان نەزانێ.

**لَـبِسَ الثـوْبَ لُبْـساً**: بەقوماشـەكە خـۆی داپۆشـی ٥ دەگـوترێ: (لَـبِسَ الحيـاءَ) شەرم‌و حەیای پۆشی.

**لَبِسَ الناسَ**: لەگەڵ خەڵكەكە ژیا.

**لَبِسَ فلان فلانـةَ عُمْـرَهُ**: فلانكـەس لەگـەڵ فـلان ئـافرەت بـوو هـەموو ڕۆژگـاری گەنجی لەگەڵ دا بەسەر برد.

**لَبِسَ فلانـاً علـى مافيـه**: لەگـەڵ فـلان دا گونجـاو قیـوڵی بـوو ٥ دەشـگوترێ: (لَبِسْت على كذا أذني) گوێی خـۆم لـەو شتە كەڕكردو گرنگیم پێ نەدا.

**أَلْبَسَ عليـه الأمْـرُ**: كارەكـەی لێ شـێواو شتەكەی لێ چەواشەبوو.

**أَلْبَسَ الشَّيْءَ بالشيءِ**: شتەكەی بەسـەر شتەكەدا داو داپۆشی.

**أَلْبَسَ النباتُ الأرضَ**: گیاو گژەكە زەوی داپۆشی.

**أَلْبَسَ الغيمُ السماءَ**: هەورەكە ئاسمانی داپۆشی، بەری ئاسمانی گرت.

**أَلْـبَسَ فلانـاً الثـوبَ**: وای لەقوماشـەكە كرد فلانكەس لەبەری بكا.

**لابَسَهُ**: تێكەڵاوی بوو، پەیوەندیی پێوە كرد.

**لابَسَ فلاناً حتى عَـرِفَ دِخْلَتَـهُ**: تێكـەڵی فلان بوو تـا نـاوەڕۆكی زانـی‌و چـاك لێی شارەزا بوو.

**لَـبَّسَ الأمْـرُ**: كارەكـەی لێ شـێوا، لێـی تێكچو.

**لَـبَّسَ فـلان**: فلانكـەس فـرت‌و فێڵـی لێ كرد.

**لَـبَّسَ عليـه الأمْـرَ**: ئیشەكەی تێكـەڵ‌و پێكەڵ كرد.

**إلْتَـبَسَ الظـلام**: تـاریكی تێكـەڵ بـوو ٥ دەشـگوترێ: (إلْتَـبَسَ عليـه الأمْـرُ) ئیشەكەی لێ چەواشە بوو.

**أُلْتُبِسَ به**: عەقڵ‌و هۆشی شێوا.

**تَلَـبَّسَ بـالثوب وبـالأمر**: قوماشـەكەی لەخۆوە پێـچا، تێكـەڵی كارەكە بـوو (تَلَـبَّسَ حُـبُّ فلانـة بـدمي ولَحمـي) خۆشەویستی فلان تێكەڵ بەخوێن‌و گۆشتم بووە.

**اللِّبَـاسُ**: پۆشـاك ٥ هەرشـتێك جەسـتە داپۆشـێ ٥ (ك: ألبسة ولُـبُسٌ) ٥ ژن‌و مێـرد بۆیـەكتری، هەریەكـەیان بـۆ ئەوی تر پۆشاكەو داپۆشەری حەیاو شـەرمەفیەتی، قورئـان دەفـەرموێ: ﴿هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنـتُمْ لِبَـاسٌ لَّهُـنَّ﴾.

**اللِبّاسُ:** دەگوترێ: (رجلٌ لَبّاسٌ) پیاوێکە زۆر پۆشاك لەبەر دەکا ٥ پۆشاکی زۆری هەیە ٥ زۆر سەر لێ تێکدەرو فێڵاوییە.

**اللَّبّاسَةُ:** پاژنەهەڵکێش، ئامێرێکە لەپێ کردنی قۆندەر ئاسان دەکا.

**اللَّبْسُ:** تێکەڵبونی تاریکی ٥ پۆشاك.

**اللِّبْسُ:** هەرشتێك لەبەر بکرێو بکرێتە پۆشاك.

**لِبْسُ الكعبة والهودج:** پەردەی کابە، پەردەی کەژاوە ٥ تەنکە پێستێکە دەکەوێتە نێوان پێستو گۆشتەوە.

**اللُّبْسُ:** شوبهەو تەمو مژاوی ٥ نادیارو شێردراوە.

**اللِّبْسَةُ:** حاڵەتێکە لەحاڵەتەکانی جل پۆشین، دەگوترێ: (لكلِّ زمان لِبْسَةٌ) بۆ هەر وەرزو سەر دەمێك پۆشاکی شیاوی خۆی هەیە.

**اللُّبْسَةُ:** شوبهەو لێڵیو گومان ٥ دەگوترێ: (في أمره لُبْسَةٌ).

**اللَّبُوسُ:** هەرشتێك لەبەر بکرێو بکرێتە پۆشاك ٥ دەگوترێ: (إلْبَسْ لكل حالة لَبوسها) بۆ هەر حاڵەتو کارێك پۆشاکی شیاوی خۆی بۆ بپۆشە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ﴾.

**رَجُلٌ لَبُوسٌ:** پیاوێکە پۆشاکی زۆرە زۆر پۆشاك لەبەر دەکا ٥ هەروا وشەی (اللّبوس) دەرمانێکە لەسەر شێوەی فتومات لەسەر کۆم دادەنرێ یان دەخرێتە ناو مەهبەلەوەو بۆخۆی وردەوردە دەتوێتەوە.

**اللّبوسةُ واللُّبُوسَةُ:** شوبهەو گومان ٥ دەگوترێ: (في كلامه لَبْسة ولُبُوسة) لە قسەکانی دا شكو گومانو لێڵی هەیە.

**اللّبيسُ:** پۆشاکێك زۆر لەبەر کرابێو ڕزی بێ ٥ (حَبْلٌ لَبيس) حەبلێکی بەکارهاتووە ٥ (دار لَبيسٌ) خانوی کۆنو بەکارهاتوو ٥ (ك: لبائس) هەروا وشەی (لبيس) بەمانا هاوشانو ڕکابەر دێ ٥ دەگوترێ: (ليس له لَبيسٌ) هاوشانی نیە کەس نیە بتوانێ ڕکابەری بکا.

**المُلَبَّسُ:** گوێزو لۆزو شتی وا کە بکرێنە توێژێكو لەسەر تەبەقی حەڵوا دابندرێ ٥ (ك: مُلَبَّسات).

**المَلْبَسُ:** پۆشاك ٥ (ك: ملابس).

**لَبَطَ فلاناً لَبْطاً:** فلانکەسی بەزەویدا دا ٥ خستی ٥ دەشگوترێ: (لَبَط به الأرض).

**لُبِطَ بفلان:** پیاوەکە لەحەواوە بەڕاوەستانەوە کەوتەسەر زەوی ٥ (فهو ملبوط).

**إلْتَبَطَ فلان:** فلانکەس سەری لێ شێوا.

إِلْتَبَطَ فِي أمره: لەكارەكەی دا سەرسام بوو سەری لێ شێوا نازانێ چی بكا.

إِلْتَبَطَ القومُ به: خەڵكەكە دەورەیان داو لێی گردبوونەوە.

تَلَبَّطَ: خرایە سەر زەوی، بەزەوی دا درا.

تَلَبَّطَ فِي امره: سەرسام بوو، دەگوترێ: (تَلَبَّطَ فلان) فلانكەس كاروباری لێ شێواو نازانێ چی بكا.

اَللَّبْطَةُ: هەلامەت، پەتا، درم ٥ كۆكە.

لَبِقَ فلان لَبَقاً: فلانكەس نەجیب زادەو خانەدان بوو ٥ هەركارێكی خرایە ئەستۆ بەباشی ئەنجامی دا.

لَبِقَ الثوبُ والأمرُ بفلان: قوماشەكە یان كارەكە شیاوی فلان بوو.

لَبُقَ لَبَاقَةً: لەهەموو كارەكانی سەركەوتوو بوو، بەباشی ئیشەكانی ئەنجام دا.

لَبُقَ الثوب والأمر بِفلان: قوماشەكە ٥ یان كارەكە بۆ فلان گونجاو بوو ٥ (فهو لَبِقٌ).

لَبَّقَ الثَّرِيدَ وغيره: تێگوشاوەكەی تێكەڵاو كردو نەرمی كردەوە ٥ لەحەدیسدا هاتووە: (فصنع ثريدةً ثُمَّ لبقها) تێگوشاوی دروست كردو دوایی تێكی هەڵدا.

لَبَكَ الشَّيْءَ والأمْرَ لَبْكاً: شتەكەی تێكەڵاو كرد ٥ دەگوترێ: (لَبَكَ السويق بالعسل) قاوتەكەی تێكەڵاوی هەنگوین كرد.

لَبِكَ الأمرُ لَبَكاً: كارەكەی لێ تێكەڵو پێكەڵ بوو (فهو لبِكٌ).

أَلْبَكَ فلان: فلانكەس قسەی ناشیرین و نەگونجاوی گوتن، لەقسەكردن دا هەڵەی كرد.

لَبَّكَ الشَّيْءَ: شتەكەی تێكەڵاو كرد.

إِلْتَبَكَ الأمرُ: كارەكە شێواو تێكەڵو پێكەڵ بوو.

تَلَبَّكَ الأمرُ: بەمانا (إِلْتَبَكَ) دێ.

تَلَبَّكَت المِعدةُ: گەدەی تێكچوو باش خواردن هەزم ناكا.

اَلتَّلَبُّكُ المِعوی: تێكچوونی مەعیدەو باش هەزم نەكردنی.

اَلْبَكُ: شتی تێكەڵ كراو.

اَللَّبْكَةُ: شتی تێكەڵ كراو ٥ دەگوترێ: (وقع في لَبْكة) كەوتە ناو كێشەو تێكەڵو پێكەڵەوە.

اَللَّبِيكُ: دەگوترێ: (أمر لبيك) كارێكی تێكەڵو پێكەڵە.

اَللَّبيكة: خواردنێكە لەكەشك و ئارد یان خورما تێكەڵ دەكرێ دوایی رۆن یان زەیتی بەسەردا دەكرێ و ناكولێندرێ.

لَبْلَبَ به وعليه: بەزەیی پێداهاتەوە ٥ دەگوترێ: (لَبْلَبَت الشاةُ ونحوها بولدها) كەرەكە یان ئاژەڵەكەی لەو

جۆرە سۆزی خۆی بۆ بێچوەکەی نواندو لستیەوە.

لَبَالِب الغنم: مرقەو بارە بارِی مەڕو بزن.

اللَّـبْلاب: ڕووەکێکی عوشبییە بەدارو دەوەن دا هەڵدەگەڕێو بەسەریان دا بڵاو دەبێتەوە، وەکوو گیاتڕترە وایە.

اللَّبْلَبُ: گەردن.

لَبَنَـهُ لَبْنـاً: شیری دەرخوارد دا (فهو لابن) ٥ ئەو خاوەن شیرە.

لَبِنَتْ لَبَناً: شیر هاتە ناو مەمکیەوە یان شیر هاتە ناو گوانیەوە ٥ (فهي لَبِنَة).

الْبَنتْ: شیر هاتە ناو مەمکیەوە یان ناو گوانیەوە.

أَلْبَنَ القومُ: خەڵکەکە شیریان زۆر بوو (فهم مُلْبِنون) دەشگوترێ: (هم لابنون) ئەوان خاوەن شیرن.

لَـبَّنَ الرجلُ: پیاوەکە خشتی دروست کرد بۆ خانوو.

لَبَّنَ القَمِيصَ: بۆ کراسەکە دوو کونە قۆپچەو شتی وای بۆ کردن.

التَـبَنَ الرضـيعُ: شیرەخۆرەکە شیری خوارد.

تَلَبَّنَ فلان: فلانکەس مایەوە.

إسْتَلْبَنَ: داوای شیری کرد بۆ خاو و خێزانی یان بۆ میوانەکانی.

التَّلْبِينَةُ: حەلوایە کە لەئاردی بێژراو و شیرو هەنگوین دروست دەکرێ.

اللاَّبِـنُ: کەسێك شیری زۆر بێ ٥ خاوەنی شیر بێ ٥ (ك: لَوابِنْ).

اللَّبَّانُ: شیرفرۆش ٥ خشت دروستکەر ٥ (خشت بڕ) ٥ فرۆشیاری خشت.

اللِّبـانُ: حەبلی بەرسنگ ٥ بەرسنگی ئاژەڵ و ولاخ.

اللِّبَانُ: شیر خواردنی منداڵ، شیردان بەمنداڵ ٥ دەگوترێ: (هو أخوه بِلِبان أمه).

لِبَان السفينة: حەبلی ئەستورو پتەوی کەشتییە لەکەتان دروست دەکرێو لەکاتی وەستانی (بای بەهێزدا کەشتییەکەی پێ ڕادەکێشرێ).

اللُّبَان: ڕووەکێکە لەپێڕی (البخورية)یە صمغێك دەردەدا پێشی دەگوترێ: (الکندر).

اللُّبانَةُ: پێداویستی بەهۆی چلێسییەوە نەك لەبەر هەژاری.

اَللَّبَنُ: شیر چ هی ئادەمیزاد بێ یان هی ئاژەڵ بێ ٥ (لَبَن الشجرة) ئاوی درەخت.

اللَّـبِنُ: خشتی لەقوڕ دروستکراو بۆ بیناکردن.

لَـبِن القميص: کونە قۆپچەو قوڵفەی کراس.

لُبْنى: درەختێكە یان ڕووەكێكە جۆرە صمغێك دەردەدا پێی دەگوترێ: (المَیْعة)و لەوڵاتی شام زۆرە.

لبنان: كێوێكە لە وڵاتی شام ٥ وڵاتێكی عەرەبییە زوربەی ڕووبەرەكەی كێو و شیو و دۆڵە، هەندێكی دەشتاییە، لە ڕوی جوگرافیاییەوە بەشێكە لەوڵاتی شام.

اللِّبْنَةُ: كونە قۆپچەو قوفڵەو شتی وای كراس (بنیة القمیص).

اللِّبنَةُ: كونەقۆپچەو قولفەی كراس.

اللَّبونُ: ئەو گیانلەبەرە مێینەی شیر لەگوانو مەمكی دا پەیدابووبێ.

إبن لبون: بێچوە حوشتر دووساڵی تەواو كردبێو چوبێتە ساڵی سێیەمی تەمەنیەوە ٥ ئەگەر بێچوەكە مێینە بوو پێی دەگوترێ: (بنت لبون).

اللَّبینُ: ئەو گیانلەبەرەیە بەشیر پەروەردە بكرێ تاپێ دەگا.

الْمِلْبَنُ: شیر پاڵێوك ٥ یان مەمەی شیر ٥ مەنجەڵو سەتڵی شیر ٥ قاپی شیر ٥ ئەوزەرفو حاجەتەی شیری تێدا دەگوێزرێتەوە.

المَلْبَنُ: جۆرە حەڵوایەكە بەشلی دروست دەكرێ وادەبێ گوێزی تێدەكرێ یان شتی تری لەو جۆرە.

الْمِلْبَنَةُ: كوپی شیر تێدا خواردنەوە.

الْمَلْبَنَةُ: دەگوترێ: (عشب أو بقل ملبنة) گیاو لەوەڕێكە كە ئاژەڵ بیخوا شیری زۆری دەبێ.

اللَّبوَةُ: بڕوانە مادەی (لَبَأَ).

لَبِيَ من الطعام: زۆری لەخواردنەكە دروست كرد، خوارد.

لَبَیْ بالحج: لەكاتی حەجكردن دا وتی: (لَبَّیْكَ اللّهم لبیك).

لَبىَّ الرَّجلَ: بەپیاوەكەی گوت (لَبَّیْك بەڵێ ئامادەم.

لَتَأهُ في صدره لَتْئاً: دەستی بەسنگیەوە نا

لَتَأَ الشَّيْءَ بعینه: چاوی بڕیە شتەكە.

لَتَأَ الشَّيْءَ: شتەكەی كەم كردەوە.

لَتَبَ بالشيئ لُتوباً: بەشتەكەوە لكا پێوەی نووسا.

لَتَبَ في الشَّيْئ: لەشتەكەدا چەسپا.

لَتَبَ فلاناً و علیه لَتْباً: وەگری فلان بوو.

لَتَبَ ثوبَهُ: قوماشەكەی زۆر لەبەركرد حەزی لێ بوو قەت داینەكەنێ.

أَلْتَبَ علیه الأمْرَ: كارەكەی لەسەر فەرز كرد.

إلْتَتَبَ الثوبَ: پۆشاكەكەی زۆر لەبەر كرد حەزی لێ نەبوو دایكەنێ.

الْمَلاتِبُ: پۆشاكی ڕزیو.

المِلْتَـــبُ: کەســـێك لـــەماڵ دەرنەچـــێ بۆئەوەی توشی فیتنەیی نەبێ.

لَتَّ السَّوِيق ونحوه لَتّـاً: قاوتەکەی تێکـەڵی ڕۆن‌و شتی وا کرد.

لَتَّ العجينَ ونحوه: هەویرو شتی وای بـەئاو تەڕکرد.

فلان يَلُتُّ ويَعْجِنُ: فلانکەس هـەردەڵێ‌و ئاگای لەدەمی خۆی نیە ٥ هەڕەشەو فشە دەکا.

لَتَّ الشَّيْئَ: شتەکەی وردوهاڕ کرد.

لَتَّ الحَصَى: بەردەکانی هاڕین.

الـلاَّت: بتێـك بـوو لـە پـێش هـاننی ئیـسلام دا تایبـەت بـووە بـەهۆزی سـەقیف لـەوڵاتی تـائیفـو بـەهۆزی قوڕەیش لەناوچەی نەخلەو چەند هۆبەیەکی تر.

اللُّتَات: توێکڵی درەخت کە وردبووبێ ٥ قاوەت کەتێکەڵ بە ڕۆن‌و چەوری کرابێ.

لَتَحَهُ لَتْحاً: لەجەستەی داو پواندی بێ ئـەوەی برینـداری بکـا یـان برینـی گـەورەی لێ بکا ٥ دەگوترێ: (لَتَحَـهُ بيده) بەدەست لێی دا.

لَتَحَ عَيْنَهُ: لەچاوی داو کوێری کرد.

لَـتَحَ فلانـاً ببـصرهِ: فلانکەسـی بەچـاو هەڵکاوت.

لَـتَحَ فلانـاً: هەرچـی لای فلانکـەس بـوو بردی هیچی بۆ نەهێشتەوە.

لَـتِحَ لَتْحـاً: برسـی بـوو ٥ (فهـو لَتْحـان ولَتْحى).

اللاَّتِـحُ: (رجل لاتِحٌ) پیـاوێکی زیـرەك‌و عاقڵ‌و زیرە.

اللُّتَاحُ: بەمانا (اللاَّتِحُ) دێ ٥ (قوم لُتَاحٌ) نەتەوەیەکی زیرەك‌و وریان.

اللَّتْلَـــةُ: ســـوێندی قـــورس‌و بـــەدرۆ ٥ قـسەی بـێ سـودو بـێ مانـا ٥ خـۆ خەریك کردن بە کاری لاوەکی‌و بێ سودو بەدەر لە مەبەست.

لَتَمَ مِنحر البعير: لەگـەردنی حوشـترەکەی دا.

لَتَمَ الشَّيْئَ بيـده: بەدەسـت لەشـتەکەی دا.

لَتَمَ الرجلَ بالسهم: تیری هاویشتە پیاوەکە ٥ تیری پێونا.

اللاَّتيني: لەبناغەدا بەشتێك دەگوترێ: نیـسبەت درابـێ بـۆلای (لاتیـــوم) کەناوە بۆ دەشتێك لە وڵاتی ئیتاڵیا ٥ دەگـوترێ: (لـسان لاتـيني ولغـة لاتينيـــة) واتـــە: زمـــانی ئیتـــاڵی لەســـەردەمی ڕۆمـــای کـۆن دا، لـەم ڕووەوە کـــە ئـــەو زمانـــە زمـــانی نمونـــەییو ســـتانداردی زوربـــەی وڵاتـــــــانی ژێردەســــــــەڵاتی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی بووە.

الَّتي، اللَّتِ، اللَّـتْ: ئیـسمی مەوصـولن بۆ مێینە بەکاردێن.

الَّتي واللُّتَيـا: دەگـوترێ: (وقـع في الـتي

واللّتيا) كەوتە ناو چورتەمو كێشەی گەورەو بچوکەوە (کەوتە نەوەو نەوەوە).

**لَثَّ بالمكان لَثّاً**: لەشوێنەکە مایەوە جێگیر بوو.

**لَثَّ المطرُ**: بارانەکە بەردەوام بوو چەند رۆژێك هەڵی نەبروكاند.

**لَثَّ عليه**: ئیلحاحی لێ کرد.

**ألَثَّ**: بەمانا (لَثَّ) دێ.

**لَثِغَ فلان لَثغاً**: زمانی ناتوانێ پیتەکان بەدەنگی خۆیان بڵێ ٥ بۆ نمونە پیتی (لام) بەدەنگی (ڕێ) دەڵێ یان بەپێچەوانەوە ٥ یان زمانی پیسکە پیتی (سین) بەدەنگی (ث) دەڵێ ٥ یان (ڕێ)بە (غەین) (فهو ألثغ وهي لَثغاء).

**تَلاثَغَ**: زمان خواریی بەسەر خۆی دا هێناو وای کرد پیتەکان بەدەنگی خۆیان نەڵێ.

**اللُثغة**: گۆڕینی زوبان لەوتنی پیتێك بەدەنگێکی تر وەکوو وتنی (سین)بە دەنگی (ث) یان وتنی (ڕێ) بەدەنگی (غەین).

**لَثِقَ یومُنا لَثقاً**: ئەمرۆمان هەواکەی نەرم بوو ٥ شێی زۆر بوو.

**لَثِقَتْ ثیابُهُ**: پۆشاکەی شێی هەڵێنایەوە.

**لُثِقَتْ الأرضُ**: زەوی نەماوی بوو شێی هەڵێنا.

**لَثِقَ الطائرُ**: باڵندەکە پەڕو پۆڵی تەڕبوون ٥ (فهو لَثِقٌ).

**ألْثَقَ الشیئَ**: شتەکەی تەڕ کرد، نەماوی کرد، شێداری کرد.

**لَثَّقَ الشَّیْئَ**: شتەکەی خراپ کرد.

**إلْتَثَقَ الشَّیْئُ**: شتەکە تەڕ بوو شێی هەڵێنایەوە.

**تَلَثَّقَ الشَّیْئُ**: بەمانا (إلْتَثَقَ) دێ.

**اللَّثَقُ**: شەونم ٥ ئاووگڵ کەتێکەڵ بن ٥ دەگوترێ: (مشینا في لَثَقٍ) بەناو قوڕدا ڕۆیشتین.

**لَثْلَثَ بالمكان**: لەشوێنەکە مایەوە.

**لَثْلَثَ الغَیْمُ والسَّحابُ**: هەورەکە لەشوێنێك هاتوچۆیان بوو هەرکە لەبەرچاو دەڕۆیشتن سەریان هەڵدەدایەوە.

**لَثْلَثَ الشَّیْئَ في التراب**: شتەکەی لەگڵ دا گەوزاند، لەگڵی وەردا.

**لَثْلَثَ في الأمر**: لەکارەکەی دا دوودڵ بوو، ڕاڕا بوو.

**لَثْلَثَ كلامه وفیه**: قسەکەی ڕون نەکردەوە.

**لَثْلَثَ الرَّجُلَ عن حاجته**: پیاوەکەی مەنع کرد ڕێگەی نەدا پێداویستی خۆی بەرێ، نەیهێشت بەئامانجو ئاواتی خۆی بگا.

**تَلَثْلَثَ بالمكان**: لەشوێنەکە گیری

خــواردو مايــەوە ڕێگـــاى نـــەبوو دەربچێ.

تَلَثْلَثَ الغيمُ والسحابُ: بـەمانا (تَلَثْلَثَ) دێ.

تَلَثْلَــثَ في الأمــر: لەكارەكــەدا ڕاڕاو دوودڵ بوو.

تَلَثْلَثَ في أمره: لەكارەكەى دا تەمبـەڵى كرد بەگورجى ئەنجامى نەدا.

تَلَثْلَــثَ في الــتراب: خــۆى لەخۆڵــدا گەوزاند؛ خۆى لەگڵ وەردا.

اللَّـثْلاثُ واللَّثْلاثـة: تەمبـەڵ، كەسـێك ئيـشو كـار ئـەنجام داو تەمبـەڵى بكـا تێيـــان دا بـــەجۆرێك هـــەركاتێ گومانت برد كە كارەكە ئـەنجام دەدا دوابكەوێو جـێ دەسـتى ديارنـەبێو هيچى پێ نەكرێ.

لَثَمَ فَمَ المرأة: دەمى ئافرەتەكەى ماچ كرد.

لَــــثَمَ الإبريـــقَ: زاركـــى مەســـينەو سوراحييەكەى بەسـتو بۆشـاييەكى لێ هێشتەوە بۆ هەناسەدان.

لاثَمَ المرأةَ: لەگـەڵ ئافرەتەكـە دەميـان بەدەمى يـەكترەوە نـا يـەكتريان مـاچ كرد.

لَــثَمَ فــاه: پــەرۆى بەبـەردەمى خــۆى هەڵــدا، بــەقوماش دەمـــى خـــۆى داپۆشى.

لَـــثَمَ الإبريـــقَ: زاركـــى مەســـينەو سوراحييەكەى داپۆشى.

اِلْتَثَمَتِ المـرأةُ: ئافرەتەكـە سـەرپۆشو ڕوپۆشى پۆشى.

تلاثَمَا: هەريـەكە لـەو دوانـە يـەكتريان ماچ كرد.

تَلَثَّمَــتِ المَــرْأةُ: ئافرەتەكـە (ڕوپـۆش) سەرپۆشى پۆشى.

اللِّثــام: پارچــە قوماشــێكە ئــافرەت دەيكاتـە ڕوپـۆش لـەخوار چاويەوە ڕومـــەتو دەمو لـــوتو چـــەناگەى دادەپۆشـــێ ٥ يـــان هـــەردەمى دادەپۆشێ.

المَلْثَمُ: لوتو دەوروبەرى ٥ شوێنى ماچ.

المُلَثَّمـــونَ: نەتەوەيـــەكن لـــەوڵاتى مــەغريب، ســەردەمێك دەســەڵاتيان هـــەبوو لەئـــەفريقاو ئەنـــدەلوس فەرمانڕەواييان كردووە.

لَثِيَتِ الشجرةُ لَثىً: درەختەكە جەوىو بنێشتى دەردا.

لَثِيَ الشَّيْءُ: شتەكە شەى هەڵێنا ٥ (فهو لَثٍ) ٥ دەشگوترێ: (لَثِيَ خف البعير) سمـى حوشـترەكە بـەهۆى ڕۆيـشتن بەناو ئاو و تەڕىو خوێنـاو دا نـەرم بوو.

لَثِـيَ الثـوبُ وغـيرهُ: كراسـەكە بـەهۆى ئارەقەوە تەڕ بوو چڵكن بوو.

لَثِيَ الرجلُ مـن الطـين: پياوەكە قوڕاوى بوو.

أَلْثَتِ الشجرةُ: درەختەكە جەوی و شتی وای دەردا، صمغی لێ دا چۆڕا.

أَلْثى فلاناً: جەوی یان بنێشتو شتی وای دەرخواردی فلانکەس دا.

تَلَثّى الشجرُ: درەختەكە جەوی‌و شتی وای لێ دا چۆڕا.

اللَّثى: ئەوەی لەهەندێ درەخت دێتەدەر وەكوو جەوی كەلەداری بادامو چەقالەو شتی وا دێتەدەر، یان بنێشت كە لەدارەبەن (دار قەزوان) دێتە دەر یان كەتیرە كەلەگوێنی‌و هەندێ درەختی تر دێتە دەر ٥ هەروا ناوە بۆ لینجی‌و چەورایی رۆن.

اللَّثاةُ: ئەملاو ئەولای قورگ ٥ ئالو.

اللِّثَةُ: پوك ٥ گۆشتی دەوروبەری ددان ٥ (ك: لِثاث، ولِثيّ).

الحروف اللَّثوية: الثاء والذّال والظاء.

لَجا الى الشَّيْئِ والمكان لَجْئاً: پەنای بۆ شوێنەكە بردو خۆی تێدا قایم كرد ٥ دەگوترێ: (لَجَأ الى فلان) پەنای بۆ فلانكەس برد، داوای كۆمەكی‌و پارێزگاریی لێ كرد.

أَلْجَأَ أَمْرَهُ الى الله: ئیشی خۆی حەواڵەی خودا كرد.

أَلْجَأَ فلاناً: فلانكەسی پاراست.

أَلْجَأَه من الشَّيْئِ: لەشتەكە پاراستی‌و خستیە ناو پەناگەی ئەمینەوە.

أَلْجَأَ فلاناً الى كذا: فلانكەسی ناچاری ئەوە كرد.

لَجَّأَهُ الى كذا: بەمانا (لَجَأ) دێ.

لَجَّأَ مالَهُ: ماڵو سامانەكەی بۆ هەندێ لە میراتگرەكانی داناو هەندێكیانی بێ بەش كردن.

إِلْتَجَأَ اليه: بەمانا (لَجَأ) دێ.

إِلْتَجَأَ الى فلان: پەنای بۆ فلانكەس بردو داوای لێ كرد پشتی بگرێ.

إِلْتَجأ عنه: لێی لادا، وازی لەو هێناو چو بۆلایەكی تر.

تَلَجَّأَ اليه: پەنای بۆ بردو پشتی پێ بەست.

تَلَجَّأَ عنه: لەولای لای دا بۆ یەكێكی تر.

تَلَجَّأَ من القوم: لەنەتەوەكە جودا بۆوە و چووە گەڵ نەتەوەیەكی تر ٥ لەحەدیسی كەعب دا هاتووە دەڵێ: (من دخل ديوان المسلمين ثُمَّ تَلَجَّأَ منهم فقد خرج من قبة الإسلام).

اللاّجِئُ: پەنابەرو ئاوارە؛ كەسێك پەنابەری بۆ وڵاتێكی بێگانە لەترسی چەوساندنەوە یان لەترسی شەڕو ئاژاوە یان لەبەرپرسیاریەتی.

اللَّجَأُ: پەناگاو شوێنی حەوانەوە ٥ (ك: مَلاجئ).

لَجَبَ القومُ لَجباً: خەڵكەكە كردیانە هەراو هۆریاو هاتو چۆو تێكەوە هاویشتن.

لَجِبَ البَحْرُ: دەریا كەوتە جونبوش‌و شەپۆل هاویشتن ٥ دەگوترێ: (لَجِبَ الموجُ) شەپۆلەكان تێكیانەوە هاویشت.

اللَّجَبُ: دەنگ بەرزكردنەوەو نەڕەنەڕی پاڵەوانان لەمەیدانی جەنگ دا ٥ حیلكەو حیلاندنی ئەسپە.

لَجَّ في الأمر لَجّاً: ملی نایە كارەكەی‌و بڕیاری دا وازی لێ نەهێنێ.

لَجَّ في الأمر لَجاجاً ولَجَاجَةً: دەستی بەكارەكەی كردو بڕیاری دا وازی لێ نەهێنێ ٥ قورئان دەفەرموێ: (ولو رحمناهم و كشفنا مابهم ضرّ لَلَجّو في طغيانهم) (فهو لجوج ولجوجة).

لَجَّ فلان: فلان بەردەوام بوو لەكێشە ونیزاع دا.

لَجَّ القومُ: خەڵكەكە دەنگیان تێكەڵاو بوو كردیانە گەرە لاوژێ.

ألَجَّ القوم: خەڵكەكە سواری شەپۆل بوون ٥ خەڵكەكە كردیانە هەراو هۆریاو گەرەلاوژێ.

لاجَّ خَصْمَهُ: بەردەوام بوو لەبەربەرەكانی كردنی ڕكابەرەكەی.

لُجِّجَتِ السفينة: كەشتییەكە كەوتە ناو شەپۆلی دەریاوە، بەناو شەپۆلی دەریادا ڕۆیی.

إلْتَجَّ البحرُ: دەریا شەپۆلەكانی تێكیانەوە هاویشت.

إلْتَجَّت الأرضُ بالسَّراب: تراویلكە لەزەوی دا وەكوو شەپۆلی دەریا هاتە بەرچاو.

إلْتَجَّ الظلامُ: تاریكی تێكەڵ بوو ٥ چەواشە بوو.

إلْتَجَّت الأصواتُ: دەنگەكان تێكەڵ‌و پێكەڵ بوون، بوو بەگەرەلاوژێ.

إلْتَجَّ الأمرُ والموجُ: كارەكە گەورە بوو تێكەڵ‌و پێكەڵ بوو شێوا.

تَلَجْلَجَ متاعَ فلان: دوای كاڵای فلانی كرد.

إسْتَلَجَّ متاعَ فلان: داوای كاڵای فلانی كرد.

إسْتَلَجَّ بيمينه: سوێندی خواردو كەفارەتەكەی نەدا چونكە بڕوای وابوو سوێندەكەی لێ نەكەوتووە.

الألَنْجَجُ: چیلكەی ڕوەكی بۆنخۆش ٥ دەگوترێ: (عود ألَنْجَجُ) عودێكی بۆنخۆشە.

اللُّجاجُ: (بحر لُجاج) دەریایەكی شەپۆل فراوان ٥ قوڵ.

اللَّجاجَةُ: دەگوترێ: (في فؤاده لَجَاجَة) دڵی تەپەتەپەیەتی لەبرسان.

لُجٌّ: قوڵایی دەریا، ئەو شوێنەی

ئەوەندە قوڵە نازانرێ ئەندازەی چەندە.

**لُجُّ البحر**: پانتایی دەریا ◦ (لُـجُّ الليـل) چڕی تاریکی شەو جەنگەی شەوە زەنگ.

**اللُّجَّـــةُ**: زوربـــەی دەریـــاو تێکـــەوە هاویشتنی شەپۆلەکانی ◦ دەگوترێ: (فلان لُجَّةٌ واسعة) فلانکەس وەکوو دەریایـەکی فـراوان وایـە؛ نانبـدەو سەخی سروشتە.

**لُجَّةُ الأمر**: زوربەی ئیش، زوربەی شت.

**اللَّجَّـــةُ**: تێکـــەڵو پێکـــەڵی دەنـــگو هاتوهـاواری خـــەڵك ◦ دەگـوترێ: (سَـمعت لجـة النـاس) هـاتو هـاوارو قیرەو هەرای خەڵکەکەم بیست.

**اللُّجِّـيُّ**: شـتێك نیـسبەت بـدرێ بـۆلای (اللُّجَّـة) ◦ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ﴾.

**اللَّجَجُ**: ئەستوری پێڵوی چاوو گۆشتنی ◦ هەلاشـی قـولایی دەوری چـاو کـە برۆ دەوری داوە.

**اللُّجْجُ**: شێوە کونێکە دەمەکەی تەسكو ژێـرەوەی پـان لـەبنکی بـیردا لـەژێر کێودا دەبێ.

**لُجْـجُ العـين**: قـولایی دەوروبـەری چـاو ئەشکەوتی چاو.

**لَجِذَ الكلبُ لَجْذاً**: سەگەکە دەمی نایە ناو قاپەکـە ◦ دەگـوترێ: (لَجِـذَ الكلـبُ الإنـاءَ) سـەگەکە نـاوەوەی قاپەکـەی لستەوە.

**لَجِذت الماشيةُ الكلأ**: ئاژەڵەکە بەسەری زوبـــانی خواردنەکـــەی خـــوارد نەیتوانی بەددانەکانی هەڵی بگرێ.

**لَجَـذَ الـسَّائلُ فلانـاً**: سـوالکەرەکە زۆری ئیلحـاح کـرد لەداواکردنەکـەی دا، دوای ئـەوەی شـتێکیان پێـدابوو هـەرداوای دەکرد زیاتری پێ بدەن.

**المَلْجُـوذُ**: دەگـوترێ: (نبـت ملجـوذ) ڕووەکێکە ددانی لێ گیر نابێ، بۆیـە حوشـــترەکە بەپێـــشەوەی دەمـــی خواردی.

**لَجَفَ الظَّبْيُ وغيره في الكناسِ ونحوه لَجْفـاً**: ئاسـکەکە ژێـر خـۆی هـەڵکۆڵی یـان لەتەنیـــشتییەوە دەســـتی کـــرد بـــە هەڵکۆڵین.

**لَجَفَتْ البئرُ لَجْفاً**: بیرەکە قەراغـەکانی داخوران‌و پان بوو.

**اللَّجـافُ**: بـەربێڵای دەرگا؛ بـەردەرانی دەرگـا ◦ ئـەو لوتکـە شـاخو درکـە شاخانەی لە کێوەکە بـەرز بوونـەوە بەسەر ئەشکەوتو کاودا دەڕوانـن ◦ (ك: الجِفَةُ ولُجُف).

**لَجَّفَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لەدەوران دەوری بەرفراوان کرد.

**لَجَّـــفَ القـــومُ مِكْيـــالهم أو بئـــرهم**:

خەڵكەكــە ئــامێری پێوانەكــەیان تەنەكـەو قـسناخ‌و ڕبەكـەیان فـراوان كردن یان بنكی بیرەكەیان فراوان بوو.

**اللَّجْفُ**: چاڵێكە لەلایەكی بیرو شتی واوە هەڵدەكەندرێ ٥ یان بیرێك ئاو لـەدووران دەوری داخـورێنی‌و بـن هـەڵۆلی بكـا بیكاتـە بـن كـەورگ ٥ ناوقەدی شیو.

**اللَّجْفَـــةُ**: ئەشــكەوت لــە كێــو دا ٥ بــەربێلای دەرگــا ٥ ســەر دەرانــی دەرگاو بن دەرانی.

**لَجْلَـجَ فـلان**: فلانكـەس لەقـسەكانی دا ڕاڕابــــوو، نــــەیتوانی مەبەســـت‌و نیازەكەی بگەیەنێ ٥ (فهو لَجْلاجٌ).

**لَجْلَجَ الشَّيْئَ في فيه**: شـتەكەی لـەدەمی دا هەڵــسوڕاندو هێنــای‌و بــردی بۆئــەوەی بیجــوێ‌و قــوتی بــدا ٥ دەگـوترێ: (لَجْلَجَ اللُّقْمَةَ) پاروەكـەی بـەناودەمی دا هێنـاو بـرد بۆئـەوەی قوتی بدا.

**لَجْلَـجَ فلانـاً عـن الـشَّيْئِ**: فلانكەسـی بـــەدەوری شـــتەكەدا هەڵـــسوڕاند بۆئــەوەی لەشــتەكە بگــرێ، لێــی بتاشێ.

**تَلَجْلَجَ**: بەمانا (لَجْلَجَ) دێ.

**اللَّجْلاجُ**: كەسێك زمان قورس بێ زمان ڕەوان نــەبێ بــەگرانی قــسەی بـۆ بكرێ.

**اللَّجْلَجُ**: تێكەڵ‌و پێكەڵ‌و خـوارو خـێچ ٥ دەگـوترێ: (أَلْحَـقُ أَبْلَـجُ والباطِـلُ لَجْلَجٌ).

**أَلْجَـمَ الدَّابَّـةَ**: وڵاخەكـەی لغـاو كـرد، لغاوی لەدەمی كرد.

**أَلْجَمَ الماءُ فلاناً**: ئاو گەیشتە بینە قاقای فلانكەس.

**أَلْجَمَ فلانـاً عـن حاجتـه**: فلانكەسـی لـە پێداویـــستییەكانی مـــەنع كـــرد ٥ دەگـوترێ: (تَكَلَّـمَ فَأُلْجِمَتُـهُ) قـسەی كردو بۆڕم دا.

**لُجَّمَةُ الماءِ**: ئاو گەیشتە بینە قاقای.

**اللِّجامُ**: لغاو؛ ئاسنێكە دەكرێتـە دەمـی ئەسـپەوە، دوایـی كـراوە بـەناو بـۆ هەموو قایشو قوڕو شێ لەگەڵی دایە ٥ دەگـوترێ: (لَفَـظَ لِجامَـهُ): دوای مانـــــدووبوونێكی زۆر وازی لـــــە پێداویستییەكانی خۆی هێنا ٥ (ك: ألجمة ولُجُمٌ ولُجْمٌ).

**اللَّجّامُ**: لغاو دروستكەر، لغـاو فـرۆش ٥ شــوێنی لغــاو لــەدەم‌و چــاوی ئەسپەكەدا.

**اللُّجْمَةُ**: كێوێك لە كێوەكانی نـاو زەوی نیـشانەیەك لەنیـشانەكانی زەوی ٥ كێـوی پانـەوە بـوو كـە زۆر گـەورە نەبێ ٥ لایەكی شیو و دۆڵ.

**لَجَنَ في المشي**: له ڕۆیشتن دا گرانو تەمبەڵ بوو ٥ (فهو وهي لجون).

**لَجَنَ وَرَقَ الشجر ونحوه لَجْناً**: گەڵای درەختەکەی تێکەڵ بەئاردو جۆو شتی وا کرد بۆئەوەی دەرخواردی حوشترەکانی بدا.

**لَجِنَ لَجَناً**: چلکن بوو.

**لَجِنَ لِلُشطُ في رأسه**: شانە لەناو قژی سەری دا هەڵنەسوڕا لەبەر چڵك.

**لَجَّنَ الورَقَ**: گەڵاکەی وردو هەنجن هەنجن کرد تاوای لێ هات لینچ بوو.

**تَلَجَّنَ الشَّيْءُ**: شتەکە لینچ بوو.

**تَلَجَّنَ الرأسُ**: سەرەکە شۆردراو لەچڵكو پلك پاك نەبۆوە.

**تَلَجَّنَ الرأسُ**: سەری چلکن بوو.

**اللَّجْنَةُ**: کۆمەڵێك ئادەمیزاد کۆببنەوە بۆکارێکی دیاریکراو ٥ کۆمەڵێك ئادەمیزاد ئەرکێکی تایبەتییان بخرێتە ئەستۆ و داوایان لێ بکرێ ئەنجامی بدا.

**اللُّجَيْنُ**: زیو.

**اللَّجِينُ**: کەفی دەمی حوشتر ٥ هەموو تێکەڵەیەك لە ئاردو خورما هاڕاو و شتی وا کە بەئاو ڕشێندرابێ تا لینچ بووبێ.

**لَحَبَ الطريق لُحوباً**: ڕێگاکە ئاشکراو ڕون بوو.

**لَحَبَ الشَّيْءَ**: لەشتەکەی داو شوێنکەی لێ کرد، یان بەهۆی لێدانو بڕینەوەوە شوێنکەی لەشتەکە کرد.

**اِلْتَحَبَ الطريقَ**: بەڕێگاکەدا ڕۆیی.

**اللاحِبُ**: ڕێگای ئاشکراو ڕون.

**اللَّحْبُ**: بەمانا (أللاّحِبُ) دێ.

**المِلْحَبُ**: زوبانی ڕەوان ٥ پیاوی جنێو فرۆشو زمان پیس، هەر کێردو چەقۆ و ئامێرێك شتی پێ ببڕدرێ یان تویکلی شتی پێ دامالدری.

**لَحَجَ إليه لَحْجاً**: پەنای بۆ برد ٥ مەیلی لای ئەوی کرد.

**لَحِجَ بالمكان**: پەنای بۆ برد ٥ کەیلی لای ئەوی کرد.

**لَحِجَ السيفُ وغيره لَحَجاً**: شمشێرەکە لە کالان دا ئاخێ بوو ٥ دەشگوترێ: (لَحِجَ الخاتَمُ في الأصْبُع) ئەنگوستیلەکە لەپەنجەدا ئاخێ بوو.

**لَحِجَ بالمكان**: لە شوێنەکەدا مایەوەو پێوەی ڕاهات ٥ دەگوترێ: (لَحِجَ في الأمر) چووە ناو ئیشەکەوە.

**لَحِجَ بينهم شرّ**: شەڕو هەرا لەناویان دا بەرپا بوو.

**لَحِجَ الشَّيْءُ**: شتەکە تەنگ بۆوە.

**لَحِجَ اللُّحْيُ**: پوکیو شوێنی لێ ڕوانی ددانەکان خوار بوو (فهو ألحَجُ).

**لَحْوَجَ عليه الأمر:** کارەکەی لێ تێکەڵ و پێکەڵ بوو.

**أَلْحَجَهُ اليه:** ناچاری کرد پەنا بۆ ئەو بەرێ ٥ خواری کرد.

**لَحَّجَ عليه الخَبَرَ:** هەواڵەکەی لێ پێچەوانە کردەوە ٥ ئەوەی پێی ڕاگەیاند پێچەوانەی ئەوەبوو کەلەدڵی دا بوو.

**إلْتَحَجَ إليه:** مەیلی کرد بۆلای ٥ دەگوترێ: (أتى فلان فلاناً فلم يجد عنده مؤمَّلاً ولا مُلْتَحَجاً) فلانکەس هات بۆلای فلان هیچ هیواو مەیلێکی لەلا نەبینی.

**تَلَحَّجَ عليه الأمْرَ:** پێچەوانەی ئەوەی لەدڵی دا بوو بۆی ئاشکرا کرد.

**إسْتَلْحَجَ البابُ أو القُفْلُ:** دەرگاکە یان قفڵەکە داخراو نەکرایەوە.

**اللُّحَجُ:** زیبکەو کوانولەی ناوچاو.

**المَلْحَجُ:** پەناگا ٥ دەربەندو تەنگڵ ٥ (ك: مَلاحِج).

**المَلحوجَةُ:** دەگوترێ: (خِطة ملحوجة) پلان و پروفایلێکی نارێک و پێکە ٥ هەروا ناوە بۆ ڕێگای تەنگەبەر لەکێودا ٥ (ك: ملاحِج).

**لَحَّتِ القرابةُ بيننا لَحّاً:** خزمایەتی نێوانمان نزیکتر بووەو باشتر پێکەوە لکاین ٥ دەگوترێ: (هو إبن عمي لَحّاً) ئەو کوڕی مامەو خزمی نزیکمە.

**لَحِحَت عينه لَحَحاً:** چاوی بەهۆی ڕیبۆقەوە پێکەوە نووساو هەڵنایە.

**ألَحَّ السَّحابُ:** هەورەکە بارانی بەردەوام بوو.

**ألَحَّ فلان على الشَّيْئِ:** فلانکەس لەسەر شتەکە بەردەوام بوو ٥ دەشگوترێ: (ألَحَّ عليه بالمسألة) لەداواکردن و سوال کردن دا زۆر نوزە درێژی کرد.

**تَلَحَّحَ:** بەمانا (ألَحَّ) دێ.

**اللاّحُّ:** دەگوترێ: (مكان لاحّ) شوێنێکی تەنگەبەرە ٥ (وادٍ لاحّ): شیو و دۆڵێکی چڕو نزاراوییە درەختەکانی تێک چڕژان.

**اللَّحَّةُ:** (خُبْزَة لَحَّةٌ) نانێکی وشکە.

**اللَّحوحُ:** جۆرە نانێکە لەوڵاتی یەمەن دەکرێ و بەماست و شیرەوە دەخورێ.

**المِلْحَاحُ:** بەمانا (اللّحوح) دێ ٥ دەگوترێ: (سحاب مِلْحاح) هەورێکە بارانەکەی بەردەوامە.

**لَحَدَ لَحْداً:** لەڕێگادا لایدا ٥ دەگوترێ: (لَحَدَ السهم عن الهَدَف) تیرەکە لەنیشانەکە لایداو نەیپێکا.

**لَحَدَ إليه:** مەیلی کرد.

**لَحَدَ فلان**: فلانكەس ستەمی كردو لەحەق لايدا.

**لَحَدَ في الدين**: تانەی لەئايين دا.

**لَحَدَ عَليّ في الشهادته**: عەلی لە شايەتيدانەكەی دا تاوانبار بوو.

**لَحَدَ اللّحْدَ**: گۆڕيچەی بۆ مردومكە هەلكەند.

**لَحَدَ الميّتَ**: مردووەكەی لەگۆڕيچەدا شاردەوە، ناشتی.

**ألْحَدَ السهمُ عن الهدف**: تيرەكە لەهەدەف لايدا.

**ألْحَدَ فلان**: فلانكەس لەحەق لايدا، شتێكی بەحەق دانا كەحەق نەبوو.

**ألْحَدَ في الحرم**: پيرۆزی حەرەمی شكاند، كاری نەگونجاوی لەحەرەمی مەككەدا ئەنجام دا.

**ألْحَدَ في الدين**: تانەی لەئايين دا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا﴾.

**ألْحَدَ الرجلُ**: پياوەكە ويرە ويرو كێشەو دەمەدەمێ كرد.

**ألْحَدَ اللّحْدَ**: گۆڕيچەی هەلكەند.

**ألْحَدَ الميت**: مردوەكەی لەگۆڕيچەدا شاردەوە.

**ألْحَدَ بفلان**: گاڵتەی بەفلان كردو شتی بۆ هەڵبەست.

**إلْتَحَدَ إليه**: مەيلی بۆلای كردو چووە ژێر باڵی‌و هانای بۆ برد ٥ (فهو ملتحد).

**إلْتَحَدَ في الدين**: تانەی لەئايين دا.

**اللاحِد**: (قبر لاحد) گۆڕی وا گۆڕيچەی هەبێ.

**اللّحْدُ**: كونێكە لەلايەكی گۆڕەكەوە هەڵدەكەندرێ مردووەكەی تێدەخرێ ٥ (ك: ألحاد ولحود).

**المُلْحَدُ**: بەمانا (اللّحْدُ) دێ.

**المُلْحِدُ**: تانەدەر لە ئايين‌و بێدين دەرچوو لەئايين ٥ (ك: مُلْحِدون وملاحِدَة).

**لَحَزَهُ لَحْزاً**: ئيلحاحی لێ كرد.

**لَحِزَ فلان لَحَزاً**: فلانكەس ڕژدو چروك بوو ٥ دڵتەنگ بوو.

**تلاحَزَ القومُ**: خەڵكەكە قسەيان تێك گێڕايەوە ڕەدی يەكتريان دايەوە.

**تلاحَزَ الصّبيانُ**: منداڵەكان شەڕە شيعريان كرد.

**تلاحز الشجرُ**: درەختەكە تێك چرژاو چووە ناويەكەوە.

**تَلَحَّزَ فلان**: فلانكەس ڕژدو چروك بوو.

**تَلَحَّزَ عنه**: لێی دواكەوت ٥ چاكی داوێنی هەڵكرد، قۆڵی لێ هەڵكرد بۆ شەڕ كردن يان بۆسەفەر كردن.

**تَلَحَّزَ فَمُهُ**: بەهۆی خواردنی هەنارو شتی واوە ئاوی شيرين كەوتە ناو دەميەوە.

**المَلْحَزُ**: دەربەندو تەنگڵ ٥ (ك: مَلاحِز) ٥ دەگوترێ: (وقعوا في الملاحِز).

**لَحِسَ الإناءَ لَحْساً**: قاپەکەی بەپەنجە یان بەزوبان لستەوە.

**لَحِسَ الدودُ الصوفَ لَحْساً**: کرمەکە خوریەکەی خوارد ٥ دەگوترێ: (لَحِسَ الجَرادُ الخِضرَ والشّجَرَ) کوللە بێتان سەوزایی ڕوەك و درەختی خوارد.

**اَلحَسَتِ الأرضُ**: زەوی سەوز بوو ڕوەك و گیاو گژەکەی سەری دەرهێنا.

**اَلحَسَ الماشيةَ**: کەمێك ئاژەڵەکانی لەوەڕاندن.

**اِلتَحَسَ منه حَقّهُ**: مافی خۆی لێ ستاند.

**اللاحِسَةُ**: دەگوترێ: (سنة لاحِسة) ساڵێکی قات و قڕی و نەهات بوو، هەرچی ڕوەك و سەوزایی هەبوو هەمووی کڕاندەوە ٥ دەگوترێ: (أصابتهم لواحِسُ) ساڵانی قات و قڕی یەخەی گرتن و هەرچی بژێو و بەروبوومیان هەبوو لرفیان دا.

**اللاحوس**: نەگبەتی و شوم ٥ حەریص و سوور بوو لەسەر مەبەست.

**اللُحَسُ**: ئەو جروزەو تەرزەو گلۆکەی بەسەر ڕوەك و گیاو گژەوە دەردەکەوێ.

**اللُحْسَةُ**: دەگوترێ: (ما لك عندي لُحْسَةٌ) هیچت لای من نیە.

**اللُحُوسُ من الناس**: کەسێك بەشوێن شیرنایەتی دا بگەڕێ وەکوو مێش.

**اللَحُوسُ**: ئەوسن و زۆرخۆر ٥ مرۆڤی زۆرخۆرو ئەوسن.

**المِلْحَسُ**: حەریص و سووربوو لەسەر هەڵوێست و مەبەست ٥ ئەوەی هەرچی بەردەستی بکەوێ و دەسەڵاتی بەسەردا بڕوا لرفی بداو بۆ خۆی کۆنترۆڵ بکا ٥ ئازاو چاونەترس ٥ (ك: مَلاحِس).

**المَلْحَسُ**: بەمانا (اللُّحَس) دێ ٥ شوێنی لستنەوەو ڕامالین ٥ دەگوترێ: (تركته بملاحِس البقر أولادَها) لە شوێنێکی ڕوتەن و چۆڵ و هۆڵ دا جێم هێشت وەکوو چۆن مانگاکێوی بێچوەکانی لەشوێنی چۆڵ و هۆڵ دا نەبێ دانانێ.

**لَحَصَ في الأمر لَحْصاً**: چووە ناوکارەکەوە، ملی لەکارەکە نا.

**لَحَصَ فلاناً عن كذا**: فلانکەسی لەو شتە پشت سارد کردەوە ٥ ژێوانی کردەوە.

**لَحِصَت عينه لَحَصاً**: پێڵوی چاوی بەهۆی ڕیپۆق بەیەکەوە نووسا ٥ لێواری پێڵوی چاوی وێکهاتەوە، هەڵگەڕایەوە.

**لَحَّصَ في الأمر**: لەکارەکەی دا

تونـدڕەوی نوانـد ٥ ڕێبـازی ژیـانی بەرتەسك کردەوە.

**لَحَّصَ فلاناً عن كذا:** فلانکەس لەو شتە پشت سارد کردەوە ٥ فێری تەمبەڵی کرد.

**لَحَّصَ الكتابَ:** کتێبەکەی جزو بەند کرد.

**إِلْتَحَصَ الأمْرُ:** کارەکە قورس بوو، پتەو بوو.

**التَحَصَتْ عَيْنُهُ:** چاوی نووسان.

**التَحَصَت الإبرة:** دەرزییەکە کونەکەی گیرا.

**الـتَحَصَ فلانـاً الى الأمـر:** فلانکەسـی ناچار کرد بۆ کارەکە.

**التَحَصَ فلاناً عـن كـذا:** فلانکەسی لە فـلان شـت پـشت سـارد کـردەوە ٥ لەکردنی فلانشت دا تەمبەڵی کرد.

**الــتَحَصَ الــشَّيْئُ فلانـــاً:** شــتەکە بەفلانکەس دا چوو، شـتەکە چووە ناو جەستەیەوە.

**إلْـتَحَصَ البيـضةَ ونحوهـا:** ئـەوەی نـاو هێلکەکەی هەڵقوڕانـد ٥ خواردیـەوە ٥ دەگـوترێ: (الـتَحَصَ الـذئب عـينَ الـشاة): گورگەکـە چاوی مەڕەکـەی کوێر کردو هەڵیلوشی.

**لَحَـاصِ:** ناخۆشـیو بـەڵاو کارەسـات ٥ ساڵی قاتو قڕی.

**المَلْحَصُ:** پەناگاو شوێنی تێداحەوانەوە.

**لَحَـطَ المكـانَ لَحْطـاً:** شـوێنەکەی مـاڵیو بەئاورشـاندیو پـاکی کـردەوە ٥ (فهـو لاحِطٌ).

**التَحَطَ:** رقی هەڵسا.

**لَحَظَـهُ بـالعين واليـه لَحْظـاً ولَحَظانـاً:** بەتیلـەی چـاو سـەیری کـرد ٥ (فهـو لاحِـظ ولحّـاظ، وهـي لاحِظـة) ٥ (ك: لواحِظ) ٥ دەگـوترێ: (أنا عنده محفوظ وملحوظ): ئەمن پـارێزراوو چـاودێر کراوم بەچاوی پارێزگاریی.

**لاحَظَه ملاحظة ولحاظاً:** چـاودێری کـردو سەرنجی لـێ دا.

**لاحظَ عليه كذا:** ڕەخنەی لـێ گرت.

**تلاحَظَا:** هەریەکە لەودوانـە تێبینیـان لەسەر یەکتر هەبوو.

**اللِحـاظ:** قولینـچکی چـاو، تیلـەی چـاو بەلای لاجانگەوە ٥ (ك: لُحُظٌ).

**اللَّحْظَـةُ:** چـاوتروکاندنێك ٥ ماوەیـەکی کەم بەئەنـدازەی چـاوتروکاندنێك ٥ دەگوترێ: (سكت عن الكلام لحظة).

**الملاحَظَـةُ:** سـەرنجدانی شـت بـە تیلـەی چـاو ٥ سـەرنـجو ڕاوبۆچـون لەسـەر شــت ٥ چــاودێری کردنــی شــتو ســـەرنجدانی حـــاڵو ومزعـــیو تۆمـــارکردنی دیاردەکـــانی بـــۆ مەبەستی زانیاری، وەکوو چاودێری

کردنــی گەشــەکردنی ڕوەك یــان هەڵــچونی بورکــانو تێکــەوە هاویــشتنی شەپۆلەکانی دەریـا یـان جـەو جـوڵی ئەسـتێرەو چـونیەتی ڕۆیــشتنەکانیان ٥ یــان چـاودێری حاڵەتی نەخۆشیو چارسەرەکانیو کاردانەوەیان لەسەر نەخۆشەکە.

**المَلْحَظ**: بەمانا (اللَّحظ)دێ.

**الملحوظــــة**: وشــەیەکە دادەنــرێ لەپــەراوێزی قــەراخی نوســراوی ســەرکتێب بەمەبەســتی ئاگــادار کردنـەوەی نووسەر لەهەڵەو کـەمو کورییەکانی.

**لَحَــفَ القمــرُ**: مـانگ چـووە حاڵـەتی مەحاقەوە ٥ نالی دەڵێ:

لەدەوری تۆیە ئەی خورشیدی پرتەو بەخشی سەوکەردان
کــە نــالی وا لــە حــاڵەتی مــەحاقی مــاهی نــەو دایــە

**لَحَفَ فلاناً**: فلانکەسی بەلیفە داپۆشی.

**لَحَفَ فلاناً الثوْبَ**: کراسی لەبەر فلانکەس کرد ٥ دەگوترێ: (لَحَفَهُ فَضلَ لحافـه): بەنوێنە زیادەکەی داپۆشی.

**لَحَـفَ النـار الحَطَـبَ**: داری خـستنە سـەر ئاگرەکە ٥ داری بەئاگرەکەوە نا.

**لَحَــفَ اللحــمَ عــن الحیــوان**: گۆشــتی حەیوانەکەی گرو، گۆشتەکەی داماڵی.

**لَحَفَ فلاناً بِجُمْع کفـه**: بەهـەموو دەسـتی لەفلانکەسی دا، مستەکۆڵەی پێ کێشا.

**لَحَفَ فلاناً سهماً وبه**: تیری لەفلانکەس دا تیری پێوەناو هەنگاوتی.

**اللَّحظَـةُ**: چـاوتروکاندنێك ٥ ماوەیـەکی کەم بەئەنـدازەی چاوتروکاندنێك ٥ دەگوترێ: (سکن عن الکلام لحظة).

**لَحَــفَ اللّحــافَ**: لێفـەی دروسـت کـرد ٥ لێفەی درو.

**اَلحَـفَ الـسائِلُ**: سـوالکەرەکە ئیلحـاحی کـرد بـۆ شـت وەرگـرتن یـان سـواڵی کــردو پێویستیــشی پێــی نــەبوو چـونکە دەوڵەمەنـد بـوو ٥ قورئـان دەفــەرموێ: ﴿لاَ یَــسْألُونَ النّــاسَ إلْحَافًا﴾.

**اَلحَفَ فـلان**: فلانکـەس داوێنـی بەسـەر زەوی دا ڕاکێـشاو فیـزو تەکـەببوری کرد ٥ بەدامێنی کێودا ڕۆیی.

**اَلحَفَ به**: زیانی پێ گەیاند.

**اَلحَفَ فلاناً**: لێفەی بۆ فلانکەس کڕی.

**اَلحَـفَ ضَـیْفَهُ**: میوانەکـەی پـێش خـۆی خـست، خزمـەتی کـردو خواردنـە خۆشەکانی بۆ ئەو دانا.

**اَلحَــفَ شــارِبَهُ**: سمێڵــی زۆر کــورت کردنەوە.

**اَلحَـفَ فلانـاً الثـوبَ**: کراسـی لەبـەر فلانکەس کرد.

**لاحَفَـهُ**: چـووە بـن بـاڵیو وەگـری بـوو کەوتە گەڵیو لێی جیانەبووەوە.

**لَحَفَ فلان:** فلانكەس داوێنی لەزەوی خشاند بەسەر زەوی دا رایکێشا بەشێوەی لوتبەرزیو خۆبەزلزانی.

**التَحَفَ لِحافاً:** لێفەی بۆ خۆی درو.

**التَحَفَ باللحاف:** لێفەی بەخۆی دادا ٥ خۆی بە لێفە داپۆشی ٥ دەگوترێ: (التَحَفَت الدابّة بالسمن): ولاخەکە بەبەز خۆی داپۆشی.

**تَلَحَّفَ لِحافاً:** لێفەی بەخۆی دا دا.

**اللِحاف:** هەرشتێك بەخۆدا بدرێو خۆی پێ داپۆشی لەکاتی نوستن دا ٥ پۆشاکی سەر پۆشاك، وەکوو جبەو عەباو پاڵتو ٥ پارچە قوماشێکی ناواخن کراو بە لۆکە لەکاتی نوستنو پاڵکەوتن دا بەخۆدادەدرێ ٥ (ك: لُحُفٌ).

**اللَّحْفُ:** دامێنی کێو، بنی کێو.

**المِلْحَفُ:** پۆشاکێك کەلەسەر هەموو پۆشاکێکەوە لەبەر بکرێ وەکوو جوبەو عەباو شتی وا.

**المِلْحَفَةُ:** بەمانا (المِلْحَفُ) دێ ٥ عەبای ئافرەت، کە ئافرەت لەسەر هەموو پۆشاکێکەوە لەبەری دەکاو خۆی پێ بالاپۆش دەکا.

**لَحَقَ الفَرَسُ لحوقاً:** ئەسپەکەی کزو لاواز بوو ٥ دەگوترێ: (لَحَقَ بَطْنُهُ): ورگی بچوك بۆوە.

**لَحِقَ الثَمَنُ أو اليَمينُ فلاناً:** نرخەکەی کەوتە سەر، سوێندی کەوتە سەر.

**لَحِقَ به لحاقاً وَلَحَقاً:** پێی گەیی ٥ (لَحِقَ به لُحُوقاً): پێوەی نووسا.

**ألْحَقَ به:** پێی گەیی.

**ألحق فلاناً به:** فلانکەسی شوێن ئەو خست ٥ بەدوو ئەودا ناردی ٥ دەگوترێ: (ألحق القائِفُ الولد بأبيه): سەرناسو قائیفەکە منداڵەکەی پاڵ باوکی داو دوای سەرنجدانی خۆی وتی ئەم منداڵە کوڕی ئەوپیاوەیە لەبەر لێکچونی دیاردەی نێوانیان.

**ألحَقَ فلاناً فلاناً:** فلانکەسی کردە کوڕی فلان ٥ فلانکەسی والێ کرد بکاتە فلان.

**التَحَقَ به:** پێی گەیی ٥ پێوەی نووسا، چووە پەنای ئەوو پاڵی بەئەوەوە دا.

**تلاحَقَتْ المطايا ونحوها:** کاروانەکان یەك بەدوا یەك دا هاتنو بەیەك گەیشتن ٥ دەگوترێ: (تلاحق القَوْمُ): خەڵکەکە گەیشتنە یەکتر.

**تلاحَقَتْ الأخبار وأحوال القوم:** هەواڵەکانو روداوەکان یەك بەدوو یەك دا هاتن.

**استَلْحَقَ فلاناً:** فلانکەسی بەکوڕی خۆی داناو پاڵ خۆی دا.

**اللّحِقُ:** (أبو لاحق): بازو هەڵۆ.

**اللاّحِقَــةُ:** میــوه چـینی دووەمجـاری، دووەم بەری میوه ٥ میوه کەپێدەگا یەکەم چینی تا دووەم چینی ٥ (ك: لواحق).

**اللّحَـقُ:** ئـەوەی دوای شـتێکی تـر دێ ٥ پاشکۆی کتێبو شتی وا دوای ئەوەی دانــەرێك لــەدانانو نووســینی کتێبەکــەی دەبێتــەوە هەنــدێ تێبینــیو هەڵـەبڕیو پڕکردنـەوەی کەمو کوڕی دەکاتـە پاشـکۆیەك یـان زیاترو دەیخاتە کۆتایی کتێبەکـەی ٥ لــەبواری قــانونی دەولی دا وشــەی (اللُّحَق) بـەو حـوکمو شیکردنەوانە دەگـوترێ: (کـە دەکرێنـە پاشـکۆی ڕێککەوتنامە نێو دەوڵەتییەکە یان هــی برگەیــەکی تایبــەتی ئــەو موعاهەدەیــە ٥ کەسـێك کرابێتــە کوڕی یەکێك یان کچی یـەکێك واتـە نەزانــدرێ بــاوکی کێیــە ٥ کــوڕی بــاوکی خــۆی نــەبێ ٥ روبــەرێکی شـیوو کێـو وشـك بوبێتـەوەو تـۆوی پێـوە کرابـێ بـۆ کـشتوکاڵ ٥ (ك: ألحاق).

**المُلْحَقُ:** لەبواری قانونی نێودەوڵـەتی دا فەرمانبەرێکــــە لەســــــەفارەتی دەوڵـەتێك دا دادەمـەزرێ لـەکارێکی تایبــەتی دا ٥ وەکــوو مولحــەقی عەســـکەری مولحـــەقی ســـەقافی مولحەقی ڕۆژنامە نووسی ٥ پـەڕێك یان زیاتر لە ڕۆژنامـە یـان گۆڤارێـك دوای دەرچوونی ژمارەکە پاشکۆکەی چـاپو پــەخش دەکــرێ ئەمــەش بــەهۆی هــەواڵێکی گــرنگ کــە پێویست دەکا زوو بڵاوبکرێتەوە.

**لَحَـكَ الـشَّيْءَ بالـشَيْءِ لَحْكـاً:** شـتەکەی بەشتەکەوە نووساند ٥ (لاحَـكَ الـشَّيْءَ بالشَّيْءِ): شتەکەی بەشتەکەوە نوساند، جۆشــی دا، دەگــوترێ: (لوحِــكَ فَقَــار ظهــره): فەقــەرەکانی پـشتی چـوونە ناویەکەوە.

**تلاحَـــكَ الـــشَّيْءُ:** شــتەکان چــونە ناویەکــەوە ٥ دەگــوترێ: (تلاحــك البنيانُ): دیوارەکە چووە ناویەکەوەو تێکەڵ کێش بوو ٥ هەروا دەگوترێ: (دابة مُتَلاحِكَة): وڵاخێکـی جەسـتە دامەزراوو تێکسمڕاوو بەهێزە.

**لَحْلَحَ القومُ:** خەڵکەکە لەشوێنی خۆیان جێگیر بوونو مانەوە، زێدی خۆیـان جێ نەهێشت.

**تَلَحْلَحَ القوم:** خەڵکەکە لەزێدی خۆیان جێگیر بونو جێیان نەهێشت.

**تَلَحْلَحَ فلان عن المكـان:** فلانکـەس ئـەو شوێنەی بەجێ هێشت.

**اللَّحْلَحُ**: شوێنی تەنگەبەر ٥ (خبزة لَحْلَحَ): نانی وشك.

**لَحَمَ الشَّيْءَ لَحْماً**: شتەکەی پێکەوە نووساند، جۆشی دا ٥ دەگوترێ: (لَحَمَ الصائغ الذهب والفضة): ئاڵتونچییەکە پارچە زێڕەکەی لەحیم کردو شکاویەکەی چاك کردەوە.

**لَحَمَ الأمْرَ**: کارەکەی بناوان شێل کرد بەرێكو پێکی ئەنجامی دا.

**لَحِمَ العَظْمَ لَحْماً**: گۆشتی لەئێسقەکە داماڵی.

**لَحَمَ القومَ**: گۆشتی دەرخواردی قەومەکە دا ٥ (فهو لاحِمٌ).

**لَحَمَ بالمكان لَحَماً**: چووە ناو شوێنەکە.

**لَحِمَ الرجُلُ**: پیاوەکە حەزی لەگۆشت بوو ٥ زۆری گۆشت خواردو پێی توشی نەخۆشی بوو ٥ (فهو لَحِمٌ): دەگوترێ: (لَحِمَ الصَّقْرُ ونحوه): بازو هەڵۆکە حەزی لەگۆشت بوو.

**لَحِمَ الرَّجُلَ**: زەبری ئاڕاستەی پیاوەکە کرد گۆشتی هەنگاوت، لەگۆشتی دا ئێسقانی بەرنەکەوت ٥ لەپیاوەکە نزیك بۆوە چووە پەنایەوە شانی بەشانییەوە نا.

**لَحُمَ فلان لَحامَةً**: فلانکەس گۆشتن، قەڵەو بوو ٥ (فهو لَحِمٌ).

**لَحُمَت الدابة لَحامَةً ولُحُوماً**: وڵاخەکە گۆشتی زۆر بوو قەڵەو بوو ٥ (فهي لَحِمة).

**ألحَمَ الرجلُ**: پیاوەکە بوو بەخاوەن گۆشت ٥ لەماڵی دا گۆشت زۆر بوو.

**ألحَمَ الزَرْعُ**: کشتوکاڵەکە دانەوێڵەی تێدا پەیدابوو، هاتە بەر.

**ألحَمَ بالمكان**: لەشوێنەکە مایەوەو دڵی پێوەی نووسا ٥ دەگوترێ: (ألحَمَتْ الدابة): وڵاخەکە راوەستاو نەڕۆیی.

**ألحَمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی پێکەوە لکاند.

**ألحَمَ الثوبَ**: قوماشەکەی چنی، دەشگوترێ: (ألْحِمْ ما أسديت): ئەوەی دەستت پێ کردووە تەواوی بکە.

**ألحَمَ القومَ**: گۆشتی دەرخواردی خەڵکەکە دا ٥ دەشگوترێ: (ألحَمَه عِرْضَ فلان): رێی خۆش کرد بۆئەوەی جنێو بەناموس‌و شەرەفی فلان بدا.

**ألحَمَ بَصَرَهُ كذا**: چاوی تێ بڕی‌و بەچاو هەنگاوتی.

**ألحَمَ بين بني فلان شراً**: شەڕو ئاژاوەی بۆ خێڵی فلان نایەوە.

**لاحَمَ الصَّدْعَ**: درزەکەی پڕکردەوە ٥ چاکی کردەوە ٥ لەحیمی کردەوە ٥ دەگوترێ: (لاحَمَ بين الشيئين): دوشتەکەی پێکەوە نووساند.

لاحَمَ الشَّيْءَ بالشَّيْءِ: شتەکەی بەشتەکەوە نووساند ٥ (فهو مُلاَحَمٌ): ئەوشتە پێکەوە لکێندراوە ٥ دەشکوترێ: (حَبْلٌ ملاحم): حەبلێکە گشت بادراوە.

التَحَمَ الجرحُ: برینەکە وێکهاتەوە چاکبۆوە، گۆشتەوە زونی هێنایەوە.

التَحَمَتْ الحربُ: شەرەکە گەرم بوو پەرەی ساند ٥ دەشکوترێ: (التَحَمَ الجيشان): دوو سوپاکە پەلاماری یەکیان داو تێك چرژان.

تلاحَمَتْ الأشياء: شتەکان پێکەوە لکان‌و پێکەوە چەسپان.

تلاحَمَتِ الأشياءُ: شتەکان پێکەوە لکانەوە دوای ئەوەی لێك ترازابوون.

تَلاَحَمَتِ الشَجَّةُ: برینەکە گۆشتەوەزونی هێنایەوە.

اسْتَلْحَمَ الطريقُ: ڕێگاکە بەرفراوان بوو.

اسْتَلْحَمَ الزرعُ: کشتوکاڵەکە تێك چرژا گەشەی کردو لێك هالا.

اسْتَلْحَمَ الشَّيْءَ: شوێن شتەکە کەوت.

اسْتَلْحَمَ الرجلُ الطريق: ملی ڕێگاکەی گرت‌و پێیدا ڕۆیی بەری نەدا ٥ یان بەپانایی ڕێگاکە دا ڕۆیی، ڕێگا پانەکەی گرتەبەر.

اسْتُلْحِمَ فلان: فلانکەس لەشەڕدا دوژمن دەوری گرت.

الإلتحام: لەبواری زانستی (الأحياء)دا بریتییە لە یەکگرتنی چەند ئەندامێك کەنەوعەکانیان جیابێ.

اللاحِمُ: گۆشت خۆر چ ئادەمیزاد بێ یان گیانلەبەری تر ٥ (ك: اللّواحِم) ٥ هەروا بەمانا خاوەن گۆشت دێ.

اللّحام: مادەیەك شتی پێ لەحیم بکرێ ٥ شتی پێ پێکەوە بنووسێندرێ.

اللّحَامَةُ: پیشەی شت لەحیم کردن.

اللّحّامُ: گۆشت فرۆش ٥ یان کەسێك پیشەی شت پێکەوە لەحیم کردن بێ.

اللّحْمُ: گۆشت ٥ ئەومادە ماسولکەیی‌و نەرمەی نێوان پێست‌و ئێسقان ٥ دەگوترێ: (أكَلَ لحم فلان): غەیبەتی فلانکەسی کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا﴾: اللّحِمُ: (بيت لَحِمٌ): ماڵێکی گۆشت زۆر ٥ گۆشتیان زۆرە ٥ ماڵ‌و خێزانێك زۆر غەیبەت بکەن ٥ دیاردەی غەیبەت کردن لەناویان دا بەربلاو بێ ٥ (باز لَحِمٌ): بازێکی گۆشت خۆرە یان زۆری حەز لەگۆشتە.

اللّحْمَةُ: کوتە گۆشت ٥ ئەوەی بازو هەڵۆ لەنێچیرەکەیان دەیخۆن ٥

لەبواری قوماش دا ناوە بۆ ئەو هەودایانەی دەگرێن بەتێوەدانو پۆ ٥ هەروا ناوە بۆ خزمایەتی.

**اللُّحْمَةُ:** کوتە گۆشت ٥ ئەوەی بازو هەڵۆ لەگۆشتی نێچیرەکەیان دەیخۆن.

**لُحْمَةُ جلدة الرأس:** ئەو پەردە تەنکەی ژێر پێستی سەر ٥ لەبواری قوماشو شتی وا ناوە بۆ تێوەدانو پۆ ٥ هەروا ناوە بۆ خزمایەتی ٥ دەگوترێ: (بينهما لُحْمَةُ نسب): لەنێوانیان دا خزمایەتی نەسەبو نەژاد هەیە.

**اللَّحِيمُ:** دەگوترێ: (هذا الكلام لحيم هذا): ئەو قسەیە وەکوو ئەو قسەیە وایەو لەوشێوەیە.

**المتلاحِمة:** برینێك گۆشتی سەر ببڕیو ئێسقانی نەشکاندبێو دوایی وێکهاتبێتەوەو گۆشتەوەزونی هێنابێتەوە.

**المُلْتَحِمُ:** لەبواری زانستی (الأحياء)دا بریتییە لە یەکگرتنی دو ئەندام یان زیاتر بەبێ ئەوەی یەك جۆربن.

**المُلْتَحِمَةُ:** پەردەی ناوەوەی پێڵوی چاو.

**المُلْحَمُ:** هەر قوماشێك رایەڵو تێوەدانی لێك جیابن، یان بەم شێوە رایەڵی خوری بێو تێوەدانو پۆی لۆکەبێ یان بەشێوەی تر رایەڵ ئاوریشم بێو تێوەدان نایلۆن بێ.

**المَلْحَمَة:** شەڕو کوشتاری سامناك ٥ گۆڕەپانی شەڕەکە بەرهەمێکی چیرۆك ئامێزە دابو نەریتی تایبەتیو یاساو رێسای خۆی هەیەو تێیدا بەرێزەوە باسی پاڵەوانو پاشاو خوداوەندەکانیان دەکرێو بەشێوەی ئەفسانەو خوڕافاتی سەر سوڕهێنەر، وادەبێ بەشیعر ئەدا دەکرێ وەکوو ئەلیازەی ئیفریقیەکانو شانامەی فارسی ٥ وایش دەبێ بەپەخشان دەگوترێ وەکوو ژینامەی عەنتەرە.

**لَحَنَ في كلامه:** لەقسەکانیدا زمانخواریو هەڵەکردن دیاربوو ٥ وشەکانی بەهەڵە خوێندەوەو پەیڕەوی یاساو رێسای زانستی نەحوی نەکرد.

**لَحَنَ الرجلُ:** پیاوەکە بەزمانی زگماکی خۆی ئاخاوتنی ئەنجام دا ٥ دەشگوترێ: (لَحَنَ بِلَحْنِ بني فلان): بەشێوە زاراوەی هۆزی فلان قسەی کرد.

**لَحَنَ لَحْناً:** قسەیەکی لەگەڵ دا کرد، ئەو لێی حاڵی بوو جگە لەو خەڵکی تر تێی نەگەیشتن.

**لَحَنَ فلان لَحناً**: فلانكەس زیرەك بوو لە بەلگە هێنانەوەدا.
**لَحِنَ قولَه لَحناً**: لەقسەکەی حالّی بوو.
**اَلْحَنَ في كلامه**: لەقسەكانی دا هەڵەی کرد.
**اَلْحَنَ فلاناً القَوْلَ**: قسەکەی لەفلانكەس گەیاند.
**لاَحَنَه**: بەشێوە زاراوەیەك قسەی لەگەڵ دا کرد ئەو لێی حالّی بێ‌و کەسانی کە تێی نەگەن.
**لَحَّنَ في قِرَائِتِهِ**: بەدەنگی مۆسیقای بۆ گۆرانییەکە دانا.
**لَحَّنَ فلاناً**: فلانكەسی بەهەڵە دانا لەقسەکردنەکەی دا.
**اللَّحْنُ**: شێوەزاراوە ٥ دەگوترێ: (هذا كلام ليس في لحني ولا من لحن قومي): ئەمە گوفتارو قسەیەکە لەشێوەزمانی منو شێوەزمانی نەتەوەکەم نیە.
**لَحْنُ القول**: مانای قسەکەو ئەوەی بیسەر بە تێفکرینو سەرنجدان لێی حالّی دەبێ ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ ٥ لەبواری مۆسیقادا وشەی (لَحن) بەمانا دەنگی مۆسیقی کە دانراوە بۆ گۆرانیو سرودەکە دێ دەگوترێ: (فلان لايعرف لحن هذا الشعر): فلانكەس شێوە مۆسیقای ئەم شیعرە نازانێو نازانێ بیکاتە گۆرانیو بیلێ ٥ (ك: ألحان ولحون).
**اللَّحَنُ**: زمان، شێوە زاراوە ٥ گوتراوە: (إنَّ القرآن نزل بلحن قريش): قورئان بەشێوە زاراوەی قورەیش نازڵ بووە ٥ هەروا وشەی (اللَّحن) بەمانا زیرەکی دێ.
**اللُّحَنَة**: کەسێك زۆر لەحنو شێوە زاراوە بزانێ.
**الملاحِنُ**: لەغەزو موعەمما کەشیکردنەوەیان پێویستی بەزیرەکی هەبێ.
**لَحَا الشَّجَرَةَ والعَصَا لَحْواً**: توێکڵی درەختەی داماڵی.
**لحا فلاناً**: لۆمەو سەر زەنشتی فلانی کرد ٥ (فهو لاح وهي لاحنة).
**لَحَى الشجرة والعصا لَحياً**: دارەکە یان عەصاکەی داماڵی توێکڵەکەی لێ کردەوە.
**لَحَّى اللهُ فلاناً**: خودا نەفرینی لەفلان کردو لەڕەحمەتی خۆی دووری خستەوە ٥ (فهو مُلْحيّ وهي مُلْحية).
**اَلْحَى العودُ**: شوڕکەدرەختەکە کاتی ئەوەی هاتووە توێکڵی لێ بکرێتەوە.
**اَلْحى فلان**: فلانكەس کاری ناشیرینی ئەنجام دا، کاری وای کرد سەرزەنشت بکرێ.

**لاحَاهُ ملاحاةً ولِحاءً:** كێشەی لەگەڵ نایەوە سەرزەنشتی کرد.

**الْتَحَى:** دەگوترێ: (اِلْتَحَى الرجلُ): پیاوەکە بوو بە ریشدار.

**إلْتَحَى الغلامُ:** کورەکە ریشی ڕوا، ریشی هات.

**إلْتَحَى العودَ ونحوه:** توێکڵی لەشورکەکە کردەوە.

**تلاحَى الرجلان:** دوپیاوەکە کێشەیان کەوتە ناوەوەو جنێویان بەیەکتر دا.

**تَلَحَّى فلان:** فلانکەس بەشێك لە مێزەرو جامانەکەی بەبەرچەناگەی خۆی داهێنایەوە سەرو بەشێك لە روخساری خۆی داپۆشی.

**الألْحَى (رجل ألحى):** پیاوێکی ریش درێژە، ریش پانە.

**اللِّحَاءُ:** توێکڵی هەرشتێك ٥ دەگوترێ: (لا تدخل بين العصا ولِحائها) ٥ (ك: الحِية ولَحِيٌّ).

**لحاء التمرة:** توێکڵی دەوران دەوری دەنکە خورما ٥ هەروا وشەی (اللّحاء) ناوە بۆ پەردەی دەماغو پەردەی گورچیلە.

**اللِّحْيُ:** شوێنی لێ ڕوانی مو لەلا ڕومەت ٥ ئەو دوو ئێسقانەی ددانی پێوە ڕواون.

**لِحْيا الغدير:** ئەمبەرەو بەری زەلکاو کارێز ٥ (ك: لُحِيٌّ وَلِحَاءٌ).

**اللِّحْيانی:** (رجل لحياني): پیاوی ریش درێژو ریش پان.

**اللِّحيَةُ:** موی لا ڕومەتو چەناگە ٥ (واتە: ریش) ٥ (ك: لِحيً ولَحيً).

**لِحية التيس:** ڕوەکێکی کشتوکاڵییە ڕەگەکانی دەکوڵێنرێنو دەخورێن ٥ پێشی دەگوترێ: (ألفومی).

**المِلْحَاءُ:** ئەوەی توێکڵی پێ دادەماڵرێ.

**لَخَّ في كلامه لَخاً:** قسەکەی بەتێکەڵیو پێکەڵی هێناو بەزمانێکی خوارو خێچ قسەکانی کردن.

**لَخَّ الخَبَرَ:** هەواڵەکەی زانیو چووە بنجو بناوانی.

**لَخَّ فلاناً:** شەپلاغەی لەفلانکەس دا.

**لَخِخَتْ عينه لَخَخاً:** چاوی بەهۆی ریپۆقەوە پێکدانوسانون.

**التَخَّ العُشْبُ:** گیاو گژە کە تێکهاڵان ٥ دەشگوترێ: (اِلْتَخَّ عليه الامر): کارەکەی لێ تێکەڵو پێکەڵ بوو ٥ دەگوترێ: (سكرانٌ مُلْتخ): سەرخۆشێکە لەهیچ حاڵی نابێ چونکە عەقڵی لەدەست داوە.

**تَلاخَّ الوادي:** شیوەکە تەنگەبەر بوو، درەختی زۆرو چڕو پڕ بوو.

**اللَّخَة:** لوت ٥ (إمرأة لَخَّةٌ): ئافرەتێکی چلکنو بۆگەنە.

اللّخوخ: عەیبدار (أصل لَخوخ): بنیچەی نارەسەن.

لَخِصَتْ عینه: پێڵوی چاوی ئەستور بوون‌و گۆشتیان زۆر بوو بەشێوە سروشتی یان بەهۆی هاوسانەوە ◊ دەگوترێ: (لَخِصَ الإنسانُ فهو الخَصُ وهي لخصاء).

لَخَّصَ الشَّيْءَ: شتەکەی پوختە کرد، کاکڵەکەی گرت.

لَخَّصَ القولَ: قسەکەی کورت‌و پوخت کردەوە.

لَخَّصَ الشَّيْءَ: شتەکەی رونکردەوە ◊ دەگوترێ: (لَخَّصَ لي خَبَرَك): هەواڵ‌و حاڵ‌و وەزعی تۆی بۆرون کردمەوە جاردواجار هەواڵی تۆی بۆشی کرومەوە.

اللَّخِصُ (ضرع لَخِصٌ): گواندێنێکی قەڵەوو گۆشتنە بەناخۆشی شیری لی دەدۆشرێ.

اللَّخَصَةُ: بەزی چاو پێڵوی سەرو خوارەوەی چاو ◊ (ك: لِخاصٌ).

لَخَفَ فلاناً لَخْفاً: بەتوندی لە فلانی داو ئازاری پێگەیاند.

لَخَفَ عَيْنَهُ: لەچاوی خۆی دا ◊ بەدەست لەچاوی خۆی دا.

اللِّخافَةُ: بەردێکی تەنکی تیژە.

اللَّخْفُ: کەفی تەنك.

اللَّخْفَةُ: بەردێکی سپی درێژو تەنکە ◊ (ك: لخاف).

اللَّخْلَخانِيّ: پیاوێك نەتوانێ مەبەستی خۆی دەربڕێ.

اللَّخلخانية: زمانی ناعەرەبی‌و خوارو خێچ لەمئاخاوتن دا ◊ دەگوترێ: (أتانا رجل فيه لخلخانية) ◊ لەزاراوەی عەرەبی عومان‌و چەند شوێنێکی تردا نەگوتن‌و حەزف کردنی هەندێ پیتە لەوشەدا لەکاتی دەرچو لکان دا، بۆ نمونە لەوشەی (ماشاء الله)دا دەڵێن: (مشا الله).

لَخَمَ الشَّيْءَ لَخْماً: شتەکەی بڕی، بڕییەوە.

لَخَمَ وَجْهَهُ: شەپلاغەی لەدەم‌و چاودا.

لَخَمَ فلاناً: بەئەرکی قورس مەشغوڵی کرد.

لاخَمَهُ ملاخمةً ولِخاماً: شەپلاغەی لی دا.

التَخَمَ: بەکاری قورس مەشغوڵ بوو.

اللُّخْمُ: جۆرێکە لەماسی دەریا، لوتێکی مشاری هەیە لەهەر شتێك بدا دەیبڕێ، بەم جۆرە ماسییە دەگوترێ ماسی قیرش.

اللَّخَمَةُ: سەردەم ◊ نەفس قورسی، دلگرانی، دەگوترێ: (بالرجل لَخَمَةٌ): پیاوەکە دلگرانی پێوە دیارە.

لَخِنَ السِّقاءُ وغيره لَخَناً: بۆگەن بوو.

**لَخِنَ الرجل ولَخِنَت المرأةُ:** ئافرەتەکە بنهەنگڵو بن ڕەفیسكو شوێنی تێدا کۆبونەوەی چڵكو شتی وا لەجەستەیان دا بۆگەن بوو ٥ (فهو لَخِن والْخَنُ وهي لَخناء) ٥ لەبواری جنێودا دەگوترێ: (یا ابن اللخناء): هۆ کوڕی فاتە بۆگەن!.

**اللَّخَنُ:** ئەو سپاییەی بەسەری چوکی کوڕەوەیە پێش خەتەنەکردنی.

**لخاهُ لَخواً:** دەرمانی کردە لوتیەوە ٥ یان دەمیەوە.

**لَخِيَ لَخاً:** قسەی پڕو پوچی زۆر گوتن.

**لَخِيَ الشَّيْئُ:** شتەکە خوار بوو ٥ دەگوترێ: (لَخِيَ اللَّخيُ): لاشەویلەی خواربوو.

**لَخِيَ البَطْنُ:** ورگەکە لای خواروی داچۆڕا، شۆڕبۆوە.

**لِخِيَ العُقاب:** دالاشەکە دەندوکی سەرەوە لەهی خواروی درێژ تر بوو.

**لَخِيَ البعيرُ:** حوشترەکە ئەژنۆیەکی لەوی تری ئەستور تر بوو ٥ (فهو ألْخى وهي لَخواءُ).

**الْخاهُ:** هەوای کردە لوتیەوە یان دەمیەوە.

**التَخى فلان:** فلانکەس دەرمانی کردە لوتیەوە.

**التَخى الصَّبِيُّ:** منداڵەکە نانی تەڕکردو خواردی.

**اللَّخا واللَّخاءُ:** ئامێری شت هەڵمژین.

**اللَّخاء:** بژێوی منداڵ جگە لەشیر.

**المِلْخى والمِلْخاءُ:** بەمانا (اللِخا)دێ.

**لدَّ فلاناً لَدَّاً:** دوژمنایەتیەکەی فلانکەسی توند کرد.

**لَدَّهُ:** کێشەی لەگەڵ نایەوەو بەسەری دا زاڵ بوو ٥ (فهو لَدّاً ولادةٌ ولدودٌ).

**لَدَّ المريض لدّاً ولدوداً:** نەخۆشەکە زمانی خستە لایەکی دەمیەوەو دەرمانی کردە لایەکی تریەوە.

**لَدَّ فلاناً عن الأمر:** فلانکەسی لەکارەکە حەبس کرد.

**لَدَّ لَدَداً:** کێشەو دوژمنایەتیەکەی زۆر توند کرد ٥ (فهو لَدٌّ وهي لَدّاءُ).

**ألَدَّهُ:** دژایەتی کرد ٥ دەگوترێ: (ألَدَّبه): لەکێشەو دژایەتی کردنی دا توند ڕەو بوو ٥ پاشگوێی خست ٥ بەترومپاو شتی وا دەرمانی کردە ناو دەمیەوە.

**لادَّهُ مُلادةً ولِداداً:** لەکێشەو نیزاع لەگەڵ کردنی دا توند ڕەوی نواند.

**لَدَّدَهُ:** سەرسامی کرد.

**لَدَّدَهُ به:** هەڕەشەی لێ کرد ٥ قسەی ڕەقی ئاڕاستە کرد.

**اِلْتدَّ فلان:** فلانکەس بەترومپاو شتی وا دەرمانی خوارد.

**التدَّ عنه**: لێی لادا، مەیلی لای تری کرد ٥ دەگوترێ: (مالي عنه مُحتدّ ولا ملتدّ): هیچ چارەیەکم نییە.

**تلدَّدَ**: بەسەر سامی سەیری ئەم لاو ئەولای خۆی کرد، مایەوە، حەوق بوو.

**الألَدُّ**: دوژمنی کێشەکارو ئاشتی نەویست.

**اللَّدَدُ**: کێشەو جەدەلی زۆرو ملنەدان بۆ حەق‌و راستی ٥ ئەو دەرمانەی بە ترومپا دەکرێتە دەمی نەخۆشەوە ٥ نەخۆشییەکە توشی ناو دەم‌و قورگ دەبێ.

**اللَّدیدُ**: بەمانا (اللَّدودُ)دێ ٥ دیوی دەرەوەی ئەستۆ ٥ (لدیدا الفم): ئەملاو ئەولای هەرشتێك بێ ٥ دەگوترێ: (نزل لدیدی الوادي): لەمبەرەو بەری شیوەکە جێگیر بوو مایەوە.

**اللَّدیدة**: باخچەی سەوزی پڕگوڵ‌و گوڵزار.

**المُتَلَدِّدُ**: مل ٥ دەگوترێ: (ضربه علی متلدّده): لەئەستۆی دا.

**لدَسَه بیده لَدْساً**: بەدەستی لێیدا ٥ دەشگوترێ: (لَدَسَهُ بحجر): بەردی تێگرت، بەردی پیادا.

**الْدَسَتِ الأرض**: زەوییەکە کەمێك لەڕووەکەی دەرخست.

**اللَّدیس**: چڕوزەی ڕوەك ٥ گیاوگژ لەسەرەتای سەر دەرهێنانی لەزەوی.

**المِلْدَسُ**: دەسکە سندۆڵ ٥ بەردێکی گەورەیە دانەوێڵەی پێ ورد دەکرێ، پێی دەهاڕدرێ ٥ (ك: مَلاَدِس).

**لَدَغَتْهُ الحَیَّةُ لدْغاً وتَلْداغاً**: مار پێوەی دا، گەستی ٥ (فهي لادِغة وهو ملدوغ) ٥ (ك: لَدْغی ولُدَغاء).

**لَدَغَ فلاناً بکلمة**: قسەی توانج‌و تانەو تەشەری ناڕاستەی فلان کرد ٥ قسەی ناخۆشی پێ گوت ٥ دەشگوترێ: (أصابه منه ذباب لادغ): شەڕو ناخۆشی لەوەوە توشبوو.

**الْدَغَ فلاناً**: مارێکی لەفلان بەردا پێوەی بدا ٥ مارێکی بۆنارد بیگەزێ.

**اللَّداغة من الرجال**: کەسێك تانەو تەشەر لەناموسی خەڵك بدا.

**المِلْدَغُ**: پیاوێك داب‌و ڕەوشتی وابێ تانە لەناموسی خەڵك بدا.

**لَدَمَ الشَّیْئَ لَدْماً**: لەشتەکەی دا.

**لَدَمَ فلاناً**: شەپلاغەی لەفلان دا، یان شتی قورسی پیا کێشا شەقەی لێ هەڵساند تەپەی لێ هەڵساند ٥ (فهو لادِم) ٥ (ك: لَدَمٌ) ٥ دەگوترێ: (لَدَمت المرأة صَدْرَهَا): ئافرەتەکە لەسنگی خۆی دا (لَدَمَت

وجهها): لەدەمو چاوی خۆی دا.
**لَـدَمَ الثـوبَ**: قوماشـەكەی پینـەكردو دورییەوە.
**أُلْدِمَت عليه الحُمّى**: لەرزو تای بەردەوام بوو.
**لَـدَّمَ الثـوب والخُـفَّ**: قوماشـەكە یـان خوفەكەی پینەكرد.
**التدم الرجلُ**: پیاوەكە تێك چوو، شلەژا.
**إلْتَـدَمَت المـرأةُ**: ئافرەتەكـە لەسـنگی خۆی دا، لەدەمو چاوی خۆی دا.
**التـدم فلانـاً**: لەفلانكەسـی داو پـالی پێوەنا.
**تَلَدَّمَ الثوبُ**: كراسـەكە ڕزیو كـۆن بـوو كاتی ئەوەی هاتووە پینە بكرێ.
**تَلَدَّمَ الرجلُ الثوبَ**: پیاوەكە كراسەكەی پینەكرد.
**اللِّدامُ**: پینـە كـەكراسو شتی وای پـێ پینە بكرێ.
**اللَّـدْمُ**: دەنگی بـەرد كـە لەبەرزاییـەوە بەزەوی دەكەوێو دەنگێكی لـێ دێ، تەپەی لـێ دێ ٥ دەشگوترێ: (فـلان لــدم فــدم): فلانكــەس گێــلو نەحمەقە.
**اللَّدْمُ**: وشەیەكە عەرەب لەكاتی سوێند خـۆریو پەیمانبەسـتن دا دەیلـێن بەمەبەستی جەختكردنـەوە لەسـەر پەیمانەكەیان.
**اللَّدِيمُ**: قوماشی كۆنو ڕزیو، پینەكراو.
**المِلْـدَامُ**: بەردێكـە دانەوێڵـەو شـتی وای پێ دەهاڕدرێ.
**المُلَـدَّمُ**: (ثـوب مُلَـدَّم): قوماشـە كـۆن، كراسەكۆن.
**المِلْـدَمُ**: بـەمانا (الملــدامُ) دێ ٥ گێلـی گۆشتنو قەڵەو ٥ (أم مِلْدَم): نازناوی لـەرزو تایـە ٥ دەگـوترێ: (أخَذَتْـهُ مِلْدَم).
**لَدُنَ الشَّيْءُ لدانة ولدونة**: شتەكە نەرم بوو ٥ (فهـو لَـدْن وهـي لَدْنـة) ٥ دەگـوترێ: (إمرأة لَدْنة): ئـافرەتێكی نـەرمو نیـانو گەنجو تازە پێگەیشتووە.
**لَـدُن أخلاقـه**: ڕەوشـتی نـەرمو نیـان بـوو لەسەرە خۆو بار قوڵو بەصەبر بوو.
**لَدَّنَ الشَّيْءَ**: شتەكەی نەرم كرد.
**لَـدَّنَ ثوبَـهُ**: قوماشـەكەی ڕشـاند، تـەڕی كرد.
**لَـدَّن فلانـاً بـالأمر**: فلانـی بەشـتەكەوە هێشتەوە.
**تلَـدَّن في الأمـر**: لەكارەكـەدا مایـەوەو چاوەڕوانی كرد.
**تَلَـــدَّن في حاجتـــه**: لەنیـــشەكەی دا تەمبەڵی كرد.
**تَلَدَّنَتْ عليّ راحلتي**: وڵاخەكەم وەستاو نەڕۆیی.
**تَلَدَّنَ**: هەڵوێستەی كردو وەستا.

**تَلَدَّنَ بالمكان**: لەشوێنەکە جێگیر بوو مایەوە.

**اللُّدُنُ**: خواردەمەنیەك نانەکەی باش نەبێ یان باش نەکولابێ.

**اللُّدُنَةُ**: پێویستی ٥ دەگوترێ: (لي إليه لُدُنَةٌ): لای ئەو پێداویستیم هەیە.

**لَـدُنْ**: زەرفی زەمان و مەکانە بەمانای (عِنـدَ)دێ ٥ وەلـێ (عِلـم لَـدُنيّ): زانیارییەکی خوداییە لەرێگەی ئیلهامەوە دەدرێ بەبەندە راستاڵەکان.

**اللَّدينـة**: مادەیەکی هەویری نەرمەو چەند شکڵ و قەبارەیەکی لێ دروست دەکرێ.

**الـدی فـلان**: فلانکەس هاوشانی زۆر بوون.

**اللِدَةُ**: کەسێك لەگەڵ تۆ لەدایك بوو هاوتەمەنت بێ.

**لدی**: زەرفی مەکانە بەمانا (عِندَ)ەیە.

**لَذَجَ الماء في حلقه**: ئاوەکەی قوت دا.

**لَذَّ الشَّیْئُ لذاذاً ولذاذةً**: شتەکە بەتام بوو، خۆش بوو ٥ (فهـو لَـذ ولذیـذ) ٥ دەگوترێ: (عیش لَذّ، وشراب لَذ) ٥ (ك: لُذ ولِذاذ وهي لَذة).

**لَـذَّ بالـشیئ لَـذّاً**: شتەکەی بەتام هاتە دەست.

**لَذَّهُ**: وای لێکرد تامی خۆشی لێ بکا، بەلایەوە بەتام بێ.

**الْتَذَّ الـشَّیْئَ وبـه**: بەتام و لەزەت هاتە بەردەستی.

**تَـلاذَّ الرجـلُ والمـرأةُ**: هەریەك لەژن و پیاوەکە لەزەت و خۆشییان لەیەکتر دی.

**تَلَـذَّذَ الـشَّیْئُ وبـه**: شتەکەی بەتام و لەزەت هاتە بەردەست.

**اسـتَلَذَّ الـشَّیْئَ**: شتەکەی بەلەزەت و بەتام دەسکەوت.

**اللُّـذُّ**: قسە خۆش ٥ دەگوترێ: (رجـل لَذٌّ): پیاوێکی قسە خۆشە.

**اللَّذَّةُ**: هەستکردن بەشتێك گونجاو بێ لەگەڵ جەستەو دەروون و زەوقی دا.

**المَلَذُّ**: شوێنی لەزەت و خۆشی.

**المَلَذَّةُ**: شەهوەت و ئارەزو.

**لَـذَعَ الطـائِرُ لَـذْعاً**: باڵندەکە باڵی رێك کردن و دوایی بەهێواشی جوڵاندنی.

**لَـذَعَت النـارُ برأیـه وذکائـه**: فلانکەس بـەخێرایی لەشـتەکە حـاڵی بـوو ٥ (فهو لوذعي).

**لـذعت النـارُ الـشَّیْئَ**: ئاگرەکە رێی کـەوت و سـوتاندی ٥ دەشـگوترێ: (لَذَعَـهُ الحَـرُّ ولـذع القَـیْحُ القرحـة): کێم و زوخاوەکە برینەکەی سوتاند.

**لَـذَعَ الحُـبُّ قَلْبَـهُ**: خۆشەویستی و دڵداری دڵی سوتاندو ئازاری دا.

**لَـذَعَ فلاناً بلسانه:** بەزوبانی ئەزیەتی بەفلانکەس گەیاند.

**التذع:** داخ بوو ئازاری پێ گەیاند.

**تلَذّعت النارُ:** ئاگرەکە هەڵگیرسا.

**تَلَذَّعَ فلان:** فلانکەس زەینی هەڵایساو شتی زانی ◦ زمانی خۆی هێناو برد بەملاو بەولای خۆی دا ◦ ئاوڕی دانەوەو رقی هەڵسا بوو ئاگری لێ دەباری ◦ دەگوترێ: (کلمته فاذا هو غضبان یتلذع): قسەم لەگەڵ کرد بینیم رقی هەڵسابوو جۆش بو بوو ئاگری لێ دەبووەوە.

**تَلَذَّعَ الغلام:** گەنجەکە بەشێوەیەکی جوانو خێرا ڕۆیی.

**اللَّذّاعُ:** بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (لاذِع) دا دێ ◦ دەگوترێ: (فلان مذاع لذّاع): فلانکەس وادە بەخیلافە.

**اللُّذَعُ:** (نبیذ یلْذَعُ): سرکەیەکی تیژە.

**اللَّسوذع واللسوذعي:** گورجو گۆڵو زیرەكو زەین تیژ ◦ بەلگە دروست هەردەڵێی ئاگرە پریشك دەهاوێ.

**لَذْلَذَ فلان:** فلانکەس پەلەی کردو گورجو گۆڵ بوو لە راپەڕاندنی کارەکانی دا ◦ (فهو لَذلاذ).

**لذِمَه بالمكان لَذْماً ولذوماً:** وەگری شوێنەکە بوو تێیدا مایەوە.

**لذِم بالشَّيْ:** دڵی پێوەی نووساو سور بوو لەسەریو وازی لێ نەهێنا.

**الذَمَ بالمكان:** لەشوێنەکە جێ گیر بوو مایەوە.

**الْذَمَ فلاناً الشَّيْءَ وبه:** فلانکەسی بەوشتەوە پەیوەست کرد ◦ وەکوو پەیوەست بوونی دوکەڵو گەرمی بەئاگرەوە.

**اللاذِنُ:** ڕەگەزی (جەنبەیە) لەپێڕی (اللاذنیة)یە صەمغی راتینجی لێ دەردەهێندرێ، دەکرێتە بنێشتی جوینو عەترو دەرمان.

**لَذِيَ بالأمر لَذىً:** بەکارەکەوە هەڵەوگیر بوو لێی جیا نەبووەوە.

**الَّذي:** ئیسمی مەوصوولە مەبنیو مەعریفەیە.

**اللّذان:** بۆ دووکەسی نێرە.

**الّذين:** بۆ سێ کەسو زیاترە لەنێرینە.

**لَـزَبَ الشَّيْءُ لَزوباً:** شتەکە جێگیر بوو چەسپا ◦ (فهو لازب).

**لَزُبَ الشيءُ:** شتەکە پتەو بوو.

**لَزَبَ الطين:** قوڕەکە لینج بوو یەکتری گرت.

**لَزَبَ بالشَّيْ:** بەشتەکەوە نووسا ◦ (لَزَبَ العامُ): ساڵەکە قاتو قڕی بوو.

**لَزَبت العقربُ فلاناً لَزْباً:** دووپشك بەفلانکەسیەوە دا.

**لَزِبَ الطينُ لَزَباً:** بەمانا (لَزَبَ)دێ.

**لَزِبَ الشَّيْءُ:** شتەکە تەنگ بۆوە ◦ کەم

بۆوە ◦ (فهو لِزِبٌ) ◦ دەگوترێ: (طريق لِزِبٌ وعيش لَزِبٌ) ◦ (ك: لِزابٌ).

**لَزُبَ الشَّيْئُ لزباً ولزوباً:** شتەکە هەندێکی چووە ناو هەندێکیەوەو تێکەڵکێش بوو ◦ دەگوترێ: (لَزُبَ الطينُ ونحوه).

**تلازَبَ الشَّيْئُ:** شتەکە کەوتە سەریەك.

**اللَّزْبُ:** رێگای تەنگ.

**اللَّزْبَةُ:** تەنگانەو چورتمەو قاتو قڕیو گرانی ◦ دەگوترێ: (أصابَتْهُمْ لَزْبَة): قاتو قڕیو چورتم یەخەی گرتن.

**لَزِجَ الشَّيْئُ لَزَجاً ولُزُوجاً ولُزُوجَةً:** شتەکە لینجو لێك کشاوەو مەطاطی بوو بنێشت ئاسا بە شتەوە دەنووسا تێی دەهاڵێ ◦ دەگوترێ: (لزج العسلُ بأَصْبَعِهِ): هەنگوین بەپەنجەیەوە نووسا لێی هالا.

**لَزِجَ بالشَّيْئ:** بەشتەکەوە نووسا وەگری بوو حەزی لێ کرد.

**تَلَزَّجَ الشَّيْئُ:** شتەکە هەندێکی بەهەندێکیەوە نووسا.

**تَلَزَّجَ الطعامُ أوالطيبُ:** خواردنەکە یان بۆنەکە لینجو مەطاطی تێك هالابوو.

**تَلَزَّجَ البقلُ:** گیاو گژەکە نەرم بوو لێك هالابوو بەسەریکدا کەوتبوو.

**تَلَزَّجَ شعر الرأس:** قژی سەر شۆرابوو باش پاك نەکرابۆوەو تێك هالابوو بو بوە لبادو پێکەوە نووسا بوو.

**اللَّزْجَةُ:** لەزگە ◦ دەگوترێ: (رجل لزجة): پیاوێکی لەزگەییە بەو شوێنە دا نووساوەو جێی ناهێڵێ.

**اللُّزوجَةُ:** لینجیو پێکەوە نوسانو یەککگرتنی مادەیە، بەجۆرێك بەئاسانی شێوەکەی تێك نەچێو نەگۆڕێ وەکوو قەترانو هەنگوینو شتی وا.

**لَـزَّ لَـزّاً ولَـزَازاً:** شەتەکی دا پێوەی نووساند.

**لَزَّ الشَّيْئَ بالشَّيْئِ:** شتەکەی بەشتەکەوە پەیوەست کرد ◦ پێوەی نووساند ◦ دەگوترێ: (لَزّ بفلان): بەفلانکەسەوە نووساو لێی جیانەبوەوە.

**لَـزَّ الشَّيْئَ:** پارچە شتەکەی لێك نزیك کردنەوە پێکەوەی نووساندن.

**لَـزَّ البعيرين:** دوو حوشترەکەی خستنە پەنا یەكو جوتی کردن ◦ (لَزَّ البابَ): دەرگاکەی پێوەدا، دایخست.

**لَزَّ فلاناً بالرمح:** بەرمب لەفلانکەسی دا.

**لَـزَّ فلاناً الی کذا:** فلانکەسی ناچارکرد بۆئەوە.

**الَزَّ الشَّيْئَ:** شتەکەی شەتەك دا پێوەی نوساند ◦ چەسپی کرد.

**لازّه مـلازاة ولِـزازاً:** پێوەی نووساند چەسپاندی.

لَـزَّه الله: خـودا بەتـەواویی دروسـتی کرد، هەموو ئەندامەکانی جەستەی هەمئاهـەنگی یـەکترن‌و چ کـەم‌و کوڕی تێدا نییە.

التزّ بالشَّیْئِ: بەشتەکەوە نووسا.

تَلَـزَّزَ الـشَّیْئُ: شـتەکە کۆبـوەو پێکـەوە نووساو یەکتری گرت.

تَلَزَّز الشَّیْئُ: شتەکە کۆبـوەوەو پێکـەوە نووساو یەکتری گرت.

اللِّـزَازُ: پاشـکۆڵ‌و کیلـۆنی دەرگـا ٥ شمشێری دەرگا ٥ دەگـوترێ: (فـلان لِـزاز خـصومة): فلانکـەس کـان‌و بنکـەی کێـشەو نیزاعـەو بـاش دەتوانـێ ئیـدارەی بکـا ٥ دەگـوترێ: (فــلان لِــزاز مـال): فلانکـەس چاکسازیکارە لە بەڕێوەبردنی ماڵ‌و سامان ٥ هـەروا دەگـوترێ: (جَعَلـت فلانـا لِـزازاً لفـلان): فلانکەسـم بـەرعودە بـەفلان کـردوە بۆئـەوەی نەهێڵی کێشەو نیزاع بەرپابکا.

اللُّـزُّ: ئەڵقـەی دەرگـا ٥ یـان شوشـەی مەرەکـەب‌و شـتی وا ٥ دەگـوترێ: (فلان کـزٌّ لُـزٌّ): فلانکـەس بـەخیل‌و حەسودە.

اللِـزُّ: لەزگـەو نووسـاوو چەسـپاو بەشتەوە ٥ دەگوترێ: (هو لِزّ شـرّ): بەخیل‌و دەست قوچاو.

اللِزَزُ: کیلۆن‌و پاشکۆلی دەرگا.

الِملَـزُّ: کەسـێك زۆر تونـدڕەو بـێ لەکێشەو نیزاع دا ٥ دەست قوچاو بـێ بەزەحمـەت شـتێکی لەدەسـت بێتـەوە ٥ دەگـوترێ: (رجـل مِلَـزّ وامرأة مِلَزّ).

لَزِقَ الـشَّیْئَ لُزُوقـاً: بەشـتەکەوە نووسا ٥ پێوەی چەسپا بەهۆی مادەیەکی لەزگە ناسـا ٥ پێـوەی نووسـاو بۆشـایی لـەنێوانیان دا نییـە ٥ دەشـگوترێ: (لَزِمـت الرئـة بالجنـب): ریخۆڵـەی بەتەنیشتەوە نووسا بەهۆی تینوایەتی یان نەخۆشی ٥ (فهو لاذق وهي لاذقة).

أَلْزقـه بالـشَّیْئِ: لکانـدی بەشـتەکەوە، پێـوەی چەسـپاند ٥ وای لـێ کـرد بەشتەکەوە بنووسێ.

لازقـه ملازَقـةً ولزاقـاً: پێـوەی نووسا ٥ کارەکـەی ئـەنجام دا بـەبێ ڕێـك‌و پێکی‌و توندو تۆڵی.

التَـزَقَ الـشَّیْئُ بالـشَّیْئُ: شـتەکە بەشتەکەوە نووسا.

تلازَقَ الشَیْئان: دوو شتەکە بەیەکترەوە نووسان.

اللاّزُوق: دەرمانێکە بۆ چاککردنەوەی بـرین، برینەکـە دەگـرێ تاچـاك نەبێتـەوە بـەری نـادا ٥ قوماشـێکی شـاش چـنراوە یـان قوماشـێکی

موشەممەعە دەخرێتە سەر برین بۆنەوەی برینەکە پیس نەبێ.

**اللِّزّاق**: ئەوەی شتی پێ بلکێندرێ بەشتی ترەوە.

**اللَّزّاق**: تیپی کاغەزی لەزگە ٥ جۆرە کاغەزێکە مادەیەکی لەزگەیی پێوەیە دەلکی بەشتی ترەوە.

**اللِّزْقُ**: بەمانا (اللاّزِق)دێ ٥ دەگوترێ: (هذا لِزْق هذا): ئەمە نووساوە بەئەوەوە لێی نابێتەوە.

**اللَّزْقاءُ**: (أذن لزقاء): گوێچکەکە قەراخەکەی بەسەرەوە نووساوە.

**اللَّزْقة**: لەزگە؛ چندراوێکی دەرمان لێدراوو تێکەڵکراوە، دەخرێتە سەر برین‌و تاچاکی نەکاتەوە شوێنکەبەرنادا.

**اللَّزَيقي**: ئەوەی دوای بارینی باران لەشوێنی چەقەن بەدوو سێ رۆژ دەروێ.

**اللِّزوق**: بەمانا (ألاّزق) دێ.

**اللَّزيقُ**: بەمانا (اللاّزق)دێ ٥ دەگوترێ: (هو لزيق هذا).

**لَزِمَ الشَّيْئُ لُزوماً**: شتەکە جێگیرو بەردەوام بوو.

**لَزِمَ كذا من كذا**: ئەمە لەوە پەیدا بوو ٥ لەئەمە ئەوە دێتە دی.

**لَزِمَ الشَّيْئُ فلاناً**: شتەکەی لەسەر چەسپ‌و پێویست بوو ئەنجامی بدا ٥ دەگوترێ: (لَزِمه الغرمُ ولزمه الطلاق).

**لَزِمَ العملَ**: بەردەوام بوو لەسەر کارەکەی.

**لَزِمَ المريض السريرَ**: نەخۆشەکە لەسەر جێگا کەوت‌و هەڵنەسایەوە.

**لَزَمَ الغريمَ**: قەرزدارەکەی گرت‌و مۆڵەتی نەدا.

**أَلْزَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی چەسپاندو بەردەوامی کرد.

**أَلْزَمَ فلاناً الشَّيْئَ**: شتەکەی لەسەر فلانکەس پێویست کرد ٥ دەگوترێ: (أَلْزَمَه المالَ والعمل والحجة): هەروا دەگوترێ: (أَلْزَمْتُ خصمي): بەرامبەرو رکابەرەکەی خۆمم بۆردا.

**لازمه ملازَمةً ولِزَاماً**: بەردەوام بوو، یەخەی گرت‌و بەری نەدا.

**لازَمَ فلاناً**: لەگەڵ فلان دا ماچ‌و مۆچ‌و چاك‌و چۆنی کرد.

**إلْتَزَمَ الأمرَ او الشَّيْئَ**: کارەکە یان شتەکەی لەسەر خۆی پێویست کرد.

**إلْتَزَمَ فلان للدولة**: فلانکەس بڕیاری دا وادەی دا بڕێك پارە بدا بەدەوڵەت لەپای بەکارهێنانی پارچەیەك زەوی دەوڵەت بۆ بەرژەوەندی خۆی ٥ (فهو مُلْتَزِم).

**اسْتَلْزَمَ الشَّيْئَ:** شتەکەی بەپێویست زانی ◦ داخوازی شتەکە بوو.

**اللاّزِمة:** ئاکامو دەرئەنجامی عەمەلیەکی ماتماتیکی بەدابو نەریتو کردەوە یان گفتێکە مرۆڤ باری پێوە دەگرێو بەبێ ویستنی خۆی ئەنجامی دەدا ◦ بۆ نموونە هی واهەیە باری گرتووە بەزمان دەرهێنان، هی واهەیە لەکاتی قسەکردنێکی بەبێ شعور وتەیە دەخاتە نێو قسەکانیەوە زۆری دوبارەو سێ بارە دەکاتەوە.

**اللِّزامُ:** شتی زۆر پێویست ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾.

**اللُّزَمَةُ:** دەگوترێ: (رجل لُزَمَةٌ): پیاوێکە خوبەشتێکەوە دەگرێو وازی لێ ناهێنێ، باری پێوە دەگرێو لێی نابێتەوە.

**المُلازِمُ:** پلەیەکە لەناو پیاوانی سوپاو پۆلیس دا لەژوور (المساعد) و لەخوار (الملازم الأول) دایە.

**الملازِم الأول:** پلەیەکی سوپایە یان پۆلیسییە لەژوور (الملازم)و خوار نەقیبەوەیە.

**المُلْتَزِم:** سەپانو وەرزێر لەسەر زەوی حکومەت، کەسێکە بەڵێن دەدا بەحکومەت کەبرێك پارە بدا بەحکومەت لەپای ئەوەی لەزەوی دەوڵەت دا جۆرەکارێك دەکا.

**المِلْـزَمُ:** جەرو مەنگەنە چ لەئاسن یا لەداربێ.

**المَلْزَمَة:** مەلزەمە؛ بەشێکە لەکتێب هەشت پەرەیان شانزە پەرە یان سیو دوو بەگوێرەی پانی کاغەزەکە پێش شکانەوەیی و کردنی بەمەلزەمە.

**لَزَنَ القومُ لَزْناً:** خەڵکەکە قەرەباڵغییان کردو پاڵەپەستۆیان کرد ◦ دەگوترێ: (لَزِنَ القوم على البئر): خەڵکەکە لەسەر بیرەکە بۆئاو هەڵکێشان پاڵەپەستۆی یەکتریان کردو تەنگیان بەیەکتر هەڵچنی.

**تلازن القومُ:** بەمانا (لَزِنَ)دێ.

**الألزن من الزمان:** رۆژگاری سەخت.

**اللَّزْن:** تەنگانەو چورتم ◦ دەگوترێ: (أصابَهُمْ لَزَنٌ من العيش): توشی ژیانی تاڵو کولەمەرگی بوون ◦ (ماء لَزْنٌ): ئاوی کەم ◦ (مَنْهَلٌ لَزْنٌ): شوێنی تەنگەبەر بۆ ئاو هەڵکێشان.

**اللَّزْنَةُ:** بەمانا (اللّزن)دێ ◦ ساڵی قاتو قڕیو پڕ کارەساتو چورتم.

**اللَزْنة:** بەمانا (اللّزْنة)دێ.

**لَسَبَتْهُ العقربُ ونحوها:** دوپشك پێوەی دا، گەستی، دەشگوترێ: (بات

البعـوض يَلْسبُنا): شـەو تابـەيانی مێشولە ئێمەی گەست، پێوەی داین ٥ هـەروا دەگـوترێ: (لَـسَبَ فلانـاً بالسَّوْط): بەقامچی لەفلانكەسی دا ٥ دەشـگوترێ: (لَـسَبَه بلـسانه): جنێوی پێدا ٥ (فهو لاسِبٌ ولَسّابه).

لَسِبَ به لَسْباً: پێوەی نووسا.

لَـسِبَ العَـسَلَ ونحـوه: هـەنگوینی خـوارد هەڵی قوراند.

الـسَبَهُ عقربـاً ونحوهـا: دوپـشكی ئاراستەكرد بۆئەوەی پێوەی بدا.

اللَّسوب: دەگـوترێ: (مـاترك لَـسُوباً): هیچی نەهێشتەوە.

لَسَدَ الفـصيلُ ونحـوه أمـه لَـسْداً: بێچووەكە هـەموو شـیری نـاو گـوانی دایكەكـەی خوارد.

لَـسَدَ الـشَّیْئَ: شـتەكەی هەڵقوڕانـد، خواردیەوە.

لَسَدَ العَسَلَ: هـەنگوینی لـستەوە ٥ (لَـسَدَ الوحـشيةُ): گیانلەبەرەكـە بێـچووەكەی لستەوە.

المِلْسَدُ: بێچوە ئاژەڵێك زۆر شیر بخوا.

لَـسَّ الـشَّیْئَ لَـسّاً: شـتەكەی لـستەوە، خـواردی ٥ دەگـوترێ: (لَـسَّتِ الدابـةُ الحَشيشَ): وڵاخەكە دەمـی بـۆ لـەوەڕو گیایەكـە بـردو هەڵیپـچڕی ٥ دەشـگوترێ: (فـلان يَلَـسُّ لـي الأذى): فلانكەس زۆر ئەزیەتم دەدا.

ألَسَّتِ الأرْضُ: زەوی یەكەم جار رووەكی لـێ ڕواو گیـاو گژەكـەی سـەری لەزەوی دەرهێنا.

ألَسَّ النبـاتُ: ڕووەكەكە كـاتی ئـەوەی هات دەستی بۆ ببرێو بدورێتەوە.

اللُّسَاسُ: گیاو گژ كەتازە سەری لەزەوی دەرهێنابـێو بـەردەمی ئـاژەڵ نەكەوێ.

اللَّـسُّ: یەكـەمجار كەلـەوەڕ پـێ دەگـاو بەردەمی ئاژەڵ دەكەوێ.

اللُّسُسُ: كۆڵبەرو حەماڵی لێزان.

لَـسَعَتْهُ العَقْـرَبُ: دوپـشك پێـوەی دا ٥ دەشـگوترێ: (أتَتْنِـي منـه اللواسِـعُ): قـسەی نـاخۆشو نابـەجێم لـێ بیـستنەوە ٥ (فهـو ملـسوع وهـي مَلْسُوعة وهو وهي لسيع).

لَـسَعَ فلانـاً بلـسانه: بـەزمانی خـەڵكی ئەزیـەت دا غەیبـەتی كـردن، ڕەخنـەی لـێ گرتن.

ألْسَعَهُ عقرباً: دووپشكی ئاڕاستەكرد بـۆ ئەوەی پێوەی بدا.

الْـسَعَ بـيَن النـاس: نـاكۆكی خـستە نـاو خەڵكەكـەوە ٥ فیتنـەو ئاشـوبی خستە ناو خەڵكەكەوە.

اللَّسَّاعُ: زمان پیس، دەم درێـژو تانـەو تەشەر هاوێژ.

**اللَّسْعَةُ**: بەمانا (اللَّسَّاع)دێ.

**اللُّسُوع**: ئافرەتێك مێردەكەی ناخۆش بویۆ دەمدرێژو جنێو فرۆش بێ بەهاوسەری ئەزیەتی بدا.

**المِلْسَعُ**: شارەزاو چاوساغی لێهاتوو.

**لَسِقَ**: بڕوانە مادەی (لَزِق ولصق).

**اللَّسُوقُ**: لەزگەیە بەشوێنی برینەوە دەنرێ تا چاك نەبێتەوە بەری نادا.

**لَسَنَ فلاناً لَسْناً**: غەیبەتی كرد تانەی لێدا ٥ بەخراپە باسی كرد ٥ لەقسەكردن دا بۆڕی دا بەسەری دا زاڵ بوو ٥ دەگوترێ: (لاسَنَهُ فَلَسَنَه): گفتو گۆی لەگەڵ دا كردو بۆڕی دا.

**لَسَنَ اللِّيفَ**: توێكڵەكەی شیتاڵ كردەوەو شی كردەوە، دوایی كردی بەتاڵتاڵو ئامادەی كرد بۆ رستنو بادان.

**لَسِنَ فلان لَسِناً**: فلان زمان ڕەوانو فەصیحو قسە شیرن بوو ٥ (فهو لَسِنٌ وهي لَسِنةٌ وهو ألْسَنُ وهي لَسْناء).

**ألْسَنَ فلان**: فلانكەس فەصیحو زمان ڕەوان بوو ٥ زۆری قسەكرد.

**ألْسَنَ فلاناً قوله أو رسالته**: قسەكەی بە فلانكەس ڕاگەیاند ٥ دەگوترێ: (ألْسِنِّي فلاناً): فلانكەسم بۆ ئاگادار بكەنەوە.

**لاسَنَهُ**: قسەی لەگەڵ دا كرد ٥ دەگوترێ: (كان بينهما ملاسَنَة): گفتو گۆ كەوتە نێوانیان، پێكەوە قسەیان كرد.

**لَسُنَتَ فلان**: فلانكەس زمانی خۆی گەستو سەرسام بوو لەكارەكە.

**لَسَّنَ الشَّيْءَ**: شتەكەی وەكوو زوبان لێ كرد ٥ دەگوترێ: (لَسَّنَ الحِذاءَ): پێشی پێڵاوەكەی تاشی وەكوو قەراخی زمانی لێ كرد.

**تَلَسَّنَ الجَمْرُ**: پشكۆ ئاگرەكە بڵێسەی لێ هەڵسا وەكوو زوبان سەرەوەی خۆی باریك نواند.

**تَلَسَّنَ عليَّ**: درۆی لەگەڵ دا كردم، درۆی بەدەمەوە هەڵبەستم.

**اللِّسان**: زوبان؛ ئەو پارچە گۆشتە لاكێشەییەی لەناو دەم دایە ٥ بۆ قسەكردن بۆ چەشتن بۆ شت قوتدان بەكاردەهێندرێ ٥ بەمانا شێوە زمانو لوغە دێ ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ﴾ ٥ فلانكەس بەبەڵگەی خودایی قسەدەكا ٥ وەسپو سەنا ٥ دەگوترێ: (لسان الناس عليه حسنة): خەڵك وەسپو سەنای دەدەن ٥ (لسان القوم): قسەكەری نەتەوە ٥ (لسان الحال): دیاردەو نیشانەی شت.

**ذو اللسانين**: فیتنەو دوو زمان، دوو ڕوو.

لسان الحذاء: ئەو زیادۆکەی دەکەوێتە ئاستی پشتەپێ ٥ (لسان المیزان): زوبانەی تەرازو ٥ (لسان النار): بلێسەی ئاگر ٥ دەگوترێ: (طفي لسان النار): ئاوە بۆ ئەو پارچە غوضروفەیەی بەبنی زمانەوەیەو لەکاتی شت قوتدان دا بۆری هەناسە دەگرێ بۆئەوەی خواردنی تێ نەچێ.

لسان الثور: رووەکێکی ساڵانەیە شێوەی لەزمانی رەشەولاخ دەچێ، لەبواری پزیشکی دا سودی لێ دەبینرێ.

لِسان الحمل: رووەکێکی کێوی پزیشکییە تەمەن درێژە.

لِسان العصافیر: جۆرە درەختێکە ٥ (لسان العصفور): جۆرە مەعکەرۆنەیەکە پارچەکانی بچوکن وەکوو زمانە چۆلەکە وەهان.

اللِسْنُ: قسەو ئاخاوتن ٥ زمانو زاراوە ٥ دەگوترێ: (لکل قوم لِسْنٌ): هەر نەتەوەو زاراوەی خۆی هەیە.

اللِسنُ: هەرشتێك قەراخەکانی وەکوو قەراخی زمانی لێ کرابێ.

المَلْسُون: (رجل ملسون): پیاوی زمان شیرین ٥ قسە خۆشی بێ کردەوە.

لَشْلَشَ فلان: فلانکەس لەکاتی ترس وەفرەی لێ هەلگیراو نەیتوانی ئارام بگرێ، هەر هاتو چۆی بوو.

اللَشْلَشُ: پیاوی گورجو گۆڵو جەستە بچوك ٥ دەگوترێ: (فلان جبان لشلاش): فلانکەس ترسنۆكو بێ وەقرەیە.

لَشَأَ فلان: فلانکەس دوای پلە بەرزبونەوەی نزم کرایەوە.

لاشاء الله: خودا لەناوی برد ٥ وای لێ کرد ناوی نەما هەروەکوو نەبوو بێ.

لَصِبَ الجلدُ باللحم لَصَباً: پێستی بە ئێسقانەوە نووسا لەبەر کزو کۆڵەواری گۆشتی پێوەنەما.

لَصِبَ الخاتم في الأصبع: هەنگوستیلەکە لەپەنجەدا جێگیر بوو، دەرنایە.

لَصِبَ السیفُ في الغمدِ: شمشێرەکە لەکالان دا ئاخێ بوو ٥ (فهو مِلْصاب).

إلْتَصَبَ الشَيْئُ: شتەکە تەنگ بوو.

اللاَّصِبَة: بیری تەنگەبەرو قوڵ ٥ (ك: لواصِب).

اللِصْبُ: تەنگەلانو رێگەی تەنگەبەری ناوکێوو کەژ ٥ (ك: لصوب ولِصَاب).

اللَصِبُ: پیاوی رژدو چروك رەوشت نالەبار.

لَصَّ الشَيْئَ لَصّاً: شتەکەی دزی ٥ بەدزی کارەکەی کرد.

**لَصَّ البابَ:** دەرگاكەی داخست، پێوەی دا ٥ (فهو ملصوص).

**لَصَّ فلان لَصَصاً ولصوصية:** فلانكەس ناوشانی تەسك بوون ٥ یان ددانەكانی جوت بونو بۆشاییان تێدا نەبیندرا.

**لَصَّت المرأةُ:** ئافرەتەكە ڕانی لێك نزیك بوونەوە بۆشاییان لەنێوان دا نەبوو.

**لَصَّت الجبهة:** ناوچاوانی تەسك بوو.

**لَصِقَت الشاةُ:** مەڕەكە شاخێكی بۆ پێشەوەو شاخێكی بۆ دواوە بوو ٥ (فهو ألَصّ وهي لَصّاء).

**تَلَصَّصَ فلان:** فلانكەس دزی كردنی دووبارەو سێبارە كردەوە ٥ یان بەنابەدڵی دزی كرد ٥ جاسوسی كرد.

**اللِّصُّ:** دز ٥ (ك: لصوص).

**المَلَصَّة:** (أرض مَلَصَّة): وڵاتێكە دزی زۆرە.

**لَصَغَ الجلدُ لَصْغاً ولصوغاً:** پێستی بەئێسقانەوە نووساو وشك بۆوە بەهۆی كزیو لاوازی.

**لَصَفَ لونه لصوفاً ولَصِيفاً:** ڕەنگی درەوشایەوە.

**لَصَفَ البعيرُ لَصْفاً:** حوشترەكە دروی خوارد ڕوەكی چقڵاوی خوارد.

**اللاّصِفُ:** كلی لەچاو ڕادراو.

**اللَّصَفُ:** درەختێكە چقڵاوی لەوڵاتانی دەوروبەری دەریای سپی ناوەڕاست گەشەدەكا، گوڵەكانی سپین.

**لَصِقَ الشيْئُ بغيره لَصَقاً ولُصُوقاً:** شتەكە بەشتی ترەوە نووسا ٥ (فهو لاصِق ولصاق).

**الصَقَ الشيْئَ بالشيْئ:** شتەكەی بەشتەكەی ترەوە نووساند.

**لاصَقَه:** پێوەی نووسا ٥ ئەویش بەئەمەوە نووسا.

**إلْتَصَقَ به:** پێوەی نووسا.

**تلاصَقا:** بەیەكەوە نووسان.

**الإلصاق:** پیتی (الإلصاق): پیتی (ب)ی یە دەگوترێ: (مررت بزيد): بەلای زەیددا تێپەڕیم.

**الإلْتِصاق:** لەبواری ئەندازیاری دا جۆشخواردنو پێوەلكانی قەبارەیەكە بەقەبارەیەكی تر.

**الإلْتِصاقية:** (اللّغة الإلتصاقية): ئەو زمانو شێوە ئاخاوتنەیە كەبەهۆی وشەی زیادەوە پەیوەندی قسەكان ئەدا بكرێ وەكوو لوغەی ئاجەریو بۆلۆنیو توركی.

**اللاّصوق:** ئەو دەرمانو لەفافو لەزگە پزیشكییانەی دەخرێنە سەربرین.

**اللَّصِقُ:** دەگوترێ: (هو لَصِقي وبَلَصْقي): ئەو بەتەنیشتمەوەیە ٥

هەروا دەگوترێ: (هو بلصق الحائط):
ئەو لەپەنا دیوارەکەوەیە.
**اللُّصُوقُ**: بەمانا (اللاّصوق)دێ.
**اللّصيق**: مرۆڤی باوك نادیار، هەڵگیراوە، پێوەلکاو پاڵدراو بۆ لای کەسێك کەباوکی ئەو نییە، بەناڕەوا خۆی پاڵ کەسێك داوە کەباوکی ئەو نییە.
**جارٍ لَصِيق**: جیرانی وا کەماڵی بەماڵی تۆوەبێ.
**المُلْصَقُ**: مرۆڤی باوك نادیار ٥ باوك نەزانندراو.
**لَصْلَصَ الشَيْئَ**: شتەکەی لەقاند بۆئەوەی دەری بێنێ ٥ دەگوترێ: (لَصْلَصَ الضِرس من الفم): ددانەکەی لەقاند بۆئەوەی دەری بێنێ.
**لَصْلَصَ**: زۆری بەملاو بەولای خۆی دا ڕوانی.
**اللُّصْلاَصُ**: چاوساغی شارەزاو لێهاتوو لەڕێ نیشان دان دا.
**لَضَمَهُ لَضماً**: توندو تیژی لەگەڵ نواند، زۆری ئیلحاح لێ کرد.
**لَطَا بالشَيْئِ لَطْئاً**: بەشتەکەوە نووسا ٥ دەگوترێ: (لَطَا بالأرض): بەزەوییەکەوە نووسا.
**لَطَأَ فلاناً بالعصا**: بەگۆچان لەفلانی دا.
**لَطِئَ بالأرض لطوءاً**: بەزەوییەکەوە نووسا.
**لَطِئَت لِسَانُهُ**: زوبانی وشك بوو.
**اللاّطِئَة**: برینێك ئەوەندە قوڵ بێ بگاتە توێکڵەتەنکەی سەر ئێسقان ٥ کلاّوی بچوك.
**لَطَثَ الشَيْئُ لَطْثاً**: شتەکە خراپ بوو، تێکچوو، کەڵکی نەما.
**لَطَثَ فلاناً أو الشَيْئ**: بەبەری دەستی لەفلانکەسی دا، شەپلاّغەی لەفلاّن دا ٥ یان بەشەپکەی دار لەفلاّنکەسی دا.
**لَطَثَ فلاناً بحجر**: بەردی لەفلاّنکەس گرت.
**لَطَثَ الأمرُ فلاناً**: کارەکە لەسەر فلاّنکەس زۆر گران ٥ دەگوترێ: (لَطَثَهُ الحَمْلُ): کۆڵەکە ماندوی کرد ٥ بەلایەوە گران بوو.
**تلاطَثَ القَومُ**: خەڵکەکە شەڕە شمشێریان کرد ٥ بەشمشێر لەیەکیان دا ٥ یان بەمستەکۆڵەو شەپازلە کەوتنەو وێزەی یەکتری.
**تلاطَثَ الموجُ**: شەپۆلەکان تێکیانەوە هاویشت.
**المَلاَطِثُ**: شوێنی جەستەکە زەبری لێ دەدرێو بەو هۆیەوە ئازاری لێ پەیدا دەبێ.
**لَطَخَهُ بكذا لَطْخاً**: ئەوەی تێهەڵسو ٥ دەگوترێ: (لَطَخَ ثَوْبَهُ بالمداد وغيره): پۆشاکەکەی بەمەرەکەب ڕەنگ کرد.

**لَطَخَ فلاناً بسوء:** بوختانی بۆ فلانکەس کرد.

**لَطَخْتُ فلاناً بأمر قبيح:** فلانکەسم تاوانبار کرد بەکارێکی ناشیرین، کاری ناشیرینم پاڵ دا.

**لَطَّخَهُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (لَطَخَهُ)دێ.

**تَلَطَّخَ الشيئ بكذا:** شتەکە بەوە پیس بوو.

**تَلَطَّخَ فلان بأمر قبيح:** فلانکەس بەکارێکی ناشیرینەوە تۆمەتبار کرا ٥ کاری ناشیرینی پاڵ درا.

**اللَّطْخُ:** شتی کەم لەهەرشتێك بێ ٥ دەگوترێ: (في السماء لَطْخ من السحاب): کەمێك هەور بەئاسمانەوە هەیە ٥ (سمعت لَطْخاً من الخبر): کەمێکم لەهەواڵەکە بیست ٥ هەروا وشەی (اللَّطْخُ) ناوە بۆ مرۆڤی ئەحمەق و گێل.

**اللَّطِخُ:** خواردنی پیس (پیسخۆر) ٥ هەرشتێك شتی تری تێهەڵسورێ.

**اللُّطْخَةُ:** دەگوترێ: (رجلٌ لُطخَةٌ): پیاوێکی ئەحمەق و گێلە خێرو بێری تێدا نییە.

**اللَّطِيخُ:** ئەحمەق و گێل.

**اللَّطُوخ:** ئەوەی لەشتی تر هەڵدەسورێ و ڕەنگی دەگۆڕێ.

**لَطَسَهُ لَطْساً:** بەتەختە دارێکی پان لێی دا، بەشتێکی پان لێی دا، چەپەوانەی پێ کێشا ٥ مستە کۆڵەی لێ دا.

**لَطَسَ فلاناً بالحجر:** بەردی بەفلان دادا ٥ (لَطَسَ الحجر بالحجر): بەردی بەبەرد کێشا بۆ ئەوە بیشکێنێ.

**لَطَسَ الشيئ:** شتەکەی وردو هاڕ کرد ٥ شتەکەی پان و پلیش کردەوە.

**لَاطَسَهُ:** تێی هەڵسو ٥ پێی ڕەنگ کرد.

**تلاطست الأمواج:** شەپۆلەکان تێکیانەوە هاویشت.

**المِلْطَاسُ:** کوین، پێك، چەکوچی گەورە بۆ شکاندنی بەرد ٥ بەردی گەورە بۆ هاڕینی دانەوێڵە ٥ بەرداش.

**لَطَّ الامر وغيره لَطّاً:** خەریکی کارەکە بوو خۆی پێوە گرت.

**لطّ بفلان:** کەوتە گەڵ فلان.

**لَطَّ الشيئَ:** شتەکەی شاردەوە دایپۆشی ٥ دەگوترێ: (لَطَّ عليه): لێی شاردەوە.

**لطَّ الحَقَّ بالباطل:** حەق و بەتاڵی تێکەڵاو بەیەك کرد.

**لَطَّ عنه الخَبَرَ:** هەواڵەی لێ شاردەوە.

**لَطَّ عليه الخَبَرَ:** هەواڵەکەی لێ شاردەوەو هەواڵێکی تری پێدا.

**لَطَّ السِتْرَ أو الحجابَ:** پەردەکەی دادایەوە، ڕوپۆشی دادایەوە.

**لَطَّ حقَّهُ وعن حقه:** ئینکاریی مافی ئەوی کرد، دانی بەمافی ئەودانەنا.

**لَطَّ البابَ:** دەرگاکەی داخست.

**لَطَّ الشَيْئَ:** شتەکەی پێوە لکاند.

**لَطَّ فلاناً بالعصا:** بەگۆچان لەفلانکەسی دا.

**لَطَّ فلان لَطَطاً:** فلانکەس ددانی کەوتن یان ددانەکانی داخوران‌و بنەکەیان ماوە ٥ (فهو ألط).

**ألَطَّ الرجلُ:** پیاوەکە توندو تیژ بوو لەکارەکەدا.

**ألطَّ الأمْرَ عليه:** کارەکەی لێ شاردەوە.

**ألَطَّ القَبْرَ:** گۆڕەکەی بەزەوییەوە تەخت کرد.

**ألَطَّ فلاناً:** یارمەتی فلانکەسی دا، پشتگیری کرد.

**إلْتَطَّت المرأة:** ئافرەتەکە خۆی داپۆشی.

**ألْتَطَّتِ المرأةُ بالمسك:** ئافرەتەکە بۆنی میسکی لەخۆدا.

**تَلَطَّطَ حَقَّهُ:** ئینکاری مافی فلانی کرد ٥ دەشگوترێ: (تَلَطَّى حَقَّهُ): بۆئەوەی پیتی (ط) سێ جار بەپەنایەکەوە نەیەن.

**اللاَّط:** پیس.

**المِلْطاط:** سەرانسەری کێو ٥ قەراخی کێو ٥ ئاش ٥ چەقەنەی ئاش ٥ لێواری شیو ٥ قەراخ‌و دەریا ٥ یان رێگا بەقەراخ دەریادا ٥ بەربیلای خانوو ٥ مالەی سواخکردن‌و گەچکاریی ٥ برینێك بگاتە مۆخی سەر.

**لَطَعَ الشَيْئَ لَطْعاً:** شتەکەی لستەوە، خواردی ٥ (فهو لاطع ولطّاع).

**لَطَعَ الكلبُ أو الذئبُ الماءَ:** سەگەکە یان گورگەکە ئاوی خواردەوە.

**لَطَعَ فلاناً:** شەقی لەپاشەوەی فلانکەس هەلدا.

**لَطَعَ فلاناً بالعصا:** بەگۆچان لەفلانکەسی دا.

**لَطَعَ عينه:** مستەکۆلەی لەچاوی دا.

**لَطِعَتِ الأسْنانُ لَطَعاً:** ددانەکانی داخوران‌و بنەکەیان ماوە.

**لَطِعَت شفة الزنجي:** دیوی ناوەوەی لێوی رەش پێستەکە (قولە رەشەکە) سپی دەنوێنێ ٥ (فهو ألطَعُ وهي لَطعاء).

**لَطِعَ الشَيْئُ:** شتەکە کزو لاواز بوو.

**لِطَعَ الشَيْئَ لطعاً:** شتەکەی لستەوە، خواردی.

**لَطَعَ فلاناً:** شەقی لەپاشەوەی فلانکەس هەلدا.

**إلْتَطَعَ الشَيْئَ:** شتەکەی لستەوە، خواردی ٥ دەگوترێ: (إلتطعَ ما في الإناء): هەرچی لەقاپەکەدا بوو خواردی.

**اللِطْعُ:** مەلاشو ٥ (ك: ألطاع).

**اللُطَعُ:** (رجل لُطَعٌ): پیاوی خوێڕیو

هیچ‌و پوچ‌و دڵ پیس.
**اللُّطْعَةُ:** سپیایی کرمی لۆکەیە لەسەر بەری پەلکە گەڵا رۆی دەکا.
**لَطَفَ بە ولە لُطْفاً ولَطَفاً:** لەگەڵی دا هێواش‌و لەسەرە خۆ بوو ٥ دەگوترێ: (هو لطيف بهذا الأمر): شارەزاو لەسەرەخۆیە بۆ بەرێوەبردنی ئەم کارە.
**لَطُفَ الشَيْئُ لُطْفاً ولطافَةً:** شتەکە ناسك‌و جوان‌و لەسەرە خۆ بوو ٥ تەنك‌و نەرم بوو پێچەوانەی ئەستورو خەستی ٥ دەگوترێ: (الهواء جسم لطيف): هەوا قەبارەیەکی نەرم‌و شلە ٥ (فتاة ذات خلق لطيف): کچێکی رەوشت جوان‌و لەسەرە خۆیە ٥ (لَطُفَ عنە) لەو بچوکتر بوو ٥ (فهو لطيف).
**أَلْطَفَ لە في القول:** پرسیاری لەسەرەخۆی ئاراستەکرد.
**أَلْطَفَ فلاناً بكذا:** دیاری دا بەفلان، چاکەی لەگەڵ فلان کرد بەفلان کردەوە.
**أَلْطَفَ الشَيْئَ بجنبە:** شتەکەی بەتەنیشتیەوە لکاند.
**لاَطَفَهُ:** چاکەی لەگەڵ دا کرد ٥ لەگەڵی هێدی‌و هێمن بوو.
**لَطَّفَ الكتابَ:** کتێبەکەی سوك‌و ئاسان کرد شوێنە گرانەکانی رون کردنەوە.
**تلاطَفَ القومُ:** خەڵکەکە چاکەیان لەگەڵ یەکتر کرد.
**تلاطَفَ القومُ في الأمر:** خەڵکەکە لەکارەکەدا لەگەڵ یەکتر هێدی‌و لەسەرە خۆ بوون.
**تَلَطَّفَ للأمر:** بۆکارەکە هێدی‌و لەسەرە خۆ بوو.
**تَلَطَّفَ بفلان:** لەگەڵ فلان دا بەهێدی‌و لەسەرەخۆ جولایەوە فێڵی لێ کرد بۆئەوەی نهێنیەکانی لێ دەربێنێ.
**تَلَطَّفَ فلان:** فلانکەس خوشوع‌و ترسی پێوە دیاربوو، بەئەدەب‌و خوشوعەوە جولایەوە.
**استَلْطَفَ الشَيْئَ:** شتەکەی لەخۆی نزیك کردەوە، بەتەنیشتی خۆیەوە نوساند ٥ بەنەرم‌و نیان‌و جوان‌و ناسکی لەقەڵەم دا.
**اللَّطَفُ:** هێدی و هێمنی، دیاری، دەگوترێ: (أهدى اليە لطفاً): دیارییەکی پێشکەش کرد ٥ دەشگوترێ: (هؤلاء لطف فلان): ئەوانە هاوەڵ‌و هەواداری فلانکەسن.
**اللُّطْفُ:** لوتف لەلایەن خوداوە توفیقدان‌و پاراستنی بەندەکانییەتی لەتێشکان‌و هەڵخلیسکان.

**اللُّطْفُ في العمل**: بەهێدیو لەسەرە خۆیی ئەنجامدانی کار.

**اللُّطَفَةُ**: دیاری.

**اللَّطیف**: یەکێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار ○ چاکەو رەحمو بەزەیی خودایە بۆ بەندەکانی ○ زانا بەنهێنی روداو وردەکارییەکان ○ هەروا ناوە بۆ کەلامێك ماناکەی رونو ئاشکرا نەبێ ○ قەبارەیەك رەقیو پتەوی تێدانەبێ ○ (الجنس اللطیف): مەبەست لێی رەگەزی ئافرەتە.

**اللَّطیفَةُ**: مێینەی (اللَّطیف) ○ ناوە بۆ قسەی ناسكو عەنتیكە ○ (جاریة لطیفة الخصر): کچۆڵەیەکی قەدباریکە.

**اللَّواطِف من الأضلاع**: ئەو پەراسوانەی بەلای سنگەوەن.

**لَطَمَهُ**: شەپلاغەی لەکولمی دا، بەلا رومەتی کێشا ○ بەبەری دەستی لێی دا ○ دەگوترێ: (لطمت المرأة وجهها): ئافرەتەکە بەدەمو چاوی خۆی کێشا.

**لَطَمَ الشَيْءَ بالشَّيْءِ**: شتەکەی بەشتەکەوە نووساند، شتەکەی تێکەڵاوی شتەکە کرد.

**لاطَمَهُ ملاطمةً**: ئەو دوکەسە چەپەوانەیان لەیەکتر دا، مشتەکۆڵەیان ئاراستەی روخساری یەکتر کرد.

**لَطَّمَهُ**: زۆری مستەکۆڵە لێدان ○ (فهو مُلَطِّمٌ).

**لَطَّمَ الکتاب**: کتێبەکەی تەواو کرد.

**إلتطمت الأمواج**: شەپۆلەکان لێکیان دا.

**التَطَمَ القومُ**: خەڵکەکە بەمستەکۆڵە لێکیان دا.

**تلاطمت الامواجُ**: شەپۆلەکان لێکیان دا.

**تلاطَمَ القومُ**: خەڵکەکە بەمستەکۆڵە لێکیان دا.

**تَلَطَّمَ وجهُهُ**: دەمو چاوی تۆزاوی بوون.

**اللَّطیمُ**: بەمستەکۆڵە لێدراو ○ کەسێك مندالٚ بێو باوكو دایکی بمرنو هەتیو بێ ○ ئەسپی نۆیەم لەئەسپەکانی ناو حەلەبەی پێشبڕکێ.

**اللَّطیمةُ**: قوتوی میسك ○ دەگوترێ: (فاحت اللطیمة) یان دەگوترێ: (کأن فاها لطیمة تاجر) ○ هەروا وشەی (اللَّطیمة): ناوە بۆ کاروانی بازرگانی کە بارەکانیان میسكو ئاوریشمو کاڵای لەو جۆرە بێ ○ (ك: لطائم).

**المُلَطَّمُ**: خوێریو خاڵی لەرەوشتی بەرز.

**المَلْطَمُ**: کوڵم، رومەت ○ (مَلْطِمُ البحر): ئەو شوێنەی دەریاکە شەپۆلەکانی

تێدا دەشکێنەوە ٥ (ك: مَلاطِم).

**لَطَا لَطْواً**: پەنای بردە بەر ئەشکەوتو بن بەردو پەناگای کێو.

**لَطَى لَطْياً**: بەزەوییەکەوە نووساو جێی نەهێشت.

**تَلَطَّى على العدوّ**: چاوەڕوانی پێشەتای دوژمنی کرد.

**اللَّطَاةُ**: زەوی ٥ شوێن ٥ ناوچاوان یان ناوەڕاستی ناوچاوان ٥ دەگوترێ: (بَيَّضَ الله لطاتك): خودا ناوچاوانت سپیو درەوشاوە بکا ٥ دزو جەردە کەلێتەوە نزیك بن ٥ بارگرانیو قورسایی ٥ دەگوترێ: (ألقى عليه لطاته): قورسایی خۆی خستە سەر ٥ هەروا دەگوترێ: (ألقى لطاته وبلطاته): لەوشوێنە جێگیر بوو نەڕۆیی جێی نەهێشت ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان لايعرف قِطاته من لطاتهِ): فلانکەس پاشو پێشی خۆی نازانێ، ئەحمەقو گێلە.

**اللُّطاةُ**: دزو جەردە کەلێت نزیك ببنەوە.

**المِلْطى والمِلْطاء والمِلْطاةُ**: ئەو پەردە تەنکەی نێوان ئێسقانی کاپێژەی سەرو گۆشتەکەیەتی.

**لَظَّ بە لَظّاً**: لەگەڵی کەوتو لێی جیانەبوەوە.

**لَظَّ عليه**: پێکێشی لێ کرد.

**لَظَّ فلانٌ**: فلانکەس ی دەرکرد ٥ (فهو لاظّ ومِلْظاظ).

**اَلَظَّ بە**: بەمانا (لَظَّ)دێ ٥ لەحەدیس دا هاتووە دەفەرموێ: (اَلِظّوا بياذاالجلال والإكرام): خۆ بەخوێندنی دوعاو پاڕانەوەی (يا ذاالجلال والإكرام) بگرنو هەمیشە ئەم ڕستەیە بڵێنو بڵێینەوە.

**اَلَظَّ بالمكان**: لەشوێنەکە جێگیر بوو ٥ (اَلظَّ بفلان): لەگەڵ فلانکەس کەوتو لێی جیابوونەوە.

**اَلَظَّ المَطَرُ**: بارانەکە بەردەوام بوو.

**لاظَّ في الحرب ملاظّةً ولظاظاً**: بەردەوام بوو لەسەر شەڕو وازی لێ نەهێنا.

**تلاظّوا في الحرب**: سوارەکان یەکتریان ڕاونا یەکتریان هێناو برد.

**تَلَظْلَظَتِ الحَيَّةُ**: مارەکە لەبەر زۆر ڕق هەڵسانی سەری خۆی باداو سەری خۆی هێناو برد.

**اللَّظُّ**: پیاوی وشکە تەبیاتو توندڕەو.

**المِلْظاظُ**: بەمانا (المِلْحاحُ)دێ ٥ واتە کەسێك زۆر پێکێشیو ئیلحاح بکا بۆ شت ٥ (رجل مِلْظاظ): پیاوێکە تەنگە تاو کراوە.

**المِلَظُّ**: تەنگە تاو.

**المُلِظَّةُ**: نامەی پێکێشیو زۆر ئیلحاح تێداکردن.

**لَظْلَظَتِ الحيّةُ رأسها**: مارەکە لەرق هەڵساوی‌و تورەیی زۆر سەری باداو سەری هەڵسوڕاند.

**تَلَظْلَظَتِ الحيّةُ رأسَها**: مارەکە لەرق هەڵساوی خۆی سەری هەڵسوڕاند.

**اللَّظْلاَظُ**: پیاوی توند تەبیات‌و توند ڕەو ٥ زەمان ڕەوان‌و قەسەزان ٥ دەشگوترێ: (یوم لظلاظ): ڕۆژێکی گەرمە.

**لَظِيت النارُ**: ئاگرەکە بڵێسەی دا.

**لَظِيَ النارُ**: ئاگرەکە هەڵگیرسا، بڵێسەی دا.

**إلتظّ فلان**: فلانکەس رقی هەڵساو وەکوو پشکۆ ئاگر سور هەڵگەڕا.

**تَلَظَّتِ النارُ**: ئاگرەکە هەڵگیرسا بڵێسەی کرد ٥ دەشگوترێ: (تَلَظِّى الحَرُّ وتَلَظَّت المفازَةُ وتَلَظَّى فلان على فلان).

**اَللَّظى**: بڵێسەی ئاگر بەبێ دوکەڵ.

**لَظى**: ناوێکە لەناوەکانی دۆزەخ‌و (دو بزوێنی ناچنە سەر) هەمیشە دەبێ بێ تەنوین بێ.

**لَعِبَ الصَّبِيّ لَعْباً**: منداڵەکە لیك لەدەمی هاتە خوار.

**لَعِبَ لَعِباً ولِعْباً**: منداڵەکە یاری کرد ٥ پیاوەکە کاری بێ سوودی کرد.

**لَعِبَ بالشَّيْءِ**: یاری بەشتەکە کرد.

**لَعِبَ في الدين**: ئایینی کردە گاڵتەو گرنگی پێ نەدا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُواْ دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا﴾.

**لَعِبَت بهم الهمومُ**: خەم‌و خەفەت تێکی دان یاری پێکردن سەری لێ شێواندن.

**لعِبَتِ الريحُ بالمنزل**: ڕەشەباکە مەنزڵ‌و نشینگەکەی سڕیەوە ٥ کوێری کردەوەو ئاسەواری نەهێشت.

**ألعَبَ الصَّبِيَ**: منداڵەکەی والێ کرد یاری بکا ٥ شتێکی وای بۆ هێنا یاری پێ بکا.

**لاعَبَهُ مُلاعَبَةً ولِعاباً**: یاری لەگەڵ دا کرد.

**لَعَّبَ الرَّجُلُ**: بەمانا (لَعِبَ)دێ.

**لَعَّبَ القِرْدَ ونحوه**: یاری بەمەیمەونەکە کرد ٥ هەڵی پەڕاند.

**تَلَعَّبَ فلان**: فلانکەس جار دواجار یاری کرد ٥ دەگوترێ: ((تَلَعَّبَت بهم الهمومُ).

**الأُلْعُبَان**: کەسێك زۆر یاریی بکا ٥ فێڵ زان‌و بەپێچ‌و پەنا.

**الأُلْعُوبَةُ**: یاریی ٥ دەگوترێ: (بينهم العوبة) ٥ (وهذه ألعوبة حسنة).

**التِّلْعَابُ**: کەسێك زۆر یاریی بکا.

**التِّلْعَابُ**: بەمانا (التِّلْعابُ)دێ.

**التِّلْعَابَةُ**: بەمانا (التِّلْعابُ)دێ.

**اللُّعَابُ:** تف ٥ (لعاب النحل): هەنگوینی هەنگ ٥ (لُعابُ الحَيَّة): ژەهری مار ٥ (لُعابُ الشمس): ئەو تارماییيە كەلەكاتی گەرمادا دێتە بەرچاو وەكوو تەونی جلجالۆكە لەئاسمانەوە دێتە خوار ٥ دەگوترێ: (سال لُعاب الشمس): تیشكی خۆرو گەرمییەكەی هاتە خوار بۆسەر زەوی.

**اللُّعْبَةُ:** هەرشتێك یاریی پێ بكرێ وەكوو دامەو دۆمینەو سێ ڕسكێن‌و نۆڕسكێن‌و شتی وا ٥ نەحمەق‌و گێل كە گاڵتەچی كەسانی دیكەبێ ٥ دەگوترێ: (رجل لُعَبَة): پیاوێكە خەڵك گاڵتەی پێ دەكەن ٥ نۆرە یاریی ٥ دەگوترێ: (لِمَن اللَّعْبَةُ؟): سەرەیاری كێیە؟ ٥ یان دەگوترێ: (فَرَغ من لعبته): لەنۆرە یارییەكەی خۆی بۆوە.

**اللُّعَبَةُ:** كەسێك زۆر یاریی بكا.

**اللَّعّابُ:** بەمانا (اللُّعَبَةُ)دێ ٥ هەر ئاژەڵ‌و گیانلەبەرێك پیشەی هەڵپەڕین‌و سەمابێ وەكوو مەیمون.

**اللَّعُوبُ** (إمرأة لَعُوب): ئافرەتێكی دەلال‌و لارو لەنجەكەرو سوعبەتچی ٥ (ك: لعائب).

**المُلاعِبُ:** (ملاعِب ظله): باڵندەیەكە لەسارا یاریی لەگەڵ سێبەری خۆی دەكا ٥ بڕوانە مادەی (القِرِلّی).

**المَلْعَبُ:** یاریگا ٥ (ك: ملاعب).

**ملاعِب الرياح:** ئەو شوێنانەی بایان لێوە دێ ٥ دەشگوترێ: (تركته في ملاعب الجن): لەشوێنێكی نادیار جێم هێشت ٥ كەس نازانێ لەكوێیە.

**المِلْعَبَةُ:** كراسی بێقۆڵ منداڵ یاری پێوە دەكا ٥ (فانیلەو شۆرت).

**لَعْثَمَ في الأمر:** لەكارەكە وەستا ٥ هەڵوێستەی لەسەر كردو لێی وردبۆوە ٥ بەهێواشی ئەنجامی دا.

**لَعَجَ الضربُ فلاناً:** لێدانەكە ئازاری بەفلاّنكەس گەیاند ٥ پێستی سوتاند.

**لَعَجَ الحُبُّ والشوقُ فؤاده:** سۆزو دڵداری دڵی فلاّنكەسی پرژاند.

**لَعَجَ الهَمُّ في الصدر:** خەم لەدەروونی دا تێكيانەوە هاويشت.

**العَجَ النار في الحَطَب:** ئاگری لەدارەكان بەردا ٥ ئاگرەكەی داگیرساند.

**لاَعَجَهُ الأمرُ:** كارەكەی لەسەر قورس بوو ٥ توشی دڵەڕاوكێی كرد.

**العَجَ الرجلُ:** پیاوەكە بەهۆی خەم‌و خەفەتەوە نەخۆش كەوت.

**اللاّعِجُ:** عیشق‌و سۆزی سوتێنەری ناو

دەروون ٥ دەگوترێ: (هَمٌّ لاعج): خەمو خەفەتێکە دڵ دەسوتێنێ ٥ دەشگوترێ: (به لاعج الهوى ولواعجه): کاریگەری سۆزی دڵداریو عیشقی پێوە دیارە.

**لَعَسَهُ لَعْساً**: گەستی.

**لَعِست الشَّفَةُ**: لێوەکە دیوی ناوەوەی ڕش هەڵگەڕا بوو کەئەم جۆرە لێوە لای عەرەب پەسەندەو بەجوانی دەزانن ٥ (فهي لَعْساءُ).

**لَعِسَت النَباةُ**: گیاو گژەکە پڕو چڕ بووتێکهاڵاو بەهۆی تیر ئاوییەو ڕەش هەڵگەڕا.

**تَلَعَّسَ فلان**: فلانکەس خواردنی خێرا خێراو بەهەڵپە بوو.

**اللَعَسُ**: ڕەشییەکە بەدیوی ناوەوەی لێوەیە.

**اللُعْسَة**: ڕەنگی ڕەش ٥ دەگوترێ: (في شَفَتَيْها لُعَسَةٌ): دیوی ناوەوەی لێوی ڕەشایی هەیە.

**اللَعُوسُ**: دەگوترێ: (ماذقت لَعُوساً): هیچ شتێکم نەچەشتووە.

**اللَعْوَسُ**: زۆر خۆرو چڵێس، هەڵپەکەر بۆ خواردن هەروا ناوە بۆ گورگ چونکە ئەو دڕندەیە چڵێسو بەهەڵپەیە کەدەکەوێتە ناو مێگەلو شتی واوە هەوڵ دەدا زۆر ترین خەسار بداو ئاژەڵ بخنکێنێ ٥ (ك: لَعَاوِس).

**المَلْعوسُ**: (لَحْمٌ مَلْعوسٌ): گۆشتی سوری نەکوڵاو.

**لَعَصَ علينا لَعَصاً**: شتەکەی گرانو نەستەم کرد لەسەرمان چڵێس بوو لەخواردنو خواردنەوە دا ٥ (فهو لَعِصٌ).

**تَلَعَّصَ**: بەمانا (لَعِصَ)دێ.

**لَعَطَهُ بالنار لَعْطاً**: پانەو پان ملی داخ کرد، دەگوترێ: (لَعَطَ الشاةَ): ملی مەڕەکەی داخ کرد.

**لَعَطَ فلاناً بحقه**: مافی فلانی پاش خست خستیە ژێر لێوەوە.

**مَرٌّ لاعِطاً**: ڕۆیی بەشێوەی دزە هەڵوێستو خۆی خستە پەنا دیوار یان پەناکێو.

**اَلْعَطَ فلان**: فلانکەس بەبناری کێوەکەدا ڕۆیی.

**اللَعْطُ**: تاکی (الألْعَاط) کە بریتییە لەو هێڵانەی حەبەشەییەکان لەسەر روخساری خۆیان دروستی دەکەن.

**اللُعْطُ**: شوێنی بناغەی خانوو یان بناری کێو ٥ دەگوترێ: (مَشَى في لُعْطِ الجبل) ٥ (ك: ألعاط).

**اللَعْطَاءُ**: مەڕێك کە دەوران دەوری ملی ڕەش بێو باقی جەستەی سپی بێ.

**اللُّعْطَـةُ**: ڕەشـایی کـە سـوری تێکـەڵ بووبـێ ٥ دەگـوترێ: (بِوَجْهِـهِ لُعْطَـة كلعطـة الـصقر) ڕوخـساری ڕەشـی مەیلەو سوری پێوە یە وەکوو ئەو شـێوە ڕەش‌و سـورەی بەروخـساری بازەوەیە ٥ هەروا هێڵێکی ڕەش یان زەرد ئـافرەت لەرومـەتی خـۆی دروستی دەکا بـۆ خۆرازاندنـەوە ٥ ڕەشـاییەکە بـەدەوران دەوری گەردنی مەڕەوەیە ٥ ملەوانکە.

**لَـعْ**: وشـەیەکە ئاڕاسـتەی مرۆڤـی هەڵەنگوتو دەکرێ.

**أَلَعَّـتِ الأرضُ**: زەوییەکـە روەکـی هیندوبای رواند.

**تَلَّعى العَسَلُ**: هەنگوینە کە پارچەیەکی لـێ هەڵدەبری لەبـەر لینجییەکـەی شـۆڕابەکەی درێـژ دەبێتـەوەو لێـك نابێتەوە ٥ (تَلَّعى اللُّعَاعَ): هیندوبای خوارد.

**اللُّعَاعَةُ**: تاکی (اللَّعَاع)ە ٥ لەحەدیس دا هـاتووە (إنما الـدنیا سـاعة، ومتاعها لعاعـة): دونیـا سـاتێکەو کاڵاکـانی تەمـەن کـورتن‌و وەکـوو روەکـی هینـدوبا وایـە ٥ بـەرماوەی کـەم لەهەرشتێك بـێ ٥ دەگـوترێ: (بقي في الإناء لعاعـة): بەرماوەیـەکی کـەم لەقاپەکەدا ماوە ٥ قومە ئاو.

**اللَّعَاعَـةُ**: کەسێك بەنـەزانی لـەحن دا دادەنـێ بـۆ گـۆرانی ٥ دەگـوترێ: (مُطْرِبُ لُعَّاعة).

**اللَّعَّةُ**: ئافرەتی خان‌و مانی داوێنپاکی ناسـك‌و جـوان‌و قـسە خـۆش ٥ ئافرەتی رۆح سوك.

**لَعِـقَ العَسَلَ ونحوه لَعْقـاً**: هەنگوینەکـەی لـستەوە، خـواردی، بـەزمانی یـان بەقامکی دەستی لستیەوە ٥ (فهو لاعِقٌ) ٥ (لَعقة الـدم):چـەند هـۆزێکی عـەرەبن پێك هـاتوون لـە (بـني مخزوم، وعـدی وسَـهم وجمـح) ٥ ئەمانـە حوشـترێکیان سەربڕی‌و سوێند یان بۆیەکتر خـواردو خوێنەکەیـان لـستەوە یـان دەسـتیان خـستە نـاو خوێنەکـەوە ٥ بۆیـە ئـەم ناوەیان لـێ نـراوە ٥ دەشگـوترێ: (لَعِـقَ فلان أصبَعه): فلانکـەس قـامکی خـۆی لستەوە ٥ (واتە مرد).

**لَعُـوق في عمله**: لەکارەکـەی دا پەلـەی کردو گورج‌و گۆڵ بوو.

**أَلعَقَــه العَــسَلَ**: وای لــێ کــرد هەنگوینەکە بلێسێتەوە.

**العقَ النَّـسَّاجُ**: جۆلاکە ریسەکەی خـاو ڕست زۆری گشت نەڕست.

**لَعَّقَهُ العَسَلَ**: بەمانا (أَلْعَقَهُ)دێ.

**التَعِقَ لَوْنُهُ**: ڕەنگی گۆڕا.

**اللُّعَـاقُ**: پاشمـاوەی خـواردن لـەدەمی

خۆراك خۆرەكەدا ٥ دەگوترێ: (مالي فِيَّ لعاق من طعامك ومن فضلك).

**اللَّعْقَةُ:** دەگوترێ: (في الأرض لعقة من ربيع): لەزەوی دا كەمێك تەڕايی هەيە ٥ هەروا دەگوترێ: (رجل وعقة لَعْقة) پياوێكی ڕەوشت بەدو خوێڕييە.

**اللُّعْقَةُ:** شتی كەم بەئەندازەی پێوانەی كەوچكێك يان لويچێك.

**اللَّعْوَقُ:** مرۆڤی كەم عەقڵ، عەقڵ سوك.

**اللَّعُوقُ:** هەرشتێك هەڵقوڕێندرێ، بخورێتەوە بەكەوچك وەكوو دەرمان و هەنگوين و شتی وا تێشوی كەم ٥ دەگوترێ: (ما معنا الالعوق): شتێكی كەم نەبێ لەتێشو پێمان نييە.

**المِلْعَقَةُ:** ئامێرێكە خواردنی پێ دەكرێتە ناو دەم (كەوچك).

**لَعَلَّ:** پيتێكە لەو پيتانەی پێيان دەگوترێ (حرف مشبه بالفعل) بۆ ڕەجاو تەمەنناو مانای تريش دێ.

**لَعْلَعَ السَّرابُ:** تراويلكەكە درەوشايەوە، بريسكەی دا.

**لَعْلَعَ الرعد:** هەور گۆڵاندی، گرماندی.

**لَعْلَعَ فلان من كل شيئ:** فلانكەس لەهەموو شتێك دەرِەنجێ ٥ لەهەموو شتێك تورە دەبێ.

**لَعْلَعَ العَظْمَ:** ئێسقانەكەی شكاند.

**تَلَعْلَعَ من الجوع:** لەبرسان سكی قۆڕە قۆڕی دێ، هاواری لێ هەڵساو دەستی كرد بەپاڕانەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (تَلَعْلَعَ فلان): فلانكەس بەهۆی نەخۆشی يان ماندوبونەوە كزو لاواز بوو.

**تَلَعْلَعَ في كلأ ضعيف:** حوشترەكە لەلەوەڕگای كەم لەوەڕدا سەرە خولەی بوو، دەهاتو دەچوو بۆئەوەی شتێكی دەست بكەوێ.

**تَلَعْلَعَ السرابُ:** تراويلكەكە درەوشايەوە.

**تَلَعْلَعَ الكَلْبُ:** سەگەكە لەتينوان زمانی دەركێشا.

**تَلَعْلَعَ العسلُ:** هەنگوينەكە بەهۆی لينجييەوە كەپارچەيەكی لێ هەڵگرت درێژ بۆوەو لێك نەپچڕا.

**اللَّعْلاَعُ:** ترسنۆك.

**اللَّعْلَعُ:** تراويلكە ٥ گورگ ٥ درەختێكی وڵاتی حيجازە.

**اللَّعْلَعَةُ من السراب:** بريسكەی تراويلكە.

**لَعَمَظَ اللَّحْمَ لَعْمَظَةً ولِعْماظاً:** گۆشتەكەی لەئێسقانەكە بەددانی پێشەوەی پچڕی.

**لَعْمَظَ فـلان:** فلاَنكەس چلێسو خـۆرا بوو.

**اللّعْمَـاظُ:** کەسێك هـەواڵی بـۆ بناغـەو ناڕاستت پێ بلێ.

**اللّعْمَظُ:** چلێسو بەهەڵپە بـۆ خـواردن ◦ (ك: لَعامِظَ).

**اللُّعْموظ واللُّعْموظة:** بەمانا (اللّعمظ)دێ ◦ کەسێك بەنانەسکی کار بۆیەکێکی تر بکا ◦ (ك: لعاميظ).

**لَعَنَـه الله:** خـودا لەڕەحمـەتی خـۆی نائومێـدی کـرد، دووری خـستەوە لەڕەحمەتی خۆی ◦ (فهو ملعـون) ◦ (ك: ملاعين).

**لَعَنَ فلاناً:** فلاَنکەسی ڕیسوا کرد، جوێنی پێدا ◦ (فهو لاعن ولعّان).

**لاعَـنَ الرجـل زوجتـه ملاعنـة ولعانـاً:** پیاوەکـــــە خـــــۆی لەســـــزای بۆختانکردنی بەژنەکەی ڕزگار کـرد بەهۆی لیعانەوە.

**لاعَـنَ الحـاكم بينهمـا:** دادوەر بڕیـاری لیعانی دا لەنێوان ژنو مێردەکەدا.

**لَعّنَـهُ:** زۆری لەعنـەت لـێ کـرد زۆری جوێن پێدانو ڕیسوای کرد.

**إلْـتَعَنَ القـومُ:** خەڵکەکـە هەنـدێکیان لەعنەتیان لەهەندێکیان کرد.

**إلْـتَعَنَ فـلان:** فلاَنکـەس لەعنـەتی لەخۆی کرد.

**تلاعنـــا:** دو مرۆڤەکـــە هەریەکـــەیان لەعنەتی لەوی تریان کرد.

**تلاعن القومُ:** خەڵکەکە تفو لەعنـەتی یـەکتریان کـردو جنێویـان بەیـەکتر دا.

**تلاعن الزوجان:** ژنو مێردەکە بەشێوە لیعـــان راســـتی داوای خۆیـــان چەسـپاندو داوای ئـەوی تـری ڕەت کـردەوە ◦ دەگـوترێ: (فـلان يـتلاعن علينا): فلاَنکەس بەناڕەوا جنێومان پێـدەداو هێرشـی خـراپ دەکاتـە سەرمان.

**تَلَعَّنَ القَـوْمُ:** خەڵکەکـە یـەکتریان تـفو لەعنەت کرد.

**اللاّعِن:** دەگـوترێ: (أمر لاعِـن): ئەمـە کارێکە نەفرین ئامێزە دەبێتە هـۆی نـــەفرین کـــردن ◦ لەحـــەدیـــث دا هاتووە دەفەرموێ: (إتقوا اللاعـنين): خۆ بپارێزن لەو دووشتەی کەدەبنە هـۆی نـەفرینی خـەڵك ئـەویش پیـسایی کردنـە لەسـەر ڕێگـا یـان لـەژێر سێبەری درەختـی وەهـا کـە خەڵك لەژێریا پشودەدەن.

**اللِعَان:** لەشەریعەتی ئیسلام دا ئەوەیە مێـرد چـوار جـار سـوێند بخـوا کـە ڕاسـتگۆیە لـەوەدا کـەدەڵێ ژنەکـەم داوێن پیـسی کـردوەو خیانـەتی لـێ کردووە جاری پێنجەم بلێ نەفرینی

خودا لەسەرم بێ ئەگەر درۆبکەم ئەمجا ژنەکە ڕەدی بداتەوەو چوار جار سوێند بخوا کە مێردەکەی بوختانی بۆدەکاو راست ناکا لەداواکەی دا جاری پێنجەم بڵێ نەفرینی خودام لەسەر بێ ئەگەر مێردەکەم راست بکا، بەمەش ژنەکە سزای داوێن پیسی لەسەر لادەدرێو بۆ هەتا هەتایە ئەم ژنو مێردە لەیەکتر حەرام دەبنو بەهیچ شێوەیەك ناگرێنەوە بەهاوسەری یەکتری.

**اللَّعْنُ**: (أبيت اللَّعنَ): وشەیەکە کاتی خۆی عەرەب بۆ سڵاو کردن لەپاشاو سەرەك خێڵەکانیان بەکاریان هێناوە.

**اللَّعْنَةُ**: بەمانا سزا دێ ◊ دەگوترێ: (أصابته لعنة من السماء): سزای ئاسمان لێی دا ◊ (ك: لِعان ولَعَنات).

**اللُّعَنَةُ**: کەسێك ئەوەندە خراپو شەڕانی بێ خەڵك تفو لەعنەتی بکا ◊ کەسێك زۆر لەعنەتو نەفرین لەخەڵك بکا.

**اللُّعَيْنُ**: شەیتان، نەفرین لێکراو ◊ داوەڵ؛ کەلەناو باخو کشتوکاڵ دا لەسەر شێوەی ئادەمیزاد هەڵدەواسرێ بۆ ترساندنو ڕەوینەوەی درەندە لەوباخو زەوییانە بەزۆری پاڵتۆیەکی درێژ دارێکی تێدەخرێ بۆئەوەی باڵەکانی بکرێنەوە ◊ پێشی دەگوترێ: (الفَزّاعَة) ◊ هەروا ناوە بۆ گورگ.

**المَلْعَنَة**: کارێك ببێتە هۆکاری نەفرین کردن لەبکەرەکەی ◊ لەحەدیث دا هاتووە دەفەرموێ: (إتقوا الملاعن الثلاث، التغوط على قارعة الطريق، أوفي ظل الشجرة أو جانب النهر).

**الْعَى ثدي الأنثى**: مەمکی مێینەکە گۆڕانی بەسەردا هات گەورە بوون شیریان تێدا پەیدابوو.

**الألْعاءُ**: جومژگەی قامکەکان.

**اللاّعي**: ئەوکەسەی لەهەموو شتێك دەترسێ.

**اللاّعِيَة**: درەختۆکێکە لەبناری کێودا دەڕوێ گوڵێکی زەردی هەیە.

**اللَّعا**: چڵێسو بەچەپو گوپ.

**لَعاً**: دەنگێکە ئاراستەی کەسێك دەکرێ کە هەڵەنگوتبێو توشی نەدامەتیو ناخۆشی بوبێ، دوعاکردنە بۆی بۆ ئەوەی لەچورتمەکەی ڕزگاری ببی.

**اللَّعْوُ**: بەدڕەوشت ◊ چڵێسی بەچەپو گوپ.

**اللَّعْوَةُ**: سەگ، چڵێسو بەچەپو گوپ ◊ ڕەشایی دەورو بەری گۆی مەمکی ئافرەت.

لَغْوَةَ الجوع: برسیایەتی زۆر کوشندەو برست بڕ.
كَلْبَةٌ لَغْوَةٌ: سەگێكە شەڕ لەسەر لاك دەكا.
لَغْوَق: بڕوانە مادەی (لَعَقَ).
اللَّغْوَقُ: بڕوانە مادەی (لَعَقَ).
لَغَبَ فلان لَغباً ولغوباً: فلانكەس ماندوبوو ٥ (فهو لاغب).
لَغَبَ على القوم لَغْباً: خەڵكەكەی تێك بەردا ومزعی شێواندن.
لَغَبَ القومَ: قسەی ناڕاستی بۆ خەڵكەكە گێڕایەوە.
لَغِبَ لَغَباً: ماندوو بوو.
الَغَبَهُ: ماندوی كرد، دەگوترێ: (ألغبَ الدابة): وڵاخەكەی ماندو كرد ٥ (ألغَبَه السَّيْرُ): ڕۆیشتن وڵاخەكەی ماندو كرد.
لَغَّبَهُ السَّيْرُ: ڕۆیشتن ماندوی كرد ٥ دەگوترێ: (تَلغَّبَتْ بهم القفار وتَلَغَّبْتُهم القفار).
لَغَّبَ الحيوانَ: ئاژەڵەكەی ڕەتاندو دوری خستەوە تا ماندوی كرد.
لَغَّبَ الأمْرَ: سەروكاری ئیشەكەی كردو باش نەنجامی دا لێی ماندو نەبوو لەبەرامبەری دا دەسەوەسان نەبوو.
اللَّغْبُ: قسەی پڕو پوچ و بێ بنەما ٥ دەگوترێ: (أكفف عنّا لغَبك): وازبێنە چیتر قسەی پڕو پوچی خۆتمان بۆمەكە ٥ هەروا ناوە بۆ گێل و نەفامی بێ دەسەڵات ٥ گۆشت لەنێوان ددان دا.
اللَّغُوبُ: مرۆڤی گێل و نەفام و بێ دەسەڵات.
لَغَدَهُ لَغْداً: زمانە بچكۆلەی هەنگاوت، بنكی زمانی پێكا.
لَغَدَ فلاناً عَنْ حاجته: فلانكەسی لەپێداویستییەكانی مەنع كرد نەیهێشت پێیان بگا.
لَغَدَ أُذُنَهُ: گوێچكەی ڕاكێشا بۆنەوەی ڕێك بن.
لاغَدَهُ: دەستی گرت و نەیهێشت بەئامانجی خۆی بگا.
إلْتَغَدَهُ: بەمانا (لاغَدَهُ)دێ.
تَلَغَّدَ فلان: فلانكەس رقی هەڵساو تەنگەتیزە بوو.
اللُّغْدُ: گۆشتوكەی نێوان مەلاشوو لامل ٥ (ك: ألغاد) ٥ دەگوترێ: (هو من الأوغاد ضخم الألغاد): ئەوبێ عەقڵەو لامل پانە.
اللُّغْدود: بەمانا (اللُّغْدُ)دێ.
اللُّغديد: بەمانا (اللُّغدود)دێ ٥ (ك: لغاديد).
لَغَزَ اليربوع أجْحَارَهُ لغزاً: یەربوعەكە كونەكەی پێچاو پێچ هەڵكۆڵی

بۆئەوەی کەدەرپندەیەکی دژی خۆی هێرشی کردەسەر لەلانەکەی دا بتوانێ خۆی رزگار بکا.

**لَغَزَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لەروخساری خۆی گۆڕیو چەواشەی کرد ٥ دەگوترێ: (لَغَزَ في كلامه).

**أَلْغَزَ اليربوعُ أجحارَهُ**: بەمانا (لغزها)دێ.

**أَلْغَزَ كلامَهُ وفيه**: قسەکەی خۆی پێچاو پێچ کرد مەبەستەکەی خۆی چەواشەکرد.

**أَلْغَزَ في يمينه**: لەسوێند خواردنەکەی فێڵی کرد، لەسەر شتێك سوێندی خواردو مەبەستی شتێکی تر بوو.

**لاغَزَهُ**: قسەی بەتوێکڵو موعەممای لەگەڵ دا کرد.

**لَغَّزَ كلامَهُ**: بەمانا (أغْزَهُ)دێ ٥ دەگوترێ: (لَغَّزَ في يمينه): لە سوێند خواردنەکەی فێڵی لەکابرای سوێند بۆخوراو کرد.

**الأُلْغُوزَةُ**: مەتەڵو موعەمما ٥ (ك: الاغيز).

**اللُّغْزُ**: کونە ژیشك، کونە مشك، کونە یەربوع ٥ مەتەڵو قسەی موعەمما ٥ (ك: ألغاز).

**اللُّغَّازُ**: ئەوکەسەیە بەخراپە لەخەڵك دەدوێو تانەو تەشەریان ناڕاستە دەکا.

**لَغُوَسَ في الأكل**: پەلە پەلی کرد لەخواردن دا، هەڵپەی کرد.

**لَغُوَسَ الطَّعامُ**: خواردنەکە کاڵو نەکوڵیو بوو پێنەگەیشتبوو.

**اللُّغْوَسُ**: کەسێکە خێرا نان بخوا پەلە پەل بکا لەخواردن دا ٥ کەسێك ناز پەروەردەبێو ژیانی خۆش‌و بەختەوەر بێ هەروەکوو گیاو گزێك کەناسك بێو بەخۆشی بخورێ.

**لَغَطَ القومُ لَغَطاً ولغاطاً**: خەڵکەکە کردیانە هاتو هاوارو قیڕەو هەرا کەس لەقسەیان حاڵی نەدەبوو.

**لَغَطَ القطا أو الحمامُ لغيطاً**: کوڕ کوڕەکە (قەتێکە) یان کۆترەکە خوێندی (فهو لاغِط) ٥ دەگوترێ: (أتيته قبل لغيط القطا): هاتم بۆلای پێش ئەوەی کوڕ کوڕە بخوێنێ (واتە بەیانی زوو) ٥ هەروا دەگوترێ: (أتيته قبل القطا اللاغط).

**أَلْغَطَ القومُ**: خەڵکەکە هاتو هاوارو قیڕەو هەرایان کرد.

**أَلْغَطَ القطا أو الحمام**: قەتێکە یان کۆترەکە خوێندی.

**لَغَّطَ القومُ**: خەڵکەکە هاتو هاواریان کرد کەس لێیان حاڵی نەبوو.

**اللَّغطُ**: دەنگە دەنگو قیڕەو هەرا.

**لَغَفَ فلان لَغْفاً**: فلانكەس ستەمی كرد ٥ چاوی تێ بڕی ٥ دەگوترێ: ((لَغَفَ الأَسَدُ): شێرەكە بەدیقەت ڕوانی چاوی لە نێچیرەكە بڕی بۆئەوەی پەلاماری بدا.

**لَغَفَ الإناء**: قاپەكەی لستەوە.

**لَغِفَ ما في الإناء لَغْفاً**: ئەوەی لەقاپەكەدا بوو لستیەوە.

**لَغِفَ الطعامَ**: خواردنەكەی خێرا خێرا خوارد.

**الغَفَ فلان**: بەمانا (لَغَفَ فلان)دێ.

**الْغَفَ في السَّير**: لەڕۆیشتن دا پەلەی كرد ٥ بوو بە شەریكە دز.

**الْغَفَ بعینه**: چاوی تێ بڕی.

**الْغَفَ علی الرجل**: زۆری قسەی ناشیرین بەپیاوەكە گوت.

**الْغَفَ الصَّبِيُّ لُقْمَةً**: پارویەكی خستە دەمی منداڵەكەوە.

**لاغَفَهُ**: هاوڕێیەتی ئەوی كرد.

**لاغَفَ المرأة**: ئافرەتەكەی ماچ كرد.

**تَلَغَّفَ الطعامَ**: بەچنگ خواردنی كردە دەمیەوە.

**اللُّغْفَةُ**: پارو ٥ دەگوترێ: (أَلْفِفْني لُغْفَةً).

**اللَّغِيفُ**: تایبەتمەندیی پیاوو دەستو پێوەندەكانی ٥ كەسێك دۆستایەتی لەگەڵ دزو جەردە بكاو نانو ئاویان لەگەڵ بخوا وەلێ دزیو جەردەییان لەگەڵ نەكا ٥ كەسێك لەنوسراوی خەڵك شت ڕاگوێزبكاو ئاماژە بەسەر چاوەكەی نەكا.

**اللَّغِيفَةُ**: پەلو، حەلوا، ئاردو ڕۆن تێكەڵ بەیەك بكرێو بكوڵێندرێ.

**الْلُغَفَةُ**: هۆزو بنەماڵەیەك دابو نەریتی دزییان تێدا باو بێ.

**لَغْلَغَ طعامَهُ**: خواردنەكەی كردە خواردنی بەپێخۆر ٥ نانی بەڕۆنو پیو و شتی وا خوارد دەگوترێ: (لَغْلَغَ ثریده): تێكوشاوەكەی چەور كرد، ڕۆنو بەزی تواوەی تێكەڵ كرد.

**اللَّغْلَغَةُ**: ئاخاوتنی ناعەرەبێ قسەو ئاخاوتنێك بەزوبانی عەرەبی نەبێ.

**لَغَمَ فلان لَغْماً**: هەواڵی ناڕاستی دا بە هەڤاڵەكەی ٥ لەسەر چاوەی دڵنیاییەوە هەواڵی بەهەڤاڵەكەی نەدا ٥ قسەی تەمو مژاوی كردن.

**لَغَمَ المرأة**: دەمی ئافرەتەكەی ماچ كرد، دەورو بەری دەمی ماچ كرد.

**لَغَمَ الجملُ لُغامَهُ**: حوشترەكە كەفی چاند.

**لَغَمَ فلان لَغْماً**: هەواڵی لەشتێك دا كەلێی دڵنیا نەبوو ٥ هەواڵی لەشتی نادیارو نامەعلوم دا.

**لُغِمَ بالطیب**: بۆنی خۆشی لەدەمو لێوی دا.

**الْغَمَ الذهبَ وما شابَهه**: جیوەو شتی وای تێكەڵ بەئالتونەكە كرد.

**لَغَمَهُ بالطيب ونحوه**: بۆنی خۆشی لەدەمو لوتی دا.

**لَغَمَ المكانَ**: شوێنەکەی مین ڕێژ کرد.

**إلْتَغَمَ الذهَبَ ونحوه**: زێڕەکەی تێکەڵ بەئاڵتون کرد.

**تَلَغَّمَ القوم بالكلام**: خەڵکەکە کەوتنە قسەو باسو دەم بادان.

**اللُّغام**: کەفی دەمی حوشتر.

**اللَّغَمُ**: بۆنی کەم، بۆنی خۆشی کەمو کوڕ ٥ قەصەبەی زوبان ٥ دەماری زوبان ٥ لەرزینی بەتەوژم ٥ شتێکە وەکوو صندوق وایە مادەی تەقینەوەی تێدەکرێو ژێرخاك دەکرێ بۆئەوەی کەسێك بەسەریدا بڕوا بتەقێتەوە ٥ (ك: ألْغام).

**اللَّغيمُ**: نهێنی.

**المَلْغَمُ**: دەمو لوتو دەوروبەری ٥ (ك: ملاغم).

**إلْغانَّ النَّبْتُ**: ڕوەکەکە درێژ بوو تێکهالاً.

**الغانَّت الأرض**: زەوی لەوەڕی زۆر بوو.

**اللُّغَنُ**: هەڕەتی گەنجی.

**اللُّغْنُ**: لایەکی ئالو کەبەسەر گەرودا دەڕوانێ.

**اللُّغْنونُ**: بەمانا (اللُّغْنُ)دێ ٥ کۆتایی لوت نزیك مەلاشو.

**لَغَا في القول لَغْواً**: لەقسەکردن دا هەڵەی کرد ٥ قسەی پڕو پوچی گوتن ٥ دەگوترێ: (لغا فلان لغواً) فلانکەس قسەی پڕو پوچی کردن ٥ (لغا بكذا): ئەو قسەیەی کرد.

**لغا عَنْ الصواب**: لەڕێگای ڕاست لای دا.

**لغا عَنْ الطريق**: لەڕێگە لای دا.

**لَغَا الشَّيْءَ**: شتەکە پوچ بوو.

**لَغِيَ في القولِ لغاً**: بەمانا (لغا)دێ.

**لَغِيَ بالأمر**: حەزی لەئیشەکە بوو.

**لَغِيَ بالشَّيْءِ**: وەگری شتەکە بوو پێوە لکاو وازی لێنەهێنا لێی جیانەبووەوە.

**لَغِيَ بالماء والشراب**: زۆری خواردو خواردەوە تینوایەتی نەشکا، تێراو نەبوو.

**لَغِيَ الطائر بصوته**: باڵندەکە خوێندی.

**ألْغى الشَّيْءَ**: شتەکەی پوچ کردەوە ٥ دەگوترێ: (ألغى القانون).

**الإلْغاء في النحو**: ئەوەیە عەمەلی عامیل لەئەفعال القلوب دا پوچ بکەیەوە دو مەفعولەکانی مەنصوب نەکرێن، بۆ نمونە لەجیاتی ئەوەی بڵێی (علمت العلمَ نافعاً) بڵێی (العِلْمُ نافع علمت).

**اللاَّغِيَة**: شتێك گرنگی پێ نەدرێو سودی لێ نەبیندرێ ٥ (كلمة لاغية): قسەی پڕو پوچ ٥ (ك: اللواغي).

**اللَّغا**: شتێك کە ئیعتباری پێ نەکرێ ٥ گرنگی پێ نەدرێ ٥ شتێك لەبەر

بێ ئەهمیەتی حیسابی بۆنەکرێ ٥ کالأی بێ نرخ ٥ دەنگ.

**اللُّغَـــةُ**: زمـــانو زاراوە کـــە گـــەلو نەتەوەیەك مەبەستەکانی خۆی پێ دەردەبـڕێ ٥ (ك: لُغـىً ولغـات) ٥ دەگـوترێ: (سمعـتُ لغـاتهم): گـوێم لـەجوداوازی زمـانو گفـتو گۆیـان بوو.

**اللَّغْـو**: قـسەیەك بـڕوای پـێ نـەکرێ، سودو قازانجی تێدا نـەبێ، وشـەیەك بـێ مەبەســت بگــوترێو لــەدەم دەرچـێ ٥ (لَغْـوُ الـیمین): سـوێندی دانەمـەزراو بـێ مەبەسـت گـوتراو وەکــوو ئــەو ســوێندانەی کــابرا دەیخاتــە نــاو قــسەو گفتوگۆیــەوە وەکوو (ناوەڵڵا ئـەرێ وەڵڵا) ٥ شتی بێنرخو فرێدراو.

**لَغْوَسَ**: بڕوانە (لَغَسَ).

**لَفَأَ العـودَ لَفْـئاً ولَفـاءً**: شـوڕکەکەی سپی کرد ٥ دەگـوترێ: (لَفَأَ العَظْـمَ): هەنـدێ گۆشتی لەئێسقانەکە داماڵی.

**لَفَأَ اللَّحْمَ عَنْ العظم**: گۆشتی لەئێسقانەکە داماڵی.

**لَفَأَت الریحُ السحاب عَنْ وجـه الـسماء**: ڕەشــەبا هــەوری بــە ئاسمانــەوە نەهێــشت هــەمووی ڕامـــاڵی دەشـگوترێ: (لَفَأَت الریحُ التراب عَنْ وجـه الأرض): ڕەشـەبا تـەپو تـۆزی لەسەر زەوی ڕاماڵی.

**لَفَأَ فلاناً**: غەیبەتی فلأنکەسی کرد ٥ هیچ ڕێـــزو نرخێکـــی پێـــوە نەهێـــشت، فلأنکەسی لەویستی خۆی لاداو ژیوانی کردەوە.

**لَفَأَ فلاناً حقه**: مافی فلأنکەسی دا، هەموو مافو بەشی خۆی پێدا ٥ لـەمافی کـەم کردەوە هەمووی نەدایە.

**لَفَأَ فلاناً بالعـصا**: بەگۆچان لەفلأنکەسی دا.

**لَفِئَ الشَّیْئُ لَفَأً**: شتەکە مایەوە.

**أَلْفَأَ الشَّیْئ**: شتەکەی هێشتەوە.

**إِلْتَفَأَ العودَ**: شوڕکە دارەکەی سپی کرد توێکڵەکەی لـێ داماڵی.

**اللَّفَـاءُ**: شـتی کـەم ٥ ئەوەیـە کـەمتر لەمافی خۆی.

**اللَّفْأَةُ**: پارچە گۆشت ٥ کوتە گۆشت.

**اللَّفِیئة**: نەرمە گۆشت بـەبێ ئێـسقان ٥ (ك: لفایا).

**لَفَـــتَ الـــشَّیْئ لَفْتـــاً**: شـــتەکەی لـــول دا بەڕاســـتو چـــەپ دا بـــای دا بـــەم لاو بـەولای دادا ٥ دەگـوترێ: (أخــذ بعنقــه فلفَتَهُ): ملی گرتو بای دا.

**لفت فلاناً عَنْ الشَّیْئ**: فلأنکەسی لەشتەکە لادا.

**لفـــت رداءهُ عُنُقـــه**: چـاكى عەباكـــەى هەڵدايەو بۆسەر شانو ملى.

**لَفَتَ الكـلامَ**: قسەكەى لـەزمانى عـەرەبى لادا بۆسەر زمانى ناعەرەبى.

**لَفَتَ الشَّيْئَ**: شتەكەى تێـك هەڵدا وەكـوو چـۆن ئـاردو ڕۆن تێـك هەڵـدەدرێ ٥ دەگـوترێ: (لَفَـتَ الـدقيق بالـسمن): ئاردى تێكەڵاوى ڕۆن كرد.

**لَفَتَ الراعـي الماشـية**: شـوانەكە كوێرانـه لەئاژەڵەكانى داو لێدانەكـەى ئاراسـتەى ئاژەڵێكى تايبـەتى نـەكرد ٥ زەبرەكـەى هاويـشت بـۆ هـەموانيانو مەبەسـتى نەبوو ڕێى كامەيان دەكەوێ.

**لَفَتَ الريش على السهم**: پەڕەكەى كێـزرى لەتێرەكە شەتەك دا.

**لَفَـتَ الكـلامَ**: قسەى فـرێ داو مەبەسـتى نەبوو كێ دەگرێتەوە كێ پێى خۆشـەو كێ پێى ناخۆشه.

**لَفَـــتَ اللحـــاءَ عَــنْ العــود**: توێكڵەكـەى لەشوڕكە كردەوە.

**لَفَتَ الشَّيْئَ**: شتەكەى فڕێ دايە تەنيشتى خۆى.

**لَفَـتَ فلانـاً بالـشَّيْئِ**: شـتەكەى رادەسـتى فلاّن كرد.

**لَفِتَ الرجلُ**: پياوەكە گێلو نەحمەق بـوو ٥ بەدەسـتى چـەپى كـارى كـرد نـەك بەدەسـتى راسـتى ٥ پياوەكـە دەسـتو مەچـەكى بـەهێزو پتـەو بـون دەسـتى بگاتــە هەرشــتێك بــاى دەداو خــوارى دەكاتەوە.

**لِفِـتَ التيـسُ**: نێريـە قەرەكـە شاخەكانى خوارو خـێچ بـون ٥ (فهـو ألفـت وهـي لفتاء).

**لَفَّتَ الشَّيْئَ**: شـتەكەى خـوار كـردەوە ٥ باى دا.

**إلْتَفَتَ الى الشَّيْئِ**: ڕوى وەرگێڕا بۆلاى شتەكە ٥ دەشـگوترێ: (إلْتَفت بوجهه عنـه أو يـسره): ڕوى خـۆى وەرگێـڕا بەلاى راست دا يان بەلاى چەپ دا.

**إلتَفت عنه**: ڕوى لـێ وەرگێڕا.

**تَلَفَّتَ الى الشَّيْئِ**: بەمانا (إلتفت)دێ.

**اللاّفِتة**: دروشم، لەوحەيەكە لەدار يـان شــتى تــر يــان پارچــە قوماشــێكە ناوێـك يــان هەڵوێـستێكى لەســەر دەنووسـرێ بۆئـەوەى سـەرنجى لــێ بدرێ ٥ (ك: لوافت).

**اللّفْتُ**: ڕووەكێكى كشتوكاڵييە، بـەكاڵىو بـــەكوڵاوى دەخـــورێ ٥ قـــەراخو تەنيـــشتى شـــت ٥ دەگـــوترێ: (ولا تلفــت لِفْــتَ فــلان): مەڕوانــە بــۆ دەوروبــەرى فــلاّن ٥ هــەروا وشــەى (اللّفــت): نــاوە بــۆ ئــافرەتى گێــل ٥ بۆمانگا.

**اللّفــوت مــن النــساء**: ئافرەتێـك زۆر بەملاو بـەولادا بڕوانـێ ٥ ئافرەتێـك مێـردى هـەبێو لـەمێردێكى تـرى

منـــــدالّى هـــــەبن بـــــەهۆى پـــــەروەردەكردنى مندالّـــــەكانى نەيپەرژێتـە سـەر ئيشى ناومـالّو دابينكردنى پێداويستى مێردەكەى ٥ ئافرەتێـك چـاو بـەدەرەوەبێو چاوەڕوانى نـەوبێ مێردەكەى لێـى بـێ ئاگابـێو چـاو بڕكـێو دلّـدارى لەگـەلّ پيـاوى تـر بكـا ٥ ئـافرەتى فيتنـــەو دوزمـــان ٥ حوشـــترى چەموش‌و شير نەدەرو گازگر لەشير دۆشەكەى.

**اللِّفيتة**: پەلّوى توند.

**المُتَلَفِّتَةُ**: ئێسقانى لاى ژوروى ئەستۆ كە نووساوە بەسەرەوە.

**الفَـجَ فـلان**: فلانكـەس بەزەوييـەوە نووسـاو لـەجێگادا كـەوت توانـاى هەلّـسانى نييـە ٥ ئيفلاسـى كـردو مالّو سامانى نەما.

**الفَجَ فلاناً**: واى لەفلانكەس پەنابەرى بۆداواكردن لەكەسێك كەشياوى شت لـێ داواكـردن نييـە ٥ دەگـوترێ: (أَلْفجني الى ذلك الإضطرار): ناچارى واى لـێ كردم پەنا بۆئەوە بەرم.

**اسْـتَلْفَجَ فـلان**: بـەمانا (أَلْفَـجَ)دێ ٥ فلانكـەس لەترسـا بـێ هـۆش بـوو ئاگاى لەخۆنەما.

**اللَّفَجُ**: زەليلى‌و گەردنكەچى.

**اللُّفُجُ**: ڕێڕەوى لافاو.

**لَفَحته النار أو السمومُ لَفْحاً ولَفَحاناً**: ئاگر يان باى سەموم لـەدەم‌و چـاوى داو سوتاندى ٥ هەلّيقرچاند.

**لَفَـحَ فلانـاً بالـسيف لَفْحـاً**: بەهێواشـى شمشێرى لـێ دا.

**اللَّفْحُ**: گەرما.

**اللُّفّاحُ**: ڕوەكێكى بەتەمەنە ژەهراوييە پزيشكى يە لەپێرى (الباذنجانيـة)يە، پێشى دەگوترێ: (الـبيروج) لـەزەوى دێمى ولاتى شام دەڕوێ.

**لَفَخَـهُ علـى رأسـه لَفْخـاً**: بەگۆچـان لەسـەرى دا ٥ دەگـوترێ: (لَفَخَـهُ في رأسـه): لەسـەرى دا ٥ چـەپەوانەى لەدەمى دا.

**لَفَـخَ الـبعيرَ**: بەپاژنـە پێـى لـەدواوەى حوشترەكەيەوە ژمنى‌و هەلينكى دا.

**لَفَظَ بالكلام لَفْظاً**: ئاخاوتنى كرد ٥ (لفـظ بالشّيء): شتەكەى گوت.

**لَفَظَ الرجلُ**: پياوەكە مرد.

**لَفَظَ الشَّيْءَ من فيه ويه**: شتەكەى فـڕێ دا ٥ (فهو لافظ، وهي لافظـة) ٥ دەگـوترێ: (لفظـــت الـــبلادُ أهلَهـــا): ولاتەكـــە خەلكەكـەى وەدەرنـا ٥ (لفظـت الحيـةُ سمهـا): مارەكـە ژەهـرى خـۆى ڕشـت ٥ (لفـظ البحـرُ الـشّيءَ): دەريـا شـتەكەى فڕێ دايە كەنارى.

**تَلَفَّظَ بالكلام**: قسەی کرد.

**التَّلَفُّظُ**: ئاخاوتن ٥ چەند شەپۆلێکی هەوایە سەرچاوەکەی گەروە بەشەکانی ناودەمو قورگ ئەو هەوایە دەگۆڕن و دەیکەنە دەنگ لەقەبارەی پیت و وشەدا.

**اللاَّفِظَةُ**: دەریا ٥ ئەو باڵندانەی بێچووەکانیان بەخێو دەکەن خواردنیان دەکەنە ناو دەندوکیانەوە لەچیکڵدانەی خۆیانەوە خواردن دێننە دەرەوە بۆ بێچووەکانیان ٥ هەروا ناوە بۆ ئاشی ئاو لەم ڕووەوە هەرچی دەیهاڕێ فڕێی دەداتە دەر ٥ کەڵەشێر لەم ڕووەوە کەبە دەندوکی دانەوێڵەکە هەڵدەگرێ بەڵام نایخوا بەڵکوو دەیهاوێ بۆ مریشکەکە ٥ هەروا ناوە بۆ جیهان ٥ لەم ڕووەوە کەچی تێدایە دەینێرێ بۆ قیامەت.

**اللُّفاظُ**: ئەوەی تف بدرێتەوە.

**اللُّفَاظَةُ**: بەمانا (اللُّفَاظُ)دێ ٥ باقی ماندەی شت، بنکڕ.

**اللَّفْظُ**: بەمانا (اللَّفاظ)دێ ٥ قسەی گوتراو، ئەو وتانەی لەدەم دێنە دەر.

**اللَّفيظ**: بەمانا (اللُّفاظ)دێ.

**المَلْفَظُ**: ئەو قسانەی لەدەم دێنە دەر ٥ (ك: مَلافِظ).

**لَفَغَ الشَّيْبُ رأسَهُ**: پیری هەموو قژی سەری گرتەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (لَفَغَ الشَّيْبُ لِحْيَتَه).

**لَفَغَتِ النارُ فلاناً**: ئاگر هەموو جەستەی فلانی داگرت.

**لَفَّعَ الشَّيْبُ رأسَهُ**: پیری هەموو سەری گرتەوە.

**لَفَّعَ رأسَهُ**: سەری داپۆشی.

**لَفَّعَ المرأةَ**: ئافرەتەکەی بەخۆوە گوشی.

**التَفَعَ بالثوب**: جەستەی خۆی بەقوماش داپۆشی.

**التَفَعَتِ الأرض**: زەوییەکە سەوزایی و ڕوەکی خشت بوو ٥ دەشگوترێ: (التفعت الأرضُ بالنبات): زەوی بەگیاو گژ خۆی داپۆشی.

**تَلَفَّعَ فلان**: فلانکەس پیری هەموو جەستەی گرتەوە موی سەرو ڕیشی هەمووی سپی بوو.

**تلفَّعَ بالثوب**: بەقوماش خۆی داپۆشی ٥ هەروا دەگوترێ: (تَلَفَّعَت المرأةُ بمرطها): ئافرەتەکە بەچارەکەکەی بەدەسماڵەکەی خۆی داپۆشی ٥ (تَلَفَّعَ الشجر بالورق): درەختەکە بەگەڵا خۆی داپۆشی.

**تَلَفَّعَت الحربُ بالشَّر**: شەڕ هەموو ناخۆشی و کارەساتەکانی گرتنەوە هەمووی تێدابوون ٥ دەشگوترێ:

(تَلَفَّعنا على جيش العدو): دەوران دەوری سوپای دوژمنمان دا.
تَلَفَّعَت النار: ئاگرەكە بلێسەی دا، هەلگیرسا.
اللِّفَاعُ: ئەوەی جەستە دادەپۆشێ‌و دەكرێتە پۆشاكی.
اللِّفاعَةُ: فەقیانەی كراس یان هەر پارچە قوماشێك كە بەزێدە بەكراسەوە بلكێندرێ.
اللَّفيعَة: بەمانا (اللِّفاعَةُ)دێ.
المِلْفَعَةُ: هەر پۆشاكێك سەرانسەر جەستە داپۆشێ.
لَفَّتِ الأشجار لَفّاً: درەختەكان تێكچرژان‌و پەل‌و پۆیان چوو بەناو یەك دا.
لَفَّت في الأكل: زۆر جۆر خواردنی تێكەلاو بەیەك كردن‌و ئامادەی كردن بۆخواردن.
لَفَّتَ الشَّيْئَ بالشَّيْئِ: شتەكەی خستە پەنایەك‌و پێكەوەی لكاندن ٥ شتەكانی خستنە پەنایەك‌و كۆی كردنەوە.
لَفَّتَ الميتَ في أكفانه: كردوەكەی خستە ناو كفنەكانیەوە.
لَفَّتَ الكتيبتين: دوكەتیبە سەربازەكەی لەشەردا ٥ تێكەلّ بەیەك كردن ٥ دەشگوترێ: (لَفّ الكتيبة بالأخرى).
لَفَّ فلاناً حَقّه: فلانكەسی لەمافی خۆی مەنع كرد.
لَفَّ فلان لَفَفاً: فلانكەس تەمبەلّ‌و قونگران بوو ٥ لالّ بوو زمانی گیراو بەتەمبەلّی قسەی بۆكران .فلانكەس كەقسە دەكا زوبانی دەمی پردەكا برۆكانی وێك دێنێتەوە.
لَفَّ في الأكل: خواردنی جۆراو جۆری زۆری تێكەلّ بەیەك كردن‌و زۆری خوارد.
لَفَّ فلان: فلانكەس شادەماری دەست‌و مەچەكی خواربوو، دەستی لەكار كەوت ٥ فلانكەس لەبەر قەلّەوی هەردو رانی لێك نزیك بوونەوە (ئەم حالەتە بۆ پیاو بەعەیب دادەنرێ بەلام بۆئافرەت پەسەندە) ٥ (فهو ألفّ وهي لَفّاء).
لَفّ الشَجَرُ لَفّاً: درەختەكە تێك چرژاو پرو چربوو.
الفّ فلان رأسه: فلانكەس سەری خۆی خستە ژێر پۆشاكەوە.
ألَفَّ الطائِرُ رأسَه: بالندەكە سەری خۆی خستە ژێر بالیەوە.
لاَفَّ القومُ القومَ: خەلكەكە تێكەلاوی قەومی تربوون.
لافّ الصَّقْرُ الصيدَ: هەلّۆكە دەورەی نێچیرەكەی داو خستیە ژێر چنگی

خۆیەوە ٥ دەشگوترێ: (لافَ الطیارُ طائرة عدوّه): تەیارە چیەکە تەیارەی دوژمنی خستە خوار خۆیەوەو وای لێ کرد بتوانێ قەزفی بکا.

**لَفَّفَهُ:** بۆ زێدە ڕۆیی لەماناى (لَفَّه)دێ.

**إلْتَفَّ الشَّيْئُ:** شتەکە کۆبۆوەو چووە ناویەکەوە ٥ دەگوترێ: (إلْتفَّ الشجر بالمکان): درەختەکان لەوشوێنە زۆر بونو شوێنەکە یان تەنگەبەر کرد.

**إلتفَّ بثوبه:** پۆشاکەکەی لەبەر خۆ کردو خۆی پێ داپۆشی.

**اِلْتَفَّ عَلَيْهِ السَّلاَمْ القومُ:** خەلکەکە لەسەری خڕبوونەوە.

**اِلْتَفَّ الغلامُ:** کوڕەکە ریشی پڕ بووە.

**تلاَفّوا:** تێکەلاو بوون، دەگوترێ: (ماتصافّوا حتى تلافّوا): ریزنەبوون تاتێکەلاو بن.

**تَلَفَّفَ في ثوبه:** کراسەکەی لەبەرکرد لەخۆیەوە پێچا.

**تَلَفَّفَ القوم عَلَيْهِ السَّلاَمْ:** خەلکەکە لێی کۆبوونەوە.

**الإلتفاف:** (الإلتفاف الزهري): لەبواری زانستی ئیحیادا ناوە بۆ حالەتو چۆنیەتی پەڕە گولەکان لەناو خونچەکەیان دا پێش پشکوتن.

**الألَفُّ:** دەمارێکە لەمەچەکی دەست دایە ٥ هەروا ناوە بۆ شوێنێك کە زۆر ئاوەدانو قەرەبالغ بێ.

**التلافیف:** دەگوترێ: (في أرضهم تلافیف من عشب): لە زەوىو زاریان دا گیاو گژی تێکهالاو زۆرە ٥ بۆ پارچەو کۆمەلە ڕوەکی کەم.

**اللّفافةُ:** ئەو قوماشەو لەفافەی قاچی پێ دەپێچی ٥ (ك: لفائف) ٥ دەشگوترێ: (طار لفائف النبات): پەردەو توێکلی سەر خونچەی گولە ڕەکەکان هەلوەری ٥ هەروا دەگوترێ: (هَمٌّ یذیب لفائف القلوب): بەزێکە دەوران دەوری دلی داوە ٥ جگەرەی پێچراوە ٥ پەردەیەکە حەبلی مەنەوىو هێلکە گون دادەپۆشێ.

**اللَّفُ:** باخی تێکچڕژاو ٥ دەگوترێ: (جاءوا بلَفِهِمْ) بەهەمموو تاقمو پێڕیانەوە هاتن ٥ هەروا دەگوترێ: (جاءوا ومن لفَّ لفَّهم): هۆزەکە هەموویان هاتنو هەموو ئەوانەش کەپەیوەنییان بەوانەوە هەبوو هاتن.

**اللِّفُّ:** تاقمو کۆمەلو چینو توێژ ٥ دەگوترێ: (عنده الفاف من الناس): هەروا وشەی (اللِّف): بەمانا هۆزو

نەتــەوەی کۆبــوەوە دێ دەگــوترێ: (کُنّــا لِفَــاً): ئێمــە کۆبوینـــەوە لەشوێنێك ٥ حیزبو تاقمو کۆمەڵ ٥ دەگـوترێ: (فِي لِـفَّ مـن کنـت؟) ئـەتۆ لـەتاقمو پێـڕی کـێ بـوی ٥ ئـەوەی لێـرەو لـەوێ کۆدەکرێنـەوە وەکــوو چــۆن کابرایــەك شــایەتی بـەدرۆ لێـرەو لـەوێ کۆدەکاتـەوە ٥ باخێـك باخـچەیەك درەختــەکانی تێکچڕژابن ڕوەکەکانی تێکچڕژابن، دەگـوترێ: (حديقـة لِـفّ): بـاخێکی تێکـچڕژاوە درەخـتو ڕوەکــەکانی لێك هاڵاوتن ٥ (ك: الفاف ولفوف) ٥ دەگوترێ: (جاءوا ومن لـفّ لِفّهـم): هــاتن بـەخۆیانو ئەوانەشـیان کـە پەیوەندییان پێیانەوە هەبوو.

**اللِفّــاء**: ئافرەتێـك سمــتو کەفــەڵی گــەورەو گۆشـــتن بـــن ٥ بـــاخو دارەستانی چڕو پڕ.

**اللّفّةُ**: (حديقة لَفّةٌ): باخێکی چڕو پڕە، دەشـگوترێ: (جـاء القـوم بلفّـتِهِمْ): خەڵکەکـــە بەهــــەموو چــــینو توێژەکانیانەوە هاتن.

**اللّفيـــف**: خـــەڵکی کۆبــۆوە لــەهۆزو نەتـەوەی جیاجیـا ٥ یـان کۆمـەڵگای تێکــــەڵ لــــەمرۆڤی خــــوێڕیو وەجــــاخزادەو خوێنـــــدەوارو نەخوێندەوارو چاكو خراپ، بەهێزو بێ هێز ٥ وشەی (اللّفیـف): لـەبواری عیلمـــی صـــــەرف دا بەوشــــەیەك دەگوترێ دوو حەرفی عیللەی تێدابن ٥ وەکوو (طِوي وعى).

**اللّفيفة**: گۆشـتی حوشـتر (هـی گوڵمـەی ڕانی).

**المِلَـفُّ**: لێفـەو بـەتانی ٥ دۆسـییەیەك چــەند ئــەوراقو نوســراوی تێــدا ڕەزمەکرابن ٥ هەڵگیرابن.

**الملفوف**: پێچراوە، یاپراخو دۆڵمە.

**لَفَـقَ الثـوبَ**: لکی قوناشـەکەی بەلاکـەی تریەوە دوری ٥ دەشـگوترێ: (لفـق بـين ثــوبين): هــەروا دەگــوترێ: (کـــلام ملفوق): قسەی هەڵبەستراوو بێ سەرو بەرە.

**لفـق الأمْـرَ**: هـەوڵی بـۆ کارەکـەداو بـۆی نەکرا.

**لَفَقَ فلان**: فلانکەس هـەوڵی کارەکـەی داو بۆی نەکرا.

**لَفِـــقَ الـــشَّيْءَ**: شـتەکەی گــرت، زانــی، ئـەنجامی دا ٥ دەشـگوترێ: (لَفِـقَ يفعـل کـــذا): دەســـتی پێکــردو خــەریکی ئەوکارەیە ٥ بەمانا (طفِقَ)دێ.

**لَفَّـقَ فـلان**: فلانکـەس داوای کـارێکی کردو هەوڵی دا ئـەنجامی بـداو بـۆی نەکرا.

لَفَّقَ الـشَّقَّتَين: دو پارچـەكەی لێكـدان‌و پێكیـەوە دورین ٥ دەگـوترێ: (لَفَّـقَ بَـيـن الـثـوبين): هـەردو پارچـە قوماشـەكەی لێكـدان‌و پێكیـەوە دورین.

لَفَّقَ الحديث: قسەی هەڵبەست‌و بەشتی بێ بناغەو پـوچ رازاندیـەوە ٥ (فهـو مُلَفَّقٌ).

تلافَـقَ القـومُ: خەڵكەكـە كـارو باریـان رێك‌و پێك هات.

تَلَفَّـقَ مـابينهمـا: نێوانیـان رێـك بـوو ناخۆشییان لەنێودا نەما.

تَلَفَّقَ به: پێی گەیشت.

التِّلْفَاق: دووپارچـە قومـاش بەیەكـەوە بدورێن.

اللِّفَاقُ: بەمانا (التِّلْفاق)دێ.

اللَّفَّـاق: كەسـێك بـەئاوات‌و ئامـانجی خـــۆی نـــەگا، هـــەوڵ بـــداو ســـەركەوتوونەبێ لەبەەســـتهێنانی ئامانجی دا.

اللِّفْقُ: پارچەیەك، لایـەك لـەدوو شتی پێكەوە لكێنراو.

اللِّفْقَـان: دوو پیـاو حـاڵ‌و وەزعیـان پێكـەوە بـاش بـێ ٥ پێكـەوە ئاشـناو رۆشـنابن، گونجـاو بـن ٥ دەگـوترێ: (هذا لِفْقُ فلان).

لَفْلَفَ في ثوبه: خـۆی لەقوماشـەكەیەوە پێچا، پۆشاكەكەی لەخۆیەوە پێچا.

لَفْلَفَ فلان: فلانكـەس زەمـانگیراو بـوو بەناخۆشـــی قـــسەی بـــۆدەكرێن ٥ كەقسەدەكا زمـانی دەمـی پڕدەكـا ٥ دەشگوترێ: (بلـسانه لَفْلفـة): زمـانی گیری تێدایە.

لَفْلَفَ فـلان: زۆری لـەخواردن كۆڵیـەوە زۆر لێـی ورد بـۆوە ٥ قـۆڵی خـوارو خـێچ بـوو بـەهۆی بـادرانی ڕەگـی سەرەكی قۆڵی.

تَلَفْلَـفَ بثوبـه: خـۆی بەقوماشـەكە داپۆشی.

اللَّفْلاف: (رجل لَفْلاَفٌ): پیاوێكی لاوازو زەعیفە.

اللَّفْلَفُ: بەمانا (اللَّفْلاَفُ)دێ.

لَفَاه حَقَـهُ لَفْواً: مـافی ژێـر پـێ خـست، لەمافی كەم كردەوە.

لَفَـا اللَّحْـمَ عَـنْ العظـم: گۆشـتەكەی لەئێسقانەكە داماڵی.

أَلْفاه: دەستی كەوت، توشی بوو.

تَلافـى الـشَّيْءَ: فریـا شـتەكە كـەوت ٥ كەم‌و كوڕیەكانی پڕكردنەوە.

التَّلافي: تۆڵە سەندنەوە.

اللَّفي: شتی فڕێدراو.

اللَّفَاءُ: هەمووشتێكی هیچ‌و پوچ‌و بێ نـرخ ٥ دەگـوترێ: (رَضِـيَ فـلان مـن الوفاء باللفاء): لەپاساوی ئەو هەموو پیاوەتی‌و چاكەیەی بەشتێكی كەم‌و بـێ نـرخ رازی بـوو ٥ هـەروا ئـاوە

بـۆگڵ، شـتی پـرو پـوچو بـێ نـرخ لەسەر زەوی.

**لَقَّبَـهُ بكـذا:** بـەو نازنـاوە ناسـاندی ٥ ئەوەی کردە نازناوی ئەو.

**تلاقَـبَ القـومُ:** خەڵکەکـە نازناویـان بۆیەکتر دانا.

**تَلَقَّبَ بكذا:** ئەوەبوو بەنازناوی ئەو.

**اللَّقَبُ:** نازناوێکە دوای ئیسمی یەکەم دادەنـرێ بۆناسـاندن ٥ یـان بـۆ رێزلێنان یان بۆ سوکایەتی پێکردن ٥ وادەبێ نازناوی ناشیرین دەکرێتـە نـاوو پیـشی نـاخۆش نیـە وەکـوو (الأخفش، الجاحظ)و ئەو ناوانە.

**لَقِحَـتْ الناقـةُ وغيرهـا لَقْحـاً ولقاحـاً:** حوشـترەکە کـەڵی گـرت، تۆمـاوی کەڵەکەی پێکـەوت ٥ (فهي لاقـح) ٥ (ك: لُقَّـحٌ ولـوافح وهـي لقـوح) ٥ دەشـگوترێ: (لَقِحَـت النخلـة ولَقِـحَ الزرعُ).

**لَقَحَـت الحَـربُ أو العَـداوة:** شـەڕ هەڵگیرسایەوە ٥ (فهي لاقح).

**أَلْقَحَت الشجرةُ:** درەختەکە پەڵو پۆی دەرکردن.

**أَلْقَحَت الفحلُ الناقَة:** کەڵەکە حوشـترە مێینەکەی ئاوس کرد ٥ کەڵی دا.

**أَلْقَحَ النخلـةَ:** دراخورماکەی موتوربە کـرد ٥ دەشـگوترێ: (ألقحـت الـريحُ الـسَّحَابَة): هەورەکـە موتوربـە بـوو بارانی بارانـد ٥ (فهي مُلقِحة ولاقـح) ٥ دەشگوترێ: (ألقحت الريحُ النبـاتَ والـشَّجَرَ): بایەکـە ڕوەكو درەختەکـەی موتوربـەکرد ٥ تۆوەکـەی لەئەنـدامی نێرینـەوە گواستەوە بۆ ناو ئەندامی مێینە.

**أَلْقَـحَ بيـنهم شـراً:** بـوو بـەهۆکاری نانەوەی شەڕ لەنێویان دا.

**لَقَّحَ النخلةَ:** دارخورماکەی تەلقیح کرد ٥ دەشـگوترێ: (جرّب الأمور فلقحت عَقْلَـهُ): بـەزۆر تاقیکردنـەوە دا تێپـەڕیوەو عـەقڵو هۆشـی پێیـان قـاڵبووە ٥ هـەروا دەگـوترێ: (فـلان مُلَقَّح مُنَقَّحٌ): فلانکەسی تەجرەبەی بینیونو قاڵبووە.

**لَقَّحَ جسم الإنسان أو الحيوان:** جەستەی مرۆڤەکەی کوتـا بـەدەرزی دەرمـانی دژە نەخۆشی کردە ناو لەشیەوە.

**تَلَقَّـحَ فـلان علـى فـلان:** فلانکـەس دەستدرێژی کردە سەر فلان شتێکی پاڵ دانەکردبووی نەگوتبووی.

**اسـتلقَحَتِ النخلـةُ:** دارخورماکـە کـاتی موتوربەکردنی هاتووە.

**اللَّقاحُ:** تۆماوی کـەڵ ٥ ئـاوی نێرینـە ٥ ئـەو تـۆوەی درەخـتو ڕوەکـی پـێ موتوربە دەکرێ ٥ دەگـوترێ: (جاءنا

زمن اللقاح): کاتی موتوربەکردن هاتووە ٥ وەرزی تەلقیح کردنی خورما هاتووە ٥ دەگوترێ: (قوم لَقاح): گەلو نەتەوەیەکن ملکەچی کەس نەبوونو کەس نەیتوانیوە ستەمیان لێ بکا.

اللَّقاحُ: تۆماوی حوشترە نێرەو ئەسپ ٥ یان تۆماوی هەر نێرینەیەکی تر.

اللَّقاحِیَة: لەبواری پزیشکی دا ئەو تەفاعولو هەستکردنە وەرزییە یە کەجەستە بەهۆی هەواوە لەموتوربەبوونی ڕوەکەکانەوە بۆی دێ.

اللَّقَحُ: کەلگرتن ٥ دەگوترێ: (إمرأة سریعة اللَّقح): ئافرەتێکە زوو سکی دەبێ ٥ هەروا بەمانا (اللَّقاح)دێ.

اللَّقْحَةُ: حوشتری شیردەری شیر زۆر.

اللِّقْحَةُ: بەمانا (اللَّقحة)دێ ٥ ئافرەتی شیردەر.

المُلْقِحُ مِن الرجال: پیاوی بەزڕوێت، پێچەوانەی نەزۆکی.

لَقَسَهُ لَقْساً: عەیبی لێ گرت ٥ (فهو لاقس ولَقّاس).

لَقَسَتْ نفسُهُ الی الشَّیْئ لَقْساً: نەفسی کێشی کرد بۆ لای ئەو شتەو سور بوو لەسەر بەدەستهێنانی.

لَقَسَتْ نفسُهُ مِن الشَّیْئ: نەفسی لەو شتە بێزراو ڕەتی کردوە ٥ بەنا بەنابەدڵی دەستی بۆ بردو حەزی لێ نەبوو.

لَقِسَ بە: پێی وریا بۆوە.

لاقَسَهُ: عەیبی لێ گرت، نازناوی ناشیرینی بۆدانا.

تلاقس القومُ: خەلکەکە جوێنیان بەیەکتر دا.

تَلَقَّسَتْ نفسُهُ مِن الشَّیْئ: نەفسی لەشتەکە تەنگ بوو ڕژدو چروك بوو.

اللاَّقِسُ: گروێیی.

اللَّقِسُ: کەسێك عەیب لەخەڵك بگرێو نازناوی ناشیرینیان بۆدابنێ، فیتنەیی بخاتە ناویانەوە ٥ کەسێك هەر ڕۆژە خەریکی شتێك بێو لەسەر کارێك بەردەوام نەبێ.

لَقِصَ الشَّیْئُ جِلْدَهُ لَقَصاً: شتەکە پێستی سوتاند.

لَقِصَ فلان لَقَصاً: فلانکەس دڵتەنگ بوو.

إلْتَقَصَ الشَّیْئَ: شتەکەی هەلگرت.

اللَّقِصُ: شەڕەنگێزو شەڕانی ٥ زۆربڵێو چەقەچەناو.

لَقَطَ الشَّیْئَ لَقْطاً: شتەکەی لەسەر زەوی هەلگرتەوە ٥ (فهو لاقط ولقاط ولقاطة) ٥ هەلگیراوەکە (ملقوط یان لقیط).

لقط الطائرُ الحَبَّ: باڵندەکە دانەوێڵەی لێرەو لەوێ بەدەنووك هەلگرتەوە.

**لَقَطَ العِلْمَ من الكتب**: زانیاری لەم کتێبو لەو کتێب کۆکردەوە.

**لَقَطَ أصول الشَّعَر**: بەموکێش مووەکانی هەڵکێشان.

**لَقطَ المَنْظَر**: وێنەی دیمەنەکەی گرت بەئامێری وێنەگرتن.

**لاقطه ملاقطة ولِقاطاً**: بەرامبەریی کرد ٥ کەوتە بەرامبەری.

**إلْتَقَطَ الشَّيْءَ**: بەمانا (لقطه) دێ ٥ دۆزیەوە، بەبێ بۆگەڕانو هەوڵدان دۆزیمەوە هەڵم گرتەوە ٥ لێرەو لەوێ کۆم کردەوە ٥ دەگوترێ: (فلان يلتقط كلام الناس) فلانکەس قسەی خەڵك کۆدەکاتەوە، سیخوڕیو جاسوسی دەکا ٥ عەرەب دەڵێن: (إنّ عندك ديكاً يلتقط الحصى) کەڵەشێرێکت لایە بەردە وردە هەڵدەگرێتەوە ٥ مەبەست ئەوەیە فیتنە جۆیەکت لایە قسە دەدزێ لەناو مەجلیسەکەدا.

**تَلَقَّطَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لێرەو لەوێ گردکردەوە.

**الألْقاط**: کۆمەڵە مرۆڤێك کەلەهەتیومچەو خوێڕی پێکهاتووە دەگوترێ: (جاءنا ألقاط من الناس) خوێڕیو هەتیومچە هاتن بۆلامان.

**قوم ألقاط**: گەلو نەتەوەیەکی پەرتەوازبوون.

**اللاّقِطُ**: ئەو کەسەی گوڵە گەنمو پاشەڕۆك کۆدەکاتەوە ٥ لەدوا دروێنە گوڵەگەنم دەچنێتەوە.

**اللاّقطة**: دەگوترێ: (لكل ساقطة لاقِطة) بۆ هەموو شتەفڕێدراو و نەویستراوێك هەڵگرەوەیەك هەیە ٥ یان هەر قسەیەك بگوترێو لەدەم بێتەدەر گوێچکەیەك هەیە دەیبیستێو بڵاوی دەکاتەوە.

**اللّقاط**: ئەو گوڵە گەنمو شتەیە دەبنە پاشەڕۆكو یەکێکی تر کۆیان دەکاتەوە دەیانچنێتەوە.

**اللّقاط**: کۆکردنەوەی گوڵەگەنمو شتی وا، پاشەڕۆك کۆکردنەوە.

**اللُقاط**: ئەو گوڵە گەنمانەی کۆدەکرێنەوە لەپاشەڕۆك دا.

**اللُقاطَةُ**: ئەوەی لەناو زەوی دا بچندرێتەوە ٥ شتی فڕێدراو بۆئەوەی هەرکەسێك بیەوێ هەڵی بگرێتەوە.

**اللَّقَطُ**: هەر دەنکە دانەوێڵەی ڕژاو دەنکە میوەی بەربۆوە ٥ پارچە زێڕو زیو لەناو کانەکەیان دا ٥ دەگوترێ: (وجدت في المعدن لقطاً) لەکانەکەدا پارچە زێڕو زیوم دۆزینەوە.

**اللَّقْطَةُ**: دیمەنێك لەفیلم کە بەجیا بگیرێ.

**اللّقَطَةُ**: بەمانا (اللُّقْطَةُ) دێ.

**اللُقَطَةُ**: هەرشتێك فڕێدرابێو بتەوێ هەڵی بگریەوە ◊ لە جیۆلۆجیدا بریتییە لەپارچە زێڕێك پڕبەدەست بێ یان زیاتر بێ لەکان دا بدۆزرێتەوە.

**اللَقيطُ**: منداڵی فڕێدراو کە نەزاندرێ باوکی کێیە.

**اللَقيطَة**: پیاوی خوێڕیو بێ ڕێز ◊ هەروا ناوە بۆ ئافرەتی چەتیوەو نارەسەن.

**المِلْقاة**: موکێش ◊ مقاشی بچوك بۆ هەڵگرتنەوەی شتی وردیلە.

**المِلْقَطُ**: بەمانا (المِلْقاط) دێ ◊ (ك: مَلاقِط)

**المَلْقَطُ**: کان ◊ مەبەستو مەتڵەب ◊ (ك: ملاقط) ◊ دەگوترێ: (أصبحت مراعينا مَلاقِط من الجدب) لەوەرگاکانمان بوونە سوتەمەڕۆو هیچ لەوەڕێکیان تێدا نەماوە.

**الملقوط**: بەمانا (اللَقيط) دێ ◊ (ك: ملاقيط).

**لَقَعَ الشَّيْءَ لَقْعاً**: شتەکەی فڕێ دا.

**لَقَعَ فلاناً بعينه**: فلانکەسی بەچاوی هەنگاوت.

**لَقَعَ بالكلام**: بەقسە زاڵ بوو بەسەری داو بۆڕی دا.

**لَقَعَ فلاناً**: ڕەخنەی لەفلان گرت.

**اللُقَعَة**: کەسێك هەرقسەی هەبێو کردەوەی نەبێ.

**اللُقّاعُ**: مێشە سەوزە کە ئادەمیزاد دەگەزێ.

**اللُقّاعَةُ**: گێلو ئەحمەق ◊ کەسێك نازناوی ناشیرین بۆخەڵك دابنێ.

**المِلْقاعُ**: ئافرەتی دەمدرێژو جنێو فرۆش.

**لَقِفَ الشَّيْءَ لَقْفاً ولقفاناً**: خێرا شتەکەی لول داو قوتی دا ◊ پڕی دایەو تێکیەوە پێچا.

**لَقِفَ الفرسُ في عَدْوِهِ**: ئەسپەکە لەغاردان دا پێکۆڵی کرد خێرا خێرا بەتوندی قاچی بەزەوی کێشا.

**لَقِفَ فلاناً الشَّيْءَ**: شتەکەی بۆ فلانکەس هاویشت بۆ ئەوەی خێرا لولی داو قوتی دا.

**لَقِفَ الطعامَ**: خواردنەکەی قوت دا ◊ دەشگوترێ: (لَقَّفَهُ الطعامَ) خواردنەکەی پێ قوت دا.

**إلْتَقَفَ الشَّيْءَ**: شتەکەی خێرا گرتو پێچایەوە.

**تَلَقَّفَ الشَّيْءَ**: بەمانا (إلْتَقَفَهُ) دێ ◊ دەگوترێ: (تَلَقَّفَ الكلامَ من فمه) خێرا قسەکەی لەدەم وەرگرتو قۆزتیەوە.

**تَلَقَّفَ الطعام**: خواردنەکەی قوت دا.

**اللَقْفُ**: دەگوترێ: (رجل ثَقْفٌ لَقْفٌ) پیاوێکە هەرچی بۆ هەڵدرێ خێرا بەدەست دەیگرێتەوە ◊ یان هەر

قسەیەکی بۆ بکرێ خێرا دەیقۆزێتەوەو وەری دەگرێ.

**اللَّقِفُ**: دەگوترێ: (ثَقِفٌ لَقِفٌ) بەمانا (ثَقْفٌ لَقْفٌ) دێ.

**اللَّقِيفُ**: دەق بەمانا (اللَّقِفُ) دێ.

**لَقَّ عَيْنَهُ**: بەبەری دەستی لەچاوی دا؛ شەبلاغەی لەچاودا.

**اللَّقُّ**: کەندڕی ناو زەوی ٥ پیاوی زۆر بلێ‌و چەقەچەناو.

**اللَّقَّاقُ**: (رجل لقاق بقاق) پیاوێکی زۆر بلێ‌و چەقەچەناوە.

**لَقْلَقَ اللَّقْلَاقُ**: لەقلەقەکە قڕاندی.

**لَقْلَقَتِ الحية**: مارەکە شەویلەی جولاندو زمانی دەرهێنا.

**لَقْلَقَ لسان فلان**: زوبانی فلانکەس هەدانادا هەمیشە لەجولەو قسەکردندایە.

**لَقْلَقَ نَظَرُهُ**: خێرا چاوی کەوتنە ڕوانین‌و شتەکانی بەسەرکردنەوە.

**لَقْلَقَ الشَّيْئَ**: شتەکەی جولاند.

**اللَّقْلَاقُ**: لەقلەق: باڵندەیەکی قاچ‌و مل‌و دەندوك درێژو سوورە.

**اللَّقْلَقُ**: بەمانا (اللَّقْلَاقُ) دێ ٥ هەروا بەمانا زوبان دێ ٥ دەگوترێ: (حرّك لَقْلَقَهُ) زوبانی خستە کارو کەوتە قسەکردن.

**اللَّقْلَقَةُ**: گیرانی زوبان ٥ دەنگی بەرزو نزم‌و پڕپێچ‌و پەنا ٥ دەنگێك لەرینەوەو لاواندنەوەی تێدا بێ.

**لَقَمَ الطريقَ**: دەمی ڕێگاکەی گرت.

**لَقِمَ الشَّيْئَ لَقْماً**: شتەکەی خێرا خوارد ٥ دەگوترێ: (لَقِمَ اللُّقْمَةَ) پاروەکەی بەدەم گرت‌و وردە وردە قوتی دا.

**أَلْقَمَهُ الطعامَ**: وای کرد خواردنەکەی قوت بدا ٥ دەگوترێ: (ألقَمته أذني فصبَّ فيها كلاما، وألقَمَهُ الحجر) لەکاتی دەمەدەمێ‌و موناقەشەدا بێدەنگی کرد.

**لَقَّمَهُ الطعامَ**: بەمانا (أَلْقَمَهُ) دێ.

**إلْتَقَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی قوت دا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ﴾.

**تَلَقَّمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەخێرایی خوارد.

**التِّلْقَامُ والتِّلْقَامَةُ**: پاروی زۆر یان پاروی گەورە ٥ (پاروزل).

**اللَّقَمُ**: ڕێگای ئاشکرا ٥ دەگوترێ: (خذ هذا اللَّقَمَ) ئەم ڕێگا ڕاستە بگرەو بەری مەدە.

**اللَّقِمُ**: دەگوترێ: (رجل لَهِم لقِمٌ) پیاوێکە هەمیشە بەسەر بەرامبەرەکانی دا سەرکەوتووبووە.

**اللُّقْمَةُ**: پارو، ئەو برە خواردنەیە مرۆڤ ئامادەی دەکا بۆئەوەی بیخاتە ناو دەمیەوەو قوتی بدا.

**لَقِنَ فلان لَقَناً ولقانةً**: فلانکەس عاقڵ‌و زیرەك بوو.

لهب
لولب
ملطاط
ملطاس
ملطاط
ملف
لأمة
ملعقة
ملقط
اللهاة
اللوزتان
اللسان
لهزمة
ملزمة
لجام
ملقط
لفافة او لفيفة
لبلاب الحقول
لسان الكلب
لسان السبع
لثام
لواء
لحية التيس
لبلاب
ليمون
ليمون
لايمون
لعاعة
ليمون هندي
لوف
لزاب
لوز
لينوفر
لفاح
لفت
لاذن
لاحسة السكر
لقلق
لوبحق
لوّاء
لبدة الأسد
لسان الحمل

**لَقِنَ المعنى:** لەماناکە حاڵی بوو ٥ (فهو لقن).

**لَقَّنَهُ الكلامَ:** قسەکەی بەگوێ دادا بۆئەوەی بیڵێتەوە.

**لَقَّنَ الممثل على المسرح:** لەسەر شانۆکە ئەکتەرەکەی فێری قسەکردن کرد ٥ بەدەنگی نزم ئەکتەرەکەی دەرس دادا.

**لَقَّنَ المحتضرَ:** لەلای نەخۆشەکەی لەگیانەوەڵادایە زیکری خودا (لا إله الا الله)ی دووبارەو سێبارە کردەوە بۆئەوەی نەخۆشەکەش یادی خودا بکاو شایەتومان بێنێ.

**لَقَّنَ الميتَ:** تەلقینی مردووەکەی کرد، ئامۆژگاری مردووەکەی کرد کە بەرێك‌و پێکی وەڵامی فریشتەکان بداتەوە.

**تَلَقَّنَ الشَّيْءَ والكلام:** لەشتەکە حاڵی بوو ٥ فێری قسەکە بوو.

**اللَّقَنُ:** لەگەن دەست شۆر؛ قاپێکی بن تەسکی سەربڵاوە.

**اللَّقِنُ:** دەگوترێ: (لَقِفٌ لَقِنٌ) تێگەیشتووەو باش تێی دەگا.

**المُلَقِّنُ:** تەلقین دادەر (مەلای تەڵقین خوێن) ٥ ئەو کەسەی مردو تەڵقین دەدا ٥ ئەوکەسەی لەسەر شانۆ تەڵقینی ئەکتەر دەکاو بۆخۆی دەرناکەوێ.

**لَقَاهُ الله لَقْواً:** خودا توشی نەخۆشی شەویلە خواربوونی کرد.

**لُقِيَ لَقْوَةً:** توشی نەخۆشی شەویلە خواربوون بوو.

**اللَّقْوَةُ:** نەخۆشییەکە توشی دەم‌وچاو دەبێ‌و شەویلە خواردەبێ ٥ هەروا ناوە بۆ هەڵۆو باز کە بەگورجی نێچیر دەگرێ.

**لَقِيَهُ لقاءً ولقاءً ولُقِياً ولُقياناً ولُقْيَةً:** پێشوازی لێ کرد توشی بوو.

**لَقِيَ فلان رَبَّهُ:** فلانکەس مرد.

**أَلْقى الشَّيْءَ:** شتەکەی فڕێ دا هاویشتی ئاڕاستەی کرد.

**أَلْقى الله الشَّيْءَ في القلوب:** پەروەردگار ئەو شتەی خستە دڵەکانەوە.

**أَلْقى القرآن:** قورئانی نازڵ کرد.

**أَلْقى المتاعَ على الدابةِ:** کاڵاو شت‌ومەکەکانی خستە سەر پشتی وڵاخەکە.

**أَلْقى عَلَيْهِ القولَ:** قسەکەی بەسەردا خوێندەوە فێری کرد ٥ دەشگوترێ: (القى اليه القول وبالقول) قسەکەی پێ ڕاگەیاند.

**أَلْقى اليه بالاً:** دڵی دایە شتەکەو گوێی بۆ گرت ٥ هەروا دەگوترێ: (ألقى فلان السَّمْعَ والقى الى فلان السمع).

**أَلْقى اليه خيراً:** پیاوەتی لەگەڵ دا کرد.

**القى اليه السلام:** سڵاوی لێ کرد.

**لاقـاه ملاقـاةً ولقـاءً**: تووشـی بـوو، چاوپێکەوتنی لەگەڵ دا کرد.

**لاقـی الله**: گەڕایـەوە بـۆلای خـودا بـۆ حیساب و لێکۆڵینەوە.

**لاقـی بـین الـرجلین**: دوو پیاوەکـەی یەکخـستنەوە ٥ دەشـگوترێ: (لاقـی بین فلان وفلان) و (لاقـی بـین طـرفي القـضیب) دارەکـەی چـەماندەوە تـا هەردووسەری بەیـەك گەیـشتنەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (هو جاري ملاقـی) ئەوە هاوسێمە بەرامبەرم.

**لَقّاهُ الـشَّیْءَ**: شـتەکەی واڵێ کـرد توشـی بێ ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿وَلَقّـاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا﴾.

**إلْتَقَیـا**: ئـەو دوو کەسـە یـان ئـەو دوو تاقمــە توشــی یــەکتر بــوون ٥ دەگوترێ: (إلتقـی الـرجلان، والتقـی الجیشان).

**إلتقـی الـشیئان**: دوو شـتەکە بەیـەك گەیـشتن و کۆبوونـەوە ٥ بەرامبـەری یـەك بـوون ٥ قورئـان دەفـەرموێ: (مرج البحرین یلتقیـان بینهمـا بـرزخ لایبغیان).

**إلتقی الشَّیْءَ**: توشی شتەکە بوو.

**تلاقیا**: توشی یەکتر بوون.

**تَلَقَّتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە ئاوس بوو، سکی بوو ٥ (فهي مُتَلَقٍّ).

**تَلَقّـی الـشَّیْءَ**: توشـی شـتەکە بـوو ٥ دەگـوترێ: (تَلَقّـی فلانـاً) توشـی فلانکەس بوو.

**تَلَقّـی العلـم عَـنْ فـلان**: زانـستی لەفلانکـەس وەرگـرت لـەلای ئـەو فێری خوێندن بوو.

**إسـتلقی علـی ظهـره**: لەسـەر پـشتی نوست.

**الأُلْقیـة**: ئـەو لەغـەزو موعەممایانـەن کــەزەینی بەرامبــەری پــێ تــاقی دەکەیەوە ٥ دەگـوترێ: (ألقیت عَلَیْهِ القیة) و (ألقیت الیه القیـة) لـەغزێکم لێ پرسی بۆئەوەی حەلی بکاو بزانـێ مەبەسـت چـیە ٥ بـەلاو کارەسـاتی ڕۆژگـار (ك: الألاقــي) ٥ دەگـوترێ: (لقیت منه الألاقي).

**التّلاقي**: (یوم التلاقي) ڕۆژی قیامەت.

**التِّلْقـاءُ**: چاوگی (لَقِـيَ)یـە دەگـوترێ: (یسرني تلقاؤك) پێم خۆشە بتبینم، بینینـی تـۆ دڵخۆشـم دەکـا ٥ دوایـی ئـەم وشـەیە بـۆ زەرفـی مـەکانیش بەکارهێنراوە، گوتراوە: (توجّه تِلقاءَ النـار) و (تِلْقـاء فـلان) ٥ و (جلَـسَ تلقاء) بەرامبەری دانیشت ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿وَلَمّـا تَوَجَّـهَ تِلْقـاء مَـدْیَنَ﴾ ٥ دەشـگوترێ: (فعـل ذلـك تِلقائیـاً) لـەخودی خۆیـەوە ئـەوەی کرد.

**اللَّقى**: شتێك لەبەر كەمبايەخی فڕێدرابێ ٥ هەروا ناوە بۆ شتی هەڵگیراو.

**اللَّقاءَةُ من الطريق**: ناوەڕاستی ڕێگا.

**اللِّقيُ**: شوێنی بەیەك گەیشتن ٥ (هما لَقِيان) ئەو دوانە بەیەك گەیشتن ٥ هەروا دەگوترێ: (هو لقي شقيّ) هەمیشە ئەو لەشەڕو ناخۆشیدایە.

**المَلْقى**: كۆزو لانەی حەیوانە كێوی كەلەترسی ڕاوچی خۆی تێدا حەشار دەدا ٥ یان ناوە بۆ سەرانسەری كێو ٥ (ك: المَلاقي).

**المَلاقي**: دیوی ناوەوەی وانێكی ئافرەت ٥ دەگوترێ: (إمرأة ضيقة الملاقي) ئافرەتێكە وانێكەی تەسكە.

**المُلْقى**: زبڵدان؛ شوێنی شت لێ فڕێدان ٥ دەگوترێ: (هذا ملقى الكناسات) ئەوە شوێنی فڕێدانی زبڵو زاڵو قومامەو شتی وایە ٥ هەروا دەگوترێ: (فِناؤه مُلقى الرحال) ماڵەكەی شوێنی دابەزینی میوانە.

**المُلَقّى** (رجل مُلَقّى): پیاوێكە تەجرەبە كراوەو هەمیشە بەلاو كارەسات توشی دێن ٥ هەروا دەگوترێ: (الشجاعُ مُوَقّى والجبان مُلَقّى).

**لَكَأَهُ بالسَّوط**: بەقامچی لێی دا.

**لَكَأَ فلاناً**: هەموو مافی فلانكەسی دایەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (لَعَنَ اللهُ أمّاً لَكَأَتْ بِه) نەفرین لەو دایكەی ئەوی لێ بووە.

**لَكِيَ بالمكان لَكَأً**: لەو شوێنە مایەوە.

**تَلَكَّأَ عَلَيْهِ**: لەسەری وەستا ٥ تەمبەڵی كردو وەستا.

**لَكَثَهُ لَكْثاً ولِكاثاً**: بە مستەكۆڵە لێی دا، یان شەقی تێهەڵدا.

**لَكِثَ الوَسَخُ عَلَيْهِ وبه لَكْثاً**: چڵك پێیەوە نووسا.

**اللُّكاثُ**: بەردی بریسكەدارو لوس ٥ بەزۆری لەگەچدا دەبێ.

**اللُّكاثِيُّ**: پیاوی پێست سپی زۆر سپی پێست.

**اللَّكَثُ**: شیرو ماست كەبەلێواری قاپو مەنجەڵەوە ڕەق دەبێو دەمێنێتەوە.

**لَكِدَ عَلَيْهِ الوسَخُ وبه لَكَداً**: چڵكی پێوە نووسا.

**لَكِدَ الشَّيْءُ بفيه**: شتەكە بەدەمو لێویەوە گەمرمیان بەست قژی پێكەوە نووسان.

**لَكِدَ شَعْرُهُ من الوسخ**: قژی بەهۆی چڵكەوە گەمرمیان بەست قژی پێكەوە نووسان.

**لَكِدَ فلان**: فلانكەس بەخێڵو چروك بوو ٥ (فهو لَكِد)

**لاكَدَ الغُلَّ**: لەگەڵ زنجیرو پێوەندەكەدا گونجا.

**لاكَدَ قَيْدَهُ:** بەپێوەندەوە ڕۆیی، پێوەندەکە نەیهێشت خێرا بڕوا.

**لاكدَ فلان فلاناً:** فلانکەس لەگەڵ فلانکەس کەوتو لێی جیانەبووەوە.

**إلْتَكَدَهُ:** لەگەڵی کەوتو لێی جیانەبووەوە.

**إلْتَكَدَ به:** پێوەی لکا، چووە گەڵێەو.

**تَلَكَّدَ الشَّيْئُ:** شتەکە پێکەوە نووسا، یەکتری گرت.

**تَلَكَّدَ به الوَسَخُ:** چلکی پێوە نووسا ٥ چلکن بوو.

**تَلَكَّدَ فلان:** فلانکەس گۆشتی پتەو بوو.

**الأَنْكَدُ:** پیاوی خوێڕیو هەتیو مچە کەخۆی بەهۆزێکەوە هەڵواسیو خۆبکا بەیەکێك لەوانو لەڕاستیدا لەوان نەبێ.

**المِلْكَدُ:** ئامێرێکە وەکوو سندۆڵ شتی پی ورد دەکرێ.

**لَكَزَهُ لَكْزاً:** مستەکۆڵەی لەسنگی دا.

**لاكَزَهُ:** ئەو دوو کەسە یەکتریان بەر مستەکۆڵە دا.

**تلاكزا:** ئەو دوو کەسە یەکتریان بەر مستەکۆڵە دا.

**اللِّكازُ:** پینەیەکە دەخرێتە ناو دڕاویەکە.

**المُلَكَّزُ:** زەلیلو سوالکەری دەرکراو لە دەرگاو کۆڵان.

**لَكَشَهُ لَكْشاً:** مستەکۆڵەی لێ دا.

**لَكَعَ فلان لَكْعاً:** فلان خواردیو خواردیەوە.

**لَكَعَ الصَّبِيُّ:** منداڵەکە قونگەجوڵەی کرد لەکاتی شیر خواردندا.

**لَكَعَ الرجل الشاةَ:** پیاوەکە بەبەری دەستی لەگوانی مەڕەکەی دا بۆئەوەی شیر بدا.

**لَكَعَتِ العقربُ فلاناً:** دووپشك بەفلانکەسیەوە دا.

**لَكَعَ الرجلَ:** قسەی ناشیرینی بەگوێچکەی پیاوەکەدا دا.

**لَكِعَ لكعاً لكاعة:** بەدخو بوو، خوێڕیو بەدکار بوو ٥ گێلو ئەحمەق بوو ٥ (فهو أَلْكَعُ وهي لكعاء).

**لَكِعَ عليه الوسخ لَكَعاً:** چلکی پێوە نووسا.

**لَكُعَ لَكَعاً ولكاعة:** بەدخوبوو بەدکار بوو ٥ گێلو ئەحمەق بوو ٥ (فهو لكيع).

**لَكاعِ:** لەسەر کێشی (فَعالِ) بۆ جنێودان بەئافرەت بەکاردێ ٥ دەگوترێ: (يالَكاعِ) ئەی بێ ڕەوشت ئەی ئافرەتی گێلو ئەحمەق.

**اللُّكَعُ:** خوێڕیو هەتیومچە لەبانگ کردن دا.

**يا لُكَعُ:** بۆ دووکەس دەگوترێ: (يا ذَوَيْ لُكع) ٥ ئەم وشەی (لُكع) کە کرا بەناو بۆ یەکێك دوو بزوێنی نادرێتێ چونکە غەیرە مونصەریفە لەبەر

عەدلو عەلەمییەت ٥ هەروا وشەی (لَكَع) بەمانا گێلو ئەحمەق دێ ٥ بەمانا لالە پەتەو زمانگیراو دێ ٥ بەمانا منداڵی بچکۆلە دێ ٥ پێغەمبەر (د.خ) چووە ماڵی فاتیمەی کچیو فەرمووی (أثَمَّ لُكَعُ) ئەرێ کوڕە بچکۆلەکە لێرەیە؟ مەبەستی حەسەن یان حوسەین بوو.

**اللُكَعَةُ**: ئافرەتی گێلو پڕوپوچ.

**المَلْكَعانُ**: وشەی جنێو ئامێزە ئاڕاستەی پیاو دەکرێ واتە: خوێڕی، سەرسەری ٥ بۆ جنێودان بەئافرەت دەگوترێ: (یا مَلْكعانةُ).

**لَكَهُ لَكّاً**: بەهەموو دەستی پشتەملەیەکی پیاکێشا مستەکۆڵەیەکی دا لەپاشی شانی لەپشتە ملی.

**لَكَّ الشَيْءَ**: شتەکەی تێکەڵاو کرد ٥ پەستاوتی.

**لَكَّ اللحمَ**: گۆشتەکەی لەئێسقان داماڵی.

**إلْتَكَّ**: چووە ناو یەکەوە ٥ دەگوترێ: (إلْتَكَّ العَسْكَرُ) سەربازەکان خڕبوونەوە، تێکچڕژان ٥ (إلْتَكَّ الوُرّادُ على المنهل) ئاوخۆرەوەکان لەسەر شوێنی ئاوخواردنەوە پاڵەپەستۆی یەکتریان کرد.

**إلْتَكَّ في حُجَّتِهِ**: لەبەڵگە هێنانەوەدا تەمبەڵ بوو.

**إلْتَكَّ في كلامه**: لەقسەکردنی دا هەڵەی کرد.

**اللُكاكُ**: پاڵەپەستۆو زەحمەتدانی یەکتری.

**اللُكُّ**: پشتی گۆشتنو پتەو ٥ ڕەنگێکی سورە لە دورگە خۆرهەڵاتیەکانی هیند دا بری مێشو مەگەز دەری دەدەنو لەسەر گەڵای هەندێ درەخت دا دەمێنێتەوە، ئەم مادەیە لەناو مادەی کحول دا دەتوێتەوە، جۆرە ڕۆنێکی لێ پێك دێ بۆ چەورکردنی دارو تەختە بەکاردێ ٥ لەبواری ژماردن دا لەلای ئێرانییەکانو هیندییەکانو یەمەنییەکان ناوە بۆ ژمارەی سەدهەزار، ئێستا هەندێ کەس بەکاری دێنن بۆ ژمارەی دە ملیۆن.

**اللُكيكُ**: پشتی گۆشتنو پتەو ٥ دەگوترێ: (فرس لكيك اللحم) ئەسپێکی پشت گۆشتنو پتەوە ٥ شتێك پەستێورابێو چوبێتە ناویەکترەوە ٥ دەگوترێ: (عسكر لكيك) سوپایەکی گردەوەبووی تێکچڕژاو و تێکسمڕاوە ٥ مادەی فەتران ٥ (ك: لِكاك)

**لَكَمَهُ لَكْماً**: بەهەموو دەستی مستەکۆڵەی لێ دا.

**لَكَمَ السيلُ عُرْضَ الجبل**: لافاوەکە لەپانتایی کێوەکەدا زەوییەکەی دادڕی.
**لاكَمَهُ مُلاكَمَةً**: ئەو دوو پیاوە بەمستەکۆڵە کەوتنە وێزەی یەکتری یەکتریان بەر مستەکۆڵە دا.
**تلاكما**: بەمستەکۆڵە دووپیاوەکە لێکیان دا.
**اِلْتَكَمَ**: شەپۆلەکان تێکیانەوە هاویشت.
**المِلْكَمُ**: (رجل مِلْكَمٌ) پیاوێکی مستەکۆڵە وەشێنەو مستەکۆڵەی توند دەوەشێنێ یان زۆر مستەکۆڵەی لێ دەدا.
**المُلاكَمَةُ**: جۆرە وەرزشێکی جەستەییە یاریکەرەکان بە مستەکۆڵە لەیەکتر دەدەن، ئەم یاریە یاساو ڕێسای خۆی هەیە و هەر دوو لایەنی یاریکەر دەبێ پەیڕەوی ئەو یاساو ڕێسایە بکەن.
**المُلاكِمُ**: کەسێك پیشەی وەرزشی مستەکۆڵە بێ.
**لَكِنَ فلان لَكَناً ولُكْنَةً**: فلانکەس زمانی گیراو لاڵ بوو ◦ نەیتوانی بەزوبانی عەرەبی قسەبکاو زوبانی زکماکی نەبوو ◦ (فهو ألكن وهي لكناءُ) ◦ (ك: لُكْنٌ).
**تلاكَنَ في كلامه**: زمانی خۆی خوار کرد بەشێوەی نارەوان قسەی کرد بۆئەوەی هاوڕێکانی بێنێتە پێکەنین.
**لكِــنَ**: ئەصلەکەی (لاكِن) بووە ئەلیفەکەی حەزف کراوە.
**لكِنَّ**: حەرفی موشەبەهـ بەفیعلە دەچێتە سەر دوو ئیسم کە لەبناغەدا (مبتدأ وخبر) بوون ئیسمەکە مەنصوب دەکا خەبەر مەرفوع دەکا.
**لَكِيَ بـه لكَىً**: کەوتە گەڵی و لێی جیانەبۆوە تێیدا مایەوە ◦ دەگوترێ: (لَكِيَ بالمكان) لەشوێنەکە مایەوە.
**اللّاكي**: بەمانا (اللائك) دێ.
**لَمْ**: حەرفی جەزمو نەفی و قەلبە دەچێتە سەر فیعلی موزاریعو مەجزومی دەکا، ماناکەی لەزەمانی حاڵو داهاتووەوە دەباتەوە زەمانی ڕابردوو نەفی دەکا.
**لَمَأَهُ لَمْئاً**: هەمووی هەلگرت ◦ دەشگوترێ: (ما يَلْمَأُ فَمَهُ بكلمة) هەرچی وشەی ناشیرین هەیە بەدەمی دا دێو دەیڵێ هیچ بەلایەوە مەبەست نیە.
**ألْمَأَ عَلَيْهِ**: کۆنترۆڵی کرد، هەمووی داگیر کرد.
**ألْمَأَ اللّصُّ على الشَّيْئ**: دزەکە شتەکەی دزی و بردی ◦ دەگوترێ: (ذهب ثوبي فما أدري من ألْمَأَ به) کراسەکەم نەماوە نازانم کێ دزیویەتی؟.
**ألْمَأَ عليَّ حَقّي**: مافی خۆم لێ زەوت دەکاو دانی پیانانێ.

**اَلْمَأَ بِما فِي الْجَفْنَةِ**: ئەوەی لەسوێنەو تەشتەکەدا بوو هێشتیەوە بۆ خۆی هەڵی گرت.

**اَلْمَأَتِ الدَّوابُ المكانَ**: ئاژەڵەکان شوێنەکەیان چۆڵ کرد ٥ دەگوترێ: (ما ادري أين أَلْمَأَ من بلاد الله) نازانم لەم ولاتی خودایەدا بۆ کوێ چووە.

**اِلْتَمَأَ بِما فِي الْجَفْنَةِ**: ئەوەی لە سوێنەو تەشتەکەدا بوو هێشتیەوە بۆ خۆی ٥ دەشگوترێ: (أُلْتُمِئَ لَوْنُهُ) ڕەنگی گۆڕا.

**تَلَمَّأَتِ الأرضُ به وعليه**: زەوی دایپۆشی، شاردیەوە.

**تَلَمَّأَ بِما في الجفنةِ**: ئەوەی لە سوێنەو تەشتەکەدا بوو هێشتیەوە بۆ خۆی.

**المَلْمُؤَةُ**: شوێنی دەستکەوتنی شت ٥ داوی ڕاوکەر.

**لَمَجَ الشَّيْئَ لَمْجاً**: شتەکەی خوارد.

**لَمَجَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ**: منداڵەکە شیری دایکی خوارد.

**لَمَّجَ فلاناً**: زەلاتەو موقەبیلاتی دایە فلانکەس بۆئەوەی پێش نانخواردن پێیانەوە خەریك بێ ٥ دەگوترێ: (ما لَمَجوا ضَيفهم بشيءٍ) هیچ زەلاتەو موقەبیلاتیان نەدا بەمیوانەکەیان.

**تَلَمَّجَ فلان**: فلانکەس پێش نانخواردن زەلاتەو موقەبیلاتی خوارد ٥ فلانکە حەزی لەخواردن و خواردنەوە بوو ٥ دەگوترێ: (ما تَلَمَّجَ عندنا بِلَماجٍ) لەلای ئێمە دەمی لەهیچ نەدا، هیچی نەخوارد.

**تَلَمَّجَ بالطعام**: خۆی بەخواردنەکەوە خافلاند.

**اللَّمّاجُ**: کەمترین خواردن ٥ دەگوترێ: (ما ذُقْتُ شَماجاً ولا لَماجاً) هیچم نەچەشتووە حەشتەبای خودام نەخواردووە.

**اللَّمِجُ**: (رجل لَمِجٌ) پیاوێکی چلێسە زۆری حەز لەخواردن و خواردنەوەیە ٥ دەگوترێ: (سَمِجٌ لَمِجٌ).

**اللُّمْجَةُ**: ئەو زەلاتەو موقەبیلاتەی پێش نانخواردن مرۆڤ خۆی پێوە دەخافلێنێ ٥ (ك: لُمَجٌ).

**اللُّمُوجُ**: بەمانا (اللُّماجُ) دێ.

**اللَّمِيجُ**: چلێسی، زۆر خۆر.

**لَمَحَ البَصَرُ لَمْحاً وتِلماحاً**: بینینی گەیشتە شتەکە ٥ چاوی ڕوانییە شتەکە ٥ دەگوترێ: (لَمَحَهُ ببصره) بەچاوی بینی ٥ بینینی خۆی ئاراستەی ئەو شتە کرد.

**لَمَحَ اليه**: بەدیتنێکی بێ هێزەوە چاوی پێکەوت ٥ یان تیلەی چاوی دایە، بەدزییەوە بۆی ڕوانی ٥ (فهو لامح).

اللُّمّاحُ: بازی زیرەك ٥ (وهو لمح ولَمّاح).
أَلْمَحَ الشَّيْئَ واليه: بەچاوی کزو دیتنی لاواز شتەکەی بینی ٥ یان بەدزییەوە سەیری شتەکەی کرد.
أَلْمَحت المرأةُ من وجهها: ئافرەتەکە وای کرد ڕوخساری ببیندرێ (واباوە ئافرەتی ڕوخسار جوان جوانی خۆی پیشانی ئەوانە دەدا کەدەمیانەوێ ببیبینن‌و خێرا خۆیان لێ نەدیودەکا).
لامَحَهُ مُلامَحَةً: بەدزییەوە بۆی ڕوانی، تیلەی چاوی دایە.
إلْتَمَحَهُ: بەچاوی کزەوە سەیری کرد ٥ دەگوترێ: (أَلتُمِحَ بَصَرُهُ) چاوی بینایان نەما.
الأَلْمَحِيُّ: کەسێك زۆر بڕوانێ‌و هەوڵی دیتن بدا.
اللّامِحُ: دەگوترێ: (فلان لامِحٌ عِطْفَيْهِ) فلانکەس زۆر بەخۆی دەنازێ‌و خۆی پێ گرنگە.
اللَّمْحُ: دەگوترێ: (لأُرِيَنَّك لَمْحاً باصراً) شتێکی ئاشکراو نمایانت پێ نیشان دەدەم ٥ بەزۆری ئەم ڕستەیە بۆ هەڕەشە بەکاردێ.
اللَّمْحَةُ: سەیرکردنی بەپەلە، چاو پێدا خشانێك ٥ دەگوترێ: (رأيته لمحة البرق) وەکوو بروسکە بینیم هاتە بەرچاوم‌و گوم بوو ٥ دەشگوترێ: (في فلان لمحة من أبيه) فلانکەس شێوەیەکی لەباوکی دەچێ.
اللُّمّاحُ: زۆر ئاشکرا ٥ دەگوترێ: (هو أبيض لُمّاح) ئەو زۆر سپییە.
المَلامِحُ: شکل‌و شێوەی دەم‌و چاو یان لێکچون لە هەموو ئاکارو ڕەفتاردا.
لَمَزَهُ لَمْزاً: لێی دا، پاڵی پێوەنا ٥ عەیبی لێ گرت ٥ بەچاو ئاماژەی بۆکرد، چاوی لێ داگرت ٥ بەسەری ئاماژەی بۆکرد، لێوی لێ داگرت ٥ سرتەیەکی بۆ کرد.
لَمَزَ الشيبُ فلاناً: پیری لەفلانکەس دا دیاری دا.
لامَزَهُ: بەلەغەزو موعەمما قسەی لەگەڵ دا کرد.
اللُّمَزَةُ: عەیبگر لەخەڵك بەزۆریی ٥ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (لَمّازة).
لَمَسَهُ لَمْساً: دەستی لێ دا.
لَمَسَ المرأةَ: لەگەڵ ئافرەتەکە جوتبوو ٥ دەشگوترێ: (شعاع يكاد يلمس البصر) بروسکەو تیشکێکە لەوانەیە نوری چاو بەرێ بینایی کوێر بکا.
لامَسَهُ ملامسة ولماساً: دەستی لێ دا.
لامَسَ المرأةَ: لەگەڵ ئافرەتەکە جوتبوو.
إلْتَمَقَ الشَّيْئَ: داوای شتەکەی کرد.

**تَلَمَّقَ الشَّيْءَ**: جار دواجار داوای شتەکەی کرد.

**الإلْتِماسُ**: داواکاریی ○ داواکردن ○ لەبواری قانونی (المرافعات)دا ڕێگەی تانەدانە لەبڕیاری کۆتایی لەبەرچەند هۆیەكو داوا لەو دادگایە دەکرێ کە بڕیارەکەی دەرکردوە چاو بەبڕیارەکەدا بکێڕێتەوە.

**اللَّمِس**: دەگوترێ: (إمرأة لاتردُّ يَدَ لامس) ئافرەتێکە دەستی کەس ناگێڕێتەوە بۆ ڕەوشتە داوێن پیسە ○ (فلان لايَرُدَّ يد لامِس) فلانکەس هیچ بەرگرییەکی تێدا نیە.

**اللَّماسَة**: پێداویستی نزیك.

**اللُّماسَةُ**: بەمانا (اللَّماسَة) دێ.

**اللَّمْسُ**: یەکێکە لە هەستە زاهیرەکان بریتییە لەهێزێك لەپەرەگو ڕیشاڵەکانی جەستەدا بەهۆیانەوە هەست بە ساردیو گەرمیو تەڕیو وشکیو گەورەییو بچوکیو ئەو شتانە دەکرێ.

**اللَّمْسَةُ**: یەکجار دەست لێدان ○ (اللَمسة الأخيرة) چاوپێداخشاندنی کۆتایی کاری هەنەریو شتی وا.

**اللَّمُوسُ**: زۆڵو زۆڵەزا ○ کەسێك باوکی نەزانراوبێ.

**اللَّمِيسُ**: ئافرەتی نەرمو شل.

**المُلْتَمِسُ**: لەبواری مورافەعات دا بەو کەسە دەگوترێ: داوای چاو پێداخشاندنەوەی بڕیاری کۆتایی دادوەر دەکرێ لەدژی.

**المُلْتَمَسُ**: ئەو کەسەیە داوای پێداخشاندنەوەی بڕیاری کۆتایی دادوەر دەکا.

**لَمَصَ العَسَلَ وَ شِبَهَهُ لَمْصاً**: قامکی خستە ناو هەنگوینەکە یان دۆشاوەکەوە هەندێکی لێ هەڵگرتو خواردی.

**لَمَصَ فلاناً**: لاسایی فلانکەسی کردەوە دەمو لیچی لێ بادان.

**الْمَصَ الشَّجَرُ**: درەختەکە ئەوەندە نزمە ئاژەڵ دەتوانێ گەڵاکەی بخوا.

**الْمَصَ الكَرمُ**: دارمیوەکە ترێیەکەی گەیی نەرم بوو.

**اللَّامِصُ**: ڕەزەوان.

**اللَّمْصُ**: حەڵوا.

**اللُّمْصُ**: بەمانا (اللَّمَصُ) دێ.

**اللَّمُوصُ**: درۆزنی فێڵباز ○ غەیبەتکەر، غەیبەتچی.

**لَمَظَ فلان لَمْظاً**: دەستی بەناو خواردنەکەدا گێڕاو پاروبزێری کردو لێی چەشت.

**لَمَظَ الماءَ**: بەقەراخی زوبانی ئاوەکەی خواردەوە.

أَلْمَظَةُ: ئاوی کردە سەرلێوی.

أَلْمَظَ فلاناً على فلان: فلاّنكەسی لەفلاّنكەس پڕكرد لەڕق‌و كینە.

لَمَّظَهُ كذا: ئەوشتەی دەرخوارد دا.

لَمَّظَ فلاناً من حقه: بەشێكی زۆر كەمی دا بەفلاّن لەمافی خۆی، دەبوایە زیاتری بداتێ‌و كەمی دایە.

إِلْتَمَظَ بشفتيه: لێوی خستە سەر لێوی‌و فیتوی لێ دا ٥ فوی كرد، پسكەپسكی كرد.

إِلْتَمَظَ بالشيئ: خۆی لەشتەكە وەرهێنا.

إِلْتَمَظَ الشَّيْئَ: شتەكەی خوارد ٥ خێرا خستیە دەمیەوە.

تَلَمَّظَ فلان: بەمانا (لَمَظَ) دێ ٥ دەگوترێ: (ماتَلَمَّظْتُ اليومَ بشيئ) ئەمڕۆ هیچم نەچەشتووە.

تَلَمَّظَ بذكره: ڕەخنەی لێ گرت.

تَلَمَّظَت الحية: مارەكە چزوی دەرهێنا.

اللَّماظُ: دەگوترێ: (ماله لَماظٌ) هیچی نییە ٥ (ما ذقتُ اليوم لماظاً) ئەمڕۆ شتێكم نەچەشتووە.

شرب الماءَ لِماظاً: ئاوەكەی بەقەراخی زوبانی خواردەوە.

اللُّماظَةُ: پاشماوەی خۆراك لەناودەم دا ٥ دەگوترێ: (أَلْقِي لُماظة من فيه) ٥ هەروا ناوە بۆ باقی ماندەی شت ٥ دەگوترێ: (ما الدنيا إلا لُماظَة أيام) دونیا چەند باقی ماندەیەكی ڕۆژگارە.

اللُّمْظَةُ: پارچە ڕۆن ٥ گلّمتكە ڕۆن بەئەندازەی گوێزێك.

المُتَلَمِّظُ: دەم بەزەردەخەنە.

لَمَعَ البَرْقُ والصُبْحُ وغيرهما: بروسكەكە چەخماخەی دا، بەیانی ڕوناك بوو؛ ڕوناكایی لەئاسۆوە بلاّوبۆوە ٥ (فهو لامع وهي لامِعة).

لَمَعَ بالشيئ لمعاً: شتەكەی برد.

لَمَعَ بثوبه ويده وسيفه: بەپارچە قوماشەكە ئاماژەی كرد یان بەدەستی یان بەشمشێرەكەی ئاماژەی كرد.

لَمَعَ الطائر بجناحيه: باڵندەكە لەكاتی فڕین دا باڵی لێكدان.

لَمَعَ فلان ألبابَ: فلاّنكەس لەدەرگاكەوە دەركەوت.

لَمَعَ الشَّيْئَ: شتەكەی فڕێ دا.

أَلْمَعَ بثوبه ويده وسيفه: بەمانا (لَمَعَ) دێ.

أَلْمَعَ بالشيئ وعليه: شتەكەی دزی، بردی.

أَلْمَعَ بما في الإناء من الطعام والشراب: چی لەقاپەكەدا بوو لەخواردن‌و خواردنەوە بردی.

أَلْمَعَ الطائر بجناحيه: باڵندەكە لەكاتی فڕین دا باڵی لێكدان.

أَلْمَعَت الناقة بذنبها: حوشتره مێینەکە کلکی هەڵبڕی تا بزاندرێ کە کەڵی گرتووە ٥ دەشگوترێ: (أَلْمَعَت الناقة) حوشترەکە نیشانەی ئاوسبوونی لێ دەرکەوت.

أَلْمَعَت الأنثى: مێینەکە بێچوی ئاوسکی جوڵایەوە.

أَلْمَعَت الأرضُ: زەوی پەڵەپەڵەی گیاوگژی تێدا دەرکەوت لەوەڕی زۆر بوو.

لَمَّعَ النسيجَ أو الحجر: چندراوەکەی نەخشاندو ڕەنگاوڕەنگ چنی ٥ یان بەردەکەی ڕەنگاوڕەنگ کرد.

لَمَّعَ الشَّيْءَ: شتەکەی واڵی کرد ڕەنگ بداتەوە.

إلْتَمَعَ البرقُ وغيره: بروسکەکە چەخماخەی دا، ڕوناکی خستەوە.

إلْتَمَعَ الشَّيْءَ: شتەکەی دزی.

أُلْتُمِعَ لَوْنه: ڕەنگی گۆڕا ٥ کە مرۆڤێك ترسا یان ڕقی هەڵسا یان خەمبار بوو بەو هۆیانەوە ڕەنگی گۆڕا دەگوترێ: (أُلْتُمِعَ لونُهُ).

تَلَمَّعَ البرقُ وغيره: بروسکەکە چەخماخەی دا، ڕوناکی خستەوە.

تَلَمَّعَ الشَّيْءَ: شتەکەی دزی.

الأَلْمَعُ: زیرەكو وریاو دوربین زەین ڕاستو شت پێك.

الأَلْمَعِيّ: بەمانا (الأَلْمَعُ) دێ ٥ قسەخۆش‌و سوعبەتچی.

التَّلْميعُ في الخيل: ئەوەیە ئەسپەکە خاڵی جۆراوجۆری پێوەبن ٥ بەڵەك بێ ٥ هەر ڕەنگێك بەجەستەوە بێو لەڕەنگەکەی تر نەچێ ٥ (ك: تلاميع) ٥ دەگوترێ: (فيه تلميع وتلاميع) ڕەنگی جیاو جۆراو جۆری پێوە هەن.

اللاَّمِعُ: بروسکەی ڕوناککەرەوە ٥ دەشگوترێ: (مابالدار لامع) کەس لەخانوەکەدا نیە.

اللامِعَة: مەلاشوی منداڵ لەکاتی ساوایی دا ٥ (ك: لوامِع).

اللُّماعُ: دەگوترێ: (ذهبت نفسه لماعاً) خودی شتەکە پارچە پارچەو وردەوردە فەوتا.

اللُّمْعَةُ: کۆمەڵە مرۆڤ ٥ نەرمو شلی جەستەو درەوشاوەیی‌و جوانی ٥ ڕەشایی دەوران دەوری گۆی مەمك ٥ خاڵی ڕەش بەجەستەوە ٥ هەر ڕەنگێك لەڕەنگی تری جەستە جوداواز بێ ٥ بەشێك لەئەندامی دەست نوێژ کەئاوی ڕێ نەکەوتبێ ٥ دەگوترێ: (به لُمْعَةٌ لم يصبها الوضوء) ٥ هەروا ناوە بۆ پارچەیەکی ڕوەك کەبەرەو وشکبون بچێ.

**اللَّمّاعةُ**: دەشتو سارای کاکی بەکاکی کە تراویلکە تێیدا بدرەوشێتەوە ٥ مەلاشوی منداڵ لەکاتی ساوایی دا.

**اللّموعُ**: بەمانا (اللامع) دێ ٥ هەڵۆی گورجو گۆڵ لەرفاندنی نێچیرەکەی دا.

**المُلْمَعُ**: (خَدٌّ مُلْمَعٌ) کوڵمی لوسو درەوشاوە.

**المِلْمَعُ**: (مِلْمَعا الطائر) دووباڵی باڵندە کە باڵندەکە لێکیان دەدا ٥ دەگوترێ: (خَفَقَ الطائرُ بِمَلْمَعَيْهِ) باڵندەکە باڵەکانی لێکدان.

**المُلْمِعَةُ**: دەگوترێ: (أرض مُلمِعَةُ) زەوییەکە تراویلکە تێیدا دەدرەوشێتەوە.

**المُلَمَّعُ**: دەگوترێ: (فرس مُلَمَّعٌ) ئەسپێکی بەڵەکە.

**المُلَمَّعَةُ**: (أرض مُلَمَّعة) بەمانا (مُلْمِعَة) دێ.

**اليَلْمَعُ**: هەورەبروسکەی پێچاو پێچ ٥ دەگوترێ: (أخْدَعُ من يَلْمَع) ٥ درۆزنترو سەر لێ تێکدەر ترە لەتراویلکە ٥ دەشکرێتە موشەبەهوبیهی ٥ دەگوترێ: (إنما هو يلمع) ٥ هەروا وشەی (يَلْمَعُ) بەمانا زیرەکی و هەستیار دێ ٥ هەرشتێك بریسکەی لێ پەیدا بێ، وەکوو شمشێرو کڵاو و خودەو زرێ ٥ (ك: يلامع).

**اليَلْمَعيّ**: مرۆڤی زیرەكو زەین تیژو وریا.

**لَمَقَ لَمْقاً**: سەیری کرد ٥ دەشگوترێ: (لَمَقَهُ ببصره) بەچاو بۆی ڕوانی، سەیری کرد.

**لَمَقَ فلاناً**: چەپەوانەی لەدەمو لوتی فلانکەس دا.

**لَمَقَ عينه**: مستەکۆڵەی لەچاودا ٥ بەدەست لەچاوی دا.

**لَمَقَ الشيْءَ**: شتەکەی کوژاندەوە، نووسیەوە.

**تَلَمَّقَ**: پێش نانخواردن زەلاتەو موقەبیلاتی خواردو خۆی پێوە خافلاندن.

**اللّماق**: خواردنو خواردنەوەی کەم؛ پاروە خواردنێك قومە ئاوێك ٥ دەگوترێ: (ما ذقت لماقاً) هیچ شتێکم نەخواردوە و نەچەشتووە ٥ هەروا دەگوترێ: (مابالأرض لماق) لەسەر زەوی شوێنی ئاژەڵ لەوەڕانێك نەماوە.

**لَمَقُ الطريق**: پانتاییو ناوەڕاستی ڕێگا.

**اليَلْمَقُ**: کەوای ناو هاخندراو و پۆشاکی لەو جۆرە ٥ بەفارسی پێی دەگوترێ: (یەلمە).

**لَمَكَ العجينَ**: هەویرەکەی شل کرد.

**تَلَمَّكَ فلان**: فلانکەس شەویلەی خۆی جولاندن بەنان خواردن یان قسەکردن ٥ دەگوترێ: (تلمك البعیر) حوشترەکە لیچی خۆی بادان.

**اللَّماك**: دەگوترێ: (ما تَلَمَّكَ بِلَماك) هیچی نەچەشتووە.

**اللُّماك**: کلو شتی وا کەچاوی پێ جوان دەکرێ.

**اللَّمْكُ**: بەمانا (اللُّماكُ) دێ.

**اللَّميكُ**: چاو رێژراو.

**لَمْلَمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی کۆکردەوە.

**لَمْلَمَ الحجر**: بەردەکەی خڕهەڵدا کردی بەهەڵمات.

**تَلَمْلَمَ**: بۆ موتاوەعەی (لَمْلَمَ) دێ.

**اللَّمْلَمُ**: سوپای زۆرو کۆبۆوە (حيٌّ لملم) گەڕەکی کۆبۆوە قەرەباڵغ.

**اللُّمْلُومُ**: کۆمەڵو تاقمو پێڕ.

**المُلَمْلَمُ**: (رجل مُلَمْلَمٌ) پیاوی تێکسمڕاو (شعر ململم) قژی چەورکراو.

**المُلَمْلَمَةُ**: دەگوترێ: (کتیبة مُلَمْلَمَة) دەستە سەربازی گردەومبوو ٥ (ناقة مُلَمْلَمَةٌ) حوشتری کەتەو گۆشتن ٥ (صخرة مُلَمْلَمَةٌ) بەردی خڕو گۆناسا، خڕکراو.

**لَمَّ الشَّيْءَ لَمّاً**: شتەکەی چاكو خێرا کۆکردەوە ٥ دەگوترێ: (لَمَّ الله شَعَثَهُ) خودا کاروباری بۆ رێكو پێكو کۆکراوە کرد ٥ خزمو کەسو کاری دوورە ولاتی بۆ گرکردنەوە.

**لَمَّ بفلان**: هاتەلای فلانکەسو بوو بە میوانی.

**لَمَّ فلانٌ**: فلانکەس توشی جۆرە شێتییەك هات ٥ (فهو مَلْمُومٌ).

**أَلَمَّ الشَّيْءُ**: شتەکە نزیك بۆوە.

**أَلَمَّ بالقوم وعلیهم**: هاتەلای خەڵکەکەو ماوەیەکی کورت لایان مایەوە.

**أَلَمَّ بالمعنی**: مانای شتەکەی زانی.

**أَلَمَّ بالطعام**: زۆری خواردنەکە نەخوارد.

**أَلَمَّ بالأمر**: زۆر لەکارەکەدا قوڵ نەبۆوە نەچووە بنجو بناوانی.

**أَلَمَّ فلان**: فلانکەس تاوانی بچوکی ئەنجام دا ٥ یان لەگوناهی بچوك نزیك کەوتەوە.

**أَلَمَّ الغلامُ**: کوڕەکە نزیکە بالغ بێو پێ بگا ٥ دەشگوترێ: (هذه ناقة قد أَلَمَّت للکبر) حوشترێکە نزیکە پیر ببێ.

**أَلَمَّت النَّخْلَةُ**: خورماکە خەریکە بەرەکەی شیرین ببێو پێ بگا ٥ (فهي مُلِمٌّ ومُلِمَةٌ).

**أَلَمَّ الشَّعْرُ**: قژی سەری لەنەرمایی گوێچکەی تێپەڕین ٥ بەمانا وشەی (کاد)مش دێ ٥ واتە دەبێتە یەکێك لە ئەفعالی موقارەبە.

**لَمَّ الشَّعْرَ**: قژی چەورکردن ٥ (فهو مُلَمَّمٌ).

**إلْتَمَّ بالقوم**: هاتەلای خەڵکەکەو بوو بەمیوانیان.

**اللاَّمَّةُ**: هەرشتێك جێگای ترس بێ وەکوو درندەو مارو دوپشكو شتی وا ٥ چاوی پیس.

**اللِّمامُ**: چاوپێکەوتنو بەیەکگەیشتنی کەم خایەن ٥ دەگوترێ: (هو یزورنا لِماماً) ئەو تاوتاوە دێتە لامانو دەبێتە میوانمان.

**اللَّمَمُ**: گوناهی بچوك ٥ نزیکبوونەوە لەگوناه ٥ جۆرێك لەشێتی کەتوشی مرۆڤ دەبێو دەمدەمە دەیگرێ ٥ هەروا دەگوترێ: (کان ذلك منذ شهر أو لَمَمِهِ) ئەوە مانگێك یان نزیك لەماوەی مانگ دەبێ.

**اللَّمَّةُ**: ناخۆشیو چورتم ٥ ڕۆژگار ٥ دەگوترێ: (أعیذه من حادثات اللُّمَّة) پەنادەگرم بەخودا لەکارەساتی ڕۆژگار ٥ دەست لێوەشاندنی جندۆکە ٥ دەگوترێ: (أصابته من الجن لَمَّةٌ) دەست لێوەشاندنی جندۆکەی توشبووە ٥ (جندۆکە دەستی لێ وەشاندووە) دەگوترێ: (للشیطان لَمَّةٌ) شەیتان دەست لێوەشاندنی هەیە، ختوکەو جنەجنەی هەیە ٥ هەروا وشەی (اللُّمَّة) بەمانا خەڵکی کۆبۆوە دێ، شتی کۆبۆوە ٥ دیداری کەم ٥ (ك: لِمامٌ).

**اللُّمَّةُ**: هاوەڵو هاوڕێ.

**اللِّمَّةُ**: قژی سەر کەلەنەرمایی گوێچکە تێپەڕێ ٥ (ك: لِمَمٌ ولمام).

**المِلَمُّ**: شتی بەهێزو پتەو و کۆکەرەوە لەهەر شتێك بێ ٥ دەگوترێ: (رجل مِلَمٌّ) پیاوێکی بەتواناو لێهاتووە خزمو کەسوکاری خۆی گرد کردونەوە نەیهێشتووە پەرتەوازە بن (رجل مِلَمٌّ) پیاوێکە خێرو پیاوەتی هەموو کەسی گرتۆتەوە.

**المُلِمَّةُ**: بەڵاو کارەساتی ترسناكو جەرگبڕ.

**الملمُوم**: کۆمەڵگای خڕەوەبوو ٥ دەگوترێ: (رجل ملموم) پیاوێکە کارەکانی ڕێكو پێكو کۆکراوەن ٥ پیاوێکی شێتە.

**لَمَّا**: حەرفی جەزمو نەفیو قەلبە ٥ دەچێتە سەر فیعلی موزاریعو مەجزومی دەکا.

**لَمًا**: دەگوترێ: (مایلمو فَمُ فلان بکلمة) فلانکەس گوێ ناداتێو بەلایەوە گرنگ نیە چ دەڵێو چە ناڵێ.

**لَمَا الشَّیْئَ لَمْواً**: شتەکەی هەموو هەڵگرت.

**أَلْمَى على الشَّيْئِ**: شتەکەی برد.

**اللُّمَــةُ**: کۆمەڵـە پیـاو یـان کۆمـەڵێك ئـافرەت لەسێ کەسـەوە بـۆ (دە) ٥ هاوشـانو هـاو تەمـەنو شـێوە ٥ دەگـوترێ: (لِيَزوّجْ كل إنسان لُمَتَـهُ) باهەر کەسەو هاوشانی خۆی بکاتـە هاوسـەری خـۆی ٥ ڕەچـە شـکێنیو مامۆستایی. دەگوترێ: (لك فيه لُمَة) بـۆ تـۆ هەیـە لـە فلانکـەس دا پێشەوایەتیو مامۆستایی لـەژیانت دا چاو لەو بکە.

**لمى الغـلامُ لُمْيـاً**: منداڵەکە لێوی ڕەش بوو ٥ هەروا دەگـوترێ: (لَمَـتِ المـرأةُ) ئافرەتەکە لێوی ڕەش بوو.

**لَمِيَ لَمىً**: بەمانا (لَمَى) دێ ٥ (فهـو أَلْمـى وهي لمياءُ) ٥ دەشگوترێ: (لميـت الـشَفَةُ) لێوەکە مەیلەو ڕەش بوو.

**لَمِيَ الشَّجرُ**: درەختەکە سێبەرەکەی ڕەش بوو.

**تَلَمَّــتِ الأرضُ بـــه وعليـــه**: زەوییەکــە دایپۆشی.

**الألمى**: (ظل ألمى) سێبەری چڕو ڕەش دیمەن.

**ظـلّ ألْمــى**: سـێبەری فێنـك ٥ (رُمْـحٌ ألمى):ڕمبێکی ئەسمەرو پتەوو ڕەق.

**اللّمَـى**: گەنم ڕەنگییەکـە لەلێودا ئـەم ڕەنگە بۆ لێو زۆر پەسەندە.

**اللّمياءُ**: (شفه لمياءُ) لێوی کـەم خـوێنو تەنك ٥ (لثة لمياء) پوکی کەم خوێن ٥ یان کەم گۆشت.

**لن**: حـەرفی نـەصبو نەفیـە بـۆ زەمـانی داهاتوو.

**لَهِبَ الرجلُ لَهَباً**: پیاوەکە تینوی بوو (فهو لهبان وهي لَهْبى).

**أَلْهَبَ البرقُ**: هەورەبروسکەکە درێـژەی کێشا.

**أَلْهَبَ الفرسُ**: ئەسپەکە غارکردنەکەی درێـــژەی کێـــشاو تـــەپو تـــۆزی بەرپاکرد.

**أَلْهَبَ في الكلام**: قسەی بەخێرایی کـرد ٥ دەشــگوترێ: (أَلْهَبَــهُ للأمــر) بــۆ کارەکــە وروژانــدی ٥ هــەڵینا بــۆ کارەکە.

**أَلْهَبَ النـارَ**: ئەاگرەکـەی هەڵگیرساندو بڵێسەی سەند، گڕی بەرز بۆوە.

**إلْتَهَبَت النّارُ**: ئاگرەکە هەڵگیرسا.

**إلْتَهَـبَ علـى فـلان**: ڕقـی لەفلانکـەس هەڵساو لێی سوربۆوە ٥ دەشـگوترێ: (فــلان يلتهــب جوعــاً) فلانکــەس لەبرسـان ناوسـکی هەڵدەقرچـێو گڕی لێ دەبێتەوە.

**تَلَهَّبَتِ النارُ**: ئاگرەکە هەڵگیرسا.

**الأُلْهُوبُ**: ڕاپەڕینی ئەسپە بـۆ غـاردان تا تەپوتۆز بەرپا دەکا.

**اللُّهَابُ**: تینوایەتی.

**اللَّهَابَةُ**: پۆشاکێکە بەردی تێدەخرێ بۆ تەرازوکردنی لاباری کەژاوە یان لاباری سەرپشتی وڵاخ.

**اللَّهْبُ**: بۆشایی نێوان دوو کێو ٥ دیمەنی کێو کە وەکوو دیوار دێتە بەرچاو و ناتواندرێ کەس بچێتە سەری ٥ لادرو کاریز لە ژێر زەوی دا.

**اللَّهَبُ**: بڵێسەی ئاگر ٥ لای سەروی بڵێسەی ئاگر ٥ لەبواری کیمیادا بریتییە لە ئاگرێك كەلە هەڵگیرسانی ئاگرێکی تر پەیدا ببێ یان لە گرگرتنی بوخارێك کە هەڵگیرسابێ ٥ دوکەڵی ئاگر.

**اللَّهبان**: پەرەسەندنی گەرما ٥ تینوایەتی ٥ (یوم اللَّهبان) ڕۆژی زۆر گەرم ٥ ڕۆژێکی گەرم.

**اللُّهْبَةُ**: تینوایەتی ٥ درەوشانەوەی پێستی جەستە.

**اللَّهيبُ**: گەرمی ئاگر.

**المِلْهَبُ**: شۆخ و شەنگ و زۆر جوان ٥ پیاوی توکن.

**المُلْهَبُ**: قوماشێك زۆر سورنەبێ.

**اللاهُوت**: خودایەتی، سروشتی خودایی ٥ وەکوو چۆن (الناسوت) ناوە بۆ سروشتی ئادەمیزادیی.

**لَهَثَ الكلب لَهْثاً ولُهاثاً**: سەگەکە زمانی دەرکێشا لەگەرمان یان لەتینوان.

**لَهِثَ الرَّجُلُ**: پیاوەکە ماندوبوو (فهو لَهْثانُ وهي لَهْثى).

**إلْتَهَثَ الكلبُ وغيره**: بەمانا (لَهِثَ) دێ.

**اللُّهَاثُ**: گەرمی تینوایەتی لەدەرون دا ٥ دەشگوترێ: (هو يقاسي لُهاث الموت) ئەو ئازاری مردن دەچێژێ.

**اللُّهاثِيُّ**: کەسێك زۆر خاڵی سوری بەروخسارەوە بن ٥ دەم و چاوی زیبکاوی بن.

**اللُّهْثَة**: تینوایەتی ٥ ماندویی.

**لَهِجَ بالأمر لَهَجاً**: وەگری کارەکە بوو، بەردەوام بوو لەسەری و باری بەئیشەکەوە گرت ٥ (فهو لهِج ولاهج).

**لَهِجَ الفصيل بضرع أمه**: بێچوەکە گوانی دایکی گرت.

**لَهِجَ الفصيلَ أمُّهُ**: بێچوەکە گوانی دایکەکەی گرت و دەیمژێ ٥ (فهو لَهوج)

**أَلهجَ بالأمر**: بەمانا (لَهَجَ) دێ.

**أَلْهَجَ فلان**: فلانکەس بێچوە ئاژەڵەکانی گوانەکانی دایکیان گرت و شیریان مژی.

**أَلْهَجَ الفصيلَ**: دەمبێنی لەدەمی بێچوەکان کرد بۆ ئەوەی نەتوانن گوانی دایکیان بمژن.

**لَهَجْهُ**: زەڵاتەمو موقەبیلاتی دەرخوارد دا.

**لَهْوَجَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەشێوەیەك هێشتەوە نەباش قایمی کردبوو نەبەرەڵڵای کردبوو.

**لَهْوَجَ الطعامَ**: خواردنەکەی باش نەکوڵاند ٥ هەروا دەگوترێ: (حديث ملهوج قسەی نەچەسپاو، قسەیەك بەبێ لێ وردبوونەوە بێژرابێ.

**تَلَهْوَجَ الشَّيْئَ**: بەپەلە شتەکەی کرد.

**تَلَهْوَجَ اللّحم**: گۆشتەکەی نەکوڵاند.

**إلْهاجَّ الشَّيْئ**: شتەکە هەندێکی تێکەڵاوی هەندێکی بوو بەتەواوی خەست نەبۆوە.

**إلهاجت عينُه**: چاوی لیڵ و پێڵ بوون بۆخەو.

**اللّهْجَة**: زمان، زاراوەی زکماکی مرۆڤ ٥ دەگوترێ: (فلان فصيح اللهجة): فلانکەس زمانڕەوانە ٥ شێوە زاراوە ٥ جەرەسی قسەکە.

**اللُّهْجَة**: زەڵاتەو موقەبیلاتی پێش نانخواردن، دەق بەمانا (اللّمَجَةُ) دێ.

**الْمُلَهَّجُ**: کەسێك بنوێ و پاڵبکەوێ و نەتوانێ ئیش بکا.

**لَهَدَه الحِمْلُ لَهْداً**: کۆڵ و کۆڵبار تینی بۆ هێناو پشتی چەماند ٥ (فهو ملهودٌ وهيد).

**لَهَدَ دابَّتَهُ**: وڵاخەکەی تاودا، دەنەدەنەی دا بۆئەوەی خێرا بڕوا.

**لَهَدَ فلاناً**: پاشەو پاش پاڵی بەفلانکەسەوە ناو دەری کردو بێ ڕێزی بەرامبەر کرد.

**لَهَدَ مافي الإناء**: ئەوەی لەقاپەکەدا بوو خواردی و لستیەوە.

**ألْهَدَ الرجلُ**: پیاوەکە ستەمی کرد.

**ألْهَدَ الى الأرض**: داهێزایە سەر زەوی و پاڵ کەوت.

**ألْهَدَ به**: گاڵتەی پێ کرد.

**ألْهَدَ بفلان**: فلانکەسی گرت و یەکێکی تری دەنگ دا لێی بدا ٥ فلانکەسی فێری وەڵامدانەوەو قسەکردن کرد.

**اللّهْدُ**: پیاوی قونگرانی زەلیل و بێ دەسەڵات ٥ دەردێکە توشی قاچ و رانی مرۆڤ دەبێ.

**المُلَهَّدُ**: (رجل مُلَهَّدٌ) پیاوێکە هیچ و پوچ و بێ دەسەڵات لەبەردەرگای ماڵان دەردەکرێ و پاڵی پێوە دەنرێ.

**لَهْذَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بڕیەوە، دوولەتی کرد.

**تَلَهْذَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بڕیەوە، دوولەتی کرد ٥ خواردی.

**اللّهاذمة**: دزو جەردە.

**اللّهْذَمُ**: هەرشتێك بڕندە بێ (ددان، کەڵبە، کێرد، شمشێر) ٥ دەگوترێ: (سيف لَهْذَمٌ) شمشێرێکە تیژە.

**لَهَزَ الشيبُ فلاناً**: پیری لەفلانکەس دا دەرکەوت ٥ دەگوترێ: (لَهَزَةُ الشيبُ)

پیری تێکەڵاوی بووەو موی سپی بەسەرو ڕیشی دا بڵاو بوونەوە ٥ (فهو ملهوز).

لَهَزَ القومَ: تێکەڵاوی خەڵکەکە بوو چووە ناویانەوە.

لَهَزَ فلاناً بالرمح: بەڕمب لەسنگی فلاّنکەسی دا.

لَهَزَ فلاناً: بەمستەکۆڵە لەسەرو گوێلاکی فلاّنکەسی دا.

لَهَزَ البعيرَ: لالغاوی حوشترەکەی نیشانەکرد.

لَهَزَ الفصيلُ أمّه: بێچووەکە لەکاتی شیرخواردنی دا قۆچی لەگوانی دایکەکەی هەڵدەدا بۆئەوەی شیری بداتێ.

لَهَّزَ فلاناً: بەهەموو دەستی لەلاشەویلەو لاملی دا.

اللّاهِزُ: کێو یان تەپۆڵکە کە ڕێگا تەنگ بکەنەوە.

اللَّهازُ: پینەیەکە کونی گەورەی پێ تەسك دەکرێتەوە ٥ دەگوترێ: (ضَبَقَ البكرة باللّهاز).

اللَّهِزُ: بەهێز.

اللَّهْزَةُ: لاشەویلە.

المِلْهَزُ: ئەوەی مستەکۆڵەو شەپلاغە لەلاشەویلەو ئەستۆو لاملی خەڵك دەدا.

المُلَهوزُ: تێکسمڕاو.

لَهْزَمَ فلاناً: لاشەویلەی هەنگاوت.

لَهْزَمَ الشيبُ خديه: پیریو موی سپی لەسەر لاڕومەتی پەیدا بوون ٥ دەشگوترێ: (لَهْزَمَهُ الشّيبُ) پیریو موی سپی لەسەر لاڕومەتەکانی پەیدابوو.

اللِّهْزِمَةُ: ئێسقانی لاشەویلە ٥ بەهەردوو لا دەگوترێ (لهزمتان).

لَهَسَ على الطعام لَهْساً: پاڵەپەستۆی لەسەر خواردنەکە کردو هەوڵی زۆری دا بیگاتێ بۆ ئەوەی بیخواو بیلێسێتەوە.

لَهَسَ الصبي ثدي أمه: منداڵەکە بەدەست لەمەمکی دایکی داو نەیمژی.

لاهَسَ على الشّيْئ: بۆ شتەکەی چوو هەوڵی دا بیگاتێو سوور بوو لەسەر بەدەستهێنانی ٥ دەگوترێ: (لاهَسَ على الطعام) فلاّنکەس خۆی کوتاو هەوڵی دا بگاتە سەر خواردنەکە ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان يلاهِسُ بني فلان) فلاّنکەس هەمیشە دەچێتە سەر سفرەو خوانی خێڵی فلاّن.

اللّهاسُ: خواردنی کەم.

اللُّهاسَةُ: بەمانا (اللُّهاس) دێ.

اللُّهْسَةُ: دەگوترێ: (ما لك عندي لُهْسَةٌ) نەتۆ هیچت لای من نییە.

**لَهَسَمَ ماعلى المائدة**: چی لەسەر سفرەکە بوو خواردی.

**اللُّهْسُمُ**: دەراوی شیوی تەنگ ٥ (ك: هاسم).

**لَهَطَت الأم بـه لَهْطاً**: دایکی بەوەلەدی هێنا ٥ دەگوترێ: (لَعَنَ الله أماً لَهَطَتْ بـه) نەفرین لەو دایکەی ئەوی بەوەلەدهێناوە.

**لَهَطَ فلان**: فلانکەس بەدەستو بەقەمچی لێی دا.

**لَهَطَهُ**: لێی دا، بەبەری دەستی شەبلاغەی لێ دا.

**لَهَطَ الشَّيْءَ بالماءِ**: بەئاو لەفلانی دا ئاوی لەفلان گرت.

**لَهَطَ به الأرضَ**: بەزەویدا دا.

**لَهَطَ فلاناً بسهم**: تیری لەفلانکەس گرت.

**لَهَطَ الثوبَ**: قوماشەکەی درو.

**اللَّاهِطُ**: کەسێکە بەردەرگای خۆی ئاو ڕشێن بکاو بیمالێ.

**لَهِعَ فلان لَهَعاً ولهاعَةً**: فلانکەس وەلامی نارد بۆلای هەموو کەس.

**لَهِعَ في الكلام**: لەقسەکردن دا درێژەی دایە.

**تَلَهْيَعَ في كلامه**: زۆری قسەکرد، زۆر بلێ بوو.

**اللُّهاعَةُ**: بێ ئاگایی ٥ دەگوترێ: (رجل فيه لَهاعَةُ) پیاوێکە بێ ئاگایی تێدایە.

**اللَّهِيعَةُ**: بەمانا (اللُّهاعَةُ) دێ ٥ تەمبەڵیو بێ ئاگایی ٥ دەگوترێ: (في فلان لَهِيعةٌ) فلانکەس لەکڕینو فرۆشتن دا گێلیو نەفامیەکی پێوە دیارە هەمیشە زەرەردەکا.

**لَهِفَ على الفائت لَهَفاً**: خەمو خەفەتی بۆ شتە فەوتاوەکە دەربڕی ٥ (فهو لَهِفٌ ولَهيف ولاهِفٌ ولهفان) ٥ (وهي لاهف ولاهفة ولَهْفى) هەروا دەگوترێ: (هو لاهف القلب) ئەو دڵ سوتاوە.

**لُهِفَ لَهْفاً**: ستەمی لێ کرا ٥ (فهو ملهوف).

**أَلْهَفَ**: چڵێس بوو هەڵپەی بۆ کرد.

**لَهَّفَ**: هاواری بۆ برد ٥ هانای بردە بەر.

**لَهَّفَ فلان نَفْسَهُ وأُمَّهُ**: فلانکەس دایکەڕۆی کرد وتی: دایەگیان! دایکەڕۆ، بۆ خۆم ڕۆ.

**تَلَهَّفَ على الفائت**: خەمی فەوتاوەکەی خوارد ئاخو ئۆفی بۆ کرد.

**اللَّهْفُ**: غەمو ئاهو حەسرەت ٥ دەگوترێ: (يالَهْفَ فلان) ئای داخی بەجەرگم بۆ فلانکەس ٥ دەشگوترێ: (يالهفی عليه) داخو ئاسۆرم بۆی، بۆ نەمانی.

**اللَّهفان**: غەمبار ٥ کۆست کەوتو.

**اللَّهْفَةُ**: دەربڕینی غەمو ناڕەحەتی لەسەر فەوتانی شتێك، لەدەستدانی خۆشەویستێك.

**اللّهيــف**: ســتەم لێكــراو ناچــار بــوو بۆئەوەی هاوار بكاو خەمو پەژارە دەربـبڕێ ○ دەگـوترێ: (رجــل هيــف القلـــب) پيــاوێكی دڵ ســوتاو ○ دڵ برژاو.

**المَلْهوفُ**: بەمانا (اللّهيف) دێ.

**لَهَقَ الشَّيْئُ لَهَقاً**: شتەكە سپی بـوو ○ (فهو لَهِق ولَهَق).

**لَهْوَقَ فلان**: فلاّنكەس شتێكی دەرخست لەسروشـــتی دا نيـــە ○ چــــەند ڕەوشتێكی جوان دەخاتە پاڵ خۆی كە تێيدا نين.

**لَهْوَقَ العملَ أو الكلامَ**: كردارەكەی باش ئـەنجام نـەدا ○ قـسەكانی بـەرێك‌و پێكی نەكردن.

**تَلَهَّقَ الشَّيْئُ**: شتەكە سپی بوو.

**تَلَهَّـــقَ الرجــلُ**: پياوەكــە زۆری گــوت‌و درێژەی بەقسەكانی دا.

**تَلَهْوَقَ**: بەمانا (لَهْوَقَ) دێ ○ ماستاوچی بوو.

**اللّهاقُ**: گای سپی ○ هەرشتێك سپی بێ ○ دەگوترێ: (أبـيض لَهـاق أو لِهـاق) سپی زۆر سپی.

**المُلَهَّقُ**: (شيئ مُلَهَّقُ اللون) شتێكە ڕەنگی زۆر سپيە.

**لَهِمَ الماءَ لَهْماً**: ئاوەكەی خواردەوە.

**ألْهَمَـهُ الله خَيْـراً**: خـودا خێـرو چاكەی خستە دڵيەوە ○ فێری كرد.

**إلْتَهَمَ الشَّيْئَ**: بەيەكجار شتەكەی قـوت دا، ئاوديوی كرد.

**إلْــتَهَمَ الفــصيلُ مــافي الــضرع**: بێـچوە ئاژەڵەكــە چــی لــەگوانی دايكــی دا بوو خواردی.

**أُلْتُهِمَ لَوْنُهُ**: ڕەنگی گۆڕا.

**تَلَهَّمَ الشَّيْئَ**: بەيـەكجار شـتەكەی قـوت دا.

**إسْـتَلْهَمَ الله خَيْـراً**: داوای لـەخودا كـرد خێرو فەڕ بخاتە ناو دڵيەوە.

**الإلهام**: ئەوەيە شـتێك بهاوێژرێتــە نـاو دڵــەوەو دەرون پێــی ئــارام بگــرێ، هاويـشتنی ئيلـهام بـۆ نـاو دڵـەكان حاڵــــەتێك‌و پلـــەو پايەيەكــــە پــەروەردگار تايبــەتی دەكــا بــە هەندێك لەبەندە هەڵبژاردەكانی.

**اللُّهامُ**: (جيش لُهامٌ) سوپايەكی گـەورە، وەكوو ئەوە هەموو شتێك قوت بدا.

**اللَّهِمُ**: بەتەمەن، تەمەندرێژ.

**اللَّهِمُ**: زۆر خۆر.

**اللَّهَــمُ**: خــاوەن خێــرو بێــری زۆر، بەخشندەو سەخی ○ ئەسپی ڕەسەن ○ مرۆڤـی وەجـاخزادە ○ دەگـوترێ: (رجــل لَهِــمٌ) پيــاوێكی ڕادروســت‌و

بەخۆچاراوە ٥ هەروا وشەی (اللُّهَمُ) ناوە بۆ دەریای گەورەو ئاو زۆر.

**اللُّهُومُ**: زۆر خۆر.

**اللَّهَيْمُ**: (أمُّ اللَّهيم) بەلاو کارەسات ٥ لەرزوتا ٥ مردن ٥ (لەم رووەوە کە مردن خەڵك و زیندەوەر قوت بدات).

**اللَّهَمُ من الرجال**: پیاوی زۆر خۆر.

**اللِّهَمُ من الرجال**: پیاوی زۆر خۆر.

**اللِّهِمُ**: ئەسپی رەسەن، پیاوی وەجاخزادەو چوست و چالاك.

**اللُّهْمُوم**: بەمانا (اللُّهْمِمُ) دێ ٥ خێرەو مەندو ئابدە، سوپای زۆر ٥ حوشترێك شیری زۆر بێ ٥ هەورێك بارانی زۆر ببارێنێ ٥ ژمارەی زۆر لەهەر شتێك بێ.

**اللِّهْمِمُ**: بەمانا (اللُّهْمِمُ) دێ ٥ دەگوترێ: (جَملٌ لِهْمِمٌ) حوشتری گەدە زل ٥ (ك: لهامم).

**اللَّهَنَةُ**: شتێکی بەدیاری بۆ هێنا لەسەفەر ٥ کەهاتەوە لەسەفەر خواردنێکی بەدیاری دایە.

**لُهْنَةُ**: زەلاتەو موقەبیلاتی پێش نانخواردن پێدا ٥ یان کە لەسەفەر هاتەوە خواردنێکی بەدیاری بۆ هێنا.

**اللُّهْنَةُ**: ئەو دیاریەیە بەموسافیر کەهاتەوە دەیدا بەخۆشەویستی ٥ زەلاتەو موقەبیلات کەپێش نانخواردن کابرا خۆی پێوە دەخافڵێنێ ٥ دەشگوترێ: (ما وجدت الماشية إلا لُهْنَةً) ئاژەڵەکان لەوەری زۆر کەمیان دەست کەوت.

**لها بالشيئ لَهْواً**: یاری بەشتەکە کرد.

**لَهَتِ المرأة الى حديث صاحبها**: ئافرەتەکە بەقسەی دەستە خوشکەکەی سەرسام بوو جوان گوێی بۆ گرت.

**لها عَنْ الشَّيْئ لُهْياً ولِهْياناً**: بڕوی شتەکەی ناو باسی نەکردەوە.

**لَهِيَ به لهاً**: خۆشی ویست.

**لَهِيَ عَنْ الشَّيْئ**: بڕوی شتەکەی ناو باسی نەکردەوە.

**الْهى فلان**: فلانکەس بەخششی زۆر بوو.

**ألهاه اللَّعِبُ عَنْ كذا**: گاڵتەو یاری ئەو شتەی لەیاد بردەوە.

**ألهى الرَّحى**: لوێچێکی دانەوێڵە کردە ناو زارکی دەستارەکە بۆ ئەوە بیهاڕێ ٥ دەشگوترێ: (ألْهيت لفلان لُهوة من المال) شتێکم ماڵ و سامان دایە فلان.

**لاهَى الشَّيْئَ**: لەشتەکە نزیك بۆوە ٥ شتەکەی لەخۆی نزیك کردەوە.

**لاهى الغلامُ الفطامَ**: منداڵەکە لەکاتی شیر لێ بڕینەوە نزیك بۆوە.

**لاهىَ فلاناً**: كێشەی لەگەڵ فلان نایەوە ٥ چاكەی دایەوە بەرامبەر پیاوەتی ئەو ئەمیش پیاوەتی لەگەل كردەوە.

**لَهّاهُ بكذا**: بەو شتە بەلگەی بۆ هێنایەوە، بەو شتە پاساوی بۆ هێنایەوە.

**إلْتهى بالشيئ**: یاری بەشتەكە كرد.

**إلْتَهى عنه بغيره**: بەشتی تر مەشغوڵ بوو ئەمی لەیاد چوو.

**تلاهى بالملاهي**: بەنامێری یاری كردن یان بەیاری كردنەوە مەشغوڵ بوو.

**تلاهى القومُ**: خەڵكەكە یارییان لەگەڵ یەكتر كرد.

**تَلَهّى بالشيئ**: یاری بەو شتە كرد ٥ پاساوی بەشتەكە هێنایەوە.

**إسْتَلْهى صاحِبَهُ**: هاوەڵەكەی ڕاگرت، هەڵوێستەی پێ كرد ٥ چاوەڕوانی كرد.

**إسْتَلهى الشَّيْئَ**: زۆری لەو شتە وەدەست هێنا.

**الألْهُوةُ**: شتێك مرۆڤ یاری پێ بكاو خۆی پێ بخافڵێنێ ٥ دەگوترێ: (بينهم ألْهُوَةٌ يتلاهون بها).

**الألْهِيَّةُ**: بەمانا (الألْهُوَةُ) دێ ٥ قسەو حیكایەتێك كاتی پێ بەسەر بەرێو خۆتی پێ بخافڵێنێ.

**اللُّهاءُ**: ئەندازە ٥ دەگوترێ: (هم لُهاء مائة) ئەوان ئەندازەی سەد كەس دەبن.

**اللَّهاةُ**: ئالۆ ٥ ئەو گۆشتەی بەسەر گەروەوەیە یان زمانەبچكۆلە ٥ (ك: لَهوات ولهيات ولُهي ولَهاً) دەگوترێ: (فلان تُسَدُّ به لَهوات الثغور) فلانكەس كەلێن و كونی سەر سنوری لێ دەگیرێن.

**اللَّهْوُ**: گاڵتەو گەپ ٥ هەرشتێك یاری پێ بكرێ و مرۆڤ خۆی پێ بخافڵێنێ ٥ تەپڵ و دەف.

**اللُّهْوَةُ**: بەخشش ٥ باشترین دیاری و بەخشش ٥ دەشگوترێ: (إشتراه بلُهْوَة من ماله) بەچنگە پارەیەك كڕی ٥ هەزار دینار هەزار درهەم ٥ لێچە دانەوێڵە كە دەكرێتە زاركی دەستارەوە.

**اللَّهْوَةُ**: بەمانا (اللُّهْوَةُ) دێ ٥ ئافرەتێك پیاو لەگەڵی ڕابوێرێ.

**اللَّهُوُّ**: دەگوترێ: (فلان لَهُوٌّ عَنْ الخير) فلانكەس زۆر پشت لەخێرو پیاوەتی دەكا ٥ شوێنی یاری (یاریگا).

**المَلْهى**: شوێنی یاری و ڕابواردن ٥ دەگوترێ: (هذا ملهى القوم) ئەمە شوێنی مانەوەی خەڵكەكەیە ٥ (ك: الملاهي).

**المَلاهي**: ئامێری یاریو ڕابواردنو خۆ خلافاندن ٥ وەکوو عودو کەمانو سازو سەمتور.

**المَلْهاةُ**: شانۆنامەیەکی پەخشان ئامێز یان هۆنراوە، باسی عەیبو عاری خەڵك دەکا بەشێوەی گاڵتەجاڕی.

**لَهْوَجَ**: بڕوانە مادەی (لَهَج).

**تَلَهْوَجَ**: بڕوانە مادەی (لَهَجَ).

**تَلَهْوَقَ**: بڕوانە مادەی (لَهَقَ).

**لَوْ**: حەرفی شەرتە.

**لابَ الرجلُ أو البعيرِ لَوْباً ولواباً ولَوَباناً**: پیاوەکە تینوی بوو ٥ بەدەوری ئاوەکەدا خولایەوە و تینوایەتی تینی بۆ هێنا بوو دەستی نەدەگەییە ئاوەکە ٥ (فهو لائِبٌ) ٥ (ك: لُوُوبٌ).

**الأبَ فلان**: فلانکەس حوشترەکانی بەدەوری ئاوەکەدا خولانەوە تینویان بوو دەمیان نەدەگەیە ئاوەکە.

**لَوَّبَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تێکەڵاوی شتی بۆندار کرد، یان شتی بۆنخۆشی لەشتەکە هەڵسو.

**اللّابَةُ**: گارانە حوشتری کۆبۆوەی ڕەنگ ڕەش ٥ زەوییەك خاکەکەی بەرداوی بێو بەردەکانی ڕەش بن ٥ (ك: لابات ولابٌ).

**اللّوبُ**: هەنگ ٥ پارچە گۆشت کەلەناو مەنجەڵ دا هەڵدەخولێن.

**اللّوبَةُ**: قەومێك لەگەڵ قەومێکی تردا بژینو پرسو ڕایان بەیەکتر نەبێ ٥ زەوی بەردەڵان بەردەکانی ڕەش بن.

**اللّوبيا**: دانەوێڵەیەکە، بەکوردیش هەرناوی (لۆبیا)یە جۆرەکانی زۆرن.

**المَلابُ**: جۆرە بۆنێکی خۆشە وەکوو خەلوقو زەعفەران.

**المُلَوَّبُ**: ئاسنی بادراو.

**لاث لَوْثاً**: هەواڵی شتێکی دا کەپرسیاری لێ ناکرێ لەو شتە.

**لاث فلاناً**: مافی فلانکەسی کەم کردەوە.

**اللاّتُ**: بتێك بوو لەوڵاتی تائیف هۆزی سەقیف دەیان پەرست بڕوانە مادەی (لتت).

**لاتَ**: وشەیەکە بەمانا (لَيْسَ) دێو مانای (نیە) دەگەیەنێ ٥ بەتایبەتی دەچێتە سەر وشەی (حين) ٥ دەگوترێ: (ولات حين مناص) کەلەبناغەدا ڕستەکە بەم جۆرە بووە (ولات الحينُ حين مناص).

**لاثَ الشجرُ والنباتُ لَوْثاً**: درەختەکە یان ڕوەکەکە بەیەکدا هاتنو تێکهاڵان ٥ (فهو لائث ولاثٌ ولاثٍ).

**لاثَ فلان في الأمر**: فلانکەس تەمبەڵی کرد لەنەنجامدانی کارەکەدا ٥ (مالاث فلان ان غلب فُلاناً) هێندەی نەبرد فلانکەس بەسەر فلانکەس دا زاڵ بوو.

**لاثَ عَنْ الحاجة**: ئیشەکەی بەتەمبەڵی بەڕێوە برد.

**لاثَ العمامةَ على رأسه**: مێزەری لەسەری پێچاو بەستی.

**لاثَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دووجار دەوران دەور کردەوە وەکوو چۆن مێزەر بەدەوری سەردا دەهێندرێ.

**لاثَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکەی تێکەڵ بەشتەکەی تر کرد.

**لاثَ الشَّيْءَ في التراب**: شتەکەی لەگڵ وەردا ٥ قوڕاوی کرد.

**لاثَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لەناو ئاودا هێناو بردو دەستی پێداهێناو باش باش تەڕی کرد ٥ (لاثَ الشيءَ في الفم): شتەکەی لەدەمی دا جو، هێنای‌و بردی ٥ دەگوترێ: (لاثَ لَوْثاً من كلام) قسەیەکی بەتوێکڵ‌و پێچ‌و پەنای کرد ڕوی نەهات ڕاستەوخۆ و بەڕەوانی قسەکە بکا چونکە قسەکە شەرمی لێ دەکرا.

**لاثَ فلان**: فلانکەس لەقسەکردنی دا هێواش بوو زمانی کول‌و کۆڵ بوو، لاوازو شل‌و شێواو بوو ٥ ئەحمەق‌و گێل بوو ٥ توشی شێتی بوو (فهو أَلْوَثُ وهي لوثاء).

**الآث**: دەگوترێ: (ألثت به مالي) ماڵەکەم بەئەمانەت لای ئەو دانا.

**أَلْوَثَتِ الأرضُ**: زەوی لەژێر پوش‌و پەلاشی ساڵی ڕابردو دا گیای تەڕی ڕواند، تەڕو پوش تێکەڵاو بوو.

**أَلْوَثَ النباتُ والشجرُ**: ڕوەکەکە یان درەختەکە تێکهاڵان.

**أَلْوَثَ الشَّيْءَ**: شتەکەی هێشتەوە.

**أَلْوَثَ المطرُ النَّباتَ**: بارانەکە ڕوەکەکانی بەملاو بەولادا خست.

**لَوَّثَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکەی تێکەڵاو بەشتەکەی تر کرد ٥ دەگوترێ: (لَوَّثَ الشَّيْءَ في التراب) شتەکەی لە خۆڵ وەردا.

**لَوَّثَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لەناودا هەڵگلۆفت‌و دەستی پێدا هێنا تاباشباش لەگەڵ ئاوەکەدا تێکەڵ بوو.

**لَوَّثَ فلاناً عَنْ كذا**: فلانکەسی لەو شتە مەنع کرد.

**لَوَّثَ الماءَ**: ئاوەکەی لیڵ کرد.

**اِلْتاثَ النباتُ**: ڕوەکەکە هەندێکی لەهەندێکی هاڵاو تێکچرژان.

**اِلْتاثَ الشَّيْءُ بالشيء**: شتەکە بەشتەکەی تر تێکەڵ بوو ٥ دەگوترێ: (اِلْتاثَتِ الخطوب) کارەساتەکان تێکەڵ بوون‌و تێک بوونەوە.

**اِلْتاثَ بالدم**: بەخوێن ڕەنگ بوو خوێنی تێ هەڵسوا.

**إلْتاثَ عَلَيْهِ الأمْرُ**: کارەکانی لێ تێکەڵو پێکەڵ بوون.

**إلْتاثَ فِي العمل**: لەکارەکەدا تەمبەڵی کرد.

**إلْتاثَ فِي کلامه**: لەبەڵگە هێنانەوەکەی دا زمانی تێکەڵو پێکەڵ بوو زمانی تەتڵەی کرد.

**تَلَوَّثَ ثوبُهُ بالطين**: قوماشەکەی قوڕاوی بوو، تەپو تۆزو خشتو خۆڵی پێوە نیشت.

**تَلَوَّثَ الماءُ، الهواءُ**: ئاو و هەواکە پیس بوو مەوادی زیانبەخشو نامۆیان تێکەڵ بوو.

**اللُّوَاثُ**: پەیینکە (ئارد: کە بەکەوڵو شوێنی دانانی هەنگوتکە هەوێرە وەدەکرێ بۆئەوەی هەویرەکە پێوەی نەنووسێ ٥ ئەو ئاردە پێی دەگوترێ: پەیینکە).

**اللُّوَاثَةُ**: بەمانا (اللُّواثُ) دێ ٥ هەرشتێك لەشتی تر هەڵبوسورێ.

**اللُّوْثُ**: هێزو توانا ٥ شەرو نەگبەتی ٥ شێوە بەڵگەیەك لەسەر ڕوداوێكو نەبێتە بەڵگەی تەواو ٥ دەگوترێ: (لم يفهم على إتهام فلان بالجناية إلا لوثٌ) هەروا وشەی (اللّوث) ناوە بۆ برین ٥ بانگەشە بۆ قینو کینە لەیەکتر.

**اللُّوْثَةُ**: گێلیو هارەبەتانی.

**اللُّوثَةُ**: گێلیو نەحمەقی ٥ شلو شێواویو تەمبەڵی ٥ زمانگیران ٥ جۆرە شێتییەك ٥ تۆپی لەپەڕۆو پیتاڵ دوراوو دروستکراو بۆ یاری.

**اللَّوِيثَةُ**: کۆمەڵو تاقمی پێکهاتو و لەهۆزو خێڵی جیاجیا.

**اللَّيِّثُ**: دەگوترێ: (نبات لَيِّثٌ) ڕوەکێکە تێکهاڵاوەو بەسەر یەکدا لاڵو پاڵ کەوتووە.

**المُلَيِّثُ**: تەمبەڵ لەبەر قەڵەوی.

**لاجَ الشَّيْئُ لَوْجاً**: شتەکەی لەدەم دا هێناو برد، جوی.

**اللُّوْجاء**: پێداویستی ٥ دەگوترێ: (ما ترکت في صدره حوجاء ولا لوجاءً إلا قضيتها).

**لاحَ الشَّيْئَ لَوحاً**: شتەکە دەرکەوت ٥ دەگوترێ: (لاح الشيبُ في رأسه) پیری لەسەری دا دەرکەوت.

**لاحَ الرجلُ**: پیاوەکە ناسراو دەرکەوت ٥ (لاح لي أمرك) کاری تۆم بۆ ڕون بۆوە ٥ (لاح النجم) ئەستێرەکە دەرکەوتو درەوشایەوە.

**لاحَ فلان لَوْحاً ولِواحاً**: فلانکەس تینوی بوو.

**لاحَ الى الشَّيْئ لوحاً**: لەدورەوە بۆ شتەکەی ڕوانی.

**لاحَ العطشُ أو السَّفرُ أو الحزنُ فلاناً:** تینوایەتی یان سەفەر یان خەمو خەفەت فلانکەسی کزو کۆڵەوار کرد.

**لاحَ البرقُ:** بروسکە چەخماخەی دا.

لاحە ببصرە: بەچاو بینیو لیی گوم بوو.

**ألاحَ الشَّیْئُ:** شتەکە دەرکەوتو ناسرا ٥ دەگوترێ: (ألاحَ الرجلُ، و ألاحَ النجم و البرق).

**ألاحَ بسیفە:** شمشێرەکەی ڕاوەشانو بریسکەی لێ پەیدا بوو.

**ألاحَ بثوبە:** لکێکی قوماشەکەی گرتو سوڕاندیەوە بۆئەوەی هرکەسێ حەزی لەبینینی بێ لەدورەوە بیبینێ.

**ألاحَ بحقە:** مافی خۆی برد.

**ألاحَ من فلان:** شەرمی لەفلان کرد، ترسی لیی بوو، بەزەیی پێدا هاتەوە.

**ألاحَ علی الشَّیْئ:** پشتی بەشتەکە بەست.

**ألاحَ فلاناً:** فلانکەسی فەوتاند.

**لَوَّحَ بالشیئ:** شتەکەی دەرخست، بریسکەی لێ پەیدا کرد.

**لَوَّحَ بسیفە:** شمشێرەکەی ڕاوەشاندو بریسکەی لێ پەیدا کرد ٥ (لَوَّحَ بثوبە) لکێکی قوماشەکەی گرت ڕاینواند بۆئەوەی لەدوورەوە ببیندرێ.

**لَوَّحَ للکلب:** نانی نیشان سەگەکە دا بۆئەوەی شوێنی بکەوێ.

**لَوَّحَ فلاناً بالعصا أو السیف أو السَّوْط أو النفل:** لەفلانکەسی دا بەگۆچان یان بەشمشێر یان بەقامچی یان بەنەعل.

**لَوَّحَ البردُ أو السُقْمُ فلاناً:** سەرما یان نەخۆشی فلانکەسی کزو کۆڵەوار کرد ڕەنگو ڕوی گۆڕی ٥ دەگوترێ: (لَوَّحَتە الشمسُ) خۆر ڕەنگی گۆڕی.

**لَوَّحَ الشیبُ فلاناً:** پیری ڕوخساری فلانکەسی سپی کردووە.

**لَوَّحَ الشَّیْئَ بالنار:** شتەکەی بەئاگر سوورکردەوە.

**إلْتاحَ:** تینوی بوو، گۆڕا.

**تَلَوَّحَ الأمرُ:** کارەکە ڕون بۆوە ئاشکرا بوو.

**إستلاحَ:** لەکارەکەیدا وشیار بوو.

**اللائحة:** دیاردە ٥ (ك: لَوائح) ٥ دەگوترێ: (نظرت الی لوائحە) سەیری دیاردەکانیم کرد ٥ کۆمەڵێك مادەی یاسایین دادەنرێن بۆ ڕێکخستنی کاروبار لە فەرمانگەیەك دا یان لە کۆمپانیاو مەصلەحەو موئەسەسەیەك دا.

اللَّوْحُ: هەر صەفیحەو قەبارەیەکی تەختەئاسا لەدار بێ یان لە ئێسقان یان لەشتی تر بێ.

لَوْح الإردواز: لەوحەیەکی بەردینە بەناسانی نووسینی لەسەر دەسڕێتەوە (لَوح الجسد) هەر شێسقانێك یان بێ وەکوو شەپیلکی شان ٥ دەگوترێ: (فلان تام الألواح) فلانکەس جەستەگەورەیە ٥ هەروا دەگوترێ: (ولم یبق منه إلا الألواح) فلانکەس تەنها ئێسقانەکەی ماوەتەوە ٥ دەشگوترێ: (نظرت الى ألواحه) روانیمە دیاردەو دیمەنەکانی.

ألواح السلاح: ئەوەی لەشمشێرو رمبو شتی وا بریسکەی لێ پەیدا دەبێ لەبەر سپیەتی.

اللَّوْحَة: چاو تێهەڵنگوتن ٥ سەیرکردنێکی خێرا ٥ لەوحەیەکی کاغەزی ئەستورە یان چندراوێکی ئەستوورە، دیمەنێکی سروشتی یان رووداوێکی مێژوویی بەشێوەیەکی فەننیو سەرنج راکێش لەسەری نەخش دەکرێ.

اللُّوحُ: تینوایەتی ٥ هەوای نێوان زەوی و ئاسمان.

اللَّیاحُ: شتی سپی لەهەر شتێك بێ ٥ دەگوترێ: (أبیض لَیاحٌ) سپی زۆر سپی ٥ دەگوترێ: (لقیته بلیاح) لەکاتی دەمەو عەسردا خۆر هێشتا بەئاسمانەوە بوو توشی بووم ٥ هەروا وشەی (اللّیاح) ناوە بۆ بەیانی.

المِلْواحُ: ئێسقان ئەستورو کەتە ٥ مرۆڤی قەدباریك ئەسپی ورگ بچوك ٥ تینو ٥ ئافرەتێك زۆر کزو لاواز بێ ٥ درێژ ٥ ئاژەڵێك زوو زوو تینوی بێ ٥ کوندەپەپو دەبەسترێتەوە بۆئەوەی بکرێتە داو و تەڵە بۆ گرتنی باز ٥ (ك: ملاویح).

المِلْوَحُ: هەر گیانلەبەرێك زوو تینوی ببێ.

المِلْیاحُ: بەمانا (المِلْواحُ) دێ.

لاخه لَوْخاً: تێکەڵاوی کرد.

إلْتاخ الشَّیْئُ: شتەکە تێکەڵ بوو ٥ هەویر کەبگورێو هەڵبێ.

اللُّواخَةُ: ڕۆنی تواوە لەناو ماستو شتی وادا.

لَوِذَ لَوَذاً: ملی نەداو ژێربار نەبوو ٥ روی لەعەدالەتو حەقخوازی نەکرد ٥ لەکارەکەی نەکۆڵیەوە ٥ (فهو ألْوَذُ).

الألْوَذُ: دەگوترێ: (عنق الوذ) ئەستۆیەکی ئەستورو پتەو.

لاذ بالشیئ لَوْذاً ولیاذاً: پەنای بۆ شتەکە برد، خۆی خستە پاڵیەوە خۆی لەپەنا قایم

کرد ٥ دەگوترێ: (لَجَأ إليه وأستغاث به) هانای بۆ بردو داوای یارمەتیو بەهاناوە چوونی لێ کرد.

لاذ الطريق بالدار: ڕێگاکە بەدەوران دەوری خانوەکەدا کراوە بوو.

ألاذ بالشيئ: خۆی خستە پەناشتەکەو شتەکەی کردە قەڵاو سەنگەر بۆخۆی.

ألاذ الطريقُ بالدار: ڕێگاکە دەوران دەوری خانوەکەی داوە.

لاوَذَ بالشيئ لواذاً وملاوَذَةً: بەمانا (لاذ) دێ.

لاوذ القومُ: خەڵکەکە هەندێکیان پەنایان بۆ هەندێکیان برد.

لاوز فلان: فلانکەس چەندو چونی کردو فرتو فێڵی هێنایە پێشەوە بۆئەوەی ڕزگاری بێ.

التَلْواذُ: دەگوترێ: (للقوم تِلْواذ) خەڵکەکە هانا بۆیەکتر دەبەنو بەهانای یەکترەوە دێن.

لِواز الشَّيْئ: نزیکی ئەو شتە: دەگوترێ: (لە من الدراهم مائة أو لواذها) سەد درهەم یان نزیکی سەد درهەمی هەیە.

اللاَّذُ: قوماشێکی ئاوریشمییە لەچین دەچێندرێ.

اللَّوْذُ: قەراخی کێو ٥ دەگوترێ: (إعْتَصَمَ بَلَوْذِ الجبل وبلواذه) هەروا وشەی (اللُّوذ) ناوە بۆ چاڵو چوێڵی ناو شیو ٥ ناحیەو دەفەر ٥ دەگوترێ: (هو يطوف في ألواذ البلاد) ئەو بەناو دەفەرو ناوچەکانی وڵات دا دەسوڕێتەوە ٥ دەشگوترێ: (هو لَوْذه) ئەو لێی نزیکە.

لَوْذان الشَّيْئ: ناحیەو ناوچەی شت.

الملاذ: پەناگە ٥ قەڵاو سەنگەر.

المَلاوِذُ: پشتیوان.

لاز عليه لَوزاً: پەنای بۆ برد.

لاز الشَّيْئَ: شتەکەی خوارد.

لاز منه: لێی ڕزگار بوو.

لَوَّزَ الفطنُ: پەمۆکە بەرەکەی دەرکەوت.

لَوَّزَ التَمْرَ: خورماکەی بەبادامو شتی وا ئاواخن کرد.

اللَّوز: درەختێکی بەردارە گوڵ دەکا، وادەبێ بادامەکەی شیرینە وادەبێ تاڵ دەبێ ٥ (بایەوە شیرینەو بایەوە تاڵە).

اللَّوْزَةُ: گۆشتێکە لەپەنا قورگ ٥ لەملاو ئەولای گەرو پێیان دەگوترێ: ئاڵو ٥ دەگوترێ: (هو يشكو لوزتيه) ئەو مرۆڤە لەوزەتەینی (ئاڵوی) ئازاریان هەیە ٥ هەروا وشەی (اللُّوزة) ناوە بۆ تۆپی سمت.

**لَوْزَةُ القطن**: بەری پەمۆ.

**اللَّوْزين**: لەبواری کیمیادا بەمادەیەکی سپی دەگوترێ کەلەناوکە بادامی تاڵ دەردەهێندرێ، هەروا لەناوکی کشمیش‌و ناوکە قۆخ دەردەهێندرێ‌و تێکەڵ بەناو دەکرێ‌و بری ترشەڵۆکی لێ پەیدا دەکرێ

**اللَّوزينج**: جۆرە حەڵوایەکە ڕۆنی بادامی تێدەکرێ.

**اللَّوَّازُ**: بادام فرۆش.

**المَلازُ**: پەناگە.

**المَلازَةُ**: (أرض ملازة) زەوییەکە درەختی بادامی زۆرە.

**المُلَوَّزُ**: ڕوخساری جوان‌و شیرین ٥ (رجل مُلَوَّز) پیاوی ڕۆح سوک.

**لاسَ الشَّيْءَ لَوْساً**: شتەکەی چەشت، خواردی.

**لاس الحلاوات**: بەشوێن شیرینیەکاندا گەڕاو خواردنی (فهو لائِسٌ) ٥ ئەو شیرینی خۆرە.

**لاس الشَّيْءَ في فمه**: بەزمانی شتەکەی لەناو دەمی دا هێناو برد ٥ دەشگوترێ: (هو لا يلوس كذا) ئەو مرۆڤە دەستی ناگاتە ئەوە.

**اللَّواسُ**: دەگوترێ: (ماذقت لَواساً) هیچم نەچەشتووە.

**اللُّواسَةُ**: پارو یان کەمتر لەپارو.

**اللُّوسُ**: دەگوترێ: (ماذاق عنده لَوْساً) هیچی لەلا نەخوارد.

**لاصَ الشَّيْءَ بعينه لوصاً**: لەکون‌و کەلەبەرا سەیری شتەکەی کرد، یان لەژێر پەردەوە بۆی ڕوانی.

**لاصَ عَنْ الأمر**: لەکارەکە دوورکەوتەوە، خۆی لێ پاراست.

**لاصَ بالشيئ لياصاً**: بەدەوری شتەکەدا سوڕایەوە.

**ألاصَهُ على الشَّيْءِ**: بەدەوری شتەکە سوڕاندیەوە، لە شتەکەی هاڵاند، لێی داواکرد ٥ دەگوترێ: (ألصت أن آخذ منه شيئاً) ویستم شتێکی لێ داوا بکەم ٥ لێی وەربگرم.

**لاوَصَهُ بعينه**: چاوی بەدەوریدا گێڕا.

**لاوَصَهُ إليه**: سەیری کرد، تێی ڕوانی وەکوو ئەوە کارێکی پێی بێ.

**لاوَصَ فلاناً**: فێڵی لەفلانکەس کردو ماستاوچیەتی بۆ کرد.

**لاوَصَ الشجرة**: ئەمدیو و ئەو دیوی لەقەدی دارەکە کرد بۆ ئەوەی بزانێ چۆنی دەبڕێتەوە و لەکوێوەی دەست پێ دەکا.

**لَوَّصَ**: هەنگوینی صاف‌و بێ کەڕەشانی خوارد.

**تلاوَصَ**: ماستاوچیەتی کرد، فێڵ‌و تەڵەکەی کردن.

تَلَوَّصَ: پێچو پەنای کردن هەڵسوڕو داسوڕی کرد.

اللَّواصُ: هەنگوێنی صاف ◊ حەلۆای دروستکراو لەئاردو ئاو و هەنگوین ◊ (لوقمەقازی).

اللَّوَصُ: ئازاری گوێچکەو نەستۆ ◊ ئازاری بینەخرە.

اللَّوصَةُ: پشت ئێشان بەهۆی سەرماو شتی وا.

المُلَوَّصُ: حەلۆای لەهەنگوینو ئاو و ئارد دروستکراو (لوقمەقازی).

لاطَ الشَّيْئَ بالشيئ لوطاً: پێوەی نووسا.

لاط الشَّيْئُ بقلبِي: ئەو شتەم بەدڵەوە نووسا ◊ (هو أَلْوَط بقلبِي) ئەو باشتر بەدڵمەوە دەنووسێ.

لاط فلان لِواطاً: فلانکەس نێربازی کرد، پیشەو کرداری گەلی لوطي پەیڕەو کرد.

لاط بحقه: مافی برد مافی خۆی نەدایە.

لاط القاضي فلاناً بفلان: دادوەر بڕیاری دا کەفلان کوڕی فلانە.

لاط الحوض بالطين: حەوزەکەی بەقوڕ سواخ دا.

لاط فلاناً بسهم وعين: فلانکەسی بەچاو هەنگاوت یان بەتیر پێکای.

لاط الشَّيْئَ: شتەکەی شاردەوە ◊ پەردەپۆشی کرد.

لاوَطَ: نێربازی کرد پیشەو ڕەوشتی قەومی لوطي ڕەچاو کرد ◊ (شذوذی جینسی هەبوو).

لَوَّطَ بالطيب: بۆنی خۆشی لێ دا ◊ بۆنی خۆشی تلێهەڵسو.

إلتاطَ به: پێوەی نووسا.

إلْتاطَ الوَلَدَ: کوڕی کابرایەکی تری بەکوڕی خۆی لەقەڵەم دا.

إستلاط ولداً ليس منه: کوڕێکی بێگانەی بەکوڕی خۆی دانا.

اللَّوْطُ: شتێك بەشتی ترەوە بنووسێ ◊ دەگوترێ: (إني لأجِدُ في قلبِي لَوْطاً) هەست دەکەم دڵم خۆشەویستییەکی پێوە نووساوە ◊ پیاوی کردار جوان ◊ پاڵتۆو عەبا.

اللُّطِيُّ: کەسێك ڕەوشتی قەومی لوط پەیڕەو بکا.

اللُّوطية: کەسێك کارو ڕەوشتی قەومی لوط پەیڕەو بکا.

اللُّويطة من الطعام: خواردنێك تێکەڵاو بووبێ تێکهاڵابێ.

لاطَهُ لَوْطاً: دەری کرد لەخۆی دوورخستەوە ◊ بەربەرەکانی کرد.

إلتاطَت عَلَيْه الحاجةُ: پێداویستییەکەی نەهاتەدی.

لاعت الشمس فلاناً لوعاً: خۆر ڕەنگی فلانکەسی گۆڕی.

**لاعَ الحب فلاناً**: خۆشەویستیو دڵداری فلانکەس نەخۆشی خست (فالحب لائع) ٥ دەشگوترێ: (لاعه الهمُ والحزن) خەمو خەفەت نەخۆشی خست، دڵی سوتاند.

**ألاعَ الثديُ**: گۆی مەمکەکە ڕەش هەلگەڕا.

**ألاعت الشمسُ الشَّيْئَ**: خۆر ڕەنگی شتەکەی گۆڕی.

**لَوَّعه الشَوْقُ**: شەوقو دڵداری دڵی برژاند.

**إلتاعَ فؤاده**: دڵی بەهۆی عیشقو دڵدارییەوە برژا.

**اللاّعَةُ**: ئەو سۆزو ئەوینەیە کە مرۆڤ بەرامبەر منداڵو کەسو کاری خۆی هەیەتی ٥ لەحەدیس دا هاتووە ٥ (إني لأجد من اللاّعَة ما أجد لولدي) هەروا وشەی (اللاّعة) ناوە بۆ مرۆڤی ورەبەرزو مەرد ٥ ئافرەتی قسەخۆشو زمان شیرینو دوور لەشكو گومانی خراپ.

**اللَوعَةُ**: ئازارو هەڵقرچانو سوتاوییەکە مرۆڤ لەناکامی خۆشەویستی یان خەمو خەفەتو شتی وا لەناخی دا هەستی پێ دەکا ٥ ڕەشایی دەوری گۆی مەمك.

**لافَ الطعامَ لَوْفاً**: خواردنەکەی خوارد... لرفی دا ٥ یان خواردنەکەی جوو ٥ دەگوترێ: (أصبح فلان يلوف الطعامَ لوفاً حتى إعتدل وإستقامَ شِبَعاً).

**لافت الدَّابةُ الكلأَ**: وڵاخەکە لەوەڕەکەی بەوشکی خوارد.

**اللُّوفُ**: ڕوەکێکە بەدارو دیوار هەڵدەگەڕێو لەلقو پۆپی شت دەهاڵێ چەند جۆرێکی هەیە خۆڕسكو ڕوێندراو.

**اللُّوفَةُ**: لەلەوەڕی ئاژەڵو خواردنی مرۆڤ بەو جۆرەیان دەگوترێ: کەناخۆشەو حەزی لێ ناکرێ.

**اللَّوّافُ**: تەونکەر ئەوکەسەی مافورو بەڕەو قاڵی تەون دەکا.

**اللَّيِّفُ**: وشکە لەوەڕ.

**المَلُوفُ**: دەگوترێ: (كلأٌ ملوف) لەوەڕێکە باران شۆڕ بۆوە ٥ باران شتویەتیەوە.

**لاقَ الشَّيْئَ لَوَقاً**: شتەکەی نەرم کرد.

**هو لا يَلُوقُ عندك**: ئەو لای تۆ داناسەکنێو جێگیر نابێ.

**لَوِقَ لَوَقاً**: ئەحمەقو گێل بوو ٥ (فهو ألْوَقُ) ئەحمەقو گێلێك کە نەزانێ قسە بکا پێی دەگوترێ: (ألْوَق).

**لَوَّقَ الشَّيْئَ**: شتەکەی نەرم کردەوە.

**لَوَّقَ الطعامَ**: خواردنەکەی بەڕۆن چاك کرد ٥ دەگوترێ: (لا آكل إلا مالُوِّقَ لي) من خواردنێك نەرم

نەکرابێتــەوە نـایخۆم، خواردنێـك نەخرابێتە ناو ڕۆنەوە نایخۆم.

**اللَّوَاقُ**: دەگوترێ: (ماذاق لَوَاقاً) هیچی نەچەشتووە.

**اللُّـوقُ**: هەرشـتێك نـەرم کرابێتـەوە لەخواردنو شتی وا.

**اللُّوْقَةُ**: سەعات.

**اللُّوَقَةُ**: رونەکەرە ٥ ڕۆنەکەرەو خورما ٥ یان ڕۆنو خورما.

**لاکە لوکاً**: شتەکەی لـەدەمی دا هێنـاو بردو جوی.

**لاك اللُّقمـة**: پارووەکـەی جو ٥ بەهێواشـی جوی.

**لاك الفـرسُ اللِّجـامَ**: ئەسپەکە لغاوەکـەی گەست، جوی ٥ دەشگوترێ: (فلان یلوك أعراض الناس) فلانکەس عـەیبو عـار پـاڵ خـەڵك دەداو هەمیـشە زوبـانی لەغەیبەتکردن دا بەکاردێنێ.

**اللَّواكُ**: دەگوترێ: (ماذاق لَواکا) هیچی نەچەشتووە.

**لولا**: پیتێکە مانای ئەوە دەگەیەنێ کە فلان شت نابێ لەبەر بوونی فلان شـت ٥ بەعـەرەبی پێـی دەگـوترێ: (حــرف إمتنــاع لوجــود) ٥ جاری واهەیە (لَوْلا) مانای هەڵنانی تێدایە ٥ وادەبێ لۆمەو سەرزەنشتی تێدایە.

**اللَّــولاءُ**: زیـانو تـەنگو چـەڵمە ٥ دەگـوترێ: (وقعوا في اللُّولاء) کەوتـە ناو چورتمو تەنگانەوە.

**اللَّوْلَبُ**: ناوی زۆر کەبەفیچقەو تـەوژم لـەزارکی گـۆزەو بـۆریو شـتی واوە دێتــە دەر ٥ ئامێرێکـە لـەدار یـان لەمەعـــدەن بـــە شـــێوەیەکی حەلـەزۆنی کۆتـایی دێ ٥ لـەبواری میکانیکــا بــە ئــامێرێکی شــت بەرزکردنەوەی قورس دەگوترێ.

**اللَّـولَبِيُّ**: ئـەو شـتەیە لەسـەر شێوەی لەولـەب بـێ ٥ دەگـوترێ: (ســلم لولبــي) پەیـژەو قالدرمەیـەکی حەلەزۆنییە.

**الحركة اللَّولَبية**: سواڕنەوەی قەبارەیەکە بـەدەوری سـەنتەرێکی چەسـپاودا وێـڕای جوڵەیـەکی گواسـراوە بـەرەو ئەوسەنتەرە.

**لامَهُ على كذا لَوْماً**: سەرزەنشتی کرد ٥ (فهـو لائـم) ٥ (ك: لُـوَّم، ولـيم) ٥ دەگـوترێ: (أنت ألوم من فـلان) تـۆ زیـاتر شـیاوی ئـەوەی سەرزەنـشت بکرێی تا فلانکەس.

**لـيمَ بالرجـل**: لەمپـەر خرایـە نێـوان پیاوەکــەو مەبەسـتەکەی ٥ هۆکـاری گەیشتن بەمەبەستەکانی دەستە بـەر نەبوون.

**ألام فـلان**: فلانکـەس کـارێکی کـرد سەرزەنشتی بکرێ ٥ یـان فلانکـەس بوو بەلۆمەکار.

**ألام فلاناً**: سەرزەنشتی فلانكەسی كرد.

**لاومَهُ ملاومة ولِواماً**: هەریەك لەوانە سەرزەنشتی ئەوی تریانی كرد.

**لَوَّمَــــهُ**: سەرزەنــشتی كــرد، زۆری سەرزەنشت كرد.

**إلتامَ**: قبوڵی سەرزەنشتی كرد.

**تلاوَمــــوا**: خەڵكەكــە هەریەكــەیان لەناستی خۆیەوە لۆمەی ئەوی تـری كرد.

**تَلَوَّمَ على الأمر**: لەسەركارەكە مایەوە ە هەڵوێـستەی لەسـەر كارەكـە كـرد ە دەگــوترێ: (تَلَــوَّمَ في الأمــر) لــە كارەكـەدا مایـەوەو چـاوەڕوان بـوو ناخۆ ئاكامی چی دەبێ.

**إستلام**: شیاوی لۆمەكردن بوو.

**إســتلام الى ضــيفه**: بــاش خزمــەتی میوانەكەی نەكرد.

**اللائمــة**: سەرزەنــشتكار ە دەگــوترێ: (إستحق اللائمة وانحى عَلَيْهِ باللائمة).

**اللاَّمُ**: دەنگێكە لەدەنگەكانی هیجا واتە پیتـی (لام) ە بـەهێزو پتـەو لەهـەر شــتێك بــێ ە كارەســاتو بــەلا ە كەسایەتی مرۆڤ.

**اللاَّمة**: بەڵاو كارەسات ە كارێك جێگای سەرزەنشت بێ.

**اللُّوامَةُ**: پێداویستی ە دەگوترێ: (قضی القــوم لُوامــات هــم) خەڵكەكــە پێداویستی خۆیان جێبەجێ كرد.

**اللَّوْمُ**: بەڵاو چورتم.

**اللَّــــوْمی واللُّومــــاء**: ئــافرەتی سەرزەنشتكار.

**اللَّوْمة**: هەڵە ە دەگوترێ: (جاء بلومـة) تاوانی ئەنجام دا.

**اللُّوَمَــةُ**: (رجــلٌ لُوَمــة) پیاوێكـە زۆر سەرزەنشت دەكرێ.

**المُتَلَوِّم**: كەسێك خۆ بخاتـە حاڵەتێكـەوە لۆمە بكرێ ە كەسێك چاوەڕوان بـێ كاری بۆ جێبەجێ بكرێ.

**المَلامُ والمَلامَةُ**: سەرزەنشت.

**لَوْمــــا**: وشــەیەكە وەكــوو وشــەی (لـولا)وایـە دەچـێتە سـەر ڕسـتەی نیسمیو فیعلی ئـەوە دەگەیـەنێ كـە ڕسـتەی دووەم نابـێ لەبـەر بـوونی ڕســتەی یەكــەم ە وادەبــێ مانــای هــــەڵنانی تێدایــــە ە قورئــــان دەفەرموێ: ﴿لَّوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلاَئِكَةِ﴾: ئــەوە بۆچــی فریــشتە نایەتــە سەرمان؟.

**لَوَّن**: ڕەنگی لێ پەیدا بوو ە دەگوترێ: (لَــوَّن البُــسْرُ) خورماكـە ئـاڵو بۆڵی تێكەوت.

**لَوَّنَ الشیبُ فیه**: موی سەروریشی سپی بــوونو نیــشانەی پــیری تێــدا دەركەوت.

**لَــوَّنَ الــشَّيْءَ**: شـتەكەی ڕەنـگ كـرد، ڕەنگێكی تێدا پەیدا كرد.

تَلَوَّن الشَّيْئُ: شتەکە ڕەنگی گرت.
تَلَوَّن فلانٌ: فلانکەس لەسەر ڕەوشتێك بەردەوام نەبوو.
إلْوَنَّ: بەمانا (تَلَوَّن) دێ.
التَّلْوِينُ: پێشکەشکردنی جۆرەها خواردەمەنی بۆ لەزەت وەرگرتن، گۆڕانکاری لەئوسلوبی قسەکردن دا.
اللَّونُ: ڕەنگ: کە دیاردەیەکە بەقەبارەوە، یان بلێ: عەرەزێکە بەجیسمەوە ٥ (ك: أَلوان) ٥ هەروا وشەی (اللُّون) ناوە بۆ جۆری شت دەگوترێ: (أتى بألوان من الحديث والطعام) جۆرەها قسەو خواردەمەنی هێنایە پێشەوە.
المُلَوَّنون من الناس: بەو خەڵکانە دەگوترێ کە سپی پێست نین.
لاهَ السَّرابُ لَوْهاً ولوهاناً: تراویلکەکە شەپۆلی داو بریسکایەوە.
تَلَوَّهَ السَّرابُ: بەمانا (لاهَ) دێ.
اللَّهَةُ: مار.
لَوْهُ السَّرابِ ولَوْهَنُهُ: بریقەو بریسکەی تراویلکە ٥ دەگوترێ: (رايت لَوْهَ السراب ولَوْهَنَهُ).
أَلْوى فلان: فلانکەس زۆری خۆزگە خواستن و زۆرجار وشەی (لَوْ)ی دوبارەکردەوە وتی: خۆزگە وام بکردایەو وام نەکردایە.
الأَلُوَّةُ: ڕەگەزی ڕوەکی (الزنبقية)یە لەوڵاتی گەرمە سێر دەڕوێ.
الأَلُوَّةُ: درەختی (المارزبونية)یە ٥ نەمامی درەختی (الألنجوجية) کەبسوتێندرێ بۆنێکی خۆشی لێ دێ ٥ پێشی دەگوترێ: (العود الهندي).
اللَّوُّ: ئاخاوتنی بەئەسپایی ٥ پوچو بەتاڵ ٥ دەگوترێ: (لايعرف الحَوَّ من اللَّوِّ) حەق و بەتاڵ لێك جیاناکاتەوە ٥ خۆزگە خوەاستن و بریاگوتن ٥ دەگوترێ: (إيّاك من اللَّوّ فإن اللَّوَّ من الشيطان) خۆ بپارێزە لەگوتنی وشەی (لَوْ) دوای چووە مەکەوە، مەڵێ خۆزگە وام بکردایە کاشکێ وام نەکردایە، بریا وام بگوتایە چونکە ئەم حاڵەتە لە وەسوەسەو ئاڕاستە کردنی شەیتانە.
اللَّوَّةُ: خراپ و ناشیرین ٥ دەگوترێ: (لَوَّةً لِفلان بما صنع) خراپی و ناشیرینی بۆ فلان بەهۆی ئەو کردەوەیەوە.
اللُّوَّةُ: بخور سوتاندن.
لوى عَلَيْهِ لياً ولوياً: لای لێ کردەوە ٥ چاوەڕوانی کرد ٥ دەگوترێ: (مَرّ لايلوى على أحد) ڕۆیشت و ئاوڕی لەهیچ نەدایەوەو هەڵوێستەی لەسەر هیچ نەکرد.

**لَـوى الـشَّيْئَ:** شـتەكەى بـاداو دوولاى كردەوە ٥ (لوى الحَبْلَ) حەبلەكـەى بـادا دوولاى كـردەوە ٥ هـەروا دەگـوترىٚ: (لوى يَدَه وإصبَعَه) دەستى نوشتاندەوە، قامكى نوشتاندەوە.

**لَـوى الثـوب:** قوماشـەكەى گوشـىو هـەليٚكلۆفت بۆنـەوەى ئـاوى پيٚوەنەميٚنىٚ.

**لوى رأسَهُ وبرأسه:** سەرى خۆى راوەشاند ٥ جارى وايش دەبىٚ ماناى رو ليٚوەرگيٚران دەگەيەنىٚ.

**لَوى الحزنُ قلبه:** خەمو خەفەت دلّى ناسك كردۆتەوە.

**لَـوى فلانـاً دينَـهُ وبدينـه:** قـەرزى فلاّنـى دواخست.

**لَوى فلاناً حَقَهُ:** ئينكارى حەقى فلاّنكەسى كردو نەچووە ژيٚرى.

**لَوى أمرَهُ:** كارەكەى شاردەوە پەردەپۆشى كرد.

**لَوى عنه الخَبَرَ:** هەوالّەكەى بەناراست پىٚ راگەياند.

**لَوى سِرَّهُ:** نهيٚنيەكەى شاردەوە.

**لَوى فلاناً على فلان لَيّاً:** فلاّنكەسى پيٚش فـلاّن كـرد، هـەروا دەگـوترىٚ: (لَـوّت الليالي كَفَّهُ علـى العـصا) رۆژگـار پيرى كردو ناچارى كرد گۆچان تاوداتىٚ ٥ بۆ پياوى ئازا دەگوترىٚ: (مـايُلْوى ظهـرُهُ) پشتى ناچەمىٚ ٥ كەس ناتوانـىٚ پشتى لەزەوى بدا.

**لَوِيَ الفرسُ:** ئەسپەكە پشتى خوار بوو ٥ (فهو لَوٍ) (لَوِى القرن) شاخ خوار.

**لَوِيَ الطريقُ:** ريٚگاكە دووربـوو، نەزانـدراو بوو.

**لَـوِى الكـلأ:** لەوەركـە وشـك بـوو، يـان وشكو تەرە.

**أَلْوى برأسه:** سەرى خۆى خـواركردەوە، سەرى دانەواند.

**أَلْـوى الإنـسان:** مرۆڤەكـە رۆيـشت بـۆ لبەلاّنەكـە ٥ مرۆڤەكـە زۆر وتـەى خۆزگـەو كاشـكىٚو برِيـارى دوبـارە كردەوە.

**أَلْوى فلان:** فلاّنكەس كشتو كالّەكەى وشك بۆوە ٥ ئەو شتەى بەدانيسقە هـەلّى گرتبـو بـۆ خۆيـان ميـوان خواردى.

**أَلْـوى البقـلُ:** گيـاو گژەكـە رِوتايـەوەو وشك بوو.

**أَلْوى بالشيئ:** شتەكەى برد.

**أَلـوى بيـده أو بثوبـه:** بەدەسـتى يـان بەدەستەسرو شتى وا ئاماژەى كرد.

**أَلْوى بحقه:** ئينكارى مافى ئەوى كرد.

**أَلْوى بهم الدهر:** رۆژگار لەناوى بردن.

**أَلْـوى العقـابُ بالـشيئ:** دالاّشـەكە شتەكەى فرِاندو بردى.

**أَلْوى اللِّواءَ:** ئالآى دروستكرد يان ئالآى بەرزكردەوە.

**لاوَتِ الحيةُ الحيةَ ملاواة:** مارەكە خۆى لەمارەكە باهەڵدا.

**لَـوِّى عَلَيْـهِ الأمـرَ:** كارەكـەى لێ قـوڵ كردەوە.

**لَـوِّى أعنـاق الرجـال في الجـدال:** بەسـەر پياوەكاندا زاڵ بوو.

**إلْتَـوى الـشَّيْءُ:** شـتەكە بـادراو دوولا هاتەوە.

**إلْتَوى الأمْرُ:** كارەكـە قـورس‌و ئەسـتەم بوو.

**إلْتَوَت على حـاجتي:** كارەكەم لەسـەرم گران وەستا.

**إلْتَوى عَنْ الأمر:** لەكارەكەدا قـونگرانى كرد.

**تلاووا عَلَيْهِ:** لێى كۆبوونەوە.

**تَلَوِّى الشَّيْءُ:** شتەكە بادراو دوولا بۆوە.

**تَلَوَّتَ الحيَّةُ:** مارەكە پاپۆكەى بەست.

**تَلَـوِّى الـبرقُ في الـسحاب:** هـەورە بروسـكەكە چـەخماخەى داو بەچـەند لايـەك دا بروسـكەكە ڕوناكى دا.

**إسْـتلوى بهـم الـدهرُ:** ڕۆژگـار لـەناوى بردن.

**الإلْتِـواء:** لـەزاراوەى ئەنـدازياريى دا بريتيـە لەحاڵـەتێكى قـەبارە كەلايـەكى بـچەسپێ‌و لاكـەى تـر لەسوچێكەوە باهەڵبدرێ.

**الألْواءُ:** قولآيى شێو ە دەڤەرو ناوچەى وڵات.

**اللاَّوِياء:** ئامێرى داخكردن.

**اللَّـوى:** بـەمانا (اللاّئـي) دێ، ئازارێكـە لەگەدەدا پەيدا دەبێ.

**اللَّوىَ:** لمبەڵان كەبەرزونزمى تێبكـەوێ ە يان كۆتايى لمبەڵان.

**اللِّـواءُ:** ئـالا؛ ئەمـە ئالآيەكـە لـەئالآى فەرمى بچوكترە ئـالآى ڕەسمـى پێـى دەگـوترێ: (الرايـــة) ە لـەزاراوەى عەسـكەريدا (اللِّـــواء) پلەيـەكى سـەربازييە لـەژوور پلـەى عەقيـدەو لەخوار پلەى فەريقەوەيە.

**اللِّــوَاءُ:** باڵندەيەكـە لـەوڵاتى شـام ناسراوەو پێـى دەگـوترێ: (أبو لُـوَي) ئـەم باڵنـدە دەتوانـێ ملـى خـۆى بـۆ دواخۆيەوە وەرچەرخێنێ‌و باى بدا.

**اللَّـوِيُّ:** لـەوەڕى وشـك ە يـان لـەوەڕى تێكەڵ بوو لەتەڕوپۆش.

**اللَّوِيَّةُ:** ئەو خواردنـەى لەخـەڵكى تـرى دەشـاريەوە و پەزمەنـدەى دەكـەى بۆخودى خۆت يان بۆ ميوان.

**اللَّيَّـــانُ:** بەنـــدكردن پێـــچەوانەى بەرەڵڵايى‌و ڕەهابوون.

**اللَّيَّةُ**: خزمی نزیك‌و نزیكتر ٥ داری عودو بخورد.

**الـملاوی**: رێگـەی خـوارو خـێچ ٥ لـەزاراوەی مۆسـیقادا بریتییـە لەپارچە دارێك بۆ پێكەوەبەستنی ژێیەكان.

**ملتوی الوادي**: چاڵی‌و قورت‌و پێچی شیو ٥ دەگوترێ: (بلغوا ملتوی الوادي).

**لاتَـهُ عَـنْ الأمـر لَيْتـاً**: مـەنعی كـرد لەكارەكەو لای دا.

**لات فلانـاً حقـه**: حـەقی فلانكەسـی كـەم كردەوە.

**لات فلانـاً**: هـەواڵی ناڕاسـتی دا بـەفلان ٥ دەگوترێ: (مـا ألاتـه مـن أجـره شـيئاً): هیچی لەكرێیەكەی كەم نەكردەوە.

**اللَّيْتُ**: لامل.

**لَيْـتَ**: حـەرفی موشـەبەهـ بەفیعلـەو تەمەنناو خۆزگە دەگەیەنێ ٥ بـەزۆری بۆشـتی محـاڵ بـەكاردێ وەكـوو شـاعیر دەڵـێ (ألا لَيْـتَ الـشبابَ يعـود يومـا فأخبره بما فعل المشيب).

**لايَثَهُ ملايَثةً ولياثاً**: بازی بۆدا، شانازی كرد بە خۆ شوبهاندنی بەشێر.

**لَيَّثَ فـلان**: فلانكـەس وەكـوو شـێری لێ هات ٥ خۆی بـەیەكێك لـەهۆزی (بنی لیث) لەقەڵەم دا ٥ یان وەكوو هـۆزی بەنی لەیس دەمارگیر بوو.

**تَلَيَّث فلان**: بەمانا (لَيَّثَ) دێ.

**إسْتَلْيَثَ فلان**: فلانكـەس وەكـوو شـێری لێ هات لەئازایەتی دا.

**الأَلْيَثُ**: ئازاو چاونەترس ٥ دەگوترێ: (هو أَلْيَـثُ أصـحابه) ئـەو ئـازاترینی هاوەڵەكانیەتی، لەهەمووانیان زیاتر ورەبەرزو چاونەترسە ٥ (ك: ليثٌ).

**اللاّئث**: شێر.

**اللَّيْـثُ**: بـەهێزو توانـا ٥ شـێر ٥ ئـازاو چاونەترس ٥ زمـانڕەوان ٥ جۆرێكـە لەجاڵجاڵۆكە مـێش‌و شتی وا نێچیر دەكا ٥ (ك: ليوث).

**لَيْث عِفْرين**: پیرۆیەكە وەكوو جانـەوەری حەرباو وایە.

**اللَّيثةُ**: دێڵە شێر ٥ (ك: لَيْثات) ٥ هەروا ناوە بۆ حوشتری بەهێز.

**المِلْيَـثُ**: بـەهێزو توانـاو بەهەڵمـەت‌و چوست‌و چالاك.

**المُلَيَّـثُ**: قەڵەو (فَحْـلُ مُلَيَّـثٌ) كـەڵێكی بەهێزو توانایە دەڵێی شێرە.

**لَـيِسَ فـلان لَيَـساً**: ئـازا بـوو ٥ لـەماڵ دانیشت‌و نەهاتەدەر.

**لَيِسَ عنـه**: لێی بێ ئاگابوو ٥ (فهو أَلْيَسُ) ٥ (ك: لِيسٌ).

**تلايَسَ فـلان**: فلانكـەس ڕەوشت بـەرز بوو.

**تلايَسَ عَنْ كذا**: چاوی لەو شتە نوقاند.

**الأَلْيَسُ**: ئەو کەسەیە لەماڵی خۆی دەرنەچێ‌و لەچوار دیواری ماڵی خۆی دانیشێ ٥ (خوێڕی‌و گەواد، ئەو کەسەی دەزانێ ماڵ‌و منداڵی ڕەوشت نزمن بەلام هیچ هەڵوێستی پیاوانە نانوێنێ ٥ شێر ٥ حوشتر کەباری لێ دەنرێ‌و مل درێژ دەکا جینگە جینگ ناکا ٥ (ك: لِيس).

**المُلايِسُ**: تەمبەڵ‌و قونگران.

**لَيْسَ**: وشەیەکە نەفی وەزع‌و حاڵ دەکا ٥ ئەمە فیعلێکی نەگۆڕەو یەك شێوەی هەیە ٥ ئیسم مەرفوع دەکاو خەبەر مەنصوب دەکا ٥ دەگوترێ: (لَيْسَ زيدٌ قائماً).

**لاصَ عنه لَيْصاً**: لێی کلابوو لێی لاداو لێی دوورکەوتەوە.

**لاصَ الشَّيْءَ**: شتتەکەی لەقاندو جولاندی بۆئەوەی شتەکە دەربهێنێ.

**ألاصَ الشَّيْءَ**: بەمانا (لاصَهُ) دێ.

**ألاصَ فلاناً عَنْ كذا**: فلانکەس چاو و ڕاوی کرد، فێڵی کرد.

**لاطَ بالشيءِ لَيْطاً**: بەشتەکەوە نووسا ٥ دەشگوترێ: (فلان مايليط به النعيم) فلانکەس شیاوی نازو نیعمەت نیە.

**لاطَ الشَّيْءُ بقلبه**: شتەکە بەدڵیەوە نووساو لای خۆشەویست بوو.

**لاطَ القاضي فلاناً بفلان**: دادوەر فلانکەسی کردە کوڕی فلان‌و بەوەچەو نەوەی ئەوی دانا.

**لاطَ اللهُ فلاناً**: خودا نەفرینی لەفلانکەس کردو لەڕەحمەتی خۆی دووری خستەوە.

**ألاطَهُ**: پاڵ ئەوی دا، کردیە کوڕی ئەو.

**اللِّياط**: ڕەنگ ٥ کلس‌و گەچ.

**اللِّيطُ**: توێکڵی هەرشتێك ٥ پێست ٥ (ك: أليـاط) ٥ ڕەنگ ٥ دەگوترێ: (أتيته ولِيطُ الشمْسِ لم يُقشر) هاتم بۆلای بەیانی هێشتا ڕەنگ‌و سوورایی کەناری ئاسمان هەرمابوو واتە خۆر هەڵنەهاتبوو.

**اللِّيطَةُ**: توێکڵی قەصەب ٥ کەوان ٥ هەرشتێك پتەوبێ.

**لاعَ لَيعاً وليعاناً**: هات‌و هاواری کرد، گریا ٥ ناڕازی بوو ٥ غەمبار بوو.

**لاعَ الجوعُ فلاناً لَيْعَةً**: برسایەتی فلانکەسی برژاند.

**لاعَ لَيْعَةً**: نارەحەت بوو هاواری کرد ٥ (فهو لائع وهي لائعة).

**ألاعَ**: ناڕازی بوو، خەم‌و خەفەتی خۆی دەربڕی.

**اللِّياع**: (ريح لياع) ڕەشەبای بەهێز یان گەرم.

**لَيْعَةُ الجوع**: ئاوسك چوزانەوەو هەڵقرچانی گەدە.

**المِلْياع**: حوشترێك زوو تینوی بێ ٥ یان ئەو حوشترەیە پێش گارانە حوشترە دەكـەوێو دەڕواو پاشـان بۆلایـان دەگەڕێتەوە.

**لاغَـهُ الـشَّيْءَ لَيْغـاً**: داوای شـتەكەی لێ كرد بۆئەوەی لێی بستێنێ.

**تَلَيَّغ**: ئەحمەق بوو.

**الأَلْيَغُ**: ئەو كەسەی لەقسەو ئاخاوتنی دا زۆر پیتـی (ی) بـەكاربێنی ٥ دەگوترێ: (فلان ألثغ أليغ).

**اللاّئـغ**: (طعام سـائغ لائـغ) خواردنێكە بەئاسانی قوت دەچێ.

**لاف الطعام**: خواردنەكەی خوارد.

**لَيِّفَـت الغـسيلة**: ئەمامەكە پتەو بـوو توێكلی ئەستور بوو.

**لَيَّفَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بە (لیفه- پڕژو پالی درەخت) شت.

**لَيَّف اللِّيفَ**: لیفەی كردن.

**اللِّيـــفُ**: تـــوێكلی دارخورمـــا كـــە بەتەنیشت لقەكانیەوەیە.

**اللِّيفاني**: ڕیش پڕوپان‌و درێـژ ٥ (لحيـة ليفانيـة) ڕێـشێكی پـڕو پـان‌و بـلاوە بوو.

**لاقــت الــدواةُ لَيْقــاً**: مەرەكەبەكـە بەلیقەكەوە نووسا.

**لاق الدَّواةَ**: بۆ قەڵەم‌و ئوچەكەی لیقـەی باشی دانـاو نـوكی قەڵەمەكـەی خـاوێن كردەوە.

**لاق الشَّيْءُ به لَيْقاً ولِياقاً**: شـتەكە پێـوەی نووسا ٥ دەگـوترێ: (لاق الشَّيْء بقلبي) شتەكە بەدڵمەوە نووسا ٥ (هـذا أمـر لا يليق بـك) ئەمـە بۆتـۆ ناگونجـێ ٥ (مـا لِقْتُ بعدك بأرض) دوای تۆ دڵم بـەهیچ شـوێنێكەوە نانوسـێ ٥ (فـلان مـا يليـق بكفــه درهــم) فلانكــەس پــارە بەدەســتیەوە نامێنــێ ٥ هــەروا دەگوترێ: (هذا سيف لايُلِقُ شيئاً) ئەمـە شمشێرێكە هەرشتێكی بەربێ دەیبڕێ ٥ هەروا دەگـوترێ: (ليق الثريـد بالـسمن) تریتەكەی زۆر چەوركرد.

**التاق لـه**: لەگـەڵی كـەوت وەگـری بـوو لێی جیانەبۆوە.

**التـــاق فـــلان بفـــلان**: فلانكـــەس بەفلانكەسـەوە نووسـا ٥ دەگـوترێ: (إلتـــاق قلـــبي بفـــلان) دڵـــم بەفلانكەســەوە نووســاوە خۆشــم دەوێ.

**التاق بالشيئ**: قینایەتی بەشتەكە كرد پێویستی بەشتی تر نەبوو.

**إستلاقه به**: پێوەی نووساند ٥ شتەكەی لكاند بەشتێكی ترەوە.

**اللِّيــاق**: پـاوان‌و لـەوڕگا ٥ دەگـوترێ: (مالي الأرض لـياق) لـەولات دا پـاوان لــەوەڕ نــەماوە ٥ جــێگیر بــوون‌و بەردەوامبوون لەسەركار.

اللِّياق: بلێسەی ئاگر.

اللِّياقــةُ: ســولوك‌و ڕەوشــتی جــوان‌و بەئەدەب.

اللِّيقُ: شتێکی ڕەشە دەگرێتە کلەوە.

اللِّيَــقُ: پارچە هەوری بچوك بچوك‌و پەرتەوازە بەئاسمانەوە.

اللِّقَــةُ: لیقــەی نــاو شوشــە مەرەکەب ٥ پەڕۆیەکــە دەخرێتــە نــاو شوشــە مەرەکەبـــــەوە مەرەکەبەکـــــە هەڵدەمـــژێ بۆئــەوەی کــە ئوچــەکە دەخاتــە ناویـــەوە زۆر مەرەکـــەب هەڵنەگرێ ٥ قوڕی لینج کەبەدەست خـۆش دەکـرێ‌و دیـواری پـێ سـواخ دەکرێ.

المُلْتــاقُ: دەم‌و چـاو جـوان، ڕوخـساری تـــەڕو تـــازە هەرکەســـێ ببیینـــێ شەیدای دەبێ.

ألاَلَ القــومُ وأَلْيَلُــوا: خەڵکەکـە کەوتنـە شەوەوە.

لايَلَهُ ملايَلَةً ولِيالاً: بۆ شەوێك بەکرێی گرت ٥ شەوەو شەو مامەڵەی لەگەڵ کرد ٥ وەکوو چۆن وشەی (مـشاهرة) بۆ مامەڵەی مانگەو مانگـو (مُیاوَمَة) بــۆ مامەڵــەی ڕۆژو بــەڕۆژ بــەکار دەهێنـدرێ.

الأَلْيَلُ: (لیل أَلْيَلُ): شەوی زۆر تاریك.

اللاَّئِلُ: (لیل لائل): شەوی زۆر تاریك.

اللَّيْــلُ: شــەو: کەبەشــوێن ڕۆژی دا دێ لەخۆرئاوابوونــەوە تــا دەرکــەوتنی خۆر لەخۆر هەڵاتــەوە سـەرلەنوێ ٥ لـــــــەزاراوەی شـــــــەرع دا لەخۆرئاوابوونـەوە دەسـت پێـدەکات تا دەرکەوتنی بەیانی‌و ڕوناکی ئاسۆ لەلای خۆرهەڵاتەوە.

اللَّيلــةُ: یــەك شــەو ٥ ئەمــشەو، تــاکی (اللَّيل) ٥ (ك: لیال).

ليلــى الخمــر: ســەرەتای سەرخۆشــی‌و لەزەت‌و خۆشی مەستی ٥ (أم ليلي) شەراب‌و مەی.

ليلة ليلى: شەوی زۆر تاریك‌و درێژ.

اللَّيْلاءُ: (ليلة ليلاء) شەوی زۆر تاریك ٥ یان شەوی سێیەم‌و کۆتایی مانگ.

المُلَيَّلُ: (ليلٌ مُلَيَّلٌ) شەوی زۆر تاریك.

اللِّيمُ: بڕوانە مادەی (لأَمَ).

اللِّيمــون: درەختــی لیمــۆ؛ درەختێکــی بـــەرداره، درەختـــی پورتــــەقاڵ‌و نـارنج‌و لیمـۆ بەشـیرینی‌و مزریـەوە بەهـــەموویان دەگـــوترێ: لیمـــۆن، لـــەوڵاتی میـــصر بـــەم درەختانـــە دەگـوترێ: (المـــوالح) لـەوڵاتی شـام پێیان دەگوترێ: (الحوامض).

الليمونيــت: لــەبواری زەوی ناســی دا بریتییـە لـەکانی ئۆکـسیدی ئاسـتی ئاوی.

**لان الشَّيْءُ لِيناً ولَياناً:** نەرم بوو، ئاسان‌و بەیدەست بوو ◦ (فهو لينٌ ولَيِّنٌ) ◦ دەگوترێ: (رجلٌ لَيِّن الجانب) پیاوێکە نەرم‌و نیان‌و مامەڵە خۆشە.

**ألانَ الشَّيْءَ وألْيَنَهُ:** شتەکەی نەرم‌و نیان کرد ◦ دەشگوترێ: (ألان للقوم جناحَهُ) بەهێدی‌و هێمنی لەگەڵ خەڵکەکەدا جوڵایەوە.

**لايَنَهُ ملايَنَةً:** نەرمی لەگەڵ دا نواندو ئاسانکاریی لەگەڵ کرد.

**لَيَّنَ الشَّيْءَ:** شتەکەی نەرم کرد.

**تَلَيَّنَ الشَّيْءُ:** شتەکە نەرم بوو.

**تَلَيَّنَ لفلان:** ماستاو چیەتی بۆ فلانکەس کرد.

**إستلانَ العَيْشَ:** ژیانی بەنەرم‌و نیان هاتە بەرچاو ◦ یان ژیانەکەی بەرنەرم‌و خۆش دانا.

**الألْيَنُ:** نەرم ◦ (ك: لاين).

**اللَّيَّان:** نەرم ◦ دەگوترێ: (نزلوا بليان الأرض) لەنەرمەلانی زەوی دا جێگیر بوون ◦ ژیانی نەرم‌و نیان بەناز پەروەردە ◦ دەگوترێ: (هو في ليان من العيش).

**اللِّينُ:** نەرم ◦ دەگوترێ: (نزلوا بلين الأرض).

**حروف اللين:** (أ، و، ي)ن هەروا وشەی (اللِّينُ) ناوە بۆ هەموو جۆرێك لەجۆرەکانی دارخورما جگە لەدارخورمای عەجوە ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ﴾.

**اللِّيْنَةُ:** پشتی‌و سەرین کەسەریان دەخرێتە سەر.

**اللَّيَّانُ:** بڕوانە مادەی (لَوَى).

**المَلْيَنَةُ:** دەگوترێ: (إنه لذو مَلْيَنة) ئەو خاوەنی ڕەوشتی نەرم‌و نیانەو مامەڵە خۆشە.

**المُلَيِّن:** دەرمانێکە بەکاردێ بۆ ڕەوانی‌و ئاسان هاتنەدەری پیسایی لەڕیخۆڵەوە.

**لاه لَيْهاً:** خۆی شاردەوە ◦ بەرزبۆوە.

**اللَّيَاءُ:** شتێکە وەکوو نۆك وایە، زۆر سپییە، لەوڵاتی حیجاز زۆرەو دەخورێ ◦ ئەم وشەیە دەکرێتە ئاوەڵناو بۆ ئافرەتی سپی پێست ◦ هەروا ناوە بۆ ڕەگەزی ماسی لەپێری (الأشلاق).

**اللَّيَّاءُ:** زەوی دوورە ئاو.

**الْـميم**: پیتـی بیـستو چـوارەمینی هیجایـــە، شـوێنی هاتنـــە دەرەوەی نێـوانی دولێـوە، لەگـەڵ گـوتنی دا هـــەوا لەلوتـــەوە دەچـــێتە نـــاو جەستەوە.

**ما**: بۆچەند مانایەك دێ:

١. نـەفی دەگەیـەنێو دەچـێتە سـەر ڕستەی فیعلیو ئیسمی.

٢. وادەبێ لەگەڵ ڕستەكەی دا دەبێتە مەصدەری موئەووەل.

٣. جـاری واهەیـە مانـای پرسـیار دەبەخـشێ، پێـی دەگـوترێ: (مـا الإستفهامية).

٤. وادەبـێ مانـای شـەرت دەگەیـەنێ پێی دەگوترێ (ما الشرطية).

٥. مانای سەرسام بوون دەگەیەنێ.

٦. بەمانا وشەی (ألذی)دێ.

زۆرمانای تـریش دەگەیـەنێو لەكتێبـە نەحوییەكان دا ڕونكراوەتەوە.

**مَأَجَ مَأجاً**: شەڕی كرد.

**مُؤُج مُؤجَةً**: شێوا، تێكچوو.

**مَـؤُجَ الماءُ**: ئاوەكـە سوێر بـوو ٥ (فهـو مَأجٌ).

**مَـأدَ النبـاتُ والـشَجَرُ مَـأداً**: ڕووەكەكـە درەختەكە گەشەی كرد ئاوی تێكەڕا ٥ ناسكو نەرمو نیان بوو.

**أمْأدَ الـريُّ او الربيع النبـاتَ**: ئاوەكە یـان هـەوا بەهاریەكـە ڕوەكەكـەی نەرمو ناسك كرد.

**امْتَأدَ خَيْراً**: خێرو بێری پەیدا كرد.

**المأدُ**: هەرشتێك نەرمو نیانو ناسك بـێ ٥ دەگوترێ: (غُـصْنٌ مَـأدٌ): لقە درەختێـكی نـەرمو نیانـە ٥ (فتـی مَأدٌ): گەنجێكی تەڕو ناسكە ٥ (مَـأدُ الشباب): تەڕو تازەیی گەنجایەتی.

**المَئِيدُ**: لقە درەختی نەرمو شل.

**مَأرَ بين القوم مَأراً**: نێوانی خەڵكەكەی تێك دا، فیتنەیی خستە نێوانیانەوە.

**مَئِرَ الجُرْحُ مَأراً**: برینەكە هەڵتەقیەوە.

**مَئِـرَ علـى فـلان**: پێـی وابـوو فلاّنكـەس دوژمنیەتی.

**أمْأرَ مَالَهُ**: ماڵو سامانەكەی تێك دا.

**مَـاءَرَ بـين القـوم مماءرة ومِئـاراً**: نێوانی خەڵكەكەی شێواند.

**المَئِـرُ**: نێـوان تێـكدەرو فیتنـــەو دوزوبـان ٥ (أمـر مَئِـرٌ): كارێـكی قورسو گرانە.

**المِئـــرَةُ**: تۆڵـــە ٥ دوژمنایـــەتی ٥ فیتنەیی.

**مَئِسَ الدباغ الجلدَ**: دەباغچیەكە

پێستەکەی پاك کردەوە.

**مَئِسَ الجرحُ مَاساً**: برینەکە گەورە بوو.

**المَاسُ**: فیتنەو دوزبان.

**مَـاشَ المطـر الأرْضَ مَاشـاً**: بارانەکـە زەوییەکەی شۆردەوە.

**المَئِطُ**: دەگوترێ: (إمتلأ فلان فلا يجد مَئِطـاً): فلانکـەس خـۆی داڕشـت و پڕبۆوە.

**مَئِـقَ الـصَّبِيُّ مَاقـاً**: منداڵەکـە گـڕوی گرت.

**مَئِـقَ الرجلُ**: پیاوەکـە لـەڕق هەڵساوی خۆی خەریکە بگری.

**امْأَقَ فلان**: فلانکەس چووە ناو ڕق و کینەوە.

**امْتَأَقَ الصَّبِيُّ**: بەمانا (مَئِقَ) دێ.

**إمْتَـأَقَ غَـضَبُ فـلان**: ڕقـی فلانکـەس زۆر توندو تیژ بوو.

**إمْتَـأَقَ إلـيَّ بالبكـاء**: لەبەرچـاوی مـن لەپڕمەی گریانی دا.

**المَـأْقُ والمَـاقُ**: قلینـچکی چـاو بـەلای لوتەوە ٥ (ك: آماق وآمَآق).

**المُؤْقُ والمُوقُ**: قلینچکی چاوی بەلای لوتەوە.

**المُـؤْقُ والمُـوق مـن الأرض**: قـەراخ و بیجاغی زەوی ٥ (ك: آمَاق وأمْآق).

**المَأْقَـةُ**: جـۆرە لرخـەو پرخەیەکـە توشـی مـرۆڤ دەبـێ ٥ ڕەق هەڵسان و

توڕە بوونی زۆر.

**مَامَـات الـشاةُ او الظبيـةُ**: مەڕەکـە دریژەی بە بارەباری خۆی دا.

**مَـــأنَ القـومَ مَأْنـاً**: ئـەرکی بـژێوی خەڵکەکەی خستە ئەستۆی خۆی.

**مَأَنَ الرجُلَ**: خـۆی لەپیاوەکـە پاراسـت ٥ زەبری لەناوکی پیاوەکەدا.

**مَأَنَ فِي الأمـر**: لەکارەکـە ورد بـۆوە بـیری لـێ کردەوە.

**مَأَنَ فلاناً**: فلانکەسی فێرکرد.

**مَأَنَ الشَّيْئَ**: شتەکەی ئامادەکرد.

**المَأْنُ**: تـەنکایی دەوران دەوری جـەنگ ٥ دارێـکە ئاسنێـکی بەسـەرەوە زەوی پـێ دەکێڵدرێ.

**المَأنَـةُ**: نـــاوك و دەوروبـــەری ٥ (ك: مَأنات ومؤون).

**المَئِنَةُ**: نیشانەی شت ٥ ئارمی شت ٥ دەگـوترێ: (انّ قِصَر الخطبة مَئِنَـةٌ مـن فقـــه الرجـــل) ٥ کـــورتی وتـــار نیـشانەیەکە لـە نیـشانەکانی ژیـری پیاوەکە.

**المُؤْنَة**: بژێو ٥ (ك: مُؤَن).

**المَؤُونة**: بەمانا (المُؤنه)دێ.

**المَمْأَنَةُ**: شیاوو لایەق ٥ دەگـوترێ: (هو مَمأنة لكذا).

**مَأَى الشَّجَرُ مَأياً**: درەختەکە گەڵای کرد، پشکوت.

**مَـاى في الـشَّيْئ**: زێدەڕۆیی لەشتەکە دا کردو تێیدا قوڵبووە.

**مَـاى السقاءَ**: کوندەکەی پانو پۆڕکرد لێکی کێشایەوە بۆئەوەی فراوان ببێ.

**ماى بين القوم**: فیتنەو ئاشوبی خستە نێوان خەڵکەکە.

**مَـاى القومَ**: خۆی بوو بە تەواوکەری سەد، ژمارەی سەدی تەواو کرد ٥ (فهم مَمْيِون) ئەوانە سەدی تەواون.

**أماى القومُ**: خەڵکەکە بون بەسەد.

**أمْـات الـدراهمُ**: دیرهەمـەکان بـون بەسەد.

**أمـاى فـلانٌ القـومَ**: فلانکـەس خەڵکەکەی بەکەسانی دی کـردە سەد.

**مـاءى**: دەگـوترێ: (شـارطة مُمَـاءة): لەسـەد تێپـەڕی ٥ هـەر وەك دەگوترێ: (شَارَطه مؤالفة): لەهەزار تێپەڕی.

**تمـاءى الجلـدُ**: پێـستەکە کـشاو فراوان بوو.

**المِــاْة**: دەجـار دە ٥ (ك: مئـات ومِئون).

**مُتَّ اليه بقرابة ونحوها مَتّـاً**: هانای بۆ برد ٥ (فهو ماتّ).

**مَتَّ الحبْلَ**: حەبلەکەی لەبیرەکە هێنایە دەر بـەبێ ئـەوە چـەرخ و فەلـەك بەکاربێنێ.

**ماتَّهَ**: خزمایەتی وەبیر هێنایەوە.

**تَمَتَّـى في الحبـل**: ویستی حەبلەکە بقرتێنێ.

**المَاتَّةُ**: حورمەت و هۆکار.

**المَتَّـاتُ**: ئەوەی هانای پێ دەبرێ وەکوو خزمایەتی.

**مَتَحَ النهار مَتْحاً**: ڕۆژگار درێژ بۆوە.

**مَـتَحَ الجـرادُ**: کوللەکە کلکی لـەزەوی چەقاند بۆئـەوەی هێلکە بکا، گەرا دابنێ.

**مَــتَحَ الـشَّيْئ**: شـتەکەی هەڵکەنـد ٥ دەگـوترێ: (مَـتَحَ فلانـاً): فلانکەسی خستە سەرزەوی تریلی کرد.

**مَتَحَ الدَلْوَ**: پەتی دۆڵچەکەی ڕاکێشا.

**مَــتَحَ المـاءَ**: ئـاوی دەرهێنـا ٥ ئـاوی هەڵێنجا.

**أمْــتَحَ النهــارُ والجــرادُ**: بـەمانا (مَتَحَ)دێ.

**إمْتَتَحَ الـشَّيْئَ**: شـتەکەی لەشـوێنی خۆی دەرهێنا.

**تَمَتَّحَـت المَطِيـة بايـديها في الـسير**: وڵاخەکـە قاچـەکانی بەتەمبـەڵی هەڵێنا لەڕۆیشتنەکەی دا.

**المَتُـوحَ**: کەسێـك بـەتوانابێ بـۆ ئاو هەڵکێـشان لـەبیر ٥ (بئـر مَتُـوحٌ): بیرێـکە بەدەسـت ئـاوی لـێ دەدەهێندرێ.

**مَتَحَ الشَّيْئَ:** شتەکەی لەشوێنی خۆی هەڵکەند.

**مَتَحَ فلاناً:** لەفلانکەسی دا.

**مَتَرَ الشَّيْئَ مَتْراً:** شتەکەی بڕیەوە.

**مَتَرَ الحَبْلَ:** حەبلەکەی درێژکردەوە.

**مَتَرَ الشَّيْئَ:** بەمەتر مەزندەی شتەکەی کرد.

**تماترت النار من الزند:** ئاگر لەچەرخەکە کەوتە خوار.

**تماتر القومُ الشَّيْئَ:** خەڵکەکە شتەکەیان لێك کێشایەوە هەریەکەیان لەلای خۆیەوە بۆلای خۆی کێش کرد.

**إمْتَرَ الحبل إمْتاراً:** حەبلەکە درێژ بوو، کشا.

**المِتْرُ:** مەتر ئامێری پێوان ٥ ئامێری ئەندازەگرتن ٥ ئامێرێکە سەرەتا لەفەرەنسا کاری پێ کراوە دوایی زوربەی گەل و نەتەوەکان بەکاریان هێنا.

**مَتَشَهُ الشَّيْئَ مَتْشاً:** شتەکەی کۆکردەوە ٥ بەپەنجەکانی بڵاوی کردەوە.

**مَتِشَت عينه مَتْشاً:** چاوی کز بوون باش نەیان بینی.

**المَتْشُ:** سپیاییەکە لەسەر نینۆکی زارۆکان دەردەکەوێ.

**مَتَعَ الشَّيْئُ متوعاً:** شتەکە لەباشی دا گەیشتە ئەوپەڕ ٥ شتەکە درێژبۆوە، بەرزبۆوە ٥ دەگوترێ: (متع النهار والضحى).

**مَتَعَ فلان:** فلانکەس لەرەوشتی بەرز دا پێشکەوت و ڕەوشت جوان بوو.

**مَتَعَ الحبلُ:** حەبلەکە گشت بوو پتەو بوو، باش بادرا.

**مَتَعَ النبيذُ:** سرکەکە زۆر سور بوو ٥ (فهو ماتع).

**مَتَعَ بالشيئ:** شتەکەی برد.

**مَتَّعَ الله فلاناً بكذا:** خودا جڵەوی بۆ فلانکەس درێژکرد بۆئەوەی درێژە بەسود مەندبوون لەوشتە بدا.

**مَتُعَ الشَّيْئَ متاعةً:** شتەکە باش بوو، ساغ بوو.

**أمْتَعَ بالشيئ:** شتەکەی بۆ پایەدار بوو لێی سود مەند بوو.

**امتع الله فلاناً:** خودا تەمەنی فلانکەسی درێژ کرد ٥ دەگوترێ: (أمتعه الله بكذا): خودا هێشتیەوە بۆئەوەی بەوشتە سودمەند بێ و بەشوێنی ئەو کەیف خۆش بێ.

**امْتَعَ بماله:** لەزەت و خۆشی لەماڵ و سامانی خۆی بینی.

**امتعني بِفِراقِهِ:** بەجودا بونەوە لەو سودی پێ گەیاندم.

**امْتَعَني عن كذا:** لەوشتە بێ ئاتاجی کردم.

**مَتَّعَ الشَّيْئِ:** شتەکەی درێژکردەوە.

**مَتَّــعَ اللهُ فلانــاً:** خــودا تەمــەنی فلانکەسی درێـژ کـرد ٥ دەشگوترێ: (مَتَّعَــهُ الله بکــذا): خـودا بەوشـتە لەزەتو خۆشی بۆ بەرقەرار کرد.

**مَتَّعَ الرجلُ مُطَلَّقَتَهُ:** پیاوەکـە لـەدوای تەڵاقــدانی ژنەکــەی هەنــدێ پێداویستی ژیانی پێدا.

**تَمَتَّعَ بکذا:** لـەزەتو خۆشی بەوشتە بۆدەستە بەر بوو.

**تَمَتَّـعَ العمـرة الى الحـج:** لەنیـەتو پۆشــاکی عــەمرەدا مایــەوە تــا ئەرکـەکانی حەجیـشی ئـەنجام دان، واتـە ئەرکـەکانی عـەمرەو حـەجی پێکەوە ئەنجام دان.

**استمتع بکذا:** لەزەتو خۆشی لەوشتە وەرگرت.

**المَاتِعُ:** شـتی بـاشو بـێ غـەش لەهەر شتێـك بێ.

**المَتَاع:** لـەزەتو خۆشـی ٥ هەرشتێـك سودی لـێ ببینـدرێو هـەوڵ بـدرێ پەزمەنـدە بکرێ ٥ وەکـوو خـۆراكو کاڵای ناوماڵو کەرەستەی تر.

**المُتْعَةُ:** هەرشتێـك لەزەتو خۆشی لـێ دەســتەبەر بــێ وەکــوو راوەشــکارو یاریو پیاسـە ٥ ئەنجامـدانی حـەجو عـەمرە بەیەکـەوە ٥ ژن مـارەکردنی کـاتی وەکـوو لـەلای هەنـدێ پێـڕی شیعە بـاوە ٥ ئـەو مـاڵو سـامانەی پیاو دەیدا بەژنی تەڵاقدراوی.

**مَتَــكَ الـشَّيْئِ مَتْكـاً:** شـتەکەی بڕیـەوە کەرتی کرد.

**ماتکه في البیع:** لەمامەڵەکەدا زاڵ بوو بەسەری دا.

**تَمَتَّــــكَ الــــشرابَ:** وردە وردە شلەمەنییەکەی خواردەوە.

**المُتْــكُ:** لــوتی مــێشو مێــشولە ٥ بەروبوومی نارنج.

**مَتَــلَ الـشَّيْئَ مَـتْلاً:** شـتەکەی جوڵانـدو لەقاندی.

**مَتَنَ بالمکان مَتْناً:** لەشوێنەکە جێـگیر بوو مایەوە.

**مَتَنَ فلان:** فلانکەس سوێندی خوارد.

**مَـتَنَ بفـلان:** هـەموو رۆژەکـە بەرێـگادا بردیو ڕەوی پێ کرد.

**مَتَنَ الشَّيْئَ:** شتەکەی درێژ کردەوە.

**مَتَنَ فلاناً:** زەبری لەپشتی فلانکەس دا.

**مَتَنَ الکبْشَ:** لەڕەگەوە گونی بەرانەکەی دەرهێنان.

**مَتُنَ الـشَّيْئُ مَتَانَةً:** شـتەکە ڕەقو پتـەو بـوو ٥ دەگـوترێ: (حَبْــل مــتین ورأی متین).

**المــتین:** صیفەتێــکی پــەروەردگارە بــەمانا خــاوەن هێــزو توانایــە، بەدەسەڵاتی ڕەهایە.

**امْتَنَ فلاناً**: زەبری لەپشتی فلانکەس دا.

**ماتنه**: کێ بڕکێی لەگەڵ دا کردو لەمەبەست دوری خستەوە ٥ بەربەرەکانی کردو دژی وەستا ٥ دەگوترێ: (ماتنه في الشعر): شەڕە شیعری لەگەڵ دا کردو بۆڕی دا ٥ هەروا دەگوترێ: (سار سيراً مماتناً): بەخێرایی ڕۆیشت.

**مَتُنَ الشَّيْءَ**: توندو پتەوی کرد ٥ دەگوترێ: (مَتَّنَ القوس ومَتَّنَ البناءَ): دیوارەکەی پتەو کرد.

**تَمَاتَنَ الشاعران في الشعر**: دوو شاعیرەکە شەڕە شیعریان کردو بەرپەرچی یەکتریان دایەوە.

**المِتْنان**: ئەو پەتەی باقە قەسەڵو شتی وای پێ دەبەسترێ.

**الماتن**: لەزاراوەی نوسەران دا ئەو کەسەیە بناغەو مەتنی کتێبەکە دەنووسێ ٥ پێچەوانەی ڕاڤەکەرو شیکەرەوە.

**المَتْنُ**: پشت.

**مَتن الأرض**: تەپۆڵکەو شوێنی پتەوی ناو زەوی.

**مَتن الكتاب**: دەقە سەرەکیو ئەصڵییەکانی کتێب.

**مَتن النهار**: تەواوی ڕۆژ ٥ هەموو ماوەی ڕۆژ ٥ (ك: متان ومتون).

**المتنان**: ئەملاو ئەولای موراغەی پشت لەڕاستو چەپەوە.

**المتنة**: ئەوەی لەزەوی پتەوو ڕەقەڵانە ٥ تەپۆڵکەو تمبار ٥ لایەکی پشتە چ ڕاست یان چەپ.

**مَتِهَ فلان مَتْهاً**: فلان گومڕا بوو، سەری لێ شێوا.

**تَمَاتَهَ عنه**: خۆی لێ گێل کرد.

**تَمَاتَهَ القومُ**: خەڵکەکە دوور کەوتنەوە.

**تَمَتَّهَ**: سەرسام بوو ٥ خۆی گێلو ئەحمەق کرد ٥ دورکەوتەوە.

**تَمَتَّهَ في الشَّيْءِ**: زێدەڕۆیی لەشتەکەدا کرد.

**مَتَا الحبلَ وغيره مَتْواً**: حەبلەکەی درێژ کردەوە.

**مَتَا فلاناً بالعصا**: بەگۆچان لەفلانکەسی دا.

**مَتَا في الأرض**: لەزەوی دا کۆششی کردو پەلەی کرد.

**امتى**: تەمەنی درێژ بوو ٥ ڕزقو ڕۆژی زۆرو هەمە جۆر بوو.

**تَمَتَّى**: بەمانا (تَمَطَّيَ)دێ.

**مَتى**: زەرفی زەمانەو بۆ پرسیار لەڕۆژگارو کات دێ.

**مَتَّ الرجلُ مَتّاً**: پیاوەکە نارەقی کرد ٥

بەسەر پێستی جەستەیەوە شتێك بیندرا وەكوو رۆن وابوو.

**مَثَّ السِّقاءُ**: كوندە ئاوەكە، گۆزە ئاوە كە ئاوی لێ چوو، تەڕشوحی پەیدا كرد.

**مَثَّ العَظْمُ**: ئێسقانەكە هەرچی مۆخی تێیدا بوو هاتە دەر.

**مَثَّ يَدَهُ وأصابعه بالمنديل**: دەستو پەنجەی بەدەستە سڕ سڕینەوە.

**مَثَّ شارِبَه**: سمێڵی چەوربونو بەدەستی سڕینی بەڵام شوێنەواری چەوربیان پێوەیە.

**مَثَّ الجُرْحَ**: كێمو زوخاوی ناو برینەكەی دەركردو پاكی كردەوە.

**المِثّاثُ**: (نبت مَثّاث): ڕوەكی شێدار.

**مَثَجَ الشَّيْئَ مَثْجاً**: شتەكەی تێكەڵاو كرد.

**مَثَجَ فلاناً**: خواردنی دەرخواردی فلاّن دا.

**مَثَدَ بين الحجارة مَثْداً**: لەنێوان دو بەرددا خۆی مەڵاس داو لەوێوە سەیری جمو جوڵی دوژمنی كرد.

**مَثَدَ فلاناً**: فلاّنكەسی كردە حەشارگە، رەبیئەو سەنگەر.

**المَاثِدُ**: ڕەبیەو سەنگەر.

**مَثَلَ الرجلُ بين يدي فلان مثولاً**: پیاوەكە لای فلاّن دەستەو نەزەر ڕاوەستا، ئامادە باشی خۆی بۆ خزمەت نیشان دا.

**مَثَلَ فلان فلاناً**: فلاّنكەس تەمپیلی فلاّنی كردو لەجیاتی ئەو كارەكانی ئەنجام دان ٥ خۆی بەئەو شوبهاند.

**مَثَّلَ التماثيل**: پەیكەرەكەی تاشی.

**مَثَّلَ بفلان مَثْلاً ومُثْلَةً**: سوكایەتی بەفلاّن كرد دەمو لوتی برینو ئەتكی كرد.

**مَثَلَ فلان بين يدي الوالي مثولاً**: فلاّنكەس لەبەردەم پاشا ڕاوەستا.

**مَثُلَ الرجلُ مَثالَةً**: پیاوەكە ڕێزدارو شكۆمەند بوو.

**امْتَثَلَ فلاناً**: فلاّنكەسی ئەتك كرد ٥ لەتۆڵەی كوژراوی خۆی كوشتیەوە ٥ پیاو بەدادوەر دەڵێ: (أمثلني من فلان): لەجیاتی فلاّن بم كوژە ٥ هەروا دەگوترێ: (قد أمثله الحاكم منه).

**ماثَلَ الشَّيْئَ**: وەكوو ئەوشتەی بوو لەو دەچوو ٥ دەشگوترێ: (ماثَلَ فلاناً بفلان): فلاّنكەسی بەفلاّنكەسەوە شوبهاند.

**مَثَّلَ بفلان**: سوكایەتی بەفلاّن كرد، دەمو لوتی فلاّنكەسی بڕی.

**مَثَّلَ الشَّيْئ بالشَّيْئ**: شتەكەی بەشتەكە شوبهاند.

**مَثَّلَ الشَّيْئَ لفلان**: شتەكەی بۆ فلاّنكەس وێناكردو ڕاینواند.

مَثَّلَ المسرحية: شانۆگەرییەکەی رانواند.

مَثَّلَ التماثيلَ: پەیکەرەکانی رانواند، وێنای کردن.

إمْتَثَلَ امره: فەرمانبەرداری فەرمانەکانی بوو، پابەندی فەرمان و ئامۆژگارییەکانی کرد ٥ شوێن رێبازی ئەو کەوت و لای نەدا ٥ دەشگوترێ: (امتثلوه غرضاً): کردیانە نیشانەو هەدەفی خۆیان قسەو تیرەکانیان ئاراستەی ئەوکردن.

إمْتَثَلَ المَثَلَ: پەندو مەسەلەکەی تەصەور کرد.

إمْتَثَلَ من فلان: تۆڵەی لەفلانکەس ستاند.

امتَثَلَ عندهم مثلاً حسناً: دێرە شیعرێکی خوێندەوە ئەمجار بەدو ئەودا شیعرێکی تری خوێندەوە.

تَمَاثَلَ الشَّيْئان: دوشتەکە لێك چون.

تَمَاثَلَ العليل من علته: نەخۆشەکە خەریکە چاك بێتەوە.

تَمَثَّلَ الشَّيْءَ: وێنەی شتەکەی کێشا ٥ وەکوو وێنەی شتەکە خۆی دەرخست.

تَمَثَّلَ بين يديه: لەپێش دەمی دا راوەستاو ئامادەباشی فەرمانبەرداری بوو.

تَمَثَّلَ بالشَّيْءِ: شتەکەی بەنمونە هێنایەوە.

الأمثل (اسم تفضيل): باشتر ٥ دەگوترێ: (فلان أمثل بني فلان): فلانکەس باشترین مرۆڤی هۆزی فلانە ٥ دەشگوترێ: (المريض اليومَ أمثلُ): نەخۆشەکە ئەمرۆ تەندروستی باشترە لەرۆژانی پێشوو.

الأمثولة: ئەو جۆرە شیعرانەن کە بەنمونە دەهێندرێنەوە.

التِّمْثالُ: پەیکەری لەبەرد داتاشراو یان لەمس و شتی وا دارێژراو.

التمثيلية: کارێکی فەننی و ئاوازەیە بەپەخشان یان بەشیعر ئەنجام دەدرێ وێنای شتێکی حەقیقی و روداو یان هەڵبەستراو دەکێشێ.

المِثالُ: نمونەو قاڵب کەشتی تری لەسەر وێنا دەکرێت.

المِثاليّ: نمونەیی ٥ شتێك لەبوارو جۆری خۆی دا تەواو بێ.

المَثّالُ: پەیکەر تاش.

المِثْلُ: هاوشێوەو هاو وێنەو هاوشان.

المَثَلُ: هاوشێوە ٥ پەندو عیبرەت ٥ رستەیەکە لەدەقێك دەردەهێندرێ و بۆنمونەو پەند

دەهێندرێتەوە بەبێ ئەوەی گۆڕانکاری تێدابکرێ وەکوو پەندی (في الصيف ضيعت اللبن) یان (الرائد لایکذب أهله) ٥ چیرۆک‌و حیکایات لەسەر زمانی گیانداران وەکوو چیرۆکەکانی کتێبی کلیلەو دیمنە.

**المَثُلَةُ**: تۆڵەو سزاو ئەتکردن ٥ (ك: مثلات).

**المُثْلَةُ**: تۆڵەو سزاو ئەتکردن.

**المَثِيلُ**: هاوشێوە، هاو وێنە ٥ (ك: أمثال) ٥ بەمانا شکۆدارو ڕێزدار دێ ٥ (ك: مُثَلاءُ).

**المُمَثِّلُ**: ئەکتەر؛ ئەوکەسەی لەسەر شانۆ کاربکا.

**مَثْمَثَ زِقّ السمنَ**: هیزەکە رۆنی لێچوو.

**مَثْمَثَ فلان الشَّيْئَ**: شتەکەی لەناو دا نقوم کرد.

**مَثْمَثَ الفتيلةَ**: رۆن یان نەوتی لەچراکە کرد.

**مَثْمَثَ الشَّيْئَ**: شتەکەی جوڵاند ٥ دەگوترێ: (أخذه فَمَثْمَثَهُ): شتەکەی گرت‌و ئەمدیوو ئەودیوی کرد.

**مَثَنَهُ مَثْناً**: میزەڵدانی هەنگاوت.

**مَثِنَ مَثْناً**: میزە چرکەی بوو، میزەڵدانی ئازاری بوو.

**المَثَانَةُ**: میزەڵدان.

**مَجَّ الماءَ او الشرابَ من فيه**: ئاوەکەی تف دایەوە ٥ دەگوترێ: (كلام تَمُجُّهُ الأسماع): قسەیەکە گوێچکە وەری ناگرێ ٥ (مَجّت النحلُ العسلَ): هەنگەکە هەنگوینەکەی تف دایەوە ٥ (النّبات يمج الندى): روەکەکە شەونمی دەردا.

**مَجَّ شِدْقا الهرِم**: هەردو لاشەویلەی پیرەکە شل بوون.

**مَجَجَ العِنَبُ**: ترێیەکە پێگەیشت‌و شیرین بوو.

**إنمَجَّت نقطة من القلم**: پرژێک لەقەڵەم پرژا.

**المَجَاجُ**: هەرشتێک لەدەم تفی دەیەوە.

**مضجَاج الفم**: تفی ناودەم.

**مَجَاجُ النحل**: هەنگوین.

**مَجَاجُ العِنَب**: شیلەی ترێ.

**مَجَاجُ المزن**: بارانی هەور.

**المُجَاجَةُ**: تف ٥ (مجاجة الشَّيْئ): گوشراوی شت.

**المَجَّاجُ**: کەسێک زۆر ئاو لەدەم ڕادا.

**مَجَدَ فلان مَجْداً**: فلانکەس خاوەن مەجدو شکۆ بوو.

**مَجَدَ فلاناً**: لەشکۆداری دا بەسەر فلان دا زاڵ بوو ٥ دەگوترێ: (ماجَدَهُ فَمَجَدَهُ).

**مَجُدَ فلان مجادة**: فلانکەس خاوەن شکۆ

بوو ٥ (فهو مجيد).

**امْجَدَهُ**: بەگەورەو شكۆمەندی لەقەڵەم دا ٥ وەسپی دا.

**امْجَدَ العَطَاءَ**: بەخششەكەی زۆر كرد.

**ماجَدَهُ**: لەشكۆداری دا پێشبڕكێی لەگەڵ دا كرد.

**مَجَّدَهُ**: وەسپی كردو بەگەورەی زانی.

**مَجَّدَ العَطَاءَ**: بەخششەكەی زۆر كرد.

**تماجدوا**: شانازییان بەسەر یەكتر دا كرد ٥ هەركەسە پیاوەتیو رێزداری خۆی خستە ڕو وەسپی خۆی دا ٥ دەشگوترێ: (تَمَاجَدَ القومُ فيما بينهم): خەڵكەكە لەناو خۆیان خۆیان هەڵنایەوە.

**تَمَجَّدَ**: شكۆدار بوو.

**اسْتَمْجَدَ**: بوو بە خاوەن مەجدو شكۆمەند.

**استَمْجَدَ المرخ والغفارُ**: درەختی مەرخو غەفار بڵێسەی ئاگرەكەیان خۆش كرد.

**الماجِدُ**: رێزدارو خاوەن شكۆ.

**المَجْدُ**: رێزو شكۆمەندیو وەجاخزادەیی ٥ رەوشتی بەرزو بۆماوە لەباوكو باپیرانەوە.

**المَجيد**: خاوەنی زۆر ڕەوشتی بەرزو شكۆمەندی ٥ ناوێكە لەناوە جوانەكانی پەروەردگار.

**مَجِرَ من الماء**: وەرگی پڕ بوو لەئاوو تینوایەتی نەشكا.

**مَجِرَت الشاةُ**: مەڕەكە بێچووەكەی لەورگی دا گەورە بوو بۆخۆشی لاواز بوو.

**امْجَرَت الشاةُ**: بەمانا (مَجِرَت)دێ.

**الأمْجَرُ**: ورگ زلو جەستە لاواز.

**المَجْرُ**: هەرشتێك زۆر بێ ٥ سوپای زۆرو بێ شومار.

**المَجَرُ**: عەیارێكی ئاڵتونە سەرەتا لەوڵاتی مەجەڕ داهاتووە لەبواری خشڵی ئافرەتان داو بۆ بەهادانانو دیاری كردنی نرخ كاری پێ دەكرێ ٥ هەردانە مەجەڕێك نرخەكەی بیستو هەشت قیراتە ٥ یان سێ بەش لەچواربەشی مسقاڵێكە.

**المُمْجِرُ من النساء**: ئەو ئافرەتەیە بەسكێك دوو منداڵی ببن ٥ مەڕێكی ئاوس كەورگی گەورە بێو نەخۆش بێو جەستەی لاواز بێ بەناخۆشی بێچوی ببێ ٥ حوشترێكە لەسك وەستابێتەوە.

**مَجَسَهُ**: كردی بە مەجوسیو ئاگر پەرست.

**تَمَجَّسَ**: چووە پێڕی مەجوسیانەوە، بوو بەئاگر پەرست.

**المَجُوسُ**: گەلو هۆزێك یان چەند

هۆزو نەتەومن کە رۆژیان پەرستووە یــان مــانگو ئاگریــان پەرســتووە لەسەدەی سێیەمی پێش زایینەوە ئەم ناوەیان بەسەردا براوە.

**المجوسيّ**: کاهینو کولـەومنانی لای ئاشورییەکانو فارسە کۆنەکان.

**المجوسيـة**: بــیرو بــاوەڕی ئاگرپەرستەکان لەبەرێز راگرتنی ٥ ئەستێرەو ئاگر ٥ یان دەگوترێ: (مەجوسیەت) ئایینێکی کۆنە زەرادەشت تازەی کردەوەو لێی زیاد کرد.

**المِجَسْطي**: کتێبێکی کۆنە لەبواری ئەنــدازیاریو ئاسمانــشوناسی بەطلیموسی فەلەکی ساڵی ١٤٠ زایینی دایناوە لەسەردەمی خەلیفە مەئمون دا وەرگێڕدرایە سەر زامانی عــەرەبیو لــەبواری خــۆی دا سەرچاوەیەکی باوەڕ پێکراو بوو.

**مَجَـعَ مَجْعاً**: شیرو خورمای بەیەکەوە کردە پێخورو خواردی.

**مَجِـعَ مجاعـةً**: قسەی راستو گاڵتەی تێکەڵ بەیەك کرد.

**مَجُعَ مَجَاعَةً**: بەمانا (مَجع)دێ.

**ماجَعَهُ**: قسەی گاڵتەو گەپی ئاراستە کرد.

**إمْتَجَعَ**: شیرو خورمای کردە پێخۆرو خواردی.

**تماجَعَـا**: قسەی گاڵتەو سەیریان ئاراستەی یەکتر کرد.

**تَمَجَّعَ**: شیرو خورمای خوارد.

**المَجَاعـة**: پاشماوەی پێخوری شیرو خورما.

**المَجَّـاعُ**:کەسێك هەوەسی لەقسەی گاڵتەو سەیربێ کەسێك حەزی لەکێشتی خورماو شیربێ واتە خورماو شیر بکاتە پێخۆرو حەزی لێ بێ.

**المَجْعَةُ**: ئافرەتی بێ حەیا.

**المَجيعُ**: جۆرێکە لەپێخۆر لەشیرو خورما دروست دەکرێ.

**مَجَلَتْ يـده مَجْلاً ومجـولاً**: دەستی بلۆقی کرد ٥ پێستی دەستی پتەو زبر بوو.

**مَجَلَ الحافِرُ**: سمی وڵاخەکە سواو رەقو پتەو بوو.

**مَجِلَتْ يدُهُ**: بەمانا (مَجَلَتْ)دێ.

**امْجَلَ العمـلُ يـده**: ئیشکردن بلۆقی لەپێستی دەستی دا پەیدا کرد.

**تَمَجَّلَ الجلـدُ قيْحـاً ودمـاً**: پێستی بلۆقی کردو کێمو زوخاوی تێدا پەیدا بوو.

**المَجْلُ**: کرانەوەو شل بوونی رەگی پاشوی وڵاخە ٥ کەدەبێتە عەیب بۆ ئەسپ.

**المَجْلَـةُ**: توێکڵێکی تەنکە ژێرەوەی

دەبێتە بلۆق‌و ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە لەناکامی ئیش کردن دا.

مَجْمَجَ فلان في خبره: فلانکەس لەهەواڵ گێڕانەوەکەدا منجە منجی کردو شتەکەی باش رون نەکردەوە.

مَجْمَجَ الكتابَ: نوسینی کتێبەکەی تێکەڵ‌و پێکەڵ کرد بەقەڵەم شێواندی.

تَمَجْمَجَ الكفلُ: سمتی لەقەڵەوی‌و بەختەوەری دا دەلەرێنەوە.

المَجْمَاجُ: شل‌و شێواو تەمبەڵ.

مَجَنَ الشَّيْئُ مُجوناً: شتەکە ڕەق‌و پتەو بوو.

مَجَنَ فلان مجوناً ومجانةً: فلانکەس بێ حەیاو بێ چاوو ڕو بوو ٥ (فهو ماجن وهي ماجنة) ٥ فلانکەس ڕاست‌و درۆی تێکەڵ کردو هەڵوەر بوو ٥ دەگوترێ: (مَجَنَتْ فأسكتّ): قسەی ناشیرینی کردو بێ دەنگ کرا.

ماجَنَهُ: سوعبەت‌و یاری لەگەڵ کردو ڕاست‌و درۆی تێکەڵ کرد.

تماجَنا: سوعبەت‌و گاڵتەو گەپیان بەیەکەوە کرد.

المجان: بەخۆڕایی بەبێ بەها ٥ دەگوترێ: (أخذ الشَّيْئَ مجاناً) ٥ هەروا وشەی المجان بەمانا زۆر وزەبەندە دێ ٥ دەگوترێ: (ماء مجان وتمر مجان).

المَجَنُّ: دەگوترێ: (طريق مُمَجَّنٌ): ڕێگای ڕاست‌و ڕێکخراوو تەخت کراو.

مَجْنَق القومُ: خەڵکەکە بەقۆچەقاینی بەردیان هاویشت.

المَنْجَنيق: ئامێرێك بووە کاتی خۆی بەردیان پێ هاویشتووە وەکوو قۆچەقایینی بۆ ڕوخاندن‌و گرتنی قەلاو شورە.

مَحَتَه مَحْتاً: پڕی کرد لەڕق‌و کینە.

مَحُتَ اليوم مَحاتةً: ڕۆژەکەی زۆر گەرم بوو.

المَحْتُ: پتەوو توندو تیژ لەهەرشتێك دا بێ ٥ دەگوترێ: (يوم محت): ڕۆژێکی گەرم‌و کوشندەیە.

مَحَجَ الشَّيْئَ مَحْجاً: شتەکەی ماڵی‌و کراندی تامادەسەرەکییەکەی دەرکەوت.

مَحَجت الريح الأرضَ: ڕەشەباکە گڵ‌و خۆڵی سەر ڕوی زەوی ڕاماڵی.

مَحَجَ العودَ: شوڕکە دارەکەی سپی کرد توێکڵی داماڵی.

مَحَجَ الجلدَ: پێستەکەی شێلا هەڵی گلۆفت بۆئەوەی نەرم بێ.

مَحَجَ اللبنَ: ماستەکەی هەژاند بۆئەوەی بیکاتە دۆ.

مَحَجَ الدَّلْوَ: دۆڵچەکەی ڕاوەشاند.

مَاحجه مَحاجاً: دوای خست ماتلی کرد.
مَحَّ الثوبُ مَححاً: قوماشەکە ڕزیو کۆن بوو.
أمَحَّ الثوبُ: بەمانا (مَحَّ)دێ ٥ دەگوترێ: (امَحَّ الكتابُ): کتێبەکە ڕزی ٥ (مَحَّت الدار): خانوەکە شوێنەکەی کوێر بۆوە ئاسەواری دیارنەما.
المُحُّ: پاڵفتەی شت ٥ زەردێنەو سپێنەی ناو قاوغە هێلکە.
المَحَاحُ: درۆزن ٥ کەسێك قسەی هەبێو کردەوەی نەبێ.
المَحَارَة: بڕوانە مادەی (حَوَرَ).
مَحَشَ الجلدَ مَحْشاً: پێستەکەی لەگۆشتەکە داماڵی.
مَحَشَتْ النارُ جلدَه: ئاگر پێستی سوتاند ٥ دەگوترێ: (هذه سنة أمْحَشَتْ كل شيئ): ساڵەکە قاتو قڕی بوو هیچی نەهێشت.
المُحَاشُ: سوتێنەر ٥ دەشگوترێ: (خبر محاش وشِواء محاش).
مَحَصَ مَحْصاً: هەڵات.
مَحَصَ الظَّبيُ: ئاسکەکە بازێکی توندی هاویشت.
مَحَصَ الثوبُ: قوماشەکە توکەکەی ڕوتایەوە.
مَحَصَ اللهُ مابه: خودا نازو نیعمەتی لێ ستاند.
مَحَصَ الشَّيْئَ: شتەکەی لەعەیبو لەککە پاك کردەوە.
مَحَصَ المعدِنَ بالنار: مەعدەنەکەی بەئاگر پوختە کرد.
مَحَصَ السيف: شمشێرەکەی مشتو ماڵ کرد.
أمحصت الشمسُ: خۆر دوای گیرانی دەرکەوتەوە.
أمْحَصَ المريضُ: نەخۆشەکە چاك بۆوە.
مَحَّصَ الشَّيْئَ: شتەکە لەعەیبو خەوش پاك کردەوە ٥ دەگوترێ: (مَحَّصَ الذهب بالنار): ئاڵتونەکەی بەئاگر پاك کردەوە.
مَحَّصَ الله التائبَ من الذنوب: خودا تۆبەکارەکەی لەتاوان پاك کردەوە.
مَحَّصَ فلاناً: فلانکەسی بەتاقی کردەوە.
تَمَحَّصَت الظلماءُ: تاریکییەکە ڕەویەوە ٥ دەشگوترێ: (تَمَحَّصَتْ ذنوبه): لەگوناهەکانی پاك بۆوە.
الأمْحَصُ: کەسێك پاساوی ڕاستو درۆ قبوڵ بکا.
المَحِيصُ: گشت بادراو، دەمار گشتو توند.
المُمَحَّصُ: پاڵفتەکراو لەعەیبو عار.
مَحَضَ فلاناً: ماستی خاڵصی دەرخوارد دا.

**مَحَضَ فلاناً الـوُدَّ:** بەدڵسۆزی ئامۆژگاری کرد.
**مَحِضَ مَحضاً:** ماستی خاڵصی خوارد.
**مَحُضَ فلان في نسبه مُحوضة:** فلانکەس نەژادی پاكو خاوێن بوو.
**أمْحَضَ الرجلَ:** بەدڵسۆزی ئامۆژگاری پیاوەکەی کرد ٥ دەگوترێ: (أمْحَضَهُ الحديث والنّصيحة).
**امْتَحَضَ فلان:** فلانکەس ماستی خاڵصی خواردەوە.
**الأمْحُوضَة:** ئامۆژگاری دڵسۆزانە.
**المَحْضُ:** شتی بێ خەوش‌و لەککە ٥ (لَبَنَ محض): ماستی خاڵص‌و بێ خەوش جا شیرین بێ یان ترش.
**مَحَطَ الوَتَرَ:** دەستی بەژێی کەمانەکەدا هێنا بۆئەوەی چاکی بکا.
**مَحَقَ الشَّيْئَ مَحْقاً:** شتەکەی کەم کردەوە ٥ فەوتاندی لەناوی برد ٥ دەگوترێ: (مَحَقَ اللهُ العمَلَ): خودا پیت‌و بەرەکەتی کارەکەی برد فەوتاندی ٥ کارەکەی بەتاڵ کردەوە.
**مَحَقَ الحرُّ الشَّيْئَ:** گەرما شتەکەی سوتاند.
**امْحَقَ الشَّيْئُ او المالُ:** شتەکە فەوتا مرد، دەگوترێ: (امْحَقَ الرجلُ): پیاوەکە مرد.
**أمْحَقَ القمرُ:** مانگ چووە حاڵەتی مەحاقەوە.
**مَحَّقَ الشَّيْئَ:** شتەکەی بەتاڵ کردەوە.
**أمْتَحَقَ الشَّيْئُ:** شتەکە کەم بوو بەرەکەتی نەما.
**امْتَحَقَ القمرُ:** مانگ روناکی کەم بوو، روناکی نەما ئەمە لەدوشەوی کۆتایی مانگ دا دەبێ.
**إنْمَحَقَ وامَّحَقَ الشَّيْئُ:** بەمانا (إمتحق)دێ.
**إنْمَحَقَ القمرُ:** مانگ گوم بوو چووە حاڵەتی مەحاقەوە.
**تَمَحَّقَ الشَّيْئُ:** شتەکە هێدی هێدی کەم بۆوە بەرەو نەمان رۆیی.
**المُحَاقُ:** بچوکبونەوەی مانگ لەدوای کامڵ بوونی تادەگاتە کۆتایی مانگ‌و ئەمجار تازە بوو نەوەی.
**ليالي المَحَاق:** ئەو شەوانەی مانگ دەکەوێتە حاڵەتی مەحاقەوە.
**المَحَقَةُ:** فەوتان ٥ حوشترێك هەربێچوە نێرەی ببن.
**المَحيقُ:** (نصل محيق): سەرە تیری تیژە.
**مَحَكَ مَحْكاً:** توندو تیژی نواند لەکێشەو نیزاع دا.
**مَحِكَ:** بەمانا (مَحَكَ)دێ.
**أمْحَكَهُ الغضَبُ:** رق هەڵسان وای لێ کرد لەکێشەو نیزاع دا سەرسەخت بێ‌و بەئاسانی مل بۆ ئاشتی نەدا.
**ماحَكَهُ:** کێشەی لەگەڵ نایەوەو سەرسەختی نواند.

تماحَكَ البيعان: كڕیارو فرۆشیار زۆریان منجه منجو دانو سان کردو چەندو چونیان کرد.
تَمَحَّكَ: لەکێشەو نیـزاع دا زۆری قـیرەو گیڕە گیری کرد.
المِحْکانُ: کەسێك زۆر گیرە گیڕ بکا.
مَحَلَ بـالأمر محـلاً: ویـستی بـەفرتو فـێڵ کارەکە ئەنجام بدا.
مَحَلَ المکـانُ: شوێنەکە بـێ بـژێوو بـەرو بـووم بـوو ٥ دەگـوترێ: (أرض مَحْـلُ ومَحْلَة، ومَحُول ومُحُولٌ).
مَحِـلَ بـه الى ذي سـلطان مَحْـلاً: لـەلای دەسەلاتدار فیتنەیی لەدژی کرد.
مَحِلَ المکانُ: شوێنەکە بێ پیتو بەرەکەت بوو بژێوی تێدا نەبوو.
مَحُـلَ المکـانُ محالـةً: بـەمانا (مَحَـلَ)دێ ٥ دەشـگوترێ: (امحل الزمـان): ڕۆژگارەکە قاتو قڕی بوو.
أمْحَلَ القـومُ: خەلکە توشـی سالّی بـێ بارانیو قاتو قڕی بون.
أمْحَـلَ الله الأرضَ: خـودا زەوییەکـەی کـردە زەوی سـوتەمەڕۆو بـێ بـژێوو بێ بەروبووم.
ماحَلَـهُ مماحَلَـةً ومحـالاً: کێشەی لەگـەڵ نایـەوە ٥ فێڵـی لـێ کـرد، هـەڵی خەلەتاند.
مَحَّلَ فلاناً: فلانکەسی بەهێز کرد.

تماحَلَ المکان: شوێنەکە دوور کەوتەوە ٥ دەشـگوترێ: (فـلاة متماحلـة): دەشتێـکی کـاکی بـەکاکیو بەرفراوانە ٥ (فتنة متماحلة): فیتنەو ئاشوبێکی درێژخایەنو نەبڕاوەیە.
تَمَحَّلَ: فێڵی کرد ٥ دەشگوترێ: (تَمَحَّلَ خيراً): داوای خێرو بێری کرد.
الماحِـلُ: وڵاتـی سـوتەمەڕۆو بـێ بـژێو ٥ بەرهەلّـستکارو ڕکابـەری سـەر سەخت.
المِحَـالُ: فـێڵو هێـزو توانـا ٥ دەسـەلاتی تۆلّە سەندن ٥ تەگبیرو پلان.
المَحْـلُ: نـەبونی بـاران، وشـکە سـالّی ٥ دەگـوترێ: (أرض مَحْـلٌ): زەوی بـێ گیاو گژو لەوەڕ ٥ دەشگوترێ: (رجل مَحْلٌ): پیاوێکی بێ خێرو بێرە.
المحِـــلُ: کەسێـــك دەربکـــرێو بـــڕە تێنـدرێ تامانـدو دەبـێ ٥ (رجــل مَحِــــلٌ): پیاوێـــکی فـــێلاویو بەسیاسەتە.
المِمْحالُ من الأرض: زەوی سوتەمەڕۆ.
المُمَحَّلُ: قاپی شیر ٥ مەنجەڵی شیر.
مَحَـنَ فلانـاً مَحْنـاً: فلانکەسـی بـەتاقی کردەوە ٥ سزای دا ٥ زۆری ئەزیەت دا.
مَحَنَ الفِضَّةَ: زیوەکەی قالّ کردو پالّفتەی کرد بەئاگر.
مَحَـنَ الأديـمَ: چـەرمەکەی نـەرم کـردو

لێکی کێشایەوە.

**مُحِنَ فلان:** فلانکەس کەوتە چورتمو ناخۆشییەوە.

**مَحَنَ الأديمَ:** بەمانا (مَحَنَهُ)دێ.

**إمتَحَنَ فلاناً:** فلانکەسی بەتاقی کردەوە.

**إمتَحَنَ الشَّيْءَ:** لەشتەکە وردبۆوە، سەیری کرد.

**إمتَحَنَ الفِضّةَ:** زیوەکەی قاڵ کرد پوختەی کرد ◊ دەگوترێ: (أمتُحِنَ فلان): فلانکەس کەوتە میحنەتو ناخۆشییەوە.

**الإمتحان:** تاقیکردنەوە ◊ توشبونی بەڵاو کارەسات.

**المِحْنَةُ:** بەڵاو چورتم.

**مَحا الشَّيْءُ مَحْواً:** شتەکەی سڕیەوە شوێنەواری کوژاندەوە ◊ دەگوترێ: (مَحَتِ الريحُ السحابَ): ڕەشەباکە هەورەکەی ڕامالی ◊ (مَحَا المطَرُ الجَدْبَ): بارانو وشکە سالی نەهێشت ◊ (محا الصبحُ الليلَ): گزنگی بەیانی تاریکی شەوی لابرد ◊ (الإحسان يمحو الإساءَةَ): چاکە خراپە دەسڕێتەوە.

**إمَّحى الشَّيْءُ:** شوێنەواری شتەکە کوژایەوە.

**تَمَحّى من القوم:** داوای لەخەڵکەکە کرد کە لەخراپەکانی خۆش بن.

**المَحْوُ:** تەڵخایی ناو مانگ.

**المِمْحَاةُ:** پەڕوی شت سڕینەوە، پەڕوی کاشی سڕینەوە یان لاسیکی خەتکوژانەوە.

**مَخَى الشَّيْءَ مَخْياً:** شوێنەواری شتەکەی نەهێشت.

**أمَخَّ العظمُ:** ئێسقانەکە مۆخی تێدا پەیدا بوو.

**أمَخّت الدابة:** وڵاخەکە قەڵەو بوو.

**أمَخَّ العودُ:** ئەمامە درەختەکە ئاوی تێکەڕا.

**أمَخَّ حبُّ الزرع:** دانەوێڵەکە ئاردی تێدا پەیدا بوو.

**مَخَّخَ العظمَ:** مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

**إمتَخَّ العظمَ:** مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

**المُخَاخَةُ:** ئەوەی لەئێسقان دەردێ بەهۆی هەڵمژینەوە.

**المُخُّ:** مۆخ مێشك ◊ ئەو مادە مۆخەی لەناو سەردایە ◊ پاڵفتەی شتو کرۆکی شت ◊ لەحەدیث دا هاتووە دەفەرموێ: (الدعاءُ مُخّ العبادة): نزاو پاڕانەوە لەخودا پوختەی خودا پەرستییە.

**المُخَّةُ:** پارچەیەك لەمۆخ ◊ دەشگوترێ: (هذه مُخَّةُ الشّيء): ئەمە باشترینی شتەکەیە.

**المَخِيخُ**: دەگوترێ: (عظم مَخِيخٌ): ئێسقانێکە مۆخی تێدایە.

**المُخَيْخُ**: بەشێك لەدەماخ کە مەرکەزی هاوکێشەیی ئەندامەکانی جەستەیە.

**المُمِخُ**: دەگوترێ: (لە لسان مُمِخ): زمانێ تیژو ڕەوانی هەیە ٥ بەتوانایە بۆ قسەکردن.

**مَخَرَت السفينةُ مَخْراً ومُخوراً**: کەشتییەکە کەوتە ڕۆیینو ئاوی دەریای دڕدا.

**مَخَرَ السابحُ**: مەلەوانەکە بەدەستی ئاوی دڕدا.

**مَخَرَ الزارعُ الأرضَ مَخْراً**: کشتیارە زەوییەکەی کێلا بۆ کشتوکاڵ.

**مَخَرَ المحور مدارَهُ**: قەراخی شتەکە لێی خوراو فراوان بوو.

**امْتَخَرَ العَظْمَ**: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

**امْتَخَرَ الشَّيْءَ**: شتەکەی هەڵبژارد.

**امتَخَرَ القومُ**: پیاوی پیاوانەی لەخەڵکەکە هەڵبژارد.

**الماخِرَةُ**: کەشتی ٥ (ك: مواخِر).

**الماخور**: خانوی خراپەکاریی ٥ قومار خانە ٥ شوێنی کۆبونەوەی ئەهلی فیسقو فەساد ٥ (ك: مواخِر ومواخير).

**المَخْرُ**: (بنات مَخْر): هەوری تەنکی سپی کەپێش وەرزی هاوین بەئاسمانەوە دەردەکەون.

**اليَمْخُورُ**: (رجل يمخور، وعنق يمخور): پیاوی درێژ ملی درێژ.

**مَخَضَ الشَّيْءَ مَخْضاً**: بەتوندی شتەکەی ڕاوەشاند.

**مَخَضَ اللَّبَنَ**: ماستەکەی هەژاندو ڕۆنەکەی لێ دەرهێنا ٥ (فهو مخيض).

**مَخَضَ البئر بالدلو**: بەدۆڵچەکە بیرەکەی شڵەقاندو زۆری ئاو لی هەڵێنجا.

**مَخَضَ الرأيَ**: ڕاوو بۆچونەکەی سەرەو ناو کردو زۆر لێی ورد بۆوەو ئاکامەکەی لێك دایەوە.

**مَخِضَت الحامِلُ**: ژنە سك پڕەکە ژانی منداڵبوونی هاتێو خەریکە منداڵی ببێ ٥ (فهي ماخِضٌ) ٥ (ك: مُخَّضٌ ومواخض).

**أمْخَضَ اللَّبَنُ**: ماستەکە لەناو مەشکەکەدا هەژا.

**امْتَخَضَ الولدُ**: زارۆکەکە لەناو سکی دایکی دا جوڵایەوەو کاتی لەدایکبوونی هات.

**تَمَخَّضَ اللبن والولد**: بەمانا (امْتَخَضَ)دێ.

**تَمَخَّضَ السماءُ**: ئاسمان خەریکە باران ببارێنێ.

**تَمَخَّضَ الحامِلُ**: بەمانا (مَخِضَتْ)دێ ◦ لەپەندی پێشینان دا هاتووە دەڵێ: (تَمَخَّضَ الجبلُ فولد فأراً): کێو ژانی هاتێو مشکێکی بوو ◦ هەروا دەگوترێ: (تَمَخَّضَت الليلة عَنْ يوم سوء): شەوەکە بەیانیەکی ناخۆشی بەدو دا هات.

**المَخَاضُ**: ژانی منداڵبون ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَأَجَاءهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ﴾. هەروا وشەی (المخاض): ناوە بۆ حوشترێك دەمانگ بەسەر ئاوسبوونی دا تێپەریبێ ◦ هەروا ناوە بۆ بێچوە حوشتر کە دایکی کەڵ درابێ ◦ یان بۆ گۆلکە حوشترێك ساڵی تەواو کردبێو چوبێتە ساڵی دووەمی تەمەنیەوە ◦ (ك: بنات مخاض).

**المِمْخَضَة**: ئامێری هەژاندنی ماست بۆ جیاکردنەوەی رۆنەکەرەکەی ◦ (ك: مَمَاخِض).

**مَخَطَ السَّهْمُ مَخْطاً**: تیرەکە چووە ناو جەستەکەوە ئەمدیواو دیوی کرد.

**مَخَطَ المرأ في الأرض**: پیاوەکە بەناو زەوی دا رۆیی بەخێرایی.

**مَخَطَ الشَّيْءَ**: بەتوندی شتەکەی کێش کرد.

**مَخَطَ السَّيْفَ**: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.

**مَخَّطَ المُخَاطَ**: چڵمی لەلوتی هێنایە دەر.

**امْخَطَ السَّهْمَ**: تیرەکەی هاویشتو لەجەستەکەی دا.

**مَخَّطَ الصَّبِيَّ**: چڵمی لەلوتی منداڵەکە دەرهێنا.

**إمْتَخَطَ فلان**: فلانکەس چی لەلوتی دا بوو دەری هاویشت.

**إمْتَخَطَ الشَّيْءَ**: شتەکەی رفاند.

**إمْتَخَطَ مافي يده**: ئەوەی لەدەستی دا بوو لێی دزی.

**إمْتَخَطَ السيف**: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.

**تَمَخَّطَ فلان**: بەمانا (إمْتَخَطَ)دێ ◦ لەرۆیشتن دا بەشێواوی و لارە لار رۆیی ◦ دەکەوتو هەڵدەستایەوە.

**المُخاط**: چڵم ◦ صمغی درەختو روەك.

**مُخاط الشيطان**: ئەو تیرو تیشکانەن کەلەکاتی نیوەڕۆدا کەدەڕوانی یە خۆر دێنە بەرچاو ◦ پێشی دەگوترێ: (مخاط الشمس، لعاب الشمس، ريق الشمس).

**المُخاطَة**: درەختێکە لەپێری (المخاطية) بەرێکی هەیەکاتی خۆی بەکارهاتووە بۆ نەرم کردنەوەی سنگ، ئەمرۆ بۆ باڵندە گرتن بەکاردێ.

المَخْيط: بەمانا (المخاطة)دێ.
المَخْطَةُ: ئەو چڵم‌و جۆرە شلەمەنییەیە کە مرۆڤ لەلوتیەوە فڕێی دەداتە دەر.
مَخْمَخَ العَظْمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.
مَخَنَ مَخْناً: گریا.
مَخَنَ الأدیمَ: پێستەکەی پاك کردەوەو سپی کرد توکی لێ کردەوە.
مَخَنَ البِئرَ: ئاوی بیرەکەی هەڵێنجا.
المَخنُ: درێژ.
المَخْنُ: بەمانا (المِخِنُ)دێ ٥ پیاوی مەیلەو کورتی جەستە سوك.
المِخْنَةُ: بەردەرگا، حەوشەی خانوو.
المُمَخِّنُ: دەگوترێ: (طریق مُمَخِّن): ڕێگایەکە خەڵکی زۆر پێیدا ڕۆیشتووە خۆش بووە.
مَخَى الرجلَ عَنْ الأمر: پیاوەکەی لەکارەکە دوورخستەوە.
تَمَخَّى العظمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ٥ (بناغەی ئەم وشەیە (تَمَخَّخ) بووە وەکوو چۆن بناغەی (تظنّ)بریتیبووە لە (تظَنّن).
مَدَحَهُ: مەدحی کرد ڕەوشتە جوانەکانی باس کردن.
مَدَّحَهُ: زۆری مەدح کرد.
امْتَدَحَ المکانُ: شوێنەکە فراوان بوو ٥ دەگوترێ: (إمْتَدَحت خاصرة الماشیة): کەلەکەی وڵاخەکە کشا بەهۆی تێری‌و زۆر خواردنەوە.
امتَدَحَ فلاناً: مەدحی فلانکەسی کرد.
تمادحا: هەریەك لەو دووکەسە مەدحی یەکتریان کرد.
تَمَدَّحَتْ حاصرة الماشیة: بەمانا (إمتدحَتْ)دێ.
تَمَدَّحَ فلان: بەزۆر حاڵەتی وای بەسەر خۆی دا هێنا مەدح بکرێ ٥ دەگوترێ: (هو یَمْتَدّح الى الناس): داوا دەکا خەڵك مەدحی بکەن ٥ شانازی کرد بەشتێك کەنەی بوو نەیکرد بوو.
إمتدح فلاناً: مەدحی فلانکەسی کرد.
الأُمْدُوحة: ئەوەی مەدحی پێ دەکرێ ٥ (ك: أمادیح).
المِدْحة: بەمانا (الأمدوحة)دێ ٥ (ك: مَدَحٌ).
المَدیحُ: بەمانا (الأمدوحة)دێ ٥ (ك: مدائح).
المَمَادِحُ: ئەو ڕەوشتە جوانانەن کە لەمەدح کردن دا دەگوترێن.
مَدَخَ مَدْخاً: گەورە بوو.
مَدَخَ فلاناً: باش یارمەتی فلانکەسی دا، چاك مەدحی کرد.
مادَخَهُ: یارمەتی دا بۆچاکە یان بۆ خراپە.

امْتَدَخَ عَلَيْهِ السَلاَمْ: ستەمی لێ کرد.

المديخ: گەورەو خۆشەویست.

مَدَّ النهارُ مداً: روناکایی رۆژ بلاو بووەوە.

مَـدَّ فـلان في سـيره: فلانکـەس درێـژەی بەرۆیشتنی دا.

مَـدَّ الـشَّيْءَ: لەشـتەکەی زیـاد کـرد ٥ دەگـوترێ: (مـدّ الـنهرُ النهـرَ): روبـارە بچوکەکە ئاوی روبارەکەی زیاد کرد.

مَدَّ الجَيْشَ: سوپاکەی بەهێز کرد.

مَـدَّ القـومُ الجَـيْشَ: خەڵکەکـە پـشتیوانی سوپایان کردو سوپایان بەهێز کرد.

مَدَّ الـدَّوَاةَ: مەرەکـەبی قەڵەمەکـەی زیـاد کرد.

مَـــدَّ القَلَـــمَ: قەڵەمەکــەی خــستە نــاو مەرەکەبەکە.

مَدَّ الله الأرْضَ: خـودا زەوی راخـست پـانی کردەوە.

مَدَّ الأجَلَ: ماوەکەی درێژ کردەوە.

مَدَّ المدين: مۆڵەتی قەرزدارەکەی دا.

مَـــدَّ الحَبْــلَ: حەبلەکــەی کــێش کــرد ٥ حەبلەکەی درێژکردەوە.

مَدَّ الحرفَ: پیتەکەی بەدرێـژی خوێنـدەوە ٥ یــان لەنوســین دا بەشــێوەی درێــژ نوسی.

مَدَّ بَصَرَهُ الى كذا: چاوی لەشـتەکە بـڕی ٥ تەماعی تێکرد.

مَدَّ الرَّجُلَ في غَيِّهِ: پیاوەکەی دەنە دەنـەدا بۆ گومڕا بوونی.

أمَـدَّ الجُـرحُ: برینەکـە کـێمو زوخـاوی تێدا پەیدا بوو.

أمَدَّ النهرَ: روبارەکەی زۆر کرد.

أمَدَّ الدواة: لیقەکە مەرەکەبەکەی زیاد کرد.

أمَدَّ الأرْضَ: زەوی پان کرد، رایخست.

أمَدَّ له في الأجل: ماوەکەی بۆ زیادکرد، بۆی درێژ کردەوە.

أمَـدَّ فلانـاً: یارمـەتی فلانکەسـی دا ٥ مۆڵەتی دا.

مَادَّه مداداً ومادة: ماتڵی کرد.

مــادّ فلانــاً الثــوبَ: قوماشــەکەی بـۆ فلانکەس کێش کرد.

مَـدَّدَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی پـان کـردەوەو درێژی کردەوە.

امْتَــدَّ الــشَّيْءُ: شـتەکە فـراوان بـوو، راخرا.

إمْتَــدَّ الحبــلُ: حەبلەکـە درێـژ بـوو ٥ دەگوترێ: (امتدَّ الظِلُّ والنهارُ، وامتـدّ عمُـرهُ، وامتـدت العِلّـة، وامتـد بهـم السَّيْرُ).

تَمادَّا الثوبَ: هەریەکـە لـەلای خۆیـەوە قوماشەکەی راکێشا.

تَمَـدَّدَ الـشَّيْءُ: شـتەکە بـلاو بۆوە، پان بـۆوە ٥ دەگـوترێ: (تَمَـدَّدَ الأديـمُ): چەرمەکە لێـك کشاو پان بوو.

تَمَدَّدَ الجسمُ بالحرارة: قەبارەکە بەهۆی گەرمبوونەوە لێك کشا.

تَمَدَّدَ القومُ الشَّيْءَ بينهم: خەڵکەکە لەناو خۆیان دا شتەکەیان لێك کێشایەوە، درێژو پانیان کرد.

تَمَدَّدَ فلان: فلانکەس خۆی لێك کێشایەوە.

اسْتَمَدَّ القَومُ الأميرَ: خەڵکەکە داوایان لەفەرمانڕەوا کرد یارمەتییان بدا.

الإمدان: جمو جوڵ.

الأمِدَّةُ: ریسی تەشی.

الأُمْدُودُ: دابو نەریت.

التَمَدُّدُ: لێك کشانەوەو گەورە بوونی قەبارە.

المادّة: مادەو قەبارە ٥ هەرشتێك بۆشاییەك پڕبکا.

مادة الشَّيْئ: بنەماو پێکهاتەی شت.

مادة الخشب: پێکهاتەی دار.

مادة البحث العلمي: ئەو بابەتانەی باسە زانستییەکەی لێ پێکهاتووە.

مواد اللغة: وشەکانی زوبا.

مواد القانون: ئەو ڕستانەی بڕیارەکەیان لەخۆ گرتووە.

المادّية: بیرو باوەڕو مەزهەبێکە تەنها بڕوای بەمادە هەیە ٥ هەموو شتێك بەمادە تەفسیر دەکا.

المِداد: مەرەکەب ٥ نەوتو ڕۆنی فتیلەو چرا ٥ میثالو ڕێبازو پرۆگرام ٥ دەشگوترێ: (سبحان الله مِداد السموات): بەئەندازەی بەرفراوانی ئاسمان سوپاسو تەقدیس بۆ پەروەردگار.

المَدُّ: لافاو ٥ ئاوی زۆر ٥ مەسافەو مەودا ٥ دەگوترێ: (بيني وبينه قدر مدّ البصر).

المُدُّ: پێوەرێکی کۆنە بۆ پێوانەکردنی دانەوێڵەو شتی وا.

المَدَدُ: ئەوەیە شتی تری پێ زۆربکەی.

مَدَدُ الجيش: ئەو کۆمەڵە سەربازو کەرەستەیە دەخرێتە پاڵ سوپا بۆبەهێزکردنی.

المِدان: ئاوی زۆر سوێر.

المَدَّةُ: نیشانەیەکە دەخرێتە سەرپیتی هەمزەی درێژ کراوە.

المُدَّةُ: ماوەیەکە لەکات ئەندازەیەکی زەمەند چ زۆرو چ کەم ٥ دەگوترێ: (بقيت عنده مُدّة طويلاً).

المِدّة: کێمو زوخاو.

المَديدُ: درێژ ٥ دەگوترێ: (قدّ مديد ورجل مديد الجسم) ٥ هەروا ناوە بۆ بەحرێکی عوروز لەبواری کێشی شیعردا کێشەکەی دوجار (فاعلاتن فاعلن فاعلاتن).

المَمْدودُ: دەگوترێ: (مال ممدود) مالی

زۆر ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا﴾ ٥ لەزاراوەی زانستی صەرف دا وشەی (ممدود) ناوە بۆ نیسمێکی موعرەب کە کۆتایی بە هەمزە بێو لەپێشیەوە ئەلفێکی زیادە هەبێ ٥ وەکوو (سمراء، صحراء).

مَدَرَ الحوضَ مَدْراً: درزو کەلێنی دیواری حەوزەکەی بەنکەشی کرد.

مَدِرَ مَدَراً: گەدەی زل بوو لاکەلەکەی فش بوون.

مَدِرَ الصَّبِيُّ وغيره: مندالەکە پیسایی کردە ناو دەرپێو جلەکانیەوە ٥ گوی بەخۆدا کرد.

مَدِرَ الضُّبُعُ: کەمتیارەکە لاتەنیشتی خۆلاوی بوو.

أَمْدَرَ الحوضَ: کەلێنو درزی دیواری حەوزەکەی پرکردنەوە.

مَدَّرَ الحوضَ: بەمانا (مَدَرَه)دێ.

الأمْدَرُ: ئەوکەسەی گرنگی بەپاكو خاوێنی جەستەو پۆشاکی نادا.

المَدَرُ: قوری لینجو تۆپەڵ بوو ٥ پارچە قوری لینج.

أهل المَدَر: خانوو نشین پێچەوانەی دەوار نشینەکان.

المَدْراء: (بنو مدراء): شارەستانیو گوندنشین.

المَدَرَةُ: گوندێك خانوەکانی بەقوڕ دروستکرابێ ٥ خشتی گڵ دروست کرابێ ٥ دەگوترێ: (ما رأيتُ في الوَبَر والمدَر مثله): لەناو رەشماڵ نشینو گوندنشین دا وێنەی ئەوم نەدیوە.

المَدِيرُ: (مكان مَديرٌ): شوێنێکە بەقوڕ تەخت کراوە.

المِمدَرُ والمُمْدَرُ: شوێنێك قوری لێ بێ بکرێ بەدیوار.

مَدَشَ لفلان من العطاء مَدْشاً: بەخششی لەفلان کەم کردەوە.

مَدِشَ فلان مَدَشاً: فلانکەس لاواز بوو ٥ (فهو أمدش وهي مدشاء).

مَدِشت العينُ: چاوەکە بینینی کەم بوو.

مَدِشَ عَصَبُ اليد: رەگی دەست شل بوو.

مَدِشَت الرِّجْلُ: قاچەکە قەڵشا شەقار شەقار بوو.

مَدِشَ باطن رسغي الفرس: دوقاچی ئەسپەکە لێك خشان ٥ فەیزەن بوو.

مَدَقَ الصَّخرَةَ: بەردەکەی شکاند.

تَمَدَّل بالمنديل: بەدەسە سڕەکە دەمو چاوی سڕینەوە ٥ پارچە قوماشەکەی لەسەری بەستو کردی بەمێزەر.

مَدَنَ فلان مدوناً: فلانکەس هاتە شارو بوو بەشارەستانی.

تَمَدَّنَ: بەژیانی شارەستانیانە فێربوو، ڕاهات.

تَمَدَّنَ: بەشێوەی ژیانی شارستانیانە ژیاو کالاو کەرەستەی شارەستانیانەی بەکارهێنان.

المدنية: شارستانیەتو پێشکەوتنی باری ژیان.

المدينة: شار، گەورە شار ٥ (ك: مدائن) ٥ ناوی مەدینەی منەوەرەشە، مەدینەی پێغەمبەر (د.خ).

أمدى فلان: فلانکەس پیر بوو، تەمەنی زۆر بوو.

أمدى فلاناً: مۆڵەتی فلانکەسی دا.

ماداه مماداةً: بۆماوەیەك هاوسێی کرد، بووبە جیرانی.

تمادى في الأمر: گەیشتە ئەوپەڕ لەکارەکەدا.

تمادى في غيِّه: لەگومڕایی دا ڕۆچوو.

المدى: مەسافە ٥ ئامانج.

مَدى البصر: مەسافەی دیتنی چاو تاچاو بڕبکا ٥ هەروا دەگوترێ: (مدى الأجل، مدى الصوت، مدى الدهر).

المُدْيَةُ: کێرد، چەقۆ.

المَدِيُّ: جۆگایەکی بچوکە ئەو ئاوەی لەحەوز یان لەبیر دەڕژێ بەهۆی ئەو جۆگەلەوە ئاوەکە لە بیرەکە دوور دەکەوێتەوە.

المِيداءُ: ئامانجو کۆتایی شت ئەندازەو قەبارەی شت ٥ دەگوترێ: (ما أدري ما ميداء هذا الأمر) ٥ هەروا وشەی (ميداء) بەمانا بەرامبەر دێ، دەگوترێ: (هذا بميداء أرض كذا): ئەمە بەرامبەر زەوی فلانە.

مَذِحَ الشَّيْءُ بالشَّيْءِ مَذْحاً: شتەکە لەشتەکە خشاو شەق بوو درزی برد ٥ دەشگوترێ: (مَذِح فلان): فلانکەس رانی لێك دەخشێن.

تَمَذَّحت خاصرته: کەلەکەی فش بوو ٥ دەگوترێ: (شَرِبَ حتى تَمَذّحت خاصرته): ئەوەندەی ئاو خواردەوە تا کەلەکەی هەڵاوسان.

تَمَذَّحَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵملیست، هەڵمژی.

الأمْذَحُ: کەسێکە لەڕۆیشتن دا دوڕانی لێك بخشێن لەبەر قەڵەوی.

مَذِرَت البيضة مَذَراً: هێلکەکە پیس بوو.

مَذِرَت مَعِدَتُهُ: مەعیدەی پیس بوو.

مَذِرَ فلان: فلانکەس زۆر چوو بۆ سەرئاو ٥ (فهو أمذر).

أمذرت الدجاجةُ البيْضَةَ: مریشکەکە هێلکەکەی پیس کرد.

مَذَّرَ الشيءَ: شتەکەی بلاو کردەوە.

تَمَذَّرَت مَعِدَتُهُ: بەمانا (مذِرَتْ)دێ.

تَمَذَّرَ الشَّيْءُ: شتەکە بلاو بۆوە.

تَمَذَّرَ اللَّبَنُ: ماستەکە لەناو مەشکەکەدا بلاو بۆوە.

الَمذَرُ: دەگوترێ: (ذهب القوم شذر مَذَر): خەڵکەکە پەرتەوازە بوون.
مَذرَقَ بە: فڕێی دا.
المَاذَرْيونُ: درەختێکە گەڵاکەی وەکوو گەڵای زەیتوون وایە، گوڵەکەی مەیلەو سپییە ◊ دەشگوترێ: (المازريون).
مَذَع فلان مَذْعاً: فلان درۆی کرد لافو گەزافی لێ دا.
مَذَعَ المياهُ: ئاو لەسەر کێوەکانەوە بوو بەلافاو.
مَذَع يميناً: سوێندی خوارد.
مَذَعَ لي الخبرَ: هەندێکی لەهەواڵەکە بۆ گێڕامەوەو هەندێکی شاردەوە ◊ یان هەواڵەکەی لەنیوە دابڕیو چووە سەر باسێکی تر.
مَذَعَ الضَرعَ: نیوە گوانەکەی دۆشی نیوەی هێشتەوە.
تَمَذَعَ الشرابَ: شەرابەکەی وردە وردە خواردەوە.
المَذّاعُ: درۆزن ◊ کەسێك وەفاو ئەمەکی نەبێ ◊ پاشملە باسی کەسانی دی بکا بەخراپە، کەس لەزمانی رزگاری نەبێ ◊ کەسێك نهێنی پێ هەڵنەگیرێ.
مَذَقَ اللَّبَنَ والشرابَ بالماء مَذقاً: شیرو شەرابەکەی تێکەڵ بەئاو کرد.
مَسذَقَ فلاناً: شیری ئاو تێکەڵکراوی دەرخواردی فلان دا.
مَذَقَ الودُّ: خۆشەویستییەکەی بێ خەوش نەبوو.
ماذق فلاناً في الودُّ: خۆشەویستییەکەی بێ خەوش نەبوو ◊ بەڕاستی فلانکەسی خۆش نەویست.
إمْتَذَق الشرابُ أو اللَّبَنُ بالماء: شەراب یان شیرەکەی تێکەڵ بەئاو کرد.
إمَّذَق الشراب أو اللبن بالماء: بەمانا (إمْتَذَق)دێ.
المَذّاق: درۆزن، زۆر درۆزن ◊ غەمبارو خەمۆك.
المَذِقُ: (لبن مَذِق): شیری ئاو تێکەڵکراو ◊ (رجل مَذِق): پیاوی خەمۆك.
المَذَقَة: شیری ئاوتێکراو ◊ (أبو مذقة): گورگ ◊ لەم ڕووەوە کەشیر ئاوی زۆر تێبکرێ مەیلەو بۆر دەبێ.
مَذَلَ بِسِرِه مَذْلاً ومذالاً: نهێنییەکەی بۆ هەڵنەگیراو توشی قەلەق بوو ناچار دریکاندی.
مَذلت نفسه بالشيئ: نەفسی شتەکەی قبوڵ بوو.
مَذِلَ فلان مَذْلاً: فلانکەس ناڕەحەت بوو توشی قەلەقو دڵەڕاوکێ بوو ◊ بەهەڵگرتنی نهێنییەکە توشی دڵەڕاوکێ بوو بۆیە دریکاندی.

مَذِلَ بِمضجَعِهِ: بەشوێنی نوستنەکەی نارەحەت بوو بۆیە لەو شوێنە گواستییەوە.

مَذِلَ بِمالِه: بەمانەوەی ماڵو سامانەکەی لەدەستی دا نارەحەت بوو بۆیە بەخشیو خۆی ئارام کرد.

مَذِلَ على فراشِهِ: لەسەر جێگاکەی هەدای نەداو ناچار گواستییەوە.

مَذِلَت رجلُه: قاچی تەزی قاچی شل بوو.

أمْذَلَ فلاناً: فلانکەسی جاڕس کرد، توشی دڵەڕاوکێی کرد.

إمَّذَلَ فلان: بەمانا (أمْذَلَ)دێ.

إمَّذَلَ مَفاصِلُه: جومگەکانی شل بوون.

المُذْلَةُ: شوێنکەو نوختە لەسەر بەردو شاخ ٥ دەنکە خورما.

المَذِيلُ: نەخۆشێك کە حەجمینی نەبێ ٥ ئاسنێك بەئاسانی بشکێ.

المِـذَلُ: کەسێك نەتوانێ نهێنی بپارێزێو ناچاربێ بیدرکێنێ ٥ کەسێك زۆرجار قاچی توشی تەزین ببێ.

مَذْمَذَ فلان: فلانکەس درۆی کرد.

المَذْماذُ: کەسێك زۆر فێزەو فارەو فێرە بکا دەم بەهاوار بێ.

المَذْمَذِيُ: بەمانا (المَذْماذُ)دێ ٥ مرۆڤی فێڵبازو قسە خۆش.

مَذَى الرجلُ مذياً: پیاوەکە لەکاتی یاریکردنو شتی وا لەگەڵ ئافرەت دا مەزی هاتەوە ٥ (فهو ماذ ومذّاء).

مَذى الفَرَسَ: ئەسپەکەی بەرەڵای پاوان کرد.

أمذى الرجُلُ: بەمانا (مذى)دێ.

امذى شرابَهُ: شەرابەکەی زۆر ڕون کردەوە.

أمذى الفَرَسَ: ئەسپەکەی بەرەڵای لەوەڕگا کرد ٥ دەگوترێ: (أمْذِ بِعنان فرسك): ڕێشمەی ئەسپەکەت بەرەڵابکە وازی لێبێنە بابۆخۆی بلەوەڕێ.

الماذِي: هەنگوینی سپی ٥ ئاسنی بێ خەوش‌و چاك.

الماذِيَّةُ: شەرابو عەرەق ٥ زرێی نەرم.

المذاءُ: نەرمو شلەپەتە.

المَذْيُ: ئاوێکی ڕونە لەڕێڕەوی میزەوە دێتەدەر لەکاتی یاری کردن لەگەڵ ئافرەت دا.

المَذِيّ: بەمانا (المَذْيُ)دێ.

المَذْيَةُ: ئاوێنەی رومالکراو ٥ (ك: مَذْي، مَذيات ومِذاء ومِذى).

المَذِيَّةُ: بەمانا (المَذْيَةُ) دێ ٥ (ك: مِذاء).

مَرَأَ الطعامُ مراءةً: خۆراکەکە بەلەزەتو گونجاو بوو.

مَرَأَ فلان: فلانکەس خواردنی خوارد.

مَرِءَ مَرَأً: پیاوەكە لەشێوەدا یان لەگفتو گۆدا ژنانە بوو.
مَــرِءَ الطعــامَ: خۆراكەكــەی پێــكەوت بەلایەوە بەلەزەت بوو.
مَرُءَت الأرضُ مَرَاءةً: زەوییەكە كەش‌و هەوای خۆش بوو.
مَرُءَ فلان مروءةً: فلانكەس بــوو بــەخاوەن پیاوەتی‌و شكۆمەندی.
مَرُءَ الطعام مــراءةً: خۆراكەكە بەلــەزەت‌و گونجاو بوو.
أمْــرَءَ الطعــامَ: خواردنەكــەی بەلــەزەت كــردو وای لــێ كــرد بەخۆشــی بــۆی قوت چوو.
أمْرَأ الطعامُ فلانــاً: خواردنەكە سودی باشی بەفلانكەس گەیاند.
تَمَــرَّأ فــلان: فلانكــەس بــوو بــەخاوەن شــكۆمەندی‌و رێــز ٥ بەتەكــەللوف شكۆمەندی بەسەر خۆی دا هێنا.
تَمَــرَّأ بــالقوم: هــەوڵی دا خەڵكەكــە بــەخاوەن شــكۆو رێــزداری وەصــف بكەن.
إسْتَمْرَأ الطعامَ: خواردنەكەی بەخۆش‌و بەلەزەت هاتە دەست.
المَــرْءُ: مــرۆڤ، پیــاو ٥ ئەگــەر (ال) بەوشەكەوە نەبوو دەگوترێ: (إمْرُءْ) ٥ بۆ مێیینە دەگوترێ: (مراە).
المُــــروءةُ: ئــــادابی نەفــــسانی‌و هەڵس‌وكەوتێــــكە كەلەبــــەر چاوگرتنی ئادەمیزاد هەڵــدەنێ بــۆ پابەنــدبوون بەڕەوشــتی جــوان‌و داب‌و نــەریتی پەســەند ٥ یــان بریتییــە لــەپیاوەتی‌و مەردایــەتی تەواو.
المَرِيءُ: گــەرو، رێــڕەوی خــواردن بــەناو گــەرودا بــۆ مەعیــدە ٥ (ك: أمرئــة ومَــرُءٌ) ٥ (طعــام مَــرِئٌ): خــواردنی خۆش‌و بەلــەزەت‌و بەســود ٥ (كــلام مَــرِئٌ): قــسەیەك كەلــەكردنی دا پەشیمان نەبی.
مَرَتَ الشَّيْءَ مَرْتــاً: شــتەكەی تــاس‌و لــوس كرد.
مــــاروت: هــــاورێی (هــــاروت)؛ كــــە دووفریــشتەن لــەقورئان دا ناویــان هاتووە.
المَــرْتُ: دەشتێــكی بــێ گژوگیایــە ٥ دەگوترێ: (أرض مرت، مكان مرت): شوێنێــكە روتــەن‌و بــێ درەخــت‌و ڕوەكــە ٥ (رجــل مَــرْتُ الحاجــب): پیاوێكە برۆی نین برۆكانی مویان لێ نەڕواوە ٥ (رجل مَــرْتُ الجسدِ): پیاوێــكە جەســتەی مــوی لــێ نەهاتووە.
المَرُوتُ: سارای بێ گیاو گژو درەخت.
مَرَثَ الشَّيْءَ في الماء مَرْثاً: شتەكەی لەئاو

هەڵکێشا ○ دەشگوترێ: (مَرَثَ الشعرَ وغيره بيده): دەستی بەقژی دا هێناو لەناو ئاودا هەڵیکلۆفت بۆئەوەی باش تەرببن.

**مَرَثَ الشَّيْءَ**: شتەکەی مژی ○ دەگوترێ: (مَرَثَ الصَّبِيُّ اصبعه او ثدي أمه): منداڵەکە قامکی خۆی مژی یان مەمکی دایکی مژی.

**مَرَثَ به الأرضَ**: بەزەوی کێشا ○ بەزەوی دادا.

**مَرِثَ على الخِصام مرثاً**: پشوو درێژبوو بۆ کێشەو ململانێ لەگەڵ ناحەزانی دا.

**مَرِثُهُ**: بەمانا (مَرَثَهُ)دێ.

**مَـرُثَ المـاءَ**: ئاوەکەی پیس کرد ○ میکرۆباوی کرد.

**المِمْرَث**: پشو درێژو بەصەبرو بار قوڵ بۆ کێشەو ململانێ لەگەڵ ڕکابەرەکەی دا ○ (ك: مَمَارِث).

**المُمَرَّثَـةُ (أرض ممرثـة)**: زەوییەکە بارانێکی کەمی لێ باری.

**مَرَجَ اللهبُ مروجاً**: بڵێسەکە بەرز بۆوە.

**مَـرَجَ الخـاتمُ في اليـد**: هەنگوستیلەکە لەپەنجەدا شل بوو.

**مَرَجَ الشَّيْءَ مرجاً**: شتەکەی تێکەڵاو کرد ○ قورئان دەفەرموێ: ﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ﴾ ○ هەروا دەگوترێ: (لايزال فلان يمرج علينا مروجاً): هەمیشە فلانکەس بەشێوەی لەناکاوو گۆزو گومەت دێ بۆلامان.

**مَـرَجَ لسانَهُ في أعـراض النـاس**: پاشملە بەخراپە باسی خەڵکی کرد.

**مَـرَجَ الدابَّـةَ**: وڵاخەکەی بەرەڵاکرد بۆئەوەی بلەوەڕێ.

**مَـرَجَ السلطانُ رعيَّتَهُ**: پاشا خەڵکەکەی لەخراپەکاریو فەسادو گەندەڵی نەگێڕایەوە.

**مَـرِجَ الكذبَ**: کەوتە درۆکردن ○ (فهو مَرَّاج) ○ یان دەگوترێ: (سَرّاج مرّاج): زۆر درۆزن.

**مَرَجَ أمْرُهُ**: ئیشی خۆی فەوتاند شێواندی.

**مَـرِجَ النـاسُ مَرَجـاً**: خەڵکەکە تێکەڵاو بوون دەشگوترێ: (مَرِجَ الأمْرُ مرجاً ومُروجاً): ئیشەکە تێکەڵو پێکەڵ بوون ○ (فهو مارج ومريج).

**مَرِجَ الدينُ او العهدُ**: ئایینەکە شێوا وادەو بەڵێن تێك چونو خەڵك پەیڕەوییان ناکا.

**امْرَجَ الشيءَ**: شتەکەی تێکەڵو پێکەڵ کرد ○ دەگوترێ: (أمْرَجَ البحرين): دوو دەریاکەی تێکەڵ بەیەك کردن.

**أمْرَجَ لسانه في اعراض الناس**: غەیبەتی خەڵکی کردو دەمی خستە ناموسو کەسایەتی خەڵکانی ترەوە.

**أَمْرَجَ الدابَةَ:** وڵاخەکەی بەرەڵای ناو لەوەڕگا کرد.

**أمْرَجَ فلان عهده:** فڵانکەس پابەندی پەیمانی خۆی نەبوو.

**المارج:** بڵێسەی ئاگر کە بەرزدەبێتەوە ٥ یان ئەو بڵێسە ئاگرەی کەلەگەڵ دوکەڵ تێکەڵە ٥ دەشگوترێ: (رجل مارِج) پیاوی ڕەوانەکراو کەلەهیچ لەمپەرو سەیتەرە دا مەنع نەکرێ.

**المَرْجُ:** زەوی پانو پڕ گژوگیا بۆ لەوەڕاندنی ئاژەڵ.

**المَرَجُ:** گەندەڵی ٥ فیتنەو ئاشوب ٥ تەنگژەو چورتم ٥ حوشترێك بێ شوان بلەوەڕێ ٥ دەگوترێ: (بعير وابل مَرَجٌ).

**المَرْجان:** ڕەگەزی حەیواناتی دەریاییە، لەپێری (المرجانيات)ە پەیکەرو کلسی هەیە بەباشترین بەردی گرانبەها دەژمێردرێ، مادەی مەرجان لەدەریای سوردا زۆرە ٥ جۆرێکە لەماسی کەپەڕو پۆلەکانی سورن ٥ ڕوەکێکی بەهارییە بەئەندازەی نیو مەترێك بەرز دەبێتەوە ٥ لقو پۆپی سورن، گەڵاکەی پانو نەرمو ئاودارە ٥ ئەگەر ئاژەڵ بیخوا شیری زۆر دەبێ.

**المريج:** (أمر مريج): کارێکی چەواشەکارو پشێوییە، قورئان دەفەرموێ: ﴿فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَّرِيجٍ﴾ ٥ (سهم مريج): تیری خوارو خێچ ٥ (غصن مريج): لقەداری خوارو چەماوە ٥ ئێسقانۆکەی نێوان دووشاخ.

**المِمْراجُ:** کەسێك ئیشەکانی ڕێكو پێك نەبن ٥ کارەکانی باش ئەنجام نەدا.

**مَرِحَ فلان مَرَحاً:** فلانکەس زۆر کەیفخۆش بوو زەوق نیشاتی زۆر بوو ٥ لارو لەنجەی کرد ٥ (فهو مَرِحٌ).

**مَرِحَت الأرض بالنبات:** زەوی ڕوەکی ڕواند.

**مَرِحَ الزرعُ:** کشتوکاڵەکە گوڵی کرد.

**مَرِحَ السَّحابُ:** هەور بارانی باراند.

**مَرِحَتْ عينه مرحاً ومرحاناً:** چاوی خراپ بوو شێوا، ئاوی کرد، زۆری فرمێسك داباراندن ٥ دەگوترێ: (وهي عين مِمْراح): چاوێکی شێواوو نەخۆشە ٥ دەشگوترێ: (مَرِحَت عينه بمائها وقذاها): چاوەکە ئاوی ڕشتو ڕیپۆقی دەردا ٥ کەم بینا بوو ٥ هەروا دەگوترێ: (لا تُمْرَحْ بعرضك): ناموسو شەرەفی خۆت مەخەرە ژێر تانەو تەشەر.

**أمْرَح فلاناً:** فلانکەسی هەڵنا بۆکەیف خۆشی.

أَمْرَحَ الكلأ الفرسَ: لەوەڕو ئاڵفەکە گەشەو نیشاتی بەولاخە بەرزەکە بەخشی.

مَرَّحَ المُهْرَ: جوانوەکەی ڕاهێناو ژێرباری کرد.

مَرَّحَ الجِلدَ: پێستەکەی هەنو، چەوری کرد.

مَرَّحَ القربةَ الجديدةَ: کوندە تازەکەی پڕکرد لەناو تاکونە دورمانەکانی پڕببنەوەو بگیرێن‌و ئاویان لێ نەچێ.

مَرَّحَ البُرَّ: گەنمەکەی پاك کرد بەردو گڵ‌و پڵ‌و پوشی لێ جیاکردەوە.

المِرَاحَ: کەیفخۆشی‌و تەڕدەماخی.

التِّمْراحَة: کەسێك زۆر بەنیشات بێ ٥ گورج‌و چوست بێ ٥ دەگوترێ: (هو تِلْعابة وتِمْراحة).

المَرَحُ: ئەوپەڕی کەیفخۆشی‌و نیشات ٥ بەخۆنازین‌و لارو لەنجەکەر ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأَرْضِ مَرَحًا﴾.

مَرْحَى: وشەیەکە سەرسوڕمان دەگەیەنێ ٥ واتە دەست خۆش ئافەرین.

المِرْحَةُ: کەندوە مێوژ، عەنبارە مێوژو شتی وا.

المَرُوحُ: خاوەن نیشات‌و تەڕدەماغ ٥ مەیی‌و شەراب ٥ لەم ڕووەوە کەئەوکەسەی دەیخواتەوە تەڕدەماغ دەبێ گەشەو نەشە دەیگرێ (قوس مروح): کەوانێکە تیرەکانی باش ئاراستە دەکا.

المِمْراحُ: خاوەن نیشات‌و تەڕدەماغ ٥ چاوێك زۆر فرمێسك بڕێژێ ٥ زەوییەکە زوو گیاو گژی پێ بگەیەنێ.

مَرْحَبَ فلاناً: مەرحەبای لەفلانکەس کرد پێی گوت مەرحەبا.

مَرْحَبَهُ الله: خودا خستیە خۆشییەوە.

مَرَخَ جَسَدَهُ مَرْخاً: لەشی خۆی بەڕۆن‌و شتی وا هەنوو ٥ (فهو مارخ).

مَرِخ العَرْفَجُ: درەختی عەرفەج گەڵاکەی جوان بوو قەدی بەرز بۆوە ٥ (فهو مَرِخٌ).

أَمْرَخَ العَجِينَ: ئاوی زۆر کردە هەویرەکە تا بەتەواوی شل بوو.

مَرَّخَ جَسَدَهُ: زۆری جەستە هەنو ٥ زۆری چەور کرد.

تَمَرَّخَ بالمروخ: بەچەوری‌و شتی وا جەستەی هەنوو.

الأَمْرَخ: (ثور أَمْرَخ): گایەکە پەڵەی سپی‌و سوری بەجەستەوە هەن.

المَرْخُ: درەختی (العِضاة) زوو گڕدەگرێ‌و ئاگری پێ دەکرێتەوە

لەپەندی پێشینان دا هاتووە دەڵێ: (في کل شجر نار واستمجد المرخ والعَفارُ).

المَرخُ: درەختێك رۆن‌و بۆنی زۆر بێ ٥ درەختی نەرم‌و شلك.

المِـرِّيخُ: ئەستێرەی مەریخ؛ یەکێکە لەئەستێرە گەڕۆکەکانی کۆمەڵەی خۆریی ٥ بەفارسی پێی دەگوترێ: (بەهرام) ٥ تیرێکی درێژی دوسەرە ٥ گورگ ٥ ناوی خودایەکی ئەفسانەیە بەخودای شەڕ ناسراوە.

المَروُخُ: هەرشتێك جەستەی پێ چەور بکرێ.

المَريخُ: شاخ ٥ (ك: أمْرِخَةٌ).

إمْرَخَدَّ الشَّيْئُ: شتەکە شل بۆوە.

مَـرَدَ الإنسانُ: مرۆڤەکە توغیانی کردو لەسنور تێپەڕی ٥ یاخی بوو.

مَـرَدَ علـی الـشَّيْئِ: بەشتەکە ڕاهات‌و وەگری بوو ٥ خۆی پێوەگرت.

مَـرَدَ الـشَّيْئَ: شتەکەی نەرم کردەوە، مشت‌و ماڵی کرد.

مَرَدَ الصَّبِيُ ثديَ أمـه: منداڵەکە مەمکی دایکی مژی.

مَـرَدَ فلانـاً: ناموسی فلانکەسی لەکەدار کرد.

مَـرَدَ الدابـةَ: بەخێرایی‌و تونـدو تیـژی ولاخەکەی لێ خوڕی.

مَـرَدَ المـلاحُ الـسفينةَ: کەشتییەوانەکە بەسەوڵەکە کەشتییەکەی لێخوڕی ٥ بەلەمەوان بەسەوڵ بەلەمەکەی پاڵ پێوە نا.

مَرِدَ الغُلامُ مَرَداً ومروداً ومرودةً: گەنجەکە سمێڵی هاتن ٥ کاتی ئەوەی هات ریشی بڕوێ وەلێ موی لێ نەهاتن، کۆسە بوو ٥ (فهو أمْرَدُ).

مَرِدَ الغُـصنُ: لقەدرەختەکە گەڵای پێوە نەبوو روت بوو ٥ دەشگوترێ: (شجرة مرداء): درەختی روت‌و بێ گەڵا.

مَرِدَ فلان: فلانکەس بەردەوام بوو لەسەر خواردنی خۆراکی پێکهاتە لەشیرو خورما ٥ یان خواردنی خورمای لەناو کراو ٥ خورمای لەشیر هەڵکێشراو.

مَرَّدَ الـشَّيْئَ: شتەکەی نەرم کردەوە ٥ مشت‌و ماڵی کرد ٥ لوس‌و پوسی کرد.

مَرَّدَ البنـاءَ: باڵەخانەکەی ڕێکخست‌و لەبەغ‌و کاشی کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ﴾.

مَـرَّدَ الغُـصْنَ: لقەدرەختەکەی گەڵا گوش کرد گەڵاکەی ڕنی.

مَرَّدَ للحَمَام تمريداً: شوێنی هێلکەکردنی بۆ کۆترەکە دروست کرد.

تَمَـرَّدَ الغـلامُ: کوڕە گەنجەکە سمێڵی ڕوان بەڵام ریشی نەهات‌و کۆسە بوو.

تَمَرَّدَ علی الشَّيْئِ: بەشتەکە راهاتو خوی پێوە گرت.

تَمَرَّدَ علی القوم: لەخەڵکەکە یاخی بوو.

تَمَرَّدَ علی الشَّرّ: یاخی بوو بوغرا بوو.

التِّمْرادُ: هێلانەیەکی بچوکە بۆ کۆتر دروست دەکرێ بۆئەوەی هێلکەی تێدا بکا ٥ ئەگەر بەرێکو پێکیو چین لەسەر چین دروست کراو پێی دەگوترێ: (التّماريد).

المـارِدُ: ملهوڕ ٥ عیملاق ٥ کەسێك بەکەیف خۆشی بێو بچێ ٥ بەرزو بڵند ٥ دەگوترێ: (بناء مارد).

المَرَادُ: مل، گەردن.

المَـرْداءُ: زەوی سوتەمەڕۆو خاڵی لەڕوەكو درەخت ٥ لمبەلانێك کەهیچی لێ نەڕوێ.

المَرْدُ: میوەی درەختی ئێراك بەتازەیی ٥ یان پێگەیشتویی.

المَرَدُ: تێکوشاو.

المُـرْدِيّ: سەوڵە؛ دارێکی درێژە بەلەمەوان بەهۆیەوە پاڵ بەبەلەمەکەیەوە دەنێ ٥ (ك: مرادیّ).

المُرَادُ: بەمانا (المَرَادُ)دێ ٥ (ك: مَرارید).

المِرّید: توندڕەوو سەر ڕەق.

المَـرُودُ: ئەوکەسەی دێو دەچێ بەشێوەی تەردەماخییەوە.

المَریدُ: بەمانا (المِرِّیدُ): دێ ٥ پیس‌و ڕەوشت ناشیرین‌و یاخی بوو شەڕانی ٥ (ك: مَرداء) ٥ هەروا ناوە بۆ هەر شتێك بەهەڵگلۆفتن‌و شێلان نەرم ببێ ٥ خورما بکرێتە ناوشیرەوە تا بەتەواوی نەرم دەبێ ٥ ماستاو.

المَرْدَقوش: ڕوەکێکی کشتوکاڵی عەترییە، دەرمانی لێدروست دەکرێ پێشی دەگوترێ (السَّمْسَقُ).

مَـرْدَلَ فلان: فلانکەس کردەوەکانی ڕێك‌و پێك ناکا، ئیشەکانی بە ناکامڵی جێ دێڵێ.

مَرَّ الأمْرُ أو فلان مراً ومروراً ومَمَرّاً: کارەکە روداوەکە یان فلان هات‌و ڕۆیی ٥ بەسەریدا تێپەڕی.

مَرَّ البعيرَ: حەبل‌و شتەکانی لەحوشترەکە شەتەك دان.

مَـرَّ القِرْبَةَ ونحوها: کوندەکانی پڕکردن لەئاو.

مَرَّ الشَّيْئُ: شتەکە بەتەواوی تاڵ بوو (فهو مرير).

مُرَّ بفلان مَرّاً ومِرَّةً: سفراو یان بەڵغەم بەسەر فلانکەس دا غاڵب بوو ٥ (فهو ممرور).

أمَـرَّ الشَّيْئُ: شتەکە تاڵ بوو ٥ دەگوترێ: (قد أمَرَّ هذا الطعامُ في

فمي): ئەم خواردنەم لەدەم دا تاڵ بوو (ما أمرّ فلان وما أحلى): فلاّنكەس نەتاڵ نەشیرین هیچی نەگوت ٥ (فلان ما يُمِرُّ وما يحلى): فلاّنكەس نەزیان نەسود هیچی لێ چاوە ڕوان ناكرێ.

أَمَرَّ البُرُّ: گەنمەكە مرۆری تێدا پەیدا بوو مرۆڕاوی بوو.

أَمَرَّ الشَّيْءَ: شتەكەی تاڵ كرد ٥ یان شتەكەی والێكرد بگونجێ ٥ (أَمَرَّ يدَه على الشَّيء): دەستی بەشتەكەدا هێنا.

أَمَرَّ الحَبْلَ: حەبلەكەی گشت بادا ٥ دەشكوترێ: (أَمَرَّ الأمرَ): كارەكەی قایم كرد، بنەوانی شێلا.

أَمَرَّ فلاناً: لەملی فلاّنكەسی دا بۆئەوەی بیخا.

مَارَّ الرجلَ مِراراً ومُمارَّةً: پێپیلكەی هێنایە پیاوەكە پاشقوڵی لێكرت بۆئەوەی بیخا، بەزەوی دا بدا ٥ (إمرأةٌ تُمارُّه): ژنەكەی بەگوێی ناكاو فێڵی لێ دەكا.

مَرَّرَ الشَّيْءَ: شتەكەی راخستو پانی كردەوە بەسەر زەوی دا ٥ شتەكەی تاڵ كرد ٥ وای لێكرد بگونجێو بەكاری بێ.

إمْتَرَّ عَلَيْهِ: بەسەریدا تێپەڕی.

إسْتَمَرَّ الشَّيْءُ أو الرجلُ: شتەكە یان پیاوەكە یەك ڕێبازی پەیڕەو كرد ٥ دەگوترێ: (هذه عادة مستمرة): ئەمە دابو نەریتێكی بەردەوامو نەگۆڕە ٥ دەشكوترێ: (استَمَرَّ فلان): فلاّنكەس دوای گەندەڵی ئیشو كارەكانی ساز بوونەوە.

استَمَرَّ بالشَّيْءِ: تواناى بەسەر شتەكەدا شكا ٥ دەگوترێ: (هو بعيد المُستَمَرّ): ئەو بەتواناو دەسەلاّتە بۆ دژایەتی بەربەرەكانی ٥ دەشكوترێ: (استَمَرَّ مريره): عەزمو ورەی بەرز بوو.

إسْتَمَرَّ الشَّيْءَ: شتەكە تاڵ بوو.

الأَمَرُّ: دەگوترێ: (فلان أَمَرُّ عقداً من فلان): فلاّنكەس لەفلاّن بەوەفاترو ورە بەرز ترە ٥ (وهي مُرَّى) ٥ هەروا وشەی (الأَمَرُّ): ناوە بۆ ریخۆڵەی پیسایی.

الأَمَرّان: هەژاریو پیری ٥ پیریو نەخۆشی ٥ دەشكوترێ: (لقي منه الأمرين): لەوەوە توشی دوو بەڵای گەورە بوو.

المارورة: دانەوێڵەیەكی ڕەشە تێكەڵ بەگەنمو جۆ دەبێ بەكوردی پێی دەگوترێ: (مرۆر) ئەگەر لەگەڵ گەنمو شتی وا بهاڕدرێ ناردەكە تاڵ دەكا ٥ هەروا ناوە بۆ كچۆڵەی تازە

پێگەیشتوی نەرمو شل.

**المَـــرارُ:** ڕوەكێــكی كێوییـه لـەپێری (الفصيلة المركبة)يه پێشی دەگوترێ: (المُرَيْرُ).

**المِرَارُ:** حەبل.

**المـــرارة:** زراو ٥ كێــسێكی نووســاو بەجگەرەوەیـه سفرای تێدا خـەزن دەبێو یارمەتیدەرە بۆ هـەزمكردنی چەوری.

**المَرُّ:** حەبل ٥ خاكەنازو بێڵ ٥ یان كلكه خاكــەنازو كلكــه بــێڵ ٥ هــەروا دەگوترێ: (جئته مَرّاً أو مرّين): هاتم بۆلای جارێك یان دووجار.

**المُـرُّ:** پێـچەوانەی شـیرینییه ٥ جـۆرە صمغو جەوییەكـه لـەدرەخت دێتـه دەرەوە وەكـــوو بنێــــشته تـــاڵ، دەرمانێـــكی باشــه بــۆ كۆكــه، بۆكەسێك دوپشك پێوەی دابێ، هەر وا بـۆ قەلاچـۆكردنی كرمـی نـاو ریخۆڵــه باشـترین دەرمانــه.المُـرّه: جارێـك ٥ (لقيتـه مَـرَّةً وذات مَـرّةٍ) ٥ هەروا دەگوترێ: (لقيته ذات المِرار): زۆرجار تشی بووم.

**المِرَّةُ:** عەقڵ، یـان زۆر عـاقڵی ٥ عـەقڵو ژیـــری ٥ هێـــزو توانـــا ٥ قورئـــان دەفـەرموێ: ﴿ذُو مِـرَّةٍ فَاسْـتَوَى﴾ ٥ هەروا ناوە بۆ گشت بـادانی حـەبلو شتی وا ٥ بەڵغەمو شتی وا.

**المُـرَّةُ:** تـاڵ، پێـچەوانەی شـیرین ٥ (أبـو مُرّة): نازناوی شەیتانه.

**المُرِّيُّ:** جۆرە پێخۆرێكه.

**المَريـرُ:** زەوی سـوتەمەڕۆو روتـەنو بـێ ڕوەكو درەخــت ٥ حــەبلی تونــد بـادراو (زۆر بـادراو) ٥ عەزیمـەتو سـوور بـون لەسـەر شـت ٥ (رجـل مرير): پیاوی بەهێزو خاوەن عەزمو وره ٥ (أمرٌ مَرير): كاری توندو تۆڵ.

**المُرَيْــراءُ:** بـەمانا (المــارور)دێ واتــه دانەوێڵەی مرۆر.

**المَرِيرَةُ:** تواناو هێـزی حـەبل ٥ عیزەتـی نەفسو نەفـسی بـەرزی عەزیمـەتو سووربوون لەسەر شت ٥ دەگـوترێ: (استمرت مريرته على كذا): سـوور بـــوو لەســـەر ئـــەو كـــارەو وورەی دانەبەزی.

**مَرَزَ جِلْدَهُ مَـرْزاً:** نەقورچكی بەنەسپایی لەپێـــستی گـــرت ٥ بـــە قـــەراخی پەنجەكانی نەقورچكی لـێ گـرت نـەك بەنینۆكی.

**مَـرَزَ الرجـلَ:** ڕەخنـەی لەپیاوەكه گـرت ٥ بەدەست لەپیاوەكەی دا.

**مَــــرَزَ الـصَّبِيُّ ثـدي امـه:** مندالّەكــه بەپەنجــەكانی گــۆی مــەمكی دایكــی هــەلگلۆفت لـەكاتی شـیر خـواردنی دا.

**مَرَّزَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بڕی دوولەتی کرد.

**مَـرَّزَ الـشرابَ:** تـامی شـەرابەکەی کـرد ٥ چەشی کرد.

**إمْتَرَزَ من ماله مِـرزةً:** دەسـتی گەیشتە ماڵەکەی توانی سودی لێ ببینێ.

**إمْتَـــرَزَ شــــريكَهُ:** مــاڵو ســامانەکەی لەشەریکەکەی جیاکردەوە.

**المَرْزُ:** بەنداو ٥ (ك: مروز).

**المَرْزَةُ:** پارچەی شت.

**المَرْزَتان:** ئەو دو تۆقلەی لەژور نەرمایی گوێـــچکەوەیە ٥ دەگــــوترێ: (أذن مليحة الشحمتين والمرزتين).

**المَرْزُبــان:** ســەرهەنگ ٥ ســەرۆك ٥ (ك: مرازبة)یە.

**مَرَسَ حَبْلَ البـكرة:** حـەبلی خولخلۆکەکە کەوتە لایەکیەوە.

**مَـرَسَ التَمْـرُ في المـاء:** خورماکـەی لـەناو ئاودا هەڵیشێوت بۆنـەوەی بتوێنـەوە ٥ دەگوترێ: (مَرَسَ الدواءَ والخُبْزَ في الماء): دەرمان یان نانەکەی کردە ناوئاو.

**مَرَسَ الصَّبِيُّ إصْبَعَهُ:** منداڵەکە پەنجەی خۆی مژی.

**مَـــرَسَ يـــده بالمنـــديل:** دەســتی بەدەســتە سڕەکە سڕیەوە.

**مَرِسَ فلان مَرَسـاً:** فلانکەس تونـدو تـۆڵ بوو لەچارەسەری کێشەکان.

**أمْـــرَسَ حبـــل البكـــرة:** حـــەبلی خولخلۆکەکـــەی خـــستەوە شـــوێنی تایبەتی خۆی.

**مارَسَ الشَّيْءَ مِراساً وممارسةً:** چارەسەری شـتەکەی کـرد ٥ بەرامبـەری کـردو بەگژی دا چۆوە ٥ دەگـوترێ: (مارس قِرْنَهُ) ٥ (ومارس الأمورَ والأعمال).

**إمْتَــرَسَ الخطبــاءُ:** وتارخوێنــەکان زۆر درێــژەیان بــەوتاردا ٥ دەشــگوترێ: (امترســت الألــسن في الخــصومات): لەکێـشەو نیـزاع دا دەمیـان تێـك ژەنیو کەوتنە قسە بەیەك گوتن.

**إمْتَـــرَسَ بالـــشَّيْءِ:** دەســـتی وەردایـــە شتەکە.

**تمـــارَسَ القـــومُ في الحـــرب:** خەڵکەکــە لەشەڕدا لێکیان دا.

**تَمَرَّسَ بالشَّيْءِ:** خۆی لەشتەکە خشاند ٥ لێی ڕاهاتو فێری بوو.

**تَمَرَّسَ بالطيب:** بۆنی خۆشی لەخۆی دا.

**تَمَرَّسَ بدينـه:** گاڵتـەی بـەئایینی خـۆی کرد.

**تَمَرَّسَ بالخـصومات:** بەکێـشەو نیـزاع ڕاهاتو خوی پیانەوە گرت.

**تَمَرَّسَ البعيرُ بالشجرة:** حوشترەکە جار دواجـــار لەگـــەڵای درەختەکـــەی خوارد.

**الأمْرَسُ:** (وجه أمرس): دەمو چاوی بـێ خێرو بێر.

مــارِسُ: لەئەفــسانەی كــۆن دا نــاوی خوداوەنــدی حەربــە، واتــە: نــاوی (مــرّیخ)ە ٥ هـەروا نـاوە بـۆ سـێیەم مانگی سالّی رۆمی، پێشی دەگوترێ ئازار واتە مانگی نەورۆز.

المارســـــتان: خەســـتەخانە، شـــوێنی چاكبوونەوەی نەخۆش.

المِـراسُ: دەگـوترێ: (فـلان ذو مِـراس): فلانكـەس خـاوەن صـەبرو خـۆگرو بەهیمەتە.

المَراسَةُ: هێزو توانا.

المَــراسُ: خــاوەن هێــزو توانــاو ئــیش لەدەست هاتو.

المَرْسُ: رۆیشتنی بەردەوام.

المَــرِسُ: تێــكهەلاتوو قــالبو لەشــەڕو جـەنگ دا ٥ دەشگوترێ: (هـم علـى مــرس واحــد): ئـەوان لەســەریەك تەبیاتن.

المَرَسَةُ: حەبل ٥ (ك: مَرَسٌ وأمْراسٌ).

المَــريسُ: تێــكوشاو ٥ خورمـای لـەئاودا تواوە.

المُمارَســــَةُ: مامەلّــەكردنو كــڕینو فرۆشتن بەبێ مەزاد.

مَرَشَ الماءُ مَرْشاً: ئاوەكە ڕەوان بوو جاری بوو.

مَرَشَ الشَّيْئَ أو الجِلدَ: شتەكەی لەدەست دەرهێنا.

الأمْرَشُ: مرۆڤێك میوەی زۆر هەبێ.

المُراشَةُ: دەگوترێ: (لـي عنـده مراشـة): مافێكی كەمم لایەتی.

المَرْشُ: زەوییەك باران ڕوەكەی روشاند بـێ ٥ بـەلافاو ئـاو لەخۆنــەگرێ ٥ بناری كێوو پێدەشت ٥ چالێك ئاوی لەبەر بڕواو هێدی هێدی بەزەوی دا بلاوبێتەوە.

المَرْشـاء: حـەیوانی زێنـە خـرۆ ٥ زەوی گیاوو گژاوی.

مَرَصَ الثَّدْيَ مَرْصاً: بەپەنجە گۆی مەمكی هەلگلۆفت.

مَرِصَ فلان: فلانكەس پێشكەوت.

تَمَـرَّصَ القِـشرُ عَـنْ الـشعير: توێـكلّو سۆیەكە لەجۆیەكە جیابۆوە.

مَــــرِضَ مَرَضَــــاً: نــەخۆش كـــەوت ٥ تەندروستی تێكچو.

أمْرَضَ فـلان: فلانكـەس بـوو بـەخاوەن نەخۆشی.

أمْـــرَضَ القَـــومُ: خەلكەكــە ولاخو ئاژەلّەكانیان نەخۆش بوون.

أمْــرَضَ فــلان: فلانكــەس رای راســتی دەربڕی.

أمْـرَضَ فلانـاً: فلانكەسـی بەنەخۆشـی بینــی یــان نەخۆشــی خــست ٥ دەگوترێ: (امـرض الله فلانـاً): خـودا فلانكەسی نەخۆش خست.

مدية
مشط
مالج او بالج
مشط القدم
مكروسكوب
موسى
مهد
متر
مكوك
مخل
مطرة
مغنطيس
مماس المنحني
مرارة
معدة
مر
اشكال مماسات
تمثال
مشمش
مرجان
ملول
مسك الروم
مندرين
قصب المص
موز
مردقوش
امسوخ
مسكبة
مرجان
مانجرو
مبس
مصطكى
موركس
مالك الحزين
مرزة
مالوش
مشط
تمساح
مموث
مرعة
ماعز
مرميس

مارَضْتُ رأي فيك: دەربارەی تۆ فێڵم لەخۆم کرد.

مَرَّضَ في الأمر: لەکارەکەدا کەمتەرخەم بوو بەباشی ئەنجامی نەدا.

مَرَّضَ في حاجتي: بەتەمبەڵیو نابەدڵی بۆ ئیشەکەم هەڵسوڕا.

مَرَّضَ في كلامه: قسەکەی دوبارە کردەوە قسەکەی بەبێ بناغە لەقەڵەم دا.

مَرَّضَ المريضَ: بەباشی نەخۆشەکەی دەرمان کرد.

مَرَّضَ البُرَّ: گەنمەکەی بڵاو کردەوە ◦ پرژاندی.

تمارَضَ: خۆی بەنەخۆش لەقەڵەم دا.

تمارض في أمره: لەکارەکەی دا لاواز بوو کەمتەرخەم بوو.

التمريض: خزمەتکردنی نەخۆشو دابینکردنی ◦ پێویستیەکانی بەگوێرەی ڕێنومایی پزیشك ◦ پیشەی سستەریی.

المُراضُ: نەخۆشییەکە توشی میوەدەبێو خراپی دەکا ◦ دەیفەوتێنێ.

المَرْضُ: شكو گومان.

المَرضُ: نەخۆشی، هەردیاردەیەك شتی زیندو لەسنووری ساغو سەلامەتی لابەرێ ◦ یان نەهێڵێ حەقو راستی ببیسێ.

المَريضُ: کەسێك نەخۆشی پێوەبێ یان کەمئەندامیو لادان لەحەقی پێوە دیاربێ ◦ دەگوترێ: (قلب مريض): ئایین سست ◦ ئایین لاواز ◦ (رأى مريض): ڕای لاواز ◦ رای هەڵەو ناڕاست ◦ (ريح مريضة): ڕەشەبای گەرم ◦ یان کزەبا ◦ بای بێ هێز ◦ (ليلة مريضة): شەوی بێ روناکی ◦ (أرض مريضة): وڵاتێك جێگای دانیشتوانەکەی تێدا نەبێەوە ◦ یان وڵاتێك جێگای دانیشتوانەکەی تێدا نەبێتەوە ◦ یان وڵاتێکی بێ یاساو پڕ ئاشوبو تەنگو چەڵەمەبێ ◦ (شمس مريضة): خۆر نەگەر بەڕونی دەرنەکەوێ، بەهەورو تەمو مژ داپۆشرابێ.

المِراض: نەخۆش.

المُمَرِّضُ: کەسێك کاروباری نەخۆش بەڕێوەبەرێو پێداویستیان بۆدابین بکا بەگوێرەی ڕێنومایی پزیشك.

المَمْرُوضُ: نەخۆش.

مَرَطَ الرجلُ مَرْطاً ومُرُطاً: پیاوەکە پەلەی کرد.

مَرَطَتْ بە أُمُّهُ مَرْطاً: دایکی ئەوی بەوەلەد هێناوە.

مَرَطَ الشَّعْرَ أو الريش أو الصوفَ عَنْ الجسد:

مویان پەڕو پۆڵ یان کوڵك و خوری لەجەستەی هەڵكەند.

مَرَطَ فلاناً: ئەزیەتی فلانكەسی داوە.

مَـرَطَ الـشَّيْءَ: شـتەكەی كـۆكردەوە ٥ دەگـوترێ: (فـلان يَمْـرُطُ مايجـده): فلانكـەس چـی دەسـت بكـەوێ كـۆی دەكاتەوە.

مَرِطَ فلان مَرَطاً: فلانكەس موی جەستەی تەنك بوو.

مَرِطَ الريشُ عَنْ السهم: پەڕەكە لەتیرەكە بووەوە.

أمْرَطَ الشَّعْرُ: قژەكە كاتی ئەوەی هات هەڵوەرێ.

أمْـرَطَ النخلـةَ: دارخورماكـە خورمـا نەگەیشتووەكانی هەڵوەراندن (فهي مُمْـرِط) ٥ دەشـگوترێ: (امْرَطَـت النَاقَـةُ): حوشـترەكە بەنـەكاملی بێـچوەكەی فـڕێ داو تـوكی لێنەهاتبو.

مارَطَـهُ مُمارَطَـةً: تـوكی هەڵكەنـد، مووەكانی كنەكردن.

مَـرَّطَ الـشَّعْرَ: بـۆ زێـدە ڕۆیـی لـەمانای (مَرَطَ)دێ.

مَـرَّطَ الثـوْبَ: قـۆڵ و فەقیانـەی كراسەكەی كورت كردن.

إمْتَـرَطَ الـشَّيْءَ مـن يـده: شـتەكەی لەدەست فڕاند ٥ لێی دزی.

إنْمَرَطَ الشَّعْرُ وإمَّرَطَ: قژی هەڵوەرین.

تَمَـرَّطَ الـشَّعْرُ: قـژی هـەڵوەرین ٥ دەگـوترێ: (تمرطـت لحيتـه): مـوی ڕیشی هەڵوەرین.

تَمَرَّطَ الذئْبُ: گورگەكە تـوكی هەڵدا ٥ توكی هەڵوەری.

المُراطَةُ: ئەو موو كوڵكەیە كەلەجەستە هەڵدەوەرێ بـەهۆی شانەكردن یـان هەڵكەندن.

المِرْطُ: پۆشاكێكە لەئاوریشم یان خوری یان كەتان ئافرەت سەرو ملی خۆی پێ دادەپۆشێ.

المَرْطاءُ: درەختـی مـەرەطاء كـە گـەڵای پێوە نەبێ.

المُرَيْطاءُ: نێوان ناوك و موسڵدان.

المُرَيْطـاوَان: دوو ڕەگــن لەنــەرمایی گەدەدان.

المَرِيطي: ئالۆ؛ دووپارچە گۆشتی خـڕن دەكەونە ئەملاو ئەولای قورگەوە.

مَرْطَـلَ المطـرُ فلانـاً: بـاران فلانكەسـی تەڕكرد.

مَرْطَلَ العملَ: درێژەی بەئیشەكەدا.

مَرْطَلَ فلانـاً بـالطين وغـيره: فلانكەسـی قـوڕاوی كـرد ٥ قـوڕی تێهەڵـسو ٥ دەشـگوترێ: (مَرْطَـلَ ثوبَـهُ ومرطـل عِرْضَه): پۆشاكەكەی قوڕاوی كـرد ٥ ناموسی لەكەدار كرد.

مَـرِغَ رأسَـهُ بالـدهن: سـەری داهێنـاو بەشانەی کرد.

مَرِغَ المكانُ والوادي: شوێنەکە یان شیوەکە گیاو گژی زۆر بوو، بەپیتو بەرەکەت بوو.

مَرِغَ فلان: فلانکەس کەوتە هەرزانییەوە ژیانی خۆش بوو.

مَرِغَ مَراعةً: نازو نیعمەتی بۆدەستە بەر بوو.

أمْرَغَ المكانُ والوادي: بەمانا (مَرِغَ)دێ.

أمْـرَغَ القـومُ: خەڵکەکە توشی زەوی بەپیتو بەرەکەتو ژیانی خۆشو هەرزانی بوو.

أمْرَعَتِ الأرضُ: زەوییەکە مەڕو ماڵاتی ناوی تێریان خوارد چونکە لەوەڕی باشو زۆری تێدایە.

أمْرَغَ رأسَهُ بـدهن: زۆری ڕۆن لەسەری دا.

تَمَـرَّغَ: پەلـەی کـرد ٥ هـەوڵی پەیداکردنی لەوەڕی دا.

الأمْرُوعَـةُ: (أرض امروعـة): زەوییـەکی بەپیتو بەرەکەتە.

المِراعُ: بەزو پیو.

المَرْعُ: لەوەڕ ٥ (ك: أمْرُوغ وأمراع).

المَرِعُ: (رجل مَرِعٌ): پیاوێـکە لەلـەوەڕی باش دەگەڕێ بۆ ئاژەڵەکانی.

المَريـعُ: زەوی پـڕ گیـاو گـژ ٥ بـارانی هـەرزانی ئـاوەڕ ٥ دەگـوترێ: (غیـث مریـع): بارانێـکە بـاش گیـاو گـژ دەڕوێنێ ٥ زەوییەکە والێدەکا گیاو گژی باش بڕوێنێ.

المِمْرَاعُ: بەمانا (المَريعُ)دێ.

مرغت السـائمة العُشْبَ مرغـاً: ئاژەڵە بـــەر هەڵـــدراوەکان هـــەموو گیاوگژەکەیان خـوارد ٥ دەشگـوترێ: (مرغ الحيوان في العُشبِ): ئاژەڵەکان لـەناو لەوەڕەکـە دا مانـەوەو تێیـدا لەوەڕان.

مَرِغَ عرضَهُ مَرِغاً: پیس بوو، شتی پیسی پێوەنووسا تێکەڵی بـوو ٥ (فهـو أمْـرَغُ وهي مَرْغاء).

مَـرِغَ شـعره: قـژی ڕۆنەکـە یـان بـاش پێکەوت ٥ (فهو مَرِغٌ).

أمْـــرَغَ: نوســـتو ئـــاو لەهـــەر دوو لاشەویلەی هاتەدەر ٥ (کەفی چاند) ٥ زۆرقسەی بێ جێو ڕێی کردن.

أمْـــرَغَ العجـــينَ: زۆری ئـــاو کـــردە هەویرەکـەوە بەجۆرێـک نـەیتوانی وشکی بکاتەوە (توندی بکاتەوە).

أمْـرَغَ عرضَـهُ: حـەیاو نامووسـی خـۆی برد.

مارَغَـهُ بـالتراب: لـەقوڕی هەڵـشێلا، لەقوڕی هەڵسوو.

مَرَّغَهُ في الـتراب: لـەقوڕی وەردا، لـەناو

قوڕدا ئەمدیو ئەو دیوی کرد.
مَـرَّغَ العِـرضَ: ناموسی بـرد، ناموسـی لەکەدار کرد.
مَـرَّغَ فلانـاً: فلانکـەس جـوان قـژی چەورکردن، بەتەواوی رۆنی لێدان.
تَمَرَّغَـت السـائمة: ئاژەڵەکـە زۆر لـەناو لەوەڕگادا مایەوە.
تَمَـرَّغَ الحیـوان: ئاژەڵەکـە ئـاو لـەدەمی هاتە خوار.
تَمَرَّغَ فلان: فلانکەس خۆی پاك ڕاگرت، نەیهێشت کەسایەتی تووشی عەیبو خـەوش ببـێ ٥ خـۆی شـشتو دەمو چـاوی ئـارایش دا ٥ لـەتاو ئـازارو ئەشکەنجە تلاوتلی کرد.
تَمَرَّغَ فِي التراب: لەقوڕو لیتەدا گەوزی، ئەمـــدیوو ئـــەو دیـــوی کـــرد ٥ دەشگوترێ: (تَمَرَّغ في الرزائل، تَمَرَّغ في النعیم).
تَمَرَّغَ فِي الأمر: لەکارەکەدا ڕاڕاو دوو دڵ بوو.
تَمَـرَّغَ علـى فـلان: لەسـەر فلانکـەس مایـەوە ٥ لەسـەر فـلان وەسـتاو مۆڵەتی دا.
المَرَاغُ: شوێنی گەوزینی ولاخو ئـاژەڵ ٥ لەحەدیث دا هاتووە: (مَـراغ دوابهـا المِسْك).
المَرَاغَة: بەمانا (المَرَاغ)دێ ٥ هەروا نـاوە بۆ دێڵەکەر.
المَرْغ: تفـو لیكـو چڵم ٥ (المرغة): بـاغی پـڕدارو درەخـت ٥ قـژ چـەورکردنی تەواو.
المِمْرَغَةُ: ریخۆڵە کوێرە.
مَـرِقَ السَّـهْمُ مـن الرمیـة مروقـاً: تیرەکـە بەتەوژم لەکەوان دەرچوو.
مَرَقَ من الدین: لەئایین دەرچوو.
مَرَقَ في الأرض: بەناوی دا رۆیشت گەشتو گوزاری کرد.
مَـــرَقَ القـــدر مَرَقـــاً: شـــۆرباوی ناومەنجەڵەکەی زۆر کرد.
مَـرَقَ الـصوف والـشَّعْرَ مـن الجلـد: خـوری مـــووی لەپێـــستەکە خۆشـــکراوەکە هەڵکەند.
مَرَقَ الصبغ من العصفر: ڕەنـگو بۆیـەی لەگوڵە زەردە دەرهێنا.
مَرَقَ فلانـاً: بـەخێرایی زەبـری کاریگـەری لەفلان دا.
مَرِقَت البیضة مرقاً: هێلکەکە پیس بوو بووە وەبەخوێنو ئاو.
مَرَقَـت النخلـة: بـەری دارخورماکـە هەڵوەری دوای ئەوەی پێگەییشت.
أمْرَقَ: شەرمگای خۆی دەرخست.
أمْرَقَت النخلـة: دارخورماکە بەرەکەی پێگەیی و هەڵوەری.
أمْـرَقَ الجلـد: پێـستە خۆشـبوەکە کـاتی

ئەوەی هاتووە مووەکانی بڕندرێنەوە.

أَمْرَقَ القِدرَ: بەمانا (مَرَقَ القدر)دێ.

مَرَّقَ القِدْرَ: بەمانا (أَمْرَقَ)دێ.

مَـرَقَ الثـوبَ: قوماشـەکە بـەمادەی عوصفور ڕەنگ کرد.

إِمْتَـرَقَ الـشَّيْئُ: شـتەکە بـەخێراییو بەتـەوژم قەبارەکـەی بـڕی، مەسـافەکەی بـڕی ٥ دەگـوترێ: (إِمْترق من البيت): بەخێرایی لـەماڵ هاتە دەر.

إِمْتَرَقَ الولدُ مـن بطـن أمـه: زارۆکەکە بەئاسـانی لەسـکی دایکـی هاتـەدەر دەشـگوترێ: (إِمْتَرَقَـت الحمامـةُ مـن الكـوة): کۆترەکـە بـەگورجی لەکونەکە هاتەدەر.

امترَقَ السَّيْفَ مـن غمـده: شمـشێرەکەی خێرا لەکالان دەرهێنا.

إِمَّرَقَ وانْمَرَقَ الرجلُ: پیاوەکە شەرمگای دەرکەوت.

إِنْمَرَقَ الشَّعْرُ: قژەکە بڵاو بوو هەڵوەری بەهۆی نەخۆشی یان بـەهۆی شتی ترەوە.

تَمَرَّقَ الثوبُ: قوماشەکە قبوڵی ڕەنگـو صوبغەکەی کرد.

المـارق: لـەئایین دەرچوو ٥ هەڵـگەڕاوە لـەئایین ٥ هەرشتێـك شتێـکی تـر ئەمدیواودیو بکاو نەنوشتێتەوە.

المَراقُ: بڕوانە مادەی (رقق).

المُراقـَـةُ: هەرشتێـك لەشتێـکی تـر هـەڵوەرێ ٥ ئـەوەی هەڵدەکێـشرێو هەڵدەکەنـدرێ لـەخوریو مـوو یـان لەوەڕ.

المَرِيقُ: گیا عصفور (گوڵە زەردە).

المَرْقُ: پێست کـە بۆگـەن بکا توکەکـەی لـێ بڕندرێتەوە ٥ خوری شیکراوەو بـە شـە کـراو ٥ خـوری مـەڕە لـەڕو نـەخۆش ٥ پـشکوتنی گـوڵ ٥ دەشگوترێ: (أصابه ذلك في مَرْقِـك): بەهۆی تۆوە ئەوەی توش بوو.

المِرْقُ: خوری بۆگەن.

المَـرَقُ: شـۆرباوی چـەور (ئـاو گۆشـتی تێبکرێو بکوڵێندرێ).

المَرْقـَةُ: خـوری لەسـەرەتای ڕنینـەوەی لەپێـستەکە ٥ ئـەو زێـدە گۆشـتەی بەپێـستەوە دەمێنێتـەوە دوای گـورونی جیاکردنـەوەو دامـاڵینی لەگۆشتەکە ٥ پێستی دەباغکراو.

المُرُوقُ: پرژو چقڵو چاڵی گوڵ.

المِمْـراقُ: کەسێـك خـۆ لەشـت هـەڵقورتێنێو لەهـەموو دیزەیـەك ئەسکوێ بێ.

المُمْـرِقُ: گۆشـت کـە چـەوری کـەمی تێدابێ.

مَرْمَـرَ فـلان: فلانکـەس رقـی هەڵسا.

مَرْمَرَ الماءَ: ئاوەكەی والێكرد بەسەر زەوی دا بڕوا.

تَمَرْمَرَ الجسمُ: جەستەی لەرزی حەجمینی لێ بڕا.

تَمَرْمَرَ فلان على أصحابه: فلانكەس بوو بە ئەمیرو گەورە بەسەر هاوەڵەكانی دا.

المُرامِرُ: كەسێك خاوەنی جیسمی نەرمو نیان بێ.

المَرْمَرُ: بەردی روخام (مەرمەڕ) ٥ بەردێكە بۆ بیناسازی بەكاردێ بۆ جوانیو رازاندنەوە.

المَرْمَرَةُ: پارچە مەرمەڕ ٥ بارانی زۆر.

المَرمَريسُ: شتی لوسو رەقو پتەو ٥ (داهیة مرمریس) بەلای گەورەو ترسناك ٥ ملدرێژ.

مَرَنَ الشَّيْئُ مرانةً ومرونةً: شتەكە لەحاڵەتی رەقیەوە گۆڕدرا بۆ حاڵەتی نەرمی ٥ دەشگوترێ: (مَرَنَ ثوبُهُ) پۆشاكەكەی نەرمو سفتو لووس بوو.

مَرَنَتْ فلان على العمل: دەستی فلانكەس لەسەر ئیشكردن راهات دەستی رەقاص بوون ٥ دەشگوترێ: (مَرَنَ وجهه على الأمر): شەرمی نەكرد بۆ كردنی كارەكە، بێ چاوو روبوو.

مَرَنَ الجلدُ مرناً: لەسەر قسەكردن راهاتو شەرمی نەكرد.

مَرَنَ من عدوه: لەترسانو لەبەر لاوازی لەبەر دوژمنەكەی هەڵات.

مَرَنَ به الأرضَ: بەزەوی دادا، بەزەوی كێشا.

مَرَنَ بعيرَهُ: لای خواروی قاچی حوشترەكەی چەوركرد بۆئەوەی نەرم ببن.

أَمْرَنَ الرجلُ بالقول: پیاوەكە قسەكانی نەرم كردنو بەهێواشی دوا.

مارنت الناقةَ ممارنةً ومراناً: حوشترەكە شیرەكەی وشك بوو.

مَرَّنَ الشَّيْئَ: شتەكەی نەرم كردەوە.

مَرَّنَ فلاناً على الأمر: فلانكەسی لەسەر كارەكە راهێنا ٥ دەشگوترێ: (مَرَّنَ وجْهَهُ على الخِصام): روكراوەو بێ چاوو رو بوو بۆ كێشە نانەوە دژایەتی یان سوالكردن ٥ هەروا دەگوترێ: (انه لَمُمَرَّن الوجه): ئەو روقایمو بێ چاوو رووە.

مَرَّنَ به الأرضَ: بەزەوی دادا، خستیە سەرزەوی.

تَمَرَّنَ الشَّيْئُ: شتەكە نەرمو نیان بوو.

تَمَرَّنَ على الشَّيْئ: راهێنانی لەسەر شتەكە كردو فێری بوو.

المتَمَرِّن: راهێنەر ٥ یان (المُتَمَرَّن): راهێندراو كەسێك ماوەیەك

خەریکی فێربوونی کارێك بێ.

**المُرّانُ**: رمبی ڕەق و پتەو ٥ دەگوترێ: (تطاعنوا بالمُرّان): بەڕمبی پتەو شەڕیان کرد.

**المَرْنُ**: چەرمی نەرمکراو ٥ فەروە ٥ لاتەنیشت و ئەملاو ئەولای شت.

**مَرْنا الأنف**: ئەملاو ئەولای لوت.

**المَرَن**: ڕەگێکە لەدیوی ناوەوەی قاچی پێشەوەی حوشتر ٥ (ك: أمران) ٥ (أمران الذراع): ڕەگەکانی باسك.

**المَرِنُ**: ڕەوشت و داب و نەریت ٥ حاڵ و وەزع.

**مَرِهَتْ عینُه مَرَهاً**: چاوی کلی تێدا نەبوو ٥ یان چاوی توشی نەخۆشی بوو.

**الأمْرَهُ**: (سراب أمْرَهُ): تراویلکەی سپی کە هیچ خاڵی ڕەشی تێدانەبن.

**المَرَهُ**: نەخۆشی چاو.

**المَرِهُ**: (رجل مَرِهُ الفؤاد): پیاوێکی دڵ نەخۆشە.

**المَرْهَاءُ من النعاجُ**: مەڕو بەرانی زۆر سپی ٥ زەوی کەم دارو ڕوەك.

**المُرْهة**: سپیایی کەشتی تری تێکەڵاو بێ ٥ چاڵێك ئاوی بارانی تێدا کۆبوبێتەوە.

**مَرْهَمَ الجُرحَ**: مەرهەمی خستە سەر برینەکە.

**المَرْهَمُ**: گیراوەیەکی چەورە زۆر جۆری هەیەو بۆ زۆر برین و هاوسان و درزی جەستە بەکاردێ ٥ بەکوردی پێی دەڵێن مەڵحەم.

**المَرْوُ**: ڕوەکێکی بۆنخۆشە، چەند ناوێکی تریشی هەیە وەکوو (الخربنا، حبق الشیوخ) ٥ جۆرە بەردە ئەستێیەکە ئاگری لێ دەبێتەوە.

**المَرْوَةُ**: کێوێکە لەمەککە بەرامبەر کێوی صەفا.

**مَرَى الفرسُ مَرْیاً**: ئەسپەکە سمکۆڵی کرد یان قاچی بەسەر زەوی ڕاکێشا بەهۆی شکان و شتی واوە ٥ دەگوترێ: (مری الفرسُ بیدیه).

**مَرَى الشَّیْءَ**: شتەکەی دەرهێنا.

**مَرَى الفَرَسَ**: ئەسپەکەی تاودا بۆئەوەی بزانێ تاچەند ئازاو بەتوانایە بۆغاردان و هێزی ڕۆیشتنی چەندە ٥ دەشگوترێ: (مریتە فمادرّ): هەوڵم دا قەناعەتی پێ بکەم بێ سود بوو.

**مَرَى الریحُ السحابَ**: بایەکە وایکرد هەورەکە باران ببارێنێ.

**مَرَى فلاناً حقه**: ئینکاری مافی فلانی کرد.

**مَرَى فلاناً الناقة ونحوها**: حوشترەکە شیری دا.

**أمْرَى الدَّمَ**: خوێنی دەرهێنا.

ماراه مِراءً ومُمَارةً: كێشەو دەمە دەمێی لەگەڵ کرد.

مـــاری فلانـــاً: پێـــچەوانەی ویـــستی فلانکەسی کـرد فـرتو فێڵی لەگـەڵ دا ئەنجام دا.

إمْتَرَى في الشَّيْئِ: شتەکەی دەرهێنا.

إمــترت الــريحُ الــسحابَ: رەشـەبایەکە هەورەکـەی والێـــکرد بـارانی لـێ بباریێ.

إمْتَرَى الناقَةَ: حوشترەکەی دۆشی.

تَمارى القومُ: خەڵکەکە کێشەو نیزاعیان بەرپاکرد.

تَمــارى فِي الــشَّيْئِ: گومـانی لەشـتەکەدا هەبوو.

تَمَـــرَّى بالـــشَّيْئِ: خـــۆی بەشــــتەکە رازاندەوە.

المَارِيَـــةُ: مانگـا کـە گۆلەکـەی هـەبێ ٥ هــەروا (ماريـــة) نـــاوی ئافرەتێـــکە بـــەناوی ماریـــای کـــچی ئەرقـــەم ٥ لەپەندی پێشینان دا هاتووە دەڵێ: (خذها ولو بقرطي مارية): ئەوشـتە هـــەڵبگرەو بیکـــە بـــەماڵی خـــۆت تەنانـــەت ئەگـــەر بـــەجوتگوارەی ماریەش بێ (واتـە بەهـەر نرخێـك بێ).

المــارِيُّ: مانگــای ســپی ٥ دەرپێیـــەکی لـــەخوری دروســـتکراوو خەتخـــەت ئـــاوکێشو ئاودابەشـــکەر لـــەپێی دەکـــرد ٥ هـــەروا نـــاوە بـــۆ ڕاوچـــی قـــەتێ، ئەوکەســـەی باڵنـــدەی قـــەتێ ڕاودەکا.

المَارِيَّـــةُ: قـــەتێی قەڵـــەوو خوبـــاب ٥ ئافرەتی پێست سپی.

المِرْيَةُ: کێشەو دەمـە دەمـێ ٥ دەگـوترێ: (مافيه مُرْيَة) هیچ گومانی تێدانیە.

المَرِيُّ: حوشتری شیر زۆر ٥ ئـەو ڕەگـەی پڕدەبـــێو شـــیری لێـــدێ ٥ (ك: مرايا)یە.

المُمْرِى: ڕاستو ڕێك ٥ دەگـوترێ: (أمـر مُمْرٍ): کاری ڕاست.

مَـزَجَ الـشرابَ ونحـوه مَزْجـاً: شـەرابەکەی تێـکەڵ کرد بەشتی تر.

مَزَجَ فلاناً على صاحبه: فلانکەسی هـەڵنا بۆ دژایەتی کردنی هاوەڵەکەی.

مَازَجَـــهُ: تێـــکەڵاوی کـــرد ٥ شـــانازی بەسەردا کرد.

مَـزَجَ الـسنبلُ: گوڵە ڕوەکەکە لەحاڵەتی سەوزییەوە چووە سەر حاڵەتی زەردی.

تَمـــازَجَ الـــشرابُ والمـــاءُ: شـــەرابو ئـــاو تێـــکەڵاو بـــوون ٥ دەگـوترێ: (تمـازَجَ الزوجان تمازج الماء والصهباء).

المِزاجُ: ئەوەی شەرابی تێکەڵ دەکـرێ ٥ هـــەر دووشـــت تێـــکەڵ بکـــرێن بەهەریەکێکیان دەگـوترێ: (مِـزاج)

٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا﴾ ٥ هەروا وشەی (مَزَاج) بریتییە لەئامادەباشییەکی تایبەتی جەستەیی عەقلێ، مرۆڤی رابردو سەردەمی کۆن پێیان وابوو کەحالەتی (مِزَاج) لەوەوە پەیدادەبێ کە لەجەستەدا یەکێك لە چوار عەنصورەکان (خوێن، سفراو، مادەی ڕەش، بەلغەم) ڕێژەکەی لەجەستە دا یاد بکا ٥ وەلێ زاناکانی سەردەمی پێشکەوتنی زانست ئێستاشی لەگەل دا بێ هەرچەندە پێیان وایە میزاجەکان لەئاکامی کارلێك و کاریگەرە جەستەییەکان پەیدا دەبن بەلاّم لەژمارەی میزاجەکان و ناوەکانیان رای جیاوازیان هەیە.

**المَزْجُ:** (شراب مَزْجٌ): شەرابی تێکەلّ کراو بەشتی تر.

**المِزْجُ:** هەنگوین ٥ ئەو ئاوەی تێکەلّی شەراب دەکرێ ٥ بادامی تالّ.

**المَزَّاجُ:** (رجُلٌ مَزَّاجٌ): پیاوێکی بەچەپو گوپو درۆزن و ڕاڕا، هیچ کاتێ لەسەر ڕەوشتێك بەردەوام نابێ.

**المَزِيجُ:** بادامی تالّ، شەراب کە تێکەلّ بێ لەچەند شتێك.

**مَزَّجَ مَزْحاً ومزاحاً:** گالّتەو سوعبەتی کرد.

**أَمْزَجَ الكرمَ:** کەپری بۆ دارمێوەکە کرد.

**مازَحَهُ مِزاحاً ومُمازحةً:** گالّتەو سوعبەتی لەگەل کرد.

**مَزَّجَ السُّنْبُلُ والعِنَبُ:** گولّە دانەوێلّەکە ڕەنگی گۆڕاو پێگەیی، ترێیەکە پێگەیی.

**المَزَحُ:** گولّی دانەوێلّە.

**المَزْدَةُ:** سەرما.

**مَزَرَ اللَّبَنَ ونحوَه مزراً:** شیرەکەی وردە وردە قومقوم خواردەوە.

**مَزَرَ المَرَقَ ونحوه:** شۆرباوەکەی خواردەوە هەلّیلوشی.

**مَزَرَ فلاناً:** رقی لەفلانکەس بوو.

**مَزَرَ القِرْبَةَ:** کوندە ئاوەکەی پڕکرد لەئاو.

**مَزُرَ الرجلُ مزارةً:** پیاوەکە دلّی پتەو بوو ٥ قسە خۆش و عەنتیکە بوو.

**مَزَرَ التمرُ:** خورماکە پێگەیی ٥ (فهو مزير).

**الأمْزَرُ:** پیاوی دلّ قیام و ورەبەرز ٥ (ك: امازير).

**المِزْرُ:** بیرەی دروستکراو لەزوڕات ٥ ئەحمەق و گێل.

**المَزْرَةُ:** هەلّمزین.

**المازريون:** بڕوانە مادەی (الماذريون).

**مَزَّ الشرابَ مَزّاً:** شەرابەکەی هەلّمژی.

**مَزَّ الشَّيْئُ او الرجلُ مَزَارةً:** شتەکە یان

پیاوەکە لەغەیری خۆی باشتر بوو.

مَـزَّ الـشرابُ: شـەرابەکە زۆر مـزر بـوو ◊ (فهو مُزٌّ).

مَزَّزَهُ: بەباش‌و چاکی هاتە بەرچاو.

مَـزَّزَ فلانـاً بـذلك الأمـر: بەوشـتە فلانکەسی بەرزکردەوە.

تَمَـزَّزَ: شـەرابی مـزر یـان شـتی مـزری خواردەوە.

تَمَزَّزَ الشرابَ: شەرابەکەی هەڵمژی.

المَـازَّةُ: (حِنطـة مـازَّة): گەنمێـکە هەویرەکەی شل دەبێتەوەو نانی لێ ناکرێ.

المُـزُّ: هـەرخواردن‌و خواردنەوەیـەك تامی مزر بێ.

المِزُّ: فـەضل‌و زێـدە ◊ دەگـوترێ: (هـذا على ذلك مِزٌّ).

المَزَزُ: مۆڵـەت ◊ دەگـوترێ: (افعلـه علـى مـزز): مـن بەکاڵـەو خـۆ ئـەو کارەدەکەم.

المُزَّاء: شەرابی تام خۆش.

المَزَّةُ: بەمانا (المَزَّاء)دێ ◊ کەمێك قومـە ناوێـك یـان قومـە شیرێـك ◊ دەگـوترێ: (مـافي الإنـاء الامُـزَّةٌ): کەمێـك لەقاپەکـە دامـاوە ◊ دەگـوترێ: (مـافي الإنـاء الا مُـزَّةٌ): کەمێك لەقاپەکە داماوە.

المُزَّةُ: شەرابی مزرو خراپ.

المزيز: شکۆمەندو گەورە، زانا کە کەس هاوشانی نەبێ.

مَزَعَ الفرسُ ونحوه في عدوه مَزْعاً: ئەسپەکە بەگورجی بازی دا.

مَـزَعَ القُطْـنَ: بەدەسـت لۆکەکـەی شـی کردەوە.

مَزَّعَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی بـلاو کـردەوە ◊ دەشـگوترێ: (مَزَّعَ اللحـمَ والثـوبَ): گۆشـتەکەی هەڵخـست بۆئـەوەی لەبەر هەتاو وشك ببێتەوە.

تَمَـزَّعَ الـشَّيْئُ: شـتەکە بـلاو بـۆوە ◊ دەشـگوترێ: (فـلان يَتَمَـزَّعُ غيظـاً): فلانکـەس رقـی لـێ دەرژێ‌و کـەف دەچێنێ.

تَمَـزَّعَ القـومُ الـشَّيْئَ بيـنهم: خەڵکەکـە لـەناو خۆیـان دا شـتەکەیان بـەش کرد.

المُزَاعَـةُ: هـەڵومریوی شـت ئـەو پـرژو وردەو خڵتـەو شـتەی لەشـتی تـر دەکەوێتە خوار.

المُزَاعُ: ژیشك.

المُزْعَةُ: پاشماوەی چەوری ◊ قومە نـاو ◊ دەگوترێ: (مافي الإناء مَزْعَة من المـاء) ◊ (ك: مَزَعَ).

المِزْعَة: پارچە لۆکە پارچە پـەرو پۆڵی باڵندە پارچە گۆشت.

المَزْعِيُّ: فیتنە ◊ شەوڕەو.

مَـزِقَ الطـائر بـسَلْحِهِ مَزْقـاً: بالندمكـه جيقنەی بەردايەوە.

مَزَّقَ الثوبَ: قوماشەكەی دڕی.

مَـزَّقَ عِـرضَ أخيـه: تانـەی لەناموسـی براكـەی دا جـوێنی پێـدا ٥ قورئـان دەفەرموێ: ﴿وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَـزَّقٍ﴾ ٥ پـەرتو بلاومـان كـردنو هەريەكەيانمان فڕێ دايە شوێنێـك.

مازَقَـهُ: پێـشبڕكێی لەگـەڵ دا كـرد لەڕاكردنو بازدان دا.

تَمَزَّقَ: قەڵشت قەڵشت بوو.

تَمَزَّقَ القومُ: خەڵكەكە پەرتەوازە بـوون ٥ دەگوترێ: (تَمَزَّقَ جَمْعُهُم).

المَـزّاقُ: گـورجو گـۆڵ خێـرا لـە ئـيشو كاردا.

المَزِقُ: (ثوب مَزِقٌ): قوماش يـان كراسـی دڕاو.

المِزْقَـةُ: بـەمانا (المِزْعَـة)دێ ٥ دەگـوترێ: (صار الثوب مِزقاً).

المَزيقُ: بەمانا (المَزِقُ)دێ.

مَزْمَـزَهُ: هەوڵەو گێـرو ئەمـديوی ئـەو ديوی كرد ٥ هێنايە پێشەوەو برديە دواوە.

تَمَزْمَـزَ: لەقانـدی، جـولا، كەوتـە جـمو جوڵ.

تَمَزْمَزَ للقيام: هەوڵی دا هەڵسێ.

مَـزَنَ مُزُونـاً: بـەخێرايی ڕۆيـی بـۆ جێبەجێـكردنی ئيـشەكەی ٥ دەشگوترێ: (مَزَنَ من العـدو): لەترسی دوژمنەكەی هەڵات.

مَـزَنَ فـلان: فلانكـەس دەمو چـاوی گەشايەوە.

مَـزَنَ فلانـاً: فلانكەسـی شـكۆدار كـرد، بەسەر كەسانی ديكەدا پاساوی دايـەوە ٥ بەپاشملە مەدحی كرد لـەلای خـاوەن دەسەڵاتو كاربەدەست.

مَزَنَ القِربة: كوندە ئاوەكەی پڕكرد.

مَزَّنَـهُ: بـۆ زێـدەو موبالەغـە لـەمانای (مَزَنَه)دێ.

تَمَزَّنَ: بەڕێی خۆی دا بەپەلە ڕۆيی.

تَمَـزَّنَ علـی أصـحابه: شـانازی بەسـەر هـاوەڵانی دا كـرد، زيـاد لەبـەڕەی خۆی قاچی ڕاكێشا.

المازِنُ: گەرای مێروو.

المُزْن: هەور كەبارانی پێوەبێ ٥ (حَـبُّ المُزن): تەرزە.

المُزْنَةُ: تاوە باران ٥ (ابن مُزْنَة): مانگ كە جارجـار لـەناو هـەور دەردەچـێو دەبينـدرێ، دەگـوترێ: (طلـع ابـن مزنة).

مَزا مزواً ومزياً: لوتبەرزی نواند.

أمْزاه عَلَيْهِ: زێـدە ڕێـزی بەسـەر ئـەودا هەبوو.

مَـزّاه: بەباشـی زانـیو تـەفضيلی دا ٥

دەگـوترێ: (مزيـت مَتَاعَـهُ حتـى نَفَقْتُـه متاعه).

تَمـازى القـومُ: خەڵكەكـە خۆيـان بەگەورەو ڕێزدار دانا.

تَمَزّى عليهم: پێـی وابـوو زێـدە فـەزڵی هەیە بەسەر ئەوان دا.

المازي: بەمانا (الجَبّار)دێ.

المازيـة: زێـدە ٥ دەگـوترێ: (لـه عَلَيْـهِ مازية).

المُتَمازي: دەگوترێ: (قعد عني متمازياً): دژم وەسـتاو پێـچەوانەی دابو نەریت لەگەڵم دانیشت.

المَزْوُ والمَزْيُ: تەواو ٥ لەهەموو شتێـك دا تەواوو کامڵ.

المَزِيّ: بەمانا (المَزْوُ)دێ ٥ زەریـفو قسە خۆش.

المَزِيَّـةُ: لەهـەموو شتێـك دا بـەمانا (المَزْوُ)دی ٥ زێدە فـەضڵو ڕێـزداری کەلەکەسانی دیکە جوداوازی هەبێ ٥ خـواردنی تایبـەت کـە بۆپیـاو دروست دەکرێ ٥ (ك: مزايا).

مَـسَأ فـلان مَـسْئاً ومـسوءً: فـلان شتی ناشیرینو نەشیاوی ئەنجام دا ٥ ڕاستو درۆی تێکەڵ کرد.

مَسَأ على الشَّيْ: فێڵی لەپیاوەکە کرد ٥ دەشـگوترێ: (مَـسَأهُ بـالقول): بەقسە کابرای نەرم کردەوە.

مَـسَأ القِـدْرَ: مەنجەڵەکـە یـان کوڵێنەکـە هێواش بووە.

مَسَأ حَبْلَهُ: درەنگ مافەکەی بۆ گەڕاندەوە.

مَسَأ الطريق: ناو قەدی ڕێگای گرتەبەر.

أمْـسَأ بـين القـوم: فەسـادو گەنـدەڵی خستە نێو خەڵکەوە.

المَسْءَ: ناوەڕاستی ڕێگا.

مَـسَحَ في الأرض مـسوحاً: بـەناو زەوی دا ڕۆیشت.

مَـسَحَ الـشَّيْءَ المتلطخ أو المُبْتَـلّ مـسحاً: دەستی بەسەر شتەکەدا هێنا بۆئـەوەی چـرچو لـۆچو شـوێنەواری تەڕیەکـەی بەسەرەوە نەمێنێ.

مَسَحَ على الشَّيْءِ بالماء او بالدهن: دەستی تەڕی بەسـەر شـتەکەدا هێنـا ٥ قورئـان دەفەرموێ: ﴿وَامْسَحُواْ بِرُؤُوسِكُمْ﴾.

مَـسَحَ یـدە علـى رأس اليتـيم: بـەزەیی بەهەتیوەکەدا هات.

مَسَحَ فلاناً بالقول: بەقـسەی نـەرم لەگـەڵ فلانکـەس دا دوا بۆئـەوەی لەخـشتەی بەرێ.

مَـسَحَ القـومَ: بەسـەر خەڵکەکـەدا ڕۆیـیو لایان نەمایەوە.

مَـسَحَ الحجـرَ الأسـودَ: دەسـتی بەبـەردە ڕەشەکەی کەعبەدا هێنا بۆ تەبەروك.

مَسَحَ شَعْرَهُ: موی قژی بەشانەکرد.

مَسَحَ فلاناً بالسيف: فلانکەسی بەشمـشێر بڕی ٥ (فهو ماسِح).

مَسَحَ القومَ قَتْلاً: زەبری لەخەڵکەکە داو کەلاکی لێ خستن، سەری پەڕاند، ملی پەڕاند.

مَسَحَ الإبلَ: حوشترەکەی ماندو کرد کزو لاوازی کرد ٥ دەشگوترێ: (مسحت الإبلُ الأرضَ يومها دَأباً): حوشترەکە بەخێرایی بەناو زەوی دا رۆیشتو هەدادانی نەبوو.

مَسَحَ المسَاحُ الأرضَ مَسْحاً: روپێوەکە بەمەترو زیراع زەوییەکەی روپێو کرد.

مَسِحَ فلان مَسَحاً: فلانکەس رەفیسکی چوزایەوە بەهۆی زبری پۆشاکەکەی ٥ دیوی ناوەوەی رانەکانی لێك خشان‌و درزو شوێنکەیان تێدا پەیدا بوو.

مَسِحَت المرأةُ: ئافرەتەکە سمت پوچ بوو سمتی لاواز بون ٥ مەمکی بچوك بون ٥ بەرمەقاچی تەخت بون‌و پاژنە پێی دیارنەبون ٥ (فهي مَسْحَاءُ، وهو أمسح).

مَاسَحَهُ: بەنەرمی لەگەڵی دوا بۆئەوەی لەخشتەی بەرێ‌و هەڵیخەڵەتێنێ ٥ دەگوترێ: (غَضِبَ فلان فما مَسَحَهُ حتى لان): فلانکەس رقی هەڵسا، ئەویش بەقسەی خۆش هێواشی کردەوە.

مَاسَحَهُ: لێی خۆش بوو، پەیمانی پێدا.

مَسَّحَ الشَّيْئَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (مَسَحَ)دێ.

مَسَّحَ فلاناً: قسەی نەرمی لەگەڵ فلانکەس کرد بۆئەوەی فێڵی لێ بکا هەڵیخەڵەتێنێ.

مَسَّحَ الإبلَ: بەمانا (مَسَحَها)دێ.

إمْتَسَحَ السَّيْفَ من غمده: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.

إنْمَسَحَ وإمَّسَحَ الشَّيْئُ: شتەکە ئەوی لەسەری بوو راماڵدرا، رادرا.

تَمَاسَحَ الرجلان: دووپیاوەکە دۆستایەتییان بەست ٥ یان مامەڵەی کڕین‌و فرۆشتنیان کرد ٥ یان دەستیان خستە ناو دەستی یەکترەوە ٥ دەگوترێ: (إلتقوا فتماسَحُوا): ئەو کۆمەڵەبەیەك گەیشتن‌و دەستیان خستە ناو دەستی یەکترەوە.

تَمَسَّحَ بالماء ومنه: بەئاو خۆی شُشت.

تَمَسَّحَ للصلاة: بۆ نوێژ دەستنوێژی گرت.

تَمَسَّحَ بالأرض: تەیەمومی کرد ٥ لەحەدیثی پێغەمبەردا هاتووە: (تَمَسَّحوا بالأرض فإنها بكم برة): دەشگوترێ: (فلان يَتَمَسَّحُ به لفضله وعبادته): فلانکەس ئەوەندە پیاوی چاکە کەسانی دیکە خۆی لێ نزیك

دەکەنەوە بەخودا پەرستی حسێب
دەکەن ٥ دەشگوترێ: (فلان يَتَمَسَّحُ):
فلانکەس هیچی نییە.

**الأمسح:** کەسێک بەرپێرەوی خۆی دا
بروا ٥ کوێر ٥ گورگ ٥ زەوی دەشت
٥ (ك: أماسِح وهي مسحاء).

**الأمسوح:** هەردارێکی درێژ
لەدروستکردنی کەشتی دا
چەسپێندرابێ ٥ (ك: أماسيح).

**التِمْسَاحُ:** گیانلەبەرێکی وشکاوەکی
خشۆکە، درندەو کەتەیە،
درێژییەکەی پێنج مەترێک دەبێ
لەرووباری نیلی میصرو هەندێ
روباری ولاتی تردا هەیە ٥ هەروا
ناوە بۆ پیاوی زێنە خرۆو رەوشت
ناشیرین ٥ (ك: تماسح وتماسيح) ٥
(دموع التماسيح): کینایەیە
لەدوروویی‌و فرت‌و فێڵ چونکە
تیمساح کەبیەوێ پەلاماری نێچیری
بدا فرمێسکی دێن.

**التَّمْسَحُ:** بەمانا (التِمسَاح) دێ ٥ (ك:
تماسح وتماسيح) ٥ هەروا وشەی
(التَّمْسَحُ) ناوە بۆ مرۆڤی قسە
نەرم‌و خۆش‌و فێڵاوی کەبیەوێ
بەقسەی خۆش بەرامبەرەکەی
لەخشتە بەرێ ٥ زەوی تەخت کە
وردە بەردی تێدابن‌و بێ گیاو
درەخت بێ.

**المِساحة:** زانیاری رووپێوی زەوی.

**المِسْحُ:** پۆشاك کەلەمو دروستکرابێ ٥
پۆشاکی رەبەن‌و خەڵوە نشین ٥
شەقامە رێ.

**المَسْحاءُ:** زەوی دەشت‌و پان کە
بەردەوردەی هەبن ٥ ئافرەت
کەقاچی قاپەرەقەی دیارنەبن ٥ یان
مەمکی بەرز نەبوبنەوە ٥ (ك:
مِساح ومَسَاحى ومَسَاحٍ).

**المُسْحَةُ:** دەگوترێ: (عَلَيْهِ مُسْحَة من جمال
أو به مُسحة من هزال او عَلَيْهِ):
کەمێك لەجوانی یان لە لاوازیی
پێوەیە ٥ دەگوترێ: (مَنَّ الله عليك
بالمُسْحة وأذاقَكَ حلاوة الصحة).

**المَسَّاحة:** خەتکوژێنەوە.

**المِسِّيحُ:** کەسێك زۆر گەشت‌و گوزار
بکا.

**المَسِيحُ:** نازناوی حەزرەتی عیسای کوڕی
مەریەمە ٥ هەروا بەمانا
(الممسوح)دێ کەبریتییە لەوکەسەی
بەرۆنی هەندێ رووەك‌و شتی وا
دەیهەنون بەنیازی ئەوەی ببێتە
پێغەمبەر یان مەلیك ئەمە داب‌و
نەریتی هەندێ لەفەلەو
نەصرانیەکانە ٥ (رجل مسيح
الوجه): پیاوێکە لایەکی روخساری

چاوو بـرۆی نییـه، هـیچ دیـاردەی چاوو بـرۆی پێـوە دیارنییـه ٥ (ك: مُـسَحَاء ومَـسْحَى)یـه ٥ عـارەق کەلــەدەمو چــاو دەســـڕدرێ ٥ دەسەسـڕی عـارەق سـڕین لەسـەر دەمو چاو.

المَسِيحَةُ: لکی مێزەر ٥ یـان مـووی سـەر کـه لەشـوێنی ناسـایی خـۆی بێتـه خــوارو بــەدەرمانو داڕوو شــتی وا چارنەکرێ ٥ هەروا ناوه بۆ لاجانگ نێوان نـەرمایی گـوێو بـرۆ بـەرەو سەرو تادەگاتـه خـوار تەپڵه سـەر ٥ پارچــه زیــو ٥ دیرهــەمی زیــو ٥ کەوانی چاك ٥ (ك: مَسَائح).

المَسِيحِيّ: کەسێـك یا شتێـك پاڵ بـدرێ بۆلای حەزرەتی مەسیح.

المِمْسَحُ: زەوی دەشتو پـان کـه بـەردی وردی تێــدابنو گیــاو گــژی لــێ نەڕوێ.

المِمْسَحَةُ: پەڕۆیەکـه تەختـه ڕشـەو مێــزو کاشـــیو شــتی وای پــێ دەسڕدرێ.

المَمْسوحُ: مرۆڤێـك چاوو بـرۆی نـەبێ، دیارنــەبێ ٥ دەڵــێن ٥ دەشــکوترێ: (رجـــل ممـسوح الألیـتین): پیاوێـکه سمتـی گەوره نەبنو بەئێسقانەوه نووسابن ٥ گۆشتیان پێوه نەبێ.

مَسَخَهُ مَسْخاً: شـێوەی گـۆڕی ٥ دەشکوترێ: (مَسَخَهُ اللهُ قرداً): خـودا کردی به مەیمون ٥ (فهو مِسْخٌ).

مَسَخَ كذا: خودا تامی شتەکەی نەهێشت.

مَسَخَ الطعامُ ونحوه مساخَةً: خواردنەکه شیرینایی نەما، یـان هـەرتامی نـەبوو ٥ دەشکوترێ: (مُسِخت الفاکهـة ومَـسُخَ اللحمُ).

أمْـسَخَ الـوَرَمُ: هاوسـاوییەکه نـەما پوکایەوه.

إمْتَسَخَ السَّيْفَ: شمشێرەکەی راکێشا.

إمْـسَخت العَـضُدُ: قۆڵەکـه گۆشـتی پێوەنەما گۆشتی کەم بوو.

المَـسِيخُ: لاوازو ئەحمــەق ٥ روخــسار شــێواوو نەکڵــەوەتو ناشــیرن ٥ دەگـوترێ: (رجــل مَـسِيخٌ): پیـاوی ناشیرینو جەسـته نـاقۆلا ٥ هـەروا وشــەی (المَـــسيخ) بەخۆراکێـــك دەگوترێ: بێ تامو خوێ بێ.

المَمْسُوخُ: (فرس مَمْسُوخٌ): ئەسپی کەفەڵ لەڕو بێگۆشت.

مَـسَدَ في الـسير مَـسْداً: کۆشـشی کـرد لەڕۆیشتن دا.

مَـسَدَ الحَبْـلَ: حەبلەکـەی بـاش بـادا، زۆر گشتی بادا.

مَسَدَ البَقْلُ الحيوان: رومەکەکه ئاژەڵەکەی کزو لاواز کرد.

مُسِدَ البَطنُ: گەدە شل‌و ڕێك‌و بێ بەرزو نزمی بوو.

المِسَارُ: قاپی هەنگوین خواردنەوە ٥ هەنگوین خواردن.

المَسَدُ: گوش‌و حەبلی دروستکراو لەتوێکڵی درەخت ٥ حەبلی باش بادراوو چاك ڕێسراو ٥ میحوەری ئاسن کە بەکرەکەی لەسەر هەڵدەسوڕێ.

المَسْدَاءُ: (ساق مَسْداء): قاچی جوان‌و ڕێك‌و پێك.

المَمْسُودُ: دەگوترێ: (رجل مَمْسُود): پیاوی دەمار گشت‌و جەستە تونـدو تۆڵ ٥ (إمْرأة ممسودة): ئافرەتی قەدو باڵا جوان‌و بەرزو بڵند.

مَسْرِى: مانگی دوانزەی ساڵی قیبطی.

مَسَّ الشَّيْئَ مَسّاً: دەستی لێدا دەستی پێداهێنا ٥ دەشگوترێ: (مَسِسْتُ الشّيْء): دەستم لەشتەکەدا دەشگوترێ: (مِسْتُهُ، مَسْتُهُ).

مَسَّ الماءُ الجَسَدَ: ئاو گەیشتە جەستەی ٥ دەشگوترێ: (مَسَّهُ بالسَّوْط ومَسَّهُ الكِبَرُ والمرض): دەشگوترێ: (مَسَّ المرأةَ): لاقەی ئافرەتەکەی کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ﴾ ٥ دەشگوترێ: (مَسَّهُ العذابُ وَمَسَّهُمَ البأساء والضراءُ).

مَسَّهُ الشيطانُ: شێت بوو.

مَسَّتْ به رحِمُ فلان: خزمایەتی فلانـی هەبوو.

مَسَّت الحَاجَة الى كذا: پێویستی ناچاری کرد بۆ ئەو شتە.

أمَسَّ الفَرَسُ: ئەسپەکە دەست‌و قاچی پەڵەی سپییان تێدابوو.

أمَسَّ فلاناً الشَّيْئَ: فلانکەسی والێکرد دەست لەشتەکە بدا.

أمَسَّ فلاناً شكوىً: شکایەتی لای فلانکەس کرد.

ماسَّهُ مماسَّةً مِساساً: دەستی لێ دا ٥ بەجەستەی کەوت.

تَمَاسَّ الجرمان: دوو قەبارەکە لێکیان دا.

تماسَّ الزوجان: ژن‌و مێردەکە جوتبون.

مَسَاس: دەستی لێ بدە ٥ (لا مِسَاسِ): توخنی مەکەوە.

المَسُّ: شێتی ٥ چارەسەرییەکە بەداخکردنی جەستە بەکاوییە ئەنجام دەدرێ ٥ دەگوترێ: (رأيتُ له مَسّاً في مالـه): دیاردەیەکی باشم لەماڵ‌و سامانەکەی دا دی.

المَسُوسُ من الماء: ئەو ئاوەی دەست بیگاتی ٥ ئەوەی ئارەزوو دابمرکێنێ ٥ ئاوێك نەسوێربێ نە شیرین ٥ دەشگوترێ: (كـلأ مَسُوس):

لەوورەێكی بەسودە بۆ ئاژەڵ.

**مَسيسُ الحاجة:** خاوەن پێداویستی.

**مَسَطَ السَقاءَ مَسْطاً:** چی لە قاپو مەنجەڵەكەدا هەبوو لەماستو شتی وا بەپەنجەی دەری هێنا.

**مَسَطَ الثوبُ:** قوماشەكەی تەڕكرد دوایی رایتەكاند بۆ ئەوەی چی ئاوی تێدایە لێبێتە خوار.

**مَسَطَ فلاناً:** بەقەمچی لەفلانكەسی دا.

**المَاسِطُ:** ئاوی سوێر كە گەدە ڕەوان بكا ٥ ڕوەكێكی هاوینەیە كە حوشتر بیخوا سكی پێ دەچێو چی لەگەدەی دایە دێتەدەر.

**المَسيط:** قوڕ ٥ ئاوی لیڵ لەبنكی حەوزدا دەمێنێتەوە.

**المَسيطَةُ:** ئاوی لیڵ ٥ بیر كە ئاوی شیرین بێو ئاوی بیری سوێری بۆ بچێو لەكەڵكی بخا ٥ ئاوی نێوان حەوزو بیر كەجاری دەبێو بۆگەن دەكا ٥ شیوێك ئاوی كەمی پێدا بڕوا.

**المُسْطَرين:** بڕوانە مادەی (سَطَرَ).

**المِسْعُ:** بای شەماڵ.

**المَسْعِيُّ من الرجال:** پیاوێك زۆر ڕۆیندە بێو ئازابێ بۆ ڕۆیشتن.

**مَسَكَ بالشيئ:** شتەكەی بەدەست گرت كۆنترۆڵی كرد ٥ خۆی پێدا هەڵواسی.

**مسك بالنار:** چاڵی بۆ ئاگرەكە هەڵكەندو ئەمجار بەخۆڵ داپۆشی.

**مَسَّكَ الثوبَ:** قوماشەكەی بەمیسك بۆنخۆش كرد.

**مَسَكَ السَقاءُ مساكةً:** كوپەكە، كوندەكە ئاوی زۆر گرت.

**أمْسَكَ بالشيئ:** بەمانا (مَسَكَ)دێ.

**امْسَكَ عَنْ الطعام:** لەخواردن مانی گرت.

**امْسَكَ عَنْ الإنفاق:** ڕژدی كرد لەبەخشین دا.

**أمْسَكَ الشَّيْئ بيده:** دەستی بە سەرشتەكە دا گرت.

**أمْسَكَ الله الغيثَ:** خودا بارانی گرتەوە نەیباراند.

**مَسَّكَ بالشيئ:** بەمانا (مَسَكَ)دێ.

**مَسَّكَ فلاناً:** عەرمبونی دا بەفلانكەس.

**مَسَّكَ بالنار:** بەئاگر داخی كرد.

**إمْتَسَكَ بالشَّيْئ:** بەمانا (مَسَكَ)دی.

**إمْتَسَكَ فلان بالبلد:** فلانكەس لەولاتەكەدا نیشتە جێ بوو.

**تَماسَكَ بالشَّيْئ:** بەمانا (مَسَكَ)دێ ٥ دەشگوترێ: (ما تماسَكَ ان قال كذا): خۆی پێ داگیر نەكرا ئەوەی گوت ٥ یان دەگوترێ: (غَشِيَنِي امر مُقلِقٌ فتماسكت): كارێكی ناخۆشم وەبەرهات خۆم ڕاگرتو توانیم

کۆنترۆڵی خۆم بکەم.

تَمَسَّكَ بالشَّيْئِ: بەمانا (مَسَكَ)دێ.

تَمَسَّكَ بالطيب: بەبۆنی خۆش خۆی بۆنخۆش کرد.

استمسك البولُ: میزەکە نەهاتەدەرو حەوق بوو.

استَمْسَكَ بالشَّيْئِ: بەتوندی دەستی بەشتەکە گرت.

اسْتَمْسَكَ عَنْ الأمر: لەکارەکە وەستاو ئەنجامی نەدا.

اسْتَمْسَكَ الرجل على الراحلة: پیاوەکە خۆی لەسەر وڵاخەکە گرتو نەگلا.

الإمْساك: رژدیو بەخیلی ٥ دەگوترێ: (بفلان امساك): فلانکەس رژدو چروکە.

الإمساك في الصوم: وازهێنان لەخواردنو خواردنەوەو شتی تر لەبەرەبەیانەوە تا خۆر ئاوابوون ٥ گیرانو قەبزبوونو وشکبوونەوەی خۆراکی خوراو لەریخۆڵەدا، پێچەوانەی سکچوونو رەوانی.

التَّماسُك: پێکەوەنووسان یەکدی گرتنی مادەکان بەیەکەوە.

التَّماسك الإجتماعي: پێکەوە لکانی تاکەکانی کۆمەڵ.

المَاسِكَةُ: توێکڵێکە بەسەر دەمو چاوی منداڵەوە.

المَسَاكُ: ئەو شوێنەی ئاو بگرێتەوە ئاوی تێدا بمێنێتەوە ٥ دەشگوترێ: (مافيه مِساك): خێرو بێری لێ چاوەڕوان ناکرێ.

المَسَاكَة: رژدیو چروکی.

المَسِيكُ: بەخیلو رژد ٥ (سقاء مسيك): کوندەو کوپەو گۆزەیەکە زۆر ئاو دەگری.

المَسْك: پێست ٥ پارچەیەك پێست دەشگوترێ: (هم في مسوك الثعالب): ئەوانە ترسنۆکن.

المَسَك: چینی زەوی ٥ بازنەو خرخاڵ ٥ کەلەشاخی ئاژەڵو عاج دروست کراین.

المُسْكُ: عەقڵی زۆر ٥ عاقڵمەندی تەواو ٥ هەر خواردنو خواردنەوەیەك جەستە رابگرێ.

المِسْك: میسك کەلەجۆرە مامزێك دەردەهێندرێ.

مِسْك البرّ: رووەکێکی بۆنخۆشە.

المَسْكانُ: عەرەبون ٥ (ك: مساكين).

المُسْكَةُ: هەرشتێك پشتی پێ ببەسترێ ٥ هەرشتێك ببێتە هۆکاری راوەستانی جەستەو گەشەکردنی ٥ عەقڵو ئاوەزو رای پەسەند ٥ دەگوترێ: (رجل ذو مُسْكَة): پیاوێکی خاوەن عەقڵو رای

پەسەندە ٥ هەروا وشەی (مُسْكة):
بەبیرێك دەگوترێ: گلەكەی پتەو
بێ پێویست بەوەنەكا هەلبچندرێ ٥
شوێنەوارو پاشماوە.

المَسَكَةُ: نازاو چاونەترس ٥ دەگوترێ:
(فلان حَسَكة مَسَكة).

المُسَكَةُ: رژدو چروك ٥ كەسێك
كەدەستی بەسەر شتێك دا گرت لە
چنگی دەرنەیە ٥ پالەوان‌و
زۆرانبازی باش.

المِسِّيك: رژدو چروك ٥ دەگوترێ: (سقاء
مِسّيكٌ): قاپێكە كوندیەكە
بەناخۆشی ئاوی لێدەردەهێندرێ.

المَسيكة: (أرض مسيكة): زەوییەكە ئاو
وشك نابێتەوە تێیدا بەهۆی
توندی‌و پتەوی خاكەكەی.

مَسَلَ الماءَ مَسْلاً: ئاوەكە جاری بوو.

امتَسَلَ السيفَ: شمشێرەكەی لەكالان
دەركێشا.

المَسَالَةُ: دەم‌و چاوی درێژ كە جوان بێ.

المَسيلُ: رێرەوی ئاو ٥ (ك: أمْسِلة
ومُسُلٌ): لقەدار خورمای تەڕ.

مَسَنَ فلان مَسْناً: فلانكەس شیعری
دلداری بێ ئەدەبی گوت ٥ دلداری‌و
فیشالی نواند.

مَسَنَ فلاناً: لەفلانكەسی دا تاكەوتە
سەرزەوی.

مَسَنَ الشَّيْئَ من الشَّيْئ: شتەكەی
لەشتەكە دەرهێنا.

المَيْسون: كوڕی گەنجی قۆزو قەدو بالا
جوان.

مَسا فلان مسواً: فلانكەس وادەی كردنی
كارێكی داو دوایی كەمتەر خەمی
تێداكرد.

مَسا النَّاقَة: پێچووەكەی بەمردوویی لەسكی
حوشترەكە دەرهێنا.

امسى القوم: خەلكەكە كەوتنە كاتی
ئێوارە.

امسَى فلاناً: بەشتێك یارمەتی
فلانكەسی دا.

ماساه مُمَاساةً: گالتەی پێكرد.

مَسىً فلان: فلانكەس وادەی كردنی
شتێكی داو دوایی كەمتەر خەمی لێ
كرد.

مَسَّى فلاناً: بەفلانكەسی گوت چۆن
ئێوارەت تێپەڕاند یان ئێوارە باشی
لەفلانكەس كرد.

إمْتَسَى ما عند فلان: چی لای فلان
بوو هەمووی برد.

الأمْسِيَةُ: ئێوارە تا كاتی نیوە شەو ٥
دەگوترێ: (أتيتُهُ أمسية امس).

المَسَاءُ: ئێوارە پێچەوانەی بەیانی ٥
بریتییە لەماوەی پاش نیوەڕۆ تا
نیوە شەو ٥ ناوەڕاستی رێگا ٥

دەگوترێ: (رکب فلان مَساء الطريق): فلانکەس بەناوەڕاستی ڕێگادا ڕۆیی.

مَسَى فلان مَسْياً: فلانکەس ڕەوشتی ناشیرین بوو ٥ وای لێهاتووە گوێ لەئامۆژگاریی ناگرێو بەقسەی کەس ناکا.

مَسَى الشَّيْئَ: بەدەستی شتەکەی مەسح کرد دەستی بەشتەکەدا هێنا ٥ دەگوترێ: (مَسَى الضِرعَ): دەستی بەگوانەکەدا هێنا بۆئەوەی شیری لێبێتە دەر.

مَسَى السَّيْرَ: بەهێدی ڕۆیی.

مَسَى الحَرُّ الماشية: گەرما ئاژەڵەکانی کزو لاواز کرد.

مَسَى السيفُ: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.؟

إمْتَسَى: تینووی بوو.

تَماسى الشَّيْئ: شتەکە پچڕا، کەرتو لەت بوو.

تَمَسَّى: بەمانا (تَماسى)دێ.

التَّماسِيّ: بەڵاو کارەسات.

الماسِي: کەسێك گوێ لەئامۆژگاری کەس نەگرێ.

مَشَجَ الشَّيْئَ مَشْجاً: شتەکەی تێکەڵ کرد ٥ دەگوترێ: (مَشَجَ بينهما): شتەکانی تێکەڵاو کردن.

المَشجُ والمَشِيجُ: هەردو شتێك تێکەڵاو بکرێن (دوو ڕەنگ تێکەڵاو ببن) ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾.

الأمشاج: ئەو چڵكو پیسییەی لەسەر ناوك کۆدەبێتەوە ٥ لەبواری ژیانداری دا وشەی (الأمشاج): ناوە بۆ خانەی تۆماوی پیاوو خانەی هێلکۆکەی مێینە پێش بەیەك گەیشتنیانو پێکەوە نوسانو تێکەڵاو بونیان.

أمْشَحَت السماءُ: ئاسمان ساو بوو، هەوری پێوەنەما.

أمْشَحَتْ السَّنَةُ: ساڵەکە وشکەساڵی بوو، گرانی بوو.

مَشَرَ الشَّيْئَ مَشْراً: شتەکەی دەرخست.

مَشَرَ فلاناً: دای بەفلان، پێی بەخشی.

مَشِرَ فلان: فلانکەس خراپو بەدڕەوشت بوو.

مَشِرَ الشَّجَرُ: درەختەکە چرۆی کرد پۆخی کرد.

أمْشَرَ فلان: فلانکەس بازی پانی هاویشتن هەنگاوی پانی هەڵێنان ٥ فلانکەس فش بوو، هەڵاوسا.

أمْشَرَ الشجرُ: بەمانا (مَشِرَ)دێ.

أمْشَرَت الأرضُ: زەوییەکە روەکی لێ ڕوا، ڕوەکی ڕواند.

١ - الانسان
١ الشعر
٢ الهامة
٣ الجبهة
٤ الصدغ
٥ العين
٦ الأنف
٧ الوجنة
٨ الخد
٩ الفم
١٠ الذقن
١١ اللحي
١٢ الرقبة
١٣ جوزة الحلق او الحرقدة
١٤ الكتف او العاتق
١٥ الصدر
١٦ المعدة
١٧ العضد
١٨ البطن
١٩ اليد
٢٠ الخاصرة
٢١ السبابة
٢٢ الفخذ
٢٣ الوسطى
٢٤ الركبة
٢٥ الساق
٢٦ القدم
٢ - الانسان
١ قمة الرأس
٢ الاذن
٣ جذم الكف
٤ القفا
٥ القذال
٦ الإبط
٧ الظهر
٨ المرفق
٩ الحقو
١٠ الورك
١١ المعصم
١٢ الخنصر
١٣ البنصر
١٤ أخمص القدم
١٥ المأبض
١٦ أصابع الرجل
١٧ الحماة او الربلة
١٨ الرسغ
١٩ الكعب او الكاحل
٢٠ العقب
١ الوريد الأجوف الأعلى • ٢ الشريان الرئوي • ٣ الأذين الأيمن • ٤ الشريان التاجي الأيسر • ٥ البطين الأيسر • ٦ الشريان التاجي الأيمن • ٧ البطين الأيسر
٣ - القلب
١ الجفن الأعلى
٢ القرنية
٣ الحدقة او إنسان العين
٤ الجفن الأسفل
٤ - العين
٦ - جهاز الهضم
٥ - الرئة
١ المريء • ٢ الكبد • ٣ المرارة • ٤ الاثني عشري • ٥ الكبد • ٦ المعدة • ٧ بنكرياس او لوزة المعدة • ٨ المعي الغليظ الصاعد • ٩ المعي الغليظ المستعرض • ١٠ المعي الدقيق • ١١ المعي الأعور • ١٢ المعي الغليظ النازل • ١٣ الزائدة الدودية • ١٤ المستقيم
١ قصبة الرئة • ٢ الفلقة العليا • ٣ الفلقة السفلى • ٤ الرئة اليمنى • ٥ الرئة اليسرى

١ - الهيكل العظمي
١ العظم الجداري
٢ العظم الجبهي
٣ العظم الصدغي
٤ العظم الوجني
٥ العظم الأنفي
٦ الفك العلوي
٧ الاسنان العلوية
٨ الاسنان السفلية
٩ الفك السفلي
١٠ الفقرات العنقية
١١ الترقوة
١٢ عظم اللوح
١٣ القص
١٤ العضد
١٥ الأضلاء
١٦ الأضلاء السائبة الكاذبة
١٧ الفقرات القطنية
١٨ الحرقفة
١٩ الكعبرة
٢٠ العجز
٢١ الزند
٢٢ العصعص
٢٣ رسغ اليد
٢٤ مشط اليد
٢٥ السلاميات
٢٦ عظم الفخذ
٢٧ الرضفة او الداغصة
٢٨ قصبة الساق او الظنبوب
٢٩ الشظية
٣٠ رسغ القدم
٣١ مشط القدم
٣٢ سلاميات القدم
١ الشفة ◆ ٢ الطلاطلة ◆
٣ اللوزتان ◆ ٤ اللسان ◆
٥ الأسنان
٢ - الفم
١ العظم الجداري ◆
٢ العظم الجبهي ◆ ٣ العظم الصدغي ◆
٤ العظم الوجني ◆ ٥. العظم الانفي ◆
٦ الفك العلوي ◆ ٧ الفك السفلي
٣ - قبائل الرأس
١ العضد
٢ الكعبرة
٣ الزند
٤ - مفصل المرفق
١ الجمجمة ◆
٢ العمود الفقري او الصلب ◆ ٣ الحرقفة
٥ - الصلب
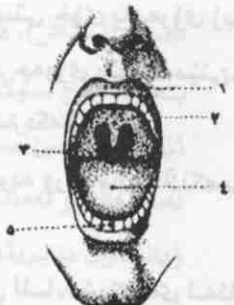
**مَشَّرَ الشَجَرُ:** بەمانا (مَشِرَ)دێ.

**مَشَّرَ فلاناً:** بەخششی دابەفلان، شتی پێدا.

**مَشَّرَ الشَّيْئَ:** شتەکەی دابەشکرد، بڵاوی کردەوە.

**إمْتَشَرَ الراعي بِمِحْجَنِهِ من ورق الشجر:** شوانەکە بەگۆچانەکەی گەڵای بۆ ئاژەڵەکانی داهێنا، لێی نزیک کردنەوە.

**تَمَشَّرَ فلان:** فلانکەس بێ ئاتاج بوو ٥ یان دیاردەی دەوڵەمەندی لەسەر دیار کەوت.

**تَمَشَّرَ لأهله:** کاسبی بۆ خاوو خێزانی کرد ٥ پۆشاکی بۆ خێزانی کڕی.

**تَمَشَّرَ الشَجَرُ:** درەختەکە پۆخی کرد چرۆی کرد.

**تَمَشَّرَ الشَجَرُ:** درەختەکە سەوز بوو.

**تَمَشَّرَ القومُ:** خەڵکەکە دوای روتو ڕەجاڵی پۆشاکیان پۆشی.

**الأمْشَرُ:** گورجو گۆڵ ٥ چوستو چالاك.

**المَاشِرَةُ:** (أرض ماشرة): زەوییەکە بەباران تێراو بووە.

**المِشْرُ من الرجال:** پیاوی سورە فلەو زۆر سوور.

**المَشَرُ:** جنێوو قسەی ناخۆش ٥ دەگوترێ: (أذهبه مشراً): جوێنی پێدا.

**المَشْرَةُ:** سەرەتای دەرکەوتنی ڕوەك ٥ لەزاراوەی ڕوەکناسی دا هەرجەستەیەکی روەکی کەمیحوەری مەرکەزی نەبێ ٥ هەروا ناوە بۆ ئەوگەڵاو شتەی شوان بەگۆچانەکەی بۆ ئاژەڵەکانی دایدێنێ ٥ هەروا ناوە بۆ ڕوەکی کورتە بالا ٥ پۆشاکی ئافرەت ٥ دەشگوترێ: (إمرأة مشرة الأعضاء): ئافرەتی تەڕو تازە ٥ دەشگوترێ: (عَلَيْهِ مشرة الغِنى): دیاردەی دەوڵەمەندیو لافی نازونیعمەتی پێوە دیارە.

**المَشَرَةُ:** (مشرة الأرض): یەکەم ڕوەك کەلەزەوی سەردەردێنێ.

**مَشَّ العَظْمَ مشاً:** دوای هێنانو بردنی ئێسقانەکە لەدەمی دا ئەمجار هەڵی مليست.

**مَشَّ فلاناً:** دزایەتی فلانکەسی کرد ٥ (مَشَّ يده): دەستی خۆی بەپەڕۆی زبر سڕی بۆئەوەی چەوری پێوە نەمێنێ.

**مَشَّ الناقَةَ:** حوشترەکەی دۆشی.

**مَشَّ مال فلان:** وردە وردە ماڵی فلانکەسی وەرگرت.

**مَشَّ الشَّيْئَ في الماء:** شتەکەی لەناو هەڵکێشا بۆئەوەی بتوێتەوە.

**مَشِشَتِ الدابَّة مَشَشاً:** وڵاخەکە

لەزنگی دا خراپیەك پەیدا بوو بەئەندازەی ئێسقان رەق نییە.

أَمَشَّ العَظمُ: ئێسقانەکە شتی وای تێدا بوو هەڵملیسرێ.

مَشَّشَ العَظمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

إمْتَشَّ فلان: فلانکەس خۆی پاك کردەوە.

إمْتَشَّ العظمَ: چەوری و مۆخی ناو ئێسقانەکەی هەڵمژی.

إمْتَشَّ مافي الضرع: چی لەگوانەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی.

إمْتَشَّ من مال فلان: لەماڵی فلانکەس شتی دەستکەوت.

إمْتَشَّ الثوب: کراسەکەی داکەند.

إمْتَشَّ المرأة حُلِيَّتها: ئافرەتەکە ملەوانکەکەی لەملی خۆی داکەند.

المَشَاشُ: زەوی نەرمان ٥ بنەماو کانگە ٥ نەفس ٥ سروشت ٥ دەگوترێ: (فلان طیب المشاش): فلانکەس نەفسی بەرزە، رۆح سوکە، قسە خۆشە ٥ ئێسقانی بێ مۆخ ٥ خزمەتکار لەسەفەرو لەماڵەوە ٥ لەبواری ژیانداری دا بریتییە لە ئێسقانی ئیسفنجی.

المُشَاشَةُ: سەری ئێسقانی نەرم کەدەگونجێ بکرۆژرێ ٥ ئێسقانی شان کە بەرز بۆتەوە ٥ زەوی پتەوو رەق کە بیری لێ هەڵدەکەندرێ و ئاوی دەوران دەوری تێدا کۆدەبێتەوە ٥ رێگایەك بەبەردی بچوك و گڵ رەصیف بکرێ واتە بەتێکەڵە راستەو پاستە بکرێ.

المَشَشُ: سپیاییەکە لەچاوی حوشتردا دەردەکەوێ ٥ شتێکە لەزەندی وڵاخ بەرز دەبێتەوە وەکوو ئێسقان رەق نابێ.

المِشُّ: پەنیری ناو جەرەو پێستە کەهەڵدەگیرێ و دەکرێتە پێخۆری زستان

المشوشُ: دەستە سرو شتی وا کەدەست و مەچەکی پێ وشك دەکرێتەوە.

مَشَطَ الشعْرَ مَشْطاً: قژەکەی بەشانە کرد ٥ دەگوترێ: (مَشِطَت الماشطَةُ المرأة): ئافرەتە جوانکارەکە قژی ئافرەتەکەی بەشانە کرد.

مَشَّطَ الشَيْءَ: شتەکەی تێکەڵاو کرد ٥ دەگوترێ: (مَشَطَ بین الماء واللبن): ماست و ئاو یان شیرو ئاوی تێکەڵ کرد.

مَشَطَ الأرض: زەوییەکەی بەئامێری ماڵماڵ تەخت کرد بۆئەوەی دانەوێڵە چاندراوەکە ژێر خۆڵ بکەوێ.

مَشَطَ الدابَة: وڵاخەکەی بەئامێری وەکوو شانە داخ کرد.

مَـشِطَتْ يـد فـلان مَـشَطاً: دەسـتی فلانکـەس زبـر بـوو بـەهۆی ئـیش پێکردن یان چقڵو چاڵی تێڕاچوو.

مَـشِطَتْ الناقـة: حوشـترەکە بـەملاو بەولای دوگەکەی دا بەزی تیلمانج تیلمانج دروست بووە.

إمْتَـشَطَت المـرأةُ: ئافرەتەکـە قـژی شانەکرد.

الماشِـطَةُ: پیـشەی جوانکـاریی‌و ئارایشتکاریی.

المُشَاطَةُ: ئـەو تـوك‌و قژانـەی لـەکاتی شانە کردن دا هەڵدەوەرن.

المشّاطَةُ: ئافرەتی ئارایشتکارو جوانکارو رازێنەرەوە.

المِـشْطُ: شـانە ٥ ئـامێری قـژداهێنان ٥ (ك: أمشاط ومشاط).

المُـشْط: بـەمانا (المِـشْطُ)دێ ٥ ئـامێری تەنین ئامێرێکە بۆ تەنین‌و چنین‌و تـەونکردن بـەکاردێ ٥ دەگـوترێ: (ضَرَبَ النّاسِجُ بُمُشْطه): تەونکەرەکە یـان جۆلاکـە بەشـانە لەبـەرەو قوماشـەکەی دا ٥ هـەروا نـاوە بـۆ ئامێری داخکردنی حوشتر کەلەسەر شێوەی شانەیەو داندانە ٥ بەشێـك لەقاچ کەدەکەوێتـە نێوان بـەرەپێ‌و قامکـەکانی ٥ دەگـوترێ: (إنكَـسَرَ مُشطَ قدمـه): یـان دەگـوترێ: (قـاموا على أمشاط ارجلـهم) هـەروا وشـەی (المُشْطُ) ناوە بـۆ ئێسقانی شـەپیلکی شان ٥ یان ئەوگۆشتـەی داپۆشیوەو بەشـەپیلکە کـەدا پـان بۆتـەوە ٥ ئـامێری ماڵمـاڵ کـەدوای تۆچـاندن بـەولاخ بەسـەر زەوییەکـە رادەکێـشرێ بۆئـەوەی دانەوێڵەکـە ژێرخاك ببێ‌و گڵ داپۆشێ ٥ هەروا ناوە بۆ جۆرە ماسییەك لەرووبار دا دەژی.

المَـشْطَةُ: شـێوەی قـژی بەشـانەکراو ٥ دەگـوترێ: (فـلان حـسن المَـشْطَة): فلانکەس سەری جوان داهێنـراوەو قژی رێـك‌و پێکن.

المَـشيطُ: سـەری بەشـانەکراو، قـژی داهێنراوو رێـك خراو.

المُشَطُ: شانە ٥ (ك: مُاشِط).

المَمْشوط: (رجل مُـشوط): پیاوی قـەدو بـاڵا جـوان‌و رێـك‌و پێـك ٥ (بعـير مُشوط): حوشتری داخراو بەداخێك کەلەشێوەی شانەدایە.

مَـشِظَ الرجـلُ مَـشَظاً: پیاوەکـە دیـوی نـاوەوەی رانـەکانی لێـك دەخـشێن لەکاتی رۆیشتن دا.

مَشِظَت الدابَـةُ: ولاخەکـە دەمارەکـانی لەناو گۆشتەکەی دا دەرکەوت.

المَـشَظُ: ئـەو چـقڵ‌و چـاڵەی لەدەست

رادەچێ ٥ پوازێکە کلکە پاچی پێ قاییم دەکرێ.

**المِشْظَةُ:** چقڵ، درك.

**المَشِظَةُ:** (قناة مَشِظَةٌ): چەکێکە ناسنەکەی ڕەق و زبرە.

**مَشَعَ فلان مَشْعاً ومشوعاً:** کاسبی کردو ماڵو سامانی پەیداکرد.

**مَشَعَ مَشْعاً:** بەشێوە ڕۆیشتنێکی نەرم ڕۆیی ٥ دزی کرد.

**مَشَعَ القِثاءُ ونحوه:** خەیارەکەی کرۆشتو دەنگی خرمەی لێهات.

**مَشَعَ القَصْعَةَ:** چی لەلەگەنەکەدا بوو هەمووی خوارد.

**مَشَعَ فلاناً بالحبل ونحوه:** بەحەبلو شتی وا لەفلانکەسی دا.

**مَشَعَ القُطنَ ونحوه:** لۆکەکەی بەدەست شی کردەوە.

**إمْتَشَعَ الرجلُ:** پیاوەکە پیسایی و چڵکی لەخۆی دوورخستەوە.

**إمْتَشَعَ ماني الضرع:** چی لە گوانەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی.

**إمْتَشَعَ ماني يد فلان:** چی لەدەستی فلان داهەبوو وەری گرت.

**إمْتَشَعَ ثوب صاحبه:** کراسی هاوەڵەکەی دزی.

**إمْتَشَعَ السيف من غمده:** بەپەلە شمشێری لەکالان دەرکێشا.

**تَمَشَّعَ الرجلُ:** بەمانا (امْتَشَعَ)دێ.

**المِشْعَةُ:** پارچە لۆکەی شیکراوە.

**المَشُوعُ:** (رجل مشوع) پیاوێکی کاسبو ئیشکەرە ٥ (ذِئب مشوع): گورگی زێنە خرۆو دزەکەر.

**المَشيعَةُ:** بەمانا (المِشْعَةُ)دێ.

**مَشَغَ فلان مَشْغاً:** بەهێدیو لەسەرە خۆ شتی خوارد.

**مَشَغَ فلاناً سَوْطاً:** قامچی لەفلانکەس دا.

**مَشَغَ عِرضَ فلان:** ناموسی فلانکەسی لەکەدار کرد.

**المِشْغُ:** قوڕە سور کە سواغی دیواری پێ دەکرێ.

**مَشَقَ في الكتابة مَشْقاً:** لەنووسین دا پیتەکانی بەدرێژی نوسین ٥ خێرا نووسی ٥ دەشگوترێ: (مَشَقُوا رحيلهم): خێرا کار وانەکەیان تاودا بەپەلە ڕۆیشتن.

**مَشَقَت الإبلُ في سيرها:** حوشترەکە لەڕۆیشتن دا خێرا بوو (مَشَقَتْ في الكلأ): لەوەڕە چاکەکەی خوارد، کام لەوەڕە خۆش بوو خواردی.

**مَشَقَ فلاناً:** زەبری لەفلانکەس دا ٥ بەقامچی لێی دا.

**مَشَقَ الأكْلَ:** پەلەی کرد لەخواردنەکەی دا.

**مَشَقَ الثوبُ الخَشِنُ الساقَ:** قوماشە

زەبرەکـــە شـــوێنەکەی لـــەقاج کـــرد بریـنداری کـرد، وەکوو شێوە سوتاوی لێکرد.

**مَـشَقَ الـشیئ:** شـتەکەی راکێـشا بۆئـەوە بکشێو درێژ بێ.

**مَــشَقَ الـوَتَرَ وغـیره:** ژێیەکـەی دادڕ دادڕ کرد.

**مَــشَقَ الكتــانَ:** کەتانەکـەی پـاك کـردەوە پــلو پــوشو گــڵو بــەردی لــێ جیاکردەوە.

**مَشِقَت الجاریـة مُـشقاً:** ئافرەتەکـە کزو لاواز بـــوو گۆشـــتی کـــەم بـــوو، ئەندامەکانی جەستەی باریكو بێ وەج بوون.

**مَشَقَ فـلان مَـشَقاً:** فلانکـەس فـەیزەن بـو ئەژنۆکانی یان ڕانەکانی لێـك خشان ٥ (فهو مَشِقٌ وأمْشِقٌ وهي مَشقاء أیضاً).

**امْشَقَهُ:** بەقامچی لێی دا.

**امْشَقَ الثوبَ:** قوماشەکەی بەقوڕە سور ڕەنگ کرد.

**مَاشَقَهُ مُاشَقَةً:** قـیڕەو هـەرای لەگـەڵ دا کرد ٥ رایتەکاند، کێشی کرد.

**أمْتَشَقَ الشیئ مـن یـد غـیره:** شـتەکەی لەدەســـتی فلانکـــەس دەرهێنـــاو نەیهێشت بەخۆی بزانێ ٥ لەدەستی رفاند.

**اِمْتَشَقَ مافي الـضرع:** چی لەگوانەکـەدا هـەبوو هـەمووی دۆشـی ٥ (اِمْتَــشَقَ مـافي یـده): ئـەوەی لەدەستی دابـوو دەریهێنـــا لێـــی دزی ٥ (اِمْتَـــشَقَ السیف): شمشێری لەکالان دەرکێشا.

**تَماشـــقوا الـــشیئ:** شـــتەکەیان لێـــك کێشایەوە، هەریەکەیان بۆلای خـۆی کێش کرد.

**تَمَشَّقَ عن فلان ثوبُهُ:** کراسەکەی لەبـەر فلان دا شڕو وڕکرد.

**تَمَشَّقَ الغُصْنُ:** لقەدرەختەکە روت بـوو گەڵای پێوە نەما.

**تَمَشَّقَ الصُّبْحُ او اللیـلُ:** بـەیانی بەسـەر چـــوو، شـــەوڕابوو ٥ دەشـــگوترێ: (تَمَشَّقَ ثوب اللیل): پۆشـاکی لاچوو بەیانی دەرکەوت دونیا ڕوناك بوو.

**الأمْشَقُ:** پێستی شەقار شەقار بوو.

**المُـشاقَةُ:** وردەو پـلو پـوشو شـتی وا کەلەئاکامی بەشانەکردنی قـزو مـو یان لەبێژنگدانی کەتان هەڵدەوەرێ.

**المَشّاقُ:** قەڵەمی خۆش نووس.

**المَشَقُ:** قوڕە سور ٥ دەشـگوترێ: (في قدّه مَشَقٌ): بـاڵای درێـژو جوانو ڕێـكو پێـکە ٥ نمونـەی خـەتی جوان کـە قوتـــابی لەبـــەری دەنووســـێتەوە بۆئەوەی فێری نووسین بێو خـەتی خۆش ببێ.

**المَـــشْقُ:** قـــوڕە ســـور ٥ پیـــاوی لاوازو داڵگۆشت.

**المِشْقَةُ:** بەمانا (المَشَاقَةُ)دێ ٥ پارچە لۆکە ٥ قوماشی رزیو.

**المَشْقَةُ:** شوێنکەی حەبلو شتی وا بەقاچی ولآخەوە.

**المَشِيقُ:** پیاوی لاوازو دالگۆشت ٥ ئەسپی ورگ بچکۆلە (قەدباریك) ٥ قوماشی زۆر لەبەرکراوو رزیو.

**المَمْشُوقُ من الرجال او الخيل:** پیاوی لاواز ئەسپی ورگ بچوك ٥ هەروا وشەی (الممشوق): ناوە بۆ شیشە ئاسنی درێژو باریك ٥ دەشگوترێ: (قدّ ممشوق): قەدو بالآی بەرزو باریك ٥ (جارية ممشوقة) ٥ کچۆڵەیەکی قەدو بالآ جوانو رێكو پێکە.

**مَشَلَ لحمه مشولاً:** گۆشتی کەم بوو ٥ دەگوترێ: (فخذ ماشلة وممشولة): رانێکی کزو دالگۆشت.

**مَشَلَ السيفَ مَشْلاً:** شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.

**مَشَلَتِ الناقة:** حوشترەکە شیری کەمی دا.

**مَشَلَ الحالبُ:** شیر دۆشەکە لەشیر دۆشین دا لەسەر خۆ بوو کەمێکی شیر لەگوانەکەدا هێشتەوە.

**إمْتَشَلَ السيفَ:** شمشێری لەکالان دەرکێشا.

**المَشَلُ:** شیری کەم.

**المِشْمِشُ:** کشمیش؛ درەختێکە میوەکەی بەترێو بەوشك کراوەیی دەخورێ ٥ (قمر الدين)یشی لێ دروست دەکرێ.

**المشيمَةُ:** بڕوانە مادەی (شَيَمَ).

**مَشَنَهُ بالسوط مَشْناً:** بەقامچی لێی دا ٥ دەشگوترێ: (مَشَنَهُ بالسيف): بەشمشێر لێی دا پێستەکەی لێداماڵیو زۆری گۆشت نەبری.

**مَشَنَ الشيءَ فلاناً:** شتەکە فلانکەسی رنی روشاندی.

**مَشَنَ يَدَهُ:** دەستی بەشتی زبر سڕینەوە.

**مَشَنَ مافي ضرع الناقة:** ئەو شیرەی لەگوانی حوشترەکە دا بوو هەمووی دۆشی ٥ دەشگوترێ: (إمْتَشِنْ مامَشَنَ لك): چیت دەسکەوت بیبە.

**مَشَنَت الناقة ونحوها:** حوشترەکە بەناخۆشی شیری دا.

**إمْتَشَنَ الشيءَ:** شتەکەی دزی ٥ رفاندی، فراندی.

**إمتَشَنَ ثوبَهُ:** کراسەکەی داکەند.

**إمْتَشَنَ السيفَ:** شمشێرەکە دەرکێشا لەکالان.

**إمْتَشَنَ الناقة:** چی لەگوانی حوشترەکە دا بوو دۆشی.

**تماشنا الشيءَ:** شتەکە یان لێك کێشایەوە ٥ هەریەکە یان بۆلای خۆی رایکێشا.

المشانُ: ئافرەتی دەمە وەری جنێو فرۆش ◦ گورگی زێنە خرۆ.

المَشْنَةُ: برینێك فراوان بێ بەلام قول نەبێ.

المَشْنَ: کتابێکە بەزمانی عیبری نووسراوە دەبارەی شەریعەتی جولەکە.

أمْشى الدواءُ فلاناً: دەرمانەکە سکی فلانکەسی چواند، ڕەوانی کرد.

استَمْشى فلان: فلانکەس دەرمانی ڕەوانی خواردەوە ◦ سکی بەخواردنی دەرمان ڕەوان بوو.

المَشا: گێزەر، یان ڕوەکێك لەو بچێ.

المَشاءُ والمِشْوُ والمَشُوُّ: دەرمانی ڕەوانی دەرمانێك سك بچوێنێ.

مَشى مَشْياً: ڕۆیی لەشوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر ◦ دەشگوترێ: (مَشى بالنميمة): فیتنەیی نایەوە.

مَشى مَشاءً: ئاژەلی زۆر بوون دەشگوترێ: (مَشَت إبلُهُ): حوشتری زۆر بوون.

مَشَت المرأةُ: ئافرەتەکە مندالی زۆر بوون.

أمشى فلان: فلانکەس ئاژەلی زۆر بوون.

أمْشَى الرجلَ: پیاوەکەی والێکرد بڕوا، ڕۆیاندی.

مَشَّى: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (مَشى)دێ.

مَشّى الرجلَ: پیاوەکەی ڕۆیاند.

مَاشاهُ مُماشاةً: لەگەلی ڕۆیی.

إمْتَشَى القومُ: خەلکەکە ئاژەلیان زۆر بوون.

تَماشى القومُ: خەلکەکە هەندێکیان چونە لای هەنێکیان.

تَمَشّى: ڕۆیشت.

المَاشِيَةُ: ئاژەل (حوشترو مەڕو بزنو ڕەشە ولاخ) بەزۆری بۆ مەڕو بزن بەکاردەهێندرێ.

المُشاةُ: پیادە پێچەوانەی سوار ◦ فیتنەگێڕ.

المُشاةُ من الجيش: ئەو سەربازانەی پیادەڕەون.

المَشّاءُ: زۆر ڕۆ (کەسێك زۆر بەپێ بڕوا) ◦ فیتنە.

مَصَحَ الشَيْئُ مَصْحاً ومُصُوحاً: شتەکە لاچوو، نەما، شوێنەواری نەما ◦ دەگوترێ: (مَصَحَت الدارُ ومُصِحَ الكتابُ).

مَصَحَ الثوبُ: قوماشەکە کۆن بوو ڕزی.

مَصَحَ النباتُ: ڕوەکەکە گولەکانی هەلوەرین.

مَصَحَ الظِلُ: سێبەرەکە هەلکشایەوە، کەمبۆوە، یان لایدا.

مَصَحَ الشَيْئُ في الأرض: بەزەوی دا ڕۆیی و چووە ناوەوە.

مَصَحَ بالشَيْئ: شتەکەی برد.

**أمْصَحَ اللهُ مابك:** ئەوەی هەتبوو خودا بردیەوە، فەوتاندی.

**المَصَاحَةُ:** پێستی بێچوە ئاژەڵ بەکاوو شتی وا دەهاخندرێ لەشوێنی چۆڵ دادەنرێو دایکەکە وادەزانێ بێچوی خۆیەتی.

**مَصَحَ الشَيْءَ مَصْحاً:** شتەکەی دارنی ٥ لەناو شتێکی تردەری کێشا ٥ رایتەکاند.

**إمْتَصَحَ الشَيْءُ عن الشَيْءِ:** شتەکە لەشتەکە جیابۆوە.

**إمْتَصَحَ الشَيْءَ:** شتەکەی بۆلای خۆی کێش کرد رایتەکاند.

**إمَّصَحَ الوَلَدُ:** بێچوەکە، زارۆکەکە لەسکی دایکی جیابۆوە.

**مَصَدَ الشَيْءَ:** شتەکەی هەڵمژی.

**مَصَدَ الحیوان:** ئاژەڵەکەی راهێنا، ژێرباری کرد.

**المَصَادُ:** بانوی بەرز ٥ (ك: أمصدة) ٥ دەشگوترێ: (هو لقومه مَعْقَل ومَصَاد) ئەو بۆ خزمەکانی پەناگاو مەلجەئە.

**المَصْدُ:** بەمانا (المَصَادُ)دێ ٥ تەرزە.

**المَصْدَةُ:** تاوەبارانێك ٥ دەگوترێ: (ما أصابتنا مصدة).

**مَصَرَت الحلوبُ مصوراً:** ئاژەڵە شیردەرەکە شیری کەم بوو.

**مَصَرَ الناقةَ أو الشاةَ مَصْراً:** بەسەری پەنجەکانی گوانی حوشترەکەیان مەرەکەی دۆشی.

**مَصَرَ العَطاءَ:** بەخششەکەی کەم کردەوە.

**مَصَرَ الفَرَسَ:** ئەسپەکەی راهێناو بەتاقی کردەوە بۆ ئەوەی بزانێ ئاخۆ غاردانی چۆنە.

**امْصَرَتِ الحلوبَ:** بەمانا (مَصَرَتْ)دێ.

**مَصَّرَ علیه عطاءَهُ:** کەمکەم بەخششی پێدا.

**مَصَّرَ القومُ المكانَ:** خەڵکەکە شوێنەکەیان کرد بەگەورەشار ٥ دەشگوترێ: (مَصَّرَ الأمصارَ): شاری بنیاتنان.

**مَصَّرَت الدولةُ الشركةَ ونحوها:** دەوڵەت کۆمپانیاکانی خستنە ژێر دەستی خۆیەوەو لەچنگی بێگانە دەری هێنان.

**مَصَّرَ الثوبَ:** بەرەنگی کەمێك کاڵ قوماشەکەی رەنگ کرد.

**تَمَصَّرَ المكانُ:** شوێنەکە بوو بەگەورە شار.

**تَمَصَّرَ الشَيْءُ:** شتەکە کەم بوو.

**تَمَصَّرَ القوم:** خەڵکەکە بەناو شارەکان دا بڵاو بوونەوە.

**تَمَصَّرَ الشخصُ:** کەسەکە بوو بەهاوڵاتی میسریو رەگەزنامەی میسری وەرگرت.

تَمَصَّرَ الشَّيْئ: شوێن شتەکە کەوت.
امْتَصَرَ الناقَةَ أو الشاةَ: حوشترەکەی یان مەڕەکەی بەسەری پەنجە دۆشی.
الماصِرُ: نێوانو لەمپەری نێوان دوشت ◦ (ناقە ماصرە): حوشترێکە بەناخۆشی شیر لەگوانەکانی دێتە دەر یان کەم شیرە.
المُصَارَةُ: شوێنێک ئەسپی تێدا کۆبکرێتەوە.
المِصْرُ: ناوانو پەردەی نێوان دوشت ◦ سنوری نێوان دوو زەوی ◦ (ك: مصور) ◦ دەگوترێ: (اشترى الدارَ بمصورها) خانوەکەی کڕیوە بەو زوییانەی بەدەوریەوەن ◦ هەروا وشەی (مصر) بەمانا زەرفو گوێنیو حاجەت دێ ◦ گەورەشار کە باڵەخانەو دوکانو بازاڕی تێدا بنیات بنرێنو پەرستگاو مزگەوتو خوێندنگاو زانکۆی خەستەخانەو شتی وای تێدا بنیات بنرێن ◦ مادەیەکی سورباوە شتی پێ ڕەنگ دەکرێ.
المَصُورُ مِن الإبل أو الشاة: بەمانا (الماصِرُ)دێ.
المَصيرُ: ریخۆڵە ◦ (ك: مصران ومصارين).

المُمَصَّرُ: (ثوب مُمَصَّر): قوماشێکە بەڕەنگی سوری تەنك بۆیەکراو.
المُمَصَّرَةُ: سەرەتەشی.
مَصَّ القَصَبَ ونحوه مصاً: بەهێدیو کەم کەم بەقەفەزاژەکە شلەمەنییەکەی هەڵمژی ◦ (مَصَّ من الدنيا): کەمێکی لەکاڵای دونیا بەرکەوت.
أمَصَّهُ الشَّيْئَ: وای لێکرد شتەکە بمژێ ◦ شتەکەی پێ مژت.
أمَصَّ فلاناً: بەفلانکەسی گوت شوانە وێڵە، خوێڕی، گاوان.
امْتَصَّ الشَّيْئَ: بەهێواشیو لەسەرەخۆ شتەکەی هەڵمژی.
تَمَصَّصَ الشَّيْئ: بەمانا (امْتَصَّهُ)دێ.
المَاصَّةُ: نەخۆشییەکە توشی مناڵ دەبێ ◦ ئامێرێکە ئاوی پێ هەڵدەمژرێ.
المُصَاصُ: ئەوەی لەشت هەڵدەمژرێ ◦ پوختەی شت ◦ هەڵبژاردە ◦ دەگوترێ: (فلان مُصَاصُ قومه): فلانکەس هەڵبژاردەی نەتەوەکەیەتی ◦ (رجل مُصَاصٌ): پیاوێکە جەستەو سەرو شکڵی تەواوە بەڵام ئازانیە.
المُصَاصَةُ: ئەوەی دەمژرێ لەهەرشتێك بێ ◦ دەگوترێ: (طابت مُصَاصَةُ في فمي): هەڵمژینی لەدەممدا بەلەزەت بوو ◦ (مُصَاصَةَ الشَّيْئ): پوختەی

شت ٥ دەگوترێ: (فلان مصاصة قومه): فلانكەس هەڵبژاردەی نەتەوەكەیەتی ٥ پاشماوەی شتی هەڵمژراو.

المَصَانُ: ئەو شوانە وێڵەی شیرو شتی وا بەدەم بێچوەئاژەڵ دادەكا ٥ ئەگەر جوێن بەپیاوێك بدرێ شێوەیەك لەجنێو ئەوەیە پێی دەگوترێ: (یا مصان): شوانە وێڵە ٥ هەروا ناوە بۆ كەڵەشاخگر.

المُصَّانُ: قەصەبی شەكر كەلە گوشراوەكەی شەكر بەرهەم دەهێندرێ.

مصیص الثری: گڵی شێدار، لمی تەڕ.

المَمْصُوصُ: (وظیف ممصوص): زەندە ولاغێكە باریكە.

المَمْصُوصَةُ: ئافرەتی كزو كۆڵەوار بەهۆی نەخۆشی.

مَصْطَكَ الدواءَ: مەستەكی كردە ناو دەرمانەكە.

المُصْطَكا والمُصطكاءُ: درەختێكە لەپێڕی دار قەزوانە درەختێكە دەروێندرێ لەكێو لەدەم كەنارە ئاوەكانی وڵاتی شامو هەندێ كێوی نزم بنێشتێكی تایبەتی لێ بەرهەم دەهێندرێ.

مَصَعَ الشَیْئُ مَصْعاً: شتەكە، رۆیی پشتی هەڵكرد ٥ (فهو ماصِعٌ): دەگوترێ: (مصع البردُ): سەرما رۆیی نەما ٥ (مَصَعَ ماء الحوض): ئاوی حەوزەكە وشك بوو یان كەم بوو (مَصَعَ فؤاده): لەترسا دڵی نەما.

مَصَعَ في الأرض: بەناوی زەوی دا رۆیی.

مَصَعَ بالشَیْئِ: شتەكەی فڕێ دا.

مَصَّت الدابّة بذنبها: وڵاخەكە (ئەسپەكە) كلكی راوەشاند بەبێ ئەوەی بڕواو باز بدا.

مَصَّ البرقُ: بروسكەكە چەخماخەی دا.

مَصَّ فلاناً: بەشمشێر لەفلانكەسی دا ٥ یان بەقامچی لێی دا.

مَصَّت الفتنةُ القومَ: فیتنەو ئاشوب خەڵكەكەی قاڵ كرد.

مَصَّ الحوضَ بماء قلیل: بەئاوێكی كەم حەوزەكەی تەڕكرد.

امْصَعَ العَوْسَجُ: درەختی عەوسەج بەرەكەی دەركەوت.

امْصَعَ القومُ: خەڵكەكە شیری حوشترەكانیان خەسار بوو.

امْصَعَ لفلان بحقه: دانی بەمافی فلان دانا.

امْصَعَت المرأةُ ولدها: ئافرەتەكە كەمكەم شیری دا بەمنداڵەكەی.

ماصَعَ قِرنَهُ: شەڕە شمشێری لەگەڵ بەرامبەرەكەی دا كرد.

مَــصَّعَ العــودَ او الغُــصْنَ: تويـّـكلّهكهى بهلقهدارهكــهوه هيـّـشتهوه بۆئــهوهى لهســهرى وشــك بيـّتــهوه ٥ پيـّــوهى وشك بيـّتهوه.

انْمَصَعَ الحمارُ: گويـّدريـّژهكه گويّى قــوت كــردن بۆئــهوهى گــويّى لهدهنگهكــه بىّ.

تماصَـعوا في الحـرب: لهشهڕدا يـهكتريان كوشتو بڕكرد.

المَاصِعُ: ئاوى سويـّر ٥ ئاوى كهمى ليـّل.

المَـصِعُ: منــدالّ كــه يــارى بــهناميـّرى ميخــراق بكــا ٥ (رجـــل مَـــصِعٌ): پياويـّــكه ئــازاو بــههيـّزو توانــا بــۆ شهڕ.

المُصْعَةُ: بهرى درهختى عهوسهج.

المَـصُوعُ: پيــاوى ترســنۆك كهلهترسان دلّى بلهرزىّ.

مَصَلَ الشَّيْئُ مصلاً ومصولاً: شتهكه دلّۆپ دلّۆپ داچۆڕا.

مَــصَلَ الجُــرْحُ: برينهكــه كهميـّــك كـيمو زوخاوى ليـّهاته خوار.

مَصَلَ اللبَنُ: ماستهكهى كرده قاپى كونكون يــان نــاو تورهكــهو شــتى وا بۆئــهوهى ئاوهكهى ليـّبچۆڕيـّتهوه.

مَصَلَ مَالَـهُ: مــالّو ســامانهكهى فهوتانــد ٥ لهشتى پڕو پوچ دا خهرجى كرد.

أمْصَلَتْ المـرأةُ: ئافرهتهكه منداڵهكهى بهگۆشتپارهيى لهبارچو.

أمْصَلَ الراعــي الغَــنَمَ: شوانهكه شيرى مهڕو بزنهكانى دۆشى.

أمْصَلَ مالَهُ: مالّو سامانهكهى لهشتى پڕو پوچ دا خهرج كرد.

الماصِـلُ: (لــبن ماصِــلٌ): شــيرى كــهم ٥ دهگــوترىّ: (اعطــى عطــاءً ماصــلاً): بهخششى كهمى پيـّدا.

المُــصَالَة: ئــهوهى لهكهشــكى كــولاّوى گوشــراو دهچۆڕيـّتهوه ٥ ئــهو دلّۆپــه ئاوانهى لهكوپهو گۆزه دهتكىّ.

المَــصْلُ: (مَــصْلُ الــدم): زهرداويـّــكه لـــهخويـّن جيادهبيـّتـــهوه لـــهكاتى خهستبوونهوهى دا.

المِمْصَلُ: كهسيـّــك مــالّو سامانى خــۆى لهشتى بيـّهوده دا خهرج بكا.

مَصْمَصَ فــاه: ئــاوى لــهدهمى وهردا يــان بهســهرى زوبــانى نــاو دهمــى خــۆى پاك كردهوه.

مَصْمَصَ الإناءَ: ئاوى كرده ناو قاپهكهو رايوهشاند بۆئهوهى پاكى بكاتهوه.

المُــصَامِصُ: پالّفتــهو ههڵبــژيـّراوى ههرشتيـّك ٥ دهگوترىّ: (انه لمصامِصٌ في قومه): ئــهو لــهناو نهتهوهكــهى دا ههڵبژيـّردهيه، وهجاخزادهيه ٥ (فرس مُــصَامِصٌ): ئهسپيـّــكى تيـّكــسمڕاو دهستو مهچهك ئهستوره ٥ ولآخه

بەرزەیەکی ڕەختەو دامەزراوە.

**مَضَحَت الدوابُ مَضْحاً:** وڵاخەکان بڵاو بوونەوە.

**مَضَحَت الشمسُ:** خۆر تیشکی بڵاو بووە بەسەر زەوی دا.

**مَضَحَت المزادةُ:** کوندەکە، مەشکەکە ئاوی لێ چوو.

**مَضَغَ عنه:** داکۆکی لێکرد ٥ (مَضَغَ عِرض فلان): تانەی لەناموسی فلان دا.

**مَضَرَ النبیذ أو اللبنُ مَضْراً ومُضُوراً:** سرکەکە یان ماستەکە ترش بوو مزر بوو کەفی هەڵدا.

**مُضَرُّ:** پاڵ هۆزی موضەری دا بەیەکێك لەو هۆزەی لەقەڵەم دا ٥ دەشگوترێ: (مَضَرَ الله لك الثناءَ): خودا وەصفو ئەنای بۆ تۆ دەستە بەرکرد.

**تَمَضَّرَ:** خۆی کرد بەیەکێك لەهۆزی موضەر، یان دەمارگیریو تەعەصوبی بۆیان هەبوو ٥ یان خۆی وەك ئەوان نیشان داو هەڵسو کەوتی ئەوانی ڕەچاوکرد.

**تَمَضَّرَت الماشیةُ:** ئاژەڵەکان قەڵەوبوون.

**المُضَارَةُ من اللبن:** ئەو ئاوە شینەی لەشیر دەڕوا لەکاتی ترشبوونی دا.

**المَضِرُ:** ترش ٥ دەشگوترێ: (ذهَبَ دمه خِضراً مَضِراً): بەگەنجی خوێنی بەفیرۆ چوو.

**المَضیرةُ:** جۆرە خواردنێکە گۆشت لەناو دۆ دا یان لەناو شیردا دەکوڵێندرێ تاشیرەکە خەست دەبێتەوەو گۆشتەکەش دەکوڵێ.

**مَضَّهُ مَضّاً ومضیضاً:** ئازاری دا ٥ دەگوترێ: (مَضَّهُ الجرحُ).

**مَضَّ الخلُّ فَمَهُ:** سرکەکە ئازاری بەناو دەمی گەیاند.

**مَضَّ الشَّیْئُ فلاناً:** شتەکە ئازاری دڵی فلانکەسی دا ٥ دەشگوترێ: (مَضَّهُ الهمُّ والحزن والقول).

**مَضَّ فلان مَضَضاً ومضاضة ومضیضاً:** بەهۆی ئازاری بەڵاو موصیبەتەکە زۆر ناڕەحەت بوو.

**مَضَّ لە:** ئازاری پێگەیی.

**أَمَضَّهُ الشَّیْئُ:** بەمانا (مَضَّهُ) دێ ٥ دەگوترێ: (أَمَضَّهُ جلده فَدَلَکَهُ) پێستی خوراو خوراندی.

**ماضَّهُ مِضاضاً:** پێکێشی لێکرد، زۆری لەگەڵ گوت.

**مَضْمَضَ فلان:** فلانکەس شتی پوختەو پاڵفتەکراوی خواردەوە.

**تَماضَّ القومُ:** خەڵکەکە کێشەیان تێکەوت.

**المُضَاضُ:** پاڵفتە، هەڵبژاردەو ڕەسەن ٥ دەگوترێ: (فلان من مُضاض قومه):

فلانكەس لەوەجاخزادەكانی نەتەوەكەیەتی ٥ ئاوێك زۆر سوێر بێ ٥ ئازارێكە توشی چاوی مرۆڤ دەبێو حەجمینی لێهەڵدەگرێ.

**المَضُّ**: ئازاری زۆر تیژ خەفەتو بەلای زۆر بەئازار.

**مِضُّ** (مِضُّ): وشەیەكە مانای ئازاری نەبوون دەگەیەنێ بەڵام هیوا بڕاویشی ناكا.

**المَضَضُ**: دۆی ترش، شیری ترشاو ٥ ئازارو ئێش ٥ دەگوترێ: (فعلت هذا علی مضض): ئەوەم كرد بەپێناخۆشبونەوە.

**المَضَّةُ**: (ألبان مَضَّة): شیری ترشاو دۆی ترشاو ٥ (إمرأة مَضَّةٌ): ئافرەتێكە خۆ بۆ ناخۆشی راناگرێ ٥ كەم چكڵدانەیە، زوو توڕەدەبێ.

**مَضَغَ الطعامَ وغیره مَضْغاً**: بەددانی خواردنو شتەكەی جوی ٥ دەگوترێ: (یَمْضَغُ الشیحَ والقیصومُ): گیاو گز دەجوێ لەهیچ ناپرینگێتەوە ٥ دەشگوترێ: (هو یمضغ لحمَ أخیه): غەیبەتی براكەی دەكا.

**أمْضَغَ التَمْرُ**: خورماكە كاتی ئەوەی هاتووە بجورێ.

**أمْضَغَ اللحمُ**: گۆشتەكە كولاوە برژاوە بەكەڵكی ئەوە دێ بخورێ.

**أمْضَغَ فلاناً الشَّیْئ**: شتەكەی بۆ فلانكەس جو.

**أمْضَغَهُ في القتال**: باش لەگەڵی جەنگا، شەڕی باشی لەگەڵ كرد ٥ دەگوترێ: (ماضَغَهُ القتال والخصومة): درێژەی دا بەشەڕو كێشە لەگەڵی دا.

**مَضَّغَهُ الشَّیْئ**: بەمانا (أمْضَغَهُ)دێ.

**الماضِغُ**: لای خواروی شەویلە، شوێنی لێڕوانی كاكیلەو خرێ.

**الماضِغَةُ**: بەمانا (المَاضِغُ)دێ ٥ (ك: مواضِغ).

**المَواضِغُ**: ددانی كاكیلەو خرێ.

**المَضَاغُ**: هەرشتێك بجورێ ٥ دەگوترێ: (ماذقت مَضاغاً): هەرچی بجورێ نەم چەشتووە ٥ هەروا بەمانا خودی جوینیش دێ ٥ دەشگوترێ: (لقمة لینة المضاغ): پاروێكە بەخۆشی دەجورێ ددانی پێویست نییە.

**المُضَاغَةُ**: ئەوەی بجورێ ٥ پاشماوەی پاروی جوراو لەناو دەم دا.

**المُضَّاغة**: گێلو ئەحمەق.

**المَضِغُ**: خورادنێك پێگەیشتبێ، كاتی جوینی هاتبێ ٥ دەگوترێ: (كَلأٌ مَضِغٌ): لەوەرێكە ئاژەڵ دەیخوا.

**المُضْغَةُ**: پارچەیەك لەگۆشتو شتی وا لەدەم دا جێگای بێتەوەو بجورێ ٥

هەروا ناوە بۆ برینێك پارەو بارتەقای خوێنی بۆ دیاری نەكرابێ.

المضيغة: بنكی كاكیلەو خڕێ پوك كەددانی خڕێی لەسەر ڕوابێ ◊ هەرگۆشتێك لەسەر ئێسقان بێ ◊ لاشەویلە ◊ ماسولكە.

مَضْمَضَ النعاسُ في عينه: ونەوز چووە ناو چاوی.

مَضْمَضَ فلاناً: فلانكەس بۆماوەیەكی درێژ نووست ◊ دەگوترێ: (ما مَضْمَضْتُ عيني بنوم): چاوم نەچووە خەو ◊ نەنوستم.

مَضْمَضَ الماءُ في فمه: ئاوی لەدەم وەردا.

مَضْمَضَ الإناءَ: قاپەكەی شت.

تَمَضْمَضَ بالماء في فيه: ئاوی لەدەم وەردا.

تَمَضْمَضَ النعاسُ في عينه: ونەوز چووە چاوی خەونوچكەی كرد.

تَمَضْمَضَ الكلبُ في أثره: سەگەكە بەشوێنی دا وەڕی.

المِضْمَاضُ: پیاوی گورج و گۆڵو قوچاخ ◊ نووستن ◊ چوزانەوە، سوتانەوە.

مَضَى الشَيْئُ مُضِيّاً: ڕۆیشت.

مَضَى على الأمر وفيه: كارەكەی ئەنجام دا.

مَضَى فلان سبيله وبسبيله: فلانكەس مرد.

مَضَى فلان السيفُ مَضاءً: شمشێرەكە تیژ بووە، خێرا پڕبوو ◊ دەگوترێ: (هو أمضى من السيف): لە شمشێر بڕندەتر بوو.

مَضَى على البيع: كڕین و فرۆشتنەكەی ئەنجام دا.

أمْضَى الحكم والأمْرَ: حوكم بڕیارەكەی جێ بەجێ كرد.

أمْضَى البيعُ: فرۆشتنەكەی ڕۆیاندو ڕازی بوو.

مَضَّى الأمْرَ: ئیشەكەی ڕۆیاند.

تَمَضَّى الرجلُ: پیاوەكە چووە پێش.

تَمَضَّى الأمْرُ: كارەكە جێ بەجێ بوو.

الماضي: زەمانی ڕابردوو ◊ شمشێری بڕندە ◊ (ك: مواطن).

المَضَوَاءُ: پێشكەوتن ◊ بەرەو پێشەوە چون ◊ دەگوترێ: (مَضَى على مضوائه).

مَطَحَهُ مَطْحاً: بەدەست لێی دا.

امْتَطَحَ الوادي: ئاوی شیوەكە بەرز بۆوە، ئاوەكەی زۆر بوو.

تَمَطَّحَ الوادي: بەمانا (إمْتَطَحَ)دێ.

مَطَخَ فلان مَطْخاً: فلانكەس زۆری خوارد.

مَطَخَ الشَيْئَ: شتەكەی لستەوە ◊ دەگوترێ: (مَطَخَ العَسَلَ): هەنگوینەكەی لستەوە.

مَطَخَ الرجلُ بيده: بەدەستی لەپیاوەكەی دا.

**مَطَخَ عَرضَهُ:** حەیاو ناموسی لەکەدار کرد.

**مَطَخَ بالدَّلْوِ:** دۆڵچەکەی هەڵکێشایەوە، رایتەکاند.

**الماطِخُ:** ئەسپێك نەرم بڕوا.

**المطّاخُ:** گێلو ئەحمەق ◦ خۆبەزلزان ◦ دەم پیسو چەقەچەناو.

**مَطَرَت السماءُ مَطْراً ومَطَراً:** ئاسمان بارانی باراند ◦ دەگوترێ: (مَطَرَت السماءُ القومَ): ئاسمان بارانی لەقەومەکە باراند ◦ دەشگوترێ: (لا أدري من مَطَرَبه): نازانم کێ بردی ◦ (مَطَرَنی بِخَیْرٍ): خێرو بەرەکەتی بەسەردا ڕشتم.

**مَطَرَ الفَرَسُ مَطْراً ومطوراً:** ئەسپەکە خێرا ڕۆیی، خێرا بازی دا.

**أمْطَرت السماءُ:** ئاسمان بارانی لێباری ◦ بارانی ئاسمان هاتە خوار ◦ (أمطر السحب أو السماءُ القومَ): هەور یان ئاسمان بارانی لەخەڵکەکە باراند.

**أمْطر فلان:** فلانکەس کەوتە بەرباران ◦ ناوچاوانی عارەقی لێتکا.

**أمْطَرَ المكانَ:** شوێنەکەی وادی بارانی لێباری بوو.

**تَماطَرَ السَّحَابُ:** هەورەکە تاوێك بارانی باراندو تاوێك وەستایەوە.

**تَماطَرَ فلان:** فلانکەس ناوچاوانی عارەقی کرد.

**تَمَطَّرَ الطيرُ:** باڵندەکە بەگوڕجی خۆی دا هێشتە سەر زەوی.

**تَمَطَّرَ به فَرَسُهُ:** ئەسپەکەی چاك هەڵی گرت ◦ باش فڕاندی ◦ خستیە بەرباران، وای لێکرد تەرزەی لێبدا ◦ خۆی لەپاشە باران پاراست ◦ دوعای کرد باران بباریٚ ◦ دەگوترێ: (خرجوا يتمطرون الله): چوونە دەری شار بۆ نوێژە بارانە.

**تَمَطَّرَ الخيلُ:** ئەسپەکە بەخێرایی هاتو چوو.

**اسْتَمْطَرَ المكانُ او الزرعُ:** شوێنەکە یان کشتوکاڵەکە پێویستی بەباران بوو.

**اسْتَمْطَرَ فلان:** فلانکەس لەخودا پاڕایەوە باران ببارێنێ ◦ دەگوترێ: (خرجوا يستمطرون الله).

**اسْتَمْطَرَ للسياط:** خۆی ڕاگرت بۆ قامچی لێدان.

**اسْتَمْطَرَ الثوبَ:** لەباران دا قوماشەکەی لەبەرکرد.

**اسْتَمْطَرَ فلاناً:** داوای بەخششی لەفلانکەس کرد.

**الماطِرُ:** (يوم ماطِر): ڕۆژێکی باراناوییە.

**المُسْتَمْطَرُ:** شوێنی بەدەرو دیارو ئاشکرا ◦ دەگوترێ: (نزل فلان بالمستمطر): فلانکەس چووە سەر تەپۆڵکەو بەرزایی.

**المَطار من الآبار:** بیری دەم پانو فراوان.

**المَطَارَةُ من الآبار:** بەمانا (المَطَار)دێ.

**المَطَرُ:** باران.

**المَطِرُ:** (يوم مَطِرٌ): ڕۆژێکی باراناوییە.

**المُطْرُ:** دابو نەریت ٥ گوڵە زوڕات.

**المِطْــران:** مــەترانی مەســیحییەکان ٥ پلەیەکــە لــەژوور ئوســقوفو خــوار بەطریکەوەیە.

**المَطْــرَةُ:** ئاوەبــاران ٥ دابو نــەریت ٥ دەگوترێ: (ان تلك من فلان مَطْـرَة): ئەوە دابو نەریتی فلانــەو وا خــوی پێوە گرتووە.

**المَطِــرَةُ:** دابو نــەریت ٥ دەشــگوترێ: (إمرأة مَطِـرَة): ئافرەتێــکە هەمیشە ســیواك دەکــاو خۆپــاكو خــاوێن رادەگرێ.

**المَطَرَة:** کوندە ٥ ناوەڕاستی حەوز.

**المَطرِيَّـــةُ:** چــەتر هەرشتێـــك بــاران بگێرێتەوە.

**المَطِيرُ:** باراناوی ٥ دەگوترێ: (يوم مَطِيرٌ): هەروا دەگوترێ: (واد مَطِرٌ).

**المِمْطَارُ:** (سماء مِمْطـار): ئاسمانـی بـاران بارێن بەتاوو ڕێژنە.

**المِمْطَـرُ:** قوماشێــکە ئـاو دانـادا وەکــوو باڵتوو قەمصەڵە لەکاتی باران بارین دا لەبەردەکرێ.

**المِمْطَرَةُ:** بەمانا (المِمْطَر)دێ.

**المَمْطُـورُ:** (رجـل ممطـور): پیاوێــکە زۆر سیواك دەکا ٥ بۆنی دەمی خۆشە.

**مَـطَّ الـشَّيْءَ مَطّـاً:** شتەکەی درێـژکردەوە لێکی کێشایەوە.

**مَطَّ خَطَّهُ:** خەتەکەی درێژ کردەوە.

**مَطَّ خَطْوَهُ:** هەنگاوی درێژکردنەوە.

**مَـــطَّ بهـــم في الـــسير:** درێـــژەی بەرۆیـــشتنەکەیان دا ٥ دەشـــگوترێ: (تكلَّمَ فَمَطَّ حاجبيه): قسەی کردو بڕۆی کردنــەوە بــرۆی لێقرینجانــدو خــۆی بــەزل زانــی ٥ (مَـطَّ أصـابِعَهُ) ٥ لــەکاتی قسەکردن دا پەنجەی ڕاداشت.

**تَمَطَّــطَ في الكـــلام:** قــسەکەی درێـــژ کردەوە.

**المَطَاطُ:** شیری ترشاوی حوشتر.

**المَطَّاط:** مادەیەکی لاستیکییە دەکشێو لەبناغـــەدا گوشـــراوی درەختـــی مەطاطەکە پێی دەگوترێ درەختی (سمفونیە) یان (هافارییە) ٥ (شـجر المطّاط): درەختێکە لەهەرێمە خـۆر هەڵاتیـــــــەکانو دورگـــــــە خۆرهەڵاتییـــەکانی هیندوســـتان دەڕوێ.

**المُطَيْطَاءُ:** خۆبادانو لارو لەنجە کردن ٥ دەست ڕاوەشاندن لەڕۆیشتن دا.

**المَطيطـة:** ئـاوی لـێڵو تێـکەڵ بەلیتـەو لینجەوە بوو، شل.

**مَطَعَ في الأرض مَطْعـاً ومُطوعـاً:** ڕۆیـشتو

رێگای لێگوم بوو.

**مَطَعَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بەددانی پێشەوەی خوارد.

**تَمَطَّقَ فلان:** فلانکەس لێوی سەریەك نان بەزوبانی دەنگێکی لەدەمی خۆی هێنا ئاماژە بەتام خۆشی شتەکە.

**تَمَطَّقَ القوسُ:** قەوسەکە قەڵشتی برد.

**تَمَطَّقَ الطعامَ:** تامی خۆراکەکەی کرد.

**المَطْقَةُ:** دەگوترێ: (تمر لە مَطْقَة): خورمایە کە شیرینییەکەی والەو کەسەدەکا کە دەیمژێ مڵچە مڵچی بێ.

**مَطَلَ الحَبْلَ ونحوه مَطلاً:** حەبلەکەی درێژ کردەوە.

**مَطَلَ الحديدَ:** ئاسنەکەی کوتا بۆئەوەی درێژ بێ.

**مَطَلَ فلاناً حَقَّهُ وبحقه:** مۆڵەتی دا بەفلان کە قەرزەکەی دوابخا جار دواجار دواخستنی قەرزی بۆتازە کردەوە ٥ (فهو مطول ومطالٌ).

**ماطَلَهُ بحقه مِطالاً ومماطلةً:** مۆڵەتی دا.

**إمْتَطَلَ النباتُ:** روەکەکە تێکهاڵاو چووە ناوخۆوە.

**إمْتَطَلَ فلاناً حَقَّهُ:** مافی فلانکەسی دواخست.

**المِطَالَةُ:** پیشەی شیرگەری، واتە کەسێك ئاسنێك بەرهەم بێنێ کەشیری لێدروست دەکرێ.

**المِمْطَلُ:** دزو جەردە.

**مَطْمَطَ:** بەهێواشی خەتی نووسین ٥ یان بەهێواشی قسەی کردن ٥ دەگوترێ: (مَطْمَطَ في كلامه): قسەکەی درێژ کردەوە.

**مَطَا مَطْواً:** لەرۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (مطا بالقوم): رۆیشتنەکەی بەخەڵکەکە درێژ کردەوە ٥ لەگەڵ دۆستەکەی دا سەفەری کرد ٥ چاوی هەڵێنا.

**أمْطَى الدابَّةَ:** وڵاخەکەی کردە وڵاخی سواریی سواری بوو.

**تَمَطَّى النهارُ وغيره:** رۆژگار درێژ بوونەوە ٥ دەگوترێ: (تَمَطَّى بهم السَّفَرُ وتَمَطَّى بك العهدُ).

**تَمَطَّى في مشيته:** لەرۆیشتن دا لارو لەنجەی کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى﴾.

**الأُمْطِيُّ:** قەدو باڵا راستو رێك ٥ باڵا بەرز ٥ جەویو صمغێکە درەخت دەری دەداو دەخورێ.

**المَطا:** پشت ٥ (ك: امطاء) ٥ (المَطْوُ): لقەدارخورماو شتی وایە دەکرێتە دوو تلیشو باقە گیاو شتی وای پێ دەبەسترێ.

**المِطْــوُ**: پــرژو لقــی دارخورمــا ٥ دەق بەمانا (المَطْوُ)دێ ٥ هاوشانو هاوەڵو بەرامبەر ٥ گوڵی دانەوێڵەی زوڕات ٥ (ك: أمْطاء).

**المُطواءُ**: درێژی، بەرزی.

**المَطْـوَةُ مـن الليـل**: ساتێـك لەشـەو ٥ دەگوترێ: (مَضَتْ مَطْوَة من الليل).

**المَطِيَّـةُ مـن الـدواب**: وڵاخـی سـواریی ٥ (ك: مطايا ومَطِيّ).

**مَظَّهُ مَظّاً**: لۆمەی كرد.

**أمَظَّهُ**: جنێوی پێدا.

**مَاظَّهُ**: كێشەی لەگەڵ دا كـردو جوێنی پێدا.

**مَــاظَّ الخَـصْمَ**: دەسـتی لەدوژمنەكـەی گیربوو وازی لێنەهێنا.

**تَمَـاظُّوا**: جۆینیـان بەیـەكتر دا ٥ شـەڕە جوێنیان كرد.

**المِظَاظَةُ**: توندو تۆڵی دروستكراو.

**مَظَّعَ الوَتَرَ وغيره**: ژێیەكەی وشك كـردەوە دەستی پێداهێنا بۆئەوەی لوسو پـوس ببێ.

**مَظَعَ الوَتَرَ وغيره**: بەمانا (مَظَعَهُ)دێ.

**مَظَّعَ الخَشَبَةَ**: دارەكەی بەتـەڕی بـڕیو ئـەمجار لەبـەر هـەتاو داینـا تـا بـە توێكڵەوە وشك بـوو بۆئـەوەی درزو قەڵشت نەبا.

**مَظَّعَ الإهَابَ**: چـەرمەكەی چـەور كـرد بۆئەوەی چەورییەكە هەڵمژێ.

**تَمَظَّـعَ في الرعـي**: لـە لـەوەڕ خـواردن دواكەوت.

**تَمَظَّـعَ مـا عنـدنا**: چـی لامـان هـەبوو هەمووی خوارد.

**تَمَظَّعَ الظِـلُّ**: شـوێن سێبەرەكە كـەوت لەم شوێن بۆ ئەو شوێن.

**المُظعَةُ**: پاشماوەی لەوەڕ.

**مَعَ**: وشەيەكە بەمانا (لەگەڵ) دێ.

**مَعَجَ مَعْجاً**: پەلەی كرد ٥ دەگوترێ: (مَعَجَ السيلُ): لافاوەكە بەخوڕڕەم هاتو تیـژ تێپەڕی.

**مَعَــجَ الفَـرَسُ ونحـوه**: ئەسـپەكە غـاری دا، بـەهۆی خێـرا ڕۆیـشتنو تیژڕەوییـەوە دەمێـك لەسـەر لای ڕاسـتو دەمێـك لەسەر لای چەپی دەخزێ ٥ دەگـوترێ: (الريحُ تَمْعُجُ بالنبات): بایەكە گیاو گژو دەغـڵو دانەكـەی ئەمـديوو ئـەو ديـو دەكرد.

**مَعَــجَ بـالقَلَمِ في الـدواة**: ئوچـەكەی لـەناو مەرەكەبەكـەدا هێنـاو بـرد بۆئـەوەی باش مەرەكەبی تێوە بچێ.

**مَعَــجَ الفَــصيلُ ضَـرع أمِّــهِ**: بێـچووەكە ئەمـديواو ديـوی بـەگوانی دايكەكـەی كرد بۆئەوەی چاك بۆی بمژرێ.

**تَمَعَّــجَ الــسيلُ في جريتــه**: لافاوەكـە لەڕۆيشتنی دا مارو دوويی، قـۆرتو

پێچی کرد ٥ دەشگوترێ: (تَمَعَّجَت الحَيَّةُ في إنسيابها): مارەکە لەڕۆیشتنی دا قۆرتو پێچی کرد.

المَعْجَة: هەڕەتی گەنجی.

المِمْعَجُ: (فرس مِمْعَجٌ): ئەسپێکی خێراو خۆشڕۆیە.

مَعَدَ الشَّيْءَ مَعْداً: شتەکە فەوتا ٥ گەندەڵ بوو.

مَعَدَ في الأرض مَعْداً ومُعُوداً: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

مَعَدَ فلاناً مَعْداً: گەدەی هەنگاوت، زەبری لەمەعیدەی دا.

مَعَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی دزی، ڕفاندی، فڕاندی ٥ بەتوندی ڕایتەکاند ٥ دەگوترێ: (مَعَدَ الرمحَ): ڕمیەکەی بەگورجی لەکالانی خۆی دەرهێنا ٥ (مَعَدَ الدَّلْوَ): دۆڵچەکەی ڕاتەکاندو لەناو بیرەکە دەری هێنا.

مُعِدَ فلان: فلانکەس مەعیدەی تێکچو، خواردنی هەزم نەکرد.

إمْتَعَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی ڕاتەکاند، دەری هێنا، فڕاندی ٥ دەگوترێ: (امْتَعَدَ الرمْحَ وامتَعَدَ الدَّلْوَ وامْتَعَدَ سيفَه من غِمده).

المُتَعَمِّدة من الرطب: خورمای تەڕو تازە.

المَعْدُ: میوەی تازە ٥ پۆلکەو پاقلەو فاسۆلیا کەتەڕو تازەبن.

المَعِدَةُ: مەعیدە، گەدە ٥ شوێنی کۆبونەوەی خواردن دوای قوتدانیو چوونە خوارەوەی لەگەرو.

المِعْدَة: بەمانا (المَعِدَةُ)دێ.

المَعْدُ: سك، لاکەلەکەو تەنیشت ٥ ئەو شوێنەی پاژنە پێی سواری لێ دەدرێ کەسواری وڵاخ دەبێو هەلینگی دەدا.

مَعَدٌ: خێڵێکی عەرەبە.

تَمَعْدَدَ المهزولُ: کزو لاوازەکە وردە وردە خەریکە قەڵەو ببێ.

تَمَعْدَدَ الصَّبِيُّ: منداڵەکە گەورە بوو ناسکیو شلکی منداڵی لێڕۆیی.

تَمَعْدَدَ فلان: فلانکەس خۆی کرد بەیەکێك لەهۆزی مەعەدد.

تَمَعْدَدَ القومُ: خەڵکەکە خۆیان شوبهاند بەهۆزی (مەعەدد) خۆیان والێکرد وەکوو هۆزی (معدّ) فێری ژیانی زبر بن.

تَمَعْدَدَ المريضُ: نەخۆشەکە چاکبۆوە.

مَعِرَ الشَّعْرُ والريش: موو پەڕو پۆڵو شتی وا تەنك بوو، کەم بوو ٥ دەگوترێ: (مَعِرَ الرأسُ) ٥ (فهو أمْعَرُ).

مَعِرَت الناصية: پیشەسەری موی پێوە نەمانو ڕوتایەوە.

مَعِرَ فلان: فلانکەس تێشوی نەما ٥

دەگوترێ: (مَعِرَ من مالـه): مـاڵی نـەماو هەژار کەوت.

امْعَـرَ الـشَّعْرُ أو الـريش: مـوو پـەڕی ئـاژەڵو پەلـەوەرەکان کـەم بـوو ٥ دەگوترێ: (أمْعَرَ الحيـوانُ): ئاژەڵەکە موی پێومنەما ٥ کولکی لێروتایەوە.

أمْعَـرَت الأرضُ: زەوی روتایـەوە بـوو بەسوتەمەڕۆ.

أمْعَرَ القـومُ: خەڵکەکە کەوتنـە قـاتو قڕیو گرانییەوە.

أمْعَرَ فـلان: فلانکـەس هـەژار کـەوت ٥ تێشوی کەم بـوو ٥ دەگـوترێ: (أمْعَـرَ فلاناً): فلانکەسی روت کـردو مـاڵو سامانی لێستاندو هەژاری کرد.

أمْعَـرَتْ المواشــي الأرضَ: ئاژەڵـەکان زەوییەکـەیان روت کـرد هەرچـی گـژوگیای تێـدا بـوو هــەموویان خوارد.

مَعَّرَ فلان: بەمانا (أمْعَرَ) دێ.

مَعَّـرَ وجْهَـهُ: دەمو چـاوی گـرژو مـۆن کردنو رقی هەڵسا.

تَمَعَّــرَ شَــعْرُهُ: قــژی هــەڵوەرین ٥ دەشـکوترێ: (تَمَعَّـرَ رأسَـهُ): سـەری روتایەوە.

تَمَعَّـرَ وجْهَـهُ أو لونـه: دەمو چـاوی یـان ڕەنگی گۆڕاو زەرد هەڵگەڕا.

المَعِرُ: پیاوی رژدو چروکی بێ خێر.

مَعَــزَ الراعــي المَعْــزَ مَعْــزاً: فلانکــەس بزنەکانی زۆر بوون.

مَعِزَ المكـانُ: شوێنەکە پتـەو بـوو ٥ (فهـو أمْعَزُ وهي مَعْزاء).

أمْعَــزَ القــومُ: خەڵکەکـە بزنیـان زۆر بوون.

اسْتَمْعَزَ في أمره أو رأيـه: لەسـەر ئیشی خــۆی ســور بــوو ٥ رای خــۆی پێپەسەند بوو.

الأمْعَزُ: زەوی رەقەلانی بەرداوی.

الأُمْعُوزُ: بزن ٥ ڕەوە ئاسـك نێـوان سـی تاچل.

المَاعِزُ: بزن ٥ ج نێر ج مێ ٥ (ك: مواعز ومِعاز) ٥ پیـاوی ئـازاو لێـزان لـەکارو باری خۆی دا.

المَعْــزُ: بزنــە مــو، بزنــە مــەرەز ٥ پێچەوانەی مەڕ.

المِعِـــزيّ والمِعْـــزيّ: چـــروكو رژد کەهەرســامان کۆدەکاتــەوەو لێــی نابەخشێ.

المَعّاز: خاوەن بزن (شوانی بزنە گەل).

مَعَـسَ الـشَّيْءَ مَعْساً: شتەکەی شێلا، هــەنوی دەســتی پێــداهێنا ٥ دەشکوترێ: (مَعَسَ الأديمَ في الدباغ): لەدەباغکردن دا دەستی بەپێستەکە داهێنا بۆنەوەی چرچو لۆچی تێـدا نەمێنن.

**مَعَسَ في الحرب:** لەشەڕدا هەڵمەتی برد.

**مَعَسَ فلاناً:** بەڕمب لێی دا.

**مَعِصَ فلان مَعَصاً:** خواریو نارێکو پێکی لەجومزگەی یان شادەماری قاچی دا پەیدا بوو ◦ خرخاڵی لەقاچی کرد ◦ لەئاکامی زۆر رۆیشتنەوە قاچی ئازاری بوو دەگوترێ: (مَعِصَتْ قدمُهُ فهو أمْعَصَ وهي مَعْصاء).

**المَعْصُ:** ئازارێکە لەشادەماری قاچ دا پەیدا دەبێ بەهۆی زۆر رۆیشتنەوە.

**مَعِضَ من الأمر مَعْضاً:** لەکارەکە تورە بوو رقی هەڵسا ◦ ئازاری پێگەیی.

**أمْعَضَهُ الأمْرُ:** کارەکە رقی هەڵساند، تورەی کرد.

**أمْعَضَ فلان الشَّيْئ:** فلانکس شتەکەی سوتاند.

**إمْتَعَضَ من الأمر:** بەمانا (مَعِضَ)دێ.

**مَعَطَ في القوس مَعْطاً:** دەستی لەکەوانە کێشا.

**مَعَطَت المرأة بولدها:** ئافرەتەکە منداڵەکەی فرێ دا.

**مَعَطَ الشَّيْئ:** شتەکەی درێژ کردەوە.

**مَعَطَ فلاناً بحقه:** حەقی فلانکەسی دواخست.

**مَعَطَ السيف:** شمشێرەکەی دەرکێشا، روتی کرد.

**مَعَطَ الشَّعْرَ والصوفَ:** موو خوریەکەی رنیەوە هەڵی کەند ◦ تالکێشی کرد.

**مَعِطَ مَعَطاً:** جەستەی توکی پێوە نەبوو (کۆسە بوو).

**مَعِطَ اللِّصّ:** دزەکە هیچی پێ نەبوو ◦ (فهو أمْعَطَ وهي مَعْطاء).

**امْتَعَطَ الشَّعْرُ:** قژی هەڵوەرین بەهۆی نەخۆشیو شتی واوە.

**امْتَعَطَ النهارُ:** خۆر بەرزبووە.

**امَّعَطَ الشَّعْرُ:** بەمانا (إمْتَعَطَ)دێ.

**إمَّعَطَ الحَبْلُ وغيره:** حەبلەکە گشتو درێژ بوو.

**تَمَعَّطَ الشَّعْرُ:** بەمانا (امْتَعَطَ)دێ.

**تَمَعَّطَ الفَرَسُ في عَدْوِهِ:** ئەسپەکە لەبازدان دا دەستی هاویشتنو پاشوی گرتنەوە.

**تَمَعَّطَ فلان:** فلانکەس ناڕازیی بوو، رقی هەڵسا.

**الأمْعَطُ:** لەبەلان کەهیچی لێنەڕوێ ◦ (المُمَعَّطُ): زۆر درێژ.

**مَعَّ الشَّحْمُ:** بەزەکە توایەوە.

**مَعَقَ فلان مَعْقاً:** فلانکەس ڕەوشتی ناشیرین بوو.

**مَعَقَ الشراب:** خێرا شەرابەکەی خواردەوە.

**مَعَقَ السيلُ الأرضَ:** لافاوەکە زەویەکەی رادا.

**مَعُقَ النَّهْرُ:** چۆمەکە قووڵە.

مُعِق: گەدەی ترشا، مەعیدەی شێوا ◦ (فهو ممعوق).

أمْعَقَ البِئرُ: بیرەکەی قوڵ کرد.

تَعَمَّقَتِ البِئرُ: بیرەکە قوڵ بوو ◦ (تَعَمَّقَ علینا): ڕەوشتی ناشیرین بوو.

المَعْـــقُ: زەوی بـــێ گیـــاو گـــژ ◦ زەوی سوتەمەڕۆ.

مَعَكَ الأديمَ ونحوه في التراب: بەزەختو هێز پێستەکەی لەگڵو خۆڵ وەردا.

مَعَكَ فلاناً بالحرب والقتال: فلانکەسی بەشەڕو کێشە هێنایە ژێر بار.

مَعَكَ فلاناً دينه وبدينه: قەرزی فلانکەسی دواخست ◦ وەغراندیو لەکاتی خۆی دا نەیدایەوە.

مَعَكَ معاكةً: نەحمەق بوو.

ماعَكَهُ بدينه: قەرزەکەی وەغراند، دوای خست.

مَعَكَ الدابَّةَ: وڵاخەکەی لەخۆڵ دا گەوزاند.

تَمَعَّكَ: خۆی گەوزاند لەناو خۆڵەپەتەدا.

المِعِكُ: توندو تیژو رق نەستور.

المَعْكوكاءُ: دەگوترێ: (وقعوا في معكوكاءَ): کەوتنە ناو تەپو تۆزی بگرەو بەردەی شەڕو هەرادا.

المِمْعَكُ: قەرز دواخەر ◦ کەسێك قەرزدانەوە بووە غرێنی.

مَعَلَ الرجلُ مَعْلاً: پیاوەکە پەلەی کرد لەڕۆیشتن دا.

مَعَلَ فلاناً عَنْ حاجته: فلانکەسی نارەحەت کردو وەڕزی کرد.

مَعَلَ الشَّيْءَ: شتەکەی رفاند ◦ یان دزی.

مَعَلَ الخَشَبَةَ: دارەکەی شەق کرد.

مَعَلَ الحمارَ: گونی گوێدرێژەکەی دەرهێنا.

أمْعَلَهُ عَنْ حاجته: پەلەی لەکابرا کردو ئیزعاجی کرد.

إمْتَعَلَ فلان: فلانکەس بەدزی زەبری وەشاندو چوستو چالاك بوو.

المَعْـلُ: دەگوترێ: (مالـك منـه مَعْـلٌ): چارت ناچارەو دەبێ ئەوە رەچاو بکەی.

المِعِلُّ: بەپەلە ◦ (غلام مَعِلٌّ): منداڵێکی چوستو چالاکە.

مَعْمَعَ فلان: فلانکەس ڕاڕا بوو، هەردەمە ڕایەکی دەربڕی.

مَعْمَعَ القومُ: خەڵکەکە شەڕی باشیان کرد ◦ دەگوترێ: (ساروا في المَعْمَعان): لەجەنگەی گەرمادا رۆییشتن.

مَعْمَعَتِ السماءُ المطرَ على الأرض: ئاسمان بەرێژنە بارانی باراندو زەوی خاوێن کردەوە.

المَعامِعُ: شەڕو فیتنەو ئاشوبو کێ بڕکێی حیزبایەتیو دەمارگیری.

**المَعْمَعُ**: (إمْرَأةٌ مَعْمَعُ): ئافرەتێکە رژدو چروکەو هیچ نابەخشێ ◦ ئافرەتی زیرەك‌و وریا ◦ دەشگوترێ: (هو ذو مَعْمَـــع): ئـەو خـاوەن صـەبرو بارقوڵییـە لەسـەر بـەڕێوەبردنی کارەکانی.

**المَعْمَعَانُ**: جەنگەی گەرما ◦ دەگوترێ: (یـوم معمعـان): ڕۆژێـکی گـەرم‌و بەتینـە ◦ دەشـگوترێ: (جـاء في معمعـان الـصیف): لەجەنگـەی گەرمای هاوین دا هات.

**المَعْمَعَةُ**: قرچەو دەنگی ئاگر کەپوش‌و قەفـەزاز دەسـوتێنێ ◦ دەگـوترێ: (سمعـت مَعْمَعَـة الحریـق): گـوێم لـەدەنگی سـوتانی پـوش‌و پـەلاش‌و وشـکەڵ بـوو ◦ دەنـگ‌و هـەرای جـەنگاوەران لـەگۆڕەپانی شـەڕدا ◦ جەنگەی گەرما.

**المَعْمَعِيُّ**: ئەوکەسەیە خاوەن مەبدەء نییـەو هەمیـشە لەگـەڵ کەسـی سەرکەوتودایە ◦ کەسێـك هیچ ڕای نـەبێ‌و بەهـەموو کـەس دەڵـێ مـن لەگەڵ تۆم.

**مَعَنَ بالحق مَعْناً**: دانی بەحەق دانا.

**مَعَـنَ الفَـرسُ**: ئەسـپەکە بـازی دوری هاویشتن.

**مَعَنَ الماءُ**: ئاوەکە ڕەوان بوو.

**مَعَـنَ الـوادي**: شـیوەکە ئـاوی زۆر بـوو بەئاسانی دەست دەیگاتێ.

**مَعَـنَ المطـرُ الأرْضَ**: بارانەکـە زەوییەکـەی ئاودا ◦ (فهي ممعونة).

**مَعِـنَ الموضِـعُ أو النبـتُ مَعَنـاً**: شـوێنەکە تێراو بوو.

**أمْعَنَ فلان**: فلانکـەس دوورکەوتـەوە ◦ ماڵ‌و سامانی زۆر بوو.

**أمْعَنَتِ الأرضُ**: زەوییەکە تێراو بوو.

**أمْعَنَ في بلـد العـدو**: چووە نـاو وڵاتـی دوژمنـەوە ◦ زۆر چـووە نـاوەوە ◦ (أمعن في الأمـر): زۆر لەکارەکە ورد بۆوە.

**أمْعَنَ الماءَ**: ئاوەکەی بـەردا وای لێـکرد بەسەرزەوی دا بڕوا.

**تَمَعَّنَ**: خۆی بەبچوك خستە بەرچاو.

**المَـاعُونُ**: قـاپ‌و قاچـاغی ناومـاڵ ◦ ئامێری پێویست بۆناوماڵ ◦ وەکوو مەنجـەڵ‌و گـۆزەو سـەماوەرو سـەلاجەو تـەباخ‌و شـتی وا ◦ ملکەچـی‌و ژێربـاربوون ◦ ئـاو ◦ چاکەو پیاوەتی ◦ زەکات.

**المَعْـنُ**: هەرشتێـك سودی لێـوەربگیرێ کـەم بـێ یـا زۆر ◦ (رجُـلٌ مُعَنّـی): پیاوێـکە سـود لـەپیاوەتی‌و بەخـشندەیی وەردەگـیرێ ◦ ئـاوی دەریـاو ڕەوان بەسـەر زەوی دا،

شیرین‌و گوارا ٥ چاکەو پیاوەتی ٥ پێست ٥ پێستی سورو بەنرخ کەدەخرێتە سەر صندوق‌و شتی وا.

المَعْنَةُ: شتی ئاسان‌و کەم ٥ دەگوترێ: (فلان ماله سمنة ولا معنة): فلانکەس نە کەم نە زۆر هیچی نییە.

مَعَا السنور مُعَاءً: پشیلەکە میاواندی.

أمْعَتِ النَخْلَةُ: خورماکە بەرەکەی شیرین بوو، بوو بەروتاب.

أمْعَى البُسْرُ: خورما بەرسیلەکە شیرین بوو.

تَمَعَّى السِّقاءُ: کوندەکە لێك کشایەوەو فراوان بوو.

تَمَعَّى الشَّرُّ فيما بينهم: شەڕو هەرا لەناویان دا بڵاو بۆوە.

المَعْوُ: خورمای شیرین ٥ خورمایەك تازە پێگەیشتبێ‌و بەتەواوی شیرین بووبێ ٥ درزی لیچی خوارەوەی حوشتر.

الماعي: خۆراکی شل.

المِعَى: ریخۆڵە ٥ زەوی نەرمەڵان‌و چاڵایی ٥ پلوسکی ئاو ٥ ڕێڕەوی ئاو، شوێنی هەڵڕژانی ئاو لەناو شاخ‌و بەرددا.

المِعَاءُ: ریخۆڵە ٥ (ك: أمعية).

مَغَثَ الرجلَ: بەهێواشی‌و لەسەرە خۆ لەفلانکەسی دا.

مَغَثَتِ الحُمى فلاناً: لەرزوتا توشی فلانکەس بوو.

مَغَثَ فلاناً في الماء: فلانکەسی لەناو ئاودا نقوم کرد.

مَغَثَ عِرْضَ فلان: حەیاو ناموسی فلانکەسی لەکەدار کرد.

مَغَثَ المطرُ الكلأ: باران لەلەوەڕەکەی داو تامی گۆڕی، ڕەنگی گۆڕی ٥ رزاندی کەڕوی پێ هێنا.

مَاغَثَهُ مِغاثاً ومماغثةً: کێشەی لەگەڵ نایەوە ٥ دەگوترێ: (بينهما مِغاث) لەنێوانیان دا کێشەو نیزاع هەیە.

المُغَاثُ: بڕوانە مادەی (غَوَثَ).

المَغْثُ: زۆرانبازی بەهێزو توانا ٥ شەڕو نەگبەتی.

المِغَثُ: (رجل مِغَثٌ): پیاوێکی زۆرانبازی خاوەن هێزو توانایە ٥ یان پیاوێکی شەڕانی‌و شەڕ خوازە.

المَغيثُ: بەمانا (المِغيثُ)دێ.

مَغَدَ الرجلُ في ناعم العيش: پیاوەکە نازپەروەر بوو ٥ لەژیانی خۆش دا کاتی بەسەر برد.

مَغَدَ فلان: فلانکەس گەیشتە هەرەتی گەنجی ٥ دەگوترێ: (مَغَدَ الجسمُ): جەستەی تێك سمڕاو خۆی پڕکردەوە.

مَغَدَ النباتُ: ڕوەکەکە درێژ بوو.

مَغَدَ الرجلَ ناعم العيش: بژێوی خۆش‌و بەلەزەتی دا بەپیاوەکە.

مَغَدَ الرجلُ شَعْرَهُ: پیاوەکە موی جەستەی خۆی هەڵکێشا.

مَغَدَ الشَّيْئَ: شتەکەی هەڵمژی.

مَغَدَ الفصيلُ أمَّهُ: بێچووەکە گوانی دایکەکەی مژی.

أمْغَدَ فلان: فلانکەس زۆری خواردەوە.

أمْغَدَت المرأةُ الصَّبِيَّ: ئافرەتەکە شیری دا بەمنداڵەکەی ٥ دەگوترێ: (أمغدت الناقةَ الفصيلَ).

المَغْدُ: نەرمو نۆڵ ٥ دەگوترێ: (عيش مَغْدٌ): ژیانی نەرمو نۆڵ ٥ دۆڵچەی گەورە ٥ صمغێکە لەدرەختی سیدر درەختی (الطَّلْح): دەردەهێندرێ ٥ باینجان.

مَغَرَ في البلاد مَغْراً: بەناو وڵات دا رۆیی‌و پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (مَغَرَ به فرسه): ئەسپەکەی بەخێرایی بردی.

أمْغرت الشاة او الناقة: مەڕەکە یان حوشترەکە شیرەکەی بەهۆی نەخۆشیەکەوە تێکەڵ بەخوێن بووە.

أمْغَرَ فلاناً بالسهم: بەتیر برینێکی ئەمدیواو دیوی لەفلان کرد.

مَغَرَ الثوبَ: قوماشەکەی بەرەنگی سوری کاڵ بۆیەکرد.

الأمْغَرُ: مرۆڤی قژو پێست سوری مەیلەو کاڵ.

المَغْرُ: رەنگێکە زۆر سور نییە ٥ یان سورە فلەی مەیلەو لێڵ.

المَغْرَةُ: قوڕێکی سورە شتی پێ سواخ دەدرێ ٥ نەرمە باران (مغرة الصيف): جەنگەی گەرمای هاوین.

المَغَرَةُ: قورە سور کە شتی پێ ڕەنگ بکرێ.

المُغْرَةُ: بەمانا (المَغْرُ)دێ ٥ ڕەنگی ئاسن، هاڕدراوی ئۆکسیدی ئاسن کە بۆ بۆیە کردنی شت بەکاردێ.

المَغِيرُ: (لبن مغير): شیرێک خوێنی تێکەڵ بووبێ‌و سور بوبێ.

المِغْمَارُ: (نخلة مغمار): دارخورمایەکە خورماکانی سورن ٥ هەروا ناوە بۆ حوشترێك کەشیرەکەی سور بووبێ.

المَمْغَرَةُ: زەوییەك قوڕی سوری هەبێ.

مَغَسَهُ بالرَمْح مَغساً: بەرمب لێی دا.

مَغَسَ الطبيبُ فلاناً: پزیشکە کە دەستی لەفلان داو زەختی گرت.

مَغَسَ فلاناً بطنُهُ: سکی ئازاری بوو.

امْغَسَ رأسُهُ بنصفين من بياض وسواد: قژی سەری ماش‌و برنج بوو.

المَغْسُ: لۆغەتێکە لە (المَغْصُ).

مَغَصَ مَغصاً: سکی توشی ئازارو نارێك‌و پێکی بوو.

مَغِصَ بَطْنُهُ: سکی توشی ئازار بوو ٥ ریخۆڵەی تێك هالان.

تَمَغَّصَ بَطْنُهُ: سكى توشى شێوانو ناسروشتى بوو.
تَمَغَّصَ الشيئُ فلاناً ومنه: شتەكە ئازارى فلانى دا.
المَغْصُ والمغَصُ: ئازارێكە لەڕيخۆڵەداو تێكهالانى ريخۆڵەيە.
مَغَطَ الشَّيْئَ مَغْطاً: شتەكەى لێك كێشايەوەو درێژى كردەوە ٥ دەشگوترێ: (مَغَطَ الرجلُ القوسَ): پياوەكە قەوسەكەى بە ژێيەكە ڕاكێشا.
إمْتَغَطَ الشَّيْئُ: شتەكە لێك كشايەوەو درێژ بوو ٥ دەگوترێ: (إمْتَغَطَ النهارُ): ڕۆژ درێژ بۆوە.
إمَّتَغَطَ الشَّيْئُ: بەمانا (إمْتَغَطَ)دێ.
تَمَغَّطَ فلان: فلانكەس ڕقى هەڵسا.
تَمَغَّطَ الفرسُ: ئەسپەكە بەنەوپەڕى توانـاى خـۆى غـارى دا ٥ يـان لـەغاردان دا قاچـەكانى درێـژ هاويشتن.
المُمَغَّطُ: زۆر درێژ ٥ (درێژ داوەڵ).
مَغْطَسَ الحَجَرَ: هێزى موگناتيسى دا بەبەردەكـە ٥ بڕوانـە مـادەى (المُغناطيس).
مَغَلَ بالرجُلِ مَغْلاً ومغالاةً: دژى پياوەكە دوا، بوختانى بۆكرد.
مَغَلَ فلان مغالاةً: فلانكەس خيانەتى كرد، غەشى كرد.
مَغَلت الدابَّةُ مَغْلاً: وڵاخەكە لەگەڵ گياو گژدا گڵو خۆڵيشى خوارد، ژانەسكى گرت ٥ سكى ئازارى لێ پەيدا بوو.
مَغِلَت الحامِلُ بولدها مَغْلاً: ئافرەتەكە شيرى پيسى دا بەمنداڵەكەى منداڵى تازەى لەسكى كەوتبوو شيرى دەدا بەمنداڵەكەى پێشووى.
مَغِلَتْ عَنْهُ: چاوى تێكچووو نابينا بوو.
مَغِلَت الدَابَّةُ: بەمانا (مَغَلَتْ)دێ.
امْغَلَت المرأةُ: ئافرەتەكە هەموو ساڵێ منداڵێكى بوو، پيش ئەوەى منداڵەكەى لەشير ببڕێتەوە سكى بۆوە.
امْغَلَت النَّعْجَةُ: مەڕەكە ساڵى دوجار بێچوى بوو.
امْغَلَت الحامِلُ: ژنە سكپڕەكە شيرى دا بەمنداڵەكەى، شيرى پيسى پێدا.
امْغَلَ القومُ: خەڵكەكە حوشترو مەڕەكانيان ساڵى دوجار بێچوويان بوو.
امْغَلَ به عند السلطان: لەلاى پاشا دژى دواو بوختانى پێ كرد.
المَغْلُ: ئەو شيرەيە ئافرەتى سكپڕ دەيدا بەمنداڵەكەى.
المَغِلُ: بەمانا (المَغْلُ)دێ.
المَغْلَةُ: شێوانو تێكچونى گەدە ٥ ترشانى گەدە ٥ مەڕو بزن كەساڵێ

دوجار بێچوویان ببێ ٥ (ك: مِغَالٌ).
المُمْغِـلُ: زەوییـەك زۆر گـژو گیـای لـێ ڕوابێ.
مَغْمَغَ الأمْرُ: کارەکە شێوا، تێکچوو.
مَغْمَغَ الكَلْبُ فِي الإناءِ: سـەگەکە دەمـی خستە ناو قاپەکەوە.
مَغْمَغَ اللحمَ: گۆشتەکەی باش نەجوی.
مَغْمَـغَ العَمَـلَ: کارەکـەی بـاش ئـەنجام نەدا.
مَغْمَــغَ الكَــلامَ: قـسەکەی بـاش ڕون نەکردەوە.
مَغْمَغَ الثريدَ: تێـکوشاوەکەی چەور کرد ٥ چـــەوری زۆری کـــردە نـــاو تێکوشاوەکە.
مَغْمَــغَ الحيــوانُ: حەیوانەکـە شتێـکی لەلەوەڕ دەست کـەوت ٥ حەیوانەکە قەڵەوو خوباب بوو.
المُغناطيس والمُغْنَطِيسُ: جـۆرە بەردێـکە کێشی دەرزیو ئاسنی بـچوك بـۆلای خۆ دەکا.
المُغناطيــسية: هێزێــکی کێــشندەیە لەموگناتیس دایە.
مَغَـــا الـسِّنَّوْرُ مَغْـواً ومغـاءً: پـشیلەکە میواندی.
مَغَـى فيـه مَغْيـاً: ئـەوەی دەربـارەی ئـەو گـوتی، ئـەو ڕەوشــتانەی پـاڵی دان واقیعــی نــەبوونو لەڕاسـتیەوە دوور بوون.
مَغَى الوَلَدُ: منداڵەکە زمانی پـژا، قـسەی وای کردن مانایان ڕون بێ.
مَغَى الأديمَ: چەرمەکەی نەرم کرد.
تَمَغى الأديمُ: بەمانا (مَغَى)دی.
مَقَتَ فلاناً مَقْتاً: فلانکەسی دزا، زۆری ڕق لێبـوو ٥ دەگـوترێ: (مـا أمْقَتَـهُ عنـدي): ئـــای کـــە ڕقـــم لێیـــەتیو لام ناخۆشەویستە ٥ (مـا أمْقَـتَنِي): ئـای کـە ناخۆشم دەوێو ڕقم لێیەتی.
مَقُــتَ الى النــاس مقاتــةً: لای خــەڵك ناخۆشەویست بوو.
مـاقَتَ فلاناً: لەڕق لێبوون دا کێ بڕکێی لەگەڵ فلانکەس کرد.
مَقَّتَهُ: بۆ زێدە ڕۆیی لـەمانای (مَقَتَهُ)دێ ٥ دەشــگوترێ: (مَقَّتَـــهُ إلَـــيَّ): کردەوەکانی بەلامەوە ناشیرین کرد.
تَمَــاقَتُوا: هەندێــکیان هەندێــکیان ناخۆشویست، خەڵکەکە ڕقیان لێـك بوو.
تَمَقَّــتَ إلَــيَّ: لای نــاخۆشو ناشــیرین کـــردم، کردەوەیــەکی ئــەنجام دا کەڕقم هەڵسێنێ.
المَقْــتُ: (زواج المقــت): ئەوەیـە پیـاو زڕدایکی خۆی مـارە بکاتـەوە، ئەمـە عادەتێـك بـوو لـەناو عەرەبـەکان دا پێش ئیسلام باو بوو ئایینی ئیسلام ئەم دابو نەریتەی قەڵاچۆکرد.
المَقْتِـيُّ: ئـەو کەسـەیە زڕدایکـی خـۆی

ماره كردبێتەوە ٥ يان لەو ئافرەتە زڕدايكە منالّى ببێ.

**المَقْـدُونيسُ**: ڕوەكێكە لەپێڕى (الخيمية)يە، بۆنى خۆشە بۆ سود وەرگرتن لەبۆن و گەڵاكەى دەروێندرێ.

**مَقَرَ عُنُقَهُ مَقْراً**: بەگۆچان لەگێزەرەى ملى دا ئێسقانى ملى شكاندو پێستەكەى ساغە.

**مَقَـرَ الـسمكةَ المالِحـةَ**: ماسييە خوێ كراوەكەى لەسركەكەدا نقوم كرد.

**مَقِرَ الشَّيْئُ مَقَراً**: شتەكە تاڵ بوو ٥ يان ترش بوو.

**أمْقَـرَ الـشَّيْئُ**: شتەكە تاڵ بوو ٥ دەگوترێ: (أَمْقَرَ اللبَنُ): شيرەكە تامى نەما ٥ شيرەكە ترش بوو.

**أمْقَرَ لفلان شراباً**: شەرابەكەى بۆ فلان تاڵ و تفت كرد.

**أمْقَـرَ الـسمكةَ المالحـةَ**: ماسييە خوێ كراوەكەى لەسركە هەڵكێشا.

**المَقِرُ**: ڕەگەزى ئەورووەكە زەنبەقيانەيە كە لەوڵاتى گەرمە سێردا دەروێن ٥ هەروا پێشى دەگوترێ: (الـصَّبِر أو صَبّار).

**اليَمْقُورُ**: تاڵ و تفت.

**مَقَـسَ في الأرض مَقْـساً**: بەناو زەوى دا ڕۆيى.

**مَقَسَ الماءُ**: ئاوەكە ڕەوان بوو.

**مَقَـسَ الـشَّيْئَ في المـاء**: شتەكەى لەئاودا نقوم كرد.

**مَقَسَ الشَّيْئ**: شتەكەى شكاند، يان كونى كرد.

**مَقَسَ القِرْبَةَ**: كوندەكەى پڕكرد.

**مَقِسَتْ نَفْسُهُ مَقَساً**: نەفسى لێى بێزراو لێى هەڵەنكوت.

**مـاقَـسَهُ**: لەئاودا نقومى كرد ٥ دەگوترێ: (هـو يُمـاقِس حوتـاً): ئەو ماسى گەورە نقومى ئاو دەكا ٥ ئەم پەندە بۆكەسێك دەگوترێ كەبەگژ لەخۆى بەهێز تردا بچێ.

**مَقَّسَ الماءَ**: زۆرى ئاو بەسەر خۆى دا كرد.

**تَمـاقَسَ الـرجلان في البحـر**: دوپياوەكە پێشبڕكێيان كرد لەخۆ نقوم كردن لەدەريا دا.

**تَمَقَّسَتْ نَفْسُهُ**: نەفسى لەشتەكە بێزراو لێى هەڵسلەميەوە.

**مَقَـطَ الـبعيرُ متوطـاً**: حوشترەكە زۆر كزبوو.

**مَقَطَ الكرةَ مَقْطاً**: تۆپەكەى بەزەوى داداو پاشان گرتيەوە.

**مَقَطَ الحَبْلَ**: حەبلەكەى گشت بادا.

**مَقَـطَ القِـرْنَ**: هاوشانەكەى خۆى خست، بەزەوى دادا.

**مَقَطَ عُنُقَهُ:** ملی شکاند.

**مَقَطَ فلاناً:** رقی لەفلانکەس بوو.

**مَقَطَ الفَرَسَ:** ئەسپەکەی بەحەبل شەتەك دا.

**مَقَطَ فلاناً بالإيمان:** فلانکەسی سوێند دا.

**مَقَطَ فلاناً الشَّيْئَ:** شتەکەی بەگەرو دا کرد.

**مَقَّطَ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (مَقَطَ)دێ.

**امْتَقَطَ الشَّيْئَ:** شتەکەی دەرهێنا.

**تَمَقَّطَ فلان:** فلانکەس رقی هەڵسا.

**الماقِط:** بەکرێگیراو لەم ماڵ بۆ ئەو ماڵ ٥ ڕەمڵ هاوێژو فالگرەوە.

**المَقَاطُ:** حەبل ٥ ڕێشمەی ئەسپ ٥ حەبلی دۆلچە.

**المَقَّاطُ:** شتێك لەم ماڵ بۆ ئەوماڵ بەکرێ بدرێ.

**المُقْطُ:** داوێکە دەزویەکە باڵندەی پێ دەگیرێ.

**المَقْطُ:** زەبرو زەنگو توندو تیژی.

**المَقِطُ:** ئەو منداڵەی بەشەش مانگی یا بەحەوت مانگی لەدایك دەبێ.

**مَقَعَ مَقْعاً:** زۆر بەخێرایی‌و هەڵەشەیی خواردیەوە.

**مَقَعَ الفَصيلُ أُمَّهُ:** بێچووەکە زۆر بەخێرایی گوانی دایکەکەی راتەکاندو شیرەکەی خوارد.

**مَقَعَ فلاناً بِشرٍ:** شەڕو شۆڕی پاڵ فلان دا، شەڕی هاویشتێ.

**إمْتَقَعَ الفَصيلُ ماني ضرع أمه:** چی بێچووەکە چی لەگوانی دایکەکەی دا بوو خواردی‌و بەخێرایی لوشی دا.

**اُمْتُقِعَ لونُهُ:** ڕەنگی گۆڕا، زەرد هەڵگەڕا، ڕەش هەڵگەڕا، بەهۆی ئەخۆشی یان خەم‌و خەفەت.

**المَيْقَعُ:** ئەخۆشی کەوەکوو سورێژەو مێکوتە وایە توشی بێچوە ئاژەڵ دەبێ‌و دەیخاتە سەر زەوی‌و دەیکوژێ.

**مَقَّ الشَّيْئَ مَقّاً:** شتەکەی کردەوە، شەقی کرد، دەری هێنا.

**مَقَّ الرجلُ أو الفرسُ مَقَقاً:** پیاوەکە یان ئەسپەکە درێژو کزو لاواز بوو ٥ (فهو أمَقُّ وهي مَقّاءُ).

**مَقَّ مابين الشيئين:** نێوان دوشتەکە زۆر بوو ٥ دەگوترێ: (بلد أمَقُّ): وڵاتێکی بەرفراوان‌و پان‌و پۆڕە.

**مَقَّقَ على عياله:** ڕژدو چروکی لەگەڵ ماڵ‌و خێزانی کرد ٥ بەباشی بەخێوی نەکردن.

**مَقَّقَ الطائرُ فَرْخَهُ:** باڵندەکە خواردنی دا بەبێچووەکانی.

**إمْتَقَّ الفصيلُ ما في الضرع:** بێچووەکە چی لەگوانەکەدا بوو خواردی.

**تَمَقَّقَ الشَّيْئَ:** شتەکە درێژ بوو ٥ دورکەوتەوە.

تَمَقَّقَ مافي العظم: چی لەئێسقانەکەدا هەبوو دەری هێنا.

تَمَقَّــقَ الــشرابَ: شـەرابەکەی کەمکـەم خـواردەوە ٥ دەشـگـوترێ: (أصـــاب فـلان جـرح فمـا تَمَقَّقَـهُ): فلانکەس برینی لێپەیدا بوو وەلێ هیچ پێی تێك نەچوو.

الأمَقّ: (وجه أمقّ): دەمو چاوی درێژ ٥ (حِصْن أمَقّ): قەلای بەرفراوان.

المَقّــاءُ: ئیـسمی فاعیلـە لـەمادەی (مَـقّ) وەرگیراوە ٥ دەشگـوترێ: (فخذ مَقّاءٌ) رانی کزو کۆڵەوارو بێ گۆشت.

المَقَقَــةُ: ئـادەمیزادی نـەزانو کـەودەن ٥ شەرابی سرکە چۆڕ چۆڕ.

مَقَلَه مَقْلاً: بۆی ڕوانی.

مَقَلَ الشَّيْءَ في الماء وغيره: شتـەکەی لـەناو ئاودا نقوم کرد.

مَقَلَ في الماء: چووە نـاو ئاوەکە.

مَقَلَ المقلةَ: بەردەکەی خستە ناو قاپەکەو ئاوی بەسەردا کرد بۆئەوەی هەرکەسـە بەئەندازەی یەك ئاو بخۆنەوە.

مَقَلَ فلان الفصيلَ: فلانکەس بە لوێچ کەم کەم شیری دا بەبێچووەکە ٥ یـان زمـانی گرتو ئاوی کردە ناو گەرویەوە.

مَاقَلَهُ: نقومی ناو ئاوی کرد.

إمْتَقَلَ: چەند جارێك چووە نـاو ئـاوو خۆی نقوم کرد.

تمـاقَلاَ: دوو مرۆڤەکـە خۆیـان لـەناودا نقوم کرد.

المَقْلُ: بنکی بیر ٥ دەگوترێ: (إنغمس في الماء حتـى جـاء بالمَقْـلِ): لەناوەکـە دا خـۆی نقـوم کـرد تـا چـووە بنکـی بیرەکـەو بـەردەوردەی دەرهێنـان ٥ جۆرێـــکە لەشـــیر دان بـــەزارۆكو بێچو.

المُقْـــلُ: بــــەری درەختــــی دۆم؛ کەدرەختێـکە دەشوبهێتە درەختـی خورمـا ٥ صـمغی درەختێـکە پێـی دەگوترێ: (الکور)، ئەم صمغە خۆی جۆرە دەرمانێکە.

المَقْلَةُ: چاو ٥ (ك: مُقَلّ).

مَقْمَقَ الشَّيْء: شتەکە نەرم بوو لووسو ئاسان بوو.

مَقْمَقَ الحُوَارُ خِلْفَ أمِّهِ: بێچووەکە بەهێز گوانی دایکی مژی.

مَقْمَـــقَ الـــشَّيْء: شـــتەکەی ڕاهێنـــاو گونجاندیو ژێر باری کرد.

المُقَامِقُ: کەسێك بەلای خواروی قورگی قسە بکا.

مَقِهَ مَقَهـاً: پێڵوو قولینچکی چاوی سور بونو برژانگی کەم بوون ٥ چاوی شـین بونو سپیایی چـاوی تـۆخ بـوو ٥ (فهـو أمقه وهي مقهاء).

الأمْقَهُ من الناس: کەسێك سەری خۆی

هەڵدەگرێو نازانێ بۆکوێ دەچێ ٥ شوێنی سوتەمەڕۆ کەدرەختی لێ نەڕوێ.

**مَقَا المِرآةَ:** ئاوێنەکەی سڕی مشتو ماڵی کرد.

**مَقَا أسنانَهُ:** ددانی خۆی شتو خاوێنی کردنەوە.

**مَقَا الفصيلُ أمَّهُ:** بێچوەکە بەتەوژم گوانی دایکەکەی مژی، تێی هەڵکەوت.

**مَكَثَ بالمكان مُكثاً ومَكَثاً ومكوثاً:** لەشوێنەکە راوەستا، تێفکری، چاوەڕوانی کرد.

**أمْكَثَهُ:** هەڵینا بۆ تێفکرینو هەڵوەستە لەسەرکردن.

**مَكَّثَهُ:** بەمانا (أمْكَثَهُ)دێ.

**تَمَكَّثَ:** چاوەڕوانی کرد، هەڵوەستەی لەسەر کرد پەلەی نەکرد.

**تَمَكَّثَ بالمكان وتَمَكَّثَ في الأمر:** لەسەرە خۆ بوو پەلەی نەکرد.

**المَكِيثُ:** عاقڵو ئاغرو لەسەرەخۆو بارقوڵ ٥ (ك: مُكَثَاء).

**المِكِّثِى والمِكِّثاءُ:** لەسەرە خۆیی.

**مَكَدَ الماءُ ونحوه مُكُوداً:** ئاوەکە بەردەوام هاتو نەبڕا ٥ (فهو ماكِد) ٥ (حُبٌّ ماكد): خۆشەویستییەکی بەردەوام.

**مَكَدَ فلان بالمكان:** فلانکەس لەوشوێنە مایەوە.

**مَكَدَت الناقةُ والشاةُ:** حوشترەکە یان مەڕەکە شیری زۆر بوو، شیرەکەی وشکی نەکرد ٥ دەگوترێ: (شاة ماكِدَةٌ ومَكود): مەڕێکی شیر زۆرە (بئر ماكدة ومَكُودٌ): بیرێکە هەمیشە ئاوی هەیە قەت وشك ناکا.

**مَكَرَهُ وبه مَكْراً:** فێڵی لێ کرد ٥ (فهو ماكر ومكّار ومَكُور).

**مَكَرَ اللهُ العاصِيَ:** خودا سزای یاخی بووەکەی دا، یان مۆڵەتی دا لەدونیادا سەرپێچی بکا تا لەقیامەت دا سزای بدا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَمَكَرُواْ وَمَكَرَ اللّهُ﴾.

**مَكَرَ الثوبَ:** کراسەکەی بەقوڕە سور بۆیەکرد.

**مَكَرَ الأرضَ:** زەوییەکەی ئاودا ٥ دەگوترێ: (مررت بزرع ممكور).

**مَكِرَ مَكْراً:** سور بوو.

**مَاكَرَهُ:** فێڵی لێکرد.

**مَكَّرَ:** دانەوێڵەی لەماڵ دا شاردەوە بۆئەوەی بەگرانبەها دوایی بیفرۆشێ.

**إمْتَكَرَ الشيْئ:** شتەکە بەگڵە سور رەنگ گرت.

**تَمَاكَرُوا:** هەندێکیان فێڵیان لەهەندێکیان کرد.

**المَكْرُ**: فێڵو تەڵەکە ◦ گڵی سور کەشتی پێ ڕەنـگ دەکرێ ◦ دەنگی هانکەو هەناسەدانی شێر.

**المَكْـرَةُ**: پـلانو فـێڵ لەشـەڕ کـردن دا ◦ قاچی ئەستورو پۆزی خڕو جوان ◦ خورمـای تازەپێگەیـشتوی خـراپ بوو.

**المَكْـورة**: ئـافرەتی قـاچ ئەسـتورو پـوز خڕو ناسكو جوان.

**مَكَسَ الشَّيْئُ مَكْساً**: شتەكە كەم بوو.

**مَكَسَ في البيع**: نرخی كالاكەی لەمامەڵە كردن دا كەم كردەوە.

**مَكَسَ الضريبة**: باجەكەی خەملانو وەری گرت.

**ماكَسَه في البيـع مماكـسة**: داوای لێـكرد لەمامەڵەكەدا نرخەكە كەم بكاتـەوە ◦ بەربـەرەكانی نرخبـازی لەگـەڵ دا كرد.

**المَاكِسُ**: باج وەرگـر لـەبازرگانو خـاوەن موڵك ◦ (ك: مُكَاس).

**تمـاكَسَ البَيْعـان**: كڕیـارو فرۆشـیارەكان چەندو چونو بێنەو بەرەیان كرد.

**المَكْسُ**: باجو دەرامەت كە بـاجگر وەری دەگرێ لـەبازرگانو ئەوانـەی داخلـی ولاتێـك دەبن ◦ (ك: مكوس).

**مَكَّ العَظْمَ مَكّاً**: هەرچی لەناو ئێـسقان دا بوو هەڵی مژی.

**مَـكَّ غريَمَـهُ**: تـەنگی بەقـەرز دارەكـەی هەڵچنی بۆئەوەی قەرزەكەی بداتەوە.

**مَكَكَ على غريمه**: بەمانا (مَكَّهُ)دێ.

**إمْتَكَّ العظم**: بەمانا (مَكَّهُ)دێ.

**إمْتَـكَّ الفـصيلُ مـافي ضـرع امـه**: بێچووەكە چی لـەگوانی دایكەكـەی دا بوو هەڵی مژی.

**تَمَكَّكَ**: بەمانا (إمْتَكَّ)دێ.

**تَمَكَّـكَ غريمَـهُ**: بـەمانا (مَكَّـهُ)دێ ◦ دەگوترێ: (تَمَكَّكَ على غريمه).

**المُكـاكُ**: مـۆخی هەڵمـژراو ◦ شـیری هەڵمژراو.

**المُكَاكَةُ**: بەمانا (المُكَاك)دێ.

**المَكُّـوكُ**: جامێـكە شـلەمەنی پـێ دەخورێتـەوە، یـان جـۆرە پـەرداخو گلاسێـكە لای سـەروی تەسـكەو لای خـواروی پـان ◦ هـەروا نـاوە بـۆ ئامێرێـكی پێوانـە بـەگوێرەی ناوچەو كاتو زەمـان چـەندییەتو ئەنـدازەی گۆڕانكـاری تێـداكراوە ◦ بەكرەیـەكی مەعدەنییـە حـەبلو شـتی وای لەسـەر هەڵـدەكرێو بـۆ چـنینو تێـوەدان سـودی لـێ وەردەگیرێ ◦ جۆلاشتێكی وای هەیە بـەكاری دەهێنـێ پێـی دەگـوترێ مەكۆك ◦ (ك: مكاكيك).

**مَكْمَكَ الرجلُ**: پیاوەكە لەڕۆیـشتن دا

خۆی باداو بەخوارو خێچی ڕۆیی.
مَكْمَكَ العَظْمَ: مۆخی ناو ئێسقانەکەی هەڵمژی.
تَمَكْمَكَ العظمَ: بەمانا (مَكْمَكَهُ)دێ.
مَكِنَت الجرادة ونحوها مَكْناً: کوللە گەرای دانا، یان گەرای لەناو جەستەی خۆی دا کۆکردەوە ٥ (فهي مَكُون).
مَكُنَ فلان عند الناس مكانةً: فلانکەس ڕێزو شکۆمەندی لای خەڵك بۆ پەیدا بوو (فهو مكين) ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مِكِينٌ أَمِينٌ﴾.
امْكَنَهُ من الشَّيْئِ: وای لەفلان کرد دەسەڵاتی بەسەر شتەکەدا بشکێ.
أمْكَنَ الأمْرُ فلاناً: کارەکە لەسەر فلانکەس ئاسان بوو ٥ دەشگوترێ: (فلان لايُمكِنُهُ النهُوضُ): فلانکەس توانای بەسەردا ناشکێ.
مَكَّنَ لَه في الشَّيْئِ: دەسەڵاتی ئەوی بەسەر شتەکە دا سەپاند ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ﴾.
مَكَّنَ الثوبَ: قوماشەکەی بەماکینە دوری.
مَكَّنَ فلاناً من الشَّيْئِ: فلانکەسی بەسەر شتەکەدا بالادەست کرد.
تَمَكَّنَ عند الناس: لای خەڵك ڕێزو نرخی زیادی کرد.
تَمَكَّنَ المكانَ: لەشوێنەکە جێگیر بوو.
تَمَكَّنَ من الشَّيْئِ: دەسەڵاتی بەسەر شتەکەدا پەیدا کرد.
إسْتَمْكَنَ من الشَّيْئِ: بەمانا (تمكن)دێ.
المُتَمَكِّنُ: سەرو بۆرو ژێر قبوڵ بکا واتە مەبنی نەبێ.
المكانُ: شوێن.
المكانة: پلەو پایە ٥ ڕێزو شکۆمەندی.
المَكَّانُ: کەسێك مەکینە بخاتە گەڕ ٥ مەکینە بفرۆشێ.
المَكْنُ: هێلکەو گەرای بزن مژەو کوللەو شتی وا.
المَكِنُ: بەمانا (المَكْنُ)دێ ٥ لەحەدیث دا هاتووە دەفەرموێ: (إقِرّوا الطَّيْرَ على مكناتها): باڵندەکان لەسەر هێلانەو گەرای خۆیان هەڵمەفڕێننو تەرمیان مەکەن.
المَكِينِيُّ: کەسێکە مەکینەو شتی وا چاك دەکاتەوە ٥ فیتەری مەکینەی دورینو شتی وا ٥ کەسێك مەکینە ئاساو خێراو بێ تێفکرین کارەکانی ئەنجام بدا ٥ کەسێك کارەکانی بەرێکو پێکی ئەنجام بدا.
المَكْنَةُ: تواناو دەسەڵات ٥ هێزو بڕشت.
المَكِنَةُ: دەست لێگیربونو دەسەڵات بەسەردا شکان ٥ دەگوترێ: (إنَّ ابن

فلان لذو مَكِنَةٍ من الناس): فلاَنكەس لای خەڵك خاوەن ڕێزو حورمەتە ٥ هەروا دەگوترێ: (ولفلان مَكِنَةٌ): فلاَنكەس خاوەن هێزو توانایە ٥ ئالەتو ئامێرێكە لەمادەی ڕەقو ئاسنو مەعدەنو شتی وا بەدەست یان بەقاچ بەهۆی وزەی كارەبا یان بوخار هەڵدەسوڕێو كاری پێئەنجام دەدرێ ٥ دەگوترێ: (مەكینەی خەیاتی، مەكینەی برژاندن، هاڕین چاپكردن ...هتد).

**مَكَا مُكَاءً وَمَكواً**: فیكەی لێدا، بەدەم فیكەی كێشا ٥ یان پەنجەی خستە ناو دەمیەوەو فیكەی كێشا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَمَا كَانَ صَلاتُهُمْ عِندَ الْبَيْتِ إِلاَّ مُكَاءً وَتَصْدِيَةً﴾.

**مَكِيَتْ يده مَكاً**: دەستی بەهۆی ئیشكردنەوە قەڵشتنو زبر بوون.

**تَمَكَّى الغُلامُ**: كوڕە كە بۆ نوێژ دەستنوێژی هەڵگرتو خۆی پاكو خاوێن ڕاگرت.

**تَمَكَّى الفَرَسُ**: ئەسپەكە عارەقی كرد بەنارەق جەستەی تەڕ بوو ٥ چاوی بەنەژنۆی خوراند.

**المَكا**: كونەڕێوی، كونە كەروێشك ٥ لانەكەیان.

**المُكَّاءُ**: باڵندەیەكی بچوكەو حەزی لەكێوو دەشتە، قاچەكانی دەخاتە پەنایەكەوەو فیكە فیكیان پێ دەكا ٥ (ك: مَكاكيّ).

**مَلأَ في القوس مَلْئاً**: ژێی كەوانەكەی ڕاكێشاو بەهێز ڕایتەكاند.

**مَلأَ الشَّيْءَ**: شتەكەی پڕكرد لەئاوو شتی وا ٥ دەگوترێ: (مَلأهُ على الأمر): لەسەر كارەكەی یارمەتی دا.

**مَلأَت منه عيني**: شێوەو ڕوخساری سەرسامی كردم.

**مَلأَ فروجَ فرسه**: ئەسپەكەی هەلینگ دا بۆغاردانو بازدان.

**مَلِئَ مَلْئاً**: پڕبوو.

**مَلُؤَ فلان مَلاءَةً ومَلاءً**: بوو بەخاوەن ماڵو سامان.

**مَلُؤَ بكذا**: بەوكارە هەڵسا.

**مُلِئَ فلان**: فلاَنكەس هەلاَمەتی توشبوو.

**أَمْلأَ**: هەلاَمەتی پێوەنا، بوو بە هۆی توشبوونی بەهەلاَمەت.

**مالأهُ على الأمر مُمَالاةً**: یارمەتی دا لەسەر كارەكەی.

**مَلأَ الإناءَ**: شتەكەی زۆر پڕكرد، زیادی تێكرد.

**إِمْتَلأَ الشَّيْءُ**: شتەكە پڕبوو هاخندرا ٥ دەگوترێ: (امتَلأَ فلان غَيْظاً): فلاَنكەس پڕبوو لەڕقو قین.

**تَمَالأَ القومُ على كذا**: خەڵكەكە لەسەر

شــتەكە كۆبونــەوەو یارمــەتی یەكتریان دا.

**تَملأ الشَّيْئ:** شتەكە پڕ بوو ٥ دەگوترێ: (تَمَـلأَ مـن الطعـام والـشَّراب وتَمَـلأَ شَبَعاً، وتَملأ غَيْظاً).

**تَمَـلأت المـرأةُ:** ئافرەتەكـە چەرچـەفی لەخۆوە پێچا ٥ لێفەی بەخۆدا دا.

**اسْتَمْلأ في دينه:** كردیـە بـڕوا پێـكراوو ئەمینو جێگای متمانە.

**الأمْلأ:** دەگوترێ: (فلان أمْلأُ لعيني مـن فلان): فلانكەس لەدیدی من دا زۆر لەفلانكەس رێزدار ترو پیاو ترە.

**المالئ:** كەسێـك شـكۆمەندو پیـاو بێتـە بەرچـاو ٥ دەگـوترێ: (شـاب مـالِئ العـــين): گەنجێــكە پــڕ بەچــاوو رێزدارە.

**المَلأُ:** تاقمو پیرو كۆمەڵ ٥ پیاو ماقوڵو ریـش سـپی نەتــەوە ٥ دەگــوترێ: (ماكان هذا الأمر عَنْ مَلأٍ منـا): ئـەو كـارە بــەپرسو رای ئێمــە ئــەنجام نــەدراوە ٥ ڕەوشــتو ئــەخلاق ٥ دەگوترێ: (ما أحسن مَلأَ فلان): ئـای كەڕەوشــتو ئــەخلاقی فلانكــەس جوانە.

**المَــلْءُ:** ئەنــدازەی ئــەوەی كــەقاپو حاجـەت لـەناو خـۆی دەیگـرێ ٥ لەشلەمەنی یان شـتی تـر ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿مِّـلْءُ الأَرْضِ ذَهَبًـا﴾: دەگـوترێ: (هذا الحجر ملئ الكـف): ئەم بەردە پڕ چنگە.

**المَـلَءُ:** جـۆرە هەلامەتێــكە لـەناكامی گەدە پڕ بوونەو پەیدا دەبێ.

**المَــلاءَةُ:** لێفــە، چەرچــەف كەلەســەر سیــسەمو تەختــەی لەســەر نوســتن رادەخرێ.

**المَلْـآن:** پــڕ بــوو ٥ توشـبو بەنەخۆشی هەلامــەت ٥ بــۆ مێینــە دەگــوترێ (مَلْآنة).

**المَــلاءَة:** بــەمانا (المَــلاَءُ)دێ ٥ ســەر گرانبــونو توشــبوون بەنەخۆشــی هەلامەت لەناكامی پڕبوونی گەدە.

**المِلْـأةُ:** گـەدە پـڕ بـون لـەخۆراك ٥ یـان پڕبوونی شتی تر ٥ دەگوترێ: (هـذا الإناء أشَدّ مِلْأةً من ذلك).

**المُلِئُ:** مەرێـكە یـان ئاژەڵێـكی تـر كـە ورگی پڕبێ لەلەوەڕو ئاو وابزانـدرێ كەئاوسە.

**مَلَـثَ الفـرسُ مَلْثـاً:** ئەسپەكە نـەیتوانی بڕوا، سست بوو.

**مَلَثَ الشَّيْئ:** شتەكەی تێكەڵاو كرد.

**مَلَثَ فلانـاً:** وادەیـەكی بەفلانكـەس دا كـە بەنیازنیـــە جـــێ بـــەجێی بكـــا ٥ دەگــوترێ: (مَلَثَــهُ بكــلام): بەقــسەی لـوسو بـێ بنـەما رازی كـردو بـەهیوا

نیه بەکردەوە هیچی بۆ بکا.

**مَلَثَ فلاناً**: بەهێواشی لەفلانی دا.

**مَالَثَهُ مِلاثاً ومُمَالَثَةً**: هەڵی خەڵەتاند، قەشمەری پێکرد ئاشتەوایی بەفێڵی لەگەڵ دا کرد.

**المَلْثُ**: سەرەتای تاریکی شەو کەدادێ لەکاتی نوێژی شێوان دا یان کەمێ دواتر.

**المُلْثَةُ**: بەمانا (المَلْثُ)دێ.

**مَلَجَ الصَّبِيُّ مَلْجاً**: منداڵەکە بەلێوی گۆی مەمکی دایکی مژی.

**مَلِجَ الصَّبِيَّ مَلْجاً**: منداڵەکە دەنکی خورمای لەدەمی دا هێناو برد.

**مَلِجَتْ الناقَةُ**: حوشترەکە شیری تێدانەما کەمێکی تێدا ماوە کەسێك بیچێژی تامی سوێری دەدا.

**أمْلَجَت الأم ولدها**: دایکەکە شیری دا بەمنداڵەکەی.

**إمْتَلَجَ الفصيلُ ماني الضرع**: بێچووەکە چی لەگوانەکەدا بوو مژی.

**إمْلاَجَّ الصَّبِيُّ**: منداڵەکە لەسکی دایکی هاتەدر.

**الأمْلَجُ**: ئەسمەرو گەنم ڕەنگ ◦ جۆرە دەرمانێکە ◦ سەبەتەو قەفەز کەهیچیان تێدا نەبێ ◦ زەمبیلەی خاڵی.

**الأملوج**: دەنکی خورمای درەختی موقل.

**المَالِجُ**: ماڵەی گەچکاریو شتی وا ◦ پێشی دەگوترێ (المسطرين).

**المُلُجُ**: بەمانا (الأمْلُوجُ)دێ ◦ (ك: أمْلاَج).

**المَلِيجُ**: پیاوی ڕێزدار ◦ منداڵی شیرەخۆر.

**مَلَحَ الطائِرُ مَلْحاً**: باڵندەکە لەکاتی فڕینی دا خێرا خێرا باڵەکانی لێك دان.

**مَلَحَتْ فلانَة لفلان**: فلاّن ئافرەت شیری دا بەمنداڵی فلان.

**مَلَحَ القِدْرَ**: بەئەندازە خوێی لەمەنجەڵەکە کرد ◦ دەگوترێ: (مَلَحَ الطعامَ واللحمَ والجِلدَ).

**مَلَحَ الماشِيَةَ**: ئاژەڵەکەی خوێ دا.

**مَلَحَ الشاةَ**: بەئاوی زۆر گەرم خورییەکەی لەپێستی مەڕەکە هەڵکەند.

**مَلِحَ الشَّيْئُ مَلَحاً**: شتەکە زۆر شین بوو تاوای لێهات بەمەیلەو سپی خۆی نواند.

**مَلِحَ الحيوانُ**: حەیوانەکە عەیبو خراپی لەقاچی دا بوو.

**مَلِحَ الكَبْشُ**: بەرانەکە ڕەشو سپی بوو هەندێك لەخورییەکەی ڕەشو هەندێکی سپی بوو ◦ (فهو أمْلَح وهي مَلْحاء).

**مَلُحَ الماءُ ملوحة ومَلاَحَةً**: ئاوەکە سوێر بوو ◦ (وهو مليح أيضاً).

**مَلُحَ الشَّيْئُ ملاحَةً:** شتەکە جوانو رازاوەو زەریف بوو روخساری لەدڵ دا شیرینو نایاب بوو ٥ (ك: مِلاَح) ٥ (وەو ملاح ومُلاّح).

**أمْلَحَ الماءُ:** ئاوەکە سوێر بوو.

**أمْلَحَ فلان:** فلانکەس چووە سەرئاوی سوێر ٥ دەگوترێ: (أملحت الإبلُ وأملح الراعي الإبلَ): شوانەکە ئاوی سوێری دابە حوشترەکان.

**أمْلَحَ المتكلمُ:** وتار بێژەکە قسەکەرەکە قسەی جوانو زەریفی گوتن.

**أمْلَحَ البعيرُ:** حوشترەکە بەزی گرتو قەڵەو بوو.

**أمْلَحَ الشَّيْئُ:** شتەکە زۆر شین بوو ٥ تاوای لێهات مەیلەو سپی خۆی نواند.

**أمْلَحَ القِدْرَ:** بەئەندازە خوێی کردە ناو مەنجەڵەکە یان زۆری خوێ تێکردو خواردنەکەی سوێر کرد ٥ بەزو پیوی کردە ناو مەنجەڵەکە.

**مَالَحَهُ ملاحاً ومُمَالَحَةً:** شیری لەگەڵ خوارد ٥ دەگوترێ: (بينهما حُرمَة المِلح والمماحلة).

**مَلَّحَت الإبلُ:** حوشترەکە قەڵەو بوو.

**مَلَّحَ الشاعِرُ:** شاعیرەکە وشەو ڕستەی جوانی هێنانە ناو شیعرەکانیەوە.

**مَلَّحَ القِدْرَ:** زۆری خوێ کردە ناو مەنجەڵەکە.

**مَلَّحَ الطعامَ:** زۆری خوێ کردە قورگی ولاخەکەوە.

**امْتَلَحَ:** راستو درۆی تێکەڵاو کرد.

**تَمَلَّحَ فلان:** خوێی کردە تێشوو بەزمەندەی کرد ٥ یان بازرگانی بەخوێ کرد ٥ یان بەتۆپزی خۆی کردە مەلەوانو لێخوڕی کەشتی ٥ دەگوترێ (فلان يتظرف ويَتَمَلّح).

**إمْلَحَّ الشَّيْئُ:** بەمانا (مَلِحَ)دێ.

**إمْلَحَّ الكَبْشُ:** بەرانەکە خورییەکەی رەشو سپی بوو.

**إمْلاَحَّ النَخلُ:** خورماکە ئاڵو بۆڵی تێکەوت.

**اسْتَمْلَحَ الشَّيْئ:** شتەکەی بەزەریفو جوان لەقەڵەم دا.

**الأَمْلَحُ:** شەونم.

**المِلاَحُ:** هەڵبونی بای وەشت دوای بای شەماڵ ٥ ئەو بایەی کەشتی لێ دەخورێو پاڵ بەکەشتیەوە دەنێ ٥ سەرە ڕەب یان خودی ڕەب ٥ گزەبای سارد کەدوای بارینی باران هەڵدەکا.

**المَلاَّحَةُ:** پیشەی دەریاوانی، کەشتیەوانی.

**المُلاّحِيُّ:** جۆرە ترێیەکی سپیو دەنك درێژە ٥ هەنجیری وردی زۆر شیرین

ه درەختی ئەراك كەسپیو سوربێ.

المِلْحُ: خوێ ه سوێری ه دەگوترێ: (ماء مِلحٌ): ئاوێـكی سوێر ه دەشگوترێ: (فلان مِلحُهُ على ركبتيه): فلانكەس بـێ وادەو بەڵێنـە ه یـان ڕەوشـت ناشـیرینە ه بەشتێـكی زۆر كـەم توڕەدەبێ.

المُلحُ: هەواڵی خۆشو سەیرو سەمەرە.

المَلْحاءُ: سێبەندە، نێوان شانو سمت ه لەجەسـتەی حوشـتر دا بریتییـە لـەخوار دوگەكـەی ه درەختێـكە گەڵاكەی هەڵومریو ببێتە ڕەشەدار ه (ك: مَلْحَاوات).

المَلْحَةُ: شەپۆلی دەریا.

المُلْحَـةُ: ڕەنگـی زۆر شـین ه بەرەكـەتو فەڕ ه قسەی خۆش ه یان دەگوترێ: (اصـبنا مُلْحَـة مـن الربيـع): كەمێـك خێرو فەڕی بەهارمان ڕێ كەوت.

المَلْحَةُ: قسەی عەنتیكەو خۆش.

المَلاَّحُ: خوێ فرۆش ه یان خاوەن خـوێ ه كەشتییەوان ه كارگوزاری كەشتی.

المَلاَّحَـةُ: شوێنێـك خـوێی لێبـێ ه خوێڵێن، شوێنی خوێ فرۆشتن.

المُلاَّحِـيُّ: جـۆرە ترێیـەكی سپیو بـۆڵ درێژە.

المَمْلَحَةُ: خوێدان ه ئەو قاپو شوشەیەی خوێی تێدەكرێ.

مَلَـخَ فـلان مَلْخـاً: فلانكـەس بـەخێرایی ڕۆیشت.

مَلَخَ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

مَلَخَ في الباطل: لەبـەتاڵو خراپـەكاری دا ڕۆچوو.

مَلَخَ الفرسُ: ئەسپەكە یاری كرد.

مَلَخَ الطعامُ: خۆراكەكە گۆڕاو كەڵكی نەما فاسید بوو.

مَلَخَ فـلان: فلانكـەس دوولا هاتـەوە تێـك شكا.

مَلَخَ الشَّيْئَ: شتەكەی ڕاتەكاند، گەستی.

مَلُخَ الشَّيْئُ مَلاخَةً: شتەكە بێ تام بوو.

مَالَخَهُ مَلاَخاً ومُمَالَخةً: یاری لەگـەڵ دا كرد.

إمْتَلَخَ الشَّيْئَ: شـتەكەی دەركـرد، دەری هێنـا ه كێـشی كـرد ه گەسـتی ه دەگـوترێ: (إمْـتَلَخَ اللجـامَ مـن رأس الدابة): ڕێشمەی لەسـەری وڵاخەكە داماڵی ه (امْتَلَخَ اللحمةَ عَنْ عظمها): گۆشـتەكەی لەئێـسقانەكە جیاكردەوە.

امْتَلَخَ عَيْنَهُ: چاوی هەڵكۆڵی.

امْتَلَخَ القَلاَّعُ ضِرْسَهُ: دانكێشەكە ددانـی هەڵكەند.

امْـتَلَخَ عقـل فـلان: فلانكـەس عـەقڵو هۆشی ڕۆیی.

تَمَلَّخَ الشَّيْئُ: شتەكە فاسید بوو، پووكا

ه دەگوترێ: (رَجُلٌ مُمْتَلِخُ الصُّلْب):
پیاوێکە پشت لاوازو بێ وەج.
تَمَلَّخَ العُقَابُ عَيْنَهُ: هەڵۆکە چاوی
هەڵکۆڵی.
المَلاَّخُ: ماستاو چیو زمانلوس ه
کەسێك ترسنۆك بێو لەشەرو
بەرامبەری دا خۆگرنەبێو زۆر
هەڵبێ.
المُلُوخِيَّةُ: روەکێکی ساڵانەیەو
دەروێندرێو گەڵاکەی دەکوڵێندرێو
دەخورێ.
المَلِخُ: پیاوی لاوازو ورە نزم ه خۆراکی
فاسیدو بێ کەڵك ه خواردنێك تامی
نەبێ.
مَلَدَ الشَّيْءَ مَلداً: شتەکەی درێژ کردەوە.
مَلِدَ الغُصْنُ مَلَداً: لقەدرەختەکە ڕاژاو
نەرمو شلك بوو ه (فهو أمْلَدُ).
مَلَّدَ الأديمَ: چەرمەکەی نەرم کردەوە.
الأملَدُ: مرۆڤی نەرمو نیان یان لقو
پۆپو نەمامی شلكو نەرم ه (رجلٌ
أمْلَدُ) پیاوێکە ڕیشی نیە.
الأملودُ: بەمانا (الأمْلَدُ) دێ ه (إمرأة
املود وأملودة).
المَلْدُ: ئادەمیزادی نەرمونۆڵ یان
لقەدرەختی شلك ه دێوی بیابان.
المَلْداءُ: بۆ مێینەی (الأمْلَدُ) بەکاردێ ه
دەگوترێ: (إمرأة مَلْداءُ) ئافرەتێکی
نەرمو نیانو قەدوباڵا ڕێکە.
المَلَدَان: ڕاژانی لقو پۆپی درەختو
نەرمو نیانی ه گەنجی.
مَلَذَ الفرسُ: ئەسپەکە دەستی هاویشتنو
غاری دا.
مَلَذَ فلان: فلانکەس درۆی کرد ه (مَلَذَ
فلاناً بالرمح) بەرمب لێی دا.
مَلَذَ فلاناً مَلْذاً وملاذةً: بەقسەی لوسو
پوس فلانی ڕازی کردو هەڵی
خەڵەتاند، بەڵام بەکردەوە هیچی بۆ
نەکرد.
مَلِذَ فلان مَلَذاً: فلان بەڕواڵەتو بەدرۆ
خۆشەویستی خۆی بۆ دەربڕی بەڵام
لەناخی دا ڕقی لێ بوو ه (فهو أمْلَذ
وملاذ ومِلْوَذ).
إمْتَلَذْتُ منه: بەخششو عەتام لێی
دەستگیر بوو.
مَلَزَ عنه مَلْزاً: لێی ڕۆیی جێی هێشت.
أمْلَزَهُ: شتەکەی برد.
مَلَزَ بالشيءِ: شتەکەی برد.
مَلَّزَ الشَّيْءَ: شتەکەی پوختە کرد.
إمْتَلَزَ الشَّيْءَ: بەمانا (أمْلَزَهُ) دێ ه
دەری هێنا فڕاندی.
مَلَسَ فلان مَلْساً: فلانکەس بەخێرایی
ڕۆیی ه بەشێوەی ڕێكو پێك
لەسەرەخۆ ڕۆیی.
مَلَسَ بالابل: بەخێرایی حوشترەکانی

لێخورین ٥ بەدزیو دوور لەچاوی خەڵك لێی خۆڕین.

**مَلَسَ فلاناً بلسانه**: بەزمانی لوسو قسەی خۆش فلانکەسی ڕازی کرد.

**مَلِسَ مَلَساً**: نەرمونیانو شلك بوو ٥ لوسو بێ گرێو گۆڵ بوو ٥ (فهو أمْلَسُ وهي مَلْساء).

**مَلُسَ ملاسَةً ومُلوسَةً**: بەمانا (مَلِسَ) دێ ٥ (فهو مَليسٌ).

**أمْلَسَت الشاةُ**: مەڕەکە خورییەکەی لێ بووەوە، زەوییەکەی بەماڵماڵو وەرووەرە تەخت کرد.

**مَلَّسَ الشَّيْءَ**: شتەکەی ڕزگار کرد ٥ پوختەی کرد.

**إنْمَلَسَ وإمَّلَسَ الشَّيْءُ**: شتەکە وێکهاتەوە.

**إنْمَلَسَ مِنَ الشَّيْءِ**: لەشتەکە ڕزگاری بوو ٥ دەگوترێ: (إنْمَلَسَ فلان من يديّ) فلان لەچنگم ڕزگاری بوو.

**إنْمَلَسَ الشَّيْءُ**: شتەکە وێکهاتەوە.

**تَمَلَّسَ الشَّيْءُ**: بەمانا (مَلِسَ) دێ.

**تَمَلَّسَ من الشراب**: لەشەرابەکە ڕزگاری بوو سەرخۆشی نەما.

**تَمَلَّسَ مِنَ الأمر**: لەکارەکە ڕزگاری بوو ٥ دەگوترێ: (تَمَلَّسَ من بين القوم و تَمَلَّسَ من بين يدي).

**إمْلاسَّ الشَّيْءُ**: بەمانا (مَلِسَ) دێ.

**إمْلاسَّ الشَّيْءُ**: بەمانا (مَلِسَ) دێ.

**إمْلاسَّ من الأمر**: بەمانا (تَمَلَّسَ) دێ.

**الأمْلَسُ**: دەگوترێ: (جلد فلان أمْلَسُ) فلانکەس بێ عەیبو نەنگی یە، عەیبی لێ ناگیرێ.

**الإمْلِيسُ**: دەشتی کاکی بەکاکی بێ درەختو ڕوەك ٥ (الرمان الإمليسي، والرمان الامليس) هەناری مێخۆش.

**الأمليسَةُ**: بەمانا (الإمليسُ) دێ ٥ (ك: أماليس).

**المَلَسُ**: شوێنی دەشتایی کە سوتەمەڕۆ بێ درەختو ڕوەکی تێدا نەبێ ٥ (ك: ملوس وأمْلاس) دەگوترێ: (أتيتُهُ مَلَسَ الظلام) کاتی داهاتنی شەو و دەمەو ئێوارە هاتم بۆلای ٥ واتە: دەوروبەری نوێژی شێوان ٥ کراسێکی فشو فۆڵە لەئاوریشم دروست دەکرێو ڕەشە ئافرەتی لادێیی وڵاتی میصر لەبەری دەکەن.

**المَلَسِي**: (رجل مَلَسِي) پیاوێکە وادەو بەڵێنی نیەو هەرگیز پابەندی قسەی خۆی نابێ ٥ دەشگوترێ: (أبيعُك الملسي) شتەکەت پێ دەفرۆشمو بەرعۆدەی عەیبەکانی نابم ٥ (ناقة مَلَسِي) حوشترێکە زۆر خێرا دەڕوا ٥ (أرض مَلَسى) زەوییەکی سوتەمەڕۆیە و هیچ

ڕوەك و درەختی تێدا نەڕواوە.

**الْمَلْساءُ**: مێینەی (الأمْلَس)ە ○ (ك: مُلْسٌ) ○ (خمرة مَلْساءُ) شەرابێکی گوارایەو بەخۆشی قوتدەچێ ○ (سنة ملساء) ساڵێکی قات و قڕیو بێبارانییە ○ (قوس ملساء) کەوانێکە درزی تێدانیە، شێوەڵێ ڕێڕەوی تیرەکەی لێ نەکراوە ○ (ك: أمالِس وأماليس).

**الملاّسَةُ**: ماڵماڵ و مرومرەی زەوی تەخت کردن ○ پێشی دەگوترێ: (الزّحافة).

**المِلْسَة**: بەمانا (الملاّسَةُ) ○ (ك: مَمالِس).

**الْمُلَيْساءُ**: نێوان کاتی نوێژی شێوان و خەوتنان ○ ناوێکی مانگی سەفەریشە.

**مَلَشَ الشَّيْءَ مَلْشاً**: بەدەستی تەفتیشی کردو پشکنی ○ وەکوو ئەوە داوای شتێك بکا.

**مَلَصَ بسهمه**: تیری خۆی هاویشت.

**مَلِصَ الشَّيْءُ مِن يَدِي**: شتەکە لەدەستم کەوتە خوار لەبەر لوسی ○ دەگوترێ: (مَلِصَتْ السمكةُ ونحوها).

**مَلِصَ الرجلُ**: پیاوەکە هەڵات ○ (فهو مَلِصٌ وهي ملصة).

**أمْلَصَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە منداڵەکەی لەبارچوو بەنەکامڵی منداڵەکەی لێ بووە ○ (فهي مُمْلِصٌ).

**أمْلَصَ الرجلُ**: پیاوەکە هەژار کەوت.

**أمْلَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی واڵێ کرد بترازێ.

**إنْمَلَصَ الشَّيْءُ من يدي**: بەمانا (مَلِصَ) دێ ○ دەگوترێ: (إنْمَلَصَت السمكة من يدي) ماسییەکە بەهۆی لووسی و پوسی لەدەستم کەوتە خوار.

**تَمَلَّصَ من كذا**: بەمانا (إنْمَلَصَ) دێ ○ دەگوترێ: (تَمَلَّصَ الرشاءُ من يدي) دۆڵچەکە لەدەستم کەوتەخوار.

**تَمَلَّصْتُ من فلان**: لەدەست فلانکەس ڕزگارم بوو.

**الأمْلَصُ**: (رجل أمْلَصُ الرأس) پیاوێکە سەری ئەصلەعە تووکی بەسەرەوە نیە ○ تەڕو نەرمو شلك.

**الإمْلِيصُ**: (سير إمليص) ڕۆیشتنی خێرا.

**المَلْصُ**: ڕوت و بێ پۆشاك.

**المَلِيصُ**: زاروکێك دایکەکەی بەنەکامڵی لەباری بچێ.

**المِمْلاصُ**: ئافرەتێك عادەتی وابێ منداڵی بۆ ڕانەوەستێ.

**مَلَطَ الغلامُ مُلُوطاً**: منداڵەکە دز دەرچوو فێری دەست پیسی بوو.

**مَلَطَ البَنّاءُ الحائطَ**: وەستاکە بەگڵە سپی دیوارەکەی سواخ دا.

مَلَطَ شَعْرَهُ: قژی تاشین.
مَلَطَت الأمُ ولَدَها: دایکەکە بەنەکاملی مندالی بوو.
مَلِطَ فلان مَلَطاً ومُلْطَةً: فلانکەس موو بەجەستەیەوە نەبوو، بێ توك بوو ٥ (سَهْمٌ أملط) تیرێکە پەڕی پێوە نیە.
أمْلَطَت المرأةُ: ئافرەتەکە بەنەکاملی مندالی بوو.
أملط الشاعر: شاعیرەکە نیوە دێڕی شیعرەکەی گوت دوای ئەوەی بەرامبەرەکەی نیوەی یەکەمی ڕێك خستبوو.
أمْلَطَت الناقة جنينها: حوشترەکە بێچوی بێ توکی بوو ٥ (فهي مُمْلِط و مُمْلِطة) ٥ (ك: مَمَاليط).
مَلَّطَ الشاعرُ: بەمانا (أمْلَطَ) دێ.
مَلَّطَ الحائط: دیوارەکەی سواخ دا.
تَمَلَّطَ الشَّيْئُ: شتەکە نەرمو نیانو شلك بوو.
تَمَلَّطَ السَّهْمُ: تیرەکە پەڕەکانی لێ بوونەوە.
إمْتَلَطَ الشَّيْئَ: شتەکەی دزی، فڕاندی.
المِلاطُ: مَلْطە: قوڕێکی لینجە دیواری پێ سواخ دەدرێ ٥ یان بەردەکانی لەدیواردا پێ بەیەکەو دەلکێندرێ ٥ ئانیشك ٥ تەنیشت ٥ قەراخی دوگی حوشتر ٥ (إبن مِلاط) مانگی یەکشەوە (إبنا مِلاط) دوودەستی حوشتر ٥ یان دوو شانی حوشتر.
المِلْطُ: پیاوی ڕەوشت ناشیرینو دز کەهەرچی شتێك دەستی بیگاتێ دەیدزێو بەهی خۆی دەزانێ ٥ زۆڵو ناکەسبەچە ٥ دەگوترێ: (غلام خلط ملطٌ) کوڕێکە باوکی نازاندرێ کێیە.
المَلَطى: جۆرە ڕاکردنو غاردانێکە ٥ دەشگوترێ: (بعته المَلَطى) بەبێ زەمانو بەرعۆدەبوون پێم فرۆشتووە (بەگۆشتی سەر چەپەر پێم فرۆشتووە) ٥ کە دوعا لەیەکێك دەکرێ دەگوترێ: (جعله الله مَلَطى) خودا بەخێری نەهێنێتەوە.
المَلِيطُ: کەسێك تووکی بەجەستەوە نەبێ ٥ زاروك لەناو سکی دایکی دا پێش ئەوەی هەستی پێ بکرێ ٥ (سهمٌ مليط) تیرێکە پەڕی پێوە نیە ٥ بێچوی بزن لەسەرتای هاتنەدەرەوەی ٥ هەروا ناوە بۆ بەرخۆلەی تازە لەدایك بوو.
المِمْلاطُ: دایکێك زاروکی لەمندالدان دا بۆ ڕانەوەستێ.
مَلَعَت الدابَّةُ ونحوها مَلْعاً وملعاناً: وڵاخەکە زۆر بەخێرایی ڕۆیی.

مَلَعَ الشاةَ: مەڕەکەی لەلای ملیەوە کەوڵ کرد.
مَلَعَ الفصيلُ أمَّهُ: بێچووەکە شیری دایکی خوارد.
أمْلَعَت الناقة: حوشترەکە خێرا ڕۆیی.
إمْتَلَعَت الناقة ونحوها: بەمانا (أمْلَعَتْ) دێ.
إمْتَلَعَ الشاةُ: مەڕەکەی لەلای ملیەوە کەوڵ کرد.
إمْتَلَعَ الشَّيْءَ: شتەکەی دزی، فراندی.
إنْمَلَعَتْ الناقة: بەمانا (مَلَعَتْ) دێ.
المِلاعُ: سارای بێ درەختو ڕووت ٥ (عُقاب مَلاعٌ) هەڵۆیەکی لەسەرەخۆیەو بەهێواشی پەلاماری دا.
المَلْعُ: دەگوترێ: (هم على فلان مَلْعٌ واحد) ئەوانە هەموویان دژی فلانکەس کۆبوونەوە.
المَليعُ: وڵاخی خۆشڕۆ ٥ زەوی پانو فراوان ٥ دەشتی دورو فراوان.
المَلوعُ: خێراو گورجو گۆڵ.
المَيْلَعُ: درێژی باریك ٥ ئەسپی خۆشڕۆ ٥ زەوی سوتەمەڕۆ.
مُلِغَ في كلامه: لەقسەکردنی دا گێلی نواند.
مالَغَهُ بالكلام: قسەی ناشیرینی لەگەڵ دا کرد.
تَمالَغَ به: پێی پێکەنی.
تَمَلَّغَ في كلامه: لەقسەکردنی دا گێلی نواند.
الأمْلَغُ: (كلام أمْلَغ) ٥ قسەی پڕوپوچو بێ کەڵك.
المالِغُ: (رجل مالِغٌ) پیاوی فاسقو خوێڕیو پیس.
المِلْغُ: ماستاوچیو دووڕو ٥ گێلی قسەنەزانو قسە تڕن ٥ کەسێك گوێ نەدا چی دەڵێو چی پێ دەگوترێ ٥ (كلام مِلْغ) قسەی بێ خێرو بێر.
مَلَقَت الدوابُ وغيرها مَلْقاً: وڵاخەکە بەخێرایی ڕۆیی.
مَلَقَ الرجلُ: پیاوەکە بەگورجو گۆڵی ڕۆیی.
مَلَقَ الشَّيْءَ: شتەکەی شت ٥ سڕیەوە ٥ لەدەستی خۆی بەڕەڵڵای کردو بەندی کرد.
مَلَقَ الحِمارُ الأرض: گوێدرێژەکە پێکۆڵی کردو بەقاچەکانی لەزەوی دا.
مَلَقَ عَيْنَهُ: لەچاوی خۆی دا.
مَلَقَ الصغيرُ أمَّهُ: منداڵەکە شیری دایکی خوارد.
مَلِقَ الفرسُ مَلَقاً: ئەسپەکە بازەکانی چوستو چالاك بوون.
مَلِقَ الخاتمُ من الأصبع:ئەنگوستیلەکەی لەپەنجەدا لەقی.

**مَلِقَ فلاناً وله**: بەقسەی خۆش‌و زیاد لەپێویست ماستاو بۆکردن فلانکەسی هەڵخەڵەتاند.

**أمْلَقَتْ المرأةُ**: ئافرەتەکە منداڵی لەبارچوو بەنەکامڵی منداڵی فڕێ دا.

**أمْلَقَ فلان**: فلانکەس هەژار کەوت ◊ قورئان دەفەرموێ: (ولاتقتلوا أولادكم من إملاق) ◊ دەشگوترێ: (أمْلَقَ مامعه) هەرچی هەیبوو دەری هێناو خستیە ڕو ◊ دەشگوترێ: (أمْلَقَته الخطوبُ) بەڵاو کارەسات هەژاریان خست ◊ (أمْلَقَ الدهرُ مالَهُ) ڕۆژگار ماڵ‌و سامانی فەوتاند ◊ هەژاری خست.

**أمْلَقَ الأديمُ**: پێستەکەی نەرم کردەوە ◊ دەستی پیا هێنا تا نەرم بێ.

**مَلَّقَ الشّيْءَ**: شتەکەی پوختە کرد.

**مَلَّقَ الأرضَ**: زەوییەکەی بەماڵاڵ‌و وەرووەرە تەخت کرد.

**مَلَّقَ الجدارَ**: دیوارەکەی بەماڵە ڕێك خست.

**إمْتَلَقَ الشّيْءَ**: شتەکەی دەرهێناو خستیە ڕوو.

**إنْمَلَقَ الشّيْءُ وإمَّلَقَ**: شتەکە لووس‌و پوس بوو ◊ نەرم بوو.

**إنْمَلَقَ منه**: ڕزگاری بوو.

**تَمَلَّقَ الرجلَ**: ماستاوچییەتی بۆ پیاوەکە کردو خۆی لێ نزیك کردەوە.

**المالَقُ**: دارێکی گەورەو تەختە، دوورمشە ولاخ یان دوو بارگیرو شتی وا ڕایدەکێشن‌و زەوی کێڵدراوی پێ تەخت دەکرێ ◊ لەهەندێ شوێنیش ناوە بۆ ماڵەی سواخکردن.

**المَلَقُ**: دووعاو پارانەوە ◊ زەوی دەشت‌و ڕێکخراو ◊ دەگوترێ: (سرنا في الملق والملقات) واتە بەناو شوێنی ڕوتەن‌و دەشتایی دا ڕۆیشتین ◊ هەرشتێك نەرم بێ لەگیانلەبەرو بەردو دارو قسەو گفت‌و گۆ.

**المَلِقُ**: لاواز ◊ (فَرَس مَلِقٌ) ئەسپێکە هەنگاو هەڵدێنێ‌و قاچ بەزەوی دا دەکێشێ‌و خێرا ناڕوا ◊ کەسێك وادە بداو نەیباتە سەر، لافی شتێك لێ بدا کەنەیبێ.

**المَلَقَةُ**: شتی سفت‌و لووس.

**المَلاّقُ**: کەسێك زۆر ماستاوچییەتی بکاو خۆرە پێشخەرو خۆ لەبەرکەربێ‌و خۆشەویستی ڕاستاڵانەی نەبێ.

**المَلِيقُ**: بێ توك ◊ کەسێك تووکی بەجەستەوە نەبێ.

**المِمْلَقُ**: بەمانا (المالِقُ) دێ.

**المِمْلَقَةُ**: بەمانا (المِمْلَقُ) دێ.

**المَمْلَقُ**: خێراو خۆشڕۆ.

مَلَكَ الشَّيْءَ مِلْكاً: شتەکەی کردە ملکی خۆی و بەویستی خۆی تەصەروفی تێدا کرد ٥ (ك: مُلْك ومَلاك).

مَلَكَ الخِشْفُ أُمَّهُ: بێچوە ئاسکەکە توانی شوێن دایکی بکەوێ.

مَلَكَ العجين: هەویرەکەی شل شێلاو چاکی هێنایە بەرهەم.

مَلَكَ الوليُّ المرأةَ: وەلی ئەمری ئافرەتەکە نەیهێشت ئافرەتەکە شوبکا.

مَلَكَ فلان إمْرَأةً: فلانکەس ئافرەتێکی مارە کردو کردی بە هاسەری خۆی.

أمْلَكَهُ الشَّيْءَ: شتەکەی کردە ملکی ئەو.

أمْلَكَ فلاناً أمْرَهُ: کاروباری خۆی دایە دەست فلانکەس.

أُمْلِكَتْ فلانةُ أمرها: فلان ئافرەت تەلاق درا، یان تەلاقی درایە دەس خۆی و خۆی خاوەنی تەلاقی خۆیەتی.

أمْلَكَ فلاناً المرأةَ: ئافرەتەکەی لەفلانکەس مارە کرد.

مَلَّكَ القومُ فلاناً عليهم: خەلکەکە فلانکەسیان کردە پاشاو مەلیکی خۆیان.

مَلَّكَ فلاناً الشَّيْءَ: شتەکەی کردە ملکی فلان.

إمْتَلَكَ الشَّيْءَ: بوو بەخاوەنی فلان شت شتەکەی کردە ملکی خۆی.

تمالَكَ عَنْ الشَّيْءِ: جلەوی نەفسی خۆی گرت و دەستی بۆ شتەکە نەبرد ٥ دەگوترێ: (ما تَمَالَكَ أن فعل كذا) خۆی لە کارەکە نەگرتەوە ٥ دەشگوترێ: (هذا حائط لايتمالك) ئەمە دیوارێکە خۆڕاناگرێ و خەریکە بڕوخێ.

تَمَلَّكَ الشَّيْءَ: بووە خاوەنی شتەکە، شتەی کردە ملکی خۆی ٥ (أبو مالك) نازناوی برسیەتییە ٥ (مالك الحزين) ناوی باڵندەیەکی ئاوییە، بۆیە ئەم ناوەی لێ نراوە چونکە لە نزیك جۆگاو کانیاوەکان دەژی هەرکە دەبینێ ئاوێك وشك دەبێ غەمبار دەبێ.

المَلاَكُ: فریشتە.

مَلاك الأمر: پوختەی کار، عونصوری سەرەکی کارو شت ٥ دەگوترێ: (القلب مَلاك الجَسَد).

المِلاكُ: (مِلاك الأمرِ) ڕاگرو پایەی سەرەکی کارو شت ٥ دەشگوترێ: (ركب مِلاك الطريق) بەناوەڕاستی ڕێگادا ڕۆیی.

المَلْكُ: مەلیك و پاشا ٥ ئەوشتەی کە دەکرێتە ماڵ و سامان دێتە ژێر دەستەوە ٥ ویست و ئیرادەی

سەربەست، قورئان دەفەرموێ: ﴿قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا﴾.

المِلْكُ: موڵك و سامان ٥ (ك: أملاك).

المَلَكُ: تاكی (الملائكة)یە.

المَلِكُ: پەروەردگار كەهەر ئەو بەڕاستی مەلیك و خاوەن دەسەڵاتە.

المَلَكَةُ: صیفەتێكە لەنەفس دا پەیدا دەبێ، یان ئامادەباشییەكی عەقڵی تایبەتییە بۆ ئەنجامدانی كارێكی تایبەتی بەلێهاتویی و دەست ڕەنگینی ٥ وەكوو مەلەكەی ژمارە ژماردن، مەلەكەی زمانەوانی و شتی وا.

المَلَكوتُ: جیهانی غەیب و نادیار لەئێمەو تایبەت بەگیانەكان و نەفسەكان و شتە عەجیبەكان ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿أَوَلَمْ يَنظُرُواْ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّهُ مِن شَيْءٍ﴾ ٥ شكۆمەندی و دەسەڵات و گەورەیی.

مَلَكوت الله: دەسەڵات و عیززەتی پەروەردگارو شكۆمەندی ٥ ملكی تایبەتی پەروەردگار ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾.

المَلَكية: شتی پاڵدراو بۆ پاشایەتی ٥ دەگوترێ: (الحكومة الملَكية) ئەو دەسەڵات و ڕژێمەی مەلیك سەروكاریی دەكا بەپاسای بنەماڵەیی یەك لەدوای یەك ئەو پۆستە لەلایەن یەكێك لەبنەماڵەی مەلیكەوە وەردەگیرێ.

المِلكيَّةُ: ملك و بەماڵكردن و مافی تەصەڕوف كردن تێیدا ٥ دەگوترێ: (بيدي عقد ملكية هذه الأرض) خاوەنداریێتی ئەم زەوییە بەدەست منە ٥ (قانون تحديد الملكية الزارعية) یاسای دیاریكردنی ئەوەی بۆ هەرتاكێكی كۆمەڵ چەند ڕەوایە زەوی كشت و كاڵی بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆیەوە ٥ (الملكية الخاصة) ملكی تایبەت بەتاكێكی كۆمەڵ ٥ (الملكية العامة) ملكی گشتی و كۆیایەتی، ئەوەی كە دەوڵەت خاوەنداریەتی.

المليك: خاوەن موڵك و دارای سامان.

مليك الخلق: خاوەن و بەڕێوەبەرو بەخێوكاری دروستكراوان.

المُلَيْكَةُ: صەحیفە.

المَمْلَكَةُ: دەسەلاتی مەلیك لەناو ڕەعیەت و دانیشتوانی وڵاتی دا ٥ دەگوترێ: (طالت مملكته وساءت مَمْلَكته) ٥ هەروا ناوە بۆ دەسەڵات و فەرمانڕەواییەك كە مەلیك بەڕێوەی بەرێ.

مَلْكَةُ الطريق: ناوەڕاستی ڕێگا ٥ زۆربەی ڕێگا.

المَمْلوكُ: كۆیله.

مَلَّ فلان مَلاً: فلانكەس خەمۆكی توش بوو ٥ لەناو غەمو نەخۆشی دا تلایەوە.

مَلَّ تعلى فلان السفرُ: سەفەری فلان درێژەی كێشا.

مَلَّ في المشي: لەڕۆیشتن پەلەی كرد.

مَلَّ الشَّيْئَ: شتەكەی ئەمدیواو دیو كرد، هەڵی گێڕایەوە.

مَلَّ الشَّيْئَ في الجَمْرِ: شتەكەی خستە ناو كوورەخانەكەوە.

مَلَّ الخبزَ أو اللحْمَ في النار: نانەكە یان گۆشتەكەی خستە سەرئاگر ٥ (فهو مَملول ومَليل).

مَلَّ القوس أو السَّهْمَ في النار: كەوانەكە یان تیرەكەی بە ئاگر چارەسەر كرد.

مَلَّ الثوبَ: یەكەمجار قوماشەكەی دوری.

مَلَّ فلان الشَّيْئَ: فلانكەس لەشتەكە وەڕز بوو ٥ دڵی لێی هەڵەنگوت.

أمَلَّهُ وأمَلَّ عَلَيْهِ: زۆری داوا لێ كرد تا وەڕزی كرد.

أمَلَّ الشَّيْئُ فلاناً: شتەكە فلانكەسی وەڕز كرد.

أمَلَّ عَلَيْهِ السَّفَرُ: سەفەرەكەی درێژ بۆوە.

أمَلَّ عَلَيْهِ المَلَوانُ: شەو و ڕۆژ جیاوازییان زۆر بوو ئەمیان زۆر درێژو ئەویان زۆر كورت.

أمَلَّ الشَّيْئَ: شتەكەی شی كردەوە و نووسرایەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَلْيكتب ولْيُمْلِلِ الذي عَلَيْهِ الحق﴾.

مَلَّلَ فلان الشَّيْئَ: فلانكەس شتەكەی ئەمدیواو و دیو كرد.

إمْتَلَّ مِلَّةَ الإسلام: چووە سەر ئایینی ئیسلام.

تَمَلَّلَ: وەزعو حاڵی گۆڕا لەم نەخۆشی بۆ ئەو نەخۆشیو هەردەمە توشی بەلاو چورتمێك بوو.

تَمَلَّلَ في المشي: لەڕۆیشتن دا پەلەی كرد.

تَمَلَّلَ اللحْمُ على النار: گۆشتەكە لەسەر ئاگرەكە هەڵبەزو دابەزی كرد.

تَمَلَّلَ مِلَّةَ الإسلام: چووە سەر ئایینی ئیسلام.

إسْتَمَلَّهُ: جارزی كرد، وەڕزی كرد ٥ دەگوترێ: (إستمل به).

الأُمْلُولَةُ: بەمانا مەلەلو خەمۆكی دێ.

المالُولَةُ: كەسێك جارز بێ.

المَلالُ: خەمو وەڕزبونێكە توشی ئادەمیزاد دەبێ لەئاكامی بەردەوام بوون لەسەر كارێكو ماندوبەتیو وەڕزبوونی بۆ پەیدا دەبێ.

المُلالُ: گۆڕان‌و نەمدیواو ئەو دیو کردن لەناو نەخۆشی‌و ئێش‌و ئازاردا ٥ دەگوترێ: (أخذ فلاناً المُلالُ) خەمۆکی‌و بەلاو کارەساتی جۆراوجۆر بەسەر فلان دا هاتن ٥ پشت ئێشە ٥ ئارەقی تاو نەخۆشی ٥ ئەو گەرمایەی لەناو ئێسقانی جەستەدا پەیدا دەبێ لەئاکامی تاو نەخۆشی دا.

المَلَلُ: نیشانەیەکە بەئێسقانی پاش گوێچکەوەیە.

المُلّی: نانی برژاوی ناو تەندور.

المَلالَةُ: جاڕزبوون وەڕزبوون.

المَلّةُ: گلی گەرم، خۆڵەمێشی گەرم یان پشکۆئاگر کە کێشتی لەسەر گەرم بکرێ، یان نان‌و کولێرەی تێدا ببرژێندرێ ٥ عارەقی تاو نەخۆشی ٥ دەگوترێ: (لفلان مَلّة حمّیّ باطنه) فلانکەس ئارەقی تایەکەی لێ دەتکێ ٥ کەسێك زۆر لەهاوەڵەکانی وەڕزبێ ٥ دەشگوترێ: (رجل ذو مَلّةٍ) پیاوێکە خەمۆك‌و وەڕزە.

خُبْزُ المَلّةِ: نانی تەندورو ئاگردان ٥ ئەو شتەی نانی تێدا دەبرژێندرێ.

المِلّةُ: شەریعەت‌و یاسا ٥ ئایین ٥ ئایینی ئاسمانی کە خودا بەهۆی پێغەمبەرەکانیەوە گەیاندویەتیە بەندەکانی‌و فەرمانی پێکردوون کە بەو ڕێبازەدا بڕۆن‌و ئەو شەریعەتە پەیڕەو بکەن بۆئەوەی لەدونیاو قیامەت دا بەختەوەر بن ٥ هەروا ناوە بۆ خوێنبایی کوژراو یان بریندارکراو.

المُلّةُ: دورونی جاری یەکەم ٥ ئەو تەختەو مەعدەنەی لەسەر سیسەم لەژێر دۆشەکەوە دادەنرێ.

المَلُولُ: کەسێك زوو وەڕزبێ.

المَلولةُ: بەمانا (الملول) دێ.

المَلیلُ: نان یان گۆشت کە دەخرێتە تەندورو ئاگردانەوە بۆئەوەی ببرژێ ٥ دەگوترێ: (أطعمنا خبزاً ملیلاً) نانی برژاوی دەرخوارد داین.

رجلٌ ملیلٌ: پیاوێکە خۆر سوتاندویەتی ٥ (طریق ملیلٌ) ڕێگای تەخت کراو و ئاشکرا.

المَلیلَةُ: گەرمی تاو شتی وا کەلەناخی ئێسقان دا پەیدا دەبێ ٥ تەشەنە سەندنی گەرمی تا لەناو مۆخ دا ٥ دەگوترێ: (بفلان ملیلة) فلانکەس گەرمی تای لەناو ئێسقانی جەستەدا هەیە.

المُمَلُّ: (حیوان مُمَلٌّ) گیانلەبەرێکە ماندوکراوە، زۆر سواری بوون ٥ (طریق مُمَلٌّ) ڕێگای تەختکراو و

خۆشکراو و زۆری خەڵك پێدا ڕۆیشتوو.

المِلّيِم: جۆرە پارەیەکی وڵاتی میصرە بەشێکە لەهەزار بەشی جونەیهی میصری.

مَلْمَلَ الرجلُ: پیاوەکە خێرا ڕۆیی.

مَلْمَلَ فلاناً: فلانکەسی ئەمدیواو دیو کرد ٥ دەگوترێ: (مَلْمَلَ المرضُ أو الخبر فلاناً) نەخۆشی یان هەواڵەکە حەجمینی لەفلان هەلگرتو وای لێ کرد خەوی بزڕێ.

تَمَلْمَلَ: لەسەر جێگای نووستن حەجمینی لێ هەلگیرا شەو تا بەیانی ئەمدیواو دیوی کرد ٥ دەشگوترێ: (تَمَلْمَلَ الجالِسُ) دانیشتووەکە لەسەر ئەژنۆی دانیشتو هەردەمە بەلایەکدا خۆی بادەداو حەجمینی لێ براوە بەهۆی خەمو نەخۆشییەوە هەدادانی نیە.

المُلامِلُ: وڵاخی خۆشڕۆ و خێرا ڕۆ (المَلْمَلَى) بەهەمان مانا دێ.

المَلْمُولُ: کلچێوك بۆ چاو ڕشتن ٥ ئاسنێکە شتی پێ دەنووسرێ، یان نەخش و شتی وای پێ ئەنجام دەدرێ.

المَلَنخوليا: بەڕای پزیشکە کۆنەکان نەخۆشییەکی عەقڵییە لەناکامی فەسادی بیرکردنەوەوە سەرهەڵدەدا کە ئەمیش بەهۆی زاڵبونی یەکێك لەچوار عونصورەکە بەسەر ئەوانی تردا دێتە دی ٥ بە بیرو باوەڕی پزیشکی تازە نەخۆشییەکی عەقڵییە هەندێ لەدیاردەکانی تێکچونی ویژدانو زاڵبوونی خەمو دڵەڕاوکێیە بەسەر مرۆڤەکەداو توشبوونیەتی بەحاڵەتی ڕەشبینیو بەرچاو تاریکی: کە ئەمیش بەهۆی تێکچونی جەستەییو سستی کارکردنی غودەدە کەڕەکانە.

مَلا فلان مَلواً: فلانکەس بازی دا.

أمْلاهُ اللهُ العَيْشَ: خودا مۆڵەتی دایە زۆر بژی ٥ هەروا دەگوترێ: (أملى الله له وأملى له في غيّه) خودا مۆڵەتی دایە لەگومرایی دا هێشتیەوە ٥ (أملى عَلَيْهِ الزمان) ڕۆژگاری زۆری بەسەردا تێپەڕیو تەمەنی درێژ بوو.

أملى عَلَيْهِ الكتابَ: کتێبەکەی بۆ خوێندەوە بۆئەوەی ئەویش بینووسێتەوە ٥ بەسەری دا خوێندەوە.

مَلّاهُ اللهُ العَيْشَ: خودا زۆری ژیاندو تەمەنی درێژی پێدا.

مَلّاكَ اللهُ حَبيبَكَ: خودا ژیانت لەگەڵ

خۆشەویستەکەت درێژ بکاتەوە.

**تَمَلّى عُمْرَهُ**: تەمەنی بەخۆشی بەسەر برد.

**تَمَلّى إخوانه**: خۆشیو لەززەتی لەبراکانی بینی.

**تَمَلّى العيشَ**: ژیانی بۆ درێژ بۆوە.

**إستَملاهُ الكتابَ**: داوای کرد کتێبەکەی بەسەردا بخوێنێتەوە.

**المَلاَ**: شوراو دەشتو چۆڵەوانی ٥ پارچەیەك لەزەمەن ٥ دەگوترێ: (مَرّ مَلاً من الليل) بەشێك لەشەو ڕۆیی.

**المَلَوان**: شەو و ڕۆژ ٥ یان بەیانیو ئێوارە ٥ دەگوترێ: (لا أفعله ما اختلف الملوان).

**المَلاةُ**: چۆڵەوانی بەردەڵانو خڕاویو گەرمەڵان.

**المُلي**: خۆڵی گەرم ٥ ماوەیەك لەزەمەن.

**المُلاوَةُ**: ماوەی ژیان.

**المَلْوَةُ**: بەمانا (المَلاوَةُ) دێ ٥ دەگوترێ: (أقام عنده مَلْوةً من الدهر) ماوەیەك لەڕۆژگار لای مایەوە ٥ هەروا وشەی (المَلْوَة) ناوە بۆ ئامێرێکی پێوانەی دانەوێڵە لەولاتی میصر باوە، ئەندازەکەی چواریەکە کێلەیەکە یان سێ کیلۆگرامە ٥ یان دوو نوقیەو نیوە.

**المُلْوَةُ**: بەمانا (المَلاوَةُ) دێ.

**المَلِيُّ**: ماوەی درێژ ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا﴾ ٥ دەشگوترێ: (فَضَ مَلِيٌّ من النهار او الليل) بەشێکی زۆری شەو تێپەڕی.

**المليون**: هەزار جار هەزار ٥ (ك: ملايين).

**مَنْ**: بۆ چەند مانایەك دێ: (شرطية، إستفهامية، موصولة، نكرة موصوفة).

**مِنْ**:: حەرفی جەرە بۆ چەند مانایەك بەکار دێ لەکتێبە نەحوییەکان دا دیاریکراون.

**مَنَا الجِلْدَ**: پێستەکەی لەدەباغ هەڵکێشا.

**المَنيئَةُ**: پێست لەسەرەتای کە لەدەباغ دەردەهێندرێ ٥ دەباغخانە.

**المناورة**: مانۆڕی سەربازی ٥ بەشێکی عەسکەر بۆ ڕاهێنان و تەدریب ئەنجام دەدەنو شەڕ لەگەڵ یەکتر دەکەن ٥ فێڵو تەڵەکە.

**المِنبارُ**: گیپەو سەروپێ ٥ خواردنێکە لەکوتە گۆشتی هەنجندراو و برنج لەڕیخۆڵەو ورگی پاککراوی ئاژەڵ دا خڕ هەڵدەدرێو دەکوڵێندرێ.

**المَنْجنيقُ**: بڕوانە مادەی (مَجْنَقَ).

**المَنْجَةُ والمَنْجو**: ڕەگەزی درەختی بەردار لەپێری قەزوانی، بەرەکەی دەنکە دەنکەیەو بەتامەو دەخورێو

دەكرێتە مرەبا، دەكرێتە سركە، ئەم جۆرە درەختە لەولاتی گەرمەسێردا دەڕوێ‌و بەردەگرێ، لەولاتی میصر زۆرە.

المَنْجَمُ: بڕوانە مادەی (نَجَمَ).

مَنَحَهُ الشَّيْءَ مَنْحاً: پێی بەخشی.

مَنَحَهُ الدَّابَّةَ: ولاخەكەی پێدا بۆئەوەی ئیشی خۆی پێ بكاو دوایی بۆی بهێنێتەوە.

مانَحَهُ مِناحاً ومُمانَحَةً: بەخششی دایە.

أمْنَحَتْ النّاقة: حوشترەكە نزیكە بەری ببێ‌و زاو و زێ بكا.

مانَحَــه مِناحــاً ومُمانَحَــةً: دیــاری‌و بەخششیان دا بەیەكتر.

مانَحَت الناقة: حوشترەكە شیری هاتەوە دوای ئــەوەی حوشــترەكان شــیریان وشكی كرد.

مانَحَــت العــينُ: فلانكــەس بەخشــشی وەرگرت.

أمْتُنِحَ مالاً: ماڵ‌و سامانی پێ درا.

تَمَنَّحَ المالَ: مـاڵی دەرخـواردی یەكێـكی تر دا.

إسْـتَمْنَحَهُ: داوای مینحەو بەخششی لێ كرد

المِنْحَــةُ: عــەتاو بەخــشش ٥ ولاخێــكە، ئامێرێكە، پارچە زەوییەكە یەكێك دەیــدا بــە یەكێــكی تــر بۆئــەوەی ماوەیەك كەڵكی لێ وەربگرێ‌و دوایی بۆی بگێڕێتەوە.

المَنــوحُ: ئاژەڵێــكی شــیر دەرە كــەدرەنگ شــیری وشــك بكــا هاوچەشــنەكانی شیریان نەمێنێ‌و ئەو هەر شیر بدا.

المَنيحُ: تیرێكە لەچوار تیرەكانی قومـار كەنــەقازانج نــەزەرەر هیــچی لەســەر نەنووسراوە.

مُنذ ومُذ: دوو وشەن دەچنە سەر ئیسمی زەمــان‌و ئەگــەر زەمانەكــە زەمــانی ڕابــردو بــوو مانــای (مِــنْ) دەگەیــەنن، ئەگەر چونە سەر زەمانی حاڵ‌و حازر مانای (في) دەگەیەنن.

مَنَعَهُ الشَّيْءَ: شتەكەی لێ قەدەغەكرد، نەیهێــشت ســودی لێ وەربگــرێ ٥ دەگوترێ: (منعه من حقه)و (مَنَعَ حقه منه).

مَنَعَ الجـارَ: پـەنای جیرانەكەی داو داڵدەی دا.

مَنُــعَ فــلانٌ مناعــةً: فلانكــەس بــوو بەپارێزەرو داكۆكیكەر.

مَنُعَ الشَّيْءُ: شتەكە ناوازەو قورس‌و گران بوو.

مانَعَــهُ الــشَّيْءَ: كێشەی لەگەڵ نایەوە دەربارەی شتەكە.

مَنَّعَهُ كذا: بەمانا (مَنَعَهُ) دێ.

إمْتَنَــعَ الــشَّيْءُ: شــتەكە پەیــدابوونی زەحمەت بوو.

إمْتَنَعَ عَنْ الشَّيْئِ: لەشتەکە کشایەوە، وازی لێ هێنا.

إمْتَنَـعَ بالـشيئ: خـۆی بەشـتەکە پاراستو پەنای بۆ برد.

تمانعا: داکۆکیان کرد.

تمانعـا عَـنْ أنفـسهما: پارێزکارییـان لەخۆیان کرد.

تَمَنَّعَ الشَّيْئُ: شتەکە یاساخ بوو.

تَمَنَّعَ بالشيئ: خۆی بەشتەکە پاراست، پەنای بردە بەر شتەکە.

تَمَنَّعَ عنه: لێی تەکییەوە وازی لێ هێنا.

المانِعُ: ڕژدو چڕوکو دەست قوچاو ٥ هەرشتێک ببێتە لەمپەرو کۆسپو نەهێڵێ شتێک بێتەدی.

المناعـة: پارێزگـارو پـەرژین لەشـت، لەنەخۆشیو شتی وا.

المَنَعَةُ: هێزو تواناو دەسەلات.

المَنعَةُ: بەمانا (المَنعَةُ) دێ.

المَنَّاعُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (مَنع) دێ.

المَنوعُ: کەسێک یەکێکی تر مـەنع بکا لەشتێـک ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا﴾.

المَنيعُ: خاوەن هێزو توانا.

مَـنَّ عَلَيـه مَنّـاً: نازونیعمـەتی بەسـەردا ڕشت ٥ دەگوترێ: (مَنَّ اللهُ على عباده) ٥ هـەروا نـاوە بـۆ کەسێـک چـاکەو نیعمەتـەکانی بەسـەر خـەڵك دا بداتەوەو شانازییان بەسەردا بکاو بەو بەچاودا دانەوەدا چاکەکانی خۆی بێ بـەها بکـا ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿لاَ تُبْطِلُواْ صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالأذَى﴾.

مَنَّ الشَّيْئُ: شتەکە کەمی کرد.

مَنَّ الأمْرُ فلاناً: کارەکە فلانی ماندو کرد، لاوازی کـرد ٥ دەگـوترێ: (مَنَّـهُ الـسفرُ ومَنَّهُ السيرُ).

مَنَّ الشَّيْئَ: شتەکەی بڕیەوە ٥ دەگوترێ: (مَـنَّ الحَبْـلَ) حەبلەکـەی بڕیـەوە ٥ دەشگوترێ: (مَنَتْـهُ المنـونُ) مـرد، مـردن لەناوی برد.

أمَنَّهُ الجهدُ: ماندویەتی لاوازی کرد.

مـانَّـهُ: کەوتـە هاتوچۆ بـۆ ئەنجامـدانی کارەکەی.

مَنَّنَهُ: لاوازی کرد ماندووی کرد بەهۆی سەفەرەوە.

إمْتَنَّ علـى فـلان: فلانکەسی بەمنـەت بەسەرداکردن ئەزیەت دا.

إمْـتَنَّ فلانـاً: چـووە بـنجو بنـاوانی فلانکەس.

المَمنون: بەهێز ٥ ئەو پەڕی ئـەوەی لای یەکێـک دەست بەکەوێ ٥ دەگـوترێ: (بلغـت ممنونـه) گەیـشتمە بـنجو بناوانی ئەو.

المَنُّ: گەزۆ؛ مادەیەکی شیرینە هەنـدێ درەخت دەری دەدا ٥ یان شەونمێکە

لەئاسمانەوە دەبارێتە سەر درەختو بەردو وشك دەبێتەوەو دەخورێو شیرینە ٥ هەروا وشەی (مَنّ) ناوە بۆ ئامێرێکی پێوانەی دانەوێڵەو خورماو شتی وا ئەندازەکەی دوو ڕیتڵی بەغدادییە ٥ ڕیتڵیش دوانزە ئوقیەیە.

**المُنَّةُ**: هێزو توانا ٥ دەگوترێ: (لیس لِقَلْبِهِ مُنَّةٌ).

**المِنَّةُ**: چاکەو پیاوەتیو نیعمەت ٥ زۆر باسکردنی پیاوەتیو چاکەو منەتنان بەسەر خەڵك دا تا بایەخی نەمێنێو پوچ بێ وەکوو گوتراوە: (المِنَّة تهدم الصنيعة) منەتنان پیاوەتیو چاکە پوچ دەکاتەوە.

**المَنّانُ**: کەسێك شانازیی بکا بەسەر ئەو کەسانەدا کە پیاوەتیان لەگەڵ دەکا تا پیاوەتیەکەی پوچ دەبێو بایەخی نامێنێ ٥ زۆر بەخشندەو دڵفراوان ٥ ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودای گەورە.

**المَنونُ**: کەسێك زۆری گەزۆ هەبێ ٥ ئافرەتێك مێردەکەی لەبەرخاتری ساماندارییی مارەی کردبێو هەمیشە شانازیی بەسەر مێردەکەی دا بکاو بەماڵو سامانی بنازێ ٥ ڕۆژگارو زەمانە ٥ مردن.

**المنين**: زەعیفو لاواز ٥ دەگوترێ: (حبل منين) حەبلی لاواز ٥ (ثوب منين) قوماشی تەنكو شاشو لاواز ٥ تەپو تۆزی کەمو پچرپچر.

**مَناهُ بكذا مَنْواً**: بەو شتەوە توشی بەلابوو ٥ بەو شتە بەتاقی کرایەوە.

**مَنا فلاناً**: فلانکەسی بەتاقی کردەوە.

**المَنَا**: پێوەرێکی کۆنە لەڕۆژگاری کۆن دا شتی پێ پێوراوە یان پێی کێشراوە.

**مَنَى الله الأمْرَ مَنْياً**: خودا کارەکەی بڕیارداوە، مەزەندەی کردووە ٥ دەگوترێ: (منى الله لك الخير) خودا خێرو چاکەت بۆ دەستەبەر بکا.

**منى الله فلاناً بكذا**: خودا فلانکەسی بەو شتە بەتاقی کردەوە.

**مُنِيَ لِكذا**: کۆمەگی پێ کرا بۆ ئەوشتە.

**مُنِيَ بكذا**: بەو شتە بەتاقی کرایەوە.

**أمنى الحاجُ**: حاجی هاتە مینا.

**أمنى الرجلُ**: پیاوەکە تۆماوی هاتەوە.

**أمنى النطفة**: دڵۆپە مەنی خستە ناو منداڵدانی ئافرەتەکەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى﴾.

**أمنى الدَّماء**: خوێنی ڕژاند ٥ خوێنی ڕشت.

**ماناه**: پاداشتی دایەوە.

**مانى الرفيق**: نۆبەی لەگەڵ هاوەڵەکەی

کرد له سواربوونی ولاخو شتی وادا.

مَنّى الرجلَ الشَّيْءَ وبالشيءِ: وای له پیاوەکە کرد ئاواتەخوازی شتەکە بێ.

تَمَنّى الشَّيْءَ: شتەکەی خۆشویستو حەزی لێ بوو بۆ ئەوبێ.

تَمَنّى الحديثَ: حەدیسەکەی هەڵبەست.

إمْتَنى الحاجُ: حاجی دابەزییە سارای مینا.

الأمنية: حەزو ئارەزو و داواخوازی.

مِنى: شارۆچکەیەکە لەنزیك مەککە حاجییەکان لەسێ ڕۆژەی جەژنی قوربان دا لەوێ دەمێننەوە.

المَنىَ: مردن ٥ ئەندازەو چەندییەت ٥ دەگوترێ: (هو مِنّي بمنى ميل) ئەو لەمنەوە ئەندازەی میلێك دوورە.

المُنْيَةُ: بەمانا (الأمنيةُ) دێ ٥ (ك: مُنى)یە.

المَنِيُّ: تۆماوی نێرینە.

المَنِيَّةُ: مەرگ ٥ (ك: منايا).

مَهْ: ئیسمی فیعل ئەمرە ٥ واتە وازبێنە، ئەو شتە مەکە.

مَهَجَ فلان مَهْجاً: فلانکەس چاکبۆوە، هاتەوە سەر حاڵەتی سروشتی خۆیو تەڕو تازەیی لێ دیارکەوتەوە.

مَهَجَ الوَلَدُ أُمَّهُ: منداڵەکە شیری دایکی خۆی مژی.

اُمْتُهِجَ فلان: فلانکەس گیانی کێشرا.

الأمْهَجُ: شیری پاڵفتەو خاڵصو ئاوی تێکەڵ نەکراو ٥ بەزی تەنكو کەم.

الأمْهُوجُ: شیرێك: کەتامی نەگۆڕابێ.

المُهْجَةُ: خوێنی دڵ ٥ گیان ٥ دەگوترێ: (خرجت مُهجَته وبَذلْتُ له مُهْجَتي) ٥ هەروا ئاوە بۆ پاڵفتەو کاکڵەی هەموو شتێك.

مَهَدَ الفِراشَ مَهْداً: فەرشەکەی ڕاخستو چووە سەری، پێی لێنا.

مَهَدَ لنفسه خيراً: خێرو خۆشی بۆخۆی ئامادەکرد.

مَهَّدَ الفراشَ: بەمانا (مَهَدَهُ) دێ.

مَهَّدَ الأمْرَ: کارەکەی ئاسان کرد.

إمْتَهَدَ السَّنامَ: دوگەکە لەلای سەرویەوە پان بۆوە.

إمْتَهَدَ لنفسه: ئیشی بۆخۆی کرد.

إمْتَهَدَ الخيرَ: خێرو بێری بۆخۆی دەستەبەر کرد.

ماإمتهد فلان عندي مهدَ ذاك: فلانکەس هۆکارێکی نەخستە ڕو بۆ جێبەجێ کردنی پێویستیاتی.

تَمَهَّدَ له الأمْرُ: کارەکەی بۆ ئاسان بوو ٥ دەگوترێ: (تَمَهَّدَت لە عندي حال لطيفة) لای من بۆئەو وەزعو حاڵی باش گونجا.

تَمَهَّدَ الرجلُ: پیاوەکە دەستی لێی گیربوو.

إِسْتَمْهَدَ فراشاً: فەرشی ڕاخست.
المِهادُ: جێگە خەو و حەسانەوە ٥ زەوی چاڵو تەخت ٥ بنکی دەریاو بنکی ڕوبار.
المَهْدُ: لانکەی منداڵ، جۆلانە شوێنی تایبەتی نوستنی منداڵی ساوا ٥ زەوی تەختو نەرمەڵان ٥ (ك: مُهود).
المُهْدَةُ من الأرض: زەوییەك دەشتو نزم بێ ٥ (ك: مُهَدٌ).
المُمَهَّدُ: شتی تەخت کراو و ڕێکخراو ٥ (ماء مُمَهَّدٌ) ئاوی شلەتێن.
مَهَرَ المرأةَ مَهْراً: مارەیی بۆ ژنەکە دانا ٥ مارەیی پێدا.
مَهَرَ الشَّيْءَ وفيه وبه مَهارَةً: شتەکەی توندو تۆڵ کرد، لەشتەکەدا کارامەو دەست ڕەنگین بوو ٥ دەگوترێ: (مَهَرَ في العلم) لەزانیاری دا پێشکەوتوو بوو.
أَمْهَرَ الفرسُ: ماینەکە جوانووی دواکەوت ٥ (فهي مُمْهِرٌ).
أَمْهَرَ المرأةَ: مارەیی بۆ ژنەکە دیاریی کرد ٥ یان مارەیی پێدا.
مَهَّرَ الرجلُ: پیاوەکە جوانوە ماینێکی بۆخۆی هەڵبژارد یان جاشە کەرێکی بۆخۆی دانا.
تَمَهَّرَ: مەلەی کرد.
تَمَهَّرَ في كذا: لەو شتەدا دەست ڕەنگین بوو ٥ (فهو مُتَمَهِّرٌ).
المَهْرُ: مارەیی ئافرەت ٥ (ك: مهور ومهورة).
المُهْرُ: جوانوە ماین یان جاشولکە لەسەرەتای لەدایکبونیان دا ٥ (ك: أمهار ومِهار) ٥ کاڵەکە مارانە ٥ تۆوی کاڵەکە مارانە.
المُهْرُ: شیو و دۆڵی پەراسو کە بەقەفەزی سنگەوە دەلکێن.
المَهْرِيَّةُ: (إبل مَهْرِيَّةٌ) حوشتری ڕەسەنی هۆزی مەهەرەی کوڕی حەیدان ٥ (ك: مَهارِيّ).
المَهِيرةُ: ئافرەتێك مارەیی زۆر بێ (گران مارەیی بێ).
المِهْرَجانُ: فیستیڤاڵ، ئاهەنگی جەماوەریی ٥ وشەیەکی فارسییە تەعریب کراوە پێك هاتووە لە دوو وشە:- (مِهر) واتە: خۆر ٥ (جان) واتە: گیان بەبۆنەی نیشتمانیو نەتەوەییو شتی وا سازدەکرێ وەکوو (میهرەجانی نەورۆز).
المُهْرَقُ: صەحیفەو لاپەڕەی بەڵگە تێدا نووسین.
مَهَزَهُ مَهْزاً: پاڵی پێوە نا.
مَهِقَ مَهَقاً: ڕەنگی سپی زۆر سپی خاڵص، ئەم جۆرە ڕەنگە بۆ ئادەمیزاد پەسەند نیە ٥ (فهو أَمْهَقُ وهي مَهْقاء) ٥ (ك: مُهق).

مَهِقَ العينُ: چاوی سەوز بوو.
تَمَهَّقَ الشرابَ: شەرابەکەی سات دوای سات خواردەوە.
مَهَكَ الشَّيْءَ مَهْكاً: شتەکەی هاڕی ٥ سفتی کرد.
مَهَكْتُ السَّهْمَ: تیرەکەم تاشی.
مَهَكَ في المشي: لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد.
مَهِكَ صُلْبُهُ مَهَكاً: پشتی زەعیفو لاواز بوو.
مَهَّكَ الشَّيْءَ: شتەکەی زۆر هاڕی، پلیشاندییەوە.
تماهَكوا: لێك خشان، کەوتنە چەمبەرەو خۆ چەسپاندن.
مَهَلَ في فعله مَهْلاً: بەهێواشی دەستی بۆ بردو پەلەی لێ نەکرد.
أمْهَلَهُ: مۆڵەتی دا ٥ پەلەی لێ نەکرد.
مَهَّلَهُ: دوای خستو مۆڵەتی دا ٥ پێی گوت لەسەرەخۆبە.
تَمَهَّلَ في عملِهِ: لەئیشەکەیدا لەسەرەخۆبوو.
إسْتَمْهَلَهُ: چاوەڕوانی کرد مۆڵەتی دایە.
المَهْلُ: لەسەرخۆییو مۆڵەت پێدان ٥ دەڵێی: (مَهْلاً یافلان) فلانکەس لەسەرەخۆبەو پەلە مەکە ٥ دەشگوترێ: (ما مُهْلٌ واللهِ بمغنية عنك شيئاً) بەخودا لەسەرخۆیی دادت نادا.

المَهَلُ: بەمانا (المَهْلُ) دێ ٥ پێشکەوتن لەبواری پێشکەوتنو خێرو خۆشی دا ٥ ڕێنومایی‌و پلان دانان بۆ ئیش پێش دەست پێکردنی.
المُهْلُ: مەعدەنی تواوە ٥ وەکوو زیو، ئاسن، مس، زێڕ ٥ قەترانی کەم ٥ کەفو ڕەوغەنی زەیت ٥ کێم‌و زوخاو.
المُهْلَةُ: هێواشی‌و لەسەرەخۆیی ٥ دەگوترێ: (خذ المُهْلَةَ في أمرك) ٥ هەروا دەگوترێ: (أخذ عَلَيْهِ المُهْلَةَ) لەبارەی ئەدەبەوە یان لەبارەی تەمەنەوە لێی پێش کەوت ٥ هەروا وشەی (المُهْلَة) ناوە بۆ پشکۆی ئاگر لەناو خۆڵەمێش دا.
المَهْلَةُ: کێم‌و زوخاوی مردو.
مَهْما: ئیسمی شەرتەو دوو فیعل مەجزوم دەکا ٥ وادەبێ مانای ئیستفهام دەگەیەنێ.
مَهْمَهَ فلاناً وبه: بەفلانکەسی گوت (مَهْ مَهْ) وازبێنە ٥ لێی توڕەبوو دەری کرد.
تَمَهْمَهَ عَنْ الشَّيْءِ: وازی لەشتەکە هێنا.
المَهْمَهَةُ: سارای پانو پۆڕ ٥ وڵاتی سوتەمەڕۆ ٥ (ك: مَهامِهٌ).
مَهَنَ الرجلُ مَهْناً ومَهْنَةً ومِهْنَةً: لەبواری تایبەتی خۆی دا کاری کرد.

**مَهَنَ فلاناً**: فلانكەسی ماندو كرد.

**مَهَنَ الثوبَ**: قوماشی كۆن كرد، بێ نرخی كرد.

**مَهَنَ مَهانَةً**: لاواز بوو.

**أمْهَنَهُ**: لاوازی كرد ٥ بەكاری هێنا.

**إمْتَهَنَ**: پیشەی بۆخۆی پەیدا كرد ٥ دەگوترێ: (إمْتَهَنَ الحياكةَ) جۆلایی كردە پیشەی خۆی.

**إمْتَهَنَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بێ نرخ كرد.

**المِهْنَةُ**: كاروپیشە ٥ پیشەو كارێك پێویستی بە دەست ڕەنگینی هەبێو پێویستی بەئەزمونو مومارەسە هەبێ.

**مَهَا الإبِلَ**: لەگەڵ حوشترەكەدا لەسەرەخۆ بوو.

**مَهُوَ السائِلُ مهاوَةً**: شلەمەنیەكە زۆر شل بوو ئاوی زۆر بوو ٥ دەگوترێ: (مَهُوَ اللبنُ والسَّمنُ).

**مَهى الشفْرَةَ مَهْياً**: كێردەكەی تیژ كرد شفرەكەی تەنك كرد.

**مَهَى الشَّيْءَ**: شتەكەی بەزێڕو زیو ڕوكەش كرد.

**أمْهى الشرابَ**: ئاوی شلەمەنیەكەی زۆر كرد.

**أمْهى القِدْرَ**: ئاوی زۆری كردە ناو مەنجەڵەكەوە.

**أمْهى الحديدَ**: ئاسنەكەی ئاودا.

**أمْهى الشَّفْرَةَ**: شفرەكەی تەنك كرد ٥ تیژی كرد.

**إسْتَمْهى القومُ**: خەڵكەكە سەفی دوژمنیان دڕداو تێكیان شكاندن.

**إسْتَمْهى الفرسَ**: تا توانی ولاخە بەرزەكەی هەلینگ داو ئەو پەڕی توانای غاردانی بەكارهێنا.

**المَهاةُ**: گاكێوی ٥ مانگا كێوی ٥ خۆر ٥ بلور ٥ (ك: مَها ومَهَوات).

**المَهْوُ**: مرواری ٥ بلور ٥ تەرزە ٥ ماستاوی ڕون ٥ قوماشی تەنكو شاش ٥ شمشێری تەنك.

**مَهْيَمَ**: وشەیەكی پرسیارە واتە: حاڵو وەزعت چۆنە؟ كاروبارت چیە؟

**ماءَ القِطُّ موءاً**: پشیلەكە میاواندی.

**المُواءُ**: دەنگی پشیلە.

**ماتَ الحيُّ مَوتاً**: زیندووەكە گیانی لەدەست دا.

**ماتَ الشَّيْءَ**: شتەكە خپ بوو جوڵەی نەما.

**ماتت الريحُ**: ڕەشەباكە كەوت، نەما ٥ وەستایەوە.

**ماتت النارُ**: ئاگرەكە كوژایەوە.

**ماتَ الطريقُ**: ڕێگاكە كوێر بۆوە كەس پێیدا نەڕۆیی.

**ماتَ فلان**: فلانكەس خەوی لێ كەوت و غەرقی خەو بوو.

ماتتِ الأرضُ مواتاً: زەوییەکە وێران بوو ئاوەدانیو دانیشتوانی تێدا نەما.
أماتَ فلان: فلانکەس منداڵەکەی مرد.
أماتَ القومُ: خەڵکەکە نەخۆشی کەوتە ناو ئاژەڵەکانیانەوە زۆریان لێ فەوتان.
أماتَ فلاناً: فلانکەسی فەلاچۆ کرد فەوتاندی.
ماوَتَ صاحِبَهُ: هاوەڵەکەی هەڵنا بۆ خۆ ڕاگریو پشو درێژی.
مَوَّتَتِ الدَّوابُ: مردارەوەبوونو فەوتان لەناو ئاژەڵەکان دا پەرەی سەند.
مَوَّمتَ فلاناً: فلانکەسی مراند.
تَماوَتَ: خۆی بەمردو نیشان دا ○ (خۆی بەمردو خست) ○ خۆی بەخودا پەرستو دونیا نەویستو بەڕۆژو خاوەن عیبادەت خستە بەرچاوی خەڵك.
إستماتَ: ئاواتە خوازی مردن بوو ○ لەپێناو بەدەستهێنانی ویستەکانی هەموو هەوڵو تەقەلایەکی خستە گەڕ ○ خۆی بە ویقارو لەسەرخۆ و هێدی ڕەوشت لەقەڵەم داو وایش نەبوو.
إستماتَ للأمر: بۆ کارەکەی کەوتە قسەکردنو نەی بڕیەوە.

المَمَاتُ: مردن.
المُوَاتُ: شتێك بێ گیان بێ، وێران بێ ○ زەوییەك کشتو کاڵی تێدا نەکرێو ئاوەدان کرابێتەوەو نەبووبێتە ملکی کەس.
المُواتُ: مردنو فەوتان کە بکەوێتە ناو ئاژەڵەوە.
المَوْتُ: مردن ○ پێچەوانەی ژیان.
المَوَتَانُ: پێچەوانەی (الحَيَوَانُ)ە ○ دەگوترێ: (إشتر من المَوَتان ولا تشتر من الدواب) خانو و زەوی بکڕەو ئاژەڵ مەکڕە.
المُوتَانُ: ئافاتو لەناوچونێکە تووشی ئاژەڵ دەبێ ○ (رجل موتان الفؤاد) پیاوێکی گێلو کەودەنە.
الميت: کەسێك گیانی لەدەست دابێ.
الميِّتُ: بەمانا (المَيْتُ) دێ ○ شتێك لەحوکمی مردودا بێ ○ (ك: أموات، وموتى).
المَيْتَةُ: مندارەوەبوو (مردارەوەبوو) ○ یان ئاژەڵێك بەشێوەی ناشەرعی گیانی دەرچووبێ.
المِيتَةُ: حاڵو وەزعێکە لەشێوەکانی مردن ○ دەگوترێ: (مات فلان مِيتة رضية) فلانکەس بەشێوەیەکی پیاوانەو باش کۆچی دوایی کرد.
ماثَ الشَّيْءَ موثاً وموثاناً: بەدەستی خۆی

شتەكەی هێناو برد تابەتەواوی پێكهاتەكانی لێك بوونەوە.

**مـاثَ في المـاء**: شتەكەی لەئاوەكەدا تواندەوە، تێكەڵاوی ئاوی كرد.

**إنماثَ الشَّيْئُ في الماء**: شتەكە تێكەڵاوی ئاو بوو توایەوە.

**ماجَ البَحْرُ موجاً وموجاناً**: دەریاكە كەوتە جنبوش و شەپۆلەكانی تێكیانەوە هاویشت ◦ دەگوترێ: (ماج القومُ) خەڵكەكە كاروباریان شێوا ◦ هەروا دەگوترێ: (ماجَ الناسُ في الفتنة).

**تَموجَ البحرُ**: بەمانا (ماجَ) دێ.

**المَوْجُ**: شەپۆل ◦ شەپۆلی دەریا ◦ (ك: أمواج).

**المَوجة**: شەپۆلێك ◦ (موجة البرد) سەرمای زۆر.

**المِمْواجُ**: (كیموغراف) ئامێرێكە بۆ تۆماركردنی جم و جۆڵی هەناو و ڕیخۆڵەو ئەو شتانە.

**المـازُ**: ڕەوشت جوان ◦ قسەخۆش، دەرونپاك.

**المـاذيُّ**: هەنگوینی چاك ◦ چەكێك هەمووی لەئاسن دروست كرابێ ◦ وەكوو شمشێرو زرێو كڵاو، خوزە.

**الماذِيَة**: زرێی نەرمو سوك ◦ شەراب.

**مـارَ الشَّيْئُ موراً**: شتەكە كەوتە جم و جۆڵو پاڵەپەستۆ.

**مارَ السائلُ على وجه الأرض**: شلەمەنیەكە بەسەر زەوی دا كەوتە جم و جۆڵو هاتو چۆ.

**مـار البحـرُ**: دەریا كەوتە جم و جۆڵو جۆش و خرۆش.

**مـار فـلان**: فلانكەس كەوتە هاتوچۆو پەلەپەل.

**مار الترابُ**: گڵ و خۆڵەكە بوو بەتەپو تۆزو كەوتە حەوا.

**مار السِنانُ في المطعون**: سەرە ڕمب و سەرە شمشێرەكان لەجەستەی بریندارەكەدا جێگۆڕكێیان كرد.

**مارَت الريحُ الترابَ**: ڕەشەباكە گڵەكەی كردە تەپوتۆزو خستیە حەوا.

**أمارت الريحُ الترابَ**: ڕەشەباكە گڵكەی بەرزكردەوە بۆ حەوا.

**أمارَ الدمَ**: خوێنی ڕەوانكرد.

**امار الدُهنَ على رأسِه**: ڕۆنی لەسەر هەڵسو

**أمـار لِسانَ في المطعون**: سەرەنێزەو سەرە ڕمبەكان لە جەستەی بریندارەكەدا جێگۆڕكێیان كرد.

**أمار الصوف أو الوبرَ**: خورییەكە یان كوڵكەكەی ڕنیەوە ◦ هەڵی كەند.

**تَمَـوَّرَ الشَّيْئُ**: شتەكە كەوتە جم و جۆڵو هەڵبەزو دابەز.

**تَمَـوَّرَ الرجلُ**: پیاوەكە بەپەلە هات و چوو.

تَمَوَّرَ الوَبَرُ ونحوه عَنْ الدابـة: کوڵکەکە بەری داو کەوتە خوار.

المَورُ: تێـکرو تێـکوشیوی و شڵەژان ٥ شـەپۆلی ئـاو ٥ شتی نـەرمو نیـان ٥ ڕێگای خۆشکراو و تەختکراو.

المُورُ: تـەپو تـۆزی هەڵچو بەحـەوادا ٥ دەگـوترێ: (جـاءت الـريحُ بـالمور) ڕەشەبا تەپو تۆزی هێنـا ٥ (وريـاح مــور) ڕەشــەبایەکی تــەپو تــۆز بەرپاکەرە .

المَوَّارَةُ: (ريح مَوّارَة): ڕەشەبایەکی تەپو تـۆز هەڵکەرە ٥ (دابـة مَـوّارة اليـد) ولاخێـکی خۆشڕۆیە.

المَــوْزُ: گیایــەکی زەبــەلاحو گەورەیــە لەوڵاتی گەرمەسێردا دەڕوێندرێ بۆ سود وەرگـرتن لەبەرکـە کەبریتییـە لەمۆز.

المَوّازُ: مۆز فرۆش.

الماسُ: بڕوانە مادەی (الألماس).

المُوسـی: گـوێزان تـەراش ٥ ئامێرێــکە موی پێ دەتاشرێ.

الموسيقى: وشەیەکی یۆنانیـە بەهەموو لێزانـیو کارامایی لـەبواری ژەنینـی مۆسیقادا دەگوترێ.

المُوسِــيقِيُّ: مۆســیقار ئــەو کەســەی لەپێری مۆسیقاژەنانە.

الموسـيقار: کەسێــك پیـشەی ژەنینـی مۆسیقا بێ.

مــاشَ كَرْمَــهُ موشــاً: جارێــکی تــر دوای هەڵپاچـینو بڕینـی پـڕژی مێوەکـان پێیان داچووەوە هەنـدێ تولـەی تـرێ لێ بڕین.

المـاشُ: کـالای کـەم نـرخ و بـێ کـەڵکی ناومـاڵ ٥ جۆرە ڕوەکێـکە لـەڕوەکی (القرنيـة) دەنکێـکی سـەوزی خـڕی بــچوکی هەیــە لــەولاتی شــامو هیندوستان دەڕوێ.

مـاصَ الثـوبَ ونحـوه موصـاً: قوماشـەکەی بەهێواشی شێت.

مــاصَ فــاهُ أو أســنانه بالــسواك: دەمو ددانەکانی بەسیواك شێت.

ماصَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەدەست شێلا.

مَـوَّصَ ثيابـه: کراسـەکەی شـتو پـاکی کردەوە.

المُواصَةُ: غەسالەی جل شتن.

ماق الرجلُ موقـاً ومواقـاً: پیاوەکە گێـلو ئەحمەق بوو.

تماوَقَ: گێلایەتی کرد.

المـائق: گێـل ٥ گرینـۆك ٥ خۆنـەگرو ورەنزم.

المــوُقُ: ئەحمــەقیو گێــلو نــەفام ٥ گلێنەی چاو ٥ مێرۆی باڵدار.

المُوقــانُ: خوفێــکی ئەسـتوورە لەسـەر خوف لەپێ دەکرێ.

**مالَ مَوْلاً و مُؤولاً**: ماڵو سامانی زۆر بوو.

**مالَ فلاناً**: ماڵو سامانی پێدا.

**مَوَّلَهُ**: پێویستیاتی بۆ دابین کرد ٥ دەگوترێ: (مَوَّلَ فلاناً) ٥ (مَوَّلَ العَمَلَ).

**تَمَوَّلَ**: ماڵی کەشەی کرد، دەوڵەمەند بوو.

**تَمَوَّلَ مالاً**: ماڵو سامانی پەزمەندە کرد.

**المالُ**: هەرشتێك بکرێتە ماڵو سامان بەماڵ حسێب بکرێ جا کالای بازرگانی یان زەوی و زارە یان پارەو شتی وا یان ئاژەڵو کانو کانزابێ.

**المُمَوِّلُ**: کەسێك ماڵ خەرج بکا لەکارێك دا ٥ باجو گومرك دەر.

**المَيِّلُ**: کەسێك خاوەنی ماڵو سامانی زۆر بێ.

**المَيِّلَةُ**: مێینەی خاوەن ماڵ.

**المَوْماءُ**: دەشتی کاکی بەکاکی ٥ پانو پۆڕ.

**المَوْماةُ**: بەمانا (المَوْماءُ) دێ.

**المومياء**: جەستەی مۆمیا کراو لەگۆڕە کۆنەکانی ولاتی میصرو شوێنی تردا.

**مانَهُ موناً**: بژێوی ئەوی خستە سەرشانی خۆی ٥ دەگوترێ: (مانَ الرجلُ أهْلَهُ) پیاوەکە بژێوی بۆ ماڵو منداڵی خۆی دابین کرد ٥ بژێوی زۆری پەزمەندە کرد.

**التموين**: یاسایەکە دەوڵەت دایدەنێ بۆ دابینکردنی بژێو بۆ هاوڵاتیانی لەبڕی کاتو زوروفی تایبەتی.

**المؤونة**: بژێو ٥ ئەو بژێوەی پەزمەندە دەکرێ.

**ماهت البئرُ موهاً ومؤوهاً**: بیرەکە ئاوەکەی دەرکەوت.

**ماهت السفينة**: کەشتیەکە ئاوی تێچو.

**ماهَ فلاناً مَوْهاً**: ئاوی دا بەفلان بیخواتەوە.

**ماهَ الشَّيْئَ بالشيئ**: شتەکەی تێکەلاو بەیەك کردن.

**ماه فلان في كلامه**: فلانکەس قسەی تێکەڵو پێکەڵ کردن.

**أماهت الأرضُ**: زەوییەکە ئاوی زۆر بوو ٥ دەگوترێ: (أمَاهَ من يحفر) هەروا دەگوترێ: (حَفَرَ فأماهُ) و (حَفَرَ بئرَهُ حتى أماهها).

**أماهَ الشَّيْئَ بالشيئ**: شتەکەی تێکەڵ بەشتەکەی تر کرد.

**أماهَ فلاناً وغيره**: ئاوی دا بەفلانکەس.

**أماهَ الحَوْضَ ونحوه**: ئاوی لەحەوزەکەدا کۆکردەوە.

**مَوَّهَ الموضعُ**: شوێنەکە ئاوی تێدا پەیدا بوو.

مَوَّهَ السماءُ: ئاسمان ئاوى زۆرى باراند.
مَـوَّهَ الـشَّيْئَ: شـتەكەى بـەزێڕو زيـو ڕوكەش كرد.
مَوَّهَ الحَقَ: حەقى تێكەڵاوى بـەتاڵ كـرد ٥ دەگوترێ: (مَوَّهَ الحديث) قسەكەى ڕازانـدەوە حـەق‌و بـەتاڵى تێـكەڵاو بەيەك كرد.
مَوَّهَ عَلَيْهِ الخَبَرَ: هەواڵەكەى لێ چەواشـە كــرد ٥ پێــچەوانەى پرســيارەكە وەڵامى دايەوە.
تَمَوَّهَ: بۆ موتاوەعەى (مَوَّهَ) دێ.
تَمَـوَّهَ الثَّمَـرُ: ميوەكـە ئـاوى تـێ چـزاو گەيى‌و كاتى چنينى هات.
المـاءُ: ئـاو ٥ شـلەمەنيەكى گرنگـە بـۆ ژيــان‌و بــەبێ ئــەو ژيــان نابــێ كۆڵەكــەى ژيانـــە لەســـەر زەوى لەبەيــەك گەيـشتنى هايـدرۆجين‌و ئۆكسجين پەيدا دەبێ ٥ ئاو بۆ خۆى بێ ڕەنگ‌و بێ بۆن‌و بێ تامـە ٥ ئـاو چـەند جۆرێــكى هەيــە: (ئــاوى شيرين، ئـاوى سوێر، ئـاوى كـانزايى، ئاوى موقەتەر، ئاوى گوڵ كەبـەهۆى ئامێرێــكەوە بەئاوەچۆرى هــەڵمى لەگوڵە تەڕەكان ئـاو دەردەهێنـدرێ) ٥ دەشـگوترێ: (ما احسن ماء وجهه) ڕەونەق‌و گەشـەى ڕوخسارى چـەند جوانـە ٥ (ذهبَ مـاء شـبابه) گەشـەو نيــــشاتى ســــەردەمى گــــەنجى بەسەرچوو.
المـاءُ: بـەمانا (المـاءُ) دێ ٥ دەشـگوترێ: (رجـــل مـــاهُ الفـــؤاد) پياوێـــكە ترسنۆك‌و ورەنزمە.
الماهيــة: (ماهيــة الـشّيّ) كرۆكـى شـت‌و حەقيقەتى شت ٥ مانگانـە، موچـەى مانگانە.
الماويّة: ئاوێنە ٥ مانگاى سپى ڕەنگ.
المُمَوَّهُ: ڕوكەشكراو بـەزێڕ يـان بـەزيو ٥ شـــتى ڕوكەشـــكراو بـــە بـــەتاڵ ٥ جـــوانكراو و ڕازێنـــدراوە ٥ چـــاو كەپارچـــە پێـــستێكى تێـــدابێ‌و نەهێڵێ ببينێ.
المُوهَـةُ: ڕەونـەق‌و گەشـەى دەم‌و چاو ٥ دەگـوترێ: (كــلام عَلَيْــهِ موهــةً) قسەيەكى ڕازێنـدراوەو جوانكراوە ٥ (فـلان موهـة أهـل بيتـه) فلانكـەس قسەخۆشى ناو ماڵ‌و منداڵيەتى.
المَيْهَةُ: (بئر مَيِّهَة) بيرێـكە ئاوى زۆرە.
مـاثـت الأرضُ مَيْثـاً: زەوييەكـە نـەرم‌و تەخت بوو ٥ (فهي مَيْثاء).
ماث الشَّيْئَ: شتەكەى تواندەوە.
مَيَّثَ الشَّيْئَ: بەمانا (ماثَهُ) دێ.
مَيَّـــثَ فلانـــاً: فلانكەســـى زەليـــل‌و ژێردەستە كرد.
مَيَّثَ الـدهْرُ فلانـاً: ڕۆژگـار فلانكەسـى قاڵ كرد.

تَمَيَّثَ فلان: فلانكەس زەلیلو لەش شێواو بوو.

تَمَيَّثَت الأرضُ: زەوییەکە ئاودراو نەرم بوو و فێنك بوو.

المَيْثاءُ: (أرض ميثاء) زەوییەکی نەرمو تەختو خۆشکراوە ◦ تەپۆلکەی باشو بەپیت ◦ (ك: ميث).

المَيِّثُ: نەرم ◦ (رجلٌ مَيِّثُ القلب) پیاوێکی دڵنەرمە ◦ (عيش مَيِّث) ژیانی ئاسان.

ماحَ في مِشيته مَيْحاً وميحوحة: لەڕۆیشتن دا لارو لەنجەی کردو خۆی بادا.

ماحَ مَيْحاً: چووە خوار بۆ بنکی بیرەکە بۆئەوەی دۆڵچەکەی پڕبکا لەناو چونکە ئاوی کەمی تێدا بوو ◦ (فهو مائح) ◦ دەگوترێ: (ماحَ الماءَ و ماحَ أصحابه) ئاوی دەرهێنا، ئاوی بۆ هاوەڵەکانی هەڵێنجا.

ماحَت الريحُ الشجرةَ: ڕەشەباکە درەختەکەی ڕاژاند.

ماحَ فلاناً مَيْحاً: بەخششی دا بەفلانکەس.

إمتاحَ: ئاوی هەڵێنجا.

إمْتاحَ فلاناً: هاتە لای فلانکەس داوای بەخششی لێ دەکا.

إمتاحَت الشمسُ أو العملُ فلاناً: خۆر یان ئیشکردنو ماندوبوون عەرەقی لەجەستەی فلانکەس دەرهێنا.

تمايَحَ الغُصْنُ: لقەدرەختەکە ڕەشەبا هەژاندی.

تمايَحَ الماشي: ڕۆیشتووەکە لەڕۆیشتنی دا لارو لەنجەی کرد.

تمايَحَ السكرانُ: سەرخۆشەکە لارەلاری بوو خوارو خێچ ڕۆیی.

تَمَيَّحَ: بەمانا (تمايَح) دێ.

إسْتماحَهُ: داوای لێ کرد کە بەخششی بداتێ یان تکای بۆ بکا.

المـاحَ: زەردێنەی هێلکە ◦ سپێنەی هێلکە توێکڵی هێلکە.

المَيْحُ: ڕۆیشتنی مراویانە.

مادَ الشَّيْءُ ميداً وميداناً: شتەکە کەوتە جمو جوڵو پەلەکوتە.

مادَ الغُصْنُ: لقەدرەختەکە هەژا ◦ ڕاژا.

مادَ فلان: فلانکەس سوڕی داو لارو لەنجەی کرد ◦ توشی سەر سوڕانو سەر لێ تێکچون بوو بەهۆی سەرخۆشی یان ڕۆیشتن بەناو دەریادا.

مادت به الأرض: زەوی لەبەرچاوی خولایەوەو وای دی کەزەوی کەوتۆتە شڵەژانو هەڵخولان.

مادَ السَّرابُ: تراویلکەکە شەپۆلی داو لەبەرچاو کەوتە جونبوش.

أمادَهُ: بەخششی پێدا.

إمتادَهُ: داوای لێ کرد بەخششی پێ بدا.

**المائـدَة**: سـفرەی نـانخواردن، مێـزی نانخواردن ٥ (ك: موائد).

**المُمْتادُ**: داواكاری بەخشش ٥ داوالێكراو بۆ بەخشش.

**مَيْدَ**: دەگوترێ: (فعلتـه مَيْـدَ ذلـك) ئـەوەم لەبـەر ئـەوە كـرد ٥ وشـەی (مَيْـدَ) لۆغەتێكە لە (بَيْدَ) ٥ پێغەمبەر (د.خ) دەفـەرموێ: (أنا أفصح العرب مَيْـدَ أنـي من قريش).

**مَيْـدى**: بـەمانا بەرامبـەر دێ ٥ دەگـوترێ: (داری بِمَيْـدى داره) خانووەكەم بەرامبەر خانووەكەيەتی.

**مَيْـداءُ الـشَّيْئِ**: ئەوپـەڕی شـتو ئەندازەی شتەكە ٥ دەگوترێ: (لم أدرِ ماميـداء ذلـك) ٥ دەشـگوترێ: (هـذا ميداء ذاك، وبميدائه) ئەمە بەرامبـەر ئەويە.

**ميـداء الطريـق**: ناوەڕاسـتی ڕێـگا ٥ دەشگوترێ: (بنوا بيوتهم علـى ميـداء واحـد) خانووەكانيـان بەرامبـەر بەيەك بنيات نـاون ٥ هەروا وشـەی (ميـداء) نـاوە بـۆ گۆڕەپـانی شـەڕو گۆڕەپانی یاری تۆپێن.

**المِيدان**: لۆغەتێكە لە (المَيْدان).

**المَيْدَةُ**: لۆغەتێكە لە (المائدة).

**المِيدَةُ**: چينێكە لەشيشی موسـەلەح بـۆ هەلاشی خانوو.

**مار أهْلَهُ ميراً**: پێداويستی ژيانی بۆ مـاڵو منداڵی خۆی دابين كرد.

**مــارَ الـدواء**: دەرمانەكـەی توانـدەوە ٥ دەشگوترێ: (أمار الزعفران) ئاوی كـردە ناو زەعفەرانەكەوەو چەشتی.

**أمــارَ أوداجَــه**: سروچـكی هـەڵبڕی، قۆرتەمەی بڕی.

**امتار لأهله أو لنفسه**: پێداويستی ژيانی بـۆ مـاڵو منـداڵی يـان بـۆ خـۆی دەستەبەر كرد.

**المِيـرَةُ**: تێـشو كـە كۆدەكرێتـەوە بـۆ سەفەر.

**المَيّارُ**: ئەو كەسەی تێشو كۆدەكاتەوە.

**مازَ الشَّيْئَ ميـزاً**: شـتەكەی جياكردەوە ٥ (مــاز الـشَّيْئَ عنــه) شـتەكەی لێ دوورخـستەوە ٥ دەگـوترێ: (مـاز الأذى عَنْ الطريـق) كۆسـپو ئەزيـەتی لەسـەر ڕێگا دوورخستەوە.

**ماز فلاناً عَلَيْـهِ**: فلانكەسـی بەسـەر ئـەودا پاساودايەوە.

**أمازَ الشَّيْئَ**: بەمانا (مازَهُ) دێ.

**مَيَّزَ الشَّيْئَ**: بەمانا (مازَهُ) دێ.

**إمتازَ الشَّيْئُ**: شتەكە چاكی و ڕەسـەنی بەسـەر شـتی تـردا دەركـەوت ٥ شـتەكە لەشـتەكانی تـر جيـابۆوە ٥ قورئان دەفـەرموێ: ﴿وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ﴾.

إمّاز الشّيْئُ: بەمانا (إمتاز) دێ ٥ دەشگوترێ: (مِزْتُ الشّيْئَ فامّاز) یان (فلم ینمز).

تمايَزَ القومُ: خەڵکەکە گردبوونەوە، گەلەکۆمەکێیان کرد ٥ بڵاومیان لێ کرد.

تَمَيَّزَ الشّيْئُ: بەمانا (إمتاز) دێ ٥ دەگوترێ: (تَمَيَّزَ القوم) خەڵکەکە بەلایەك دا ڕۆیشتن، یان جیابوونەوە.

تَمَيَّزَ مِن الغيظ: خەریکە لەرق هەڵساوی خۆی لێك ببێتەوە.

إستماز الشّيْئُ: بەمانا (إمتاز) دێ ٥ دەگوترێ: (إستماز عَنْ الشّيْء) لەشتەکە دوورکەوتەوە ٥ (إستماز القوم) خەڵکەکە کۆمەڵێکیان لێ جیابوونەوەو یاخی بوون.

التمييز: لەزاراوەی نەحوییان دا نیسمێکە تەمو مژو ناشکرایی لەشتێکی پێشەوەی لادەبا ٥ وەکوو دەڵێ: (لَبِسَ ثوبین حریراً) ٥ (ما أعدله حاکماً).

المَيْزُ: بەرزبوونەوەو شکۆداریی.

المِيزَةُ: بەمانا (المَيْز) دێ.

ماسَ فلانٌ میساً ومیساناً: فلانکەس لارو لەنجەی کردو خۆی بادا (فهو مائس ومیّاس) ٥ قسەی دڵداریو پڕوپوچی کردن.

مَيَّسَ الثوبَ: داوێنی بۆ کراسەکە دروست کرد.

تَمَيَّسَ فلان: فلانکەس لارو لەنجەی کردو خۆی بادا.

المَيْسُ: درەختێکی گەورەیە بۆ جوانی دەروێندرێ بەرێکی ڕەشی بچوکی شیرینی هەیە باڵندە دەیخواو زۆری حەز لێیە ٥ لەتوێکڵو ڕەگەکانی دا مادەیەکی صمغی هەیە ٥ دارەکەی ڕەقو سەختە، بۆ کەرەسەی دارتاشی لەبارە ٥ هەروا ناوە بۆ نیری جوتکردن بەحەیوان کەدەخرێتە سەر ملی دوو ڕەشەولاخو مزانو هەوجاڕی پێوە قایم دەکرێو ڕادەکێشرێ.

المَيْسانُ: لارو لەنجەکەرو خۆبادەر لەڕۆیشتن دا هەموو ئەستێرەیەکی درەوشاوە ٥ (ك: میاسین).

المَيَّاسُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (ماس) دێ ٥ هەروا ناوە بۆ شێر چونکە ئەو لەڕۆیشتن دا خۆی بادەداو فیز دەکا.

المَيْسُونُ من الغلمان: گەنجی قەدو بالاجوانو ڕوخسار گەشاوە.

ماشَ الشّيْئَ بالشيئ: شتەکەی تێکەڵ بەشتەکە کرد ٥ دەگوترێ: (ماش اللبنَ

الحلـــو بالحـــامض) دۆی شـــیرینی تێـکەڵاوی دۆی تـرش کـرد ◦ (مـاش الصوف بالوبر) خوری‌و کوڵکی تێکەڵ بەیەك کرد ◦ (ماش الكذب بالـصدق) درۆو ڕاستی تێـکەڵ کرد.

**ماط مَيْطاً**: دوورکەوتەوە، گۆشەگیر بوو.

**ماط به**: بردی دوری خستەوە، وەلای نا.

**ماط عنه**: لێی دوورکەوتەوە.

**مـاط عَلَيْـهِ في حكمـه**: لەبڕیارەکـەی دا ستەمی کرد.

**ماط الشَّيْئَ**: شتەکەی دوورخستەوە.

**مـاط الأذى**: شـتی زیانبـەخش‌و کۆسـپ‌و تەگەرەی دوورخستەوە ◦ لەسەر ڕێـگا ڕایماڵی.

**مـاط فلانـاً**: فلانکەسـی دەرکـرد پـاڵی پێوەنا.

**أماطَـــهُ**: دووری خـــستەوە، لای دا، ڕایماڵی.

**أمـــاط الأذى**: شـــتی زیانبەخـــشی دوورخستەوە.

**تمايط القوم**: خەڵکەکە نێوانیان تێـك چوو.

**المِيـاط**: دەرکـردن‌و لێ تورەبوون‌و پـاڵ پێوەنـان ◦ مـەیل کـردن ◦ تێـکرو تێکوشی‌و ◦ دەگوترێ: (أصبحوا في هياط ومياط) کەوتنـە نـاو پـشێوی‌و شڵەژانەوە.

**المَيَّـــاطُ**: یاریکـــەری بـــێ بەرنامـــەو دەستکەوت

**مـاع الجسمُ مَيْعـاً**: جەسـتەکە، قەبارەکە توایـەوە ڕەوان بـوو ◦ بوخـاری ئـاوی هەڵمژی لەهەواداو توایەوە.

**ماعَ المِلْحُ**: خوێیەکە توایەوە.

**مـاع الـسائلُ**: شـلەمەنیەکە بەسـەر ڕوی زەوی دا جـاریی بـوو بەهێواشـی بـڵاو بۆوە.

**مـاع الـسَّرابُ**: تراویلکەکـە لەسـەر زەوی لـەپێش چـاو واهاتـە دیـتن شـەپۆل بهاوێ.

**ماعَ الرجـلُ**: پیاوەکە ئەحمـەق‌و ناکـەس بەچەبوو.

**أماعَ الجسمَ أماعاً وأماعـةً**: قەبارەکـەی تواندەوەو کردیـە سـائیل‌و ڕشـتی، ڕۆیاندی، بڵاوی کردەوە.

**إماعَ السَّمَنُ**: ڕۆنەکە توایەوە.

**الإماعَة**: گۆڕینی شـتی ڕەقـە بـۆ شـتی ڕون یان غاز.

**المائِعَة**: ناوە بۆ عەترێکی زۆر بۆنخۆش ◦ صمغێـــکە لـــەدرەخت دەردێ ◦ جەم‌و جوڵی شـتی ڕون کـە دەکرێتـە ناو قاڵبەوە.

**ميعة الشَّيْئِ**: سەرەتای شت.

**میعـة الـشباب**: سـەرەتای گـەنجی ◦ هـەروا (میعـة الـسّکر) نـاوە بـۆ ســـــەرەتای سەرخۆشـــــی.

وسائل مواصلات
محفة على الأقدام
دراجة بدون دواسات
هودج أو محمل
دراجة بخارية

سيارة فورد ١٩٠٣
سيارة فورد ١٩٢٣
سيارة فورد ١٩٥٣
سيّارة سبّاقة
قاطرة كهربائية
شاحنة
سيّارة كهربائية
سيّارة صهريج
سيّارة مُصفحة تقطع الصحارى
سيّارة ركّاب (بوسطة ، باص)
قاطرة
قاطرة كهربائية
سيّارة «نارن»
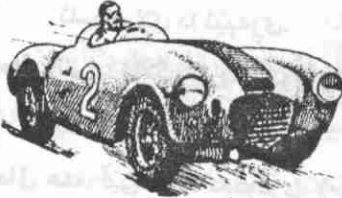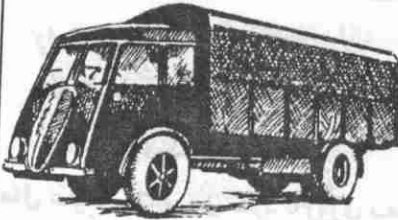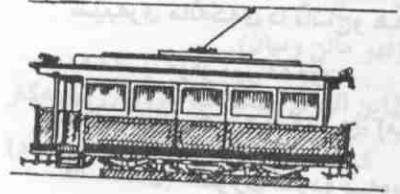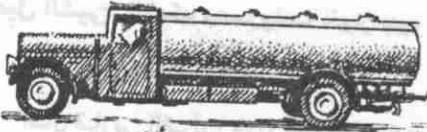
**مالَ ميلاً وميلاناً:** خوار بوو، لەشێوەی ڕاستی خۆی دەرچوو ٥ دەگوترێ: (مال الحائط) دیوارەکە خوار بوو.

**مالت الشمسُ:** خۆر لەناوەڕاستی ئاسمان لای دا تێپەڕی.

**مالَ القوامُ:** بالاکە باریك بوو، ڕاگرەکەی باریك بوو.

**مال عنه:** لێی لادا ٥ دەگوترێ: (مال عَنْ الطريق) لەڕێگا لای دا ٥ لەحەق و ڕاستی لای دا.

**مالَ إليه:** خۆشی ویست ٥ پاڵی بەو دا، لایەنگیری ئەوی کرد.

**مال عَلَيْهِ:** ستەمی لێ کرد ٥ زۆری بەڵاو کارەسات بە سەردادا.

**مَيِلَ الشَّيْئُ:** شتەکە بەسروشت خوار بوو (فهو أَمْيَلَ وهي ميلاء).

**أمالَ قارئي القرآن:** قورئان خوێنەکە یاسای ئیمالەی لەخوێندنەکەی دا پەیڕەو کرد.

**أمالَ الشَّيْئَ:** شتەکەی خوار کرد.

**أمالَ بالفرس يَدَهُ:** هەوساری ئەسپەکەی شل کرد بۆ ئەوەی دەست کراوە بێ.

**مَيَّلَ الشَّيْئَ:** شتەکەی خوار کرد.

**مَيَّلَ بين الأمرين:** لەنێوان دووشتەکە ڕاڕا بوو.

**تمايل في مشيته:** لەڕۆیشتن دا لارو لەنجەی کرد ٥ دەشگوترێ: (بين القوم تمايل) لەنێوان خەڵکەکەدا شەڕو ئاژاوە هەیە.

**تمايَلَ الجُلّ عَنْ الفرس:** زینەکە لەسەر پشتی ئەسپەکە خوار بوو.

**تَمَيَّلَ في مشيته:** لەڕۆیشتن دا لارەلاری بوو ٥ دەگوترێ: (فلان يُتَمَيَّلُ في ظلاله ويُتَفَيّأ) فلانکەس خاوەن قۆناغو سفرەو خوانە لەژێر سێبەری ماڵەکەی دا ئاتاج و هەژار دەحەسێنەوەو تێر دەخۆن.

**إسْتمال:** مەیلی کرد ٥ دەگوترێ: (مَيَّلَهُ فاستمال) خواری کردو ئەویش خواربوو.

**إستمالَ فلاناً وبقلبه:** فلانکەسی بۆلای خۆی کێش کرد دڵی بۆلای خۆی هێنایەوە.

**الإمالَة:** گوتنی پیتی ئەلف لەنێوان واو یادا ٥ یان گوتنی فتحە لەشێوەی ژێر.

**المِيْلُ:** میل: کەڵەکە بەرد یان دیوارێکی باریکە لەسەر ڕێگا دروست دەکرێ بۆ شارەزایی کردنی ڕێبواران ٥ هەروا ناوە بۆ پێوەرێکی زەوی و ڕێگا ئەندازەکەی چوار هەزار زیراعە ٥ میل دوو جۆری هەیە وشکانی و دەریایی ٥ ئەندازەی میلی وشکانی یەکسانە بە ١٦٠٩

مـەتر ٥ ئەنـدازەی میلـی دەریـایی یەکـسانە بـە ١٨٥٢ مـەتر ٥ هـەروا وشـەی (میـل) نـاوە بـۆ کلچێوك کـە چاوی پێ دەرێژرێ ٥ هەروا ناوە بۆ ئامێرێك پزیشك قولایی برینی پێ مەزەندە دەکا.

المَيْلاءُ: (شـجرة مَـيْلاء) درەخـتی لـق‌و پۆپ زۆر.

مان فـلان مَيْنـاً: فلانکـەس درۆی کـرد ٥ (فهو مائن ومیان).

تَمايَن القومُ: خەڵکەکە درۆیان بۆیـەکتر کرد ٥ دەگوترێ: (فلان متماین الـود) فلانکەس خۆشەویستی ڕاستی نیە.

المَيْنُ: درۆ ٥ (ك: میون).

المِيناءُ: بڕوانە مادەی (ونی).

المِينى: بڕوانە مادەی (ونی).

ماهت البئـرُ مَيهـاً: بیرەکـە ئـاوی زۆر بوو.

ماهَ فلاناً: فلانکەسی تێراو کرد.

ماهَ الـسیف بالـذهب ونحوه: شمشێرەکەی بەئاڵتون‌و شتی وا روکەش کرد.

مَيَّهَ السَّيفَ: شمشێرەکەی لەبەر خۆر دانا بۆئەوەی ئاوی بڕوا.

**النون**: پیتی بیستو پێنجەمە لە پیتەکانی هیجا.

شوێنی هاتنەدەرەوەی سەری زوبان، بنکی ددانی پێشینەی لای سەرەوەن.

ئەم پیتە چوار جۆرە:

١- نون التوکید
٢- نون الإناث
٣- نون الوقایة
٤- النون الزائدة.

**نَاتَ نَأتاً ونئيتاً**: نالاندی ٥ لەسەرە خۆ کارەکەی کرد.

**نَـأث عنه نَأثـاً**: لێی دوورکەوتەوە ٥ تەمبەڵی نواند.

**أنَاثَهُ**: دووری خستەوە.

**نَـاجَ البومُ نَأجاً ونئيجاً**: کوندە بوومەکە گماندی قڕاندی.

**نَأجَت الريحُ**: بایەکە بەتوندیی هەڵبوو هاشەو وژەی زۆری بەرپاکرد.

**نَـاجَ الإنسان**: ئادەمیزادەکە بەخوشوعو حەزینەوە کەوتە پاڕانەوە و لالانەوە.

**نَاجَ في الأرض نؤوجاً**: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

**نَاجَ الخَبَرُ**: هەواڵەکە بەناو وڵات دا بڵاو بۆوە.

**النَّئيجُ**: دەگوترێ: (للريح نئيج) بایەکە ڕۆیشتنی خێراو هاژەو وژەی هەیە.

**نَـأدتِ الأرضُ نَـأداً**: زەوی کەوتە جمەو جوڵو فشەڵ بوون.

**نأدت الداهِية فلاناً**: بەڵاو کارەساتەکە فلانکەسی گرتەوە زەبری خۆی پێگەیاند.

**النُّؤودُ**: بەڵاو کارەسات.

**نـأرت نـائرة في النـاس نـأراً**: پشێوی و چەواشەکاری لەناو خەڵك دا پەیدا بوو.

**النُّؤورُ**: دوکەڵی پیو و بەزی برژاو.

**الناسـوت**: سروشتی ئادەمیزادیی ٥ بەرامبەرەکەی (اللاهـوت)ە ٥ واتە سروشتی خودایی.

**نَاشَ الشيْئ نَأشاً**: بەتوندیو لەناکاو پری بەشتەکەدا کرد ٥ شتەکەی دوورخستەوە ٥ دەشگوترێ: (نَـاشَ الأمْرَ) کارەکەی دواخست.

**إنْتَـأشَ الـشيئ**: شتەکە دواکەوتو دوورکەوتەوە.

**إنْتَـأشَ الله فلانـاً**: خودا فلانکەسی دەرهێناو ڕزگاری کرد.

**تَناءَشَ**: دواکەوت، دوورکەوتەوە.

**تَنَـاءَشَ الـشيئ**: لەدوورەوە شتەکەی گرت کۆنترۆڵی کرد.

النُّؤوش: بەهێزو هەڵمەت.

نَأَف نَأْفاً: كۆششی كرد.

نَئِـفَ الطعـامَ نَأفـاً: باشـترینی ماڵەكـەی خوارد.

نَئِفَ من الشراب: لەشەرابەكە تێراو بوو.

نَـألَ نَـألاً ونألانـاً: ڕۆیـی ٥ سـەری بـەرەو حەوا هەڵبڕی.

نَألَ الفَرَسُ وغيره: ئەسپەكە لەڕۆیشتن دا خۆی بادا تەكەتەكی كرد.

نأمتِ القَوْسُ نئيماً: قەوسەكە دەنگی لێ هات.

نَأمَ الرجلُ: پیاوەكە بەهێواشی ناڵاندی.

النَّأمَةُ: دەنگی قەوس ٥ دەنگی نزم هی هەرشتێك بێ ٥ ئاوازی گۆرانی.

النّئيمُ: بەمانا (النَّأمَةُ) دێ.

نَأنَـأَ في الـرأي نَأنـأةً: ڕاو بۆچـونەكە تێكـەڵو پێكـەڵ بـوو هیـچی بەسـەر هیچەوە نەبوو.

نَأنَـأَ عنـه: نەیگەیـشتێو نـەیتوانی بیگاتێ.

نَأى بجانبه: لوتبەرزی نوانـد، خۆی بـەزل زانی.

نَأى النُّؤيَ: بـەدەوری خێمەكـەدا جۆگـەی ڕاكێـشا بۆنـەوەی ئـاو سـەر چادرەكەی نەگەڕێ.

أنأى الشَّيْئَ: شتەكەی دوورخستەوە.

انـأى الخِبـاءَ: جۆگـەی بـەدەوری خێومەتەكەدا لێدا بۆنەوەی ئـاوەڕۆی لێ دوور بخاتەوە.

إنتأى نُؤياً: جۆگەلـەی دەوری خێـوەتی دروست كرد.

تَناءوا: دووركەوتنەوە.

المُنتَأى: شوێنی دوور.

النُّؤيُ: جۆگایەكە بـەدەوری خێمـەدا لێ دەدرێ بۆنەوەی ئاوی لافاو نەچێتە ژێر خێمەكە.

النَّـايُ: ئـامێرێكی مۆسـیقایە ٥ بلـوێرو شمـشاڵ ٥ كـەدەنگی حـەزینی هەیـە مەولانای ڕۆمی دەڵێ:

(بـشنو أز نـي چـون حيكايـت ميكنـد وزجدايها شكايت ميكند)

نَبَأ الشَّيْئُ نَبْأً ونُبُوءاً: شتەكە بەرز بۆوە، دەركەوت.

نَبَأ من أرض الى أرض أخرى: لە وڵاتێكەوە چوو بۆ وڵاتێكی تر.

نَبَـأ علـى القـوم: هاتـە سـەر خەڵكەكـەو هێرشی كردنە سەر.

نَبَأ نَبْأً: بەهێواشی دەنگی لێ هات.

نَبَأ الرجلُ نَبْئاً: پیاوەكە هەواڵی پێ بـوو خەبەری لێ دا.

أنْبَأ الخَبَرَ: هەواڵی دا.

نابَـأهُ مُنابـأةً: هەریـەك لـەو دووانـە هەواڵیان بەیەكتری دا.

نابَـأ القـومَ: وازی لـە خەڵكەكـە هێنـاو

لێیان دوورکەوتەوە.
نَبَّأه الخبرَ وبالخبر: هەواڵی پێدا.
نَبَّأتُ زَيْداً عمراً خارجاً: هەواڵم بەزەید دا کە عەمر چووەتە دەر.
تَنبَّأ: لافی پێغەمبەرێتی لێ دا.
تَنَبَّأ بالأمر: پێشبینی بەرووداوی کارەکەی کرد.
إسْتَنْبَأ الرجلَ: داوای هەواڵی لە پیاوەکە کرد.
إسْتَنْبَأ النَبَأ: لە هەواڵەکەی کۆڵیەوە.
النَّبْأةُ: دەنگ کە زۆر گەورە نەبێ.
سمعت نَبْأةً: گوێم لە دەنگێك بوو ٥ هەروا ناوە بۆ تەپۆلکەو بەرزایی کێو.
النُّبوءة: پێغەمبەرێتی: پلەو پایەیەکە خودا دەیبەخشێ بەهەندێك لە بەندە هەڵبژاردەکانی خۆی، نیگایان بۆ دەنێرێو دەیانکاتە پەیامبەری خۆی بۆ سەر بەندەکانی ٥ هەندێك جار پەیامەکە هەر بۆ پێغەمبەرەکان خۆیانەو بەس ٥ هەوڵدان لە شتو مەزەندەکردنی پەیدابوونی.
النَّبِيُّ: پێغەمبەر ٥ پەیام هێنەر لە خوداوە، پەیام بۆ نێردراو ٥ شوێنی بەرزو تەپۆلکەی پانەوەبوو بەزەوی دا.
نَبَّ التَیْسُ نَبّاً ونبیباً: نێرەیە کە مرقاندی، باڕاندی.
نَبَّبَ النبات: ڕووەکەکە پەلو قەدو لاسکی کلۆری هەبوو.
تَنَبَّبت الماءُ: ئاوەکە بەناو بۆری دا ڕۆیی، چووە ناو بۆرییەوە.
الأنبُوبُ و الأُنْبُوبَةُ: نێوان دوو گرێ لە لاسكو پەلی ڕووەك دا ٥ لە قەفەزاژدا ٥ هەرشتێك لولو ناوبۆش بێ وەکوو قەفەزاژو بۆری ئاو و بۆری پلاستیكو شتی وا.
أنابيب الرئة: بۆری هەناسە.
نَبَتَ الزَرْعُ نَبْتاً ونباتاً: ڕووەکەکە ڕواو دەرکەوتو لەزەوی بەرز بۆوە.
نَبَّتَت الأرضُ: زەوییەکە ڕووەکی لێ پەیدا بوو.
نَبَّتَت ثدی الجارية: مەمکی کچۆڵەکە بناغەیان داناو قیت بوون.
أنبَتَت الأرضُ: زەوی ڕووەکی دەرهێنا.
أنْبَتَ اللهُ البَقْلَ: خودا ڕووەکی ڕواند، لەزەوی ڕووەکی دەرهێنا.
نَبَّتَ الزرعُ: کشتو کاڵەکە بۆ یەکەم جار لەزەوی سەری دەرهێنا.
نَبَّتَ الشجرَ: درەختەکەی ڕواند، چەقاندی.
نَبَّتَ الصَّبِيَّ: منداڵەکەی باش پەروەردە کردو سەرپەرشتیاریی بوو.
تَنَبَّتَ الشَّيْءُ: بەمانا (نَبَتَ) دێ.
المَنْبِتُ: شوێنی ڕوانی ڕووەكو درەخت ٥

بنەماو ئەصڵ.
النابتة: کوڕو کچ کە لەتەمەنی منداڵی تێپەڕن‌و هێشتا باش ڤاڵ نەبووبن.
النَّبــاتُ: ڕوەك کــە ڕەگ‌و ڕیــشاڵی هەبێ‌و تەڕ بێ لەزەوی دابێ‌و ئاو بدرێ یان لەناو ئاودا بێ ٥ یان درەخت‌و ڕوەك بەگشتی.
علــم النبــات: زانیــاری ڕوەکناســی‌و چۆنیەتی گەشەکردنی‌و جۆرەکانی.
النَّبَــاتِيُّ: کەسـێك خـەریکی زانیـاری ڕوەکناسی بێ.
رجل نباتيٌّ: پیاوێکە خواردنی ڕوەکە بژێوی ڕوەکەو بەس.
دهـن النبـاتيُّ: ڕۆنێکە ڕاستەوخۆ لە ڕوەك دەرهێنراوە.
النَّبْتُ: بەمانا (النّبات) دێ.
النَّبْتَــةُ: حاڵــەت‌و وەزعــی ڕوەك‌و چۆنیەتییەکانی.
النَّبوتُ: لق‌و پۆپی درەخت ئەو لقانەی لەســەر قــەدی درەخــت ســەر هەڵــدەدەن ٥ بەگۆچــان‌و عەصــای درێژیش دەگوترێ.
اليَنبــوتُ: چــڵە درەختێکــە لــەپێری (القرنية) گەڵاکەی‌و گوڵەکەی دەبنە هۆکاری ڕشاندنەوە.
نَبَـثَ عَـنْ الأمــر: لەکارەکـەی کۆڵیـەوە ٥ دەگـوترێ: (نبـث عَـن عیـوب النـاس) عــەیب‌و عــاری خــەڵکی دەرخــست‌و بڵاوی کردەوە.
نَبَثَ الأرضَ: گڵی زەوییەکەی کێڵایەوەو هەڵیکۆڵی.
نَبَثَ الترابَ: گڵەکەی دەردا ٥ (فهو منبـوث ونبیث).
إنْتَبَـثَ الـترابَ: گڵەکەی لەبیرەکە یان لەچاڵەکە دەردا.
تنابَثَ القـومُ: خەڵکەکە هەر یەکەیان دەیەویــست نهێنــی ئــەوی تریــان دەربخاو بڵاوی بکاتەوە.
الأنبوثــةُ: یارییەکــە منــداڵ شــتێك دەشــارنەوە لــەناو گــڵداو دوایــی دەست دەکەن بە گەڕان بەدوی دا هەرکەسێ بیدۆزێتەوە براوەیە.
النّبیثُ: دەگـوترێ: (مـا رَأيـتُ بـالأرض نبیثـاً) لـە زەوییەکـەدا هـیچ شـوێن پـێ‌و ئەسـەرێکم نـەبینی ٥ هـەروا دەگـوترێ: (فـلان نبیــث خبیــث) فلانکەس شەڕانی‌و پیسە.
النَّبیثةُ: گڵی بیرو ڕوبار ٥ نهێنی ٥ (ك: نبائث).
نَبَجَ نَبْجاً: بەرز بۆوە ٥ دەگـوترێ: (نَـبَجَ الجُرحُ) برینەکە هاوسا ٥ (نَـبَجَ العظـمُ) ئێسقانەکە هاوسا.
نَبَجَ صوته نَبیجاً: دەنگی زۆر بەهێز بوو ٥ دەگوترێ: (رجل نابج الصوت) پیاوێکی دەنگ گەورەیە.

نَبَحَ الكلبُ نَبْحاً ونبيحاً: سەگەكە لوراندی.
نَبَحَ الكلبُ فلاناً وعليه: سەگەكە بەفلانكەس وەڕی بەسەریا لوراند.
أَنْبَحَ الكَلْبَ: سەگەكەی هێنایە وەڕینو لوراندن.
إسْتَنْبَحَ الكلبَ: سەگەكەی هێنایە وەڕینو لوراندن.
النُباحُ: وەڕینو لوراندنی سەگ.
النَّبَّاحُ: بۆ موبالەغەو زێدەڕۆیی لەمانای (نَبَحَ) دێ ٥ دەگوترێ: (كلب نَبَّاح) سەگێكە زۆر دەوەڕێ زۆر دەلوڕێنێ ٥ دەنگی زۆر گەورەیە.
نَبَخَ العَجين نبوخاً: هەویرەكە هەڵاتو گورا فشەڵ بوو.
النُبْخَةُ: بلۆقو زیبكە: كە پڕدەبن لەناو لەسەر روخسارو پەیدا دەبن جا یا لەناكامی گەرمی یان كاركردن.
نَبَذَ نَبْذاً و نَبْذاناً: تەكەتەكی كرد، هەڵبەزو دابەزی كرد ٥ فركە فركی كرد لێی دا ٥ دەگوترێ: (نَبَذَ عِرقُهُ) ٥ (و نَبَذَ قلبُهُ) دڵی لێی دا.
نَبَذَ التَمْرُ: خورماكە بوو بە نەبیز، بووبە سركە.
نَبَذَ الشَيْئَ: شتەكەی فڕی دا ٥ دەگوترێ: (نَبَذَ النواةَ) ٥ (ونَبَذَ الكتابَ).
نَبَذَ الأمْرَ: ئیشەكەی ئیهمال كرد، پاشگوێی خست.
نَبَذَ العهدَ: وادەو پەیمانەكەی هەڵوەشاندەوە.
نَبَذَ التمْرَ: خورماكەی كرد بەسركە.
نابَذَهُ الحَرْبَ: بەئاشكرا شەڕی لەگەڵ دا دەست پێ كرد.
نابَذَ فلاناً: بەهۆی جیاوازی بیرو باوەڕەوە لە فلانكەس جیا بۆوە.
نَبَّذَ التمرَ أو العنب: سركەی لەخورما یان لە ترێ دروست كرد.
إنْتَبَذَ فلان: فلانكەس لەلایەكەوە گۆشەگیر بوو.
إنْتَبَذَ عَنْ القوم: لەخەڵكەكە گۆشەگیر بوو.
إنْتَبَذَ التَمْرَ: خورماكەی كرد بە سركە ٥ بەبیرە.
إنْتَبَذَ ناحیة: گۆشەگیر بوو، تەرە بوو، دابڕا. لەخەڵكەكە دووركەوتەوە.
تنابَذَ القومُ: خەڵكەكە كەوتنە كێشەو ڕكەبەری لەگەڵ یەكتر، دژایەتی یەكتریان كرد.
المِنْبَذَةُ: سەرین، پالیف.
المنبوذُ: فڕێ دراو، قێز لێ كراو ٥ دەگوترێ: (إلْتَقَطَ فلان مَنْبوذاً) فلانكەس فڕێدراوێكی هەڵگرتەوە.
المنبوذون: پێڕێكن لە هیندوستان كۆمەڵگای هیندی بەچاوی سوك

سەیریان دەكا، هەزارو ژێردەستەو چەوساوەن.

**النُّبَّاذُ**: سركە دروستكەر (بیرە دروستكەر).

**النُّبْذُ**: شتی كەم ٥ دەگوترێ: (في رأسه نبذ من شيب) سەری كەمێك موی سپی تێكەوتوون.

**النَّبْذَةُ**: ناحیەو دەڤەر.

**النُّبْذَةُ**: پارچەیەك، نمونەیەك لەشت ٥ دەگوترێ: (نُبْذة من كتاب) ٥ (نُبْذة من رواية).

**النَّبِيذُ**: فرێدراو ٥ بیرە ٥ شەرابێك لەترێو خورما دروست بكرێو سەرخۆشكەر بێ.

**نَبَرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەرز كردەوە ٥ دەگوترێ: (نَبَرَ في قراتـه، أو غنائه) لە خوێندنەوەكەی دا یان لە گۆرانی وتنەكەی دا دەنگی بەرز كردەوە.

**نَبَرَ الحرف**: هەمزەی خستە سەر ئاخری وشەكە.

**نَبَرَ القُرَادُ الدَّابةَ**: گەنەكە ولاخەكەی گەست ٥ دەشگوترێ: (نَبَرَ فلاناً بلسانه) غەیبەتی فلانكەسی كرد.

**إنْتَبَرَ الشَّيْءُ**: شتەكە بەرز بۆوە.

**إنْتَبَرَ الجُرْحُ**: برینەكە هاوسا.

**إنْتَبَرَ الخطيبُ**: وتارخوێن چووە سەر دوانگە.

**الأنبارُ**: عەنبار خانوێكە بازرگان كاڵای تێدا كۆدەكاتەوە، عەنبارێكە دانەوێڵەی تێدا هەڵدەگیرێ ٥ كۆمەڵە گەنم.

**المِنْبَرُ**: دوانگە ٥ شوێنی وتار خوێندنەوەی وتارخوێن.

**النَّبْرُ في النطق**: جیاكردنەوەو دەرخستنی برگەیەكی وشەیە لەكاتی وتنی دا.

**النِّبْرُ**: گەنە ٥ (ك: أنبار ونبار).

**النَّبْرَةُ**: بەرزایی لەهەر شتێك دا بێ هاوسان، ناوەڕاستی چاڵی دەرەوەی لێو ٥ پیتی هەمزە ٥ دەنگ بەرزكردنەوە لەكاتی وتنی وشەیەكو بە پشتیوانی پیتێك لە پیتەكانی ٥ بە گوێرەی گۆڕانی شوێنی دەنگ هەڵبڕینەكە لە وشەكەدا زاراوەكان لێك جیادەكرێنەوە.

**النِّبْراسُ**: چرا ٥ سەرە ڕمبی پان.

**نَبَزَهُ نَبْزاً**: ڕەخنەی لێ گرت ٥ (نَبَزَهُ بكذا) نازناوی ئەوەی لێ نا.

**نَبَّزَهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَبَزَهُ) دێ.

**تنابَزوا بالألقاب**: بە نازناوی ناشیرین یەكتریان لەكەدار كرد: حوسەكوێر، حەمە كەچەڵ، خولە شەل ٥ سەلیم جاش، جەلال گونەگا، عەلە ورگە، قالە دز.

النُّبَزُ: نازنایك لەكەدار كردنی تێدا بێ.
النُّبَزَةُ: كەسێك زۆر نازناوی لەكەدار كردن بەخەڵك بڵێ و هەمیشە لەهەوڵی ئەوەدا بێ ناو و ناتۆرەی ناشیرینیان بۆ بدۆزێتەوە.
النُّبْزَةُ: كەسێك نازناوی ناشیرین بۆ خەڵك دابنێ.
نَبَسَ نَبْساً ونُبْسةً: لەبەر خۆیەوە لێوی جوڵاندن و ورتە ورتی بوو ٥ بەزۆری بۆ نەفی بەكاردێ دەگوترێ: (ما نَبَسَ ببنت شفة).
أنْبَسَ: لەبەر بێ دەسەڵاتی بێدەنگ بوو.
نَبَّسَ: بەمانا (نَبَسَ) دێ.
نَبَشَهُ نَبْشاً: هەڵیكۆڵی و شی كردەوە بۆئەوەی بزانێ چی تێدایە دەری بێنێ ٥ دەگوترێ: (نبش الأرض، ونبش القبر، ونبش البئر).
نبش المستور: شاردراوەكەی دەرخست.
نبش الأسرار: نهێنیەكانی ئاشكرا كردن.
نبش الحديث و عَن الحديث: لە فەرموودەكەی كۆڵیەوە.
إنْتَبَشَ الشَّيْءَ: شتەكەی لە پەنا پاسارو قوژبنی خۆی هێنایە دەرەوە.
الأنبوشُ: ئەوەی هەڵدرابێتەوە، شەند كرابێتەوە ٥ درەختی چەقێندراوی هەڵكەندراو بە ڕەگ و ڕیشەوە ٥

(ك: أنابيش).
أنابيش الكلأ: ئەو لەوەڕو گژوگیایەی لەزەوی بەرزبۆتەوەو پەڵەپەڵەیە.
النَّبَّاش: گۆڕهەڵدەرەوە بۆ كفن دزین.
النَّبَّاشةُ: پیشەی گۆڕهەڵدانەوەو كفن دزین.
نَبَعَ الغلام بالطائر والكلب ونحوهما: كوڕەكە فیكەی بۆ باڵندەكە یان سەگەكە كرد بانگی كرد بێتەوە ٥ بگەڕێتەوە.
نَبَعَ بالكلمة: وشەكەی بەنقەنق دەرپەڕاند، ڕەوان نەبوو.
نَبَضَ الشَّيْءُ نَبْضاً ونبضاناً: لە شوێنی خۆی جوڵا ٥ فركە فركی كرد، پەلەپەلی كرد ٥ دەگوترێ: (نَبَضَ القلبُ، و نَبَضَ العرقُ) و (نَبَضَ البرق، و نَبَضَت أمعاؤه).
نَبَضَ الماءُ: ئاوەكە بەرز بۆوە سەر ڕێژی كردو ڕەوان بوو.
أنبَضَهُ: خستیە جەم و جۆڵ ٥ دەگوترێ: (أنْبَضَ القوسَ وأنبضَ الوَتَرَ) كەوانەكە یان ژێیەكەی لەراندەوە.
أنبضته الحمي: لەرزوتا وەشەقە تۆڵەی هێنا.
نَبَّضَهُ: بەمانا (أنبضه) دێ.
المَنْبِضُ: ئەو خشپەو خشەو ترپەو سیكەو زیكەو شتە كە دەبیسترێ لە

شتی جوڵاو و هەستی پێ دەکرێ ٥ دەگوترێ: (جَسَّ الطبيبُ مَنْبِضَهُ).

المِنْبَضُ: کەوانی هەلاجە کە لۆکەی پێ شی دەکاتەوەو پاکی دەکاتەوەو خاشاکی لێ دوور دەخاتەوە.

النَّبْضُ: لێدانی شارەگە خوێنبەرەکانە بەهۆی وێکهاتنەوەی دڵو کرانەوەی: کە دەکرێتە نیشانە بۆ چۆنیەتی جەستە لەڕوی تەندروستیەوە ٥ دەگوترێ: (جَسَّ الطبيب نَبْضَهُ) دەشگوترێ: (فلان نَبْضُ الفؤاد) فلانکەس زیرەکە، وریایە.

نَبَطَ الشَّيْئ: شتەکە دوای ونبوونو دیارنەمانی دەرکەوتەوە، هاتەوە بەرچاو ٥ دەگوترێ: (حَفَرَ الأرض حتی نبط الماء): زەوییەکەی هەڵکۆڵی تا ئاوەکەی دەرخستەوە ٥ (جَدَّ في التنقيب حتی نَبَطَ المَعْدِنُ): زەوی دۆزی کرد تا مەعدەنو کانەکە دەرکەوت.

نَبَطَ الشَّيْئَ نَبْطاً: شتەکەی دەرخست ٥ خستیە روو.

نَبَطَ العِلْمَ والحِكْمَةَ: زانیاریو حیکمەتی دەرهێناو بەناو خەڵك دا بڵاوی کردەوە.

أنْبَطَ الحافر: سمەکە چەقی (سمی وڵاخەکە ڕۆچوو).

أنْبَطَ الشَّيْئَ: بەمانا (نَبَطَهُ) دێ.

أنْبَطَ جواب السؤال: وەڵامی پرسیارەکەی دەرهێنا.

أنْبَطَ حكم القضية: بڕیاری پێویستی دەربارەی ڕوداوەکە دەرهێناو ڕونی کردەوە.

تَنَبَّطَ: خۆی بەنەتەوەی (نەبەتی) شوبهاند ٥ خۆی پاڵ ئەوان دا.

تَنَبَّطَ الشَّيْئَ: شتەکەی دەرخست.

إنْتَبَطَ الكلام: قسەکەی دەرهێنا.

إسْتَنْبَطَ فلان: فلانکەس بوو بە هۆزی (نەبەتی).

إسْتَنْبَطَ الشَّيْئَ: بە کۆششو ماندوو بوون شتەکەی دەرهێنا ٥ دەگوترێ: (إسْتَنْبَطَ الفقيه الحكم) شەرع زانەکە حوکمی ڕوداوەکەی دەرهێنا.

إسْتَنْبَطَ الجواب: لە شێوەی پرسیارەکە وەڵامەکەی دەرهێنا.

إسْتَنْبَطَ مِن فلان خيراً: هەواڵەکەی لەفلان دەرهێنا بە ماندوبوونی زۆرو تێکۆشانی بێ وچان.

الأنْبَاطُ: گەلێکی سامی نژادن، حکومەتو فەرمانڕەووایەکیان هەبوو لە شیمالی نیوە دورگەی عەرەبو پایتەختەکەیان (سلع) بوو ئێستا ناوەکەی گۆڕاوەو ناویا ناوە (البتراء) ٥ هەروا ناوە بۆ کۆمەڵێك

خەڵكی تێكەڵاو و هەمەجۆر: كە عەرەب نژاد نەبن.

النَّبَطُ: بەمانا (الأنباط) دێ ٥ ئاوی بیر كە دەردەكەوێ یەكەمجار لەكاتی هەڵكەندنی دا ٥ دەشگوترێ: (فلان لایدرك نَبَطُهُ) فلانكەس كەس لەناخی حاڵی نابێ‌و زانیاری و حیكمەتی هێندە زۆرە دەرك ناكرێ.

النُّبَطَةُ: ئاوی بیر كە یەكەمجار دەردەكەوێ.

نَبَعَ الماءُ من الأرض نَبْعاً: ئاوەكە لەزەوی هەڵقوڵا.

نَبَعَ العَرَقُ من البدن: ئارەق لە جەستە دەرچوو ٥ چۆڕایە خوار.

أنْبَعَ الماءَ ونحوه: ئاوی هەڵقوڵاند (هەڵی هێنجا).

تَنَبَّعَ الماءُ ونحوه: ئاوەكە كەم كەم هاتەدەر.

المَنْبَعُ: سەرچاوەی ئاو ٥ سەرچاوە و كان.

النَّابِعَةُ: ڕێڕەوی عەرەق لە جەستەدا ٥ دەگوترێ: (نَضَحَت النوابعُ بالعرق).

النَّبْعُ: درەختێكە لەبەرزایی كێو و كەژ دەڕوێ ٥ لە چیلكەكانی سەرەتیر دروست دەكرێن ٥ دەشگوترێ: (فلان صلیب النَّبْع) فلانكەس ڕەق‌و ملنەدەرە ٥ بەیدەست نابێ.

النَّبیعُ: بەمانا (النابِعُ) دێ ٥ بەمانا (عەرەق) دێ.

اليَنْبوعُ: سەرچاوەی ئاو، كانی‌و كارێزی ئاو ٥ (ك: ينابيع) ٥ دەشگوترێ: (فجر الله ينابيع الحكمة على لسانه).

نَبَغَ المرأ في العلم: مرۆڤەكە لەبواری زانیاری دا سەركەوتوو هەڵكەوتوو بوو.

نَبَغَ الشَّيْئُ من الشَّيْئ: شتەكە لەشتەكەوە دەركەوت ٥ دەشگوترێ: (نَبَغَ أمر منه ماكنا نتوقعه) و (نبغ من قلبه ما أضمره).

نَبَّغَ النخلَ: تۆزی تۆوە نێرەكەی بە خورماكە كرد بۆ ئەوەی تەلقیح ببێ‌و بەربگرێ‌و هەڵی پێچێ.

النَّابِغُ والنَّابِغَةُ: هەڵكەوتو داهێنەر لەبواری زانیاری‌و فەن دا.

النُّباغُ: تەپو تۆزی شت ٥ دەگوترێ: (نباغ الدقيق) تەپو تۆزی ئارد ٥ (نباغ الطريق) تەپو تۆزی ڕێگا.

النُّباغ والنُّباغَةُ: پێستی سەر و ئەوەی پەیوەندی بە بنكی قژی سەرەوە هەیە.

النُّبغُ: بەمانا (النُّباغ) دێ.

النَّبیغُ: هەڵكەوتە، مرۆڤی ناوازەو نائاسایی.

النَّبْقُ: بەری درەختی سیدر ٥

درەختێکە لە پێڕی (السَّدرية) زۆر بەرز نابێتەوە، لقەکانی سپی‌و لوسن گوڵی بچکۆلەی هەیە، میوەکەی شیرینە و دەخورێ، لە وڵاتی میصرو ئەفریقیا دەروێ ◊ هەروا ناوە بۆ ئاردەڵوکەیەك لە مۆخی لقەدار خورما دێتە دەرو لە دروستکردنی نەبیزدا بەکاردێ.

**نَبَكَ المكانُ نبوكاً**: شوێنەکە بەرز بۆوە (فهو نابك).

**النَّبْكَةُ**: زەوییەك بەرزو نزمی تێدابێ تورکە تورکە بێ ◊ کۆمەڵە گڵێك لای سەروی تیژ بێ.

**أنْبَكَ المكانُ**: بەمانا (نَبَكَ) دێ.

**أنْبَكَ القومُ**: خەڵکەکە کۆك بوون لەسەر شەڕکردن.

**نَبَلَ النَّبْلَ نَبْلاً**: سەرەتیری باشی دروستکردن ◊ دەشگوترێ: (هو يَنْبُلُ هذا الأمر) ئەو لەم کارە باش دەزانێ‌و چاکی ڕێك دەخا ◊ (هو يَنْبُلُ الرسمَ أو التمثيل) ئەو کارامایە لە ڕەسم کردن یان لە شانۆگەری دا.

**نَبَلَ الهدفَ**: تیری ئاڕاستەی نیشانەکە کرد، تیربارانی شتەکەی کرد.

**نَبَلَ على فريقه في القتال**: لە شەڕدا تیری دابەش کرد بەسەر تاقمەکەی دا.

**نَبَلَ أقرانه**: لەتیر هاویشتن دا بەسەر بەرامبەرەکانی بەسەر هاوەڵەکانی دا زاڵ بوو.

**نَبُلَ نُبْلاً ونَبَالَةً**: گەورەو شکۆدار بوو ◊ دەگوترێ: (أجاد غذاءها حتى نَبُلَ جِسْمُها) بژێوی چاکی پێدا باشی پەروەردە کرد هەتا جەستەی گەورە بوو تێکسمڕا ◊ جوانی پەروەردە کرد تا ڕەوشتی جوانی تێدا ڕواندن ◊ ڕەوشت بەرز دەرچوو.

**نَبُلَ فلان**: فلانکەس خانەدان‌و وەجاغزادە دەرچوو ◊ خەڵکی مەدحی دەکاو خۆشیان دەوێ ◊ دەگوترێ: (رجل نبيل الرأي): پیاوێکی رادروست‌و ڕاپەسەندە ◊ (إمرأة نبيلة الحسن): ئافرەتێکی شۆخ‌و شەنگە لەجوانی دا تەواوە ◊ (ك: نبلاء) بۆ نێرینە بۆ مێینە (نبائل و نبيلات).

**أنْبَلَ فلان**: فلانکەس منداڵێکی عاقڵ‌و ڕەوشت بەرزی بوو.

**أنْبَلَ فلاناً**: سەرەتیری دا بە فلانکەس.

**أنبل السهام**: سەرەتیرەکانی ئەستوور کردن.

**نابَلَهُ**: لەتیر ئەندازی دا یان لە وەجاغزادەیی دا پێشی ئەو کەوت‌و بەسەری دا زاڵ بوو.

**نَبَّلَهُ**: سەرەتیری دایە بۆئەوەی بیهاوێ.

**نَبَّلَ القوسَ**: تیری خستە ناو کەوانەکەوە.

تَنابَلَ القومُ: خەلکەکە کێشەیان تێکەوت ئاخۆ کامەیان ڕەسەنترو خانەدان ترە لەم بارەوە کەوتنە مقۆمقۆ ٥ یان کێیان باشتر دەزانێ تیر دروست بکا.

تَنَبَّلَ فلان: فلانکەس گەورە بوو ٥ خۆی شوبهاند بە عاقڵمەندان راپەسندان ٥ تیری لەگەڵ خۆی هەڵگرتن.

تَنَبَّلَ الشَّيْئَ: شتەکەی چاك ئەنجام دا ٥ شتە باشەکەی گرتەوە ٥ دەگوترێ: (أصابته خطوب تنبّلتْ ما عنده) بەلاو کارەسات توشی هات و شتە باشەکانی لێ فەوتاند.

إنْتَبَلَ النُّبْلَ: سەرە تیری ئامادە کردن.

إنْتَبَلَ للأمر نَبْلَهُ: خۆی بۆ کارەکە ئامادە کرد ٥ ئامێری پێویستی بۆ کارەکە ڕەخساندن.

إسْتَنْبَلَهُ: داوای تیری لە فلان کرد.

إسْتَنْبَلَ الشَّيْئَ: لە شتەکە ئەوی باش‌و بەکەڵك بێ بردی.

النّابِلُ: لێزان‌و کارامە لە دروستکردنی چەك دا ٥ تیر هاوێژ ٥ تیر فرۆش، خاوەن تیر ٥ دەشگوترێ: (إختلط الحابل بالنابل) شتەکان تێکەڵ‌و پێکەڵ بوون، نازانرێ کێ ڕاوچی بەداوەوەو، کێ ڕاوچی بە تیرو کەوانە.

النَّبالَةُ: زیرەکی‌و وەجاغزامیی‌و شەرەف‌و شکۆمەندیی.

النِّبالَةُ: تیرگەری، تیرسازی ٥ تیر دروستکەر.

النَّبّالُ: وەستای تیر دروستکردن.

النَّبْلُ: تیر ٥ (ك: نِبال و أنبال) ٥ دەگوترێ: (أصابه نبل الدهر) تیری ڕۆژگار لێی دا ٥ بەلاو کارەساتی زەمانەی تۆش هات.

النَّبَلَةُ: بەردە وردە، شتی بچوك‌و ناوازە.

النَّبيلُ: شەریف‌و ڕەسەن‌و وەجاغزادە ٥ (ك: نبلاء).

نبه نباهةً: شەریف بوو ٥ مەشهور بوو.

نَبِهَ للأمر نَبَهاً: شتەکەی زانی عەقڵ‌و ڕای بۆ شتەکە چوو ناوبانگی پێ دەرکرد.

نَبُهَ نُباهةَ: شەریف بوو ٥ ناوبانگی پیاوەتی‌و ڕەوشت بەرزی بڵاو بۆوە ٥ (فهو نبيه و نابِهٌ).

نَبَّهَ باسْمِهِ: ئاماژەی بەناوەکەی کرد، ناوی هێنا.

أنْبَهَهُ من النوم: لە خەو ڕاستی کردەوە ٥ هەڵیستاند.

نَبَّهَ فلاناً: فلانکەسی بەرز کردەوەو ناو و ناوبانگی پیاوەتی بەناو خەڵك دا بڵاو کردەوە.

إِنْتَبَهَ للأمر: کارەکەی زانی تێی گەیشت.

إِنْتَبَهَ من النوم: بەخەبەر هات، لەخەو هەڵسا.

تَنَبَّهَ للأمر: لەکارەکە حاڵی بوو، بۆی ڕون بۆوە.

تَنَبَّهَ علی الشَّيْئ: بەسەرشتەکە دا ئاگادار بوو.

إِسْتَنْبَهَ: عاقڵو لێزان بوو ٥ لەخەو هەڵسا.

الْمُنَبِّه: ئاگادار کەرەوە، سەعاتو مۆبایل کەجەرەس لێ بدەن دەخرێنە سەر کاتێکی دیاریکراو و مەبەست بۆ ئەوەی لەو کاتەدا جەرەس لێ بداو کابرا بەئاگا بێنن.

الْمَنْبَهَةُ: ئەوەی هەڵنەر بێ بۆ زیرەکیو بەئاگاییو لێزەانی بۆ ناو و شۆرەت ٥ دەگوترێ: (هذه العلامة مَنْبَهَةُ علی کذا) ئەم نیشانەیە هەڵنەرە بۆ فلان شت.

الْمَنْبُوه: دەگوترێ: (رجل منبوه الأسم) پیاوێکی ناسراوەو ناو و ناوبانگی جیهانی گرتۆتەوە.

النَّابِهُ: شەریفو ڕەسەنو وەجاغزادە ٥ خاوەن ناو و ناوبانگی پیاوەتی ٥ پێچەوانەی مانای (الخامِلُ)ە ٥ دەشگوترێ: (أمر نابە) کارێکی گەورەیە.

النَّبَاهَةُ: شەرەفو ڕێزداریی ٥ بەناوبانگو ناسراو ٥ زیرەکی.

النَّبِيه: بەمانا (النّابە) دێ ٥ (ك: نبهاءَ).

النَّبَهُ: شتێك بەبێ چاوەڕوانیو خواست هاتبێتە کایەوە ٥ دەگوترێ: (أمر نَبَهٌ) ٥ بەناوبانگ.

أنباه النحاة: نەحوزانە بەناوبانگەکان.

النُّبْهُ: زیرەکی ٥ لەخەو ڕابوون.

نبی الشَّيْئُ نُبُوّاً ونُبِيّاً: شتەکە نەچوە شوێنی گونجاوی خۆی.

کلمة نابیة: وشەیەکی نەگونجاوە بۆ ئەم ڕستەیەو لەم شوێنەدا.

نبا البصر عَنْ الشَّيْئ: چاوەکە لێی لاداو نەیویست بیبینێ.

نبا السیفُ نُبُوّاً: شمشێرەکە نەی هەنگاوت.

نبا السَّهمُ عَنْ الغرض: تیرەکە سەری کرد ٥ نەی هەنگاوت، لای کرد.

نبا جَنْبُهُ عَنْ الفراش: تەنیشتی لەسەر نوێنو جێگای نووستنەکە ئارامگرنەبوو.

أنبی الشَّيْئَ: شتەکەی نەگونجاو کرد.

تَنَبّی: لافی پێغەمبەرێتی لێ دا.

النَّبْوَةُ: ستەمی ڕۆژگار ٥ سوڕانی ڕۆژگار بە پێچەوانەی ویستو ئارەزوو.

**النُّبُوَّة**: بڕوانه مادەی (نَبَأ).

**النَّبِيُّ**: پێغەمبەر.

**نَتَأ الشَّيْئُ**: شتەکە هەڵتۆقیەوە، بەرزبووە.

**نَتَأت الصَّخْرَةُ في الجبل**: درکە شاخەکە لە کێوەکەدا بەرز بۆوە.

**نَتَأت القرحة**: برینەکە هاوسا.

**نَتَأت الثَّدْيُ**: مەمکەکە خڕبوو.

**النُّتُوءُ**: دەرکەوتن و بەرزبوونەوە ◊ شتی ئاشکراو بەدەرەوە ◊ دەگوترێ: (جلسنا على نتوء في الجبل).

**نَتَّتِ القِدْرُ ونحوها نَتّاً ونَتِيتاً**: مەنجەڵەکە کوڵی ◊ دەگوترێ: (نَتَّ الرجلُ من الغيظ) پیاوەکە لە ڕق و قین دا کوڵی و خۆی خواردەوە.

**نَتَّ من المرض**: بەهۆی نەخۆشییەوە ناڵاندی.

**النَّتَّةُ**: بەرداوی بچکۆلە، چاڵایی لەبەردو شاخ دا: کە ئاوی بارانی تێدا کۆبێتەوە.

**نَتَجَ النّاقةَ نَتْجاً**: وایکرد حوشترەکە بزێ.

**نَتَجَ الشَّيْئَ**: سەروکاری شتەکەی کرد تا بەرهەمی هێناو بەروبوومی پەیدا کرد.

**أَنْتَجَت الناقةُ**: حوشترەکە کاتی ئەوەی هات بەروبوومی هەبێ.

**أَنْتَجَ الشَّيْئُ**: شتەکە بەروبوومی دەرکەوت.

**أَنْتَجَ فلان الشَّيْئَ**: فڵانکەس سەروکاری شتەکەی کرد تا بەروبوومی پەیدا کرد.

**تناتَجتِ الماشية**: ئاژەڵەکان زاو و زەیان کرد.

**إسْتَنْتَجَ الشَّيْئَ**: هەوڵی دا شتەکە بێنێتە بەرهەم ◊ لەشتەکەی هەڵکڕاندو وای لێ حاڵی بوو.

**إسْتَنْتَجَ الحكمَ من أدلته**: بڕیارەکەی لەبەڵگەکانی دەرهێنا.

**المنتَجُ**: کاتی بەروبووم.

**المنتوجة**: بەروبووم ◊ شتی وەبەرهەم هاتوو.

**النّتوج**: وەبەرهاتوو.

**النُّتاج**: بەروبوومی شت.

**النَّتُوجُ**: شتی بەردار ◊ دەگوترێ: (شجرة نتوج) (ناقة نتوج).

**النّتيجة**: ئەنجام و بەرهەم ◊ سەرەنجامی پێشەکی و بەڵگەی حوکم ◊ تەقویمی ساڵانەی حیسابی فەلەکی.

**نَتَحَ نَتْحاً ونتوحاً**: تەرەشوحی کرد ◊ دەگوترێ: (نَتَحَ العرقُ من الجلد) عارەقی لە پێستی هاتەدەر.

**نَتَحَ الإناءُ بمافيه**: گۆزەکە یان قاپەکە شێی هێنایەوە بەوەی تێدایە،

ئاوەدزی کرد ○ دەشکوترێ: (نَتحَهُ الحرُّ) گەرمی عارەقی لێ چۆڕاند.

**تَنَــتَّحَ:** تەڕەشــوحی پەیــدا کــرد ○ دەشکوترێ: (تَنَتَّحَ عرقاً) عارەقی لێ پەیدا بوو.

**المَنْــتِحُ:** شــوێنی تکــانو لێ چــۆڕانی شلەمەنی ○ (ك: مناتح) ○ دەگوترێ: (نَتحَ العَرَقُ من مناتحه).

**النُّتْحُ:** عــارەق، هــەر شــلەمەنییەك دزە بکا لــە جەســتەیەکەوە بــۆ دەرەوە ○ صەمغو جەوی‌و بنێشت‌و شلەمەنی تر کەلە درەخت دێتە دەر.

**نَــتَخَ الــشَّیْئَ نَتْخــاً:** شــتەکەی دارنــی، هەڵیکەنــد ○ هەڵیکێــشا ○ دەگــوترێ: (نَــتَخَ الــضِرْسَ) ددانــە خرێیەکــەی هەڵکەند.

**نَتَرَهُ نَتْراً:** قسەکەی گوشی‌و بـەدەنگی زل گوتی.

**نــاتَرَهُ:** دەگــوترێ: (کلمتــه منــاترة) بەناشــکراو بــەدەنگی بــەرز قــسەم لەگەڵ کرد.

**إنْتَتَرَ الشَّیْئَ:** بۆ موتاوەعەی (نَتَرَهُ) دێ.

**النَّتْرُ:** دەگوترێ: (طعـن نـتر) زەبرێکە زەیدەرۆیی تێدا کراوە.

**النتروجین:** زۆرینەی ئەو عونـصورانەیە کــە هــەوایان لێ پێکهــاتووە ○ چواربەش لـە پێـنج بەشـی هـەوا نایترۆجینە.

**نَتَشَ الـشَّیْئَ نَتْـشاً:** شـتەکەی کـێش کـرد، ڕای تەکاند.

**نَــتَشَ الــشوکةَ بالمنتــاشِ:** بــە مــوکێش چقڵەکەی دەرهێنا.

**نَــتَشَ الــشَّعْرَ:** مووەکــەی هەڵکێــشا ○ دەشکوترێ: (ما نتش منه شیئاً) هیچی لێ هەڵنەگرت.

**نَتَشَ اللحمَ ونحوه:** گۆشتەکەی کوت کوت هەڵپچری.

**نَتَشَ فلاناً نَتْشاً:** بـە نهێنـی ڕەخنـەی لـە فلانکەس گرت.

**نَــتَشَ الــشَّیْئَ برجلــه:** بەقاچـی پـاڵی بـە شـتەکەوە نـاو دووری خـستەوە (نـتش الدابَّةَ بالعصا) بەگۆچان لـە ولاخەکـەی دا.

**أنتش الثوبَ:** قوماشەکەی کۆن کرد.

**أنْــتَشَ الحَــبُّ:** دانەوێڵــە چــەکەرەکەی بەزەوی دا ڕۆچوو.

**أنتش النباتُ:** ڕووەکـە پـێش ئـەوەی ڕەگــەکانی لــە زەوی دا پتــەو بــن سەری دەرهێناو چوزەرەی کرد.

**النَّــتَشُ:** چــروزەی ڕوەك ○ چــروزەی ڕوەك کە یەکەمجار سەر دەردێنێ ○ ئەو سپیایەتییەی لەبنکی نینـۆك دا دەردەکەوێ.

**نَتَعَ السائل نَتْعاً ونتوعاً:** شلەمەنیەکە کەم

کەم هاتە دەر ٥ دەگوترێ: (نتع الدمُ من الجرح، والعرق من الجسم).

أنتع القَيْنُ: ڕشانەوەکە کۆتایی نەهات.

نَتَفَ الشعْرَ والريشَ: مووەکەی هەڵکێشا یان پەڕو پۆڵی هەڵکەند.

أنتف الكلأ ونحوه: لەوەڕەکە (گیایەکە) بەرز بۆوە تاوای لێ هات بەردەست دەکەوتو دەتوانرا هەڵی بکەنی.

نَتَّفَ: بۆ موبالەغە لەمانای (نَتَفَ)دا دێ.

إنْتَتَفَ الشعْرُ ونحوه: مووەکە هەڵکەندرا ٥ دەگوترێ: (نَتَفَهُ فأنتَتَفَ) هەڵیکەندو هەڵکەندرا.

إنْتَتَفَ الشعْرَ: مووەکەی هەڵکەند.

تناتف: بەمانا (إنْتَتَفَ) دێ.

تَنَتَّفَ: بەمانا (إنْتَتَفَ) دێ.

المِنْتاف: موهەڵکێش.

النُتافَةُ: ئەو مووانەی لەکاتی موهەڵکێشاندا بەردەبنەوە.

النَّتَفُ: ئەوەی دەقرتێندرێ لەدەوراندەوری نینۆک.

النُّتْفَةُ: پارچەی هەلوەری و، پارچە نان و گوێچکە نان ٥ دەگوترێ: (نُتفَةٌ من طعام ونُتفةٌ من علم) پارچە خواردنێک، برە زانیارییەک ٥ (ك: نُتَفٌ).

النُّتَفَةُ: ئەوەی لە هەر شتێک لایەک دەگرێو زۆر تیایاندا قوڵ نابێتەوە.

النَّتوف: بەمانا (النَّاتِفُ) دێ.

النَّتيفُ: بەمانا هەڵکەندراو دێ.

نَتَقَ الحيوانُ نُتوقاً: ئاژەڵەکە ورگی زل بوو پڕبوو لەبەز.

نَتَقَتِ الأنثى نَتْقا و نتوقاً: مێینەکە زاوو زێی کردو وەچەی زۆر بوو.

نَتَقَ الشيءَ نَتْقاً: شتەکەی بەرزکردەوە بۆئەوەی بیهاوێژێ ٥ دەگوترێ: (نتق الحجر).

نَتَقَ: ڕای وەشاند، تەکاندی.

نَتَقَ الوعَاءَ: تورەکەکەی ڕاوەشاند بۆئەوەی چی تێدایە بێتە دەرەوە ٥ گونیەکەی تەکاند.

نتقت الدَّابَّةُ راكبها: وڵاخەکە هەڵتەک هەڵتەکی بەسوارەکە کرد ٥ دەشگوترێ: (نتق الزُبدُ) بەهەژاندن ڕۆنەکەرەکەی دەرهێنا.

نَتَقَ الشيءَ: شتەکەی لێک کردەوە، قەڵاشتی.

أنْتَقَ الرجلُ: پیاوێک ژنێکی منداڵ زۆری مارەکرد، ژنێکی مارەکرد ڕەوێکی منداڵ لەمێردێکی تر هەبوون.

أنْتَقَ الشيْءَ: شتەکەی بەرز کردەوە.

إنْتَتَقَ الشيْءُ: شتەکە هەڵچو لێک بۆوە.

المِنْتاقُ: ئافرەتێ زۆری منداڵ هەبن.

**اَلْمِنْتَقُ**: ئەو حەبلەی بەبەرسنگی ئەسپ دا دەهێنــــدرێو هــــەر دولای بەزینەکەوە شەتەك دەدرێ.

**النِّتَــاقُ**: بەرامبــەر، دەگــوترێ: (داری نتــاق داره) خانووەکـەم بەرامبــەر خانوی ئەوە.

**نَتَلَ الرجلُ مـن بيْن القـوم نـتلاً ونتـولاً**: پیاوەکــە لــەناو گــەل‌و نەتەوەکــەدا پێـشکەوت‌و پلـەو پایـەی کۆمەڵایـەتی بەرز بۆوە.

**نَتَلَ الشَّيْئَ نتلاً**: شتەکەی بـەرەو پێـشەوە کێش کرد.

**نَتَلَ فلاناً**: فلانکەسی دەرکرد.

**نَتَلَ الوِعـاءَ**: زەرفەکـەی بـەتاڵ کـرد چی تێدا بوو دەری هێنا.

**إنْتَتَلَ**: پێش کەوت ٥ دەگـوترێ: (إنْتَتَـلَ للأمر) خۆی بۆ کارەکە ئامادە کرد.

**تناتلَ النَّبْتُ**: ڕوەکەکە تێك هاڵا ٥ یـان وەکوو لاولاو لەشتەکە هاڵا.

**النُّتيلَةُ**: وەسیلەو هۆکار.

**نَتِنَ نَتْنـاً**: بۆگـەنی نـاخۆش بـوو ٥ (فهـو نَتِنٌ).

**نَتُنَ الـشَّيْئُ نَتْنـاً ونتانَـةً**: شـتەکە بۆگـەن بوو.

**أنْتَنَ**: بەمانا (نَتُنَ) دێ.

**نَتَّنَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بۆگەن کرد.

**الْمُنْــتَنُ**: شــوێنی گــەنیو ٥ شــوێنی گەناندن.

**نتــا الــشَّيْئُ نُتُــوّاً**: شــتەکە بــەرزبۆوە دەرکەوت ٥ (فهو ناتٍ).

**انتــى فــلانٌ فلانــاً**: شـکڵ‌و شـێوەی فلانکەس وەکوو فلان چوو.

**تَنَتَّى عليه**: بازی بەسەردا دا.

**نثَّ نَثيثاً**: ئاوی دزی، تەڕایی دا.

**نَثَّ الوِعاءُ، ونثَّ العَرَقُ**: گۆزەکە تەڕایی دا عارەق هاتەدەر لەجەستەی.

**نَــثَّ الخَبَــرَ**: هەواڵەکـەی بـڵاو کـردەوە دەبوایە بلاو نەبێتەوە.

**نَثَّ فلاناً**: لۆمەی فلانی کرد.

**نَثَّ الجُرْحُ**: برینەکەی چەورکرد، هەنوی.

**تنــاثَ القــومُ الأخبــارَ**: خەڵکەکــە هەواڵەکانیان بۆ یەکتر گێڕایەوە.

**المِنَثُّ**: دەگوترێ: (فلان مِنَثٌّ) فلانکەس هەواڵ بڵاوکەرەوەو نهێنی درکێنە.

**المِنَثَّــةُ**: پارچـە خورییەکـە یـان پارچـە لۆکەیەکـە چـەوری دەکرێتـە سـەرو برینی پێ چەور دەکرێ.

**النَّثَــاثُ**: ڕۆن‌و چــەوری برینــی پــێ چەور دەکرێ.

**النَّــثُّ**: دەگـوترێ: (شــيئ نَــثٌّ) شـتێکە تەڕشوحی هەیە.

**النَّثيثةُ**: ئاوێك تەڕاییەك لەگۆزەو شتی وا دەرکەوێ.

**نَثِجَ الشَّيْئُ نَثْجـاً**: شـتەکە شـل بـۆوە، شی

بۆوە ئەوەی لە گەدەی دابوو شل بۆوە و هاتەدەر.

نَثَجَ بَطْنَهُ: ورگی شەق کرد.

إسْتَنْثَجَ الشَّيْئُ: شتەکە شل بۆوە.

نَثَرَتْ الدَّابَةُ: ولاخەکە پژمی.

نَثَـرَ الـشَّيْئَ نَثْـراً ونثـاراً: شـتەکەی بەپەرتەوازەیی هەڵدا ٥ دەگوترێ: (نثر الحـبَّ) ٥ (ونثـرت الـشجرة حملـها) درەختەکـە بـەروبوومی خـۆی بـڵاو کردەوە.

نَثَرَ الكلامَ: قسەکەی بەپەخشان دارشت.

نَثَرَت المرأة بَطْنهـا: ئافرەتەکە منـداڵی زۆری بوون.

نَثَـرَ الـسِّرَّ: نهێنییەکـەی درکانـد بـڵاوی کردەوە.

أنْثَرَهُ: بەسەر لوتی دادا.

نَاثَرَهُ: لەپەخشان دارشتن دا پێشبڕکێی کـرد دەگوترێ: (رأیتـه ینـاثره الـدُّرَّ) دیـستم بەقـسەی جـوان‌و ڕازاوە ئاخاوتنی لەگەڵ دا دەکرد.

نَثَّرَهُ: بەمانا (نَثَرَهُ) دێ.

إنْتَثَرَ: بڵاو بۆوە.

تَنَاثَرَ: بڵاو بۆوە.

تَنَثَّرَ: بڵاو بۆوە.

إسْتَنْثَرَ: ئاوی لەلوت وەرداو دوایی فمی کرد بۆ ئەوەی چی لە لوتی دا هەیە بێتـە دەر ٥ دەگـوترێ: (إسـتَنْثَرَ المتوضئ).

المِنْثـار: کەسـێك هـەواڵ‌و نهێنـی بـڵاو بکاتـەوە ٥ درەختێـك بەرەکـەی هەڵنەپێچێ بەناکاملی بیوەرێنێ.

المُنَثَّرُ: دەگوترێ: (رجل مُنَثَّـرُ) پیاوێکی بێ خێرو بێرە، لاوازو بێ کەڵکە.

المنثور: پەخشان، دەقێك شیعر نـەبێ ٥ سەرەواشی نـەبێ ٥ نـاوە بـۆ جـۆرە گوڵێك لـە پێـڕی (الـصلبية) بۆنێکی خۆشی هەیە لەوڵاتی میصر زۆرە.

النَّـاثِرُ: کەسـێك بتوانـێ پەخـشانی ڕەوان‌و جوان بنوسێ.

النِّثارُ: ئەو نوقڵ‌و چەرەسات‌و شتەیە لەئاهـەنگ‌و بۆنـە خۆشـییەکان دا بـڵاو دەکرێتـەوە ٥ دەگـوترێ: (مـا أصَبْتُ من النثار شيئاً).

النُّثـارُ والنُّثَـارَةَ: ئـەو پارچە گوێچك‌و شـتەی هەڵـدەوەرێ ٥ دەگـوترێ: (إلْـتَقَطَ نُثـارَ المائـدة) ئـەو وردەو گوێـچکە نانـەی لەسـفرەکە کەوتـە خوار هەڵی گرتەوە.

النَّثْـرُ: قـسەو نوسـینی ڕەوان: کـە پەخـشان بـێ، شـیعر نـەبێ‌و سەرواشـی نـەبێ، واتـە نـەوەزنی هەبێ نە قافیە.

النَّثَـرُ: ئـەو شـیرینیەو پـارەو شتەیە لەئاهـەنگ‌و بۆنـە خۆشـەکان دا دەبەخشرێتەوە.

**النَّثِرُ**: دەگوترێ: (رجل نَثِرٌ) پیاوێکە بڵاوکەرەوەی هەواڵو نهێنیی، هەرگیز نهێنیی لا نامێنێ ٥ یان پیاوێکی خۆگرو پشودرێژ نیەو زوو ورە بەردەدا.

**النُّثْرَةُ**: لوتو دەوروبەری، کۆمەڵە ئەستێرەیەکن وەکوو هێشوە ترێ (لەشێوەی سەرەتان، قرژاڵ دەچێ) هەشتەم قۆناغی مانگە.

**النَّثُورُ**: دەگوترێ: (رجل نثورٌ) و (إمرأة نثور) واتە: پیاوی مندالْ زۆرو، ئافرەتی منداڵ زۆر.

**النَّثِيُّ**: بڵاو بۆوە ٥ دەگوترێ: (کلامە دُرٌ نثير) قسەو ئاخاوتنەکانی گەوهەری بڵاوەبوون ٥ هەروا ناوە بۆ پژمینی وڵاخ.

**نَثَطَ النَباتُ نَثْطاً ونثوطاً**: ڕوەکەکە دەرکەوتو زەوی قەڵاشتەوە لەکاتی سەردەرهێنانی لەزەوی.

**النَّثْطُ**: ڕوەك ئەو کاتە چرۆزەیەو سەر لەزەوی دەردێنێ.

**أنثعَ الدَمُ والقيئُ**: خوێنو ڕشاندنەوەکە بەشوێن یەك دا هاتنە دەر.

**أنثعَ فلان**: فلانکەس هێڵنجوی هاتێ خوێنی هێنایەوە.

**ثَثَلَ ذو الحافر**: گیانلەبەرە سمدارەکە ڕیخی کرد، پیسایی دەردا.

**ثَثَلَ اللَحْمَ في القِدر**: گۆشتەکەی کوتکوت کردو خستیە ناو مەنجەڵەکەوە.

**أنْثَلَهُ**: بەمانا (نَثَلَه) دێ.

**إنْتَثَلَهُ**: بەمانا (نَثَلَهُ) دێ.

**تناثَلَ القومُ الى فلان**: خەلکەکە لای فلان کۆبۆوە ٥ لە هەموو لایەکەوە لێی گردبوونەوە.

**إسْتَنْثَلَ الشَّيْئَ**: بەمانا (نَثَلَهُ) دێ.

**النَثالَةُ**: شتی دەرهاتوو و جیاکراوە لەشتی تر.

**النَّثْلَةُ**: چاڵایی نێوان جووت سمێڵ ٥ زرێی فراوان.

**النَّثِيلَةُ**: بەمانا (النَثالَةُ) دێ ٥ پاشماوەی بەزو پیو ٥ گۆشتی قەڵەو.

**نَثا الحديث نثواً**: قسەکەی بڵاوکردەوە.

**نَثا فلاناً**: غەیبەتی فلانکەسی کرد.

**ناثاه الحديث والخبَرَ**: هەواڵو قسەو باسەکەیان وەبیر یەکتر هێنایەوە.

**تناثوا الأشياء**: شتەکانیان یاد کردەوە.

**تناثوا الأخبار والأحاديث**: هەواڵو قسەو باسەکانیان بڵاو کردەوە.

**نَجا الشَّيْئَ نَجْأً ونجأةً**: چاوی لەشتەکە بڕی ورد سەیری کرد بەچاو هەنگاوتی ٥ چاوەزاری لێ کرد.

**النَّجوءُ**: دەگوترێ: (هو نجوء العين) چاوپیسە بەهەرشتێك هەڵکالێ دەیفەوتێنێ.

نَجَبَ الشجرةَ نَجْباً: تویکڵەکەی لەقەدی دارەکە کردەوە.

نُبَ نَجابَةً: عاقڵو زیرەكو لێهاتوو بوو، پیاوەتیو ڕەوشت بەرزی بەسەر هاوەڵاکانیدا هەبوو.

أَنْجَبَ: منداڵی نەجیبی بوون ٥ دەشگوترێ: (أنجبه والداه) باوكو دایکی بەنەجیبی بەوەلەدیان هێنا.

أَنْجَبَ من الشجرة فرعاً: لقی دارەکەی لێ کردەوە.

نَجَّبَ الشجرةَ: تویکڵی قەدی درەختەکەی داماڵی.

إِنْتَجَبَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵبژارد ٥ دەگوترێ: (إِنْتَجَبَ كتاباً وأنتجبَ صديقاً).

إِسْتَنْجَبَ: داوای شتی بەنرخو ڕەسەنو پەسەندی کرد ٥ شتی بەنرخی هەڵبژارد.

المِنْجابُ: دەگوترێ: (رجل أو إمرأة منجاب) پیاوێکە یان ئافرەتێکە منداڵی نەجیبی دەبن ٥ کوڵەوەزی ئاگر تێکوەردان ٥ تیری دادراو و تیژ بەبێ پەڕو سەرەتیر.

النَّجابَةُ: زیرەکیو لێهاتویی باڵادەستی بەسەر بەرامبەردا لەڕەوشتو ئاکاردا.

النَّجَبُ: تویکڵی قەدی دار.

النَّجِيبُ: ئەوەی ڕێزی بەسەر هاوێنەی خۆی دا هەبێو خاوەنی ڕەوشتی بەرزو ئاکاری پەسەند بێ.

النَّجِيبَةُ: مێینەی (النجيب) ٥ (ك: نجائب).

نجائب الإبل: حوشتری باشو ڕەسەن.

نجائب الأشياء: هەڵبژاردەی شتو پوختەو کاکڵەی شت.

نَجَثَ عنه نَجْثاً: لێی کۆڵییەوە باسو خواسی تێدا کرد.

نَجَثَ الشَّيْءَ: شتەکەی دەرهێنا.

إِنْتَجَثَ الشَّيْءَ: بەمانا (نَجَثَهُ) دێ.

تناجَثَ القومُ: خەڵکەکە لێکۆڵینەوەیان ئەنجام دا، هەواڵەکانیان بڵاو کردنەوە.

تَنَجَّثَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نجث) دا دێ.

النَّجْثُ: زرێ ٥ پەردەی دڵ ٥ (ك: أنجاث).

النَّجاثُ: کەسێك بەشوێن هەواڵ دا بگەڕێ بۆئەوەی بڵاوی بکاتەوە.

النَّجِيثُ: دەگوترێ: (بدا نجيث القوم) کارە شاراوەکانی خەڵکەکە دەرکەوت ٥ هەروا دەگوترێ: (أمر له نجيث) کارێکە سەرەنجامی خراپی هەیە ٥ ئامانجو مەبەست.

النَّجِيثَةُ: شتێك لێی بکۆڵدرێتەوەو

پەردەی لەسەر هەڵماڵدرێ ٥ هەواڵی ناشیرین کە ڕون دەبێتەوە چیەو چی نیە.

**نَجَحَ فلان نَجْحاً ونَجاحاً:** فلانکەس سەرکەوت، دەرچوو، بەمراز گەیشت ٥ بەمەبەستی خۆی شاد بوو.

**نَجَحَ الأمرُ:** کارەکە ئاسان بوو، بەرەو تەواوبوون دەڕوا.

**أنْجَحَ:** بوو بە براوەو سەرکەوتوو.

**أنجَحَتِ الحاجَةُ:** کارەکە ئەنجام درا، جێبەجێ بوو.

**أنجَحَ اللهُ طَلِبَتَهُ:** خودا گەیاندیە ئامانجی خۆی.

**تناجحت الأمور:** ئەنجامدانی کارەکان بەشوێن یەکدا هاتن ٥ دەگوترێ: (تناجَحَت أحلامه) خەونەکانی بەسەرکەوتویی بۆ هاتنە دی.

**تَنَجَّحَ الحاجة:** کارەکەی ئەنجام دا، کارەکەی سەرخست.

**إسْتَنْجَحَهُ الحاجة:** داوای کرد ئیشەکەی جێبەجێ بکرێ.

**النَّجاحُ:** سەرکەوتن ٥ ڕزگاربوون، تەواوکردن ٥ بەمراز گەیشتن.

**النُّجْحُ:** بەمانا (النجاحُ) دێ.

**النَّجيحُ:** دەگوترێ: (رأي نَجيح) راو بۆچونێکی ڕاستو دروستە ٥ (رجل نجيح) پیاوێکی صابیرو پشو درێژە.

**نَجَخَ نَجْخاً و نَجيخاً:** پەشۆکاو و چەواشەبوو.

**نَجَخَ المَوجُ:** شەپۆلەکە بەرز بۆوە تێکیانەوە هاویشت.

**نَجَخَ السَّيلُ:** لافاوەکە بەهێز بوو هەموو شتێکی ڕادا.

**نَجَخَ فلان:** فلانکەس دەنگی گرببوو بەهۆی کۆکەو هەڵامەتەوە.

**نَجَخَ الحيوانُ:** حەیوانەکە پژمی.

**تَناجَخَ السَّيلُ:** لافاوەکە هەڵساو کەوتە کڵەو و شت ڕادانو ڕاپێچکردنی هەرچی هاتە بەری ٥ دەگوترێ: (تناجَخَ الرجلان) دوو پیاوەکە شانازییان بەسەر یەکدا کرد.

**النّاجِخُ:** دەگوترێ: (سيل ناجِخٌ) لافاوێکی بەهێزو شت ڕادەرە ٥ زەوی دەدڕێو قەبرغەی تێ دەخا ٥ دەنگی ئاو لەکەناری ڕوبارو دەریا ٥ دەگوترێ: (سَمِعْتُ ناجخ البحر).

**الناجِخة:** دەنگی تێکەوە هاویشتنی ئاو لەقەراغ دەریا.

**النُّجاخ:** دەنگی کەسێك قورگی هەوی کردبێ گرپی لەدەنگی دا پەیدا بوو.

**النَّجِخُ من الحيوان:** ئاژەڵێك تووشی پزمین بووبێ ٥ دەگوترێ: (بعير نَجِخٌ).

**النَّجْخَةُ:** شەپۆل هاویشتنی دەریایە بۆ

قــەراغ ٥ کلــەو فرێــدانو هاتنــە جونبوش.

النَّجــوخُ: دەگــوترێ: (بحــر نجــوخ) دەریایــەکی پــشێو و پــڕ شــەپۆلو جونبوشە.

نَجَدَ الشَّيْئُ نجوداً: شتەکە بەرز بۆوە.

نَجَدَ الأمرُ: کارەکە ئاشکرا بوو دەرکەوت.

نَجَدَ الطريقُ: ڕێگاکە ڕون بـۆوە دەزانـدرێ بەرەو کوێ دەڕوا.

نَجَدَ فلاناً نجداً: یارمـەتی فلانکەسـی دا و هاوکاریی کرد.

نَجَدَ العَدُوَّ: بەسەر دوژمن دا زاڵ بوو.

نَجِــدَ الأمْــرُ فلانــاً: کارەکـە فلانکەسـی نارەحەت کرد.

أنْجَدَ العَرَقُ نَجْداً: عـارەق لەجەستەی ڕەوان بوو.

أنْجَــدَ الرجــلُ: پیاوەکــە: بــەهۆی نیــشکردنەوە یــان خەفــەتو شەرمکردنەوە عارەقی کرد.

نَجُـدَ نَجـدةً ونجادةً: ئـازا بـوو (فهـو نَجِـدٌ ونجيد).

نَجُـدَ الأمـرُ نُجـوداً: کارەکـە ئاشـکرا بـوو دەرکەوت ٥ (فهو ناجد ونجد).

أنْجَـدَ: بـەرز بـۆوە ٥ هاتـە هـەرێمی نەجــد، چــووە ولاتــی نەجــد کەبەشێکە لە حکومەتی (سعودية).

أنْجَـدَ فلانــاً: یارمــەتی فلانکەســی دا کۆمەکی پێ کرد.

أنْجَدَ الـدَّعْوَةَ: جـوابی بانگەوازییەکـەی دایەوە.

ناجَدَهُ: یارمەتی دا هاوکاریی کـرد ٥ بۆی هاتە مەیدانو بەرامبـەری وەسـا بـۆ شەڕ.

نَجَّـدَ البيــتَ: ماڵەکـەی ڕازانـدەوە بـە پەردەو ڕاخەرو شتی وا.

نَجَّــدَ الوســائدَ ونحوهــا: بــالیفو سەرینەکانی دوورین ٥ دەشگوترێ: (نَجَّدَهُ الـدهرُ) ڕۆژگار لەبۆتـەی داو فێری زۆر شتی کرد.

تَنَجَّدَ الشَّيْئُ: شتەکە بەرز بۆوە.

إسْتَنْجَدَ: دوای زەعیـف بـوونو لاوازیـی بەهێز بۆوە ٥ دەگوترێ: (کان جبانـاً فاستنجد) ترسنۆك بوو دوایی ئـازاو چـاونەترس بـوو ٥ (إسْـتَنْجَدَ علـى فلان) سامی لـەکابرا شکاو بەگژیدا چـۆوە دوا ئـەوەی لـەوە پـێش لێـی دەترسا.

إسْتَنْجَدَ فلاناً: داوای کۆمەکیو یارمەتی لەفلان کرد ٥ دەگوترێ: (إسْـتَنْجَدَني فأنجدتُه) هاواری بۆ هێنـام یارمـەتیم دا.

المُناجِــدُ: یارمــەتی دەر، پاڵپــشت ٥ جەنگاوەر.

المِنجـادُ: دەگــوترێ: (رجــل مِنجــاد)

پیاوێکە زۆر بەهانای لێقەوماوەوە دەچێ زوو فریای دەکەوێ ٥ زۆر دێتە وڵاتی نەجد، زۆر هاموشۆی هەرێمی نەجد دەکا.

**المُنجِّدُ**: کەسێك ناومالٌ بەڕاخەرو پەردەو شتی وا برازێنێتەوە، بالیفو پشتیو شتی وا بدورێو ڕێکیان بخا.

**المِنجَدَةُ**: دارێکە هەلاج بەکاری دەهێنێ بۆ شیکردنەوەی خوریو لۆکە.

**المنجود**: کارەسات بەسەر هاتوو، بەلا تووش هاتوو.

**النّاجودُ**: شەراب ٥ قاپێکە شەرابی تێدا دەپالێورێ ٥ زەعفەران ٥ خوێن ٥ (ك: نواجيد).

**النِّجادُ**: حەمایەلی شمشێر ٥ (قایشی شمشێر) ٥ دەگوترێ: (هو طويل النجاد) قایشی شمشێرەکەی درێژە واتە: کابرا بۆخۆی بالابەرزە.

**المُنَجِّدُ**: پیشەی خوریو لۆکە شیکردنەوە ٥ پاسایەکە بۆ گەنجو تازە پێگەیشتوان کۆیان دەکاتەوەو ڕایان دێنێو بێ ئیشیان ناهێڵێ.

**النِّجادُ**: بەمانا (المُنَجِّدُ) دێ.

**النَّجْدُ**: بانو، زەوی بەرزەوە بوو وەکوو (بانووی مەقانی نێوان شاری کەرکوك و چەمچەماڵ) کالای ناومالٌ ٥ (ك: نجود ونِجادٌ).

**نَجْدُ**: بەشێکە لەنیوە دوورگەی عەرەبی، کەوتۆتە نێوان وڵاتی حیجازو عێراقەوە ٥ شاعیرە عەرەبەکان زۆریان پێدا هەڵداوەو ئاماژەیان بەپاكو خاوێنی ئاو و هەوای کردووە.

**النَّجَدُ**: عارەق ٥ هەر کالایەك ناومالی پێ برازێندرێتەوە.

**النَّجُدُ**: دەگوترێ: (رجل نَجُدٌ) پیاوێکی ئیش لەدەست هاتووە کاری وا ئەنجام دەدا بەکەسانی دی ناکرێ ٥ (ك: أنجاد).

**النَّجْدَةُ**: ئازایەتی لەشەڕ دا ٥ (شرطة النجدة) بەشێکی هێزی پۆلیسە کەرەستەی بێتەلو ئوتۆمبێلو پێداویستی فریاکەوتنیان هەیە بەزوترین کات بەهانای لێقەوماو و تین بۆ هاتوانەوە دەچن ٥ چورتمو کارەساتو ترسو بیم ٥ (ك: نَجَدات).

**النَّجُودُ**: دەگوترێ: (إمرأة نَجود) ئافرەتێکی عاقڵو خانو مانە ٥ (ناقة نجود) حوشترێکی ملدرێژو مل بەرزە.

**النَّجيدُ**: شێر ٥ پیاوی ئازاو چاو نەترسو ئیش لەدەست هاتوو کاری وادەکا بەکەسانی دیکە ئەنجام

نادرێ ٥ غەمبارو کۆست کەوتوو ٥ (ك: نُجُدٌ و نُجَداء).

نَجَدَهُ نَجْداً: بەددان گەستی، گرتی، قەپی پێدا کرد ٥ زۆر ویرە ویرى بەسەردا کرد.

نَجَّدَهُ: بەمانا (نَجَدَهُ) دێ ٥ دەشگوترێ: (نَجَّدَتــهُ التَّجــارب) ئــەزمونو ڕوداوەکانی ڕۆژگار لە بۆتەیان داوە ٥ (تناجَدَ القومُ على كذا) خەڵکەکە لەسەر ئەوە کۆبوونەوە.

الأَنْجُذانُ: ڕوەکێکی پزیشکییە لەپێڕی (الخیمیــات)ە صــمغێکی لێ دەردەهێنــدرێ، پێــی دەگــوترێ: (الحِلتیت).

المُنَجَّــذُ: دەگــوترێ: (رجــل منجَّــذ) پیــاوێکی خــاوەن ئــەزمونو قــاڵبو و لە بۆتەدراوە.

النَّاجِــذ: ددان، کاکیلــه ٥ (ك: نواجِــذ) دەگــوترێ: (ضَــحِكَ حتــى بــدت نواجِــذه) قاقــا پێکــەنی تــا هــەموو ددانــی دەرکــەوتن ٥ (عــضّ علــى ناجِذه) دانی بەخۆیاگرتو لەبەردەم کێشەو تەنگژەکان دا پشوو درێــژ و بەصەبر بوو ٥ (عض على الشَيْ بناجــذه) شــتەکەی بــەڕێكو پێکــی ئەنجام دا ٥ سوور بوو لەسەری.

النَّجْذُ: قسەی ڕەق.

نَجَــرَ فــلان نَجْــراً: فلانکــەس هەڵاشــی تەختەی بۆ خانوەکە کرد.

نَجِرَ اليَومُ: ڕۆژە کە زۆر گەرم بوو.

نَجَرَ الخَشَبَ: دارەکەی تاشیو تـەختی کـرد ٥ دارەکەی ڕاهێنا.

نَجَرَ الماءَ: ئاوەکەی بەبەردی سورەوەبوو گەرم کرد.

نَجِرَ نَجَراً: بەهۆی زۆر خواردنەوە تینوی بوو ٥ (فهو نجِران وهي نَجْراء) ٥ (ك: نَجارى).

أنْجَرَ: کەوتە مانگە گەرمەکانەوە.

أنْجَــرَ فلانــاً: نــاوی گــەرمی پێشکەشی فلانکەس کرد بۆ خواردنەوە.

نَجَّرَ الكلامَ: قسەکەی ئاراستە کرد.

الأَنْجَرُ: بڕوانە مادەی (أنجر) لە پیتی هەمزەدا.

المَنْجَرُ: دارتاشخانە ٥ شوێنی دارتاشی.

المِنْجَــرُ: ئامێرێکــە داری پــێ لــە ڕنــە دەدرێ ٥ ڕەنــــدەی دارتاشــــی ٥ لێخــورینی جەڵەبــــە حوشــــتر بەخێرایی ٥ دەگوترێ: (رجل مِنجَرٌ) پیاوێکــە حوشــتر بــەخێرایی لێ دەخوڕێ.

المِنْجَرَةُ: بەردی سورکراوە کە ئاوی پێ گەرم بکرێ.

المَنْجورُ: خولخلۆکەیەکی گەورەیە ئاوی پێ دەردەهێنـدرێ لـەبیر ٥ چەرخو فەلەك.

النَّـاجِرُ: ئـەو مانگانـەی هـەوایان تێدا گەرمـە ٥ مانگـەکانی جەنگـەی گەرما.

النَّجارُ: بن‌و بنیچە.

النُّجـارَةُ: ئـەو تـوێکڵ‌و وردە دارانـەی لەمەکینـەو ڕەنـدەی دارتـاش دەکەوێتە خوار.

النِّجارةُ: پیشەی دارتاشی.

النَّجّارُ: دارتاش.

النجرانُ: گرێژمنەی دەرگا ٥ ئەو دوندە خڕەی دەرگای لەسەر دەسوڕێتەوە ٥ تینو.

النَّجْرُ: وردەی داری تاشراو ٥ بنیچە ٥ گەرما.

النَّجَـرُ: تینوایـەتی زۆر بـەهۆی زۆر خواردنـەوە یـان بـەهۆی خـواردنی ناوکێشەوە، ئـەم جـۆرە تینوایەتیـە توشـی ئـادەمیزادو گیانلەبـەری تریش دەبێ.

النَّجِيرَةُ: هەڵاشە تەختـە؛ سەقفی مـاڵ بەتەختـە دار ٥ ئـاوی گـەرمکراو بەبـەردی سـورەوەبوو ٥ جـۆرە خواردنێکـە لەشـیرو ئـاردو ڕۆن‌و دروست دەکرێ.

نَجَـزَ الـشَّيْئُ نَجْـزاً: شتەکەی تـەواو بـوو ئەنجام درا ٥ دەگوترێ: (نَجَـزَ العمـلُ و نَجَزَت الحاجة).

نَجِـزَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی تـەواو کـردو ئەنجامی دا ٥ دەگـوترێ: (نَجِزَ العَمَـلَ و نَجِـزَ الحاجَـةَ، و نَجِـزَ بالحاجـة) خێـرا کارەکەی ئەنجام دا.

نَجِـزَ الـشَّيْئُ نَجْـزاً: شـتەکە هاتـە دی‌و ئەنجام درا.

نَجِزَ الكلامُ: قسەکە بڕا.

أنْجَزَ الشَّيْئَ: شتەکەی ئەنجام دا.

أنْجَزَ القتيلَ: زەبری کوشندەی ئاڕاستە کردو زوو گیانی دەرچوواند.

ناجَزَهُ الشَّيْئَ: پەلەی لە شتەکەدا کـردو خێرا ئەنجامی دا.

ناجَزَهُ الحربَ: شەڕی لەگەڵدا کـردو دژی وەستا.

نَجَّـزَ الـشَّيْئَ: بـۆ زەێـدەڕۆیی لـەمانای (نَجَزَهُ) دێ.

تنـاجَزَ القـومُ: خەڵکەکـە شـەڕیان بـوو بەگژ یەکدا چون‌و خوێنی یەکتریان ڕشت.

تَنَجَّـزَ الـشَّيْئَ: هـەوڵی ئەنجامـدانی شـتەکەی دا ٥ دەگـوترێ: (تَنَجَّـزَ الحاجَةَ و تَنَجَّز الوعدَ).

تَنَجَّزَ الـشرابَ: زێـدەڕۆیی‌و ئیلحـاحی کرد لە خواردنەوەی شەرابەکەدا.

إسْتَنْجَزَ الشَّيْئَ: بەمانا (تَنَجَّزَهُ) دێ.

النـاجِزُ: حـازر بەدەسـت‌و خێـرا ٥ دەگوترێ: (بعته نـاجزاً بنـاجز) حـازر بـەحازر فرۆشـتم ٥ دەشـگوترێ:

(لايباع غائب بناجز) قەرز بەحازر نافرۆشرێ ٥ (وعد ناجز) بەڵێنێکە هاتۆتە دی.

**النُّجْزُ**: بەمانا (النَّجْزُ) دێ.

**النَّجِيزُ**: دەگوترێ: (وعد نجيز) وادەیەکە جێبەجێ کراوە.

**النَّجِيزَةُ**: پاداش ٥ دەگوترێ: (لأُنجِزَنَّكَ نجيزتك) بەڵێن بێ چاکەو پاداشی چاکەکردنەکەت بدەمەوە.

**نَجِسَ الشَّيْءُ نَجَساً**: شتەکە پیس بوو، یان هەر خۆی پیسە ٥ دەگوترێ: (نجس الثوب) قوماشەکە پیس بوو (نَجِسَ فلان) فلانکەس بەدڕەوشتو بەد ڕەفتار بوو.

**نَجُسَ نَجاسَةً**: بەمانا (نَجِسَ) دێ.

**أَنْجَسَهُ**: پیسی کرد، قێزەونی کرد.

**نَجَّسَهُ**: بەمانا (أنجسه) دێ ٥ یان پاکی کردەوەو پیسایی پێوە نەهێشت ٥ دەشگوترێ: (نَجَّسَ الصَّبِيَّ) نوشتەو دووعای بە منداڵەکەوە هەڵواسی بۆئەوەی چاوەزارو جندۆکە کاری لێ نەکەن.

**تَنَجَّسَ الشَّيْءُ**: شتەکە پیس بوو، پیسی پێوە نووسا، پیسی تێکەڵاو بوو.

**تَنَجَّسَ فلان**: فلانکەس خۆی لە پیسیو شوێنی پیس پاراست.

**النَّاجِسُ**: پیسایی، پیس ٥ دەگوترێ: (داء ناجس) دەردێکی پیسەو دەرمانی نیە.

**النَّجاسَةُ**: پیسی ٥ بەزاراوەی شەرع ئەندازەیەك پیسییە دەبێتە هۆکاری نادروست بوونی نوێژ.

**النَّجَسُ**: بەمانا (النَّجاسة) دێ ٥ دەگوترێ: (فلان نَجَسٌ) فلانکەس دڵ پیسو تاوانکارو بەدڕەوشتە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾.

**النَّجِسُ**: دەگوترێ: (فلان نَجِسُ السراويل) فلانکەس شڕواڵ پیسە ٥ (داء نَجِسٌ) دەردێکی پیسە دەرمانی نیە ٥ (ك: انجاس).

**النَّجِيسُ**: بۆ موبالەغە لەمانای (النَّجِسُ) دێ.

**نَجَشَ الشَّيْءَ الخبيءَ نَجْشاً**: شتە شاراوەکەی وروژاندو دەری هێنا.

**نَجَشَ الحديث**: قسەکەی بڵاو کردەوە.

**نَجَشَ الدَّابَّةَ**: وڵاخەکەی دنەدەنە دا بۆئەوەی بێتە دەر یان تێوەی ژەنیو دنەدنەی دا بۆئەوەی هەموو هێزی خۆی بەکاربێنێ بۆ خێرا ڕۆیشتن.

**نَجَشَ فلان في البيع ونحوه**: فلانکەس لەنرخی کاڵاکەی زیاد کردو زەمو زەمکاریی ئەنجام دا ٥ لە موزایەدەکردندا نرخی زیادی کرد.

نَجَشَ النار: ئاگرەكەی هەلگیرساند.
تناجش القوم في البيع ونحوه: خەلكەكە بەنەزانی یان بۆ مەبەستو چاو بەستەكێی كەسانی دیكە نرخی كالاكانیان بەرزكردەوە.
إستَنْجَشَ الشَّيْئَ: بەمانا (نَجَشَهُ) دێ.
المِنْجاشُ: رەخنەگرو عەیبو دۆزەرەوە لەشت ٥ سیرمەیەكە دەیخەنە نێوان دوو پێستەوەو پێكیانەوە دەدروێ.
المِنْجَشُ: بەمانا (المِنجاشُ) دێ.
المَنْجوشُ: دەگوترێ: (قول منجوش) قسەیەكی درۆو هەلبەستراوە.
النَّاجِشُ: ئەو كەسەیە نێچیر رادەپەرێنێ یان هەلی دەفرێنێ بۆئەوەی بەنزێك راوكەرەكەدا برۆنو فرسەتیان لێ ببێنێ.
النَّجاشُ: تیلمە سیرمەیەكە دوو پێستی پێوە لێك دەدرون.
النَّجاشِيُّ: نازناوی پاشای حەبەشەیە.
النَّجّاشُ: دەگوترێ: (رجل نَجّاش) پیاوێكی بەتوانایە بۆ شیكردنەوەی شتە شاراوەكانو دەرخستنیان.
النَّجوش: بەمانا (المِنْجاش) دێ.
نَجَعَ الشَّيْئُ نجوعاً: شتەكە سوود بەخش بوو كاریگەریەكەی دەركەوت ٥ دەگوترێ: (نَجَعَ الدواءُ في العليل و نَجَعَ العَلَفُ في الدابة و نَجَعَ القول في سامعه و نَجَعَ العقاب في المذنب).
نَجَعَ الكلأ نَجعاً ونجوعاً: لەشوێنی شیاوی خۆی دا هەولی لەوەری دا.
نَجَعَ المكانَ: هاتە شوێنەكەو تێیدا نیشتەجێ بوو.
نَجَعَ الصَّبِيَّ اللبَنَ: شیری دا بە مندالەكەو بەو شیرە پەروەردەی كرد.
نَجَعَ نَجْعاً: بەدوی لەوەردا گەرا بۆ ئاژەلەكانی.
أنجَعَ الشَّيْئُ: بەمانا (نَجَعَ) دێ.
إنْتَجَعَ القومُ: خەلكەكە رۆیشتن گەران بەدو لەوەردا بۆ ئاژەلەكانیان.
إنْتَجَعَ فلاناً: چوو بۆلای فلانكەس بەمەبەستی ئەوەی شتێكی دەستبكەوێ لێی.
تَنَجَّعَ فلان بالدم: فلانكەس خوێناوێ بوو.
إسْتَنْجَعَ بالشيئ: سوودی لەشتەكە بینی.
إسْتَنْجَعَ المكان أو الكلأ: لە شوێنەكەدا نیشتەجێ بوو ٥ لەلەوەر گەرا لەشوێنی شیاوی خۆی دا.
المَنْجَعُ: شوێنێك لەوەرو ناوی هەبێو ئاژەلدار بۆی بچێ ٥ دەشگوترێ: (فلان منجع الطالبين) فلانكەس جێگاو ئومێدی ئاتاجانەو پێداویستییەكانیان جێبەجێ دەكا.

النّـاجِعُ: دەگـوترێ: (طعـام نـاجع) خواردنێکـە بـاش بەجەسـتە دەگـەوێ‌و بەئاسانی هـەزم دەبێ ٥ (دواء ناجع) دەرمانێکی سودبەخشە، شیفاهێنە.

النّجْعُ: شوێنی نیشتەجێ بوونی خێڵ، هۆبەی خێڵ.

النّجْعَـةُ: گـەڕان بـەدوا لـەوەڕو ئـاودا بۆئـاژەڵ ٥ چـوون بـۆلای مرۆڤـی سـەخی‌و بەخـشندە بەمەبەسـتی دەستکەوت ٥ دەوتـرێ: (هـو نجعـتي) ئەو جێگای هیوامـە ٥ (هـذه لیـست بـدار نجعـة) ئـەم مـاڵ‌و هۆبەیـە بەکەڵکی ئەوە نایە بۆی بگوێزیەوە.

النّجوع: هەر خواردن‌و خواردنەوەیەك سود بـەخش بێ ٥ دەگـوترێ: (مـاء نجوع) و (لبن نجوع).

النّجیعُ: بـەمانا (النجـوع) دێ ٥ هـەروا نـاوە بـۆ خـوێن لـەناو جەسـتەدا ٥ خوێنی جەرگ‌و دڵ.

نَجَـفَ الـشّيْءَ نَجْفـاً: شـتەکەی هـەڵکۆڵی‌و نـاوەوەی پـان‌و پـۆڕ کـرد ٥ دەگـوترێ: (نَجَفَ البِئرَ و نَجَفَ الإناءَ).

نَجَـفَ الـشّيْءَ: شـتەکەی بڕیـەوە ٥ دەگوترێ: (نَجَفَ الشجرة).

نَجَـفَ العَنـزَ: گـوانی بزنەکـەی بەسـت بۆئەوەی شیری وشك بکا.

أنجَفَ الشاة: شیر وشـك کـەری بـەگوانی مەڕەکەوە هەڵواسی.

نَجَّـفَ: بـۆ موبالەغـە لـەمانای (نَجَـفَ) دێ.

نَجَّفَ الشّيْءَ: شتەکەی بەرز کردەوە.

نَجَّفَ له من الشّيْءِ: لەشتەکە هەندێکی بۆ جیاکردەوە بۆی وەلانا.

إنْتَجَفَ الشّيْءَ: شتەکەی لەبێخ دەرهێنا ٥ دەگوترێ: (إنْتَجَفَ مـا في الـضرع) دوا تنـۆکی شـیری نـاو گوانەکـەی دادۆشی ٥ هەروا دەگوترێ: (إنْتَجَـفَ الـریحُ الـسحابة) ڕەشـەبایەکە هەورەکەی بەتاڵ کرد.

إسْتَنْجَفَ الشّيْءَ: بەمانا (إنتجفه) دێ.

المِنْجـافُ: سـوکانی کەشـتی، سـەوڵی کەشـتی ئـەوەی ڕوی کەشـتی‌و بەلەمی پێ ئاڕاستە دەکرێ.

المِنجـوف: دەگـوترێ: (رجـل منجـوف) پیاوێکی ترسنۆکە.

النِّجافُ: شتێك بـەرز بێتـەوەو بەسـەر شـتی تـردا بڕوانـێ ٥ دەگـوترێ: (نجاف الغار ونجـاف البـاب) ٥ هـەروا نـاوە بـۆ ئـەو شـتەی لەسـەر گـوانی ئـاژەڵ دەبەسـترێ بۆئـەوەی شیرەکە وشك بکا.

النَّجَفُ: تەپۆڵکەو بانو ٥ (ك: نِجاف).

النَّجَفَـةُ: شـوێنێکی درێـژەوەبووە لەناو

شیودا بەوێنەی ڕاستە دیوار ئاوی سەرناکەوێ ٥ هەروا ئاوە بۆ کۆمەڵێك گڵۆپی کارەبایی بەشێوەیەکی جوان لێکدراونو دیمەنیان جوانەو ڕوناکی باش بەخش دەکەن پێیان دەگوترێ: (سورەییا) بەناوی کۆمەڵە ئەستێرەی سورەییای ئاسمان ناونراون ٥ ناوقەدی کۆمەڵە لەب بەدەوران دەوری دا کە ڕەشەبا شوێنکەی لێ بکاو لێی رادا تاوەکوو پشتێنی لێ دێو هەڵۆڵ ببێ.

**النُّجْفَةُ**: کەمێك شت ٥ دەگوترێ: (أعطه نجفةً من اللبن) قومە شیرێکی بدەرێ.

**النَّجوفُ**: بۆ زێدەرۆیی لەماناى (النّاجِف) دێ.

**النَّجيفُ**: بەمانا (النّجوف) دێ ٥ تیرێك کە سەرەتیرەکەی درێژ بێ.

**نَجَلَ الحيوانُ نَجْلاً**: گیانلەبەرەکە بەخێرایی ڕۆیی، تیژ تێپەڕی.

**نَجَلَت الأرضُ**: زەوی سەوز بوو، ڕوەکی نەجیلی رواند.

**نَجَلَ الوَلَدَ**: منداڵەکەی کرد بە نەوەو وەچەی خۆی.

**نَجَلَ الأرضَ للزراعة**: زەوییەکەی کێڵا بۆ کشتو کاڵ.

**نَجَلَ المرعى**: لەوەڕەکەی گردەوە کرد بەداس ٥ بەداسو ماراغان لەوەڕەکەی دوریەوە.

**نَجَلَ عَدُوَّهُ بالرمح**: بەڕمب لەدوژمنەکەی دا، ڕمبی ئاراستەی دوژمنەکەی کرد ٥ دەشگوترێ: (فلان ينجل الناسَ) فلانکەس عەیبو ڕەخنە لەخەڵك دەگرێ.

**نَجَلَ الرجلَ**: شەقێکی لەپیاوەکە هەڵدا خولاندیەوە، پەڕاندی.

**نَجِلَ نَجَلاً**: چاوی گەورە بوو جوان بوو ٥ چاو پیاڵە بوو.

**نَجِلَت الشَجَّةُ**: برینەکە گەورەو پان بوو قەوارە بوو (فهو أنجل وهي نجلاء).

**أنْجَلَ الوادي**: دۆڵەکە ڕوەکی نەجیلی رواند.

**أنْجَلَ الدّابَّةَ**: ڕوەکی نەجیلی کردە لەوەڕی وڵاخەکە.

**إنْتَجَلَ فلان**: فلانکەس بۆ ئافرەتەکەی خزمی پیاوێکی هەڵبژارد منداڵی لێی ببن ٥ یان فەحلێکی ڕەسەنی هەڵبژارد بۆ چاککردنی ماینەکەی لێی.

**تناجَلَ القوم**: خەڵکەکە زاوزێیان کرد ٥ یان کێشەو نیزاعیان لێ پەیدا بوو.

**إسْتَنْجَلَ الوادي**: دۆڵەکە ڕوەکی نەجیلی لێ پەیدا بوو.

إسْتَنجَلَ الشَّيْئَ: شتەکەی دەرهێنا.
الإنجيـل: بڕوانـە ئـەم مادەیـە لـە پیتـی (هەمزە)دا.
المِنجَـلُ: دەگـوترێ: (رجـل مِنجَـلٌ) پیاوێکی منداڵ زۆرە.
سِـنان مِنجـل: سـەرە ڕمبێکـی وەهایـە بـرین گـەورە دەکا قـەوارەی گـەورە دەخاتە جەستەوە.
هو مِنْجَلُ هذا الأمـر: ئـەو پیاوی ئـەم کارەیەو لێی دەزانێ ٥ هـەروا وشـەی (مِنجَلُ) ناوە بۆ داسی گیادرون داسی دروێنـە ٥ (ك: مناجل).
المِنْجَلَـةُ: ئـامێرێکی دوفاقـە لایـەکی چەسـپاوە لایـەکی هاتوچـۆی پـێ دەکـرێ وەکـوو گـیرە بـەکاردێ بـۆ گرتنـی شـت، کـورد پێـی دەڵـێن: جەرەو مەنگەنە.
النَّجْلُ: منداڵ ٥ دەشگوترێ: (هو کـریم النَّجـل) ئـەو وەجـاخزادەو ڕەوشـت بەرزە ٥ ئاوی ناو زەلکاو ٥ چاڵایی و زلکاو.
الـنَّجلاء: دەگـوترێ: (طعنـة نجـلاء) زەبرێکە برینەکەی گەورەیـە ٥ (لیلة نجلاء) شەوێکی درێژە.
النَّجيل: ڕووەکێکە لـەپێری (النجیلیة)یـە تەمـەن درێـژە ٥ گەڵاکـەی وەکـوو گـەڵای گـەنم وایـەو لـەو کـورتترە بەسـەر زەوی دا بـڵاو دەبێتـەوە پەلـەکانی زۆر گـرێ گرێیـاوبین گرێکـانی لێـك نـزیکن لـەزەوی و زارێـك دا زۆر دەڕوێ ئاوبـدرێ، بـە کوردی پێی دەگوترێ: (فریزو).
نَجَـمَ الـشَّيْئُ نَجْمـاً ونجومـاً: شـتەکە دەرکەوتو هەڵات ٥ دەگـوترێ: (نَجَمَت الکواکـب و نَجَـمَ النبـات و نَجَمَـت السِّنُ).
نَجَمَ له رايٌ: ڕاو بۆچوونێکی بۆ پەیدابوو ٥ (نَجَـمَ فـیهم شـاعر) شـاعیرێکیان تێـدا هەڵکەوت.
نَجَمَ المالَ: ماڵەکەی وەجبە وەجبە دایەوە.
أنجَمَ الشَّيْئُ: شتەکە دەرکەوت هەڵات.
أنجمت المطر: بارانەکە وەستایەوە.
أنجمت عنـه الحُمّـى: لەرزوتاکـەی لـەکۆڵ بۆوە.
نَجَّـمَ فـلان: فلانکـەس چـاودێری ئەستێرەکانی کرد بـەگوێرەی کاتو شێوەی ڕۆیشتنیان و لافی ئـەوەی لێ دا کـە بـەو هۆیـەوە هـەواڵی نهێنـی داهاتوو دەزانێ.
نَجَّـمَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی کـردە وەجبـە وەجبە.
نَجَّمَ عليه الدين: قەرزەکەی بۆ کرد بـە قیستو وەجبە.
إنـتَجَمَ: وازی هێنـا ٥ کۆتـایی هـات ٥ دەگـوترێ: (إنـتَجَمَ الـشتاءَ) زسـتان کۆتایی هات.

تَـنَجَّمَ: بەشـوێن گیـا بـێ ڕەگو ڕیـشاڵەکەدا ڕۆیـیو عـەرزی بـۆ هەڵکەند ٥ چاودێری ئەستێرەکانی کردو لەگەڵیان دا شەوبێدار بوو.

المَنْجَمُ: دەراوی لێ ڕزگاربوون کەلێنی لێ قوتـار بـوون ٥ ڕێبـازی لێ چـوّنەدەرەوە ٥ مەعـدەنو کـان ٥ کانـەزێرو زیـو و شـتی لـەو جۆرە ٥ دەگوترێ: (مَـنْجَم الفحـم) و (مَـنجم الحديد).

المِـنْجَمُ: هەرشـتێك لەجەسـتەو قەبارەیـەك دا هـەڵتۆقیو بەرزبێتـەوە ٥ دەگـوترێ: (مِنْجَمـا الرجل) دوو قاپەرەقەی قاچ ٥ ئـەو ئاسنەی لەناوەڕاستی تـەرازودا قیت بۆتـەوە، کـەپێی دەگـوترێ زوبـانی تـەرازوو ٥ هەرشـتێك سینگی پـێ داکوترێ، وەکوو چەکوش.

المُـنَجِّمُ: ئەسـتێرەناس؛ کەسـێك چاودێری ئەستێرە بکا ٥ بەدیاردەی هاتوچـۆی ئەسـتێرەکان ڕوداوە نهێنـیو داهاتووەکـانی سـەرزەوی دیاریی بکاو لافی غەیبزانی لێ بدا.

النَّجّامُ: بەمانا (المُنَجِّمُ) دێ.

الـنَّجْمُ: ئەسـتێرە، قـەبارەو جەسـتەیی ئاسمانی کـە ڕونـاکی پێوە دیاربێو تا ئەندازەیەك شوێنی لەئاسمان دا دیاری کرابێ، بۆ نمونە وەکوو خۆر ٥ کراوە بەناو بۆ کۆمەڵە ئەستێرەی سـورەییا ٥ کـاتی دیـاریکراو بـۆ دانەوەی قەرز یان ئەنجامدانی کار ٥ ڕوەکێك قـەدو لاسکی نـەبێ ٥ شـتی بـێ بناغـە ٥ دەگـوترێ: (لـيس هـذا الأمر نَجْم) ئەم ئیشە بێ بنەمایە.

النَّجْمَـةُ: هـەر ڕوەکێـك قـەدو لاسـکی نـەبن ٥ بـەزۆری بـەڕوەکی نـەجیل دەگوترێ.

النَّجيم مـن النبـات: ڕوەك کەچـروزە دەکاو یەکەمجار سەر دەردێنێ.

نَجْنَجَهُ: جولاندی، وەری سوڕاند هەڵەو گێـڕی کـرد ٥ دەگـوترێ: (تَنَجْـنَجَ في أمره) لەکاری خۆی دا سەری سوڕما ٥ چەواشـە بـوو نـەیزانی چـی بکـاو چۆن بکا.

نَجَـهَ فلانـاً نَجْهـاً: فلانکەسـی بەناشـیرین ترین شێوە گەڕاندەوە.

نَجَا منه نَجاءً ونَجـاةً: لەئەزیـەتو گێـژاوی ئەو ڕزگاری بوو

نَجَا نَجاءً: پەلەی کرد.

نَجَا الغُصْنَ: لقە درەختەکەی بڕی.

نَجَـا الجلـد عَـنْ الجـزور: پێـستی ئاژەڵـە سـەربڕاوەکانی کـەوڵ کـرد ٥ پێستەکەیانی داڕنی.

نَجَـا فلانـاً نَجـواً: بەئەسپایی‌و بەسـرتە

قسەی لەگەڵ فلان کرد.

**أنجى فلان:** هاتە سەر تەپۆلکە زەوییەك، هاتە سەر گردێك ◦ ناوسكی خۆی خاڵی كردەوە، ترو تسی كەندن.

**أنجى فلاناً:** فلانكەسی لەو چورتەمو نارەحەتییەی هەیبو ڕزگاری كرد.

**نَجّى الشَّيْئَ:** شتەكە بەسەر گردو تەپۆلكەكەوە بەجێ هێشت.

**نَجّى فلاناً:** فلانكەسی ڕزگار كرد.

**نَجّى أرضه:** زەوییەكەی بەرز كردەوە لەترسی ئەوە نەوەكوو ئاو دایپۆشی.

**ناجاه مناجاة:** بەسرتەو لەدڵی خۆیا قسەی لەگەڵ كرد ◦ دەشگوترێ: (بات الهَمُّ يناجيه) خەمو خەفەت شانو ملی گرتنو شەو بێداری كرد.

**إنْتَجى:** لەسەر تەپۆلكەیەك دانیشت.

**إنْتَجَى القومُ:** خەڵكەكە هەندێكیان سرتە سرتیان لەگەڵ یەك كرد ◦ دەشگوترێ: (الهموم تنجي في صدره) خەمو خەفەت دێنە دڵیەوە سەرەتاتكە لەدڵی دەكەن سرتە سرتیانە لەگەڵی دا.

**إنْتَجى فلاناً:** فلانكەسی كردە هاوڕێی خۆیو سرتەسرتی لەگەڵ دا كرد.

**تَنَجَّى:** هەوڵی دا تەپۆلكەو گردۆلكەیەكی دەست بكەوێ.

**إنْتَجَى:** خۆی لەپەنا تەپۆلكەیەك دا حەشاردا ◦ خۆی خزاندە پەنا تەپۆلكەیەك بۆئەوەی خۆی خاڵی بكاتەوە.

**إسْتَنْجى المحدثُ:** كابرای بێ دەستنوێژ بەئاو یان بەشتی تر خۆی پاك كردەوە.

**إسْتَنجى الرجلُ:** پیاوەكە هەوڵی ڕزگاربوونی دا.

**إسْتَنْجى من الشَّيْئ:** لەشتەكە ڕزگاری بوو.

**إسْتَنجى الشَّيْئَ:** شتەكەی ڕزگار كرد.

**المَنْجى:** شوێنی ڕزگار بوون ◦ هەر تەپۆلكەو گردێك لەزەوی تەخت بەرز بووبێتەوە.

**المَنْجاةُ:** ڕزگار بوون ◦ شوێنی ڕزگاربوون ◦ هۆكاری ڕزگار بوون ◦ دەگوترێ: (هو بمنجاة من كذا) (والصدق منجاة) ◦ ڕاستگۆیی هۆكاری ڕزگاربوونە.

**الناجية:** حوشتری خێرا ڕۆ، خۆشڕۆ.

**النَّجاءُ:** سكچوون ◦ یان نەخۆشییەك ببێتە هۆكاری سكچوون.

**النَّجا:** هەرشتێك بڕابێو فڕێ درابێ ◦ مێولاك ◦ پڕزو پاڵی درەخت كە لێكرابێتەوەو فڕێ درابێ.

**نجا الذبيحة:** پێستو ڕیخۆڵەو شتی وای ئاژەڵی سەربڕاو.

**نجـــا الرجــلِ**: پۆشـاكی داكەنـدراو و فرێدراوی پیاو.

**النَّجاةُ**: دەگوترێ: (ناقة نجاة) حوشترێکی خۆشڕۆیە ◦ تەپۆلکە، گرد.

**النَّجـاوةُ**: دەشـتایی ◦ مـەزرا ◦ مـەودا ◦ دەگوترێ: (بيني وبينه نجاوة).

**النَّجــوةُ**: هەرشــتێك لــە ورگ بێتــە دەرەوە لــە تــڕو تــس‌و پیــسایی ◦ هــەور بــارانی خــۆی بارانــدبێ‌و ڕۆیشتبێ.

**النُّجْـــوَةُ**: تەپۆلکـــەو گردۆلکـــە ◦ دەشـگوترێ: (هــو بنجــوة مــن هــذا الأمر) ئەو لەم کارە دوورە.

**النجــوى**: ســرتەو قــسەکردنی بــە ئەســپایی ◦ خــەڵکانێك قــسەی بەئەسپایی بکەن‌و کەس قسەکەیان نەبیستێ.

**النَّجِيُّ**: بانگکەرو قسە لەگەڵ کەر ◦ دەگوترێ: (هو نجي فلان) ◦ نهێنی پەنامــەکی ◦ خۆشــڕۆ، دەگــوترێ: (بعير نجيٌّ).

**النَّجيَّةُ**: بانگکەر ◦ ئەوەی دەکەوێتە ناو دڵی ئادەمیزادەوە لەخەم‌و خەفەت‌و چورتم ◦ دەگوترێ: (باتت في صدره نجية أسهرته) ◦ دەشگوترێ: (ناقة نجية) حوشترێکی خۆشڕۆیە.

**نَحَبَ فلان نحباً**: فلانکەس فۆتۆی لەخۆ گرت.

**نَحَبَ في العمل**: لەکارەکەدا زۆری هەوڵ دا، کۆششی کرد.

**نَحَبَ عليه**: خۆی بەسەردا دا.

**نَحَبَ بكذا**: گرەوی کرد بەوە.

**نَحَبَ الباكي نحباً ونحيباً**: لەپرمەی گریانی دا، دەنگی گریانی لێ بەرز بۆوە.

**نَحَبَ الإنسان نحباً**: مرۆڤەکە هەلامەت‌و کۆکەی تووش بوو ◦ (فهو ناحِب وهي ناحبة).

**نَحَّبَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَحَبَ) دا دێ.

**ناحَبَ فلاناً**: گرەوی لەگەڵ فلان کرد.

**ناحب الى فلان**: دادگایی کردنەکەی بردە لای فلان.

**إنتَحَبَ الباكي**: خەفەتبارەکە لەپرمەی گریانی دا ◦ دەستی کرد بەگریان.

**تناحَــبَ القــومُ**: خەڵکەکــە وادەیــان بەیەکتری دا بۆ ئەنجامدانی کارێك‌و بۆ ماوەیەك.

**النُّحابُ**: کۆکە.

**النَّحْبُ**: فۆتۆو نەزر ◦ گریانی بەکوڵ‌و بەدەنگ ◦ ئەو شتەی گرەوی لەسەر دەکرێ‌و دەبێتە گرەو لەسەر کراو ◦ کاتی گرەو و ماوەکەی ◦ دەشگوترێ:

(قضى فلان نحبه) فلانكەس مرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَمِنهُم مَّن قَضَى نَحبَهُ﴾.

النَّحْبَةُ: پشك، قورعه.

نَحَتَ نَحْتاً ونحيتاً: نالاندی، نركاندی.

نَحَتَ الشَّيْئَ نَحْتاً: شتەكەی تاشی تویكلی لێ كردەوە ٥ دەگوترێ: (نَحِتَ الحَجَرَ) بەردەكەی تاشی.

نحته السَّفَرُ: سەفەر كزو لاوازی كرد.

نُحِتَ فلان على الكرم: فلانكەس لەسەر سەخاوەتی دروست بووە، سەخاوەت تێكەڵاوی پێكهاتەی بووە.

نَحَتَ الجبلَ: كێوەكەی تاشی.

نَحَتَ فلاناً: يان (نحت عِرضه) عەیبی لێ گرت، غەیبەتی كرد.

نَحَتَ فلاناً بالعصا: بەگۆچان لەفلانكەسی دا.

نَحَتَ الكلمة: وشەكەی تاشی لەدوو وشە وەكوو (بَسمَلَ) واتە (بسم الله الرحمن الرحيم) (حَنَفَشَه) اتە: حەنەفی‌و شافیعی.

إنتَحَتَ الشَّيْئُ: شتەكە داتاشرا ٥ دەگوترێ: (نَحَتَهُ فانتَحَتَ).

إنتَحَتَ الشَّيْئَ: بە تەشوێ‌و ڕەندەو شتی وا لەشتەكەی گرت لێی تاشی.

المِنحاتُ: ئامێری تاشین وەكوو تەشوێ‌و ڕەندە.

المَنْحَتُ: ئەصڵ‌و بنەما ٥ دەگوترێ: (هو من مَنحَتِ صدق) ئەو لە ئەصڵ‌و بنەمای ڕاستگۆیی پەیدا بووە.

المِنحَتُ: بەمانا (المِنحاتُ) دێ ٥ (ك: مَناحِت).

النّحاتُ: سروشت.

النُّحاتَةُ: ئەو توێكڵ‌و پرژو پاڵەی لەدار دەتاشرێ.

النُّحْتُ: تەبیعەت‌و سروشتی شت ٥ دەگوترێ: (الكرم من نحته).

النَّحيتُ: تاشراو ٥ (جمل نحيت) حوشتری كزو لاواز ٥ (حافر نحيت) سمی ولاخ كەبەهۆی ڕۆیشتن بەشوێنی زبردا سوابێ ٥ شتی بێ نرخ‌و هیچ‌و پوچ لەهەر جۆرە شتێك بێ ٥ ناڵەو دادو فیغان.

النَّحيتَةُ: سروشت ٥ دەگوترێ: (هو كريم النّحيتة) ئەو پیاوە سروشت پاك‌و وەجاخزادەیە ٥ كۆلەسە هەنگ؛ قەدی داری كلۆر بوو ناوەكەی بەئاگرو شتی تر لوس دەكرێ‌و هەنگی تێدا بەخێو دەكرێ ٥ بەكوردی پێی دەگوترێ: (كۆڵەس).

نَحَّ نحيحاً: نالاندی، نركاندی.

النَّحيحُ: دەنگێكە لەناو بۆشایی جەستەی خۆی دووبارەی دەكاتەوە.

نحره نَحْراً: لەگەردنی دا، سەری بڕی ٥ دەشگوترێ: (نحر الأمور علماً) نیشەكانی بەباشی جێبەجێ كردن.
نَحَرَ العَمَلَ: كارەكەی لەسەرەتادا جێبەجێ كرد، زوو ئەنجامی دا.
نَحَرَ الشَّيْئَ: ڕوی لەشتەكە كرد ٥ دەگوترێ: (داري تَنحَرُ داره) خانوەكەم ڕوی لەخانوەكەیەتی ٥ (دارهم تنحر الطريق) خانوەكەیان ڕوی لە ڕێگەكەیە.
ناحَرَهُ: شەڕی لەگەڵ دا كرد.
ناحَرَهُ على الأمر: لەسەر كارەكە دەمەدەمێو كێشەی لەگەڵ نایەوە، بەرەوڕوی بۆوە، بەربەرەكانی كرد.
نَحَّر الإبلَ: حوشترەكەی سەربڕی.
إنْتَحَرَ الرجلُ: پیاوەكە بەهۆیەك لە هۆیەكان خۆی كوشت.
إنْتَحَرَ السحابُ: هەورەكە بارانی هەڵڕشت، بارانباراندن كرایەوە.
إنْتَحَرَ القومُ على الأمر: خەڵكەكە لەسەر كارەكە سوور بوون.
تناحَرَ القومُ في القتال: خەڵكەكە شەڕی باشیان كرد.
تناحَرَ القوم على الشَّيْئ: خەڵكەكە لەسەر شتەكە سووربوون ٥ دەشگوترێ: (تَناحَرَتْ منازِلُ القوم) مەنزڵو بارەگای خەڵكەكە بەرامبەر بەیەك بوون.
المِنْحارُ: كەسێك زۆر ئاژەڵ سەر ببڕێ ٥ دەگوترێ: (هو منحار إبل) واتە زۆر سەخیەو میوانی زۆرن.
المَنْحَرُ: شوێنی سەربڕینی ئاژەڵ ٥ قۆرتەمەی مل.
الناحِرَةُ: قۆرتەمەی مل، ئەو شوێنەی لە قورگ دا بەرزبۆتەوە ٥ دوو ئێسقانی كەوانەیی جومژگە ئاسان شەپیلكی شانو قەفەسی پێشەوە پێكەوە دەبەستنەوە.
النَّحارُ: بۆ موبالەغە لەمانای (الناحِر) دێ ٥ دەگوترێ: (هو نَحّار للإبل) سەخیو میوان نەوازە.
النَّحْرُ: لای ژورووی سنگ، خوار قوڵكەی گەردن ٥ دەشگوترێ: (جلس في نحر فلان) لەبەرامبەر فلان دا دانیشت.
نَحْرُ الشهر: سەرەتای مانگ ٥ (عيد النحر) جەژنی قوربان.
النِّحرير: زانای لێهاتو لەزانینی خۆی دا ٥ (ك: نحارير).
النَّحور: بۆ موبالەغە لەمانای (الناحر) دا دێ.
النَّحِيُّ: سەربڕاو، كوژراو ٥ (ك: نَحْرى ونحائر).
النَّحِيرَةُ: سەربڕاو ٥ (ك: نحائر).
نَحَزَ الشَّيْئَ نَحْزاً: شتەكەی پاڵ پێوەنا،

هەلینگی دا دەنەدەنەی دا ٥ دەگوترێ: (نَحَزَ الدَّابَّة) بەپاژنە پێی دەنەدەنەی ولاخەکەی دا ٥ لێی خوڕی ٥ ئاوزەنگی لە ولاخەکە دا ٥ شتەکەی وردوهاڕ کرد لەناو دەسکەوان دا کوتای.

**نَحَزَ في صدره**: مستەکۆڵەی لەسنگی دا.

**نَحِزَ نَحَزاً**: کۆکەی گرت ٥ دەگوترێ: (نَحِزَ الرجل ونَحِزَت الدابة).

**نَحِزَ الحيوانُ نَحَزاً**: گیانلەبەرەکە دەردێکی توشبوو زۆر بەتوندی دەکۆکێ ٥ (فهو نَحِزٌ).

**المِنْحازُ**: شتێکە وەکوو سندۆڵو هاوەن شتی تێدا دەکوترێ.

**النُّحازُ**: نەخۆشییەکە تووشی گیانلەبەران دەبێ زۆر بەتوندی کۆکەیان لێ دەپرژێ.

**النُّحازَةُ**: پارچە گۆشت.

**النَّحيزَةُ**: لێدراو ٥ دەگوترێ: (ناقة نَحيزة) حوشترێکە لێی دراوە باریکایی زوور سمی ولاخ، واتە: زەنگی دەستی ٥ هەروا ناوە بۆ کەمەر بەندو قایش پشتێن ٥ بەعادەت لەسەر جزداشەو شتی وا دەبەسترێ ٥ دەماری زەوی کەتوندو پتەو بێ ٥ سروشتو تەبیعەت، دەگوترێ: (هو کریم النّحيزة) ئەو پیاوە سەخی سروشتە.

**نَحَسَهُ نَحْساً**: ماندوی کردو زیانی پێ گەیاند ٥ دەشگوترێ: (نَحَسَتْهُ الدَّابَّةُ، ونَحَسَهُ الجَدْبُ).

**نُحِسَ**: بەدو شوم توشی هات، نەگبەتی گرتی.

**نَحِسَ**: شوم بوو.

**نَحُسَ**: شوم بوو نەگبەتی گرتی.

**أنْحَسَتِ النارُ**: ئاگرەکە دووکەڵی زۆر بوو.

**نَحَّسَ الأخبار**: لە هەواڵەکەی کۆڵیەوە.

**إنْتَحَس**: تێشکاو توشی نەگبەتی بوو ٥ دەگوترێ: (إنْتَحَسَ حظه).

**تناحَسَ**: تێشکا.

**تَنَحَّسَ**: برسی بوو، خۆی برسی کرد ٥ دەگوترێ: (تَنَحَّس لشُرْب الدواء) خۆی برسی کرد بۆئەوەی دەرمان بخواتەوەو کاریگەر بێ.

**تَنَحَّسَ الأخبار وعنه**: بەدوادا چوونی بۆ هەواڵەکە کردو لەهەواڵەکەی کۆڵیەوە.

**إسْتَنْحَسَ الأخبار**: بەدوادا چوونی بۆ هەواڵەکە کرد.

**المَنْحَسُ**: ئەوەی دەبێتە هۆکاری پەیدابوونی شومو نەگبەتی.

**المُنَحَّسُ**: غەمبارو خەفۆك.

**النُّحاسُ**: مس؛ عونصورێکی فلزییە بە زۆری ڕەنگی سوورە ٥ هەروا ناوە بۆ ئەو وردەو پارچانەی لەئاسن

دەبێتــــەوە لــــەکاتی کوتـــانی دا ٥ دوکەڵی بۆ بڵێسە ئاگر.

النَّحاسُ: مسگەر، مس فرۆش.

النِّحاسَةُ: پیشەی مسگەریی.

النَّحْسُ: ماندوو بوون‌و زیان پێگەیشتن ٥ دەگوترێ: (أمـر نَحْـسٌ) کـارێکی چەواشـەو ناخۆشـە ٥ (یـوم نَحْـسٌ) ڕۆژی ناخۆش‌و پڕ بەڵاو کارەسات ٥ کەخێرو خۆشی تێدا نەبێ.

النحیسُ: دەگوترێ: (عام نَحیس) ساڵی گرانی‌و قات‌و قڕی.

نَحِصَت الأتـانُ: دێڵەکەرەکـە ئەوەنـدە قەڵەو بوو ئاوس نابێ ٥ یان باری لێ نانرێ ٥ (فهي نَحیص ونَحوص).

نَحَـصَ لَحْمُـهُ نحوصاً: گۆشتەکەی کـەمی کرد.

نَحَضَ فلان: فلانکەس کز بوو.

نَحَضَ الـشَّيْءَ: تـوێکڵی لەشـتەکە داماڵی؛ سپی کرد ٥ دەگـوترێ: (نَحَضَ مـا علی العظم من اللحـم) چی گۆشـتی بەسـەر ئێسقانەکەوە بوو داینماڵی.

نَحَضَ فلاناً: پێکێشی لـەفلان کـردو زۆری داوا لێ کرد.

نَحَضَ السِّنان: نـووکی شمشێرەکەی تیـژو باریك کرد.

نَحَضَهُ الدَّهرُ: ڕۆژگار زیانی پێ گەیاند.

نَحُضَ نَحاضةً: قەڵەو بـوو، گۆشتی گـرت ٥ (فهو نَحیض وهي نَحیضة).

ناحَضَهُ: پێکێشی لێ کرد.

إنْتَحَضَ الشَّيْءَ: بەمانا (نَحَضَهُ) دێ.

الـنَّحْضُ: گۆشـتی کۆبـۆوەو سـواری یەکبوو ٥ (ك: نُحوض ونِحاض).

النَّحْضَةُ: پارچەگۆشتی گەورە.

نَحَـطَ نَحْطـاً: لرفـەو گفـەی کـرد لەبـەر مانـدووبوون یـان بـەهۆی ڕق هەڵسان دەنگـی گریـان لەسـنگی دا دەنگـی دایەوە.

نَحَطَ العامِلُ: کرێکارەکە جەختی لـەخۆی کرد بۆئەوەی ئیش زیاتر بکا ٥ وەکوو چۆن جل کوت کە جل دەشوا لەسەر بـەرد بـەدارو شـەبکە بەتونـدی لێـی دەدا.

نَحَطَ السَّائِلَ: سوالکەرەکەی دەرکرد.

نُحِطَ الفرسُ: ئەسـپەکە توشـی نەخۆشی سی بوو پێی تۆپی.

النَّحْطَـةُ: نەخۆشـییەکە توشـی سـی‌و جگەری وڵاخەبەرزەو حوشتر دەبێ کەم وا هەیە چاك بێتەوە.

النَّحِـیطُ: نرکـە ناڵانـدن، کـوڵی گریـان کەلەناخ دابێ‌و بچێ‌و دەرنەبڕدرێ.

نَحُـفَ نَحافـةً: کـزو لاواز بـوو بەسروشـت گۆشتن نـەبوو ڕەقەڵەو داڵگۆشـت بـوو (فهو نَحیف).

نَحِـفَ نَحَفـاً: ڕەقەڵەو داڵگۆشـت بـوو.

أنحَفَهُ المرض أو الهمُّ: خەمو خەفەت بێ هێزو لاوازی کرد.

النَّحيفُ: کزو لاواز ٥ دەگوترێ: (نحيف الدين) و (نحيف الأمانة) ئايين لاواز، ئەمانەت نەپارێز.

نَحَلَ نحولاً: باریك بوو، لاواز بوو ٥ دەگوترێ: (نَحَلَ جسمه) (فهو ناحِل ونحيل).

نَحَلَ فلاناً نَحْلاً: شتێکی بەدیاریی دا بەفلانکەس.

نَحَلَ المرأةَ: مارەیی دا بەژنەکە.

نَحَلَ فلاناً القَوْلَ نَحْلاً: قسەکەی پاڵ فلان داو ئەشی گوتبوو.

نَحَلَ فلاناً المرضُ: نەخۆشی فلانکەسی لاواز کرد.

نَحِلَ نَحولاً: بەمانا (نَحَلَ) دێ.

نَحُلَ نُحولاً: بەمانا (نَحَلَ) دێ.

أنحَلَهُ المرضُ: نەخۆشی لاوازی کرد.

أنحَلَهُ الشَّيْئَ: شتەکەی بەدیاری پێدا.

نَحّله شَيْئاً من مالِه: شتێکی لەماڵو سامانی خۆی پێدا.

إنْتَحَلَ الشَّيْئَ: لافی ئەوەی لێ دا ئەو شتە هی ئەوە، هی ئەویش نەبوو درۆی کرد ٥ دەگوترێ: (إنْتَحَلَ فلان الشِعْرَ) (إنْتَحَلَ فلان هذا الرأيَ).

إنْتَحَلَ مذهب كذا: خۆی پاڵ فلان رێبازو مەزهەب داو پابەندی رێنماییەکانی بوو.

تَنَحَّلَ الشَّيْئَ: لافی هەبوونی ئەو شتەی لە خۆی دا لێدا.

النَّحّال: هەنگ بەخێوکەر (هەنگدار).

النِّحالَةُ: پیشەی هەنگداری ٥ کەسێك هەنگ بەخێو بکا بەمەبەستی سوودوەرگرتن لەهەنگوینو مێوەکەی.

النَّحْلُ: بەخشش‌و عەتا ٥ مێشەهەنگ.

النُّحْلُ: بەخشش ٥ شتی بەخۆڕایی بەخشراو.

النُّحْلُ: بەخشش.

النِّحْلَةُ: بەخشش ٥ فەرزو واجبو پێویست ٥ ئایین‌و بیروباوەڕ ٥ داوای بێ بناغە.

النَّحيلُ: کزو کۆڵەوار ٥ دەگوترێ: (رجل نحيل).

نَحَمَ نَحْماً: کۆکی، ناڵاندی، نرکاندی.

نَحَمَ السَّبُعُ: دڕندەکە نەڕاندی، دەنگی بەهێزی لێ هات.

النَّحامُ: باڵندەیەکە لەشێوەی قازو مرواری ٥ ملی درێژو قاچی درێژو دەندوکی کەوانەیی هەیە ٥ ئەوانەی جەستەیان گەورەیە ڕەنگیان وەردییە، بچوکەکانیان ڕەنگیان سپی‌و قەراخی باڵیان ڕەشە، لەقەراخ دەریاو شوێنی گەرم دەژیا،

بــڕێوی لەســەر دانەوێڵــەو کــرمو قەواقیعــە ٥ لــە وڵاتــی میـصر پێـی دەگوترێ: (البشروش).

النَّحَّامُ: بۆ موبالەغە لەماناى (الناحِم) دێ ٥ دەشـگوترێ: (رجــل نحّــام) پیاوێکـە لەبـەر کۆکـە کـۆك گـوێی لەقسەی هاوڵەکەی نیە.

نحن: ئێمە.

نَحْنَحَ: نرکـەنرکی کــرد ٥ ناڵانـدی ٥ کۆکەکۆکی بوو.

تَنَحْنَحَ: بەمانا (نَحْنَحَ) دێ.

النَّحْنَحُ: پیاوی بەخیلو ڕژد کە داوایان لێ کـرد بـۆ بەخـشش کۆکـە دێنێتـە خۆی.

نحا الى الشَّيْئِ نحواً: مەیلی بـۆلای شتەکە کرد.

نحا الشَّيْئَ: قەصدی شتەکەی کرد.

نحــا الــشَّيْئَ عنــه: شــتەکەی لێ دوورخستەوە.

نحى اللبَنَ نحياً: ماستەکەی هەژاند.

أنحى في سيره: لـە ڕۆیـشتنی دا لایـەکی ڕێگای گرت.

أنحى عليه: ڕوی تێکرد.

أنحى له بالشيئ: شتەکەی بۆ ڕوانـدن ٥ دەگوترێ: (أنحى له بـسهم) تـیری بۆ ڕاداشت.

ناحاه: هەریـەك لـەو دوانـە بـەرەو ڕوی یەك ڕۆیشتن.

نَحَّــى عليــه بالــشيئ: شــتەکەی بــۆ ڕانواند.

نَحَّى الـشَّيْئَ: شـتەکەی دوورخـستەوە، لەشـوێنی خـۆی لای دا ٥ دەگـوترێ: (نَحّى فلاناً عَنْ عملـه) فلانکەسـی لـە ئیشەکە لادا.

إنْتَحَى: مەیلی لایەکی کرد.

إنْتَحَى له: بۆی ڕانوانـد.

إنْتَحَى عليه: پشتی پێ بەست.

إنْتَحَى في الأمـر: دڵسۆزی لەئیـشەکەدا ئەنجام دا، تینی دایـە خـۆیو هێـزی تــەواوی بــەکارهێنا ٥ دەگــوترێ: (إنْتَحَى الفرسُ في عدوه).

إنْتَحى الشَّيْئَ: قەصدی شتەکەی کرد.

تَنَحَّــى: خـۆی گۆشـەگیر کـرد، کەوتـە قوژبنێکەوە ٥ لاچوو دوورکەوتـەوە ٥ دەگوترێ: (نَحّاه فَتَنَحَّى).

تَنَحَّـى لـە: قەصـدی کـردو پـشتی پـێ بەست.

المَنحاةُ: ڕێڕەوی ئاو کە قورتو پێچ بێ ٥ دەشگوترێ: (هـو مـن أهـل المنحـا) ئەو کابرایە بێگانەیەو خزمی نزیك نیە.

المُنحـاةُ مِـن القِسِيِّ: تـیری ئەسـتوورو گـەورە ٥ ئەگـەر بـۆ حوشـتر بـوو مەبەســت حوشــتری دوگ زلــە.

النَّاحِي: زاناو شارەزا لەزانستی نەحودا ٥ (ك: نُحاة).

الناحية: دەڤەرو لای شت ٥ دەگوترێ: (جلس ناحية الدار) لەلای خانوەکە دانیشتووە.

النَّحْـوَاءُ: هەڵـەرزین، شەپلە ٥ خۆکێشانەوە، خۆ لێکێشانەوە.

النَّحْوُ: قەصدو مەبەست ٥ دەگوترێ: (نَحَـوْتُ نَحْـوَهُ) ٥ ڕێگا ٥ دەڤەرو جیهەت ٥ هاوشێوە ٥ ئەندازە ٥ جۆر ٥ هەروا ناوە بۆ زانیارییەك: کەحاڵەتو چۆنیەتی ئاخری وشەی پێ دەزانرێ لەڕووی ئیعراب و بیناوە پێی دەگوترێ: (نەحو).

النَّحْويُّ: نەحوزان، شارەزا لەزانستی نەحودا.

النَّحْيُ: هیزەی ڕۆن ٥ جۆرێکە لە خورمای تازە گەییو ٥ تیرێکە سەرەتیرەکەی پان بێ.

النَّحِيَّةُ: دەگوترێ: (هو نَحِيَّة الشدائد) ئەو هەدەفو ئامانجی بەڵاو کارەساتە.

نَخَبَ نَخْباً: پاڵفتەی شتەکەی وەرگرت ٥ کاکڵەی شتەکەی برد.

نَخَبَ الصَّيدَ: دڵی نێچیرەکەی دەرهێنا.

نَخَبَت الحربُ فلاناً: شەڕ فلانکەسی ترسنۆك کردووەو لاوازو بێ هێزی کردووە.

نَخِبَ قَلْبُهُ نَخَباً: ترسنۆك بوو (دڵ ترساو بوو).

أَنْخَبَ: منداڵی ترسنۆکی بوون.

إِنْتَخَبَهُ: هەڵی بژارد، پەسەندی کرد ٥ لەهەڵبژاردن دا دەنگی پێدا.

الإِنْتِخابُ: هەڵبژاردن ٥ یاساو ڕێسایەکە شێوەو کاتو شوێنی بەدەستور یان بە لائیحەیەکی قانوونی دەست نیشان دەکرێ بۆ مەبەستی هەڵبژاردنی نوێنەرانی گەل لەپەرلەمان دا یان بۆ هەڵبژاردنی سەرۆکی وڵات.....

المُنْتَخِبُ: ئەو کەسەی مافی دەنگدانی هەیەو هاوبەشی ئەو پرۆسەیە دەکا.

المُنْتَخَبُ: هەڵبژێراو؛ ئەو کەسەی لە هەڵبژاردن دا دەنگی پێ دەدرێ ٥ ئەو کەسەی زۆرینەی دەنگ بەدەست دێنێ لە هەڵبژاردن داو براوەیە.

المِنْخابُ: دەگوترێ: (رجل مِنْخاب) پیاوێکی هیچو پوچو بێ خێرە زەعیفو ورە ڕوخاوە.

المنخوبُ: کزولاواز بوو، لەڕ بوو گۆشت پێوەنەماو.

النَّاخِبُ: بەمانا (المُنْتَخِبُ) دێ.

النُّخابُ: پەردەیەکە بەدەوری دڵەوەیە، پێی دەگوترێ: (جِلْدَةُ الفُؤاد).

**النَّخْبُ**: دەگوترێ: (رجل نَخْبٌ) پیاوێکی ترسنۆکە ٥ شەربە ئاوی گەورە ٥ قومە شەرابێك مرۆڤ دەیخواتەوە بۆ تەندروستیو میانەی برادەرایەتی.

**النُّخْبَةُ**: کۆمەڵێك هەڵبژاردەبن لەهەر جۆرو رەگەزێك بن ٥ دەگوترێ: (جاء في نخبة أصحابه).

**النَّخْبَةُ**: ترسنۆك.

**النَّخِيبُ**: دەگوترێ: (قلب نَخِيبٌ) دڵی داوەشاو، دارزاو (رجل نخيب) پیاوی عەقڵ تۆراو، عەقڵ نەماو، بێ عەقڵ.

**نَخَجَ السِّقاء**: کوندەکە یان شەربە ئاوی لێ چوو.

**نَخَجَ السيلُ الواديَ نَخْجاً**: لافاوەکە لەم لاو ئەولای شیوەکەی داو دەنگی لێ هات.

**نَخَجَ القِرْبَةَ**: کوندەکەی هەژاند ٥ راپوەشاند ٥ هێنایی‌و بردی.

**نَخَجَ الدَّلْوَ في البئر**: دۆڵچەکەی لەناو بیرەکەدا جوڵاند بۆئەوەی پڕ بێ لەئاو.

**إِسْتَنْخَجَ**: دوای رەقبون نەرم بوو.

**النَّخاجَةُ**: تەڕایی، تەڕەشوح.

**نَخَّ نَخّاً**: بەگورجی‌و بەتەوژم رۆیی.

**نَخَّ الإبلَ نَخّاً**: حوشترەکەی تاوداو تێیەوە ژەنی بۆ ئەوەی خێرا بڕوا ٥ دەنگی دا بۆئەوەی بیخ بخواو پاڵکەوێ.

**النُّخُّ**: ناخی دڵ، قوڵایی دڵ ٥ دەگوترێ: (هذا من نُخِّ قلبي) ٥ هەروا ناوە بۆ فەرش‌و راخەری درێژ ٥ لاکێشی.

**النُّخَّةُ**: تاودان لێخوڕینی بەکجار ٥ هەواڵێك راستی‌و درۆی لێك جیانەکرێتەوە ٥ وردە باران نمە باران.

**النَّخَّةُ**: حوشتری بارەبەر یان حوشتری ئاو هەڵکێشان بەناعور و شتی وا.

**النّاخُذاةُ**: کەشتییەوان، خاوەن کەشتی.

**نَخَرَ نَخْراً ونَخيراً**: بەلوتی قسەی کرد.

**نَخَرَ الحالِبُ النّاقةَ نَخْراً**: شیردۆشەکە لمبۆزی حوشترەکەی خوراند بۆئەوەی شیر بداو بەخۆشی بدۆشرێ.

**المَنْخِرُ**: کونە لوت ٥ (ك: مناخر).

**المَنخور**: بەمانا (المَنْخِرُ) دێ ٥ (ك: مناخير).

**النّاخِرُ**: ئەو کەسەی بەکونەلوتی دەفیشکێنێ ٥ دەشگوترێ: (ما بالدار ناخر) کەس لەخانوەکەدا نیە ٥ هەروا ناوە بۆ بەرازی زێنەخرۆ ٥ گوێدرێژ.

**الناخِرة من العظام**: ئێسقانێك مۆخی تێدابێ، واتە ئێسقانی کلۆر ٥ هەروا وشەی (الناخرة) ناوە بۆ ئەسپ، بۆ گوێدرێژ.

النَّخِرَةُ: پێشەوەی لوت ٥ یەکێك لەکونە لوت.

النَّخـوارُ: وەجـاخزادەی بـەفیزو خۆبەزلزان ٥ ترسنۆك ٥ لاواز.

النَّخُـورُ: حوشـترێکە تـا لمبـۆزی نەخورێنی شیرنادا.

الـنُّخِيُّ: فیـشکە ٥ فینگـە ٥ دەنـگ دەربڕین بەلوت.

نَخِرَبَ الشَّيْءَ: شتەکەی کون کرد.

النّخروب: کونی بچوك ٥ (ك: نخاریب).

نخاریب النحل: خانەی شانە هەنگوین؛ ئەو کونە بچوکانەی هەنگ لە مێو دروسـتیان دەکـا بۆئـەوەی هەنگوینیان تێدا کۆبێتەوە.

نَخَـزَهُ بحدیـدة نَخْـزاً: بەنـەقیزە تێـوەی ژەنی.

نَخَزَهُ بکلمة: بەقسە دڵی ئازاردا.

نَخَسَ الدّابةَ نَخْساً: لەسمتی وڵاخەکەیەوە ژەنـی بۆئـەوەی خێـرا بـڕوا یـان لەکەلەکەیـەوە ژەنـی بۆئـەوەی بـاش بڕوا.

نَخَسَ الرجلَ وبه: پیاوەکـەی دەنەدەنـە دا، ئیزعاجی کرد، دەری کرد.

نَخَسَ البکرة: کونی بەکرەکەی بـەپوازو شـتی وا تـەنگ کـردەوە ٥ دوای ئـەوەی فراوان بوو ٥ (فهي منخوسة ونخیس).

نُخِسَ البعیرُ ونحوه نَخْساً: حوشترەکە توشی نەخۆشـی ورگ شـۆڕیو زۆربـوونی گۆشـتی بندەسـتی بـوو ٥ یـان توشـی گروێی بن کلکی بوو ٥ (فهو منخوس).

تناخست الغَنَمُ: مەڕو بزنەکان لەسەرما خڕبوونەوەو پاڵیان لەیەك دا.

تنـاخَسَ الغـدرانُ: زلکاوەکـان ئـاوی هەنـدێکیان چـووە نـاو هەندێکیانەوە.

المِنْخَسُ والمِنْخاسُ: نەقیزە یان هەر دارو ئاسنێك وڵاخی پێ لێ بخوڕدرێ.

النّـاخِسُ: دەردێکـە توشـی بندەسـتی حوشتر دەبێ ٥ هەروا گروێی توشی بنکلکـی ئـاژەڵ دەبـێ ٥ کەڵـەکێوی گەنج.

النِّخـاسُ: ئـەوەی کـونی بـەکرەو شـتی وای پـێ تەسـك دەکرێتـەوە ٥ کۆڵەکەیەکـە لەمبـەرو ئەوبـەری دیوەخانی ماڵ دەچەقێندرێ.

النِّخاسـة: ئـەو پـوازو شـتانەی کـونی بـەکرەی پـێ تەسـك دەکرێتـەوە ٥ پیـشەی تەسـك کردنـەوەی کـونی بەکرە.

النَّخـاس: فرۆشـیاری ئـاژەڵو کۆیلـە ٥ جەڵەبچی.

النّخوسُ: کەڵەکێوی گەنج.

النّخیسُ: شوێنی لێ بەستنی قەیاسەو حـەبل لەکـەژاوەی بـچوك بەسـەر پشتی حوشترەوە.

النّخيسةُ: ماستى مەرو بزن بەتێكەڵاوى ٥ تامى مزر كە لەشيرينىو مزرى تێكەڵ بووبێ ٥ ڕۆنەكەرە.

نَخَشَ الرجلُ نَخْشاً: پياوەكە لاواز بوو.

نَخَشَ فلاناً: ئازارى فلانكەسى دا ٥ هەڵيناو خستيە جمو جوڵ ٥ دەگوترێ: (نَخَش الدابة) ولاخەكەى دەنەدەنە دا.

نَخَشَ الشَّيْئَ: توێكڵى لەشتەكە كردەوە ٥ كاكڵەى شتەكەى گرت.

نَخِشَ الشَّيْئُ نَخْشاً: شتەكە لاى خواروى ڕزى كەڵكى نەما.

نُخِشَ الرجلُ نَخْشاً: پياوەكە كزو لاواز بوو.

تَنَخَّشَ إلى كذا: چوو بۆلاى فلان شت.

نَخَصَ نَخْصةً: كزو لاواز بوو پێستى چرچى تێكەوت.

نَخَصَ الكِبَرُ أو المرض الحيوانَ: پيرى يان نەخۆشى حەيوانەكەى لاواز كرد.

نَخَصَ لَحْمُهُ نَخْصاً: گۆشتى نەما، كزو لاواز بوو.

أنْخَصَهُ الكِبَرُ أو المرض: پيرى يان نەخۆشى لاوازى كرد.

إنْتَخَصَ لَحمُهُ: بەمانا (نَخِصَ) دێ.

النّاخِصُ: ئەو كەسەى پيرى كزو كۆڵەواريى كردبێ ٥ دەگوترێ: (عجوز ناخص) پيرێكە پيرى كزو لاوازى كردوە و پێستى چرچو لوێچ كرد.

نَخَطَ الى القوم نَخْطاً: لەنكاوێك هاتەدەر بۆناو خەڵكەكە.

نخط عليه: تەكەببورى كرد بەسەريا.

نَخَطَ بە: قسەى ناشيرينى ناڕاستە كرد، جوێنى پێدا.

النَّخطُ: مۆخ ٥ ئەو ئاوەى لە وێڵداش دايە.

نَخَعَ بالحق نخوعاً: ددانى بەحەقو ڕاستى دا نا.

نَخَعَ الذبيحة نَخْعاً: زێدەڕەوى كرد لەسەربڕينى كوشتييەكەدا نوخاعى شەوكيشى هەڵبڕى.

نَخِعَ العودُ نَخَعاً: چلەدارەكە ئاوى تێ تزا، ئاوى تێكەڕا.

إنْتَخَعَ عَنْ أرضه: لەزەوىو زێدى خۆى دووركەوتەوە.

تَنَخَّعَ السحابُ: بەمانا (إنْتَخَعَ) دێ.

تَنَخَّعَ فلان: فلانكەس بەڵغەمى فڕێ دا.

المَنْخَعُ: شوێنى بڕينەوەى نوخاع لەنێوان ملو سەردا.

النُّخاع: دەزوە دەمارێكە لەناو عەمودى فەقەرەى پشت دايەو پەيوەستە بە مێشكەوە.

النُّخاعة: بەڵغەم كە لەقوڕگەوە دێتە دەر.

نَخَفَ نَخْفاً ونَخيفاً: فيشكاندى، دەنگى خۆى بەلوت دەربڕى ◦ پڕماندى لوتى خۆى پاك كردەوە ◦ پژمى.

أنْخَفَ: زۆرى مشەمش‌و گنەگنە كرد.

النُّخافُ: گۆرەوى، خوف، كاڵە.

النُّخْفَةُ: چاڵايى لەسەر كێو.

نَخَلَ الشَّيْئَ نَخْلاً: شتەكەى بێژايەوە.

نَخَلَ الدقيق: ئاردەكەى بێژا ◦ (نَخَلَ الكلامَ).

نَخَلَ السحابُ المَطَرَ: هەور بارانى باراند.

نَخَّلَ الشَّيْئَ: بۆزێدەڕۆيى لەماناى (نَخَلَهُ) دێ ◦ دەگوترێ: (نَخَّلَ السحابُ المَطَرَ) هەورەكە زۆرى باران باراند.

إنْتَخَلَ الشَّيْئَ: لەشتەكە باشەكەى هەڵبژارد.

إنْتَخَلَ السحابُ المطر: هەور بارانى باراند.

تَنخَّلَ الشَّيْئَ: بەمانا (إنْتَخَلَ) دێ.

المُنْخُلُ: بێژنگ ◦ (ك: مناخل).

النُّخالَة: سەركوێزر، سوّ ◦ ئەوەى دەمێنێتەوە لە بێژنگەكەدا دواى لەبێژنگ دان.

النَّخْلَةِ: دارخورما.

النَّخيلة: شتى لەبێژنگ دراو و پاڵفتە كراو ◦ دەشگوترێ: (بذل لە نخيلة قلبە) پاڵفتەى دڵى پێدا.

نَخَمَ نَخْماً: گۆرانى باشى گوت.

نَخِمَ نَخَماً: زمانى گیراو قسەى پێ نەكرا.

نَخِمَ نَخَماً: بەڵغەمى فڕێ دا.

النُّخامَةُ: بەڵغەم.

نَخْنَخَ: بەپەلە ڕۆيى.

نَخْنَخَ الإبلَ: حوشترەكەى ييخ دا ◦ دەشگوترێ: (نَخنخ بالإبل).

نَخْنَخَ فلاناً: فلانكەسى تڕۆ كرد، دەرى كرد.

تَنَخْنَختِ الإبلُ: حوشترەكە ييخى خوارد؛ پاڵكەوت ◦ دەگوترێ: (نَخْنَخَها فَتَنَخْنَخَت).

نَخا نَخوةً: شانازى كردو خۆى بەزل زانى.

نَخا فلاناً نَخواً: مەدحى فلانكەسى كرد.

نُخِيَ نَخوةً: شانازى كردو خۆى بەگەورە زانى.

أنْخى: پياوەتى و ڕەوشتى بەرزى زيادييان كرد.

إنْتَخى: شانازى كردو فيزى كردو لوتبەرزى نواند.

إنْتَخى علينا: شانازى بەسەردا كردين.

إنْتَخى من كذا: خۆى لەو شتە پاراست‌و بێزى لێ كردەوە.

إسْتَنْخى منه: خۆى لێ پاراست‌و بيرى لێ كردەوە.

النَّخْوَةُ: پياوەتى‌و مەردايەتى ◦ فيزو خۆبەزلزانى.

نَـدَأَ اللَّحْـمَ نَـدْءاً: گۆشـتەکەی برژانـد پـیـشاندی ە بـەوە: کـە خـستیە نـاو ئاگرەوەو ژێر پشکۆو ژیلی خست.

نَدَأَ المَلَّـةَ: قولکە ئاگردانی دروست کـرد تەندوری داناو ئاگری تێدا کـردەوە بـۆ نان برژاندنو شتی وا.

النَـدْأَةُ: سـورایی دەوری خـۆر لـەکاتی هەڵاتنو ئاوابوونی دا.

النَـدْأَةُ: تویـژێکی گۆشـت کـە ڕەنگـی لەوی تری نەچێ ە پارچە ڕومکێك کە بەجیاو دوور لەوی تر ڕوابێ.

النَّدِيُّ: سورایی خـۆر لـەکاتی هـەڵاتنو ئاوا بوونی دا.

النَّدِيءُ: هـەر خواردنێك بـە پیشاندن لـەژێر ئـاگردا یـان بەبرژانـدن بەکـەڵکی خـواردن بـێ ە دەگـوترێ: (لحم ندیءٌ).

نَدَبَ فلاناً الی الأمر ندباً: فلانکەسی بانگ کرد بۆ ئەنجامدانی کارەکە.

نَدَبَ الميتَ: مردووەکـەی لاوانـدەوە وایـە شیٚرەی بۆ کرد.

نَدِبَ الجُرْحُ نَدَباً: برینەکە شوێنەکەی ڕەق هەڵات ە قەتماغەی کرد.

نَدِبَ جِسْمُهُ: جەستەی شوێنی برینی پێوە دیارن.

نَدُبَ ندابَةً: چوستو چالاك بوو ە گورجو گۆڵ ڕاپەڕی.

أَنْـدَبَ جِـسْمَهُ: شوێنکەی بەجەسـتەوە جێ هێشت ە دەگـوترێ: (نزلـت بـه ضائقة فأندبته) چورتمو کێشەیەکی توش بوو ئاسەواری بەجەستەیەوە جێ هێشت.

نَدَّ به للأمر: ناردی بۆ ئەنجامدانی کارەکە ە کارەکەی خستە ئەستۆی خۆی.

إِنْتَـدَبَ الـشَّيْءُ: شـتەکە ئاسـانو بەپەدەسـت بـوو ە ئاشـکرا بـوو ە دەگوترێ: (خـذ مـا انتـدب) ئـەوەی حـازرو ئاسـان بەدەسـت دێ ئـەوە بەرە بۆ خۆت.

إِنْتَدَبَ للأمر: خۆی بۆ کارەکە تـەرخان کردو هەوڵی ئەنجامدانی داو پەلەی کرد بۆ جێبەجێ کردنی.

إِنْتَدَبَ فلاناً للأمـر: بانگی فلانکەسی کـرد بـۆ گرتنـە ئەسـتۆی کـارو ئەنجامدانی.

المنـدوب: بـەزمانی دانیـشتوانی مەککە واتـە: پێغەمبـەرو ڕەوانـەکراو ە کەسێك لەجیاتی یەکێکی تر کارەکە ئەنجام بدا جێگرو وەکیل ە کـرداری سـوننەتو پەسـەند لای خـواو لای شەرع.

النادِبَـةُ: ئافرەتێـك شـین بگێـڕێو وایەشـێرە بکـا ە بـەپیاوی مـردو دا هـەڵبڵێو ڕەوشـتە جوانـەکانی بـیر شـینگێڕو دانیـشتوانی ماتەمینەکـە بینێتەوە.

النَّدْبُ: چوستو چالاكو خێرا گورجو گوڵ ◦ ئادەمیزادی نەجیبو ڕەوشت بەرز ◦ ئەسپی ڕەسەن.

النَّــدَبُ: شــوێنكەی بــرین ◦ شــوێنی پاشمــاوەی بــرین ◦ شــتێك گــرەوی لەسەر بكرێ ◦ كەوانێك تیرەكە تیژ بهاوێژێ.

النُدبَةُ: لەزاراوەی نەحوییان دا بەمانا بــانگكردنو هــاوار لێكــراو دێ، دەگوترێ: (وا محمداه) (وا معتصماه).

نَدَحَ الشَّيْئَ نَدْحاً: شتەكەی فراوان كرد.

إنتَــدَحَت الغَــنَمُ في مرابــضها: مــەڕو بزنــەكان لــە حەوشـــەو كــۆزو ئاغەڵــەكانیان دا بــڵاو بوونـــەوەو پەرتەوازە بوون.

تَنَــدَّحت الغــنم في مرابــضها: بــەمانا (إنْتدحت) دێ.

المندوحــة: دەگــوترێ: (أرض مندوحــة) زەوییەكی فراوانە ◦ دوورە ◦ هەروا دەگـوترێ: (ولــك عَــنْ هــذا الأمــر مندوحــة) لەكارەكەدا ئەتۆ مەودای فراوانت هەیـەو دەستت كراوەیـە ◦ (ك: مناديح).

النِدْحُ: بەرفراوان ◦ زۆر.

النَّــدْحُ: قــورس ◦ تارمــایی، شــتێك لەدورەوە ببیینی.

النُدْحَةُ: زەوی بـەرفراوان ◦ دەشـتایی ◦ دەگـوترێ: (إنك لفي ندحة من الأمر) ئـەتۆ لـەم كـارەدا مـەودای فراوانـت لەبەردەم دایە ◦ مەجالت كراوەیە.

ندَخَهُ نَدْخاً: بەرەو ڕوی بـوو، خـۆی پـێ كێشا.

أندَخَهُ: بەمانا (نَدَخَهُ) دێ.

تَنَدَّخَ: زۆر خۆی هەڵكێشا، زۆری كـاری سەروەری پاڵ خـۆی دانو هیـچیانی نەكردبوون.

المِنْدَخُ: كەسێك خوێڕیو هیچو پوچ بێ گوێ نەدا بەوەی چ بەخـەڵكی دەڵێ یان خەڵك چـی پـێ دەڵێن لەقسەی ناشیرین.

نَــدَّ الــبعيرُ ونحــوه نَــدّاً ونــدوداً: حوشـترەكە بەلەســە بــوو ◦ دەشــگوترێ: (نَــدّت الفكــرة عــني) فكــرم تــەرەبوو بــیرم ڕۆیشت.

نَــدّت الكلمــة: وشــەكە نایەتــە ژێــر كــۆنترۆڵی یاســاو ڕێــسای زمانــەوە، قاعیدە نایگرێتەوە.

نـدَّدَ بفـلان: عـەیبو عـاری فلانكەسـی ئاشكراكردن.

نَــدَّد القطيــعَ: جەڵەبــە ئاژەڵەكــەی پەرتەوازە كردن.

نــدَّد صَــوْتَه: دەنگـی نـاڕەزایی بــەرز كردەوە.

تنادّ القوم: خەڵكەكە پەرتـەوازە بـوون

يەكیەتیان لێك ترازا.

**النَّادُّ**: رزقو ڕۆزی ٥ دەگوترێ: (لیس لهم نادّ) ئەوانە ڕزقیان نیە.

**النَّدُّ**: جۆرە ڕوەكێكە لاسكەكەی دەكرێ بەبخور.

**النِّدُّ**: هاوشانو ڕكابەر ٥ دەگوترێ: (هو نِدُّهُ) ٥ (ك: أنداد) ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَلاَ تَجْعَلُواْ لِلّهِ أَندَاداً﴾.

**النَّديدُ**: بەمانا (النِّدُّ) دێ ٥ (ك: نُدداء وأنداد).

**نَدَرَ الشَّيْءُ نُدوراً**: شتەكە بەربۆوە هەڵوەری.

**هَزّ الغُصْنُ فندرت منه الثمار**: لقەكەی ڕاوەشاند میوەی لێ هەڵوەری ٥ دەشگوترێ: (ندر العظم عَنْ موضعه) ئێسقانەكە لەشوێنی خۆی دەرچوو.

**نَدَرَ فلان في العلم والفضل**: فلانكەس لە عیلمو زانیاری دا پێش كەوتو هاو وێنەی كەمە.

**نَدُرَ الكلام ندارة**: قسەكە ڕەوانو كاریگەر بوو.

**أندر**: شتی ناوازەی هێنا ٥ قسەی عەنتیكەی كردن كاری كەس نەكردووی ئەنجام دا.

**أنْدَرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی داشكاند ٥ دەگوترێ: (أندر التاجِرُ من حسابي كذا) بازرگانەكە لەحیسابی من ئەوەندەی داشكاند ٥ دەشگوترێ: (أنْدَرْتُ يد فلان عَنْ هذا العمل) دەستی فلانكەسم لەو ئیشە كێشایەوە، لەسەر كارەكە لام برد.

**أندر العظم من وضعه**: ئێسقانەكەی لە شوێنی خۆی جوڵاند.

**تنادر**: قسەی عەنتیكەو خۆشی گێڕانەوە.

**تنادر على فلان**: گاڵتەی بەفلانكەس كرد.

**تنادر علينا**: جار جار دەهاتە لامان.

**إسْتَنْدَرَ**: شتەكەی بەناوازەو نادر زانی.

**إسْتَنْدَرَ القوم أثر فلان**: خەڵكەكە شوێن ڕێبازی فلان كەوتونو كاریگەریی ئەویان بەسەرەوە دیارە.

**إسْتَنْدَرَ الحيوانُ الرَّطْبَ**: حەیوانەكە لە لەوەڕی تازە گەڕا.

**النادِرَة**: قسەی گاڵتەو گەپ ٥ دەشگوترێ: (هو نادرة زمانه) ئەو مرۆڤە تاقانەی ڕۆژگاریی خۆیەتی.

**النَّدَرى**: دەگوترێ: (لَقَيْتُهُ النَّدَرَى) كەم كەم توش بووم.

**النَّدْرَةُ**: پارچەی زێڕو زیو كە لەكان دا دەردەهێندرێ.

**النُّدْرَةُ**: دەگوترێ: (لايكون ذلك إلا نُدْرَة) ئەو شتە كەمجار وادەبێ، واڕی دەكەوێ.

نَدَسَ فلاناً بالشيئ نَدْساً: زەبرێكی سوكی لەفلان دا ٥ دەگوترێ: (نَدَسَهُ بالرمح) بەرمب بەهێواشی لێی دا.

نـدسَ الأرض برجلـه: بەقاچی پێپركەی لەزەوی كرد.

نَدَسَه بكلمة: بەهێواشی جنێوی پێ دا.

نَدَسَ بفلان الأرض: فلانكەسی بەزەوی دا خستی.

نَدَسَ الشَّيْئَ عَنْ الطريق: شتەكەی لەرێگا دوورخستەوە.

نَدِسَ نَدَساً: زیرەك بوو، زۆر بەوردی لە ئیشەكان ورد بۆوە ٥ دەنگی بەئەسپایی و نزمی زوو بیست.

نادَسَـهُ: زەبری لێ دا ٥ ناو و ناتۆرەی ناشیرینی لێنا.

تَنَدَّسَ ماءُ البئر: ئاوی بیرەكە لەهەر چوار لایەوە سەر رێژی كرد.

تَنَدَّسَ الرجلُ: پیاوەكە بەزەوی دا دراو كەوت، كوژرا ٥ دەگوترێ: (نَدَسَ بە الأرض فَتَنَدّس).

تَنَدَّسَ الخَبَرَ وعنه: لەهەواڵەكەی كۆڵیەوەو هەوڵی دا پێش هەموو كەس ئەو بیزانێ.

النادس من الرماح: رمبی وەشاو و بەكارهاتوو لە لێدان دا.

النِدْسُ: دەنگی نزم.

النَّدَسُ: عەقڵو لێزانی.

النَّدُسُ: ئەو كەسەی تێكەڵاوی خەڵك دەبێو ئەركی خۆی ناخاتە سەریان.

نَدَشَ عَنْ الشَّيْئ نَدْشاً: باسی شتەكەی كرد، لەشتەكەی كۆڵیەوە.

نَـدَشَ القُطْـنَ: لۆكەكەی شی كردەوە هەلاجی كرد.

نَدَصَ الشَّيْئُ من الشَّيْئ: شتەكە لەشتەكە دەرچوو هاتە دەر ٥ دەگوترێ: (نَدَصَت النواةُ من التمرة) ناوكە خورماكە لە خورماكە هاتەدەر.

ندصت العينُ: چاوەكە زەق و دەرپەرپو بوو.

نَـدَصَ البَثْرَةَ: دومەڵەكەی گوشی كێمو زوخاوی لێ دەرهات.

نَدَصَ القومَ: شەڕی توشی خەڵكەكە كرد، شەڕی پێ فرۆشتن.

المِنْـدَاصُ: دەگوترێ: (رجل منداص) پیاوێكی شەڕانیو بەد ڕەوشتە هەر هەوڵی ئەوەیەتی كاری وابكا خەڵك ئەززیەت دا ٥ (إمْرأة مِنداص) ئافرەتێكی عەقڵ سوكو چەقەچەناوە.

نَدَغَ فلاناً نَدْغاً: لە فلانكەسیەوە زەنی، نقورچكی لێ گرت.

نَدَغَ المرأةَ: دڵداری لەگەڵ ئافرەتەكە كرد.

نَـدَغَ العَقْـرَبُ فلانـاً: دوپشك بەفلانكەسیەوە دا.

نَـدَغَ فـلان فلانـاً: فلانكەس جنێوی بە فلان دا.

أندَغ بفلان: خراپەی لەگەڵ فلانكەس كرد.

نَدَغَ العجين: ئاردی بە هەویرەكە كرد.

نادَغ المرأة: دڵداری لەگەڵ ئافرەتەكە كرد.

إنتَدَغ: پێكەنینەكەی هێواش كرد.

المِنْدَغ: ڕمب وەشێن ٥ جنێو دەر، زمان پیس.

النَّدْغَةُ: سپیایی بنكی نینۆك.

ندفت الدَّابَّةُ نَدْفاً ونَـدَفاناً: وڵاخەكە لە ڕۆیـشتن دا پەلـەی كـرد، خۆشـڕۆ بوو.

ندفت السماء بالمطر وبالثلج ندفاً: ئاسمان بـارانی بارانـد، بـەفری بارانـد ٥ بەفری تێ كرد.

نَدَفَ القطن: بە ئامێری هەلاجی لۆكەكەی شی كردەوە.

أنـدَفَ: حـەزی لـەدەنگی عـودو كـەمان بوو.

أنـدَفَ الدابـة: بـەخێرایی‌و بـەزەخت وڵاخەكەی لێ خوڕی.

نَـدَفَ القُطْـنَ: لۆكەكـەی زۆر شـتی كردەوە.

المِنْدَفُ والمِنْدَفَةُ: ئەو دارو ژێ‌و حەبلەی هەلاج لۆكەی پێ شی دەكاتەوە.

النِّدافَةُ: پیشەی هەلاجی.

النُّدافة: ئەو وردە خشت‌و خاشاكەی لە لۆكـە دەكەوێتـە خـوار لـەكاتی هەلاجی كردنی دا.

النَّـدَّاف: هـەلاج؛ ئـەو كەسـەی لۆكەكـە شـی دەكاتـەوە یـان ئـەو ئـامێرەی لۆكەكەی پێ شی دەكرێتەوە.

النُّدْفَة: شتی كەم، جۆرێك ٥ دەگوترێ: (سقاني ندفة لَبَن).

نَـدَلَ الـشَّيْءَ نَـدْلاً: شـتەكەی بـەخێرایی گواسـتەوە ٥ شـتەكەی دزی ٥ بەدەسـتی خـۆی شـتەكەی لـە شـوێنی خـۆی دەرهێنا.

ندلَ ندْلاً: چڵكن بوو ٥ دەگـوترێ: (نـدلت یده) دەستی چڵكن بوو.

إنتَدَلَ الشَّيْءَ: شتەكەی هـەڵگرت تـوانی هەڵی بگرێ.

تَنَدَّلَ بالمنديل: بەپەرۆ سـەری شـتەكەی سڕی.

نَوْدَلَ: لە بەرپیری شەپڵە لێی دا، توشی لەرزین بووە ٥ شل‌و بێ هێز بووە ٥ دەگـوترێ: (مـشى مُنَـوْدلاً) بەشـل‌و شێواوی ڕۆیی.

المَنْدَلُ: لقەدرەختی بۆنخۆش ٥ جۆرێكە لە فالگرتنەوەو كوڵەومنانی كـاهین‌و دەسـت بـڕ بـەكاری دێـنن بـۆ دۆزینـەوەی شـتی ونبـوو.

المِنْـديل: پارچـه قوماشـێكى بـچوكى چوارگۆشـــەيه بـــەكوردى پێـــى دەگــوترێ دەسەســـڕ دەمو چـــاو و دەستى پێ وشك دەكرێتەوە.

النّـادِلُ: كەسـێك خـواردنو خواردنــەوە پێشكەش بە خەڵك بكا.

نَدِمَ على الأمر نَدَماً: لەكارەكە پەشيمان بـــۆوە، خەفــــەتى پـــێ خـــوارد ، پەشــيمان بـــوو لـــە ئەنجامــــدانى، خوازيار بوو ئەو كارەى نەكردايە.

أَندمهُ: پەشيمانى كردەوە.

نادَمَهُ منادمـة ونِـداماً: هاوكـارى كـردو هاونشينى بوو لەخواردنەوەدا.

نَدَّمَ عليه: بەمانا (أَندَمَهُ) دێ.

تنـادم القـومُ: خەڵكەكـە دانيـشتن بـۆ خواردنەوە.

تَنَـدَّمَ علـى الأمـر: خەفـەتى خـوارد لەسەر ئەوەى ئەو كارەى كردووە.

إِنْتَـدَمَ الأمْـرُ: كارەكـە ئاسـان بـوو ، دەگوترێ: (خذ ما انتدم).

المَنْدَمُ: پەشيمانى.

المَنْدَمَـةُ: هەرشـتێك مـرۆڤ هـەڵنێ بـۆ پەشيمان بوونەوە.

النَّـــديم : هـــاو رێـــى ســـەرمێزو شەرابخواردنەوە.

نَدَهَ الرجلُ نَدْهاً: پياوەكە هاوارى كرد.

نَـــدَهَ الإبـــلَ: حوشـــترەكانى بەكۆمـــەڵ لێخوڕين.

إسْتَنْدَهَ الأمْرُ: كارەكە جێگير بوو.

المِنْدَهُ: دەگوترێ: (رجل مِنْـدَهٌ) پياوێكە زۆر هاوار دەكاو دەقيڕێنێ.

النَّدْهَةُ: دەنگ.

النّــــوادِهُ: داكۆكيكـــارو مـــەنع كـــەرو لەمپەرو پەرژين.

نــدا القــومُ نَــدْواً: خەڵكەكــە لــە يانــە كۆبوونەوە.

نَدا القَوْمَ: خەڵكەكەى لەيانە كۆكردەوە ، دەشگوترێ: (مـا ينـدوهم النـادي) يانـە بەشـيان ناكـا ئەوەنـدە زۆرن جێگايـان نابێتەوە.

نَدِيَ الشَّيْءُ نَـدىً ونـداوة: شـتەكە تـەڕبوو شەى هەڵێنايەوە.

ندِيت الأرض: زەوييەكە شەونم لێی دا.

نَـــدِي فـــلان: فلانكـەس بەخـشندە بـوو ســـەخاوەتى زۆر كەســـى گرتـــەوە ، دەشگوترێ: (ما نديت بشيئ مـن فـلان) هيـچم لەفلانكـەس دەسـت نەكـەوت ، دەنگــى خــۆش كــە درێــژ بكرێتــەوەو بەبەرزى بگوترێ.

أنـــدى فـــلان: فلانكــەس بەخـــشش و پياوەتى زۆر بـوو ، دەنگـو صـەداى خۆش بوو.

أندى الـشَّيْءَ: شـتەكەى واڵێ كـرد تـەڕو شێدار بێ.

نـادى الـشَّيْئُ منـاداةً ونِـداءً: شـتەكە دەركەوت.

نـادى النَّبـتُ: ڕوەكەكـە پێگـەیی و تێکهالآ.

نـادى فلانـاً: بـانگی فلانكەسـی کـرد بـەدەنگی بـەرز ٥ لەیانـە دا لەگـەڵی دانیشت: ڕاوێژی پـێ کـرد ٥ شانازی بەسەردا کرد.

نادى بِسِرِّهِ: نهێنیەکەی ئاشكرا کرد.

نَدَّ الشَّيْئَ: شتەکەی تەڕو شێدار کرد.

نـدى الفَـرَسَ: ئەسپەکەی هـەلینگ دا تـا عارەقی پـێ کـرد ٥ دەشـگوترێ: (هـو لا تُنَدَّى إحـدى يديـه الأخـرى) دەسـتێکی بەدەسـتەکەی تـری نابەخـشێ! واتـه: بەخیله.

إنْتَدَى فلان: فلانكەس عەتاو بەخششی زۆر بـوو ٥ دەشـگوترێ: (مـا انتـديت منـه شـيئاً) هـیچ خێـرو بێـرێکم لێ نەدیوه.

تنـادى القـومُ: خەڵكەكـە هەنـدێکیان بانگی هەندێکیان کـرد ٥ لـە یانـە دا کۆبوونەوه.

المُنْتَدى: یانەی گەل و هۆزو دیوەخانەی عەشـرەت و شـوێنی ڕاوێـژو قـسە گۆڕینەوەی ناو خۆیان.

تَنَدَّى المكانُ: شوێنەکە تـەڕبوو تـەڕایی شێی لێ پەیدا بوو.

المُنْديـةُ: وشـەیەك یـان کردەوەیـەك ئەوەنـدە ناشـیرین بـێ عـەرەق بـەمرۆڤ بکـا ٥ کـردارو گوفتـاری شەرم ئاوەر.

النّادي: یانـەو ئەنجومـەن ٥ دیوەخـان و شـوێنی کۆبوونـەوەی گـەل و هـۆز ٥ یـان شـوێنی کۆبونـەوەی چـینێکی تایبـەتی خـەڵك وەکـوو یانـەی مامۆستایان، یانەی ئەفسەران.

النادِيـةُ: لایـەن و دەفـەر ٥ (نادیـات الشَّيئ) سەرەتای شت ٥ نۆنەخشەی شت.

النَّـدى: شـەونم ٥ هـەڵمی ئـاوه بـەرز دەبێتـەوه بـۆ حـەوا لەچـینه سـاردەکانی هـەوادا خەسـت دەبێتەوەو لەشەودا لەشێوەی دڵۆپه بـارانی زۆر ورد دا دەبارێتـه سـەر زەوی ٥ هـەروا ئـاوه بـۆ بـاران ٥ بـۆ سـەخاوەت و بەخـشندەیی و خێـرو بێر ٥ (ك: أنداء وأندية).

النَّدْوَةُ: یەکجار واته: (إسم مرة) یه ٥ یانەو ئەنجومەن ٥ کۆمەڵە مرۆڤێك لەیانەیـەك دا کۆببنـەوه بـۆ ڕاوێـژکردن و بـاس و لێکۆڵینـەوه دەربارەی کارێك ٥ (دار الندوة) هەر خانو و باڵەخانەیەك خەڵك تێیدا کۆببنـەوه بـۆ بـاس و ڕاوێـژو

لێکۆڵینـــــەوە ە قورەیـــــشییە عەرەبەکان لە پێش هاتنی ئیسلام ئـەم جـۆرە یانـەو ئەنجومەنـەیان هـەبوو تێیـدا کۆدەبوونـەوە (قـصي کوڕی کیلاب) کە یەکێکە لە باپیرە گـەورەکانی پێغەمبـەر لـە ڕۆژگـاری خۆی دا بنیاتی نـابوو دوایی پشتاو پـشت بـۆ ئـەو بەرەبابـە مایـەوە ە موعاوییـە لـە ڕۆژگـاری خـۆی دا کرێو کردی بە (دار الإمارة).

النَّدي: تەڕ.

النَّـدِيّ: بـەمانا (النَّـدِي) دێ ە یانـەی گـەلو هـۆزو شـوێنی کۆبوونـەوەیان بـۆ بـاسو ڕاوێـژ دەربـارەی کـاری گـرنگ ە دەشـگوترێ: (هـم نـدی الكـفّ) ئەوانـە سـەخی سروشـتن دەست کراوەو بەخشندەن.

نَدِيَ الصوت: دەنـگ خـۆش ە یـان دەنگی بـاش دەڕواو پـشوو درێـژە بـۆ دەنـگ هەڵدان.

النَدْيانُ: تەڕبوو، شێدار.

نَـذَرَ الـشَّيْءَ نَـذْراً ونُـذوراً: شـتەکەی لەسەرخۆی پێویست کرد ە دەگوترێ: (نَذَرَ مالَهُ لله) و (نَذَرَ على نفسه أن يفعل كذا).

نَذِرَ بالشيءِ نَذْراً ونذارة: بەشتەکەی زانیو لێـی بـەئاگا بـوو ە دەگـوترێ: (نَـذِروا بالعَـــدُوِّ) بەدوژمنەکـــەیان زانـــیو چاودێری هەڵسو کەوتو جمو جوڵی ئەویان کرد.

أَنْـذَرَهُ الـشَّيْءَ: شـتەکەی پـێ زانانـدو هۆشداری دایە کە وریای بێ.

تنـاذر القـومُ: خەڵکەکـە هەنـدێکیان هەنـدێکیانیان لەشـەڕو خراپـەکاری ترساند.

النِّذارَة: ترساندن، هۆشدار کردن.

النَّذْرُ: فۆتۆ، ئەوەی بەندە لەسەر خۆی پێویـست دەکا بـۆ پـەروەردگاری لـە بەخـشینی مـاڵ یـان لەئەنجامـدانی تاعەت.

النَّذِيرُ: ترساندن، ترسێنەر ە (ك: نُذُرٌ)

النَّذِيرَةُ: ئەوەی مرۆڤ بەشێوەی نـەزرو فۆتۆ دەیبەخشێ.

نَذِيرة الجيش: پێشەتای سوپا، ئەو بەشە سوپایەی دەبنە ڕەصـەدو چاودێری بەســەر دوژمنــەوە ســات بەســات هەواڵی جمو جوڵی سوپای دوژمـن بەسوپای لەمەڕ خۆیان دەگەیەنن.

نَذَعَ الماءُ أو العرقُ: ئاو یـان عـارەق دڵۆپ دڵۆپ هاتەدەر.

النَّذْعَةُ: قەترە ئاو و شتی لەو جۆرە.

نَذُلَ نذالة ونُذولة: خوێڕی بوو هیچو پوچ کەوتە دەشتێ ە (ك: أنذال ونذول).

النـرْجِسُ: نێـرگس ە چـەند جـۆرێکی

هەيە بۆ جوانیو ڕازاندنەوەی باخچەو بۆنی خۆش دەروێندرێ، هەروا خۆرسکیش دەڕوێ.

**النرجسية:** جۆرە شزوزێکی جنسییە مرۆڤەکە حەزی لەخۆیەتی.

**النارجيل:** ڕەگەزی درەختی خورماییە، فرەجۆرە دەروێندرێ بۆ جوانی، هەندێکی بەردارە، ناوێکی تری هەیە پێی دەگوترێ: (الشعصور والرانج) ئەم جۆرە بۆ سود وەرگرتن لەبەرەکەی دەروێندرێ بەرەکەیشی گوێزی هیندیە، ڕۆنێکی لێ بەرهەم دەهێندرێ باشترین ڕۆنە پێی دەگوترێ: (سمونا نباتية).

**النارجيلة:** نێرگەلە، ئامێرێکی توتن کێشانە لەجیاتی سەبیلەو قەلیەو جگەرە دەخورێ، لەسەرەتادا قاعیدەی ئەم ئامێرە لەداری گوێزی هیندی دروستکراوە دوایی لەشوشە دروست کراوە.

**النَّرْدُ:** یاری تاولە ٥ (صندوقێکو چەند داشێکن).

**النَّـرْدِينُ:** ڕوەکێکی بچوکی بۆنخۆشە پەلکە گەلاکانی درێژن ڕەنگی زەردی مەیلەو شلەیە.

**الناردين:** بەمانا (النَرْدِن) دێ.

**النَّـارنج:** نارنج؛ درەختێکی بەردارە هەمیشە سەوزە چەند مەترێك بەرز دەبێتەوە بۆنی خۆشە، گوڵی سپی دەردەدا، گوڵەکەشی بۆنێکی زۆر خۆشی هەیە، لەوەرزی بەهاردا گوڵ دەکا، بەرەکەی لەشێوەی پرتەقاڵ دایە تامی زۆر ترشو مەیلەو تاڵە ٥ لە گوڵەکەی گوڵاو دروست دەکرێ عەترو شتی وا شی لێ دروست دەکرێ ٥ توێکڵەکەشی بڕی دەرمانی لێ بەرهەم دەهێندرێ.

**نَزَأَ بين القوم نَزْءاً ونزوءاً:** دژایەتی خستە نێوان خەڵکەکەوە ٥ دەگوترێ: (نزأ الشيطان بينهم).

**نَزَأَ عليه نزءاً:** سواری بوو، چووە کۆڵی.

**نَزَأَ فلاناً وعليه:** سواری فلان بوو چووە کۆڵی.

**نَزَأَ فلاناً عَنْ الشَّيْئِ:** فلانکەسی لەو شتە گێڕایەوە.

**نُـزِئَ بـه:** خۆشی ویست، عاشقی بوو ٥ حەزی لێ کرد.

**النَّـزاءُ:** دەگوترێ: (رجل نزّاءٌ بكذا) پیاوێکە شێتو شەیدای ئەو شتەیە، حەزی لێیەتی.

**النَّزِيُّ:** دەگوترێ: (فلان نَزِيٌّ) فلانکەس فیتنەو ئاشوبگێڕە دژایەتی دەخاتە نێوان خەڵکەوە ٥ کوندەی بچوك، دێمکەی بچوك.

نَـزَحَ نَزْحـاً ونزوحـاً: دووركەوتـەوە ٥ دەگوترێ: (نزحـت الـدار) خانووەكەی دوورە ٥ (نَزَحَـت البئـرُ) بیرەكـە ئـاوی داكـەوت، كـەم بـوو، ئاوەكـەی دووركەوتەوە.

نَزَحَ البِئرَ ونحوها نَزْحاً: بیرەكەی دەردا تا ئاوەكەی كەم بوو یان هەرئاوی تێدا نەما.

نُـزِحَ بفـلان: فلانكـەس لـەولاتی خـۆی دووركەوتـەوە و دیـار نـەماو دیـار نەبوونەكەی درێژەی كێشا.

أنْزَحَ الشَّيْئَ: شتەكەی دوور خستەوە.

أنْزَحَ البِئرَ: بیرەكەی دەردا.

إنْتَزَحَ: دووركەوتەوە.

المِنْزاحُ: كەسێك زۆر سەفەر بۆ ولاتی دوور بكا.

المِنْزَحَة: ئامێری ئاو هەڵێنجان ٥ وەكوو دۆڵچەو شتی وا.

النـازح: دەگوترێ: (بلـد نـازح) ولاتـی دوور (بئر نازح) بیری كەم ئاو.

النَّزَحُ: ئاوی لیڵ ٥ (والبئر النَّزَحُ) بیرێك ئاوی تێدا نەبێ.

النَّزوح: بیری كەم ئاو ٥ بیرێك ئاوەكەی زۆر لیڵ بێ.

النَّزيحُ: دوور.

نَزَرَ الشَّيْئَ نَزْراً: شتەكەی كەم كردەوە.

نَزَرَ فلاناً: فلانكەسی بەهیچو پوچ زانیو سوكایەتی پێ كرد ٥ پەلەی لێ كرد، هەڵێنا ٥ وردە وردە چی لابوو هەمووی لێ وەرگرت.

نَزَرَ الـشرابُ فلانـاً: شـەرابەكە فلانكەسـی سەرخۆش كرد.

نَزَرَ الشَّيْئُ نزارة ونزورةً: شتەكە كەم بوو.

نَزُرَ فلان: فلانكەس خێرو بێری كەم بوو.

نَزُرَت الأنثى: مێینـە شیردەرەكە شیری كەم بوو.

أنـزَرَ العَطـاءَ: بەخشـشەكەی كـەم كردەوە.

نَزَّرَ العَطاءَ: بەخششەكەی كەم كردەوە.

تَنَـزَّرَ مِـنَ الـشَّيْئ: لەشـتەكەی كـەم كردەوە.

تَنَزَّرَ: خـۆی پـاڵ هـۆزی نـزارە دا ٥ یـان خۆی شوبهاند بەیەكێ لەو هۆزە.

المنزور: دەگـوترێ: (شـيئ منـزور) شـتی كەمو بێ نرخ ٥ (أعطاه عطاء منزوراً) بەپێكێـشیو ئیلحـاحی سـواڵكەرەكە بەخششی دا ٥ (عطـاء غـير منـزور) بەخششی بێ ئیلحاح و پێكێشی.

النَّزْرُ: دەگـوترێ: (شيئ نزرٌ) شتی كـەمو بێ نرخ.

رجـل نَـزْرٌ: پیـاوی بـێ خێـرو بێـر ٥ دەشـگوترێ: (مـا جئـت إلا نـزراً) بەتەمبەڵی هاتم.

النَّزِرَةُ من الإناث: مێینەی کەم بێچوو کەم شیر.
النَّزورُ: هەر شتێك کەم ببێ ٥ دەگوترێ: (رجل نزور) پیاوێکی کەم قسەیە.
النَّزيرُ: کەمو بێ نرخ ٥ دەگوترێ: (عطاء نزير) بەخششێکی کەم.
نَزَّ المكانُ نَزّاً ونزيزاً: شوێنەکە بوو بە قوڕەلیتە ٥ بوو بەزۆنگاو ٥ شوێنەکە زۆنگاوی زۆر بوو.
نَزَّ الفؤادُ نَزّاً: دڵەکە زۆر وریاو زیرەك بوو.
نَزَّ الظَّبْيُ: ئاسکەکە بازی داو باڕاندی.
نَزَّ وتر السهم: ژێی کەوانەکە لەکاتی تیر هاویشتن دا تیکچوو.
نَزَّ فلان عني: فلانکەس لێم دوورکەوتەوەو گۆشەگیر بوو لێم.
أنَزَّ المكانُ: شوێنەکە زۆنگاو و شێدارییەکەی درێژەی کێشا.
أنَزَّ الرجلُ: پیاوەکە زێدەڕۆیی کردو توندو تیژ بوو.
نازَّ فلاناً منازَّةً ونِزازاً: ڕکابەری فلانکەسی کردو لەگەڵی دا کەوتە کێشەوە.
نَزَّزَهُ عَنْ كذا: بەدووری گرت لەو شتە، بەپاكو خاوێنی دایە قەڵەمو لەشتی خراپ بەپاکی ڕاگرت.

نَزَّزَت الظبية ولدها: ئاسکەکە بێچوەکەی پەروەردە کرد.
المِنَزُّ: دەگوترێ: (رجل مِنَزٌّ) پیاوێکی جەمو جوڵ کەرەو لەهیچ شوێنێ ناحەجمێ ٥ لانکەی منداڵ.
النِّزازُ: دەگوترێ: (هو نِزازُ شرّ) ئەو شەڕانییە واز لەشەڕ کردن ناهێنێ.
النِّزُّ: ئەوەی لەزەوی دا بەهۆی ئاوەوە دەبێتە زۆنگاو و شێدارو قوڕو لیتەی زۆر دەبێ ٥ (رجل نَزٌّ) پیاوێکی دڵ وریایە ٥ یان سەخی سروشتە ٥ یان زۆر جەمو جوڵ دەکاو لەجێگایەك ناسرەوێ ٥ (مكان نَزٌّ) شوێنێکی زۆنگاو و شێدارە.
النَّزَّةُ: ئارەزوو شەهوەتی زۆر ٥ چلێسی.
النَّزيزُ: دەگوترێ: (رجل نزيز) پیاوێکی زەریفو ڕۆح سوکە ٥ یان زۆر جەمو جوڵکەرەو هارو هاجە ٥ یان چلێسو شەهوانییە ٥ (نزيز شرّ) شەڕانییەو واز لەشەڕکردن ناهێنێ.
نَزَعَ المريضُ نزعاً: نەخۆشەکە کەوتە حاڵەتی گیانەڵاوە.
نَزَعَت الشمسُ: خۆر ئاوابوون نزیك بۆوە.
نَزَعَ إلى أهله: ئارەزووی لای ماڵو منداڵی خۆی کردو کەوتە ناڵەو فیغان بۆلایان.

**نَزَعَ عَنْ الأمر:** وازی لەشتەکە هێنا.

**نَزَعَ أباه:** شێوەی چووە سەر باوکی.

**نَزَعَ الشَّیْءَ من مکانه نزعاً:** شتەکەی لەشوێنی خۆی دەرهێناو هەڵی کەند ٥ دەشگوترێ: (نَزَعَ الأمیر عامِلَهُ) پاشا پیاوە کاربەدەستەکەی خۆی لەسەر کارەکەی لابرد.

**نَزَعَ یده من جیبه:** دەستی لەباخەڵی دەرهێنا.

**نَزَعَ یده من الطاعة:** لەرێو ڕەسمی فەرمانبەرداری چووە دەرو کەوتە سەرپێچی کردنو یاخی بوون.

**نَزَعَ معنی جیداً من الآیة:** مانایەکی جوانی لەئایەتەکە دەرهێنا.

**نَزِعَ نَزْعاً:** قژی ئەملاو ئەولای پێشەسەری هەڵوەرین ٥ (فهو أنزع وهي نزعاء).

**نازَعَ المریض نِزاعاً ومنازعةً:** نەخۆشەکە لەکاتی گیانەلاّودا زۆری هاتو هاوار کردو ئازاری زۆر بوو.

**نازَعَ نفسه إلی أهله:** دڵی کورکاندی بۆلای ماڵو منداڵی.

**نازَعَ فلاناً:** بەربەرەکانی فلانکەسی کرد، کێشەی لەگەڵ نایەوە.

**نازع الشَّیْءُ غَیْرَهُ:** شتەکە بەوی ترەوە لکا ٥ دەگوترێ: (أرضي تنازع أرضه) زەوییەکەم لکاوە بە زەوی ئەوەوە.

**نازَعَ فلاناً الشَّیْءَ:** شتەکەی بۆ ئەو کێش کرد.

**نازع الرجلُ غَیْرَهُ الکأسَ:** پیاوەکە پیاڵە شەرابەکەی دا بە یەکێکی تر.

**نَزَّعَهُ من مکانه:** لەشوێنی خۆی هەڵی کەند.

**إنْتَزَعَ الشَّیْءُ:** شتەکە هەڵکەندرا.

**إنْتَزَعَ عَنْ الشَّیْءِ:** لەشتەکەی دارنی، لێی هەڵکێشا.

**إنْتَزَعَ الشَّیْءَ:** شتەکەی هەڵکەند ٥ ڕفاندی.

**إنْتَزَعَ للصید سهماً:** تیرێکی بە نێچیرەکەوە نا.

**تَنَزَّعَ الی الشَّیْءِ:** پەلەی کرد بۆ شتەکە.

**تَنَزَّعَ الشَّیْءَ:** شتەکەی هەڵکەند.

**تنازع القومُ:** خەڵکەکە کێشەیان تێکەوت ٥ دەشگوترێ: (تنازعوا في الشَّیْءِ).

**تنازع القوم الشَّیْءَ:** خەڵکەکە شتەکەیان بۆلای خۆیان کێش کرد.

**إسْتَنْزَعَ فلاناً عَنْ الشَّیْءِ:** داوای کرد لەفلان کە شتەکەی لێ دابرنێ، لێی وەربگرێ.

**المَنْزَعُ:** شوێنی جل داکەندن، شوێنی لێ دارنین.

**المِنْزَعُ:** تیرێك دوور بهاوێژرێ ٥ دەشگوترێ: (رجل مِنْزَع) پیاوێکە بەناخۆشی گیانی دەدا.

**اَلْمَنْزَعَـــةُ**: کێـشەو دژایـەتی ٥ شـوێنی داکەنـــدنی شــت ٥ ورەبـــەرزیو دڵقـایمی ٥ دەگـوترێ: (هــو بعیــد اَلمنزَعَــة) ئـەو پیـاوە ورە بـەرزە ٥ (شراب طيب المنزعة) شەرابێکی تـام خۆشو لەزیزە.

**المِنْزَعة**: کێشەو نیزاع.

**النازع**: غەریبو بیانی.

**النّزاعة**: کێشەو نیزاع.

**النَّـــزْع**: گیانـــەڵاو ٥ حاڵـــەتی گیـــان دەرچوون.

**النَّزْعة**: شوێنی ڕوتانـەوەی مـو لـەملاو لـەو لای ناوچـەوان ڕوتـایی پـەنا لاجانگ ٥ ڕێگای ناو کێو.

**النَّزْعـاء مـن الجبـاه**: ڕوخسارێك قـژی پێشەسەری هاتبنـە پێـشەوە ٥ مـوی لاجانگی بەرز بووبنەوە.

**النَّـزوع**: ئـەو کەسـەی دەکورکێنـێ بـۆ وڵاتو بـــیری زێـــدو نیـــشتمانی دەکاتەوە ٥ دەشـگوترێ: (بئر نَـزوع) بیرێکـــە پـــڕە لـــەئاو بەدەســـت دەتوانــدرێ ئـاوی لێ دەربێنــدرێ ٥ (فلاة نَزوع) دەشتێکی دورو درێژە.

**النّزوع في التربية**: حاڵەتێکی هەستییە مــرۆڤ واڵێ دەکـا ڕێبـازێکی تایبـەتی بگرێتــە بــەر بــۆ بەدەســتهێنانی ئامانجێك لە بواری پەروەردەدا.

**النَّزيع**: هەڵکەندراو ٥ لێکراوە، چـندراو ٥ دەگـوترێ: (ثَمَـر نزيـع) میوەیـەکی چـــندراوە ٥ پیـــاوی دوور کەوتـــە لـەوڵاتو نیـشتمانی خـۆی کـەیادی وڵات بکاتــەوەو بــۆی بکورکێنـــێ ٥ (مکان نزيع) شـوێنێکی دوور (فـرس نزيع) ئەسپی ڕەسەن.

**النَّزيعة من النسـاء**: ئافرەتێك شوبکا بە بێگانــە، بــەپیاوێك لەعەشـــیرەتی خـۆی نـەبێ ٥ ڕەشـەبای وێرانکـار ٥ ئەوەی لەبێگانە ستێندرابێ.

**نَزَغ بين القـوم نَزْغـاً**: نێـوانی خەڵکەکـەی تێـك دا، ئـاژاوەی خـستە نێوانیانـەوە ٥ هەنــدێکیان هــەڵنان بۆئــەوەی ســتەم لەوانی تر بکەن ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿مِن بَعْدِ أَن نَّـزغَ الـشَّيْطَانُ بَيْنِـي وَبَـيْنَ إِخْوَتِي﴾.

**نَزَغ فلاناً**: زەبری لەفلانکەس دا بەدەست یـان بـەڕەب ٥ لـە پاشملـە بـەخراپی باسی فلانی کرد.

**النَّزاغ**: پیاوی فیتنەو ئاشوبگێڕ.

**النَّـــزْغُ**: قـسەیەك کـە بـە مەبەسـتی فیتنـــەییو دووزمـــانی بگـــوترێ ٥ (نزغ الشيطان) وەسوەسەو ختوکـەی شـەیتان کـە مـرۆڤ هەڵـدەنێ بـۆ تاوانکردن.

**النَّزْغَةُ**: زەبر ٥ نقورچك.

**النَّزيغة**: قسەی ناشیرین ٥ دەگوترێ: (نزغه بنزيغة) قسەیەکی ناشیرینی ئاراستەکرد.

**نَزَفَ الشَّيْئُ نَزفاً**: شتەکە بڕایەوە فەوتا، لەناوچوو، تێ شکا.

**نَزَفَ فلان في الخصومة**: فلانکەس لەکێشەو نیزاعەکەدا بۆڕی خواردو تێ شکا، بەلگەی نەما.

**نَزَفَ الدَمْعَ أو المالَ أو نحوهما**: فرمێسکی نەمان، ماڵو سامانی لەناو برد.

**نَزَفَه الفَزَعُ**: ترسی لەلا نەهێشت.

**نَزَفَ الدمُ**: خوێنی کەم بوو بەهۆی زۆر لێ هاتنە دەرەوەی.

**نُزِفَ فلان نزفاً**: فلانکەس خوێنی لەبەر ڕۆیی‌و بێهێز بوو.

**نُزِفَ عقله**: بەهۆی سەرخۆشی یان شتی ترەوە عەقڵی نەما ٥ (فهو منزوف ونزيف).

**أنْـزَفَ فـلان**: فلانکەس هیچی نەما ٥ دەشگوترێ: (جادلته حتى أنزف) لەگەڵی پێداهاتم‌و چووم تاهیچی بەدەستەوە نەما بۆڕدرا ٥ دەشگوترێ: (شرب خمراً فأنزف) شەرابی خواردەوەو سەرخۆش بوو.

**أنْـزَفَ الـشَّيْئَ**: شتەکەی بڕاندەوە تەواوی کرد.

**المِنْزاف**: دەگوترێ: (معز مِنزاف) بزنێکە زوو شیری هەبوو ئێستا شیرەکەی وشکی کردووە.

**المِنْزَفَـــةُ**: ئەو شتەی ئاوی پێ هەڵدەهێنجی.

**النـــازِف**: دەگوترێ: (عرق نازف) دەمارێکە خوێنی پێدا نایە.

**نَزافِ**: (إسم فعله) بەمانا (إنْزَفْ) دێ.

**النُّزْف**: ئاوی هەڵێنجندراو ٥ زەعیفی‌و لاوازییەك بەهۆی زۆر خوێن لێ هاتنەوە پەیدا بووبێ ٥ برینێك خوێنی نەوەستێ.

**النُّزْفَةُ**: ئاوی کەم ٥ چۆڕە ئاو.

**النُّزُوف**: دەگوترێ: (بئر نزوف) بیرێکە ئاوی کەم تێدایە.

**النَّزيف**: تادار ٥ دەشگوترێ: (سکران نزيف) سەرخۆشێکە عەقڵی لەلانەماوە ٥ (بئر نزيف) بیرێکە کەم ئاوە ٥ (رجل نزيف) پیاوێکە تینویەتی هەموو ڕەگی جەستەی وشك بوونەوە، زمانی وشك بووە ٥ کەسێك زۆری خوێن لەبەر ڕۆیشتبێ‌و لاواز بووبێ ٥ هەروا وشەی (النَّزيف) ناوە بۆ بەربوونی خوێنی لوت، یان هاتنەدەرەوەی خوێن لەدەم‌و پوك‌و شوێنی وا ٥ بەهۆی نەخۆشییەکەوە ٥ یان بریندابوونەوە.

**نَزَقَ الفرسُ ونحوه نَزَقاً ونزوقاً:** ئەسپەکە بازی داو بەگورجی پێشکەوت.

**نَزَقَ الإناءُ والغديرُ:** زەرفەکە یان زلکاوەکە پڕبوو لەئاو.

**نَزِقَ الإناءُ ونحوه نَزَقاً:** قاپەکە لێوان لێو پڕبوو.

**نَزِقَ الرَّجلُ نزقاً ونزوقاً:** پیاوەکە هەڵچوو و تورە بوو ◦ چوستو چالاك بوو ◦ (فهو نَزِق وهي نَزِقَة).

**أنـزَقَ فـلان:** فلانکەس دوای ئەوەی لەسەرەخۆو پشو درێژ بوو حەوسەڵەی نەماو تورەبوو.

**أنزَقَ في الضَّحك:** زۆر پێکەنی.

**أنزقَ الفرسَ:** ئاوزەنگی لە ئەسپەکەدا بۆئەوەی غاربکا.

**أنـزَقَ النعيمُ فلانـاً:** نازونیعمەت فلانکەسی چوستو تەڕدەماغ کرد.

**مازَقَهُ مُنازَقَةً ونِزاقا:** جوێنی پێدا.

**نَزَّقَهُ:** بەمانا (أنزَقَه) دێ.

**تنازق الرجلان:** دووپیاوەکە جنێویان بەیەکتر دا.

**المُنازِق:** زۆربلێ چەقەچەناو.

**النِّزاق من الحيوان:** حەیوانی سەر ڕەق و چەموش ◦ خۆشرۆ.

**النَّزَقُ:** چوستو چالاك لەهەموو کارێك دا ◦ دەگوترێ: (في كلامه نَزَق) لەقسەکردن دا پەلە دەکا ◦ پەلەکردن لەئیش دا بەشێوەی بێ عەقڵیو گێلانە ◦ شوێنی نزیك.

**النَزِقَةُ من الحيوان:** ئاژەڵو وڵاخی چەموشو سەر ڕەق.

**نـزك فلانـاً:** بەنەیزەك لەفلانی دا ◦ ڕەخنەی لێ گرتو بەناڕەوا تانەو تەشەری لێ دا.

**النَّزّاك:** ڕەخنەگرو تانەو تەشەر دەر لە خەڵك.

**النَّزك:** بەمانا (النَّزاك) دێ.

**النَّزيك:** عەیبدار.

**النَّيْـزَك:** ڕمبی کورت ◦ قەبارەیەکی ئاسمانییە ◦ لەبۆشایی دا هاتوچۆ دەکا، کەنزیك بەزەوی بووە گڕدەگرێو دەسوتێ، وادەزانی ئەستێرەیەو دەکەوێتە خوار.

**نـزل نـزولاً:** لەبەرزاییەوە دابەزی بۆ نزمایی ◦ دەگوترێ: (نـزل فـلان عَنْ الأمـر والحـق) فلانکەس وازی لەعەداڵەتو حەق هێنا.

**نزل بالمكان وفيه:** لەشوێنەکە دابەزیو تێیدا مایەوە.

**نَزَلَ على القوم:** بوو بەمیوانی خەڵکەکە.

**نَزَلَ به مكروه:** ناخۆشی توش بوو.

**نَـزَلَ الحـاجُ:** حاجیەکان لەعەرەفاتەوە هاتنە مینا.

**نَـزَلَ على إرادة زميله:** چووە سەر ڕای

هاوەڵەکەی‌و بەگوێی کرد.
نَزِلَ فلان نِزالةً: فلانکەس سەفەری کرد.
نَزِلَ نَزْلَةً: کۆکەو هەڵامەتی توش بوو.
نَـزِلَ الـزَرْعُ نـزلاً: کـشت‌وکاڵەکە گەشـەو نیمای کرد.
نَـزِلَ المکـانُ: شـوێنەکە بـەهۆی پتـەوی گڵەکەیـەوە بـە بـارانێکی کـەم نـاوی لەسەر ڕۆیی.
أنْزَلَ الشَّيْءَ: شتەکەی دابەزاند، ناردیـە خـوارەوە ٥ دەگـوترێ: (أنـزل الله کلامـه علـی أنبيائـه) خـودا سروشـی خـۆی دابەزانـدوە بۆسـەر پێغەمبەرەکانی.
أنزل حاجته علی کـريم: هيـوای خستە سەر پياوی مەردو سـەخی سروشـت بـۆ دابـين کردنـی پێويـستييەکانی خۆی.
أنزل الـضَّيْفَ: ميوانەکەی دامەزرانـدو پێداويستی بۆ جێبەجێ کردن.
نازله في الحرب: لەشەڕدا ڕوبەڕوی بۆوە بۆئەوەی لەگەڵی دا بجەنگێ.
نـازَلَ فـلان النـاس في سـفره ونحـوه: فلانکەس لەگەڵ خەڵکەکە دابـەزی، بوویە ميوان.
نَـزَّلَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی دابەزانـد ٥ دەق بەمانا (أنزل) دێ.
نَـزَّلَ القـوم: خەڵکەکـەی لەمـەنزڵ‌و خانوودا نيشتەجێ کرد.
نَـزَّلَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی خـستە شـوێنی تايبـەتی خـۆی ٥ دەشـگوترێ: (نَـزَّلَ هذا مکان هذا) ئەوەی لەشوێنی ئەم دانا.
تنـازَلَ القـوم: خەڵکەکـە هەرتاقمـەيان چـووە بەرامبـەر تـاقمێکی دوژمـن‌و شەڕيان لەگەڵ دا کردن.
تنـازل القـوم في الـسفر: خەڵکەکـە لەسەفەردا هـەر ژەمـەو لای يـەکێك نانيان خوارد.
تنازل عَنْ الحق: وازی لە حـەق‌و ڕاسـتی هێنا.
تَنَـزَّلَ: بەهێواشـی دابـەزی ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالـرُّوحُ فِيهَا﴾.
إسْتَنْزَلَه: بەمانا (أنزله) دێ.
إسْـتَنْزَلَ فلانـاً: داوای دابـەزينی لەفلانکەس کرد.
إسْتَنْزَلَ فلانـاً عَـنْ حقـه أو رأيـه: داوای کرد فلانکەس واز لـە حـەقی خـۆی بێنێ ٥ دەشگوترێ: (أسْـتُنْزِلَ فـلان) فلانکـەس لەپلـەو پايـەی خـۆی هێنرايە خوار.
المُنْزَلُ: دابەزين، دابەزاندن.
المَنْـزِلُ: شـوێنی لێ هـەڵێنجان ٥ خـانوو مـەنزڵ ٥ (ك: منـازل) ٥ (منـازل

القمر) مەدارو شوێن ڕێگەی مانگ، ڕێڕەوی مانگ کە پێیان دا دەڕواو بەدەوری زەوی دا دەخولێتەوە، هەرشەوە لە ڕێڕەوییەکیان دایەو هەڵە ناکاو بەمو لە ڕێڕەوی خۆی لانادا ◦ مانگ بیست مەنزڵی هەیە هەر مەنزڵەو ناوێکی تایبەتی خۆی هەیە وەکوو: (السّرطان، البطين، الثريا، الدّبران....) ◦ ساڵ چواروەرزەو هەر وەرزەی هەشت مەنزڵی هەیە.

**المُنَـزَّلُ**: نازلکردن ◦ ئەو شوێنەی شتەکەی تێدا دادەبەزێ ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِي مُنزَلًا مُّبَارَكًا﴾.

**المَنزِلَةُ**: خانو و مەنزڵ ◦ پلەو پایە ◦ (ك: منازل) دەگوترێ: (له منزلة عند الأمير) (وهو رفيع المنازل).

**النّازِلة**: بەڵاو کارەساتی گەورە ◦ (ك: نازلات و نوازل).

**النَّزالة**: ڕەوانبوونی ئاو بەسەر زەوی دا بەهۆی کەمترین بارینی بارانەوە لەبەر ئەوەی زەوییەکەی توندو پتەوە.

**النَّزالة**: میوانداریی ◦ دەشگوترێ: (هو من نزالة سوء) ئەو لەنژادو ڕەچەڵەکێکی ناڕەسەنە.

**النَّـزَّالُ**: کەسێك زۆر دابەزێ زوزوو دابەزێ ◦ زۆر ببێتە میوانی خەڵك ◦ یان زۆر شەڕو بەربەرەکانی بکا.

**النَّـزَلُ**: شوێنێك خەڵك لێی دابەزێ ◦ دەگوترێ: (موضِعٌ نَزَلٌ) ◦ هەروا دەگوترێ: (رجل ذو نزل) پیاوێکی خاوەن ڕێزو بەخششە ◦ هەروا دەگوترێ: (فلان ليس بذي طعم وليس بذي نَزَل) فلانکەس نەعەقڵی هەس نەزانستو ئەدەب ◦ هەروەها دەگوترێ: (سحاب ذو نزل) هەورێکی باراناوییە ◦ (طعام كثير النزل) خواردنێکە بەرەکەت ئامێزە.

**النَّزِلُ**: شوێنێك خەڵك زۆر لێی دابەزێ ◦ دەشگوترێ: (سَحاب نَزِلٌ) هەورێکە بارانی زۆر پێیە.

**النُّـزُلُ**: مەنزڵو دیوەخان؛ شوێنێك ئامادەکرابێ بۆ میوان نانی لێ بخواو تێیدا بنوێ ◦ قورئان دەربارەی موسوڵمانان دەفەرموێ: ﴿كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾ ◦ هەروا وشەی (النُّزُلُ) ناوە بۆ میوانخانە، ئوتێل ◦ عەتاو بەخشش ◦ خێرو بەرەکەت.

**النَّزْلَـةُ**: ئیلتیهابو هەوکردنی لوتو بۆری هەناسە ◦ دەشگوترێ: (أرض نزلة) زەوییەکە کشتوکاڵی باشی

تێــــدا دەرِوێ ٥ (ك: نـــــزلات) دەگــوترێ: (تركــت القــوم علــى نــزلاتهم) خەڵكەكـەم جـێ هێـشت وەزعو حاڵیان زۆر باشبوو.

**النُّزْلَةُ:** خـواردن کـە دروسـت بکرێ بـۆ دۆسـتو ناسـیاو ٥ دەگـوترێ: (کـان الیــوم علــى فــلان نزلتــا) ئـەمرِۆ خواردنمان لەسەر فلانکەسە.

**التزیل:** میوان ٥ یان نیشتمەنی لـەماڵ دا یــان لەنیــشتمان دا ٥ دەگــوترێ: (فــلان نزیلــي) فلانکـەس لەگـەڵم دا لەخانوەکەدایـــــە بەیەکـــــەوە لەخانوێکداین ٥ دەشگوترێ: (طعـام نزیل) خواردنێکی بەرەکـەت ئـامێزە ٥ (ثوب نزیل) کراسێکی تەواوە هیچ کەمو کورتی تێدا نیە.

**نَزْنَزَ:** سەری خۆی بادا.

**نَزْنَزَ المکان:** شوێنەکە بـەردەوام زۆنگـاو بوو.

**نَزْنَزَ الأم صَبِیَّها:** دایکەکـە منداڵەکـەی هەڵپەڕاند.

**نَـزَهَ الـدَّوابَ:** ولاخەکـەی لەئاوەکـە دوور خستەوە.

**نَزِهَ المکانُ:** شوێنەکە ئاو و هەوای خـاوێن بوو.

**نَـزِهَ فـلان:** فلانکـەس لەهـەموو خراپـیو بەد ڕەوشتییەك دوورە (دەمو دەسـتو داوێن پاکە).

**نَزِهت الأرضُ:** زەوی بەگیاو گژو گوڵو گوڵزار خۆی ئارایش دا.

**نَزَّهَــهُ عَــنْ الــشَّیْئ:** ئـەوی لەشـتەکە دوورخستەوە ٥ دەگوترێ: (نَزَّهَ نفسه عَنْ الأقـذار) خـۆی لەشـتی خـراپو چەوت دوور گرت.

**تَنَــزَّهُ عَــنْ الــشَّیْئ:** لەشــتەکە دوور کەوتــەوە، خـۆی بـەدوور گـرت لـە شتەکە ٥ دەگـوترێ: (هـو یتنـزه عَنْ الأقـذار) ئـەو پیـاوە خـۆ لـە شـتی ناشـیرینو کـارو گوفتـاری ناپەسـەند دەپارێزێ.

**تَنَزَّهَ فلان:** فلانکەس ڕۆیشتە دەرەوە بۆ سـارا بەمەبەسـتی پیاسـەو کـەیفو صەفا.

**إسْـتَنْزَهَ عَـنْ الـشَّیْئ:** لەشـتە خـراپو ناپەسەندەکە خـۆی بـەدوور گـرت ٥ یــان هــەوڵی دا بــرِوا بــۆ پیاســەو سەیران.

**المُتَنَزَّهُ:** شوێنی پیاسەو سەیران.

**المنْتَزَهُ:** بەمانا (المُتَنَزَّه) دێ.

**المَنْزَهُ:** شوێنی دوور.

**النَّـازِهُ:** دەگـوترێ: (فـلان نـازه الـنفس) فلانکەس دڵو دەروون پاکە.

**النَّزاهــةُ:** دوورکەوتنــەوە لــەگوفتاری خــراپ ڕەوشـتی ناپەسـەندو شـتی گوماناوی.

منبر
منجم الميزان
منجر
منجل
ناجذان
نبلة
ناي
منسر
منخل
النحر
أنجر
منشة
نجب الشجر
نيزك
نرد
نسافة
نشابة
منجدة
مندف
نربيج ونارجيلة
نباتة
نبراس
أنبج
منثور
نسرين
ناردين
نارجيل
نخلة
نجيل
نخاريب النحل
نسر
نرجس
نحلة
نحامة
نجم البحر
نساف

النُّزْهُ: دەگوترێ: (هو نزه الخُلُقِ) ئەو ڕەوشت بەرزو دەرون خاوێنە.

النُّزْهـة: پیاسە ٥ شوێنی دوور ٥ دەگوترێ: (هو يَنْزهة عَنْ كذا أو منه) ئەو لەو شتە دوورە.

النُّزَهـي: دەگوترێ: (رجل نزهي) پیاوێکە زۆر دەچێ بۆ دەرەوە بۆسەیرانو پیاسە.

نزا الفَحْلُ نَزْواً ونُزُواً ونَزَواناً: کەڵەکە خۆی هاویشتە سەر مێینەکە ٥ دەشگوترێ: (مَزَجَ الخمر فنزت مقاقیها) شەرابەکەی تێکەڵدا کەفو خلتەو پلتەی سەرکەوت ٥ هەروا دەگوترێ: (نزا به قلبه الى الشّيئ) دڵی بۆ لای شتەکە چوو حەزی لێ کرد ٥ (نزا به الشرّ) شەڕ ڕایپەڕاندو خستیە جمو جوڵ.

أنْزاهُ: وای لێکرد هەڵبەڕێ.

نُزّاهُ: بەمانا (أنْزاه) دێ.

تَنَزّى إليه: بازی بۆداو هەڵمەتی بردێ.

إنْتَزى على الشّيْئ: سواری شتەکە بوو ٥ دەگوترێ: (إنتزى على أرضي فأخذها).

النازية: توندو تیژیو چوستو چالاکی.

أكمة نازية: تەپۆڵکەیەکە لەتەپۆڵکەکانی تر بەرزترە ٥ (ك: نوازي) ٥ (نوازي الخمر) ئەو بڵقو کەفو شتەیە کەدەکەوێتە سەر پیاڵە شەراب دوای ئەوەی ئاوی تێکەڵ دەکرێ.

النّازية: ڕژێمێك بوو وەکوو فاشیزم لەئەڵمانیا سەری هەڵداو ساڵی (١٩٣٣ز) هیتلەری گەیاندە تروپکی دەسەڵاتو توندڕەویو فاشیەتی هیتلەر جەنگی جیهانی دووەمی لێ کەوتەوە.

النَّزّاء: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نزا) دێ. دەگوترێ: (إنّه لَنَزّاءٌ الى الشرّ) ئەو کابرایە شەڕەنگێزەو هەمیشە منەی شەڕیەتی.

النَّزَوان: هەڵچوونو توندو تیژی.

النَّزِيُّ: بەمانا (النَّزّاء) دێ.

النَّزِية: بارانی لەناکاو ٥ یان هەرکارو ڕوداوێکی چاوەڕوان نەکراو.

نَسَأَت الماشية نَسْئاً ومَنْسَأةً: ئاژەڵەکە قەڵەو بوو یان قەڵەوی لێ دیاریی دا.

نَسَأ الشّيْئَ أو الأمرَ: شتەکەی دواخست.

نَسَأ الدينَ: قەرزەکەی دواخست (نَسَأ البيع) مامەڵەی کڕینو فرۆشتنەکەی دواخست.

نَسَأ الإبلَ عَنْ الحوض: حوشترەکانی لەبردن بۆسەر ئاو دواخست.

نَسَأ الدّابّةَ بالمنسأة: بەدار عەصا لەوڵاخەکەی دا.

نَسَأ اللَّبَنَ: شیرەکە یان ماستەکەی تێکەڵاوی ئاو کرد بۆئەوەی زۆر ببێ، یان کەمێك تامی ترشی لێ کەم بێتەوە.

نَسَأ فلاناً: شەرابی کەسکونی دا بە فلانکەس ٥ (فهو ناسِئٌ).

نَسِئَت المرأةُ: ئافرەتەکە عادەی مانگانەی لەکاتی خۆی دواکەوت گومانی ئەوەی لێ دەکرێ سکی هەبێ ٥ (فهي نَسِئٌ).

أنسَأ عنه: دواکەوت دوورکەوتەوە.

أنسَأ الشَّيْءَ: بەمانا (نَسَأهُ) دێ.

إنتَسَأ: دواکەوت دوورکەوتەوە ٥ دەگوترێ: (إنتَسَأ عَنْ فلان).

إسْتَنْسَأه: داوای مۆڵەتو دواخستنی کرد.

إسْتَنْسَأه الدين: داوای دواخستنی قەرزەکەی کرد.

المِنْسَأة: دارعەصای قایمو پتەو ٥ گۆچانی شوان.

النَّسَاءُ: دواخستن.

النَّسْئُ: شەرابی کەسکون کە زۆر سەرخۆشکەر بێ ٥ ماستاوی ڕون یان شیر کەزۆری ئاو تێکەڵ کرابێ ٥ قەڵەوی.

النِّسْئُ: دەگوترێ: (هو نِسْئُ نساء) ئەو پیاوە زنانییە هەمیشە هەڵسوکەوتی لەگەڵ ژن دایە تێکەڵاوی ئافرەتە.

النُّسْأةُ: دواخستن ٥ دەگوترێ: (باعَه بِنُسْأة) شتەکەی بەقەرز فرۆشت.

النَّسُوءُ: شیر کە بمێنێتەوەو بترشێ ئەمجار ئاوی تێ بکرێ بۆئەوەی ترشییەکەی کەم بێتەوە.

النَّسِيئُ: دواخستن ٥ لەسەردەمی پێش ئیسلام دا عەرەبەکان ڕێزو شکۆی مانگی موحەرەمیان دواخست بۆ مانگی سەفەر بەم جۆرە دواخستنەیان دەگوت (نَسِيئ) قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ ٥ هەروا وشەی (النَّسِيء) ناوە بۆ شیر کە زۆری ئاو تێکرابێ.

النسيئة: قەرزی دواخراو ٥ دەگوترێ: (باعه بنسيئة) بەقەرز فرۆشتی ٥ (ربا النسيئة) زیادەو سودێك بەهۆی دواخستنی قیمەتی کاڵاکەوە دەست خاوەن کاڵا بکەوێ.

نَسَبَ الشاعر بفلانة نسيباً: شاعیرەکە گیرۆدەی دڵداریی فلان ئافرەت بوو.

نَسَبَ الشَّيْءَ: شتەکەی وەصف کردو ڕەگو ڕیشەی شی کردەوە.

نَسَبَ فلاناً: داوای لە فلان کرد نژادی خۆی ڕونبکاتەوە.

نَسَبَ الشَّيْئَ الى فلان: شتەکەی پاڵ فلان دا.

أَنْسَبَت الريحُ: رەشەباکە بەهێز بوو گڵو زیخی ڕادا.

ناسَبَ فلاناً: لە نژاد دا هاوبەشی فلان بوو ٥ لەگەڵ فلان دا گونجا، پێکەوە هەڵیان کرد.

إنْتَسَبَ: نژادی باس کرد ڕەچەڵەکی شی کردەوە.

إنْتَسَبَ الى فلان: خۆی نیسبەت دا بۆلای فلان.

تَنَاسَبَ الشيئان: دوو شتەکە هاوشێوە بوون.

تَنَاسَبَ القوم الى أحسابهم: خەڵکەکە خۆیان بردەوە سەر نەسەبو حەسەبی خۆیان.

تَنَسَّبَ الى كذا: خۆی پاڵدا بۆلای ئەو شتە.

إسْتَنْسَبَ فلاناً: داوای لەفلان کرد نژادو ڕەچەڵەکی خۆی ڕون بکاتەوە.

التَّناسُب: لێکچوون.

المَنْسوبُ: پاڵدراو، ئیسمی مەفعولە لەمادەی (نَسَبَ) وەکوو (کوردستانی، ئێرانی، تورکی) ٥ دەشگوترێ: (شعر منسوب) شیعرێکە سۆزی دڵداری تێدایە ٥ (خط منسوب) خەتێکە قاعیدەی هەس.

منسوب الماء في النهر: ئەو شوێنەی لەڕوباردا ئاو دەیگاتێ ٥ ئەو ئاستەی کە ئاوەکە لەکاتی بەرزبوونەوەی دا دەیگاتێ ٥ (ك: مناسيب).

النَّساب: شارەزا لە نژادو ڕەچەڵەکی هۆزو گەلو نەتەوەدا.

النَّسَّابَةُ: بەمانا زۆر شارەزا لەبواری نژادو ڕەچەڵەك.

النَّسَبُ: خزمایەتی ٥ دەگوترێ: (نسبه في بني فلان) خزمایەتی لەگەڵ هۆزی فلان دا هەیە، یەکێکە لەو هۆزە.

النِّسْبَةُ: خزمایەتیو پەیوەندی.

النِّسْبِيَّة: ڕێژەیی.

النَّسيبُ: موناسیب ٥ شیعری دڵداری ٥ دەشگوترێ: (رجل نسيب) پیاوێکی شەریفو وەجاخزادەیە.

نَسَجَت الناقة نَسجاً: حوشترەکە خێرا خێرا هەنگاوی نا.

نَسَجَ الثوبَ: قوماشەکەی چنی ٥ دەشگوترێ: (نَسَجَت الريح التراب أو الورق أو الهشيمَ أو الماءَ) ڕەشەبا گڵو خۆڵ یان گەڵای درەخت یان پوشو پەڵاش یان ئاوی بەسەریەك دا دا تێکیەوە هاویشتن.

نَسَجَ الغيثُ النباتَ: باران گژوگیاکەی

ڕواندو گەشەی پێ کرد تا تێکهاڵاو چڕو پڕ بوو.

**نَسَجَ الشاعر الشِّعْرَ:** شاعیرەکە شیعرەکەی هۆنیەوە.

**نَسَجَ الزور:** درۆو دەلەسەی هەڵبەست.

**نَسَجَ الكلامَ:** قسەکەی پوخت کرد، داڕشتەوە.

**إنْتَسَجَ الثوبُ:** قوماشەکە چندرا ○ دەگوترێ: (نَسَجْتُهُ فانْتَسَجَ).

**المَنْسَجُ:** شوێنی چنین (ك: مناسج).

**المِنْسَجُ:** مەکوك.

**النِّساجَةُ:** پیشەی جۆلاّیی.

**النَّسّاجُ:** جۆلاّ ○ ئەوەی قوماش دەچنێ.

**النَّسيجُ:** چندراو ○ دەشگوترێ: (هو نسيج وحْدِهِ) ئەو پیاوە وێنەی نیە لە عیلمو زانیاری دا، یان لەشتی تردا.

**نَسَخَ الترابُ نَسْخاً:** گڵو خۆڵەکەی بەربادا، یان بەرزی کردەوە.

**نَسِخَ فلان نَسْخاً:** فلاّنکەس تەماعی بوو.

**المِنْساخُ:** شتێکە گڵی پێ دەردەدرێ ○ گڵی پێ هەڵدەدرێتەوە.

**النُّسّاخُ:** ئەوەی لەخورما هەڵدەوەرێ لە توێکڵو وشکەڵ.

**النُّسْخُ:** بەمانا (النُّسّاخ) دێ.

**نَسَخَ الشَّيْءَ نَسْخاً:** شتەکەی سڕیەوە لایبرد ○ دەگوترێ: (نَسَخَت الريح آثار الديار) ڕەشەبا شوێنەواری کاولە ڕوخاوەکانی پڕکردەوە، کوێری کردنەوە ○ (نَسَخَت الشمسُ الظِلَّ) خۆر سێبەرەکەی لابرد ○ (نَسَخَ الشيبُ الشبابَ) پیری دیمەنی گەنجیەتی لابرد.

**نَسَخَ اللهُ الآيةَ:** خودا حوکمی ئایەتەکەی هەڵگرت، سڕیەوە.

**نَسَخَ الحاكِمُ القانون أو الحُكْمَ:** دادوەر یان فەرمانڕەوا قانونەکەی هەڵوەشاندەوە، حوکمەکەی هەڵوەشاندەوە.

**نَسَخَ الكاتِبُ الكتابَ:** نووسەرەکە کتێبەکەی نووسیەوە ○ نوسخەیەکی تری لە کتێبەکە گرتەوە.

**ناسَخَهُ:** لەنووسینەوەدا کێبڕکێی فلاّنی کرد ○ بەسەر فلاّن دا زاڵ بوو.

**إنْتَسَخَ الشَّيْءَ:** شتەکەی نەسخ کردەوە، پوچەڵی کردەوە.

**إنْتَسَخَ الكتابَ:** کتێبەکەی نووسیەوە.

**تَنَاسَخَ الشَّيْئانِ:** یەکێك لەو دوو شتە ئەوی تری سڕیەوە نەسخی کردەوە ○ دەگوترێ: (أبلاه تناسخ الملوين) (وتناسخت الأشياءُ) شتەکان گۆڕانیان بەسەردا هاتو هەندێکیان چوونە شوێنی هەندێکیان.

**تَنَاسَخَت الأرواحُ:** گیانەکان لەچەند جیسمو قەبارەیەکەوە گواستیانەوە بۆ جیسمی تر.

إسْتَنْسَخَ الشَّيْءَ: داوای لابردنی شتەکەی کرد ٥ یان داوای نووسینەوەی شتەکەی کرد.

التناسخ: (تناسخ الروح) بیرو باوەڕێکە لەناو هیندی‌و هەندێ نەتەوەی تردا بڵاوبۆتەوە ناوەڕۆکی ئەم بیروباوەڕە ئەوەیە گوایە ئادەمیزاد کەدەمرێ گیانەکەی دەگوازرێتەوە بۆلاشەی زیندەوەرێکی تر لەخۆی پلەو پایە بەرزتر یان نزمتر بۆئەوەی گیانەکە خۆشی بنۆشێ یان سزا بکێشێ لەپاداش‌و سزای کردەوەی مردوە خاوەن گیانەکە ٥ هەلگرانی ئەم بیروباوەڕە بڕوایان بەزیندوبوونەوە نیە.

النَّاسِخُ: ئەو کەسەی پیشەی نووسینەوەی کتێب بێ.

النسخة: وێنە لە کتێبە نووسراوەکە یان لەنامە نووسراوەکە.

التناسخیة: تاقم‌و پێڕێکن بڕوایان بەتەناسوخ هەیەو پێیان وایە زیندوبوونەوە نیە.

نَسَرَ الطائر اللحمَ نَسْراً: باڵندە گۆشتخۆرەکە گۆشتەکەی لێك هەڵبچڕی‌و پارچە پارچەی کرد.

نَسَرَ فلان الشَّيْءَ: فلانکەس شتەکەی پارچە پارچە کرد ٥ گروی، سپی کرد ٥ هەڵیوەشاند ٥ دەگوترێ: (نَسَرَ الحَبْلَ) حەبلەکەی هەڵوەشاندەوە ٥ (نَسَرَ الجرحَ) برینەکەی هەڵوەشاندەوە ٥ هەڵی تەقاندەوە.

نَسَرَ فلاناً: فلانکەسی شی کردەوە زۆری ڕەخنە لێ گرت‌و عەیب‌و عاری لێ دۆزینەوە.

نَسَّرَ الشَّيْءَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَسَرَه) دێ.

إنْتَسَرَ الشَّيْءُ: شتەکە هەڵوەشایەوە.

تَنَسَّرَ الشَّيْءُ: بەمانا (إنْتَسَرَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تَنَسَّرَ الجرحُ) برینەکە بەهۆی هەڵتەقینەوەو هەڵپچڕانەوە دەمەکەی فراوان بوو.

تَنَسَّرَ الثوبُ أو القرطاسُ: قوماشەکە یان کاغەزەکە وردە وردە لێی ڕۆیی‌و کەم بۆوە ٥ دەشگوترێ: (تَنَسَّرت النعمة عَنْ فلان) نازو نیعمەت لەفلان وردە وردە لاچوو.

إسْتَنْسَرَ الطائِرُ: باڵندەکە وەکوو هەڵۆی لێ هات لەهێزو تواناد.

المِنْسَرُ: ئەوەی باڵندە گۆشت‌و شتی وای پێ لێك دەپچڕێ ٥ یان ناوە بۆ چنگ‌و نینۆکی دەعبای گۆشت خۆر: کە بەنینۆکی گۆشت لێك دەپچڕێ ٥ ڕەوە ئەسپ ٥ کۆمەڵێك سوپا وەکوو پێشەنگ لەپێش سوپاوە دەڕۆن.

المُنَسَّرُ: کۆمەڵە دز.

الناسور: مایەسیری.
النَّسْرُ: هەڵۆ، یان باز دەعبایەکی گۆشت خۆرە لەهەموو باڵندە گۆشتخۆرەکان گەورەترە ٥ دەندوکێکی خواری هەیە قەراخی دەندوکی برگە برگەی تیژی هەیە چنگی کورت باڵەکانی درێژن، بەزۆری حەزی لەلاکە تۆپیوە، زۆری برسی نەبێ پەلاماری حەیوانی زیندو نادا ٥ لەناوچەی گەرمەسێرو ئاو و هەوا مامناوەندی دا دەژی.
النَّسْر الطائر: کۆمەڵە ئەستێرەیەکن دەشوبهێتە باز.
النَّسِيَّةُ: پارچە گۆشتی بچوك کە کولابێ.
النَّسْرِينُ: جۆرە گوڵێکی سپی بۆنخۆشی کەسکونە.
نَسَّ الشَّيْءُ نُسُوساً ونسيساً: شتەکە وشك بوو ٥ دەگوترێ: (نَسَّ الخبز في التنور) نانەکە بەتەندورەکەوە وشك بۆوە.
نَسَّ فلان: فلانکەس زۆری تینو بوو.
نَسَّ فلان نَسّاً وتَنساساً: فلانکەس تاوداتە هەر ئیشێك تا تەواوی نەکا وازی لێ ناهێنێ (ئیش لەبەر رۆیشتوو).
نَسَّ الحطبُ نسوساً: دارەکە بە ئاگرەوە نراو لەسەرەوەی کەفی دەردا ٥ دەشگوترێ: (نَسَّ لفلان) بۆ فلانکەسی هەڵبزێرە.
نَسَّ بين القوم: نێوانی خەڵکەکەی تێك دا فیتنەجۆیی لەناویان دا بەرپا کرد.
نَسَّ الدابة نَسّاً: ولاخەکەی لێ خورِیو تێی راخورِی.
أنَسَّ الشَّيْءُ: شتەکە ئەوپەری هێزی کەوتەسەر.
أنَسَّ الدابةُ: ولاخەکەی تینو کرد.
نَسَّسَ الصَّبِيَّ: بەمنداڵەکەی گوت (اس اس) بۆئەوەی میز بکا یان پیسایی.
تَنَسَّسَ منه خبراً: تکای لێ کرد هەواڵی بداتێ.
المِنَسَّةُ: عەصاو گۆچانی ئەستوور.
المنسوس: دەرکراو، رەتێندراو.
النَّسَّاسُ: فیتنە.
النَّسِيسُ: بەمانا (المنسوس) دێ ٥ ئەوپەری توانا ٥ کەفی داری تەرِ کە بەئاگرەوە دەنرێ لەسەریەوە کەف دێتە دەر ٥ پاشماوەی گیان ٥ دەگوترێ: (بَلَغَ الرجلُ نَسِيسَهُ) پیاوەکە کەوتە گیانەلاوەوە هەندێکی گیان تیاماوە.
النَّسِيسَةُ: فیتنەیی ٥ ئاژاوە نانەوە ٥ کەفی دار کە سەرێکی لەناو ئاگردایەو سەرەکەی تری کەفی لێ دێتەدەر.

نَسَعَ الشَّيْئُ نَسْعاً ونسوعاً: شتەکە درێژ بوو.

نَسَعَت الأسنانُ: ددانەکە پوك جوان لەخۆی نەگرتو لەقی.

نَسَعَ فلانٌ في الأرض: فلانکەس بەزەوی دا ڕۆیشت.

أنسَعَ فلان: فلانکەس زیانی بۆ هاوسێکانی هەبوو.

نَسَّعَت الأسنان: بۆ مانای زێدە دێ لەمادەی (نَسَعَ).

إنْتَسَعَت الإبلُ ونحوها: حوشترەکانی لە لەوەڕگاکەیان دا بلاو بوونەوە.

المِنْسَعَة: زەوییەك ڕوەکی زۆر درێژ ببێ.

النَّاسِعُ: دەگوترێ: (عنق ناسِع) ملی درێژ گەردنی بەرز.

الناسِعَة: دەگوترێ: (إمرأة ناسِعة) ئافرەتێکە پشتی درێژە یان ددانی درێژن.

النِّسْعُ: جومزگەی دەست (نێوان بەری دەستو مەچەك) ٥ حەبلێکی درێژە تیلمە چەرمێکی درێژە بوخچەو جانتاو بارو بارگەنەی پێ شەتەك دەدرێ.

النِّسْعَةُ: پارچەیەك لە تیلمە چەرم یان حەبل.

نَسَغَتْ أسْنانُه نَسْغاً: بنکی ددانەکانی شل بوون پوکی نەرم بوو.

نَسَغَ فلان في الأرض: فلانکەس بەوڵاتان دا گەڕا.

نَسَغَ فلاناً بِشيئ: بەشتەکە لەفلانکەسیەوە ژەنی.

نَسَغَتِ الواشمة الذراع بالأبرة: خالکوتەکە بەدەرزی باسکی کوتا دەرزی هاژنی کرد.

نَسَغَ فلاناً بكلمة: بەقسەی ناشیرین تانەی لەفلانکەس دا.

نَسَغَ اللبنُ بالماء: شیرەکەی تێکەڵ ئاو کرد ٥ ئاوی تێکەڵاوی شیرەکە کرد.

أنسَغَتِ النَّخْلَةُ ونحوها: دار خورماکە بەرەکەی خراپ بوو ٥ یان دار خورماکە دوای بڕینی هەڵی دایەوە.

أنسَغَ فلاناً: تانەو تەشەری ئاڕاستەی فلان کرد.

إنْتَسَغَ البعير ونحوه: حوشترەکە شوێنی گەستنی زەردەواڵەکەی بەقاچی خوراندی یان کوتای.

إنْتَسَغَ فلان: فلانکەس کەوتە پشکنین و لێکۆڵینەوە.

إنْتَسَغَت الإبلُ: حوشترەکان لە لەوەڕگاکەدا بلاو بوونەوە.

المِنْسَغَةُ: گورزەیەك دەرزیو شتی وا خالکوت بەکاری دەهێنێ بۆ خالکوتانو شتی وا ٥ گورزەیەك لەپەڕی باڵندەو شیشی باریکی ئاسن کەنانکەر کولێرەو نانی پێ کونج کونج دەکا.

النّاسِغُ: لێزانو دەست ڕاست لەئاڕاستە کردنی تیرو گوللەو ڕمب دا.

النّسغُ: ئەو ئاوەی لەدرەخت دێتە دەر کە دەیبڕنو وەرزەکە وەرزی ژیانەوەیەتی کە بریندار دەبێ ئاوی لێدێتەدەر.

النّسیغُ: عەرەق.

نَسَفَ الإناء نَسْفاً: قاپەکە پڕ بوو لەسەریەوە ڕژا.

نَسَفَ الماشي: ڕێکەرەکە (بەڕێدا ڕۆییەوەکە) پەلەی کرد.

نَسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی ڕیشەکێش کرد ٥ لەڕەگەوە هەڵی کەند ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا﴾.

نَسَفَت الدوابُ الكلأ: وڵاخەکە لەوەڕەکەی هەموو خوارد.

نَسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی تەفرو تونا کرد.

نَسَفَت الریحُ التُّراب: ڕەشەبایەکە گڵو خۆڵەکەی بڵاو کردەوە.

نَسَفَ الحافِرُ الأرض: سمی وڵاخەکە زەوییەکەی هەڵکۆڵی.

نَسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی لە بێژنگ دا.

نَسَفَ الحبَّ بالمِنسَفِ: بەگڵ گیرەکە دانەوێڵەکەی پاک کرد.

نَسَفَ الطائرُ اللحمَ بمخلبه: باڵندەکە بەچنگو نینۆکی گۆشتەکەی لێک هەڵبچڕی.

نَسَفَ الحِملُ أو الركض جَنْبَ الدابة: بار یان زینو ئاوزەنگی توکی لاقەبرغەی وڵاخەکەی ڕوتاندەوە.

نَسَفَ الحِمارُ الأتانَ: نێرەکەرەکە دێڵەکەرەکەی گەست.

انْسَفَت الریحُ: ڕەشەبایەکە بەتوندی هەڵبوو زیخو گڵو خۆڵی ڕادا.

تناسَفَ الرجلان الكلامَ: دووپیاوەکە بەسرتەو ئەسپایی قسەیان لەگەڵ یەکتردا کرد.

إنْتَسَفَ الكلامَ: قسەی بەهێواشیو لەسەر خۆ کردن.

المِنْسَفُ: شەنە ٥ بێژەینگو گڵ گیر ٥ (مِنسَف الحمار) دەمی گوێدرێژ ٥ (ك: مناسف).

المِنْسَفَةُ: ئامێرێکە بیناو شتی وای پێ لەبێخ دەردەهێندرێ ٥ بێژنگو گڵ گیر.

النُّسافة: ئەو خشتو خاشاکەی لەکاتی ڕوخاندنو دەرهێنانی دیواردا دەکەوێتە خوار ٥ تەپو تۆزی بەرزەوەبووی ڕێگا ٥ چڵكو ژەنگ کەدەکەوێتە سەر قاپو قاچاخو شتی وا.

النُّسافة: کەشتییەکی جەنگییە قەڵاو شورا دەڕوخێنێ.

النُّسْفانُ: قاپێك پڕبێ لە ناو و لەسەریەوە بڕژێ.

النِّسفَةُ: بەردێكی ڕەشی زبرو كونكوناوییە لە حەمام دا بەكاردەهێندرێ بۆ لابردنی چڵكی بەرەپێ.
النَّسَفَةُ: بەمانا (النِّسفة) دێ.
النَّسوف: دەگوترێ: (بعير نسوف) حوشترێكە بەپێشەوەی دەمی لەوەڕ دەخوا ٥ (فرس نسوف) ئەسپێكی هەنگاو پانو فراوانە.
النَّسيفُ: دانەوێڵەی لەبێژنگ دراو ٥ دەشگوترێ: (كلام نسيف) قسەی بەئەسپایی ٥ (ترك فيه نسيفاً) شوێنەواری لەسەر جێ هێشت، شوێنی گەستن یان كەوتنی توكو شتی وای پێوە دیارە.
النَّسيفة: بەردە ڕەشەی گەرماو.
نَسَقَ الشَّيْءَ نَسْقاً: شتەكەی ڕێك خست.
نَسَقَ الدُّرَّ: گەوهەرەكەی هۆنیەوە.
نَسَقَ الكُتُبَ: كتێبەكانی ڕیزكردن.
نَسَقَ الكلامَ: قسەكانی ڕێك كردنو پەیوەندی لەنێوان ڕستەكانی دا دروست كرد.
أنْسَقَ فلان: فلانكەس بەشێوەی سەجع ئاخاوت.
ناسَقَ بين الأمرين: دوو كارەكەی پێكەوە گونجاند.
نَسَّقَهُ: شتەكەی ڕێك خست.
إنْتَسَقَتِ الأشياءُ: شتەكانی كەوتنە پاڵ یەكترو پێكەوە گونجان.
تناسَقَتِ الأشياء: بەمانا (إنْتَسَقَت) دێ ٥ دەگوترێ: (تَنَاسَقَ كلامُهُ) ڕستەی قسەكانی پێكەوە گونجاو بوون.
تَنَسَّقَتِ الأشياء: بەمانا (إنْتَسَقَتْ) دێ.
النَّسْقُ: (حروف النَّسْق) حوروفی عەتف ٥ ئەو پیتانەی كەلام دەخەنەوە سەریەكو ڕستەكان پێكەوە دەبەستنەوە.
النَّسَقُ: هەرشتێك لەسەر یەك یاساو تەوەرە دامەزرابێو بڕوا بەڕێوە ٥ دەگوترێ: (جاء القوم نَسقاً) (زُرعت الأشجار نَسَقاً) درەختەكان بەڕیز چەقێندران ٥ (درٌّ نَسَقٌ) گەوهەری هۆنراوە ٥ (كلام نَسَق) قسەی ڕێكو پێك ٥ (حروف النَّسَق) حروفی عەتف.
النَّسيقُ: ڕێكخراو، گونجاو ٥ ڕێك كراو.
نَسَكَ فلان نَسْكاً ونَسْكةً ومَنْسَكاً: فلانكەس دونیا نەویست بوو، ڕوی لەخودا پەرستی كرد ٥ كوشتی سەربری بۆ ڕەزامەندیی پەروەردگار.
نَسَكَ الثَّوْبَ نَسْكاً: قوماشەكەی بەئاو شتو پاكی كردەوە.
نَسَكَ الأرضَ: زەوییەكەی پاك كردەوە بزاری كرد ٥ زبڵی كیمیاوی پێوە كرد.

نَسَكَ البَيْتَ: هاته ناو خانوەكە.
نَسَكَ الى طريقة جميلة: ڕوی کردە ڕێبازێکی ڕاست‌و جوان‌و خودا پەرستی پاك.
إنْتَسَكَ: دونیا نەویستی ڕەچاو کردو سەرگەرمی خوا پەرستی بوو.
تَنَسَّكَ: بەمانا (إنْتَسَكَ) دێ.
المَنْسِك: ڕێبازی دونیا نەویستی‌و خودا پەرستی ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا﴾: بۆ هەموو گەل‌و نەتەوەیەك مەنسەك‌و ڕێ‌و شوێنی خودا پەرستی بەندایەتیمان بۆ دیاریی کردووە ٥ هەروا وشەی (المَنسِك) ناوە بۆ شوێنی قوربانی سەربڕین.
مناسك الحج: عیبادات‌و ڕێ‌و ڕەسمەکانی ئەنجامدانی حەج ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ﴾.
المنسوكة: دەگوترێ: (فرس منسوكة) ئەسپێکی ڕوت‌و بێ توکە.
النَّاسِك: خودا پەرست‌و دونیا نەویست ٥ (ك:نُسَّاكٌ) ٥ دەشگوترێ: (عشب ناسك) ڕوەکێکی زۆر سەوزە.
النَّاسِكَةُ: ئافرەتی خودا پەرست‌و دونیا نەویست ٥ دەشگوترێ: (أرض ناسكة) زەوییەکی سەوزو تازە باران لێ باریوە.
النُّسْكُ: هەر مافێکی خودا بەسەر بەندەکانیەوە ٥ قوربانی کوشتی.
النُّسُكُ: بەمانا (النُّسْكُ) دێ.
النَّسِيكَةُ: قالبە زیوی خالیص ٥ قوربانی کوشتی.
نَسَلَ الشَّيْءُ نسولاً: شتەکە جیابۆوە، لێ بۆوە ٥ کەوتە خوار ٥ دەگوترێ: (نَسَلَ ریش الطائر) پەڕی باڵندەکە کەوتە خوار.
نَسَلَ الثوبُ عَنْ الإنسان: پۆشاکەکە لەمرۆڤەکە بۆوە.
نَسَلَ فلان نَسْلاً: فلان وەچەو نەوەی زۆر بوو.
نَسَلَ الماشي: ڕێکەرەکە خێرا ڕۆیی.
نَسَلَ الوَلَدَ: منداڵی بوو ٥ دەشگوترێ: (نَسَلَ بوالد).
نَسَلَ الحیوانُ نَسْلاً: ئاژەڵەکانی وەبەرهێنان، ڕایگرتن‌و بەخێوی کردن بۆ زاو و زێ‌و بەروبووم.
نَسَلَ الشَّيْءَ: شتەکەی لێ کردەوە، جیای کردەوە ٥ دەگوترێ: (نَسَلَ ریش الطائر) پەڕی باڵندەکەی دەرکێشا ٥ (نَسَلَ الصوفَ) خورییەکەی بڕییەوە لەمەڕەکە.
أنْسَلَ الشَّيْءُ: بەمانا (نَسَلَ) دێ.
أنْسَلَ الحیوانُ: حەیوانەکە بێچوی بوو.

أنسَلَ فلان: فلانكەس ئاژەڵەكانی كاتی زاو و زێیـان هـات نزیكـه بێـچوویان ببن.
أنـسَلَت الدابـة: ولاخەكـە، حوشـترەكە كـاتی ئـەوەی هـاتووە تـوك بەربـدا، كوڵكەكەی لێ ببێتەوە.
أنسَلَ في عـدوه: لـەبازدان‌و ڕاكردنـی دا پەلەی كرد.
أنسَلَ الشَّيْئَ: شتەكەی لێ كردەوە جیای كردەوە.
إنْتَسَلَ الشَّيْئُ: بەمانا (نَسَلَ) دێ.
تناسَـلَ القـوم: خەڵكەكـە زاو و زێیـان كردو زۆربوون.
تناسَلَ بنـو فـلان: فـلان هـۆزو بنەماڵە وەچەو نەومیان زۆر بوون.
الناسِلُ: خێراو بەپەلە.
النّسالُ: ئـەوەی هەڵدەوەرێ لـەخوری‌و مـوو كوڵـك لـەكاتی بڕینـەوەو لێكردنەوەی دا.
النَّسَلان: خێرا ڕیشتنی گورگ.
النَّسْلُ: منداڵ‌و نەوە ٥ (ك: أنسال).
النَّسَلُ: شیر كەلەهەنجیری كاڵ دێتەدەر لەكاتی لێكردنەوەی دا.
النَّـسُولُ: خێـرا و گـورج لـەڕاكردن‌و بازدان دا.
النَّـسُولَةُ مـن الماشـية: ئـەو ئاژەڵـەی ڕابگـیرێ بـۆ زاو و زێ بـۆ بەرهەمهێنان.
النَّـسيلُ: بـەمانا (النُّـسالُ) دێ ٥ ڕاوی هـەنگوین كـە لەكەرِشـانەكەی جیابكرێتەوە.
النَّسيلَة: تاكی وشـەی (النَّـسيل)ە واتـە: ئـەوەی لـەكاتی بڕینـەوەی خـوری‌و مودا هەڵدەوەرێ ٥ منداڵ ٥ پلێتـە ٥ ڕاوە هـەنگوین كـە كەرِشانەكەی لێ جیا كرابێتەوە.
نَـسَمَت الـريح نَـسماً ونَـسيماً: بایەكـە هەڵبوو، شنە بایەكە هەڵبوو.
نَـسَمَ الـشَّيْئَ: شـتەكە تـامی گـۆڕا ٥ دەگـوترێ: (نَسَم اللبَنُ) (نَسَمَ الدَّسِمُ) ٥ شیرەكە تامی گۆڕا ٥ چەورەییەكە تامی گۆڕا.
نَسَمَ البعيرُ الأرض بِمنـسَمِه: حوشـترەكە بـەسمی لـە زەوی دا و پێكـۆڵی كـرد، شوێنكەی لەزەوییەكە كرد.
نَسَمَ لي خَبَرٌ أو أثر: هـەواڵێكم لێ دەست كەوت یان شوێن پێیەكم هەڵگرتووە ٥ سۆراخێكم كردووە.
نَسِمَ الـبعيرُ نَـسَماً: حوشـترەكە سمـی كـون بوو.
ناسَـمَهُ مناسَـمَةً ونِـساماً: لێـی نزیـك بۆوەو بۆنی كرد ٥ قسەی لەگەڵ دا كرد ٥ سرتەی لەگەڵ دا كرد.
نَـسَّمَ في الأمـر: دەسـتی بەكارەكە كـرد بەلام زۆر نەچۆتە ناوی.

نَسَّمَ النَّسَمَةَ: ئادەمیزادی بوژاندنەوە لەمردن رزگاری کردن.

تَنَسَّمت الریحُ: بایەکە بەهێواشی هەڵی کرد.

تَنَسَّمَ المکانُ بالطیب: شوێنەکە بۆنی خۆش بوو.

تَنَسَّمَ فلان: فلانکەس هەوای خاوێنی هەڵمژی.

تَنَسَّمَ الجنینُ: کۆرپەلەکە لەسکی دایکیا ئەندامەکانی جەستەی رێك بوون شکڵی ئادەمی وەرگرت ٥ دەگوترێ: (أملصت الأنثى وَلَدَها قبل أن یَتَنَسَّمَ).

تَنَسَّمَ الریحَ: بۆنەکەی هەڵمژیو هەستی بەخۆشی کرد.

تَنَسَّمَ فلان العِلْمَ أو الخبَرَ: فلانکەس وردە وردەو لەسەرەخۆ زانیاری فێربوو زانستی بەدەست هێنا ٥ یان وردە وردە هەواڵەکەی بەدەست هێنا.

تَنَسَّمْتُ أثرَهُ حتی تَبَیَّنْتُه: سۆراخم کردو بەشوێنیا رۆیشتمو شوێن پێیم هەلگرت تا ئاشکرام کرد.

المَنْسِمُ: لایەکی سمی حوشتر ٥ رێگا ٥ دەگوترێ: (قد إستبان المَنْسِم) لایەکی سمی حوشترەکە دەرکەوت.

النّاسِم: نەخۆشێك بگاتە حاڵەتی گیانەلاو.

النَّسَمُ: خەڵكو ئادەمیزاد ٥ هەناسەی گیان ٥ کزەبا ٥ سەرەتای هەڵبوونی با بەهێواشی ٥ رێگای کوێرەبوو ٥ بۆنی شیر یان بۆنی چەوری ٥ باڵندەی تیژ رۆی وەکوو واشە ٥ کەرمنگیان سەوز بنوێنێ.

النَّسْمَةُ: عەرەقکردنی ناو گەرماو یان عەرەق بەگشتی.

النَّسَمَةُ: زیندەوەر گیانەوەر هەرشتێك گیانی تێدا بێ ٥ تەنگەنەفەسی (هەناسە برکە).

النَّسیمُ: شنەبا (کزەبا) کە درەخت نەهەژێنێو گڵو خۆڵ رانەدا ٥ گیان ٥ عەرەق ٥ هێزو تواناو خۆگری.

نَسْنَسَ الرجلُ: پیاوەکە زەعیفو لاواز بوو.

نَسْنَسَ الطائرُ: باڵندەکە تیژ فڕی.

نَسْنَسَتِ الریحُ: بایەکە هەڵبوو بەشێوەی سارد کزەبای سارد هەڵبوو.

نَسْنَسَ الدابَّة: وڵاخەکەی تاوداو خێرا لێی خوری.

النَّسْناسُ: جۆرە مەیمونێکی جەستە بچوکەو کلکی درێژە ٥ برسیایەتی زۆر ٥ دەگوترێ: (جوع نسناس) برسیایەتی برست برو بەشیدەت.

**نَسَا الشَّيْءَ نَسْواً**: وازی لەشتەکە هێنا ٥ دەگوترێ: (نَسا العَمَلَ) وازی لەکارەکەی هێنا.

**نَسَّا فلاناً نَسْياً**: زەبری لەڕەگی وەریکی دا.

**نَسِيَ فلان نَسىً**: فلانکەس لەڕەگی وەریکی دا ٥ ئازار پەیدا بوو ٥ (فهو نَسٍ وهي نسية وهو أنسى وهي نسياء).

**نَسِيَ الشَّيْءَ نَسْواً ونساوةً ونسياناً**: شتەکەی واز لێ هێنا، لەبیری چوو.

**أنساه الشَّيْءَ**: شتەکەی لەبیر بردەوە.

**ناساه العداوة**: دوژمنایەتی لەبیر بردەوە.

**نَسَّاه الشَّيْءَ**: بەمانا (أنساه) دێ.

**تناسى الشَّيْءَ**: هەوڵی دا شتەکەی لەبیر بچێتەوە ٥ وای خۆ نیشان دا کەشتەکەی لەبیر چۆتەوە.

**الأنسى**: ڕەگێکە لەبەلەکی مرۆڤ دایە.

**النَّسا**: ڕەگی وەرکییە، ڕەگێکە لەسمتەوە درێژ بۆتەوە بۆ پاژنەپێ ٥ لەتەسنیەکەی دا دەگوترێ: (نَسَوان) یان (نَسَيان) ٥ (ك: أساءٌ).

**النِّسَاء**: کۆمەڵێك ئافرەت.

**النُّسْوَةُ**: قومە شەرابێك ٥ دەگوترێ: (نَسْوَةٌ من لَبَن).

**النِّسْوَةُ**: کۆمەڵێك ئافرەت.

**النِّسوان**: ئافرەت.

**النَّسْيانُ**: کەسێك زۆری شت لەبیر بچێ.

**النِّسْيانُ**: نەخۆشی لەبیرچوونەوە کەزوو شتیان لەبیر دەچێ.

**النِّسْيُ**: شتی لەبیرەوە چوو ٥ شتی بێ نرخ، کەمبایەخ.

**النَّسِيُّ**: شتی لەبیرەوەچوو ٥ دەگوترێ: (هو نَسِيُّ قومِه).

**نَشَأَ الشَّيْءُ نَشْئاً ونشوءاً و نَشْأةً**: شتەکە پەیدا بوو ٥ دروست بوو، هاتە کایەوە.

**نَشَأَ الصَّبِيُّ**: منداڵەکە گەشەی کردو پێگەیی ٥ دەگوترێ: (نَشَأتُ في بني فلان)و (نَشَأَ فلان نَشْأةً حسنة).

**نَشَأَ الشَّيْءُ عَنْ غيرِه**: شتەکە لەشتی ترەوە پەیدا بوو.

**تَنَشَّأَ لحاجته**: بۆ ئەنجامدانی کاری خۆی ڕاساو هەوڵی دا.

**إسْتَنْشَأَ الشَّيْءَ**: داوای دروستکردنی شتەکەی کرد ٥ دەگوترێ: (إسْتَنْشَأَهُ قصيدة في الزهد) داوام لێ کرد پارچە شیعرێکم بۆ دابنێ لەبارەی دونیا نەویستییەوە.

**إسْتَنْشَأَ الأخبار**: بەدوا هەواڵەکەدا چوو توێژینەوەی تێدا کرد.

**الإنشاء**: (لەزاراوەی زانستی بەلاغەدا) بریتیە لەقسەو ڕستەیەك لەخاریج دا مانای نەهاتبێتە کایەوە ٥ واتە: لەواقیعو دەرەوەدا مانایەکی هەبوو

بەرامبەری نەبێ، لەمزاراوەی ئەدیبو هەستیاران دا (الإنشاء) فەنو بەهرەیەکی خودا دادە، بەهۆیەوە دەتوانرێ مانای جۆراو جۆر کۆبکرێنەوە لێك بدرێن رێك بخرێن و مانای جوانو سەرەنج راکێش دەربپردرێ.

**المَنْشَأ**: شوێنی دروستکردن ٥ شوێنی دروستبوون ٥ دەگوترێ: (هذا مَنْشَؤُهُ يابان) و (هذا منشؤه أربيل) رەگو ریشەو بنەما ٥ دەگوترێ: (ما منشأ هذا الإضطراب )؟

**المُنْشِئُ**: ئەو نووسەرەی باش دەزانێ بەخشان دابرێژێو قسەکانی شیرینو رەوان بن.

**المُنْشأة**: شوێنی کارکردنو پیشەسازیو کۆکردنەوەی پارچەی ئامێرو لێکدانو لێك بەستنیان.

**الناشِئُ**: کورێك لەتەمەنی بچوکی تێپەری کردبێو گەیشتبێتە تەمەنی گەنجی.

**النَّاشِئة**: کچۆڵە لەتەمەنی منداڵی تێپەری کردبێو چوبێتە حاڵەتی گەنجی ٥ شەو بەخەبەر هاتنو نوێژو تاعەتکردن.

**النَّشْئُ**: سەرەتای پەیدابوونی هەور ٥ منداڵ لە سەرەتای ساڵانی خوێندنی دا ٥ ئاژەڵو حەیوانات لەکاتی رامکردنو ژێربارکردنی دا ٥ (ك: نَشَأ) ٥ زرۆیت وەچە ٥ دەگوترێ: (هو نَشْئُ سوء) ئەو کابرایە وەچەو دەرئەنجامی خراپەکارییە.

**النَّشْأة**: وەدی هێنانو پەروەردەکردن.

**النَّشِيئة**: دەگوترێ: (حوض نَشِيئة) حەوزێکە ئاوی تێدا نەماوەو بنکی دەرکەوتووە.

**نَشِبَ في الشَّيْئِ نَشَباً ونشوباً**: لەشتەکە هەڵچەقیو پێوەی نووسا ٥ پێیدا رۆیشتە خوار ٥ دەگوترێ: (نشبت مخالب السبع في الصيد) چنگی درندەکە چووە جەستەی نێچیرەکەوە ٥ (نَشِبَ العظم في الحلق) ئێسقان لەقورگ گیرا.

**نَشِبَ فلان فيما يكرهه**: فلانکەس توشی ئەوە بوو کەپێی ناخۆشە.

**نَشِبَ الشرُّ أو الحرب بين البلدين**: شەرو ئاژاوە لەنێوان ئەو دوو وڵاتەدا بەرپا بوو.

**نشب الأمر فلاناً**: کارەکە یەخەی فلانی گرت.

**أنشب الصائدُ**: داوی نێچیرەوانەکە لەنێچیرەکەوە هاڵا.

**أنشبت الريحُ**: رەشەبایەکە بەتوندی هەڵی کردو زیخو گڵو خۆڵی رادا.

**أنشَبَ الشَّيْئَ في غيره**: شتەکەی

لەشتێکی تر گیر کرد ٥ دەگوترێ: (أَنْشَبَ فيه مَخالِبَه) چنگی لێ گیرکرد، چنگی تێنا.

**ناشَبَهُ الحربَ:** شەڕی لەگەڵ هەڵگیرساند.

**نَشَّبَ الشَّيْءَ في غيرِه:** بەمانا (أنشبَهُ) دێ.

**نَشَّبَ الثوبَ:** قوماشەکەی بەوێنەکردن تێیدا ڕازاندەوە.

**إِنْتَشَبَ القوم:** خەڵکەکە یەکیان گرتو هەندێکیان بە هەندێکیانەوە گیرۆدە بوون وەگری یەکتری بوون.

**تَنَشَّبَ في الشَّيْءِ:** بەمانا (نَشِبَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تَنَشَّبَ في قلبي حُبُّها) خۆشەویستی ئەو چووە دڵمەوە.

**المَنْشَبَةُ:** ماڵو سامان، مەنقولەو غەیرە مەنقولە.

**النّاشِبُ:** تیرهاوێژ.

**النَّشَبُ:** ماڵو سامان ٥ زەوی و زار ٥ خانو و بەرە.

**النُّشَبَةُ:** دەگوترێ: (رجل نُشَبَةٌ) پیاوێکە کەدەستی دایە کارێك وازی لێ ناهێنێ تا تەواوی نەکا.

**النُّشابُ:** تیر، سەرە تیر ٥ (ك: نشاشیب) دەگوترێ: (ترامَوا بالنشاشیب) یەکتریان تیرباران کرد.

**النُّشّابُ:** شتێك کە زۆر بەناو شتی تردا ڕۆبچێ ٥ تیر دروستکەر ئەو کەسەی تیر دروست بکا ٥ (ك: نَشّابَةٌ).

**نَشَجَ الباكي نَشْجاً ونشيجاً:** مرۆڤە گریاوەکە گریانی لەسنگی دا دەکوڵێو گریانەکەی دەرنەبڕی.

**نَشَجَ الحِمارُ:** گوێدرێژەکە زەڕینەکەی لەقوڕگی خۆی دا خواردەوە.

**نَشَجَ الضفدع:** بۆقەکە قرپاندی ٥ (نَشَجَ القِدْرُ) مەنجەڵەکە کەوتە گیزە گیز.

**نَشَجَ نَشْجاً ونشوجاً:** ئاو و شتی وای خواردەوە بەڵام تێراو نەبوو.

**نَشَجَ السقاءُ والجِلدُ ونحوهما نَشْجاً:** پێستەکە یان کوندەکە ئاوی دەڵاند، ئاوی لێ چوو.

**نَشَجَ الدّابّة:** ئەوەندەی ئاودا بە وڵاخەکە کە گڕی تینوایەتی دابمرکێنێو بەس بەتەواوی تێر ئاوی نەکرد.

**إِنْتَشَجَ:** بەمانا (نَشَجَ) دێ.

**النَّشّاجُ:** صیغەی موبالەغەیە و لەمادەی (نَشَجَ) دەرهێنراوە ٥ دەگوترێ: (سَقاء نَشّاجٌ) کوندەیەکە زۆر ئاو دەدەڵێنێ.

**النَّشوج:** ئاوی کەم.

**نَشَدَ فلان نَشْداً ونِشداناً:** فلانکەس یادی کەوتەوە، هاتەوە بیری.

**نَشَدَ الضالَّةَ:** هەوڵی دۆزینەوەی گومبووەکەی دا.

نَشَدَ فلاناً: هەوڵی دیتنی فلانی داو چو بۆلای.
نَـشَدَ فلانـاً بكـذا: فیساره شتی بیری فلانكـەس هێنایـەوە ٥ دەگـوترێ: (نشدتك الرحم) داوات لێ دەكەم بیری خزمایەتی نێوانمان بكەیەوەو ڕێزی لێ بگـری ٥ (نَـشَدْتك الله) خوداوەنـدت بیردێنمەوە، خودا دەكەم بەگژتا.
اَنْـشَدَ فلانـاً: وەلامـی فلانـی دایـەوە ٥ دەگوترێ: (نَشَدْته فأنْـشَدَني (یـان) فَأنْشَدَ لي).
اَنْشَدَ الشِّعْرَ: بەدەنگی بەرز شیعرەكەی خوێندەوە.
ناشَدَ فلاناً الأمْـرَ وفیـه مناشدة: داوای كارەكەی لە فلانكەس كرد.
ناشَـدَ فلانـاً الله: خـودای كـرد بەگـژیاو وتی بۆخـاتری خـودا ئـەوەم بـدەرێ یان سوێندی دا بەخودا كەئەوەی بۆ بكا.
تناشـدوا الأشـعار: خەڵكەكـە شـیعریان بۆیـــەكتری بـــەدەنگی بـــەرز خوێندەوە.
تَنَـشَّدَ الأخبـار: هـەوڵی بەدەستهێنانی هەواڵـــەكانی دا بۆئـــەوەی پـــێش كەسانی دیكە پێیان بزانێ.
إسْتَنْشَدَ فلاناً شعراً: داوای لەفلانكـەس كرد شیعرێكی بۆ بڵێ.
إسْتَنْــشَدَ فلانـــاً الـــضَّالَّة: داوای لـــە فلانكەس كـرد بـانگی بـۆ هەڵدا بـۆ دۆزینەوەی گومبوەكەی.
الأنــشودة: نەشـید شـیعرێك بكرێتـە نەشـــیدی نیـــشتمانی وەكـــوو شیعرەكەی دڵدار: (ئەی ڕەقیب هەر ماوە قەومی كورد زووبان......).
المُنْشِدُ: كەسێك بـەدەنگی بـەرز شیعر بخوێنێتەوە.
النَّشَّادُ: كەسێك پیشەی بـانگ هەڵدان بێ بۆ شتی گومبوو.
النَّــشیدُ: دەنــگو صــەدا ٥ دەنــگ بەرزكردنــــەوە بەلەحنــــەوە ٥ شیعرێك بكرێتە نەشیدی نیشتمانی ٥ پارچـە شـیعرێك یـان پارچـە زەحەلێك بەحەماسەتەوە كۆمەڵێك بـەدەنگی بـەرز بیخوێننـەوە ٥ (ك: أناشید).
النشیدة: بەمانا (النَّشیدُ) دێ.
نَشَزَت الأرض نشوزاً: زەوییەكە بەهاری لێ هاتو گیاو گژی ڕواند.
نَشَرَ الشجرُ: درەختەكە گەڵای كرد.
نَشَرَ الشَّيْءَ نَشْراً: شتەكەی بلاو كردەوە.
نَـشَرَ الراعـي غَنَمَـهُ في المرعـى: شوانەكە مـەڕەكانی بـەناو لەوەڕگاكـەدا بـلاو كردنەوە.
نَشَرَ الكتابَ أو الثوبَ أو نحوهما: كتێبەكە یـــان قوماشـــەكەی بـــلاو كـــردەوە.

نَشَرَ الخَبَرَ أو المقال: هەواڵەكە یان مەقالەكەی پەخش كرد.

نَشَرَ الكتابَ أو الصحیفة: كتێبەكە یان ڕۆژنامەكەی بەچاپ گەیاندو پەخشی كرد.

نَشَرَ الخَشَبَةَ: دارەكەی ڕاهێنا، بڕیەوە تاشی.

نَشَرَ اللهُ الموتى نَشْراً ونشوراً: خودا مردووەكانی زیندوو كردنەوە.

نَشَرَ الشَّیْئُ نَشْراً: شتەكە بڵاو بۆوە.

نَشَّرَ الثوبَ أو الكتابَ: قوماشەكە یان كتێبەكەی كردەوە، لێكی كردەوە.

أَنْشَرَ اللهُ الموتى: خودا مردووەكانی زیندو كردنەوە.

أَنْشَرَ الأرض: زەوییەكەی بەئاو زیندو كردەوە.

أَنْشَرَ الریاحَ: بایەكەی هەڵكرد.

إِنْتَشَرَ الشَّیْئُ: شتەكە كرایەوە، بڵاو بۆوە.

إِنْتَشَرَ الخبرُ: هەواڵەكە بڵاو بۆوە.

إِنْتَشَرَ الشَّیْئُ: شتەكە پەرتەوازە بوو، بڵاو بۆوە ٥ دەگوترێ: (إِنْتَشَرَ الناس في الأسواق).

إِنْتَشَرَ العَصَبُ: ڕەگەكە هاوسا ٥ ئەستور بوو.

تناشروا الشَّیْئَ: هاریكاری یەكتریان كرد بۆ بڵاو بوونەوەی شتەكە.

تَنَشَّرَ الشَّیْئُ: شتەكە كرایەوە، پان بۆوە ٥ پەرتەوازە بوو.

إِسْتَنْشَرَ الشَّیْئُ: داوای كرد شتەكە بڵاو بكرێتەوە.

التناشیرُ: نووسینی منداڵ كە سەرەتا فێری نووسین دەبێ ٥ دەگوترێ: (ما أشبه خطه بتناشیر الصبیان).

المِنْشارُ: مشار.

المَنْشَرُ: شوێنی نەشرو بڵاو بوونەوە ٥ بڵاو كردنەوە.

المنشورُ: كارێكی بڵاو كراوە ٥ بەیانێكی بڵاو كراوە بەناو فەرمانگەو خەڵك دا بۆئەوەی زۆر كەس بیزانن.

النَّاشِرُ: ئەو كەسەی پیشەی لەچاپدانو پەخش كردنی كتێب بێ ٥ پیشەی كتێب فرۆشی بكا ٥ جۆرە مارێكە ژەهراوی سەری پان دەكاتەوە وەكوو ئەسكوێ.

النَّاشِرَةُ: دەمارێكی خوێنبەرە لەژێر پێستی دیوی ناوەوەی باسكو قۆڵە ٥ (ك: نواشر).

النُّشارة: پیشەی شەقكردنی دار.

النُّشارَةُ: ئەو وردە دارەی لەكاتی شەقكردنو ڕاهێنانی داردا دەكەوێتە خوار.

النَّشْرُ: بۆنی خۆش ٥ ئەتەوەیەكی پەرتەوازە كە سەرۆكێكیان نەبێ

كۆیان بكاتەوە ٥ دەگوترێ: (جاء القوم نشراً) خەڵكەكە بەپەرتەوازەیی هاتن ٥ چاپكردنی كتێب و ڕۆژنامەو گۆڤارو فرۆشتنیان.

**النَشْرَةُ:** بای نەسیم ٥ بەیانێك دەنووسرێ و پەخش دەكرێ بۆئەوەی بزاندرێ هەڵوێستی لایەنێك یان دەسەڵات لەبارەی ڕوداوێكی تایبەتییەوە چۆنە.

**النُشْرَةُ:** هەندێ دوعاو نوشتەو شتی وان بەكاردەهێندرێن بۆ چارەسەری نەخۆش.

**النَشَّارُ:** كەسێك پیشەی دار بڕینەوە بێ.

**النُشورُ:** بۆ زیندەڕۆیی لەمانای (النَاشِرُ) دێ.

**النُشُورُ:** زیندوو كردنەوەی مردوو، ڕۆژی قیامەت.

**النَشِيُّ:** بلاوكراوە.

**نَشَزَ الشَيْئُ نَشْزاً ونشوزاً:** بەرز بۆوە ٥ دەگوترێ: (نَشَزَ المكانُ) (وَ نَشَزَ العِرْقُ) ٥ شوێنەكە بەرز بوو، دەمارەكە هەڵسا ٥ هەروا دەگوترێ: (نَشَزَت إليّ نَفْسي) دڵم ترساو نارەحەت بوو.

**نَشَزَ فلان:** فلانكەس چووە سەر بەرزاییەكی زەوی.

**نَشَزَ من مكانه وفيه:** لەشوێنی خۆی هەڵساو ڕاساو جوڵا ٥ بەرز بۆوە ٥ دەشگوترێ: (نَشَزَت النغمة عَنْ مثيلاتها) لەحن و گۆرانییەكە لەیاسای خۆی دەرچوو.

**نَشَزت المرأةُ:** نافرەتەكە لەمێردەكەی یاخی بوو، داب و نەریتی ژن و مێردایەتی پەیڕەو نەكرد.

**نَشَزَ الرجلُ:** پیاوەكە پابەندی داب و نەریتی هاوسەرایەتی نەبوو ٥ (فهو ناشِز وهي ناشِزَة) ٥ (ك: نواشِز).

**نَشَزَ بقرنه نَشْزاً:** بەقۆچ هەڵی گرت و بەزەوی دا دا.

**أنْشَزَ الشَيْئَ:** شتەكەی لەشوێنی خۆی بەرز كردەوە.

**أنْشَزَ الله عظام الميت:** خودا ئێسك و پروسكی مردووەكەی لەشوێنی خۆی بەرز كردەوەو پێكیەوە نانەوەو ڕێكی خستنەوە بۆئەوەی سەرلەنوێ بەگۆشت دایان پۆشێ و گیانیان بەبەردا بكاتەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَانظُرْ إِلَى العِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا﴾.

**تَنَشَّزَ لكذا:** خۆی بۆ هەڵدا.

**النَاشِزُ:** دەگوترێ: (فلان ناشز الجبهة) فلانكەس ناوچەوان دەرپەڕیوە ٥ (قلب ناشِز) دڵێكە لەترسان كەوتوەتە پەلەپەل.

**النَّاشِزَةُ**: دەگوترێ: (لحمة ناشِزة) پارچە گۆشتێکە لەجەستە بەرزبۆتەوە هەڵتۆقیوەتەوە.

**النُّشاز**: بەمانا (النَّشْزُ) دێ واتە: شتی ناڕێكو پێك نەگونجاو شتێك لەئاستی شتەکانی پەنا خۆی نەبێ لەیاسای هاو وێنەی خۆی دەرچووبێ.

**هذه النَّغمة نشاز**: ئەم هەوای گۆرانییە لەوانی تر ناچێ.

**النَّشْزُ**: ئەوەی لەزەوی بەرزبێتەوە وەکوو تەپۆلکەو گردۆلکە.

**النَّشَزُ**: بەمانا (النَّشْزُ) دێ.

**نَشَّ الشَّيْءُ نَشّاً ونشيشاً**: شتەکە وشك بۆوە ئاوەکەی نەما ٥ دەگوترێ: (نَشَّ الرطب) خورماکە وشك بۆوە ئاوی تێدا نەما ٥ (وأشتدّ الحرُّ فَنَشَّ الحوضُ) گەرما تاوی سەندو حەوزەکە وشك بوو.

**نَشَّ اللَّحمُ**: گۆشتەکە لەسەر ئاگرەکە چزەی هات.

**نَشّت الجرة الجديدة**: جەرە تازەکە کەئاوی تێکرا کزەکزی لێ هات.

**نَشَّ الشَّيْءَ نَشّاً**: شتەکەی تێکەڵاو کرد.

**نَشَّ الدابةَ**: وڵاخەکەی بەهێواشی لێخوڕی.

**نَشَّ الذّبابَ ونحوه**: مێشەکەی دەرکرد.

**المَنَشُّ**: ئەو گۆماو و زۆنگاوانەی لە قەراخ ڕووبارو دەریا ئاویان تێدا دەمێنێتەوە ٥ دەگوترێ: (كانوا في مَنَشّ الساحِل).

**المِنَشَّة**: مێش کوژ ٥ مێش دەرکەر گورزێکی سەر پڕژاوییە مێشی پێ دەرەتێندرێ.

**المنشوش**: دەگوترێ: (دهن منشوش) ڕۆنێکە بۆنی خۆشی تێکەڵ کراوە.

**النَّشاشُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَشَّ) دێ ٥ دەشگوترێ: (سبخة نشَّاشَة) زەوییەکە گڵەکەی وشك نابێتەوە و لەوەڕیشی لێ ناڕوێ.

**النَّشُّ**: نیوەشت ٥ هەرشتێك بێ ٥ دەگوترێ: (نَشُّ أوقية) نیوەی حوقەیەك ٥ سەنگێکی کێشانەیە کێشەکەی کێشی بیست دیرهەمە.

**النَّشيشُ**: دەنگی ئاو و شتی تر کە گەییشتە ئاستی کوڵین.

**النَّشيشَةُ**: زەوییەك وشك نەبێتەوە و گیای لێ نەڕوێ.

**نَشَصَ نشوصاً**: بەرز بۆوە ٥ هەڵتۆقی.

**نَشَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دەرهێنا ٥ لێی کردەوە ٥ دەگوترێ: (أقام القوم ما يَنشِصون وتداً) خێڵەکە لەو شوێنە دایانکوتاو نیازی مانەوەیان هەیە سنگی داکوتراوی ڕەشماڵیان هەڵناکەنن.

نَشَصَ فلاناً بالرمح: بەرمب زەبری لەفلان دا.

أَنْشَصَهُ: دەری هێنا ٥ دەگوترێ: (أَنْشَصَ فلاناً من بيته) فلانكەسی لەماڵی خۆی هێنایە دەر ٥ (أَنْشَصَ الجَدْبُ الناس عَنْ مواضعهم) گرانیو قاتو قڕی خەڵكەكەی ناچار كرد زێدی خۆیان جێ بێڵن.

إِنْتَشَصَ الشَّيْءَ: شتەكەی هەڵكەند.

إِنْتَشَصَ الشجرةَ: درەختەكەی هەڵكەند.

المِنْشاصُ: ئافرەتێك لەمێردەكەی زیز بووبێو لەگەڵی نەخەوێ.

النَّشاصُ: هەوری پڕو چین لەسەر چین.

النُّشُوصُ من الرماح: ڕمبی بەرز كراوەو ئامادە بۆ شەڕ.

نَشِطَ من المكان نَشْطاً: لەشوێنەكە چووە دەر.

نَشَطَ المسيلُ: لافاوەكە لە ڕێڕەوی خۆی لای داو كەوتە قۆرتو پێچ كردن.

نَشَطَت بە الهموم: خەمو خەفەت سەریان لێ تێك داوە.

نَشَطَ الحَبْلَ: حەبلەكەی واگرێ داوە بەئاسانی بكرێتەوە.

نَشَطَ الشَّيْءَ: شتەكەی دەرهێناو ڕایتەكاند.

نَشِطَ الدَّلْوَ: دۆڵچەكەی دەرهێناو تەكاندی.

نَشَطَ فلاناً: زەبری لەفلانكەس دا.

نَشَطَتْهُ الحيَّةُ: مار گەستی، پێوەی دا.

نَشِطَ إليه وله نشاطاً: بەچوستو چالاكی دەستی دایە.

نَشِطَ في العمل ونحوه: ئیشەكەی پێ خۆش بوو بەدڵسۆزی تاوی دایە.

أَنْشَطَ فلاناً: فلانكەسی چوستو چالاك كرد.

أَنْشَطَ العُقدةَ: گرێیەكەی كردەوە، شلی كردەوە.

إِنْتَشَطَ الشَّيْءَ: شتەكەی ڕاتەكاندو دەری هێنا.

إِنْتَشَطَ النَشيطةَ: دەسكەوتی پێش جەنگی گرتو ڕایماڵی.

تَنَشَّطَ: نیشاتی پەیدا كرد.

تَنَشَّطَ للعمل: خۆی بۆ كارەكە حازر كردو دەستی پێ كرد.

تَنَشَّطَ الطريقَ: بەچوستو چالاكی ڕێگاكەی بڕی.

إِسْتَنْشَطَ الجِلدُ: پێستەكە وێكهاتەوەو كۆبۆوە.

المَنْشَطُ: شتێك بەتامەزرۆوە بۆی بچێو كردنەكەی كاریگەر بێ.

المِنْشَطُ: كەسێك نیشاتی زۆر بێ.

النَّشاطُ: كاركردنی دڵسۆزانە لەبوارێك لەبوارەكانی ئیش دا ٥ دەگوترێ: (لفلان نِشاط زراعي أو تجاري).

الأنشوطة: گرێیەکە بەئاسانی بکرێتەوە.

النّاشِط: ئەو کەسەی حەبل شی دەکاتەوە بۆئەوەی سەر لەنوێ بیکاتەوە بەحەبل.

النَّشْطُ: گەستنی خێرا، داخکردنی خێرا بەم جۆرە ئاسنە گەرمەکە بەخێرایی بگەیەنیە گۆشتەکەو لایبەی نەهێڵێ زۆری داخ بکا.

النَّشْطَةُ: دەگوترێ: (بئر نشوط) بیرێکە بەناخۆشی دۆڵچەکەی لێ دێتە دەر.

النَّشِيطة: ئەو غەنیمەو دەستکەوتەیە کە جەنگاوەرەکان پێش ئەوەی بگەنە گۆڕەپانی جەنگ دەستیان دەکەوێ.

نَشَغَ نَشْغاً: پرخەیەکی توندی کرد.

نَشَغَتِ الأرضُ: زەوییەکە ئاوێکی تام ناخۆشی دەردا.

نَشَغَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەزەحتو ڕاتەکاندن دەرهێنا.

نَشَغَ المريضَ الدواءَ نَشْغاً: دەرمانەکەی دەرخواردی نەخۆشەکە دا.

نَشَغَ فلاناً الكلامَ: قسەی فێری فلان کرد پێی گوت ئاواو ئاوا بڵێ.

نَشَغَ فلاناً بشربة: فریا فلانکەس کەوت بەوەقومی ئاوی دایەو ڕزگاری کرد لەخنکان.

إنْتَشَغَ: بۆنی کرد.

المِشْنَغُ: پاکەتو کیفی ئەو بۆنو بەرامەی هەڵدەمژرێ.

النُّشاعة: ئەو شتەی بەدەست هەڵدەکەندرێو فڕێ دەدرێ.

النَّشَغُ: ئەو ئاوەی تامی ناخۆشو تفتە.

النَّشوغُ: ئەو دەرمانو شتە بۆندارەی دەکرێتە ناو کونی لوتەوە ٥ دەرمانێك دەکرێتە دەمی نەخۆشەوە.

نَشَغَ الماءُ نَشْغاً: ئاوەکە ڕەوان بوو.

نَشَغَ فلان: فلانکەس لرخەو پرخەی کرد، خەریك بوو لەسەر خۆ بچێ ٥ هەناسەی قوڵ و تەنگی هەڵکێشا.

نَشَغَ بالشيء: قورگی بەشتەکە گیرا.

نَشَغَ الطريقَ بالقوم: ڕێگاکە بەقەرەباڵغی خەڵکەکە تەنگ بوو.

نَشَغَ الماءَ: ئاوی خواردەوە.

أَنْشَغَ فلان: فلانکەس دورکەوتەوە، کەنارگیر کەوت.

أَنْشَغَ الصَّبِيَّ الدواءَ: دەرمانەکەی دەرخواردی منداڵەکە دا ٥ دەشگوترێ: (أَنْشَغَهُ الكلامَ) قسەی فێر کرد، دەرزی دا دا چۆن قسەکانی بکا.

إنْتَشَغَ الدواءَ: قوم قوم دەرمانەکەی خواردەوە.

إِنْتَشَغَ الكَلامَ: قسەی فێر کرد، پێی گوت ئاوا بڵێ‌و ئاوا وەڵام بدەرەوە.
تَشَنَّغَ فلان: فلانکەس لرخەو پرخەی بەهێزی کرد ٥ خەریك بوو گیانی دەرچێ.
المِنْشَفَةُ: گوڵاو پرژێن شتێك بۆنی خۆشی پێ بڵاو بکرێتەوە.
النَّاشِفَةُ: رێڕەوی ئاو بۆناو شیو و دۆڵ.
النُّشْفَةُ: هەناسە سواریی ٥ هەناسە برکێ ٥ تێکچوون‌و لنگەفرتێ‌و شڵە ژانێکە لەکاتی گیانەڵاو دا توشی ئادەمیزاد دەبێ.
نَشَفَ الشَّیْءُ نَشْفاً: شتەکە وشك بوو ٥ دەگوترێ: (نَشَفَ الثوبُ و نَشَفَتِ الأرض و نَشَفَ الماءُ).
نَشَفَ الشَّیْءَ: شتەکەی وشك کردەوە ٥ دەگوترێ: (نَشَفَ الثوبُ العرقَ) قوماشەکە ئارەقەکەی وشك کردەوە.
نَشِفَ الشَّیْءُ نَشْفاً ونَشَفاً: شتەکە وشك بۆوە.
نَشِفَتِ الأرض: زەوییەکە وشك بۆوە.
نَشِفَتِ الأرضُ الماءَ: زەوییەکە ئاوەکەی هەڵمژی.
أَنْشَفَتِ الدابة: ئاژەڵەکە (وڵاخەکە) لەدوای بێچوی مێینە بێچوی نێرینەی بوو.
أَنْشَفَ الشَّیْءَ: شتەکەی وشك کردەوە.
أَنْشَفَ فلاناً: سەر توێژی شیری دەرخوادی فلانکەس دا.
نَشَّفَتِ الحلوب: حەیوانە شیردەرەکە جارێك گوانی پڕبوون لەشیرو جارێکی تر هیچیان تێدا نەبوو.
نَشَّفَ اللبنُ: شیرەکە سەرتوێژی پەیدا کرد.
نَشَّفَ الشَّیْءَ: شتەکەی وشك کردەوە.
نَشَّفَ الماءَ: بەپەڕۆو ئیسفنج‌و شتی وا ئاوەکەی وشك کردەوە.
إِنْتَشَفَ فلان: فلانکەس سەر توێژی شیری خواردەوە.
إِنْتَشَفَ فلان الماءَ ونحوه: فلانکەس ئاوەکەی وشك کردەوە بەپەڕۆو ئیسفنج‌و شتی وا.
إِنْتَشَفَ النشافة: سەرتوێژی شیرەکەی گرت.
أُنْتُشِفَ لونُهُ: رەنگی گۆڕا.
تَنَشَّفَ الرجلُ: پیاوەکە بە خاولی‌و شتی وا ئاوی لەجەستەی سڕی، خۆی وشك کردەوە.
تَنَشَّفَ الشَّیْءَ: شتەکەی وشك کردەوە.
المِنْشاف: حەیوانی شیردەر کەجارێك گوانی پڕبن لەشیرو جاری وایش هەبێ هیچیان تێدا نەبێ.
المِنْشَفَةُ: خاولی‌و قوماش‌و شتی وا کەئاوی پێ وشك بکرێتەوە ٥

دەسەسڕو شتی وا کەناوی سەر
دەم و چاو و دەست و مەچەکی پێ
بسڕدرێتەوە ○ (ك: مناشف).

**النُّشَافَةُ:** ئەو توێژو کەفو شتەی
دەکەوێتە سەر مەنجەڵە شیر ○ ئەو
ئاو و عارەق و چەورییەی بە پەڕۆو
شتی وا دەسڕدرێتەوە.

**النَّشَّاف:** کاغەزی شاش کە
نەپەستێورابێ و صەقل نەکرابێ و
مەرەکەب زۆر هەڵمژێ و وشکی
بکاتەوە.

**النَّشَّافَةُ:** خاولی و دەستە سڕ.

**النَّشَفُ:** بەردی گەرماو (بەردێکی
ڕەشی کونکون و گرن گرنە بەرەپێی
پێ دەشۆرێ و پێی پاك دەکرێتەوە).

**النُّشْفَةُ:** پارچە پەڕۆیەکە شتی تەڕبوی
پێ دەسڕێ و پێی وشك دەکرێتەوەو
هەموو جارێ پەڕۆ تەڕەکە لەناو
قاپێك دا دەگوشی و ئاوەکەی لێ
دەچۆڕێنیەوە.

**النَّشِفَةُ (أرض نَشِفَة):** زەوییەکە ئاو زۆر
هەڵدەمژێ.

**النُّشْفَةُ:** شتی کەم کەلەبنکی قاپ و
شتی وادا دەمێنێتەوە ○ ئەو توێژە
خواردنەی بەکەوچك و کەوگیر
بەگەرمی لەمەنجەڵ دەردێنرێ و
بۆ تاقیکردنەوەو تام کردن دەخورێ
○ توێژی سەر شیرو ماست.

**نَشِقَ في الحِبالة نَشَقاً:** کەوتە ناو داوەکە.

**نَشِقَ فلان في حبالة فلان:** فلانکەس کەوتە
داوی فلانکەسەوە.

**نَشِقَ الرائحة:** عەترەکەی بۆنکرد.

**نَشِقَ النَّشوقَ:** دەرمانەکەی هەڵمژی بۆ
کونەلوتی.

**أنشَقَ الصائدُ:** نێچیرەوانەکە داوەکەی
بە نێچیرەکەیەوە نووسا.

**أنشَقَ الصَّيْدَ:** داوەکەی بە نێچیرەکەوە
کرد پێوەی هەڵواسی.

**أنشَقَ فلاناً النُّشُوقَ:** دەرمانەکەی بە
فلانکەس هەڵمژی.

**إنتَشَقَ الماءَ وغيرَه:** ئاوەکەی بەلوتی
هەڵمژی ○ یان ئاوی لە لوتی ڕادا.

**تَنَشَّقَ الماءَ وغيرَه:** ئاوەکەی بەلوتی
هەڵمژی.

**تَنَشَّقَ الرائحةَ:** عەترەکەی بۆن کرد،
بۆنەکەی هەڵمژی.

**إستَنْشَقَ:** بەمانا (تَنَشَّقَ) دێ.

**المَنْشَقُ:** لوت ○ ئەندامی بۆنکردن و شت
هەڵمژین.

**المَنْشَقَة:** ئەو شتەی دەرمانی لوتی
تێدەکرێ.

**النَّشِقُ:** دەگوترێ: (رجل نَشِقٌ) پیاوێکە
گیرۆدە بووە، چووەتە ناو کارێکەوە
لێی ڕزگار نابێ.

**النُّشْقَةُ:** قلێتەو مل بێن کەدەکرێتە
ملی ئاژەڵ و شتی واوە.

**النَّشُوقُ**: دەرمانی لوت، هەرشتێك بەلوت هەڵمژرێ ○ بۆن بكرێ.

**النَّشاقى من الصيد**: نێچیرێكە قولاپی ڕاوكەرەكەی چوبێتە قورگیەوە.

**نَشَلَ الحيوانُ نشولاً**: حەیوانەكە لەربوو دالكۆشت بوو (فهو ناشل وهي ناشلة) ○ دەگوترێ: (فخِذ ناشلة) ڕانێكی لەڕو كەم گۆشتە.

**نَشَلَ الشَّيْءَ نَشْلاً**: بەپەلەو خێرا شتەكەی دارنی، لێی كردەوە، لێی دەرهێنا ○ دەگوترێ: (و نَشَلَ الفريق من الماء).

**نَشَلَت الحيّة فلاناً**: مارەكە فلانكەسی گەست، پێوەی دا.

**أنشَلَ الشَّيْءَ**: بەمانا (نَشَلَه) دێ.

**نَشَّلَ الأضياف**: بەركولێكی بۆ میوانەكانی دانا.

**المِنْشالُ**: پارچە مەعدەنێكە لای سەرەوەی قولاپێكی پێوەیە پارچە گۆشتی پێ لەمەنجەڵ و شتی وا دەردەهێندرێ ○ (ك: مناشيل).

**النَّشّالُ**: كەسێك زۆر شت دەرێنێ، خێرا خێرا بە كەوگیرو شتی وا گۆشت لەمەنجەڵو شتی وا دەربێنێ ○ دزی گیرفان بڕو دەست سوك ○ دزی چوستو چالاك كەبەخێرایی شت بدزێو هەڵبێ.

**النَّشِيلُ**: شتی دەرهێندراو ○ شتی فرێندراو و دزراو.

**نَشِمَ الشَّيْءُ نَشَماً**: شتەكە بۆنی گۆڕا (فهو نَشِمٌ) ○ دەگوترێ: (يده نَشِمة) دەستی بۆنێكی ناخۆشی گرتووە، بۆنێكی ناخۆشی لەدەست دێ.

**نَشِمَ الثورُ**: گایەكە ڕەنگی بەڵەك بوو، پەڵە پەڵەی سپی‌و پەڵە پەڵەی ڕەش بوو ○ (فهو نَشِمٌ وهي نَشِمة).

**نَشَّمَ الطعامُ**: خواردنەكە گۆڕاوەو بۆنێكی ناخۆشی لێ دێ.

**نَشَّمَت الأرضُ**: زەوییەكە فش بوو، بەرز بۆوە.

**نَشَّمَ في الأمر**: دەستی بەكارەكە كرد ○ دەگوترێ: (نَشَّمَ في الشرّ).

**تَنَشَّمَ في الأمر**: بەمانا (نَشَّمَ) دێ ○ دەگوترێ: (تَنَشَّمَ منه علماً) زانیاری لێ وەرگرت ○ لەو فێری زانست بوو ○ (فلان يَتَنَشَّمَ العِلمَ) فلانكەس بەشێوەیەكی لەسەرە خۆیی خەریكی خوێندنو بەدەستهێنانی زانستە.

**المَنْشَمُ**: مادەیەكی بۆنخۆشە بەزەحمەت ورد دەكرێ ○ لەپەندی پێشینان دا دەڵێ:(دقّوا بينهم عِطر مَنْشِمٍ) واتە: شەڕو هەرا لەنێوانیان دا گەرم بوو.

**النَّشَمُ**: درەختێكە لە پێری (ألزيزفونية)

به كاتی خۆی تیریان لێ دەتاشی، بەرێكی خڕی وەكوو پرتەقاڵی هەیە.

نَشنَشَتِ القِدر: مەنجەڵەكە دەنگی كوڵینی لێ هات.

نَشْنَشَ فلان: فلانكەس خێرا دەستی بەكارەكەی كردو خەریكی ئەنجامدانیەتی.

نَشْنَشَ الطائر: باڵندەكە پەڕی لەخۆی دەركێشاو فڕێی دا.

نَشْنَشَ الشَّيْءَ: شتەكەی پاڵ پێوەناو ڕاپێچەكاند.

نَشْنَشَ الدابة: وڵاخەكەی بەخێرایی لێ خوڕی و دەنگی دا.

نَشْنَشَ الوِعاءَ: زەرفەكەی هەڵڕشت و ئەوەی تێیدا بوو تەكاندی و بڵاوی كردەوە.

نَشْنَشَ الجِلْدَ: پێستەكەی گرو ٥ گوشتییەكەی كەوڵ كرد.

تَنَشْنَشَ: بۆ موتاوەعەی (نَشْنَش) دێ.

تَنَشْنَشَ الشَجَرَ: توێكڵی درەختەكەی لێ كردەوە.

النَّشْناشُ: دەگوترێ: (رجل نشناش) پیاوێكی چوست و چالاكە لەسەفەردا.

النَّشْناشَةُ: دەگوترێ: (أرض نشناشة) زەوییەكی شۆرەخاكەو هیچ

ناڕوێنێ، هیچی لێ ناڕوێ.

النَّشْنَشُ: دەگوترێ: (غلام نشنش) كوڕێكە گورج و گۆڵە لەخزمەتكردن و ئیش دا (نَشْنَشِيُّ الذراع) دەست گەرمو دەست ڕەنگینە.

النَّشْنَشَةُ: دەنگی لێك خشانی زرێ و كاغەزو قوماشی تازەو شتی وا.

نَشِيَ نَشْواً: زوو سەرخۆش بوو هەر كەنارەقەكەی خواردەوە خێرا سەرخۆش بوو ٥ دەگوترێ: (نَشِيَ من الشراب).

نَشِيَ بالشيئ: ئاشقی شتەكە بوو بەلایەوە خۆش بوو ٥ جار دواجار دووبارەی كردەوە.

نَشِيَ الريحَ نَشْاً ونشوةً: بۆنی هەوایەكەی كرد، بە لوت هەواكەی هەڵمژی ٥ دەگوترێ: (نَشَيْتُ منه رائحة طيّبة) بۆنێكی خۆشم لێ هەڵمژی.

نَشِيَ الخَبَرَ: چووە بنج و بناوانی هەواڵەكەو ڕووداوەكەی ڕوون كردەوە.

أنْشَى الشَّيْءَ: خۆشی و لەزەتی شتەكەی هەست پێ كرد.

إنْتَشَى فلان: فلانكەس سەرخۆشی لێ دیاری دا.

إنْتَشى الريحَ: بەلوت هەواكەی هەڵمژی.

تَنَشَّى: بەمانا (إنْتَشى) دێ.
إسْتَنْشى: بەمانا (إنْتَشى) دێ ٥ دەشگوترێ: (إسْتَنْشى الخَبَرَ) لەهەواڵەکەی کۆڵیەوە.
النَّشا: هیدرات کاربۆنە؛ هاڕدراوێکی سپییە ٥ شنەبای بۆنخۆش ٥ یان بۆنو بەرام بەگشتی.
النَّشاءُ: بەمانا (النَّشا) دێ.
النَّشاةُ: درەختی وشك ٥ بۆنو بەرام.
النَّشْوانُ: سەرخۆشی ٥ سەرەتای سەرخۆشی بوونی ٥ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (نَشْوى) ٥ هەروا بەکەسێك دەگوترێ کەدەست پێشخەری هەیە بۆ وەرگرتنی هەواڵ.
النَّشْوَةُ: هەواڵ لەسەرەتای پەیدابوونی دا.
النَّشَوِيُّ: هەرشتێك نیسبەت بدرێ بۆلای (النّشا).
نَصَبَ الحادي: گۆرانی بێژو حودیە خوێنەکە بەستەیەکی سوکی چڕاند، بەدەنگێکی نزمو لەسەرەخۆ گۆرانی گوت ٥ فرتو فێڵی کرد.
نَصَبَ عليه: فرتو فێڵی لێ کرد.
نَصَبَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەرز کردەوە ٥ دەگوترێ: (نَصَبَ العَلَمَ، نَصَبَ البابَ) ٥ دەشگوترێ: (نَصَبَ لە العداء) دوژمنایەتی بۆ نایەوە ٥ (نَصَبَ لە حرباً) شەڕی هاویشتی شەڕی پێ فرۆشت ٥ (نصب الأميرُ فلاناً) پاشا پلەو پایەی دا بەفلانکەس ٥ (نَصَبَ الكلمة) بزوێنی فەتحەی دا بە وشەکە ٥ (نَصَبَ الشَّيْءُ أو الأمر فلاناً) نیشەکە فلانکەسی ماندو کرد ٥ دەگوترێ: (نَصَبَه المرضُ ونَصَبَه الهَمُّ).
نَصِبَ نَصَباً: ماندوبوو ٥ هەوڵی دا، کۆششی کرد.
نَصِبَ ذو القرن: شاخدارەکە شاخەکانی ڕاست هەڵچون ٥ (فهو أنصب وهي نصباء) ٥ دەشگوترێ: (ناقة نصباء) حوشترێکە سنگی بەرزە ٥ هەروا دەگوترێ: (أنصب الحديث) فەرموودەکەی بەرزکردەوە بۆسەر خاوەنەکەی.
ناصَبَهُ العداوَةَ أو الحربَ: دوژمنایەتی بۆ ئاشکرا کرد، بانگی شەڕی لەگەڵ دا.
نَصَّبَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەرز کردەوە هەڵیساندەوە.
نَصَّبَ الأميرُ فلاناً: پاشا پلەو پایەی ئیداری دا بەفلان.
إنْتَصَبَ: بۆ موتاوەعەی (نَصَبَ) دێ ٥ دەگوترێ: (نَصَبَهُ فانتصب).
إنْتَصَبَ للحكم: بۆ فەرمانڕەوایی خۆی ئامادە کرد.

**تناصبوا الشَّيْءَ:** شتەکەیان بەش کرد.

**تَنَصَّبَ:** بۆ موتاوەعەی (نَصَبَ) دێ ٥ دەگوترێ: (نَصَبَهُ فَتَنَصَّبَ) ٥ هەروا دەگوترێ: (تَنَصَّبَ الطائِرُ) بالندەکە بەرز بۆوە.

**تَنَصَّبَ الثَّغرُ:** ددانەکان ڕێك و پێك بوون (پوکەکە ددانەکانی ڕێك بوون).

**تَنَصَّبَ لفلان:** دوژمنایەتی فلانکەسی کرد.

**الأنصوبة:** نیشانەیەکە لەسەر ڕێگا دادەنرێ بۆ شارەزایی کردنی خەلك ٥ (ك: أناصیب).

**المَنصِبُ:** پلەو پایەی کارگێڕی یان زانستی یان ئایینی یان ڕامیاری ٥ یان کۆمەلایەتی ٥ ئەصل و بنەما ٥ شکۆمەندی ڕێزداری ٥ دەگوترێ: (لفلان منصب) ٥ فلانکەس پلەو پایەی ڕێزداریی هەس.

**المِنصَبُ:** سەرئاگرە، یان هەرشتێك بخرێتە نێوان ئاگرو بنکی مەنجەل و تاوە ٥ (ك: مناصِب).

**المَنصَبَةُ:** هەول و تەقەلاو ماندوبوون ٥ دەگوترێ: (عیش ذو منصبة).

**المُنَصَّبُ:** دەگوترێ: (ثغرٌ مُنَصَّبٌ) پوکێکە ددانەکانی تێیدا جوان ڕەوان.

**المنصوبُ:** لەبواری زانیاری نەحودا بەئیسمێك دەگوترێ بەکاریگەری وشەیەکی تر بزوێنی نەصبەی بۆ پەیدا ببێ.

**المنصوبة:** فێل و تەلەکەو داو نانەوە.

**النَّاصِبُ:** دەگوترێ: (هم ناصِبٌ) خەم و خەفەتێکی ماندو و شەکەتکەرە ٥ (عیش ناصِب) ژیانی کولەمەرگی ٥ ژیانی زبر.

**النِّصَابُ:** بنەماو ئەصلی شت ٥ دەگوترێ: (رجع الأمر الی نصابه) ئیشەکە وەکوو خۆی لێ هاتەوە ٥ کارەکە چووە سەر ئەصلی خۆی ٥ دەسکی کێردو چەقۆ ٥ مال و سامانێك بگاتە ئەندازەی ئەوەی زەکاتی لێ بکەوێ ٥ لەبواری ئەنجومەن و لیژنەو شتی وادا ئەو ژمارەیەیە دانیشتنەکە بکاتە کۆبوونەوەو دانیشتنی یاسایی.

**النَّصَّاب:** بۆ موبالەغە و زێدەڕۆیی لەمانای (نَصَبَ) دێ ٥ کەسێك خۆی بەسەر شتێك دا بسەپێنێ و بەبێ ئەوەی داوای لێ بکرێ کاری سەربەخۆ ئەنجام بدا ٥ ئۆین بازو فێلکەرو تەلەکەچی.

**النُّصْبُ:** نیشانەی دانراو لەسەر ڕێگا بۆ شارەزایی کردنی ڕێبواران ٥ ئالای بەرزەوەکراو (بت و صەنەم کە

دانـرابن بـۆ ئـەوەی لـەجیاتی خـودا پەرستـــشیان بـــۆ بکـــرێ) ٥ (ك: أنصاب) ٥ فێڵو تەڵەکەبازی، ئۆین بـازی ٥ بزوێنـی نەصبە بۆ ئیسمو فیعل بـەهۆی کاریگـەریی وشـەیەکی تـرەوە ٥ دەشـکوترێ: (هـذا نـصْبُ عيني) ئەوە لەبەردەمم دایە.

النُّصْبُ: بـەرزکراوە ٥ کێڵو پەیکـەرو میـلو شـتی وا کـە بـۆ یـادەوەری شـتێك دروسـت دەکـرێو ڕوداوێـك یـــادی دانیـــشتوان دەخاتـــەوە ٥ دەشکوترێ: (هذا نُصْبُ عـيني) ئـەوە لەبەر چاوم دایەو دەیبینـم ٥ شەڕو نەگبەتی ٥ بتو صەنەم کەلەجیاتی خودا بەندایەتییان بۆدەکرێ.

النَّصَبُ: شتی بەرزکراوە ٥ چەقێندراو.

النُّصْبَةُ: یەکجار بەرزکردنـەوە ٥ (إسـم المرّة) ٥ جـۆرە بزوێنێکـە دەخرێتـە سەر هەندێ وشە.

النَّصيبُ: بەشو بار لەهەرشتێك دابـێ ٥ حـــەوز ٥ شـــتی بـــەرزکراوەو چەقێندراو ٥ برێ بەرد کەبەدەوری حەوزدا ڕیز دەکرێن وەکوو لێوار ٥ هەرشتێك دابکوترێ، بەرزبکرێتەوە وەکوو نیشانەو عەلامەت بۆ شتێکی تر ٥ (ك: نصائب).

نَصَتَ له نَصْتاً: بێدەنگ بوو گوێی ڕاگرت.

أنْصَتَ: گوێی گرت ٥ بەجوانی گوێی بۆ گێڕانەوەی حەدیسەکە ڕاگرت.

أنْصَتَ فلاناً: فلانکەسی بێدەنگ کرد.

أنـــصَتَ المحـــدِّثُ القـــومَ: حـــەدیس گێڕەوەکـە، قـسەکەرەکە خەڵکەکـەی واڵ کـرد بێـدەنگ بـنو گـوێی بـۆ ڕابگرن.

أنـصَتَ لِلّهـو: حـەزی لەگاڵتـەو گـەپو ڕابواردنە.

إنْتَصَتَ له: بەمانا (نَصَتَ) دێ.

تَنَصَّتَ: گـوێی گـرت، گـوێی خـۆی کلـۆر کـرد بۆئــەوەی شـتەکە ببیــستێ ٥ زۆری هەوڵ دا گوێی لەقسەکە بێ.

إسْتَنْصَتَ: ڕاوەسـتاو گـوێی خـۆی کلـۆر کرد بۆ بیستن.

إسْتَنْصَتَ فلاناً: داوای لەفلانکەس کـرد قسەی بۆ بدزێ.

النُّـصْتَةُ: هـەوالگریی ٥ قـسە دزیـنو چـــونە نـــاو ڕوداوی حەســـاسو کاریگەرەوە.

نَـصَحَ الـشَّيْءُ نـصحاً ونـصوحاً: شـتەکە پاڵفتەو خاوێن بوو ٥ دەگـوترێ: (نَصَحَ المعـدِنُ) مەعدەنەکـە پاڵفتـەو خـاوێن بـوو ٥ (نَصَحَتْ تَوبَتُـهُ) تۆبەکردنەکـەی خـاڵصو ڕاسـتاڵانەبوو ٥ (نَـصَحَ قلبُـهُ) دڵـی بـێ غـەش بـوو هـیچ دیاردەی دو ڕوییو ڕارایی تێدا نیە.

**نَصَحَ الشَّيْءَ:** شتەكەی پاڵفتە كرد ٥ دەگوترێ: (نَصَحَ لفلان المودَّةَ، و نَصَحَ لَه المشورة) بەڕاستی فلانكەسی خۆشویستو خۆشەویستییەكەی لەناخەوە بوو ٥ بەدڵسۆزییەوە بەپیر ڕاوێژكردنەكەیەوە چوو ئامۆژگاری باشی كرد.

**نَصَحَ فلاناً:** فلانكەسی ڕێنمونی كرد بۆ كاری سودبەخشو ڕێگای باشی نیشان دا (فهو ناصح وهي ناصحة).

**نَصَحَ الثوبَ ونحوه نَصْحاً ونِصاحةً:** قوماشەكەی باش دوری، دورینەكەی تەواو كرد.

**نَصَحَ الشَّرابَ نَصْحاً:** لەشەرابەكەی خواردەوە تا تێراو بوو.

**أنْصَحَهُ:** تێراوی كرد.

**ناصَحَ فلاناً:** ئامۆژگاری فلانی كردو ئەویش ئامۆژگاری ئەوی كرد.

**ناصح فلان نَفْسَهُ في التوبة:** فلانكەس لەتۆبەكردنو گەڕانەوەكەی بۆلای خودا دڵسۆزی نواندو ڕاستاڵانە ڕەفتاری كرد.

**إنْتَصَحَ:** ئامۆژگاریكردنەكەی قبوڵ كردو گوێ بیست بوو.

**إنْتَصَحَ فلاناً:** فلانكەسی كرد بە ئامۆژگاریكەری خۆی ٥ دەگوترێ: (إنْتَصِحْني فاني لك ناصح) بمكە بەئامۆژگاریكەریی خۆت من بۆتۆ ئامۆژگاریكەرمو ڕێگای باشت نیشان دەدەم.

**تَنَصَّحَ:** خۆی شوبهاند بە ئامۆژگاریكەرانو لاسایی ئەوانی كردەوە ٥ زۆری ئامۆژگاری كرد.

**تَنَصَّحَ الثوبَ:** دورینی قوماشەكەی تەواو كرد.

**إسْتَنْصَحَهُ:** بەئامۆژگاریكەری لەقەڵەم دا.

**المِنْصَحُ:** دەرزی، هەرشتێك قوماشی پێ بدورێ.

**المِنْصَحَةُ:** بەمانا (المِنْصَحُ) دێ.

**الناصِحُ:** پاڵفتە لەهەرشتێك بێ ٥ دەگوترێ: (سقاني ناصِحَ الشراب) شەرابی پاڵفتەو بێ غەشی دامێ ٥ (ناصَحَ الجيب) دڵ و دەرونی خاوێنە بێ غەشە ٥ هەروا وشەی (الناصِح) بەمانا بەرگدرو دێ.

**النِّصَاحُ:** كندرو دەزو و شتی وا (پەتی شت دروون) ٥ دەگوترێ: (صَلُبَ نصاحُك) دەزوەكەت قایمو پتەوە.

**النَّصَّاحُ:** كەسێك زۆر ئامۆژگاری خەڵك بكا ٥ بەرگدرو.

**النَّصوحُ:** كەسێك زۆر ئامۆژگاری خەڵك بكا ٥ دەشگوترێ: (توبة نصوح) تۆبەی خاڵصو ڕاستاڵ.

النَّصِيحُ: بەمانا (الناصِح) دێ ٥ (ك: نُصَحَاء).

النَّصِيحة: ئامۆژگاری.

نَصَرَهُ على عدوه: یارمەتی دا بۆئەوەی بەسەر دوژمنەکەی دا سەربکەوێ ٥ ڕزگاری کرد لەناخۆشیو چورتم ٥ (فهو ناصِر وهي ناصرة) ٥ (ك: نصار ونصور).

ناصَرَهُ: یارمەتی ئەوی دا، ئەویش یارمەتی ئەمی دا.

نَصَّرَهُ: کردی بەفەلە (بەمەسیحی).

إنْتَصَرَ: ملی بۆ ستەمکارەکە نەدا، سەرپێچی زاڵمەکەی کرد.

إنْتَصَرَ على خصمه: بەسەر ڕکابەرەکەی دا باڵادەست بوو.

إنْتَصَرَ من خصمه: تۆڵەی لەڕکابەرەکەی کردەوە.

تناصَرَ القومُ: خەڵکەکە یارمەتی یەکتریان دا.

تَنَاصَرَت الأخبار: هەواڵەکان یەکتریان پشت ڕاست کردەوە.

تَنَصَّرَ: بوو بەمەسیحی.

إسْتَنْصَرَ بفلان: هاواری بۆ فلانکەس برد.

إسْتَنْصَرَ فلاناً: داوای یارمەتی لەفلانکەس کرد.

إسْتَنْصَرَ فلاناً على فلان: داوای لەفلانکەس کرد یارمەتی بدا بۆئەوەی بەسەر فلانکەس دا سەربکەوێ.

الأنصار: دانیشتوانی شاری مەدینە کە موسوڵمان بوونو یارمەتی پێغەمبەریان دا، پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێ بەخۆی هاوەڵانیەوە لەمەککەوە کۆچی کرد بۆ مەدینە، مەدینەییەکان پێشوازییان لێ کردنو بەماڵو بەگیان یارمەتییان دان.

الأنْصَرُ: خەتەنە نەکراو.

النّاصِرُ: ڕێڕەوی ئاو بۆ ناو شیو ٥ (ك: نواصِرُ) ٥ دەگوترێ: (مدت الوادي النواصِرُ) جۆگەلەی بچوک بچوک ئاوی شیوەکەیان زۆر کردو بووبەلافاو.

النّاصِرَة: شارێکە لەوڵاتی فەڵەستین گوایە حەزرەتی عیسا لەوێ لەدایك بۆوە.

النّاصور: بەمانا (النّاسور) دێ ٥ (ك: نواصِير).

النَّصْرُ: یارمەتیو کۆمەکی ٥ دەشگوترێ: (رجل نصر) پیاوێکی یارمەتیدەرە.

النصراني: فەلەو گاور، مەسیحی ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (نصرانية).

النَّصرانية: مەسیحی، شوێنکەوتوانی حەزرەتی عیسا ٥ درودی خودای لەسەربێ.

**النُّصْرَةُ:** يارمەتی‌و کۆمەك.

**النُّصورُ:** بۆ زێدەڕەوی لەمانای (النّاصِرُ) دێ.

**النَّصيرُ:** بەمانا (النّصور) دێ واتە: زۆر کۆمەکیکارو یارمەتیدەر ٥ (ك: أنصار ونصراء).

**النَّصيرَةُ:** مێینەی (النّصير) ٥ بەخششو دیاریی.

**نَصَّ على الشَّيْئِ نَصّاً:** شتەکەی دیاری کردو ڕونی کردەوەو سنووری بۆ دانا ٥ دەگوترێ: (نصّوا فلاناً سيّداً) فلانکەسیان دیاری کرد بەسەرۆك‌و ڕیش سپی خۆیان.

**نَصَّ الشَّيْئَ:** شتەکەی بەرز کردەوە، دەری خست ٥ دەگوترێ: (نَصَّت الظَّبْيَةُ جيدها) ئاسکەکە گەردنی خۆی بەرزکردەوە، دەری خست ٥ دەشگوترێ: (نَصَّ الحديث) فەرموودەکەی بەرزکردەوەو پاڵی دایە حەدیس گێڕەوەکەی کەلێیەوە ڕیوایەت کردووە.

**نَصَّ المتاعَ:** کاڵاکانی خستنە سەر یەك.

**نَصَّ فلاناً:** فلانکەسی لەسەر کورسی دانیشاند.

**نَصَّ الشَّيْئَ:** شتەکەی جوڵاند، هێنایی‌و بردی ٥ دەگوترێ: (هو يَنُصُّ أنفه غَضَباً) ئەو لەڕقا لوتی خۆی بادەدا.

**نَصَّ الدابةَ:** وڵاخەکەی دەنە دەنەدا بۆئەوەی خێرا بڕوا ٥ هەروا دەگوترێ: (نَصَّ فلاناً) لە فلانەسی کۆڵیەوەو چووە بن کلێشەیەوە هەتا چی لابوو لێی دەرهێنا.

**نَاصَّ غريمه:** لێکۆڵینەوە و چەندو چونی لەگەڵ قەرزدارەکەی کرد.

**نَصَّصَ المتاعَ:** کاڵاکانی خستنە سەریەك.

**إنْتَصَّ الشَّيْئُ:** شتەکە بەرزبۆوەو ڕێك وەستا.

**إنْتَصَّت العروس:** بوکەکە لەسەر کورسی دانیشت.

**تناصَّ القومُ:** خەڵکەکە پاڵەپەستۆیان کرد.

**المِنَصَّةُ:** کورسییەکی بەرزە یان تەختەیەکی بەرزە ئامادە دەکرێ بۆ وتارخوێن بچێتە سەری وتاربدا یان بوك بچێتە سەری خۆی نیشانی ئامادەبوان بدا ٥ وایش دەبێ ئەو کورسی‌و تەختە بەقوماشی جوان‌و ئاوریشم‌و شتی وا دەڕازێندرێتەوە ٥ دەشگوترێ: (وضع فلان على المنصة) فلانکەس ڕانوێندراو حەیایان بردو فەزح بوو.

**المَنْصوصُ عليه:** شتی ڕون‌و ئاشکرا.

**النَّصُّ:** دەق ٥ خودی قسەی دانەر جۆنی لێ بیستراوە بەبێ دەستکاری

کردن ٥ ڕشتەو وشەیەك تەنها یەك مانای هەبێ ٥ یان تەئویل کردن هەڵنەگرێ ٥ بەلای زانایانی ئوصولی فیقهەوە ناوە بۆ دەقەکانی قورئان‌و فەرموودەی پێغەمبەر (د.خ) ٥ هەروا وشەی (النّصّ) بەمانا کۆتاییی‌و ئەو پەڕی شت دێ ٥ دەگوترێ: (بلغ الشَّیْئُ نَصَّهُ) شتەکە گەیشتە کۆتایی ٥ یان گەیشتە ئەستوراییی‌و جەنگەو کوشندەی شتەکە.

**النَّصَّةُ:** کاکۆڵ؛ قژی پێشەسەر کە بۆلای ناوچەوان شۆڕ دەبنەوە.

**النَّصِیصُ:** دەگوترێ: (أمر نصیص) کارێکی گرنگ‌و جدییە.

**نَصَعَ الشَّیْئُ نصوعاً ونصاعَةً:** شتەکە دەرکەوت ڕون بۆوە صاف بوو ٥ دەگوترێ: (نَصَعَ لونُهُ) و (نَصَعَ الأمرُ) (نَصَعَ الحقُّ) حەق‌و ڕاستی دەرکەوت (نَصَعَ فلان) فلانکەس چی لابوو دەرکەوت ٥ (نصع بالحق) دانی بەحەق دا نا.

**أنْصَعَ بالحق:** ددانی بەحەق‌و ڕاستی دا نا.

**أنْصَعَ للشرّ:** بەرەنگاریی شەڕو ئاژاوە بۆوە.

**أنْصَعَ الرجلُ:** پیاوەکە ئەوەی لەدەروونی دا بوو دەری خست ٥ پێستی گرژ بوو تێکچوو.

**ناصَعَهُ الخَبَرَ:** هەواڵەکەی بەڕاستی بۆ گێڕایەوە ٥ هیچ فرت‌و فێڵ‌و درۆو شتی وای تێدا نەکردن.

**النَّاصِعُ:** پاڵفتەو ساغ ٥ دەگوترێ: (أبیض ناصِع) سپی تەواو سپی ٥ (أحمر ناصِع) سوری تەواو سور ٥ (حق ناصِع) حەقی ڕون‌و ئاشکرا ٥ (حسب ناصع) نژادو بنەچەی پاك‌و خاوێن‌و پاڵفتە لەهەموو عەیب‌و لەککەیەك.

**النَّصّاعُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (الناصِع) دا دێ ٥ دەگوترێ: (أحمر نصّاع) ٥ (حمرة نَصّاعة).

**النِّصْعُ:** هەر پێست‌و قوماشێك سپی بێ زۆر سپی بێ.

**النَّصَعُ:** ڕاخەرێك لەپێست دروست کرابێ.

**النَّصیعُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانا (الناصِعُ) دێ ٥ پاڵفتە لەرەنگی خۆی داو تەواو کامڵ لەو ڕەنگەدا (سپی تەواو سوری تۆخ) ٥ صاف‌و ڕون‌و بێ گەرد ٥ دەگوترێ: (شربنا ماءً نصیعاً) ئاوێکی پاکی ڕونی پاڵفتەکراومان خواردەوە.

نَصَفَ الشَّيْئُ نصفاً ونصوفاً: شتەکە بوو بەنیوە ٥ دەگوترێ: (نَصَفَ النهار ونَصَفَ الليلُ) ڕۆژ بوو بەنیوەڕۆ ٥ شەو بوو بەنیوە شەو ٥ دەشگوترێ: (نَصَفَ البُسْرُ والثمرُ) هێشوە خورماکە، میوەکە نیوەگەیی بوو، ئاڵو بوڵەکەی بووبە نیوە.

نَصَفَ الشَّيْئَ نَصْفاً ونصافةً: گەییشتە نیوەی شتەکە.

نَصَفَ الإزارُ ساقَهُ: دەرپێیەکە گەیشتە نیوە گۆزینگی.

نَصَفَ الشيبُ رأسَهُ: نیوەی سەری سپی بوو.

نَصَفَ الكتابَ: کتێبەکەی کرد بە دووبەش.

نَصَفَ القومَ: نیوەی ماڵی لەخەڵکەکە ستاند.

نَصَفَ فلاناً نَصْفاً ونصافاً: خزمەتی فلانکەسی کرد.

أنصَفَ الشَّيْئُ: شتەکە بووبەنیوە.

أنصَفَ فلان: فلانکەس عادڵ بوو.

أنصَفَ الشَّيْئَ: شتەکەی کرد بەنیوە ٥ دەگوترێ: (أنصَفَ الماءُ الإناءَ) ئاوەکە گەیشتە نیوەی قاپەکە.

أنصَفَ فلاناً: بەشێوەی عادلانە مامەڵەی لەگەڵ فلان دا کرد.

أنصَفَ فلاناً من فلان: مافی فلانکەسی لەفلانکەس وەرگرت.

ناصَفَهُ الشَّيْئَ: شتەکەی لەگەڵ کرد بەنیوە.

نَصَّفَ الشَّيْئُ: شتەکە بوو بەدووبەش.

نَصَّفَ البُسْرُ: بەرسیلە خورماکە نیوەی شیرین بوو.

نَصَّفَ رأسُهُ: سەری نیوەی سپی بوو (سەری بوو بەماش و برنج).

نَصَّفَ فلانٌ: فلانکەس پیر بوو.

نَصَّفَ الشَّيْئَ: شتەکەی کرد بە دوو بەش ٥ شتەکەی پەردە پۆش کرد، دایپۆشی.

إنْتَصَفَ الشَّيْئُ: شتەکە گەییشتە نیوەی.

إنْتَصَفَ النهار: ڕۆژەکە گەیشتە کاتی نیوەڕۆ.

إنْتَصَفَ فلان: فلانکەس داوای بەکارهێنانی ویژدانی کرد.

إنْتَصَفَت الجاريةُ: کچەکە بەپارچە قوماش سەری خۆی داپۆشی.

إنْتَصَفَ منْ فلان: مافی خۆی بەتەواوی لەفلانکەس وەرگرت ٥ تۆڵەی لێ ساندەوە.

إنْتَصَفَ الشَّيْئَ: نیوەی شتەکەی هەڵگرت.

تناصَفَ القومُ: خەڵکەکە ویژدانیان لەگەڵ یەکتر بەکارهێنا ٥ مافی خۆیان لەیەکتر وەرگرت ٥ دەشگوترێ: (تناصف وَجهُها حسناً)

دەمو چاوی ڕێك و پێك و جوان بوو.
**تَنَصَّفَت الجاريةُ**: كچۆڵەكە پارچە قوماشی كرد بەسەر پۆش و ڕوبەندی خۆی ٥ دەشگوترێ: (تَنَصَّفَه الشيبُ) موی سەرو ڕیشی بەنیوەیی سپی بوون (ماش و برنج بوون) ٥ (تَنَصَفَ من فلان) مافی خۆی لەفلان ستاند ٥ (تَنَصَّفَ الشَّيئَ) نیوەی شتەكەی برد.
**تَنَصَّفَ السلطان**: داوای لەفەرمانڕەوا كرد ویژدانی لەگەڵ دا بەكاربێنێ.
**تَنَصَّفَ فلاناً**: خزمەتی فلانكەسی كرد ٥ (تَنَصَّفه) داوای پیاوەتی و یارمەتی فلانكەسی كرد.
**إستَنصَفَ**: داوای بەكارهێنانی ویژدانی لەگەڵ دا كرد.
**إستَنصَفَ منه**: بەمانا (أنصف منه) دێ.
**إستَنصَفَ السلطان**: داوای لەپاشا كرد ویژدانی لەگەڵ دا بەكاربێنێ.
**الأنصَفُ**: (إسم تفضيل) واتە بە ویژدانتر.
**المتناصِفُ من الأمكنة**: شوێنی تەخت و ڕێك و جوان.
**المنتصَفُ من كل شيئ**: ناوەڕاستی شت ٥ دەگوترێ: (أتيته منتصف النهار أو الشهر أو الساعة).
**المَنصِفُ**: بەمانا (المنتصف) دێ ٥ دەگوترێ: (بلغ مَنصِفَ الطريق گەیشتە نیوەی ڕێگا.
**المُنَصَّفُ**: شەرابێكە ئەوەندە كوڵابێ نیوەی ڕۆیی بێ.
**المُنَصَّفُ**: پیاوێكە بەمێزەر سەری داپۆشیبێ.
**النَّاصِفُ**: خزمەتكار.
**النَّاصِفَةُ**: ڕێڕەوی ئاو لەناو شیو و دۆڵ دا.
**النِّصفُ**: ویژدان ٥ دەگوترێ: (ما جعلوا بيني وبينهم نِصفاً) لەدادگاییكردنی من و ئەوان دا دادوەرەكان ویژدانیان بەكارنەهێنا ٥ هەروا بەمانای نیوەی شت دێ.
**النَّصَفُ**: پیر ٥ دەگوترێ: (رجل نَصَفٌ) پیاوێكی پیرە كەوتۆتە ساڵەوە.
**النَّصفان**: تا نیوە پڕ بوو ٥ (إناء نَصفان) قاپێكە تا نیوەی پڕبووە ....(وهي نَصفى).
**النِّصفَةُ**: ویژدان ٥ دەگوترێ: (ماجعلوا بيني وبينهم نصفة).
**النَّصيفُ**: نیوەی شت ٥ هەرشتێك سەرداپۆشێ لەمێزەرو چارۆكەو كۆترەو شتی وا ٥ (ك: ألنصِفَةُ) ٥ هەروا بەمانا خزمەتكار دێ ٥ (ك: نُصفاء).
**نَصَلَ اللونُ نَصلاً ونصولاً**: ڕەنگەكەی نەما ٥ دەگوترێ: (نَصَلَ الخضابُ) خەنەكە ڕەنگی چۆوە نەما.

نَصَلَ الشَّعْرُ أو الثَّوبُ: قژەکە یان قوماشەکە ڕەنگی نەما ◦ ڕەنگەکەی چۆوە کاڵ بۆوە.
نَصَلَ السيفُ من قرابه: شمشێرەکە لەکالانی دەرچوو.
نَصَلَ الخيلُ من الغبار: ڕەوە ئەسپەکە لەتەپو تۆز دەرچوون.
نَصَلَ الدُّرُّ من السِلْك: دەنکە مرواریيەکە لەڕیز دەرچوو.
نَصَلَ بِحَقّي صاغراً: بەناچاری حەقی خۆمی دا مافی خۆمی دەرکرد.
نَصَلَ السَّهْمَ والرُّمْحَ: نوکی تیژی خستە سەر تیرو ڕمبەکە.
أنْصَلَ الشَّيْئَ من الشَّيْئِ: شتەکەی لەشتەکە دەرهێناو لای برد.
أنْصَلَ السَّهْمَ والرُّمْحَ: سەرە تیرو سەرە ڕمبەکەی لابرد.
نَصَّلَهُ: سەرەتیرەکەی لەتیرەکە شەتەك دا.
إنْتَصَلَ السَّهْمُ ونحوه: سەرەتیرەکە دەرهات (تیرەکە سەرەتیژەکەی لێ بۆوە).
تناصَلَ الشَّيْئُ: شتەکە دەرکەوت، هاتەدەر ◦ دەگوترێ: (تناصَلَتْ أسنانه) ددانی دەرهاتن.
تَنَصَّلَ اللونُ: بەمانا (نَصَلَ) دێ ◦ واتە: ڕەنگی چۆوە.
تَنَصَّلَ كَمَدُ فلان: نارەحەتی فلانکەس نەما.
تَنَصَّلَ من الشَّيْئِ: لەشتەکە قوتار بوو.
تَنَصَّلَ من ذنبه: لەتاوان ڕزگاری بوو.
تَنَصَّلَ الشَّيْئَ: شتەکەی دەرهێنا ◦ هەڵی بژارد.
تَنَصَّلَ فلاناً: هەرچی بەفلان بوو لێی ساند.
إسْتَنْصَلَ الشَّيْئَ: هەوڵی دا شتەکە دەربێنێ، دەری هێنا ◦ دەگوترێ: (إسْتَنْصَلَت الريحُ اليَبْسَ) ڕەشەباکە هەموو ڕوەکە وشکبووەکانی لەبێخ هەڵکەند.
المِنْصالُ: دەسکە سندوڵ (بەردێکە درێژو چاککراو ساوەرو شتی وای پێ دەکوترێ).
المُنْصُلُ: شمشێر ◦ (ك: مناصيل).
النّاصِلُ: دەگوترێ: (لحية ناصل) ڕیشێکە خەنەکەی چۆتەوە ڕەنگی نەماوە ◦ (سهم ناصل) تیرێکە سەرەکەی لێ بۆتەوە.
النَّصْلُ: سەرەتیر، سەرە ڕمب، نوکی چەقۆو کێرد ◦ (ك: نصال وأنصل ونصول) ◦ هەروا ناوە بۆ گلۆلە ڕیسی ڕێسراو کەلە تەشیەکە داماڵدرابێ.
النَّصيلُ: پاچ، قولینگ ◦ جومزگەی نێوان ملو سەر ◦ دەگوترێ: (ضرب نصيلَهُ) لەگێژەرەی ملی دا ◦ گەدمی

پاككراو لەهەموو خشتو خۆڵ گوێزرو مرۆرو شتی وا.
نصيل الحجر: ڕوی بەرد ٥ (نصيل الرأس) تۆقەسەر.
نَصْنَصَ البعيرُ: حوشترەكە ئەژنۆی لەزەوی گیر كرد بۆئەوەی هەڵسێ.
نَصْنَصَ في مَشْيِهِ: لەڕۆیشتن دا خۆی بادا.
نَصْنَصَ الشَّيْءَ: شتەكەی جوڵاند لەقاندی.
النَّصْناصُ: دەگوترێ: (حية نصناص) مارێكی جمو جوڵ كەرەو زۆر دێ و دەچێ هەدادانی نيه.
نَصاه نَصْواً: ناوچاوانی گرت قژی پێشەسەری گرت.
أنصى المكانُ: شوێنەكە گیا (سەبتی) زۆر بوو لەوەڕی باشی زۆر بوو.
ناصى فلاناً مناصاةً ونِصاءً: هەریەك لەو دووانە كاكۆڵی یەكتریان گرتو دەستیان لەقژی یەكتر وەرهێناو قژی یەكتریان ڕاتەكاند ٥ دەشگوترێ: (فلان يناصي فلاناً) فلانكەس كێشەو نیزاعی لەگەڵ فلان دا هەیە.
ناصى الشَّيْءُ الشَّيْءَ: شتەكە بەشتەكەوە نووسا ٥ دەگوترێ: (هذه الفلاة تناصي أرض كذا) ئەم ساراچۆڵە لكاوە بەزەوی فلانەوە.
إنْتَصى الشَّيْءُ: شتەكە درێژ بۆوە، دەگوترێ: (إنتصى شعره) قژی درێژ بوو.
إنتصى الشَّيْءَ: شتەكەی هەڵبژارد.
تناصى القومُ: خەڵكەكە چنگیان لەقژی یەكترو وەرهێناو یەكتریان هێناو بردو شەڕیان بوو.
تناصت الأشياءُ: شتەكان وێك كەوتن ٥ دەگوترێ: (هَبّت الريحُ فتناصت الأغصان) با هەڵی كردو لقە درەختەكان پێكەوە نووسان ٥ لێكدران.
المُنْتَصَى: شوێنی نزیكبوونەوەی دووشتو پێك گەیشتنیان.
النَّاصِيَةُ: پێشەسەر، قژی پێشەسەر كەدرێژ بێو ببێتە كاكۆڵ ٥ (ك: نواص وناصيات) ٥ دەگوترێ: (أذلّ فلان ناصية فلان) فلانكەس سوكایەتی بەفلانكەس كردو ڕێزی شكاند ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان ناصية قومه) فلانكەس پیاو ماقوڵی گەلەكەیەتی ٥ كۆتایی شەقام كەلەشەقامێكی تر بدا.
النَّصِيُّ: ڕوەكی (سەبط) كە باشترین لەوەڕە بۆ ئاژەڵ.
النَّصِيَّةُ: تاكی (النصي)یە ٥ پاشماوە ٥ (ك: أنصاء).

**نَـضَبَ المـاءُ نُـضُوباً:** ئاوەكـە ڕۆچـوو ٥ دەگـوترێ: (نَضَبَ خـيرُهُ) خێـرو بێـری كەم بوو ٥ (نَضَبَ ماء وجهه) بـێ حـەيا بـوو، شـەرمی نـەما ٥ (نَـضَبَ عمـرُه) تەمـەنی بەسەرچوو، كۆتـايی بـەژيانی هات.

**نَضَبَ عنه:** لێی گیرا، تێیدا ئاخێ بوو.

**نَضَبَ المكانُ:** شوێنەكە دوور بوو.

**نَضَبَ الماءُ نضوباً:** ئاوەكە ڕۆچـوو بـەناخی زەوی دا.

**نَضبَّت الحلـوب:** شـیردەرەكە شـیری كـەم بوو بەناخۆشی شیری لێ دۆشرا.

**التَّنْـضُبُ:** ڕوەكێكـی دەشـتەكی تەمـەن درێژە لەپەنددا هاتووە دەڵێ: (كأنـه حِرْباء تنضبة) واتە بەلاو نەگبەتی.

**نَضِجَ نَـضْجاً و نُـضْجاً و نضاجاً:** پێگـەیی‌و كاتی خواردنی هات ٥ دەگـوترێ: (نَضِجَ اللحم و نَضِجَت الفاكهة و نَضِجَ الطعام) ٥ هەروا دەگـوترێ: (نَضِجَ الرأيُ و نَضِجَ الأمر).

**نَضِجَت الحامِـل بولـدها:** ژنـە سـكپڕەكە كـــاتی منـــداڵبوونی هـــاتو زۆری بەسەردا تێپەڕی منداڵەكەی نەبوو.

**أنْــضَجَهُ:** پێــی گەیانــد ٥ دەگــوترێ: (أنْضَجَ الـرأيَ والأمْـرَ) ڕاو بۆچوون‌و كارەكـەی پوختـەو ڕاسـتەو پاسـتە كـرد ٥ هـەروا دەگـوترێ: (فـلان لا يُنـضِجُ كراعـاً) فلانكـەس لاوازو بـێ دەسـەلاتە هیـچی پـێ جێبـەجێ ناكرێ.

**نَضَّجَهُ:** وای لێ كـرد پـێ بگاو بەكەڵكی سود لێ وەرگرتن بێ.

**إسْتَنْـــضَجَ الطعـــامَ:** خواردنەكـــەی پێگەیاند.

**المِنْضاجُ:** شیشی گۆشت برژاندن.

**النَّـــضِيجُ:** (تمـــر نـــضيج) خورمـــای پێگەیـــشتوو گـــەییو ٥ دەگـــوترێ: (فـلان نـضيج الـرأي) فلانكـەس ڕاو بۆچـونی ڕێـك‌و پێـك‌و مەحكـەمی هەیە.

**نَـضَحَ نَـضْحاً:** ئـاوی لێ چـوو، دەڵانـدی، تەڕایی دا.

**نَضَحَ الإناءُ بما فيه:** گۆزەكە چی تێدا بـوو ئەوەی لێ هاتەدەر.

**نَـضَحَ الجِلْـدُ بـالعرق:** ئـارەق لەپێـستی هاتەدەر، پێستی ئارەقی دەردا.

**نَضَحَ العينُ:** چاو فرمێسكی ڕژاندن.

**نَـضَحَ الـشَّجَرُ:** درەختەكـە پـۆخی كـرد بۆئەوەی بپشكوێ.

**نَضَحَ الثـوبَ ونَحْـوَهُ:** بـەئاو يـان بـەبۆنی خۆش قوماشەكەی ڕشـاند ٥ دەگـوترێ: (نَـضَحَه بالغبـار) خۆڵبـارانی كـرد ٥ دەگـوترێ: (نَـضَحَتنا الـسماء) ئاسمـان بارانی بۆ باراندین.

نَضَحَ القوم بالنبل: خەڵکەکەی تیرباران کردو پەرتەوازەی کردن ٥ (فلان ينضح عَنْ نفسه) فلانکەس بەرگری لەخۆی دەکا ٥ نەفسی خۆی دامرکاند، ڕامی کرد.

نَضَحَ الزرعَ: کشتو کاڵەکەی ئاودا.

نَضَحَت الدابة الماءَ: ولاغەکە ئاوەکەی هەڵێنجا بۆئەوەی ئاودێری پێ بکرێ.

أنْضَحَ الزرعُ: بەمانا (نَضَحَ) دێ.

أنْضَحَ عِرض فلان: ناموسی فلانکەسی شکاندو لەککەداری کرد.

ناضَحَهُ مناضَحَة ونِضاحاً: هەریەك لەو دوانە حەیای یەکتریان برد، ئابڕوی یەکتریان تکاند ٥ دەگوترێ: (ناضَحَ عنه) داکۆکی لێ کرد.

إنْتَضَحَت العينُ: بەمانا (نَضَحَ) دێ.

إنْتَضَحَ الماءُ: ئاوەکە پرژا بەسەر شتەکەداو تەڕی کرد.

إنْضَحَّ عليه الماءُ: بڕوانە مادەی (ضَحَخ).

المِنْضَحَةُ: ئامێری ئاو پرژاندن ٥ یان بەخاخی بۆن پرژاندن.

تَنَضَّحَت العينُ: چاوەکە فرمیسکی ڕژاند ٥ ڕیپۆقی لێ کەوتە خوار ڕیپۆقی لێ دەرهات ٥ پێوەی نەماو لێی پاك بۆوە.

النّاضِحُ: ولاخی ئاو گواستنەوەو ئاوکێشان ٥ باران.

النُّضْحُ: ئاوی پرژێندراو ٥ کشتو کاڵ ٥ عەترو بۆنی شل کەوەکوو ئاو وابێ.

النَّضَحُ: ئەو پرژو دڵۆپانەی دەپرژێندرێن ٥ حەوزی ئاو ٥ (ك: نضوح وأنضاح).

النُّضْحَةُ: بارانی کەمۆ پچڕ پچڕ ٥ (ك: نَضَحات).

النَّضّاحة: دەگوترێ: (قوسٌ نَضّاحة) کەوانێکە زۆر بەهێزە تیر دوور دەهاوێ.

النَّضُوحُ: دەگوترێ: (مزادة نضوح) کوندەیەکە ئاو دزە دەکا ٥ (قوس نضوح) کەوانێکە تیر بەتەوژم دەهاوێ ٥ هەروا وشەی (نضوح) ئاوە بۆ جۆرە عەترێك بۆنەکەی زوو بڵاو دەبێتەوە.

النَّضيخُ: حەوز ٥ عەرەق ٥ (ك: نُضخٌ).

نَضَخَ الماءُ نَضْخاً ونضوخاً: ئاوەکە بەتەوژم لەسەرچاوەکەی هەڵقوڵاو فوارەی کرد.

نَضَخَ الشَّيْئَ نَضْخاً: شتەکەی تەڕکردو بەئاو ڕشاندی یان عەتری پێ کرد ٥ دەشگوترێ: (نَضَخَ القوم بالنبل) خەڵکەکەی تیرباران کرد.

أنْضَخَ الزَّرْعُ: دانەوێڵەکە دەنکەکەی پێکەیی و هەر تەڕە، وشك نەبوو.

ناضَخَهُ مناضَخةً ونِضاخاً: هەریەکەیان ئەوی تری ئاو ڕشێن کرد.

إنْتَضَخَ الماءُ ونحوه: ئاوەکە پرژا.

إنْــضَخَ عليــه المــاءُ: بڕوانــه مــادەی (ضَخَخَ).

المِنْضَخَةُ: ئامێری ئـاو پرژانـدنو گوڵاو وشتی وا پرژاندن.

النَّضْخُ: شوێنەواری بۆنو شتی وا کە بــە قوماشــەوە بمێنــێ ○ دەگـوترێ: (أرسل السماءُ نَضْخاً): ئاسمان بارانی باراند.

النَّضْخَةُ: یـەك جـار بـاران بـارین، یـان یەك جار پرژاندنی عـەترو گوڵاو ○ (نَـضْخَة مـن مطـر) تۆزێـك بـاران ○ بارانی کەم.

النَّضّاخُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَـضخَ) دێ.

غيــث نَــضّاخٌ: بــارانێکی بەتــەوژمو لێزمەو ڕێژنەو زۆر.

النَّضّاخَةُ: مێینـه (النَّـضّاخُ) دەگوترێ: (عين نَضّاخة) سەرچاوەیەکی فیچقە کەرە ئاو بەتەوژمو فیچقە هەڵدەدا.

نَــضَدَ الــشَّيْءَ نَــضْداً: شــتەکەی ڕیزکـرد بەریزو ڕێكو پێکی خستنیە پەنایـەك ○ دەگـوترێ: (نَضَدَهُ بالنَّبـل) تیرەبـارانی کرد بەتیر دایـدرو ○ (فهو ناضد والشيءُ منضود).

نَضَّدَهُ: بەمانا (نَضَدَهُ) دێ.

تَنَـضَّدَت الأشـياءُ: شـتەکان بەتـەختیو ڕێكو پێکی کەوتنە پەنایەكو ڕیـز بەنـد بـوون ○ دەگـوترێ: (تَنَـضدت أسنانه) ددانی جوان ڕیزبوون.

المِنْــضَدَةُ: ئـەو تەختــەدارو ســەکۆیەی ڕاخــەرو شــتو مــەکی ناومــاڵی دەخرێتــه ســەر ○ مێــزو تەپڵــەك: کەسێ قاچ یان زیاتری هەبنو شتی بخرێتە سەر ○ (ك: مناضد).

المُنَضَّدُ: شتی ڕێكو پێك کراو.

النَّضَدُ: ڕێك خستنو ڕێك کردن ○ شتی ڕێکخــراو ڕیزکــراو هەڵــچنراو ○ دەگوترێ: (جـسم نَـضَد) جەسـتەی ڕێكو پێك ○ (وفي السماء نـضد مـن السحاب) لەئاسمان هەور چین چین کەوتۆتە سەریەك ○ هـەروا نـاوە بۆ تەختەو سەکۆیەك کە شتو مەکی مــاڵی لەســەر ڕێــز دەکــرێ، هەڵدەچـنرێ ○ هــەروا دەگــوترێ: (لفلان نَـضَدٌ) ئەوانـه پـشتو پـەنای فلانکەسن ○ (ك: أنضاد).

النَّـــضِيدُ: بـــەمانا ڕیزکـــراو دێ ○ دەشگوترێ: (شجر نضيد) درەختێکە لەخوارەوە بۆسەرەوە بەگەڵاو میوە ڕیز بووە داپۆشراوە.

النَّـضِيدَةُ: مێینـەی (النَّـضيد) ○ هـەروا

ناوه بۆ سەرینو پشتی ٥ هەرشتێك کالای تێهاخندرابێ.

**نَضَرَ نضوراً ونَضْرَةً:** شتەکە تەڕو تازەو ڕەونەق دار بوو ٥ دەگوترێ: (نَضَرَ النباتُ، ونضر الشجرُ، ونضر وجهه).

**نَضَرَ الشَّيْءَ:** شتەکەی جوانو ڕەونەق دار کرد.

**نَضَرَ نَضَراً:** بەمانا (نَضِرَ) دێ ٥ (وهي نَضِرَةٌ ونضراءُ).

**نَضُرَ نضارةً:** بەمانا (نَضَرَ) دێ ٥ (فهو نَضيرٌ).

**أنضَرَ الشَّيْءُ:** بەمانا (نَضُرَ) دێ ٥ دەگوترێ: (أنضَرَ العودُ، وأنضَرَ وَجْهُهُ).

**أنضَرَ الشَّيْءَ:** شتەکەی ڕەونەق دار کرد، گەشەی پێ کرد ٥ جوانی کرد، ڕازاندییەوە.

**إسْتَنْضَرَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بەجوانو ڕازاوە هاتە بەرچاو بەجوانو ڕازاوەی لەقەڵەم دا.

**الأنْضَرُ:** ئاڵتون.

**الناضِرُ:** دەمو چاوی گەشاوەو تەڕو تازە ٥ دەگوترێ: (وجه ناضر ولون ناضرٌ) دەمو چاوی گەشو جوان ڕەنگی گەشو جوان ٥ هەروا وشەی (الناضر) ناوە بۆ قەوز.

**النُّضار:** پاڵفتە لەهەر شتێك بێ ٥ دەگوترێ: (ذهب نضار) زێڕی خاڵیص ٥ هەروا ناوە بۆ خودی (زێڕ) ٥ دەگوترێ: (سِوار من نضار) بازنی زێڕ.

**النَّضْرُ:** ئاڵتون ٥ دەگوترێ: (لها سِوار من نَضْر) ٥ (ك: نضار وأنضر).

**النِّضْرُ:** ژن، هاوسەر، خێزان ٥ دەگوترێ: (هذه نِضْرُ فلان) ئەو ئافرەتە خێزانی فلانە.

**النَّضْرَةُ:** پارچە زێڕ ٥ نیعمەت، ورشەو گەشەو جوانی ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ﴾.

**النّضير:** (نبات نضير) ڕوەکێکی تەڕو تازەو جوان ٥ دەگوترێ: (غُصْنٌ نضير) لقەدرەختێکی تەڕو تازەو جوانە (جارية نضيرة) کچۆڵەیەکی ناسكو جوانە ٥ (هو نضير) ئەو پیاوە قۆزو جوانە ٥ هەروا ناوە بۆ ئاڵتون.

**نَضَّ الماءُ نَضّاً ونضيضاً:** ئاوەکە چۆڕ چۆڕ ڕەوان بوو.

**نَضَّ له بشيئ:** شتێکی کەمی پێدا.

**نَضَّ إليَّ من معروفه شيئ:** شتێکی لەعەتاو بەخششی خۆی پێدام.

**نَضَّ الشَّيْءُ:** شتەکە پەیدا بوو دەستکەوت ٥ دەگوترێ: (خُذْ ما نَضَّ لك من دينك) ئەوەی لەقەرزەکەت بۆت دیاری کراوە وەری گرە.

**نَضَّ الطائِرُ:** باڵندەکە باڵی لێك دان بۆئەوەی بفڕێ.
**نَضَّ الشَّيْئَ:** شتەکەی جوڵاندو لەقاندی.
**أنَضَّ الرضيعَ:** کەم کەم شیری دا بە شیرەخۆرەکە.
**تَنَضَّضَ فلاناً:** فلانکەسی هەڵنا بۆ فلان شت.
**تَنَضَّضَ الحاجَةَ:** ئیشەکەی جێبەجێ کرد.
**إسْتَنَضَّ الشَّيْئَ:** بەدو شتەکەدا چوو ٥ شوێنی کەوتو لێی کۆڵیەوە ٥ دەگوترێ: (هو يَسْتَنِضّ معروف فلان) لەپیاوەتیو بەخشایشی فلان شتی دەست دەکەوێ ٥ وردە وردە شتی لێ پەیدا دەکا.
**يَسْتَنِضُّ حقَّه منه:** وردە وردە مافی خۆی لێ وەردەگرێ.
**النُّضاضَةُ:** شتی کەمو بچوك ٥ دەگوترێ: (ما عندي من الماء إلا نُضاضَةٌ) کەمێك ئاوم لایە چۆڕێکم ئاو لایە ٥ (وإستوفيت حقي منه وبقيت عليه نُضاضة) مافی خۆم لێ ستاند کەمێکی لاماوە ٥ باقی ماندەیەکی لاماوە ٥ هەروا دەگوترێ: (هو نُضاضَةُ ولده) ئەو دوا منداڵیەتی (ك: نُضاض و نضائض).
**النَّضوض:** دەگوترێ: (بئر نَضوض) بیرێکە ئاوەکەی بەشێوەی ئاوەدز لێ دێتەدەر.
**النَّضيضُ:** شتی کەمو بچوك ٥ دەگوترێ: (ماء نضيض) ئاوی کەمو چۆڕ چۆڕ (هو نضيض اللحم) ئەو کزو داڵگۆشتە.
**النَّضيضَةُ:** دەگوترێ: (مطر نضيضة) بارانی کەم و پچڕ پچڕ (سحابة نضيضة) تەنکە هەور هەوری کەم توێسکە هەور ٥ دەشگوترێ: (ترکت الدواب ذات نضيضة) وڵاخەکانم بەتینوایەتی جێ هێشت.
**نَضَفَت الدابة نضفاناً:** وڵاخەکە دامرکا، زێربار بوو.
**نَضَفَ فلاناً نَضْفاً:** خزمەتی فلانکەسی کرد.
**نَضَفَ الشَّيْئَ:** هەموو شتەکەی برد، کرێ، خواردی ٥ دەگوترێ: (نَضَفَ مافي الإناء، و نَضَفَ الرضيعُ مافي الضرع).
**نَضِفَ الشَّيْئُ نَضْفاً:** پیس بوو ٥ (فهو نَضِف ونَضيف).
**أنْضَفَ فلان:** بەردەوام بوو لەسەر خواردنی ڕوەکی (التنضيف) کەڕوەکێکی بۆنخۆشە.
**أنْضَفَت الناقةُ:** حوشترەکە زێربار بوو.
**أنْضَفَ الدابة:** خاوەنی وڵاخەکە هەوڵی دا وڵاخەکە زێربار بکاو وای لێ بکا بەوویستی ئەو بڕوا.

إنتَخفَ الشَّيْءَ: هەموو شتەکەی تەواو کرد، خواردی بردی، داپۆشی ٥ دەگوترێ: (إنتَضفَ مافي الإناء وإنتَضفَ مافي الضرع).

النَّضفُ: ڕوەکێکی بۆنخۆش‌و عەتر ئامێزە لە پێری (الشفويات).

النَّضفُ: ڕوەکێکی بۆنخۆشە لەبواری داو و دەرمان دا بەکاردێ.

نَضَلَهُ نَضْلاً: پێشی کەوت لەبواری تیر هاوێژی‌و تفەنگ هاوێژی دا ٥ دەگوترێ: (ناضَلَهُ فنضَلَهُ).

نَضَلَ نَضلاً: کزو لاواز بوو، ماندو بوو.

أنضَلَ الدابة: ولاخەکەی ماندوو کزو لاواز کرد.

ناضَلَ عنه مناضلة ونضالاً وتناضلاً: پارێزگاری لێ کرد ٥ داکۆکی لێ کرد پاساوی بۆ هێنایەوە.

ناضَلَ فلاناً: لەبواری تیرهاوێژی دا پێشبرکێی لەگەڵ کرد.

إنتَضلَ القومُ: خەڵکەکە لەتیرهاوێژی دا پێشبرکێیان کرد ٥ دەگوترێ: (قصدوا يتنضلون) دانیشتن دەستیان کرد بەخۆ هەڵنانەوە و خۆهەڵکێشان.

إنتَضلَ الشَّيْءَ: شتەکەی دەرهێنا.

إنتَضلَ السيف: شمشێری لە کالان دەرکێشا.

إنتَضلتُ من القوم رجلاً: پیاوێکم لەنەتەوەکە هەڵبژارد.

تناضَلَ القوم: خەڵکەکە پێشبرکێیان کرد لەتیر هاوێژی دا.

تَنَضَّلَ الشَّيْءُ: شتەکەی دەرهێنا ٥ هەوڵی دەرهێنانی دا.

تَنَضَّلَ سهماً من كنانته: تیرێکی لەتیردانەکەی دەرهێنا.

النَّضيلُ: هاوشان لەتفەنگ هاوێژی‌و تیر هاوێژی دا ٥ دەگوترێ: (فلان نضيلي) فلانکەس هاوشانمە لە تیر ئەندازی داو پێشبرکێم لەگەڵ دەکا.

نَضْنَضَ فلان: فلانکەس ماڵ‌و سامانی زۆر بوو.

نَضْنَضَ الشَّيْءَ: شتەکەی لەقاندو دەری هێنا.

نَضْنَضَ لِسانَهُ: زمانی دەرکێشا ٥ دەشگوترێ: (ما زال يُلِّحُ به حتى نَضنَضَ منه شيئاً) بەردەوام یەخەی گرت‌و وازی لێ نەهێنا تا شتێکی لێ هەڵکڕاند.

النَّضْناضُ من الحَيَّات: ئەو مارەیە لەشوێنێك ئۆقرە ناگرێ‌و هەر دێو دەچێ‌و شەڕانی‌و زێنە خرۆیە ٥ یان ئاوە بۆ ئەو مارەی زمان دەردێنێ‌و دەیجوڵێنێ.

النَّضْناضَةُ: مێینەی (النضناض).

نَضا اللّونُ نَضْواً: ڕەنگەکە کاڵ بۆوە، چۆوە.

نضا الماءُ: ئاوەکە ڕۆچوو.

نضا الجُرحُ: برینەکە هاوساوییەکەی نیشتەوە.

نضا الشَّيْءَ: شتەکەی دەرهێناو فڕێی دا.

نضا الثوْبَ عنهُ: قوماشەکەی لەبەر دارنی کراسەکەی لێ داکەند.

نضا منه الشَّيْءَ: لێی دەرهێنا ٥ دەگوترێ: (نضاه من ثوبه: ونضا سيفه من جفنه).

نضا المكانَ: لەشوێنەکە تێپەڕی شوێنەکەی خستە دوا خۆیەوە.

نضا الجوادُ الخَيْلَ: ئەسپە ڕەسەنەکە لەغاردن دا پێش ماینەکە کەوت.

نَضِي الشَّيْءَ من الشَّيْءِ نضياً: شتەکەی لەشتەکە دەرهێنا ٥ فڕێی دا.

نَضِي الثَوْبَ: کراسەکەی کۆنو ڕزیو کرد.

أنضى فلان: فلانکەس ولاخەکانی کزو لاواز بوون.

أنضى الدابةَ: ولاخەکەی لاواز کرد، ماندوی کرد.

أنضى الثوبَ: کراسەکەی ڕزاند.

أنضى فلاناً: ئاژەڵێکی لاوازی دا بە فلانکەس.

نَضّى الشَّيْءَ عَنْ الشَّيْءِ: شتەکەی لەشتەکە دەرهێناو فڕێی دا.

إنْتَضى السَّيْفَ: شمشێری لەکالان دەرکێشا.

إنْتَضى الثوبَ: قوماشەکەی ڕزاند.

تَنَضّى الدابة: ولاخەکەی ماندو و کزو لاواز کرد.

النَّضاوة: (نضاوة الشَّيْءِ) ئەوەی لەشتەکە دەبێتەوە لەکاتی دەرهێنان دا بەتەوژم.

النِّضْوُ: کزو لاواز ئاژەڵی دالگۆشتو کز ٥ دەگوترێ: (فلان نضو سَفَرٍ) فلانکەس کزو لاوازی سەفەرکردنە ٥ (ثوب نِضْوٌ) قوماشی ڕزیو ٥ (سَهم نضوٌ) تیری خراپو بێ کەڵك ئەوەندە هاوێژراوە خراپ بووە لەکەڵك کەوتووە ٥ ئاسنی لغاو بەبێ سیرمەکەی.

النِّضِيُّ من الحيوان: ئاژەڵی لاوازو بێ گۆشت.

نَضِيُّ السَّهم: نێوان پەڕو خەدەنگی.

نَطَبَ فلاناً نَطْباً: پەلەپیتکەی لەگوێچکەی فلانکەس دا.

نَطَّبَ الديك الشَّيْءَ: کەڵەشێرەکە بەدەندوك لەشتەکەی دا، شتەکەی دەندوك هاژن کرد.

المِنْطَبُ: مەصفی (شت پالێو).

المِنْطَبَةُ: بەمانا (المِنطَبُ) دێ ٥ (النواطِب) کونی شت پالێو، کونی مەصفی.

**نَطَحَهُ الثورُ ونحوه نَطْحاً:** ڕەشە وڵاخەکە قۆچی تێهەڵدا.

**نَطَحَ فلاناً عَنْ كذا:** فلانکەسی لەو کارە لادا ٥ هەروا دەگوترێ: (هذا أمر لا ينتطح فيه عنزان) ئەمە شتێکە دوو بزن شەڕەقۆچی لەسەر ناکەن (واتە: کەس نیە بڕوای بەئەوە نەبێ‌و ڕەتی بکاتەوە).

**ناطحه مُناطحة ونِطاحاً:** هەریەکە لەو دوانە قۆچی لەوی تردا، شەڕە قۆچیان کرد ٥ لەشەڕەقۆچ دا بەسەری دا زاڵ بوو.

**ناطَحَ فلان فلاناً:** فلانکەس بەربەرەکانی فلانکەسی کرد.

**تناطَحَ الكبشان:** دوو بەرانەکە شەڕە قۆچیان کرد.

**تناطحت الأمواج والسيول:** شەپۆلەکان یان لافاوەکان تێکیانەوە هاویشت.

**النّاطحة (ناطحة السحاب):** باڵەخانەی بەرز ٥ (ك: نواطح).

**النّطيح:** قۆچ تێهەڵدراو ٥ کەسێك بەقۆچ لێدان مردبێ ٥ (ك: نطحى ونطائح).

**النطيحة:** (الشاة النطيحة) مەڕێك بەشەڕەقۆچ مندار بوبێتەوە.

**نَطَرَ الكرمَ ونحوه:** مێوەکەی پاراست بەخێوی کرد.

**الناطِرُ:** ڕەزەوان، ڕەز بەخێوکەر.

**الناطور:** بەمانا (الناطِرُ) دێ.

**النَّطّارُ:** داوەڵ ٥ پۆشاکێکە (پاڵتۆیەکە) لەناو کشت‌و کاڵ دا بەدارێك دا هەڵدەواسرێ بۆئەوەی دڕندەو ئاژەڵی کێوی سڵی لێ بکەنەوەو وابزانن ئەوە مرۆڤە.

**نَطِسَ نَطَساً:** بەسەرنجدانەوە لەکارەکان ڕاماو لێیان وردبوۆوە ٥ (فهو نَطِسٌ ونطيسٌ).

**تَنَطَّسَ في الشّيْئِ:** لەشتەکە ورد بۆوە تێی ڕاما ٥ دەگوترێ: (فلان يَتَنَطَّسُ في ملبسه ومأكله) فلانکەس زۆر لە پۆشاك‌و خواردەمەنی خۆی ورد دەبێتەوە زۆریان بیر لێ دەکاتەوە تا هەڵیان دەبژێرێ ٥ (فهو يَتَنَطَّسُ في كلامه) زۆر لەقسەکردنی خۆی ورد دەبێتەوە، بیردەکاتەوە ئەمجار قسەکە دەکا.

**تَنَطَّسَ فلان من كذا:** فلانکەس قێزی لەو شتە کردەوە ٥ دەگوترێ: (تَنَطَّسَ من مؤاكلة فلان) بێزی کرد لەخواردن لەگەڵ فلان دا، بێزی نەهات لەگەڵ فلان نان بخوا.

**تَنَطَّسَ عَنْ الأخبار:** لەهەواڵەکانی کۆڵیەوە.

**الناطِسُ:** جاسوس.

النِّطاسِيّ: زاناو شارەزا لەزانستو ئەدەب دا، پزیشکی کاراما.

النِّطْسُ: بەمانا (النِّطاسِيُ) دێ ٥ بێزکەرەوە لەشت.

النُّطُسُ: پزیشکانی کاراماو دەست ڕِنگین ٥ کەسانێك کەبێز لەشت دەکەنەوە.

النِّطيسُ: وردبین لەکارو باردا، شارەزاو پسپۆڕ لەبواری پزیشکی دا ٥ (وهي نطيسة).

النُّطَسَةُ: کەسێك زۆر بیر لەشت بکاتەوە.

نَطَّ نَطّاً ونطيطاً: بازی دا.

نَطَّ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

نَطَّ في منطقه: لەقسەکردن دا زمانی پیس بوو، قسەی نەشیاوی کرد، چەڵتەچەڵتی کرد ٥ (فهو نطّاط).

نَطَّ الشَّيْءَ نَطّاً: شتەکەی درێژکردەوە توندو گشتی کرد.

الأنَطُّ: (سَفَرٌ أنطّ) سەفەری دورو درێژ ٥ (وهي نطّاء).

عَقَبَة نطاء: تەنگانەو ڕێگای ناخۆش کەماوەیان زۆربێ.

النَّطّاطُ: زۆربلێو چەقەچەناو و قسە ترِن ٥ جۆرێکە لە کولەبێتان کە کشتوکاڵ دەخوا.

النَّطيطُ: دەگوترێ: (مکان نطيط) شوێنی دوور.

نَطَعَ اللُّقمة نطعاً: هەندێکی لەپاروەکە خواردو باقی مەندەکەی خستەوە سەر سفرەکە ٥ (فهو ناطع).

نُطِعَ لونه نَطْعاً: ڕەنگی گۆڕا.

تَنَطَّعَ فلان: فلانکەس شتێکی لە پاروەکە خواردو ئەوی تری خستەوە سەر سینیەکەی.

تَنَطَّعَ في الشَّيْء: زۆر بیری لەشتەکە کردەوە و لێی ورد بۆوە ٥ دەگوترێ: (تَنَطَّعَ في كلامه) لەقسەکردن دا زۆر درێژەی پێداو وردەکاریی تێدا کردو لێی کۆڵییەوە.

تَنَطَّعَ في شهواته: ڕۆچوو لەشەهوەتو ئارەزۆبازی دا.

تَنَطَّعَ في عمله: لەنێوشو کارەکەی دا زیرەكو شارەزا بوو.

النُّطاعَةُ: پارو نیوەی بخورێو نیوەکەی تری بخرێتەوە سەر سفرەکە.

النِّطْعُ والنَّطَعُ: چەرمێکە لەڕۆژگاری ڕابردودا تاوانباری لەسەر کوژراوە بەشمشێر یان بەشتی تر ئیعدام کراوە بۆیە گوتراوە: (عَلَيّ بالسَّيْف والنّطع) شمشێرو چەرمەکە لەعۆدەی من بێ من دابینی دەکەم بۆ کوشتنی تاوانبار ٥ هەڵاشی نەشکەوت ٥ مەڵاشوو ٥ دەگوترێ:

(هذا من الحروف النطعيّة) ئـەم پیتـە لەوانەیـە کەلەمەلاشـۆوە دەردەچـن کـەبریتین لـە (گ ٥ د ٥ ت) ٥ (ك: نطوع).

**النُّطُـعُ:** ئەوانـەی لەقـسەکردن دا زۆر درێژ دادڕنو زمانیان بادەدەن.

**نَطَفَ نَطْفاً ونطوفاً ونطافاً ونطفاناً:** دڵۆپـەی کـرد ٥ دەگـوترێ: (نَطَفَـت القِرْبَـة) کوندەکـە لێـی چـوو، دڵۆپـەی کـرد ٥ ئـاوی لێ تکـا ٥ (نَطَـفَ الـسَّحابُ) هەورەکـە دڵۆپ دڵۆپ بـارانی لێ هاتـە خـوار ٥ (جـاء سـیفه ینطـف دماً) هـات شمـشێرەکەی خـوێنی لێ دەتکـا ٥ دەگـوترێ: (فـلان ینطـف بـسوء) فلانکەس خراپەی لێ دەتکێ.

**نَطَفَ الماءَ:** ئاوەکەی ڕژاند.

**نَطَـفَ الجُـرْحَ والخـراجَ نَطْفـاً:** برینەکـەی قەلاشـتەوە کوانەکـەی دەرکـرد ٥ دەگـوترێ: (نَطَفَـه بعیـب) عـەیبو خەوشی پاڵ دا، عەیبداری کرد.

**نَطِفَ الشَّیْئُ نَطْفاً:** شتەکە خراپ بوو ڕزی تێکچوو کەڵکی نەما.

**نَطِفَ الحیوانُ:** ئاژەڵەکە لویـەکی لەگـەدەدا پەیدابوو خوێن دەدەڵێنێ.

**نَطِفَ الرجلُ:** پیاوەکە برینـی سەری قـوڵ بوو گەیشتە مۆخی ٥ لەڕێی گومانـەوە تۆمەتبار کرا.

**أَنْطَفَـهُ:** ڕەخنـەی لێ گـرت ٥ لـەڕێی گومانەوە تۆمەتباری کرد.

**نَطَّفَ فلاناً:** ڕەخنەی لەفلان گرت.

**نَطَّـفَ المـرأةَ:** گـوارەی کـردە گـوێی ئافرەتەکە.

**تَنَطَّفَ:** قوڕاوی بوو، خوێناوی بوو.

**تَنَطَّفَتِ المرأةُ:** ئافرەتەکە گوارەی لەگوێ کرد.

**تَنَطَّفَ من کذا:** بێزی لەوە هەڵسا.

**النّـاطِفُ:** شـتی شـل وەکـوو ئـاو و شـلەمەنی لـەو جـۆرە ٥ جـۆرە حەڵوایەکـە لـەبادامو گـوێزو فـستق دروسـت دەکـرێ پێـشی دەگـوترێ: (القبیط).

**النُّطافة:** ئاوی کەم ٥ چۆرە ئاو.

**النَّطَـفُ:** عـەیبو خـەوش ٥ دەگـوترێ: (مابه نَطَفٌ) ٥ (وقع في النّطفِ) کەوتە ناو شەڕو ناخۆشیەوە.

**النُّطْفَةُ:** ئاوی صافو ڕون ٥ (ك: نِطاف) دەگـوترێ: (سـقاني نُطْفَـةً عذبـة، ونِطافـاً عِـذاباً) ٥ دڵۆپـەناو قـەترە عارەق ٥ دەگوترێ: (جاء وعلى جبینه نِطاف) هـات بەناوچاوانیەوە دڵۆپـە ئـارەق هـەبوون ٥ دڵۆپـە مـەنی (ك: نُطَفٌ).

**النُّطْفَـةُ:** مـرواری بـچوكو وردو ڕون ٥ گوارە ٥ (ك: نُطَفٌ).

النَّطوف: دڵۆپەکەر؛ هەرشتێك دڵۆپەی لێ بتکێ ٥ دەگوترێ: (ليلة نطوف) شەوێکی باراناوی بوو تابەیانی باران باری.

نَطَقَ نُطْقاً ومَنْطِقاً: قسەی کرد ٥ (نَطَقَ الطائِرَ) باڵندەکە دەنگی لێوە هات.

نَطُقَ الرجلُ: پیاوەکە بوو بە قسەزانو قسەڕەوان.

أنْطَقَهُ: بەقسەی هێنا، وای لێ کرد قسە بکا.

ناطَقَهُ: قسەی لەگەڵ کرد.

نَطَّقَهُ: بەمانا (أنْطَقَهُ) دێ ٥ ناوقەدی بەپشتێن بەست ٥ دەگوترێ: (نطَّقَ الماءُ الشجَرَ والأكمةَ) ئاو گەیشتە ناوقەدی درەختەکە، یان ئاو گەیشتە ناوڕاستی گردەکە.

إنْتَطَقَ: ناوقەدی خۆی بەپشتێن یان بەقایش بەست ٥ دەگوترێ: (إنْتَطَقَت الأرض بالجبال) زەوی بەکێوەکان دەوران دەور دراوە ٥ کێوەکانی کردوە بەپشتێنی خۆی ٥ هەروا دەگوترێ: (هو ينتطق بقومه وإخوانه) ئەو پشت بەهۆزو خزمو کەس‌وکاری دەبەستێ.

إنْتَطَقَ فرساً: لەتەنیشت ئەسپەکەوە ڕۆیی‌و سواری نەبوو.

تناطَقَ الرجلان: دوو پیاوەکە کەوتنە گفت‌و گۆ لەگەڵ یەکتر.

تَنَطَّقَ: ناوقەدی خۆی بەپشتێن بەست.

تَنَطَّقَتِ الأرضُ بالجبال: زەوی پشتێنی بەکێوەکان بۆخۆی دروست کرد، خۆی بەکێوەکان قایمو پتەو کرد.

تَمَنْطَقَ: ناوقەدی بەپشتێن بەست ٥ خەریکی فێربوونی زانستی مەنتیق بوو.

إسْتَنْطَقَهُ: داوای لێ کرد قسە بکا ٥ قسەی لەگەڵ کرد.

المُسْتَنْطِق: کەسێکە لەبواری پۆلیسی‌و دادوەری دا لێکۆڵینەوە لەگەڵ تۆمەتبار دەکا.

المَنْطِقُ: ئاخاوتن‌و قسە، قورئان دەفەرموێ: ﴿عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ﴾ ٥ هەروا وشەی (المنطق) ناوە بۆ زانستێك یاساو ڕێسایەکی تایبەتی خۆی هەیە کە پەیڕەوییان بکەی زەین لەهەڵە دەپارێزرێ ٥ دەگوترێ: (فلان منطقي) فلانکەس مەنتیق زانە زانستی دەربارەی مەنتیق باشە ٥ بیرو زەینی بەهەڵە ناچێ.

المِنْطَقُ: پشتێن، هەرشتێك ناوقەدی مرۆڤی پێ پتەو بکرێ ٥ (ك: مناطِق).

المِنْطَقَةُ: بەمانا (المِنطَقُ) دێ ٥ بەشێکی دیاریکراو و سنوردار لەزەوی: کە تایبەتمەندییەکی هەبێ وەکوو

(المِنطَقَة الإستوائية و مِنطَقة البحر الأبيض).

**الْمُنْطَقَة**: بەمانا (المِنطَقة) دێ.

**الْمُنطَّقَةُ**: پشتێن بەستو ٥ یان ئاژەڵی ناوقەد بەڵەك.

**الْمَنطوق**: بەلای زانایانی ئوصولی فیقهەوە ئەوەیە لەفز ڕاستەوخۆ بێ بەرچاوگرتنی هیچ شتێکی تر دەلالەت بکا لەسەر مانا.

**المِنطِيقُ**: زمان ڕەوان ٥ ئافرەتێك بەئیسفەنجو پەڕۆو شتی وا سمتو کەفەڵی خۆی گەورە بکا.

**النّاطِقُ**: (کتاب ناطِق) کتێبی ڕونو ئاشکرا (شیئ ناطِق) شتی ئاشکرا ٥ (حیوان ناطِق) ئادەمیزاد، خاوەن بیرو هۆش.

**النّاطِقة**: مێینەی (الناطق) ٥ هەروا ناوە بۆ کەلەکەو خالیگە.

**النِّطَاقُ**: قایش پشتێن ٥ (ذات النِّطاقین) ناوە بۆ خاتو (ئەسماء)ی کچی ئەبوبەکر ٥ بەرهەڵبێن: کە ئافرەت بۆ ئیشو کار بەبەرخۆی هەڵدەدا ٥ دەشگوترێ: (عَقَدَ فلان حُبُكَ النِّطاق) فلانکەس خۆی بۆ کارەکە ئامادە کرد ٥ (وهو واسع النِّطاق) ئەو مرۆڤە ئاسۆی بیرکردنەوەی بەرفراوانە.

**نِطاق الجَوزاء**: سێ ئەستێرەن لەنێو کۆمەڵە ئەستێرەی جەوزادا ٥ (ك: نُطُق).

**النُّطْقُ**: قسەکردن ٥ تێگەیشتنو هەست کردن بەچەمکە گشتییەکان.

**نَطَلَ الخمرَ نَطْلاً ونطولاً**: شەرابەکەی گوشی ٥ ترێی گوشی کەلەئاکام دا دەبێتە شەراب.

**نَطَلَ الماءَ**: ئاوەکەی وردە وردە ڕژاند.

**نَطَلَ المريضَ**: وردە وردە ئاو و شتی وای بەسەر نەخۆشەکەدا کرد بەمەبەستی چارەسەری نەخۆشییەکەی.

**نَطَّلَ المريضَ**: بەمانا (نَطَلَهُ) دێ.

**إنْتَطَلَ من الإناء**: لەگۆزەکەوە چۆڕ چۆڕ ئاوی ڕژاند.

**المَنطَلَةُ**: شوێنی میوە گوشین ٥ چەرەس ٥ (ك: مناطل).

**النّاطِلُ**: پیاڵەیەکی بچکۆلەیە نمونەی شەرابی تێ دەکرێ بۆ بانگەشەو ڕاکێشانی کڕیار بۆ شەرابەکە ٥ ئامێرێکی پێوانەیە بۆ پێوانەکردنی هەندێ شلەمەنیو خۆراك ٥ باقی مەندەیەك لەشتی پێوانەکراو کەلەبنکی ئامێری پێوانەکەدا دەمێنێتەوە ٥ قومە ئاو و قومە بیرەو شتی وا ٥ دەگوترێ: (ما ظفرت منه بناطل) قومە ئاوێکم لێی دەست نەکەوتووە.

النَّطْـلُ: تلّپـەو شـتی ڕەق هـەڵاتوی شلەمەنی.
النُّطْلَةُ: قومە ئاو، چۆرە ئاو ◦ شتی کەم ◦ دەگوترێ: (أخذ مـن الإنـاء نطلـة) شتێکی کەمی لەزەرفەکە دەرهێنا.
النَّطيـلُ: دۆڵـچە ◦ ئـامێرێکی بـچوکە شـلەمەنی پـێ پێوانـە دەکـرێ ◦ دەشـگوترێ: (فلان نطيـل) فلانکـەس زیرەکـە، لێهـاتووە ◦ (رمـاه الله بالنطيـل) خـودا بـەڵاو کارەسـاتی بەسەر هێنا.
نَطْنَطَ الشَّيْئُ: شتەکە دوورکەوتەوە.
نَطْنَطَـت الأرضُ: زەویيەکـە دوور بـوو ◦ (نَطْنَطَ فلان) فلانکەس سـەفەرەکەی دوورخـستەوە ◦ (نَطْـنَطَ الـشَّيْئَ) شتەکەی درێژکردەوە.
تنَطْنَطَ: دوورکەوتەوە.
النَّطناطُ: درێـژو تـولانی ◦ دەشگوترێ: (رجـل نطنـاط) پيـاوێکی زۆر بڵـێو چەقەچەناو.
النُّطْنُطُ: بەمانا (النّطناط) دێ.
نطا المنزلُ نَطْواً: مەنزڵەکەی دوور بوو.
نطا الحَبْلَ: حەبلەکەی درێژ کردەوە.
نطا الغَزْلَ: ڕیسەکەی ڕست.
أنْطى: پێی بەخشی (واتـە: دەق بـەمانا (أعطى))دێ ◦ بۆيە قيرائەتێك هەيە (إنا أنطيناك الكوثر) خوێندراوەتەوە.
نطاهُ: کێشەی لەگەڵ نايـەوە ◦ يارمـەتی دا بـۆ ڕسـتنی ڕیـسی بۆئـەوەی زوو ڕانكوچۆغەکەی پێ بگەن.
تنـاطى القـومُ: خەڵکەکـە پێـشبڕکێيان کرد.
المَنْطُوُّ: (سفر مَنطُوٌّ) سـەفەرێکی درێـژ ◦ (ثـوب مَنطـوّ) قوماشـێکی کـۆنو فرێدراوە.
النَّطِيُّ: بەمانا (المَنْطُوُّ) دێ.
نَظَـرَ الى الـشَّيْئِ: بـۆ شـتەکەی ڕوانـی ◦ چاوی تێ بڕی.
نَظَـرَ فيـه: تێـی فکـری، سـەرنجی دايـە ◦ دەگـوترێ: (نَظَـرَ في الكتـاب) لەکتێبەکـەی ڕوانـی، تێـی فکـری ◦ دەشـگوترێ: (فـلان ينظـر ويعتـاف) فلانکەس سەيری کتێب دەکاو ڕەمڵ لێ دەدا.
نَظَرَ لفلان: فلانکەسی لاواندەوەو يارمەتی دا.
أنْظُر لي فلاناً: فلانکەسم بۆ بانگ بکە.
نَظَـرَ بـين النـاس: دادگـايی نێـوان ئادەميزادەکانی کرد.
نَظَرَ الشَّيْئَ: شتەکەی بينی ◦ دەشگوترێ: (داري تنظر داره) خانوەکەم بەرامبـەر خانوەکەيـەتی ◦ هـەروا وشـەی (نظـر) بـەمانا پاراسـتنو چـاودێری کـردن هاتووە ◦ بـەمانا مۆڵەتـدانو دواخـستن هاتووە ◦ دەگوترێ: (نظـر الـدينَ ونظـر البيعَ).

نفق
نفير
نقطة الدائرة
نطاق
نطفة
نصاحة
أنشوطة
نظارة
منشار
نعل الدابة
منضحة
ناعورة
نصل الرمح
نعل
نعارة
ناووس
منفخ
نهد
نفلة
نصي
منشار
نصل
نمام
نعامة
أنقد
نقار
شقائق النعمان
نعار
منقار
نمس
نملة
نمر

**نَظَرَ المبيعَ:** كالاكەی بەقەرز فرۆشت.
**نَظَرَ فلاناً:** شتی لەفلانکەس کڕی بەقەرز.
**نَظَرَ الشَّيْءَ:** چاوەڕوانی شتەکەی کرد ٥ دەگوترێ: (نَظَرتُ فلاناً الى الظهر) چاوەڕوانی فلانکەسم کرد تانیوەڕۆ.
**أنْظَرَ الشَّيْءَ:** شتەکەی دواخستو وەغراندی ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ ٥ دەشگوترێ: (أنظرت الدينَ وأنظرته الدين).
**أنْظَرَ فلاناً:** شتی بەقەرز بەفلانکەس فرۆشت ٥ ڕێگای تێڕوانینی پێدا.
**أنْظَرَ فلاناً بفلان:** فلانکەسی کردە هاوشانی فلان.
**ناظَرَ فلاناً:** بووبەهاوشانی فلانکەس ٥ گفتو گۆی لەگەڵ فلانکەس کرد، لەدەمەدەمێو موناقەشەدا بۆڕی دا.
**ناظَرَ الشَّيْءَ بالشيئ:** شتەکەی کردە هاوتای ئەو ٥ دەگوترێ: (داري تناظر داره) خانوەکەم بەرامبەر خانوەکەیەتی ٥ هەروا دەگوترێ: (جمعهم يناظر الألف) کۆمەڵەکەیان نزیکی هەزار کەسە.
**نَظَّرَ الشَّيْءَ بالشيئ:** شتەکەی بەرامبەر شتەکەی تر کرد بەئەوی گرت.
**إنْتَظَرَهُ:** چاوەڕوانی کرد، وابەهیوابوو، مۆڵەتی دا.
**تناظر القومُ:** خەڵکەکە سەیری یەکتریان کرد.
**تناظر في الأمر:** دەمەدەمێو کێشەو جەدەلیان کرد ٥ دەشگوترێ: (دورهم تناظر) خانوەکانیان بەرامبەر یەکترن.
**تَنَظَّرَهُ:** چاوی تێ بڕی ٥ چاوەڕوانی بوو ٥ هێدی بوو لەگەڵی دا ٥ دوای خست ٥ ئیشەکەی وەغراند.
**إسْتَنْظَرَهُ:** چاودێری کرد ٥ داوای مۆڵەتی لێ کرد.
**إسْتَنْظَرَهُ على كذا:** کردی بە موراقیبو چاودێر بەسەر ئەو شتەوە.
**المُناظِرُ:** کێشەکارو بەڵگە هێنەرەوەو ڕکابەر ٥ هاوشان.
**المِنْظارُ:** ئاوێنە ٥ دووربین، میکرۆسکۆب ٥ تیلیسکۆب.
**المَنْظَرُ:** تێڕوانین ٥ دیمەنو وێنە کەسەیری بکەی سەرنجت ڕابکێشێ ٥ شوێنی چاودێری ٥ (ك: مناظر).
**المَنْظَرَةُ:** بەمانا (المَنظَرُ) دێ ٥ ژوورێکە لەناو خانودا پێشوازیی میوانی تێدا دەکرێ ٥ کۆمەڵێك مرۆڤ بڕواننە شتێك.
**المنظور:** دەگوترێ: (سيد منظور) پیاوێکی گەورەو بەخشندەیە پیاوەتی لێ چاوەڕوان دەکرێ ٥ (شيئ

منظـــور) شـــتێك چـاو بـەملۆق بوەستێنیێو سەرنج ڕاكێش بێ ٥ (طفـل منظـــور) منائێكـە توشـی چاوئێشە بووە.

**الناظر:** تەماشاكەر ٥ (ك: نظارة) ٥ چاو ٥ ڕەشـێنەی چـاو ٥ (ك: نـواظر) ٥ كـــارگێڕو كاربەدەســـتی ولاتو دەڤەرێك، دەگوترێ: (ناظر المدرسة) ٥ (ناظر الضيعة) ٥ (نـاظر المعـارف) ٥ (ك: نُظّار).

**النّاظِرَة:** مێینەی (النّاظِر) ٥ چاو ٥ (ك: نواظر).

**الناظور:** بـەمانا (النـاطور) دێ ٥ ڕیش سپیو پیاو ماقوڵی نەتەوە.

**نَظَارِ:** ئیسم فیعلە بەمانا فیعلی ئەمرە، واتە چاوەڕوان بە.

**النِّظـــارَةُ:** سەرناســـیو زیرەكـــیو خوێندنـەوەی دەموچاوی بەرامبـەر ٥ پیشەی چاودێری.

**النَّظَـرُ:** چـاو، ئەنـدامی بیـنین ٥ هێـزی تێفكرینو بیركردنەوە ٥ شوێنی تـێ ڕامانو بیر لێ كردنەوە.

**النَّظْرُ:** هاوشان.

**النَّظْـــرَةُ:** تێڕوانینێـــك، چـــاو پیاخـشاندنێك ٥ چـاوەزار، بەچـاو هەنگاوتن ٥ ڕەحمەتو بەزەیی.

**النَّظِـرَةُ:** چـاوەڕوانی، شـت فرۆشـتن بەشـــێوەی قـــەرز ٥ دەگـــوترێ: (إشـتريته بنِظـرَة) بەقـەرز لێم كـڕی پـاش ماوەیـەك پارەكـەی تەسـلیم دەكـەم ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ﴾.

**النّظَرِيُّ:** دەگوترێ: (أمر نَظَرِيٌّ) كارێكە پێویستی بەلێ وردبوونـەوەو فیكـرو خـــەیاڵ هەیـــە، زۆر پێویـــستی بەتەجرەبـەی زانـستیو ئـەزمونی زانستی نیە.

**النظريّـــة:** بیروبۆچـونێكە بـەبورهان دەچەســـــپێندرێ ٥ لـــــەبواری فەلـسەفەدا كۆمـەڵێك ڕاو بۆچـونن هەنـــدێ ڕوداوی (زانـــستی یـــان فەننی) یان پێ ڕون دەكرێتەوە.

**نظرية المعرفة:** لێكۆڵینەوە لەو چورتەمو تەنگژانــەی لــەناكامی پەیوەنــدی نێوان شەخصو مەوزوع، یان نێـوان ناسێنەرو ناسراو پەیدا دەبن.

**النَّظّارُ:** چاوتیژ، زۆر سەیركەر.

**النَّظّـارَةُ:** خـەڵك كەبڕوانـنـە شـتێك ٥ عەینەك، چاویلكە.

**النَّظورُ:** بـەمانا (النَّظّار) دێ ٥ چـاوتیژ، دەگـوترێ: (رجـل نظـور) پیاوێكـە چاوی لەشتەكە ناتروكێنێ ٥ (نظورة الجيش) پێشەتای سوپا؟.

**الـــنّظيرُ:** كفـتو كۆكـار، هاوشـانو هـاو

وێنە ٥ دەگوترێ: (فلان منقطع النظير) فلانكەس وێنەی نيە لەو بوارەدا شارەزاو لێهاتووە ٥ دەشگوترێ: (هو نظيرة قومه) ئەو پياوە گەورەپياوی نەتەوەكەيەتی ٥ هەروا دەگوترێ: (جاءت نظيرة الجيش) پێشەتای سوپاكە هات ٥ دەشگوترێ: (عددت الأشياء نظائِرَ) شتەكانم دوو دوو ژماردن.

**النظائر المُشِعَة:** گەردیلەی تيشك ئاوەر.

**نَظُفَ نظافةً:** لەچڵك پاكبۆوە ٥ (فهو نظيف) ٥ (ك: نظفاء).

**نَظَّفَهُ:** پاكی كردەوە ٥ دەگوترێ: (نَظَّفَ قلبَه) دڵو دەروونی خۆی پاراست لە رەوشتی ناشيرينو شوبهەو حەرام.

**تَنَظَّفَ:** پاكبۆوە ٥ دەگوترێ: (نَظَّفَهُ فَتَنَظَّفَ) پاكی كردەوە پاكبۆوە ٥ دەشگوترێ: (فلان يَتَنَظَّفُ) فلان خۆدەپارێزێ لەهەرشتێك عەيبو عاربێ.

**إستَنظَفَ الشَّيْءَ:** شتەكەی بەپاكی وەرگرت.

**المِنظَفَةُ:** پاككەرەوە.

**النَّظِيفُ:** دەگوترێ: (هو نظيف السراويل) ئەوپياوە داوێن پاكە، پاكداوێنە ٥ (فهو نظيف الأخلاق) ئەو رەوشت بەرزە ٥ هەر شتێك پاككەرەوەبێ وەكوو صابونو تايتو ئەسپۆن.

**نَظَمَ الأشياءَ نَظْماً:** شتەكانی رێك كردنو خستنيە پەنايەك.

**نَظَمَ اللؤلؤ ونحوه:** مرواریو شتی لەو جۆرەی هۆنينەوە.

**نَظَمَ شِعراً:** رستەو وشەی سەروا دارو كێشداری ریزكردن، شيعری دانان ٥ دەشگوترێ: (نَظَمَ أمْرَهُ) كاروباری خۆی رێك خستن.

**نَظَّمَ الأشياءَ:** بەمانا (نَظَمَ) دێ.

**إنْتَظَمَ الشَّيْءُ:** شتەكە رێكو پێك بوو ٥ رێك هاتە بەرچاو ٥ دەگوترێ: (نَظَّمَهُ فإنْتَظَمَ) شتەكەی رێك كردو رێك بوو ٥ دەگوترێ: (إنتَظَمَ أمْرُهُ) كاری دامەزراو ئيشەكەی رێك كەوت، كێشەی نەما.

**إنْتَظَمَ الأشياءَ:** شتەكانی كۆ كردەوەو خستنيە پەنايەكەوە.

**تَناظَمَت الأشياءُ:** شتەكان چونە پەنايەكەوەو ریز بوون.

**نَظَمَ الشَّيْءُ:** بەمانا (إنْتَظَمَ) دێ.

**الإنظام:** بەنی تەزبيح هۆنينەوە، هەربەنو دەزوويەك مێرو و شتی وای پێ بهۆندرێتەوە.

**الأنظومة:** بەمانا (الإنظام) دێ.

**النِّظام:** دەزو و بەن كە مرواریو شتی

وای پێ بهۆنرێتەوە ٥ ڕێك‌و پێکی کاروبار ٥ دەگوترێ: (نظام الأمر) کۆڵەکەو ڕاگری ئیش‌و کار.

النَّظْمُ: میرو و مرواری هۆنراوە، ملەوانکە ٥ دەشگوترێ: (أتانا نظم من جراد) چینە کولەیەکی زۆرمان بۆ هات ٥ کەلامی سەرەوادارو کێشەدار (پێچەوانەی پەخشان).

نَظم القرآن: ئەو چۆنیەتی‌و شکڵ‌و شێوەیەی قورئان لە ڕوی دەق‌و شێوەی خوێندنەوەو تەرتیبەوە ٥ هەروا ناوە بۆ کۆمەڵە ئەستێرەی سیوەیل (سورەییا) و کۆو تەرازو.

النظیم: هۆنراوە ٥ هەرشتێك ڕێك‌و پێك بێ‌و بەشەکانی پێکەوە گونجاوبن ٥ دەگوترێ: (نظیم من لؤلؤ) ملوانکەی مرواری.

النَّظیمة: تاڵە حەبل.

النَّظّیمُ: کەسێك زۆر شت بهۆنێتەوە ٥ شیعری زۆری نووسیبێ.

نَعَبَ الغرابُ نَعْباً ونعیباً ونُعاباً وتنعاباً: قەلە ڕەشەکە قیراندی، دەنگی لێوەهات.

نَعَبَ البعیرُ نَعْباً: حوشترەکە خێرا ڕۆیی (فهو ناعب وهي ناعبة).

أَنْعَبَ: بەمانا (نَعَبَ) دێ ٥ دەشگوترێ: (أنعب فلان في الفِتن) فلانکەس ئاژاوەی هەڵگیرساند.

المِنْعَبُ: (رجل مِنعَبٌ) پیاوێکی چەقەچەناو و بەهات‌و هاوارە.

النَّعْبُ: (سیر نعب) ڕۆیشتنی خێرا (ریح نَعبٌ) ڕەشەبای خێرا ڕەو.

النَّعّابُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَعَبَ)دا دێ ٥ دەگوترێ: (ناقة نعوب) حوشترێکی خۆشڕۆیە.

نَعَتَهُ نَعْتاً: مەدحی کرد ٥ دەگوترێ: (نعته بالكرم) ڕەوشتی نانبدەیی‌و سەخاوەتی پاڵ دا.

نَعُتَ نعاتَةً: شیاوی ئەوەیە وەصفی بکرێ‌و باسی پیاوەتی‌و نانبدەیی بکرێ.

نَعَتَ الفَرسُ: ئەسپەکە زینی لەسەر پشت لابرا ٥ ڕەسەن‌و پەسەند بوو.

أَنْعَتَ: جوان بوو بۆئەوە دەشێ وەصفی بکرێ ٥ دەگوترێ: (أَنعَتَ وجهه و أَنعَتَ خصاله).

إِنْتَعَتَ الفرس: ئەسپەکە ڕەسەن بوو.

إِنْتَعَتَ فلان بكذا: فلانکەس بەو ڕەوشتە جوانە ڕازایەوە ٥ دەشگوترێ: (إنتعت بالجمال) جوان‌و قەشەنگ بوو.

إِنْتَعَتَ فلاناً: وەصفی فلانکەسی کرد بەچاکە.

تناعته الناسُ: خەڵك وەصفیان کرد.

تَنَعَّتَهُ: وەصفی کرد.

إسْتَنْعَتَهُ: هەوڵی دا ڕەوشتە جوانەکانی باس بکا.

اَلْمَنْعَـــتُ: وەصـــفو هەڵنانـــەوە ٥ (ك: مناعـــت) ٥ دەگـوترێ: (لـــە مناعـــت جميلة) ڕەوشتی جوانی هەن.

النَّعْتُ: صیفەتو ڕەوشت ٥ (ك: نعوت) ٥ دەشـگـوترێ: (شـيئ نَعْـتٌ) شـتێکی بـاشو پەسـەندە ٥ (فـرس نعـــت) ئەسـپێکە لەڕەسـەنی دا گەیـشتۆتە ئەوپـەڕی ٥ لەپێـشبڕکێ دا هەمیـشە براوەیـە ٥ (فـلان نعـت) فلاّنکـەس گەیـــشتۆتە ئەوپـــەڕی پلەبـــەرزیو سەرکەوتن ٥ (إمْرأة نعتة) ئافرەتێکە گەیـــــشتۆتە ئەوپـــــەڕی جـــــوانی ٥ دەشـگـوترێ: (رجـل نعتـة) پیاوێکـە پلەو پایەی لەوپەڕی بەرزی دایە.

النّعیــت: دەگــوترێ: (فـــرس نعیـــت) ئەسـپێکی ڕەسـەنە، (رجـل نعیـت) پیـاوێکی سـەخی سروشـتە پیـاوێکی مەردە.

نَعَثَ الشَّيْئَ نَعْثاً: شتەکەی هەڵگرت.

أنْعَثَ في مالـه: زێـدەڕۆیی کـرد لـەماڵ بەفیڕۆدان دا.

أنْعَثَ فلان: فلانکەس خۆی ئامادەکرد بۆسەفەر.

نَعْثَـــلَ: ســـەرکەوت بەپلیکانـــەدا ٥ یـــان بەشێوەیەك ڕۆیی وەکوو بەپەیـژەدا سەربکەوێ ٥ یـان وارۆیـشتو قاچـی وا هەڵێنانەوە دەتگوت بەقاچەکانی شت هەڵدەهێنجێ.

نَعْثَـــلَ الفَـــرَسُ في جريـــه: ئەسـپەکە لەغاردان دا قاچەکانی واهەڵێنانەوە دەتگوت لەقوڕ دەریان دێنـێ، واتـە: بەقورســـــی قاچـــــی بـــــۆ هـــــەڵ دەهێنرانەوە.

نَعْثَـلَ الــشيخُ: پیرەمێردەکـە گێـلو ئەحمەق بوو.

النَّعْثَــلُ: نێرەکـەمتیار ٥ پـیرە مێـردی گێل.

النَّعْثَلَةُ: گێلی ٥ دەگـوترێ: (فيـه نَعْثلـةٌ) ڕەوشـتێکی گێلـی تێدایـە ٥ هـەروا ناوە بۆ شێوە ڕۆیشتنی مرۆڤی پیر.

نَعَـــجَ نَعْجـاً ونعوجـاً: سـپی بـوو، هـەموو جەستەی سپی بوو ٥ (فهو ناعج).

نَعِجَ نَعَجاً: قەڵەو بوو.

أنْعَـجَ القـوم: خەڵکەکـە مـەڕەکانیان قەڵەو بوون.

النَّعْجَـةُ: مەڕەسپی ٥ مانگا کێوی (ك: نِعاج ونعجـات) ٥ دەگـوترێ: (نِسـاء كنعـــاج الرَّمْـــلِ) چـەند ئـافرەتێکی جوانو قەشەنگن چاوگەورەو چاو ڕەشن.

نَعَـــرَ نَعْـراً ونعـيراً ونعـاراً: هـاواری کـرد، قیڕاندی.

**نَعَرَت الريحُ:** ڕەشەبا هەڵیکردو هاژەی هات.

**نَعَرَ العِرْقُ:** دەمارەکە خوێنەکەی فیچقەی کردو کفەی هات.

**نَعَرَ فلان نَعْراً:** فلانکەس سەرپێچی کردو ملی نەدا.

**نَعَرَ في البلاد:** بە وڵات دا هاتو چوو ٥ دەشگوترێ: (ماكانت فِتنة إلا و نَعَرَ فيها فلان) فیتنەو ئاشوبێك بەرپانەبووە ئیللا فلانکەس دەورێکی سەرەکی هەبووە تێیدا.

**نَعِرَ الحِمارُ ونحوه نَعَراً:** گوێدرێژەکە لوشکاندی.

**الناعور:** دەگوترێ: (عِرق ناعور وجرح ناعور) ڕەگێکە خوێنی ناوەستێ یان برینێکە خوێنی ناوەستێو وشك نابێ ٥ باڵو پەری ئاش ٥ دۆڵچەی ئاو هەڵێنجان ٥ ئامێری ئاو هەڵێنجان لەبیرو چاڵی گەورە.

**النّاعورة:** ئامێرێکە چەند دۆڵچەو دۆلابێکی لێ شەتەك دراون بەهۆی ولاخو شتی وا هەڵدەخولێو ئاو لەبیرو چاڵی گەورە دەردەهێنێ.

**النَعْرَةُ:** یەکجار هاوارکردن ٥ فیشکەو لوشکەی کونەلوت.

**نَعْرَة النجم:** هەڵبونی باو تاوساندنی گەرما لەکاتی هەڵهاتنی ئەستێرەی (النجم)دا.

**النُّعَرَةُ:** لای ژوروی کونەلوت ٥ مێشەسەگ کە بە ولاخەوە دەنیشێو ئەزیەتی دەدا ٥ هەروا دەچێتە ناو لوتی ئەسپو گوێدرێژەوە حەجمینی لێ هەڵدەگرێ ٥ دەشگوترێ: (في فلان نُعَرَة) فلانکەس فیزو خۆبەزلزانی تێدایە ٥ دەمارگیری پێوەدیارە.

**النَّعَّارُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَعَرَ)دا دێ ٥ دەگوترێ: (جُرْح نعّار) برینێکە خوێنی ناوەستێ خوێنی زۆری لێ دێ ٥ (رجل نَعّار) پیاوێکە فیتنە جۆو ئاشوبگێڕە، هەمیشە خەریکی ئاژاوە نانەوەیە ٥ قۆشمەچیو فێڵباز ٥ هەروا ناوە بۆ باڵندەیەك دەشوبهێتە باڵندەی (کەناری سەوز).

**النّعورُ:** دەگوترێ: (عرق نعور) دەمارێکە لەکاتی خوێن لێ هاتنی دا کفەی لێ دێ ٥ دەنگی لێ دێ ٥ (ریح نعور) بایەکە لەکاتی سەرمادا گەرمی دێنێ یان لەکاتی گەرمادا هەوا فێنك دەکاتەوە ٥ (سفر نعور) سەفەرێکی دورودرێژە ٥ (همة نعور) ورەو هیمەتێکی بەرز.

**نَعَسَ نَعْساً ونَعَساً ونُعاساً:** هەنۆزی هاتێ

ومنەوز گرتی ٥ خەوی هات ٥ (فهو ناعس وهي ناعسة).

**نَعَسَ جسمه:** جەستەی لاواز بوو (نَعَسَ رأيه) رايەكەی لاواز بوو.

**نَعَسَت السوق:** بازار شكا، بازاڕ كڕين‌و فرۆشتنی تێدا كەم بوو ٥ (نَعَسَ جَدّهُ) شانسی كەوت ٥ بێ بەخت بوو.

**أنْعَسَ فلان:** فلانكەس منداڵی تەمبەڵ‌و تەوەزەلی بوون.

**أنْعَسَ فلاناً:** فلانكەسی واڵێ كرد خەوی بێ هەنۆز بیگرێ.

**تناعَسَ:** خۆی وانیشان دا خەوی دێ‌و هەنۆز گرتويەتی.

**تنـاعَسَ البَـرْقُ:** هەورەبروسكە چەخماخەی دا.

**النُّعـاسُ:** ومنـەوز، هـەنۆز ٥ لـەش داهێزان‌و شل بوونی ڕەگەو دەمار ٥ سەرەتای خەو.

**النَّعْسَةُ:** ساتە خەو، خەوێكی كەم، تۆزە خەو.

**النَّعوسُ:** كەسێك زۆر ومنەوز (هەنۆز) بیگرێ.

**نَعَشَ الشَّيْءَ نَعْشاً:** شتەكەی ڕاست كردەوە ٥ ڕاپەڕاند ٥ دەگوترێ: (نَعَشَ طرفَهُ) چاوی هەڵبڕی ٥ (نَعَشَ الشجرة المائلة) درەختە خوارەوە بووەكەی ڕاست كردەوە.

**نَعَشَ فلاناً:** دوای هەژاریی فلانكەسی كەمێ دڵدەداو هێنایەوە تایم ٥ یان لەو ومرتەو تەنگانە تێی كەوتووە ڕزگاری كرد فریای كەوت.

**نَعَشَت الجماعة الميتَ:** خەڵكەكە مردووەكەیان لەناوەدارەمەیت دا هەڵگرت.

**أنْعَشَهُ:** بەمانا (نَعَشَه) دێ ٥ دەگوترێ: (أنْعَشَهُ من كبوته) لەتێكشانەكەی ڕاستی كردەوەو كەمێ ورەی بەرزكردەوە.

**نَعَشُهُ:** بەرزی كردەوە، یان پێی گوت: خودا پایەبەرزو تەندروستت بكا.

**إنْتَعَشَ من عثرته:** لەنسكۆیەكەی هەڵسایەوە هەروا دەگوترێ: (إعْتَدَل الجوُّ فإنْتَعَشَ الناس) هەوا خۆش بوو خەڵك هێزو توانای پەیدا كردووە.

**المنعوشُ:** دەگوترێ: (ميت منعوش) مردوێكە لەدارە مەیت دا خراوەتە سەرشانی خەڵك‌و هەڵگیراوە.

**النَّعْشُ:** تەختەیەكە نەخۆشی دەخرێتەسەر یان مردو ٥ نابیغە لە دێڕە شیعرێكی دا دەڵێ:

(ألم أقسم عليك لتخبرني
أمحمول على النعش الهمام)

**بنات النعش:** حەوت ئەستێرەن لەلای قوتبی شیمالییەوە دەبینـدرێن‌و دەشوبهێندرێن بەكۆمەڵێك كەدارە

مەیتیان هەلگرتبێ.

**النُعَیْش:** ئەستێرەی سوهایە کەیەکێکە لە ئەستێرەکانی (بنات النعش)و لەهەموان خەفەترە.

**نَعْظَلَ:** لەرۆیشتن دا بەملاو لادا خۆی بادا.

**نَعَّ نَعاً:** لاواز بوو (فهو نعّ).

**النَعاعُ:** روەکی تەرو تازەو ناسك کەتازە پێ دەگاو کامڵ نەبوو بێ ٥ تاکەکەی (نعاعة).

**النَعْفُ:** شوێنێکە کەمێك بەرز بێ‌و هەندێ بەرزو نزمی تێدابێ ٥ (ك: نِعاف).

**النُعْفَةُ:** تیلمەچەرمی نەعلە: کە دەکەوێتە پشتە پێ.

**النُعَفَةُ:** لکەمێزەر، پۆپنەی کەڵەشێرو شتی وا ٥ دەگوترێ: (ما أحسن نعَفَة الدیك) ٥ هەروا وشەی (النُعَفَة) ناوە بۆ ئەو تیلمە چەرمانەی بەملاو بەولای کورتانو زینی ولاخ دا شۆردەبنەوەو هەندێ شتی سوارەکەی پێدا هەڵدەواسرێ ٥ گرێ گۆشتو کوتەگۆشتی خراپ بوو.

**نَعَقَ الراعي بغنمه:** شوانەکە دەنگی ئاژەڵەکانی داو رایپەڕاندن.

**نَعَقَ في الفتنة:** لەفیتنە نانەوەدا جمو جوڵی هەبوو ٥ (فهو ناعق وهي ناعقة) ٥ دەگوترێ: (فلان ناعقة بني فلان).

**النَعّاق:** کەسێك زۆر بقیرێنێ، زۆر فیتنە جۆبێ.

**نَعَلَ فلاناً:** نەعلی لەپێی فلاّن کرد.

**نَعَلَ الدابة:** ولاخەکەی ناڵ کرد ٥ شتێکی خستە قاچەکانی بیانپارێزێ.

**نَعِلَ نَعَلاً:** نەعلی لەپێ کرد.

**أنْعَلَت الدابة:** ولاخەکە سپیایی بەپشت سمەکانیەوە دەرکەوت.

**أنْعَلَ الدابة:** ولاخەکەی ناڵ کرد ٥ پێتاو و شتی وای لەسمی ولاخەکە کرد.

**نَعَّلَ الدابة:** ولاخەکەی ناڵ کرد ٥ پێتاو و شتی وای لەسمی ولاخەکە کرد.

**نَعَّلَ الحِذاء أو الخُفَّ:** چەرمی لەبنکی پێلاوەکە یان خوفەکە دا.

**إنْتَعَلَ:** نەعلی لەپێ کرد ٥ دەگوترێ: (إنتعل الأرض) بە پێ کەوتەرێ‌و ولاخی سواری نەبوو.

**إنْتَعَلَ الشَيْئَ:** پێی لەشتەکە نا ٥ دەگوترێ: (إنتعلت المَطِيُّ ظلالها) ولاخەکە بەسەر سێبەری خۆی دا رۆیشت واتە ئەوکاتە خۆر لەناوەراستی ئاسمان بوو.

**تَنَعَّلَ:** نەعلی لەپێ کرد.

**تَنَعَّلَ الشَيْئَ:** شتەکەی کرد بەنەعل.

**المَنْعَلُ والمَنْعلة:** زەوی پتەو ٥ دەگوترێ:

(نَزَلْنا أرْضاً مَنعلاً) لەزەوییەکی پتەودا دابەزین و نیشتەجێ بووین.

**النّاعِلُ**: پیاوی خاوەن نەعل ٥ مرۆڤی پێڵاو لەپێ ٥ (حافِرٌ ناعل) سمی رەق و قایم ٥ (وهي ناعلة) ئەو ئافرەتە پێستی بەری قاچی ئەستورو پتەوە ٥ هەروا ناوە بۆ کەرکێوی لەم ڕووەوە کە سمەکانی زۆر پتەون.

**النَّعّالَةُ**: نەعل دروستکەر، پینەچی.

**النَّعّالُ**: نەعل دروستکەر.

**النَّعْلُ**: پێڵاو، نەعل ٥ ئاسنێکی کەوانەییە، یا بڵێ جۆرە نالێکە بە بزمار لەسمی وڵاخ دەدرێ بۆ پارێزگاری سمی وڵاخەکە ٥ یان پێستێکی بتەوە دەگرێتە قاچی وڵاخەوە بۆئەوەی سمەکانی بپارێزێ ٥ (ك: نِعَالٌ).

**نَعْلُ السیف**: ئاسنێکە لەلای خواروی کالانی شمشێرەکەیە ٥ زەوی پتەو و ڕەقەن: کەروەکی لێ نەروێ ٥ (ك: نِعال) ٥ دەشگوترێ: (إخْضَرَّت نِعال القوم) خەڵکەکە زاو و زێیان زۆربوو ٥ (رَقَّتْ نِعال القوم) خەڵکەکە ژیانیان خۆش بوو.

**النَّعْلَةُ**: نەعل کەبەری قاچ دەپارێزێ لەچقڵ و ئازار.

**نَعِمَ الشَّيْءُ نَعماً ونَعْمَةً ونعيماً**: شتەکە نەرم و نیان بوو ٥ تەڕو تازە بوو ٥ سێبەری خۆش بوو ٥ دەگوترێ: (نَعِمَ عَيْشُهُ) ژیانی خۆش بوو ٥ (نَعِمَ بالُه) دڵی داسەکناو ئارامی گرت.

**نَعِمَ به**: پێی کەیف خۆش بوو ٥ دەگوترێ: (نَعِمْتُ بلقائه) دڵخۆش بووم بەچاوپێکەوتنی و لەنزیکەوە دیتنی ٥ (نعمت به عيناً) چاوی پێی فێنك بۆوە.

**نَعُمَ نعومةً**: نەرم و نۆڵ بوو ٥ نەرم بۆوە ٥ (فهو ناعم).

**نِعْمَ**: فیعلێکە لە فیعلەکانی مەدح و زەم ٥ دەگوترێ: (نِعْمَ الغني ونِعْمَ الفتى).

**أنْعَمَ فلان**: فلانکەس نازونیعمەتی دایەو زۆری کرد ٥ کەوتە ناو نازو نیعمەتەوە.

**أنْعَمَ الريحُ**: بایەکە بەهێواشی هەڵبوو.

**أنْعَمَ عليه بكذا**: ئەوەی پێ بەخشی ٥ دەگوترێ: (أنْعَمَ الله عليه بمال كثيرة وصحة وافرة) خودا ماڵی زۆرو تەندروستی زۆری پێ بەخشیوە.

**أنْعَمَ له**: پێی گوت بەڵێ.

**أنْعَمَ فلاناً**: فلانکەسی خۆشگوزەران کرد ٥ دەگوترێ: (أنْعَمَ الله بك عيناً) خودا چاوت بەدیتنی خۆشەویستانت فێنك بکاتەوە.

**أنْعَمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی نەرم کردەوە.

أنْعَمَ العجينَ أو الـدواءَ: زێـدەڕەوی كـرد لەشـێلانی هەویرەكـە یـان دەرمانەكە.

أنْعَمَ النظرَ في الأمر: زۆر لەكارەكە ورد بۆوەو سەرنجی لێ دا.

ناعَمَ فلان: فلاَنكەسی ژیان خۆش كرد.

ناعَمَ الشَّيْءَ: شتەكەی پتەو كرد.

نَعَّمَ فلان: فلاَنكەس وتی بەڵێ.

نَعَّمَ فلاناً: فلاَنكەسی گوزەران خـۆش كرد.

نَعَّمَ الشَّيْءَ: شتەكەی نەرمو نیان كرد.

تناعَمَ: خۆشی گوزەراند.

تَنَعَّمَ في مـشیه: بەپێخواسی ڕۆیـشت ٥ دەگـوترێ: (أتـاهم مُتَنَعِّمـاً) هـات بۆلایان بەپیادەو ولاَخی سواری پـێ نەبوو.

تَنَعَّمَ فلاناً: لەفلاَنكەس گەڕاو هەوڵی دا بیدۆزێتەوە.

تَـنَعَّمَ الدابـة: لـە ولاَخەكەیەوە ژەنـیو تـاوی دا بۆنـەوەی خێـرا بـڕوا ٥ دەشـگوترێ: (أتیت أرضهم فَتَنَعَّمَـتْني) هاتمە خاكەكەیان و ئاو و هەواكەی پـێم كـەوتو ژیـانێكی خۆشـم تێـدا بەسەربرد.

الإنعام: عەتاو بەخشش.

الإنعامة: بەمانا (الإنعام) دێ.

المُتَنـاعِمُ: دەگـوترێ: (نبـات متنـاعم) ڕوەكێـكی ڕاسـت هەڵچووە ٥ (رجـل متنـاعم) پیـاوێكی دەوڵەمەنـدو گوزەران خۆشە.

المُنَعَّمُ: دەگوترێ: (رجل مُنَعَّمٌ) پیاوێكی دەوڵەمەنـدو گوزەران خۆشـە (كـلام مُـنَعَّمٌ) قسەی نـەرمو نیـان ٥ (شـيئ مُـنَعَّمٌ) شـتەكە زۆر وردكـراوە زۆر كوتراو و هاڕاوە.

النـاعِمُ: دەگـوترێ: (ثـوب نـاعِمٌ) قوماشـێكی نەرمـە ٥ (نبـات نـاعِمٌ) ڕوەكێكی ڕاستو هەڵچووە.

النّاعمة: مێینەی (الناعِمَ)ە ٥ دەگوترێ: (طير ناعِمة) باڵندەی سیمانو نـەرمو نیان ٥ (ثيابٌ ناعِمة) قوماشی نـەرم ٥ باغچە.

النَّعائِم: مەنزڵێكە لەمەنزڵەكانی مانگ لەشـێوەی نوعامەدایـە ٥ هەشـت ئەستێرەن قۆناغێك لەقۆناغـەكانی مانگیان لێ پێك دێ.

النُّعَامَة: باڵندەیەكی جەستە گەورەیە مل درێژو قاچ درێژە كلكی كورتـە، بـازی درێـژ دەهـاوێو بـۆ ڕۆیـشتن ئازایـە پێـی دەگوترێ شـوترمورغ ٥ شـێوەی لـەنێوان شـێوەی حوشـترو قەلەمون دایە ٥ (ك: نِعام ونعـائم) ٥ دەشـگوترێ: (فـلان ظِـل نعامـة) فلاَنكـەس درێـژە ٥ (خَفَّـت نعامـة

القـــوم) خەڵكەكـە ڕەویـان كـردو ڕۆیـــشتن ٥ (جـــــاء كالنعامـــــة) بەنائومیێـدی گەڕایـەوە ٥ (شـــالت نعامته) مـرد ٥ (هـو خفیـف النعامـة) ئەو عـەقڵ سوكە ٥ (ركـب جنـاحي نعامة) بەدڵسۆزی كارەكـەی ئـەنجام ا هەروا وشـەی (النعامة) نـاوە بـۆ ئـەو نیـشانەو كەڵەكـە بـەردو سـنگ چەقاندن‌و شتی وا كە بـۆ شارەزایی بەڕێگای چۆڵ دا بەكاردەهێنـدرێن ٥ چەتری سەربیرو شتی وا.

النُّعـامی: دەگـوترێ: (نُعامـاك أن تفعـل كـذا) دەخیلـت بم تـابۆت دەكـرێ ئەوە مەكە.

نُعـامی عـین: ئـەوەم لەبـەر خـاتری دووچاوی جـەنابت ئـەنجام دا ٥ بـای باشـور، بۆیـە بـەم جـۆرە بایـە دەگـوترێ: (نعـامی) چـونكە لـەنێوە دورگـەی عـەرەبی دا تـەڕترین بایـە نماوی ترین بایە.

النُّعْمُ: گوزەرانی خۆش‌و ساماندارێ ٥ دەگـوترێ: (نُعْـمَ عـین) ئـەو شـتە لەبەرخاتری چاوی تۆ دەكەم.

الـــنَّعَمُ: ئاژەڵێـك بۆخـۆی بلـەوەڕێ‌و پێویستی بەئالف نـەبێ بـەزۆری بـۆ حوشـــتر بـــەكاردێ ٥ (ك: أنعـــام وأناعیم).

نَعَم: حەرفی جەوابە بەمانا (بەڵێ) دێ.

النَّعْمـاءُ: دابـەزین لـە ڕەوشـتی بـەرز ٥ ماڵ‌و سامان.

النُّعْمی: بەمانا (النَّعماء) دێ.

النِّعْمَةُ: نازونیعمەت‌و گوزەرانی خۆش ٥ دەگوترێ: (هو في نَعْمة عیش) ئـەو لەخۆشـــگوزەرانی دایـــە ٥ هـــەروا دەگوترێ: (أفعله نَعْمةَ عین) ئەو كارە لەبـەر خـاتری چـاوی تـۆ ئـەنجام دەدەم.

النِّعْمَـــةُ: ئـەو نـازو نیعمـەت‌و ڕزق‌و ڕۆزی‌و مـاڵ‌و سامانەی خـودا دەیـدا بەبەنـدەكانی ٥ وەزع‌و حـاڵی خـۆش ٥ پیـاوەتی‌و بـەهانا هـاتنی كەسـانی تـــرەوە ٥ (ك: نِعَـــم وأنعُـــم) ٥ دەشگوترێ: (أفعله نِعْمَـة عـین) ئـەوە لەبـەرخاتری چـاوی تـۆ ئـەنجام دەدەم.

النُّعومة: نەرم‌و نۆڵی.

النَّعیم: ئـەوەی لـەزەتی لێ دەبینـدرێ ٥ ژیانی خۆش ٥ وەزع‌و حاڵـەتی بـاش ٥ دڵخۆشـی ٥ دەگـوترێ: (هـو نعـیم المال).

نَعْنَعَ: لەزوبانی دا جۆرە گنیەك هەبوو نەیدەتوانی بەباشی پیتـی (ن)و (ع) دەربڕێ.

تَنَعْنَـــعَ: دووركەوتـــەوە، دەگـــوترێ: (تَنَعْنَعَـــــت الـــــدار) خانوەكـــە دووركەوتـــەوە ٥ (وتَنَعْنَـــعَ عنـــه)

لەخانوەکە دوورکەوتەوە.

**النَّعْناعُ:** پنگ، جۆرە ڕوەکێکی گیایی بۆنخۆشە چەند جۆری هەیە، هەندێکی خۆڕسکە، هەندێکی دەڕوێندرێ لەشوێنی تەڕو دەم جۆگاو نزیك ئاو دەڕوێ.

**أقراص النّعناع:** کورسی نەعنا، حەڵوایەکە ئاوی پنگی تێدەکرێ بۆنی خۆش دەبێ ٥ (ماء النّعناع) ئاوی نەعنا ئەوەیە کە بەشێوەی تایبەتی ئاوی پنگەکە دڵۆپ دڵۆپ دەگیرێ.

**النُّعْنَع:** نەعنا ٥ دەشگوترێ: (رجل نعناع) پیاوێکی درێژی ناقۆڵاو شلو شێواوە ٥ (ك: نَعانِع).

**النُّعْنُعَةُ:** چلێدانە.

**نعا السِّنور نُعاءً:** پشیلەکە میواندی.

**النُّعُوُ:** کەوانەی ژێر لوت ٥ درزی لێوی حوشتر ٥ یان درزی سمی حوشتر.

**نَعى فلاناً نَعْياً ونَعِياً:** هەواڵی مردنی فلانکەسی بڵاوکردەوە ٥ دەگوترێ: (نعاه لنا ونعاه إلینا) هەواڵی مردنی ئەوی پێ ڕاگەیاندین ٥ هەروا دەگوترێ: (هو یَنْعى على فلان کذا) ئەو ڕەخنەی ئەوەو ئەوە لەفلانکەس دەگرێ ٥ (فلان ینعی علی نفسه بالفواحش) فلانکەس بەئاشکراو لەبەرچاوی خەڵك کاری خراپو ناپەسەند دەکا خۆی بەخراپەکار ناوزەد دەکا.

**أنْعى علیه قَبیحاً:** کارێکی ناشیرینی لێ بڵاو کردەوەو لێی لەهەرادا بۆئەوەی بەخۆی دا بچێتەوەو لەو کارە خراپە دوور کەوێتەوە.

**تناعى القومُ:** خەڵکەکە هەواڵی کوژراوەکانی خۆیان ڕاگەیاند بۆئەوەی خەڵکەکە هەڵنێن بۆ تۆڵە سەندنەوەو بەرگری کردنو پەلاماردانی دوژمن.

**إستنعى القومُ:** خەڵکەکە هەواڵی کوژراوەکانیان ڕاگەیاند ٥ هەروا دەگوترێ: (نزلت فاجعة فاستنعى القومُ) بەڵایەك پەیدابوو خەڵکەکە هەواڵی مردنی یەکتریان ڕاگەیاندو پەرتەوازە بوون.

**إسْتَنعى الراعي غَنَمَهُ:** شوانەکە پێش مەڕەکە کەوتو بانگی کردن بۆئەوەی دوای بکەون ٥ هەروا دەگوترێ: (إستنعى بفلان حُبُّ کذا) خۆشەویسی فلان شت لەدڵی فلان کەسەی کردوو ڕەگی داکوتا.

**المَنعی والمَنعاةُ:** هەواڵی مردن.

**النّاعي:** ئەو کەسەی هەواڵی مردن ڕادەگەیەنێ ٥ ئەو کەسەی ڕێوڕەسمی مردوناشتن ئەنجام دەدا.

النَّعْيُ: بلاوبوونەوەی هەواڵی مردنی کەسێك.

النّعيُّ: دەگوترێ: (بلغنا نَعيُّ فلان) هەواڵی مردنی فلانمان پێ گەیی.

المَنْعِيُّ: پیاوی مردوو ٥ (ك: نعايا).

نَغَبَ الطائر نَغْباً: باڵندەکە دەندوکی لەئاوەکەداو لێی خواردەوە.

نَغَبَ الماءَ: ئاوەکەی قوت دا، خواردیەوە.

نَغَبَ الريقَ: تفەکەی قوت دا.

النُّغْبَةُ: قومەئاوو شتی شلەمەنی ٥ دەگوترێ: (سَقَاهُ نُغْبَةً من لبن) قومە شیرێکی دەرخوارد دا.

نَغَتَ الشَّعْرَ نَغْتاً: قژی ڕاکێشا.

نَغَرَت القِدْرُ نَغراً ونغراناً: مەنجەڵەکە کوڵی و قلپەی دا.

نَغَرَ فلان: فلانکەس بەهۆی ڕق هەڵسانەوە دەرونی دەکوڵا.

نَغَرَ الدَّمُ: خوێنەکە فیچقەی کرد.

نَغِرَت القِدْرُ نَغَراً: بەمانا (نَغَرَتْ) دێ.

نَغِرَ فلان: بەمانا (نَغَرَ) دێ.

أنْغَرتِ البيضَةُ: هێلکەکە پیس بوو، کەڵکی خواردنی نەما.

أنْغَرَت الشاةُ: مەڕەکە لەگەڵ شیر لێ دۆشینی خوێنی لێ هاتە دەر.

نَغَّرَ منه وبه: هاواری کرد، هاواری لێ هەڵسا.

نَغَّرَ الصبي: دیقەدیقەی مناڵەکەی دا، هەڵی پەڕاند.

تناغَرَ القومُ: خەڵك لێك دڕ دۆم بوون.

تَنَغَّرَ جوفه: دەروونی لەرقا کوڵا.

تَنَغَّر عليه: لێی دڕدۆم بوو ڕقی لێ هەڵسا.

المِنْغار: (شاة منغار) مەڕێکە هەمیشە شیرەکەی تێکەڵ بەخوێن دەبێ، کەشیری لێ دەدۆشن خوێنی لەگەڵە.

النَّغَرُ: سەرچاوەی ئاوی سوێر.

النُّغَرُ: بێچوە چۆلەکە ٥ بولبول.

النَّغارُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَغَرَ) دێ ٥ دەگوترێ: (جرح نَغّار) برینێکە خوێنی لێ دێ.

نَغَزَ بين القوم نَغْزاً: خەڵکەکەی لەیەکتر هان داو دوژمنایەتی خستە نێوانیانەوە.

نَغَزَ فلاناً: غەیبەتی فلانکەسی کرد.

نَغَزَ الصبي: دیقەدیقەی مندالەکەی دا.

النَّغّازُ: دەگوترێ: (فلان نَغّاز) فلانکەس زۆر غەیبەتکەرە.

نَغَشَ نَغْشاً ونَغَشاناً: لەشوێنی خۆی جولا ٥ دەگوترێ: (سُقِيَ فلان فَنَغَشَ) کابرا لەهۆش خۆی چوبوو ئاوی درایە جەم‌و جوڵی تێکەوتەوە.

نَغَشَ الى فلان: مەیلی بۆلای فلانکەس کرد.

إنْتَغَشَ: دەگوترێ: (الدار تَنْتَغِشُ صبياناً)

خانوەکە جمەی دێ لەمناڵ.

تَـنَفَّشَ فـلان: فلانکەس دوای ئەوەی بێهۆش بوو جمو جوڵی تێکەوتەوە ٥ بەنەسپایی‌و لەسەرخۆ کەوتەوە جمو جوڵ.

النُّغاش من الرجال: پیاوی کورتە بالاّو زۆر زەعیف‌و سست ٥ کەم ئەندام ٥ دەگوترێ: (رجل نُغاشيّ).

النُّغاشَةُ: جۆرە چۆلەکەیەکە دەندوك سوورە.

نَغَصَ علیه نَغَصاً: لێی لیل کرد.

نَغَصَ فلاناً: بەشە ئاوەکەی لەفلانکەس مەنع کرد.

نَغِصَ الأمرُ نَغَصاً: کارەکەی تەواو نەکرد.

نَغِـصَ الـشارِبُ: شـلەمەنی خۆرەوەکـە خواردنەوەکەی تەواو نەکرد.

نَغِصَ الرجلُ: پیاوەکە مەبەستەکەی تەواو نەبوو.

أنْغَـصَ فلانـاً رِعْيَـه: بەشـەکەی لەفلانکەس مـەنع کـرد ٥ نەیهێشت ولاّخەکانی بلەوەڕێنێ.

أنْغَصَ علیه عیْشَهُ: ژیانی لێ لیل کرد.

نَغَّصَ فلاناً: ژیانی فلانکەسی لیل‌و تـاڵ کرد.

نَغَّصَ علیه عیشه: ژیانی لێ تاڵ کرد.

نَغَّـصَ علینـا فـلان: فلانکـەس ئـەوەی پێمان خۆش بوو زۆرمان لێی هەبێ لێی مەنع کردین.

تناغَصَت الدوابُ علی الحوض: ئاژەڵەکان لەسـەر حەوزەکـە پاڵەپەسـتۆیان کرد.

تَنَغَّصَتْ معیشته: ژیانی تاڵ‌و لیل بوو ٥ دەشـکوترێ: (تَنَغَّـصَتْ علیـه معیشته).

نَغَضَ الشَّيْءُ نَغْضاً ونَغَضاناً: شتەکە کەوتە جـمو جـوڵی زۆرو هەڵبـەزو دابـەز ٥ دەشکوترێ: (نَغَضَ سرج الحصان) زینـی ئەسـپەکە کەوتـە هەڵتـەك هەڵتـەك (نَغَضَت ثنیة الغلام) ددانـی منداڵەکە کەوتە لەقین.

نَغَـضَ الـسَّحابُ ونحـوه: هەورەکـە زۆربـوو پاشان پڕ بوو.

نَغَـضوا الی العـدو: ڕوبـەڕوی دوژمـن ڕاپەڕین.

نَغَـضَ برأسـه: لەسـەر سـوڕمانی خـۆی لەشتەکە سەری بادا.

أنْغَـضَ رأسَـهُ: لەسـەر سـوڕمانی خـۆی سەری بادا.

تَنَغَّضَ الشَّيْءُ: شتەکە کەوتـە هەڵبـەزو دابەز.

النّـاغِضُ مـن الإنسان: بنکی مـل ئـەو شوێنەی کەلەگەڵ سەردا دەجوڵێ ٥ دەشـکوترێ: (غَـیْمٌ نـاغِض) هـەوری پـڕو جـمو جـوڵ کـەر کەبەشـوێن

پەکدا دێن‌و دەڕۆن.

**السَّنُغْضُ**: کەسێك سەری بلەرزێ‌و لەڕۆیشتن دا بلەرزێ ٥ بێچوە نوعامە (شوتور مورغ).

**النُّغْضُ**: لای ژورووی دەفەی شان.

**النُّغَاضُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نغض)دا دێ ٥ دەشگوترێ: (سَحابٌ نغّاض) هەورێکی نەوەستاوە پەك لەدوایەك دێن‌و دەڕۆن.

**نَغِفَ نَغَفاً**: کرمی زۆر بوو.

**النَّغَفُ**: کرمێکە لەلوتی حوشترو ڕەشە ولاخ و مەڕو بزن دا پەیدا دەبێ ٥ هەروا ناوە بۆ جۆرە کرمێکی درێژ سورو بۆرو سەوزە لەژێر گڵەوە ڕەگی ڕوەك دەقرتێنێ ٥ هەروا ناوە بۆ چڵمە ڕەقەڵە: کەنادەمیزاد لەلوتی دەری دێنێ.

**نَغَقَ الغُرابُ نُغاقاً ونَغِيقاً**: قەلەڕەشەکە قیڕاندی ٥ (فهو ناغِق ونغّاق).

**نَغَقَت الناقة**: حوشترەکە بۆ بێچوەکەی کورکاندی‌و بە دەنگێکی زۆر نەرم بۆی باراند ٥ (فهي نغيق نغوق).

**نَغِلَ وجْهُ الأرض نَغَلاً ونَغْلةً**: ڕوی زەوی بەهۆی وشکە ساڵی‌و کەمئاوییەوە لێك هەڵتەکی.

**نَغِلَ الأديمُ**: چەرمەکە بۆگەنی کردو دەباغەکەی تێکچوو.

**نَغِلَ الجرحُ**: برینەکە داوەشا ٥ دەشگوترێ: (نَغِلَت نيته) نیازی خراپ بوو ٥ (نَغِلَ قلبه على فلان) دڵی فلانکەس کرمێ بوو.

**نَغِلَ بين القوم**: فیتنەیی لەناو خەڵکەکە دا کرد (فهو نَغِلٌ وهي نَغِلَةٌ).

**نَغُلَ المولود نغولة**: زارۆکە لەدایکبووەکە منداڵی زینایەو دایکی‌و باوکی نیکاحی شەرعییان لەنێوان دا نەبووە.

**أنْغَلَ الأديمَ**: پێستەکەی واڵێ کرد بۆگەن بکا.

**أنْغَلَ فلاناً حديثاً سمِعَه**: قسەیەکی فیتنە ئامێزی بۆفلانکەس گێڕایەوە.

**النَّغِلُ**: منداڵی لەزینا پەیدا بوو (زۆڵ) ٥ دەشگوترێ: (جوزة نَغِلَة) گوێزێکی پوچەڵە.

**النَّغيلُ**: زۆڵ، منداڵی پەیدابوو لەبەیەکگەیشتنی ناشەرعی پیاو و ئافرەت.

**نَغَمَ نَغْماً**: بەهێواشی قسەی کرد ٥ دەگوترێ: (سكت فما نَغَمَ بحرف) بێدەنگ بوو ورتەی لەدەم دەرنەهات.

**نَغَمَ في الغناء**: لەگۆرانی وتن دا گەرم بوو.

**نَغَمَ في الشراب**: کەمێکی لەشەڕابەکە خواردەوە.

**ناغَمَهُ**: بەئەسپایی قسەی لەگەڵ کرد.

**تَنَغَّمَ**: بەمانا (نَغَمَ) دێ.

النَّغَّامُ: زۆر گۆرانی بێژ.

النَّغَمَة: جەرەسی وشە ٥ دەنگ خۆشی لەقورئان خوێندنو شتی تردا ٥ دەنگی کاریگەر ٥ (ك: أنغام وأناغيم).

النُّغْمَةُ: قومێك ٥ (ك: نُغَمٌ).

النَّغومُ: دەگوترێ: (رجل نغوم) پیاوێکی دەنگ خۆشە.

نَغْنَغَ: نەخۆشی توشی ئالوی بوو، بینەخرەی توش بوو.

النُّغْنُغُ: زمانە بچكۆلە، ئەوپارچە گۆشتەی لای لەوزەتێنە ٥ ئەوەی لەژێر دەندوکی کەڵەشێرەوە وەکوو ڕیش وایە ٥ هەوکردنی جەستە بەشێوەیەك شل بێ ٥ گێلی لاواز ٥ (ك: نغانغ).

النُّغْنُغَةُ: بەمانا (النُّغنُغ) دێ ٥ ئافرەتی گێلو نەحمەق.

النَّغْنَغَةُ: پارچە گۆشتێکە لای سەروی قورگ لەلای لەوزەتێن.

نَغی نَغْیاً: بەشێوەیەك ئاخاوتنی کرد کەس لێی حاڵی نەبوو ٥ دەگوترێ: (نغی الی فلان بکلمة) وشەیەکی بەگوێچکەی فلانکەسدا دا.

ناغی الصَّبِیَّ: یاری لەگەڵ منداڵەکە کرد، بەهێواشیو نەرمو نیانی لەگەڵی دا جوڵایەوە.

نَغی ئلاثاً: بەقسەیەك لەگەڵ فلان دوا کەکەس لێی حاڵی نەبوو ٥ دەشگوترێ: (هذا الجبل يُناغي ذاك) ئەو کێوە سەری ناوە بەو کێوەوە دەڵێی چپەی لەگەڵ دەکا ٥ هەروا دەگوترێ: (کاد الموجُ یناغي السحاب) شەپۆلەکە ئەوەندە بەرزبۆوە خەریکە نزیك هەور ببێتەوە.

النَّاغِیة: وشەو قسە.

النَّغْیة: بەمانا (الناغیة) دێ ٥ هەردەنگو قسەیەك سەرنج ڕاکێش بێ ٥ یەکەمجار کە هەواڵ دەبیسرێو هێشتا دڵنیانی لەڕاستیو دروستیو نەچەسپاوە ٥ دەگوترێ: (سمعت نَغیة من کذا وکذا) واتە: شتێکم لە هەواڵەکە بەرگوێ کەوتووە بۆم ساغ نەبۆتەوە ئاخۆ وایە یان نا.

النُّفاُ: پارچەو کۆمەڵە ڕوەکی جیاجیاو پەرتەوازە ٥ تاکەکەی (نُفاة).

نَفَتَ المِرْجَلُ ونحوه نَفْتاً ونفتاناً: مەنجەڵەکە یان دیزەکە بەهۆی زۆر کوڵانەوە پریشکی وا دەهاوێ دەڵێی تیرە.

نَفَت الدقیقُ نحوه نَفْتاً: ئاردەکە کەئاوی بەسەردا کرا هەڵاوساو قشەڵ بوو (فهو نافت ونفوت).

تنافَت: ئاوەکوڵاوەکە پریشکی بەك لەدوایەکی هاویشتن.

**نَفَثَ نَفْثاً ونَفَثاناً:** فوی پێدا کرد فوی بەسەردا کرد ٥ دەگوترێ: (نَفَثَ الراقي في العُقْدَة) فالّ خوێنەکە فوی بە گرێیەکەدا کرد ٥ (فلان يَنفُثُ غَضَباً) فلاّنکەس لەرق هەلّساوی خۆی فیشکەی دێ، هەر فو بەبا دەدا.

**نَفَثَ في أذنه:** قسەی بە چرپەی بەگوێی دا دا ٥ بەهێواشی سەری بردە بن گوییەوەو قسەی لەگەلّ کرد.

**نَفَثَ الشَّيْءَ من فيه:** قسەی هاویشت ٥ دەشگوترێ: (الجرحُ يَنفِثُ الدمَ) برینەکە خوێن فڕێ دەدا ٥ (الحية تنفث السُّمَ) مارەکە ژەهر دەرێژێ ٥ (نُفِثَ في روعي كذا) فلاّن شت بەدلّمداهات خرایە دلّمەوە.

**نَفَثَ فلاناً:** سیحرو جادوی لەفلاّن کرد ٥ (فهو نافِث ونفاث) ٥ (وهي نافثة ونفّاثة) ٥ وشەی (النافثة) کۆیەکەی (النفّاثات)ە قورئان دەفەرموێ: ﴿وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾.

**النُّفَاثَةُ:** ئەوەی دلّتەنگ دەری دەبڕێو لەدەمی دێتەدەر ٥ ئەو خواردنەی بەکەلێنو کونی دەمو ددانەوە دەمێنێتەوە فڕێی دەدا ٥ دەشگوترێ: (هذا من نفاثات فلان) ئەمە لەشیعری فلاّنە.

**النُّفْثَةُ:** دەگوترێ: (هذه نَفثَة مصدور) ئەمە کورکاندنو نالّەو فیغانی دلّتەنگە، دەیەوێ بەم کورکاندنە تۆزێ غەم بەباداو ئارامی بەدلّی بدا ٥ (ك: نَفَثات) دەگوترێ: (هذا من نفثات فلان) ئەمە لەشیعری فلاّنە.

**النَّفّاثَةُ:** فرۆکەیەکی تیژڕەوە، لەفڕین دا پشت بە چڕی هەوا دەبەستێ، واتە: (تەیارەی نەفاسە).

**نَفَجَ الشَّيْءُ نَفْجاً ونفوجاً:** شتەکە بەرز بۆوە.

**نَفَجَ فلان:** فلاّنکەس شانازی بەشتێك کرد کەنیەتی.

**نَفَجَ الإرنب ونحوه:** کەروێشکەکە ڕاپەڕیو کەوتە بازدان.

**نَفَجَت الريحُ:** بایەکە بەشێوەی گێژەلّوکەو زریان هەلّبو.

**نَفَجَ الفروجة من بيضتها:** جوجکەکە لەهێلکەکە هاتەدەرەوە.

**نَفَجَ الشَّيْءَ نفجاً:** شتەکەی بەرز کردەوە.

**نَفَجَ فلاناً:** فلاّنکەسی بەگەورە زانی.

**نَفَجَ السِّقاءَ:** کوندە ئاوەکەی پڕکرد.

**نَفَجَ الإرنب:** کەروێشکەکەی لەلانەکەی خۆی دەرپەڕاند.

**أنْفَجَ الحالِبُ:** شیر دۆشەکە قاپەکەی دوور لەگوانی ئاژەلّەکە ڕاگرت بۆئەوەی کە شیرەکەی دۆشییە ناوی کەف بکا.

**إنْتَفَجَ وتَنَفَّجَ:** بەمانا (نَفَجَ) دێ.

إسْتَنْفَجَ الإرنب ونحوه: کەروێشکەکەی لەلانەکەی دەرپەڕاند، دەشگوترێ: (ماالذي إستَنفَجَ غَضَبَه) چی وا ڕقی هەڵسان‌و جامی غەزەبی پڕکرد.؟

المِنْفَجُ والمِنْفَجَةُ: ئەو شتەیە هەندێ ئافرەت دەیخەنە سەر سمتی خۆیان بۆئەوەی سمتیان گەورە بنوێنن.

النافِجُ: دەگوترێ: (هو نافِج حِضنیه) ئەو خۆی بەزل زانی‌و لوتبەرزی نواند ٥ (صوت نافج) دەنگی زل‌و گڕو ناخۆش.

النّافِجة: ڕەشەبای بەهێز ٥ دەگوترێ: (سحابة نافجة) هەورێکی پڕباران ٥ ئەو کوندیلەو زەرفەی مادەی میسکی تێدایە لەجستەی ئاسك دا ٥ (ك: نوافِج).

النُفُجُ: ئادەمیزادی فونگران‌و تەمبەڵ ٥ دەگوترێ: (هو نفج الحقيبة) ئەو سمت پان‌و زلە.

النَّفّاج: خۆبەزلزان‌و لوتبەرز ٥ ئەو کەسەی لافی شتێك لێ دەدا کەنیەتی.

النَّفّاجَة: پەراوێزو شوێنی دادڕاوی کراس کە قۆپچەکانی پێوە دەنرێن.

النَّفيجُ: بێگانەیەك بکەوێتە ناو قەومێکەوە بۆوەی بێ نەچاکەی هەبێ نەخراپە ٥ (ك: نُفَجٌ).

النَّفيجَةُ: کەوانێك لەدرەختی (النَّبع) دروست کرابێ (جۆرە درەختێکە لەبەرزایی کێو و شوێنی وادا دەڕوێ دارەکەی سەرەتیرو شتی وای لێ دروست دەکرێ) ٥ (ك: نفائج).

نَفَحَت الريح نَفْحاً ونفوحاً: بایەکە هەڵی کرد، جوڵایەوە.

نَفَح العِرْق نَفْحاً: دەمارەکە خوێنی لێ هات ٥ دەشگوترێ: (نَفَحَ الطيبُ) بۆنەخۆشەکە بڵاو بۆوە.

نَفَحَ الشَّيْئَ: شتەکەی لێ دوور خستەوە.

نَفَحَت الدابة الشَّيْئَ: وڵاخەکە بەتیژایی سمی لەشتەکەی دا.

نَفَحَ فلاناً بالمال: ماڵی دا بەفلانکەس (نَفَحَ فلاناً بالسيف) بەشمشێر لەفلانکەسی دا بەڵام بەهێواشی.

نَفَحَ اللَّبنَ: ماستەکەی هەژاند.

نَفَحَ الجُمَّةَ: پێشەسەری داهێناو بەشانەی کرد.

نافَحَ عنه: داکۆکی لێ کرد.

نافَحَ فلاناً: بەرهەڵستی فلانکەسی کرد، دژی وەستا.

إنْتَفَحَ بە: ڕەخنەی لێ گرت، کۆسپی خستە بەردەمی.

الأنْفَحَة: ڕوەکێکە وەکوو باینجان ٥ بەشێکە لەمەعیدەی گۆلکەڵەو کارو بەرخ ٥ مادەیەکی تایبەتییە لەدیوی

ناوەوەی گەدەی گۆلکەلەو کاریلەو بەرخۆلە دەردەهێندرێ پێی دەگوترێ: (شیلوا وك) شیری پێ دەکرێتە پەنیر.

**الإنفَحَة:** (إنفحة العجول) شیلواوك.

**المِنفَحُ:** کەسێك خۆبخاتە کارێکەوە کە پەیوەندی بەئەوەوە نیە خۆ لەشتێك هەڵقورتێنێ کەهیچ پەیوەندی بەوەوە نەبێ.

**النُّفْحُ:** سەرما ٥ پێچەوانەکەی (اللَّفح) واتە: گەرما.

**النُّفْحة:** بۆنێك کەدڵ پێی خۆش بێ ٥ دەشگوترێ: (أصابتنا نفحة من عذاب ربك) هەروا وشەی (النَّفحة) بەمانا بەخشش دێ ٥ دەگوترێ: (لایزال لفلان نفحات) تا ئێستا فلانکەس بەخششی هەیە.

**النَّفُوحُ:** زۆرسارد ٥ دەشگوترێ: (ضرع نَفُوحٌ) گوانێکە شیر ناگرێتەوە، شیری تێناوەستێ ٥ (بقرة نفوح) مانگایەکە بەبێ دۆشین شیری لێ دەرژێ ٥ (قوس نفوح) کەوانێکە تیر دوور دەهاوێ ٥ (ریح نفوح) ڕەشەبایەکی بەهێزەو شت هەڵدەدا.

**النَّفیحُ والنِّفِّیحُ:** بەمانا (المِنفَح) دێ.

**نَفَخَ بفمه نَفْخاً:** فوی تێ کرد بەدەمی بای تێکرد.

**نَفَخَ في البوق أو الیراع:** بەهەموو هێزی فوی بە زورناکەدا کرد بۆئەوەی دەنگی لێ بێ.

**نَفَخَ الشیطانُ في أنفه:** شەیتان بای تێکردو هەڵینا بۆ ئەوەی خۆی بەزل بزانێ ٥ لافی شتێك لێ بدا کەنیەتی.

**نَفَخَ الشَّيْءَ:** فوی لەشتەکە کرد، بەفو هەڵی دا.

**نَفَخَ النارَ:** فوی لەئاگرەکە کردو هەڵی ساند ٥ یان بەمۆشە دەمەو پانکەو شتی وا فوی لەئاگرەکە کردو پشکۆکانی گەشاندنەوە.

**نَفَخَ الطعامُ ونحوه فلاناً:** خۆراکەکە ورگی فلانکەسی پڕکرد ٥ دەشگوترێ: (نَفَخَ شِدقیه أو حِضنَیه) لوتبەرزیی نواندو خۆی بەزلزانی.

**نَفِخَ نَفَخاً:** توشی نەخۆشی باکردن بوو، ورگی بای کرد.

**نَفَّخَ بفمه:** بۆزێدەڕۆیی لەمانای (نَفَخَ)دێ.

**إنتَفَخَ الشَّيْءُ:** شتەکە بەرزبۆوە ٥ دەگوترێ: (إنتَفَخَ النهارُ) ڕۆژهەڵکشاو بەرز بۆوە.

**إنتَفَخَ فلان:** فلانکەس خۆی بەزل زانیو لوتبەرزی نواند.

**إنتَفَخَ علیه:** ڕقی لێ هەڵسا.

**المِنفاخُ:** موشەدەمە ٥ هەرشتێك هەوا

کۆبکاتەوەو ئاراستەی بکا ٥ وەکوو ئەو ئامێرەی ئاسنگەرو مزگەر خەڵوزی پێ دەگەشێننەوە ٥ (ك: منافیخ).

المِنفَخُ: بەمانا (المِنفاخ) دێ ٥ (ك: منافِخ).

المنفوخ: (رجل منفوخ) پیاوێکی قەڵەو و خۆگەیە ٥ یان ترسنۆکە.

النّافِخُ: دەگوترێ: (مابالدار نافخ) کەس لەخانووەکەدا نیە.

النَّفْخُ: شانازیو خۆبەزلزانی.

النَّفَخُ: هەوکردنو هاوسانێکە لەزمنگی (زنـد)ی ولاخ دا پەیدا دەبێ ٥ نەخۆشییەکە توشی گون دەبێ پێی دەگوترێ: (قۆڕبی).

النُّفُخُ: هەرمتی گەنجی ٥ دەگوترێ: (فَتیً نُفُخٌ وفتاةٌ نُفُخٌ).

النُّفْخاءُ: لای زوروی نێسقانی قاچ ٥ زەوییەکی بەرزو بەپیت، نە لمبەلاّن بێ نە بەردی تێدا بن کەمێك درەختی تێدا ڕوابن ٥ (ك: نفاخی).

النُّفْخةُ: ورگ هاوسانو مەعیدە پڕبوون بەخواردن یان بەشتی تر ٥ (نَفْخَةُ الشباب) هەرمتی گەنجیو لاویەتی ٥ (نفخةالربیع) ڕۆژانی پێگەیشتنی گژوگیا لە بەهاردا.

النُّفْخة: دەردێکە توشی ئەسپ دەبێو لەئەنجامی ئەوەدا گونی دەهاوسێن.

النُّفاخُ: هاوسانی بەشێك لە جەستەی بەهۆی نەخۆشییەوە.

النُّفاخةُ: هاوساوێکە لەناوسکی ماسی دایە ٥ ئەو بڵقو تلۆقانەن کەدەکەونە سەر ئاو و شلەمەنی تر ٥ میزەڵدانو شتی لەو جۆرە کە منداڵ یارییان پێ دەکەنو فویان تێدەکەنو بەرزیان دەکەنەوە.

النَّفیخُ: ئەو شاگرد ئاسنگەرو شاگرد مسگەرەی کە بەموشەدەمە یان بەشتی تر ئەرکی خەڵوز گەشاندنەوەوەو فوکرن لەکورە ئاگرەکەی لەئەستۆیە ٥ (ك: نُفَخاء).

نَفَدَ الشَّيْءُ نَفَداً ونفاداً: شتەکە فەوتا، نەما، بڕایەوە.

أنْفَدَ فلان: فلاّن تێشوی بڕایەوەو ماڵو سامانی نەما.

انفد الشَّيْءَ: شتەکەی فەوتاند.

نافَدَهُ: موحاکەمەی لەگەڵ دا کردو کێشەو نیزاعی نایەوە بۆئەوەی بەبەڵگە بۆری بدا.

إنْتَفَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی فەوتاند.

إنْتَفَدَ الحَقَّ: مافەکەی وەرگرتەوە ٥ دەشگوترێ: (إنْتَفَدَ منە) لێی وەرگرتەوە.

إنْتَفَدَ اللَّبَنَ: شیرەکەی هەموو دۆشیو هیچی بۆ نەهێشتەوە.

**تنافَدَ القومُ:** خەڵکەکە کەوتنە کێشەو دەمەدەمێوە هەرکەسە بەڵگەی خۆی خستەڕو.

**إسْتَنفَدَ الشَّيْئَ:** شتەکەی بڕاندەوە ٥ دەگووترێ: (إسْتَنفَدَ وسْعَهُ) تاقەتی نەما، تواناى خۆی تێدا خەرج کرد وهیچی پێ نەما.

**إسْتَنفَدَ الأمْرُ أغراضه:** کارەکە مەبەستە سەرەکییەکانی هاتنە دیو ئیتر چی دی پێویست ناکا درێژەی پێ بدرێ.

**المُنافِدُ:** دەگوترێ: (خَصْمٌ منافِدٌ) ڕکەبەرێکە چی لە تواناداپە بەکاری دەهێنێ بۆ ئەوەی سەربکەوێ.

**المُنْتَفَدُ:** دەگوترێ: (فلانٌ مُنتَفَدُ فلان) فلانکەس کەبژێوی نەما فلان پەکی ناخاو دەیداتێ.

**النَّفادُ:** فەوتان، نەمان، بڕانەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّ هَـٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِن نَّفَادٍ﴾.

**نَفَذَ الأمْرُ نفوذاً ونفاذاً:** کارەکە تەواو بوو ئەنجام درا ٥ دەشگوترێ: (نفذ فلان لوجهه) فلانکەس ڕێبازی خۆی گرتەبەرو ڕۆیی ٥ (نفذ الكتابُ الى فلان) نامەکە گەیشتە فلان ٥ (هذا الطريق ينفذ الى مكان كذا) ئەم ڕێگایە دەچێ بۆ فلان شوێن ٥ (نفذ الطريقُ) ڕێگاکە ئاسانو خۆشە هەموو کەس دەتوانێ پێیدا بڕوا ٥ (نفذ منه) لەم شوێنەوە چووە شوێنێکی تر ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانفُذُوا لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ﴾ ٥ دەگوترێ: (نفذ فلان في الأمور) فلانکەس لەئیش‌و کاردا شارەزاو وریایە ٥ (نفذ عنه) لێی تێپەڕی ڕزگاری بوو لێی.

**نَفَذَ القومَ نَفْذاً:** لەخەڵکەکە تێپەڕی‌و کەوتە ئەو پەڕیان.

**أنْفَذَ القومَ:** خەڵکەکەی دڕ داو بەناویان دا ڕۆیی ٥ دەشگوترێ: (رَمَيْتُهُ فأنفَذته) تیرێکم پێوەناو هەنگاوتم تیرەکە ئەمدیواو دیو کونی کرد.

**أنْفَذَ الكتابَ الى فلان:** نامەکەی نارد بۆ فلانکەس.

**أنْفَذَ الأمْرَ:** کارەکەی ئەنجام دا.

**إنْفَذَ عهده:** وادەو بەڵێنی خۆی بەجێ هێنا.

**نَفَّذَ الحكمَ:** بڕیارەکەی جێبەجێ کرد.

**تنافذ القومُ الى القاضي:** خەڵکەکە کێشەکەی خۆیان بردە لای دادوەر بۆ ئەوەی بۆیان یەکالا بکاتەوەو بڕیاری پێ دەرکا.

**التنفيذ في الحكم:** بەکردەوە جێبەجێ کردنی بڕیارە.

الهَيئــة التنفيذيــة: ئــەو دەســەڵاتەی یاساکانی دەوڵەت جێبەجێ دەکاو بەعەمەلی پەیرەویان دەبێ.
المُنتَفَذُ: بەرفراوانی و پەك نەکەوتن ٥ دەگـوترێ: (في مالـه مُنتَفَـذ) مـاڵو سامانەکەی زۆرە بەشی ئەو شتانە دەکا.
المَنفَـذ: شوێنی تێـدا هەڵسوڕانی شت، شوێنی پێداڕۆیشتنو لێ دەرچوون ٥ (ك: منافذ).
النّافِذ: دەگوترێ: (رجل نافذ في أمـوره) پیاوێکـــە لـــەکاروباری خـــۆی دا ســـەرکەوتووە ٥ (طریـــق نافـــذ) ڕێگایەکە ڕۆیـشتنی پێـدا دەکـرێو هەمووکـەس دەتوانـێ پێیـدا بـڕوا ٥ (أمر نافذ) فەرمانێکە دەبێ پابەندی بـێ ٥ وشـەی (النافـذ) لەجەسـتەی ئادەمیزاد ناوە بۆ کونە لوتو کونە گوێو ئەو شتانە.
النافـذة: دەگـوترێ: (طعنـة نافـذة) برینێکـە ئەمبـەرەو بـەری وەکـوو یـەك وەهـان ٥ پەنجـەرەی خـانو کـەڕوناکیو هـەوایان لێ بـچێتە ژوورەوە بۆناو ژوورەکان ٥ (ك: نوافذ).
النَّفـاذ: (الحکـم مـع النّفـاذ) حاڵەتێکە وادەخـوازی لەگـەڵ بڕیـاری دادگـا دەرچوو تەنفیز کردنیشی پێویست دەبـێ، جاداواکـە مـەدەنی بـێ یـان جنائی.
النَّفَذُ: بڕاندنەوەی شتو ئەنجامدانی ٥ دەگوترێ: (أمَرَ بِنَفَذِهِ) فەرمانی کـرد بە ئەنجامـدانی ٥ (قام بَنَفَذ الکتـاب) چی لەنامەکەدا بوو تەنفیزی کرد ٥ چارەســـەرو ڕێگـــای ڕزگـــاربوون لەچورتم ٥ دەگوترێ: (أتی بنَفَذِ هٰـذا المُعضَل) چارەسەری ئەو تەنگژەیەی هێنایـە کایـەوە ٥ هـەروا دەگـوترێ: (طَعْنَة لها نَفَـذٌ) برینێکـە ئەمـدیواو دیوە.
النُّفْـــذَةُ: دەنکـــەمیرو ٥ (ك: نُفَـــذٌ) ٥ دەگوترێ: (قارب الخـرازُ بـین النُّفـذِ) میروچییەکە میروەکانی لێك نزیـك کردنەوە.
النَّفّـــاذُ: ئـیش لەدەســـت هـــاتوو کـــار ڕاپەڕێن.
النُّفُوذ: بەمانا (النَّفاذ) دێ.
النُّفُـــوذُ: دەســـەڵاتو هێـــزو توانـــا ٥ دەگـوترێ: (فـلان ذو نفـوذ عظـیم) فلانکـــەس دەســـەڵاتێکی گـــەورەو بەرفراوانی هەیە ٥ (منـاطق النفـوذ) ئەو وڵاتە زەعیفـو بێ دەسەڵاتانەن کـە دەوڵەتـە زلهێزەکـان دەسـەڵاتی خۆیانی بەسەردا دەسەپێنن.
النَّفیذ: بـەمانا (النّافِـذ) دێ، دەگـوترێ:

(أمر نفيذ) فەرمانێکە ملی بۆ کەچ دەکرێو تەنفیز دەبێ.

نَفَرَ نَفْراً ونفوراً: ولاتی خۆی جێ هێشتو کەوتە گەڕان بەولاتان دا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَلَوْلاَ نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ﴾.

نَفَرَ الجلدُ نفوراً: پێستەکە هاوساو لەگۆشتەکە جیابۆوە.

نَفَرَ مِنَ الشَّيْئِ نفوراً: لەشتەکە هەڵسڵەمیەوە هێزی لێ کردەوە پێی ڕازی نەبوو.

نَفَرَ مِن المكان: لەو شوێنە ڕۆیی بۆ شوێنێکی تر.

نَفَرَ الحاج مِن منى: حاجییەکان دەشتی مینایان جێ هێشت بەرەو مەککە ڕۆیشتن.

نَفَرَ الناسُ الى العدوّ: خەڵك بەپەلەو هەڵەداوان بەرەو ڕوی دوژمن ڕۆیشتن بۆئەوەی شەڕی لەگەڵ بکەن.

نَفَرَ فلاناً نَفْراً: بەسەر فلانکەس دا زاڵ بوو لەبەربەرەکانی دا.

أَنْفَرَ القومُ: خەڵکەکە ولاغەکانیان بلاوبوونەوە.

أَنْفَرَ الدابة: ولاخەکەی چەموش کرد.

أَنْفَرَ الرجلَ: یارمەتی پیاوەکەی دا ٥ دەگوترێ: (إستَنْفَرَهم فأنفروه) داوای یارمەتی لێ کردن یارمەتییان دا.

أَنْفَرَ فلاناً على فلان: بڕیاری بۆ فلانکەس دا بەسەرکەوتن بەسەر فلان دا.

نافَرَهُ: کێشەی لەگەڵ نایەوە ٥ شانازی بەسەردا کرد.

نَفَّرَ فلاناً مِنَ الشَّيْئِ: فلانکەسی لەشتەکە ترساند، لێی دوورخستەوە ٥ دەگوترێ: (نفر الدابة عَنْ الرعي) ولاخەکەی لە لەوەڕگاکە دوورخستەوە.

نَفَّرَ عَنْ ولده أو غيره: نازناوی ناشیرینی بۆ منداڵەکەی یان بۆ کەسانی تر دانا بەمەبەستی ئەوە جندۆکەو چاوی پیس کاری تێ نەکەن.

نَفَّرَ فلاناً على فلان: بڕیاری سەرکەوتنی بۆ فلانکەس دا بەسەر فلانکەس دا.

نَفَّرَ فلاناً على الشَّيْئِ: فلانکەسی زاڵ کرد بەسەر شتەکەدا.

تنافر القوم: خەڵکەکە کێشەیان تێکەوت ٥ شانازییان بەسەر یەکتردا کرد.

إسْتَنْفَرَت الدابة: ولاخەکە هەڵسڵەمییەوە ٥ دوورکەوتەوە ٥ (فهي مُسْتَنْفِرَةٌ).

إسْتَنْفر الدابة: وای لە ولاخەکە کرد هەڵسڵەمێتەوە.

إسْتَنْفر الحاكم الرعية: فەرمانڕەوا داوای لەخەڵکەکە کرد بەپەلە بڕۆن بۆ بەرەنگاریکردنی دوژمن‌و شەڕ لەگەڵ کردنی.

إسْتَنْفَرَ بني فلان: داوای لەهۆزی فلان کرد بەهاواریەوە بێن‌و ڕزگاری بکەن.

النّافِرُ: دەگوترێ: (دابة نافِر) ولاخێکە هەڵسلەمینەوەی زۆرە ٥ لەپێشبڕکێ‌و کێبڕکێ دا سەرکەوتوە ٥ (شاة نافِر) مەڕێکە کرم لە لوتیەوە دێتە دەر، کرم فڕێ دەدا ٥ شتێك لە لوتیەوە دەردەدا وەکوو کرم وایە.

نافِرة فلان: خزم‌و کەس‌وکارە نزیکەکانی فلانکەس.

النافورة: شتێکە لە باخچەو چتی وادا دادەنرێ ئاو بەرز دەکاتەوە بەتەوژم بۆ جوانکردن‌و ڕازاندنەوەو فێنك کردنەوەی شوێنەکە.

النُّفارُ: هەڵسلەمینەوە.

النُّفَارَةُ: ئەو شتەی ناو بژیوان یان سەرکەوتوو لەژێرکەوتوی وەردەگرێ.

النَّفْرُ: خەڵکانێك بەپەلەو هەڵەداوان بۆ شتێك دەچن یان بۆشەڕ ٥ (یوم النفر الأول) دووەم ڕۆژی جەژنی قوربانە کە حاجی لەدەشتی مینایەوە دەڕۆن بۆ مەککە ٥ (یوم النفر الآخر) سێیەم ڕۆژی جەژنی قوربان.

النَّفَرُ: لەسێ کەسەوە بۆ دەکەس ٥ دەگوترێ: (هم نَفَرُ فلان) ئەوانە تاقمی فلانکەسن ٥ بۆتاقە پیاوێکیش دەگوترێ ٥ (ك: أنفار).

النُّفْرَةُ: ئەوەی بەمندالّ دا دەکرێ بۆ چاوەزار.

النَّفِيرُ: هاوشان لەشانازیی کردن دا ٥ خەڵکانێك بڕۆن بۆ شەڕ کردن لەگەڵ دوژمن.

النّفير العامُ: ڕاجمینی تێکڕای خەڵك بۆ شەڕکردن لەبەرامبەر دوژمن ٥ کەسێك کە بێ کەڵك بێ پێی دەگوترێ: (فلان لافي العير ولا في النفير) واتە: فلانکەس نەلەگەڵ کاروانی قورەیش بوو کەلەشامەوە دەگەڕایەوە بۆ مەککە بەسەرۆکایەتی ئەبوسوفیان، نەلەگەڵ سوپای قورەیش دا بوو کەبەسەرۆکایەتی عوتبەی کوڕی ڕەبیعە بە پیر کاروانەکەوە چوو بۆ ڕزگارکردنی، جاکەسێك لەگەڵ ئەم دوو تاقمەدا نەبووبێ بەپیاو حسێب نەکراوە.

نَفَزَ الظَّبيُ نَفْزاً ونفوزاً: ئاسكەكە بازی داو قاچەكانی لێك هەڵبڕینو بەیەكەوە داینانەوە.

نَفَزَ فلان: فلانكەس مرد.

نَفَّزَت المرأةُ وَلَدَها: ئافرەتەكە منداڵەكەی هەڵپەڕاند.

تنافَزوا: عەمبازی یەكتر بوون، پەلاماری یەكتریان دا ◦ دەگوترێ: (الصِّبيان يتنافزون في لعبهم) منداڵەكان لەیاری كردنەكەیان دا بەسەر یەكتردا بازیان دا.

النُّفازی: یارییەكە یاریكەرەكان بازی تێدا دەدەن.

النَّفيزُ: ڕۆنەكەرەی بزركاو كەلەناو مەشكەكەدا یەكترنەگرێو تۆپەڵ نەبێ.

نَفَسَهُ نَفْساً: بەچاو هەنگاوتی، چاوەزار لێ یدا.

نَفِسَتْ المرأةُ نَفْساً ونفاسةً: ئافرەتەكە منداڵی بوو.

نُفِسَتْ وَلَداً: منداڵی بوو ◦ (دَمُ نِفاسٍ) خوێنی پاش منداڵبوون.

نَفِسَ بالشیئ: شتەكەی لاخۆشەویست بوو لەدەستی نەبۆوە ڕژدو چرۆك بوو دڵی نەهات شتەكە ببەخشێ.

نَفِسَ الشَّیْئَ وبه علی فلان: حەسودی بەفلان برد بەوەی كە ئەوشتە هی ئەوەو ئەوی بەشیاوی ئەوە نەزانی ئەو شتەی هەبێ.

نَفُسَ الشَّیْئُ نفاسةً ونِفاساً ونفوساً: شتەكە بەنرخ بوو (فهو نفيس ونافِس).

أنفَسَ الشَّیْئُ: شتەكە بەنرخ بوو، جێگای سەرنج بوو.

نافَسَ في الشَّیْئِ: زێدەڕەوی لەشتەكەدا كرد لەدڵی خەڵك دا شیرینی كرد.

نافس فلاناً في كذا: كێبڕكێی لەگەڵ فلان دا كرد بۆئەوەی پێشی بكەوێ بەبێ ئەوەی زیانی پێ بگەیەنێ.

نَفَّسَ عَنْهُ: قورسایی لەسەر كەم كردەوە.

نَفَّسَ عنه كربته: ناخۆشییەكەی لەسەر لابرد.

تنافَسَ القومُ: خەڵكەكە پێشبڕكێو مونافەسەی یەكتریان كرد بەبێ ئەوەی زیانیان بۆ یەكتر ببێ.

تَنَفَّسَ: هەناسەی دا هەناسەی هەڵكێشا.

تَنَفَّسَ الریح: بایەكە بەهێواشی هەڵیكرد.

تَنَفَّسَ في الكلام: قسەی درێژ كردەوە.

تَنَفَّسَ النَّهر: ڕوبارەكە ئاوی زیادی كرد.

تَنَفَّسَ الموجُ: شەپۆلەكە ئاوی دەرداییە دەر.

تَنَفَّسَ العُمْرُ: تەمەن درێژ بوو.

تَنَفَّسَ القوسُ: کەوانەکە درزی برد.
تَـنَفَّسَ الـصُبْحُ: بـەیانی دەرکـەوت، ڕوناکی بەیانی ئاشکرا بوو.
تَـنَفَّسَ الـصُعَداء: هەناسـەیەکی قـوڵی هەڵکێشاو ماندویەتی حەسایەوە.
الأنْفَـسُ: بـەنرختر ◦ درێـژتر، باشـتر ◦ فراوانتر.
التَّنَــافُس: هــەڵئانێکی دەروونــی سروشتییە داخـوازی ئەومیە هـەوڵ بدەی لاسایی گەورە پیاوانی مێـژوو بکەیەوەو بچیتە ڕیزی ئەوان.
المُتَـنَفِّسُ: دەگـوترێ: (ألـفٌ متـنفِّس) لوتێکی پانەوەبووە کون گەورەیە.
المُنافَسَة: بەمانا (التنافس) دێ.
المُنفِسُ: دەگوترێ: (مـال مُـنفِسٌ) مـاڵو سامانی زۆر.
المنفوس: زاروك ◦ شـتێك چاوەزار لێـی دابێ ◦ خۆزگەی بۆ بخوازرێ.
النَّافِسُ: چاوپیس، حەسودو چاوچنۆك ◦ (شـيء نـافِسٌ) شـتێکە داخـوازی لەسەرە.
النِّفَــاسُ: جـۆرە خـوێنێکی ئافرەتــە ماوەیــە دوای منــداڵبوون دێ لــەو ماوەدا منداڵدانو کۆئەنـدامی زاوزێ دەچـنەوە سـەر حاڵـەتی سروشـتی خۆیــــان کەنزیکـــــەی شــــەش هەفتەیەکی گەرەکە.

النَّفْسُ: گیان ◦ دەگوترێ: (خرجت نفسه أو جاد بنفسه) مردو گیانی لەدەست دا ◦ خوێن ◦ دەگوترێ: (دَفَقَ نَفْسَهُ) خــوێنی بەفیــچقە لێ دەرهێنــا ◦ خودی شتەکە ◦ دەگوترێ: (جاء هـو نَفْسُهُ أو بنفـسه) ئـەو خـودی خـۆی هــات ◦ (ك: أنفـــس ونفـــوس) دەشـگوترێ: (أصـابته نفـس) چاوی پیس هەنگاوتی، چاوەزار لێی داوە ◦ (فـلان ذو نفـس) فلاَنکـەس خـاوەن ڕەوشـتی بـەرزو مەردایەتییـە ◦ (في نفــسي أن أفعــل كــذا) لــەنیازو مەبەستم دایـە ئـەوە بکـەم ◦ (فـلان يــؤامر نفــسيه) فلاَنکـەس دوو ڕاو بۆچونی هەیە نازانێ بەپێی کامیان بکا.
الـنَّفَسُ: هەناسـە ◦ هـەوای نـەرم؛ بـای شەماڵ ◦ گزەبای شـەماڵ ◦ قومـەئاو و شتی وا ◦ بارودۆخی ئاسایی‌و بێ چورتمی ◦ دەگـوترێ: (هـو في نفـس من أمره) ئەو کاروباری ئاسـایی‌و بێ کێشەیە دەتوانـێ بـەئارەزوی خـۆی پـەل ڕاهـاوێ ◦ (بـيني وبينـه نَفَـسٌ) نێوانی منو ئەو دوورە ◦ (شراب ذو نفــــس) شــــەرابێکە تینوایــــەتی دەشکێنێ ◦ (شـاعر أو كاتـب طويـل الـــنفس) شـاعیر یـان نووسـەرێکی

هەناسە درێژەو دەتوانێ بەچەند جۆر بەهرەکەی خۆی دەربخا ٥ (یعجبني نَفَسُ هذا المؤلف أو هذا الطاهي) مِن سەرسامم بە شێوازی ئەم دانەرە یان ئەم چێشت لێنەرە.

النّفوسُ: حەسودو رژدو چاو چنۆك.

النّفيسُ: ماڵو سامانی زۆر ٥ (شيئ نفيس) شتی بەنرخو خۆزگە بۆ خوراو ٥ (رجل نفيس) پیاوێکی چاو چنۆك.

نَفَشَ القُطْنُ ونحوه نَفْشاً ونفوشاً: لۆکەکە کرایەوە، فش کرایەوە ٥ دەگوترێ: (نَفَشَه فَنَفَشَ).

نَفَشَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە حاڵەتی هەرزانیەوە.

نَفَشَت الماشية في الزرع: ئاژەڵەکان بەلەوڕگاو ناوکشتو کاڵەکەدا بڵاو بوونەوە شەو لەوەڕیان کرد ٥ (ك: نَفَشَةٌ ونُفّاش) ٥ (وهي نافِشة) ٥ (ك: نوافِش).

نَفَشَ على الطعام: چووە سەر سفرەو خوانەکە بۆ نان خواردن.

نَفَشَ القُطْنَ أو الصوفَ: لۆکەکەی شی کردەوە هەلاجی کرد ٥ خوورییەکەی بەشەکرد بەئامێری شە تاڵەکانی لێك کردنەوە ٥ یان بەدەست خوورییەکەی خاوکردەوە ٥ (أَنْفَشَ الراعي الماشية): وڵاخەکانی بەشەو ڕەوانەی لەوەڕگا کردنو بۆخۆی نوست.

نَفَّشَ القُطْنَ: لۆکەکەی کردەوە ٥ هەلاجی کرد.

إنْتَفَشَ القُطْنُ ونحوه: لۆکەکە شی کرایەوە.

إنْتَفَشَت الهِرّةُ: پشیلەکە موی جەستەی ڕاستبوونەوە تاوای لێ هات بنکی تاڵەمووەکانی جەستەی بیندران.

إنْتَفشَ الطائر: باڵندەکە پەڕو باڵی لێ فش بوون دەتکوت دەترسێ یان سەرمایەتی.

تَنَفّشَ: بەمانا (نَفَشَ) دێ.

المتَنَفِّشُ: دەگوترێ: (أمةٌ متنفِّشة الشَعْر) کچۆڵەیەکە قژی ژاکاو و بژن ٥ (أنف مَتَنَفِّش) لوتێکە نەرمایی کەمەو کون پانو فراوانە ٥ هەر هاوسایەك ناوەوەی بۆش بێ.

النَّفَشُ: خووری (بە شە) کراو و پشکنراو ٥ شتو مەکی پەرتەوازە بوو ٥ دەگوترێ: (باتت غَنَمَه نَفَشاً) مەڕو بزنەکانی بڵاو بوونەوە ٥ قسەی زۆرو داواکاری زۆر.

النَّفّاشُ: لوتبەرزو خۆبەزلزان ٥ کەسێك لافی شتێك لێ بدا کەنەیبێ، شانازیی بەشتێکەوە بکا کەنیەتی ٥ جۆرە نارنجێکە دەکرێتە مرەبا.

**نَفَصَ ببوله نَفصاً:** بەتەکان میزی هەڵدا، دەگوترێ: (نَفَصَ بالكلمة) قسەی بەخێرایی کردن.

**أنْفَصَ بالضحك:** زۆر پێکەنی.

**أنْفَصَ بشفتيه:** بەلێوی ئاماژەی بۆ کرد ◦ لێوی لێ داقرینجاند.

**أنْفَصَ بالكلمة:** قسەکەی بەخێرایی گوتن.

**المِنْفاصُ:** کەسێك زۆر پێبکەنێ ◦ دەگوترێ: (رجل مِنفاصٌ وإمرأة منفاص) ◦ هەروا ناوە بۆ کەسێك لەکاتی نوستن دا میز لەجێگە نووستنی دا بەخۆدا بکا.

**النُّفاصُ:** دەردێکە توشی مەڕوبزن دەبێ‌و میزەچرکەیان پێ دەکا تا مندار دەبنەوە.

**النُّفْصَةُ:** فیچقە کردنی خوێن ◦ (ك: نُفصٌ).

**نَفَضَ الثوبُ أو الصبغُ نفوضاً:** قوماشەکە هەندێ لەڕەنگەکانی چونەوە، نەمان.

**نَفَضَ الزرعُ:** کشتوکاڵەکە پێگەیی‌و هەموو گوڵە دانەوێڵەکانی دەرکەوتن.

**نَفَضَ الكَرْمُ:** دارمێوەکە پۆخەکانی پشکوتن.

**نَفَضَت الدابةُ:** ئاژەڵەکە زاو و زێی کرد.

**نَفَضَ فلان من مرضه:** فلانکەس لەنەخۆشییەکەی ڕزگاری بوو.

**نَفَضَ القومُ:** خەڵکەکە تێشوویان بڕایەوە.

**نَفَضَ الشَّيْءَ نَفْضاً:** شتەکەی تەکاند بۆئەوەی ئەوەی پێوەی نووساوە هەڵوەرێ ◦ دەشگوترێ: (نَفَضَتْهُ الحُمى) لەرزوتا وەشەقەتۆڵەی هێناو هەڵی پەڕاند.

**نَفَضَ المكانَ ونحوه:** سەیری شوێنەکەی کردو چی تێدا بوو بینی‌و لێی ورد بۆوە بۆئەوەی بزانێ چیە.

**نَفَضَ الشَّيْءَ:** شتەکەی لێ کردەوە تەکاندی دایچۆڕاند ◦ دەگوترێ: (نَفَضوا حَلائبَهم) گوانی ئاژەڵەکانیان یەکەیەکە دادۆشی‌و هیچیان تێدا نەهێشتەوە.

**نَفَضَت المرأةُ كَرِشَها:** ئافرەتەکە منداڵی یەك لەدوایەکی بوون، منداڵی زۆری خستنەوە.

**أنْفَضَ الوِعاءُ:** زەرفەکە هیچی تێدا نەما.

**أنْفَضَ القومُ زادَهم:** خەڵکەکە تێشوو بژێوی خۆیان تەواو کرد لەناویان برد.

**نَفَّضَ الشَّيْءَ:** شتەکەی لێ کردەوە تەکاندی دایچۆڕاند.

**إنْتَفَضَ الشَّيْءُ:** شتەکە کەوتە جم‌و جوڵ‌و هەڵبەزو دابەز ◦ دەگوترێ: (فلا يَنْتَفِضُ من الرعدة) فلانکەس بەهۆی لەرزوتاوە هەڵدەلەرزێ.

إنْـتَفَضَ الكـرمُ: دارمێوەکـە پۆخـەکانی کرانەوەو گەڵای کرد.

إنْـتَفَضَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی داچـۆڕاندو دایتەکاند.

إنْـتَفَضَ الفـصيلُ مـافي الـضرعِ: بێچوە ئاژەڵەکـە ئـەوەی لـەگوانی دایکـی دا بوو دایچۆڕاند.

إسْـتَنْفَضَ القـومُ: خەڵکەکـە چـەند کەسێکیان نـارد بـۆ تاقیکردنـەوەی شوێنەکە تـا بـزانن ئـاخۆ دوژمنـی لێیە، ئەو شوێنە ترسی تێدایە.

إسْـتَنْفَضَ المكـانَ ونحـوه: سـەیری شوێنەکەی کرد بۆئەوەی بزانێ چی تێدایەو چی تێدا نیەو بیناسێ.

إسْتَنْفَضَ القومَ: لەخەڵکەکە وردبۆوە و زۆری سەیرکرد.

إسْتَنْفَضَ ماعنده: ئەوەی لای بوو دەری هێنا.

الأنْفُوضَـةُ: ئـەو میـوەو شـتەیە کـە لـەدرەختی بـەردار دەکەوێتـە خـوار بۆ ژێر درەختەکە ◊ (ك: أنـافيض) ◊ دەگـوترێ: (أصـابنا اليـومَ أنـافيض) ئـــەمرۆ میـــوەی لـــەدرەخت بەربۆوەمان خوارد، کۆمان کردەوە.

المِنْفاضُ: قوماشێکە چارەکەیەکە لەژێر درەخـت ڕادەخـرێ بۆئـەوەی ئـەو میـوەی لەدرەختەکـە دەتەکێنـدرێ بکەوێتە سەری.

المِنْفَضُ: بەمانا (المِنفاضُ) دێ ◊ بێژنگی گەورە.

المِنْفَضَةُ: قاپێکە گڵ یان لمبی تێدەکرێ شـتی سـوتاوی تـێ فـڕێ دەدرێ ◊ (تەپڵەکی جگەرە).

المِنْفَـضَةُ: داردەسـتێکە لـە درەختـی خـەیزەران بـەڕمو قـاڵیو شـتی وای پێ دەتەکێنـدرێو تـەپو تـۆزی پـێ لێ دەگرێتەوە.

المَنْفوضُ: ئەو کەسەی لەرزوتا دەیخاتـە چۆقە چۆق.

النّـافِضُ: (ثـوب نـافِض) قوماشـەکە ڕەنگەکەی چۆوە ◊ هەروا دەگـوترێ: (أخذتْه حمى نافِض) لەرزوتای بـەهێز هێناویەتە چۆقە چۆق ◊ چاوساغو نیـشاندەر لـەپێش قافڵەوە ڕێگاکـە بەتاقی بکاتەوە بزانێ ئەمینـە یان نا.

النُّفَـاضُ: چـۆقە چـۆقو هەڵلـەرزین بەهۆی لەرزو تاوە.

النُّفاضُ: گرانیو قاتو قـڕی ◊ ئـەوەی هەڵـدەوەرێ لەشـتی تەکێنـدراو ◊ ئـەوەی لـەناو دەم دا دەمێنێتـەوە لـەپرزە سـیواکو شـتی وا و تـف دەدرێتەوە.

النِّفـاضُ: پۆشـاك: دەگـوترێ: (ماعليـه نِفـاضٌ) هیـچی لەبـەردا نیـە هـیچ پۆشاکێکی لەبەردا نیە.

**الـــنَّفَضُ:** ئــەو میــوەو بەروبوومـــەی لەدرەخت دەکەوێتە خوار بۆ بنکی درەختەکـــە ٥ بۆڵـــەترێ کـــە لـــە هێـــشوەکەدا تێـــك دەتـــرنجێن‌و پاڵەپەستۆی یەکتر دەکەن.

**النُّفُضُ:** کەرِشان‌و هەنگە مـردوو کە دەکەونە ناو کۆڵەسەوە.

**النُّفَضاءُ:** هەڵلەرزینی لەرزوتادار.

**النُّفْـضَةُ:** رێژنـــە بـــاران کەلـــە پارچـــە زەویەك دەداو لەپارچە زەویەکی تر نادا.

**النَّفْضَةُ:** کۆمەڵـە خـەڵکێك دەنێـردرێن بـۆ شـوێنێك بـۆ جاسوسی‌و بـەتاقی کردنەوەی ئاخۆ دوژمن لەوێ هەیـە یان نا؟

**النَّفَضي:** هەڵلەرزین.

**النَّفُـوضُ:** دەگـوترێ: (إمـــرأة نفـــوض) ئافرەتێکـــە منـــداڵ زۆرە ٥ (رجـــل نفوض للمكان) پیاوێکە لەشوێنەکە ورد دەبێتەوە.

**النَّفيضة:** بەمانا (النَّفَضَةُ) دێ.

**نَفَطَتِ القِدْرُ نَفْطاً ونفيطـاً:** مەنجەڵەکە کوڵی پرژی وادەهاوێ دەڵێی تیرە.

**نَفَطَ فلان:** فلانـکەس رِقی هەڵساو لـەرِقان گەرم داهاتووەو هەر خۆی دەخواتەوە.

**نَفَطَ العَنْزُ:** بزنەکە پژمی.

**نَفَطَ الظَبِيُ:** ئاسکەکە باڕاندی ٥ دەگوترێ: (نَفَـطَ فـلان) فلانکـەس بەشـێوەیەك قسەی کرد کەس لێی حاڵی نەبێ.

**نَفِطَ الصَّبِيُ نَفَطاً:** منداڵەکە خڕوێلکەی لێ هاتن.

**نَفِطَـت یـدُهُ مـن العمـل نَفْطـاً ونفيطـاً:** دەستی بالوکەو بلْقی لێ پەیدا بوون ئاویان تێدایە.

**أنْفَــطَ العمــل یدیــه:** کــارکردن بلْقــی لەدەست دا پەیدا کردن پڕن لەئاو.

**تَنَفَّطَـت القِـدْرُ:** بـەمانا (نَفِطَــت) دێ ٥ دەشـگوترێ: (تَنَفَّطَ فـلان) فلانکـەس لـــەرِق هەڵـــساوی خـــۆی گـــەرم داهاتووە.

**تَنَفَّطَت یدُهُ من العمل:** بـەمانا (نَفِطَــتْ) دێ.

**النَّافِطَــةُ:** بلـۆق‌و بلْـق کەبـەهۆکاری کارکردنـــەوە لەدەســـت دا پەیـــدا دەبن‌و پڕن لـەئاو ٥ ئاوڵەو مێکوتـە ٥ دەگـوترێ: (یـد نافطـة) دەسـتێکە بلـۆقی کـردووە، دەشـگوترێ: (مالـه عافطـة ولانافطـة) هیچی نیـە ٥ (ك: نوافِط).

**النَّفاطَةُ:** نەوتچیەتی، نەوت دەرهێن.

**النَّفـاط:** نـەوت دەرهـێن لـەبیرو کـان ٥ نەوت فرۆش.

**النَّفَّاطَـةُ:** بلْقـی سـەر دەسـت‌و شـوێنی تری جەستە کە پڕبـێ لـەئاو ٥ ئـەو

شتەی نەوتی پێ دەهاوێ‌و دەیپرژێنێ ٥ شوێن دەرهێنانی نەوت.

**النَّفْطُ**: نەوت ٥ کە بەکاردێ بۆ سوتەمەنی‌و شتی وا.

**النَّفْطُ**: بلۆق‌و بلق لەجەستەدا ٥ مێکوتەو ئاوڵە.

**النَّفَطَان**: جۆرە کۆکەو هەناسە دانێکە لەکاتی ڕق هەڵسان دا.

**النُّفَطَةُ**: کەسێك دەستی بلۆقی کردبێ.

**نَفَعَهُ نَفْعاً**: سودی پێگەیاند (فهو نافع ونَفّاع).

**أَنْفَعَ**: بازرگانی لەشتی خێر ئامێزدا کرد.

**نَفَّعَهُ**: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (نَفَعَ) دێ.

**إِنْتَفَعَ بِهِ**: قازانجی لێدەستکەوت.

**إِسْتَنْفَعَ فلاناً**: داوای سودو قازانجی لێ کرد.

**المَنْفَعَةُ**: هەرشتێك سودو قازانجی لێ ببیندرێ ٥ (ك: منافِع) ٥ (مذهب المَنفعة) مەزهەبێکی ئەخلاقییە ٥ بەناوبانگترین ڕێڕەوی ئەم مەزهەبە (بنتام و ستیوَرْت میل) ٥ (منافِع الدار) ئەو شتانەی کەپەیوەندیان بەخانووە وە هەیە وەکوو حەوشەو سیاج‌و بەربێلاو زێراب‌و بارکۆن .....هتد.

(المنافِع العامة) ئەو سودو قازانجانەی بۆ هەموو کەسەو هەموو خەڵك بەگشتی لێی سودمەند دەبن.

**النَّافِعُ**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا.

**النافعة**: سودو قازانج ٥ دەگوترێ: (ما نفعني فلان بنافعة) فلانکەس قازانجێکی پێ نەگەیاندووم.

**النَّفْعُ**: خێرو بێرو سودو قازانج‌و بەرەکەت ٥ هەرشتێك مرۆڤ بەمەبەست بگەیەنێ.

**النُّفْعَةُ**: عەصاو گۆچان ٥ (ك: نفعات).

**نَفَّ الأرضَ نَفّاً**: زەوییەکەی تۆو کرد.

**نَفَّ السَّوِيقَ**: بەوشکی قاوتەکەی بەکارهێنا نەی‌کردە حەڵوا.

**نَفَّ نَفّاً**: چڵمی دەردا لەلوتی.

**النُّفِيُّ**: شتێکە وەکوو چارەکەو سفرە وەهایە قاوتی لەسەر دەبێژرێتەوە.

**النَّفيفُ**: قاوت‌و شتی وا.

**نَفِقَ الشَّيْءُ نَفَقاً**: شتەکە تەواو بوو، بڕایەوە نەما ٥ دەگوترێ: (نَفِقَ الزاد و نَفِقَ الدراهم).

**نَفَقَ اليربوع**: یەربوعەکە لەکونەکەی خۆی هاتە دەر.

**نَفَقَتْ الدابة نفوقاً**: ولاخەکە تۆپی.

**نَفَقَ الجرحُ**: برینەکە توێکڵی هەڵدا.

**نَفَقَت البضاعة نفاقاً**: کاڵاکە ڕەواجی بوو ٥ داخوازی لەسەر زۆر بوو ٥

دەگوترێ: (نَفقَت المرأةُ): ئافرەتەکە خوازبێنی کەری زۆر بوون.

**أَنفَقَ فلان:** فلانکەس هەژار بوو ٥ ماڵو سامانی فەوتا.

**أَنفَــقَ التَّــاجِرُ:** بازرگانەکــە کالاکــانی ڕەواجیان پەیدا کرد.

**أَنفَقَ الإبلُ:** حوشترەکە توکی بلاو بۆوە لەبەر قەڵەوی توکی هەڵدا.

**أَنفَقَ المالَ:** ماڵو سامانەکەی لەناو برد.

**نافق اليربوع نِفاقـاً:** یەربوعەکە چووە کونەکەی خۆی.

**نــافق فــلان:** فلانکــەس دووڕو بــوو، ئەوەی دەری بڕی پێچەوانەی ئەوە بوو کەلەدڵی دا بوو.

**نَفَّقَ السِّلعةَ:** ڕەواجی بەکالاکەدا بازاڕ گەرمی بۆ کرد.

**إسْــتَنفَقَ الــشَّيْءَ:** شــتەکەی کــردە نەفەقەو بـژێو بـۆ مـاڵو منـداڵی ٥ دەگوترێ: (إسْتَنفَقَ المال على عيالـه) مــاڵو ســامانەکەی کــردە بــژێوو مەسرەف بەسەر ماڵو منداڵی دا.

**الإنفــاق:** بەخــشینی مــاڵ لــەبوارێك لەبوارەکان دا ٥ هــەژاریو نــەبوونی، قورئــان دەفــەرموێ: ﴿إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الإِنفَاقِ﴾.

**الْمُنَـــافِق:** دووڕو، کەســـێك کـــوفر بشارێتەوەو ئیمان دەربخا ٥ کەسێك دوژمنکاری بشارێتەوەو دۆستایەتی دەربخـا ٥ کەســێك شــتێك دەربخــاو پێچەوانەی بشارێتەوە.

**المِنفَــاق:** کەســێك نەفەقــەی زۆربــێ مەسرەفو خەرجی زۆر بێ.

**الْمُنَفَّقُ من الـسراويل:** شوێنی دۆخـێن ٥ پزوی دەرپێ.

**الْمَنفَقَــةُ:** هۆکــاری ڕەواج دان بــەکالا ٥ دەگــوترێ: (حُــسْنُ الإعــلان مَنفَقَــةٌ للــسِّلعة) بانگەشــەکردنی لــەبارو پڕوپاگەنــدە کردنــی جــوان دەبێتــە هۆکاری ڕەواجی کالا.

**النافِقَــــاء:** یەکێکــە لــەکونو لانــەی یــەربوع ئــەو کونــەی بەدەرەوەیــە لــەویان دا خــۆ حەشــارنادا، خــۆ لەکونێك دا حەشاردەدا کە دیارنیـە ٥ ئەمەیــە بنــەمای نیفــاق نیفــاق لەئەمە وەرگیراوە ٥ (ك: نوافق).

**النَّفَق:** تونێـل ٥ کونێکە لەژێر زەویو ژێر کێـو و ئەمـسەرەو سـەر کونـە ٥ لەکوردستـانی عێـراق تـا ئێـستا دوو تونێــل هەیــە یــەکێکیان تــونێلی دەربەندیخانە لەشەستەکانی سەدەی بیــستەم تــەواو بــووە دووەمیــان تونێلی ئەزمڕە ساڵی ٢٠٠٩ کرایەوە.

**النَّفِقُ:** شتێك زوو ببڕێتەوە ٥ دەگوترێ: (طعــــام نَفِــقٌ) خواردنێکــە زوو دەبڕێتــەوە ٥ (فــرس نفِـق الجــري)

ئەسپەكە زوو لەغاردان دەوەستێتەوە.

**النُّفُقُ من النساء:** ئافرەتێك لای مێردی ئەفەقەی باشی بدرێتیو شانسو بەختی چاكی لای مێردی هەبێ.

**النَّفَقَة:** ناوێكە لە وشەی (الإنفاق) واتە: یەك مانایان هەیە ٥ ئەو پارەی خەرج دەكرێ بۆ ژن: كەمێردەكەی بۆی دابین بكا بۆ خواردنو پۆشاكو شوێنی نیشتەجێ بوونو پێویستیاتی تر ٥ (ك: نفقات ونفاق).

**النَّيْفَقُ من السراويل:** پزوی دەرپێو رانكەو شەرواڵ ٥ ئافۆكی دەرپێ.

**نَفَلَ الرجلُ نَفْلاً:** پیاوەكە سوێندی خوارد.

**نَفَلَ فلاناً:** زیادەی بەخشی بەفلانكەس ٥ دەگوترێ: (نَفَلَ القائدُ الجُندَ) سەرلەشكرەكە زێدە بەخششی دا بەسەربازەكان ٥ لەدەستكەوتی شەڕ بەشی دان.

**أنْفَلَ فلان:** فلانكەس تەشوێی تاودایەو ڕوەكی قەتادی بڕی بۆ حوشترەكە بۆئەوەی بیخوا.

**أنْفَلَ له:** سوێندی بۆ خوارد.

**أنْفَلَ فلاناً:** لەدەستكەوتی شەڕ بەشی فلانكەسی دا.

**نَفَّلَ عَنْ صاحبه:** لەجیاتی هاوەڵەكەی پارەی دا.

**نَفَّلَ فلاناً:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَفَلَهُ دێ ٥ زیاد لە بەشی خۆی پێدا ٥ سوێندی دا.

**إنْتَفَلَ من الأمر:** دورەپەرێزی خۆی لەكارەكە ڕاگەیاند ٥ دەگوترێ: (إنْتَفَلَ مما قیل) بەرائەتی خۆی لەو قسە گوتراوانە ڕاگەیاند.

**إنْتَفَلَ من القوم:** لەیارمەتیدانی خەڵكەكە دووركەوتەوە.

**إنْتَفَلَ الشَّيْءَ منه:** داوای شتەكەی لەو كرد.

**تَنَفَّلَ المصلي:** نوێژكەرەكە نوێژی سوننەتی كردن.

**تَنَفَّلَ علی اصحابه:** لەدەستكەوتی شەڕدا ٥ زیاتر بەشی هاوەڵەكەی وەرگرت.

**النَّافلة:** زیاد لەحەقو پێویست زیاد لەبەشی خۆی ٥ زیاد لەفەرزو واجب ٥ دەگوترێ: (هو یصلي النافلة) ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ﴾ ٥ هەروا وشەی (نافِلة) ناوە بۆ دەستكەوتی شەڕ، بۆشتی بەخشراو، بۆ كوڕەزا، قورئان دەفەرموێ: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً﴾ مەبەست بە (نافلة) كوڕەزایە.

**النَّفْلُ:** هەر تاعەتو خودا پەرستییەك زیاد لەفەرزو واجب بێ ٥ هەروا ناوە بۆ سەرما.

**النَّفَلُ**: دەستكەوتی شەڕ ◦ بەخشش ◦ (ك: أنفال) ◦ هەروا ناوەبۆ ڕەگەزی ڕوەكێك ساڵانەو تەمەندرێژە چەند جۆرێكی هەیە هەندێكی دێمەكارەو خۆرسكە، هەندێكی دەروێندرێ دەكرێ بەئاڵف وەكوو ئەو جۆرە كەپێی دەوترێ: (النَّفَل الأسكندري) و پێشی دەگوترێ: بیرسیم.

**النُّفَلُ**: سێ شەوی دوای سێی مانگ واتە شەوی چوارەمو پێنجەمو شەشەم.

**النَّوْفَلُ**: دەریا ◦ دەگوترێ: (رجل نَوْفَلُ) پیاوێكی بەخشندەیە ◦ گەنجی قۆزو جوانچاك.

**النُّفْنافُ**: بۆشایی نێوان دوو كێو ◦ شتی دوور.

**النَّفْنَفُ**: هەوا ◦ سارای دوورو فراوان ◦ دەگوترێ: (قطعتُ نَفْنَفاً من الأرض) ◦ بەرزایی یەك لەنێوان ڕوی زەوی ئەودا بۆشاییەك هەبێ ◦ دەگوترێ: (بئر بعيدة النفنف) بیرێكە نێوان بنكیو زاركی زۆرە ◦ (ك: نفانِف) ◦ (نفانف الدار) دەوروبەری خانوو.

**نَفُهَ نُفوهاً**: ترسنۆك بوو ◦ دڵی زەعیفو لاواز بوو ◦ ئاژەڵی چەموش كەژێر بار بكرێو بچەمێندرێ.

**نَفِهَتْ نفس فلان نَفَهاً**: نەفسی فلانكەس مانــدو بــوو لــەوزەی دا نــەما (فهــو نافِهٌ).

**أَنْفَـهَ لفـلان مـن مالـه**: بەخششی بۆ فلانكەس كەمكردەوە.

**أَنْفَهَ الدَّابة**: وڵاخەكەی ماندو كرد.

**نَفَّهَ الدابة**: وڵاخەكەی ماندو كرد.

**إسْـتَنْفَهَ فـلان**: فلانكـەس ئیسراحەتی كرد ◦ پشوی دا.

**نَفَاهُ نفواً**: دوری خستەوە.

**النُّفايـةُ مـن الـشَّيْئ**: گوێزرو بنـزیلو قرپۆكی شتو بەرماوەی شت.

**نَفَى الشَّيْئَ نَفْياً**: شتەكەی دوورخستەوە.

**نَفَى الحاكم فلانـاً**: فـەرمانڕەوا فلانكەسـی لەوڵاتی خۆی دوورخستەوە دەری كرد.

**نَفَـتَ الـسحابة ماءَهـا**: هەورەكـە بارانی خـۆی بارانـد ◦ هـەروا وشـەی (نفـی) بەمانا ئینكاركردن دێ ◦ دەڵێ ئەوشتە هەرنەبووە ڕوی نەداوە.

**نَفَــتِ الــريحُ الـترابَ**: ڕەشـەباكە گـڵو خۆڵەكەی ڕادا.

**نافــاه**: دژی وەسـتا پێـچەوانە بــوو ◦ دەگوترێ: (هذه القضية تنافي تلك).

**إنْتَفَى**: دووركەوتەوە، دەگوترێ: (إنْتَفَى الرجـل عَـنْ بلـده) پیاوەكە لەزێدو نیـــشتمانی خـــۆی دوورخرایـــەوە دەركرا.

**إنْتَفَـى شَـعْرُهُ**: قـژی هـەڵوەرین (إنْتفـى الشجر عَنْ الوادي) درەختـی شیو و

دۆڵەکە فەوتان.

**إنْتَفَى مِن الشَّيْئ:** خۆی لەشتەکە بێ بەری کردو خۆی لێ ڕزگار کرد.

**تنافت الأحكام أو الآراء:** بڕیارەکان یان بۆچوونەکان دژ بەیەكو پێچەوانەی یەکتر بوون.

**المَنْفى:** شوێنی کەسانی دوورخراوە لەزێدو نیشتمانیان.

**النُّفايَةُ:** شتی فڕێدراو لەبەر بێ کەڵکیو خراپی ٥ باقی مەندەی شت ٥ (نُفاية المطر) پرژو پریشکی باران ٥ دەشگوترێ: (هو نُفاية القوم) ئەو خوێڕی نەتەوەکەیەتی، یەکێکە لەهەتیومچەکانی نەتەوە.

**النَّفيُ:** پێچەوانەی ئیجابو ئیسپاتە ٥ (عقوبة النفي) سزایەکە بریتییە لەوە تاوانبار لەزێدو نیشتمانی خۆی دوور بخرێتەوە بۆ شوێنێکی تر بۆ ماوەیەکی دیاریکراو یان دیاری نەکراو.

**النَّفَيان:** ئەوەی هەور دەیڕێژێ لەناوی خۆی ٥ لافاو.

**النُّفْيَةُ:** سفرەو خوانێکە لەپوشو پرژە خورما دروست دەکرێ پێشی دەگوترێ سەلە، گۆشتو پەنیرو شتی وای لەسەر دادەنرێو دەخرێتە بەر خۆرەتاو تا وشك بێتەوە.

**النُّفْيَةُ:** پاشماوەو بەرماوەی شت ٥ شتی فڕێدراو لەبەر خراپیو بێ کەڵکی.

**النَّفِيُّ:** بەمانا (النُّفاية) دێ دوورخراوە لەزێدو نیشتمانی خۆی ٥ دەگوترێ: (هذا نَفِيُّ الريح) ئەوە هاوردەو فڕێدراوی ڕەشەبایە ٥ ئەو گڵو خۆڵو شتەیە کەڕەشەبایەکە لەبن قەدە درەختەکانی دا هێشتویەتیەوە ٥ (نَفِي الرحى) ئەو ئاردەیە بەرداشەکە لەسوڕی خولانەوەیدا فڕێی دەداتە دەر ٥ (نَفِيُّ القِدر) ئەو دڵۆپە ئاوانەن کەمەنجەڵ لەکاتی کوڵان دا فڕێی دەداتە دەر ٥ (نَفِيُّ الجيش) ئەو سەربازانەی دەکەونە قەراخو بیجاخی سوپا ٥ (فلان نفي) فلان باوکی دیاریی نیەو بۆخۆی ترۆ کراوە.

**نَقَبَ فلان في الأرض نَقْباً:** فلانکەس بەناوزەوی دا گەڕا ٥ ڕۆیشت.

**نَقَبَ عَنْ الشَّيْئ:** لەشتەکەی کۆڵیەوە.

**نَقَبَ الجِلدَ أو الجِدارَ:** پێستەکە یان دیوارەکەی کون کرد ٥ دەشگوترێ: (نَقَبت النَّكْبَةُ فلاناً) کارەساتو تێشکانەکە فلانکەسی کەلەپاچە کرد.

**نَقَّبَ الثوبَ:** قوماشەکەی کردە دەرپێی کورت.

**نَقِبَ الشَّيْئُ نَقَباً:** شتەکە کون بوو.

**نَقِبَ البعيرُ:** حوشترەکە سمی تـەنك بـوون (سمی سوان).

**نَقُبَ على القوم نقابةً:** بوو بەگەورەو ریش سپی خەڵکەکە ٥ (ناقَـبَ فلانـاً): توشـی فلان بـوو بـەبێ وادەو نەخشەی پێش وەخت ٥ لەناکاو توشی بوو.

**لَقيته نِقاباً:** لەناکاو تووشی بووم.

**ناقـب الرجـلَ فَنَقَبـهُ:** شـانازی بەسـەر پیاوەکـەدا کـرد بـەکرداری جـوانو ڕەوشتی بەرز، بەسەری دا زاڵ بوو.

**نَقَّبَ:** بۆ زێـدەڕەوی لـەمانای (نَقَـبَ) دا دێ.

**نَقَّـبَ عَـنْ الـشَّيْئِ:** زۆری لەشـتـەکە کۆڵیەوەو وردبینی تێدا کرد.

**تَنَقَّبَـت المـرأةُ:** ئافرەتەکـە چارشـێوی بەسەر ڕوخساری خۆی دا دادایەوە.

**المَنْقَبُ:** ڕێـگەی تەنگەبـەر لـەنێوان دوو کێـو دا ٥ دەربەنـدو تـەنگڵ ٥ ئـەو شـوێنەی لێکۆڵـەرەوە هـەوڵی خـۆی تێدا ئەنجام دەدا.

**المِنْقَـبُ:** شـت کونکـەر ٥ کەسـێك زۆر لەشت بکۆڵێتەوە.

**المَنْقَبَـةُ:** ڕێـگـای تـەنگ لـەنیوان دوو خـانودا کەنەتوانـدرێ ڕەوی پێـدا بکرێ ٥ کرداری چاك ڕەوشتی بـەرز ٥ (ك: مناقِب).

**المِنْقَبَةُ:** بەمانا (المِنْقَبُ) دێ.

**النّاقِبَةُ:** برینێکە لەلای تەنیشتی مرۆڤ پەیـدا دەبـێو دەتەنێتـەوە بـۆ ناوەوەی جەستە.

**النُّقّـابُ:** زانـاو بلیمـەتو زیـرەك ٥ سەرپۆشـێك ئـافرەت دەمو لـوتی خـۆی پـێ دادەپۆشـێ ٥ سـك، دەگـوترێ: (همـا فرخـان في نِقـاب واحـد) ئەوانـە دوولانـەنو بەیـەك سك بوونو لەیەك دەچن.

**النِّقابـةُ:** سـەندیکا؛ کۆمـەڵێك هەڵبـژێرێن بـۆ بـەڕێوەبردنی کاروباری تایەفەو پێڕێك لەخەڵك وەکـوو سـەندیکای کرێکـاران، سـەندیکای ئەنـدازیاران، سـەندیکای ڕۆژنامەنووسـان ...هتـد ٥ هەڵبـژێراوەکان لـەناو خۆیـان دا یـەکێك دەکـەن بەنـەقیبو یـەکێکی تـر بـەجێگرو بـەو جۆرە ٥ سەیید نـژادەکانی کوردسـتانو عێـراقیش کـاتی خـۆی لـە (مەجلیـسی مەبعوسـان)دا نوێنـەرێکیان هـەبوە پێیان گوتووە نەقیبو نوێنەرایەتی سەییدەکانی کردووە.

**النَّقّـابُ:** کەسـێك زۆر پـشکنین بکـاو لەشت بکۆڵێتەوە.

**النَّقْبُ:** کون لەپێستو دیوارو شتی وادا ٥ (ك: أنقاب، نِقاب).

**النُّقْبَةُ**: دەرپێی کورت، یان دەرپێی بێ دەرەلینگ ◊ گرۆییی‌و لەش خوران یان سەرەتای گرۆییی ◊ شوێنی ژەنگ ◊ کاریگەریی ژەنگ لەسەر شتێك ◊ دەگوترێ: (جلوت سيفي من نُقْبَتِهِ) شمشێرەکەم لەژەنگ مشتو ماڵ کرد ◊ (إن عليه نقبة من سواد) لەسەر ئەو شتە پەڵە ژەنگی ڕەش هەیە ◊ دەشگوترێ: (فلان حسن النقبة) فلانکەس ڕوخسار جوانە.

**النِّقْبَةُ**: شێوەی ڕوخسار داپۆشین ◊ (ك: نِقب).

**النَّقِيبُ**: زورنا ◊ زوبانەی تەرازو ◊ سەرۆکی سەندیکا ◊ پلەیەکە لەپلەی عەسکەری‌و پۆلیس لەژور پلەی مولازیمەو خوار پلەی ڕائیدە ◊ ڕیش سپی‌و سەرۆکی بنەماڵەو لێ پرسراوی کاروبارییان ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَبَعَثْنَا مِنهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا﴾ ◊ (ك: نقباء).

**النَّقِيبَةُ**: (نقيبة الرجل) ئەخلاق‌و سروشت‌و ڕەوشتی پیاو ◊ مەشورەت و ڕاپرسی ◊ دەگوترێ: (هو ميمون النقيبة) ڕا دروست‌و مەشوۆرەت پێکراوێکی پیرۆز ◊ هەروا دەگوترێ: (ماله نقيبة) ڕای پەسەندی نیە.

**نَقَثَ فلان في السير أو الأمر نَقْثاً**: فلانکەس لەڕۆیشتن دا یان لەکارەکەدا پەلەی کرد.

**نَقَثَ عَنْ الشَّيْئ**: شوێنی شتەکەی هەڵکۆڵی بۆئەوەی دەری بێنێ.

**نَقَثَ الأرضَ**: زەوییەکەی شی کردەوە بەپاچو بێڵ.

**نَقَثَ العَظْمَ**: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

**نَقَّثَ فلان في السير أو الأمر**: فلانکەس لەڕۆیشتن دا یان لەکارەکەدا پەلەی کرد.

**نَقَّثَ الشَّيْئَ**: شتەکەی گواستەوە.

**إنتَقَثَ**: دەق بەمانا (نَقَثَ) دێ.

**تَنَقَّثَ فلان**: بەمانا (نَقَثَ) دێ.

**تَنَقَّثَ فلاناً**: هەوڵی دا فلانکەس وەگری خۆی بکاو مەیلی لای ئەوی هەبێ.

**تَنَقَّثَ ضَيْعَتَهُ**: کاروباری ئەوی گرتە دەست خۆی.

**نَقَاثِ**: ناوە بۆ کەمتیار.

**النُّقْثُ**: فیتنەیی.

**نَقَحَ الشَّيْئَ نَقْحاً**: چاکی شتەکەی لەخراپەکەی جیاکردەوە.

**نَقَحَ العَظْمَ**: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

**نَقَحَ العودَ**: چڵەدارەکەی سپی کرد، توێکڵەکەی لێ کردەوە.

**نَقَحَ الجِذْعَ**: پڕژو پاڵی لە لقەدارەکە کردەوەو گرییەکانی لوس کردن ◊ دەشگوترێ: (نَقَحَ الكَلامَ أو الكتابَ)

قــسەکەی ڕێــك و پێــك کــردەوە، کتێبەکـەی ڕاسـت کـردەوە هەڵـەکانی لابردن.

ناقَحَهُ: قەڵاچۆی کرد.

نَقَّحَ: بۆ زێدەڕۆیی لـەمانای (نَقَـحَ) دا دێ.

نَقَّحَ الکـلامَ أو الکتـابَ: کەلامەکـەی پاڵفتـە کـرد، هەڵـەو نارێکیـەکانی لابردن.

نَقَّحَتْـهُ الـسنون: ڕۆژگـار برسـتی لێ بڕیووەو کاری خۆی لێ کردووە.

إنـتَقَحَ العَظْـمَ: مـۆخی ئێـسقانەکەی دەرهێنا.

تَــنَقَّحَ شــحْمُ الناقــةِ: بــەزو پیــوی حوشترەکە کەم بوو.

المُنَقَّح: دەگوترێ: (رجل مُنَقَّحٌ) پیاوێکی خاوەن ئـەزمون و قـاڵبوی ڕۆژگـارە ٥ هەروا دەگوترێ: (طبعة مـن الکتـاب مُنَقَّحَـةٌ) چـاپی ئـەمجارەی کتێبەکـە پاڵفتەکراوە.

النَّقْحُ: هەوری سپی هاوینە.

النَّقِحُ: زانای شارەزاو قـاڵبوو لـەزانیاری دا ٥ دەگوترێ: (إنّه لَنِقْحٌ).

النَّقَحُ: لبی شۆراوەو پاڵفتە.

نَقَخَ رأسَـهُ بالعـصا: بەگۆچـان و دارعەسـا لەسەری دا.

نَقَخَ المُخَّ من العظم: مۆخی لـە ئێسقانەکە دەرهێنا.

نَقَــخَ المــاءُ العَطَـشَ: ئاوەکـە تینوایـەتی شکاند.

إنـتَقَخَ المُـخَّ مــن العظـم: مـۆخی لــە ئێسقانەکە دەرهێنا.

الأنْقَـخُ: دەمـاغ بـچوك ٥ کـەم دەمـاغ ٥ دەگـوترێ: (ظلــيم أنْقَــخُ) بێـچوە نوعامەیەکی بێ دەماغە.

النُّقــاخ: پاڵفتــەو خــالیص لەهــەموو شــتێك ٥ دەگــوترێ: (هــذا نُقــاخ العربيـــة) ئەمــە پاڵفتــەی زمــانی عەرەبییە ٥ هەروا وشـەی (النُّقـاخ) بەمانا ئاوی ساردو صاف و گوارا دێ ٥ ئاوی زۆر کە بیرهەڵکەن لەشوێنی بــێ ئــاو و بێــرون دا زەوی بــۆ هـەڵکۆڵێ و دەری بێنـێ ٥ نووسـتنی ئەمین و ئامان و بێ وەی.

النُّقْخَــةُ: ئافرەتێــك لەبــەر قەڵــەوی نەتوانێ بـڕوا ٥ لەڕۆیـشتن دا لەبـەر گۆشتنی بەهێواشی هەنگاو هەڵێنێ.

النُّقّاخُ: لای پێشەوەی پشتە مـل (واتـە: دەوروبــەری گوێــچکەو ئێــسقانی پشتگوێ).

نَقَدَ الـشَّيْءَ نَقـداً: شتەکەی سـوژن هـاژن کــرد بۆنــەوەی بــەتاقی بکاتــەوە، شـتەکەی لەبۆتـەدا بۆنـەوەی چـاك و خـراپ لێـك جیابکاتـەوە ٥ دەگـوترێ:

(نَقَدَ الدراهم والدنانير وغيرهما) دیناره زێڕو دیرهەمە زیوەکانی لەبۆتەداو ئەسڵو تەزویری لێك هەلاوارد ٥ هەروا دەگوترێ: (نَقَدَ الشِّعْرَ و نَقَدَ النثرَ) عەیبو لەکەی لەشیعرو پەخشانەکەدا هەن هەمووی دەرخستن یان لایەنە جوانەکانی شیعرو پەخشانەکەی خستنە ڕو ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان ینقد الناسَ) فلانکەس ڕەخنە لەخەڵك دەگرێو عەیبو عاری ئەوانی دەرخستنو پاشملە غەیبەتیان دەکا.

نَقَدَت الحیّةُ فلاناً: مار بەفلانکەسیەوە دا، مارگەستی.

نَقَدَ الشَّیْئَ وإلیه ببصره نقوداً: بەتیلەی چاوی بۆشتەکەی ڕوانی بۆئەوەی هەستی پێ نەکرێ کە بۆ ئەو دەڕوانێ.

نَقَدَ فلاناً الدارهِمَ نقداً وتنقاداً: پارەکەی بۆ فلانکەس ژماردو دایە دەستی.

نَقَدَ فلاناً الثمنَ، وله الثمنَ: پارەکەی بەحازری و دەستەو پەخە دا بەفلانکەسو هیچ دوای نەخست.

نَقِدَ الشَّیْئُ نَقَداً: شتەکە گەندەڵی تێدا دروست بوو ٥ دەگوترێ: (نَقِدَ الضِرْسُ أو القَرْنُ) ددانەکە یان شاخەکە کرمۆڵ بوو، داخوران، شکان.

نَقِدَ الحافِرُ: سمەکە توێکڵی هەڵدا.

أنْقَدَ الشَّجَرُ: درەختەکە گەڵای کرد.

ناقَدَهُ: موناقەشەی لەگەڵ دا کرد دەربارەی کارەکە.

إنْتَقَدَ الوَلَدُ: منداڵەکەی گەورە بوو.

إنْتَقَدَ الدراهم: دیرهەمەکانی وەرگرتن ٥ پارەپوچو تەزویرەکانی جیاکردەوە، دەشگوترێ: (إنْتَقَدَ الشعر علی قائله) عەیبو خەوشی شیعری شاعیرەکەی دەرخستن.

إنْتَقَدَت الأرضُ الجِذْعَ: گڵەکە لقەدارەکەی گەندەڵ کرد و ڕزاندی.

تناقد وتَنَقَّدَ الدَّرَاهِمَ وغیرها: دیرهەمەکانی لەبۆتە دان ساغو تەزویری لێك هەلاوارد.

الأنْقَدُ: کیسەڵ، یان کەسێك ددانی ژان بکا ٥ ژیشك ٥ هەر لەم ڕوومیە کەلەپەندی پێشینان دا هاتووە (أسری من أنقد) لەژیشك شەوڕەوترە، چونکە ژیشك قەت بەشەو ناخەوێ ٥ هەروەها لەپەندێکی تردا گوتراوە (بات بلیل أنقد) بەشەو بەخەبەر مایەوە نەنوست.

الإنْقِدان: کیسەڵ.

المِنْقادُ: دەندوك.

المِنْقَدَةُ: ئامێری جیاکردنەوەی گوێزی کوێرەكو ئازا لەیەکتری ٥ پارچە

ڕاخەرێکــــە گـــوێزی لەســــەر جیادەکرێتەوە.

**النّاقد الفني**: ڕەخنـەگری هونـەریی؛ نووسـەرێك کاری سـەرەکی ئـەوەبێ کـاری هونـەری و ناهونـەری لێـك جیابکاتـەوە ٥ کـاری بـاش‌و خـراپ لێك جیادەکاتەوە ٥ (ك: نقاد ونقدة) ٥ (النَّقْدُ) لەبواری کڕین‌و فرۆشتن دا فرۆشـتن‌و کـڕین بـەپارەی حـازر، (واتـە: پێـچەوانەی قـەرز) ٥ هـەروا دەگـوترێ: (درهــم نقــدٌ) دیرهـەمی زیـوی ئەصـڵ واتـە: تـەزویر نیـە ٥ هەروا ناوە بۆ پارەی سکە لێدراو چ زێڕبــێ چ زیــو بــێ ٥ یــان هــەر پارەیـەکی تـر کەلـەبازاڕادا مامەڵـەی پێ بکرێ ٥ هـەروا نـاوە بـۆ فـەنێك قــسەی بــاش‌و خراپــی پــێ لێــك جیادەکرێتەوە.

**النَّقَــدُ**: مرۆڤــی کــەم نمــودو گەشــە نەکردوو.

**النَّقَدُ**: جۆرە درەختێکە گوڵێکی زەردی هەیە لەسارا دەڕوێ ٥ جۆرە مەڕێکە قــەبارە بــچوك ٥ یــان ڕەگەزێکــە لەئاژەڵی مەڕ قاچ بچوك دەم‌و لمبۆز ناشیرین لـە وڵاتـی بـەحرەین هەیـە بــەخێودەکرێ، تاکەکـــەی پێـــی دەگـوترێ: (نَقَدَةٌ) ٥ (ك: نقاد ونقادة) ٥ هـەروا نـاوە بـۆ مرۆڤی خـوێڕی‌و هەتیومچە.

**النُّقْدَةُ**: بڕوانە مادەی (الكَرَوْيا).

**النُّقــادُ**: ئـەو کەسـەی پـارەی تـەزویرو ئەصـڵ لێـك جیادەکاتـەوە ٥ شـوانی ئەو جۆرە مەڕەی کەپێی دەگوترێ: (النَّقَـــدُ) لـــەوڵاتی بـــەحرەین بـەخێودەکرێ ٥ یـان خـاوەنی ئـەو جۆرە مەڕەیە.

**نَقِــذَ نَقَــذاً**: ڕزگــاری بــوو خەلــست ٥ دەگوترێ: (أنقذته فنقِذ).

**أنْقَــذَهُ**: ڕزگــاری کــرد، قوتــاری کــرد، دەگـوترێ: (أنقذتــه مــن الــشر) و (أنقذت الشّيْءَ منه).

**نَقَذَهُ**: بەمانا (أنقذه) دێ.

**تَنَقَّذَهُ**: بەمانا (أَنْقَذَهُ) دێ.

**تَنَقَّذ منه الحديث**: قسەکەم لێ دەرهێنا ٥ قسەم لێ وەرگرت.

**إسْتَنْقَذَهُ**: بەمانا (أَنْقَذَهُ) دێ.

**الأنْقَذُ**: قالۆچە.

**النَّقَــــذُ**: ســـەلامەتی‌و ڕزگـــاربوون ٥ دەگوترێ: (نقذاً لك) سەلامەتی‌و بێ وەیی بۆتۆبێ هەمیشە لەخۆشی دا بی.

**النَّقَــذُ**: ڕزگــارکراو، ئــەوەی لەدەســتی یـــەکێکی تـــر ڕزگـــاری دەکـــەی ٥ دەگـوترێ: (ماله شَقَذٌ ولانقـذ) واتـە هیچی نیە.

**النَّقِيذُ**: ئەوەی لەدەستی دوژمن ڕزگار دەکرێ ٥ (ك: نقائذ).

**النَّقِيذَةُ**: بەمانا (النَّقيذ) دێ ٥ دەگوترێ: (هو نقيذة بؤس) ئەو ڕزگار بووی بەڵاو کارەساتە ٥ هەروا ناوە بۆ زرێ لەم ڕووەوە کە زرێ جەستەی مرۆڤ دەپارێزێ لەزەبری شمشێرو شتی وا ٥ (ك: نقائذ).

**نَقَرَ عَنْ الأمر نَقْراً**: لەشتەکەی کۆڵیەوە.

**نَقَرَ في الحجر**: لەسەر بەردەکەی نووسی.

**نَقَرَ في صلاته**: پەلەی کرد لەئەنجامدانی نوێژەکەی داو خێرا خێراو سەرسەرەکی نوێژی کرد ٥ لەحەدیس دا هاتووە: کە پێغەمبەر (د.خ) (نهى عَنْ نقرة الغراب) نەی کردووە لە ئەنجامدانی نوێژ بەشێوەی پەلەپەلو چونەڕوکوعو سجود وەك دەندوك لەزەوی دانی قەلەڕەشە.

**نَقَرَ بلسانه**: بەزوبان فیکەی لێ دا.

**نَقَرَ بالدابة**: دەنگی لە وڵاخەکە کرد بۆئەوەی خێرا بڕوا ٥ دەشگوترێ: (نَقَرَ بفلان) لەناو خەڵکەکەدا تەنیا بانگی فلانکەسی کرد.

**نَقَرَ في الصور**: فوی بەکەڕەنا دا کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ﴾.

**نَقَرَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکەی بەشتەکە کێشا ٥ دەگوترێ: (نَقَرَ رأسَهُ بأصبعه) بەپەنجەی لەسەری خۆی دا ٥ (نَقَرَ الدفَّ) دەفەکەی ژەنی ٥ (نَقَرَ العودَ) عودەکەی لێ دا.

**نَقَرَ السَّهْمُ الهدفَ**: تیرەکە لەنیشانی دا.

**نَقَرَ الطائِرُ الحَبَّ**: باڵندەکە دەنکە دانەوێڵەکانی چنینەوە.

**نَقَرَ شيئاً من الطعام**: بەپەنجە هەندێ لە خواردنەکەی هەڵگرت.

**نَقَرَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەئامێری هەڵکۆڵین هەڵکۆڵی.

**نَقَرَ النَّقَّارُ الخشبة**: نەقارەکە تەختەدارەکەی کونجکونج کرد.

**نَقَرَ الخَيْلُ الأرضَ**: ئەسپەکە بەسمەکانی زەوییەکەی قوڵکە قوڵکە کرد.

**نَقَرَ فلاناً**: ڕەخنەی لەفلان گرت.

**نَقِرَ فلاناً نَقَراً**: فلانکەس هەژار کەوت.

**نَقِرَت الشاةُ**: مەڕەکە تووشی نەخۆشی تەبەقەو سم داوەشان بوو.

**نَقِرَ عليه**: ڕقی لێ هەڵسا ٥ (فهو نَقِرٌ ونَقِرَةٌ).

**أَنْقَرَ عنه**: وازی لێ هێنا ٥ دەگوترێ: (ضَرَبَهُ فما أنقر عنه حتى قتله) لێی داو وازی لێ نەهێنا هەتا کوشتی.

**نَاقَرَهُ مناقَرَةً ونقاراً**: کێشەی لەگەڵ دا نایەوەو بەربەرچی قسەکەی دایەوە.

نَقَّرَ الطائر في الموضع: بالندەکە زەوییەکەی تەختو خۆش کرد بۆئەوەی هێلکەی تێدا بکا.

نَقَّرَ بأسم فلان: لەناو کۆمەڵ دا ناوی فلانی دیاری کرد.

نَقَّرَ الشَّيْءَ وعنه: لێی کۆڵیەوەو پشکنینی بۆ کرد.

إنْتَقَرَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەبێ نرخو پوچ لەقەڵەم دا ٥ دەشگوترێ: (جرت السيولُ فإنتَقَرَتْ نُقَراً إحتبس فيها الماءُ) لافاو هەڵساو زەوی قوڵکە قوڵکە کردو ئاوتێیان داوەستا.

إنْتَقَرَ الشَّيْءَ وعنه: بەمانا (نَقَرَ) دێ.

إنْتَقَرَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵبژارد.

إنْتَقَرَ في الدعوة الى الوليمة: بۆ داوەتەکە هەندێ خەڵکی بانگ کردو هەندێکی بانگ نەکردن.

إنْتَقَرَ الرجلَ وبالرجل: پیاوەکەی تایبەت کرد بە بانگ کردن هەربەتەنها بانگی ئەوی کرد لەناو کۆمەڵە پیاوەکەدا.

تَنَقَّرَ الشَّيْءَ: لەشتەکەی کۆڵیەوە.

تَنَقَّرَ على الأهل والمال: دوعای لەخزمو خێزانوماڵو سامانی کرد.

الأنقورَةُ: چالاّیی‌و شیوەڵی سەرەدەنکە دانەوێڵە.

المِنْقارُ: دەنـدوکی باڵنـدە ٥ (ك: مناقير) هەروا ناوە بۆ ئاسنێك وەکوو پاچ وایە کەوانەییە بەردی پێ دەبڕدرێنەوە ٥ ئامێرێکە داری پێ کونکون دەکرێ.

المِنْقَرُ: چەکوش ٥ (ك: مناقِر).

المُنْقُرُ: دارێکە کون دەکرێو شەرابی تێدا دەکرێ بەسرکە ٥ بیری ئاوی بچوك ٥ یان بیری سەرتەسك کەلەزەوی توندو پتەودا لێ بدرێ ٥ (ك: مناقير).

النّاقِرُ: تیر: کەنیشانە بهەنگێوێ.

النّاقِرَةُ: بەڵگەی کاریگەر ٥ (ك: نواقِر) دەگوترێ: (أتتني عنه نواقِر) لەو کابرایەوە قسەیەکی ناشرینم پێ گەیی ٥ (أخطأت نواقِر فلان) بەڵگەو دەلیلی فلان جێی خۆیان نەگرت هەڵەیان کرد.

النّاقور: کەڕەناو شاخێکە فوی پێدا دەکرێ وەکوو نیشانەو پێشەکی دونیا وێرانبون دەناسرێ ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ﴾ ٥ (ك: نواقير).

النُّقارَةُ: ماوەی ئەوەندەی باڵندە دەنـدوکی بەمارو کرمو شتی وادا دەدا ٥ ئەو وردە و پارچۆکانەی لەکاتی بەرد چاککردن دا لەبەردەکە دەبنەوە، یان ئەو پارچە

دارانەی لەدار برینەوەدا هەڵدەوەرن ٥ دەگوترێ: (ماترك عندي نقارة إلا إنتقرها) هەرشتێکی بەکەڵك هاتو لام بوو بردی‌و هیچی نەهێشتەوە.

**النَّقارة**: پیشەی بەرد چاککردن‌و بەرد بیراز کردن.

**النَّقْـرُ**: کوتانەوەو بیرازکردنی شت تادەگاتە ئەندازەی کونکردن ٥ چەقەنە لێدان: کەلەمناکامی پێکێشانی قامکە گەورە بە قامکی ناوەڕاست پەیدا دەبێ.

**النَّقْرُ**: بەمانا (الأنقور) دێ.

**النَّقِرُ**: سیفەتی موشەبەهەیە ٥ ناو یان بیر.

**النَّقَرُ**: دەگوترێ: (أعوذ بالله من العَقَر والنَّقَرِ) پەنا دەگرم بەخودا لە ئیفلیجی‌و ماڵ فەوتان‌و هەژاریی.

**النَّقَرى**: عەیب‌و تانە ٥ داوای تایبەتی ٥ دەگوترێ: (إن المولِمَ منا لایدعوا النقرى) داوەتکەر لەئێمە داوەتی تایبەتی ناکا بەڵکوو بانگی هەموو کەس دەکا.

**النُّقْـرَةُ**: شەڕە دەندوك، دەگوترێ: (بینهما نِقَرَةٌ).

**النُّقْـرَةُ**: چاڵی بچوك‌و کەوانەیی لەزەوی‌و بەردو شاخ‌و شتی تر کەئاوی باران‌و لافاوی تێدا دەمێنێتەوە.

**نُقْرَة القفا**: قوڵکەیەکە لەکۆتایی دەماغ دا ٥ قوڵکەی چاو ٥ قوڵکەو لانەی هێلکە کردن ٥ پارچەی زێڕو زیو کە بتوێنرێتەوە.

**النُّقْـرَةُ**: دەردێکە تووشی قاچی ئاژەڵ دەبێ.

**النَّقّـارُ**: کەسێك زۆر لێکۆڵینەوەو پشکنین ئەنجام بدا ٥ دەگوترێ: (رجل نَقّارٌ) پیاوێکی لێکۆڵەرەوەو پشکێنەرە لە کاروبارو هەواڵگری دا ٥ کەسێك پیشەی ئەوە بێ نەقاری بەردبکا یان دار کونج کونج بکا.

**النَّقِيُّ**: ئەو بەردو دارەی کونج کونج دەکرێ ٥ قەدە دار کە گرن گرن دەکرێ‌و وەکوو پلیکانە پێیدا سەردەکەون بۆ بەرزایی‌و سەربان ٥ قەدە دارێکە کاسەی لێ دروست دەکرێ‌و سرکەی خورمای تێدا دروست دەکرێ ٥ چاڵایی‌و شیوەڵی سەر دانەوێڵە ٥ شتی پڕو پوچ‌و کەم نرخ، قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ ٥ هەژارو ئاتاج ٥ توێکڵی دانەوێڵە.

**النقيرة**: کەشتی بچوك.

**نَقْرَدَ في المكان**: زۆر لەشوێنەکە مایەوە.

**المُنَقْرِدُ**: دەگوترێ: (مالك مُنقرِداً) ئەتۆ مانەوەت نیە، هۆکاری مانەوەت نیە.

النَّقْـرِسُ: نەخۆشـییەکی بـەئازارە بـەزۆری لەجومزگـەی قاچو قـامکی قـاچ دا پەیـدا دەبـێ ٥ پێـشی دەگوتری: (داء الملوك) دەردە پاشا ٥ فەوتانو تێداچوون ٥ بەڵای گـەورە ٥ (ك: نقارِس).

النِّقْـرِيسُ: چاوسـاغو ڕێ نیـشاندەری شارەزاو زیـرەك ٥ پزیشکی شارەزاو زیرەك ٥ شتێکە وەکوو گوڵ ئافرەت لەسـەری خـۆی شـەتەکی دەدا ٥ (ك: نقاريس).

نَقْـرَشَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی ڕنـی ٥ ڕازاندیـــەوە ٥ لەقانــدی ٥ لێــی کۆڵیەوە.

النَّقْرَشَــــــة: هەســــتی کــــەم ٥ زەخرەفەکردنو جوانکردن.

نَقَـزَ الظَبِيُ وغيرِه في عَـدْوِهِ نقـزاً ونقزاناً: ئاسکەکە خۆی بەرز کردەوەو بازی دا.

أنْقَـزَ فـلان: فلانکـەس شـتی خراپـی هـەڵگرتو کـردی بـەماڵی خـۆی ٥ بـەردەوام بـوو لەسـەر خواردنـەوەی ئـــاوی صـــاف ٥ ئاژەڵـــەکانی نەخۆشــــــییان تێکــــــەوتو منداربوونەوە.

أنْقَزَ عَنْ الشَّيْئ: وازی لە شتەکە هێنـا، تەرکی کرد.

أنْقَـزَ عَـدُوَّهُ: دوژمنەکـەی بـەخێرایی کوشت.

نَقَّـزَهُ: بـازی پـێ داو هـەڵی پەڕانـد، ڕەقصاندی ٥ دەگـوتری: (نَقَّزَت المرأةُ صــبيّها) ئافرەتەکــە منداڵەکــەی هەڵپەڕاند.

إنْتَقَزَت الماشيةُ: ئاژەڵـەکان نـەخۆشییان تێکەوت.

إنْتَقَـزَ لفـلان مالَـه: مـاڵی خـراپو بـێ کەڵکی بۆ هەڵبژاردو پێی دا.

المَنْقوزُ: توشبوو بـە نـەخۆشـی (نوقـاز) جۆرە دەردێکە توشی ئاژەڵ دەبێ.

النّــاقِزُ: دەگــوتری: (عطــاء نـــاقِز) بەخشیـشی خـراپو بـێ نـرخ ٥ (ذو ناقز) خاوەنی ماڵی خراپ.

الناقِزَةُ: یـەکێك لەقاچـەکانی ئـاژەڵ ٥ (ك: نواقز).

النُّقـاز: دەردێکـە توشـی ئـاژەڵ دەبـێو منداری دەکاتەوە.

النَّقَزُ: شـتی خـراپو بـێ کـەڵك، پیـاوی خـوێڕیو هەتیومـچە ٥ دەگـوتری: (أعطاه من نقـز المـال) مـاڵی خراپـی پێدا ٥ نازناو و لەقەب.

النَّقَزُ: ئاوی صافو بێگەرد.

النُّقْزُ: ئاوی صافو بێگەرد ٥ بیر.

النُّقْزُ: بیر.

النُّقازُ: چۆلەکە ٥ یان چۆلەکەی بـچوك ٥ (ك: نقاقيز).

**نَقَسَ الناقوسُ نَقْساً**: زنگەکە لێی دا، دەنگی هات.

**نَقَسَ فلان**: فلانکەس زەنگی لێ دا ٥ دەگوترێ: (نَقَسَ بالناقوس).

**نَقَسَ الشرابُ**: شەرابەکە مزر بوو.

**نَقَسَ بين القوم**: فیتنەو ئاشوبی لەنێو خەڵکەکەدا نایەوە.

**نَقَسَ فلاناً**: ڕەخنەی لەفلانکەس گرتو تانەو تەشەری لێ دا.

**تناقَسَهُ**: ڕەخنەیان لەیەکتر گرت ٥ دەگوترێ: (بينهما منافسة ومناقسة).

**نَقَّسَ فلاناً**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَقَسَ) دێ.

**نَقَّسَ القومَ بناقوسه**: بەزەنگو شاورەکەی بانگی خەڵکی کرد.

**نَقَّسَ الدَّواةَ**: ئوچەکەی خستە ناو شوشە مەرەکەبەکە بۆئەوەی پێی بنوسێ.

**الناقوس**: زەنگێکە بۆئەوە کاتی نوێژکردنیان هاتووە ٥ (ك: نواقيس).

**النَّقاسَةُ**: عەیبو گاڵتە پێکردن.

**النُّقُسُ**: جۆرێکە لەزەنگو زەنگوڵە.

**النِّقْسُ**: مەرەکەب کە شتی پێ دەنووسرێ ٥ (ك: أنْقُسُ، أنقاس).

**النَّقِيسُ**: دەگوترێ: (رجل نَقِيسٌ) پیاوێکە ڕەخنە لەخەڵك دەگرێ.

**نَقَشَ الشَّيْءَ نَقْشاً**: لەشتەکەی کۆڵیەوەو بەدوایدا چوو دەری هێنا ٥ دەگوترێ: (نَقَشَ الشوكةَ بالمنقاش) چقڵەکەی بەموکێش دەرهێنا.

**نَقَشَ الحق من فلان**: مافەکەی لەفلاَن وەرگرتەوە.

**نَقَشَ الشَّعْرَ**: مووەکانی هەڵکەندن.

**نَقَشَ مَرْبِضَ الغنَمَ**: کۆزو گەوەو ئاغەڵی مەڕو بزنەکانی ماڵی، خاوێن کردەوە ٥ لەحەدیس دا هاتووە: (إستوصوا بالمعزى خيراً فانه مال رقيق وأنقشوا له عطنه).

**نَقَّشَ الشَّيْءَ**: شتەکەی ڕەنگاوڕەنگ کردو ڕازاندیەوە.

**نَقَشَ الرَّحى**: بەرداشی ئاشەکەی بیراز کرد بۆئەوەی زبر بێو باش دانەوێڵەکە بهاڕێو وردی بکا.

**نَقَشَ العِذْقَ**: هێشوە خورماکەی چقڵ هاژن کرد بۆئەوەی زوو شیرین ببێو بگا.

**نُقِشَ العِذْقُ**: هێشوە خورماکە خاڵ خاڵ بوو نیشانەی گەیشتویی لێ دیاریی دا ٥ (فهو منقوش).

**أنقش**: بەردەوام بوو لەسەر خواردنی خورمای وشکەڵی تەڕکراو ٥ بەدواداچوونی بۆ قەرز دارەکەی ئەنجام دا.

**ناقشه مناقشة ونقاشاً**: لە حیسابەکەی

کۆڵیـــەوە ٥ دەگـــوترێ: (ناقـــشه في الحـــساب) لـــە حیـــسابەکەدا لێکۆڵینەوەی لەگەڵ کرد.

نـاقش المسألة: مەسەلەکەی لەگەڵ دا باس کرد.

نَقَّشَهُ: بەچەن ڕەنگێك ڕەنگی کـردو ڕازاندیەوە.

إنْــتَقَشَ فــلان في فَــصِّه: داوای لـــە نەخشکەرەکە کرد کەلەسەر نقێمی ئەنگوستیلەکەی نەخشی بۆ دروست بکا.

إنْــتَقَشَ الــشَّيْءَ: شـتەکەی دەرهێنـا ٥ شتەکەی هەڵبژارد.

إنْـتَقَشَ منـه جميع حقـه: هـەموو مـافی خۆی لێ ستاند.

المِنْقَــاشُ: ئـامێری نەخـــشەکردن (ك: مناقيش) ٥ دەگـوترێ: (إسْتَخرجت منه حقـي بالمنـاقيش) زۆر بـە گرەگـرو ناخۆشی مافی خۆم لێ ستاند.

المنقوشـة: بـرین کـه ئێسقانه وردەی لێ دەربێندرێ.

النِّقَاشَةُ: پیشەی نەخشەکاری.

الـــنَّقْشُ: شـــوێنکەو شوێندەســـت ٥ دەگوترێ: (ذهب الرّمادُ حتى مـا نرى له نَقْشاً) گڵو خۆڵەکـه ڕۆیـیو نـەما شـــوێنەواری نـــابینین ٥ خورمـــای وشکەوەبووی تەڕکراو.

النَّقَّـاشُ: کەسـێك پیشەی نەخـشکاری بێ.

النَّقِـــيشُ: هاوشـــانو هـــاو وێنـــە ٥ دەگـوترێ: (هـذا نقـيش هـذا) ئـەوە هاوشـانی ئـەوە ٥ دەشـگوترێ: (مالـه ضد ولا نقيش).

نَقَصَ الشَّيْءُ نقـصاً ونقـصاناً: شـتەکە کـەم بوو، بێ هێز بـوو، لاوازو زەبـون بـوو ٥ دەگوترێ: (نَقَصَ عقله أو دينـه) عـەقڵی لاواز بوو، ئایینی کز بوو.

نَقَصَ فلاناً حَقَّهُ: مافی فلانـی ژێـر لێـودا ٥ حەقی کەم کردەوە.

نَقَصَ فلاناً نقيصة: تانەو تەشەری لـەفلان دا.

نَقَــصَ الــشَّيْءُ فلانــاً: شـتەکە پێویـستی بەفلان بوو.

أنْقَصَ الشَّيْءَ: شتەکەی کەم کردەوە.

نَقَّـصَ الـشَّيْءَ: بـۆ زێـدەڕۆیی لـەمانای (نَقَصَه) دێ.

إنْتَقَصَ الشَّيْءُ: بەمانا (نَقَصَ) دێ.

إنْــتَقَصَ الحَـقَّ: حـەقی شـاردەوە، مـافی پێشێل کرد.

إنْتَقَصَ الثَّمَنَ: نرخەکەی دابەزاند.

تناقص الشَّيْءَ: شـتەکە وردە وردە کـەم بۆوە.

تَـنَقَّصَ الـشَّيْءَ: کـەم کـەم شـتەکەی لێ وەرگرت.

**تَنَقَّصَ فلاناً:** عەیبی لەفلان گرت.

**إسْتَنْقَصَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بەکەم لەقەڵەم دا ٥ کەم‌و کوڕی پاڵ دا.

**إسْتَنْقَصَ الثَمَنَ:** داوای کەمکردنەوەی نرخەکەی کرد.

**المَنْقَصَةُ:** کەم‌و کوڕی ٥ (ك: مَناقِص).

**النَقْصُ:** لاوازو کز دەگوترێ: (أصابه نقص في عقله أو دينه) کزی‌و لاوازیی لەعەقڵی دا یان لەئایینی دا تووشی بوو ٥ لەبواری زانیاری (عرروز)دا قرتاندنی پیتی حەوتەمی (مفاعلتن) لەبەحری (الوافر) دا، دەبێتە (مفاعَلْتُ) دوایی دەگۆڕێ بۆ سەرکێشی (مفاعیل)، تەنها لەحەشودا دەبێ.

**النُقْصان:** ئەندازەی کەمی شتە کەمبووەکە.

**النَقِيصَةُ:** کەم‌و کوڕی ٥ سەرزەنشتکردنی خەڵك، تانەو تەشەر لێدانیان ٥ ڕەوشتی ناشیرین‌و ناکارو ڕەفتاری بەد ٥ (ك: نقائص).

**نَقَضَ الشَّيْءَ نقضاً:** شتەکەی هەڵوەشاندەوە.

**نَقَضَ البناءَ:** خانوەکەی هەڵوەشاندەوە.

**نَقَضَ الحَبْلَ أو الغَزْلَ:** حەبلەکەی هەڵوەشاندەوە کردیەوە ٥ ڕیسەکەی کردەوە بەخوری.

**نَقَضَ اليَمِينَ أو العَهْدَ:** سوێندەکەی خۆی خست، پەیمانەکەی هەڵوەشاندەوە.

**نَقَضَ ما ابرمه فلان:** ئەوەی فلان بڕیاری دابوو بڕییەوە ئەو پوچی کردەوە.

**نَقَضَ وِتْرَهُ:** تۆڵەی خۆی ساندەوە.

**نَقَضَت الكَمْأةُ وجه الأرض:** قاچکەکە زەوی دڕی‌و هاتەدەر، سەری دەرهێنا.

**أنْقَضَ النَّباتُ:** ڕوەکەکە سەری دەرهێنا، زەوی شەق کرد.

**أنْقَضَتِ الأرضُ:** زەویەکە ڕوەکی دەرکەوت.

**أنقضت الإصبعُ:** پەنجەکان دەنگیان لێوە هات لەکاتی چەقەنە پی لێدان دا ٥ دەگوترێ: (إنْقضت الدجاجة عند البيض) مریشکەکە لەکاتی هێلکە کردنی دا گارەگاری کرد.

**أنقض الكَمْأةَ ونحوها:** قاچکەکەی لەزەوی دەرهێنا.

**أنقض العَنزَ:** بانگی بزنەکەی کرد.

**أنقض الشَّيْءَ:** شتەکەی وای کرد دەنگی لێوە بێ ٥ دەگوترێ: (أنْقَضَ اصابعه) بەپەنجەکانی چەقەنەی لێ دا.

**انقضَ الحِمْلُ الظَّهر:** کۆڵەکە (بارەکە) پشتی چەماند، ماندوی کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَوَضَعْنَا عَنكَ

وِزْرَكَ، الَّذِي أَنقَضَ ظَهْرَكَ﴾ ◦ (ناقَضَ في قوله مناقضةً ونقاضاً) قسەكەی بەجۆرێك كرد پێچەوانەی ماناكەی بێ ◦ قسەكەی گۆڕی ◦ پێچەوانەی قسەی خۆی ئاخاوتنی كرد.

ناقض الشاعرُ الشاعرَ: شاعیرەكە ڕەدی چامەی شاعیرەكەی تری دایەوە مانای چامەی شاعیرەكەی پێچەوانە كردەوە ◦ (ك: نَقائِض) ◦ نمونەی ئەم جۆرە لەشیعری عەرەبی زۆرە بۆ نموونە نەقائیزی فەرەزدەق و جەریر كە دوو شاعیری سەردەمی ئەمەوییەكانن، هەرچی فەرزەدەق مەدحی خۆی و بنەماڵەكەیانی كردووە جەریر هەڵی وەشاندۆتەوە لەئەدەبی كوردیدا ئەم جۆرە ئەدەبە كەمە یان نییە، جگە لەو دوو قەصیدەیەی نالی و حەریق (ئیلا كچ)و (ئیلا كوڕ) كەڕەنگە ئەمانیش بچنە ئەو بوارەوە.

نَقَّضَ النَّباتُ: بەمانا (أنقض) دێ.

نَقَّضَ النباتُ الأرضَ: ڕوەكەكە زەوی شەق كردو سەری دەرهێنا.

إنْتَقَضَ الشَّيْئُ: شتەكە دوای پتەوبوونی هەڵوەشایەوە ◦ دەگوترێ: (إنْتَقَضَ البناءُ) و (إنْتَقَضَ الحبلُ) و (إنْتَقَضَ الوضوءُ).

إنْتَقَضَ القومُ على السلطان: خەڵكەكە لەفەرمانی پاشا دەرچوون و فەرمانڕەواییەكەیان ڕەتكردەوە.

تناقَضَ الشَّيْئُ: بەمانا (إنْتَقَضَ) دێ.

تناقَضَ القولان: دوو قسەكە دژ بەیەك بوون، پێچەوانەی یەكتر بوون.

تناقض الشاعران: هەریەك لەدوو شاعیرەكە چامەیەكی گوت، چامەی شاعیرەكەی تری هەڵوەشاندەوە.

تَنَقَّضَ الحَبْلُ: حەبلەكە گرێ و بادراوییەكەی شی كرایەوە.

تَنَقَّضَتِ الأرض من النبات: زەوی بەڕوەك قەڵشایەوە.

تَنَقَّضَتِ الشَّيْئُ: شتەكە دەنگی لێ هات ◦ دەگوترێ: (تَنَقَّضَت عظامه) ئێسقانەكانی تەقە تەقیان هات.

التَّناقُضُ: دەگوترێ: (في كلامه تناقض) قسەكانی هەندێكیان هەندێكیان هەڵدەوەشێننەوە ◦ لەبواری زانیاری مەنتیق دا نیسبەت و پەیوەندی نێوان دوو شتە دژبەیەكەكەیە.

المُتَناقِضان: لەزاراوەی زانیاریی مەنتیق دا بەدوو شت دەگوترێ بەیەكەوە نەبن و كۆنەبنەوە، نەشگونجێ هیچیان نەبن ◦ وەكوو (سپی و ناسپی) ناگونجێ شتێك هەبێ (سپی و ناسپی)یش بێ ◦ هەروەكوو ناگونجێ شتێك هەبێ نەسپی بێ نە ناسپی بێ ◦ ناگونجێ شتێك هەبێ

(ڕاستو ناڕاست) بیٚ یان نەڕاست بیٚ نە ناڕاست بیٚ.

**النُّقاضَةُ**: ئەوەی لەشتەکە هەڵوەشاوەتەوەو لێی جیابۆتەوە.

**النِّقاضَة**: پیشەی هەڵوەشاندنەوە و شی کردنەوەو لێك کردنەوەی شت.

**النَّقْضُ**: (نقض الحکم) هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری دادگا ئەگەر لەسەر بنەمای هەڵە دامەزرابوو، یان هەندیٚ لەبنەماکانی تێکەڵ بەهەڵە بوبوو، هەڵوەشاندنەوەی حوکم وادەبیٚ ڕودەکاتە حوکمی مەدەنی وادەبیٚ ڕودەکاتە حوکمی جینائی.

**مَحْكَمَةُ النَّقضُ**: دادگای باڵای وڵاتەو بڕیارەکانی جێبەجیٚ دەکرێن‌و ڕەت ناکرێنەوە.

**النِّقْضُ**: ئەو شتەی هەڵوەشاوە ٥ دەگوتریٚ: (أصلِح نِقْضَ بنائك) هەڵوەشاوەی بینایەکەت چاك بکەرەوە ٥ هەروا وشەی (النِّقض) ناوە بۆ وڵاغێك کە بەهۆی ڕۆیشتنی زۆرەوە کزو لاواز بوو بیٚ ٥ هەنگوین کەمادەی سوسی تێکەڵ بکریٚ‌و هەنگی پیٚ سواخ بدریٚ بۆئەوەی هەنگەکان شانەی تێدا ڕابەستن‌و هەنگوینی تێبکەن ٥ (ك: أنقاض ونقوض).

**النَّقَضُ**: پەتك کەشی بکرێتەوەو دوایی بڕێسرێتەوە.

**النَّقیضُ**: پێچەوانەو دژ ٥ دەگوتریٚ: (فلان نقیضك، وهذا القول نقیض ذاك).

**نقیض الدعوی**: لەبواری فەلسەفەدا بریتیە لەوەی قەزییەیەك دژی داوایەکی دیاریی کراو و تایبەت بوەستیٚ ٥ هەروا وشەی (نقیض) ناوە بۆ دەنگ ٥ دەگوتریٚ: (نقیض الفراریج) دەنگو جریوەی فروجەکان ٥ (نقیض الأصابع) تەقەو خرمەو قرمەی پەنجە تەقاندن.

**النَّقیضان**: لەزاراوەی مەنتیق دا دووشتی دژ بەیەك‌و پێچەوانەی یەکتر.

**النَّقیضة**: لەبواری فەلسەفەدا دژ وەستان‌و پێچەوانەو نەگونجانی یاساکان لەکاتی جێبەجیٚ کردنیان دا ٥ فەیلەسوفی بەناوبانگ (کانت) دەڵیٚ: (النقیضة) بریتییە لە دژایەتی قانونە عەقڵییەکان بۆ یەکتری‌و پێکەوە نەگونجانیان ٥ هەروا ناوە بۆ ڕێگایەك کە بەناو کێودا بڕوا ٥ لەبواری شیعردا چامە شیعرێکە شاعیرەکە چامەی شاعیرێکی تری پیٚ هەڵوەشێنێتەوە وەکوو چامە دژ بەیەکەکانی فەرەزدەق‌و جەریر ٥ (ك: نقائض).

نَقَـطَ الحـرف و عليـه نَقْطـاً: خاڵێـك يـان زيـاتری لەسـەر پيتەكـە دانـا بـۆ ناسينەوەو لێك جياكردنەوەی.

نَقَّـطَ الكتـابَ: كتێبەكەی خاڵدار كـردو بزوێنی خستنە سەر وشەكانی.

تَنْقِـطُ الحـروف: بـۆ زێـدەڕۆيی لـەمانای (نقط) دێ.

نَقط الـشَّيْءَ بالمداد ونحـوه: مەرەكەبـو شـتی وای لەشـتەكە هەڵسو ٥ دەگـوترێ: (نَقَّطـت المـرأةُ خـدها) ئافرەتەكە ڕوخساری خـۆی خاڵخاڵ كردو خۆی ڕازاندەوە.

نَقَّـطَ فلانـاً بكـلام: قسەی ناشـيرينی بەفلاّنكەس گوتو ئەزيەتی دا.

نَقَّطَ العروسَ ونحوهـا: دياريیـەكی دا بە بوكەكە لەكاتی گواستنەوەی دا.

تَنَقَّطت الأرض: زەوی پەڵەپەڵە لەوەڕی تێدابوو.

تَـنَقَّطَ الخَبَـرَ: هەواڵەكـەی وردە وردە وەرگرت.

النُّقْطَةُ: خاڵێكی كەوانەيیو زۆر بچوكە لەسەر ڕوبەرێكی تـەخت ٥ لـەبواری خەتی شێوە عەرەبی دا نيشانەيەكی خـڕی بچوك دەخرێتـە سـەر پيتـی خاڵـدار يـان ژێـرەوەی بـۆ جياكردنـەوەی لـەپيتی تـر ٥ دەشـگوترێ: (وَضَـعَ الـنُّقَطَ علـی الحروف) خاڵی خستە سەر پيتـەكان واتە: شتەكەی ڕون كردەوە.

النُّقطة من الشَّيْ: پارچەيەكی بچوك لەشتەكە ٥ دەگوترێ: (أعطـاه نقطـة مـن عـسل) پارچـەيەكی بـچوكی لەهەنگوين دايـە ٥ (له نقطة من نخل) پارچـەخورمايەكی هەيـە ٥ هـەروا (النُّقْطـة) نـاوە بـۆ ئـەو دياريیـەی پێشكەش دەكرێ بە بوك يان بەزاوا ٥ يان بەهـەردووكيان ٥ كارو بـاس‌و ڕوداو ٥ دەگوترێ: (لم يختلف الخطيبان في نقطـه) دوو خەتيبەكـە بـوك‌و زاواكـە هـيچ ڕا جيـايی يـەكيان لـەناودا نـەبوو ٥ لـەبواری ئەنـدازياريی دا بەشـتێك دەگـوترێ درێژی‌و پانی نەبێ.

النُّقْطِية: بەمانا (البرقشية) دێ‌و ڕێبـازو زاراوەيـەكی فـەننی ڕەسـم گرتنـەو تـەعبير دانەوەيـە بەچـەند خاڵێـك كە دەخرێنە سەر ڕوبەری سپی.

نَقَـعَ فـلان نقوعـاً: فلاّنكـەس نەقيعـەی دروست كرد؛ واتە: شيری خاڵصی سارد كرد.

نَقَعَ السقفُ ونحوه نَقْعاً ونقوعـاً: سـەقفەكە ئاو دلۆپ دلۆپ لێی هاتە خوار ئاوی لێ چۆڕا.

نَقَـعَ المـائع في مُـسْتَقَرِه: ئاوەكـە يـان

شلەمەنییەکە لەشوێنی خۆی ڕاوەستاو زۆر مایەوە ٥ دەگوترێ: (نَقَعَ الماء في الغدير) و (نَقَعَ السُمُّ في أنياب الحية).

نَقَعَ الظمآن من الماء وبالماء: تینوەکە بەناو تینوایەتی خۆی شکاند دەگوترێ: (شرب حتى نَقَعَ) خواردیەوە تا تێراو بوو ٥ دەشگوترێ: (نَقَعَت بذلك نفسي) نەفسم پێی داسەکناو ئارامی هاتو بروی ناو بیرۆشی هات ٥ هەروا دەگوترێ: (ما نَقَعْتُ بخبر فلان) بەهەوالی فلانکەس دلم ئاوی نەخواردەوە یان گرنگیم پێ نەدا یان پێم بڕوانە کرد.

نَقَعَ الشَيْءَ نقعاً: شتەکەی لەناو ئاودا هێشتەوە تا ئاوی هەلمژی ٥ دەگوترێ: (نَقَعَ الدواء) ئاوی کردە ناو دەرمانەکە (و نَقَعَ التمر) خورماکەی تەڕکرد ٥ (و نَقَعَ الثوبَ) کراسەکەی خستە ناو ئاوەوە تاناو هەلمژێ.

نَقَعَ له الشرَّ: شەڕەکەی لەگەلٌ دا درێژە پێدا.

نَقَعَ الجيبَ: یەخەی خۆی دادڕی.

نَقَعَ الماءُ العطشَ: ئاوەکە تینوایەتی تینوەکەی دامرکاندەوە.

أنقع الشَيْءَ في الماء: بەمانا (نَقَعَهُ) دێ.

أنْقَعَ اللَّبَنَ: شیرەکەی سارد کردەوە.

أنْقَعَ السُّمَّ: ژەهرەکەی کۆن کرد.

أنْقَعَ الشَّراب فلاناً: شەرابەکە فلانکەسی تێراو کرد.

أنْقَعَ الجزورَ: حوشترەکەی سەر بڕی.

أنْقَعَ الصارخ صَوْتَهُ: هاوارکەرەکە دەنگی هەلبڕیو بەردەوام بوو لەسەر هاوارکردنەکەی.

إنْتَقَعَ الشَيْءُ: شتەکە بەهۆی زۆر مانەوەی لەشوێنی خۆی توایەوە، خاوبۆوە لێك بلاو بۆوە ٥ ڕزی گورا، گۆڕا.

إسْتَنْقَعَ فلان في النهر: فلانکەس لەڕوبارەکەدا مایەوە خۆی فێنك کردەوە.

الأنقوعة: شوێنێك ئاوی بۆبێو تێیدا کۆببێتەوە.

المُسْتَنْقَعُ: زلکاو، گەڕاو، شوێنێك ئاوی تێدابێو زۆر بمێنێتەوە ٥ جێگایەك زلکاو بێو خۆی تێدا فێنك بکاتەوە.

المَنْقَعُ: بەمانا (المُستَنْقَعُ) دێ ٥ دەریا، ئاودێری ٥ (ك: مناقع).

المُنْقُعُ: برمەیەکی بچوکە شیرو خورمای دەخرێتە ناو بۆ ئەوەی بکرێتە بژێو بۆ منداڵ ٥ (ك: مناقع).

المِنْقَعَةُ: قاپو سوێنەو تەشتو شتی وا کە ئاوی تێدەکرێو شتی تری تێدا تەڕدەکرێ.

**النَّاقِعُ**: دەگوترێ: (ماء ناقِع) ئاوێكی سازگارو خۆشە تینوایەتی دەشكێنێ ٥ (سم ناقع) ژەهرێكی كوشندەیە ٥ (دم ناقع) خوێنێكی گەشو تازەیە ٥ (موت ناقع) مردنی بەردەوام.

**النُّقَاعُ**: قاپێكە مێوژو شتی وای تێدا دەكرێنە ناو ئاو بۆ خۆشاو و شتی وا ٥ ئاوێك مێوژو شتی وای تێ بكرێ.

**النَّقعَاءُ**: زەوی ساخو گڵەنرمەو دەشتو بانوی تەخت كە شیو و دۆڵی تێدا نەبێ ٥ دەشتاییەك ئاو لەخۆ بگرێ.

**النَّقعُ**: ئاوی كۆبۆوە لەچاڵو زلكاو دا ٥ (نَقعُ البِئر): ئاوی كۆبۆوە لەبیرەكەدا پێش ئەوەی ئاوی لێ هەڵێنجیو ئاوی لێ بخورێتەوە ٥ یان ئاوی زیادە كە تێیدا دەمێنێتەوە ٥ هەروا بەمانا (النَّقعاء) دێ ٥ (ك: نِقاع، وأنقع) ٥ دەشكوترێ: (فلان شرابٌ بأنقع) فلانكەس خاوەن ئەزمونەو شارەزایی كارو لێزانە لەبەڕێوەبردنی كارەكان دا.

**النَّقَّاعُ**: كەسێك خۆی هەڵكیشێو لافی زۆر شت لێ بداو هیچیانی نەبێ، وەكوو ئەوەی كەسێك زۆر باسی ئازایەتی خۆی بكاو لەواقیعدا ترسنۆك بێ.

**النَّقوعُ**: ڕەنگێكە بۆنێكی خۆشی تێكەڵ دەكرێ ٥ دەگوترێ: (صَبغٌ ثوبَهُ بنقوع) قوماشەكەی بەڕەنگی بۆنخۆشكراو ڕەنگ كرد ٥ مێوژ كەدەكرێتە ناو ئاو بۆنەوەی بكرێتە خۆشاو ٥ یان شتی وەكوو نۆكو كەشكو خورماو شتی وا كەدەكرێتە ئاوەوە بۆنەوەی كەڵكی خواردنیان ببێ ٥ دەشكوترێ: (رجل نقوع أذن) فلانكەس بەهەموو شتێك بڕوا دەكا، گوێ لەمستە.

**النَّقيعُ**: شیری ساغ كەسارد بكرێتەوە ٥ خۆشاو؛ شەربەتێكە لە مێوژ دروست دەكرێ بەم جۆرە دەكرێتە ناو ئاوەوەو پاشماوەیەك ئاوەكە شیرین دەبێو دەخورێتەوە ٥ بیرێك ئاوی زۆر بێ ٥ دەشكوترێ: (ماء نقیع)و (سمّ نقیع) بەمانا (ناقع) دێ.

**النَّقیعة**: شیری ساغ كەسارد بكرێتەوە ٥ ئەو ئاژەڵەی بۆ میوان سەردەبڕدرێ ٥ خواردنێك دروست بكرێ بۆ كەسێك كەلەسەفەر دەگەڕێتەوە ٥ خواردنی پیاو لەشەوی زاوایەتی دا ٥ ئەو ئاژەڵەی تاڵان دەكرێو پێش دابەشكردن سەر ببڕدرێ ٥ هەر لەم ڕوانگەوەیە كە دەگوترێ: (الناس نقائع الموت) خەڵك كوشتی مردنن ٥ مردن سەریان دەبڕێ وەكوو چۆن

قەساب ئاژەڵی تاڵانی سەردەبڕێ.

**نَقَفَ رأسَهُ نَقْفاً:** لەسەری دا تا مێشکی پرژاندو مێشکی هاتەدەر.

**نَقَفَ الرُّمانةَ:** هەنارەکەی قاش کرد بۆئەوەی دەنکەکانی دەربێنێ.

**نَقَفَ الفَرْخُ البَيْضة:** جوجکەکە هێلکەکەی شکاند بۆئەوەی لێی بێتەدەر.

**نَقَفَ البيضة:** ناوی هێلکەکەی دەرهێنا.

**نَقَفَ الشراب:** شەرابەکەی ساف و بێ غەش کرد، پاڵاوتی.

**نَقَفَ عَنْ الشَّيْئ:** لەشتەکەی کۆڵیەوە.

**أنْقَفَ الجرادُ:** کوللەکە گەرای دانا.

**أنْقَفَ الجراد الواديَ:** کوللەکە گەرای لە شیو و دۆڵەکان دا دانا.

**أنْقَفَ فلاناً العَظْمَ:** ئێسقانەکەی دا بەفلانکەس بۆئەوەی مۆخەکەی دەربێنێ.

**ناقَفَهُ مناقفة ونِقافاً:** بەشمشێر لەسەری دا.

**إنْتَقَفَ الشَّيْئَ:** شتەکەی دەرهێنا.

**الأنْقُوفَةُ:** ئەوەی لەتوانای تەشی بەدەرەو هیچی تری لەسەر هەڵناکرێو تەشی ڕێسەکە گلۆڵەکەی دا مالێ.

**المِنْقاف:** دەندوکی باڵندە ٥ جۆرە مێرویەکی سپییە ٥ (ك: مناقيف ومناقف).

**المَنْقَفُ:** شوێنێك پێویستی بەڕاستکردنەوەو تەخت کردن بێ ٥ دەگوترێ: (نحت النجار العودَ وترك فيه منقفاً) دارتاشەکە دارەکەی تاشیو شوێنێکی جێ هێشتووە پێویستی بەڕاستکردنەوە هەیە، باش لوس و ڕاستی نەکردووە.

**المُنْتَقَفُ:** دەگوترێ: (رجل مُنْقَفُ العظام) پیاوێکە ئێسقانی بەدەرەوەن.

**المَنْقُوفُ:** دەگوترێ: (جذع منقوف) لقەدارێکە مۆرانەی لێ دراوە ٥ خمخۆرکە خواردویەتی ٥ (رجل منقوف) پیاوێکی کزو داڵگۆشتە ٥ یان دەمو چاو کرۆسكو ڕەنگ زەردو زەعیفە ٥ دەشگوترێ: (عينان منقوفتان) دووچاون سور هەڵگەڕاون.

**النِّقاف:** جونیەك و هاوشان ٥ دەگوترێ: (جاءا في نقاف واحد) بەیەك شێوە هاتن.

**النُّقْفُ:** جوجك لەوکاتەدا لەهێلکە سەردەردێنێو دێتەدەر.

**النُّقَفَةُ:** دەشتاییەکە، نەرمەڵانێکە لەسەر تۆپەڵاکی کێو.

**النقّافُ:** پەیکەرتاش ٥ دزێك چی دەست بکەوێ دەری بێنێ ٥ کەسێك سوربێ لەسەر سواڵکردن و بەهیچ

شێوەیەك تەركی نەكا ٥ دەشگوترێ: (رجل نقاف) پیاوێكی زیرەك و عاقڵە باش دەزانێ كارەكان رێك بخا.

**النَّقيف**: بەمانا (المنقوف) دێ ٥ دەگوترێ: (جذع نقيف) پەلەدارێكە مۆرانە خواردویەتی ٥ (ك: نُقُفٌ).

**نَقَّتِ الدجاجة نقيقاً**: مریشكەكە كارەگاری كرد.

**نَقَّتَ ضفادع بطنه**: بۆقەكانی ورگی كەوتنە باقەباق واتە: برسی بوو.

**أنَقَ**: بووبە خاوەن باقەباق و واقەواق ٥ دەستی كرد بە بۆقە بۆق و قرەقر.

**النَّقّاقُ**: بۆ زێدەرۆیی لەمانای (نَق) دا دێ ٥ بۆق.

**النَّقوقُ**: هاواركەر ٥ دەگوترێ: (ضفدع نقوق) بۆقێكی قرەقركەرەو هەمیشە دەنگی دێ ٥ (ك: نقوق).

**النَّقيقُ**: دەنگی بۆق.

**نَقَلَ الشَّيْءَ نقلاً**: شتەكەی لەشوێنێكەوە گواستەوە بۆ شوێنێكی تر.

**نَقَلَ الكتابَ**: كتێبەكەی نووسیەوە.

**نَقَلَ الخبرَ أو الكلامَ**: هەواڵەكە یان قسەكەی لەخاوەنیەوە گەیاند.

**نَقَلَ الدوابَّ**: ناوی بنكی بیرەكەی دابە وڵاخەكان.

**نَقَلَ الكتابَ إلى لغة كذا**: كتێبەكەی وەرگێڕا بۆ سەر زوبانی فلان.

**نَقَلَ الشَّيْءَ الخَلَقَ**: شتە رزیوەكەی چاك كردەوە و پینەی كرد، دەگوترێ: (نَقَلَ الثوبَ و نَقَلَ النَعْلَ) كراسەكە یان نەعلەكەی پینە كردو چاكی كردەوە.

**نَقِلَ المكانُ**: شوێنەكە بەردو داری خانوە ڕوخاوەكەی زۆر لێ مابوو.

**نَقِلَ البعيرُ**: حوشترەكە توشی تەبەقەو سم قلێشان بوو.

**أنْقَلَ الشَّيْءَ الخَلَقَ**: شتە رزیو و دڕاوەكەی پینە كردو چاكی كردەوە.

**ناقَلَ الفرسُ**: ئەسپەكە لەڕۆیشتن دا قاچی پاشەوەی لەشوێنی قاچی پێشەوەی دانان ٥ ئەسپەكە لەبازدان و ڕاكردن دا كۆسپ و لەمپەرەكانی بەزاندن و لێیان تێپەڕی.

**ناقَلَ نديمه القَدَحَ**: پیاڵە شەرابەكەی دایە دەستی هاوەڵەكەی لێی وەرگرتەوە.

**ناقَلَ فلاناً الحديث**: هەریەك لەو دوانە حەدیسی لەوی تریان گێڕایەوە ٥ هەریەكەیان چی لاهەبوو بۆئەوی تری گێڕایەوە.

**نَقَّلَه**: بۆ موبالەغەو زێدەڕۆیی لەمانای (نَقَلَه) دێ.

إنْتَقَلَ: لەشوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر.

تناقل القومُ الحديث بَيْنَهم: هەندێکیان لەهەندێکیان حەدیسیان گێڕایەوە.

تَنَقَّلَ من مكان الى آخر: لەشوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر.

تَنَقَّلَ فلان: فلانکەس میوەو چەرەسات و فستەق و گوێزو شتی وای خوارد.

المَنْقَلُ: خوف ٥ نەعلی رزیو و کۆن ٥ ڕێبازی کورت.

المِنْقَل: خوف ٥ دەشکوترێ: (فرس مِنقلٌ) ئەسپێکە خێرا خێرا قاچی هەڵدێنێ.

المَنْقَلَةُ: قۆناغی سەفەر ٥ دەشکوترێ: (أرض مَنْقَلَةٌ) زەوییەکی بەردەلان و بەرداوییە.

المِنْقَلَةُ: ئامێری گواستنەوە، لەبواری ئەندازیاریی دا بریتییە لە ئامێرێك بۆ ئەندازەی سوچ و زاویە ٥ (ك: مَناقِلَ).

المُنَقِّلَةُ: برینێك وردە ئێسقانی لێ بێنەدەر ٥ تەختەی دامەو سێ ڕسکێن و شەترەنج کەیارییان لەسەر دەکرێ.

المنقول: ئەوەی لەرێگەی گێڕانەوەو بیستن زاندرابێ ٥ وەکوو عیلمی لوغەو عیلمی حەدیس و شتی وا کە بەرامبەر عیلمی مەعقول دێ.

النّاقِلَةُ من الناس: کەسانی گەڕۆك ٥ هۆزێك بچێتە پاڵ هۆزێکی ترو ناوی ئەو لەخۆی بنێ و ناوی هۆزی خۆیان واز لێ بێنن ٥ یەکێك لەبەڵاو کارەساتەکانی ڕۆژگار ٥ ماڵی خەراج لەوڵاتێکەوە نەقڵ بکرێ بۆ وڵاتێکی تر ٥ (ك: نواقل).

النَّقّالُ: سەرمتێری پان و کورت ٥ تاکەکەی (نَقَلَةٌ).

النَّقّالَةُ: جۆرە قەرەوێڵەو تەختەیەکە نەخۆش و بریندارى پێ دەگوێزرێنەوە.

النَّقْلُ: ڕێگای کورت ٥ نەعل یان خوف ٥ (ك: أنقال، ونقول) ٥ (همزة النقل) لەزاراوەی زانستی نەحودا ئەوەیە مانای فیعلی لازم دەگۆڕێ بۆ فیعلی موتەعەدی ٥ یان نەقڵی مانای فیعلی موتەعەدی بۆ مەفعولێك بۆ دوو مەفعول ٥ یان فیعلی موتەعەدی بۆ دوو مەفعول بۆ سێ مەفعول.

النُّقْلُ: ئەو میوەو چەرەسات و فستەق و گوێزو شتەیە کە مرۆڤ خۆی پێوە دەخافڵێنێ و وردە وردە لێیان دەخوا ٥ بەزۆری ئەم جۆرە (شەوچەرە خواردنە) لەشەوانی مانگی ڕەمەزان دا دەبێ.

**النَّقَلُ**: ئەو دارو پەردوویە؛ کە دوای ڕوخـانی باڵەخانەو خانو دەمێنێتەوە ◦ پەڕەتێر کە لەتیرێکەوە دەگوێزرێتەوە بۆ تیرێکی تر ◦ کێشەو دەمەدەمێ نێوان کێشەکاران‌و دەنگ بەرزبوونەوەیان ◦ دەردێکە توشی سمی حوشتر دەبێ سمی دەقەڵشێن بەکوردی خۆمان پێی دەڵێن: (تەبەقە).

**النِّقِلُ**: دەگوترێ: (مکان نَقِلٌ) شوێنێکی چاڵ‌و چوێڵ‌و بەرزو نزمە ◦ (رجل نَقِلٌ) پیاوێکی حازر وەڵامەو بۆ قسە دانامێنێ.

**النُّقْلَـةُ**: دەگوترێ: (إمـرأة نِقْلَـةٌ) ئافرەتێکە لەبەر پیری کەس ناچێتە داخوازیی، پاشگوێ خراوە.

**النُّقْلَةُ**: فیتنە جۆیی‌و ئاشوبگێڕ.

**النُّقَلَةُ**: دەگوترێ: (سمعت نُقَلَةَ الـوادي) دەنگی لافاوی شیوەکەم گوێ لێ بوو.

**النَّقِيلُ**: ئەو بەردە وردەو زیخ‌و شتەیە سمـی وڵاخ لـەکاتی ڕۆیشتنی دا دەیگوێزێتەوە ◦ لافاوێك لەزەوییەك بـارانی لێ باریبێ بێتە خـوار بـۆ زەوییەك بارانی لێ نەباریبێ ◦ پیاو یان ئافرەت کە کەوتبنە دوورە وڵات ◦ دەگوترێ: (إمرأة نَقيلة) ئافرەتێکی دوورە وڵات‌و غەریبە ◦ هەر پەڕۆیەك خێرا خێرا هەنگاو هەڵێنێ.

**النَّقِيلَـةُ**: پینەیەك دڕاو و ڕزیوی پێ چاك بکرێتەوە ◦ وەکوو نەعل‌و خوف‌و شتی وا ◦ پارچەیەکە لەپێستی ئادەمیزاد لەشوێنێك دەبڕدرێ‌و لەشوێنێکی تری دا دەروێندرێتەوە بەزۆری لەبواری تەجمیل دا پەیڕەو دەکرێ ◦ (ك: نقائل ونقيل).

**نَقَمَ منه نَقْماً ونقوماً**: سزای دا ◦ تۆڵەی لێ سەندەوە.

**نَقَمَ الشَّيْئَ**: ڕەخنەی لێ گرت‌و عەیبی پاڵدا ◦ دەگوترێ: (نقمت عليه الأمْرَ ونقمتُ منه كذا) ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّا إِلاَّ أَنْ آمَنَّا﴾.

**نَقِمَ الشَّيْئَ نقماً**: خێرا شتەکەی خوارد.

**نَقَّمَ الشَّيْئَ**: زێدەڕۆیی کرد لەعەیب لێ گرتنی لەشتەکە.

**إنْتَقَمَ منه**: تۆڵەی لێ سەندەوە ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا﴾.

**النَّقَمُ**: دەگوترێ: (ضربهُ ضربةَ نَقَمٍ) لێدانێکی دوژمنانەی لێ دا هیچ بەزەیی پێدا نەهاتەوە ◦ هەروا وشەی (النقم) ناوە بۆ ناوەڕاستی ڕێگا.

**النَّقَمَـةُ**: سزاو تۆڵە ◦ (ك: نِقَمٌ).

نَقْنَقَ الضّفدع ونحوه: بۆقەکە قرِاندی.

نَقْنَقَت عَيْنُهُ: چاوی بەقوڵدا چوون.

النَّقْنِـقُ: نێـرە نوعامـە، شـوتورموغی نێر.

النَّقْنيقُ: داری لەسێدارە دان ئەو دارەی کـە تاوانبارەکـە دەخرێتـە سـەریو پـاش ئـەوەی پـەتی سـێدارەکە دەخرێتـە ملـی دارەکـە لادەبـریو قاچی تاوانبارەکە دەکەونە بۆشی.

نَقِـهَ مـن مرضـه نَقَهـاً ونقوهـاً: لەنەخۆشـییەکەی چـاك بـۆوە بـەلام هێـشتا ئاسـەواری نەخۆشـییەکەی پێوەماوە.

نَقِهَ الكلامَ والحديث: لەقسەو حەدیسەکە حالّی بـوو ◦ (فهو نَقِهٌ وناقِهٌ وهـي نَقِهَـةٌ وناقِهَة).

أنْقَهَـهُ الله: خـودا شـیفای دا ◦ خـودا شارەزای کرد ◦ حالّی کرد.

إنْتَقَهَ من المرض: بەمانا (نَقِهَ) دێ.

إنْتَقَهْـتُ مـن الحـديث: لـە حەدیـسەکە حالّی بووم.

إسْتَنقه: هەوڵی تێگەیشتنی دا.

نَقا المُخَّ نَقْواً: مۆخەکەی دەرهێنا.

نقا العَظْمَ: مۆخی ئێسقانی دەرهێنا.

نقا الـشَيْءُ نقـاوةً ونِقـاءً: پـاکبۆوە ◦ (فهـو نقيٌّ) ◦ (ك: نِقاء ونقواء).

نَقِيَ الرجـلُ نِقـىً: پیاوەکـە گۆشـتی پێـوە نەما.

أنقـى العَظْـمُ: ئێـسقانەکە مـۆخی تێـدا پەیدا بوو.

أنقـى البُـرُّ: دانەوێڵەکـە قەڵـەو بـوو ئاردی تێکەوت.

أنقى العـودُ: لقەدارەکە ئـاوی تێکەڕاو تەڕبوو ژیایەوە.

أنقى الشَّيْءُ: شتەکە گەیشتە ئەندازەی پاکیو پیسی پێوە نەما.

أنقى الـشَّيْءَ: شـتەکەی پـاك کـردەوە ◦ شتەکەی هەڵبژارد.

نَقّاهُ: بەمانا (أنقاه) دێ.

إنتقـى المُـخَّ مـن العظـم: مۆخەکـەی لەئێسقانەکە کردەوە.

إنتقى الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵبژارد.

الأنقى: دەگوترێ: (رجل أنقى) پیاوێکـە ئێـسقانی لـولاكو دەسـتو بـازوی باریکن ◦ (إمرأة نقواء).

المُنَقّـي: ئـەو کەسـەی دانەوێلـە پـاك دەکاتـەوەو تـوێکڵو پـڵو پوشـی لێ دوور دەخاتەوە.

المُنَقِيَةُ من النوق: حوشترێك بـەزی زۆر بێ.

النِّقْـا: ئێـسقانێك مـۆخی هـەبێ ◦ ئێـسقانی قوڵ ◦ کۆمەڵە لـب ◦ (ك: أنقاء ونقي).

النُّقاوة: ڕوەکێکـە لەترشـەکان پۆشاکی پێ دەشۆردرێ.

النَّقاوَةُ من الشَّيْءِ: هەڵبژاردەو پاڵفتەی شت.

النُّقاية من الشَّيْءِ: خراپو بێ کەڵك لەشت ٥ (ك: نقايا ونُقاء).

النِّقْو: هەر ئێسقانێك مۆخی هەبێ ٥ ئێسقانی قوڵ ٥ (ك: أنقاء).

النُّقْوَةُ من الشَّيْءِ: هەڵبژاردەو باشی شت.

النِّقْيُ: مۆخی ئێسقان ٥ (ك: أنقاء).

النَّقية: وشە ٥ دەگوترێ: (ما تَفَوَّه بنقية) وشەیەکی لەدەم دەرنەهات.

النَّقِيُّ: خاڵصو پاڵفتە ٥ حۆری‌و کچۆڵەی گەردن باریك.

نَكَأَ القُرْحَةَ نَكْئاً: دومەڵەکەی قەلاشتەوە پێش ئەوەی بگا بۆیە خوێنی لێ هاتو تەڕبوو.

نَكَأَ فلاناً حَقَّهُ: هەموو مافی فلانکەسی دا.

إنتكأ الحقَ: مافی وەرگرت.

نَكَبَتِ الريحُ نُكوباً: بایەکە لەڕێڕەوی ناسایی خۆی لای دا.

نَكَبَ عنه نكباً: ڕوی لێ وەرگێڕاو لێی گۆشەگیر بوو ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ﴾.

نَكَبَ به: فڕێی دا.

نَكَبَ الإناءَ: ئەوی لەقاپەکەدا بوو ڕشتی ٥ قاپەکەی نقوم کردەوە ئەوەی تێیدا بوو ڕژا.

نَكَبَ الجَعْبَةَ: تیردانەکەی سەرەو ژێر کردەوەو چی تێدا بوو بلاوی کردەوە.

نَكَبَت الحجارةُ رِجْلَهُ: بەردەکە قاچی بریندار کرد.

نَكَبَ الدهر فلاناً: ڕۆژگار کارەساتی بەمل فلان دا هێنا.

نَكُبَ نكابةً: بوو بەجەمسەرو پشتیوان بۆگەڵو هۆزەکەی.

نَكِبَ البَعيرُ ونحوه نكباً: لەڕۆیشتن دا بەسروشتو زکماك لاربوو، خوارو خێچ ڕۆیی ٥ شانی توشی نەخۆشی بوو ٥ (فهو أنكب وهي نَكباءُ) ٥ (ك: نُكْبٌ).

نَكَّبَ عنه: لێی لاداو لێی دوورکەوتەوە

نَكَّبَ الشَّيْءَ: شتەکەی دوورخستەوە.

نَكَّبَهُ الطريقُ: ڕێگای پێ دوورخستەوە ٥ (ونَكَّب به الطريق).

إنتكَبَ الشَّيْءَ: شتەکەی خستە سەر شانی.

تَنَكَّبَ: لەسەر لا ڕۆیشت، شانەو شان ڕۆیشت.

تَنَكَّبَ على الشَّيْءِ: شانی لەسەر شتەکە دادا.

تَنَكَّبَ عنه: لێی دوورکەوتەوە.

تَنَكَّبَ الطريقَ المعوجَّ: خۆی لەڕێبازی خوارو خێچ پاراست.

تَنَكَّبَ فلاناً: ڕوی لەفلانکەس وەرگێڕا، پشتی تێکرد.

تَنَكَّبَ عَنّي: لێم دوورکەوەرەوە.

تَنَكَّبَ الشَّيْئَ: شتەکەی خستە سەرشانی.

تَنَكَّبَ قَوسَهُ: کەوانەکەی لەشان کرد.

النَّكَبُ: شانخوار ٥ کەسێك کەوانی پێ نەبێ ٥ (ك: نُكْبٌ).

المَنْكِبُ: ناوشان، شوێنی بەیەکگەیشتنی هەردوو شان و مل و سەر ٥ دەگوترێ: (هزّ مَنكِبَهُ لكذا) شانی بۆ ئەو شتە هەڵتەکاند ٥ پێی خۆش بوو ٥ لاتەنیشت و لای شت ٥ تەپۆڵکە ٥ عەریف و ڕابەری نەتەوە ٥ دەگوترێ: (هو منكب العرفاء) ئەو سەرۆکی پیاوماقوڵەکانە ٥ (ك: مناكب) قورئان دەفەرموێ: ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا﴾: بەدەفەرو ناوچەکانی زەوی دا بگەڕێن.

النَّكباءُ: ڕەشەبایەکە لەڕێڕەوی خۆی لابداو بکەوێتە نێوان بای صەباو بای شەماڵ ٥ (ك: نُكْبٌ).

المناكِبُ: چوار پەڕن لەباڵی باڵندەدا ٥ دەگوترێ: (راش سَهْمَهُ بمناكب النسر) پەڕی بۆ تیرەکەی لەباڵی بازو هەڵۆ دروست کردن.

النَّكْبُ: بەڵاو کارەسات ٥ (ك: نكوب).

النَّكَبُ: مەیلەو خواری لەشت دا ٥ دەردێکە توشی شانی حوشتر دەبێ و بەو هۆیەوە لار دەڕوا.

النَّكْبَةُ: بەڵاو موصیبەت ٥ (ك: نكبات).

النُّكْبَةُ: کۆمەڵە خواردەمەنی (کۆمەڵە گەنم و شتی وا) ٥ (ك: نُكَبٌ).

النَّكيبُ: توشبوو بەبەڵاو کارەسات ٥ دەوران دەوری سمی وڵاخ یان دەوران دەوری خوف.

اليَنْكوبُ من الطريق: ڕێبازی قۆرت و پێچ.

نَكَتَ الأرضَ وفيها نَكْتاً: زەوییەکەی هاژنیەوە، پاچەکۆڵەی تێدا کرد بەدارو شتی وا زەوییەکەی هاژنی ٥ دەگوترێ: (أتيتُهُ وهو ينكت) هاتم بۆلای بیری دەکردەوەو چیلکەی بەدەستەوە بوو لەزەوییەکەیەوە دەژەنی ٥ هەروا دەگوترێ: (مر الفرسُ وهو ينكتُ) ئەسپەکە ڕۆیشت بەبازدان.

نَكَتَ الشَّيْئَ: شتەکەی فڕێدایە سەرزەوی ٥ ئەوی لەشتەکەدا بوو دەری هێنا، بڵاوی کردەوە.

نَكَتَ فلاناً: فلانکەسی بەسەرسەری دا فڕێ دا.

نَكَتَ كِنانَتَهُ: تیردانەکەی خاڵی کرد چی تیری تێدا بوو بڵاوی کردنەوە.

نَكَتَ العظمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

نَكَتَ الرُّطَبَ: هێشوە خورماکە شیرینی

تێکەوت ٥ قسەی خۆش‌و عەنتیکەی کردن.

إنْتَکَتَ فلان: فلانکەس بەسەر سەردا کەوت، سەرەنگرێ بوو ٥ دەشگوترێ: (نَکَتَهُ فانتکت).

النَّکّاتُ: نوکتەچی، نوکتەباز ٥ تانەدەرو ڕەخنەگرو بریندارکەری ناموسی خەڵك ٥ کەسێك زۆر قسە لەسەر ناموس‌و ئابڕوی خەڵك بکاو بریندداریان بکا.

النُّکْتَةُ: شوێنکەو فوڵکە کەلەناکامی کێڵانەوەی زەوی‌و هاژنینەوەی پەیدا دەبێ ٥ خاڵێك کەلەشوێنێك بەرەنگێکی جیا دەربکەوێ ٥ فیکرەیەك کەوردو سەرنجڕاکێش بێ‌و کاریگەر بێ لەسەر نەفس‌و دەروون ٥ مەسئەلەیەکی زانیاریی ورد کەدوای لێکۆڵینەوەو توێژینەوە بێتە کایەوە ٥ جۆرە چڵك‌و تەمێکە بەسەر ناوێنەو شمشێرەوە دەبینەدرێ ٥ جۆرە خاڵێکە لەقولینچکی چاودا.

النَّکیت: تانەلێدراو، بەخراپەباسکراو.

نَکَثَ الحَبْلَ ونحوه نکثاً: حەبلەکەی هەڵوەشاندەوە، کردیەوە بەپەتك ڕێس‌و موو و خوری.

نَکَثَ العَهْدَ أو اليمين أو البَيْعَةَ: وادەو بەڵێنەکەی بەجێ نەهێنا، وادەکەی لەخۆی خست، بەیعەتەکەی واز لێ هێنا، لێی پەشیمان بۆوە.

نَکَثَ السِواك: سەری سیواکەکەی پڕژ پڕژ کرد.

نَکَثَ الأثر: شوێنەکەی پڕکردەوە، سڕیەوە، کوێری کردەوە.

ناکَثَهُ العَهْدَ: پەیمانەکەی هەڵوەشاندەوە.

إنْتَکَثَ الحَبْلُ ونحوه: حەبلەکە هەڵوەشایەوەو کرایەوە بۆوە بەڕیس‌و خوری.

إنْتَکَثَ السِواك: سەری سیواکەکە پڕژپڕژ بوو.

إنْتَکَثَ ماکان بینهم: ئەو وادەو پەیمانەی نێوانیان هەڵوەشایەوە.

إنتكث البعير: حوشترەکە دوای قەڵەوی کز بۆوە.

تناکث القومُ عهودَهُم: خەڵکەکە پەیمانی ناو خۆیان هەڵوەشاندەوە.

النُّکاثُ: بلۆق‌و زیبکە کەلەدەمی حوشتردا پەیدا دەبن.

النُّکاث: جۆرە نەخۆشییەکە.

النُّکاثَةُ: ئەوەی لەشت هەڵدەوەرێ دەگوترێ: (نکاثة الحبل) پەتك‌و حەبل ٥ (نُکاثة السِواك) پرژو پاڵی سیواك کەلەکاتی سیواك کردن دا دەکەوێتە ناودەمەوە.

**النَّكْثُ:** خێت‌و دەزوی ڕزیو ٥ پەتك‌و کوڵك‌و موی حەبلە ڕزیوو شتی وا کە سەرلەنوێ دەکرێنەوەو دەرێسرێنەوەو دەکرێنەوە بەحەبل ٥ (ك: أنكاث) ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِن بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَاثًا﴾.

**النِّكَاثُ:** کەسێك ڕەشماڵە ڕزیو و ڕەشماڵ‌و شتی وا هەڵوەشێنێتەوەو سەرلەنوێ بیانڕێسێتەوە.

**النَّكِيثُ:** پەتکە کراوەو هەڵوەشاوە ٥ دەگوترێ: (حبل نكيث).

**النَّكِيثَة:** کاری گەورە ٥ پلانی گەورە ٥ پلانی گەورەو قورس: کە خەڵکەکە بۆیان ئەنجام نەدرێ‌و تێیدا شکست بخۆن ٥ دەگوترێ: (وقعوا في نكيثة) کەوتنە ناو کارێکی قورسەوەو بۆیان ئەنجام نەدراو تێشکان ٥ دەشگوترێ: (قول لانكيثة فيه) قسەیەکە درۆی تێدا نیە ٥ سروشت‌و فیترەت ٥ دەگوترێ: (هو ذو نكيثة حسنة) خاوەنی سروشت‌و ڕەوشتی جوانە ٥ ئەوپەڕی هەوڵ‌و تێکۆشان ٥ دەگوترێ: (بذل فيه نكيثه) هەموو توانای خۆی خستە کار ٥ (وبلغ من دابته نكيثةً) ولاخەکەی تاوداو گەیاندییە ئەوپەڕی توانای لەغاردان.

**نَكَحَتِ المرأةُ:** ئافرەتەکە شوی کرد ٥ (فهي ناكح وناكحة).

**نَكَحَ المرأةَ:** ئافرەتەکەی مارەکرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَانكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاء﴾.

**نَكَحَ المرأةَ:** لەگەڵ ئافرەتەکە جوت بوو ٥ دەست تێکەڵاویی لەگەڵدا کرد ٥ دەگوترێ: (نَكَحَ المطرُ الأرض) بارانەکە تێکەڵاوی گڵی زەوییەکە بوو.

**نَكَحَ الدواءُ فلاناً:** دەرمانەکە بەسەر فلانکەسدا زاڵ بوو گێژی کرد ٥ دەشگوترێ: (نَكَحَ النعاسُ عينيه) وەنەوز بەسەر چاوەکانی دا زاڵ بوو.

**أنكَحَ المرأةَ:** ئافرەتەکەی بەشوداو مارەی کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَأَنكِحُوا الْأَيَامَى مِنكُمْ﴾.

**أنكحَ فلاناً المرأةَ:** ئافرەتەکەی لەفلانکەس مارەکرد.

**تناكَحَ القومُ:** خەڵکەکە ژن‌و ژنخوازییان لەناو خۆیان دا لەگەڵ یەکتر کرد.

**تناكحت الأشجار:** درەختەکان پاڵیان لەیەکتر دا.

**إسْتَنكَحَ المرأةَ:** داوای کرد ئافرەتەکە شوی پێ بکاو مارەی بکا.

**إستنكح في بني فلان:** ژنی لەخێڵی فلان هێنا.

**إسْتَنكَحَ النّعاسُ عَيْنَيه:** هەنۆز بەسەر چاوی دا زاڵ بوو.

**النّاكِحُ:** ژن هێن، خاوەن ژن ٥ شوکردو، خاوەن مێرد ٥ دەشگوترێ: (هي ناكح في بني فلان) ئەو ئافرەتە شوی بەپیاوێکی خێڵی فلان کردووە.

**النِّكْحُ:** مێرد ٥ دەگوترێ: (هو نِكْحُها) ئەو مێردییەتی ٥ (وهي نَكْحِتُهُ) ئەو ئافرەتە ژنی ئەوە.

**النُّكَحُ:** کەسێك ژن زۆر بێنێ، یان زۆر لەگەڵ ئافرەت جوتبێ.

**النُّكَحَةُ:** بەمانا (النُّكَحُ) دێ ٥ دەگوترێ: (هو نُكَحَةٌ من قوم نكحات).

**نَكَدَ حاجَةَ فلان نَكْداً:** پێداویستی فلانکەسی مەنع کرد.

**نَكَدَ العطاءَ:** بەخششەکەی کەم کردەوە.

**نَكَدَ الشَّيْءَ:** شتەکەی فەوتاند ٥ تەواویان کرد ٥ دەگوترێ: (نكدوا ماء البئر) ئاوی بیرەکەیان تەواو کرد، هەموویان خواردەوە ٥ دەشگوترێ: (نَكَدَ الناسُ فلاناً) خەڵکەکە هەرچی لای فلانکەس بوو لێیان وەرگرت ٥ ئەوەندەیان داوا لێ کرد هیچیان پێ نەهێشت.

**نَكِدَ نَكَداً ونكاداً:** شوم بوو.

**نَكِدَ الأمرُ:** کارەکە قورس بوو.

**نَكِدَ عَيْشُهُ:** گوزەرانی زبرو توندو ناڕەحەت بوو.

**نَكِدَ الشَّيْءُ:** شتەکە کەم بوو ٥ دەشگوترێ: (نَكِدَ ماء البئر) ئاوی بیرەکە کەم بوو.

**نَكِدَ فلان:** فلانکەس بەخششی کەم بوو ٥ یان هەر هیچی نەبەخشیو دەست قوچاو بوو.

**نَكِدَ بحاجتنا:** ڕژدیو چروکی نواند دەربارەی پێداویستییەکانمان ٥ (فهو نَكِدٌ ونَكَدٌ) ٥ (ك: أنكاد) ٥ (وهو أنكد وهي نكداء).

**أنكد فلان فيما طلب:** فلانکەس لەدابینکردنی پێداویستییەکانی دا سەرکەوتوو نەبوو، تێ شکا.

**أنكد فلاناً:** فلانکەسی بەکەم خێرو بێ کەڵك ناساند ٥ دەگوترێ: (سألَهُ فأنكَدَهُ) داوای لێ کرد ئەویش نائومێدی کرد.

**ناكَدَهُ:** تەنگی پێ هەڵچنیو بەسەری دا زاڵ بوو.

**نَكَّدَهُ:** ڕژدو چروكو بێ خێری کرد ٥ دەشگوترێ: (نَكَّدَ عطاءَهُ بالمَنِّ) بەخششەکەی بەمنەتکردن پوچ کردەوە.

**تناكَدَ القومُ:** خەڵکەکە لەناو خۆیان دا تەنگیان بەیەکتر هەڵچنی.

**تَنَكَّدَ الغرابُ:** قەلەڕەشەکە لەقڕاندنی

هێنده قوڵبوۆوه دهتگوت خهریكه بڕشێتهوه.
تَنَكَّدَ عَيْشُهُ: ژیانو گوزهرانی لێ تاڵو لیڵ بوو.
الْمُنْكِدُ: دهگوترێ: (جاء فلان مُنكِداً) فلاّنكهس هاتو هاتنهكهی جێگای خۆشحاڵی نهبوو.
الْمَنكُودُ: دهگوترێ: (عطاء منكود) بهخششی كهم ٥ (رجل منكود) پیاوێكه زۆری داوا لێ كراوهو سوالكهری زۆر بهخهیان گرتووه ٥ (الحَظّ المنكود) شانسو بهختی ڕهش.
النّاكِدُ: ئهو كهسهی منداڵی بۆ نهمێنن، منداڵی ببنو بمرن ٥ ئاژهڵی كهم شیر.
النَّكَدُ: ههرشتێك شهڕئاوهر بێ ٥ ببێته هۆی شهڕو نهگبهتی بۆ خاوهنهكهی ٥ دهگوترێ: (رجل نَكَدٌ) پیاوێكی شومو بهدبهخته ٥ (أرض نَكَدٌ) زهوییهكی بێ پیتو بهرهكهته ٥ (ك: نكاد).
النَّكِدُ: بهخیلو چاوچنۆك ٥ بێ خێرو بێر ٥ قورئان دهفهرموێ: ﴿وَالَّذِي خَبُثَ لاَ يَخْرُجُ إِلاَّ نَكِدًا﴾.
النُّكْدُ: كهم بهخشش ٥ دهگوترێ: (ماء نُكْدٌ) ئاوی كهم.

نَكِرَ فلان نَكْراً ونُكْراً ونكارةً: فلاّنكهس زیرهك بوو ڕای باشی دهربڕی ٥ (فهو وهي نِكرٌ) ٥ (ك: أنكار).
نَكِرَ على فلان: كاری ترسناكی بهفلاّنكهس كرد ٥ (فهو ناكر).
نَكِرَ الشَّيْئَ: شتهكهی نهزانی، نهیناسی ٥ قورئان دهفهرموێ: ﴿فَدَخَلُواْ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنكِرُونَ﴾.
أَنْكَرَ على فلان فعله: ڕهخنهی لهكاری فلاّن گرتو نهی لێ كرد.
نَاكَرَهُ: فێڵی لێ كرد ٥ شهڕی دژكردو جهنگی بهرپاكرد.
نَكَّرَ الشَّيْئَ: شتهكهی گۆڕی بهجۆرێك كه نهناسرێتهوه ٥ قورئان دهفهرموێ: ﴿قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا﴾.
نَكَّرَ الإسمَ: ئیسمهكهی بهنهكیرهیی هێنا.
تناكَرَ فلان: فلاّنكهس خۆی نهزان كرد.
تناكَرَ القومُ: خهڵكهكه دژایهتی یهكتریان كرد ٥ دڕدۆمی یهكتر بوون.
تناكَرَ الأمْرَ: لافی نهزانی كارهكهی لێ دا بێ ئاگایی خۆی لهو بوارهدا دهربڕی.
تَنَكَّرَ: ماڵو وهزعی گۆڕا ٥ پۆشاكو سهرو سیمای خۆی گۆڕی بهجۆرێك

نەناسرێتەوە ٥ دەگوترێ: (تَنَكَّرَ لي فـلان) فلانكەس پاش ئەوەی پیاوەتی لەگەڵ دەکردم دەستی کرد بەخراپە لەگەڵم ٥ یان بەشێوەیەکی ناشیرین بەرەو ڕوم بۆوە.

إستَنْكَرَ الأمرَ: کارەکەی بەقەبیح دانا.

الإنكـار: خودانەناسی ٥ دورەپەرێزی لەڕەوشـتی خۆنەویـستیو خۆبەختکردن لەپێناو غەیردا ٥ ئەم وشەو زاراوەیە بەم مانایە تایبەتە بەصـوّفیو دونیا نەویستەکان.

الأنكـر: دەگوترێ: (صوته أنكـر الأصـوات) دەنگـی ناخۆشـترین دەنگە.

المنكـرُ: هەرشـتێك عـەقڵی سـەلیم بەناشیرینو ناشایستەی دابنێ ٥ یان شەریعەت بەحەرام یان مەکروهی حسێب بکا.

المُنَكَّـرُ: بەلای نەحوییەکانەوە پێچەوانەی (المَعَرَّف).

المنكور: نەناسراو ٥ (ك: مناكير).

النُّكْرُ: لێزانیو شارەزایی ٥ (رجل نُكْرٌ) پیـاوێکی زیـرەكو لێزانـە ٥ کاری نـاخۆش، شـتی نـەخوازراو ٥ (ك: أنكار).

النَّكْراء: زیرەکیو لێزانی ٥ دەگوترێ: (إمـرأة نكـراء) ئافرەتێکی عاقڵو زیرەكو لێهاتووە ٥ شتی ناخۆشو نەویستراو، بەڵاو چـورتم ٥ دەگوترێ: (أصابتهم من الدهر نكراء).

النُّكران: ئینکەبەری.

النَّكِرَةُ: ئینکاری کردنی شت ٥ بەلای نەحوییەکانەوە (النَّكِرَة) بریتییە لەئیسمێك کەفەردێکە لەتاکەکانی لەڕەگەزێکی هەبوو یان مەزەندەکراو ٥ وەکوو (رجل) و (شمش) ٥ هەروا وشەی (النكرَة) ناوە بۆ ئەو کێمو زوخاوەی لەکوانو برینو شتی وا دێتە دەر.

النُّكْرَةُ: ناوێکە لەناوەکانی ئینکاری ٥ دەگوترێ: (كان لي أشَدّ نُكْرَة).

النَّكِير: ئینکار ٥ دەگوترێ: (شُتِمَ فما أبدی نکیراً) جوێنی پێدرا هیچ نارەزایی دەرنەبڕی.

نَكَـزَ الدَّابَّـةَ نكـزاً: بەنەقیزە لەولاخەکەیەوە ژەنیو دەنەدەنەی دا بۆئەوەی خێرا بڕوا.

نَكَزَتِ الدابة الشَّيْءَ: ولاخەکە شتەکەی گەست.

نَكِزَت البئر نَكَزاً: بیرەکە ئاوی کەم بوو ٥ (فهي ناكز ونكوز).

أنْكَزَ البئرَ: بیرەکە ئاوی بڕا.

**نَكَزَ البِئْرَ:** بیرەكە ئاوی كەم بوو بڕا.

**المَنْكَزَةُ:** دەگوترێ: (فلان بِمَنْكَزَة من العيش) فلانكەس لەگوزەرانێكی ناخۆش و پڕ تەنگژەدایە.

**النُّكْزُ:** پیاوی هەتیومچەو خوێڕی، ئافرەتی پڕوپوچ ◦ باقی ماندەی مۆخ لەناو ئێسقان دا.

**نَكَسَ الشَّيْئَ نَكْساً:** شتەكەی سەرەو خوار كرد ◦ هەڵی گێڕایەوە ◦ پاش و پێشی كرد.

**نَكَسَ رأسَهُ:** سەری داخست لەشەرمو ڕیسوایی دا ڕوی نەهات سەری بەرز بكاتەوە.

**نَكَسَ الطعام وغيره داءَ المريض:** خۆراكەكە جارێكی دی نەخۆشییەكەی بۆ نەخۆشەكە گێڕایەوەو سەرلەنوێ نەخۆشی خستەوە.

**نَكَسَهُ في ذلك الأمر:** فلانی خستەوە ناو كارەكە دوای ئەوەی لێی چوبوە دەر.

**نُكِسَ الوَلَدُ:** منداڵەكە لەكاتی لەدایكبون دا قاچی پێش سەری هاتە دەر.

**نُكِسَ المريض:** نەخۆشییەكە بۆ نەخۆشە چاكبوەكە گەڕایەوە.

**نُكِسَ فلان:** فلانكەس لاوازو بێ توانا بوو.

**نُكِسَ عَنْ نظرائه:** لەهاوەڵەكانی دواكەوت و نەگەیشتە ئاستی ئەوان ◦ دەگوترێ: (نُكِسَ الفرسُ) ئەسپەكە لەغاردان و پێشبڕكێ دا نەگەیشتە ئەسپەكانی تر ◦ دەشگوترێ: (نُكِسَ على رأسه) بەسەر سەری خۆی دا گەڕایەوە ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿ثُمَّ نُكِسُوا عَلَى رُؤُوسِهِمْ﴾.

**نَكَّسَ الفَرَسُ:** بەمانا (نُكِسَ)دێ.

**نَكَّسَ الله فلاناً في العمر:** خودا تەمەنی فلانكەسی درێژ كردو گەیاندییە تەمەنێك هێزو توانای نەمێنێ و وەكوو منداڵی ساوا بێ وەج و زەعیف بێ ◦ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ﴾.

**نَكَّسَ الشَّيْئَ:** بەمانا (نَكَسَهُ) دێ.

**إنْتَكَسَ الشَّيْئُ:** شتەكە هەڵەوگێڕ بوو ◦ دەگوترێ: (نَكَسَهُ فإنتَكَسَ).

**إنْتَكَسَ المريضُ:** نەخۆشییەكە بۆ نەخۆشەكە گەڕایەوە دوای چاكبوونەوەی.

**تَنَكَّسَ الشَّيْئُ:** بەمانا (إنتَكَسَ) دێ ◦ دەگوترێ: (نَكَّسَهُ فَتَنَكَّسَ).

**المُنَكَّسُ من الخيل:** ئەسپێك لەڕۆیشتن دا لەبەر لاوازیی نەتوانی سەروملی بەرز بكاتەوە ◦ ئەسپێك لەغاردان دا نەتوانێ بەئەسپەكانی هاوشانی بگاتەوە ◦ (ولد منكوس) منداڵێكە لەكاتی لەدایكبوون دا قاچی پێش سەری هاتۆتە دەر ◦ دەشگوترێ:

(ولاده منكوسة) ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان يقرأ القرآن منكوساً) فلانكەس قورئان دەخوێنێتەوە لە کۆتاییەوە بۆ سەرەتای.

**النَّاكِسُ**: کەسێك لەبەر زەلیلی سەری دابخا ٥ (ك: ناكسون ونواكس) ٥ پیرەمێردی بەسالاچووی پۆلكاو.

**النُّكْسُ**: نەخۆشی گەڕاوە بۆ نەخۆش دوای چابوونەوە.

**النِّكْسُ**: تیرێك سەرەكەی شكابێ‌و هەڵەوگێڕ كرابێ‌و خرابێتەوە ناوكەوان ٥ كورت ٥ لاواز ٥ خوێڕی‌و كەمتەرخەم‌و تەمبەڵ‌و خۆدزەوە لەیارمەتیدانی لێ قەوماوان.

**نَكَشَ الشَّيْءَ نَكْشاً**: هەرچی لەبیرەكەدا هەبوو دەری هێنا ٥ دەگوترێ: (هذه بئر لا تُنكَشُ) ئەمە بیرێكە ئاوی لێ دەرناهێندرێ.

**نَكَشَ الأمرَ**: لەكارەكەی كۆڵیەوەو بەدواداچونی بۆكرد.

**نَكَشَ العَمَلَ ومنه**: لە ئیشەكە بۆوە، تەواوی كرد.

**إنتَكَشَ الشَّيْءَ**: بەمانا (نكشه) دێ.

**المِنْكاشُ**: ئامێری شت دەردان، شت دەرهێنان ٥ مقاش‌و موكێش ٥ (ك: مناكيش).

**المِنْكَشُ**: لێكۆڵەرەوەو پشكێنەر لەكاروبار.

**المَنكوشُ**: دەگوترێ: (سَفَطٌ منكوش) سندوق‌و یەغدانێكی شت لێ دەرهاتووە ٥ (ك: مناكش).

**النَّكّاشُ**: بەمانا (المِنكَشُ) دێ.

**نَكَصَ نَكْصاً ونكوصاً**: بەرەو دواوە گەڕایەوە.

**نَكَصَ عَنْ الأمر**: وازی لەكارەكە هێنا ٥ دەگوترێ: (نَكَصَ على عَقِبَيْه) لەو شتەی بەتەمابوو ئەنجامی بدا پەشیمان بۆوەو پاشەو پاش لێی كشایەوە.

**المَنْكَصُ**: دوور خراوەو لاكەوتە ٥ شوێنی تێشكان‌و نوچدان.

**نَكِظَ الشَّيْءُ نَكْظاً**: شتەكە ناشیرین بوو.

**نَكِظَ فلان نَكْظاً**: فلانكەس كۆششی كرد هەوڵی دا ٥ پەلەی كرد ٥ دەگوترێ: (نَكِظَ فلان للخروج) فلانكەس پەلەی كرد لەچونەدەر ٥ فلانكەس زۆری برسی بوو.

**أنكَظَهُ عَنْ الأمر**: پەلەی لێ كرد یان لە كارەكە لای دا.

**نَكَّظَ**: بەمانا (أنكَظَ) دێ.

**نَكَّظَ حاجة غيره**: جێبەجێ كردنی كاری كەسێكی تری گران كرد ٥ كۆسپی خستە بەردەم ئەنجامدانی ئیشی خەڵك.

**تَنَكَّظَ الأمرُ**: كارەكە خواروخێچ بوو.

تَـنَكَّظَ فـلان: فلانكـەس لەسـەفەردا وەزعو حـاڵی شـپرێو بـوو ٥ ڕژدو چرۆك بوو.

المَنْكَظَـةُ: نارەحـەتیو مانـدووبوونی سەفەر، ناخۆشیو چورتم.

نَكَـعَ فـلان عَـنْ الأمـر نَكْعـاً: فلانكـەس لەكارەكە پەشیمان بۆوە لێی گەڕایـەوە دواوە.

نَكَعَ فلاناً بظهر قدمه: شەقی لەفلانكـەس هەڵدا.

نَكَعَ الماشية: ئاژەڵەكەی زۆر دۆشی زۆری داچۆڕاند.

نَكَـعَ فلانـاً حَقّـهُ: مـافی فلانكەسی داگیر كرد.

نَكَعَ عَنْ الشَّيْئ: لەكارەكەی لایدا ٥ پەلەی لێ كرد لەشتەكەدا.

نَكِعَ نَكعاً ونُكْعَةً: سوربوو توێكڵی هەڵدا ٥ (فهو نَكِعٌ ونـاكِعٌ) ٥ (وهـو أنكـع وهـي نكعاء).

أنْكَعَ فلان: فلانكەس ماندووبووە.

أنْكَعَ فلاناً عَنْ الأمـر: پەلـەی لـە فـلان كرد لەكارەكەی دا.

أنْكَـعَ الأمـر صـاحِبَهُ: كاتـێ داوای كارەكـــەی لێ كـــرد ئیـــشەكە بەسەرچوو.

نَكَّعَـهُ: ئیـشەكەی بەپەلـە لێ كـردن لێ ناخۆش كرد.

نَكَّعَه عَنْ حاجته: لەئیشەكەی لایدا.

المُنْكَعُ: دەگوترێ: (أنفٌ مُنكَعٌ) لوتێكی پانەوەبوی فشە.

النَّكِعُ: دەگوترێ: (أحمر نِكِعٌ) زۆر سـور، سوری ئاڵ.

النُّكَعُ: پیاوێكی سوروڕەش سورورەشی جەستەی تێكەڵاوبێ.

النُّكَعَـةُ: لای سـەرەوەی بـەری ڕوەكـی (الطرثـــوث) ڕوەكێكــە لـــەوڵاتی میـصرو شـام دەڕوێ وەلێ بـەزۆری بەخێمەی قاچك دەگوترێ ٥ لایەكی لوت.

النُّكْعَةُ: سورەشلە ٥ گێلو نەحمەق ٥ كەسـێك تەمبـەڵ بـێو لەشـوێنی خۆی نەجوڵێ.

النَّكُــوعُ: ئـافرەتی كورتــەباڵا ٥ (ك: نُكُعٌ).

نَكَـفَ عَـنْ الـشَّيْئ نَكْفـاً: بەئەنقەستو ڕكەبەری ملی نەدا.

نَكَـــفَ الــدمعَ: بەپەنجــە فرمێـسكی لەڕومەتی خۆی سڕی.

نَكَفَ البئر: بیرەكەی دەردا ٥ دەشگوترێ: (جـیش لاینكـف) سـوپایەكە ئەومنـدە زۆرە لەئـەژمار نایــەو دوایـی نایـە ٥ هــەروا دەگــوترێ: (عنــده شــجاعة لاتُنكَفُ) ئازایەتییەكەی كۆتایی نایە.

نَكِفَ الحیوان نَكَفاً: حەیوانەكە غودەیەكی

شەویلەی توشی نەخۆشی بووە، دەمی لەکلە کەوتووە.

نَكِفَت الیدُ: دەستی ئازاری لێ پەیدا بوو.

نَكِـفَ نُكافـاً: نـەخۆش كـەوت ٥ (فهـو منكوف).

أنْكَفَهُ: لەپیس و پەلۆخی پاكی كردەوە.

ناكَفَهُ الكلامَ: سەرلەنوێ كەوتەوە قسە پێكوتنی و لێ توڕەبوونی.

نَكَّفَ: توشی نەخۆشی نیكاف بوو.

إنْتَكَفَ: لە وڵاتێكەوە گواستییەوە بۆ وڵاتێكی تر ٥ یان لەكارێكەوە چووە سەر كارێكی تر.

إنْتَكَفَ لـە: روی تێكرد ٥ دوو پیاوەكە قسەی ناشرینیان بەیەكتر گوت و یەكتریان لەككەدار كرد.

إسْـتَنكف مـن الـشَّيْئ وعنـه: قێـزی لەشـتەكە كـردو خـۆی لێ پاراسـت بێزی نەهات خۆی لێ نزیك بكاتەوە ٥ سەرپێچی كردو ملی بۆ شتەكە نەدا.

الْمَنْكوفُ: توشبوو بەنەخۆشی نیكاف.

النُّكـافُ: یـان (الحمـى النكفیـة) هەوكردنێكە لەغودە (ئاڵو)دا پەیدا دەبێ و نەخۆشییەكە دەگوازێتەوە ٥ ئـەم نەخۆشـییە تـای لەگـەڵ دایـە بـەكوردی خۆمـان جۆرێكـە لەبینـە خـڕە ٥ وادەبـێ كاردەكاتـە سـەر پەنكریاس و هێلكەدان و جوتەگون.

النُّكَفُ: دەردێكە توشی دەست دەبێ.

النُّكْفُ: هەرشتێك قێزی لێ بكەیەوە، بەلاتەوە نەنگ بێ ئەنجامی بدەی و خـۆتی پێـوە هەڵـەوگێر بكـەی ٥ هەركەسێك نەتەوێ خۆتی لێ نزیك بكەیەوەو قێزت لێی بێ.

رجـل نِكْـفٌ: پیاوێكە پـیس و پەلۆخـە قێـزی لێ دەكرێتـەوە یـان خـوێڕی و هەتیومچەیە بەكەڵكی خۆ لێ نزیك كردنەوە نایە.

النَّكفَـةُ: یەكێكـە لـەغوددە بـچوكەكان لەبناغـەی لاشـەویلەدا لـەنێوان لاشـەویلەو نەرمـەی گـوێ دا ٥ پێـی دەگـوترێ: (الغـدة النكفیـة) ٥ (ك: نُكَفٌ).

نَكَـلَ عَـنْ الأمـر نكـولاً: ترسـنۆك بـوو، پاشگەزبۆوە ٥ ملكەچی داواكە نەبوو.

نَكَلَ عَنْ الیمین: سوێندی نەخوارد سوێند خواردنی ڕەتكردەوە.

نَكَلَ عَنْ العَدُوِّ: لەدوژمن ترسا.

نَكَـلَ فلانـاً عَـنْ الـشَّيْئ: فلانكەسی لەشتەكە دوورخستەوە.

نَكَـلَ بِفـلان نُكلـةً قبیحـة: فلانكەسی توشـی بـەلاو جـۆرتمێكی ناشـیرین كرد.

نَكِلَ عَنْ الأمر: بەمانا (نَكَلَ) دێ.

**أَنْكَلَهُ عَنْ الشَّيْئِ أو الأَمـر**: لەشتەکەی دوورخستەوە یان لەسەر کارەکەی لابرد ٥ لەکارەکە ژێوانی کردەوە ٥ دەگوترێ: (أَنْكَـلَ فلانـاً عَـنْ عزمـه) فلانکەسـی لەمەبەسـتەکەی لادا دووری خستەوە.

**نَكَّلَ بە**: سزای دا بەسزایەك کەجارێکی تـر تـوخن ئـەو شـتە نەکەوێتـەوە، کەسـانی تریـشی ترسـاند لـەوەی ڕەچاوی ئەو کارە ناشیرینە بکەن.

**نَكَّلَ الشَّيْئَ**: شتەکەی زنجیرو پێوەند کرد.

**نَكَّـلَ فلانـاً عَـنْ الـشَّيْئِ**: فلانکەسـی لەشتەکە لادا.

**المُنْكَـلَ**: ئـەو ئـازارو چـورتمەی توشـی مرۆڤ دەبێ ٥ بەردو شاخ.

**النَّاكِـــلُ**: ترسـنۆكو لاواز ٥ ئـيش لەدەست نـەهاتوو ٥ دەگـوترێ: (هـو ناكِلٌ عَنْ الأمور) ئـەو لەڕاپەڕانـدنی کاروباردا لاوازە.

**النَّكالُ**: سزاو تۆڵە.

**النَّكَـلُ**: حەبلێکـە لـەبنکی دۆڵـچەی گـەورە دەبەسـترێ، پیـاوی ئـازاو خـاوەن ئـەزمونو قـاڵبوو لـەناو ڕوداودا ٥ ئەسـپی بـەهێزو توانـا ٥ لەحـەدیس دا هـاتووە (إن الله يحـب النَّكلَ على النَّكَلِ) خودا پیاوی ئازای سوارچاكو بەدەستو بـازوی خـۆش دەوێ کەلـــەگۆڕەپانی جـــەنگ دا بەسەر ئەسپێکی بەهێزو تواناوەیە.

**النِّكْلُ**: زنجیرو پێوەند ٥ جۆرە لغاوێکە ٥ ئاسنی لغاو یـان ئاسنی هەوسار ٥ دەگـوترێ: (رجـل نِكْـلٌ) پیاوێکـە بەسـەر بەرامبـەرو هاوشـانەکەی دا زاڵ دەبێ کەسی ناوێرێتێ.

**نِكْلُ شـر**: ئـازاو چـاو نەترسـە بـۆ شـەڕ ٥ (ك: أنكال ونكول) قورئان دەفـەرموێ: ﴿إِنَّ لَـدَيْنَا أَنكَالًـا وَجَحِيمًـا﴾: لێـرەدا مەبەسـت بـە وشـەی (أنكـالاً) زنجـیرو پێوەندە.

**النَّكْلَةُ**: جۆرە پارەیەکی میصرییە.

**النَّيْكَـلُ**: فلزێکـی قـایمو ڕەقـە، ڕەنگـی زیـــویو ســـپییە دەتوانـــدرێ زۆر مـــشتو مـــاڵ بکـــرێو لـــوس ببـــێ، تیژببێ ژەنگ ناگرێ لەگـەڵ مـادەی تـر گونجـاوەو یـەك دەگـرێ، بـۆ زۆر شت بەکاردەهێندرێ.

**نَكِهَت الشمسُ نَكْهاً**: خۆر گەرمییەکەی بەهێز بوو.

**نَكَـهَ فـلان**: فلانکـەس هەناسـەی بـەلوتی یەکێکی تردا کـرد ٥ دەشـگوترێ: (نَكَـهَ على فلان ولفلان وفي وجه فلان).

**نَكَهَ فلاناً**: بۆنی دەمی فلانکەسی کرد.

**نَكِـهَ نَكَهـاً**: هەناسـەی خـۆی ئاڕاسـتەی

کەسی بەرامبەرو نزیکی کرد.

**نَكِهَ فلاناً**: بەمانا (نَكَهَهُ) دێ.

**نُكِـــهَ فـــلان**: فلانکـەس بـەهۆی زۆر خواردنـەوە بـۆنی دەمـی نـاخۆش بـوو بوو.

**النَّكْهَـةُ**: بـۆنی دەم ○ دەگـوترێ: (هـو طيـب النَّكْهَـةِ) ئـەو مرۆڤـە بـۆنی دەمی خۆشە.

**نَكى العَدُوَّ وفيه نكاية**: فرسەتی لەدوژمن هێنـاو زەبـری گورچـکبڕی لێـدا ○ شکاندیو بەسەریدا زاڵ بوو.

**نَكِيَ العَدُوُّ نَكىً**: دوژمن شکاو هەڵات.

**النُّلْنُلُ**: پیری پەککەوتەو لاواز.

**نَمَرَ في الجبل أو الشجر**: چووە سـەرکێوەکە یان سەر درەختەکە.

**نَمِرَ نَمَراً وَنُمْرَةً**: لەسەر شێوەی پڵنگ بوو ○ واتـە: پەڵـەی سـپیو ڕەنگـی تـری تێکەڵاو بـوو (بەڵەك بـوو) دەگـوترێ: (نَمِـرَ الـسَّحابُ) هەورەکە پەڵە پەڵە بوو.

**نَمِـرَ فـلان**: فلانکـەس تـوڕە بـوو وەکـوو پڵنگـی چـنگ بـەخوێنی لێ هـات ○ ڕەوشتی ناشیرینو شەڕەنگێز بوو (فهو نَمِرٌ).

**أَنْمَـرَ فـلان**: فلانکـەس توشـی ئـاوێکی شیرینو گوارا بوو.

**نَمَّـرَ فـلان**: فلانکـەس ڕقـی هەڵـساو ڕەوشت ناشیرین بوو.

**نَمَّـرَ وجهـه**: دەموچـاوی گـرژ کـرد، ناوچاوانی لێك نا.

**نَمَّرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەشێوەی ڕەنگی پڵنگ ڕەنگ کرد ○ دەگوترێ: (بـردة غـــرة) بـــوردەو عەبایـــەکی ڕەنگاوڕەنگە.

**تَنَمَّرَ**: خۆی شوبهاند بە پڵنگ لەشێوەو ڕوخساردا یـان لـە هـەڵسو کـەوتو ڕەفتاردا.

**تَنَمَّـرَ لفـلان**: ناڕەزامەنـدیی لـەفلان نیشان داو هەڕەشەی لێ کرد لەکاتی هەڕەشـەکردنەکەی دا دەنگـی خـۆی بەرزکردەوەو درێـژەی بەدەنگەکـەی دا.

**الأَنْمَرُ**: هەرشتێك پەڵـەی سـپی تێـدابن لەگەڵ ڕەنگـی تر ○ دەگـوترێ: (فرس أنمر وثوب أنمر، وهي نمراء).

**المُنَمَّرُ**: هەرشتێك خاڵی ڕەشی تێـدابنو لەپەنایانـەوە خـاڵی سـپی هـەبن ○ دەگـوترێ: (طـير منمَّـرات وثـوب مُنَمَّرة).

**النَّـامِرَة**: ئاسـنێکە قـولاپو شـتی وای هەیـە گۆشـتی پێـوە دەکـرێ بـۆ ڕاوکردنی گورگو بەتەڵەوە بوونی.

**التاموز**: خوێن.

**النَّمِـرُ**: پڵـنگ؛ ئـاژەڵێکی دڕندەیـەو

جەستەی بەڵەکە لە پێری (السنورية)يە.

النَّمْرُ: بەمانا (النَّمِرُ) دێ.

النَّمِرَةُ: پڵنگە مێ (دێڵە پڵنگ) ◦ پەڵە هەوری پێك هاتوو لەپارچە هەوری بچوك بچوك‌و لێك نزيك ◦ قوماشێکە هێڵی سپی‌و ڕەشی تێدان ◦ هەروا بەمانا (النَّامِرَة) دێ.

النُّمْرَة: نوكتەو خاڵ لەهەر ڕەنگێك بن ◦ بەڵەك.

النَّمِيرُ من الماء: ئاوی سازگارو شيرين‌و گوارا ◦ دەشگوترێ: (لە حَسَبٌ نَمير) نژادو ڕەچەڵەكێكی خاوێنی هەيە.

النُّمْرُقُ: سەرينی بچوك كە ئانيشكی لەسەر دادەدرێ ◦ ئەو پارچە قوماشەی بەسەر كەژاوەو شتی وا دا دەدرێ.

النُّمْرُقَةُ: بەمانا (النُّمرَق) دێ.

النُّمْرَقَةُ: بەمانا (النُّمرقُ) دێ ◦ هەروا ناوە بۆ هەورێك كەناوناوە هەساو بێ.

نَمَسَ السِّرَّ نَمْساً: نهێنييەكەی شاردەوە.

نَمَسَ السِّرَّ فلاناً: بەسرتە نهێنييەكەی بەگوێی فلان دادا.

نَمِسَ السَّمْنُ والطيبُ ونحوهما نَمَساً: ڕۆنەكە يان بۆنەكە خراپ بوو.

نَمِسَ بفلان: فيتنەيی بەفلان كرد ◦ (فهو نَمِسٌ).

أَنْمَسَ بين القوم: نێوان خەڵكەكەی تێك داو فيتنەو ئاشوبی خستە ناويانەوەو هەڵينان بۆ ئەوەی پەلاماری يەكتر بدەن.

نامَسَ الصائد: ڕاوكەرەكە چووە ناو كۆختەكەيەوە.

نَمَّسَ الشَّعْرُ: ڕۆن‌و چەوری لەقژيەوە چوو قژی چەور بوو چڵكن بوو.

نَمَّسَ السَّمْنُ والجُبْنُ ونحوهما: ڕۆنە كەرەكە يان پەنيرەكە خەريكە خراپ بێ، بۆگەنی كردوە ◦ (فهو مُنَمِّسٌ).

نَمَّسَ عليه الأمر: كارەكەی لێ چەواشە كردو سەری لێ شێواند.

نَمَّسَ العرقُ الجلدَ: عەرەق پێستی جەستەی تەڕكرد.

إنْمَسَ فلان إنْماساً: فلانكەس خۆی شاردەوە.

إنَّمَسَ في الشَّيْئِ: چووە ناو شتەكەوە.

تَنَمَّسَ الصائِدُ: ڕاوكەرەكە كۆختەو حەشارگەی بۆخۆی دروست كرد بۆئەوەی خۆی تێدا مەڵاس بدا بۆ ڕاوكردنی نێچير.

تَنَمَّسَ الأمْرُ: كارەكە چەواشە بوو.

الأنْمَسُ: ليل ◦ (وهي نمساء).

النامُوس: خاوەن نهێنی‌و هەوالگری

فەرمانڕەوا، نووسینگەی نهێنی پاشا ◊ ئەوکەسەی فەرمانڕەوا بەسەر نهێنی خۆی دا ئاگاداری دەکا ◊ هەروا ناوە بۆ فریشتەی نیگا حەزرەتی جوبرائیل ◊ وەصیو سەرپەرشتیار ◊ قانونو شەریعەت ◊ لێزانو کاردروست ◊ حەشارگەو کۆختەی ڕاوکەر: کەخۆی تێدا حەشاردەدا ◊ خەڵوەخانەو پەرستگای ڕەبەنو دێرنشین ◊ لانەی شێر ◊ (ك: نواميس).

النامُوسة: لانەو بێشەی شێر ◊ مێشولەی بچوك.

النّامُوسِيّة: پەردەکوللە، پەردەیەکە بەدەوری شوێنی نووستن دا دادەدرێتەوە بۆخۆپاراستن لەمێشولەو شتی وا.

النِّمْسُ: ڕەگەزی حەیوانێکی گوانداره لەپێری (الزبادية)یەو زۆر جۆری هەیە ◊ (ك: نُموس و أنْماس).

النَّمَسَ: بۆنی شیرو چەوری.

النَّمَسَةُ: بۆنی ناخۆش ◊ هەرشتێك بۆنی ناخۆشی لێ بێ پێی دەگوترێ: (نَمَسَة).

نَمَشَ الشَّيْءَ نَمْشاً: بەشپرێوی هەڵی گرتەوە ◊ ماشییەوە.

نَمَشَ الجرادُ الأرضَ: کوللەکە لەکشتوکاڵو شیناوەردی زەوی خواردو هەر پۆش و پەلاشی هێشتەوە.

نَمَشَ فلاناً: سرتەی لەگەڵ فلان کرد، بەچرپە قسەی لەگەڵ کرد.

نَمَّشَ الكلامَ: قسەکەی هەڵبەستو دروی تێدا کرد.

نَمِشَ نَمَشاً: پەڵەی بەجەستەوە پەیدابوون ڕەنگیان لەباقی ڕەنگی پێستی جوداوازە ◊ (فهو نَمِشٌ وأنْمَش) ◊ (وهي نَمْشاء).

أنْمَشَ بين القوم: فیتنەیی کردو ئاشوبی لەنێو خەڵکەکەدا نایەوە.

نَمَّشَ الشَّيْءَ: شتەکەی ڕێکخست.

نَمَّشَ الحديثَ: بەسرتەو ئەسپایی قسەکەی کرد.

النَّمْشُ: فیتنەییو ئاشوب ◊ قسەی ڕازاوەو بێ بناغەو نادروست.

النَّمَشُ: شوێنکەی شت لەسەر شتی تر ◊ پەڵەی سەردەمو چاو کەڕەنگیان لەڕەنگی پێستی جودایە ◊ سپیاییەکە لەسەر بنکی نینۆك پەیدا دەبێو پاش ماوەیەك نامێنێو دوایی دێتەوە.

النَّمِشُ: دەگوترێ: (سيف نَمِشٌ) شمشێرێکە لەبەر ئەصلیو ڕەسەنی مادەکەی هێڵی تێدا دەبینەدرێن، چاو لەسەیرکردنی دا خاڵو هێڵی جۆراو جۆری دێنە بەر تیشکی دیتنەکەی.

**نَمَصَ الشَّعْرُ أو النَّبْتُ نَمْصاً:** مووەكان یان چڵە گیاكان وردو باریك بون دەتگوت گەندەمون یان توكە وردەیە.

**نَمَصَ الشَّعْرَ:** مووەكانی هەڵكەندن.

**نَمِصَ الشَّعْرُ:** مووەكان باریكو ورد بوون دەتگوت گەندەموون.

**أنْمَصَ النَّبْتُ أو الشَّعْرُ:** گیایەكە یان مووەكـان دوای هەڵكەندنیان ڕوانەوە.

**أنْمَصَ النَّبـاتُ أو الشَّعْرُ أو نحوهما:** گیایەكە كاتی درویّنەی هات، یان مووەكان كاتی تاشینو هەڵپاچینیان هات.

**نَمَّصَ الشَّعْرَ أو النبتَ:** مووەكەی هەڵكێشا، ڕوەكەكەی درۆوە.

**إنْتَمَصَ المرأةُ:** ئافرەتەكە داوای لەدەمو چاو هەڵگرەكە كرد كە گەندەموی دەمو چاوی بۆ هەڵكەنێ، بۆلابەرێ ٥ یان ئافرەتەكە خۆی گەندەمووی دەمو چاوی هەڵكەندن.

**تَنَمَّصَتِ المرأةُ:** ئافرەتەكە موی دەموچاوی بەدەزو هەڵگرتن، هەڵی كەنـدن ٥ لەحەدیس دا هـاتووە: (لُعِنَتْ النامصة والمُتَنَمِّصَة).

**تَنَمَّصَتِ الماشيةُ:** ئاژەڵەكە نەوبەهارو دەستە گوڵی گیایەكەی خوارد.

**الأنْمَصُ:** دەگوترێ: (هو الَمَصُ الحاجبين) ئەو پیاوە برۆ باریكە سەری برۆی لای لاجانگی باریك بوونەوە ٥ (وهي نمصاء) ٥ (ك: نُمْصٌ).

**المِنْماصُ:** موكێش، ئەو ئامێرەی چقڵو شتی وای پێ دەردێنرێ.

**النَّامِصَةُ:** ئەو ئافرەتەی دەموچاوی ئافرەتی تر بەدەزو و شتی وا هەڵدەگرێو ئارایشتیان دەدا.

**النَّمّاصُ:** دەزوی دەرزی.

**النَّمَصُ:** پەروپۆڵی كورت ٥ گژوگیای هێشتا ئاسكەو تازە سەری لەزەوی دەرهێناوە ٥ جۆرە گیایەكە لە شوێنی زلكاو و زەوی ئاودراوو تەڕدا دەڕوێ ٥ گەڵادرێژەكانی بۆ دروستكردنی سەلەو حەصیرو شتی وا بەكاردێ.

**النَّمِيصُ:** ئەوەی دەڕوێتەوە لەگژوگیا یان موو پاش درونەوەو هەڵپاچینو هەڵكەندنیان.

**أنْمَطَ له العطاءَ:** بەخششەكەی لێ كەم كردەوە.

**نَمَّطَهُ على الشَّيْئِ:** شارەزای كرد بۆ شتەكە ٥ دەشگوترێ: (نَمَّطَ له على الشَّيْئِ).

**النَّمَطُ:** توكی فەرشو بەڕە ٥ جۆرە فەرشو ڕاخەرێكە ٥ قوماشێكە لەخوری دروست دەكرێ

ڕەنگاوڕەنگە بەسەر کەژاوەو شتی وادا دەدرێ ٥ ڕێبازو بەرنامەو پلان بۆهەر شتێك بێ ٥ شێوازی شت ٥ کۆمەڵێك مرۆڤ یەك نیشیان هەبێ ٥ جۆرو شێوەی شت ٥ دەگوترێ: (عندي متاع من هذا النَّمط) کاڵای لەو جۆرەم لایە.

**نَمَّغَ الشَّيْءَ:** شتەکەی ڕەنگ کرد بەڕەنگی ڕەش‌و سپی‌و سوور بەتێکەڵی.

**المُنَمَّغُ:** ڕەنگ کراو بەڕەنگی جۆراو جۆر ٥ دەگوترێ: (رجل مُنَمَّغٌ) پیاوێکی ڕەنگاوڕەنگە بەڵەکە.

**النَّمَغَةُ:** مەلاشوی منداڵ کەتازە لەدایك دەبێ‌و مەلاشوی نەرمە تارەق دەبێ ٥ سەرانسەری کێو ٥ مرۆڤی وەجاخزادەو ڕەسەنی گەل‌و نەتەوە ٥ ماڵ‌و سامانی زۆر ٥ مرۆڤی زۆر.

**نَمَقَ الكتابَ نَمْقاً:** بەجوانی کتێبەکەی نووسیەوە.

**أَنْمَقَت النَّخلة:** دارخورماکە خورمای بێ ناوکی گرتن.

**نَمَّقَ الثوبَ أو الجلدَ ونحوهما:** قوماشەکە یان پێستەکەی ڕەنگاوڕەنگ کرد.

**نَمَّقَ الكتابَ:** بەشێوەی جوان‌و خۆشنووسی کتێبەکەی نووسیەوە، زێدەڕۆیی لەمانای (نَمَقَ) دەگەیەنێ ٥ دەشگوترێ: (نَمَّقَ القولَ ونَمَّق الوعدَ).

**المُنْمِقُ من الرُّطَبِ:** خورمایەکە ناوکی نەبێ.

**النَّمَقُ:** ئەو کتێبەی تێیدا دەنووسیەوە ٥ ناوەڕاستی ڕێگا.

**النَّمَقَةُ:** بۆنی ناخۆش، بۆگەن.

**النَّميقُ:** شتی نەخشاو و ڕەنگاوڕەنگ ٥ دەگوترێ: (ثوب نميق).

**نَمَلَ فلان نَمْلاً ونمولاً:** فلانکەس فیتنەجۆ بوو، فیتنەیی کرد.

**نَمَلَ نملاناً:** بەسەر شتەکەیدا ڕوانی.

**نَمَلَ في الشجرة نمولاً:** چووە سەر درەختەکە.

**نَمِلَ المكانُ:** شوێنەکە مێروی زۆر بوو.

**نَمِلَتْ يد فلان:** دەستی فلانکەس تەزی شلەپەتە بوو.

**نَمِلَت يده في العمل:** لەکارکردن دا دەستی سوك بوو.

**نَمِلَت المرأةُ أو الفرسُ:** ئافرەتەکە یان ماینەکە جێگیر بوو ٥ (یان سکی بۆ ڕاوەستاو لەباری نەچوو) دەشگوترێ: (نملت يد الصَّبي) دەستی منداڵەکە هەدادانی نەبوو لەهارو هاجی نەکەوت ٥ (فهو نَمِل وهي نَمِلَة) ٥ دەشگوترێ: (إمرأة نَمْلى) ئافرەتێکە گەڕۆکە لەهیچ شوێنێك جێگیر نابێ.

نَمِلَ الطعامُ: خۆراكەكە مێروی تێچوو مێرواوی بوو ○ (فهو مَنْمُولٌ).

نَمَّلَ الكِتابَ: دێری كتێبەكەی لێك نزیك نووسینەوە.

نَمَّلَ ثوبَهُ: كراسەكەی پینەكرد.

تَنَمَّلَ القومُ: خەڵكەكە كەوتنە جمو جۆڵو هاتوچۆ و تێكەوە هاویشتن ○ بڵاوەیان لێ كردو بەناوزەوی دا بڵاوبوونەوە بۆ كاسبی كردن وەكوو مێرۆلە.

الأَنْمُلَةُ: گرێی قامك، چاوە قامك ○ جومزگەی لای ژووری پەنجە ئەوەی نینۆكی پێوەیە ○ (ك: أنامل).

المُؤَنمِلُ: دەگوترێ: (رجل مؤنمِلُ الأصابع) پیاوێكی پەنجە كورتو پەنجە ئەستوورە.

المُنَمِّلُ: دەگوترێ: (لقد طالَبَ غير مُنَمِّلٍ) بەهێواشی داوای شتەكەی كردو بەپەلە نەبوو لەبەدەست هێنانی دا.

المُنَمِّلَةُ: ئافرەتی گەڕۆك كە لەشوێنێك جێگیر نەبێ.

النّامِلَةُ: رێبوار كۆمەڵە خەڵك كە بەرێگادا دەڕۆن.

النَّمِلُ: لێزانو شارەزا.

النَّمْلَةُ: مێرۆلە، حەشەرەیەكی بچكۆلەی كۆششكەرە لەژێر گڵ دا دەژی، بەتاكو كۆمەڵ ژیان بەسەردەبەنو گیانی هاوكارییان تێدایە (ك: نَمْلٌ ونِمالٌ) ○ فیتنەییو ئاشوبگێڕ.

النَّمْلِيَّةُ: صندوقێكە خواردنو شتی وای تێدا هەڵدەگیرێ مێرولەو حەشەرات ناتوانن بچنە ناوی، ئەم جۆرە صندوقە لەتەختە دار یان مەعدەنی تر دروست دەكرێو دەرگاكەی لە تەلە هێڵەكێكی كون بچوكە.

النُّمْلَةُ: باقی ماندەی ئاو لەحەوزدا ○ دەشگوترێ: (فرس ذو نُمْلَةٍ) ئەسپێكی سركو هاروهاجە.

النَّمّالُ: فیتنەو ئاشوبگێڕ.

النَّميلة: فیتنەجۆ.

نَمَّ الحديث نَمّاً: قسەكە ئاشكرابوو.

نَمَّ الشَّيْئُ: شتەكە بۆنەكەی بڵاوبۆوە ○ شتەكە وروژا هەڵنەربوو.

نَمَّ الحديثَ: قسەكەی هێناو برد بۆئەوەی فیتنەیی بنێتەوە ○ ئاشوب لەناو خەڵكەكەدا بەرپابكا ○ (فهو نامٌّ ونَمٌّ) بۆ زێدەڕۆیی دەگوترێ: (نَمّامٌ) ○ (ومِنَمٌّ).

نَمَّ الكلامَ: قسەكەی بەدرۆو دەلەسە ڕازاندەوە.

النّامَّةُ: هەستو جمو جوڵ ○ دەگوترێ: (سَمعت نامَّتَهُ) گوێم لەهەستو خوستی بوو ○

دەشگوترێ: (أسكت اللهُ نامَّتَهُ) خودا مراندی.

النَّمُّ: فیتنەییو ناشوبگێڕی.

النَّمَّامُ: ناوە بۆ ڕوەکی سەعتەرە کێویلە: کە ڕوەکێکی بۆنخۆشە هەروا ناوە بۆ گیا پونگە ٥ پونگی ناویی.

النَّمَّةُ: پەڵەیەکی سپی لەناو ڕەشایی دا، یان پەڵەیەکی ڕەش لەناو سپیایی دا.

النِّمِيُّ: خیانەت ٥ عەیبو لەککە ٥ دوژمنایەتی ٥ سروشتو تەبیعەتی مرۆڤ ٥ ماهیەتو هیولای مرۆڤ ٥ دەشگوترێ: (ما بالدارِ نُمِّيٌ) کەس لە خانوەکەدا نیە ٥ فلوس کەلەڕەصاص دروست کرابێ ٥ تاکەکەی پێی دەگوترێ: (نُمِّيَة).

النَّمِيمُ: دەنگی نزمو هێواش کەلەجمو جوڵی شتێك پەیدا دەبێ ٥ خشپەی پێ ٥ فیتنەییو قسەهێنانو بردن ٥ (ك: نمائم).

النَّمِيمة: بەمانا (النّميمُ) دێ ٥ نووسین ٥ سیرمو خشەی نووسین ٥ (ك: نمائم).

نَمْنَمَتِ الريحُ الترابَ: ڕەشەباکە شوێنکەی لەگڵو خۆڵەکە کرد هێڵو خێتی جیاجیای تێدا جێهێشت.

نَمْنَمَ الشَّيْءَ: شتەکەی نەخشاندو ڕازاندییەوە ٥ زرکەفتی کرد ٥ دەگوترێ: (نَمْنَمَ كِتابَهُ) کتێبەکەی نەخشاندو بەزەڕکەفتو نەخشو نیگار ڕازاندیەوە.

المُنَمْنَمُ: زەخرەفەکراو و ڕازێندراوە ٥ دەگوترێ: (ثوب مُنَمْنَمٌ) قوماشێکی زەخرەفەکراوە ٥ هەروا دەگوترێ: (كتاب مُنَمْنَمٌ) کتێبێکی زەخرەفەکراوە ٥ (نبات مُنَمْنَمٌ) ڕوەکێکی تێکهاڵاو و تێکچڕژاوە.

النِّمْنِمُ: ئەو شوێنکەو نیشانانەی ڕەشەبا لەسەر ڕوبەری گڵ جێی دێڵێ ٥ سپیایی کەلەسەر نینۆکی مرۆڤی گەنج دەردەکەوێ ٥ تاکەکەی (نِمْنِمَةٌ).

النِّمْنِمَةُ: هێڵی کورتو لێك نزیك.

النُّمْنُمُ: ئەسپێی بچوك.

نما الشَّيْءَ نماءً ونُمُوّاً: شتەکە زیادی کردو پەرەی سەند ٥ دەگوترێ: (نما الزرع، ونما الولدُ، ونما المالُ) ٥ دەشگوترێ: (هو ينمو الى الحسب) ٥ هەروا دەگوترێ: (نما الخضاب في اليد أو الشعر) خەنەکە سورییەکەی پەرەی ساند ٥ قژەکە ڕەشایی زیادی کرد.

نما الحديث: حەدیسەکەی ئیسناد داو

بەشێوەی ڕێك و پێك ڕیوایەتی کرد.

نَمى الحديثُ نماءً ونُمِيّاً: قسەکە بڵاو بۆوە.

نَمى الحيوانُ: ئاژەڵەکە قەڵەو بوو.

نَمى الدوابُ: ئاژەڵ و وڵاخەکان دوورکەوتنەوە بۆمڵ و موش و لەوەڕخواردن.

نَمى الصَّيْدُ: نێچیرەکە بەبرینداری لە ڕاوکەرەکە گوم بوو تیرەکە بەجەستەیەوە بوو.

نَمى الشَّيْءَ: شتەکەی بەرز کردەوە لەرێزو بەهای زیاد کرد ٥ دەگوترێ: (فلان يَنميهِ حَسَبُهُ).

نَمى الحديثَ: فەرموودەکەی گەیاندەوە گوتەرەکەی.

نَمى فلاناً الى فلان: فلانکەسی پاڵ فلانکەس دا.

نَمَى المالَ ونحوه: ماڵەکەی زیاد کردو گەشەی پێدا.

أنمى الكرمُ إنماءً: دارمێوەکە پۆخی دەرکەوتن، خەریکە گەلاکەی دەربکەوێ.

أنمى الشَّيْءَ: گەشەی بەشتەکە دا.

أنمى الراعي دوابَّهُ: وڵاخ و ئاژەڵەکانی لەلەوەرگاکەدا لێك بڵاوکردن بۆئەوەی هەریەکەیان لەپانتاییەك دا بلەوەڕێ.

أنمى الصيدَ: تیری بەنێچیرەکەوە ناو هەنگاوتی و بۆی نەگیرا لەشوێنێکی دوور منداربۆوە.

نَمَّى الشَّيْءَ أو الحديثَ تَنْمِيَةً: گەشەی بەشتەکە دا ٥ قسەکەی بەشێوەی فیتنەیی هێناوبرد.

نَمَّى النار: سوتەمەنی بۆ ئاگرەکە زیاد کرد.

إنتمى الطائرُ: باڵندەکە لەشوێنێ هەڵفڕی بۆ شوێنێکی تر چوو.

إنتمى الى الجَبَلَ: چووە سەر کێوەکە.

إنْتَمَى الى كذا: نیسبەت درا بۆلای ئەوە.

تَنَمّى: بەمانا (إنتمى) دێ.

الأُنمِيُّ: شریفێکە کای تێدەکرێ.

النّامي: هەرشتێك گەش و نمای تێدا بێ وەکوو گیاندارو ڕوەك و درەخت.

النّامية: خەڵك (مخلوقات) ٥ تولە مێو کەهێشوەترێی پێوەبێ.

النُّماءُ: مێروی بچوك.

النُّمْوَةُ: زیبادە.

الأنموذج: نموونە.

النُّنُّ: قژی تەنك.

نَهَا نَهْاً: پڕبوو، دەگوترێ: (نَهَا الإناءُ) زەرفەکە پڕبوو ٥ (شرِبَ فلان حتى نَهَأَ) ئاوی خواردەوە تا تێراو بوو.

نَهَأ اللّحْمَ نُهوءاً: گۆشتەکەی نەکوڵاند.

نَهِئَ اللحْمُ نَهْئاً ونَهَاءةً ونُهُوءَةً: گۆشتەکە نەکوڵی.

أنهَا اللَّحْمَ: گۆشتەکەی نەکولاند بەکالی هێشتییەوە.

النَّاهِئُ: تێرو تەسەلە.

نَهَبَ الشَّيْئَ نَهْباً: بەزۆر شتەکەی وەرگرت ٥ دەگوترێ: (إنه ينهب الأرض) ئەو بەپەلەو خێرا دەڕوا ٥ هەروەها دەگوترێ: (إنه لَيَنهَبُ الغاية) ئەو پێشکەوتووە بۆلای ئامانج.

نَهَبَ الكلبُ فلاناً: سەگەکە دەماری پاژنەپێی فلانکەسی گرت.

نَهَبَ فلاناً: جنێوی بەفلانکەس داو لێی توڕە بوو ٥ (فهو ناهب) ٥ (وهو منهوب).

أنهَبَ الشَّيْئَ: شتەکەی والێ کرد هەلمەتی بۆ ببرێو بەتالان ببرێ.

أنهَبَ الشَّيْئَ فلاناً: شتەکەی بۆ فلانکەس ڕانواند.

ناهَبَ المُتَسابِقُ مُسابقة: پێشبڕکێی لەڕاکردن دا لەگەڵدا کرد.

إنتَهَبَ الشَّيْئَ: شتەکەی هەلگرت.

إنتَهَبَ الفَرَسُ الشَّوْطَ: ئەسپەکە لەپێشبڕکێیەکەدا بردیەوە.

تناهب المتسابقان: هەریەك لەو دوو پێشبڕکێکارانە ویستی سەرکەوتن بەدەست بێنێ.

تناهَبَ الدَّوابُ الأرض: وڵاخەکە یان ئاژەڵەکە بەهاچەکانی زەوی هەلکۆڵی.

المِنْهَبُ: سەرکەوتوو لەپێشبڕکێ دا ٥ دەگوترێ: (فرس مِنهَبٌ).

المَنهوبُ: ئەوەی چەپاو دەکرێ (تالان دەکرێ) ٥ شتێك بەپەلە داوابکرێ.

النَّهْبُ: تالانکردن ٥ چەپاو کردن ٥ شتێك بکرێتە مەبەستو نیشانە بۆ هەنگاوتن ٥ دەگوترێ: (أصبح فلان نَهْباً للسَّبِّ) فلانکەس بوو بەنیشانە بۆ تانەو تەشەر لێدانو جنێوپێدان ٥ یان فلانکەس بوو بە ئامانج بۆنەخۆشی ٥ هەروا وشەی (النهب) ناوە بۆ مالی تالانیو دەسکەوتی جەنگ ٥ تالانکراو و مالبڕاو ٥ (ك: نهابٌ ونهوبٌ) ٥ هەروا وشەی (النَّهْبُ) بەمانای جۆرێك لەڕاکردن دێ.

النُّهْبَةُ: بەمانا (إنتهاب) دێ واتە: هەلگرتن یان سەرکەوتن.

النُّهْبَى: هەلمەتو تالانکردن ٥ تالانکراو، مالبڕاو.

النَّهّابُ: کەسێك زۆر تالانچی بێ، چەپاوکەربێ.

النُّهْبُرَةُ من النساء: ئافرەتی درێژداوەڵو دالگۆشت ٥ کزو لاواز ٥ ئافرەتێك بگاتە حالەتی تێداچوونو گیانەلاو ٥ (ك: نهابِرَة).

النُّهْبَرَةُ: تەپۆلکەو گردۆلکە ٥ چاڵو چۆڵی نێوان بیشەو لانەی شێر ٥ (ك: نهابر ونهابير).

النُّهْبُورُ: بەمانا (النُّهْبَرَةُ) دێ ٥ (ك: نهابير).

نَهْبَلَ: فلانکەس خۆی شەلاند وای پیشان دا شەلە، لەڕۆیشتن دا خۆی شەل کرد.

نَهْبَلَ فلان: فلانکەس تەمەن درێژبوو.

النَّهْبَلُ: پیرەمێرد ٥ دەگوترێ: (شيخ نَهْبَلٌ).

النَّهْبَلَةُ: ڕۆیشتنێکی تەمبەلانەیە ٥ پیرەژنی کۆنەساڵ ٥ دەگوترێ: (عجوز نَهْبَلَةٌ) ٥ هەروا ناوە بۆ حوشتری کەتەو زەبەللاح.

نَهَتَ القِرْدُ ونحوه نهيتاً ونهاتاً: مەیمونەکە قیراندی زیراندی ٥ دەگوترێ: (نَهَتَ الأسدُ) شێرەکە دەنگی لێوەهاتو دەنگەکەی نەبوە نەڕاندن.

نَهَتَ فلان: فلانکەس ناڵاندی، نرکاندی.

المِنْهَتُ والمُنْهِتُ: شێر.

الناهِتُ: قورگ.

النُّهَاتُ: دەنگێك کەلەسنگ بێ، نرکەو ناڵە، زیخەزیخ کەلەکاتی نارەحەتی دا لەئادەمیزاد دەبیسرێ.

نَهْتَرَ على فلان: درۆی بەدەم فلانکەسەوە کرد.

نَهْتَرَ فلان في كلامه: فلانکەس قسەکانی بەشێوەی بەرەو ئاواژو گێڕانەوە.

نَهَجَ الطريقُ نَهْجاً ونهوجاً: ڕێگاکە ئاشکرابوو دەرکەوت ٥ دەگوترێ: (نَهَجَ أمْرُهُ) ئیشەکەی ئاشکرابوو.

نَهَجَ الدابةُ أو الإنسان نَهْجاً ونهيجاً: وڵاخەکە یان مرۆڤەکە خێرا خێرا هەناسەی داو هانکە هانکی پێ کەوت بەهۆی ماندوبوون.

نَهَجَ الثوبُ نَهْجاً: قوماشەکە کون بوو ڕزی.

نَهَجَ الطريقَ: ڕێگاکەی ئاشکرا کرد، ڕونی کردەوە ٥ ڕێگاکەی پەیڕەو کرد.

نَهِجَ نَهَجاً وَنَهْجَةً: خێرا خێرا هەناسەی هەڵینانو هانکە هانکی پێکەوت بەهۆی ماندویی‌و شەکەتی، یان ڕاکردن‌و جم‌و جوڵی زۆر.

نَهِجَ الثوبُ وغيره: قوماشەکە کۆن بوو، ڕزی (فهو نَهِجٌ).

أنْهَجَ الطريقُ: ڕێگاکە ئاشکراو ڕون بوو، دەرکەوت.

أنْهَجَ الدابةُ: بەسواری وڵاخەکە ڕۆیی تا ماندوی کرد.

أنْهَجَ العَمَلُ فلاناً: ئیشکردنەکە فلانکەسی ماندوکرد تاوای لێ کرد هەناسە بڕکەی پێ بکەوێ.

أنْهَجَ الثوبَ: قوماشەکەی کۆن کرد. ڕزاندی.

إِنْتَهَجَ الطريقَ: ڕێگاکەی ئاشکرا کردو پێیدا ڕۆیی.

إِسْتَنْتَجَ الطريقُ: ڕێگاکە ئاشکرابوو دەرکەوت چۆنە.

إِسْتَنْتَجَ سبيلَ فلان: ڕێبازی فلانکەسی گرتەبەرو پێیدا ڕۆیی.

المِنْهاجُ: ڕێگای ئاشکراو نمایان ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ ٥ هەروا ناوە بۆ پلانو خەریتەی کارکردن ٥ پرۆسەو پرۆگرام ٥ دەگوترێ: (منهاج الدراسة ٥ منهاج التعليم ٥ منهاج العمل .....الخ).

المَنْهَجُ: بەمانا (المِنهاجُ) دێ ٥ (ك: مناهج).

النَّاهِجُ: دەگوترێ: (طريق ناهج) ڕێگایەکی ئاشکراو ڕون ٥ هەروا دەگوترێ: (طريقة ناهجة).

النَّهْجُ: ئاشکراو نمایان ٥ دەگوترێ: (طريق نَهْجٌ) ٥ (أمر نَهْجٌ) ٥ ڕێگای ڕاستو ئاشکرا ٥ دەگوترێ: (هذا نهجي لاأحيد عنه) ٥ (ك: نهجات ونُهُجٌ ونهوج).

النَّهَجُ: نەخۆشی ڕەبۆ، هەناسە سواریی‌و تەپەتەپی دڵ.

النَّهيجُ: بەمانا (النَّهَجُ) دێ.

نَهَدَ الثديُ نهوداً: مەمك خڕبوو، سەری هەڵداو بەرز بۆوە ٥ دەگوترێ: (نهدت ثدي المرأة) مەمکی ئافرەتەکە خڕبوون (فهي ناهد وناهدة) ئەو ئافرەتە (مەمك خڕو تونده) هێشتا مەمکی شل نەبوون ٥ (ك: نواهد).

نَهَدَ الإناءُ: قاپەکە نزیکە پڕ ببێ.

نَهَدَ فلان: فلانکەس هەڵساو ڕۆیی.

نَهَدَ لعدوه (أو) الى عَدُوِّهِ: خۆی لەبەردەم دوژمن دا ڕاگرتو بەردەوام بوو لەشەڕ لەگەڵ کردنی دا.

نَهُدَ نُهوداً: بەرزبوو، خڕبوو ٥ سەری هەڵدا.

أَنْهَدَ الإناءَ: قاپەکەی پڕکرد هەتا لەسەریەوە ڕژا ٥ یان نزیك بوو لێوان لێوبێ.

أَنْهَدَ الهديةَ: دیارییەکەی گەورەکرد؛ دیاری گەورەی برد.

أَنْهَدَ فلاناً: فلانکەسی دەست نیشان کرد.

ناهَدَ فلاناً: کێشەی لەگەڵ فلانکەس دانایەوە.

ناهَدَ عَدُوَّهُ: بەربەرەکانی دوژمنی کرد لەشەڕداو لەقاقۆزەی پێچا.

تناهَدَ القومُ: خەڵکەکە لەسەفەردا هەریەکە بەشە تێشوی خۆی هێنایە دەرو تێکەڵاویان کرد (پیتاکیان کرد).

**تناهَدَ في الحرب:** لەشەڕدا ڕووبەڕووی یەکتر بوونەوە، بۆیەکتر ڕاپسکوتن‌و پەلاماری یەکتریان دا.

**تناهد القومُ الشَّيْءَ:** خەڵکەکە لەناو خۆیان دا شتەکەیان دەستاودەست پێ کرد.

**تَنَهَّدَ:** هەناسەی حەسانەوەو خۆشی هەڵکێشا.

**النَّاهِدُ:** ئافرەتێك مەمکی خڕبووبن مەمکی قیت کردبن ٥ (ك: نواهد) ٥ دەشگوترێ: (غلام ناهِد) کوڕە گەنجێکی تازە پێگەیشتووە.

**النُّهادُ:** ئەندازە، ڕێژە ٥ نزیکەی ٥ دەگوترێ: (هؤلاء نُهادُ مائة) ئەوانە نزیکەی سەد دەبن، ئەندازەی سەد کەسن.

**النَّهْداءُ:** لەبەلانی گوێ چەم کەڕوەکی باشی لێ بڕوێ.

**النَّهْدانُ:** دەگوترێ: (حَوْض نهدان) حەوزی پڕ ئاو کەلەسەریەوە نەڕژێ ٥ (قدح نهدان) پیاڵەی پڕ ٥ یان دوو لەسەر سێی پڕبێ.

**النَّهْدُ:** شتی بەرز ٥ مەمکی خڕبوو ٥ (ك: نهود) ژەمە ڕۆنە کەرەی گەورە ٥ گیانلەبەری گەورەو بەهێز ٥ دەگوترێ: (شابٌ نَهْدٌ وفرس نَهْد) ٥ هەروا ناوە بۆ پیاوی پیاوانەو بەکەڵك‌و ڕەوشت بەرز کەهەمیشە هەوڵی پیاوەتی بدا.

**النِّهْدُ:** ئەوەی هاوەڵی سەفەرو کاروانچی لەکیسە باخەڵ‌و توێشودانی خۆیان دەری دێنن‌و تێکڕا دەیخەنە سەر سفرەی هاوبەش ٥ یان پیتاك‌و کۆمەکی هاو وڵاتیان لەکاتی هێرش هێنانی دوژمن دا ٥ دەگوترێ: (طَرَحَ نِهْدَهُ مع القوم) پارمەتی خەڵکەکەی دا.

**النَّهيدُ:** ڕۆنەکەرەی تەنکە (بچوك).

**النَّهيدَةُ:** ژەمە ڕۆنەکەرەی گەورە ٥ تۆوی کاڵەکە مارانە ئاردی تێکەلاو دەکرێ‌و دەخورێ.

**نَهَرَ نَهْراً:** بەتەوژم ئاوەکە ڕۆیی.

**نَهَرَ الماءُ:** ئاوەکە بەزەوی دا ڕۆیی‌و ڕێگای خۆی کردەوە.

**نَهَرَ الحَفَّارُ:** بیرهەڵکەنەکە گەیشتە ئاو لەناوبیرەکەدا ٥ دەگوترێ: (حَفَرَ بئراً حتى نَهَرَ) بیرەکەی هەڵکەند تا گەیشتە ئاو.

**نَهَرَ الأرض:** زەوییەکەی هەڵدڕی.

**نَهَرَ فلاناً:** لەفلانکەس تورەبوو بەرەقی‌و ڕوی ناخۆش قسەی لەگەڵ دا کرد ٥ ڕقی هەڵسا.

**نَهَرَ النَّهْرَ:** جۆمەکەی هەڵکۆڵی‌و ئاوەکەی پێدا برد.

نَهِرَ الشَّيْئُ نَهَراً: شتەکە زۆر بوو ٥ (فهو نهِر).

أنْهَرَ: کەوتە ڕۆژەوە ٥ یان بەڕۆژ کاری کرد.

أنْهَرَ السائِلُ: شلەمەنییەکە بەتەوژم ڕۆیی‌و ڕەوان بوو ٥ دەگوترێ: (أنْهَرَ البَطْنُ) سکەکە چوو، گوفیرەی گرت.

أنْهَرَ العِرْقُ: دەمارەکە خوێنی نەوەستا.

أنْهَرَت المرأةُ: ئافرەتەکە قەڵەو بوو.

أنْهَرَ في العَدْوِ: لەبازدان دا تەمبەڵ بوو بەهێواشی بازی دا.

أنْهَـرَ الـدَّمَ: خوێنەکـەی ڕەوان کـرد ڕۆیاندی.

أنْهَرَ الفَتْقَ: دڕاوییەکەی فراوان کرد ٥ کەلەبەرو چاڵەکەی فراوان کرد ٥ دەگوترێ: (أنْهَـرَ الـدَّمَ) خوێنەکەی ڕشت، ڕەوانی کرد.

إنْتَهَـرَ النَّهْـرُ: جۆمەکە شوێنی خۆی کردەوە ڕێڕەوی خۆی گرتەبەر.

إنْتَهَرَ بَطْنُهُ: سکی چوو، گوفیرەی گرت.

إنْتَهَـرَ العِـرْقُ: دەمارەکـە خـوێنی نەوەستا.

إنْتَهَرَ فلاناً: فلانکەسی زۆر تورەکردو بەشێوەی زبرو دەنگی بەرزو ڕوی ترشە وەقسەی لەگەڵ کرد.

إسْـتَنْهَرَ الـسائِلُ: شـلەمەنییەکە بەزۆری‌و تەوژم ڕۆیی.

إسْتَنْهَرَ النَّهْرُ: جۆمەکە ڕێڕەوی خۆی کردەوەو جاری بوو.

إسْـتَنْهَرَ الأمْـرُ: کارەکـە قـورس بـوو لەسنور دەرچوو.

المَنْهَرُ: شوێنی هەڵکەنـدنی جۆگاو لادڕ کە ئاو دایـدڕێ ٥ جۆگایەکـە لـەناو قـەڵاو شـورادایە ئـاوی پێـدا دەڕوا ٥ (ك: منهار ومناهير).

المَنْهَرَةُ: بۆشاییەکە لەنێوان خانوەکان ٥ زبڵ‌و زاڵی تێ فڕێ دەدرێ ٥ زبڵدان ٥ سەرانگوێلك.

النَّاهِرُ: ترێی سپی.

النَّاهور: هەور.

النَّهـــارُ: ڕۆژ، ڕوناکـــایی نێـــوان بەرەبەیان‌و شێوان؛ نێوان ڕوناکایی ئاسۆ لەبەرەبەیانـەوە تـا ئـاوابوونی خۆر لەنێوارەدا ٥ (ك: أنْهُر ونُهُر).

النَّهارِيُّ: نان خواردنی قاوەڵتی.

النَّهْـــرُ: ئـــاوی زۆرو شـــیرین‌و ڕەوان (روبـار) ٥ ڕێـڕەوی ئـاوی شـیرین‌و گوارا ٥ (ك: أنهار وأنْهُرُ ونُهُر).

النَّهَـرُ: بـەرفراوان ٥ ڕونـاکی ٥ بـەمانا (النَّهْـرُ) دێ ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿إنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ﴾.

النُّهِرُ: ترێی سپی ٥ دەشگوترێ: (نَهْـرٌ ونَهِرٌ) ٥ ڕوبارێکی پان‌و پۆڕە ٥ (نهار نَهِـرٌ) ڕۆژێکـی ڕۆشـن‌و ڕوناکـە ٥

(رجل نَهِرٌ) پیاوێکه بەرۆژ کاردەکا ٥ دەگوترێ: (لست بليلي ولكني نَهِرٌ) بەشەو کارناکەم بەرۆژ کاردەکەم.

النَّهِرَةُ: ئاژەڵی شیر زۆر ٥ دەگوترێ: (ناقة نَهِرَة، وشاة نَهِرَةٌ).

نَهَزَ فلان نَهْزاً: فلانکەس ڕاپەڕی بۆئەوەی شتێك بەدەست بێنێ ٥ دەشگوترێ: (نَهَزَت الدَّابَّةُ بصدرها) ئاژەڵەکە یا وڵاخەکە سینگی پێوەنا؛ واتە: دەستی کرد بەڕۆیشتن ٥ ملی درێژ کردو سینگی پێوەنا بۆئەوەی بڕشێتەوە.

نَهَزَت الدابةُ برأسها: وڵاخەکە بەڕاوەشاندنی سەری مێش و مەگەزی لەخۆی دوورخستەوە.

نَهَزَ بالدلو في البئر: دۆڵچەکەی لەناوبیرەکە هێناو برد بۆئەوەی پڕبێ لەناو.

نَهَزَ الدَّلْوَ من البئر: دۆڵچەکەی لەبیرەکە دەرهێنا.

نَهَزَ الشَّيْءَ: پاڵی بەشتەکەوە نا ٥ دەگوترێ: (نَهَزَ راحِلَتَهُ) لە وڵاخەکەیەوە ژەنی و دەنەدەنەی دا بۆخێرا ڕۆیشتن ٥ دەشگوترێ: (نَهَزَتني اليك حاجة) پێداویستی و ئاتاجی منی هێنا بۆلای تۆ.

نَهَزَ فلاناً في صدره: مستەکۆڵەی لەسنگی فلانکەس دا.

نَهَزَ رأسَهُ: سەری بادا.

أنْهَزَهُ: ڕاپەڕاند.

ناهَزَ الأمْرَ: لەکارەکە نزیك بۆوە ٥ دەگوترێ: (ناهَزَ الصَّبِيَّ البلوغ) منداڵەکە خەریکە باڵغ دەبێ، نزیکە پێ بگا.

ناهَزَ الرضيعُ الفِطامَ: شیرەخۆرەکە نزیکە لەشیرخواردن ببڕدرێتەوە.

ناهَزَ فلاناً: پێش فلانکەس کەوت.

ناهَزَ الصيدَ: پەلەی کرد نێچیرەکە بگرێ.

ناهَزَ الفُرْصَةَ: هەلەکەی قۆستەوە نەیهێشت لەکیسی بچێ.

ناهَزَت الفرصةُ فلاناً: فورسەت و هەل بۆ فلانکەس ڕێ کەوت.

إنْتَهَزَ في الضحك: زێدەڕۆیی کرد لە پێکەنین دا ٥ زۆر پێکەنی.

ناهَزَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەدڵ بوو پەلەی کرد بەدەستی بێنێ ٥ دەگوترێ: (إنْتَهَزَ الفرصة) هەلی قۆستەوە نەیهێشت هەلی لەکیس بچێ.

تناهَزَ القومُ الشَّيْءَ: خەڵکەکە پەلەیان کرد بۆ بەدەستهێنانی شتەکە ٥ دەشگوترێ: (تناهَزوا الفُرَصَ) کەوتنە خۆ بۆ قۆستنەوەی هەل و ویستیان کەڵکی لێ وەرگرن.

المناهَزَة: پێشبڕکێ.

النامِزُ: ڕیش سپیو پیاوماقوڵی گەلو هۆزو هەڵسوڕێنەری کاروباریان.
النُّهازُ: ئەندازەو مەزندە ◦ دەگوترێ: (عمره نُهاز عشرين سنة) تەمەنی بیست ساڵ دەبێ، نزیکەی بیست ساڵ دەبێ.
النَّهْـزُ: دەست دانە شت؛ هەرشتێك بەدەست بکرێو دەستی بۆ ببرێ.
النُّهْـزَةُ: هەلو فرسەت ◦ (ك: نُهَـزٌ) دەگوترێ: (هو نُهْـزَة المختلس) ئەو نێچیری هەموو کەسێکە هەموو کەس دەتوانێ فرسەتی لێ بێنێ.
النَّهازُ: کەسێك خێرا خێراو زۆر شت بەدەست بداتە یەکێکی تر وەکوو بەردەستی وەستای دیوار دانانو شتی وا ◦ گوێدرێــژ: کە سنگی ڕەپێش دەکا بۆ ڕۆیشتن.
النَّهوزُ: شتێك کە پاڵنەری هەبێ بۆ ڕۆیشتن ◦ حوشترێك بێچووەکەی مندار بوبێتەوەو شیرنەدا تاباشباش گوانەکانی ڕانەتەکێنێو دایان نەچۆڕێنێ.
نَهَسَ اللَّحْمَ نَهساً: گۆشتەکەی بەددانی پێشەوەی پچڕی بۆئەوەی بیخوا.
نَهَسَ فلاناً الكلْبُ: فلانکەس سەگ گەستی.
نَهَسَتْهُ الحيةُ: مارگەستی، پێوەی دا.
إنْتَهَسَ: زۆری گۆشت بەکەڵبەکانی بچڕی ◦ زێدەڕۆیی کرد لەگۆشت بچڕین دا.
المَنْهَسُ: ئەو شوێنەی گۆشتی لێ دەپچڕێندرێ ◦ (ك: مناهِس) ◦ دەشگوترێ: (أرض كثيرة المناهِس والمعالق) زەوییەکە لەوەڕو خواردنی زۆر بەددان گۆشت بپچڕێ ◦ دەگوترێ: (أسَدٌ أو نَسْرٌ مِنهَسٌ) شێرێکە زۆر گۆشت دەپچڕێ ◦ یان داڵاشێکە زۆر گۆشت بەدەندوکی دەپچڕێ.
المَنْهوسُ: کزو داڵگۆشت ◦ دەگوترێ: (رجل منهوس) پیاوێکی کزو لاوازە ◦ (رجل منهوس القدمين) پیاوێکی قاچ ڕەقو تەقە.
النُّهَسُ: باڵندەیەکە لەپێری (الصردية)یەو ڕەنگی کەستەنائییە لەچۆلەکە گەورەترە، سەر گەورەو دەندوك گەورەیە، ڕەوشت شەڕانیو توندو تیژە، چۆلەکەو حەشەراتی بچوك نێچیر دەکا ◦ هەمیشە کلکی هەڵدەتەکێنێ، لە وڵاتانی ئەوروپا دەژیاو پایزانو بەهاران ڕەودەکا بۆ وڵاتی میصر.
النَّهاسُ: بەمانا (المِنْهَسُ) دێ.
النَّهوسُ: گازندە گەزندە، هەر دڕەندەیەك شت بگەزێ.

النَّهِيسُ: گەزراو هەرشتێك سەگو مارو شتی وا گەستبێتی.
نَهْسَرَ اللّحمَ: گۆشتەكەی پارچە پارچە كرد ٥ بەدەم پچڕی، ڕاپتەكاند.
نَهْسَرَ الطعامَ: بەهەڵپە خواردنەكەی خوارد.
النَّهْسَرُ: گورگ: پیاوی چوستو چالاك ٥ چڵێسو هەڵپەكەر بۆ خواردنی گۆشت ٥ (ك: نهاسِر).
نَهَشَ الشَّيْئَ نَهْشاً: قەپاڵی بەشتەكەدا كرد بۆنەوەی بیخوا ٥ بیگەزێ پێوەی بدا بریندارى بكا.
نَهَشَتِ الحَيّةُ فلاناً: مارەكە بە فلانكەسیەوە دا ٥ گەستی.
نَهَشَتِ المرأةُ وَجْهَها: ئافرەتەكە دەمو چاوی خۆی ڕنین لەكاتی بەڵاو كارەسات دا خۆی نەگرتو بەنینۆك دەمو چاوی ڕنینەوە.
نَهَشَ الكلبُ فلاناً: سەگەكە فلانكەسی گەست، دەشگوترێ: (نَهَشَهُ الدهر) ڕۆژگار جەڕاندیو خستیە حاڵەتی ئاتاجی.
نَهَشَ فلاناً أو عِرْضَهُ: غەیبەتی فلانكەسی كردو تانەی لێ دا.
نُهِشَتْ عَضُدُهُ: باسكی باریك بوو گۆشتی پێوە نەما.
إنْتَهَشَتْ عَضُدُهُ: باسكو قۆڵی باریكو بێ گۆشت بوون.
إنْتَهَشَ الشَّيْئَ: زۆری شتەكە گەستو لێكی هەڵپچڕی.
المُنْتَهِشَةُ: ئافرەتێك لەكاتی بەڵاو كارەسات دا ڕوخساری بڕنێ.
المَنْهوشُ: داڵگۆشتو كزو لاواز ٥ ماندو و لەڕو لاوازە.
هو منهوش القدمين: ئەو قاچ ڕەقو تەقە.
النَّهاوِشُ: ستەمو ماف پێشێلكردن.
النَّهْشُ: كەمی گۆشتی ڕان، قونپوچەڵی ٥ دەگوترێ: (فلان نَهْشُ اليدين) فلانكەس دەستو مەچەك باریكو بێ گۆشتو دەست گەرمو گورجو گۆڵە ٥ هەروا دەگوترێ (رجل نَهْشٌ) پیاوێكی داڵگۆشتو جەستە سوكە.
نَهْشَلَ فلان نَهْشَلَةً: فلانكەس پیرو كەنەفت بوو لەرزۆك بوو ٥ (فهو نَهْشَلٌ) ٥ سواری ولاخی خوازڕاو بوو.
نَهْشَلَ الشَّيْئَ: شتەكەی بەتامەزرۆوە خوارد، وەكوو برسی لرفی دا.
نَهْشَلَ فلاناً: فلانكەسی گەستو كەلەپارچەی كرد.
النَّهْشَلُ: گورگ، بازو هەڵۆ.
النَّهْشَلَةُ: پیریو كەنەفتی.
نَهَضَ نهوضاً ونَهْضاً: ڕاپەڕی، بەئاگاو

وریاییەوە هەڵسایە سەرپاو ڕاپسکوت ◊ دەگوترێ: (نَهَضَ من مكانه الى كذا).

نَهَضَ لـه: بۆی ڕاپسکوتو پەلاماری دا ◊ (نَهَضَ الى العَدُوِّ) ڕاپەڕی بۆ بەرەنگاربوونەوەی دوژمن.

نَهَضَ النَبْتُ: ڕوەکەکە ڕاست بۆوەو پێگەیی.

نَهَضَ الطائِرُ: باڵندەکە باڵی کردنەوە بۆئەوەی بفڕێ.

نَهَضَ فلاناً نَهْضاً: ستەمی لەفلانکەس کرد.

أنْهَضَ الحيوانَ: ئاژەڵەکەی ئامادەکردو خستیە سەر ئەوە بکەوێتە جوڵەو ڕابکا غاربدا.

أنْهَضَ فلاناً للأمر: فلانکەسی ئامادەکرد بۆکارەکەو خستیە ئەستۆی.

أنْهَضَ فلاناً بالشيئ: فلانکەسی بەهێزکردو ورەی پێدا بۆئەنجامدانی کارەکە.

أنْهَضَ الريحُ السحابَ: ڕەشەبایەکە هەورەکەی ڕاداو بردنی بۆ شوێنێکی تر.

أنهَضَ القِرْبَةَ: کوندەکەی پڕکرد یان نزیکی ئەوەی کرد پڕبێ.

ناهَضَ فلاناً: بەربەرەکانی فلانکەسی کرد، دژی وەستا.

تناهَضَ القومُ: هەر تاقمەو پێرپێك پەلەی کرد بۆئەوەی بەرەنگاری تاقمەکەی بەرامبەری بکا ◊ دەشگوترێ: (تناهض القومُ في الحرب).

إسْتَنْهَضَ فلاناً للأمر: داوای لەفلانکەس کرد بەپەلە کارەکە ئەنجام بدا.

النّاهِضُ: بێچوی باڵندە: کەبتوانێ بفڕێ ◊ گۆشتی لای ژوروی قۆڵو باسك ◊ دەگوترێ: (عامل ناهِضٌ) کرێکارێکە بەردەوامە لەسەر ئیشەکەی‌و بەبڕوای تەواو و سوربوونەوە کارەکەی ئەنجام دەدا ◊ (شباب ناهِض) گەنجێکی زیرەك‌و وریایە، گرنگی دەدا بەئەنجامدانی ئەرکی سەرشانی.

النّاهِضَةُ: (ناهِضَةُ الرجل) خزم‌و کەس‌وکاری پیاو ◊ لەبراو باوك‌و برازاو ئامۆزا.... هەروا ناوە بۆ دەست‌و پێوەندو کەس‌و کاری پیاو.

النِّهاضُ: خێراو بەپەلە.

النَّهْضُ: زەوی پتەو و شاخ‌و داخ: کەڕێگای تێدا دروست بکرێ ◊ (ك: نِهاضٌ) ◊ دەگوترێ: (سلكوا نِهاضَ الطرق) ڕێگای سەخت‌و ناخۆشیان بڕی.

النَّهْضَةُ: هێزو توانا ◊ ڕاپەڕین‌و

هەوڵدان بۆ پێشکەوتن لەبواری کۆمەڵایەتیو بوارەکانی تری ژیان دا ٥ دەگوترێ: (کان من فلان نهضة الى کذا) جمو جوڵو هەوڵدانی باش هەبوو لەلایەن فلانەوە بۆ ئەو کارە ٥ دەشگوترێ: (هو کثیر النهضات).

**النَّهَّاضُ**: کەسێك بەردەوام لەسەر ڕێبازی پێشکەوتنو بەدەستهێنانی سەروەری بێ ٥ دەشگوترێ: (مکان نَهَّاض) شوێنێکی بەرزە.

**نَهَطَهُ بالرمح نَهْطاً**: بەرمب لێی دا.

**نَهَفَ نَهْفاً**: سەرسام بوو.

**نَهَقَ الحِمارُ نَهْقاً ونَهيقاً**: گوێدرێژەکەی زەڕی، زەڕاندی.

**تناهَقَت الحُمُرُ**: گوێدرێژەکان تێکڕا زەڕین ٥ یان بەشوێن یەکتردا زەڕاندیان.

**النَّاهِقُ**: یەکێك لەو ئێسقانە دەرپەڕیوانەی ئاژەڵی سمدارە کە دەکەونە شوێنی ڕێڕەوی فرمێسکی ٥ ئەو شوێنەی لەقورگی گوێدرێژدا زەڕەی لێ دێتەدەر ٥ (ك: نواهِق).

**النَّهَقُ**: گیایەکە لەپێری (الصلیبیة) درێژ دەبێتەوە گەڵای پانی هەیە، گوڵەکەی وەکوو گوڵی ڕومکی کەڕنەب وایە بەرەکەی خەردەلەو تۆوێکی وردی هەیە وەکوو تۆوی کەڕنەب وایەو لەو وردترەو تامی تیژەو دەبڕێ، ناوێکی تری هەیە پێی دەگوترێ: (جیرجیر) یان (أیهُقان).

**نَهَكَ الأمرُ فلاناً نَهْكاً ونهاكَةً**: کارەکە فلانی ماندو کردو بەسەریا زاڵ بوو ٥ دەگوترێ: (نَهَكَهُ العَمَلُ) ئیش کردن لەپەلو پۆی خست ٥ (نهکه الشرابُ) شەراب لەگڵو گۆی خست ٥ (نَهَكَتْهُ الحمی) لەرزوتا لەپەلوپۆی خست.

**نَهَكَ الشَّيْئَ**: زێدەڕەوی کرد لەشتەکەدا، دەگوترێ: (نَهَكَ الطعامَ) زۆری لەخواردنەکە خوارد ٥ هەروا دەگوترێ: (نَهَكَ في الطعام) ٥ (ونَهَكَ من الطعام).

**نَهَكَ الضَّرْعَ**: گوانەکەی زۆر داچۆڕاند، زۆری جەرەبابەدا.

**نَهَكَ عِرضَ فلان**: زۆری جنێو و قسەی ناشرین بەفلان گوتن.

**نَهَكَ الثوبَ**: قوماشەکەی لەبەر کرد تا ڕزاندی هەر لەبەری کرد.

**نَهُكَ نهاكَةً**: زێدەڕەوی کرد لەکۆکردنەوەی شت دا.

**نُهِكَ فلان**: فلانکەس کزو لاواز بوو، نەخۆشی لاوازی کرد.

**نُهِكَ بیتُ الشعر من بحر الرجز**: سێیەکی

شیعرەکە لابرا، چەرت کرا.

**أَنْهَكَهُ السلطان عقوبة:** فەرمانڕەوا زێدەڕۆیی کرد لەسزادانی دا.

**إِنْتَهَكَ:** بەمانا (نَهَكَ) دێ ٥ دەگوترێ: (إنتهكته الحمى).

**إِنْتَهَكَ عرض فلان:** زێدەڕەوی کرد لە جنێودان بەفلانکەس و قسەی ئابڕو بەری ئاڕاستەکرد.

**إِنْتَهَكَ الشَّيْءَ:** سوکایەتی بەشتەکە کرد.

**إِنْتَهَكَ الحرماتِ أو المحرمات:** کاری ناشایستەو نەشیاوی ئەنجام داو سنووره شەرعیەکانی بەزاندن.

**إِنْتَهَكَ حَرمةَ الله:** وادەو پەیمانی شکاند، سنورشکێنی کرد.

**المَنْهَكَةُ:** ئەو شتەی کە مرۆڤ هەڵدەنێ بۆ سنور بەزێنی ٥ دەگوترێ: (هذا منهكة للأعراض) ئەمە مرۆڤ هەڵدەنێ بۆ ناموس شکێنی.

**النّاهِكُ:** زێدەڕۆ لەهەموو شتێك دا.

**النَّهْكُ:** زێدەڕۆیی کردن لە هەرشتێك دابێ ٥ جنێو و سوکایەتی پێکردن ٥ چەرتکردن و حەزفکردنی سێیەکی شیعره لەبەحری ڕەجەز.

**النَّهْكَةُ:** شوێن دەست و ئاسەوارو پاشماوە ٥ دەگوترێ: (بدت فيه نَهْكَةَ المرض) دیاردەو ئاسەواری نەخۆشییەکەی لەسەر دەرکەوت

کزو لاوازیی پێوەدیارە.

**النَّهوكُ:** ئازاو چاونەترس.

**النَّهِيكُ:** توندڕەو زێدەڕۆ لە کۆکردنەوەی هەرشتێك دابێ ٥ ئازاو چاونەترس لەئادەمیزادو گیانلەبەری تر ٥ شمشێری بڕندە ٥ دەگوترێ: (سيف نهيك) ٥ هەروا ناوە بۆ مرۆڤی ڕەوشت بەرز.

**نَهِلَ نَهَلاً ومَنْهَلاً:** یەکەم پێك، یەکەم قومە ئاو و شلەمەنی ٥ شەراب خۆرەوە (بخۆرەوەی شلەمەنی).

**نَهِلَ الشارِبُ:** تینوەکە خواردیەوە تا تێراو بوو ٥ شەرابخۆرەوەکە تامڕ بوو خواردیەوە ٥ (فهو ناهل) ٥ (ك: نهال ونواهل).

**أَنْهَلَ دابّتَهُ:** یەکەم وەجبە ئاوی دا بە وڵاخەکەی.

**أَنْهَلَ زَرعَهُ:** یەکەم ئاودێریی کشت و کاڵەکەی کرد.

**أَنْهَلَ العطشان:** تینوەکەی ئاودا تا تێراو بوو.

**أَنْهَلَ فلاناً:** ڕقی فلانکەسی هەڵساند ٥ دەشگوترێ: (أنهلوا القنا من عدوهم) شمشێریان لەدوژمنەکانیان ئاودان، دوژمنیان لەخوێن دا گەوزاند.

**المِنهال:** کەسێك زۆر وڵاخ ئاوبدا ٥ پیاوی سەخی و دەست و دڵ فراوان ٥ گۆڕ ٥ (ك: مناهيل).

المَنْهَلُ: شوێنی ئاوخواردنەوەی ئاژەڵو وڵاخ ٥ دوێلاو ٥ خانو کاروانسەرا کەلەچۆڵەوانی دا بێو کاروانچی بیکەنە قۆناغی خۆیان بۆ پشودانو شەو تێدا مانەوە، لەم ڕووەوە کەئاوی خواردنەوەی تێدا دەست دەکەوێ.

الناهِلَة: حوشترێك بێو بچێ بۆسەر دوێلاو و شوێنی ئاو خواردنەوە ٥ دەشگوترێ: (إبِل نواهِل) حوشتری برسی.

النُّهْلان: ئاو خۆرەوە ٥ (ك: نِهال).

النُّهْلَةُ: دەگوترێ: (ما سُقِيَ إلا نِهلة) یەك جار ئاوی خواردەوە.

نَهَمَ الأسَدُ والفيلُ نَهيماً: شێرەکە نەڕاندی فیلەکە نەڕاندی.

نَهَمَت القِدْرُ: مەنجەڵەکە قڵپە قڵپی پێکەوتو کەوتە کوڵین.

نَهَمَ فلان: فلانکەس ترۆی کرد، دەنگی دا.

نَهَمَ الدابة نَهْماً ونهيماً: وڵاخەکەی دەنگ دا بۆئەوەی خێرا بڕوا.

نَهِمَ في الشَّيْئِ نَهْماً ونهامَةً: زۆری حەز لە شتەکە بوو تامەزرۆی بوو.

دەگوترێ: (نَهِمَ في الطعام ونَهِمَ في العلم فهو نَهِم ونهيم).

نُهِمَ بالشيئ: خوی بەشتەکەوە گرت ئالودەی بوو ٥ (فهو منهوم).

المِنهامُ: وڵاغێك بەدەنگدان ڕاپەڕێو بڕوا یان بگەڕێتەوە ٥ (ك: مناهيم).

المَنْهَمَةُ: دێرو کەنیشتە، یان شوێنی کۆبونەوەی ڕەبەنەکان.

المَنهوم: کەسێك ئالوودەی شتێك بێ ٥ خو بەشتێکەوە بگرێ ٥ کەسێك مرپێ لەخواردنو هەناسەی بۆ هەڵنەیەتەوە.

النُّهامُ: ئاسنگەر، دارتاش ٥ قەلەڕەش ٥ (ك: نُهُم).

النُّهامِيُ: خاوەنی کەنیشتە.

النُّهْمَةُ: پێداویستی ٥ حەزکردن لەشتێك ٥ دەگوترێ: (لە في الأمر نُهْمَةٌ، وقضي منه نُهْمَتَهُ).

النَّهّامُ: ڕێگای ئاسان.

نَهْنَهَ فلاناً عَنْ الشَّيْئِ: فلانکەسی لەو شتە مەنع کردو دەری کرد.

نَهْنَهَ الدابة: دەنگی وڵاخەکەی دا بۆئەوەی بگەڕێتەوە، ئەوەی بۆی چوبوو وازی لێ بێنێو نەیکا.

نَهْنَهَ الثوبَ: قوماشەکەی تەنك چنی.

النُّهْنَهَ: قوماشی تەنك چنراو ٥ دەگوترێ: (حُلَّةٌ نَهْنَهَةٌ).

نَهُوَ الرجلُ نهاوَةً: پیاوەکە گەیشتە ئەوپەڕی ئاقڵمەندی ٥ (فهو نَهِيٌّ) ٥ (ك: أنهياء).

نَهِيَ الشَّيْئُ اليه نَهْياً: شتەکەی گەیشتێ.

نَهِيَ اليه المثلُ: نمونەو میسالەکەی پێگەیی.

**نَهِيَ عَنْ الشَّيْئِ:** نەی لێ کرد لەشتەکە وتی، ئەو شتە مەکە.
**نَهِيَ اللهُ عَنْ كذا:** خودا نەی لەو شتە کردووەو حەرامی کردووە.
**نَهِيَ مِن الشَّيْئِ نَهِيً:** بەو شتەی لێی وەرگرت کیفایەتی کرد ٥ دەگوترێ: (نَهِيَ فلان من اللّحم) فلانکەس لە گۆشتەکە تێرو تەسەل بوو.
**أنهى فلان:** فلانکەس چووە شوێنێك ئاو لێیەوە نەڕوا ٥ چووە ناو زلکاوەوە.
**أنهى من الشَّيْئِ:** ئەوەی لەشتەکە دەستی کەوت بەسی بوو ٥ دەگوترێ: (أنهى فلان من اللحم) فلان لەخواردنی گۆشت مڕبوو.
**أنهى عَنْ الشَّيْئِ:** وازی لەشتەکە هێنا.
**أنهى الشَّيْئَ:** شتەکەی گەیاندە شوێنی خۆی.
**أنهيتُ اليه الخَبَرَ:** هەواڵەکەم پێگەیاند.
**نَهَّى فلاناً عَنْ الشَّيْئِ:** فلانکەسی لە شتەکە مەنع کرد.
**إنتهى الشَّيْئُ:** شتەکە گەیشتە کۆتایی ٥ دەشگوترێ: (إنتهى اليه الخبرُ وإنتهى اليه المثل وإنتهى بنا المسير الى موضع كذا).
**إنتهى عَنْ الشَّيْئِ:** وازی لەشتەکە هێنا ٥ دەگوترێ: (إنتهى العاصي) یاخی بووەکە وازی لە تاوان هێنا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ إِن يَنتَهُواْ يُغَفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ﴾.
**تناهى الشَّيْئُ:** شتەکە گەیشتە کۆتایی ٥ دەگوترێ: (تناهى الخَطْبُ) کارەسات و بەڵاکە گەیشتە ئەوپەڕی ناخۆشی.
**تناهى الماءُ:** ئاوەکە لەزلکاوەکەدا وەستا.
**تناهى عَنْ الشَّيْئِ:** وازی لە شتەکە هێنا.
**تناهى القوم عَنْ المنكر:** خەڵکەکە هەندێکیان نەهیان لە هەندێکیان کرد کە کاری خراپە ئەنجام نەدەن ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿كَانُواْ لاَ يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ﴾.
**إستنهى فلاناً:** بەفلانکەسی گوت وازبێنە.
**إستنهى فلاناً من فلان:** فلانکەسی راسپارد بەفلان بڵێ: وازبێنێ.
**التِّنْهاءُ:** ئەو شوێنەی لەمبەرەوبەری شیو ئاوەکەی بگاتێ.
**التُّنْهاءُ:** ئەو شتەی بەری لافاوی پێ دەگیرێ لەگڵ و بەردو شتی وا.
**التَّنْهِيَةُ:** بەمانا (التنهاءُ) دێ.
**المَنْهى:** ئەو کارو کردەوانەی نەهیان لێ دەکرێ ٥ (ك: مناهٍ) دەگوترێ: (هذا

من مناهي الشرع وهو يركب المناهي).

**المَنهاةُ**: ئامانج و ئاكام ٥ دەگوترێ: (الموت منهاة الناس) مردن سەرەنجامی هەموو کەسێکە ٥ (المنتهی) ئامانج و ئاکام ٥ دەگوترێ: (هو بعيد المنتهى).

**الناهي**: تێرو تەسەل و تێرئاو ٥ (ك: نهاه) ٥ دەگوترێ: (رجل ناهيك من رجل) پیاوێکە کیفایەتی تۆدەکاو پێویستت بەکەسی تر نییە.

**الناهية**: دەگوترێ: (إمرأة ناهيتك من إمرأة) ئافرەتێکە گەیشتۆتە ئەوپەڕی ڕەنگ‌ژنی و پێویستت بەژنی تر نیە.

**النُّهاءُ**: ئاکامی شت ٥ کۆتایی و ئەوپەڕی شت ٥ دەگوترێ: (بَلَغَ الخَطْبُ نهاءَهُ) ناخۆشی و بەڵایەکە گەیشتۆتە ئەوپەڕی.

**النِّهَاءُ من النهار والماء**: بەرزبوونەوەی خۆر ڕۆیشتنی بەرەو ئاوابوون ٥ بەرزبوونەوەی ئاو ٥ ئەندازە ٥ دەگوترێ: (هم نِهاءَ مائة) ئەوانە ئەندازەی سەد دەبن ٥ بچوکترین بەنداوی ئاو.

**النُّهاءُ**: بەردێکی سپییە لەڕوخام نەرمترە، وەکوو تەباشیرو شتی وا وایە.

**النَّهاةُ**: میرو ٥ (ك: نَهيٌ) ٥ دەشگوترێ: (نفس نَهاة عَنْ الشَّيْ) نەفسێکی نەهی کەرە لەو شتە.

**النِّهايةُ**: کۆتایی شت ٥ سنوری خانو ٥ عەقڵ و ئاوەز ٥ تەختەدار کەباروشتی وای دەخرێتە سەر بۆگواستنەوە بەناو ئاودا.

**النُّهُوُّ**: پێچەوانەی شت ٥ دەگوترێ: (هو نُهُوٌّ عَنْ المنكر) ئەو نەی دەکا لە خراپەکاری و فەرمان دەکا بەچاکە.

**النُّهَى**: کۆی (النُّهْيَة) بەمانا عەقڵ و ئاوەز دێ.

**النَّهْيُ**: داوای وازهێنان لەشت ٥ بەلای نەحوییەکانەوە بریتییە لە فەرمانکردن بەوازهێنان لەکارێك بەهۆی بەکارهێنانی پیتی (لا)و فیعلی موضاریعی مەجزوم.

**النِّهْيُ**: شوێنێك کەبەربەستی ئاوی هەبێ و نەهێڵێ ئاوەکەی سەرڕێژ بکا ٥ زلکاو و گەڕاو ٥ (ك: أنهاء ونهاء).

**النَّهِيُّ**: کەسێك بگاتە ئەوپەڕی ڕادروستی و بیرو بۆچونی ڕاستاڵ ٥ (ك: نُهُون).

**النُّهْيَةُ**: کۆتایی شت و نیهایەتی ٥ ئەڵقەو گرێ و پانایییەك لەسەر سنگ بێ نەهێڵێ حەبلەکەی دامالدرێ ٥ عەقڵ و ئاوەز ٥ (ك: نُهىً).

**النَّهِيُّ**: کەسێك لەقەڵەوی دا بگاتە ئەوپەڕی قەڵەوی ٥ دەگوترێ: (رجل نَهِيٌّ و امرأةٌ نَهِيّةٌ) ٥ دەشگوترێ: (فلان نَهِيُّ فلان) فلانکەس نەی دەکا لەفلان‌و ناهێڵێ فلان کاربکا.

**ناء النَّجْمُ نَوْءاً وتنواءً**: ئەستێرە لەخۆرئاوا ئاوا بوو لەهەمان کات دا لەخۆرهەلات ئەستێرەیەکی تر هەلات.

**ناء بِحِمْلِهِ**: بەزەحمەت لەژێر بارەکەی دا ڕاست بۆوە ٥ یان بارەکەی قورس بوو نەیتوانی بەبارەکەیەوە بڕوا و کەوت.

**ناء به الحِمْلُ**: کۆڵ‌و بارەکە گران بوو چەماندی ٥ بەزەحمەت بۆی هەلگیرا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ﴾ ٥ دەشگوترێ: (ناء الحِمْلُ حامِلَهُ) بارەکە هەلگرەکەی چەماندو ماندوی کرد.

**أناءت السَّماءُ**: ئاسمان هەور دایپۆشی.

**أناء فلاناً**: فلانکەسی ڕاپەڕاند.

**أناء الحِمْلُ حامِلَهُ**: بارو کۆڵەکە هەلگرەکەی ماندو کرد.

**أنْوَاتِ السَّماءُ**: ئاسمان هەور دایپۆشی.

**ناوَأَهُ**: شانازی بەسەردا کرد.

**إستناءَ النَّجْمُ**: ئەستێرەکە ئاوابوو.

**إستناءَ فلاناً**: داوای بەخشش‌و یارمەتی فلانکەسی کرد.

**الأنْوَاءُ**: شارەزاو لێزان لەکەش‌و هەوادا.

**النَّوْءُ**: دەگوترێ: (فلان نَوْءهُ متخاذل) فلانکەس ڕاپسانەکەی سست‌و تەمبەلانەیە ٥ ئەستێرەکە بەرەو ئاوابوون دەڕوا ٥ بارانی بەخوڕەم‌و لێزمە ٥ بەخشش‌و عەطا ٥ (ك: أنواء ونوآن).

**ناب الشَّيْئُ نَوْباً**: شتەکە نزیك بۆوە.

**ناب الى الشَّيْئِ**: گەڕایەوە بۆ شتەکە، خوی بە شتەکەوە گرت ٥ دەگوترێ: (ناب النحلُ الى الخلايا) هەروا دەگوترێ: (ناب الى الله) گەڕایەوە بۆلای خوداو تۆبەی کرد.

**ناب عنه نيابة**: چۆوە جێگای ئەو و لەجیاتی ئەو کاری کرد ئیش‌و کاری هەڵسوڕاند ٥ بۆوە نوێنەری ئەو ٥ (ك: نواب).

**أناب فلان الى الشَّيْئِ**: فلانکەس چەند جارێك بۆ شتەکە گەڕایەوە.

**أناب الى الله**: گەڕایەوە بۆلای خودا ٥ قورئان دەفەرموێ: (فاستغفر ربه وخرَّ راكعاً وأناب) ٥ دەشگوترێ: (أتاني فلان فما أنَبْتُ اليه) فلانکەس هات بۆلام پێشوازی خۆشەویستانەو گەرمم لێ نەکرد.

**أناب فلاناً عنه في كذا**: فلانکەسی کرد

بەنوێنەرو جێگری خۆی لەوشتەدا.
ناوَبَــهُ في الــشَّيْئِ والأمــر: هاوکـاری‌و نۆبەی لەگەڵدا کرد لەئیشەکەدا.
نَوَّبَهُ: نۆبەی خۆی بۆ دیاری کرد.
إنتابَهُ أمـرٌ: کـارێکی گـەورەی لێ ڕودرا، بەڵایەکی بۆهات.
نَـوَّبَ صـديقه: جار دواجـار چـو بـۆلای برادەرەکــەی‌و ســەردانی کـــرد ◦ دەگـوترێ: (فـلان ينتابنـا) فلانکـەس سـەرمان لێ دەدا ◦ (الـسباعُ تنتـاب المَنْهَلَ) درِندە دەچنە سەر دوێلاو و شوێنی ئاوخواردنەوەی ئاژەڵەکان.
تنـاوَبَ الأمـرَ: چـەند جارێـك بەشوێن یەکدا ئەوکارەی لە ئەستۆ گرت.
تناوب القومُ الشَّيْئَ: خەلکەکە بەنۆبـە شتەکەیان لەناو خۆیان بـەش کـرد، هــــەموویان بـــەنۆرەو هەرکەســـە بەئەنـدازەی خـۆی هاوکـاری دەکـا ◦ دەگـوترێ: (تنــاوبوا المــاءَ، وتنــاوبوا العَمَلَ).
تناوَبَ الهمومُ فلاناً: بەڵاو ناخۆشی یەك لەدوای یەك یەخەیان گرت.
إسْتَنَابَهُ: کردیە نوێنەری خۆی.
المُنْتَـابُ: دیـدەنی کـەر، شـتێکی موبـاح بەنۆرە ئەنجامی بدەی.
المُنيبُ: بارانی زۆر.
النائــب: جێگـر، کەسـێك لەشـوێنی یــەکێکی تــر کــار ئــەنجام بــدا ◦ دەگـوترێ: (نائـب الـرئيس، نائـب القاضـي، نائـب الـشعب، النائـب العمومي) ◦ (ك: نواب).
النّائِبَةُ: بەڵاو کارەسات ◦ (ك: نوائب) ◦ دەگـوترێ: (حُمىً نائبة) لەرزوتایەکە هــــەموو ڕۆژێ دەگەڕێتـــەوە بـــۆ نەخۆشەکە.
النَّوْبَةُ: نۆبە ◦ دەگـوترێ: (جاءت نَوْبَتُهُ) نـۆرەی هــات ◦ بــەڵاو کارەســات ◦ حاڵەتی ناخۆش نەشاز ◦ دەگـوترێ: (جاءت نَوْبَتُهُ) نـۆرەی هات، سەرەی هـات ◦ بـەڵاو کارەسات ◦ دەگـوترێ: (إعْتَرَتْهُ نوبة عصبية، أو نوبة الجنـون) ماوەیەکی توڕەبوونی بەسەردا هات، ماوەیەکی شێت بوو ◦ هەروا وشـەی (النّوبة) بەمانا (هەل‌و فرسـەت) دێ ◦ دەگــوترێ: (اصــبح لانوبــة لــه) فرســەت‌و هــەلی لــەکیس چــوون ◦ کۆمەڵێك ئادەمیزادن ◦ (ك: نُوَبٌ).
النُّوبَةُ: بـەڵاو کارەسـات ◦ (ك: نُـوَبٌ) ◦ کۆمــەڵێك ئـادەمیزادن بەتاکەکـەیان دەگــوترێ: (نــويّ) (بــلاد النُّوبَــةُ) زێدونیـــــشتمانی ئــــەو تاقمــــە ئادەمیزادەیـە کـە دەکەوێتـە بەشـی باشوری میصر.
النِّيابَـــةُ: دەســـتەیەکی دادوەرییـــە

لەجیاتی ستەم لێکراو داوا لەسەر ستەمکارو تاوانبارو تۆمەتبار دەخاتە ڕو خۆبەخشانە دەبێتە خاوەن داوا.

**ناتَ نَوْتاً**: لارە لاری بوو لەبەربێ هێزی یان بەهۆی وەنەوزەوە.

**النُّوتَةُ**: دەفتەری تێبینییەکان؛ دەفتەرۆکێکە مرۆڤ هەندێ تێبینیو وردە حیسابی تێدا تۆمار دەکا.

**النُّوتي**: کەشتیەوان کە لەناو دەریادا کاروباری کەشتییەکە بەڕێوە دەبا ٥ (ك: نواتي)یە.

**ناجَ نَوْجاً**: کردەوەکەی خۆی نیشانی خەڵك دا.

**النَّوْجة**: گێژەڵۆکە.

**ناحت الحَمامَةُ نَوْحاً**: کۆترەکە خوێندی.

**ناحت المرأةُ على الميت**: ئافرەتەکە شینو شەپۆڕی لەسەر مردووەکە گێڕاو وایە شێرەو واوەیلای بۆ کردو بەسۆزەوە بۆی گریا.

**ناوَحَهُ**: بەرامبەری وەستا ٥ دەگوترێ: (دارُهُ تناوِح داري) خانوەکەی بەرامبەر خانوەکەی منە.

**تناوح الشَّيئان**: دووشتەکە بەرامبەر یەکتر بوون ٥ دەگوترێ: (هما جبلان يتناوحان وشجرتان تتناوحان).

**تناوَحَ الرياحُ**: ڕەشەبایەکە بەهێز بوو ٥ بایەکە دەمێك سەبابوو، جەلێك بای دەبور بوو، کاتێکیش بای شەماڵ بوو، وەختێکیش بای جەنوب بوو.

**تَنَوَّحَ الشَّيْئُ**: شتەکە جولایەوەو شۆڕبۆوە.

**إسْتناحَ فلان**: فلانکەس هێندە بەسۆز گریا کەسانی تری هێنایە گریان.

**إستناح الذِئبُ**: گورگەکە لوراندی.

**إستناحَ فلاناً**: فلانکەسی گریاند.

**المناحة**: شینو شەپۆڕ ٥ شوێنی واوەیلاو شینو شەپۆڕ ٥ دەگوترێ: (كنا في مناحة فلان) ٥ هەروا ناوە بۆ دیمەنێك ئافرەت کۆببنەوەو بەسۆز شینو شەپۆڕ بگێڕن ٥ (ك: مناحات ومناوح).

**النَّوَّاحُ**: کەسێك زۆر شینو شەپۆڕ بگێڕێ ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (نَوَّاحة).

**أناخَ بالمكان**: لەشوێنەکە مایەوە.

**أناخ به البلاء والذُّلّ**: بەلاو ژێردەستەیی یەخەی گرتووەو لەکۆڵی نابێتەوە.

**أناخَ الجَمَلَ**: حوشترەکەی یێخ دا ٥ دەشگوترێ: (أناخ بفلان حاجته) هانای بۆ فلانکەس برد پێداویستییەکانی بۆ جێبەجێ بکا.

**نَــوَّخَ الــبعيَ:** حوشــترەكەی یــیخ دا ٥ دەشگوترێ: (نَوَّخَ اللهُ الأرضَ طروقـة للمـــاء) خــودا زەوی والێ کــردووە توانای ئەو هەموو ئاوەی هەبێ.

**تَنَـوَّخَ الجَمَـلُ:** حوشترەکە ییخی خوارد (پالکەوت).

**تَنَـوَّخَ الجمـلُ الناقـةَ:** حوشـترە نێرەکـە مێینەکەی کەلّ دا.

**إسْـتناخَ:** ییخـی خـوارد ٥ دەگـوترێ: (أناخَهُ فاستناخَ).

**المَناخُ:** شوێنی ییخدانی حوشتر (ئاغەڵە حوشـــتر) ٥ شــوێنی مانـــەوە ٥ دەگوترێ: (هـذا منـاخ سـوء) ئەمـە شوێنێکی خراپـە بۆ تێدا مانـەوە ٥ بەکەڵکی نیشتەجێ بوون نایە.

**مناخ البلاد:** باری کەش‌و هـەوای وڵات ٥ دەگوترێ: (مناخ هذه البلاد رطـب حــار) کـەش‌و هـەوای ئـەم وڵاتانـە شێدارو گەرمە.

**النائخة:** زەوی دوور.

**النَّوْخَةُ:** مانەوەو نیشتەجێ بوون.

**نادَ نَوْداً ونَواداً ونُـواداً:** لەبـەر خـەوهاتن‌و هەنۆز بردن لارەلاریەتی.

**نـادَ فـلان:** فلانکـەس سـەری باداو شـانی هەڵتەکاند.

**تَنَوَّدَ الغُصنُ:** لقەدرەختەکە شـەکایەوە، هەژا، راژا.

**نَوْدَأ:** بڕوانە مادەی (نَدَأ).

**نَوْدَلَ:** بڕوانە مادەی (نَدَلَ).

**نارَ نَوْراً:** ڕوناکی کردەوە، لەئاسۆدەرکەوت، جوان بوو.

**نارت الفِتْنَة:** فیتنـەو ئاشوب بـەرپابوو بڵاو بۆوە.

**نــار فــلان:** فلانکـەس تـێ شـکا، هـەڵات ٥ دەگـوترێ: (نــار الظَّبــيُ مــن صــائده) ئاسکەکە لەترسی ڕاوکەرەکە هەڵات.

**نارت المرأة من الشيب:** ئافرەت لەترسی پیریـــی هـــەڵهات خـــۆ لـــەپیری دەشارێتەوە.

**نار فلان:** فلانکەس قاچاندی، هەڵات.

**نــار الــشَّيْءَ:** نیـشانەی تایبـەتی لەسـەر شتەکە دانا ٥ دەگـوترێ: (نـار الـسلعة) ئـارمی تایبـەتی خـستە سـەر کاڵاکـە ٥ (نار النار من بعيد) ئاگرەکـە لـەدوورەوە بینـدرا ٥ (نار فلاناً وغيره) فلانکەسـی ترساند.

**أنارَ:** ڕوناکی کردەوە ٥ دەگوترێ: (أنـار الشجرُ) درەختەکـە پشکوت‌و گوڵی کـــرد ٥ گوڵـــەکانی دەرکـــەوتن ٥ دەشگوترێ: (أنـار النبـاتُ) ڕوەکەکـە ڕواو گەشەی کردو خۆی ئارایش دا.

**أنـــارَ فـــلان:** فلانکـــەس ڕوخـــساری گەشایەوەو ڕەنگی جوان بوو.

**أنار المكانَ:** شوێنەکەی ڕوناك کـردەوە.

أنــارَ الأمــرَ: کارەکــەی ڕونکــردەوەو ئاشکرای کرد.

أنار الظبيَ: ئاسکەکەی تەراند.

ناور فلاناً: جنێوی بەفلان دا.

نَــوَّرَ: ڕونــاکی دا، ڕونــاکی کــردەوە ٥ دەگــوترێ: (نَــوَّرَ المکــانُ) شــوێنەکە ڕوناك بوو.

نَوَّرَ الصُبْحُ: بـەیانی گزنگی داو ڕونـاك بــوو ڕوناکــایی بــەیانی لەئاســۆ دەرکەوت.

نَوَّرَ الشَجَرُ: درەختەکە گوڵی کرد.

نَــوَّرَ النبــاتُ: ڕوەکەکــە پێگــەیی‌و دەرکەوت.

نَوَّرَ الثَمَرُ: میوەکە دەنکی تێدا خولقا.

نَوَّرَ علی فلان: فلانکەسی شارەزا کــردو کارێکی بـۆ ڕون کــردەوە ٥ سـەری لێ شـێواندو چەواشـەکاریی لەگــەڵ دا ئەنجام دا.

نَوَّرَ المصباحُ: چراکەی هەڵکرد.

نَوَّرَ الأمرَ: کارەکەی ئاشکرا کــرد، ڕونـی کردەوە.

نَوَّرَ اللهُ قلبـه: خـودا فلانکەسـی شارەزا کرد بۆحەق‌و هیدایەتی دا.

نَوَّرَ الجلدَ: پێستەکەی بەدارو سـواخ دا ٥ دارِوی لە پێستەکە هەڵسو.

تَنَوَّرَ النَّارَ: لەئاگرەکە ورد بۆوە، شوێنی پێ دەرخستن‌و کون‌و کەلەبەری پـێ دۆزینەوە ٥ چوو بۆلای ئاگرەکە.

تَنَوَّرَ الرجلَ: سەیری پیاوەکەی کرد: کە ڕونــاکی ئــاگر لێــی دابــوو بــەڵام پیاوەکە ئەمی نەبینی.

إسْتَنارَ: ڕونـاکی دا، دەگوترێ: (إستنارَ الــــشعب): گــــەل‌و نەتــــەوە ڕۆشــــنبیربوون، هەســــت‌و بــــیرو بۆچوونی زیندویان هەبوو.

إستنارَ بە: ڕوناکایی لێ وەرگرت.

إســتنارَ عَلَیــە: بەســەری دا زاڵ بــوو زەفەری پێ برد.

الأنــور: (إســم تفــضیل) بــەمانا لــەو ڕونــاکترە، ئاشــکراترە ٥ دەگــوترێ: (هذا أنورُ من ذاك) ٥ هـەروا نـاوە بـۆ ڕوخساری جوان‌و گەشاوە.

التنــویرُ: کــاتی کــازیوەی بەرەبــەیان دەگوترێ: (صلي الـصبحَ في التـنویر) لەکاتی ڕونـاکبوونی کازیوەی بـەیان دا نوێژی بەیانی کرد.

المنــار: شـوێنی ڕونـاکی ٥ نیـشانەیەکە دادەنـرێ لـەنێوان دوو زەوی‌و شـتی وادا بۆ جیاکردنـەوەی سنورەکانیان ٥ نیشانەو عەلامەتی ڕێگا.

المناورة: بڕوانە مادەی (مناورة) لـەپیتی (میم)دا.

المنــارة: مــۆمی داگیرســاو ٥ منــارەی مزگەوت‌و شتی وا ٥ ئەو نیشانانەی

لەبەندەرەکان دا دادەنرێ بۆ شارەزاییکردنی کەشتی و ڕێبوارانی ناو دەریا ◊ (ك: مناور) یان (منائر).

المَنْوَرُ: پەنجەرەو دەلاقەی بچوك کە ڕوناکییان لێ بێتە ناو خانو و شتی واوە ◊ بەتالاییەکە لەقەراخ خانوو یان لەهەلاش‌و سەقفی دا دەهێڵدرێتەوە بۆئەوەی ڕوناکایی بدا بەژورەکان‌و هەوایان لێوە هاتوچۆ بکا.

المنير: تیشك هاوێژ، ڕوناکیدەر ◊ ئاشکراو ڕون.

النائر: بەمانا (المنير) دێ.

النائِرَةُ: بەمانا (المنيرة) دێ ◊ دوژمنایەتی‌و کینەو ڕقی ناوسینە ◊ دەشگوترێ: (أطفأ نائرة الحرب) شەڕو ئاگری شەڕی کوژاندەوە.

النَارُ: ئاگر؛ عونصورێکی کاریگەرە، ڕوناکایی و گەرمی‌و بلێسەی هەیە ◊ (ك: نيران) ◊ دەشگوترێ: (إستضاء بناره) ڕاو بۆچونی ئەوی وەرگرت‌و پەیرەوی کرد ◊ هەروا دەگوترێ: (أوقد نار الحرب) شەڕی هەلگیرساندو ئاگری شەڕی خۆشکرد.

النَّوارُ: ئافرەتێك خۆ لە شوێنی گوماناوی‌و کاری گوماناوی بپارێزێ ◊ دەشگوترێ: (بقرة نوار): مانگایەکە لەبەر کەلْ هەلْدێ‌و نایەوێ کەلْ سواری بێ.

النورانية: بەمانا (النور) دێ.

النُّوْرُ: گولی سپی ◊ تاکەکەی پێی دەگوترێ: (نُوْرَة) ◊ (ك: أنوار).

النُّورُ: ڕوناکایی‌و ڕۆشنایی پرشنگ ◊ ئەوەی شت بەدیار دەخاو وایان لێ دەکا چاو بیان بینێ ◊ قەدو بالای جوانی ڕوەك‌و درێژی ◊ (ك: نِوَرَةٌ).

النَّوَرُ: خەڕات‌و دۆم برِوانە مادەی (غَجَرَ).

النُّورَةُ: نیشانە ◊ بەردی کلسی ◊ بەردە تسنە ◊ تێکەلەیەك لەخوێی کالیسیۆم‌و باریۆن کە دەکرێنە دەرمانی موو لابردن‌و شتی وا.

النُّوَّارُ: گولْ ◊ تاکەکەی (نوّارة) ◊ (ك: نواوير).

النَّوور من النساء: ئافرەتی سرك‌و خۆپارێز لەشوێنی گوماناوی، کاری گوماناوی ◊ هەروا ناوە بۆ ئەو بەزو پیوو دەرمانەی خالی کوتراوی پێ سەوز دەکرێ ◊ دوکەلی پیو.

النَّيِّرُ: ڕوناککەرەوە ◊ ڕوخساری جوان‌و گەشەدار.

نَوْرَجَ: پاش‌و پێشی کرد، دەمێك بۆ دواوەو دەمێك بۆ پێشەوە ◊ (نَوْرَجَ

في الكلام) لە قسەکردنەکەی دا مینگە مینگی کردو شتەکەی ڕون نەکردەوە.

**النَّوْرَجُ:** جەنجەڕ (ئامێری کرشە گێرەکردن بۆ کردنی بەکاو دوایی جیاکردنەوەی دانەوێڵەکە لەکایەکە بەهۆی شنەو شتی وا).

**نَوْرَزَ:** کەوتە مانگی نەورۆزەوە ٥ ئاهەنگی جەژنی نەورۆزی گێڕا ٥ شاعیرێك دەڵێ:

(نورز الناس و نورَزْ تُ ولكن بدموعي)

**نَوْرَزَ فلاناً:** دیاریی جەژنی نەورۆزی بۆ فلانکەس نارد.

**النَّوْروزُ** (یان) **النیروز:** ڕۆژی نوێ، یەکەم ڕۆژی ساڵی خۆری ئێرانیو کوردییە: کەرێکەوتی بیستو یەکی مانگی ئازار دەکاو سەرەتای وەرزی بەهارە ٥ پیرەمێرد دەڵێ:

ئەمرۆژی ساڵی تازەیە نەورۆزە هاتەوە
جەژنێکی کۆنی کوردە بەخۆشیو بەهاتەوە.

**ناسَ الشَّيْئُ نوساً ونوساناً:** شتەکە کەوتە لەرینەوەو جمو جۆڵو هاتو چۆ ٥ دەگوترێ: (ناست الذؤابة) لکی مێزەرەکە لەریەوە ٥ (ناس الغصنُ الدقيق) لقە باریکەکەی درختەکە لەریەوە ٥ (القُرْطُ ينوس في الأذن) گوارە لەگوی دا دەلەرێتەوە.

**ناس الإبلَ:** حوشترەکەی لێخوڕی.

**أناسَهُ:** خستیە جمو جۆڵ ٥ لەراندیەوە.

**نَوَّسَ التَّمْرُ:** خورماکە لایەکی ڕەش بوو (فهو مُنوس).

**نَوَّسَ بالمكان:** لەشوێنەکە مایەوە.

**تَنَوَّسَ الشَّيْئُ:** بەمانا (ناسَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تَنَوَّسَ الغصْنُ الدقيق) لقە باریکەکانی درەختەکە لەرینەوە.

**النَّاسُ:** ئادەمیزاد، گرۆهی ئادەمیزاد ٥ وادەبێ مەبەست لەو وشەیە ئادەمیزادی عاقڵو ڕێزدارە ٥ وەکوو قورئان دەفەرموێ: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُواْ كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾.

**النَّاوُوسُ:** صندوقێکە لەدارو تەختە دروست دەکرێ مەسیحیەکان مردوی تێدەخەن ٥ هەروەها ناوە بۆ گۆڕستانی مەسیحیەکان ٥ (ك: نواويس).

**النُّواسُ:** ئەوەی هەڵدەواسرێو شۆڕدەبێتەوە لەشێوەی داوە دەزو و شتی وا لەهەڵاشەوە بەهۆی دوکەڵی ناوماڵەوە ٥ دەگوترێ: (أزِلْ نواس الدخان) ڕیشۆڵە شۆڕبۆوەکانی هەڵاشەکە لابەرە.

**نواس العنكبوت:** تەونی جاڵجاڵۆکە.

**النَّواسِيُّ:** لەرزۆكو شلو شێواو ٥ دەگوترێ: (رجل نواس).

**ناش فلان نَوْشاً**: فلانكەس ڕۆیشت ٥ پەلەی كرد لە ڕاپەڕین دا خێرا ڕاپسكوت.

**ناش بالشيئ**: پەیوەست بوو بەشتەكەوە.

**ناش الشَّيئَ**: داوای شتەكەی كرد ٥ هەڵی گرت و بردی، دەگوترێ: (ناشه بيده) بەدەستی هەڵی گرت، دەستی دایە.

**ناش فلاناً**: بەسەرو ڕیشی ئاماژەی بۆ كرد، سەری بۆ بادا ڕیشی بۆ هەڵتەكاند.

**ناش فلاناً بالشيئ**: شتەكەی دا بەفلان یان فلانكەسی بەشتەكە هەنگاوت ٥ شتەكەی لەفلانكەس دا ٥ دەگوترێ: (ناشه بالرمح) ٥ (وناشه بخير) ٥ (ناش فلاناً خيراً): خێرو خۆشی بەفلانكەس گەیاند.

**ناوَشَ الشَّيئَ**: شتەكەی تێكەڵاو كرد.

**ناوش فلاناً**: پێش ئەوەی شەڕی لەگەڵ بكا هێزی فلانكەسی بەتاقی كردەوە ٥ دەگوترێ: (ناوشت العدوَّ مقدمةُ الجيش) پێشەتای سوپاكە لەگەڵ دوژمن دا كەوتە شەڕەوە.

**إنتاشَ الشَّيئَ**: شتەكەی بەگورجی هەڵگرت ٥ دەری هێنا ڕزگاری كرد ٥ دەگوترێ: (إنتاشني فلان من الهلكة) فلانكەس لەتێداچون ڕزگاری كردم.

**تناوش القومُ في القتال**: خەڵكەكە دوراودوور هەندێك تەقەیان لەیەكتر كردو لەیەك نزیك نەبوونەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِن مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾.

**تَنَوَّشَ يده بالمنديل**: بەدەستەسڕ دەستی سڕیەوە بۆئەوەی چەوری و شتی وای پێوە نەمێنێ.

**النُّوُوش**: بەهێز.

**ناصَ نَوْصاً ونَوَصاناً**: هەڵساو ڕایكرد، جوڵایەوەو هەڵات.

**ناص الفرسُ**: ئەسپەكە چەموشانە سەری هەڵبڕی ٥ دەگوترێ: (فلان ما يقدر على أن ينوصَ) فلانكەس ناتوانێ پەلاماری شتێك بدا.

**ناص عَنْ الأمر أو عَنْ زميله**: لەكارەكەی یان لەبرادەرەكەی دواكەوت.

**ناصَ للحركة**: خۆی ئامادە كرد بۆ ڕۆیشتن.

**ناصَ إليه**: بۆی ڕاپەڕی ٥ پەنای بۆ برد.

**ناصَ الشَّيئَ**: شتەكەی ڕاتەكاند هەوڵی بۆ شتەكە دا.

**ناصَ فلاناً**: پێش فلانكەس كەوت.

**أناصَ الشَّيئَ**: شتەكەی ویست و هەوڵی بۆ دا ٥ بەرێوەی برد.

**أناصَ الوَتَدَ**: سینگەكەی لەقاندو بای دا بۆئەوەی دەری بێنێ.

**ناوَصَهُ**: ڕاكێشی كرد، بۆلای خۆی هێنای.

**إنْتَاصَتِ الشَّمْسُ:** خۆر ئاوابوو.

**إنْتَاصَ الفَرَسُ:** ئەسپەکە کەوتە جمو جوڵ.

**إنْتَاصَ فلان:** فلانکەس سەری بۆلەقاند.

**إنْتَاصَ عنه:** لێی دواکەوت.

**إنْتَاصَ الشَّيْءَ:** شتەکەی جولاند.

**إنْتَاصَ فلاناً:** فلانکەسی خستە گەڕ چووە ژێر باڵیەوە بۆئەوەی کاری پێویستی خۆی ئەنجام بدا.

**المَنَاصُ:** پەناو پەناگە ○ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾.

**النَّوْصُ:** کەرەکێوی ○ لەم ڕووەوە هەمیشە ئەم حەیوانە سەری هەڵبڕیوە.

**النَّوِيصُ:** هێزو توانا لەسەر جمو جوڵو ڕاپسکان ○ دەگوترێ: (ما به نويص) جوڵەی تێدا نیە ○ ناتوانێ بجوڵێ.

**ناصَ الشَّيْءُ نَوْصاً:** شتەکە جولایەوە، لەرییەوە.

**ناصَ فلان:** فلانکەس بەناو ولات دا گەڕا ○ دواکەوتو بەمراز نەگەیشت ○ بۆ دواوە گەڕایەوە.

**ناصَ الشَّيْءَ:** هەوڵی دا شتەکە دەربێنێ.

**أناصَ النخلُ إناصةً:** دارخورماکە بەرەکەی پێگەیی.

**أناصَ فلان:** فلانکەس چاوی لێ سور هەڵگەڕابوونو نەزانیو ڕقو کینەی لێ دەباری.

**نَوَّضَ الثوبَ بالصبغ:** قوماشەکەی بۆیەکرد ○ ڕەنگی کرد.

**النَّوْضُ:** شوێنی بەرزایی، تەپۆڵکە، پلوسلی ئاو، شوێنی لێ هەڵڕژانی ئاو ○ شیو و دۆڵ ○ (ك: أنواض).

**ناطَ الشَّيْءَ بغيره وعليه نوطاً:** شتەکەی بەشتێکی ترەوە هەڵواسی ○ دەگوترێ: (ناط القِرْبة بنياطها) کوندەکەی بە سینگو پەتەکانی خۆی هەڵواسی ○ (ناط الأمرَ بفلان) کارەکەی خستە ئەستۆی فلانکەس.

**نِيطَ الحيوان:** ئاژەڵەکە توشی نەخۆشی ملەخڕەو سنگە ئەستورە بوو.

**أناطَ الحيوانُ:** ئاژەڵەکە توشی نەخۆشی ملەخڕەو شتی وا بوو.

**أناطَ الشَّيْءَ به وعليه:** شتەکەی هەڵواسی ○ پیاکرد.

**نَوَّطَ:** دەگوترێ: (نَوَّطَ الروحَ) تەمبەڵی کرد خەریك بوو لەخەفەتانی گیان دەرچێ.

**إنتاطت المسافةُ:** مەسافەکە دوورکەوتەوە.

**إنتاطت به:** خۆی پێوە هەڵواسی.

**إنتاط الأمرَ:** کارەکەی بەرای خۆی بڕیەوە نەك بەڕاوێژ.

**التَّنْواط**: ئەو گۆزو گولێنکەی بەکەژاوەدا دەکرێن بۆ ڕازاندنەوەی.

**المَناطُ**: شوێنی شت هەڵواسین ○ دەگوترێ: (هو مني مناط الثريا) نێوان من و ئەو بەئەندازەی نێوان من و شوێنی هەڵواسینی ئەستێرەی سیومیلە ○ (فلان مناط الثريا) فلانکەس لەشوێنی ئەستێرەی سیومیلەو کەس دەستی نایگاتێ، بەرزو بەرێزو خانەدانە.

**مناط الحكم**: بەلای زانایانی ئوصولی فیقهەوە عیلەتو بایسی حوکمەکەیە ○ دەگوترێ: (مناط الحكم بتحريم الخمر هو الأسكار) عیلەتی بڕیاردان بەحەرامی مەی و بادە ئەوەیە سەرخۆش دەکا.

**المنوط**: کەسێك توشی نەخۆشی ملەخرە ببێ ○ دەشگوترێ: (هو منوط بالقوم) ئەو کابرایە خۆی هەڵواسیوە بەو هۆزەوەو لەوان نیە ○ غەوارەو بێگانەیە لەناویان دا.

**النَّائِط**: ڕەگی ناوەوەی پشت.

**النائطة**: چڵێدانە ○ (ك: نوائط).

**النَّوْطُ**: سەربار؛ ئەوەی دەخرێتە سەر دوو تابارەکان ○ هەرشتێك پەیوەندی بەشتێکەوە بێ ○ ویسامو ڕێزلێنانی ئازایەتی، ئاشتیخوازی، زانستی .....هتد ○ دەگوترێ: (مُنِحَ فلان نَوْط الجدارة) فلانکەس شارەی لێهاتویی پێدرا ○ زەمیلەیەکی بچوکە خورمای تێدەکرێ ○ ڕەگە دەمارێکی ئەستوورە لەسی و جەگەرەوە درێژدەبێتەوەو پەیوەستە بەدڵەوە ○ ئێسقانێکی بچوکە لەخوار سێبەندەوەیە پێی دەگوترێ: (کلێجە) ○ (ك: أنواط ونياط).

**النَّوْطَةُ**: چڵێدانە، هاوساوییەکە لەسینگ دا یان لەگەردن دا یان غودەیەکە لەگەدەداو کوشندەیە ○ ئەو شوێنەی ئاو نایگاتێ زەوییەك: درەختی تەڵخ و تەرفای تێدابێ ○ ڕق و کینە.

**النِّياط**: ئەوەی شتی پێدا هەڵدەواسرێ ○ ڕەگێکە سی و دڵ پێکەوە دەبەستێ ○ (ك: أنوِطَة ونوط) ○ دەشگوترێ: (مفازة بعيدة النياط) سارایەکی پان و پۆڕو درێژە برانەوەی نیە.

**النَّيطُ**: بیرێکە ئاو لەقەرخەکانیەوە دێتە ناویەوە لەبنکییەوە هەڵناقوڵێ.

**نـاعَ نَوْعاً ونَوَعاناً**: لەرییەوە ئەملاو ئەولای کرد ○ ڕاژا ○ دەگوترێ: (ناعَ الغُصْنُ) لقەدرەختەکە ڕاژا.

**ناعت العُقابُ**: هەڵۆکە خۆی خوارکردەوە بۆئەوەی پەلاماری

نێچیرەکەی بدا.

**ناعَ الشَّيْءَ**: شتەکەی جوولاندو خستیە گەڕ.

**نَوَّعَت الريحُ الغُصْنَ**: بایەکە لقەدرەختەکەی ڕاژاند.

**نَوَّعَ فلان الشَّيْءَ**: فلانکەس شتەکەی داهێشتەخوارو وازی لێ هێنا بۆنەوەی بۆخۆی بلەرێتەوە.

**نَوَّعَ الأشياء**: شتەکانی ڕیزبەند کردو لێکی جیاکردنەوەو کردنیە جۆرجۆر.

**تَنَوَّعَ الشَّيْءُ**: شتەکە جولایەوەو هەژا ٥ ڕاژا.

**تَنَوَّع الغُصْنُ**: لقەدرختەکە ڕاژا.

**تَنَوَّعَ الناعِسُ على الرَّحْلِ**: وەنەوز لێهاتووەکە بەسەر بارو بارگنەکەوە لۆژە لۆژی بوو.

**تَنَوّع الصَّبِيُّ في الأرجوحة**: منداڵەکە لەناو جۆلانەکەیدا ڕاژا.

**تَنَوَّعت الأشياءُ**: شتەکان لێك جیاکرانەوەو ڕیزبەندکران.

**إستناعَ**: دەستی کرد بە جمەوجۆڵو ڕاژان.

**إستناعَ الغُصْنُ**: لقەدرەختەکە ڕاژا.

**إستناعَ الشَّيْءَ**: شتەکە درێژ بۆوە.

**إستناعَ في السير**: لەڕۆیشتن دا پێشکەوت.

**المنواع**: شێوازو ئوسلوب.

**النَّائِعُ**: تینو ٥ کەسێك لەبرسان لۆژەی بێ، لاکەی بێ ٥ وایش دەبێ دەکرێتە ئاوەڵناوی وشەی (الجائع) دەگوترێ: (جائع نائع).

**النَّوعُ**: جۆر لەهەرشتێك بێ ٥ لەزاراوە زانا مەنتیقیەکان دا وشەیەکی ڕەهایەو بۆ تاقەکەسێك یان بۆ چەند کەسێك دەگوترێ کەلەبناغەو سروشت دا یەك بنو لەوەڵامی پرسیاری (ماهو)دا دەگوترێ: (زید ماهو؟) وەڵامەکەی (إنسانٌ) (زید وعمر وبكر ماهم؟) وەڵامەکەی (إنسانٌ).

**النَّوعُ**: دەگوترێ: (رماه الله بالجوع والنَّوع) واتە: دەکرێتە ئاوەڵناوی (الجوع).

**النَّوْعَةُ**: میوەی تەڕو تازە.

**نافَ الشَّيْءُ نوفاً**: شتەکە بەرز بۆوە.

**نافَ الضَّبُعَ**: کەمتیارەکە هەڵمەتی برد.

**نافَ عَلَيْهِ**: بەسەریا ڕوانی.

**نافَ الرضيعُ الثديَ**: منداڵەکە مەمەکەی مژی.

**أنافَ الشَّيْءُ**: شتەکە بەرز بۆوە ٥ دەگوترێ: (أناف البناءُ).

**أناف العدُوُ**: ژمارەکە لەدەیان و سەدان تێپەری.

أناف عَلَيْهِ: بەسەریدا ڕوانی.

نَيَّفَ عَلَيْهِ: لێی زیاد کرد ٥ دەگوترێ: (نَيَّفَ العدد على ماتقول) ژمارەکە لەوەی تۆ دەیڵێی زیادی کرد، تێپەڕی.

نَيَّفَ فلان على السنين: فلانکەس لەشەست تێپەڕی.

المنافُ: بەرزو بڵندو سەخت ٥ دەگوترێ: (جبل عالي المناف) کێوێکی زۆر بڵندو سەختە.

المنيفُ: ئەوەی لەبەرزاییەوە بەسەر شتی تردا بڕوانێ.

عِزٌّ منيف: زۆر بەرزو بڵند.

قصر منيف: باڵەخانەی زۆر بەرز.

المنيفة: دەگوترێ: (إمرأة منيفة) ئافرەتێکی باڵا بەرزو شۆخو شەنگە.

النّاف: لەزاراوەی میصرییەکان دا ناوە بۆ (نیری) جوت.

النَّوفُ: دەنگ ٥ بنی کلك ٥ دوگی بەرزی حوشتر ٥ (ك: أنواف).

النَّيافُ: شتی زۆر بەرز ٥ دەگوترێ: (قصر نَيّافٌ) و (فلاة نياف) و (إمرأة نياف) ٥ باڵەخانەی بەرز، سارای درێژو دوور، ئافەرتی باڵابەرزو جوان.

النَّيِّفُ: زیاد لەشت، زیادە بەسەر یەکێکی تردا، دەگوترێ: (هذا الجبل نَيِّف على ذاك) ئەم کێوە لەو کێوە بەرزترە ٥ زیادە لەگرێی ژمارەکان واتە: زیادە لە دەیان و سەدان ٥ دەگوترێ: (عشرة ونيّف ومائة ونيّف) ٥ وشەی (نيّف) دەبێ لەدوای وشەی (عشرة) (عشرون)و ئەو شتانەوە بگوترێ.

النّيفة: نێوان خانەی ژمارەکان (نێوان گرێ ژمارەکان) دەگوترێ: (إمرأة نيفة) ئافرەتێکی باڵابەرزو شۆخو شەنگە.

ناق نَوْقاً: (نَقّى الشحم من اللحم) بەزەکەی لەگۆشتەکە جیاکردەوە.

نَوِقَ نَوَقاً: ڕەنگی سپی بوو کەمێك سوورایی تێدا بوو.

نَوَّقَ الحيوانَ: گیانلەبەرەکەی ڕام کرد، زێرباری کرد ٥ دەگوترێ: (نَوَّقَ البعيرَ) حوشترەکەی زێربار کرد.

نَوَّقَ الناقةَ: حوشترەکەی فێری ڕۆیشتن کرد.

نَوَّقَ النخلة: دارخورماکەی موتوربە (تەلقیح) کرد.

نَوَّقَ الشَّيْئَ: شتەکەی ڕێز کرد، ڕێکی کرد ٥ کوتایەوەو تەختی کرد.

إنتاق في أموره: زۆر بەباشی کنارەکانی ئەنجام دا، هەوڵی دا باش جێبەجێیان بکا.

إنتاق الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵبژارد.
تَنَوَّقَ فيه: زێدەڕەوی کرد لەباش بەجێهێنانی شتەکە ٥ دەگوترێ: (تنوق في منطقه وتَنَوَّق في مَلْبسه) هەوڵی دا بەجوانی قسەکانی بکا، زێدەڕەوی کرد لەپۆشاك لەبەرکردن دا.
إستنوق الجَمَلُ: حووشترە نێرە چەموشەکە وەکوو حوشتری مێینە رام بوو ٥ کەسێك دوای دەست ڕۆیشتویی زەلیل بێ پێی دەگوترێ: (إستنوق الجملُ).
النّائِقُ: ئەو کەسەی بەزو گۆشت لێك جیادەکاتەوە بۆ جولەکە ٥ (ك: نُوَقة).
النّاقة: حوشترە مێینە (ك: ناق، ونوق، وأينق و أنواق) هەروا وشەی (ناقة) ناوە بۆ ئەستێرەی ڕیزبەستو.
النَّوْقَة: زیرەکیو لێهاتویی لەهەموو شتێك دا.
النَّوّاقُ: کەسێك کاروبار لەئەستۆ بگرێو ڕێکیان بخا.
النِّيقَةُ: زێدەڕۆیی لەهەوڵدان بۆ کردنی ئیشی باشو ئەنجامدانی بەرێكو پێکی ٥ لەپەنددا هاتووە (خرقاء ذات نيقة) بە کەسێك دەگوترێ نەزان بێو لافی زانایی لێ بدا، گەندەڵ بێو لافی چاکسازی و نەزاهەت لێ بدا.
نَوِكَ نَوَكاً ونَواكاً: ئەحمەق بوو.
أنْوَكَهُ: بەئەحمەقی لەقەڵەم دا ٥ دەشگوترێ: (ما أنْوَكَهُ) ئای چەند گێلو ئەحمەق بوو.
إسْتَنْوَكَ: ئەحمەق بوو.
إستنوك فلاناً: فلانکەسی بەگێلو ئەحمەق دانا.
الأنْوَكُ: ئەحمەقو گێل ٥ بێ دەسەڵاتو نەزان ٥ کەسێك زمانی بگیرێو نەتوانێ قسە بەئاسانی بکا.
نالَ على فلان بالشيئ نولاً ونوالاً: شتەکەی بەفلانکەس بەخشی ٥ دەشگوترێ: (نال فلاناً العطية وبالعطية) بەخششەکەی دا بەفلانکەس.
نالَ فلان بالحديث: فلانکەس ویستی قسەبکا.
نال لَه أن يفعل كذا: کاتی ئەوە هاتووە ئەو ئیشە بکا.
نالَ الشَّيْءَ: شتەکەی دەست کەوت.
نالَ فلان نيلاً ونَوْلاً: فلانکەس بوو بەخاوەن بەخششو عەتای زۆر.
أنالَ المَعْدِنُ: لەکانەکەدا شتێکی دۆزییەوە.
أنالَ فلان الشَّيْءَ: شتەکەی دا بەفلانکەس.

ناوَلَهُ الشَّيْئَ: شتەکەی دایە.

نَوَّلَ: بەخششی پێدا ٥ دەگوترێ: (نَوَّلَ فلاناً ونَوَّلَ علیه).

نَوَّلَ فلاناً الشَّيْئَ: شتەکەی دابەفلان.

تناوَلَ الشَّيْئَ: شتەکەی هەلگرت، وەرگرت.

تناوَلَ الرِكابُ بنا مكان كذا: سوارەکان کاروانچییەکان لەگەڵ ئێمە گەیشتنە فلان شوێن.

تَنَوَّلَ فلان بالخير: فلانکەس کەوتە خێرکردنو چاکەخوازی.

تَنَوَّلَ عَلَيْهِ بِشييْ: شتەکەی پێ بەخشی.

تَنَوَّلَ الشَّيْئَ: شتەکەی هەلگرت ٥ دەشگوترێ: (نَوَّاني كذا فتنولتُهُ) فلان شتی پێدام منیش وەرم گرت.

المُتَنَاوَلُ: دەگوترێ: (هو قريب المتناول) ئەوە بەیدەستە بەئاسانی دێتە دەست.

المِنْــوالُ: شەپیتەی جوڵا ٥ خەرەکی جوڵا ٥ یان خودی جوڵاکە خۆی ٥ (ك: مناويل) ٥ شێوەو شێوازو رێبازو مەزهەب ٥ دەگوترێ: (هم على منوال واحد) ئەوان لەسەریەك شێوازو تەبیاتو رەوشتن.

النَّالُ: سەخیو نانبدە ٥ بەشو بار ٥ (ك: أنْوُلُ).

النَّوالُ: بەشو بار بەخشش ٥ دەگوترێ: (نوالُكَ أن تفعل كذا) ئیشی تۆ ئەوەیە ئەو کارە ئەنجام بدەی.

النّوالَة: پارو.

النَّوْلُ: پارەو رەسمی کەشتی؛ بلیتی کەشتی ٥ ئەو پارەیەی دەدرێ بەفەرمانگەی گواستنەوەی نامەو شتو مەك بۆ کرێی گواستنەوەکە ٥ شیوێك لافاوی لێ بێ ٥ خەرەکی جوڵا، ئەوەی کە ریسەکەی لەسەر هەڵدەکرێ ٥ (ك: أنوال) ٥ هەروا دەگوترێ: (مانُوْلُك ولانُولك أن تفعل كذا) لەتۆ ناوەشێتەوە ئەو کارە بکەی ٥ لەحەدیس دا هاتووە (ما نَوْلُ إمرئ مسلم أن يقول غير الصواب) بۆ مرۆڤی موسوڵمان ناشێ جگە لەراستی شتی تر بڵێ.

النَّوْلَةُ: ئەوەی دەست مرۆڤ دەکەوێ لەخێرو بێر ٥ دەگوترێ: (ما اصبتُ منه نولة) من خێرو بێرێکم لێ دەست نەکەوتووە ٥ ماچ؛ ماچێکم نەکردووە.

نامَ فلان نَوْماً ونياماً: فلانکەس نوست، راکشا، هەنۆزی هاتێ.

نامَ الشَّيْئُ: شتەکە بێدەنگ بوو ئارامی گرت.

نامَ الخلخال: خرخاڵەکان بێدەنگ بوون

لـەم ڕووەوە پڕبەقاچـن‌و لەگۆشـت دا ونبـوون ٥ (نـام العِـرْقُ) دەمارەکە لێـی نەدا ٥ (نامت الريح) ڕەشەباکە بێدەنگ بـوو وزەی نایـە ٥ (نـام البحـر) دەریـا هێواش بۆوە ٥ (نامت ڤالنـارُ) ئاگرەکە کپ بـوو کوژایـەوە ٥ (نامـت الـسوق) بازاڕ کەوت.

**نـام الثـوبُ أو الفَـرْوُ:** کراسـەکە یـان فەروەکە کۆن بوو، ڕزی.

**نام فلان لله:** فلانکەس ملکەچی فـەرمانی خودابوو.

**نـام اليـه:** ئـارامی گـرت‌و دڵـی لـەلای داسەکنا.

**نـام عَـنْ حاجتـه:** ئیشەکەی خـۆی لـەبیر چۆوەو گرنگی پـێ نـەدا ٥ دەشگوترێ: (نـام هَمُّـهُ) غـەمی نـەبوو ٥ (مـا نامـت الـسماءُ الليلـة مطـراً أو برقـاً) ئەمـشەو ئاسمـان هـەدادانی نـەبوو یـان بـارانی هەبوو یان هەورەبروسکە.

**نام فلاناً نَوْماً:** بەسەر فلانکەس زاڵ بـوو لەزۆر نوستن دا.

**أنامَـهُ:** نوانـدی ٥ دەشـگوترێ: (طعنـه فأنامَهُ) زەبری لێ داو کوشتـی ٥ (أنـامَ القَحْـطُ القـومَ) گرانـی‌و قـات‌و قـڕی خەڵکەکەی لاواز کرد.

**ناوَمَهُ:** پێشبڕکێیان کرد لەزۆر نووسـتن دا.

**نَوَّمَ فلان:** فلانکەس زۆر نوست.

**نَوَّمَ فلاناً:** فلانکەسی نواند.

**تنـاوَمَ:** وای خـۆ نیـشان دا نوسـتووە ٥ خـۆی بەنوسـتو خـست ٥ هـەوڵی دا بنوێ.

**تنـاومَ اليـه:** لـەلای داسـەکناو ئـارامی گرت.

**تَنَـوَّمَ:** هـەوڵی دا بنـوێ، پاڵکـەوت بۆنـەوەی خـەوی لێ بکـەوێ ٥ دەگـوترێ: (تَنَـوَّمَ شـهوة للنـوم) پاڵکەوت چونکە زۆری حـەز لەخـەو بـوو ٥ (شـەیتان پێـی پێکـەنی)، ئیحتیلامی بوو.

**تَنَـوَّمَ فلانـاً:** فرسـەتی لـەفلان هێنـا لەکاتی نووستنی دا.

**إسـتنام:** نووسـت ٥ خـۆی بەنوسـتوو خـست ٥ جـێگیر بـوو ٥ (التنـويم المغناطيسي) حاڵـەتێکی کارتێکردەی جەسـتەیە دیـاردەی نووسـتوویی لەسـەر مرۆڤـە نوێنراوەکـە دەردەکـەوێ بـەهۆی ئـەو ئیحائـات‌و ڕەهنومـایی کـرد ئانـەی نوێنەرەکـە ئاراستەی خەو لێخراوەکەی دەکا بۆ دەسـتەبەربوونی فیکرەیـەك کەکابرای نوێنـراو لێی بێ ئاگایە.

**المَنَـامُ:** نووسـتن ٥ دەگـوترێ: (رأي في منامه كذا) ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿يَا

بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى﴾ ٥ هەروا وشەی (المنام) بەمانا شوێنی نووستن دێ ٥ دوکانو شوێنی وا ٥ پۆشاکی پێوە نووستن ٥ گۆڕ.

الْمَنْوَمَة: هەرشتێك خەو لەمرۆڤ بخا ٥ دەگوترێ: (طعام مَنْوَمَة) خواردنێکە خەو لەمرۆڤ دەخا.

المُنَوِّم: ئەو کەسەی ئیشی خەو لێ خستن (تنویم موگناتیسی) دەکا ٥ هەر دەرمانێك خەو لەمرۆڤ بخا.

النَّائم: دەگوترێ (لیل نائم) شەوێکە خەوی تێدا دەکرێ.

النَّؤُوم: زۆر نوستوو کەسێك زۆر بخەوێ ٥ دەگوترێ: (رجل نَؤُوم وإمرأة نؤوم).

النُّوَام: نەخۆشییەکە توشی مرۆڤ دەبێ لەناکامی گەستنی مێشی تسی تسی، کابرا خەوی لێ دەکەوێو لەوانەیە وەهۆش خۆی نەیەتەوە زۆر جار کوشندەیە.

النَّوْم: نووستوەکان ٥ ماوەیەکە جەستەو عەقڵ تێیدا پشو دەدەنو لەو ماوەدا هەست کەم تازۆر نامێنێو بڕی ئەرکی ئەندامەکانی جەستە نامێننو هەستەکان لەکار دەکەون.

النُّوَم: زۆر نوستوو، کەسێك زۆری حەز لەخەو بێ.

نومان: زۆر نوستوو، کەسێك زۆری حەز لەخەو بێ ٥ ئەم وشەیە تایبەتە بەبانگ کردنەوە ٥ دەگوترێ: (یانومانُ).

النُّوَمَةُ: کەسێك زۆر بنوێ ٥ کەسێك ناو و ناوبانگی لەناو خەڵك دا نەبێ کەس نەیناسێ ٥ کەسێك لاشەڕبێو نەزانێ شەڕ چیەو بیر لەشەڕو شەڕخوازی نەکاتەوە.

النَّوِيمُ: بێ ئاگاو گێل، لاشەڕو ئاشتیخواز، کەسێك دژی شەڕو ئاژاوەبێ.

النَّيِّمُ: هەرشتێك نەرمو نۆڵ بێ ژیانی نەرمو نۆڵ، قوماشی نەرم ٥ پۆشاکی نوستن ٥ پەستەكو فەروەی کورت کەلەپێستی کەروێشكو شتی وا دروست دەکرێ ٥ درەخت ٥ پلیکانە کەبەهۆی ڕەشەباوە لە لمبەلان دا دروست دەبن ٥ مرۆڤی قسە خۆشو گونجاو بۆ هاوەڵی کردنی ٥ دەشگوترێ: (فلان نیميّ) فلانکەس پیاوێکی قسەخۆشو ئەربابە بۆ هاوەڵی کردنی ٥ پیاوی ژنانی.

النِّيمَةُ: ئارامیو حەسانەوە بەهۆی نووستن ٥ دەگوترێ: (إنه لَحَسَنُ النِّيمَةِ) ئەو مرۆڤە لەخەوێکی ئارامدایە ٥ دەشگوترێ: (مالە نیمة

ليلة واحدة) ئەو مرۆڤە بزێوی شەوێکی نیە.

نَوَّنَ الكلمة: جوت بزوێنی خستە سەر کۆتایی ئیسمەکە.

نَوَّنَ النونَ: پیتی نونی نووسی.

التنوين: بەلای نەحوییەکانەوە نونێکی زێدەی بێ بزوێنە بەکۆتایی ئیسمەوە دەنووسێ و تەنکید ناگەیەنێ.

النون: پیتێکە لە پیتەکانی هیجا (ك: نونات وأنوان) ٥ تیژایی شمشێر ٥ ماسی ٥ نوچ و دەواتی نووسین.

النُّونة: چالایی چەناگەی منداڵی ساوا ٥ ماسی.

ناهَ نَوْهاً: بەرزبۆوە، درێژبزوو بالای کرد ٥ دەگوترێ: (ناهَ النباتُ) ڕوەکەکە بەرز بۆوە بالای کرد.

نــاه البــوم: کوندەبووەکــە ســەرەی بــەرزکردەوە گمانــدی ٥ قەلەڕەشــەکە سەری بەرزکردەوەو قرانــدی.

ناه بالشيئ: شتەکەی بەرز کردەوە.

نــاه عَــنْ الــشَّيئ: وازی لەشتەکە هێنا ٥ دەگوترێ: (ناهت نفسي عَنْ اللحم) نەفسم لەگۆشتەکە بێزرا.

نــاهَ البقــلُ الــدوابَ: گژوگیاکــە کــەمێك ولاخەکەی تێر کرد ٥ دەشگوترێ: (إنّها لتأكلُ ما ينوهها) ئەو ئەوەندە دەخوا برسی نەبێ بەتەواوی خۆی لەخواردن مرناکا ٥ هەروا دەگوترێ: (أغطني ماينوهني) ئەوەندەم بدەیە برسیایەتیم نەمێنێ.

نَوَّه بفلان أو بأسمه: ناوی فلانی هێنا، بەرپێزەوە بەاسی فلانکەسی کردو بەگەورەی لەقەڵەم دا.

نَوَّه بالحديث: قسەکەی ئاشکرا کرد.

النَّوْه: وازهێنان لەشت.

النُّوهَــةُ: ژەمــە خواردنێك لەشــەو و ڕۆژدا.

النُّهَةُ: هێزی جەستە.

نَوَى نيَّ ونية: لەشوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر.

نَوَى نوىً: دوورکەوتەوە.

نَــوى التمــرُ: خورماکــە دەنکــی هــەبوو (ناوکی هەبوو).

نوى التَّمْرَ: خورماکەی خواردو دەنکەکەی فڕێ دا.

نــوى الأمــرَ نِيــةً: نیــەتی کارەکــەی هێنــاو بڕیــاری لەســەردا ٥ دەگــوترێ: (نويــتُ منزلَ كذا، ونويتُ أمراً).

نواه الله بخير: خودا ئەوی گەیاندە خێرو خۆشی.

نــوى الــشَّيئَ: هــەوڵی بەدەســتهێنانی شتەکەی داو کۆششی بۆ کرد.

نوى فلانــاً: پێداویــستی فلانکەســی دابــین کرد.

أنـوى: سـەفەرەکانی زۆر کـردن ٥ دوورکەوتەوە.

أنـوى التَمْـرَ: خورماکـەی خـواردو ناوکەکەی فڕێ دا.

أنوى المرعى الدّابة: پاوانەکە ولاخەکەی قەڵەو کرد.

أنوى الحاجة: ئیشەکەی جێبەجێ کرد.

أنـوى البُسْرُ: دەنکـە خورماکـە نـاوکی پەیدا کرد.

نَوّى فلان: فلانکەس ناوکـە خورماکانی فڕێ دا.

نَوّى فلانـاً: فلانکەسی حەواڵەی نیـازو مەبەسـتی خـۆی کـردو لەڕوانگـەی نیەتو نیازی خۆیەوە موحاسـەبەی کرد.

نَوّى حاجَتَهُ: کاری خۆی جێبەجێ کرد.

إنتـوى: لەشـوێنێکەوە گواسـتیەوە بـۆ شوێنێکی تر.

إنتوى من الأمر: لەکارەکـە وازی هێنـاو چووە سەرکارێکی تر.

إنتوى الشَّيْئَ أو فلاناً: چوو بـۆ شـتەکە یـان چـوو بـۆلای فـلان ٥ دەگـوترێ: (إنتـوى منـزلاً بموضـع کـذا) هـەولی پەیـداکردنی مـەنزلێکی دا لـەفلان شـوێن ٥ (إنتوى فلانـاً لمعروفـه) چـوو بــۆلای فلانکــەس بۆئــەوەی لەپیاوەتیو سەخاوەتی بەهرەمەنـد ببێ.

إنتـوى الأمْـرَ: نیـازی ئیشەکەی کـردو سـووربوو لەسـەر ئەنجامـدانی ٥ دەشـگوترێ: (إنتـوى بنوائـه) پێداویستییەکەی بۆ جێبەجێ کرد.

تَنَوّاهُ: قەصدی کـرد، چووبۆلای، نیازی لای ئەوی بوو.

إسْـتنوى: دەنکـە خورماکـەی خـواردو ناوکەکەی فڕێ دا.

المُنْتَوى: دەگـوترێ: (فلان مُنتوى القـوم) فلانکـەس خـاوەنی بڕیـاری گـەلو نەتەوەکەیەتی.

المَنْوِيُّ: دەگوترێ: (رجل منوي) پیاوێکە هـەوڵ دەدا بۆئامـانجی پـیرۆزو دەیپێکێ.

النّاوي: دەگوترێ: (فـلان نـاوي القـوم) فلانکـەس خـاوەنی بڕیار بەدەستی نەتەوەکەیەتی ٥ (ك: نِواءً).

النّـوى: دووریـی ٥ دەفـەرو ولاتێـك سـەفەری بـۆ بکـەی ٥ دەگـوترێ: (شـطَّت بهـم النّـوى) زۆر دوورکەوتنـەوە هـەروا دەگـوترێ: (إستَقَرّت بـه النّـوى) جێگیر بـوو ٥ (فلان نـواك) فـلان نیـازو مەبەسـتی تۆیە.

النَّـواةُ: نیـازو مەبەسـت ٥ خورمـا عەجەمـە ٥ مێـوژ ٥ ناوکـە خورمـاو شتی لەو جۆرە ٥ ئـەو چلە نەمامە خورمایەی لەسەر دەنکە خورماکە

(سەوز) یان بلێ: شین دەبێ ٥ هەرشتێك كێشەكەی پێنج دیرهەم بێ ٥ بەشێك لەكرۆكی زەرە ئەوەی ئەلەكترۆنەكانی بەدەوردا دەخولێنەوە ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّ اللّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى﴾ ٥ هەروا ناوە بۆ پێداویستی.

**النَّوَّءُ**: فرۆشیاری دەنكە خورما.

**النَّوَوِيُّ**: ئاژەڵێك دەنكە خورما بخوا ٥ دەگوترێ: (بعير نوويّ) (وهي نووية) هەرشتێك نیسبەت بدرێ بۆلای (النّواة) ٥ هەرشتێك نیسبەت بدرێ بۆلای گوندی (نوی) وەكوو چۆن یەحیای كوڕی شەرەف محی الدين خاوەنی (منهاج الطالبين والمجموع) چەندەها كتێبی تر نیسبەت دەدرێ بۆلای ئەو گوندەو دەگوترێ: (النووي).

**النووية**: سیلاحی نەوەوی كە بەوزەی زەرەو شتی وا كاردەكاو چەكێكی خاپوركەرە.

**النَّوِيُّ**: هاوەڵێك لەگەڵ تۆدا هاونیازو هاومەبەست بێ ٥ هاوەڵی سەفەر ٥ دەگوترێ: (هو نويّك) ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان نوِي القوم) فلانكەس خاوەن بڕیاری گەلەكەیەتی بڕیار بەدەستی هۆزەكەیەتی.

**النَّيُّ**: بەزو پیو ٥ ئیسمێكە بەمانا (ڕۆن) دێ.

**النِّيَّةُ**: ڕازونیازو مەبەست ٥ شوێنێك ڕێبوار مەبەستیەتی بیگاتێ دووربێ یان نزیك ٥ دەگوترێ: (شطت بهم نية قذف) سەفەری دوورو درێژیان كرد دووركەوتنەوە ٥ (نووا نيةً قذفا) نیازی شوێنی دووریان هەبوو.

**ناء الشَّيْءُ نَيْئاً ونيوءاً**: شتەكە نەكوڵی، نەگەیی (فهو نِيء ونِيٌّ) ٥ شتەكە دووربوو، دووركەوتەوە.

**أناءَهُ**: هەڵی نەپێچا، پێنەگەیی، نەیكوڵاند.

**أنيأه**: بەمانا (أناءَهُ) دێ.

**نَيَّأَ الأمْرَ**: كارەكەی قایم نەكرد.

**النِّيءُ**: هەرشتێك پێویست بەكوڵاندن یان برژاندن بێ نەكوڵابێ یان نەبرژابێ (كاڵ) بێ كرچ بێ ٥ دەگوترێ: (لبن نيّ) شیری خاو و نەكوڵاو.

**نابَهُ نَيباً**: كەڵبەی هەنكاوت.

**نَيَّبَت الناقةُ**: حوشترەكە پیربوو.

**نَيَّبَ النَّبْتُ**: ڕوەكەكە لاسكی كرد.

**نَيَّبَ الشَّيْبُ**: پیری دەركەوت.

**نَيَّبَ في الشَّيْءِ**: كەڵبەی بەشتەكەدا بردە خوار ٥ دەگوترێ: (ظفر فلان

في كـذا ونَيَّـبَ) فلانكـەس زەفـەری بەشتەکە بردو ددانی لێ گیر کردن.

نَيَّبَ الشَّيْئَ: بەددان شتەکەی گەست ٥ شـوێنکەی لەشـتەکە کـرد ٥ بـەددان شـتەکەی بـەتاقی کـردەوە بزانـێ ڕەقە یان نەرمە.

تَنَيَّـبَ النَّبْـتُ: ڕوەکەکـە لاسـکی کـرد، لاسکی دەرکەوت.

تَنَيَّبَ الشَّيْبُ: پیری دەرکەوت.

الأنيَبُ: کەڵبەزل ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (نَيباءُ) ٥ (ك: نيب).

النّـابُ: کەڵبـەی پـەنا ددانەچوارینەی پێـشەوە، خـرێ ٥ هـەموو مرۆڤێـك دوو لەو کەڵبانەی هەن ٥ (ك: أنياب ونيـوب وأنيـب) دەگـوترێ: (عَـضّهُ الدهر بنابه وأنيابه) ڕۆژگار بەکەڵبەی خۆی گەستی، هـاڕی ٥ شـەڕو قینـی خۆی بەسەردا ڕشت ٥ هەروا وشـەی (النّاب) ناوە بۆ حوشتری بەساڵاچوو ٥ دەشـگوترێ: (هو ناب قومـه) ئـەوە ڕیـــش ســـپیو گـــەورەی نەتەوەکەیەتی.

النُّيُـــوبُ مـــن النـــوق: حوشـــتری بەساڵاچوو.

نات نَيْتاً: لۆژەلۆژی بوو لـەلاوازی دا یـان بەهۆی وەنەوزەوە.

ناحَ الغُصْنُ نيحاً ونيحاناً: لقەدرەختەکە ڕاژا، جوڵایەوە.

ناحَ العَظْمُ نَيْحاً: ئێسقانەکە پتـەو و ڕەق بوو ٥ تەڕایی تێدا نەبوو.

نَيَّحَ الله عَظْمَهُ: ئێسقانەکەی پتەو کردو تونـدی کـرد ٥ وردو هـاڕی کـرد ٥ دەگوترێ: (نَيَّحَهُ بخير) شتێکی پێدا.

النَّيْحَةُ: هێزو توانا.

النَّيْحُ: بەهێزو پتەو ٥ دەگوترێ: (عظم نَيِّحٌ) ئێسقانی پتەو.

النَّيْدِلُ: کاری گەورەو گران ٥ کابوس و مۆتەکە.

النَّيْـدِلانُ و النَّيْـدَلانُ: بـەمانا (النَّيـدِلُ) دێ.

نارَ الثوبَ نَيْراً ونيارةً: وێنەو خەت و هێڵی لەقوماشـەکەدا دروسـت کـرد ٥ تـان و پۆی بۆ قوماشەکە ئامادەکرد.

أنار به: هاواری پێ کرد.

أنار الثوبَ: هێڵ و وێنەی بۆ قوماشەکە دروست کرد ٥ دەگوترێ: (هو يسدي الأمور وينيرها) ئـەو ئـیش و کارەکـان باش ڕێك دەخاو ئەنجامیان دەدا.

نَيَّرَ الثوبَ: هێڵ و وێنەی بۆ قوماشەکە دروسـت کـرد ٥ لەسـەر دوو هـێڵ قوماشەکەی چنی.

تنايرا: خۆیان ڕازاندەوە.

المنـايَرَة: شـەڕو ئەگبـەتی ٥ دەگـوترێ: (بين القوم منـايرة) ناخۆشی و شـەڕو

نەگبەتی لەنێو قەومەکەدا هەیە.

المُنَيَّرُ: (ثـوب مُنَيَّـرٌ) قوماشێکە لەسەر دوو ڕایەڵ چندراوە ٥ (جِلـد مُنَيَّـرٌ) پێستێکی ئەستورو پتەوە.

الـنِّيرُ: نـیری جوت؛ دارێکی تایبەتیـە دەخرێتە سەر ملی دوو گاجوت یان دوو وڵاخ بـۆ زەوی کـێڵان ٥ بـەم جـۆرە نیرێکـە دەخرێتـە سـەر ملـی دوو گاجوتەکەو هەرلایەکی نێرەکە بەهۆی کەڵەمەو بەن کەڵەمە لەملی گاجوتەکـە شـەتەك دەدرێ، ئـەمجار سـەری مزانەکـە کەهـەوجارو گاسـنەکەی لێ بەسـتراوە بەبنەوەنـدێك یـان حـەبلێکی پتـەو لـە ناوەڕاسـتی نیرەکـە دەبەسـترێ جوتیارەکـە ڕادەکـشێن‌و زەوییەکـە هەڵـدەدرن ٥ هـەروا وشـەی (الـنِّير) نـاوە بـۆ پـرزۆ پـاڵی قومـاش، ئـارەو ژمـارەو نیـشانەی قومـاش ٥ قـەراخ ڕێگا.

الـنِّيرَةُ: شـەپیتەی جـولا؛ ئـەو شـەپکە پانـەی تێوەدانەکـەی پـێ چەسـپ دەکرێ ٥ دەشگوترێ: (ما هو بـسداة ولا لحمـة ولانـيرة) ئـەو نەرایەڵـە نەتێوەدانـە نـە شـپیتەو ئـامێری چنینە ٥ واتە: هیچ نیە.

نَيْـرَبَ: کۆشـشی کـردو هـەوڵی بەرپاکردنی فیتنەو ئاشوبی دا.

نَيْرَبَ الريحُ التُرابَ فوق الشَّيْئ أو عَلَيْهِ: ڕەشـەبایەکە گـڵ‌و خۆڵەکـەی بەشتەکەوە نووساندەوە.

نَيْرَبَ فلان القَـوْلَ: فلانکـەس قـسەکانی تێکەڵ‌و پێکەڵ کردن.

النَّيْرَبُ: شـەڕو نەگبـەتی ٥ فیتنـەیی ٥ پیـاوی ئـازا ٥ پیـاوی شـەڕەنگێزو فیتنـەجۆ ٥ بـۆ ئـافرەت دەگـوترێ: (نَيْرَبَة).

الَنَّيْـرَجُ: هاتوچـۆی بەپەلـە ٥ تێکـەوە هاویـشتن ٥ دەگـوترێ: (جـاءت الـدوابُ تعـدو نيرجـاً) ٥ وڵاخـەکان هـاتن تێکیانـەوە دەهاویـشت‌و ڕیزبەسـتو نـەبوون ٥ دەشـگوترێ: (ناقة نيرجٌ) حوشترێکی ڕەسەنە (ريح نـيرج) ڕەشـەبایەکی تونـدو شـت ڕادەرە ٥ فیتنەو ئاشوبگێڕ ٥ هـەروا دەگوترێ: (إمرأة نَيْـرَج) ئافرەتێکی بەڵاو ئاشیرن‌و نەکڵەوتە.

النَّيْـرَنْجُ: کەسـێکە دەڵێـی سـیحر لێ کراوە.

النَّيْرُوزُ: بروانە مادەی (النوروز).

النَّيْزَكُ: بروانە مادەی (نزك).

نَيْسَبَ بينهما: فیتنـەیی لـەنێوانیان دا ئەنجام داو هـەوڵی دا نێوانیـان تێـك بدا.

النَيْسَبُ: ڕێگای ڕاستو ئاشکرا ٥ ڕێگای باریـك، ڕێـچکە ٥ وەکـوو ڕێگـای

مێروو مارو شتی وا ٥ ڕێبازی کەرەکێوی‌و شتی وا بۆسەر ناو و دوێڵاو.

نیسان: مانگی حەوتەمە لەمانگەکانی ساڵی سریانی کەبەرامبەر مانگی چواری ساڵی زایینییە واتە مانگی نیسان.

**ناصَ نَيصاً:** بەهێواشی جوڵایەوە.

**النَّيصُ:** جم‌وجوڵی هێواش‌و لەسەرخۆ ٥ ژیشکی کەتەوزل.

**نـاض العِرقُ نَيضاً:** دەمارەکە پەلەپەلی پێکەوت هەڵبەزو دابەزی کرد.

**ناط نَيطاً:** دوورکەوتەوە.

**إنتاط:** بەمانا (ناط) دێ.

**النَّـيطُ:** مردن ٥ دەگوترێ: (رماه الله بالنيط) خودا مردنی بەسەرداهێنا ٥ ئەجەل‌و مەرگ ٥ دەگوترێ: (أتاه نيطه) ئەجەلی هات.

**ناعَ نَيعاً:** لاربوەوە، ڕاژا ٥ دەوترێ: (ناعَ الغُصْنُ) لقەدرەختەکە ڕاژا ٥ لەڕۆیشتن دا پێشکەوت‌و گورج‌و گۆڵ بوو.

**إستناعَ:** لەڕۆیشتن دا خێرابوو.

**تَنَيَّقَ في ملبسه ومطعمه:** گرنگی زۆری دا بەپۆشاک‌و خواردن.

**النِّيقُ:** کێوی بڵند ٥ بەرزترین لوتکەی کێو و دوندی سەرکەش ٥ دەگوترێ: (هو كالأنوق في النيق) ئەو وەکووو لوتکەی کێوی سەرکەش وایەو کەس دەستی نایگاتێ ٥ (ك: أنياق ونيوق ونياق).

**النيكوتين:** قەلوانییەکی شلەو ئامادەباشی توانەوەی تێدایە.

**نالَ الرحيلُ نَيلاً:** کاتی سەفەری نزیك بۆتەوە ٥ دەگوترێ: (ما نال لهم أن يفقهوا) کاتی ئەوەیان نەهاتووە تێبگەن.

**نالَ الشَّيْئَ:** بەشتەکە گەیشت ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿لَن تَنَالُواْ الْبِرَّ حَتَّى تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ﴾.

**نـالَ فـلان مـن فـلان:** فلانکەس جنێوی بەفلان دا ناموس‌و کەسایەتی بریندار کرد.

**نـال الشَّيْئُ فلاناً:** شتەکە گەیشتە فلانکەس.

**نال فلاناً الشَّيْئَ:** داوای لە فلان کرد شتەکەی دەست بکەوێ، بیدرێتێ.

**النَّائِلُ:** عەتاو بەخشش دەگوترێ: (أصبتُ منه نائلاً) بەخششێکم لەو دەست کەوت.

**النَّالَةُ:** بەربێڵاو بەردەگاو دەوروبەری خانوو.

**النَّيلُ:** ئەو عەتاو بەخششەی دەست دەکەوێ ٥ فرسەت‌و زەفەر بردن ٥ دەگوترێ: (أصاب عدوه نيلاً)

فرسەتی لەدوژمنی هێنا.

**النّیلُ**: ڕوباری نیل: ڕوبارێکە ولاتی میصر و ولاتی سودان شەق دەکا ٥ چەند ڕوەکێکی سالانەو تەمەندرێژن لە پێڕی (القرنیة)ن دەروێندرێن بۆئەوەی مادەیەکی ڕەنگ شینیان لێ دەربهێندرێ بۆ ڕەنگ کردن کەلکی لێ وەربگیرێ ٥ پێی دەگوترێ: (ألنیلُ)و (النّیلَجُ).

**النّیْلَةُ**: بەمانا (النّوْلة) دێ ٥ واتە: بەخشش.

**النِّلِینُ**: ئەو مادە ڕەنگ کراوەی بەروەکی (النیل) بۆیە دەکرێ.

**النّیْلَجُ**: پیو کە شوێنی خاڵ کوتانی پێ دەچوزێندرێتەوە بۆ ئەوەی ڕەنگی خاڵەکە سەوز بنوێنێ ٥ ڕەنگێکی شینە لەگەلای روەکی (النیل) دەردەهێندرێ ٥ لەولاتی میصر پێی دەگوترێ: (النیلة).

**النیلوفر و النینوفر**: ڕەگەزی روەکێکی ئاوییە لەپێڕی (النیلوفریة)یە زۆر جۆری هەن لەدەم جۆگەو جۆبارو زلکاوو شوێنی ئاوادا دەروێ، هەندێ جۆری لەدێبەرو دێراودا دەروێندرێ بۆ کەلك وەرگرتن لەگەلاو گوڵی ٥ لەجۆرەکانی ئەم ڕوەکە جۆرێك هەیە پێی دەگوترێ: (اللوطس) واتە: بوکی نیل پێشی دەگوترێ: (البشنین).

**النیوترون**: قەبارەیەکە دەچێتە ناو پێکهاتەی زەرەوەو جودایە لە ئیدرۆجین.

**النیم**: بڕوانە مادەی (نَوَم) ٥ هەروا ناوە بۆ ترێ ڕێویلە ٥ هەروا ناوە بۆ جۆرە تەرێیەکی تر کەلە ولاتی میصر پێی دەگوترێ ترێی (الدیب).

**النیمَبِشت**: هێلکەی نیوە کولاو.

**نیون**: عونصورێکی غازییە، ئەگەر پرپشکە کارەباییەکی بەناودا ببرێ بلێسەیەکی سوری پرتەقالی پەیدا دەکا لەغازەکانی تری جیادەکاتەوە، بەزۆری بۆ ئیعلانو ئیشاراتی ڕوناکی بەکاردێ.

**ناهَ نَیْهاً**: بەرزبۆوە ٥ بووە جێگای سەر سوڕمان.

**النّائه**: بەرز.

**النّاهة**: ئەو شتەی نەی لەشت دەکا ٥ دەگوترێ: (نفس ناهة) نەفسێکی نەیکارە ٥ نەی دەکا لەشت.

**الهاء**: هـێ؛ پیتی بیستو شەشەمە لەڕیزی پیتەکانی هیجا ە لەبنکی قورگ دەردێ.

**هَأهَأَ**: لەقاقای پێکەنینی داو درێژەی بەپێکەنینەکەی دا.

**هَأهَأ الراعي بالماشية**: شوانەکە بانگی ئاژەڵەکانی کرد بۆ لەوەڕخواردن بەشێوەی ...

**هِئْ هِئْ**: بانگی کردن ە لێیان تورەبوو وتی (هَأْ هَأْ).

**هَاتُورُ**: مانگی سێیەم سالی قیبتییە.

**هـاروت**: ناوی فریشتەیەکە هاوەڵی ماروتەو لەقورئان دا ناویان هاتووە.

**هَبَّتْ الريحُ هَبّاً وهبوباً**: بایەکە هەڵی کرد.

**هَبَّ الفحلُ**: نێرەکەرەکەیان کەڵەنێرەکە بۆ کەڵدانی مێیەکە کەوتە مرەمرو زەرەزەرو مرقە مرق.

**هَـبَّ فـلان مـن نومـه**: فلانکەس لەخەو هەڵسا.

**هَـبَّ الـنجمُ**: ئەستێرەکە دەرکەوت، هەڵهات.

**هبَّ السائرُ**: ڕێبوارەکە کەوتە پەلە پەلو خێرا ڕۆیشتن.

**هَبَّ فلان الى الشَّيْئ**: فلانکەس پەلاماری شتەکەی دا بۆی ڕاپەڕی.

**هَبَّ فلان حينا ثم قدم**: فلانکەس ماوەیەك دیارنەماو دوایی هاتەوە ە دەگوترێ:

**(من أين هَبَّ فلان)**: فلانکەس لەکوێوە هات.

**هَـبَّ اللهُ يفعـل كـذا**: فلانکەس دەستی بەکارەکە کرد.

**أهَبَّ اللهُ الريحَ**: خودا بای هەڵکرد.

**أهَبَّ السَّيف**: شمشێرەکەی هەڵسوڕاند، ڕایوەشاند.

**أهَبَّ فلاناً من نومه**: فلانکەسی لەخەو ڕاپەڕاند.

**إهْتَبَّ الفحـلُ**: نێرەکەخۆی ئامادەکرد بـۆ سـواربونو کەڵـدانی ئاژەڵـە مێیەکە ە بۆ کەڵدانی ماینەکە.

**اهتبَّ الشَّيْئَ**: شتەکەی بڕیەوە.

**تَهَبَّـبَ الثـوبُ**: قوماشـەکە، کراسـەکە ڕزیو دادڕا.

**أهْبَـابٌ**: دەگـوترێ: (ثـوب أهْبَـابٌ): کراسێکی دادڕاوە.

**المِهْبَـابُ مـن الفحـول**: ئـەو کەڵـە وانێـکەیە بـۆ کەڵدانو سـواربوونی حەیوانـە مێیەکـە حـەجمینی لـێ ڕابـێو سمکـۆڵ بکـاو بپرمێنـێ بزەرپێنێ ە بگمێنێ ... هتد.

**المَهَبُّ**: شوێنی باڵی هەڵبون، یان شوێنی بەرەو باو باگر ٥ (ك: مَهَاب).

**والهَبَابُ**: تەپو تۆز.

**هَبَايِبٌ**: دەگوترێ: (ثوب هبايب): كراسێكی دادڕ دادڕە ٥ تاكەكەی (هبيبة).

**الهِبَّةُ**: دەگوترێ: (إنه لَحَسَنُ الهِبَّةِ) ئەو وەزعو حاڵی باشە ٥ گوزەرانی خۆشە ٥ بەخششی چاكە ٥ بریسكەی شمشێر لەكاتی لێدان ٥ پارچە قوماش ٥ ماوەیەك لەرۆژگار ٥ ساتێك پێش هەتاو كەوتن.

**الهَبُوبُ**: رەشەبایەك تەپو تۆز هەڵسێنێ.

**هَبَتَ هَبْتاً**: نەرم بوو، شلو شەوێڵ بوو، سۆر بۆوە.

**هَبَتَ فلاناً**: فلانكەسی ملكەچو ژێربار كرد.

**هَبَتَ الشَّيْءَ**: لەشتەكەی كەم كردەوە ٥ دەگوترێ: (إنَّ ما فعله فلان قد هَبَتَهُ عندي): ئەوەی فلانكەس كردی رێزی لەلای من كەم بۆوە، لەرێزی دابەزی.

**هَبَتَ الأمر فلاناً**: كارەكە فلانكەسی سەرسامو حەیران كرد.

**هَبَتَ فلاناً بالسيف**: بەشمشێر لەفلانی دا.

**المهبوبُ**: ترسنۆك ٥ بێ عەقڵو هۆش ٥ باڵندەی تەمبێ دادراو بەبێ رێ نیشانداندو ئاراستەكردن بنێردرێ.

**الهَبْتُ**: ئەحمەق.

**الهَبْتَةُ**: زەبونی، زەلیلی.

**الهَبِتُ**: ترسنۆكی عەقڵ رۆیشتوو.

**هَبَجَهُ بالعصا**: بەگۆچان لێیدا بەعاصا داركاری كردو هێواش هێواش كوتای.

**هَبِجَ وَجْهُهُ هَبَجاً**: دەمو چاوی هاوسانو گرژ بوو.

**هَبَجَ الحلوب**: ئاژەڵە شیردەرەكە گوانی هاوسان.

**هَبَّجَهُ**: هاوساندی.

**هَوَّبَجَ**: لەنزیك سەرچاوەی ئاوەكەوە چاڵێكی هەڵكەند بۆ ئەوەی ئاوی تێبێ بۆ خواردنەوە بەكاری بهێنێ.

**التَّهَبُّجُ**: شێوە هاوسانێكە لەجەستەدا.

**المُهَبَّجُ**: دەگوترێ: (خرج مُهَبَّجَ الوجه): بەدەمو چاو هاوساویی رۆیەدەرەوە ٥ (فلان مُهَبَّجٌ): فلانكەس نەفس گرانە.

**الهَبِيجُ من الظباء**: ئاسكێكە دووخەتی هەن لەنێوان توكی وەرگیو توكی پشتی.

**الهَوْبَجَةُ**: زەوی بەرزو تەپۆلكە كە چەوو بەردی تێدابێ ٥ شوێنی چاڵو نزم لەناو زەوی ٥ چاڵێكی

بچوكە هەڵدەكەندرێ لەنزیك سەرچاوەی ئاوەوە بۆئەوەی ئاوی بێتە ناوو بۆخواردنەوە بەكاری بێنن ٥ كۆتایی‌و سەرانسەری شیوو دۆڵ.

**هَبَدَ الهَبیدَ هَبْداً:** كاڵەكە مارانەكەی ڕنی ٥ شكاندی ٥ كوڵاندی.

**هَبَدَ فلاناً:** كاڵەكە مارانەكەی دەرخواردی فلان دا.

**اِهْتَبَدَ فلان:** فلانكەس كاڵەكە مارانی ڕنی.

**الهَبیدُ:** كاڵەكە مارانە یان تۆوەكەی ٥ تاكەكەی (هبیدة).

**هَبَذَ هَبْذاً:** لەڕۆیشتن دا یان لەفڕین دا پەلەی كرد ٥ دەگوترێ: (هَبَذَ الفرسُ وَهَبَذَ الطائر): ئەسپەكە خێرا ڕۆیی باڵندەكە تیژ فڕی ٥ (مرّ فلان یَهْبِذُ): فلانكەس تیژ ڕۆیی.

**هَبَرَ اللَّحْمَ هَبْراً:** گۆشتەكەی كوتكوت كرد بەكوتی گەورە گەورە ٥ دەشگوترێ: (هَبَرَ له من اللَّحْمَ هَبْرةً): پارچەیەكی گەورەی گۆشت بۆڵێ كردەوە ٥ (هَبَرَه بالسیف): بەشمشێر گۆشتەكەی بڕی.

**هَبِرَ هَبَرا:** گۆشتی زۆر بوو، قەڵەو بوو ٥ دەگوترێ: (بعیرٌ هبرٌ وبرٌ): حوشترێكی قەڵەوو كوڵك زۆرە.

**أهْبَرَ:** بەرێكو پێكی قەڵەو بوو.

**اِهْتَبَرَ:** گۆشتی پوكایەوە ٥ (اِهْتَبَرَ فلان غیره بالسیف): فلانكەس بەشمشێر جەستەی یەكێكی بڕی.

**هَوْبرت الناقةُ:** حوشترەكە گۆشتی زۆر بوو.

**هَوْبَرَتْ الأذن:** گوێچكەكە توكی لی هات لەموودا گوم بوو.

**الهابِدُ:** بڕندە دەگوترێ: (ضَرْبُ هابر): لێدانێكی بڕندە بوو.

**الهُبَارِیة:** ئەو پەڕو پۆڵەی لەباڵندە بلاو دەبنەوە ٥ ئەوچڵك‌و كرێژەی بەبنكی قژەوە دەنووسێ.

**الهُبَارِیَة:** ڕەشەبایەك تەپو تۆز هەڵبكا.

**الهَبَّارُ:** بڕندە ٥ دەگوترێ: (سیف هَبَّارٌ): شمشێرێكی تیژو بڕندەیە ٥ مەیمونی توكن‌و موو درێژ.

**الهَبُورُ:** مێروی بچوك ٥ گەندە گیا.

**الهَبْرُ:** نزمایی لەزەوی‌و لمبەڵان ٥ (ك: هبور).

**الهَبْرَة:** پارچە گۆشت كە بێ ئێسقان بێ، ئێسقی تێدا نەبێ.

**الهِبِّرُ:** دابڕاو.

**الهِبْرِیَّةُ:** ئەو تەپو تۆزو وردەو خڵتەی لە لۆكە هەڵدەوەرێ ٥ یان لەپەڕو بالی باڵندە دەكەوێ‌و بلاو دەبێتەوە ٥ ئەوەی لەقەفەزاژی

شـەكرو بـەرِەداو ئـەو جـۆرە شـتانە هەڵــدەومریّو بەفــزو کوڵــكو خورپیەوە کەمێڵ دەبیّ.

الهُبَيْرَة: كەمتیاری بچوك ٥ (أبو هبيرة): نێرە بۆق ٥ بۆقی نێر ٥ (ام هـبيرة): بۆقی میّ.

الهَوْبَرُ: كوڵك زۆر؛ حوشتری پرِ تـوكو توكن ٥ یان هـەر حەیوانێـك تـوكی زۆر بیّ ٥ مـەیمونی تـوكن ٥ بـەور ٥ سەوســەن ٥ شوێنێــك باڵنــدەی قەتێی زۆر بیّ.

هَبْـرَجَ: تێـكەڵاوی ئەمبـەرو ئەوبـەری كـرد لـە رۆیـشتن دا بـەلارو لەنجـەو قۆرتو پێچ رۆیی.

هَبْرَجَ الثوبَ: كراسەكەی پەراوێز چنو نەقش چن كرد.

الهَبْــرَجُ: رۆیــشتنی خێــراو هــەنگاو كورتو قۆرت قۆرتو پـێچ پێچاوی ٥ لارو لەنجە كەر ٥ كەتەو قەڵەو ٥ ئاســكی پــیر ٥ كراســی پــەراوێز چندراو.

الهِبْرِزِيُّ: ئازاو ئـیش لەدەست هـاتوو ٥ چـاونەترسو ورە بـەرز لـە هـەموو كارێــك دا ٥ بــازنگی عەجــەمی ٥ زێدی خاڵص ٥ دیناری تازە لـیّ دراو ٥ هەرشتێك جوانو سەرنج راكێش بـیّ ٥ دەگـوترێ: (رجـل هِبْــرِزِيٌ): پیاوێكی پیاوانـەو شۆخو شـەنگە ٥ (أم الهِبْرِزِي): لەرزو تا.

تَهَبْرَسَ: خۆی بادا، لارو لەنجەی كـرد ٥ دەگـوترێ: (مَـرَّ يَتَهَبْـرَسُ): رۆیـشت بەشێوەی خۆبادانو لارو لەنجە.

الهِبْرِقِــيُّ: هەركەســێ ئـیش بـەئاگرو شــتی وا بكــا وەكــوو ئاڵتونــچیو ئاسنگەر ٥ كەڵەگا كێوی ٥ گەڵەگای كەتەو پیر.

هَبْرَمَ: زۆری قسە كرد ٥ زۆری خوارد.

هَبَزَ هَبْـزاً وهبـوزاً: لەناكاوێـك مـرد تێـدا چوو.

الهَــبَسُ: ڕەگــەز ڕوەكێــكە لــەپێری (الـــــصليبية) گـــزوگیای وەرزیو تەمەندارن دەشـتەكی یـان دێبـەرین، لەئەوروپاو وڵاتـانی حـەوزی دەریـای سپی ناوەڕاست دەڕوێـن درێژییەكـە سی تـا پـەنجا سانتیمەترە گەڵاكانی پانكۆڵـەو وردن، گوڵـەكانی ڕەنگـاو ڕەنگە، بۆنێـكی خۆشی سوكی هەیە.

هَبَشَ الضَرْعَ هَبْشاً: بەدەسـت گوانەكـەی گرتو دۆشی.

هَــبَشَ المــالَ ونحــوه: مــاڵی كـۆكردەوە ٥ دەگـوترێ: (هـو يَهْـبَشُ لعيالـه): ماڵو سامان بۆ منداڵو خێزانی كۆدەكاتـەوە لەهـەموو لایـەكو بەهـەموو جۆرێـك هەڵپەیەتی.

هَبَشَ فلاناً: تێر تێر فلانكەسى كوتا.

هَبِشَ هَبَشاً: كاسبى كردو ماڵو سامانى كۆكردەوە.

هَبَّشَ الشَيْءَ: بەمانا (هَبَشَهُ) دێ ٥ دەگوترێ: (هو يَهَبِّشُ لعياله): بەهەر دوو دەست ماڵو سامان كۆدەكاتەوە بۆ خێزانو منداڵى ٥ (فلان يُهَبِّشُ كلاماً): فلانكەس قسە تێكەڵو پێكەڵ دەكا.

إهتَبَشَ: كۆبۆوە.

اهْتَبَشَ الشَيْءَ: شتەكەى كۆكردەوە بەنارەحەتى ٥ دەگوترێ: (هو يَهتَبِشُ لعياله).

تَهَبَّشَ: كۆبۆوە، گەلەكۆمەكێيان كرد ٥ دەگوترێ: (تَهَبَّشَ القومُ على فلان): خەڵكەكە گەلەكۆمەكييان كردە سەر فلان.

تَهَبَّشَ الشَيْءَ: جۆرەها هەوڵو تەقەلاى بەكارهێنا بۆ وەدەستهێنانى شتەكە.

الهَابِشُ: بێگانەو دورەى خێڵو هۆز، كەسێك لاوەكى بێو چوبێتە ناو خێلێكەوە ٥ دەگوترێ: (هل هبش اليكم هابش؟): پياوى لاوەكىو بێگانە خۆى خزاندۆتە ناوتانەوە؟.

الهَابِشَةَ: كۆمەڵو تاقمو پێرى تازە ٥ دەگوترێ: (جاءت هابِشَةَ من ناس).

الهُبَاشَةُ: تاقمێك مرۆڤ لەيەك تايەفەو هۆزنەبن.

هَبَصَ هَبْصاً: چوستو چالاك بوو ٥ (فهو هابص وهي هابصة).

هَبِصَ هَبَصاً: بەپەلە رۆيى.

هَبِصَ الكلبُ: سەگەكە زۆر سور بوو لەسەر نێچيرەكەو هەوڵى خواردنى دا ٥ دەگوترێ: (هَبِصَ فلان على الشَيْءِ يأكله): فلانكەس پەرى دايە شتەكەو دەستى كرد بەخواردنىو سەيرى ئەم لاو ئەو لاى كرد.

هَبِصَ بالضحك: زێدە رۆيى كرد لە پێكەنين دا ٥ (فهو هَبِصٌ وهي هَبِصَةٌ).

اِهْتَبَصَ: پەلەى كرد ٥ بەقاقا پێكەنىو زۆر پێكەنى.

إنْهَبَصَ للضحك: زێدە رۆيى كرد لە پێكەنين دا.

الهَبَصى: رۆيشتنى بەپەلە ٥ دەگوترێ: (هو يعدو الهبصى).

هَبَطَ هبوطاً: هاتە خوار ٥ نزم بۆوە ٥ دەشگوترێ: (هَبَطَ في الشرّ): كەوتە ناو گێژاوى شەڕو هەراوە.

هَبَطَ الشَيْءُ: شتەكە دابەزى نرخى كەم بۆوە ٥ لەئاستى پێشوى دا كەوت ٥ دەگوترێ: (هَبَطَ مالُهُ وهَبَطَ ثمن السلعة وهَبَطَ درجة الحرارة).

هَبَطَ فلان: فلانكەس زەليلو كەم ڕێز

بوو، فلان لەحالی دەولەمەندییەوە هاتە سەر حالی هەژاری ٥ ڕێزی کەم بۆوە، کەسایەتی دابەزی.

**هَبَطَ الشَيْئَ**: شتەکەی دابەزاند ٥ کەمی کردەوە ٥ دەگوترێ: (هَبَطَتُ الثمنَ): نرخەکەم دابەزاند ٥ (هَبَطَ الدواء درجة الحرارة): دەرمانەکە پلەی گەرمی نەخۆشەکەی دابەزاند ٥ (هَبَطَ المرضُ لحمه): نەخۆشیەکە کێش و قەلەوی فلانی دابەزاند ٥ قورئان دەفەرموێ: {اهْبِطُواْ مِصْراً}: دابەزنە ناوشار ٥ بڕۆنە ناوشار.

**هَبَطَ السوقَ**: چووە ناو بازاڕ، دابەزییە ناو بازاڕ.

**هَبَطَ فلاناً المكانَ**: فلانکەسی خستە ناو ئەو شوێنە.

**هَبَّطَهُ**: بەمانا (هَبَطَهُ)دێ.

**هَبَّطَ العِدْلَ على البعير**: لابارەکەی بەسەر پشتی حوشترەکەدا لابە لابەلا راکێشا.

**إنْهَبَطَ الشَيْئُ**: شتەکە کەمی کرد ٥ دابەزی ٥ نزم بۆوە.

**تَهَبَّطَ**: وردە وردە دابەزی.

**المِهْبَطَةُ**: ئامێرێکە وەکوو چەترو مەزەللی لەحەواوە لەتەیارەوە پێی دادەزییە سەر زەوی ٥ (ك: مَهَابِط).

**الهَبْطَةُ**: چالایی.

**الهَبِيطُ**: کزو لاواز.

**المَهْبِطُ**: شوێنی دابەزین، جێگای نزم بوونەوە ٥ دەگوترێ: (مَهْبِط الوحي ومَهْبِط الطائرة ومَهْبِط النهر).

**هَبَعَ الحِمارُ هَبْعاً وهبوعاً**: گوێدرێژەکە ڕۆیشت بەرۆیشتنێکی خوارو خێچ و تەمبەلانە.

**هَبَعَ البعيرُ ونحوه في مشيته**: حوشترەکە لەرۆیشتن دا ملی درێژ کرد بۆئەوەی یارمەتیدەری بێ بۆ رۆیشتن و خۆشڕەوی ٥ (فهو هابع) ٥ (ك: هُبَعْ وهوابع).

**أهْبَعَ الحيوانُ**: حەیوانەکە هاوین بێچوی بوو.

**إسْتَهْبَعَهُ**: وای لێ کرد بەنارێک و پێکی بڕوا.

**الهُبَعُ**: بێچوە ئاژەلێک کە لەوەرزی هاوین دا لەدایك بێ.

**الهُبُوعُ**: ئەوەی ملی خۆی دەکا بەیارمەتیدەر بۆ رۆیشتن ٥ دەگوترێ: (بعير هبوع وناقة هبوع).

**هَبَغَ هَبْغاً وهبوغاً**: بەرۆژ راکشا نوست.

**الهِبْيَغُ**: نوستوو خەوخۆش، کەسێك بەرۆژ بخەوێ.

**الهَبَيَّغُ**: شتی گەورە ٥ دەگوترێ: (نهر هَبَيَّغ وواد هَبَيَّغ) ٥ ئافرەتی بێ ڕەوشت کەدەست بەڕوی کەسەوە نەنێ.

**الهَبَيِّقَةُ من النساء:** ئافرەتی داوێن پیس کەلەشفرۆشی بکاو دەست بەرووی کەسەوە نەنێ.

**إنْهَبَكَتْ به الأرض:** زەوی قوتی دا.

**الهُبَكَةُ:** زەوییەك قاچی تێدا رۆچن ◇ ئەحمەق و گێل.

**هَبِلَ فلان هَبَلاً:** عەقڵی لەدەست داو جیاوازی نێوان چاکەو خراپە ناکا ◇ لەحەدیثی (أم حارثة)دا هاتووە: (ويحكِ أهَبِلْتِ).

**هَبِلَت الأمُ ولَدَها هَبْلاً:** دایکە کە بۆ منداڵەکەی گریا ◇ (فهي هابِلٌ وهَبَلَةٌ).

**اهْبَلَت المرأةُ:** ئافرەتەکە بەردەوام بوو لەشین و شەپۆڕ دا.

**اهْبَلَ اللهُ فلانةَ:** خودا ئافرەتی جەرگ سوتاو کردو منداڵەکەی لێ سەندەوە.

**هَبَّلَ فلان لعياله:** فلانکەس بۆ ماڵ و منداڵی کاسبی کرد.

**هَبَّلَ فلاناً:** بەفلانکەسی گوت دایکی شینی بۆ بگێڕێ.

**هَبَّلَ اللحمُ فلاناً:** فلانکەس گۆشتی زۆر بوو گۆشت لەجەستەی دا کەوتە سەریەك قەڵەو بوو.

**إهْتَبَلَ:** خەفەتبار بوو ◇ خەمی بۆ منداڵەکەی خواردو گریا.

**إهْتَبَلَ في سيره:** لەرۆیشتن دا پەلەی کرد ◇ درۆی کرد ◇ فێڵی کرد.

**اهْتَبَلَ الصيدَ:** فێڵی لەنێچیرەکە کردو داوی بۆنایەوە.

**اهْتَبَلَ الفرصةَ:** هەلی قۆزتەوە، هەلەکەی لەکیس خۆی دا، دەگوترێ: (سَمِعَ كلمةً فاهتبلها): وشەیەکی بیست و قۆزتییەوە.

**تَهَبَّلَ لأهله:** کاسبی بۆ ماڵ و خێزانی خۆی کرد.

**الأهْبَلُ:** کەسێك هێزی جیاکردنەوەی چاك و خراپی نەمابێ.

**المُهَبَّلُ:** کەسێك پێ گوترابێ، دایکت شینت بۆ بگێڕێ ◇ مرۆڤی گۆشتنی دەم و چاو هاوساو.

**المَهْبِلُ:** کونی بەرەو خوار بۆناو زەوی ◇ هەوای هەڵبوو لەسەرانسەری کێوەوە بۆناو شیوو دۆڵ ◇ بۆری هێنی مێینە لەوانێکەوە بۆ منداڵدان.

**الهَبَالَةُ:** داواکاریی.

**الهُبَالَةُ:** دەستکەوت و تاڵانی.

**الهَبَّالُ:** راوچییەك فێڵ لەنێچیر بکاو تەڵەو داوی بۆ بنێتەوە ◇ دەگوترێ: (ذِئب هَبَّالٌ): گورگێکی فێڵاوییە ◇ کاسبکاری فەندو فێڵ زان و پیلان دارێژ.

**هُبَلُ**: بتێك بووه له كه‌عبه‌دا.

**الهِبَـلُ**: ئـادەمیزادی كەتـەو زەبـەلاح ٥ ئاژەڵی كەتەو زل.

**الهَبِلَّى**: ڕۆیشتنی بەفیزو لارو لەنجە.

**الهَبُـولُ**: ئـەو ئافرەتـەی منـداڵی بـۆ نەمێنن، منداڵی بۆ ڕانەگیرێ.

**الهِبْلاعُ**: قورگ گـەورەو پـارو زڵو زۆر خۆر.

**الهِبْلَـعُ**: ڕەوشـت بـەدو خـراپ ڕەفتـارو دڵ پیس ٥ دەگوترێ: (عبـد هِبْلَـعٌ): بەنـدەیـەك نازانـدرێ بـاوكو دایكی كێن یان یەكێكیان نادیارە ٥ سـەگی سلوقی.

**الهَبَنْكُ**: ئەحمەقو گێلو بێ دەسـەڵات ٥ فیتنە گێڕو سەرسەری.

**الهَبَكَّةُ**: تەمبەڵ ٥ ئـافرەتی ئەحمـەقو گێلو بێ دەسەڵات.

**هَبْهَبَ**: خێرا ڕۆیی ٥ لەخەو هەڵسا.

**هَبْهَـــبَ الـــسَّرابُ**: تراویلكەكـــە درەوشایەوە.

**هَبْهَـبَ التَـیسُ**: نێرییـە قەرەكـە بـۆ بەتەگـــەدانی بزنـــەكان كەوتـــە جومبوشو مرقاندن.

**الْهَبْهَبُ**: گورجو گۆڵو چوستو چالاك ٥ دەگـوترێ: (جَمَـلٌ هَبْهَـبٌ وذئـب هَبْهَبٌ).

**الهَبْهَبِـيُّ**: چوسـتو چـالاك ٥ دەنـگ خۆشو لێزان بۆ حودیە خوێندن ٥ لێزانو دەست ڕەنگین لەپیشەیەك لەپیـشەكان دا ٥ وەكـوو وێنـەگری ٥ قەصابی، ئاشـپەزی ٥ شوانی مـەڕو بزن ٥ نێریەقەرە، بەران.

**هَبَا الغبارُ هَبْواً وهُبُوّاً**: تەپو تۆز هەڵسا بەرز بۆوە.

**هبـا فـلان**: فلانكـەس مـرد ٥ هـەڵات ٥ بەهێواشی ڕۆیشت ٥ (فهـو هـاب وهـي هابية).

**أهْبَـى الـترابَ أو الغبـار**: تـەپو تـۆزی بەرپا كرد.

**هَبَّى الثريدَ**: تێكوشاوەكەی ڕێكخست، دروستی كرد.

**تَهَبَّى فلان**: فلانكەس چاوی كز بوون ٥ بـــەخۆبادانو لارو لەنجـــە ڕۆیـــی ٥ دەشـگوترێ: (جاء يتهبَّى): بەدەستی بەتاڵ هات.

**الهـابي مـن الـتراب**: خۆڵـە پەتـە گڵـە وردە ٥ دەشـگوترێ: ((موضـع هـابي التراب): شوێنێـكە تـابلێی گڵەكەی وردە ٥ گـڵو خـۆڵی سـەر گـۆڕ ٥ ئەسـتێرە كـە تـەپو تـۆز نـەهێڵێ ببیندرێ.

**الهَبَـــاءُ**: تـــەپو تۆزێـــك كـــە باهەڵیدەسێنێو بەشتەوە دەنوسێ ٥ یـان بەحـــەواوە بـــەهۆی تیـــشكی

خۆرەوە نەبێ نەبینرێ ٥ قورئان دەفەرموێ: (وبست الجبال بساً فكانت هباءً مُنبساً) ٥ ئادەمیزادی بێ عەقڵ یان کەم عەقڵ ٥ تەپو تۆزێك لەكاتی گێژەڵوكە دا بەرز دەبێتەوە.

**الهَبَاءة:** گەردیلەیەك لەتەپو تۆز.

**الهباية من الشجر:** توێكڵی درەخت.

**الهُبُو:** ئاگری خامۆش بوو.

**الهَبْوَةُ:** تەپو تۆز.

**الهَبِـيُّ:** منداڵی بچوك ٥ بۆ مێینە (هَبِيَّةٌ).

**هَتَأَهُ هَتْئاً:** لێیدا ٥ (هَتَأَهُ بالعصى): بەگۆچان لێی دا.

**هَتِـئَ هَتَئاً:** لەبەر پیری یان نەخۆشی پشتی چەمایەوە ٥ (فهو أهتأ وهي هَتْآءُ) ٥ (ك: هُتِئَ).

**تَهَتَّأَ الثوبُ:** كراسەكە دڕاو رزی.

**الهَتَـأُ:** تاوێك، ماوەیەك، دەمێك، ساتێك ٥ دەگوترێ: (جاءَ بعد هَتَاةٍ من الليل ومضى من الليل هَتَأَة).

**هَتَّ الماءُ ونحوه وهَتِيتاً:** ئاوەكە لەكاتی هەڵڕژانو ڕۆكردنی دا خوڕەی هات.

**هَتَّ في كلامِهِ:** لەقسەكردنی دا پەلەی كرد.

**هَتَّ الهمزةَ:** بەرپێكو پێكی هەمزەی دەربڕی.

**هَتَّ الشَيْئَ:** شتەكەی شكاندو وردو هاڕی كرد.

**هَتَّ الثوبَ ونحوه:** قوماشەكەی دڕیو ونجڕ ونجڕی كرد.

**هَتَّ عِرضَهُ:** ناموسی شكاند.

**هَتَّ فلاناً:** لەروتبەو ڕێزو شانی كەمكردەوە.

**هَتَّ الشَيْئَ:** شوێن شتەكە كەوتو بەشوێنی دا گەڕاو خەریكیەتی ٥ دەگوترێ: (العامِلُ يَهُتُّ عمله ليل نهار): كرێكارەكە خەریكی ئیشی خۆیەتی شەوو ڕۆژ دەستی تێ یدایە ٥ (باتت السحابة تهت المطر): هەورەكە دەستی كرد بەباراندنی باران.

**هَتَّ الماءَ ونحوه:** ئاوەكەی بەهێواشی ڕشتو درێژەی بەڕژاندنەكەی دا ٥ (فهو هاتٍ وهَتَّاتٌ).

**المِهَتُّ:** چەقە چەناوی زۆر بڵێ ٥ هێواش لەكاركردن دا.

**الهَتُّ:** دەگوترێ: (تركهم هَتّاً بتّاً): بەتێكشكاویو تارومار كراوی جێی هێشتن ٥ دەنگو خشپەو خرمە ٥ دەگوترێ: (سمعت هَتَّ قدميه): گوێم لەخشپەی قاچەكانی بوو.

**الهَتَّاتُ:** چەقەچەناوو زۆر بڵێ.

**هَتَرَ هَتْراً:** ئەحمەقو گێلو نەفام بوو.

**هَتَرَ فلاناً الكِبَرُ:** خۆ بەزلزانیو

لوتبەرزیی عەقڵی نەهێشتووە.

هَتَرَ عِرْضَهُ: ناموسی شکاند.

أَهْتَرَ فلان: فلانکەس بێ عەقڵ بوو.

أهْتَرَ فلاناً الكِبَرُ: خۆبەزلزانی فلانکەسی ئەحمەق و نەزان کرد.

أُهتِرَ فلان بكذا: فلانکەس شەیدای فلان شت بووە باکی نییە چی پێ دەگوترێ لەوبارەوە.

هاتَرَهُ: بەناڕەوا جوێنی پێدا.

هَتَّرَ العِرْضَ: زۆر ناموسی شکاندو شرت و شۆی لێ بڕی.

تهاترا: هەریەك لەو دوانە قسەو بوختانی بۆ ئەوی تر هەڵبەست ٥ دەشگوترێ: (تهاترا الشاهدان): ئەو دوو شایەتە یەکتریان بە درۆخستەوەو شایەتییەکەیان بەتاڵ دەرچوو.

تَهَتَّرَ: ئەحمەق و نەزان بوو.

اُسْتُهْتِرَ فلان: فلانکەس بەهۆی پیری و شتی واوە عەقڵ و هۆشی لەدەست دا ٥ کاروباری هەمووی پوچ بوو.

اُسْتُهْتِرَ بالشَّيْءِ: خوی بەوشتەوە گرتوو تێیدا نوغرۆ بووە وازی بۆلێ ناهێندرێ و گوێ ناداتە ڕەخنەو لۆمەی خەڵکی هیچ دەستی پێ لێ هەڵناگرێ ٥ دەگوترێ: (اُسْتُهْتِرَ بشراب، واسْتُهْتِرَ بفلانة).

التَّهاتُرُ: شایەتەکان کەهەریەکەیان ئەوی تر بەدرۆوە خاتەوە.

التُّهْتَارُ: ئەحمەقی و نەزانی.

المُهَاتَرَة: قسەو ئاخاوتن کەهەندێکی هەندێکی هەڵوەشێنێتەوە.

المُهْتَرُ: ئەوکەسە هەڵە بکا لەقسەکردن دا.

الهُتْرُ: نەمانی عەقڵ بەهۆی پیری یان نەخۆشی یان باغری و خۆبەزلزانییەوە.

الهِتْرُ: بەتاڵ و پوچ ٥ قسەی بێ ماناو بێ بناغە ٥ درۆو دەلەسە ٥ کاری سەر سوڕهێنەر ٥ بەڵاو کارەسات ٥ چورتم و ناخۆشی ٥ نیوەی یەکەمی شەو ٥ یان کەمتر لەنیوەی شەو.

هَتَشَ الكَلْبُ أو السبُعَ هَتْشاً: سەگەکەی هەڵناو دەنگی دا بۆئەوەی پەلاماری نێچیرەکە بدا.

هَتَفَ هَتْفاً وهتافاً: کەوتە هەلهەلەکێشان قیڕەو هەرا، کەوتە گۆرانی گوتن و دەنگ هەڵدان ٥ دەگوترێ: (هتفت الحمامة): کۆترەکە خوێندی و دەنگی لێ هەڵبڕی ٥ دەشگوترێ: (جَعَلَ يهتف بربه): دەنگی هەڵبڕی و کەوتە پاڕانەوە لەخودا.

هَتَفَ فلاناً: مەتحی فلانی کردو وەسپی دا

ە باسی ڕەوشتی جوانو مەردانەی فلانی کرد.

**هَتَّفَ:** بۆ زێدەماناى (هَتَفَ) دێ.

**الهَاتِفُ:** دەنگێك ببیسرێو خاوەن دەنگەکە نەبیندرێ ە تەلەفۆنو مۆبایل ە هەر ئامێرێك قسەی پێ بکرێ.

**الهُتَافُ:** دەنگی بەرز کەمەبەستی پشتگیری کردنی شتێك، یان نارەزایی دەربڕین دەربارەی، یان بۆ پێداهەڵدانو تەمجید کردنی شتێك ئەنجام بدرێ.

**الهَتَّاف:** ئەوەی زۆر هوتاف بکێشێ یان زۆر دەنگ هەڵبڕێو شیعار هەڵداو کەسانی دیکە بۆی دوبارە بکەنەوە ە پێشەنگی خۆ پیشاندەرانو هوتاف کێشیان ە دەشگوترێ: ((قوس هَتَافَةٌ): کەوانێکی خاوەن ڕەنینو دەنگو صەدایە.

**الهَتْفَى من القِسِيِّ:** تیری وێژە وێژ لێ هاتو.

**الهَتُوفُ:** بەمانا (الهَتَّاف) دێ ە دەگوترێ: (رجل هتوف وحمامة هتوف): هەروا دەگوترێ (ریح هتوف).

**هتك السِتْرَ هَتْكاً:** پەردەکەی ڕاتەکاندو لای بردو لەشوێنی خۆی لایدا ە یان هەندێکی دڕاو دوای پەردەکە دەرکەوت.

**هَتَكَ الثوبَ:** قوماشەکەی لەباری درێژیی دادڕی ە (فهو هاتك وهَتَّاك).

**هَتِكَ:** دەگوترێ: (هُتِكَ عَرْشُهُ): کورسیو پلەو پایەی نەما ە شانسو بەختی سەرەو خوار بوو.

**هَاتَكَ الليلَ:** بەناو تاریکی شەودا ڕۆیی.

**هَتَّكَ الأستارَ:** پەردەکانی داتەکاندنو لای دان لەشوێنی خۆیان نەیهێشتن ە بۆ زێدە ڕۆیی لەماناى (هَتَكَ)دێ.

**تَهَتَّكَ فلان:** فلان کەس باکی نەبوو ئاخۆ حەیای دەچێو سەرزەنشت دەکرێ ە پرکێشێ هەڵەو تاوانی کرد ە فلان حەیای چوو کەسایەتی دابەزی ە دەگوترێ: (تَهَتَّكَ في البطالة): لەگومراییو خراپەکاری دا ڕۆچوو نوغرۆ بوو.

**الهُتْكُ:** دڕاو ونجڕ ونجڕ بوو ە دەگوترێ: (ثوب هَتَكٌ).

**الهُتْلَةُ:** حەیا چونو دەرکەوتنی کاری خراپی پەنامەکی.

**هَتَمَ فاه:** ددانی پێشەوەی دەرهێنان.

**هَتِمَ الشَيْئُ هَتماً:** شتەکە شکا ە دەگوترێ: (هَتِمَهُ فَهَتَمَ).

**هَتِمَ الإنسانُ وغيرُه:** ددانی پێشەوەی

مرۆڤەکە شکان ٥ (فهو أهتم وهي هتماء) ٥ (ك: هُتْم).

**أهْتَمَ الشَيْئ:** شتەکەی شکاند ٥ دەگوترێ: (أهْتَمَ ثَنِيّتَهُ): ددانی شکاند.

**أهْتَمَ الإنسانَ:** ددانی مرۆڤەکەی شکاند.

**هَتَّمَهُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هَتَمَهُ) دێ.

**تهاتما:** قسەی ناشیرینیان بەیەکتر گوت.

**تَهَتَّمَ:** دەگوترێ: (تَهَتَّمَتْ أسنانُهُ): ددانی شکان.

**الهُتَامَةُ:** ئەوەی لەشت دەشکێ.

**الهَيْتَمُ:** ڕووەکێکی دەشتەکی پڕژو پالاّوییە.

**هَتْمَرَ:** زۆری قسەکرد.

**هَتْمَلَ فلان:** فلاّنکەس بەهێواشی قسەی کرد ٥ فیتنەیی کرد.

**هَتْمَلَ الرجلان:** دوو پیاوەکە بەیەکەوە سرتەیان کردو نەیانویست کەسی تر گوێی لەدەنگیان بێ.

**الهَتْمَلَةُ:** قسەی سرتە ٥ (ك: هتامِل).

**هَتَنَت السماءُ هتناً وهتوناً:** ئاسمان بارانی بەخوڕەمی باراندو بەردەوام بوو لە بارین دا ٥ دەگوترێ: (هَتَنَ الدَمْعُ): فرمێسکەکە ڕژایە خوار ٥ (فهو هاتن) ٥ (ك: هُتَّن) ٥ (وهي هاتنة) ٥ (ك: هواتن).

**التَهْتانُ:** بارانێکە تاو تاوە، دەمێک دەباریّو دەمێک خۆش دەکاتەوە.

**الهَتُونُ:** بارانی پڕ دڵۆپ ٥ بارانێک بەخوڕەمو ڕێژنە بێ ٥ دەگوترێ: (سحاب هتون وعين هتون الدمع).

**هَتْهَتَ فلان في الكلام:** فلانکەس پەلەی کرد لەقسەکردن دا زمانی تەتەڵەی کرد.

**هَتْهَتَ الشَيْئ:** بەزەخت پێی لەشتەکە ناو شکاندی.

**الهَتْهَاتُ:** کەسێکە خێرا خێرا قسەبکاو زمانی تەتەڵە بکا.

**هَتا الشَيْئَ هَتواً:** شتەکەی شکاند ٥ یان بە توندی قاچی بە شتەکەدا ناو شکاندی.

**هاتى فلان:** فلاّنکەس وەری گرت ٥ گرتی.

**هاتى فلان الشَيْئ:** فلاّنکەس شتەکەی نزیک کردەوە.

**هاتى فلاناً الشَيْئَ:** شتەکەی دایە فلاّنکەس ٥ دەگوترێ: (الهِتْيُ من الليل): بەشێک لەشەو ٥ (ك: أهتاء) ٥ دەگوترێ: (مضى هِتْيٌ من الليل) ٥ بەشێک لەشەو ڕۆیی.

**الهِتيُ من الليل:** بەمانا (الهِتْيُ) دێ.

**هَثَّ فلان هَثّاً:** فلاّنکەس درۆی کرد.

هَثَّ الأشياءَ: شتەکانی تێکەڵ بەیەك کردن ٥ (فهو هاثّ وهثاث).

هَثَمَ لفلان من الشيْئ هَثْماً: لەوشتە بەشێکی زۆری دا بەفلانکەس.

هَثَمَ الشيْئَ: شتەکەی وردکردو چاك کۆتایی بەکوتان.

الهَيثَمُ: کۆمەڵە لبو کۆمەڵە گلی نرم ٥ بازو هەڵۆ ٥ بێچوی دالاش ٥ هەروا بەمانا (الهَيْثم)دێ.

هَثْهَثَ في السير: لەرۆیشتن دا پەلەی کرد.

هَثْهَثَ السحاب بمطره وثلجه: هەورەکە خێر خێرا باران‌و بەفری باراند.

هَثْهَثَ الأشياءَ: شتەکانی تێکەڵاو بەیەك کردن.

هَثْهَثَ الشيْئَ: پێی لەشتەکە ناو شکاندی.

هَثْهَثَ فلاناً: ستەمی لەفلان کرد ٥ (فهو هَثهاث).

الهَثْهَاثُ: خێرا، دەگوترێ: (سير هثهاث): رۆیشتنی خێرا ٥ ولاتێك تەپو تۆزی زۆر بێ ٥ درۆزن.

الهَثْهَثَةُ: هەراو هۆریاو قاوو قیژو تێکەڵاو بوونی دەنگەکان لەکاتی شەڕو هەرادا.

هَثَى هَثْياً: دەمو چاوی سور هەڵگەڕا.

هَثَى الترابُ: گڵ‌و خۆڵی پرژاند ٥ دەگوترێ: (هثى له من ماله): لەماڵ‌و سامانی خۆی بەشی دا.

هاثاه: گاڵتەی لەگەڵ کرد.

هَجَأ الشيْئُ هَجأً وهَجوءاً: شتەکە دابڕا.

هَجَأ جوعُهُ: برسیایەتی نەما، برسیایەتییەکەی ئارام بۆوە.

هَجَأ الطعامَ هَجْئاً: هەموو خواردنەکەی خوارد.

هَجِئَ هَجَأً: برسیایەتیەکەی پەرەی ساندو تینی بۆ هێنا.

أهْجَأ الشيْئَ: شتەکەی بڕیەوەو لای برد ٥ دەگوترێ: (أهْجَأ الطعامُ جوعَه): خواردنەکە برسیایەتییەکەی نەهێشت.

أهْجَأ الإبلَ: حوشترەکەی بەستەوە بۆنەوەی بلەوەڕێ.

أهْجَأ فلاناً الشيْئَ: شتەکەی دەرخواردی فلانکەس دا.

أهْجَأ فلاناً حَقَّهُ: مافی فلانکەسی دایەوە.

الهَجأ: هەرشتێك ئادەمیزاد تێیدابێ‌و وازی لێ ببینێ.

الهَجاءُ: نەحمەق‌و گێل.

هَجَّتْ عينه هَجّاً: چاوی بەقوڵدا چوو.

هَجَّت النار هَجّاً وهجيجاً: ئاگرەکە بڵێسەی سەندو داگیرسا ٥ هەڵگیرسانەکەی دەنگی لێ هات

لرفه لرفی هات.

هَجَّ البيتَ: خانوەكەی روخاند.

هَجَّجَ: لەبرسا یان لەتینوا یان لەبەر ماندوویی چاوی بە قوڵدا چوو ٥ دەشگوترێ: (هَجَّجَتِ العينُ): چاوی قوڵ بوو.

هَجَّجَ النـار: ئاگرەكەی خۆش كرد بڵێسەی دایە.

إهْتَجَّ: سور بوو لەسەر رای خۆیو ئامۆژگاری كەسی وەرنەگرت.

اسْتَهَجَّ: بەرای خۆی كردو رای كەسی قبوڵ نەبوو، گومڕاو سەر لێ شێواو بوو ٥ خۆی خستە ناو باسەكەوە بەحەقو ناحەق خۆی تێ هەڵقورتاند.

اسْتَهَجَّ السائرة: پەلە پەلی لەكاروانەكە كردو دەنەی دان.

هَجَاج: سواری رای خۆی بوو ٥ هەر بەقسەی خۆی كرد ٥ دەگوترێ: (ركب فلان هَجَاجُ) ٥ دەشگوترێ: (هَجَاجَيْكَ): وازبێنە، بەسە.

الهَجَاجَـة: ئەو رەشەبایەی هەموو شتێك بەگڵ دادەپۆشێ ٥ گێلو نەحمەق.

الهَجُّ: نێری سەرملی گای جوت.

الهَجيجُ: شیوی قوڵ ٥ زەلكاو ٥ زەوی لاكێشەیی ٥ ئەو هێڵو خەتانەی كاهین لەسەر گڵ دەیكێشێ بۆ جادو بازی ٥ (ك: هُجُجٌ وهُجَّانٌ).

هَجَدَ هجوداً: نوست ٥ شەو نوێژی كرد.

أهْجَـدَ الـبعيرُ: حوشترەكە قورسایی خۆی خستە سەر زەوی.

أهْجَدَ فلاناً: فلانكەسی خەو لێ خست ٥ بەنوستوویی بینی.

هَجَّدَ فلاناً: فلانكەسی نواند.

تَهَجَّدَ: بەمانا (هَجَدَ) دێ ٥ هەستا بۆ نوێژ یان بۆ ئیشی تر ٥ قورئان دەفەرموێ: (ومن الليل فتهجد به نافلة لك) ٥ یەكتا پەرستی ئەنجام دا.

التَّهَجُّدُ: شەو نوێژ.

هَجَرَ هَجْراً: دوور كەوتەوە ٥ دەگوترێ: (هَجَـرَ الفحـلُ): نێرەكە وازی لەسواربونو كەڵدان هێنا.

هُجِّـرَ المـريضُ: نەخۆشە بزركاندی ٥ دەشگوترێ: (هَجَـرَ في مرضـه وفي نومه).

هَجَرَ في الشيْئِ: زۆری پێ خۆش بوو ناوی بێنێو باسی بكا.

هَجَرَ الشيْئَ: وازی لەشتەكە هێنا ٥ روی لێ وەرگێرا.

هَجَـرَ الدابَـةُ: ولاخەكەی بەپەتی كەمەندكێش بەستەوە سەرێكی لەدەستیو سەرێكی لەپاشوی خستو

ئەمجار حەبلەکەی لەوکەمەندە گرێ دا.

أَهْجَرَ: بەگەرمای نیوەڕۆ سەفەری کرد ٥ کەوتەکاتی نیوەڕۆ ٥ قسەی ناشیرینی وتن ٥ کەوتە چەقەچەق‌و قسەی ناشایستە ٥ دەشگوترێ: (أَهْجَرَ في منطقه): قسە ناشیرینی بەدەم دا هات.

أَهْجَرَ الشَيْئُ: شتەکە تەواو بوو گەیشتە ئەندازەی خۆی.

أَهْجَرَتِ الفتاةُ: کچەکە پێگەیی‌و گەیشتە تەمەنی گەنجی بەشێوەیەکی ڕێك‌و پێك.

أَهْجَرَ الحامِلُ: ئافرەتە دوگیانەکە سکی گەورە بوو.

أَهْجَرَ بفلان: گاڵتەی بەفلان کرد.

هَاجَرَ: زێدی خۆی جێ هێشت.

هاجَرَ من مكان كذا أو عنه: ئەو شوێنەی تەرك کردو چو بۆ شوێنێکی تر.

هاجَرَ القومَ: وازی لەو گەل‌و هۆزە هێناو جێی هێشتن چوو بۆلای خێڵێکی تر.

هَجَّرَ: لەکاتی نیوەڕۆدا کەوتە ڕۆیشتن.

هَجَّرَ النهارُ: ڕۆژ بوو بەنیوەڕۆ گەرماکەی پەرەی سەند.

هَجَّرَ اليه: زوو چو بۆلای‌و خۆی گەیاندێ.

هَجَّرَ الدّابةَ: وڵاخەکەی بەکەمەند بەستەوە، بەم جۆرە حەبلێکی هێنا سەرێکی لەدەستی بەست‌و سەرێکی لەقاچی دواوەی ئەمجار حەبلێکی لەو حەبلە بەست‌و بەسنگێکەوە گرێی دا.

تهاجَرَ القومُ: خەڵکەکە دەنگیان لێك دابڕی‌و لێك ترازان‌و یەکتریان جێ هێشت.

تهاجَرَ القومُ الماءَ: خەڵکەکە بەنۆرە چونە سەر ئاوەکە.

تَهَجَّرَ: لەکاتی نیوەڕۆدا سەفەری کرد ٥ خۆی بەکۆچەرو موهاجیر لەقەڵەم دا ٥ لاسایی موهاجیری کردەوە.

الأَهْجَرُ: دەگوترێ: (هذا أهْجَرُ من ذاك): ئەمە لەوە درێژترە ٥ گەورەترە، بەنرخ ترە، ڕێزدار ترە.

الأُهْجُورَةُ: داب‌و نەریت.

المهاجِرُ: ئەوکەسەی لەمەککەوە لەگەڵ پێغەمبەر (د.خ) چوو بۆ مەدینە.

المهاجَرُ: شوێنی هیجرەت کردن.

المهاجَرَةُ: کۆچکردن.

المَهْجَرُ: ئەو شوێنەی لێوەی هیجرەت دەکەی یان کۆچی بۆدەکەی.

المُهْجِرُ: باش‌و تەواو بێ عەیب‌و بەنرخ لەهەموو شتێك ٥ دەگوترێ: (بعير مهجر، نخلة مهجرة).

**المُهْجِرَةُ:** دەگوترێ: (فتاة مُهْجِرة): کچێکە لەناو هاوەڵەکانی دا نمونەی جوانیو عاقڵیو ڕەوشت بەرزییە ٥ (ناقة مُهْجِرَة): حوشترێکی قەڵەوو خۆشڕۆو ڕەسەنە.

**المَهْجُورُ:** دەگوترێ: (کلام مهجور): قسەو ڕستەیەکە لەبیرکراوەو ئێستا بەکارناهێندرێ.

**الهاجِرُ:** دەگوترێ: (شيئ هاجر): شتێکی باشو جوانو بێ عەیبە ٥ زێدە باشی بەسەر شتی تردا هەیە.

**الهَاجِرَةُ:** نیوەڕۆ ٥ جەنگەی گەرما ٥ دەگوترێ: (طبخته الهاجرة): گەرمای نیوەڕۆ کوڵاندویەتی ٥ وشەیەك مانای ناشیرین لەخۆ بگرێ ٥ (ك: هاجرات وهواجر).

**الهاجِرِيّ:** هەجەری؛ نیسبەت دراو بۆلای گوندی هەجەر ٥ کەسێك واز لەسارانشینیو کۆچەریی بێنێو ببێتە شارەستانی ٥ وەستای دیوار ٥ شتی بەنرخو چاك.

**الهِجارُ:** حەبلێکە سەرێکی دەبەسترێ بەدەستی ولاخەوەو سەرەکەی تری دەبەسترێ بەقاچی باشویەوە ٥ بەکوردی پێی دەگوترێ: کەمەند ٥ وەتەرو ژێی کەوان ٥ دەگوترێ: (قوس شدید الهجار) ٥ هەرشتێك کەوانەیی بێو لەدەستو قاچو مل بکرێ (تۆق) ٥ تاجو کلاوی شاهانە.

**الهِجِّيرَى:** زۆر بڵێیی ٥ قسەی ناشیرین ٥ دابو نەریت ٥ دەگوترێ: (مازال هذا هِجِّيراه): تائێستا ئەوە خووو دابو نەریتیە ٥ هەرشتێك بەیادکردنی مچوڕکە بەجەستەدا بێ ٥ (بەزۆری لەگەڵ زەم دا دەگوترێ بۆ دابو نەریتی ناشیرین بەکاردێ.

**الهَجْرُ:** لغاو؛ لوتەوانەی ولاخو ئاژەڵ ٥ بەمانا (الهاجِرة) دێ ٥ دەگوترێ: (شَيْئ هَجْرٌ): شتێکی بێ وێنە ٥ (ذهبت النخلة هَجْراً): دارخورماکە بەرز بۆوە، گەورە بوو ٥ (لقیته عن هَجْر) دوای لێك دابڕانێکی زۆر بەیەك گەیشتینەوە تووشی بوومەوە.

**الهُجْرُ:** بزڕکاندنو قسەی حەلەقو مەلەق ٥ قسەی ناشیرین.

**الهَجِرُ:** لاوازو هەنگاو کورت، کەسێك وردە وردە قاچ هەڵێنێ وەکوو ئەوە پێوەندکرابێ.

**الهَجْراءُ:** دەوڵەمەندیو بێ ئاتاجی ٥ دەگوترێ: (ماعنده غَنَاءُ ذاك ولا هَجْراؤه).

**الهَجْرَةُ:** قەڵەوی تەواو گۆشتن.

**الهِجْـرَةُ:** رەوكـردن لەولاتێـكەوە بـۆ ولاتێـكی تـر ٥ گواستنەوەی هـۆزو خـێڵ لەزەوییەكەوە بـۆ زەوییـەكی تــر بەمەبەســتی دابینكردنــی بژێوی‌و رزق‌و رۆژی.

**الهَجُورِيُّ:** خواردنی نیوەڕۆ.

**الهَجِـيرُ:** واز لـێ هێنـدراو ٥ پاشـگوێ خـراو ٥ نەویـستراو ٥ ئـەو گـژوگیاو لقـەدارەی ئـاژەڵ دەیـشكێنێ‌و وشـك دەبێ ٥ (لَبن هجيرٌ): ماستێـكی بـاش مـەییوو تـام خـۆش‌و بۆنخۆشـە هێشتا نەترشاوە ٥ مەنجەڵ‌و قـاپی گەورە، كەرەكێوی كەتـەو زەبـەللاح ٥ نێـرە ولاخـی قەڵـەو كەمـەیلی كەڵـدان‌و سـواربوونی مـاین‌و شـتی وای نەبێ ٥ كاتی نیوەڕۆ بەتایبەتی لەوەرزی هاوین دا ٥ (ك: هُجُرٌ).

**الهَجِيرَةُ:** بەمانا (الهاجرة) دێ.

**الهُوَيْجِرَةُ:** كاتێـكی كەمی دوانیوەڕۆ.

**الهِجْرِسُ:** مـەیمون ٥ رێـوی یـان بێـچوە رێـوی ٥ ورچ ٥ دەگـوترێ: (فـــلان هِجْـــرِس): فلانكـەس دڵ پـیس‌و خوێڕی‌و بەدخووە.

**الهَجْرَعُ:** ئەحمەق‌و گێل ٥ شێت ٥ پشت درێژ ٥ سەگی سلۆقی.

**الهِجْزَعُ:** ترسنۆك.

**هَجَسَ الأمرُ في صدره هَجْساً:** خەیاڵی ئەو ئیشەی بەدڵ دا هات.

**هَجَسَ فلاناً عـن الأمـر:** فلانكەسـی لـەو كارە گێڕایەوە.

**هاجَسَهُ:** بەگوێیدا سرکاند.

**تهاجَـسا:** بەسـرتە قـسەیان بۆیـەكتر كرد.

**المُتَهَجِّسُ:** دەگـوترێ: (خبـز مُـتَهَجِّسٌ): نانێـــكە هەویرەكـــەی بـــاش نەشێلدراوەو هەڵنەهاتووە.

**المَهْجوسُ:** دەگوترێ: (وقعوا في مهجوس مـن الأمـر): كەوتنـە سـەر سـامی‌و حەیرانبوونـەوە دەربـارەی كارەكـەو نازانن روداوەكە چۆنە.

**الهاجِسُ:** خەیاڵ ٥ (ك: هواجِس).

**الهَجْسُ:** دەنگـی نـەرم دەبیـسترێ‌و لێـی حـــاڵی نابـــێ ٥ هـــەر خـــەیاڵ‌و خەتەرەیەك بەدڵ دا بێ ٥ لەقسەو بیرو بۆچون.

**الهَجِيسَةُ:** گۆشتی تەڕو تازە.

**هَجَشَ اليه هَجْشاً:** ئارەزووی كرد حـەزی لـێ كرد.

**هَجَشَ بينهم:** نێوانی وروژاندن.

**هَجَشَ الأمْرَ:** كارەكەی وروژاند.

**هَجَــشَ الدابّــةَ:** ولاخەكـەی لـێ خـوڕی بەلێخوڕینێـكی هێواش.

**الهاجِشَةُ:** بەمانا (الهابشة) دێ، بێگانەو دورەی خـێڵ‌و هـۆز ٥ كۆمەڵێـك

خەڵكی بێگانە بكەونە ناو گەڵو هۆزو تایەفەیەك ٥ (ك: هواجش).

الهَجْشَةُ: راپەڕینو پەلاماردان ٥ دژوەستانو روبەڕوبوونەوە.

هَجَعَ هَجْعاً وهجوعاً: شەونوست ٥ قورئان دەفەرموێ: (كانوا قليلا من الليل ما يهجعون).

هَجَعَ الجوعُ: برسیایەتی دامرکایەوە نەما.

أهْجَعَهُ: نواندی خەوی لێ خست.

أهْجَعَ الطعامُ الجوعَ: خواردنەكە ئازاری برسیایەتییەكەی دامركاند.

هَجَّعَ: بۆ موبالەغەو زێدەڕەوی لەمانای (هَجَعَ)دێ.

التَّهْجَاعُ: خەوی كەم، سوكە خەو، سەرە خەو ٥ خەوی شەو.

المِهْجَعُ: غافڵو تێنەگەیشتوو لەمەبەست ٥ گێلو خەواڵوو.

الهَجْعُ من الليل: بەشێك لەشەو ٥ دەگوترێ: (زارني بعد هجع من الليل): دوای تێپەڕبوونی بەشێك لەشەو هاتە دیدەنیم.

الهَجِيعُ: بەمانا (المِهْجَعُ) دێ.

الهَجْعَةُ: نوستنی كەم سەرەخەو شكاندن لەسەرەتای شەودا ٥ دەگوترێ: (استيقظتُ بعد هجعة): دوای سەرەخەو شكاندنێك بەخەبەر هاتم.

الهِجْعَةُ: جۆرێكە لەنوستنی كەم.

الهُجْعَةُ: بەمانا (الهَجَعُ)دێ ٥ دەگوترێ: (مضى هَجْعٌ من الليل): بەشێك لەشەو تێپەڕی.

هَجَفَ هَجْفاً: لەماندویی‌و شەكەتی دا لاكەلەكەی وێك هاتنەوە، پەراسوی بەورگییەوە نووسان.

هَجِفَ هَجَفاً: ئەوەندە كزو لاواز بوو ئێسقانی دەركەوتن ٥ (فهو أهْجَفُ وهي هَجْفاءُ).

هَجِفَتِ الأرض: چی لەزەوییەكە دا بوو بوو بەتەپو تۆزو بەحەوادا چوو.

إنْهَجَفَ: كزو كۆڵەوار بوو.

الهُجْفَانُ: تینوو، پرش هەڵاتوو.

الهِجَفُّ: (الظليم المُسِنّ): نێرە شوتورمورغی پیر ٥ ئادەمی وشك تەبیاتو تەمبەڵ ٥ ئاژەڵی تەمبەڵ ٥ ورگ زل ٥ كەتەو زلی بێ خێرو سود.

هَجَلَ الشيْءَ هَجْلاً: فرێی دا، شتەكەی فڕێ دا نەیویست ٥ دەگوترێ: (أخذ الكرّة فَهَجَلَ بها): تۆپەكەی گرتو فرێی دا.

هَجَلَت المرأة بعينها: ئافرەتەكە بەچاو ئیشارەی كرد بۆ پیاوەكە.

أهْجَلَ: بەزەوی نەرمەڵان دا رۆیشت.

أهْجَلَ الشيْءَ: شتەكەی فراوان كرد.

أَهْجَلَ المالَ: ماڵو سامانەکەی بەفیڕۆ دا ٥ دەشگوترێ: (أَهْجَلَ الإبلَ وغيرها): حوشترەکانی پاشگوێ خستن هیچ سەروکاری نەکردن.

هاجَلَ: بەزەوی نەرمەڵان دا ڕۆیشت.

هاجل فلاناً: لەگەڵ فلانکەس دا یەکتریان هێناو برد.

هَجَّلَ فلاناً: جوێنی بەفلانکەس دا ٥ دەگوترێ: (هَجَّلَ عِرضه): جوێنی بەناموسی دا.

اهتجَلَ الشَيْءَ: شتەکەی داهێنا.

المَهْجِلُ: کونی بەرەو خوار بۆ ناو زەوی.

الهاجِلُ: نوستو ٥ کەسێك زۆر سەفەر بکا ٥ (ك: هجول) ٥ دەگوترێ: (دَمْع هاجل): فرمێسکی ڕەوان.

الهَجْلُ: زەوی نزمو نەرمایی ٥ دەشتی کاکی بەکاکی ٥ (ك: أهجال وهجال وهجول).

الهُجُلُ: ئافرەتی بەدخوو داوێنپیس.

الهجيلُ: حەوزە ئاوێك تەواو نەبووبێو ئیش کردنی تێدا مابێ ٥ یان بەنارێكو پێکی دروست کرابێ ٥ (ك: أهجال وهجال).

هَجَمَ عليه هجوماً: لەناکاو پەلاماری دا ٥ دەشگوترێ: (هجم البرد): سەرما هێرشی هێناو لەناکاو پەیدا بوو.

هَجَمَ البيتُ: خانوەکە روخا.

هَجَمَت العَيْنُ: چاوەکە بەقوڵ دا چوو.

هَجَمَ فلان: فلانکەس سەری داخستو بێ دەنگ بوو.

هَجَمَ المرضُ: نەخۆشییەکە بنبڕکرا.

هَجَمَ المكانَ ونحوه هَجْماً: بەزۆرە ملێ چووە ناو شوێنەکەوە.

هَجَمَ الدابّةَ ونحوها: بەتوندی وڵاخەکانی لێ خوڕین ڕاپێچی کردن ٥ دەگوترێ: (هَجَمْنا الخَيْلَ على القوم): ئەسپەکانمان هەڵێنگ دا بۆسەر قەومەکەو هێرشمان کردە سەریان.

هَجَمَ الريحُ تَهْجُمُ الترابَ على الدار: ڕەشەبا هێرشی هێناو خشتو خۆڵی بەسەر خانوەکەدا دا.

هَجَمَ العَدُوُّ: دوژمنی دەرکرد.

هَجَمَ الناقةَ: حوشترەکەی دۆشی.

هَجَمَ ما في الضرع ونحوه: ئەوی لەگوانەکە دا بوو دایدۆشیو هیچی تێدا نەهێشتەوە.

هَجَمَ الحَرُّ الدابّةَ: گەرما ئارەقی لەوڵاخەکە دەردا.

هَجَمَ البَيْتَ: خانوەکەی روخاند.

أَهْجَمَ عليه الشَيْءَ: شتەکەی هەڵنا بۆ ئەوەی پەلاماری بدا.

أَهْجَمَ الناقةَ: حوشترەکەی دۆشی.

أَهْجَمَ ما في الضرع: چی لەگوانەکە دا

بوو دایدۆشی.

**أهْجَمَ الدابَّةَ:** ولاخەکەی حەساندەوە.

**أهْجَمَ المرضَ عن فلان:** نەخۆشییەکەی لەفلانکەس لابرد.

**هاجَمَـهُ:** شتەکەی هەڵنا بۆئەوەی پەلاماری بدا، تێی بەردا.

**إهْتَجَمَ الشَيْئَ:** بەمانا (هَجَمَ علیه) دێ.

**إهْتَجَمَ ما في الضرع:** چی لەگوانەکەدا بوو دایدۆشی.

**اهْـتَجَمَ المـرضُ فلانـاً:** نەخۆشی فلانکەسی لاواز کرد.

**انْهَجَمَ البیتُ:** خانووەکە ڕوخا.

**انهَجَمَتْ عینه:** چاوی بەقوڵدا چوو ٥ فرمێسکی لێ هاتن، ئاوی کرد.

**انهَجَمَ العَرَقُ:** ئارەقی کرد.

**تهاجَمَـا:** ئەو دووکەسە پەلاماری یەکتریان داو هێرشیان بۆیەك برد.

**تَهَجَّمَ علی غیره:** بەشێوەی توندو تیژی هێرشی بۆکرد ٥ بەزۆرە ملێ هێرشی کرد بەویستی خۆی نەبوو.

**الإهتجام:** کۆتایی شەو.

**الهَجّـامُ:** ئازاو نەبەردو هەمیشە هێرشبەر ٥ شێر.

**الهَجْـمُ:** قاپی گەورە کە شیری تێدا بدۆشرێ ٥ عەرەق.

**الهجمة من اللیل:** سەرەتای تاریکایی شەو.

**الهَجْمَةُ من الشتاء:** جەنگەی سەرماو سۆڵی زستان.

**الهجمة من الصیف:** جەنگەی گەرمای هاوین ٥ هەروا وشەی (الهَجْمَـةُ): ئاوە بۆ گاڕانە حوشتری زۆر لەخوار ژمارە سەدەوە ٥ هەروا ئاوە بۆ مەڕی پیر.

**الهَجُـومُ:** هەرشتێك خێرا پەلاماری بداو لەهێرش بردندا گورج و گۆڵ بێ ٥ بای بەهێزو تەوژم، کەبەلای هەرشتێك دا بڕوا دەری بێنێ هەرشتێك ئارەق لەجەستەدا ڕەوان بکا ٥ دەگوترێ: (تَحَمَّمَ فان الحمامَ هَجُومُ): حەمام بکە حەمامکردن ئارەق لەجەستەدا پەیدا دەکا.

**الهَجیمَـةُ:** فرێدراو دەرکراو ٥ شیرێك ئەمەیی بێ و خەریك بێ بمەیێ.

**الهَیْجَمَانـةُ:** دوڕو گەوهەر ٥ جالجالۆکەی نێر.

**هَجَنَتِ الصَبِیَّةُ هَجْناً وهجوناً:** کچەکە پێش ئەوەی باڵغ ببێ شوی کرد.

**هَجَنت الناقَـةُ:** حوشترەکە ئاوس بوو پێش ئەوەی کاتی ئاوس بوونی بێ.

**هَجَنت النخلةُ:** دارخورماکە بەری گرت لەکاتێکا ساوابوو کاتی بەرگرتنی نەبوو.

**هَجَـنَ الزنـدُ:** شقارتەکە بەیەك جار

لێخشاندن ئاگری نەکردەوە.

هَجُنَ هُجْنَةً وهجونةً: قسەکە بێ کەڵك و ناشیرین بوو قسەی پڕو پوچ و خوێڕیانە بوو.

أَهْجَنَ: حوشتری باشی زۆر هەبوون.

أَهْجَنَ الفتاةَ: کچەکەی مارەکرد لەتەمەنی منداڵی دا، هێشتا کاتی شوی نەهاتبوو بەشوی دا.

أهجَنَ الفحلُ الناقةَ: کەڵەحوشترەکە سواری حوشترە مێیەکە بوو کەڵی دا هێشتا حوشترە مێیەکە دوساڵە بوو کەڵی گرت و بێچوی بوو، سێ ساڵی تەواو کرد بوو پێی لەساڵی چوارەم نابوو.

هَجَّنَ الشيئَ: شتەکەی لەحاڵی خۆی لاداو بەتەواویی نەیخستە سەر حاڵەتی دووەمی ٥ دەگوترێ: شیری مەیاند بەڵام نەبوو بەماستی تەواو یان شتەکەی عەیبدار کرد.

هَجَّنَ الأمْرَ: ناشیرینی کردو عەیبداری کرد.

إهْتَجَنَت الصَبِيَّةُ: کچەکە شوی کرد پێش ئەوەی باڵغ بێ.

إهْتَجَنَت النخلة: نەمامەدار خورماکە بەساوایی بەری گرت.

أهْتُجِنَت الشاة: مەڕەکە ئاوسبوونی لێ دەرکەوت.

تَهَجَّنَت النخلة: بەمانا (إهْتَجَنت)دێ.

إسْتَهْجَنَهُ: ناشیرینی کرد ٥ بەلایەوە ناشیرن بوو ٥ دەگوترێ: (هذا مما يُستَهْجَنُ قولَه): ئەمە شتێکە گوتنی ناشیرینە.

الأُهَيْجِنَةُ: ئەو کوڕە گەنجانەی کەسوکار یان پێش باڵغ بوونیان ئافرەتی منداڵکاریان لێ مارەکردن.

المُهَجَّنَةُ من النوق: حوشتری ڕەسەن کەبەمەرج گیرابێ جگە لەکەڵە حوشتری خۆو وڵاتی لەحوشتری تر کەڵ نەدرێ ٥ هەروا ناوە بۆ درەختی خورما لەسەرەتای موتوربە کردن و تەلقیح کردنی دا ٥ یان حوشتری تازە کەڵ گرتوو.

المَهْجَنَةُ: هۆزو خێڵێك بێ خێرو بێربن.

الهِجَانُ من الأشياء: شتی چاك و ڕەسەن ٥ حوشتری سپی بەنرخ ٥ دەگوترێ: (رجل هجان): پیاوێکی نەجیب زادەو خانەدان ٥ (إمرأة هجان): ژنێکی بەپیت و بەرەکەتە ٥ (ك: هجان وهُجُنٌ وهَجائن).

الهِجانة: وەجاخزادەیی و ڕێزداری ٥ خاوەن خانەوادەی ڕەسەن.

الهِجَانُ: هێستر سوار.

الهُجْنَةُ: دەستو ملو کەفەڵو جەستە گەورەیی ئەسپ واتە ئەسپی کەتەو ناقۆلا ٥ عەیبو ناشیرینی ٥ دەگوترێ: (في كلامه هجنة): لەگوفتاری دا قسەی ناشیرینی تێدا بوو.

الهَجِينُ: شیر هەوێن کرابێو هێشتا نەبوبێتە ماست ٥ دەشگوترێ: (رجل هجين): پیاوێکی خوێڕییە ٥ لەولاخە بەرزەدا ناوە بۆ هێسترێك لەماینی عەرەبی بوو بێ ٥ پیاوێك باوکی عەرەبو دایکی ناعەرەب بێ ٥ جۆرە حوشترێکە جەستە بچوكو خۆشڕەو ٥ لەبواری زانستی زیندەوەر زانی دا بریتییە لەڕووەکێك یان ژیاندارێك لەبەیەك گەیشتنی دوو توخمی جیا لەیەك هاتبێتە کایەوە.

الهَجَنَّفُ: شتی درێژو پان ٥ (ك: هَجَانيف).

هَجْهَجَ الفَحْلُ: کەڵەکە بەتوندی مرقاندی، بۆڕاندی.

هَجْهَجَ الجملَ: حوشترەکەی ڕاونا دەری کرد بەوتەی دەنگی (هِيجْ هِيْجْ).

هَجْهَجَ فلاناً عن مقصده: فلانکەسی لەمەبەستی خۆی لادا ٥ ڕەتی کردەوە.

الهُجَاهِجُ: کەتەو زەبەلاح ٥ زۆر بارە بارِ کەرو بۆڕە بۆڕ کەر.

الهَجْهَاجُ: بۆڕە بۆڕکەری دەنگ تیژو ناخۆش ٥ دەگوترێ: (بعير هجاج وظليم هجاج، يوم هجاج): ڕۆژێکە ڕەشەباکەی توندە ٥ بەڵاو کارەسات.

الهَجْهَاجُ: تورەو سرك ٥ ئەحمەقو بەدرەفتار ٥ شەڕانیو شەڕەنگێز ٥ کاڵفامو بێ عەقڵ ٥ درێژو کەتە ٥ پیرە حوشتر.

الهَجْهَجُ: زەوی ڕەقی بێ بەرو بووم ٥ (ك: هجاهج).

الهُجْهِجُ: بەران ٥ ناوی تۆزێك تفت.

الهَجْهَجَةُ: لاسایی کردنەوەی دەنگی حوشتر لێ خوڕین.

هَجَا الكتابَ هَجْواً وهجاءً: کتێبەکەی خوێندەوە ٥ فێری بوو.

هَجَا فلاناً هَجْواً وهِجاءً: زەمی فلانی کرد شتی ناشیرینی پاڵ دا ٥ عەیبەکانی ژماردن ٥ دەگوترێ: (المرأة تهجو صحبة زوجها): ئافرەتەکە گلەیی لەهەڵسو کەوتی هاوسەرەکەی دەکرد.

هَجُوَ اليومُ هَجَاوَةً: ڕۆژەکە زۆر گەرم بوو.

أهْجَى القولَ أو الشِّعرَ: قسەکان یان شیعرەکە ناوەرۆکیان هەموو جنێوو وتەی ناشیرین بوو.

هاجاه مهاجاةً: هەریەك لەودوانە

جنێوو قسەی ناشیرنییان بەیەکتر گوتن.

**هَجّى الصَّبِيُّ الكتابَ:** کتێبەکەی فێری فلانکەس کرد.

**إهْتَجَى فلاناً:** جنێوی بەفلانکەس دا.

**تهاجيا:** هەریەك لەو دوانە جنێوی بەوی تردا قسەی ناشیرینیان بەیەکتری وت.

**تَهَجَّى الحروف الأبجدية:** پیتەکانی (ابجد هوز...هتد...) ژماردنو ناوی هێنان یان دەنگەکانی دەربڕین.

**تَهَجَّى القرآن:** قورئانی خوێند ٥ یان فێری خوێندنی قورئان بوو.

**الأُهْجُوَةُ:** هەرشتێك هەجوی پێ بکرێوجنێوو تانەو تەشەری تێدا بێ جا شیعر بێ یان پەخشان بێ.

**الأهجية:** بەمانا (الأهجوة) دێ ٥ (ك: أهاجي)یە.

**التَّهجّي:** پیتەکانی هیجا ٥ ئەو پیتانەی وشەیان لێ پێك دێ لەپیتی ئەلفەوە تا پیتی (ي).

**الهَجَاءُ:** جنێوو ژماردنی عەیبو عار بەزۆری بەشیعر دەبێ

چاپەکەی مامە غەفوورم زۆرە پەک میزی نەنێش
نیحتیاج ناکا بەناکر هەر بەدوو تر دێتە جۆش
(شێخ رەزا)

هەروا وشەی (الهجاء): پارچە پارچە کردنی وشەیە بۆ پیتەکانی واتە بە (عینجە خوێندن) ٥ دەشگوترێ: (فلان علی هجاء فلان): فلانکەس بەئەندازەی فلان درێژە بەقەد ئەو بالای بەرزە ٥ (حروف الهجاء): ئەو پیتانەن وشەیان لێپێك دێ وەکوو (أ-ب-ت-ث-ج- تادەگاتە پیتی ی) واتە ئەو پیتانە واریز بەندکراون شێوەو ڕەسم تێیان دا بەرچاو گیراوە ئەوپیتانەی لەشێوەدا لێك دەچن خراونە پەنایەکەوە.

**الهَجَّاءُ:** کەسێك زۆر هەجوی خەڵكو شتی تر بکا ٥ دەگوترێ: (رجل هَجّاءُ): پیاوێکی جوێن فرۆشە ٥ عەیبگرە.

**هَجِيَ البَيْتُ:** خانوەکە دەرکەوت.

**هَجِيَت العينُ:** چاوەکە بەقوڵا چوو.

**هَجِيَ الرجُلُ:** پیاوەکە برسیایەتییەکەی زۆر بوو تینی بۆ هات.

**هَدَأَ هَدْءاً وهُدُوءاً:** ئارام بۆوە ٥ دەگوترێ: (هَدَأ الألم عنه): ئازارەکەی ئارام بووە، ئیشی نەما. دەگوترێ: (جاء حين هدأت العين والرِّجْلُ): کاتێ هات خەڵك نوستبوو.

**هَدَأَ بالمكان وفيه:** لەوشوێنە مایەوە جێگیر بوو.

**هَدَأَ هَدْءاً:** چەمایەوە پشتی کۆمبۆوە شانی بۆلای سنگی هاتن.

هَدَأَ البعيرُ: حوشترەكە دوگی بچوك بۆوە ٥ دەشگوترێ: (هَدَأَ سنام البعير) ٥ (فهي أهْدَأُ وهي هَدْآء) ٥ (ك: هُدْءٌ).

أهْدَأَ الشيئَ: شتەكەی داسەكناندو ئارامی پێ گرت ٥ دەشگوترێ: (لا أهدأه الله): خودا ماندویی‌و نارەحەتی لەسەر لانەبا.

أهْدَأَ الصَّبِيَّ: بەهێدی‌و لەسەرخۆ بەنەملاو ئەولای منداڵەكەی كێشا بۆئەوەی خەوی لێ بكەوێ.

أهْدَأَ الكبرُ: پیری چەماندییەوە.

أهْدَأَ كثرةُ الحمل السنامَ: باركێشانی زۆرو ماندویەتی دوگی حوشترەكەی بۆچاندەوە.

هَدَّأَهُ: ئارامی پێ گرت‌و دایسەكناند.

الأهْدَأُ من المناكب: شانی خوارو چەماوە بۆ پێشەوە بۆلای سنگ.

المَهْدَأَةُ: دەگوترێ: (تركته على مُهَيْدِئته): لەسەر حاڵی خۆی جێم هێشت.

الهَدْءُ: بەشی یەكەم لەسێ بەشی شەو.

الهُدُءُ: بەمانا (الهَدْء)دێ.

الهَدْأَةُ: ئارام گرتن‌و لەجوڵە كەوتن ٥ بەشی یەكەم لەسێ بەشی شەو.

الهِدْأَةُ: لەسەرە خۆیی، ئارام گرتن ٥ دەگوترێ: (ماله هِدْأة ليلة): ساتێك ئارام ناگرێ‌و برسیایەتی‌و خەم‌و خەفەت لەكۆڵی نابنەوە.

هَدَبَ الشيئَ هَدْباً: شتەكەی پارچە پارچە كرد ٥ دەشگوترێ: (هَدَبَ المَدَبَ): ئەوشتەی لەدرەختی (هَدَبَ)كردەوە.

هَدَبَ الثمرةَ: میوەكەی چنی.

هَدَبَ هَدَباً: بەسەری پەنجەی حوشترەكەی دۆشی.

هَدِبَ هَدَباً: شفرەی درێژ بوون.

هَدِبَتِ العينُ: برژانگی چاوەكە درێژ بوو.

هَدِبَتِ الشجرةُ: درەختەكە لقەكانی درێژ بوون‌و چۆمانەوە ٥ (فهو أهْدَبُ العين وهي هَدْباء) ٥ (ك: هُدْبٌ).

هَدَّبَ الثَمَرَةَ: میوەكەی چنی.

هَدَّبَ الثوبَ: پرزو پاڵی بۆكراسەكە دروست كرد ریشوی بۆكرد.

اهْتَدَبَ الثَمَرَةَ: میوەكەی چنی.

تَهَدَّبَ: بوو بەخاوەن برژانگ.

تَهَدَّبَ السحابُ: هەورەكە پرزو لق‌و پارچەی لێ شۆڕ بونەوە بۆ سەر زەوی.

تَهَدَّبَ الأغصانُ: لقە درەختەكان درێژ بوون‌و چەمانەوە ٥ شۆڕبوونەوە.

الأهْدَبُ: كەسێكە برژانگی چاوی درێژ بن ٥ باڵندەیەكە پەرو پۆڵی باڵ‌و جەستەی زۆر بن ٥ (ك: هُدْبٌ).

الهَذْباء: دەگوترێ: (أذنٌ هَذْباءٌ): گوێی شۆڕو گەورە ٥ (لحية هدباء): ریشی بەرەڵداکراو، کورت نەکراوە.
الهَدْبُ: برژانگی چاو ٥ لایەکی قوماش کەرایەڵی هەبێو بێ پۆبێ ٥ واتە: پرژی رایەڵەکە مابنەوە بەبێ تێوەدان ٥ (ك: أهداب).
الهَدَبُ: لقو پۆپی درەخت ٥ هەرپەلکە گەڵایەك درێژ کۆڵەبێو پان نەبێ ٥ وەکوو گەڵای درەختی (سَرُو وطرفاء) ٥ یان ناوە بۆ روەکێك پرژو پاڵی وردی هەبێو گەڵای نەبێ ٥ (ك: أهداب وهداب).
الهَدِبُ: ئەسپێك توکی ناوچاوانی (پاڵی ناوچاوانی) درێژ بێ.
الهُدُب: گێلی کەتەو زەبەلاح.
الهَدَابُ: بەمانا (الهُدُبُ)دێ ٥ هەروا بەمانای (الهَدَبُ)دێ ٥ هەروا ناوە بۆ قوماشێك هەردو لای رایەڵی هەبێو تێوەدانی نەبێ ٥ هەروا ناوە بۆ لقو پرژی دارخورما.
الهَیْدَبُ: واتە: (حمل الثوب): ریزی فرمێسکی رژاو ٥ هەوری شۆڕ بۆوە بۆسەر زەوی بەجۆرێك لەکاتی باراندنی باران دا وەکوو هەودای شۆڕ بۆوە دەبیندرێ ٥ گۆی مەمکی شلی ئافرەت کە بەهۆی نەخۆشی یان پیری یان شتی ترەوە چرچ بووبێ ٥ دەشگوترێ: (رجل هَیْدَبٌ): پیاوێکی کەتەی وشك تەبیاتی توکن.
الهَیْدَبی: جۆرە رۆیشتنێکی حوشترە.
الهَیْدَبِیُّ: (رجل هَیْدَبِیُّ الكلام): پیاوێکی زۆر بلێیە.
الهَنْبِلُ: توکن ٥ یان قژ ژاکاوو سەر قژن ٥ تەمبەڵو قونگران.
هَدَجَ الظَلیمُ هَدَجاناً: نێرە شوتومروغەکە بەخۆبادان و لارو لەنجە رۆیشت.
هَدَجَ فلان: فلانکەس بەهێواشیو قونگرانی رۆیشت، لاوازبوو نەیتوانی خێرا بروا.
هَدَجَتْ الدابَةُ هَدْجاً: حەیوانەکە سۆزو خۆشەویستی خۆی بۆ بێچوەکەی دەربڕی.
هَدَجَت الریح: رەشەباکە هاژەی هات ٥ ویزەی هات.
هَدَجَتِ القِدرُ: مەنجەڵەکە کوڵیو کەوتە قلپە قلپ.
هَدَّجَ البعیرُ: حوشترەکە دوگی گەورە بوو بەرز بۆوە دەتگوت کەژاوەی بەسەر پشتەوەیە.
تَهَدَّجَ الصوتُ: دەنگەکە بەهۆی لەرزینو لەرینەوە پچڕ پچڕ بوو.
تَهَدَّجَ القومُ علی فلان: خەڵکەکە

بەباشیو جوانخاصی باسی فلانیان کردو ڕەوشتە جوانەکانی ئەویان خستنە ڕو.

**إسْتَهْدَجَ:** پەلەی کرد ٥ بەلەرزەو خۆبادان ڕۆیشت.

**المسْتَهْدَجُ:** پەلەی کرد.

**المِهْداجُ:** دەگوترێ: (ناقة مِهداجُ) حوشترێکی بەسۆزە بۆ بێچووەکەی عەطفی هەیە ٥ (ریح مِهداج): ڕەشەبایەکی دەنگ گەورەیە.

**الهَدَجَةُ:** کورکاندنو بارەو بۆڕەی وڵاخو ئاژەڵە بۆ بێچووەکەی.

**الهَدّاجُ:** دەگوترێ: (ظليم هَدّاج): شوتورمورغە نێرەیەکی لارو لەنجە کەرە.

**الهَدُوجُ:** دەگوترێ: (ناقة هَدُوجُ): حوشترێکی بەسۆزە بۆ بێچووەکەی.

**قِدرٌ هَدُوجٌ:** مەنجەڵێکە زوو لەکوڵ دێ ٥ یان کوڵانەکەی زۆر توندە.

**الهَودجُ:** کەژاوە ٥ (ك: هَوَادِجُ).

**الهَدَجْدَجُ:** نێرە شتورمورغ لەم ڕووەوە کە لەڕۆیشتن دا لارو لەنجە دەکا ٥ کەسێك لەکاتی ڕۆیشتن دا بلەرزێو وەشەقەتۆڵە بکەوێ.

**هَدَّ الحائِط هَدّاً:** دیوارەکە کەوت ٥ لەکاتی کەوتنی دەنگی لێ هات ٥ هارەی کرد.

**هَدَّ الفحلُ:** کەڵەکە، نێرەکە مرقاندی لرفاندی، بۆڕاندی، زەڕاندی.

**هَدَّ فلان هَدّاً:** فلانکەس لاوازو زەبوون بوو.

**هَدَّ البناءَ هَدّاً وهدوداً:** بەدەنگی زۆر گەورە بیناکەی ڕوخاند.

**هَدَّ الشَيْءَ:** شتەکەی بەتوندی شکاند ٥ دەشگوترێ: (هَدَّتْهُ الفجيعة): کارەسات ڕوخاندیو برستی لێ بڕی.

**هَدَّ الأرض برجله:** بەتوندی ئەرزەکەی بەهقاج پەستاوت ٥ لەڕۆیشتن دا ڕێگاکەی کوتایەوە ٥ دەشگوترێ: (هَدُّك من رجلٍ): پیاوێکی وایە وەصفی تەواو نابێ ٥ دەگوترێ: (إنه لَهَدُّ الرجلُ): بەڕاستی پیاوێکی پیاوانەی ئازاو بەجەرگە.

**هَدَّ الصَّوْتُ هُدَداً:** دەنگی گەورەو گڕو ناخۆش بوو.

**هَدَّدَهُ:** هەڕەشەی لێ کرد، ترساندی.

**تَهَادَّ القومُ في السير:** خەڵکەکە بەشوێن یەکدا ڕۆیشتنو پاڵەپەستۆیان کرد ٥ دەشگوترێ: (هم يتهادّون): ئەوانە پرسیار لەیەکتر دەکەن.

**تَهَدَّدَهُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هَدَّدَهُ) دێ.

**اسْتَهَدَّه:** لاوازی کرد، هەوڵی لاوازکردنی دا.

الأهَدُّ: ترسنۆك.

التَّهْدادُ: ترساندنو هەڕەشە لێکردن بەسزا.

الهَادُّ: دەنگی گڕو ناخۆش ٥ دەنگی دەریاو هاژەی شەپۆلی.

الهادة: هەور (دەنگی هەورە تریشقە).

الهَدَاءُ: لەسەرە خۆییو هێدیەتی ٥ دەگوترێ: (هَدَاذيكَ): لەسەر خۆبە ٥ دەشگوترێ: (قوم هداد): قەومێکی ترسنۆکن.

الهُدَادَةُ: ترسنۆك.

الهَدُّ: دەنگی گڕو ناخۆش ٥ پیاوی ترسنۆكو لاواز ٥ پیاوی سەخی.

الهِدُّ: ترسێنراو ٥ ترسنۆكو لاواز ٥ دەگوترێ: (إني لغير هِدٍّ).

الهِدَّانُ: پیاوی گێلو تەبیاتو وشك.

الهَدَّةُ: دەنگی کەوتنە خوارەوەی شتی قورس ٥ رمبە، تمبە ٥ زرمبە.

الهَدُودُ: زەوی دەشتاییو نەرمەلان ٥ کۆسپو تەگەرەی گەورە ٥ دەشگوترێ: (أكمة هَدُودٌ): گردێکی تەلانو ناخۆشە ناتوانی پێیدا برۆی ٥ گردێکی سەر بەرەو ژێرە.

الهَدِيُّ: گێزەو وێژەی دەنگ ٥ پیاوی درێژ.

هَدَرَ هَدْراً: پوچ بوو، بەفیڕۆ ڕۆیی ٥ دەگوترێ: (هَدَرَ الشَيْءَ): شتەکەی پوچ کردەوە ٥ (هَدَرَ البعيرُ): حوشترەکە دەنگی خۆی خواردەوە ٥ (هَدَرَ الحمامُ): کۆترەکە دەنگی خۆی لەقورگیا لەراندەوە ٥ (هَدَرَ الغلامُ): منداڵەکە قسەی کرد فێری قسە بوو.

هَدَرَ الشرابُ: شەرابەکە کوڵی ٥ (هَدَرَ اللبنُ): شیرەکە توێی گرت ٥ لای سەرەوەی رەق بوو ٥ (هَدَرَ الجوفُ): سکی بای کرد، هاوسا.

هَدَرَ الشَيْءُ هدوراً: شتەکە بەر بۆوە.

هَدَرَ العُشْبُ: روەکەکە درێژ بوو، پێگەیی، زۆر بوو.

أهْدَرَ الشَيْءَ: شتەکەی پوچ کردەوە، دەگوترێ: (أهْدَرَ دَمَه): خوێنەکەی بەفیڕۆ دا، سزای تۆڵەسەندنەوەی لەسەر بکوژ لابرد.

هَدَّرَ: زێدەڕەوی کرد لەلەرینەوەی دەنگو هێنانو بردنی لەقورگ دا.

تهادَرَ القومُ: خەڵکەکە خوێنی کوژراوەکانیان بەفیڕۆ داو پوچیان کردەوە.

إهدَوْدَرَ المطرُ: باران بەرێژنەو لێزمە باری.

المَهْدَرَةُ: ددانی بچوکی پێشەوە.

الهادِرُ: شیری توێ گرتوو کەلای سەروی رەق بووبێو ژێرەوەی شل بێ.

**الهادِرَة:** (أرض هادرة): زەوییەکە گیاو گژی زۆرە ٥ (ك: هوادر).

**الهَـدْرُ:** بەفیرۆچـون ٥ بـەتاڵو پـوچ ٥ دەگـوترێ: (ذهــب دمُــهُ هَــدْراً): خــوێنی بــەفیرۆ چــوو ٥ نەتوڵـە لەبکوژ ستێندرا نـەخوێنی ومرگـیرا ٥ (ذَهَبَ سـعیه هَـدْراً): کۆششەکەی بەهیچ چوو بێ سود بوو.

**الهَـدَرُ:** بـەمانا (الهَـدْرُ) دێ ٥ خـوێریو هەتیومچەی بێ خێرو بێر.

**الهِدْرُ:** تەمبەڵی بێ خێر.

**هَدَغَهُ هَدْغاً:** شکاندی، برینداری کرد.

**انْهَدَغَ الشَیْئُ:** شتەکە شکا ٥ دەگـوترێ: (إنهدغت الرطبة).

**المُنْهَدِغُ:** حەڵوای نەرم، هەر خواردنێـك نەرم بێ.

**هَدَفَ الیه هَدْفاً:** چووە ژوور.

**هَدَفَ فلانٌ للخمـسین:** فلاَنکەس تەمـەنی لەپەنجا نزیك بۆوە.

**هَدَفَ الرجلُ هَدْفاً:** تەمبەڵو لاواز بوو.

**هَدَفَ الی الشَیْئ:** چو بۆ شتـەکەو پەلـەی کرد بۆلای.

**اهْدَفَ:** نزیك بۆوە.

**أهْـدَفَ فـلان علـی التـلِّ:** فلاَنکـەس بەسەر تەپۆلکەکەی دا ڕوانی.

**أهْدَفَ الیه:** پەنای بۆبرد.

**أهْدَفَ له:** هەستـو پێشوازیی لـێکرد.

**أهْـدَفَ فـلان للخمـسین:** فلاَنکـەس لەپەنجا نزیك بۆوە.

**استَهْدَفَ الشَیْئُ:** شتەکە بەرز بۆوە.

**استَهْدَفَ الرجلُ:** پیاوەکە قیت هەڵسایە سەرپێ خۆی خوار نەکردەوە.

**اسْـتَهْدَفَ فـلان للخمـسین:** فلاَنکـەس تەمەنی لەپەنجا نزیك بۆوە.

**المُهْدِفَةُ:** ئافرەتی گۆشتن.

**الهادِفُ:** بێگانەو غـەریب ٥ دەگـوترێ: (هـل هـدف إلیکم هـادف): ئـەرێ کەسێـکی غـەریب هاتـە لاتـان؟ ٥ هـەروا نـاوە بـۆ شتێـك مەبەسـت بپێـکێ ٥ دەگـوترێ: (أدب هـادف، وفن هادف).

**الهَادِفَـةُ:** کـۆڕو کۆمـەڵ ٥ دەگـوترێ: (جاءت هادفة من الناس).

**الهَدَافُ:** ئەوکەسەی بـەلێزانی تۆپەکـە ئاڕاستەی هەدەف دەکا.

**الهَدَفُ:** هەرشتێـك بـەرز بـێ ٥ نیشانە کە تیرو تفـەنگی ئاڕاسـتە دەکـرێ ٥ (مـــەرمای کـــورەی قـــەدەم) ٥ هـەنگاوتنی نیـشانە ٥ قـونگرانو خەواڵوو قەڵەوو بێ خێر.

**الهِدْفُ:** جەستەی مل درێژ.

**هَدَكَ البِنَاءَ:** بیناکەی ڕوخاند.

**هَدَكَ فلان:** فلاَنکەس خۆی گێل کرد.

**تَهَـدَّكَ علـی فـلان بـالکلام:** بەقسە

هێرشی کرده سەر فلانو جوێنی پێدا.

**هَدَلَ الحمامُ او الغلامُ هديلاً:** کۆترەکە یان منداڵەکە گمە گمی کرد.

**هَدَلَ الشيْئَ هَدْلاً:** شتەکەی بەرەو خوار شۆڕکردەوە.

**هَدِلَ البعيرُ هَدَلاً:** حوشترەکە لیچی شۆڕ کردەوە.

**هَـدِلَ الرجـلُ:** پیاوەکە لیچی خوارەوەی شۆڕبۆوە.

**هَدِلَ السحابُ:** هەورەکە داکەوتە سەر زەوی، شۆڕبۆوە ٥ (وهـو أهْـدَلُ وهـي هدلاء).

**تَهَدَّلَ الشيْئُ:** شتەکە شۆڕ بۆوە، شل بوو داهاتو چەمایەوە ٥ سیس بۆوە ٥ دەگوترێ: (تهدلت الشفة وتهدلت الخصيةُ وتَهَدَّلَ التمر وتَهَدَّلَ الثوبُ): قوماش یان پۆشاکەکە پان بۆوە.

**الهَـدَالُ:** گیایەکی هەڵتۆقیوە بەسەر لقو پۆپی درەختەوە دەژیو تەرایی خوێنی درەختەکە هەڵدەمژێ بەکوردی پێی دەگوترێ تڕ تڕە ٥ هەروا ناوە بۆ لقو پۆپی شۆڕبۆوەی درەخت.

**الهَدَالَةُ:** تاقمو کۆمەڵ.

**الهِدْلُ:** تۆراغ، ماستی خەستەوە بووی ترش.

**الهَدِيلُ:** دەنگی کوتر گمە گمی کۆتر ٥ کۆترە نێرەی کێوی ٥ پیاوی توکن ٥ پیاوی تەمبەڵی قونگران.

**الهَيْدَلَـةُ:** (الحـداءُ): گۆرانی حوشتر لێخوڕ.

**هَـدَمَ البنـاءَ هَـدْماً:** بیناکەی روخاند هەڵیوەشاند.

**هَدَمَ القتيل:** خوێنی کوژراوەکەی بەفیڕۆ دا.

**هَدَمَ الثوبَ:** کراسەکەی پینەکرد.

**هَدَمَ فلاناً:** لەفلانکەسی دا پشتی شکاند ٥ دەگوترێ: (هَدَمَ فلان ما أبرمه من الأمر): فلانکەس ئەوکارەی بڕیاری لەسەر دابوو بیکا هەڵیوەشاندەوە.

**هَدِمت البئرُ:** بیرەکە ئەملاو ئەولای روخا ناویو پڕبۆوە.

**هُدِمَ فلان:** فلانکەس توشی سەرە گێژی بوو ئاوی لێ سورا.

**أهـدَمَ اللبنَ:** شیرەکەی بەسەر شیری ترشاودا دۆشیو بزرکا.

**هَدَّمَ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هَدَمَ)دێ.

**تَهَـدَّمَ البنـاءُ:** باڵەخانەکە وردە وردە تێك روخاو هاتەخوار.

**تَهَدَّمَ فلان على فلان غضباً:** فلانکەس بەسەر فلان دا روخاو هەڕەشەی لێکرد.

تَهَدَّمَ العجوز أو النابُ: پیرەژنەکە یان ددانەکە پۆلکاو فەوتا.

المهدومُ: شیری ترشاو ماستی ترش.

المهدومـةُ: دەگـوترێ: (أرض مهدومـة): زەوییەکە بارانێکی کەمی لێباری.

الهُدامُ: ئاو لـێ سوڕانو سـەر گێـژبونو حاڵەتێـکە لـەناو دەریـا دا توشـی مرۆڤ دەبێ.

الهَـدْمُ: بـەفیرۆ چـون ٥ دەگـوترێ: (دم هَدْمٌ): خوێنەکەی بە فیرۆ چوو.

الهِدْمُ: پیرەمێردی کەنەفت ٥ گۆرەوی‌و خـوففی کـۆن ٥ کراسـی کـۆن‌و پینـەکراو ٥ پۆشـاکی خـوری پینەکراو (ك: أهدام وهدام).

الهَدْمَةُ: وەجبە پارە ٥ مەبلەغێك پارە ٥ بارانی کەم ٥ وردە باران.

الهِدْمَةُ: پۆشاکی رزیو ٥ (ك: هدوم).

الهَـدَمُ: خـوێنی بـەفیرۆ چـوو ٥ هەرشتێك بروخێ‌و بکەوێتە خوار ٥ دەگـوترێ: (فـلان شـهید الهَـدَم): پـۆش‌و لـەوەڕی سـاڵی پێـشوو کەلەپەناو پاساردا مابێتەوە.

الهَـدِمُ: گێـل‌و ئەحمـەق ٥ سـەر ڕەق‌و خراپەکار.

الهَـدِیمُ مـن النبـات: پـڵ‌و پوشـی سـاڵی رابردو.

هَـدْمَلَ الرَّجُـلُ: پیاوەکـە پۆشـاکەکانی خۆی دڕی.

الهِـدْمِلُ: کـۆن‌و شـلەپەتە ٥ کراسـی رزیوو کـۆن ٥ کەسێـك تـوك‌و مـوی زۆر بێ‌و قژژاکاو بێ.

الهِدَمِلُ: قورس‌و گران ٥ گردی پتەو.

الهِدَمْلَـةُ: کۆمەڵـە ئادەمیزادێـك ٥ گردێـکی پـڕ دراو درەخـت ٥ رۆژگاری دێرین.

هَـدَنَ فـلان هُـدوناً: فلانکـەس دامرکـا، راوەستا، کوژایەوە ٥ گێل‌و نەفام بوو.

هَدَنَ فلاناً: فلانکەسی کوشت ٥ فێڵی لـێ کردو پەیمانی پێی دابوو نەیبردە سەر ٥ لەنیازی دانیە ئەو بەڵێنەی بەفلانی داوە جێ بەجێی بکا.

هَدَنَ الصَبِيُّ: منداڵەکەی ژێـر کـردەوە ٥ ئاشتی کردەوە.

هَدَنَ العَـدُوَّ: شەڕی دژی دوژمـن راگـرت، وازی لەدژایـەتیکردنی هێنـا ٥ بۆماوەیەك ئاگربەستی لەگەڵ دا کـرد ٥ دەشـگوترێ: (هَـدَنَ الخَـبرُ فلانـاً): هەواڵەکە فلانکەسی لەمەبەستی خۆی لادا.

هُدِنَ فـلان عنـك: شتێـکی بچوك‌و کەم بایەخ فلانکەسی لەتۆ رازی کرد.

أهْـدَنَ الفـرسُ: ئەسپەکە مـانی گـرت‌و غاری نەدا.

أهْدَنَ الخَيلَ: ئەسپەکەی قەدباریك کرد

٥ وای لەنەسپەکە کرد قەد باریك بێ.
هَدَّنَ فلاناً: فلانکەسی ئارام کردەوە ٥ تەمبەڵو قونگرانی کرد.
هَدَّنَ الصَّبِيَّ: منداڵەکەی ژیرکردەوە ٥ دەگوترێ: (هَدَّنت المرأةُ طفلها): ئافرەتەکە منداڵەکەی ژیرکردەوە.
هادَنَ فلاناً: ئاگر بەستی لەگەڵ فلان کرد، شەڕی دژ ڕاگرت بۆ ماوەیەك.
إنهَدَنَ فلان عن عزمه: فلانکەس ورەی دابەزی، خۆی ڕانەگرت.
تَهَادَنَ القومُ: خەڵکەکە ئاشتەواییان بڕیار دا ٥ یان وازیان لەشەڕو ئاژاوە هێنا بۆ ماوەیەك.
تَهَادَنَ الأمورُ: کارەکان جێگیر بوون.
تَهَدَّنَ الرجلُ: پیاوەکە گێلو نەحمەق بوو.
المَهْدُونُ: گێلو نەفام.
الهِدانُ: گێلو نەفامو تەمبیات وشك ٥ قونگرانو خۆدزەوە لەشەڕو نەبەردا ٥ خەو خۆشو تەمبەڵ، حەزی لەخەوی بەیانیانەو زوو ناچێ بۆ سەرنیشو کاری خۆی.
الهَدِنُ: شلو شێواو ٥ شۆڕەوە بوو.
الهُدْنَة: ئاشتی دوای شەڕ ٥ یان ماوەی دوا شەڕ کەشەڕ ڕابگیرێو دوژمنەکان خۆ ئامادە بکەن بۆ ئاشتەواییو مەرج دانان بۆیەکتری ٥ تەمبەڵیو خۆپارێزی ٥ ساردبونەوەی گورو تینی پیاو لەکارێکو هیوەر بوونەوەی عەزمو جەزمی بەهۆی بیستنی هەواڵێك.
الهیدان: گێلو نەحمەق ٥ ترسنۆك.
هَدْهَدَ الطائرُ: باڵندەکە قرە قرو قاژە قاژی کرد.
هَدْهَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی جولاند، وەحەرەکەی خست ٥ جمو جوڵی پێ کرد، هەڵی پەڕاند ٥ دەگوترێ: (هَدْهَدَتْ الأُم صَبِيَّها): دایکەکە منداڵەکەی هەڵپەڕاند ٥ یان ڕایژاند بۆئەوەی خەوی لێ بخا.
هَدْهَدَ فلان الشَّيْءَ: فلانکەس شتەکەی لەبەرزییەوە هاویشتە خوار ٥ دەشگوترێ: (يُهَدْهَدُ اليَّ كذا): وادێتە خەیاڵم، دڵم بۆ ئەوە دەچێ ئەو شتە وابێ.
الهُدْهُدُ: پەپوسلێمانکە ٥ گمە گمی کۆتر ٥ (ك: هَداهِد).
هَدَى فلان هُدىً وهدياً وهدايةً: فلانکەس ڕێگای ڕاستی گرتەبەر ٥ دەگوترێ: (هَدَى فلان هدي فلان): فلانکەس ڕێبازی فلانکەسی گرتە بەر، پەیڕەوی ئەوی کرد.
هَدَى فلاناً: هیدایەتی فلانکەسی دا خستیە سەرڕێگای ڕاست.

**هَدَى فلاناً الطريقَ:** ڕێگای نیشانی فلان داو شارەزای کرد ٥ قورئان دەفەرموێ: (وأهدنا الى سواء السراط).

**أهْدَى الهَدْيَ أو الهَدِيَّ الى الحرم:** ئاژەڵی قوربانی برد بۆ مەککە بۆئەوەی بیکاتە قوربانی.

**أهـدى الهديـةَ الى فـلان:** دیاری بۆ فلانکەس نارد بەمەبەستی ڕێز لێگرتن و دۆستایەتی.

**هـادى فـلان فلانـاً:** هەریەك لەودوانە دیارییان بۆ یەکتر نارد.

**هادت فلانـةُ فلانـةَ:** هەریەك لەو دوو ئافرەتـە خواردنیـان هێنـا بـۆ شوێنێك و لەوێ خواردیان.

**هـادى فـلان فلانـاً:** فلانکەس بڕیاری شەڕو مستانی دژی فلان دا ٥ وای لێ کرد لەڕۆیشتن دا لارە لار بکا.

**هـادن فـلان فلانـاً الـشِّعْرَ:** فلانکەس بەشیعر هەجوی فلانی کرد.

**هَدّى العروسَ الى بعلها:** بوکەکەی نارد بۆ زاوا.

**هَدّى الهدية الى فلان وله:** دیاری بۆفلان نـارد ٥ دەشـگوترێ: (فـلان یهـدّی للنـاس): فلانکـەس زۆر دیـاریی دەنێرێ بۆ خەڵك.

**اهتَـدى:** ڕێبـازی راسـتی دۆزیـەوە ٥ شارەزابوو.

**یَهْدّي ویَهِدّي:** شارەزای دەکا ڕێی ڕاستی نیـشان دەدا ٥ قورئـان دەفـەرموێ: {أَفَمَن يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لاَّ يَهِدِّيَ} ٥ هـەروا بـەمانا هەوڵدان و شارەزایی کردنـی خـەڵك بۆ ڕێبازی ڕاست دێ ٥ یان لەسەر ڕێبازی ڕاست بەردەوام بوو مایەوە.

**اهتدى فلان إمرأته:** فلانکەس ژنەکەی وەگری خۆی کرد.

**اهتدى الفرسُ الخَیلَ:** ئەسپەکە بـوو بـە پێشەنگی ڕەوە ئەسپەکان.

**تهادي فلان بين رجلين:** پیاوەکە چووە نـاو شـانی دوکەسـەوە خـۆی خستە سەرشانی دوکەس لەبەر بێ هێـزی ٥ دەگوترێ: (جاء فلان یتهـادی بـین اثنين).

**تهادى القوم:** خەڵکەکە لەناو خۆیان دا دیارییان بۆیەکتر نارد.

**تهادت المـرأةُ:** ئافرەتەکە لەڕۆیشتن دا لارو لەنجـەی کـردو کەسـی لەگـەڵ نەبوو.

**تهـدّی فـلان:** فلانکـەس هـەوڵی شـارەزابوونی دا ٥ خـەریکی شارەزایی کردنی خەڵك بوو.

**اسـتهدى فـلانٌ:** فلانکـەس هـەوڵی دۆزینەوەی ڕێگای راستی دا.

**اسـتهدى فلانـاً:** داوای لـەفلان کـرد

ڕێگای ڕاستی نیشان بدا.

**المِهْداءُ:** کەسێك زۆر دیاریی بنێرێ بۆ خەڵك.

**المِهْدی:** ئەو تورەکەو زەرفەی دیارییەکەی تێدا دەنێردرێ.

**المُهَیدِیَةُ:** دەگوترێ: (فلان علی مُهَیْدیته): فلانکەس لەسەر حاڵو وەزعی پێشووی خۆیەتی.

**الهادی:** ناوێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار ٥ چاوساغو ڕێ نیشاندەر ٥ (ك: هداةٌ) ٥ هەروا ناوە بۆ ئەستۆ ٥ شێر ٥ سەرەتیر ٥ (ك: هواد).

**الهادیة:** پێشەتای هەموو شتێك ٥ عەصاو گۆچان ٥ بەردێك لەناو ئاودا بێو هەندێکی دەرکەوتبێ ٥ (ك: هوادٍ).

**هادیات الخیل:** پێشەتای ڕەوە ئەسپ.

**هوادی الخیل:** پێشەتای ڕەوەئەسپ.

**هوادي اللیل:** سەرەتای شەو.

**هوادي الإبل:** یەکەم وەجبەی حوشتر کە دەردەکەون.

**الهداء من الرجال:** پیاوی زەبوونی کەم عەقڵو کاڵفام ٥ وەرگنو زۆرخۆرو تەمبەڵ.

**الهَدَاةُ:** لۆغەتێکە لە (الأَدَاة).

**الهُدی:** ڕۆژی ڕوناك ٥ ڕێباز ٥ ڕێگای ئاشکراو شارەزایی کەر ٥ قورئان دەفەرموێ: {هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ} ٥ هەروا ناوە بۆ پەروەردەکردنو شارەزایی کردنو گەیاندنی ئادەمیزاد بەمەبەست بەشێوەی هێدیو هێمن ٥ قورئان دەفەرموێ: {إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى}.

**الهَدْيُ:** ئەو ئاژەڵەیە بەدیاریی دەبردرێ بۆ حەرەم بۆ قوربانی ٥ پیاو ماقوڵو ڕێزداری وڵات و بنەماڵە ٥ دەگوترێ: (فلان هدی بني فلان) ٥ ڕێو شوێنو ڕەوشت ٥ دەگوترێ: (فلان حسن الهدی): فلانکەس هەڵسو کەوتی جوانە.

**الهَدْیَةُ:** ڕێبازو دابو نەریت ٥ حوشتری گەورەی تەمەن پێنج ساڵ.

**هدیة الأمر:** لایەنی شت.

**الهِدْیَةُ:** بەمانا (الهَدْیَة) دێ ٥ لایەنو جیهەتو شوێن ٥ ڕێبازی ڕاست ٥ دەگوترێ: (ضلَّ فلان هدیته): فلانکەس لەڕێبازی ڕاستی خۆی لای دا.

**الهُدَیَّةُ:** نیازو مەبەست ٥ ئەوشوێنەی دەتەوێ بۆی بچی ٥ دەگوترێ: (ضلَّ فلان هُدَیَّتَهُ): فلانکەس ڕێبازی ڕاستی خۆی لێ گوم بوو ٥ دارێکە وەکوو نیر وایە بۆ ئاشو ئاعور بەکاردێ.

**الهَدِيُّ:** پیاو ماقوڵو ڕیش سپی

بنەماڵـە ٥ بـوك ٥ ئـەو ئاژەڵـەی بەدیاریی دەبرێ بۆ حەرەم ٥ دیل.

**الهُدَيَّا:** هاوشێوەو هاوشان ٥ دەگوترێ: (عندي هُدَيَّاهُ).

**الهَدِيَّةُ:** بوك ٥ دیاریی کەدۆستو خـزم دەیـدەن بەیـەکتری ٥ لەڕوانگـەی خۆشەویـستیو ڕێزگرتنـەوە ٥ (ك: هدايا).

**هَذَأَت الخيـلُ ونحوها هَـذْءاً:** ئەسپەکان لەبەر ماندویی کەوتن.

**هَذَأَ الشَيْئَ:** شتەکەی بڕیەوە بەخێرایی.

**هَـذَأَ الكـلامَ:** قـسەی زۆرو پـڕو پوچـی کردن.

**هَـذَأَ فلانـاً بلـسانه:** قـسەی ناشـیرینی بەفلانکەس گوت ٥ هەواڵێکی ناخۆشی پێ ڕاگەیاند.

**هَذِيَ من البرد:** لەسەرما مرد.

**تَهَذَّأَت القَرحَةُ:** برینەکە داوەشا.

**الهَـذّاءُ:** دەگـوترێ: (سـیف هَـذّاءٌ): شمشێری خێرا بڕو تیژ.

**الهَذّأةُ:** خاکەناز، بێڵ.

**هَذَبَ القومُ هَذباً:** خەڵکەکە گاڵو بـوغڵو چەقە چەقیان زۆر بوو.

**هَذَبَ الماءُ:** ئاوەکە جاری بوو، ڕەوان بوو.

**هَـذَبَ الـشَيْئَ:** شـتەکەی بڕیـەوە، دووڵـەتی کـرد ٥ پـاکی کـرد لەشتـی لاوەکیو پوختەکەی هێشتەوە.

**هَذَبَ النخلةَ:** درەختە خورماکەی لەپڕژو پاڵ پاك کردەوە.

**أَهذَبَ:** پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (أَهْذَبَ الإنـسانُ في مـشيه): ئادەمیزادەکـە لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد.

**أَهـذَبَت الـسحابَةُ ماءَهـا:** هەورەکـە بەخێرایی بارانی باراند.

**هَـذَّبَ النخلـةَ:** دارخورماکـەی لـەپڕژو پاڵ پاك کردەوە.

**هَـذَّبَ الكـلامَ:** قـسەکەی پوختـەکرد لەوشـــــتانەی لای ڕەوانبێـــــژان بەناشیرین دادەنرێ.

**هَذَّبَ الكتـابَ:** کتێبەکـەی پوختـەکرد لەو شتانەی زێدەن‌و پێویست نین.

**الهَـذَبُ:** صـافو پوختـە، پاڵفتـە ٥ دەگوترێ: (مالي مودته هَذَبٌ).

**الهَـذِبُ:** دەگـوترێ: (فـرس هَـذِبٌ): ئەسپێکی گورج‌و گۆڵو تیژڕۆیە.

**هَذَّ الـشَيْئَ هَـذّاً وهَذاذاً:** خێـرا شتەکەی بڕی.

**هَـذَّ القـرآنَ:** خێـرا خێـرا قورئانەکـەی خوێندەوە.

**هَذَّ الحديثَ:** فەرمودەی گێڕایەوە.

**اِهْتَذَّ الشَيْئَ:** شتەکەی گورج بڕیەوە.

**هَذاذَيْكَ:** بڕایەوە، کۆتـایی هـات، تـەواو بوو.

**الهُذُّ:** تیژو بڕندە.

الهِذُّ: بەمانا (الهَذُّ)دێ.

الهُذاذُ: دەگوترێ: (ناب هُذاذٌ): کەڵبی برندە، ددانی تیژ.

الهَذّاذُ: برندە ٥ ڕێگابڕ، ئازا بۆ ڕۆیشتن ٥ دەگوترێ: (جَمَلٌ هَذّاذٌ): حوشترێکی ئازایە بۆ ڕێگا برین.

الهَذُوذُ: تیژو برندە ٥ دەگوترێ: (سِكين هذوذٌ).

هَذَرَ الرجل في منطقه هَذْراً وهَذَراً: پیاوەکە قسەی نابەجێ گوتن.

هَذَرَ اليومَ هَذْراً: ئەمرۆ گەرم بوو ٥ دەگوترێ: (يومٌ هاذِر).

هَذِرَ كلامُهُ: قسەکانی زوربەی هەڵەو پڕو پوچ بوون ٥ (فهو هَذِرٌ).

أهْذَرَ في كلامه: لە وتارەکەی دا، لەقسەکانی دا زۆری هەڵە تێدابوو ٥ گوتراوە (من كَثُرَ أهْذَرَ): کەسێك زۆر بڵێ هەڵە دەکا.

المِهْذارُ: کەسێکە لەقسەکانی زۆر وشەی هەڵەو نابەجێ هەبن ٥ گوتراوە (المِكثارُ مِهذارٌ) ٥ (ك: مهاذير).

الهَذْرُ: دەگوترێ: (لانذرو لاهَذرَ): نەکەم نەزۆر.

الهَذَرُ: قسەی بێماناو پڕو پوچ.

الهَذّارُ: کەسێك زۆر لەقسەکردن دا هەڵەبکا، قسەی نابەجێ لەدەم بێتەدەر.

الهَذِرُ: بەمانا (المِهذارُ)دێ.

هَذْرَمَ فلان: فلانکەس لەڕۆیشتن پەلەی کرد، خێرا ڕۆیی ٥ لەقسەکردن دا پەلەی کرد ٥ لەخوێندنەوە دا پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (هَذْرَمَ القرآن): بەپەلە قورئانی خوێندەوەو لەماناى وشەو رستەو ئایەتەکانی ورد نەبۆوە.

هَذْرم السيفُ: شمشێرەکە بڕی.

الهُذارِمُ والهُذارِمةُ والهِذْرامُ: زۆر بڵێ.

الهَذْرَمَى: شەڕەنگێزو ئاژاوەچی و چەقە چەناو.

هَذَفَ هُذُوفاً: پەلەی کرد ٥ (فهو هاذف).

الهاذِلُ: نیومشەو.

الهُذْلُولُ: پیاوی سوك و جەستە بچوك ٥ ئەسپی پشت درێژی زەعیفو لاواز ٥ شوێنی نزمایی لەساراى پان و پۆڕدا کەمرۆڤ نەگاتە سەرلێواری نزماییەکە هەستی پێ ناکا ٥ تیری بچوك ٥ گردۆڵکە ٥ بارانێك لەدورەوە ببینرێ ٥ جۆگەئاوی بچوك ٥ تەنکە هەور ٥ سەرەتای شەو یان کۆتایی شەو ٥ (ك: هذالِيلٌ) ٥ دەگوترێ: (ذهب ثوبه هذاليلٌ) قوماشەکە پارچە پارچە بوو.

**هَذْلَمَ:** لەرۆیشتنی دا خێرا خێرا هەنگاوی هەڵێنان بەڵام هەنگاوەکانی کورت بوون.

**هَذَمَ الشَيْئَ هَذْماً:** خێراشتەکەی بری.

**هَذَمَ الطعامَ:** خێراو بەپەلە خواردنەکەی خوارد.

**المِهذام:** شمشێری برندە.

**الهُذام:** شمشێری تیژ ٥ ئازاو نەترس ٥ دەگوترێ: (سِنان هُذام): نوکە رمبێکی تیژ ٥ (شفرة هُذام): کێردێکی تیژە خێرا شت دەبرێ.

**الهَيْذامُ:** ئازاو چاونەترس ٥ زۆر خۆر.

**الهُذامَة والهُذَمَةُ:** تیژو برندە ٥ دەگوترێ: (شفرة هذامة وهُذَمة): کێردێکی تیژو خێرا برە.

**الهَذُومُ:** دەگوترێ: (سکین هذوم): کێردێکی خێرا برو تیژە.

**الهَيْذَمُ:** خۆشرۆ ٥ خێرا ٥ گورج و گۆڵ.

**الهَذاهِذُ:** خۆ هەڵکێش و درۆزن، هەرکەسێک ببینێ دەڵێ ئەو خزمەمە یان ئیشی بۆ کردوم.

**الهُذاهِذُ:** دەگوترێ: (سیف هُذاهِذ): شمشێری تیژو برندە.

**الهُذْهَاذُ:** بەمانا (الهُذاهِذ)دێ.

**هَذاه بالسیف هَذْواً:** بەشمشێر بریەوە ٥ بری.

**هذى فلان هَذْياً وهَذَياناً:** ورێنەی کرد، قسەی بێ سەرو بەری گوتن ٥ بزرکاندی ٥ دەشگوترێ: (هذى فلان بالشيئ): فلانکەس لە ورێنەو بزرکاندنەکەی دا ئەوشتەی گوت.

**هاذاه:** هاوبەشی کرد لەورێنەکردن و بزرکاندن دا، لەوتەی ناشیرین و ناشایستەدا.

**تهاذى القومُ:** خەڵکەکە هەندێکیان قسەی ناشیرینیان بەهەندێکیان گوتن.

**الهُذاءُ:** ورێنەکردن بەقسەی غەڵەت و بێ مانا.

**الهَذيانُ:** تێکچوونی عەقڵ بەشێوەیەکی کاتی و بێ هۆشبوون و وەناگاهاتنەوە.

**هَرَأَ فلان في منطقه هَرْءاً:** فلانکەس زۆری قسەی هەڵەت و پەڵەت کردن.

**هَرَأَت الريحُ:** رەشەبایەکە سارد بوو.

**هَرَأَ البرد فلاناً هرءاً وهراءَةً:** سەرماکە لەسەر فلانکەس توند بوو تاگیانی دەرچواند، یان خەریک بوو بیکوژێ.

**هَرَأَ فلانٌ اللَّحْمَ:** فلانکەس گۆشتەکەی باش برژاند باشی کوڵاند.

**هَرِئَ اللَّحمُ هَرْءاً وهُرْءاً:** گۆشتەکە باشباش برژا.

**هُرِئَ المالُ والقومُ:** ماڵ و سامانەکە هەروا خاوەن ماڵەکان سەرماو گەرما

لەناوی بردن ٥ (فهم مَهْرؤون).

أهْرَ القومُ في الرواح: خەڵکەکە ئێوارە سەرمایان بوو.

أهْرَأ فلاناً: فلانکەسی کوشت.

أهْـرَأ الـبردُ فلانـاً: سـەرما لەسـەر فلانکەس توند بوو تاکوشتی یان خەریك بوو بیکوژێ.

أهْـرَأ الكـلام وفيـه: زۆری قـسەکردو قسەکانی مەبەستیان نەپێکا.

أهْـرَ اللحـمَ: گۆشـتەکەی زۆر کولانـد زۆری برژاند.

هَرَأ اللحمَ: گۆشتەکەی زۆر کولاند.

تَهَرَّأ اللَّحْمُ: گۆشتەکە زۆر کوڵی تاوای لێ هات لەئێسقانەکە کەوتە خوار.

تَهَـرَّأت الماشـيةُ: ئاژەڵـەکان بەسـەر فەوتان و لەناوچون.

الهُـراءُ: ئاخـاوتنی بـێ سـەرو بـەرە، هەڵـەت و پـڕو پـوچ ٥ دەگـوترێ: (رجـلٌ هُـراء): پیاوێـکە قـسەکانی هیچیان بەسەر هیچەوە نییە.

الهِراءُ: نەمامی درەختی خورما.

الهُرَاءُ: بەمانا (الهُراءُ)دێ.

الهَـرَاءة: ئافرەتێـك ئاخاوتنـەکانی بـێ سەرو بەربن.

الهَـرِيءُ: گۆشـتی چـاك و بـاش کـوڵاو ئامـادەکراو بـۆ خـواردن بەجۆرێـك ئەوەنـدە کوڵێنـدرابێ ئێـسقانی بەردابێ.

الهَرِيئة: ئەوکاتـەی سـەرما لـە خـەڵك و مـاڵ و سـامان دداو زیانیـان پـێ دەگەیەنێ.

هَرَبَ هَرَباً وهروباً: هەڵات، رای کرد.

هَرَبَ دَمُهُ: زۆر ترسا.

هَـرَبَ نـصف الوتـد في الأرض: نیـوەی سینگەکە بەزەوی دا رۆچوو.

هَـرِبَ فـلان هَرَبـاً: فلانکـەس پـیر بـوو (لۆغەتێـکە لە هَرِمَ).

اهْـرَبَ فـلانٌ: فلانکـەس پەلـەی کـرد لەرۆیشتن دا، رۆیی بەترسەوە.

أهْرَبَ في الأرض: دوور کەوتەوە.

أهْـربَ في الـرأي: چـووە قـوڵایی راو بۆچوونەکەوە ٥ دەشگوترێ: (جـاء فلان مُهْرِباً): فلان هات زۆر سوربوو لەسەر کارەکە.

أهْرَبَ: پەلەی کرد ٥ بەگورجی رۆیی.

أهْرَبَـت الـريحُ مـاعلى وجـه الأرض: رەشەبایەکە چی لەسەر روی زەوی بوو رای دا.

أهْرَبَ فلاناً: فلانکەسی ناچارکرد هەڵێ ٥ رابکا.

هَـرَّبَ فلانـاً: وای لـێکرد هـەڵێ، بقاچێنێ، رابکا.

هَـرَّبَ البِـضَاعة الممنوعـة: ماڵـە قاچـاخەکەی لەولاتێـکەوە بـردە

ولاتێکی تر، بەقاچاغی داخلی کرد.

المَهْـــرَبُ: مالّمــالّ، دارێـــکە وەرزێـــرو کشتیار زەوی کێلّدراوی پێ تـەخت دەکەن.

المَهْـــرَبُ: هـــەلاّتن ٥ پـــەناو شـــوێنی خۆلێحەشاردان ٥ دەگـوترێ: (فـلان مَهْـــرَب لنـــا): فلاّنکـــەس پـــەنای ئێمەیە.

المُهَـرِّبُ: قاچاغـچی کـەتاوانی کـالا ئـەو دیـوکردن‌و ئەمـدیوکردن ئـەنجام دەدا.

هـــرِبَجَ العَمَـــلَ: ئیـشەکەی بەناڕێـــك‌و پێکی ئەنجام دا.

هرِبَذ: رۆیشت بەرۆیشتنێکی وا نەگاتە ئەندازەی غاردان.

الهِرْبِـــذُ: پیـــاوی ئـــاییني زەردەشـــتی کەسەرپەرشـتی ئاتەشـکەدە دەکـا ٥ وشەکە فارسییەو کراوە بەعەرەبی.

الهِرْبِـــذِيُ: جـــۆرە رۆیـــشتنێکە لارو لەنجەی تێدایە ٥ رۆیشتنی حوشترو ئـاژەڵ‌و ولاّخـی تـر کاتـێ لەسـەر لا دەڕوا.

الهُرْبُـــعُ: سـوك‌و گـورج‌و گـۆڵ ٥ دزی گورج‌و گۆڵ گورگی گورج‌و گۆڵ ٥ (ك: هرابع).

هَـــرَتَ الـــشَيْءَ: شـتەکەی دڕی بۆنـەوەی فراوان بێ ٥ دەگوترێ: (هَـرَتَ ثوبَـهُ): کراسەکەی دادڕی بۆنەوەی فراوان بێ.

هَـــرَتَ شِـدْقَهُ: لاشـەویلەی راکێـشا بـۆلای گوێچکەی.

هَرَتَ فلاناً بالرمح: بەشمشێر لـەفلاّنی دا ٥ دەگـوترێ: (هَـــرَتَ عِرْضَـــهُ): تانـەی لەناموسی دا لەکەداری کرد.

هَـــرَتَ اللحـمَ: گۆشـتەکەی بـاش کولاّنـد ٥ (فهو هريت).

هَرِتَ الرجلُ وغيره هَرَتاً: پیاوەکە شەویلەی پـان بـوو ٥ دەگـوترێ: (هـــو أهـــرت الشِدْقِ) یان (هريت الشِدْق).

أهْرَتَ اللحمَ: گۆشتەکەی چاك کولاّند.

هَـرَّتَ شِـدْقَهُ: شـەویلەی فـراوان کـرد، لێـکی کێشایەوە.

تهارت: دەمی کردەوەو زۆری قسەکرد.

الهريت (ثوب هريت): کراسێـکی دڕاوو ونجڕ ونجڕ کـراوە ٥ (عِرض هريت): ناموسـی تانـە لێـدراو ٥ (رجـــل هریـــت): پیاوێـــکە نهێنـــی بـــۆ ناپـــارێزرێ‌و قـــسەی ناشـــیرین‌و نەشیاو دەکا.

الهَرْكَمَةُ: شێر ٥ سەری لـوت ٥ رەشـایی نێوان کەلّبی سەگ.

هَـــرَجَ في الحـــديث هَرْجـــاً: درێـــژەی بەقـسەکردنەکە داو قـسەی تێـکەڵ‌و پێکەڵ کردن.

هَرَجَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە ناو ئـاژاوەو

ناشوبو کوشتنو بگرەو بەردەوە.

**هَرَجَ الفرسُ:** ئەسپەکە بەگورجی بازی هاویشت ٥ (فهو هراج ومِهراج).

**هَرَجَ الرجلُ في الأمر:** پیاوەکە لەکارەکەدا کەوتە شكو گومانەوەو بڕوای بەواقیعەکە نەکرد.

**هَرَجَ البابَ:** دەرگاکەی بەکراوەیی جێ هێشت.

**هَرَجَ النومَ:** زۆر نوست.

**هَـرِجَ البعيرُ ونحوه:** حوشترەکە لەبەر زۆری گەرما یان باری قورس چاوی لێڵو پێڵ بوون ٥ دەشگوترێ: (هَـرِجَ الرجـلُ): پیاوەکە چاوی لێڵو پێڵ بوون لەبەر زۆری گەرما یان زۆر ڕۆیشتن.

**أَهْـرَجَ الرجلُ:** پیاوەکە حوشترەکەی بەهۆی گەرمای زۆر یان باری گران چاوی لێڵو پێڵ بوون.

**أَهْرَجَ البعيرَ ونحوه:** بەگەرمای نیوەڕۆ حوشترەکەی تاودا تا چاوی لێڵو پێڵ بوون.

**هَرَّجَ:** هەراو هۆریای بەرپاکردو کێشەو نیزاعی نایەوە.

**هَـرَّجَ بالأسد:** هەرای لەشێرەکە کرد هەلهەلەی لێ کێشا بۆئەوەی دەری بکا.

**هَـرَجَ البعيرَ:** بەگەرمای نیوەڕۆ حوشترەکەی تاودا تا چاوی لێڵو پێڵ بوون.

**هَرَّجَ الخمرُ فلاناً:** عەرەقەکە فلانکەسی سەرخۆش کرد، هاواری کرد پێکەنی، حاڵو وەزعی شێواند.

**إنْهَرَجَ فلان من الخمر:** پیاوەکە لەناکامی عەرەق خواردنەوەدا هێزو توانای نەماو کەوتە لارە لارو گۆدە گۆد.

**اسْتَهْرَجَ الرأيَ لفلان:** راو بۆچونی بۆ فلانکەس بەهێزو فراوان بوو.

**المُهَـرِّجُ:** پڕوپاگەندەکارو زمانلوس بۆ بانگەشەو پیاهەڵدانو بڵاوکردنەوەی شتی پڕو پوچ ٥ کەسێك بەقسەی سەیرو هەڵوێستی تایبەتیو لاسایی کردنەوە خەڵك وەپێکەنین بێنێ.

**الهَرْجُ:** زۆرینەی شت ٥ فیتنەو ئاشوبو تێکچڕژان ٥ دەگوترێ: (أصبح القومُ في هَـرج ومَـرْجٍ) ٥ گەرمەی شەڕو زۆری کوژراو ٥ زڕە خەون، خەونی پڕو پوچ.

**الهِـرْجُ:** دڕاو شەقبوو ٥ زەبون لەهەرشتێك بێ.

**الهِرْجَةُ:** کەوانی نەرم ٥ (ك: هِرَجُ).

**الهَرَّاجَةُ:** کۆمەڵێك خەڵق کەبەقسەی درۆو پڕوپاگەندە شت هەڵدەکێشنو بانگەشەی بۆدەکەن.

هَرْجَلَ فلان هرجَلَةً وهِرْجالاً: فلانكەس رۆیشتنەکەی تێکەڵو پێکەڵ بوو هەندێکی گورگە لوقەو هەندێکی ئاسایی بوو.

هَرْجَلَ في أعمالـه: ئیشەکەی رێكو پێك نەبوو تەرتیبو نەزمی تێدانەبوو.

الهُرْجُلُ: هەنگاو درێژ ◦ (ك: هراجِلُ).

الهُرْجُولُ: مرۆڤی درێژ ◦ حوشتری گەورەو زەبەللاح ◦ (ك: هراجیل).

هَرَدَ الناس هَرْداً: خەڵکەکە تێکەڵاو بوون تێك چرژان.

هَرَدَ الثَّوبَ: کراسەکەی دڕی، ونجڕ ونجڕی کرد ◦ بەڕوەکی وەرس ڕەنگی کرد.

هَرَدَ اللحمَ: گۆشتەکەی زۆر کوڵاند.

هَرَدَ العِرْضَ: تانەی لەناموسی دا.

هَرِدَ اللَّحْمُ هَرَداً: گۆشتەکە هەڵوەری، رزی.

هَرِدَ شِدْقُهُ: شەویلەی پانو فراوان بوو ◦ (فهو أهْرَدُ).

هَرَّدَ فلان: فلانکەس پۆشاکی ڕەنگکراو بەوەرسی پۆشی.

هَرَّدَ اللَّحمَ أو الثوبَ: گۆشتەکەی زۆر کوڵاند یان کراسەکەی زۆر دڕی ◦ ونجڕ ونجڕی کرد ◦ دەشگوترێ: (هَرَّدَ الثوب): کراسەکەی بەڕەنگی وەرس ڕەنگ کرد.

الهِرْدُ: نوعامه ◦ پیاوی خوێڕی.

الهُرْدُ: گیا کورکوم.

الهُرْدِيُّ: شتی ڕەنگ کراو بەڕەنگی وەرس.

هَرْدَبَ: بازێکی گەورەی هاویشت.

الهِرْدَبُ: ترسنۆكو کەتەو بێ عەقڵ.

الهِرْدَبَّةُ: بەمانا (الهِرْدَبُ)دێ ◦ پیاوی کەتەی زەبەللاحی درێژو چەتاوڵ ◦ پیرەمێرد.

هَرَّ هَرّاً: بۆڵە ترێی هەڵوەریوی خوارد.

هَرَّ الشَّوْكُ: چقڵەکە وشك بوو هیچ تەڕایی تێدا نەما ◦ بەجۆرێك لەوەڕ خۆر خۆی لێ بوارد نەیخوارد.

هَرَّ سَلْحُهُ: سکی چوو تا گیانی دەرچوو.

هُرَّ الدَواءُ سَلْحَهُ: دەرمانەکە سکی ڕەوان کرد.

هَرَّ القوسُ هريراً: کەوانەکە دەنگی لێ هات.

هَرَّ فلان في وجه السائل هراً: فلانکەس بەڕو گرژی سوالکەرەکەی بەڕێ کرد لێی تورە بوو.

هَرَّ الكلبُ: سەگەکە لوراندی، وەڕی دەمی داپچڕیو کەڵبەی دەرخستن.

هَرَّ اليه: وەڕی بەبێ لوراندن هەر عەفعەفی بوو.

هَرَّ الناسُ فلاناً: خەڵك لای فلانیان پێ

ناخۆش بوو، حەزیان لەچارەی نەبوو.
**هَرَّ البَرْدُ الكلبَ:** سەرما وای لەسەگەکە کرد بلورێنێ.
**هَرَّ الشَیْئُ:** شتەکەی ناخۆش ویست.
**هَرَّ فلان هَرّاً:** فلانکەس رەوشتی ناشیرین بوو.
**هُرَّت الإبِلُ:** حوشترەکە توشی نەخۆشی هەوکردنی نێوان پێستو گۆشت بووە.
**أهَرَّ فلان الغنم:** فلانکەس مەڕو بزنەکانی بردنە سەرئاو.
**أهَرَّ البردُ الكلبَ:** سەرما سەگەکەی هێناوەتە وەڕین ٥ لەپەند دا هاتووە دەڵێ: (شرٌّ أهَرَّ ذاناب): ئەم پەندە بۆ حاڵەتێك دەگوترێ کە تارمایی شەڕو نەگبەتی لەئاسۆوە دەرکەوتبێ.
**هَارَّهُ:** بەڕوویا تەقییەوەو لێی تورە بوو، پێیدا هەڵشاخی.
**الهُرارُ:** دەردێکە توشی حوشتر دەبێ وەکوو هاوسان دەکەوێتە نێوان پێستو گۆشتییەوە ٥ دەردێکە توشی حوشتر دەبێ گوفیرەی پێ دەگرێ دەتورێنێ.
**الهِـرُّ:** پشیلە ٥ (ك: هِـرَرَة). (الهِـرَّة) پشیلەی مێ ٥ لێخوڕینی مەڕو بزن.
**الهُرُّ:** شێر کە دەنگی رۆیشتنی دێ ٥ ئاوو شیری زۆر.
**الهَرَارُ:** سەگ کە کەڵبەکانی دەردەخاو دەم دەکاتەوە ٥ بێ عەقڵو کاڵفام.
**الهَرّاران:** دو ئەستێرەن یەکیان ناوی (النسر الواقع)ە ئەوی تریان ناوی (قلب العقرب)ە، دەڵێن کە هەڵاتنی ئەوان کەوتە بەرشەو دونیا زۆر سارد دەبێ.
**الهَـرُورُ:** ئەو بۆڵە ترێو دەنکە مێوژانەیە کە لەهێشووە ترێ دەکەونە خوار.
**الهَرِيرُ:** وەڕەی سەگ بەلورەو قروسکە.
**الهَرِيرةُ:** پێ ناخۆش بوون ٥ گرژیو مۆنی ٥ دەگوترێ: (أجدُ في وجههِ هريرة): لەدەمو چاوی دا گرژییەك دەبینم.
**هَرْوَزَ الحيوانُ:** ئاژەڵەکە مرداربۆوە.
**تهَروَزَ من الجوع:** لەبرسا مرد.
**هَـرَسَ الـشَیْئَ هرساً:** شتەکەی کوتا ٥ بەشتێکی پان شتەکەی پەستاوت ٥ زۆری کوتا.
**هَـرَسَ الطعـامَ:** بەخێرایی‌و پەلە پەل خواردنەکەی خوارد.
**هَرِسَ الرجلُ هَرَساً:** پیاوەکە نەوسنو زۆر خۆر بوو ٥ بەنهێنی نانی خوارد.
**المِهْـراسُ:** حوشتری زۆر خۆر ٥ حوشتری کەتەو زەبەلاح ٥ پیاوێك

لەشـــەوو شـــەو ڕەوی نەترســێ ٥ هــاوەنو ســندوڵ کەشـتیان تێـدا دەکـوترێ ٥ بەردێـکە حەوزێـکی لاکێـشەیی لـێ هەڵدەکەنـدرێ بـۆ دەسـتنوێژ گـرتنو شـتی وا ٥ ئـەو کوتکــە دارەی گــەنمو چــەڵتوكو شتی وای پێ دەکوترێ.

الهَراسُ: درەختێـکی گەورەیـە لـەپێڕی (القرنیـــة)یـــە لـــەولاتی میـــصرو حەبەشەو سەنیغال دەڕوێ، توێکڵی سپی یان خاکییە ٥ لەولاتی سودان پێی دەگوترێ: (الخُزامی).

الهُرَاسَةُ: دوژمن شکێن ٥ دەگوترێ: (بنو فـلان ذو هراســة): خـاوەنی نـەردو نگــینو دەســەلاتن دوژمــن تــارو ماردەکەن.

الهَرّاسُ: ئەوکەسەی کەشکەك دروست دەکا ٥ هەریسە لـێ دەنێ ٥ هەریسە فرۆش ٥ ئەوسنو زۆر خۆر.

الهَرْسُ: پشیلە.

الهَـرِسُ: بـەمانا (الهُـرَاسُ)دێ ٥ بـەمانا (الهَرْسُ)دێ ٥ هەروا بـەمانا پۆشاکی رزیوو بێ کەڵك دێ.

الهَـریسُ: گەنمـە کوتـاو پـێش ئـەوەی بکوڵێنـدرێ.

الهَریـسَة: کەشـکەك، کێـشتی هەریـسە گەنمــە کوتــاو گۆشــتی زۆری تــێ دەکرێ ٥ جۆرە حەڵوایەکە لـەئاردو ڕۆنو شــەکر دروســت دەکــرێ ٥ (أرض هریـــسة): خــاكو ولاتێــکە درەختی هەراسی زۆر لـێ بڕوێ.

هَـرَشَ الـدهرُ هَرْشـاً: ڕۆژگـار نـاخۆشو پڕچورتم بوو.

هَارَشَ الکلبُ الکلبَ ونحوه: سەگەکە شەرە سەگی کرد لەگەڵ سەگەکەی تر.

هارَشَ الرجلُ بعض الکلاب علی بعض: پیاوەکـــە هەنـــدێ لەســـەگەکانی بەردایـە هەندێـکی تریـان (شـەڕە ســەگی پێــکردن) هــەڵێنان بــۆ شەڕکردن.

هَرُشَ فـلان هَرَشـاً: فلانکەس ڕەوشـتی ناشیرین بوو.

هَرَّشَ بین الناس: فیتنەو ئاشوبی خستە ناو خەڵکەوە.

اهترشـت الکـلابُ أو الدیکـة او نحوهـا: سەگەکان شەڕیان بوو.

تهارشت الکلاب: بەمانا (اهترشـت)دێ ٥ دەشـگوترێ: (تهـــارش القـــومُ): خەڵکەکە بوو بەشەڕو هەرایان.

تهرّش الغیمُ: هەورەکە لاچوو بـوو بـە هەساو.

مُهـارِشٌ: دەگـوترێ: (فـرس مُهـارش): ئەسپێکی گورجو گۆڵو سەرنەرمە.

الهَرِشُ: مرۆڤی گێلی وشك تەبیات.

هَرْشَفَ الشَيْئُ: شتەكە وشك بوو.

تَهَرْشَفَ: كەم كەم ئاوەكەی خواردەوە.

الهِرْشَفَةُ: پارچە پەڕۆیەكە ئاوی پێ وشك دەكرێتەوە ٥ لیقەو پەڕۆی ئاو قوتوەوە مەرەكەب كەوشك دەبێتەوە.

الهِرْشَمُ: بەردی نەرم ٥ كێوو شاخی هەڵۆڵو كونكون ٥ كەڑی بچكۆلەی ئاودار.

الهِرْشِن: شەویلە پان.

هَرِصَ هَرَصاً: گرویێی وشكی توشبوو.

هَرَّش: جەستەی بە گرویێی داوەشا.

الهَرِيصَةُ: زەلكاو.

الهَرَصُ: گرویێی وشك لەجەستەدا.

هَـرَضَ الثـوبَ: قوماشـەكەی ونجڕ ونجڕ كرد.

هَرَطَ في الكلام هَرَطاً: قسەی تێكەڵاو كردنو زۆری شتی بێ كەڵكو پڕو پوچ هەڵڕشت.

هَـرَطَ عِـرْض أخيـه: تانـەو تەشـەری لەناموسو كەسایەتی براكەی دا.

هَرِطَ الرجلُ هَرَطاً: فلانكەس گۆشتی شل بوو، داچۆڕا دوای ئـەوەی گۆشـتی توندو پتەو بوو، جاشل بوونی گۆشـتەكەی بـەهۆی نەخۆشـی یـان ترسو بیمەوە بێ.

تهارط الخصمان: دوكەسە بەكێشە هاتووەكە جنێویان بەیەك دا.

الهَـرْط: گۆشـتی كـزو شـلو لیـنج كەوەكوو چڵم وابێ ٥ گۆشتێـك كـە كوڵێندرا وردو هاڕببێ.

الهِـرْطَ: گۆشـتی كـزو لاوازی لیـنج وەكوو چڵم ٥ ئاژەڵی گەورەو كەتـە ٥ پیـاوی دەوڵەمەنـد ٥ (ك: أهـراط وهروط).

الهِرْطَـةُ: گێلو ئەحمەقو ترسنۆك ٥ (ك: هِرَطٌ).

الهَيْرَطُ: نەرمو لینج.

الهَرْطالُ: پیاوی درێژی جەستە گەورەو كەتە.

الهُرْطمانُ: رووەكی شۆفان ٥ خەرتەلە.

هَرِعَ الـدمُ هَرَعـاً: خوێنەكە رژا ٥ ڕەوان بوو.

هَرِعَ فلان: فلانكەس بەخێرایی رۆیی.

هَرِعَ الصَّبِيُّ: منداڵەكە خێرا گریا ٥ (فهو هـرِع وهـي هَرِعـة): یـان بـازی دا ٥ قورئـان دەفـەرموێ: (وجـاءه قومـه يهرعون اليه).

أهْـرَعَ الرجُـلُ: پیاوەكـە بەپەشـۆكاوی رۆیی یان بازی دا.

أهْـرَعَ القـومُ الرمـاحَ: خەڵكەكـە رمبەكانیان بەرز كردنەوەو رۆیشتن بۆ بەرەنگاریی.

أهْرِعَ الرجلُ: پیاوەکە بەشل‌و شێواوی ڕۆیی ٥ پیاوەکە لەڕقا یان لەترسا یان بەهۆی لەرزو تاوە کەوتە لەرزین ٥ کاڵفام‌و عەقڵ سوك بوو ٥ (فهو مُهْرَع).

هَرَّعَ القوم رِماحَهم وبها: خەڵکەکە ڕمبەکانیان بەرز کردەوەو بەرەو دوژمن ڕۆیشتن.

اهْتَرَعَ والعودَ: کەمانەکەی شکاند ٥ یان شورکە دارەکەی شکاند.

تَهَرَّعَ الرِماحُ: خەڵکەکە ڕمب بەدەستەوە هاتن.

المُهَرَّعُ: سوور بوو لەسەر شت.

المَهْرُوعُ: کەسێك لەناکامی هیلاکی‌و ماندویتی بمرێ.

الهُراعُ: ڕۆیشتن بەشێوەی پەشۆکاوی‌و خێرایی ٥ خێرا لێخوڕین ٥ خێرا بازدان.

الهَرَعُ: بەمانا (الهُراعُ)دێ.

الهِرْيَاعُ: گەڵای ومریو بەهۆی ڕەشەباوە.

الهَريعَة: درەختۆکەی لق‌و پۆپ باریك‌و بچوك.

الهَيْرَعُ: ترسنۆك‌و لاوازو بێ خێر ٥ بای خێرا ڕۆو تەپو تۆز بەرپاکەر ٥ ئافرەتی قیزە قیزکەرو جرپن‌و گورج.

الهَيْرَعَةُ: شمشاڵ‌و بلوێری شوان ٥ خێوی بیابان.

هَرَفَ الرجلُ هَرْفاً: پیاوەکە چەنەی دا قسەی وڕێنەو بێ مانای کردن ٥ دەگوترێ: (فلان يَهْرِفُ بمالا يعرف): پیاوەکە چەنەی دا قسەی وڕێنەو بێ مانای کردن ٥ دەگوترێ: (فلان يَهْرِفُ بمالايعرفه): فلانکەس نازانێ چی دەڵێ.

هَرَّفَ بفلان: زیاد لەحەد مەدحی فلانی کرد زۆر زێدە ڕۆیی کرد لەوەسف‌و پێداهەڵگوتن دا.

هَرَفَ السبعُ: دڕندەکە گوێ قولاخی دەنگەکە بوو.

هَرَفَتْ الريحُ فلاناً: ڕەشەبایەکە فلانکەسی سوك کرد وای لێ کرد خێرا بڕوا.

أهْرَفَ الرجلُ: پیاوەکە ماڵ‌و سامانی زیادی کرد.

أهرفَتْ النخلةُ: دارخورماکە زوو میوەکەی پێ گەیاند.

الهَرْفُ: هەرشتێك زوو پێ بگا لەمیوەو شتی وا.

هَرَقَ الماءُ ونحوه هَرْقاً: ئاوەکەی هەڵڕژاندە ناوی.

أهْرَقَ الماءَ: ئاوەکەی ڕشت.

هَرَّقَ: دەگوترێ: (هَرِّق على جَمْرِك): ئاو بڕژێنە بەسەر ئاگرەکەت دا

واته پشو درێژبەو خۆڕاگرە لەسەر کارەساتەکە.

تهارق القوم: خەڵکەکە شەڕە ئاویان کرد ٥ ئاویان بەسەریەك دا کرد ٥ شەڕیان کردو خوێنی یەکتریان ڕشت.

إهْرَوْرَقَ الماءُ أو الدم: ئاوەکە جاری بوو، ڕەوان بوو.

المُهْرَقُ: پەڕەی سپی کەلەسەری دەنووسرێ ٥ پارچە چنراوێکە لەئاوریشمی سپی صەمغی تێ هەڵدەسووریو سفتو لوس دەکرێو ئەمجار لەسەری دەنووسرێ ٥ ئامێرێکە لەشووشەو شتی وا پۆشاکی پێ سفتو لوس دەکرێ ٥ سارای روتەنو سوتەمەڕۆ ٥ کاغەزی سفتو لوسی سەمغ لێ دراو کەلەبواری چاپەمەنی دا بەکاردێ.

المَهْرَقان: دەریایەکە سەرریژ دەکاو شەپۆل دەهاوێ ٥ ئەوشوێنەی ئاوی دەریای لێ دەرژێتە ناوچاڵو چۆڵی دەورو بەری.

المُهْرَقان: بەمانا (المَهْرقان)دێ.

الهِرْقُ: پۆشاكو قوماشی ڕزیوو کۆن.

الهِرْقِلُ: بێزنگ ٥ (ثیاب هِرْقِلیّة): پۆشاکی ڕزیو.

هِرَقل وهِرْقِل: ناوی مەلیکی رۆمە.

هَرْكَل الرجلُ: پیاوەکە بەلارو لەنجە ڕۆیی‌و بەحاڵ پێی لەزەوی دەناو هێواش هەنگاوی هەڵدێنایەوە.

الهُراكِلُ: پیاوی کەتەو زەلام، یان ئاژەڵی گەورەو جەستە زەبەلاح.

الهَراكِلَةُ: شوێنی کۆبونەوەی شەپۆلەکانی ئاو ٥ سەگی ئاوی ٥ گیانلەبەری دەریایی گەورەو زەبەلاح ٥ ماسی زۆر زل.

الهَرْكَلَة والهِرْكَلَةُ: جەستە جوانو شۆخو شەنگ.

الهِرْكولة من النساء: ئافرەتی کەفەڵ پانو زل ٥ یان ئافرەتی جوان.

هَرْوَلَ: گورگە لۆقەی کرد ٥ بە نەرمەغار رۆیشت.

الهَرَلُ: کۆڵە بەسە ٥ منداڵی ژن لەمێردێکی تری.

هَرَمَتِ الإبلُ هَرْماً: حوشترەکە درەختی هەرمێ خوارد.

هَرِمَ الرجلُ: پیاوەکە تەمەنی درێژ بوو گەییشتە حاڵەتی کەنەفتی پیر بوو زەعیفو لاواز بوو.

أهْرَمَ الدهرُ فلاناً: رۆژگار فلانی کەنەفتو لاواز کرد.

هَرَّمَ الدهرُ فلاناً: رۆژگار فلانی کەنەفتو زەبون کرد.

هَرَّمَ فلان اللحمَ: فلانكەس گۆشتەكەی پارچە پارچە كرد ٥ كوتكوتی كرد.

هَرَّمَ الامْرَ: كارەكەی بەگرنگو گەورە نیشان دا زیاد لەحەقی دایەو زێدە رۆیی كرد لەوەسپ دانی دا.

هَـرَّمَ البنـاءَ: باڵەخانەكـەی لەسـەر شێوەی هەرەم بیناكرد.

تهارَمَ فـلان: فلانكـەس خـۆی بـەپیرو كەنەفت دانا وەلێ وانەبوو.

الهَرْمُ: جۆرە بەرەدارێكی ترشەو كەمی سوێری هەیە.

الهَرَمُ: باڵەخانەیەكی گەورەو فراوانە یەكێ لەفیرعەونەكانی میسر بنیاتی ناوە، لەبەردی گەورەو راستەو پاشتەكراو بنیات نراوە، بۆیە دروستی كردووە كەمرد تێیدا بنێژرێ زۆربەیان بناغەكەیان چوار دیواری شێوە سێ سوچە، ئەم دیوارانە بۆ حەوا بەرزبوونەوەو وردە وردەوێك هاتوونەوە تا لەناكاما سەری دیوارەكان گەییشتونەوەیەكو بوونە یەك سوچی تیژو سەری هەرەمەكەی پێك هێناوە ٥ (ك: أهرام).

الهَـرَمُ المُـدَرَّجُ: جـۆرە هەرەمێكە دیوارەكانی لە سەكۆی یەك لەسەریەك پێك دێ ٥ هەرەمی (سقارة المدرّج): كۆنترین بینای گەورەو بەرزو فراوانە لە مێژوو دا كە بەبەرد دروست كرابێ.

الهَرِمُ: پیری كەنەفت؛ كەبگاتە تەمەنی رەزیلیو زەلیلی ٥ عەقڵ ٥ نەفس ٥ دەگوترێ: (لا أدري بمَ يُولع هَرِمُـك؟): نازانم نەفست عاشقی چی بووە؟ ٥ رای پەسەندو بەئەزمون ٥ پیاڵەی كەل بوو ٥ قاپو زەرفێك كەلی تێكەوت بێ.

الهَرْمى: داری وشك، قەلاشكەری.

الهُرْمان: عەقڵو ئاوەز ٥ رای پەسەند.

الهَرْمَةُ: دوامنداڵی پیرەمێردو پیرەژن ٥ پێچەوانەی نۆبەرە.

الهَرِمَةُ: دێڵە شێر.

الهَـرُومُ: ئافرەتی بەدخوو رەوشت ناشیرین.

هَرْمَزَ الرجلُ: قسەی بەئەسپایی كرد بەجۆرێك هاوەڵەكەی گوێی لێنەبێ ٥ پیاوەكە پاروی لەدەمی دا هێناو بردو قوتی نەدا.

هُرْمُزْ: وشەیەكی فارسییە كراوە بەعەرەبی ٥ لەلای فارسەكان ناوی خودایەكیانە ٥ ناوی ئەستێرەی موشتەرییە ٥ ناوی یەكێكە لەپاشاكانیان سالی (٢٧٢ ز)ی مردووە ٥ عەرەب وشەی (الهرمز

والهارموز والهُرمزات)یان داناوه بۆ شاهەنشای فارس.

هَرْمَسَ الرجلُ: پیاوەکە روی گرژ بوو.

هَــرْمَسَ النـــاسُ: خەلکەکـە وروژان‌و کەوتنە تەحا تەحاو هاتوو چۆ.

الهُــرامِسُ: شـێری ئـازاو بەهەلّمـەت‌و پەلامەر دەری مرۆڤ.

الهِرْمــــاسُ: بـــەمانا (الهُـــرامِس)دێ ٥ بێچوی پلّنگ.

الهِرْمُـــوس: راپەســـەندو ســوور بـــوو لەسەر هەلّوێستی خۆی.

الهِـــرْميسُ: بـــەمانا (الهَـــرَامِسُ) دێ ٥ کەرکەدەن.

الهِرْميـــسَةُ: مێینـەی دوراجـە؛ جـۆرە بالّندەیەکە وەکوو کەو.

هَـرْمَطَ الرجـلُ عـرض فـلان: پیاوەکـە تانـــەو تەشـــەری لـــەناموس‌و کەسایەتی فلاّنکەس دا.

إهْرَمَّـعَ الرجـلُ: پیاوەکە لەڕۆیـشتن دا پەلـەی کـرد ٥ خێـرا ڕۆیـی ٥ خێـرا گریا، زوو فرمێسکی هاتنە خوار.

إهْرَمَّعَ في منطقة وحديثه: زۆر رۆچووە ناو قسەوە.

إهْرَمَّعَ اليـه: خـۆی بـەگرینۆك خـستە بەرچاو ٥ گریانی هێنایە خۆی.

هَرْملتِ العجوز: پیرێژنەکە زۆر چووە سالّەوەو کەنەفت بوو.

هَرْمَـــلَ الـــوبرُ: کـــولّکی حوشـــترەکە هەلّوەری، روتایەوە.

هَرْمَلَ الرجلُ الشَّعْرَ: پیاوەکە مووەکانی هەلّکێشان، بڕینی.

هَرْمَلَ الرجُلَ: موی پیاوەکەی مـوکێش کردن، مووە کانی هەلّکەندن.

هَرْمَلَ عَمَلَهُ: کردەوەکەی پوچ کردەوە.

الهِرْمِــــلُ: حوشــتری پــیر ٥ ئــافرەتی جەستە نارێـك‌و پێـك‌و شپرێو.

الهُرْمُـــولُ: پارچـە مـو؛ تۆپەلّـە مـو بەسەرەوە بمێنێتەوە.

الهُرْمُــونُ: هۆرمـۆن؛ مادەیەکـە بـڕێ غـــودە لـــەخوێن دا دەری دەدەن جەستە بەهۆیەوە هەسـتیار دەبـێ‌و نیـــشاتی زیـــاد دەکـــا ٥ بۆنمونـــە هۆرمۆنی جوتە گون.

هَرْنَـــفَ الرجـــلُ: پیاوەکـــە پێـــکەنی بەهێواشی.

هَرْنَفَــتْ المـرأةُ: ئافرەتەکـە بەهێواشـی گریاو بەنەسپایی قسەی کرد.

هَرْهَرَ الشَّيْئُ: شتەکە دەنگی پەیدا کرد هـارە هـاڕی لـێ هـات ٥ دەگـوترێ: (هَرْهَرَتْ الريحُ): ڕەشـەبایەکە هـاژە هاژی هات.

هَرْهَرَ الضأن: مەڕەکە باڕاندی.

هَرْهَرَ الأسدُ: شێرەکە نەڕاندی.

هَرْهَـرَ الرجـلُ: پیاوەکـە بەمەبەسـتی

گاڵتــــەکردن بەحــــەق لــــەقاقای پێکەنینی دا.

هَرْهَرَ بالغنم: دەنگی مەڕو بزنەکانی دا بۆنــەوەی بــچن بــۆ ســەرئاوەکەو ئاوبخۆنەوە.

هَرْهَرَ اللّبَنُ: شیرەکە لەکاتی دۆشینی دا خوشەی هات.

هَرْهَرَ الشَّيْئَ: شتەکەی جوڵاند.

تهرهرتْ الريحُ: بایەکە هاژەی هات.

الهُراهِرُ: شێرێك زۆر بنەرێنیٔ ٥ ئـاوی زۆر یان شیری زۆر.

الهَرْهَـــــارُ: کەسێـــك بەمەبەســـتی گاڵتەکردن بەحەق‌و راستی زۆر پیٔ بکەنیٔ‌و گاڵتە بەنایین بکا ٥ گۆشتی فەڵەو ٥ شێر.

الهُرْهُـــورُ: ئــەو بۆڵــەترێ‌و مێـــوژە وشــــکەڵانەی لەهێـــشوە تــــرێ بەردەبنـــــەوە دەکەونــــە ژێــــر دارمێوەکە ٥ جۆرە کەشتییەکە.

هُرَاهُ هَرْواً: بەقامچی ئەستور لێی دا.

هَرّى ثوبَـهُ: کراسەکەی بـەرەنگی زەرد رەنگ کرد.

تَهَرّاه: بەمانا (هَرَاهُ)دێ.

الهُراءُ: وڕێنە.

الهِراءُ: ئەمامە خورمـا ٥ سـەخی‌و نـان بدە.

الهِـراوَةُ: گۆچـانی ئەسـتور ٥ قامـچی ئەستور.

الهُــرْيُ: هۆدەیــەکی گــەورە خــۆراکی پاشای تێدا کۆدەکرێتـەوە ٥ کەنـداو یان زەلکاو ئاوی لـێ هەڵـدەهێنجریٔ بەهۆی ئامێری ئاو هەڵێنجانەوە.

هَرْوَلَ: بڕوانە (هَرَلَ).

هَزَأَ بە ومنە هَزْءاً وهُزوءاً: گاڵتەی پیٔ کرد.

هَزَأَ الشَّيْئَ هَزْءاً: شتەکەی شکاند.

هَزَأَ إبلَهُ: حوشترەکانی خستنە بەرسـەرما تا فەوتان‌و لەناو چون.

هَزَأَ راحِلَتَهُ: وڵاخی سوارییەکەی ئاژوت.

هَزِئَ هَزَءاً: مرد.

هَـزِئَ بالـشَّيْئ ومنــە: گاڵتـەی بەشـتەکە کرد، گاڵتەی لەشتەکە هات.

أهْزَأ: کەوتە کوشندەی سەرماوە.

أهْــزَأت الدابــة بالرجــل: وڵاخەکــە بــەخێرایی پیاوەکــەی گەیانــدە شوێنی مەبەست.

أهزأ الرجلُ إبلَهُ: پیاوەکە حوشترەکەی لـیٔ خوڕی، ئاژوتی.

تَهَزّأ بالشَّيْ: گاڵتەی بەشتەکە هات.

اسْتَهْزَأ بغيرە: گاڵتـەی بەغـەیری خـۆی کرد.

الهازِئة: دەشتی چەواشە کەر، دەشتێك تراویلکـەی هـەبیٔ‌و ڕێبـوار بەهەڵـە بـەریٔ ٥ دەگـوتریٔ: (مفـازةٌ هاذِئـة): سارایەکە تراویلکەی هەیە ٥ (غـذاة

هازئة): ئێوارەیەکی سەرماو سۆڵە، مرۆڤ هەڵدەلەرزێنێ وەکوو یاری پێ بکا.

**الهُزَأَةُ:** پیاوێك ببێتە شوێنی گاڵتەی خەڵك.

**الهُزَأَةُ:** پیاوێك خۆی گاڵتە بەخەڵك بکات.

**هَزَبْرَةٌ:** بڕییەوە.

**الهِزَبْرُ:** شێری تێك شکێنەر ٥ جەستەی کەتەو پتەو ٥ (ك: هَزابر).

**هَزِجَ هَزَجاً:** گۆرانی گوت ٥ دەگوترێ: (هَزِجَ القارئ في قراءته): قورئان خوێنەکە دەنگی بەرز کردەوەو بەشەوقەوە قورئانی خوێند ٥ (فهو هَزِجٌ وهي هَزِجَةٌ).

**أهْزَجَ الشاعرُ:** شاعیرەکە بەگوێرەی بەحری هەزەج شیعری دانا.

**هَزَّجَ الرجلُ:** بەمانا (هَزِجَ)دێ.

**هَزَّجَ صَوتَهُ:** دەنگی خۆی هەڵبڕیو گۆرانی گوت.

**تَهَزَّجَ الرجلُ:** بەمانا (هَزِجَ)دێ.

**تَهَزَّجَ القوسُ:** کەمانەکە کاتێ مۆسیقاژەنەکە ژێیەکەی جوولاند، دەنگی هات ٥ دەگوترێ: (تَهَزَّجَ الرعدُ): هەورەکە گرماندی.

**الهَزَجُ:** هەر دەنگێك لارکردنەوەو درێژکردنەوەی تێدابێ ٥ گوڵە گۆڵی هەور ٥ ویزەی مێش و مێشولە ٥ کەیف و خۆشی و هەڵپەڕکێ ٥ جۆرە بەحرێکی عوروزە شیعری عەرەبی پێ کێشانە دەکرێ ٥ هەروا شیعری فارسی و کوردیشی پێ دەکێشرێ.

**هَزَرَ الرجلُ هَزْراً:** پیاوەکە پێکەنی.

**هَزَرَ البائع:** فرۆشیارەکە کاڵاکانی گران کردن.

**هَزَرَ فلان:** فلانکەس پەلەی کرد لە پێویستییەکەی دا.

**هَزَرَ لفلان:** بەخششی فلانکەسی زۆر کرد.

**هَزَرَ فلاناً بالعصا:** بەعەصاو گۆچان زۆری لەپشت و لاقەپرغەی فلان دا ٥ زۆری چاو لێ داگرت.

**هَزَرَ الأرضَ به:** زەوی پێ پەستاوت دای بەزەوی دا، خستی، دەری کرد، ترۆی کرد ٥ (فهو مهزور وهزير).

**المِهْزَرُ:** کەسێك لەهەموو شتێك دا تێ بشکێ و زەرەر بکا ٥ دەگوترێ: (رجل مِهزر).

**الهَزارُ:** بولبول ٥ وشەیەکی فارسییەو کراوە بەعەرەبی ٥ دانراوە بۆ بولبول ٥ بەفارسی پێی دەگوترێ: (هەزار داستان) چونکە بولبول بەزۆر ئاواز دەخوێنێ.

**الهِزْرُ:** هەڵخەڵەتێندراوی گێل

کەهەموو کەس تەماعی تێدەکا.

**الهَـــزْرَةُ**: زەوی نـــەرم ٥ تەمبـــەڵو تـەوەزەل ٥ دەگـوترێ: (رجـل فيـه هَـزَرات): پیاوێـکە زۆر تەمبەڵە ٥ (رجــــل ذو هَــــزَرات): پیاوێــــکە لەهەموو ئیشێکا تێ بشکێ.

**الهَزَوْرُ**: زەعیفو زەبوون.

**هَزْرَفَ فِي عَدْوِهِ**: لەبازدانەکەی دا گـورج بوو، زۆر رۆیی.

**الهُـزارِف والهِـزْرافُ**: گـورجو خێـرا ٥ جەستە گەورە.

**هَزْرَق**: پەلەی کرد.

**الهُزارِقُ**: بەمانا (الهُزارِفُ) دێ.

**هَزَّ الرجلُ هِزَّةً**: پیاوەکـە چوستو چالاك بوو، گەشەی کردو ئارامی گرت.

**هَـزَّ القِـدْرُ**: مەنجەڵەکـە لـەکاتی کوڵان دا قلْپە قلْپی هات، گیزەی هات.

**هَزَّ الشهابُ هزيزاً**: ئەستێرەکە کشا.

**هَـزَّت الـريحُ**: رەشـەباکە هـاژە هـاژی لەدرەختەکان هێنا.

**هَزَّ الرَّعْـدُ**: هەورەکـە گۆڵە گۆڵی هـات ٥ شریخو هوری هات.

**هَـزَّ الـشَيْئَ وبـه**: شـتەکەی راوەشـاند رای تەکاند ٥ قورئـان دەفـەرموێ: {وَهُـزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ}.

**هَــزَّ الهـواءُ والمـاءُ النبـاتَ**: هـەواو ئـاو گەشـەیان بەرووەکەکـە کـردو بـاڵای کرد.

**هَـــزَّ الحـادي الإبـلَ**: حودیـە خوێنەکـە بـەگۆرانی حوشـترەکەی خـستنە سـەر رەوتی خۆش رەوی.

**هَـزَّزَ الـشجرةَ ونحوهـا**: درەختەکـەی راتەکاند.

**إهْتَـزَّ الـشَيْئُ**: شـتەکە کەوتـە جـمو جوڵو هەڵتەكو داتەك.

**إهْتَزَّ النباتُ**: رووەکەکە گەشەی کـردو بەرزبۆوە.

**إهْتَــــزَّت الأرضُ**: زەوییــــە بــــەپیتو بەرەکەت بوو گیاو گژی رواند.

**اهْتَـــزَ الإبـــلُ**: حوشـــترەکە نیـــشاتی پەیداکرد لـە رۆسـشتنی داو کەوتـە سەر رەوتی خۆشرەوی.

**إهْتَــزَّ الرجـــلُ**: پیاوەکـــە نیـــشاتی پەیــداکردو کەوتــە سەرخۆشــیو تەندروستی ئارامی.

**إهْتَزَّ الشهابُ**: ئەستێرەکە بـەگورجیو تیژرەوی کشا.

**اِهْتَـزَّ لكـذا**: بەوشـتە کـەیف خـۆشو شادمان بوو.

**تَهَـزَّزَ الـشَيْئ**: شـتەکە کەوتـە جـمو جوڵ.

**الإهتـزاز**: حاڵـەتی جەسـتەیە لـەکاتی لەرینەوەدا.

**الهَزائِزُ**: چورتمو تەنگانە (تاکی نییـە)

٥ هەربەكۆ دێ.

**الهَـزَّةُ**: دەگـوترێ: (إمـرأة هَـزَّة): ئافرەتێكە شەڕانیو حەز لەئاژاوە دەكا ٥ (ك: هَزَّات).

**هَزَعَ هَزْعاً**: پەلەی كرد.

**هَزَعَتِ الدابَـةُ في الحشيش**: حەیوانەكە لەناو حەشیشەو لەوەڕدا لەوەڕا.

**هَـزَّعَ الـشَيْئَ**: شـتەكەی شـكاند ٥ دەگـوترێ: (هَـزَّعَ فلانـاً): ملـی فلانكەسی كوتا.

**هَـزَّعَ الأشْـياءَ**: شـتەكانی لێـك بلاوكردنەوە.

**إهْتَزَعَ**: پەلەی كرد ٥ چەواشە بوو.

**إهْتَـزَعَ الـسيفُ**: شمشێرەكە لەرەلەری كرد نەرمە لیقە بوو.

**إنهزعَ**: شكا ٥ وردبوو.

**تَهَزَّعَ**: بـەمانا (إهْتَـزَعَ)دێ ٥ دەگوترێ: (تهزّعت المرأةُ في مشيها): ئافرەتەكە لەرۆیشتن دا لارو لەنجەی كرد.

**تَهَزَّعَ فـلان**: فلانكـەس روی خـۆی گـرژ كرد روگرژیی بەسەر خۆی دا هێنا ٥ دەشگوترێ: (تهزع لفـلان): خـۆی لەفلان نەناس كرد.

**الأهْزَعُ مـن القـذائف والـسهام**: ئەومیە فیـشەكێك یـا تیرێــك بەتــەنیا لەفیشەكدانو تیردان دا مابێتـەوە ٥ دەشـگوترێ: (مـالي الـدار أهْـزَعُ):

كەس لەخانوەكەدا نییە.

**المِهْـزَعُ**: كەسێـك هـەر درەختێــك راوەشـێنێ بیـشكێنێ ٥ دەسـكی سندولو دەسكەوان.

**الهِزاعُ**: فیشەكو تیرە كە لەفیشەكدانو تیردان دابمێنێ.

**الهَزَعُ**: جمو جولو هەلبەزو دابەز.

**الهَزيـعُ مـن الليـل**: سێیەكی یەكـەمی شەو یان چواریەكی سەرەتای شـەو ٥ ئەحمەقو گێل ٥ (ك: هُزَعُ).

**الهَيْزَعَـةُ**: تـرسو هـەراو هۆریـای نـاو گۆڕەپانی شەڕ.

**هَزَفت الـريحُ الـشَيْئَ هَزْفـاً**: ڕەشـەباكە درەختەكـەی هەژانـدو موتوربـەی كرد.

**الهِزَفُ**: تەبیاتو وشكو سرك ٥ گورجو گۆل ٥ پەرڕێز.

**هَزِقَ هَزَقاً**: چوستو چالاك بوو.

**هَزِقَ في الضحك**: زۆر پێكەنی.

**أهْزَقَ في الضحكِ**: بـەمانا (هَزِقَ فيه)دێ ٥ واتە زۆر پێكەنی.

**المِهْـزاق مــن النــاس**: كەسێــك زۆر پێكەنینی هێواشی بێو كالفام بێ ٥ دەگـوترێ: (إمـرأة مِهـزاق): ئافرەتێكی كالفـامی هەمیشە دەم بەپێكەنینی لەسەرەخۆیە.

**الهَـزَقُ**: فێـزە فیـزو جـمو جـول ٥

قریشكەو تیژی دەنگی هەور.

الهَـزِقُ: بـەمانا (المِهـزاق)دێ ٥ دەنگـی هەور كە زۆر گەورەو توند بێ.

هَزَلَ هَزْلاً: لاواز بوو ٥ كزو كۆڵەوار بوو.

هَزَلَ القومُ: خەڵكەكە حەیوانەكانیان كزو لاواز بوون.

هَـزَلَ فـلان في كلامـه هـزلاً: فلانكـەس گاڵتـەو سـوحبەتی كـرد لەكارەكـەدا جیـدی نـەبوو، شـتەكەی بەهەوانتـە گرت.

هَزَلَ الرجُـلَ: پیاوەكە ئاژەڵەكانی منـدار بونەوەو هەژار كەوت.

هَـزَلَ الدابـةَ: وڵاخـەكـەی كزكـرد بـەهۆی ئەوەوە بەباشی بەخێوی نەكرد.

هَـــزِلَ فـــلان هَـــزْلاً: فلانكـــەس گاڵتـــەو سوعبەتی كرد.

هُزِلَ هُزالاً: زەعیفـو لاواز بوو، دەگوترێ: (هُزِلت حال فلان): وەزعو حـاڵی فـلان لاواز بوو، دایە نوشوستی.

أهْـــزَلَ الرجـــلُ: پیاوەكـــە ئـــاژەڵو وڵاخـــەكانی كـــزو لاواز بـــوون ٥ دەگوترێ: (أهْزَلَ القـومُ): خەڵكەكە گرانـــیو قـــاتو قـــڕی لـــەئاژەڵو وڵاخەكانیانی داو بەفرچون ٥ ماڵو دارایـی خۆیـان شـاردەوە لەترسـی قاتو قڕی.

أهْزَلَ الشیْئَ: شتەكەی لاواز كرد.

أهْـزَلَ فلانـاً: فلانكەسـی بەپیاوێـكی گاڵتـەبازو قەشمـەری كـەر هاتـە بەرچاو.

أهْزَلَ الدابَّةَ: وڵاخەكەی لاواز كرد.

هـازَلَ فـلان فلانـاً: فلانكـەس گاڵتـەی لەگەڵ فلان دا كرد.

المهزلة: كزو كۆڵەواریی ٥ قـاتو قـڕیو گرانـی ٥ وڕێنـە ٥ كارێـك زۆرینـەی گاڵتـەو سـوعبەت بـێ، شـتە جیدییەكانی كەم بن ٥ شانۆگەریو تەمـسیلییەك پێـكەنینو شـتی سەیرو عەنتیكەی زۆر تێدابێ.

المهزول من الشعر: ئەو شیعرەی بونیەو هەیكـەلی نارێـكو پێـك بـێ ٥ (ك: مهازیل).

الهُزَالُ: زەعیفـو لاوازیی.

الهُزَالَة: گاڵتـەو گـەپو شـتی پێـكەنین هاوردە.

الهِزِّیلُ: شتی زۆر گاڵتە ئامێز.

الهَزْلُ: وڕێنەو قسەی پڕو پوچ ٥ قسەی خاوو بێ تامو خوی.

الهَزْلی: مارو مۆر، پێڕی مار بە هەموو جۆرەكانیەوە.

الهزیل: زەعیفـو لاواز ٥ (ك: هَزْلی).

الهُزَیلی: هەڵسو كەوتی جادوبازو چاو بەسـتكەر كەبەفەنـدو فـێڵو چـاو بەستەكیو دەست سوكی برێ كاری

سەر سورهێنەر ئەنجام دەدا.

هَزْلَجَ: پەلەی کرد.

هَزْلَجَتْ الألفاظ: وشەو رستەکان تێکەڵو پێکەڵ بوون.

الهِزْ لاجُ: گورجو خێرا.

هَزِمَ الشَيْئُ هَزْماً وهزيماً: شتەکە ڕەنگی هات ٥ دەگوترێ: (هَزَمَ الرعدُ): هەورەکە گۆلاندی، شریخاندی.

هَزَمَتِ الريحُ: ڕەشەباکە هاشاندی، هاژاندی.

هَزَمَ فلان على فلان: فلانکەس بەزەیی بەفلانکەس دا هاتەوە.

هَزَمَ الشَيْئ: شتەکەی لۆلو خستە سەریەك، هەندێکی بەسەر هەندێکی دادایەوە.

هَزَمَ العَدُوَّ هزيمة: دوژمنی شکاندو بەسەری دا زاڵ بوو.

هَزَمَ الشَيْئَ: دەستی خستە ناو شتەکەوەو هەڵیکۆڵی ٥ چاڵی تێکرد.

هَزَمَ الأرضَ: گڵی لادا لەسەر یەکێ لەکاریزاوەکانو ئاوی زۆرو ڕونی لێ دەرهێنا.

هَزَمَ له حقه: مافی پێشێل کرد.

هَزَّمَ الشَيْئَ: شتەکەی شکاندو وردو هاڕی کرد.

هَزَّمَ العَدُوَ: دوژمنی شکاندو بەسەری دا زاڵ بوو.

إهْتَزَمَ الفَرَسُ: ئەسپەکە خرمە خرمی ڕۆیشتنی هات.

إهْتَزَمَتِ السَحَابَةُ: هەورەکە لەگەڵ گۆڵەو گرمە گرم دا بارانیشی باراند.

إهْتَزَمَ الأمْرَ: بڕیاری کارەکەی داو پەلەی کرد بۆ ئەنجامدانی.

إهْتَزَمَ الشاةَ: مەڕەکەی سەربڕی ٥ لەپەندی پێشینان دا هاتووە (اهتَزِموا ذبيحتكم مادام بها طِرق): کوشتییەکە سەرببڕن پێش ئەوەی کزو کۆڵەوار بێ.

تَهَزَّمَ الشَيْئُ: بەمانا (إهْتَزَمَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تَهَزَّمَ الفرسُ): ئەسپەکە خرمە خرمی ڕۆیشتنی هات ٥ (تَهَزَّمت السحابة بالماء): هەورەکە گۆلاندیو بارانیشی باراند.

تَهَزَّمَت العصا: عەصاکە شکاو قرچەی هات.

تَهَزَّمَ الرعدُ: هەورەکە گۆلاندی.

تَهَزَّمَ البناءُ: باڵەخانەکە تێك ڕوخا.

استهزَمَ العَدُوَّ: دوژمنی شکاندو بەسەری دا زاڵ بوو.

المِهْزامُ: گۆچانو عەصای کورت ٥ کۆڵەوەژو داری ئاگر خۆشکردن ٥ دارێکە سەرەکەی ئاگری تێ بەردەدرێو منداڵ یاری شەڕە

ئاگری پیَ دەکەن ٥ هەروا ئاوە بۆ یارییەك منداڵ دەیکەن دەهێنن سەری یەکێکیان بەپارچە پەڕۆیەك دادەپۆشن، ئەمجار یەکە یەکە ئەوانی تر بەدەست لێی دەدەن هەمووجارێ دەڵێن کێ بوو پێی کێشای؟ کەهەڵی هێنا کێ پێی کێشاوە ئیتر پەڕۆکە دەخەنە سەر سەروچاوی ئەوی ترو لێی دەدەن هەتا دەزانێ کێ لێی داوەو ئاوەکەی دەڵێ هەروا تا کۆتایی ٥ (ك: مهازیم).

**الهَازِمَةُ:** بەڵاو کارەسات ٥ (ك: هوازم).

**الهَزْمُ:** زەوی نەرمو شێوە چاڵو تەخت ٥ گەدەو ریخۆڵە ٥ هەوری تەنك کەئاوی تێدانەبێ ٥ کونو درزی کوندەی ئاو.

**الهَزَمُ:** دەنگ ٥ دەنگی کەوانی تیر ٥ فرە فری تیر.

**الهَزِمُ:** ئەسپی جڵەو خۆش ٥ بارانی بەردەوامو درێژخایەن ٥ دەشگوترێ: (فرس هزِم الصوت): ئەسپێکە دەنگی وەکوو دەنگی هەور وایە، حیلەی دەڵێی هەورە دەگۆڵێنێ.

**الهَزْمَةُ:** زەوی نەرمو مەیلەو چاڵ ٥ دەنگو گرمە.

**هزمة السَّنور:** دەنگی قورگی پشیلە ٥ قوڵکەو چاڵی هەڵکەنراو لەبەرد ٥ (ك: هزم وهزوم).

**الهَزْمَةُ:** بزنی دووساڵ.

**الهَزِمَةُ من القدور:** مەنجەڵێك دەنگی قڵپە قڵپو کوڵانی ببیسرێ.

**الهِزْمَةُ من الدواب:** وڵاخی کزو کۆڵەوارو لاواز.

**الهَزُومُ:** شتێك بەئاشکرا دەنگی جەرەسی لێ بێ.

**الهَزِيمُ:** گۆڵە گۆڵی هەور ٥ دەنگی خرمە خرمی ڕۆیشتنی ئەسپ ٥ ئەسپی حیلکە گەورە ٥ بارانی درێژخایەنو بەردەوام ٥ دوژمنی شکاوو ڕەتێندراو.

**الهَزِيمَةُ:** تێك شکاو لەشەڕدا ٥ بیرێك ئاوی زۆر بێ ٥ وڵاخو ئاژەڵی کزو لاواز ٥ ئەسپی عەرەق کردو بەهۆی زۆر ڕۆیشتنو ماندو بوونەوە ٥ (ك: هزائم).

**الهِزِّمي:** تێکشکانی تەواوو جەرگبڕ.

**الهَيْزَمُ:** شێر ٥ پتەوی ڕەقو ڕەختە.

**الهَزْمَجَةُ:** قسەکردنی خێرا خێراو لێکدان لێکدان ٥ گاڵو بوغڵو تێکەڵاو بوونی دەنگەکان.

**هَزْهَزَ الشَيْئَ:** شتەکەی لەرە لەر پێ کرد، خستیە شەقەتۆڵە ٥ زەلیلو ملکەچی کرد.

تَهَزْهَزَ اليه القلب: دڵی بۆی لێ دا ٥ دڵی پێی کرایەوە.

الهُزاهِزُ من الماء: ئاوی زۆری ڕەوان کەلەبەر زۆری کڵەو بکا ٥ ئەگەر بۆ شمشێر بەکارهات مەبەست شمشێری بریسکەدارو سپیو بێ پەڵەو لەکەیەکە لەکانو مەعدەنی ڕەسەن دروست کرابێ.

الهُزْهاز: دەق بەمانا (هُزاهِز)ەێ.

الهُزْهاز من الآبار: بیری قوڵ، زۆر قوڵ.

الهَزْهَزَة: بەڵاو کارەسات کەخەڵك بتاسێنێو مەدهۆشیان بکا.

هَزَا هَزْواً: ڕۆیی.

هَسْ: وشەیەکە بۆ دەرکردنی مەڕو بزن ٥ فەرمانکردنە بە بێدەنگ بوون واتە وسبە.

هَسَّ فلان هَساً: فلانکەس لەبەر خۆیەوە قسەی بۆ خۆی کرد.

هَسَّ الشَيْئَ: شتەکەی باریك کردەوەو شکاندی.

هَسَّ الكلامَ هَسيساً: قسەکانی لەسەر خۆ کردن.

هَسَّ الطفلَ: لەمنداڵەکە تورەبوو بۆئەوەی بێدەنگ بێ.

الهسيسُ: وردکراوو هاڕاو لەهەرشتێك بێ.

الهَمَسُ: قسەی سرتە کەلێی حاڵی نەبی.

هَسْهَسَ الرجلُ: پیاوەکە شەو ڕۆیی.

هَسْهَسَ ليلته كلها: شەوەکە هەمووی بەڕێوە بوو هەر ڕۆیی ٥ نوزەی لێوە هات ٥ دەشگوترێ: (هَسْهَسَ الخلخالُ وهَسْهَسَت الدرعُ).

هَسْهَسَ الماءُ: ئاوەکە بەڕونیو جوانی هاتە خوار.

هَسْهَسَ الحديث: قسەکەی شاردەوە.

تَهَسْهَسَ: بەمانا (هَسْهَس)ەێ.

الهَسَاهِسُ: ڕۆیشتن بەشەو ٥ دەنگی سمی حوشتر ٥ قسەی بەنەسپایی.

الهُسَاهِسُ: قسەی ناو دڵ وتو وێژی مرۆڤ لەگەڵ خودی خۆی ٥ وەسوەسەو دەنەدەنەی ناو دەروون.

الهَسْهَاسُ: قسەی بەنەسپایی کەلێی حاڵی نەبێ ٥ ئەوکەسەی شەو ناخەوێو خەریکی ئیشکردنە ٥ قەساب ٥ ڕۆیشتنی خێرا.

الأهْسَاءُ: خەڵکانێك کەدەکەونە حاڵەتی سەر سوڕمانو تاسانەوە.

هَشَرَ الناقةَ هَشْراً: هەرچی لەگوانی حوشترەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی.

هُشَرَ البعيرُ: حوشترەکە سییەکانی سوتان.

الهَشْرُ: سوکیو تەنکی شت.

الهَشْرَةُ: کەیفو خۆشیو تەڕدەماخی.

**الهَشِرَةُ:** درەختێك زوو گەڵای هەڵوەرێ.

**الهَشُورُ:** بەمانا (الهَشِرَةُ)دێ.

**الهَيْشَرُ:** پیاوی درێژی شلو شێواو ٥ هەروا ناوە بۆ روەكێك بەتەمەنو چقڵاوییە لەپێری روەكی مورەكەبەیە لەوڵاتی میصرو ولاتانی سەر دەریای ناوەڕاست دەڕوێ بالای بەئەندازەی ٣٠سم تامەترێك بەرز دەبێتەوە ٥ قەدو لاسكەكەی نەرمو شێوەڵ شێوەڵە ٥ گەڵاكانی بەسەر خۆی دا شۆڕ دەبنەوە، لای خواروی چقڵاویو كەلكەلە روبەری سەروی لوسو گوڵەكانی زۆرو رەنگ شینن میوەكەی وەكوو دەنكە قەزوان وایە.

**هَشَّ الرجل هَشّاً:** بەگۆچانو عەصا هەڵمەتی بۆبرد.

**هَشَّ الشجرةَ:** بەگۆچان درەختەكەی تەكاند، درەختەكەی كوتا بۆ ئەوەی گەڵاكانی هەڵوەرێ ٥ قورئان دەفەرموێ: {وَأَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي}.

**هَشَّ اليه وله:** دڵی پێی كرایەوە ٥ پێی دڵخۆش بوو.

**هَشَّ الخبز ونحوه هشاً وهشوشةً:** نانەكە تەنكو وشكو رەق بوو خێرا ورد بوو.

**هَشَّ العودُ:** عودەكە شكا ٥ نەمامەكە شكا.

**هَشَّ الشَيْئُ هشوشةً:** شتەكە كلۆرو بێ هێز بوو.

**هَشَّشَ فلاناً:** فلانكەسی كەیف خۆش كرد تەڕدەماخی كرد ٥ هەوڵی لاوازكردنیو زەعیف بوونی دا.

**إهْتَشَّ فلان للأمر وبه:** فلانكەس حەزی لەكارەكە بوو، دڵی بۆی لێ دا.

**استهش الشَيْئَ:** شتەكەی بەسوكو بێ نرخ زانی، سوكی كرد.

**الهَشُّ:** شتێك بەئاسانی بشكێ ٥ دەگوترێ: (خبز هَشّ): نانێكی رەقو تەنكە هەر لە خۆیەوە ورد دەبێ ٥ هەرشتێك نەرمو تەنكو خۆنەگربێ ٥ پیاوی روخۆشو دەم بەپێكەنین ٥ ئەسپێك زۆر ئارەق بكا ٥ دەشگوترێ: (فرس هش العنان): ئەسپێكە جڵەو نەرمە، جڵەو خۆشە.

**الهَشّاشُ:** دەگوترێ: (خبز هَشاش): نانێكە رەقو تەنكە هەر لەخۆیەوە ورد دەبێ.

**الهَشاشَةُ:** (هشاشة العظام): نەخۆشییەكە زكماكە توشی كۆئەندامی ئێسكی مرۆڤ دەبێ.

**الهَشّاشَةُ:** كوندە ئاو كەلەبەر تەنكیو

پندر نەبوونی ئاوی لێ بتكێ.

الهَشوش: مەڕێك زۆری شیر هەبێ ٥ بەشیر بێ.

الهشوشَةُ: لەبواری كیمیادا بریتییە لەتایبەتمەندییەكی مادە وای لێ دەكا ئامادە باشی زوو شكاندنی تێدابێ ٥ بەئاسانی بشكێ.

الهَشیشُ من الرجال: كەسێك ئەگەر داوای یارمەتیو بەخششی لێ بكرێ پێی خۆش بێ ٥ هەرشتێك بەئاسانی تێك بشكێو خۆگرنەبێ ٥ وردو پەرت بوو جەستە لاوازو بێ وەج ٥ بۆمێینە (هَشیشَة) دەگوترێ.

هَشَلَت الناقَةُ ونحوها: حوشترەكە كەمێك شیری دا.

اهتشلَ الدابَّةَ: بەبێ ئیزنی خاوەنی، ولاخەكەی بەكارهێنا.

الهشیلَةُ: ئەو ولاغو ئاژەڵو ئامێرەیە بەبێ ئیزنی خاوەنی بەكار بهێندرێ یان داگیر بكرێ.

الهَیْشَلَة: حوشترى بەسالاچوى قەڵەو.

هَشَمَ الشَیْئَ الأجوفَ او الیابسَ هَشاً: شتە كلۆرەكە یان وشكبوەكەی ئامادەكرد بۆ تێكوشین.

هَـشَمَ الناقَـةَ: حوشترەكەی دۆشی ٥ دەشگوترێ: (هَشَمَ ضرعها).

هَـشَّمَ الـشَیْئَ الأجـوف أو الیـابس: بـۆ زێدەڕەوی لەمانای (هَـشَمَ)دێ ٥ واتە شتە كلۆرەكە یان وشكەوە بووەكەی زۆر ورد كرد.

إنْهَشَمَ الشَیْئُ: بۆ موطاوەعەی (هَشَمَهُ)دێ.

إنْهَشَمَ الإبل: حوشترەكە لاواز بوو لەڕو كزو كۆڵەوار بوو.

إهتَشَمَ نفسَهُ له: خۆی بۆ شكاند، خۆی لەئاستیا بچوك دانا.

تَهَشَّمَ الشَیْئُ: بۆ موطاوەعەی (هَشَّمَهُ)دێ.

تَهَشَّمَت الأرض: زۆر لەمێژە زەوییەكە بارانی لێ نەباریوە.

تَهَشَّمَ الشجرُ: درەختەكە لەبەر زۆر وشك بوونی شكا تێك شكاو هاڕەی كرد ٥ دەشگوترێ: (تَهَشَّمَتِ الریحُ الشجر): رەشەبایەكە درەختەكەی تێك شكاند.

تَهَشَّمَ علی فلان: بەزەیی بەفلان دا هاتەوە.

تَهَشَّمَ فلاناً: هەوڵی دا فلان لەخۆی رازی بكا ٥ دەگوترێ: (تَهَشَّمْتُ فلاناً للمعروف): داوای بەخششو پیاوەتیم لەفلان كرد ٥ رێزی فلانكەسم گرت.

المِهْشامُ من النوق ونحوها: حوشترێك زوو كزبێ.

**الهَاشِمُ:** كێوی نەرمو ڕوخەك ٥ شیر دۆشی لێزان ٥ (ك: هُشَمٌ).

**الهاشِمة:** برینێك ئێسقان ورد بكا.

**الهِشامُ:** بەخشندەیی.

**الهَشْمُ:** زەوی سوتەمەرۆو بێ بەرو بوم ٥ زەوی نزمو دەشتایی ٥ (ك: هشوم).

**الهَشِمُ:** سەخیو دەست كراوە.

**الهَشَمَةُ:** بزنەكێوی.

**الهَشومُ من الأرض:** زەوییەك بیرێكی قوڵی تەسكی تێدا هەڵكەندرابێ.

**الهَشيمُ:** وردكراو پەرت بوو ٥ قورئان دەفەرموێ: {فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ} ٥ درەختی گەندەڵو ڕزیو كەدار كەر بەئارەزوی خۆی بەئاسانی وردی دەكا ٥ پوشو پەڵاشی ساڵی ڕابردوو ٥ شتی وشكەوەبوو لەهەر جۆرێك بێ ٥ جەستە لاوازو زەبوون.

**الهَشيمَةُ:** كێوو كەژو زەوییەك درەختەكانی وشك بوبن و بەپێوەمابن ٥ درەختی وشكی ڕزیو.

**الهَيشوم من الكلأ وغيره:** لەوەڕی وشكەوە بووی ناسك.

**الهَشْنَقُ:** مەكۆكی جۆڵا، ئەوشتەی جۆلا تێوەدانەكەی لەسەر هەڵدەكا.

**هَشْهَشَ الشَيْئَ:** شتەكەی جولاند.

**تَهَشْهَشَتِ المرأةُ:** ئافرەتەكە خۆی لای مێردەكەی خۆشەویست كرد.

**هاشاه:** سوعبەتو یاری لەگەڵ كرد.

**هَصَرَ فلانُ الشَيْئَ:** فلانكەس شتەكەی شكاند.

**هَصَرَ الغُصْنَ ونحوه وبه:** لقەدارەكەی چەماندەوە شكاندییەوە بەبێ ئەوەی بەتەواویی لێی بكاتەوە ٥ لقەدارەكەی داهێناو ڕایتەكاندو شوڕی كردەوە.

**هَصَرَ قِرْنَه:** بەتوڕەیی چاوی لەبەرامبەرەكەی داگرت.

**هَصَرَ الحيوانُ رأسَ الفريسة:** دڕندەكە سەری نێچیرەكەی تێك شكاند.

**هَصِرَ الشَيْئُ هَصْراً:** شتەكە خواربوو.

**اهتصر الغُصْنُ:** لقەدرەختەكە كەوتە سەرزەوی.

**اهتصر الشَيْئَ:** بەمانا (هَصَرَهُ)دێ.

**إهتصر النخلةَ:** لقو پۆپی دارخورماكەی ڕێك خستن.

**تَهَصَّرَتْ أغصان الشجرة:** لقو پۆپی درەختەكە شۆڕبۆوە.

**المُهْتَصِرُ:** شێر.

**الهَصِرُ:** شێر ٥ پیاوی بەهێزو بەتوانا.

**الهُصَرُ:** بەمانا (الهَصِر) دێ ٥ شێر.

**الهَصْرَةُ:** میرویەكە ئافرەت پێیان وابووە دەتوانن بەهۆی ئەو میروەوە سیحرو جادو لەپیاو بكەن.

الهَصُورُ: شێر.

هَصَّتْ النار ونحوها هَصيصاً: ئاگرەکە بڵێسەی داو روناکی خستە دەورو بەری خۆیەوە.

هَصَّ فلان هَصّاً: فلانکەس پێی لێ ناو پلیشاندییەوە ٥ بەپەنجەکانی گرتیو گوشی ٥ (فهو مهصوص وهصيص).

هَصِّصَ الرجلُ: پیاوەکە چاوی بریسکەیان کرد.

الهاصَّةُ: چاوی فیل.

الهَصّ: هەرشتێك رەقو پتەو بێ.

هَصَمَ الشيْئَ هَصْماً: شتەکەی شکاند.

هَصَمَ قِرْنَه: بەرامبەرەکەی شکاند، بۆڕی دا.

المِهْصَمُ: شێر.

الهَيْصَمُ: ئەستورو بەهێزو پتەو ٥ جۆرە بەردێکی سفتو لووسە ٥ دەشگوترێ: (نابٌ هَيْصَمٌ): کەڵبەیەکە هەموو شتێك دەهارێ.

الهُصامِصُ: مرۆڤی بەهێز ٥ شێری ئازاو بەهێز.

الهَصْهَاصُ: کەسێك چاوی بریسکەیان بێ، تیشك بدەنەوە.

هَصاهَصْواً: پیربوو کەوتە ساڵەوە.

هَضَبَ الرجلُ هَضْباً: پیاوەکە وەکوو رۆیشتنی وڵاخی گێل بەرپێکادا رۆیی.

هَضَبَت السماءُ: ئاسمان بارانی بەردەوام بوو ٥ درێژخایەن بوو بروکەی نەدایە ٥ دەگوترێ: (هَضَبَ الشاعر بالشعر): شاعیرەکە درێژەی دا بەشیعر خوێندنەوە.

هَضَبَتْ السماءُ القومَ: ئاسمان خەڵکەکەی بەتەواوی تەڕکردو شرتو شۆی لێ بڕین.

أهْضَبَ في الحديث: چەند جارێك چووە ناو قسەو باسەکەوەو دەنگی هەڵبڕی ٥ لەسەر تەپۆڵکەو شتی وا دابەزی.

إهْتَضَبَ في الحديث: بەمانا (أهْضَبَ)دێ.

الأهضوبَة: تەپۆڵکە ٥ بان ٥ دەشتایی پانو بەرز ٥ بارانی قەترەگەورەو درێژخایەن ٥ (ك: أهاضيب).

الهَضَبَة: بان؛ دەشتایی پانو پۆڕ کەنەملاو ئەولای نزم بن وەکوو بانی مقان، بانی ئێران ٥ کێوی پانەوە بووی گەورە بەسەر رووبەرێکی زۆری زەوی دا بڕوانێ ٥ (ك: هَضْبٌ وهِضَبٌ وهِضابٌ) ٥ دەگوترێ: (رجل هَضْبة): پیاوێکی سوێر قسەیە، زۆر بڵێ یە.

الهِضَبُ: شتی پتەوی رەق ٥ ئەسپێك زۆر ئارەق بکا.

الهَضيبُ: (غنم هضيب): مەڕێکی کەم شیرە.

هَضَجَ الرجلُ مواشِيَه: پیاوەکە جوان‌و رێــك‌و پێــك ئاژەڵــەکانی بــەخێو نەکردن.

الهَضيجُ: دەگوترێ: (صـبيان هـضيج): منداڵـەکان بچوکن‌و ئـیش‌و کاریـان بەرێــك‌و پێـکی بۆئـەنجام نـادرێ‌و هیچیان لەدەست نایە.

هَضّتِ الإبـلُ هَـضّاً: حوشـترەکە پەلـەی کــرد، خێــرا رۆیــشت ٥ دەگــوترێ: (هَضّت السَّيرَ): رۆیـشتنەکەی خێـرا کرد.

هَضَّ فلان المَشيَ: فلانکـەس رۆیـشتنێکی جوان رۆیی‌و تەکانی بەخۆی دا.

هَضَّ الشَيْءَ: شتەکەی شکاندو وردی کـرد ٥ (فهو مهضوض وهضيض).

هَضْهَضَ الرجل: پیاوەکە بەتوندی قاچی بـــــەزەوی دا داو زەوییەکـــــەی پەستاوت.

اهْتَضّ الـشَيْءَ: بـۆ زێـدەڕۆیی لـەمانای (هَضَّهُ)دێ.

اهْتَضّ نَفْسَهُ لفلان: خۆی کەمتەرخـەم نیـشان دا بەرامبـەر فـلان‌و نەفـسی خۆی هەڵنا بۆ زێـدە خزمـەتکردنی ئەو بابایە.

الهَــضَّاءُ: کۆمــەڵ‌و تــاقم ٥ دەســتە سەربازو پۆلە پێشمەرگە.

الهَضّاضُ: نێرە حوشتر کەپیاو دەکوژێ یان حوشتر دەکوژێ‌و یان دەیانخاو دوایـی قورسـایی خـۆی لەسـەریان لادەبا.

الهَضَضُ: شکان، ورد بوون.

هَـضَلَ الرجـلُ بـالکلام هـضلاً: پیاوەکـە کەوتــە نــاو قــسەو گوفــت‌و گــۆوەو درێژەی پێدا.

أهْضلت السماءُ: ئاسمان بارانی باراند.

أهضلت الدَّلْوُ: دۆڵچەکە ئـاوی لـێ ڕژا چونکە لەقەراخی بیرەکەی دا.

الهَــضَّالُ: کەسێــك شــیعر بــەگۆرانی دەڵـــێ‌و دەیکاتــــە حودیــــە بــــۆ حوشترەکانی بۆئەوەی خێرا برۆن.

الهَضْلُ: زۆر.

الهَضلاءُ من النساء: ئافرەتێك مەمکی درێژبن‌و شۆڕبوبنەوە ٥ ئافرەتێــك عادەی مانگانەی نەمابێ.

الهَیْــــضَلُ: ســــوپای زۆر ٥ تــــاقمی پرچــەك‌و یــەککرتوو لەشــەڕدا ٥ پیــــاوی درێـــــژو کەتــــەو زەلام ٥ بۆئافرەت دەگوترێ: (الهَيْضَلَةُ).

الهَيْضَلَةُ: ئافرەتی تەمەن مام ناوەندی ٥ نەگەنج نەپیر ٥ حوشترێك شـیری زۆر بــێ ٥ گــاڵ‌و بــوغڵی خــەڵك کەدەنگیان تێکەڵاو دەبێ.

هَضَمَ علیه هَـضْماً: هێرشـی کـردە سەر ٥ کەوتـە خـوار، دابـەزی. دەگـوترێ: (مـا

هَضَمَ عليه): هێرشی نەکردۆتە سەر، لێی نزیك نەبۆتەوە.

**هَضَمَ لە مِن حقە:** وازی لەهەندێ مافی خۆی هێنا بۆ هاوەڵەکەی بەگەردن ئازایی.

**هَضَمَ الشَيْئُ:** شتەکەی شکاند.

**هَضَمَ فلاناً:** ستەمی لەفلانکەس کردو مافی خۆی نەدایە.

**هَضَمَ نفسَه:** لەرێزی خۆی کەم کردەوە، خۆی شکاند ◊ نەفسی خۆی دابەزاند.

**هَضَمَ الطعامَ:** خواردنەکەی ئەزم کرد ◊ دەشگوترێ: (هضمت المعدةُ الطعامَ وهضم الدواءُ الطعامَ).

**هَضَمَ الهواضيم الطعامَ:** کۆئەندامی هەزم خواردنەکەیان گۆڕی بۆ مادەی کیلۆسی کەبگونجێ بۆ جەستەو سودی لێ وەربگیرێ.

**هَضِمَ هَضَماً:** گەدەی وێك هاتەوەو بچوك بۆوە ◊ قەدی باریك بوو کەلەکەی باریك بوونەوە.

**هَضِمَ الفرسُ:** ئەسپەکە پەراسووەکانی رێك بوون ◊ (فهو أهضم وهي هضماء).

**إهْتَضَمَ فلاناً:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هَضَمَهُ)دێ.

**إنهَضَمَتْ الثمرةُ:** میوەکە پێگەیی دەمی کردەوە.

**تَهَضَّمَتِ الثمرةُ:** بەمانا (إنهضمت)دێ.

**تَهَضَّمَ فلان لفلان:** فلانکەس ملکەچی فلان بوو.

**تَهَضَّمَ نفسهُ لە:** نەفسی خۆی لێ رازی کرد وای کرد لێی رازی بێ.

**تَهَضَّمَ فلاناً:** فلانکەسی بەکەم زانی.

**الأهضم:** دەگوترێ: (رجل أهضم الکشحين): پیاوێکە کەلەکە پێچراوەیە ◊ کەڵبە گەورە.

**المُهَضَّبَةُ:** دەگوترێ: (قصبة مُهَضَّبَةٌ): قەفەزاژێکی کونکونە دەکرێتە بلوێرو جوزەلە.

**المهضومَة:** دەگوترێ: (قصبة مهضومة): قەفەزاژێکی کونکونە دەکرێتە بلوێرو جوزەلە ◊ بۆنێکە تێکەڵاوی میسكو بان دەکرێ.

**الهاضِمُ:** هەرشتێك نەرمیو شلی تێدابێ.

**الهاضوم:** هەردەرمانێك کاریگەربێ بۆ هەزمکردنی خۆراك. هەرمادەیەك خواردن هەزم بکا وەکوو تفو سەفراو هەموو ئەو مادانەی غودەی تایبەتمەندییەکان دەری دەدەن و تێکەڵ بەخواردن دەبن و دەبنە هەزم کەر ◊ (ك: هواضيم) ◊ ئەوکەسەی ماڵی خۆی دەبەخشێ.

**الهَضّام:** بەمانا (الهاضوم)دێ.

**الهَضْمُ:** عەمەلییەو کارلێکێکە مادە هەزمکەرەکان ئەنجامی دەدەن ٥ خواردنە جۆراو جۆرەکان دەگۆڕن بۆ مادەیەکی بزێوی گونجاو بۆ جەستە.

**الجهاز الهضمي:** کۆئەندامی هەزم، کۆمەڵە ئەندامێکن هاوکاری یەکتر دەکەن بۆ هەزمکردنی خۆراك، وەکوو ددان و غودەی هەزم کردن و گەدەو ریخۆڵە.

**القناة الهَضْمية:** قەنات و ڕێڕەوێکە لە کلۆرایی جەستەدا هەموو کۆئەندامی هەزم پێوەی بەستراون، لەدەمەوە دەست پێ دەکا تا قوڵۆن.

**الهِضْمُ:** زەوی تەخت و نەرمو مەیلەو چاڵ ٥ ناوەوەی شیوو دۆڵ ٥ بوخور ٥ (ك: أهضام وهضوم).

**الهضوم:** بەمانا (الهاضوم)دێ ٥ دەگوترێ: (یدهضوم): دەستێکی بەخشندەیە، چی لا هەبێ دەیبەخشێ.

**الهضيمُ:** بەمانا (المهضوم)دێ ٥ ئافرەتی نەرمو شلی قەد باریك ٥ شتی کامڵ و گەییو ٥ هێشووە میوەی بزمار کوت و تێکچڕژاو ٥ قورئان دەفەرموێ: (ونخل طلعها هضيم) ٥ دەشگوترێ: (قصبة هضيم):

قەفەزاژێکی کونکونەو دەکرێتە بلوێرو جوزەلە.

**الهَضيمة:** ستەمو داگیر کردن ٥ خواردنێك دەکرێتە خێر بۆ مردو ٥ (ك: هَضَائِم).

هاضاه: بەئەحمەق و گێلی لەقەڵەم داو بەبێ ڕێزی سەیری کرد.

**هَطَرَ الفقيرِ للغنيِّ هطرةً:** هەژارەکە بۆ دەوڵەمەند ملکەچی نیشان داو لەبەری پاڕایەوەو سواڵی لێ کرد.

**هطَرَ فلان الكلبَ ونحوه:** فلانکەس بەدار لەسەگەکەی دا.

**تهطَّرَتْ البئرُ:** بیرەکە دیوارەکەی تێك روخا.

**تهطرس الرجلُ:** پیاوەکە لەڕۆیشتن دا خۆی باداو لارو لەنجەی کرد.

**الهُطُطُ:** ئادەمیزادی مردو، کەلاکی مرۆڤی مردو.

**هَطَعَ هَطْعاً وهُطُوعاً:** بەپەلەو بەترس و لەرزەوە هات ٥ ملی درێژکردو سەری راست کردەوە ٥ چاوی لەشتەکە بری و چاوی لێ نەبروکاند (نەتروکاند).

**أهطع فلان:** فلان بەزەلیلی و چاو بەرەو ژێری سەیری کرد.

**أهطع في سيره:** لەڕۆیشتنەکەی دا پەلەی کرد.

**إسْتَهطَعَ:** ملی درێژکردو سەری

بەرزكردەوە.

استهطعَ في سيره: لەڕۆیشتنی دا پەلەی کرد.

المُهطِعُ: ئەوکەسەی بەزەلیلیو ملکەچی دەڕوانێ ٥ کەسێك لەبەر زەلیلیو داماوی خۆی بێ دەنگەو هیچی پێ ناگوترێ، هەرکە بانگی لێ دەکرێ خێرا دەچێ بۆلای ئەوکەسەی بانگی دەکا ٥ قورئان دەفەرموێ: (مهطعین الی الداع).

الهَیْطَع: ڕێگای پانو پۆڕو فراوان.

هطف الراعي هَطْفاً: شوانەکە شیری دۆشی.

هطفت السماءُ: ئاسمان بارانی باراند.

هَطَفَ اللبنُ: شیرەکە خوشەی هات لەکاتی دۆشین دا.

الهَطْفُ: خوشەی شیر.

الهَطِفُ: بارانی زۆر.

هَطَلَ المطر هَطْلاً وهَطَلاناً: بارانەکە دڵۆپەی گەورە بوو تاوتاو باریو بەردەوامیش بوو ٥ دەگوترێ: (هطل الدَمْعُ) فرمێسکەکە هەڵوەری ٥ دەشگوترێ: (هطلت العین بالدمع): چاوەکە فرمێسکی هەڵڕشت.

هَطَلَ الرجلُ هطلاناً: پیاوەکە بەگورجی سەرەو ژێر ملی ڕێگای گرتو داپەڕیە خوار.

هَطَلَ الجَرْيُ الفرسَ هطلاً: ڕۆیشتن چین چین ئارەقی بەئەسپەکە کرد.

تهاطل القومُ ونحوهم: خەڵکەکە شوێن یەك کەوتنو ڕۆیشتن.

تَهَطَّلَ المطر أو السحابُ: بارانەکە بەدڵۆپی گەورە گەورەو تاوتاو باری، یان هەورەکە بارانی دڵۆپ گەورەو تاوتاوی باراند.

الهَاطِلُ: کشتوکاڵی تێکچڕژاو.

الهَطَّالُ: هەورێك باران زۆر ببارێنێ.

الهَطْلُ: بارانی درێژخایەن ٥ ماندوبوون.

الهِطْلُ: ماندوکەر ٥ ئەحمەقو گێل ٥ دز ٥ گورگ.

الهُطْلُ دیمة هُطْلٌ: هەوری باراناوی.

الهَطْلی: حوشتری بەرەڵڵاو بێ شوانو قەتارچی.

الهَطْلاءُ: (دیمة هطلاء): هەوری باراناوی.

الهَیَاطِلَة: ڕەگەزێکی تورك نەژادو سیندین.

الهَیْطَلُ: تاقمو پێری کەم ٥ ڕێوی.

الهَیْطَلَةُ: مەنجەڵی مس، تاوەی مس کێشتی تێدا لێ دەنرێ.

الهَیْطَلِیَّة: جۆرە حەڵوایەکە لەمادەی نیشاستەو شیرو شەکر دروست دەکرێ.

هَطْلَسَ: گورگە لوقەی کرد ٥ ئەوەی داوای کرد وەری گرت.

تَهَطْلَسَ الرجلُ: پیاوەکە گورگە لوقەی کرد پلانی دانا بۆ دەستگیر کردنی....

تهطلسَ اللُّصُّ: دزەکە فرتو فێڵی کردن بۆ دزیکردن.

تَهَطْلَسَ المريضُ من مرضه: نەخۆشەکە چاك بۆوە.

الهَطَلَّسُ: دزێك کەهەرچی دەستی بکەوێ بیدزێ ٥ گورگ ٥ سوپای زۆر.

الهَطَلَّعُ: زۆر ٥ تاقمو پێری ئادەمیزاد ٥ جەستەی زۆر درێژ کە بەهۆی درێژی لەرەلەر بکا.

هَطْهَطَ في المشي: لەرۆیشتن دا پەلەی کرد.

الهُطاهِطُ: ئەسپ.

هَطَا الشَّيْءَ هَطْواً: شتەکەی فرێ دا.

الهُطى: لێدانی توندو بەئازار ٥ کێشەو بەربەرەکانی.

هَيْعَرَ: چوستو وێڵ بوو.

هَيْعَرت المرأةُ: ئافرەتەکە بەدرەوشت بوو ٥ دانەسەکناو گەرپیدە بوو، ماڵانگەڕ بوو.

تَهَيْعَرَتِ المرأة: بەمانا (هَيْعَرَتْ)دێ.

الهَيْعَرَة: ئافرەتی بەدرەوشتو زۆر

بڵێو ڤیژەکەر ٥ دێوو درنجو خێو ٥ شتەکە وردو بچوك بوو.

هَفَت الرجلُ: پیاوەکەی بەبێ راوەستان قسەی کردو چەنەی داو هیچی بەسەر هیچەوە نەبوو.

هُفِتَ الرجلُ: پیاوەکە سەرسام بوو.

إنهفت الشَّيْءُ: شتەکە دابەزیو نرخی کەم بۆوە.

تهافت الجدارُ أو الثوب ونحوهما: دیوارەکە پارچە پارچە کەوتە خوار ٥ یان قوماشەکە پارچە پارچە هەڵوەری ٥ دەشگوترێ: (تهافت الفراش على النور أو في النار): پۆل پۆل پەپولەکان هەڵوەرینە ناو ئاگرەکەوە.

تهافت الناسُ: خەڵکەکە وەجبە وەجبەو چین چین مردن.

تهافتت الآراء: بیرو رایەکان هەندێکیان هەندێکیانیان هەڵوەشاندەوە ٥ رایەکان پوچەڵبوونەوەو خۆیان نەگرت.

تهافت الناس على الماء: خەڵکەکە چین چین چوونە سەرئاوەکە.

الهَفَاتُ: نەحمەقو گێل.

الهَفْتُ: زەوی نەرمەڵانو مەیلەو چاڵ ٥ بارانی بەلێزمەو خورەم ٥ گێلیو نەفامی زۆر.

الهَفْتق: هەفتە.

هَفَّ الشَّيْءُ هَفيفاً: شتەکە کێشی کەم بوو ٥ چوست بوو.

هَـفَّ الـسائِرُ: ڕێبوارەکـە لەڕۆیـشتن دا پەلەی کرد.

هَفّت الريحُ هَفّاً وهَفِيفاً: بایەکە هەڵبو هاشە هاشی هات.

هَـفَّ الـزرعُ: کـشتوکاڵەکە دانەوێڵەکـەی بـەزەوی دا بـڵاو بـۆوە چونکە درەنـگ دورایەوە.

إهتَـف الـصوتُ: دەنگەکـە بیـسترا، لەگوێـــــچکەی بیـــــسەران دا زرینگایەوە.

إهتـــف الـــسرابُ: تراوێلکەکـــە درەوشایەوە.

المُهَفَّفُ من الرجال: پیـاوی قـەد باریـك، ورگ بچکۆلە.

الهِفُّ: ئادەمیزادی سوکەڵەو چوست ٥ کشتوکاڵێك درەنگ دروێنـە بکرێو دانەوێڵەکـەی بڵاوبێتـەوە ٥ شـانە هـەنگوینی تـەنکی سـوکی کـەم هەنگوین ٥ تەنکە هەوری بێ باران ٥ هەر شتێك سوكو بۆش بێ.

الهَفاف: سوکەڵەو گورجو گۆڵ ٥ بـاڵی تیـژو تـەنك بـۆ فـڕین ٥ پۆشـاکی تـەنكو شـەفاف ٥ سێبەری سارد ٥ تراویلکەی درەوشاوە.

الهِفّـان: شـوێن پـێ ٥ دەگـوترێ: (جـاء علـى هفانـه): بەشـوێن پێـی ئـەودا هـات ڕێـچکەی ئـەوی هـەڵگرتو بەشوێنی دا هات.

اليهفوف من الرجال: پیاوی بێ ڕەحمو دڵ ڕەق ٥ گێـــــڵو ئەحمـــــەق ٥ ترسنۆك ٥ زەوی چۆڵ.

هَفَكَ الشَّيْءَ: شتەکەی فڕێ دا.

تهفك: لەڕۆیشتن دا نارێكو پێك بـوو خـــوارو خـــێچ ڕۆیـــی ٥ زۆر هەڵخلیسکاو قاچی تێك باهەڵدران.

المُهَفَّـكُ مـن الرجـال: کەسێـك زۆر هەڵەبکاو شتی لـێ تێك بچێ.

الهَيْفَك من النساء: ئافرەتی گێل.

هَفهَـفَ: جەسـتەی ڕێـكو شـوش بـوو تالێی برِوانی جوانی لـێ بتکێ.

هفهف الشَّيْءَ: شتەکەی جوڵانـدو پـاڵی پێوەنا.

المُهَفْهَـفُ: قـەدباریك ٥ ورگ بـچکۆلە ٥ (وهي مُهَفْهَفَةُ).

الهَفْهَاف: بـەمانا (المُهَفهَفُ) دێ ٥ تینـو ٥ باڵی تیژو تەنكو سوك بـۆ فـڕین ٥ پۆشاکی تەنکی شەفاف.

هفاني المشي هَفْواً وهفواناً: پەلـەی کـرد خێـرا خێـرا هـەنگاوی هـەڵێنان ٥ دەگـوترێ: (هفـا الظبـيُ): ئاسـکەکە سـوك بـوو ڕایکـردو بـازی دا.

**هفا الطائر:** باڵندەكە باڵی لێك داو فڕی.

**هفا فلان:** فلانكەس كەوتە خوار ٥ هەڵەی كرد ٥ برسی بوو.

**هفت الريحُ:** بایەكە هەڵی كرد.

**هَفَت الريحَ بالشَّيْئ:** بایەكە شتەكەی جوڵاندو بردی، رایدا.

**هَفَتْ الريحُ بالمطر:** رەشەبایەكە بارانەكەی دوورخستەوە.

**هَفَتْ النفس الى الشَّيْئ:** نەفس و ئارەزۆكە حەزی لەشتەكە بوو بۆی كوركاند ٥ بۆی هەڵپەڕی و كەوتە رەقص و سەما.

**هفا القلبُ:** دڵ كەوتە كوتەكوت، دڵەكە لێی دا.

**هفا الشَّيْئُ في الهواء هَفْواً وهُفُواً:** شتەكە بەحەواوە رۆیی ٥ كەوتە حەواو رۆیی.

**هافاه:** هێنایە سەرهەواو هەوەسی خۆی.

**الهافية من الإبل:** حوشتری گوم بوو.

**الهفا:** باران تاوێك دەباریۆ و خۆش دەكاتەوە.

**الهَفَاءُ:** هەڵەو تێكەوتن.

**الهَفَاة من الرجال:** پیاوی گێل و نەحمەق.

**الهفوة:** بەمانا (الهَفَاءُ)دێ ٥ هەڵەكردن و تێكەوتن.

**الهِقْبُ:** پان و پۆڕ.

**الهِقَبُ:** گەرو فراوان كەبتوانێ هەمووشتێك قوت بدا جەستە گەورە ٥ قەبارە گەورەو درێژ ٥ دەگوترێ: (نعام هِقَبٌ).

**هَقَعَ الفَرَسَ بين أذنيه هقعاً:** نێوان دوو گوێی ئەسپەكەی داخ كرد.

**إهتقع الحمى فلاناً:** لەرزو تا كە رۆژێك لەكۆڵ فلان بۆوەو رۆژی دوایی بۆی هاتەوە بەخەستی گرتیەوە.

**إهتقع فلاناً عرق سوء:** رەگەزو رەچەڵەكی خراپ بوونە هۆی ئەوەی فلان پلەی رێزو شكۆمەندی بەدەست نەهێنێ.

**اهتقع لون فلان:** رەنگی فلانكەس لەترسان گۆڕا ٥ رەنگی زەرد هەڵگەڕا.

**إنهقع فلان:** فلانكەس برسی بوو سكی تێك قبوت.

**تَهَقَّع الرجل:** فلانكەس كاری ناشیرینی ئەنجام دا.

**تهقع علينا:** خۆی بەزل زانی و فیزی بەسەرمان دا كرد ٥ هەڵس و كەوتی ناشیرینی بەرامبەرمان ئەنجام دا.

**تهقَّعَ القومُ ورداً:** خەڵكەكە هەموویان تێكڕا چوونە سەر ئاوەكە نۆرەو سەرەیان تێك دا.

**الهُقاعُ:** بێ ئاگایی‌و غافڵبونێکە توشی مـرۆڤ دەبـێ لـەئاكامی خەفـەت‌و نەخۆشییەوە.

**الهَقِعُ:** حـەریص‌و سوور بـوو لەسـەر كارێك ◊ ئەسپی داخ كراو.

**الهَقْعَـةُ:** كەوانەیەكـە بەنەنـدازەی پاژنـەپێی سوار ◊ خاڵێـكی سپییە لەتەنیـشتی چـەپی ئەسـپ ◊ سێ ئەستێرەن لێـك نـزیكن لەسـەروی ئەسـتێرەی (الجَبّـار)وەن كـە مەنزڵێكە لەمەنزڵەكانی مانگ.

**الهُقَعَـةُ:** كەسێـك خـوی بـەوەگرتبێ لـەناو خـەڵك دا شـان دابـداو رابكشێ؟.

**الهَیْقَعَـةُ:** لاسـایی كردنـەوەی دەنگـی شمـشێر لەشـەڕدا ◊ لەسەرشتێـكی وشـك بەشتێـكی وشـك بكێـشی، وەكوو ئەوە شتێك بەئاسن بكێشێ بۆنەوەی زرینگەی لێ بێ ◊ لاسایی كردنـەوەی دەنگـی پێكێـشان‌و لێدانی شتە بەگشتی.

**هَقِفَ هَقَفاً:** ئارەزوی خواردنی نەما.

**الهَقَـفُ:** كەمبوونـەوەی ئـارەزوی خواردنی خۆراك.

**هَـقَّ هَقّـاً:** هـەڵات بەترساوی‌و زەنـدەق چوویی ◊ دەگـوترێ: (هَقّـت الكـلابُ منا).

**تَهَقَّلَ:** بەهێواشی‌و لەسەرەخۆیی ڕۆیی.

**الهاقِلُ:** مشكە نێرە.

**الهَقِلُ:** برسی.

**الهِقْـلُ:** درێـژ، درێـژ داوەڵ ◊ بێـچوە نوعامە.

**الهِقلِسُ:** بەدخو، ئادەمیزادی بـەدخو ◊ ڕێوی ◊ (ك: هقالِس).

**هَقِمَ هَقَماً:** زۆری برسی بوو، زۆری خوارد (فهو هَقِمٌ).

**تَهَقَّمَ العَدُوَّ:** دوژمنەكەی شكاند.

**تَهَقَّـمَ الطعـامَ:** پـاروی گـەورە گـەورەی یەك لەدوای یەكی قوت دان.

**الهَقِـمُ:** زۆر خـۆر ◊ دەریـای فـراوان‌و قوڵ.

**الهَیْقَمُ:** دەریای فراوانـی قـوڵ ◊ لاسایی كردنەوەی دەنگی شەپۆل‌و تێـكەوە هاویشتنی دەریـا ◊ دەنگـی قوتـدانی پارو.

**الهَیْقَمانی:** شتـی درێژ، هەرشتێك بێ.

**هَقْهَـقَ الرجـلُ:** پیاوەكـە خێـرا ڕۆیـی‌و وڵاخەكەی ماندو كرد.

**الهَقْهَـاقُ:** ئەوكەسـەی لەنێـشەكانی دا سەركەوتوو نەبێ‌و تێ بشكێ.

**هَقّی فلان هَقیاً:** فلانكەس وڕێنـەی كـرد، زۆری گوت.

**هقی فؤادُهُ:** دەرونی كوركاندی.

**هقی فلاناً:** بەجۆرێك باسی فلانـی كـرد

پێـی نـاخۆش بـێ ٥ قـسەی ناشـیرینی ناڕاستەکرد، بۆی هەڵبەست.

أهتـــی: دایوەشـــاند، رزانـــدی، خراپـــی کرد.

هَکَبَ فلاناً: گاڵتەی بەفلان کرد.

هَکَـدَ: تینـی بۆقەرزدارەکـەی هێنـا ٥ دەشکوترێ: (هَکَّدَ علی غریمه).

هَکِـرَ هَکْـراً وهَکَـراً: زۆر سەرسام بـوو ٥ هەنوزی هاتو خەو سواری شانی بـوو لەپەلو پۆی خست، لەشی خاو بۆوە.

هَکَرَ الرجلُ: زۆری خەو هاتو لەتاو خەو هۆشی نەما.

تَهَکَّرَ: سەرسامو مەدهۆش بوو.

هَکَعَ هکوعاً: ئارامی گرتو دامەزراو جێ نشین بوو.

هَکَــعَ البقــر ونحـــوه تحـــت الـــشجر: ڕەشـــەوڵاخەکە لەبـــەر گـــەرمای زۆر چووە ژێر سێبەری درەختەکە.

هَکَـعَ فـلان الی القـوم: فلانکـەس شـەوی بەسەر دا هـاتو خـۆی کـرد بـەمیوانی قەومەکە.

هَکَعَ الی الأرض: خۆی بەزەوی دا دا.

هَکَـــــعَ العظـــــمُ: ئێـــــسقانەکە دوای یەکگرتنەوەی هەمدیسان شکایەوە.

هَکَعَ اللیلُ: شەو بەتاریکی خـۆی دونیـای داپۆشی.

هَکَعَ فلان هَکعاً: فلانکەس بەدانیشتنەوە خەوی لـێ کەوت.

هَکِعَ الرجـلُ هَکَعـاً: پیاوەکـە دادوفیغـانی کـردو خـۆفی لـی نیـشت ٥ لەخـەمو خەفەت یان لەڕق هەستاوی خـۆی دا سەری داخست.

إهْتَکَـعَ الرجـلُ: پیاوەکـە دادوفیغـانی کرد، ترسا خۆفی لێ نیشت.

اهتَکَعَ الحُمَّی أو غیرها فلانـاً: لـەرزوتا یـــان خـــەمو خەفـــەت بـــۆ فـــلان گەڕایەوە.

الهُکـــــاعُ: کۆکـــــە ٥ نووســـــتنی دوا ماندوبوون.

الهَکَعَة: گێلو ئەحمەق.

الهُکَعَةُ: بەمانا (الهَکَعَةُ)دێ.

هَکَّت البئر هَکاً: بیرەکە تێك ڕوخا.

هَكَّ فلاناً: فلانکەسی ماندو کرد.

هَكَّ فلاناً بالـسیف: بەشمـشێر فلانکەسـی زامارکرد ٥ زێدەڕۆیی کرد لە بریـندار کردنی دا.

هَكَّ اللَّبَنُ: شـیرەکەی دۆشـیو زێـدەڕۆیی کرد لەدۆشینی دا.

هَـــكَّ الـــشَّيْءَ: شـــتەکەی بەردایـــەوە، هەڵیوەراند ٥ وردو هاڕی کرد.

هَـــكَّ النبیـــذُ فلانـــاً: سـرکەکە فلانـی سەرخۆش کرد.

هَكَّ النجـارُ الخرقَ: دارتاشـەکە کونەکـەی گەورە کرد.

إنهَكَّت المرأةُ: ئافرەتەکە بەناخۆشی منداڵی بوو.

إنهَكَّ صلا المرأة: پزدانی ئافرەتەکە لەکاتی منداڵبوون دا دڕا ◦ هاتە دەر.

إنهَكَّ البعيرُ: حوشترەکە لەکاتی پیخ دانی دا بەزەوییەوە نووساو خۆی پان کردەوە.

تَهَكَّكَ: چەواشە بوو، چڕژا.

تَهَكَّكَت الأنثى: مێینە ئاوسەکە ورگی داکەوت ◦ مەمکی یان گوانی گەورەبوون ◦ نزیک بوو سکەکەی دابنێ، بزێ.

المَهْكوك: قسەتڕن ◦ کەسێک قسەی ناشیرین بکا.

الهَكُّ: عەقڵ تێکچووو، خەرەفاو ◦ بارانی بەلێزمەو خوڕەم.

الهَكَّاك: کەسێک قسەی خۆی بەلاوە راست بێ‌و وابزانێ هەرخۆی لەسەر حەقە، لەواقعیش دا وانەبێ.

الهَكوكُ: دەم پیس‌و زمان شڕو قسە تڕن ◦ لاوازو کاڵفام ◦ وڵاخێک زەحمەتی لێ کرابێ‌و لەڕۆیشتن دا ماندووبووبێ.

الهَكَوَّكُ: قەڵەو ◦ شوێنی رەق‌و پتەو.

الهَكيكُ: نێرەموک ◦ ژنانی.

هَكَّلَت المرأة: ئافرەتەکە بەلەنجەو لار رۆیشت.

تهاكَل القومُ: خەڵکەکە لەکارەکەدا کەوتنە کێشەوە.

هيكَل الزرعُ: کشتوکاڵەکە گەشەی کردو بەرز بۆوە.

الهَيْكَلُ: قەبارەی گەورە ◦ دەگوترێ: (فرس هيكل): ئەسپێکی قەبارە گەورەیە ◦ هەر درەخت‌و رەوەکێک گەشە بکاو بەرز بێتەوە ◦ خانوو باڵەخانەی بەرز ◦ بتخانە ◦ عیبادەتخانەی جولەکە خانوی گەورەو پیرۆز یان شوێنێکە لەپێشی کەنیسە قوربانی تێدا سەردەبڕن ◦ خانوی گەورەو رازێندراوە لەناوەوە کەتایبەت دەکرێ بۆ پەرستنی خوداکان وەکوو لەلای میصرییە کۆنەکان‌و ئیغریقییەکان‌و بابلی‌و ئاشورییەکان‌و رۆمانییەکان باو بووە ◦ جولەکەکانیش ئەم داب‌و نەریتەیان هەبوو.

الهيكل العظمي: کۆی ئەو ئێسقانانەی جەستە پان لێ پێک دێ.

الهَيْكَلَةُ: ئافرەتی جەستە گەورەو کەتە.

هَكَمَ فلاناً: گۆرانی بۆ فلانکەس گوت ◦ نارۆکەی بۆ گوتن.

تَهَكَّمَ فلان: فلانكەس گۆرانی گوتن‌و ورینگە ورینگی هات ◦ دەگوترێ: (تَهَكَّمَ لفلان): گۆرانی بۆ فلان گوت ◦ قسەی بۆ خۆی کرد ◦ خۆی بەزلزانی‌و تەکەببوری کرد ◦ لەکردارەکەی خۆی ژێوان بۆوە.

تهکمت السماءُ: ئاسمان بارانی زۆری باراند.

تَهَكَّمَت البئرُ: بیرەکە تێك روخا.

تَهَكَّمَ فلاناً: گاڵتەی بەفلان کرد بەچاوی سوك سەیری کرد.

تَهَكَّمَ فلاناً: بەشمشێر لێی دا برینداری کرد.

اسْتَهكَمَ: خۆی بەزلزانی‌و لوتبەرزی نواند.

الأهكومة: گاڵتە پێکردن.

الهَكِمُ: شەڕەنگێزو خۆتێهەڵقورتێن لەهەموو شتێك بەبێ ئەوەی پەیوەندی بەوشتانەوە هەبێ.

تَهَكَّنَ: ژێوان بۆوە ◦ دەگوترێ: (تهكن على الأمر الفائت): پەشیمان بۆوەو پەنجەی خۆی گەزی لەسەر کاری رابردو.

هَاكَاهُ: بەکەم عەقڵی لەقەڵەم دا وای دانا عەقڵی بچوك بێ.

هَلَبَ الفرسَ هَلباً: تاڵە مووە ئەستورەکانی ئەسپەکەی هەڵکێشا.

هَلَبَ فلاناً بلسانه: تانەو تەشەری لەفلانکەس دا زۆری شتی ناشیرین پاڵ دا.

هَلِبَ هَلَباً: تووکی زۆر بوو.

هَلِبَ العامُ: ساڵەکە بارانی زۆر بوو (فهو أهلب وهي هَلْباء).

أهْلَبَتْ السماءُ القومَ: ئاسمان بەشەونم یان بەباران خەڵکەکەی تەڕکرد.

هَلِبَ الفرسُ في عدوه: ئەسپەکە لەبازدان دا شوێنی کەوت.

هَلَّبَ: بۆ زێدەڕۆیی لەماناى (هَلَبَ)دێ.

إهْتَلَبَ السيفَ من غمده: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.

الهَالِبُ: رۆژی باراناوی ◦ دەشگوترێ: (ليلة هالِبة) ◦ (ك: هوالب).

الهُلابَةُ: (غُسالة السِّلى): شەڕەخۆر، خوێڕی.

الهُلْبُ: تاڵەموی رەق‌و ئەستور ◦ موی کلك ◦ موی برژانگ.

الهُلْبَةُ: ئەو تاڵە مووانەی لە کلك‌و یاڵی ولاخەبەرزە هەڵبکەندرێ ◦ لەخوار ناوکەوە تانزیك شەرمگا ◦ تاڵەموی بەراز کەشتی پێ کون دەکرێ.

هُلْبَةُ الشهر: کۆتایی مانگ ◦ (هُلْبَة الشتاء): جەنگەی سەرمای زستان.

الهَلاّبُ: رۆژی باراناوی ساڵی تەڕو

توش‌و زۆر باران ٥ رۆژی رەشەبا ٥ ساڵی وا رەشەبای زۆر بێ ٥ هەوای ساردو بارانی زۆر.

الهَلاَبَةُ: ئافرتێك خۆی لای مێردەكەی خۆشەویست بكا هەرمێردەكەی خۆش بوێ ٥ رەوشتی جوان.

الهُلاَبِجُ: گێل‌و ئەحمەق ٥ زۆر گێل‌و نەفام ٥ شتی بێ كەڵك ٥ زۆر خۆر، ئاو خۆرەوەی زۆر ٥ مرۆڤی رەزا گران .مرۆڤی قونگران‌و قەبارە زل ٥ كانی شەرو شەرەنگێزی.

هَلَتَ الشَيْئَ هَلْتاً: شتەكەی سپی كرد توێكڵی لێ كردەوە ٥ دەگوترێ: (هَلَتَ الجلدَ): پێستەكەی سپی كرد.

الهَلْتاتُ: كۆمەڵە مرۆڤێك لەشوێنێك نیشتەجێ بن.

الهُلاثُ: لەش داهێزان ٥ شلبونەوەی ماسولكەو ماندو بونێكە توشی ئادەمیزاد دەبێ.

الهَلاثَ: خوێری‌و هەتیو مچە.

الهَلْثى: كۆمەڵێك خەڵك دەنگیان بەرز بكەنەوە.

هَلَجَ هَلْجاً: هەواڵێكی بڵاو كردەوە بۆخۆی بڕوای پێ نەبوو ٥ زۆری خەونی پڕو پوچ‌و زڕە خەون بینین.

أهْلَجَ الشَيْئَ: شتەكەی شاردەوە.

أهْلَجَ الخَبَرَ ونحوه: هەواڵەكەی بەتەم‌و مزاوی بڵاو كردەوە.

الهالِجُ: كەسێك زۆر خەون ببینێ‌و لێكیان جیانەكاتەوە.

الهَلْجُ: خەوی سوك ٥ هەواڵی نامەعلوم ٥ خەونی پڕوپوچ.

هَلَدَ المرضُ الناسَ هَلْداً: نەخۆشییەكە هەموو خەڵكەكەی گرتەوە.

هَلَسَهُ الداءُ او الحزن هَلْساً وهلاساً: دەردەكە كزو لاوازی كرد ٥ نەخۆشییەكە عەقڵ‌و هۆشی تێكداو وڕێنە دەكا.

هُلِسَ هُلاساً: روت بوو ٥ كیفەكەی لێداماڵدرا ٥ خواردنی خواردو كاریگەری نەبوو بەسەر جەستەیەوە ٥ عەقڵی نەما ٥ (فهو مهلوس).

أهْلَسَ: پێكەنی، ناو ناوە پێكەنی.

أهْلَسَ الشَيْئَ: شتەكەی شاردەوە، شوێن بزری كرد ٥ دەگوترێ: (أهْلَسَ الحديث، وأهلس فيه وأهلس اليه): بەسركە قسەی بۆكرد، بەنەسپایی قسەی لەگەڵ دا كرد.

أهْلَسَ الظلامُ: تاریكییەكە ڕەوییەوەو كەمی كرد.

هَالَسَه: قسەی نهێنی لەگەڵ دا كرد.

هَلَّسَ: بۆ موبالەغە لەمانای (هَلَسَ)دی.

إهْتَلَسَ المرضُ فلاناً: نەخۆشییەكە فلانكەسی لاواز كرد.

اُمْتُلِسَ عقل فلان: عەقڵی فلان نەما، عەقڵی لانەما.

الهالِسُ: جەستە بچوك‌و چوست ٥ (ك: هوالس).

الهُلاسُ: شێوە نەخۆشییەکە وەکوو سیل وایە کوشندەیە، نەخۆشی سیل بەهۆی کزی‌و لاوازییەوە.

الهَلْسُ: بەمانا (الهُلاسُ) دێ ٥ کزو لاوازیی جەستە ٥ ورێنەو قسە بزرکاندن بەهۆی دەردی کوشندە یان خەم‌و خەفەتی زۆرەوە.

الهابِطُ: ورگ شۆڕبۆوە.

هَلِعَ هَلَعاً شدیداً: داخ‌و خەفەتی زۆری دەربڕی ٥ (فهو هَلِعٌ وهي هَلِعَةٌ وهو وهي هلوع) ٥ قورئان دەفەرموێ: (ان الإنسان خلق هَلُوعاً) ٥ هەروا وشەی (هَلِعَ) بەمانا بەخیل بوو، برسی بوو دێ.

الهَالِعُ: نوعامەی سرك‌و خۆشڕۆ لەرۆیشتن دا ٥ دەگوترێ: (نعامة هالِعٌ).

الهُلاَعُ: ترس‌و لەرزی کاتی روبەڕوبوونەوەی دوژمن.

الهُلَعُ: زۆر بەتەماع‌و چاو چنۆك ٥ دادو فیغانکەرو هاتوهاوار کەر.

الهُلَعَةُ: بەمانا (الهُلَعُ)دێ.

الهِلْواعُ: دەگوترێ: (ناقة هِلْواعٌ) حوشترێکی خۆشڕۆیە ٥ گورج‌و گۆڵە، چوستە، جڵەو نەرمە ٥ یان کەمێك چەموشە.

الهَوْلَعُ: هاتوهاوار کەر ٥ خۆشڕۆ.

الهَوَلَّعُ: زۆر تیژڕەو.

الهِلَّوْفُ: قونگران‌و تەمبەڵ ٥ تەبیات وشك ٥ ریشی پان‌و پڕو درێژو ژاکاو ٥ زۆر درۆزن ٥ تەمبەڵ‌و تەوەزەل‌و بێ کارە ٥ پیری خەرەفاو ٥ رۆژی هەورو هەلا ٥ پیرە حوشتری کوڵك زۆر.

الهِلَّوْفَةُ: پیرەژن ٥ ریشی پان‌و درێژو پڕ.

هلقم الشَيْءَ: شتەکەی قوت دا.

الهِلْقامُ: شەویلە پان ٥ زۆر خۆر ٥ کەتەو زەبەللاح ٥ درێژ ٥ ریش سپی‌و پیاو ماقوڵی هۆز کە قورسایی باری کۆمەڵایەتی قەومەکەی هەڵدەگرێ ٥ صوڵح‌و خوێنبەستیان بۆدەکا.

هلك فلاناً هلاكاً وتهلكةً: فلانکەس مرد.

أهْلَكه: وای لێکرد بەهیلاك بچێ.

أهْلَكَ مالَهُ: ماڵ‌و سامانی خۆی خەرج کرد ٥ فرۆشتی ٥ لەناوی برد.

هَلَّكه: بەمانا (أهلَكه)دێ.

هَلَّكَ فلان فلاناً: فلانکەس فلانکەسی لەناو برد.

إهتلك الطائرُ: باڵندەكە باڵی لێك دان‌و هەوڵی دا تیژ بفڕێ.

إهْتَلَكَ المنتجعُ: ڕێبوارەكە ڕێگای لێ تێكچوو.

تهالك على الشيْئ: بەحەماس‌و جۆشەوە روی كردە ئیشەكە.

تهالك فلان على الفِراش: فلانكەس بەحەزێكی زۆرەوە خۆی خستە سەر جێگای نوستنەكەو خپ بوو.

تهلكت المرأة في مشيها: ئافرەتەكە لەرۆیشتنی دا خۆی باداو لارو لەنجەی كرد لەئەنجامدانی.

تَهَلَّكت في مشيها: ئافرەتەكە بەجۆش‌و خرۆشەوە كەوتە ڕێ‌و لارو لەنجەی كرد، خۆی بادا.

تَهَلَّكَ في المكان: بەسەر لێ شێواوی سوڕایەوە.

تهلّك في الأمر: لەكارەكە سەرسام بوو.

استهلك في كذا: خۆی لەوشتەدا ماندو كرد زۆر سەعی‌و كۆششی كرد.

استهلك المالَ ونحوه: ماڵ‌و داراییەكەی بەخشی.

المَهْلَكة: دەشت‌و چۆڵەوانی ◦ سارا ◦ (ك: مهالك).

الهالِكة: نەفسی چڵێس‌و برسی‌و چاوچنۆك ◦ هەور باران ببارێنێ‌و دوایی لێی نەبارێ.

الهَالِكيّ: ئاسنگەر ◦ شمشێر.

الهالوك: ڕوەكی گیاكەڵە؛ ڕوەكێكی گوڵدارە لەڕوەكی ترەوە دەهاڵێ، وەك مشەخۆر دەژی لەسەر ڕەگی ڕوەكی تەماتەو باینجان‌و فول‌و توتن، تۆوی ئەم ڕوەكانە لەپاڵ ڕوەكی ترەوە نەبێ ناڕوێ.

الهُلاّك: (هلاّك الناس): هەژارو سوالكەر ◦ ڕێبواری ڕێ لێ گوم بوو.

الهَلَكُ: باقی ماندەی شتی لەناوچوو پۆلكاوو ڕزیو ◦ نێوان بناری كێو سەرانسەری كێو ◦ بۆشایی نێوان دووشت ◦ هەرشتێك لەسەرەوە رابكەوێتە خوار.

الهُلْكَةُ: ساڵی قات‌و قڕی ◦ (ك: هَلَكٌ وهَلَكات).

الهِلْكَةُ: ئادەمیزادی خوێڕی‌و هەتیومچە.

الهَلَكون: زەوی سوتەمەڕۆو بێ بەرو بووم هەرچەندە ئاویشی تێدابێ ◦ دەگوترێ: (أرض هلكون، وأرضون هلكون).

الهَلُوك من النساء: ئافرەتی خوێڕی‌و هیچ‌و پوچ.

الهيلكون: داس‌و ماراغانی گیا درونەوە.

الهِلَّكسُ: ڕەوشت نزم.

هَـلَّ الهِـلالُ هـلاً: مـانگ، مـانگی یـەك شەوە دەرکەوت.

هَلَّ فلان: فلانکەس کەیف خۆش بوو.

هَلَّ الشهرُ: مانگی یەکشەوە دەرکەوت.

هَلَّ المَطَرُ: بارانەکەی بەخوڕەم باری.

هَـلَّ الـسحابُ: هەورەکـە قـەترە بـارانی گـەورەی بارانـد دەنگـی بارینەکـەی دەبیسرا.

أهَـلَّ الرجـلُ: پیاوەکـە سـەیری مـانگی یەکـــشەوەی کـــرد ٥ بۆمـــانگی یەکـشەوەی ڕوانـی ٥ دەشـگوترێ: (أهْلَلْنا عن لیلة کذا): مانگمان بینـی مانگی یەکشەوەمان دی.

أهلّ الشهرُ: مانگەکە مانگی یەکشەوەی دەرکەوت.

أهَـــلَّ فـــلان: فلانکـــەس دەنگـــی بەرزکردەوە.

أهَـــلَّ الـــصبيُّ: منداڵەکـــە گریـــا، کەلەدایکبوو گریا.

أهَلَّ الملبّي: ئیحرام بەستووەکە (لبیـك اللهم لبیك)ی گوت.

أهَلَّ الرجلُ بذکر الله: پیاوەکـە بـەیادی خودا دەنگی بەرزکردەوە.

أهَلَّ الـسیفُ بفـلان: شمـشێرەکە چووە ناو گۆشتی فلانەوە.

أهَـلَّ الکلـبُ بالـصَّیْدِ اذا أمـسکه: ســـەگەکە کەنێـــچیرەکەی گـــرت فروسکاندی بۆئـەوەی خاوەنەکـەی بزانێ کەنێچیری گرتووە.

أهَلَّ الذابحُ: کوشتی سەربڕەکە لـەکاتی قوربانی سەربڕینەکەدا (الله أکبر)ی کـردو دەنگـی بـەرزکردەوەو نـاوی قوربانی بۆکراوەکەی هێنا.

أهَـلَّ فـلان الهِـلالَ: فلانکـەس لـەکاتی دیتنی مـانگی یەکشەوەدا بـەدەنگی بـەرز یـادی خـودای کـردو زیکـری تایبەتی خوێند.

أهَـــلَّ الـــشهرَ: مـــانگی یەکـــشەوەی مانگەکەی بینی.

أهَـلَّ اللهُ الـسحابَ: خـودا هەورەکـەی والـــێ کـــرد بـــاران ببارێنـــێ ٥ دەشگوترێ: (أهَـلَّ اللهُ المطـرَ): خـودا بارانی باراند.

هالَّ الأجیرَ هلالاً: کرێکارەکەی بەمانگ بـــەکرێ گـــرت لەیـــەکی مانگـــەوە بۆیـــەکی مـــانگ بەکرێیـــەکی دیاریکراوی مانگانە.

هَلَّلَ الرجـلُ: پیاوەکـە (لا إلـه إلاّ الله)ی گـوت ٥ هێرشـی بـۆ بەرامبەرەکـەی بـرد پاشـان لێـی ترسـاو هـەڵات ٥ دەشـگوترێ: (هَلَّلَ عنه): لێـی ترسـاو هەڵات.

هَلَّلَ عن الأمر: لەکارەکە دواکەوت.

هَلَّـلَ الفـرسُ ونحـوه: ئەسپەکە پـشتی

كەوانە بۆوە ٥ پشتی وەكوو مانگی
یەكشەوەی لێ هات لەبەر لاوازی.

**اهْتَلَّ السحابُ والوجه:** هەورەكە
بریسكەی دا، دەمو چاوەكە
درەوشایەوە.

**اهْتَلَّ المطرُ ونحوه:** بارانەكە بەخوڕەم
باری.

**اهْتَلَّ الرجلُ:** پیاوەكە ددانی خۆی
لەجیڕەوە بردن ٥ لەرقان ددانی
لێك خشاندن لەجیڕەوەی بردن.

**إنهلَّ المطرُ:** بارانەكە بەخوڕەم باری ٥
دەگوترێ: (إنهلَّ الدمع): فرمێسكی
رژان ٥ (وانهلَّت السماءُ وانهلت
العينُ): چاوەكە فرمێسكی ڕژان.

**تَهَلَّلَ السحابُ والوجه:** بەمانا
(إهتلّ)دێ، دەگوترێ: (تهلَّلَ الوجهُ
فرحاً وتهلَّلَ السحابُ بالبرق): دەمو
چاوەكە درەوشایەوە ٥هەورەكە
بریسكەی دا.

**تهللتِ العينُ:** چاو فرمێسكی ڕژان ٥
دەشگوترێ: (تهلَّلَ الدمعُ).

**استَهَلَّ الصَّبِيُّ:** منداڵەكە لەكاتی
لەدایكبوون دا گریاو دەنگی بەرز
كردەوە.

**استَهَلَّ الشهرُ:** مانگەكە مانگی
یەكشەوەی دەركەوت ٥ دەشگوترێ:
(استهللنا الشهرَ): چوینە سەرەتای
مانگەوە ٥ دەستمان بەمانگی تازە
كرد ٥ یان مانگی یەكشەوەی
مانگمان بینی.

**استهلَّ المطرُ:** بارانەكە بەخوڕەمو
لێزمە باری.

**استهلت العينُ:** چاوەكە فرمێسكی
رژاند.

**استهلَّ الوجهُ:** دەمو چاوەكە گەشایەوە.

**استهلَّ فلان الهلالَ:** فلانكەس لەكاتی
بینینی مانگی یەكشەوە دەنگی
بەزیكری تایبەتی بەرزكردەوە.

**استهلَّ السيفَ:** شمشێرەكەی لەكالان
دەركێشا.

**اسْتَهَلَّ الهِلالُ:** مانگی یەكشەوە
دەركەوت.

**الإسْتِهْلال:** (براعة الإستهلال): ئەوەیە
نووسەر یان شاعیر لە سەرەتای
نووسینو شیعرەكەیانەوە رستەو
وشەگەلێك دابنێن ئاماژەیەكی
زیرەكانەو وردەكاریانەی تێدابێ بۆ
ناوەرۆكی كتێبەكە یان هی چامە
شیعرییەكە.

**الأهاليل:** باران.

**المُهَلِّلُ:** دەگوترێ: (حاجبٌ مهلَّل):
بڕۆی كەوانەیی ٥ (ناقة مهلَّلة):
حوشتری لاوازو قەدباریك.

**الهَلاَلُ:** سەرەتای باران.

الهِلالُ: مانگی یەکشەوە ☾. روناکی مانگ تارۆژی حەوتەم ◊ مانگ لەکۆتایی دا لەشەوی بیستو شەش بەولاوە تاکۆتایی ◊ ئاوی کەم لەبنکی بیردا ◊ تاوە باران ◊ تەپو تۆز ◊ حوشتری لەرو لاواز ◊ مار ◊ نێرە مار ◊ توێژی مار ◊ هەرشتێك وەکوو مانگ روخساری جوان بێ ◊ وەکوو کورو کچی تازە پێگەیشتوو یان لەشێوە دا وەك مانگی یەکشەوە وابێ ◊ وەکوو سپیایی بنکی نینۆك ◊ لایەکی بەرداشی شکاو ئەو پارچە ئاسنە یان پارچە دارەی کەهەردوو لای کەژاوەکەی پێ لێك دەدرێ ◊ نووکە رمب کەدوو فاق بێ بۆ گرتنی نێچیر ◊ نیشانەکردن بە داخێك کە نیوەکەوانەیی بێ ◊ کەرتەنان ◊ قاشە کاڵەك کەنیوە کەوانەیی بێ ◊ ئارمو شیعاری هەندێ لەدەوڵەتە بەناو ئیسلامییەکان، هەر لەسەردەمی عوسمانییەکانەوە تا ئێستا، ئەم شێوە شیعارە شیعارێکی ئیسلامییە بەرامبەر شیعاری صەلیب کەهەندێ وڵاتی ئەورووپاو خۆرئاوا هەڵی دەگەن.

الهَلُّ: قوماشی تەنك ◊ موی باریك.

الهِلّ: دەگوترێ: (أتيته في هِلّ الشهر): لەکاتی دەرکەوتنی مانگی یەکشەوەی مانگ دا هاتم بۆلای ◊ (إمرأة هِلّ): ئافرەتێکە یەك کراسی پانو درێژی پۆشیوەو نازدەکا.

الهَلَلُ: سەرەتای بارانبارین ◊ باران بەگشتی ◊ تانو پۆی جاڵجاڵۆکە ◊ ترسو لەرز.

هَلاَّ: وشەیەکە بۆ هەڵنانو دەنەدان دەگوترێ تایبەتە بەرستەیەك بەفیعل دەست پێ بکا.

الهُلَّى: فەرەحی دوای ناخۆشیو چورتم.

الهَلَّةُ: بەمانا (المِسْرجة)دێ: واتە چرا، شوێنی فتیلە.

هَلّة الشهر: سەرەتای مانگ ◊ دەگوترێ: (اتيته في هَلّة الشهر): سەرەتای مانگ هاتم بۆلای.

الهَلِيلَة: زەوییەك بارانی لێ باریبێو دەورو بەری لێی نەباریبێ.

هَلِمَ بغيره هَلَماً: بەشتی ترەوە نووسا ◊ پێوە لکا.

إهتلَمَ به: بردی، رۆیاندی.

الهُلاَّم: شۆربای سیکباج کەچەوری پێوە نەبێ ◊ مادەیەکە پرۆتینی شەفافە لەئەنسیجە جیاجیاکانی حەیوان وەردەگیرێ.

هَلُمَّ: وشەیەکە بەمانا (وەرە، حازربە) دێ.

هَلُمَّ جرّاً: تـەعبیرو دەربڕینێـکە بـۆ بەردەوام بـوونو درێـژە دان بەشت دەگوترێ.

الهِلْمانُ: زۆرینە لەهەرشتێـك بێ.

الهَلْیمـــان: بـــەمانا (الهِلْمـــان)دێ، دەگـوترێ: (رجــع فــلان بالهیــل والهلیمــان): فلانکـەس گەڕایـەوە بەماڵو سامانێـکی زۆرەوە.

هَلْهَـــلَ بفرســـه: بەوشـــەی (هـــەل)و تێڕاخوڕین ئەسپەکەی لـێ خوڕی.

هَلْهَلَ عن الشَیْئ: لەشتەکە گەڕایەوە.

هَلْهَلَ في الأمر: لەکارەکە دا چاوەڕوانی کردو تێفکرینی ئەنجام دا.

هَلْهَـــلَ النَـــسَّاجُ الثـــوبَ: جۆلاکـــە قوماشەکەی شاشو تەنك چنی.

هَلْهَـلَ الطحـينَ: ئاردەکـەی بەشتێـکی تەنك چنـراو بێژت.

هَلْهَلَ الشَعْرَ: قژەکەی تەنك کرد ٥ یان قژەکـەی جـوان چـاك نـەکرد وازی لـێ هێنـاو بـەری دایـەوە هـیچ خزمەتی نەکرد.

هَلْهَلَ الصوتَ: دەنگەکەی دایەوە.

هَلْهَـــلَ الثـــوبَ: قوماشـــەکەی زۆر بـــەکارهێنا نزیـــك بـــوو بـــڕزێ ٥ دەشگوترێ: (هَلْهَـلَ یدرکـه): نزیـك بوو بیگاتێ.

تَهَلْهَـلَ الثـوبُ: قوماشـەکە تـەنك بـوو خەریك بوو بڕزێ.

تَهَلْهَـلَ القـومُ: خەڵکەکـە شـوێن یـەکتر کەوتنو بەدویەکدا هاتن.

الهُلاهِلُ: ئاوی زۆری صافو بێگەرد.

الهَلْهـالُ: تـەنكو زەعیـف ٥ دەگـوترێ: (ثوب هَلْهَالٌ وشَعْر هلهال).

الهَلْهَلُ: بـەمانا (الهَلْهـال)دێ ٥ ژەهـری کوشـندە ٥ قوماشـی شـاشو پـاشو تەنك چنراو ٥ تەونی جاڵجاڵۆکە.

الهُلْهُلُ: بەفر.

المُهَلْهَلُ: بەمانا (الهَلْهال)دێ.

المُهَلْهَلَةُ: قوماشی زۆر خـراپ چـنراو ٥ شاشو پاش.

الهِلیوم: جۆرە غازێـکی زۆر ناوازەیـە ٥ لەهەوادا هەیە.

الهِلْیـونْ: جـۆرە ڕووەکێـکە لـەپێری (الزنبقیة)یە، چەند جۆرێـکی هەیە.

هَمَأَ الثوبَ هَمْئاً: قوماشـەکەی ڕاتەکانـدو دڕا.

أهْمَأَ الثَوْبَ: قوماشەکەی ڕزاند.

تَهَمَّـأَ الثـوبُ: قوماشـەکە دارزاو ونجـڕ ونجڕ بوو.

إنهَمَأَ: بەمانا (تَهَمَّأَ)دێ.

الهِمْءُ: قوماشی ڕزیو.

هَمَـتَ الثریـدُ هَمْتــاً: تێــکوشاوەکە (تریتەکە) بەچەوری داپۆشراوە.

أهْمَـــتَ الکـــلامَ والـــضحك: قـــسەو

پێکەنینی شاردەوە.

**هَمَجَتْ الإبل من الماء همجاً:** حوشترەکە بینی بەئاوەکەوە دەمی لێ نەکردەوە تا تێراو بوو.

**هَمَجَ فلانٌ هَمَجاً:** فلاّنکەس برسی بوو.

**أهْمَجَ الفرسُ:** ئەسپەکە لەغارکردنو بازدان دا زۆری خۆماندوکرد.

**أهْمَجَ الشَیْئَ:** شتەکەی شاردەوە.

**إهْتَمَجَ:** بەهۆی گەرما یان شتی ترەوە لاواز بوو ◦ دەشگوترێ: (إهْتَمَجَ وجهه): دەمو چاوی سیس بوون.

**الهَامِجُ:** شتێك بەنارێکی وازی لێ بهێندرێ.

**الهَمَجُ:** مێشێك وەکوو مێشوله بچوکه بەدەمو چاوی مەڕو بزنو گوێدرێژەوە دەنیشێ ◦ مەڕو بزنی لاواز ◦ کۆمەڵە ئادەمیزادی هەرچیو پەرچی کەهیچ یاساو ڕێسایەك پەیڕەو نەکەن ◦ (ك: أهماجٌ) ◦ برسیەتی ◦ بەڕێوەبردنی کاروباری ژیان بەنارێكو پێکی.

**الهَمِیجُ:** ورگ بچوك ◦ قەدباریك ◦ ئاسك کە توشی نەخۆشی بوبێو دەمو چاوی چرچ بوبنەوە.

**هَمَدَ الشَیْئُ هَمْداً وهُمُوداً:** شتەکە کپ بوو لاواز بوو ◦ دامرد ◦ دەگوترێ: (هَمَدَت النارُ): ئاگرەکە کوژایەوە ◦ یان گەرمایی نەما ◦ (هَمَدَ الرجلُ): پیاوەکە مرد ◦ خپ بوو بێدەنگ بوو.

**هَمَدَتِ الأرض:** زەوییەکە وشك بوو هیچی نەڕواند، هیچی لێ نەڕوا.

**هَمَدَ الزرعُ:** کشتوکاڵەکە فەوتاو نەما.

**هَمَدَ الثوبُ:** قوماشەکە بەهۆی زۆر پیچانەوەی ڕزی بوو کەدەستت لێ دا هەڵوەرێ.

**هَمِدَ الثوبُ:** بەمانا (هَمَدَ)دێ.

**أهْمَدَ:** بێدەنگ بوو، دامرکا ◦ دەگوترێ: ((أهْمَدَ فلان) فلاّنکەس لەو شتەی پێی ناخۆش بوو بێدەنگ بوو.

**أهمدتِ الریحُ:** بایەکە کەوت، نەما.

**أهْمَدَ في المکان:** لەشوێنەکە جێگیر بوو.

**أهْمَدَ في السیر:** لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد.

**أهْمَدَ قِرْنَهُ:** ڕکەبەری خستو خپی کردو کوشتی.

**أهْمَدَ النارَ:** ئاگرەکەی کوژاندەوە.

**الهَامِدُ من الاجسام:** لەبواری کیمیاگەری دا گەری دا ئەوەیە جەستە کە نیشانی کیمیایی تێدا نەمێنێ ◦ دەگوترێ: (نبات هامد): روەکێکی وشکەوەبووە.

**الهَامِدَةُ:** دەگوترێ: (ثَمَرَةٌ هامِدَةٌ):

میوەیەکی رەش بووی بۆگەنە ٥ (أرض هامدة): زەوی مردوو سوتەمەڕۆ ٥ قورئان دەفەرموێ: {وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ}.

**الهَميدُ:** بەمانا (الهامِدُ)دێ ٥ماڵو کالآیەك واگومان دەبرێ پیاومکە خاوەنیەتی، لەواقیعیش دا کەڵکی پیوەنەماوەو فەوتاوە.

**هَمَدَ هَمَذاناً:** بەرۆیشتنێکی جوان رۆیی.

**الهَمَاذِيُّ:** رۆیشتنی خێرا ٥ حوشتری خۆشڕۆو گورج و گۆڵ ٥ جەنگەی گەرما ٥ جەنگەی باران بارین.

**الهَمَذانُ:** جوان رۆیشتن ٥ رەوتی جوان.

**الهَمَذانِيُّ:** کەسێك نیسبەت بدرێ بۆلای هەمەزان، واتە هەمەزانی بێ ٥ دەشگوترێ: (رجل هَمَذاني): پیاوێکی زۆر بلێیە بەین بەین بێدەنگ دەبێ و دەست پێ دەکاتەوە ٥ (مشي هَمَذاني): رۆیشتنی تێکەڵ بەجۆرە رۆیشتنی تر.

**هَمَرَ الماءُ:** ئاوەکە هەڵڕژا ٥ (هَمَرَ الدمعُ): فرمێسکەکە ڕژان، داباربن ٥ دەشگوترێ: (هَمَرَ فلان): فلان رقی هەڵساو تورە بوو.

**هَمَرَ له من ماله:** لەماڵی خۆی بەشی دا.

**هَمَرَ الماءَ ونحوه همراً:** ئاوەکەی ڕشت.

**هَمَرَ ما في الضرع:** هەرچی شیری لەگوانەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی.

**هَمَرَ الكلامَ وفي الكلام:** زۆری قسەکرد.

**هَمَرَ البناءَ:** باڵەخانەکەی روخاند.

**هَمَرَ الفرسُ الأرضَ:** ئەسپەکە پێکۆڵی کرد ٥ بەتوندی قاچی بەزەوی کێشا.

**هامَرَ الشيْءَ:** شتەکەی رادا.

**إنهَمَرَ الماءُ:** ئاوەکە بەزەخت هەڵڕژا ٥ (فهو منهمر).

**انهمَرَ بالكلام:** کەوتە قسەو زۆری گوت.

**انهَمَرَ البناءُ:** باڵەخانەکە روخا.

**إنهمرَتْ الشجرةُ:** درەختەکە لەکاتی کوتانی دا گەڵاکەی هەڵوەری.

**إهْتَمَرَ الفرسُ:** ئەسپەکە رۆیی.

**إهْتَمَرَ الفرسُ الأرض:** ئەسپەکە بەتوندی قاچی بەزەوی کێشا، پێکۆڵی کرد.

**المِهْمَارُ:** زۆر بلێ، سوێر قسە ٥ دەگوترێ: (هو مهمار في كلامه): ئەو زۆر بلێ یە لەناخاوتنی دا هەردەڵێ و نایبڕێتەوە ٥ (مهمار لأضْيَافِهِ): روخۆش و دەست کراوەیە بۆ میوانەکانی.

**المِهْمَرُ:** بەمانا (المِهمارُ) دێ.

**الهامِرُ:** هەوری باراناوی.

**الهَمِرُ من الرجال:** پیاوی قەڵەوی کەتە

٥ هەروا وشەی (الهِمرُ) بەمانا لەبو زیخی زۆر دێ.

**الهَمِرَی**: ئافرەتی زۆر بلێو قیزەکەرو دەمدرێژ.

**الهَمْرَةُ**: میرووی سیحر ٥ تاوەباران.

**الهَمَّارُ**: هەوری باراناوی لافاو هەڵسێن ٥ پیاوی زۆر بلێ ٥ دەگوترێ: (رجل همار).

**الهَمَيِّ**: پیرێـژنی پۆلکـاو ٥ ئاسـکی جوانو جەستە تێرو پڕ.

**هَمْرَجَ هَمْرَجَةً**: قسەی هەڵەی کرد.

**هَمْـرَجَ علیـه الخبرَ**: هەواڵەکـەی لـێ تێکەڵو پێکەڵ کرد.

**الهَمْرَجُ**: قسەی تێکەڵو پێکەڵ.

**الهُمْرُجانُ**: هەڵەو شێواو.

**الهَمَـرَّجُ**: وازنەهێنـەر لـەکار، سووربوو لەسەر گەیشتن بە مەبەست.

**هَمْرَشَ**: جولا، کەوتە ڕێ.

**الهَمْرَشَةُ**: جمو جوڵ.

**تَهَمْرَشَ القوم**: خەڵکەکە کەوتنـە جـمو جوڵ.

**الهَمَـرَّشُ**: پیرێـژنی شـەپلە لێـدراو ٥ حوشتری بەشیر.

**هَمَزَه هَمْزاً**: چاوی لـێ دا گرت ٥ بەچاو نیـشارەی بـۆکرد ٥ دەشـگوترێ: (هَمَـزَه) پاشملـە غەیبـەتی کـرد ٥ لەرێزی کەم کردەوە.

**هَمَـزَ الفـرسَ بالمهمـاز**: ئەسـپەکەی بەئاوزەنگی لـێ خوڕی.

**هَمَزَ الشیطانُ الإنسانَ**: شـەیتان ختوکەی ئادەمیزادی داو شتی خستە دڵیەوە.

**هَمَزَ**: لێی دا.

**هَمَـزَ الحـرفَ**: پیتەکـەی بـەدەنگی هـەمزە دەربڕی.

**هَمَزَ الشَیْئَ**: شتەکەی شکاند.

**هَمَزَ به الأرض**: بەزەوی دادا، خستی.

**المِهْمَازُ**: ئەوەی ولاخی پێ لـێ دەخورِێ، ئاوەزەنگی.

**المِهْمَزُ**: بەمانا (المهماز)دێ.

**المِهْمَـزَةُ**: گـوتکی دەهـۆڵ، داری تـەپڵ ٥ (نـــەقیزە) دارێـــکە سەرێـــکی ئاسنێـکی دوفـاق سـێ فـاقی پێوەیـە لەگوێدرێژیـەوە دەژەنـی بۆئـەوەی خێرا بڕوا.

**الهـــامِزُ**: ڕەخنـــەگر، عـــەیبگر ٥ چـاوهەڵتەکێن ٥ پاشملـە باسـکردن بەخراپە ٥ (ك: هُمّاز).

**الهَمْزُ**: (همز الشیطان): دەس لێوەشـانی شەیتان، شێتی.

**الهَمَزی**: (ریح هَمَزی): رەشەبا کەدەنگی گەورەی هەبێ.

**قـوس هَمَـزَی**: کەوانێـکە پاڵپێوەنـانی بەهێزە ٥ تیر زۆر دەڕۆیەنێ.

**الهَمْـــزَةُ**: شوێنێـــکە لـــەزەوی، چـاڵو

چـويْلى نـاو ريْـگا ٥ نـاو زەوى ٥ يەكەم پيتى هيجاو ئەبجەد.

همزات الشياطين: ختوكەو وسوەسەى شەياتينى.

الهُمَزَةُ: بەمانا (الهامِزُ)دىٚ ٥ بۆ نيْرو مىٚ بەيەك شيْوە دىٚ ٥ دەگوترىٚ: (رجل همزة وامرأة همزة).

الهَمّازُ: بەمانا (الهُمَزَةُ)دىٚ.

الهَميزُ: (رجل هميز الفؤاد): پياويْكى زيرەكو ورياية.

هَمَسَ هَمْساً وهموساً: شەورەوى كرد بەبىٚ وەستان ٥ بەدزيەوە رۆيى.

هَمَسَ فلان الى فلان هَمْساً: فلاّنكەس بەسرتەو بەئەسپايى قسەى لەگەلّ فلاّن كرد بەجۆريْك لەوەبوو ليى حالّى نەبىٚ.

هَمَسَ الشيطان: شەيتان ختوكەى دەرونى فلاّنى دا.

هَمَسَ الكلامَ: قسەكەى زۆر بەسرتەو ئەسپايى كرد.

هَمَسَ الشَيْءَ: شتەكەى شكاند.

هَمَسَ الطعامَ: خواردنەكەى جو بەبىٚ ئەوەى ليْوەكانى ليْك بكاتەوە ٥ دەمى قوچاندبوو پاروشى دەجوو.

هَمَسَ العِنَبَ: ترێيەكەى گوشى.

هامَسَ فلان فلاناً: بەسرتە فلاّنكەس قسەى لەگەلّ فلاّن كرد.

تَهَامَسَ القومُ: خەلّكەكە بەسرتە قسەيان پيْكەوە كرد.

الإهماسُ: ئەوەيە پيتى مەهجورە بەدەنگى پيتى مەهموسە دەربڕى وەكوو پيتى (دال) بەدەنگى پيتى (ت) بخويْنيەوە لەجياتى (بو دەقە) بلْيى (بوتەقە).

المهموس: قسەى بەسرتە ٥ پيتيْك كەلەپيْرى پيتەكانى مەهجورە نەبىٚ.

الهَامِسُ: گورگى برسى.

الهَمْسُ: هەر ئاخاوتنيْك بەسرتەو ئەسپايى بگوترىٚ ٥ كەمترين دەنگى قاچ كەلەزەوى دەدا.

الهَمَّاسُ: شيْرى تيْك شكيْنەرى بەهيْز كەخيْرا نيْچيرەكەى تيْك دەشكيْنىٚ.

الهَمُوسُ: شيْر كەلەشەودا بەهيْواشى دەڕواو نايەوىٚ دەنگى قاچى ببيسرىٚ ٥ ريْبوارى شەو.

الهَميسُ: دەنگى سمى حوشتر.

هَمَشَ الرجلُ هَمْشاً: پياوەكە زۆرى قسەكردن بەناحەق زۆرى قسەى پڕو پوچ گوتن.

هَمَشَ القومُ: خەلّكەكە كەوتنە جمەو جولّ.

هَمَشَ الجرادُ: كوللەكە راسا بۆئەوەى هيْرش بەرىٚ.

**هَمَشَ الشَيْءَ هَمْشاً**: شتەکەی کۆکردەوە.

**هَمَشَ الكتابُ**: پەراوێزی بۆکتێبەکە نووسی.

**هامَشَه في كذا**: لەوشتەدا چارەسەری کرد.

**إهتمشَ القوم**: خەڵکەکە لەشوێنێک کۆبونەوەو تێکیانەوە هاویشتو هاتنو چوون.

**اهتَمَشَتْ الدابةُ**: وڵاخەکە وردە وردە رۆیی.

**تهامَشَ القومُ**: خەڵکەکە تێکەڵ بەیەک بوونو خرۆشان.

**تَهَمَّشَ الشَيْءُ**: شتەکە داخورا، لێی هەڵوەری.

**الهامِش**: پەراوێزی کتێب ٥ دەشگوترێ: (فلان يعيش على الهامش): فلانکەس لەپەراوێزدا ژیان بەسەر دەبا تێکەڵ بەخەڵک نابێ.

**الهَمِشُ**: کەسێک زۆر جمو جوڵ بەپەنجەکانی بکا.

**الهَمْشَةُ**: ئاخاوتنو جمو جوڵ ٥ تێکەڵاو بوون ٥ دەنگی کوللەو سیسرە کەتێکەڵ بەیەک دەبنو دەبێتە ژاوەژاو.

**الهَمَشَةُ**: ئافرەتێک زۆر جمو جوڵو هاتو چۆ بکا.

**الهَمِيشةُ**: کوللەی کوڵاو.

**هَمَطَ هَمْطاً**: تەمبەڵی کرد لەدەس بەکاربون دا ٥ خێرا دەستی بەئیشی خۆی نەکرد ٥ قسەی تێکەڵو پێکەڵ کرد ٥ گوێی نەدایە، چی خوارد چی گوت؟.

**هَمَطَ الناسَ**: ستەمی لەخەڵک کرد.

**هَمَطَ المالَ**: بەزۆرو ستەم ماڵی داگیر کرد.

**هَمَطَ الشَيْءَ**: شتەکەی بەگۆترە هەڵگرت.

**إهتمط المالَ أو الناسَ**: بۆ زێدە رۆیی لەمانای (هَمَطَ)دێ.

**إهتَمَطَ عرضه**: ناموسی شکاند، لەکەداری کرد.

**إهتَمَطَ الذِئبُ الشاةَ**: گورگەکە لەناکاو پری دایە مەڕەکە.

**هَمَعَتِ العينُ هَمْعاً وهموعاً**: چاو فرمێسکی ڕشت.

**هَمَعَ الطَلُّ على الشجرة**: شەونم کەوتە سەر درەختەکە.

**هَمَعَ رأسَه**: سەری شکاند.

**أهْمَعَ الدَمْعُ أو الماءُ**: فرمێسک یان ئاو ڕەوان بوو، رۆیی.

**أهْمَعَ الطَلُّ**: شەونم کەوتە سەر درەختەکەو دڵۆپ دڵۆپ کەوتە خوار.

**أهْتُمِعَ اللونُ**: ڕەنگەکە شێوا ڕەنگی تێک چوو سیسو ژاکاو بوو.

تَهَمَّعَ فلان: فلانكەس گریا ٥ خۆی گریاند.
تَهَمَّعَ الدَّمْعُ ونحوهما: فرمێسك رژان، داباریێن.
الهَمِعُ سحاب هَمِعٌ: هەورێكی باراناوییە ٥ دەشگوترێ: (عین هَمِعَة): چاوێكە بەردەوام فرمێسك دەبارێنێ.
الهَمُوعُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (الهامع) دێ ٥ دەگوترێ: (دمع هموع): فرمێسکی ڕەوان.
هَمَغَ فلان الشَّيْءَ هَمْغاً: فلانكەس شتەكەی زەدەكرد، برینداری كرد.
إنهَمَغَ الشَّيْءُ: شتەكە كەلی تێكەوت، كەل بوو.
إنهَمَغَتِ القرحَة: برینەكە تەڕبوو.
ألهِمْيَغُ: مردنی خێرا.
هَمَقَ السويقَ: قاوتەكەی ورد كرد.
الهَمِقُ من النبت: گژوگیای زۆر ٥ لەوەڕی فشو فۆڵو نەرم ٥ لەوەڕی وشك.
الهَمَقُ: گێلو ئەحمەقو هار.
هَمَكَ البطاطِسَ ونحوه هَمْكاً: پەتاتەكەی ورد كرد ٥ هاڕی هەزمی كرد.
إنهَمَكَ فلان في الأمر: فلانكەس لەكارەكەدا تێكۆشاو خۆی ماندو كرد، سور بوو لەسەر ئەنجامدانی كارەكەی.
تَهَمَّكَ: بەمانا (إنْهَمَكَ)دێ.
هَمَلَتِ العَيْنُ هَمْلاً وهملاناً: چاو فرمێسكی ڕژاند.
هَمَلَتْ السماءُ: ئاسمان بەردەوام بارانی باراند بارانەكەی درێژەی كێشا.
هَمَلَتْ الإبلَ: حوشترەكان بەبێ شوان لەپاوان دا لەوەڕان.
أهْمَلَ الشَيْئَ: شتەكەی پاشگوێ خست ٥ بەكاری نەهێنا ٥ بەئەنقەست ئیشی پێ نەكرد.
أهْمَلَ أمْرَهُ: كارەكەی بەباشی ئەنجام نەدا.
أهْمَلَ إبلَهُ: حوشترەكەی بەبێ شوان لەناو لەوەڕگەدا جێ هێشت.
أهْمَلَ فلاناً: دەنگی لەفلان دابڕیو پاشگوێی خست.
أهْمَلَ حروفَ التهجي: نوختەی نەخستە سەر پیتی خاڵدار.
انهَمَلَتْ السماءُ أو العَيْنُ: ئاسمان بارانی باراند ٥ یان چاو فرمێسكی ڕژاند.
الهَمَاليل: باڵندەی زەعیفو لاواز ٥ بەرزە ئاخوڕ ٥ پاشماوەی لەوەڕ ٥ پۆشاكی دڕاوو ڕزیو ٥ دەگوترێ: (ثوب هَمَاليلُ): پۆشاكێكی ڕزیوە.
الهَمَلُ: پاشگوێ خراو ٥ بەرەڵاكراو بەشەوو بەڕۆژ بێ ئەوەی كەسێك

سەروكاری بكا ◊ ئاوێك بڕواو هیچ شتێك نەبێ بەری بگرێ ◊ توێكڵو ریشاڵی دارخورما كەلەدارخورماكە دابماڵرێ.

**الهِمْلُ**: ڕەشماڵە كۆن كەهەڵدرابێ بۆ تێدا حەوانەوەی خێزان ◊ پۆشاكی پینەكراو ◊ بوڕجود؛ جۆرە پۆشاكێكی عەرەبە لەخوری سور دروست دەكرێ.

**الهِمِلُ**: خانووی بچوك ◊ پیرەمێردی بەسالاچو ◊ پۆشاكی كۆنو رزیو.

**الهُمّالُ**: شتی شلو نەرم لە هەرجۆرێك بێ ◊ زەوییەك شەڕو هەرا وێرانی كردبێو كەس نەبێ ئاوەدانی بكاتەوە.

**هَمْلَجَت الدابّة**: وڵاخەكە بەخێرایی رۆیی‌و رەوتی جوان بوو.

**هَمْلَجَ فلانٌ الامْرَ**: فلانكەس چارەسەری شتەكەی كردو بەئاسانی بەرێوەی برد.

**المُهَمْلَجُ**: وڵاخی سەرنەرمو هەوسار خۆش ◊ كاری ئاسانو خۆش لەدەست هاتو ◊ رێگای تەختو خۆش.

**الهِمْلاجُ من البرازين**: هێستری سەر نەرمو هەوسار خۆش ◊ رەوت جوانو خۆشڕۆ ◊ (ك: همالیج) ◊ دەشگوترێ: (شاة هِملاج): مەڕێكە لەلاوازیدا مۆخی تێدانەماوە.

**الهُمَلِّسُ**: قاچ ئەستورو بەتوانا لەسەر رۆیشتن.

**الهَمَلَّعُ**: سپڵەو پێ نەزان ◊ فێڵاویو ساختە چی ◊ چوستو چالاك ◊ گورجو گۆڵ ◊ دەگوترێ: (ذِئب هَمَلّع وسير همَلّعٌ).

**هَمَّ بالأمر همّاً**: نیازی ئیشەكەی هەبوو وەلێ نەیكرد.

**هَمَّ لنفسه**: هەوڵی بۆخۆی داو فێڵی كرد.

**هَمَّ الأمرُ فلاناً**: كارەكە فلانكەسی توشی قەلەقو ناخۆشی كرد، خەمباری كرد.

**هَمَّ الشَيْئَ**: شتەكەی تواندەوە ◊ دەگوترێ: (هَمَّ الشَحْمَ): بەزەكەی تواندەوە.

**هَمَّت الشمسُ الثلْجَ**: خۆر بەفرەكەی تواندەوە.

**هَمَّ السُقْمُ جسمه**: نەخۆشی كزولاوازی كرد.

**هَمَّ اللبنَ**: شیرەكەی دۆشی.

**هَمَّت الحيّةُ الرجلَ**: مارەكە پیاوەكەی گەست.

**هَمّت السوسة الحَبَّ**: سن دانەویڵەكەی خوارد.

**هَمّت خشاش الأرض هَمّاً وهميماً**: جڕو جانەوەری زەوی بڵاو بوونەوەو كەوتنە جمو جوڵ.

**هَمَّ همومة وهمامة**: پیرو كەنەفت بوو.

أَهَمَّ الشيخ: پیرەمێردەکە کەوتە ساڵەوە کەنەفت بوو.

أَهَمَّ الأمرُ فلاناً: کارەکە فلانکەسی توشی دڵەڕاوکێو پەژموردەیی کرد خستیە حاڵەتی بەخودا چوونەوەو گرنگی دان بەشت.

هَمَّمَتِ الدابّةُ الأرضَ بفيها: وڵاخەکە، ئاژەڵەکە بەلیچی دەورو بەری روەکەکەی ماڵیو روەکەکەی خوارد.

هَمَّمَت المرأةُ الصَّبِيَّ: ئافرەتەکە بەلاواندنەوەو لایلایەکردنی بەسۆز منداڵەکەی خەواند.

إهتمَّ الرجلُ: پیاوەکە خەفەتبار بوو.

إهتمَّ بالأمر: گرنگی بەکارەکە دا.

إنْهَمَّ الشَّيْخُ: پیرەمێردەکە زۆر بەساڵاچوو کەنەفت بوو.

إنْهَمَّ العَرَقُ في جبينه: ئارەق لەناو چاوانی هاتە خوار.

إنْهَمَّ الشَحْمُ ونحوه: بەزەکە توایەوە.

إنْهَمَّ البقولُ: پاقلەکە (دانەوێڵەکە) لەمەنجەڵ دا کوڵێندرا.

تَهَمَّمَ الشَيْءَ: شتەکەی پشکنی.

تَهَمَّمَ رأسَهُ: سەری تاشی، سەری هەڵپاچی.

إسْتَهَمَّ فلان: فلانکەس گرنگی دا بەکاروباری گەلەکەی.

التهميم: بارانی کەم، وردە باران.

المُهِمُّ: کاری گرنگو ترسناك ٥ کارێك پێویست بکا ئاگات لێ بێو بەوریاییەوە مامەڵەی لەگەڵ بکرێ ٥ (ك: مَهَام).

الهَامَّة: وڵاخ، پێڕۆ ٥ هەردەعبایەك ژەهردار بێو ژەهرەکەی کوشندەبێ ٥ (ك: هوام).

الهامور: دوگی تواوە ٥ ئەو چەورایی‌و رۆنەی دەتکێتە سەر ئاگر لەکاتی گۆشت برژاندا.

الهُمَامُ: گەورەو ئازاو سەخی ٥ شێر ٥ تواوەی بەز ٥ تواوەی بەفر ٥ (ك: هِمَام).

الهَمُّ: خەمو خەفەت ٥ ئەوەی پیاو لەدڵی خۆی دا گرنگی پێ دەداو دڵی پێوەی هەڵەوگیرە ٥ سەرەتای ورەبەرزیو بڕوابەخۆ بون.

الهِمُّ: پیرەمێردی کەنەفتی بەساڵا چوو ٥ شتی کۆنو رزیوو شکاو ٥ دەگوترێ: (قدح هِمّ): پیاڵەیەکی کۆنو شکاوە.

الهِمَّةُ: ورەو هێز بەخۆدان بۆکردنی کارێك ٥ هەواو هەوەس ٥ ورەی بەهێز ٥ پیری کۆنەساڵو کەنەفت ٥ پیرێژنی کۆنەساڵ ٥ (ك: همات وهمائم).

**الهَمُومُ من النوق:** حوشتر كه بەليچى زەوى دەوروبـەرى روەك بمالـێ‌و پنـچك‌و روەكەكـە بخـوا، هەرچـى بـەردەمى بكـەوێ بيخـوا ٥ ڕەوت جوان‌و خۆشڕۆ ٥ بيرێـك ئـاوى زۆر بێ ٥ هەورى باراناوى ٥ دەشگوترێ: (قـصب همـوم): قەفەزاژێـكە كەڕەشەبا لێى بدا دەنگى لێ بێ.

**الهَمِيمُ:** دەگوترێ: (للشراب هميم في العظـام): ئـاوو شـلەمەنى دەچـێتە مـۆخى ئێسقانەوە ٥ وردە بـاران ٥ ماست كرابێتە مەشكەوە بێ ئەوەى بهـەژێ دەرى بكەيـەوە بـۆ خواردنەوە.

**هَمْهَمَ الرجلُ:** پياوەكـە قـسەى بـە ئەسپايى كرد دەنگى دەبيسراو لێـى حـاڵى نـەدەبووين ٥ خيـزەى سنگى دەهات لەناكامى خەم‌و خەفەت.

**هَمْهَمَ الأسدُ:** شێرەكە نەڕاندى.

**هَمْهَمَ الرعدُ:** هەورەكـە گۆلانـدى ٥ دەنگى هات.

**الهَماهِمُ:** بەمانا (الهُمُومُ) دێ ٥ (همـاهم النفـوس): بـيرو بۆچـوونى دڵ‌و دەرون‌و ئـەو بـيرو بـاوەڕەى بەسـەر دڵ دا رادەبـورێ لـەكاتى كەوتنـە گومانـەوە لەشتێـك ٥ جۆرێـكە لەدەنگى هەورو گۆڵە گۆڵى.

**هَمْهَامْ:** (ئـيسم فعله) واتە هيچ نەماوە ٥ دەگوترێ: (أبقـي عنـدكم شـيئ؟): هيـچتان لامـاوە؟ لـەوەلام دا دەلێـى (هَمْهَامْ، هَمْهَام) ٥ هيچ نەماوە.

**الهَمْهَامُ:** بەمانا (الهُمَامُ)دێ.

**الهَمْهَامَةُ:** ڕەوە حوشترى زۆر.

**الهَمْهَمَةُ:** هـەر دەنگێـك بـۆ ڕەو بـارەى ڕەشەوڵاخ‌و فيلى تێدابێ.

**الهُمْهُومُ:** دەگـوترێ: (قـصب همهـوم): قەفەزاژێـكە كـە ڕەشـەبا لێـى دەدا هاشەو هوشەى دێ.

**الهُمْهُومة:** بەمانا (الهَمْهَامَةُ)دێ.

**الهِمْهِـيمُ مـن الحمـر ونحوهـا:** ئـەو گوێدرێـژەى دەنگـى زەڕينەكـەى لەسنگى دا دەخواتەوە.

**همـت العـينُ هَمْيـاً وهُمِيّـاً وهميانـاً:** چاوەكە فرمێسكى ڕشت.

**هَمَى الدمْعُ والماءُ ونحوهما:** فرمێسك يـان ئاوەكە ڕەوان بوو.

**هَمَى فلان على وجهـه:** فلانكەس وێـڵ‌و سـەرگەردان بـوو ملـى ڕێـگاى گـرت‌و رۆيى.

**هَمَت الماشية:** ئاژەڵەكە نەلـەوەڕا، روى لەلەوەڕگەكـە نـەكرد ٥ وێـڵ بـوون‌و هەريەكـەيان بەلايـەك دا رۆيـشتن‌و كەس شوانيان نەبوو.

**هَمَى الشَيْئُ هَمْياً:** شتەكە كەوتە خـوار ٥ بەربۆوە ٥ فەوتا.

**الأهماءُ:** ناوی ڕەوانو ڕۆیشتوو.

**الهُمَاءُ:** هەڵۆ ◦ دەشڵێن ناوە بۆ باڵندەیەك پاشاو فەرمانڕەواكان پەڕی باڵەكانی بەكار دێنن لەڕازاندنەوەی تاجەكانیان دا.

**الهُمَايُ:** بەمانا (الهُمَاءُ)دێ.

**الهِمْيَانُ:** دۆخینی دەرپێ ◦ پشتێن ◦ پشتێنێكە ناو كلۆر لەقوماشی پتەو دروست دەكرێ، یەكجار لەقەد وەردێ لەسەفەرو شوێنی قەرەباڵغ دا پارەو شتی وای تێدا هەڵدەگیرێ ◦ (ك: همابن وهمايين).

**الهَمَايون:** پاشاو سوڵتان ◦ ئیمپراتۆر.

**الهَمَيْسَعُ:** بەهێزو پتەو كەس نەتوانێ لەزەوی دا ◦ درێژ.

**هَنَأَ فلاناً هَنْئاً:** خواردنی دا بەفلانكەس.

**هَنَأَ القومَ:** خەڵكەكەی بەخێوكرد.

**هَنَأَ الطعامَ:** خواردنەكەی بینی بەدی كرد.

**هَنَأَ الطعامُ الرجلَ:** خواردنەكە بۆ پیاوەكە زۆر خۆشو بەلەززەت بوو.

**هَنَأَ الرجلُ غَيْرَهُ:** پیاوەكە یارمەتی یەكێكی تری دا ◦ كەیفخۆشی كرد.

**هَنَأَ الإبلَ:** حوشترەكەی بەڕەنگی قەتران ڕەنگ كرد.

**هَنِئَ له الطعامُ هَنَأً وهَنَاءَةً:** خواردنەكەی بەلاوە خۆش بوو لەززەتی لێ دی.

**هَنِئَ من الطعام:** لەخواردنەكە تێر بوو ◦ دەگوترێ: (أكلنا من هذا الطعام حتى هَنِئنا).

**هَنِئَ بالشيئِ:** بەشتەكە دڵخۆش بوو.

**هَنِئَت الماشيةُ:** ئاژەڵەكان كەمێكیان لەپاقلەو لەوەڕەكە خوارد بەڵام تێریان نەخوارد ◦ (فهي هَنأى).

**هَنُؤَ الشيْئُ هناءةً:** شتەكە بەئاسانی دەسكەوت.

**هَنَّأ فلاناً بالأمر تَهْنِئَةً:** پیرۆزبایی لەفلانكەس كرد.

**أهْنَأَهُ:** خواردنی پێدا.

**إهْتَنَأَ فلان مالَه:** فلانكەسماڵەكەی خۆی چاك كردەوە.

**تَهَنَّأَ فلانٌ:** فلانكەس خێرو بەخششی زۆر بوو.

**تَهَنَّأَ الشيئَ وبه:** شتەكەی پێكەوت ◦ دەگوترێ: (تَهَنَّأتُ الطعامَ): خواردنەكەم پێ خۆش بوو.

**اسْتَهْنَأَ الطعامَ:** خواردنەكەی پێ خۆش بوو لەززەتی لێ دی.

**المَهْنَأُ:** هەرشتێك نۆشت بێو بەلاتەوە گونجاو بێ.

**الهَناءُ:** پیرۆزبایی.

**الهانِئُ:** خزمەتكار.

**الهِنْءُ:** بۆیەكردن بەقەتران ◦ بەخشش ◦ دیاری ◦ بەشێك لەشەو.

الهَنِيئ: بەمانا (المَهْنأ)دێ ○ (طعام هنيئ): خواردنی بەلەززەتو خۆش.

هَنِبَ هَنَباً: گێلو نەفام بوو ○ (فهو أهنبُ وهي هنباءُ).

المِهْنَبُ: زۆر گێلو ئەحمەق.

الهُنَّبَاءُ: ئەحمەقو رژد ○ نەفامو گێل.

الهُنَّى: بەمانا (الهُنَّبَاءُ)دێ.

الهَنْبَاةُ: بەلاو کارەسات ○ هەرشتێک لەسەر شانی مرۆڤ ناخۆش بێو ئازاری دڵ بدا ○ قسە تێکەڵو پێکەڵ کردن.

الهِنَّبْرُ: پێستی خراپ ○ یان قەراخی چەرم.

تَهَنْبَسَ: لەهەوالی کۆڵیەوە، بەدوو روداو دا چوو.

هَنْبَصَ الرجلُ: پیاوەکە پێکەنینی خۆی شاردەوە.

الهَنْبَصُ: لاوازو بێ نرخو خراپ.

الهُنْبُصُ: ورگ زل.

هَنْبَعَ فلان: فلانکەس لەرۆیشتن دا خۆی هەڵتەکاند.

الهُنْبُعُ: جۆرە چارۆکەیەکە ئافرەت سەری خۆی پێ دادەپۆشێ.

هَنْبَغَ: برسی بوو.

هَنْبَغَ العجاجُ: تەپو تۆز زۆر بوو.

الهِنْباغ: برسیایەتی زۆر ○ دەگوترێ: (جوع هِنْبَاغ).

الهُنْبُغُ: ئافرەتی گێلو ئەحمەق ○ بەدرەوشت، ئەسپێی بچوک ○ مێتولکە ○ تەپو تۆزی زۆر ورد، ئاردەڵوك ○ شتی وا کە قاچی لێ هەڵبخلیسکێ.

هَنْبَلَ الرجلُ: بەمانا (هَنْبَعَ)دێ.

تَهَنَّجَ الجنين: زارۆکەکە لەسکی دایکی دا جولا.

هَنَدَ هناداً: وەکوو کوندە بوو گماندی.

هَنَّدَ الرجلُ: پیاوەکە وەکوو کوندە بوو گماندی قرپاندی ○ پیاوەکە لەکارەکەی دا کەمتەرخەم بوو ○ جنێوی بە مرۆڤێك دا، جنێوی زۆر ناشیرین ○ جنێوی پێ دراو بێدەنگ بوو ○ وەڵامی جنێودەرەکەی نەدایەوە.

هَنَّدت المرأةُ بقلبه: ئافرەتەکە دڵی فلانی بردووە.

هَنَّدت المرأة فلاناً: ئافرەتەکە بەقسەی خۆشو دڵداری سۆزو عیشقی خۆی خستە دڵی فلانکەسەوە.

هَنَّدَ الرجل فلاناً: پیاوەکە نەرمو نیانی لەگەڵ فلان دا نواندو دڵنەوایی کرد.

هَنَّدَ السیفَ: شمشێرەکەی مشتو ماڵ کرد.

المُهَنَّدُ: شمشێری دروستکراو لەئاسنی هیندی.

**هَنْدٌ:** ناوه بۆ كۆمەڵە حوشتر كە ژمارەیان لەنێوان سەد تا دوو سەد حوشتر بێ.

**الهِنْدُ:** نیمچه كیشوەرێكه دەكەوێتە باشووری كیشوەری ئاسیاوه ٥ جمهوریيەتی پاكستانو هیندستان لەخۆدەگرێ.

**الهُنْدواني:** بەمانا (المُهَنَّدُ)دێ.

**هُنَيْدةٌ:** هیندۆكه (بۆ بچوككردنەوەی هیندوستان) بەكاردێ ٥ ناوه بۆ رەوەحوشتر كەژمارەیان سەد حوشتربێ.

**الهِنْدِبا:** رووەكێكی ساڵانەیەو گەڵاكەی دەكوڵێندرێو دەخورێ، دەكرێتە زەڵاتە.

**الهِندباءُ:** بەمانا (الهِنْدبا)دێ.

**هَنْدَزَ الرجلُ القُنيَّ والأبنيةَ والآلات:** پیاوەكە جۆگا ئاوو پردو باڵەخانەكانی بەشێوەی زانستیو لەسەربنەمای زانستی بنیات نان.

**الهَنْدازٌ:** ئەندازەو سنور ٥ دەگوترێ: (أعطاه بلا حساب ولا هنداز): بەبێ ئەندازەو سنوور بەخششی دایە.

**الهِنْدازةُ:** ناوه بۆ پێوەرێك درێژی شتی پێ دەپێورێ ٥ درێژییەكەی حەفتاو شەش سەنتیمەترە.

**الهِنْدَوْزُ:** (رجل هِنْدَوزٌ): پیاوێكی لەبۆتە دراو قاڵبوی رۆژگارە، راپەسەندو كارامەیە ٥ (ك: هنادِزة) ٥ دەگوترێ: (هم هنادِزة هذا الأمر): ئەوانە زاناو پیاوی ئەوكارەن.

**هَنْدَسَ الرجلُ القُنيَّ والأبنيةَ والآلات:** پیاوەكە روبارو جۆگا ئاوو باڵەخانەی بەشێوەیەكی زانستی رابەستن.

**المهندسُ:** ئەندازیار؛ كەسێك گرنگی بدا بەزانستی ئەندازەییو تێیدا پسپۆربێ.

**الهِنْدِسُ من الرجال:** پیاوی قاڵبوو لەبۆتە دراوو راپەسەند ٥ شێری ئازاو چاونەترس.

**الهَنْدسة:** ئەندازیاری ٥ زانستو زانیارییەك كەدەربارەی هێڵو روبەرو سوچو چەندییەتو ئەندازەی شتەكان بدوێ رۆڵیان دیاری بكاو تایبەتمەندیو پەیوەندییان بە یەكترەوە دیاری بكا.

**الهندسة النظرية:** بریتییە لە بنەماو بناغە زانستییەكانی ئەندازە كە پەیوەندییان بەتایبەتمەندی مادەو سەرچاوەی هێزە سروشتییەكەیو رێبازەكانی بەكارهێنانیان بۆوەدەستهێنانی مەبەستە مادییەكە.

**الهندسة التطبيقية أو العملية:** لێزانیو سودوەرگرتن لەیاساو ڕێساو بنەما زانستییەکانو بەکارهێنانیان لەبواری ڕێساو بنەما زانستیەکانو بەکارهێنانیان لەبواری بیناسازیو پیشەسازی ڕێگاو بانو پردو هەموو بوارەکانی تەکنەلۆژیای سەردەم.

**الهَنْدَسِيُّ:** کەسێك یاکارێك لەوبوارەدا بێو پاڵ هەندەسە بدرێ ٥ زاناو شارەزا لەبواری هەندەسەی نەزەری دا.

**الهَنْدَوسُ من الرجال:** پیاوی قاڵبوو شارەزاو ڕاپەسەند.

**الهُندوسُ:** دەگوترێ: (هو هندوس هذا الأمر): زاناو شارەزای ئەو کارەیە، زۆر باشی لێ دەزانێ ٥ (ك: هنادِسة).

**هَنْدَمَ الرجلُ الأشياءَ هندمة:** پیاوەکە شتەکانی بەئەندازەو ڕێكو پێکی دانان.

**الهِنْدامُ:** قەدو باڵای جوان، پۆشاکی ڕێكو پێكو گونجاو.

**هَنَعَ هَنْعاً:** ملکەچ بوو ٥ (فهو هانِعٌ).

**هَنَعَ الشيْئَ:** شتەکەی بەسەریەك دا دادایەوە لوّی کرد ٥ هەندێکی خستە سەر هەندێکی تری.

**هَنِعَ فلان هَنَعاً:** خواریو چەمانەوە لەپشتی دا پەیدا بوو قەدی چۆمایەوە ٥ (فهو أهْنَعُ وهي هَنْعاء).

**الأهْنَعُ:** ئەوەیە دایکی عەرەبو باوکی عەبدی ئازاد کراوی ناعەرەب بێ ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (هَنْعاء).

**الهُنَاعُ:** نەخۆشییەکە توشی ملی ئادەمیزاد دەبێ.

**الهَنْعاءُ:** دەگوترێ: (أكمة هنعاءُ): تەپۆڵکەیەکی کورت.

**الهَنْعَةُ:** دوو ئەستێرەن لە (الجوزاء) دا هەردوکیان مەنزڵی شەشەمی مانگن.

**هَنَغَ الرجل والمرأة هَنْغاً:** پیاوەکەو ئافرەتەکە هەریەکەیان لەکاتی گۆرانی گوتنو شیعر خوێندنەوەدا دەنگی خۆیان نەوی کرد، نرم کرد.

**هَنَغَتْ المرأةُ:** ئافرەتەکە بەدخوبوو، تاوانی کرد.

**هانَغَ المرأة:** مێبازیو دڵداری لەگەڵ ئافرەتەکە کرد ٥ هەریەکە لەپیاوو ئافرەتەکە دەنگی خۆیان نرم کرد بەئەسپایی ئاخاوتنیان ئەنجام دا.

**الهَيْنَغُ:** ئافرەتی بەدڕەوشت ٥ ئافرەتێك نێهییەکانی خۆی بەهەموو کەسێك بڵێ ٥ ئافرەتی دەم بەپێکەنینو سوعبەتچی.

أَهْنَفَ: پەلەی کرد.
أَهْنَفَ الصَّبِيُّ: منداڵەکە خۆی ئامادەکرد بۆ گریان.
أَهْنَفَتْ المرأةُ: ئافرەتەکە پێکەنی بەپێکەنینێکی گاڵتە ئامێزو پچڕ پچڕ.
هانَفَ فلان غيره: فلانکەس یاری لەگەڵ فلان دا کرد.
هَنَّفَ فلان: فلانکەس زێدەڕۆیی کرد لەخێرا ڕۆیشتن دا.
تَهَانَفَ بفلان: بەفلانکەس پێکەنی و لێی سەرسام بوو.
تَهَنَّفَ فلان: فلانکەس گریا.
الهنَافُ: پێکەنینێکە لەژوور زەردەخەنەوەیە.
هَنِقَ هَنَقاً: وەڕزبوو.
أَهْنَقَ فلاناً: فلانکەسی خستە حاڵەتێکەوە وەکوو وەڕزبوون وابوو.
هَانَمَ فلاناً بحديث: بەسرتەو ئەسپایی قسەی لەگەڵ فلان کرد.
هَيْنَمَ فلان: فلانکەس لەخودا پاڕایەوە ⚬ قسەی بەئەسپایی کرد.
الهانِمُ: خانم، ئافرەتی ڕێزدار ⚬ (ك: هوانم).
الهَنَمُ: جۆرە خورمایەکە.
الهِنَّمَةُ: کورتە باڵای ناشیرین ⚬ پیاوی زەعیف و لاواز ⚬ مینگە مینگ، ترینگە ترینگ ⚬ ئەو میروسیحرییەی ئافرەت پێی وایە خۆی لای مێردەکەی پێ خۆشەویست دەکا.
الهَيْنَامُ: ئاخاوتنێك لێی حاڵی نەبێ ⚬ قسەی بەئەسپایی و سرتە.
الهَيْنَمُ: بەمانا (الهينامُ)دێ ⚬ لۆکە.
الهَيْنَمانُ: بەمانا (الهَيْنَمُ)دێ.
الهَيْنومُ: بەمانا (الهَيْنَمُ)دێ.
هَنَّ هَنّاً وهَنيناً: گریا بەشێوە گریانێکی بەسۆزو کورکاندن ⚬ ناڵاندی بۆ دووری لەخۆشەویستی ⚬ کورکاندی.
أَهَنَّهُ الله: خودا هێزو توانای دایە، عەقڵی پێ بەخشی (فهو مَهْنون).
الهَانَّةُ: بەزی ژێر گلێنەی چاو ⚬ باقی ماندەی مۆخ ⚬ بەزی سەردوگی حوشتر.
هُنّا - هُنَاك - هاهُنّا: ئیسمی ئیشارەن.
الهَنَنَةُ: قالۆنچە.
الهَنُ: شت ⚬ وانێك، بیلامانە ⚬ بەزۆری بۆشتێك بەکاردێ کەمرۆڤ ڕاستەوخۆ شەرم بکا بیڵێ ⚬ وەکوو ئەوە پیاو بڵێ وانێکم دێشێ ⚬ ئافرەت بڵێ بیلامانەکەم دێشێ ⚬ وایش دەبێ بانگی لێ دەکرێ ⚬

دەگوترێ: (یاهَنُ أقبل): هینەومرە هینە برۆ ◦ هینە مەچۆ.

**الهَنَاةُ**: بەلاو کارەسات ◦ (ك: هَنوات) ◦ ئامازەشی پێ دەکرێ بۆ پیاوێک کە نەیناسی یان خۆتی لێ نەناس بکەی ◦ دەگوترێ: (یا هَنَاةُ أقبل): هینە ومرە.

**هُنَا**: لێرە ◦ ئێرە ◦ ئیسمی ئیشارەیە بۆ نزیك ◦ گاڵتەو سوعبەتو یاری.

**الهَنَةُ**: مێینەی (الهَنُ) ◦ (ك: هنات و هنوات) ◦ لەحەدیث دا هاتووە (ستکون هنات وهنات) لەوە بەولاوە شەڕو هەراو گەندەڵی زۆر دەبێ ◦ پشێوی دەکەوێتە ناو جیهانەوە.

**الهِنْوُ**: کاتو سات ◦ دەگوترێ: (مضی هِنو من اللیل): ساتێك لەشەو تێپەڕی.

**هُنَیْهَةٌ وهُنَیَّةٌ**: بەشێك لەزەمان.

**الهُوَ**: لەبواری تەصەوف دا بریتییە لە غەیبێك کەبینینی ناگونجێ.

**الهُوِیَّةُ**: لەبواری فەلسەفەدا بریتییە لە حەقیقەتی شت، یان ئەو ماهیەتو کەسایەتییەی ئەم لەو جیادەکاتەوە ◦ پێناسەیەکە ناوو شورەتو شوێنی لەدایکبوونو ساڵی لەدایکبوونی تێدا تۆماردەکرێ کارو ناوو نیشانی تێدا دەنووسرێ.

**هاءَ بفلان هَوْءاً**: بەفلانکەس کەیف خۆش بوو.

**هاءَ بنفسه الی المعالي**: بەرزی کردەوە، نەفسی خۆی لەزەلکاو رزگار کردو بەرزی کردەوە ◦ دەگوترێ: (هاءَ بفلان عَنْ کذا): فلانکەسی لەوحاڵە ڕزگار کردو بەرزی کردەوە بۆ حاڵەتی بەرزیو شکۆمەندی.

**هاءَ بفلان خیراً أو شراً**: فلانکەسی هەڵنا بۆ خێریان بۆشەڕ.

**هَوِيَ الیه هَوءاً**: قەصدی کرد، چو بۆلای.

**هاوَأ فلاناً**: شانازی بەسەر فلان دا کرد.

**هاءَ**: وشەیەکە لەوەلامی بانگ کردن دا دەگوترێ: (یەکێك بانگ دەکەی لەوەلام دا دەڵێ (هاءَ) واتە بەڵێ.

**الهَوْءُ**: هیمەتو ورە ◦ رای پەسەندو بەجێ ◦ گومان ◦ دەگوترێ: (وقع في هَوئي کذا): فلان شت کەوتە دڵمەوە، گومانم وابۆی چوو.

**الهَوْبُ**: گێلو ئەحمەقو زۆر بڵێو دەم شڕ ◦ (ك: أهواب) ◦ ئاگر ◦ تیشکی خۆر ◦ دووریی.

**الهَوْبَرُ**: بڕوانە مادەی (هَبَرَ).

**هَوَّتَ به**: هاواری لێ کرد.

**الهُوتَةُ**: نزمایی زەوی ◦ چاڵی زەوی ◦ ڕێگای سەربەرەو ژێر بۆسەر ئاو ◦ (ك: هُوت هُوَت).

**هَوِجَ هَوَجاً:** ئەحمەق و گێل بوو ٥ درێژەی دا بەئەحمەقی خۆی ٥ (فهو أهْوَجُ وهي هوجاء).

**أهْوَجَهُ:** بەئەحمەق و گێلی بینی.

**تَهَوَّجَ:** بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (هَوِجَ)دێ.

**الأهْوَجُ:** چاونەترس و ئازا، کە خۆ فڕێ دەداتە ناو شەڕەوە.

**الهَوْجاء من النوق:** حوشتری خۆشڕۆ ٥ هەروا ناوە بۆ ڕەشەباو گێژەڵوکە ٥ (ضربة هوجاء): لێدان لەبۆشایی جەستە ٥ زەبرێک ئاڕاستەی بۆشایی جەستە بکرێ.

**هَادَ هَوْداً:** تۆبەی لەتاوان کردو گەڕایەوە بۆ حەق و ڕاستی ٥ قورئان دەفەرموێ: (إنا هُدْنا اليك).

**هَادَ فلان:** فلانکەس بەجولەکەیی پەروەردە بووە ٥ قورئان دەفەرموێ: (وعلى الذين هادوا حرمنا كل ذي ظفر).

**هَادَ في المنطق:** بەهێدی و لەسەرەخۆیی قسەکانی دەربڕین.

**هاوَدَ فلاناً:** زەمانە سازی لەگەڵ فلان کردو موداراتی لەگەڵ دا کرد ٥ لەگەڵی ڕۆیشت و خۆی لەگەڵ گونجاند.

**هَوَّدَ:** بەهێدی و لەسەرەخۆیی ڕۆیی.

**هَوَّدَ فلان:** فلانکەس بەدەنگی نزم قسەی کرد ٥ دەشگوترێ: (هَوَّدَ بالصوت): بەنەرمی دەنگی خۆی گێڕایەوە ٥ گۆرانی گوت ٥ بێدەنگ بوو، دامەزرا ٥ نوست ٥ لەگۆشتی بن دوگی خوارد.

**هَوَّد فلاناً:** فلانکەسی کردە جولەکە ٥ خستیە کەیفخۆشی و شادیەوە.

**هَوَّدَ الشرابُ فلاناً:** شەراب فلانکەسی سەرخۆش کردو خەوی لێ خست، خەپی کرد.

**تَهَوَّد فلان:** فلان هیدایەت ئامێز بوو کردەوەی چاکی ئەنجام دان.

**تَهَوَّدَ:** بەخزمایەتی یان بەزاواو خەزورایەتی پێک دەگەن.

**تَهَوَّدَ في مشيه:** بەهێدی و لەسەرخۆ ڕۆیی.

**تَهَوَّدَ فلان:** فلانکەس چووە سەر ئایینی جولەکایەتی.

**التهويدُ:** دەنگی ڕەشەبا کاتێ لەلبەلان و زیخەلان دەدا.

**الهوادَة:** نەرم و نیانی ٥ ئارامگرتن و لەسەرخۆیی ٥ مۆڵەت و ڕێگا پێدان ٥ پێدا هەڵدان و ماستاوکردن ٥ هەرشتێک هیوای ئەوەی لێ بکرێ گەل و ولات ئیصلاح بکا.

**الهُودُ:** جولەکە ٥ قورئان دەفەرموێ:

(وقالوا كونوا هوداً أو نصارى تهتدوا).

**الهَوْدَة**: بنی دوگی ئاژەڵی دوگدار.

**اليهـود**: گەل و نەتەوەیەکی سامی نەژادن ٥ دەشڵێن بۆیە پێیان دەگوترێ (یەهود) بەناوی (یەهوزا)ی کوڕی حەزرەتی یەعقوب.

**اليَهودِيُّ**: تاکی (اليَهودَ) ٥ کەسێک پاڵبدرێ بۆ جولەکایەتی.

**اليهودية**: گەلی جولەکە.

**الهَوْدِكُ**: قەڵەو.

**الهَوْدَة**: قەتێی مێینە ٥ (ك: هُوَدٌ).

**هَوْدَةٌ**: جۆرە باڵندەیەکە.

**اليهوذِيُّ**: یەهودی، جولەکە.

**هَارَ البناءُ ونحوه هَوْراً وهُؤوراً**: باڵەخانەکە تێک روخا ٥ باڵەخانەکە درزی بردو شەق بوو بەڵام نەڕوخاوە.

**هَارَ فلاناً بالأمر هَوْراً**: فلانکەسی بەوکارە تۆمەتبار کرد ٥ یان گومانی ئەوەی لێ کرد.

**هَارَ على الشَّيْئ**: کابرای هەڵنا بۆشتەکەو ویستی ئەومبکا.

**هَارَ عنه**: لەوشتە لای دا.

**هَارَ فلاناً**: فلانکەسی خستە سەر زەوی ٥ غەشی لێکرد.

**هَـارَ القـومُ**: حەلکەکەی کوشتو بەسەریەکی دادان.

**هَارَ البناءَ**: باڵەخانەکەی روخاند.

**هَارَ غَيْرَهُ**: بەرامبەرەکەی خست، بەزەوی دادا.

**إهْتَوَرَ**: بەهیلاك چوو.

**انهارَ البِناءُ ونحوه**: باڵەخانەکە تێک روخا ٥ قورئان دەفەرموێ: (فانهار به في نار جهنم).

**تَهَوَّرَ البِناءُ ونحوه**: باڵەخانەکە تێک روخا.

**تَهَوَّرَ فلان**: فلانکەس کەوتە کێشەو چورتمەوە بەهۆی کەمتەر خەمی خۆیەوە.

**تَهَوَّرَ على غيره**: دەست درێژی کردە سەر غەیری خۆی و بەناشیرینی هەڵس و کەوتی لەگەڵ بەرامبەر دا کرد.

**تَهَوَّرَ الشِتاءُ**: زوربەی زستان رۆیی و سەرماکەی شکا ٥ دەشگوترێ: (تَهَوَّرَ الليل): زوربەی شەو رۆیی و تاریکاییەکەی شکا.

**تَهَوَّرَ الوعكُ الناسَ**: پەتاو کۆکە هەموو خەڵکەکەی گرتەوە.

**التَّيْهورُ**: تەبارە رەملی روخاو ٥ کەندە روخاوی لمبەلان.

**الهـائِرُ مـن الرجـال**: پیاوی کەنەفتو برست لێبراو بەهۆی پیری ٥ ئەگەر بۆ لمبەلان بەکارهات مەبەست

لەبەلانی داروخاوە.

**الهاري**: بەمانا (الهائر)دێ.

**الهَوَارَةُ**: فەوتاو تێداچوو ○ دەشگوترێ: (لاهوارة فيه) تێدا چوون فەوتان لەوکارەی دا نیە.

**الهَوْرُ**: جەلبە مەڕو بزن ○ دەریاچەی بچوک کەلەهەموو لایەکەوە ئاوی زەلکاوو جۆگەلە بێنەسەری و ئاوەکەی زۆر ببێ و دەریاچەکە فراوان ببێ.

**الهَـوْرَةُ**: شوێنی فەوتان و تێداچون ○ (ك: هَوْرَات).

**الهُورَةُ**: تۆمەت و گومان.

**الهَيِّرُ**: ئەوەی زوو هەڵدەچێ و زوو دەروخێ زوو تورەدەبێ ○ زوو تێك دەچێ.

**الهَـوْرَعُ**: ئافرەتی چەقەچەناوو زیقە زیقکەر.

**هَوَّزَ الرجلُ**: پیاوەکە مرد.

**الهُوزُ**: خەڵك ○ مروڤ ○ دەگوترێ: (مافي الهُوزِ مِثلك) لەناو ئادەمیزادا پیاوی وەکوو تۆ نییە.

**هَـوُّزْ**: بەشی دووەمی کۆمەڵە پیتی (أبجد ○ هَوَّز).

**الهَوْزَبُ**: بازو هەڵۆ ○ حوشتری بەتواناو بەهێز.

**الهوزَنُ**: تەپو تۆز.

**هَـاسَ هَوْسـاً وهَوَسـاناً**: رۆیشت بەشێوە رۆیشتنێك کەزەختی دەکردە سەر زەوی و بەتوندی قاچی لەسەر زەوی دا دەنا ○ سوڕایەوە ○ بەشەو گەڕاو لەهیچ نەترسا.

**هاسَتْ الإبلُ**: حوشترەکە لەوەڕاو بەدەم لەوەڕانەوە ڕۆیی.

**هَاسَ الذِئبُ في الغنم**: گورگەکە کوشت و بڕی خستە ناو مەڕو بزنەکانەوە.

**هَاسَ فلان هَوْساً**: فلانکەس خێرا خێرا نانی خوارد زۆری خوارد.

**هَاسَ الشَّيْئَ**: شتەکەی شکاندو وردی کرد ○ خراپی کرد.

**هَـاسَ الإبـلَ**: بەهێواشی حوشترەکانی لێخوڕین.

**هَوَسَ القومُ**: خەڵکەکە کەوتنە پشێوی و ئاشوبەوە.

**هَـوِسَ الرجـلُ**: پیاوەکە توشی جۆرە شێتییەك بوو.

**هَوَّسَ الشَّيْئَ**: شتەکەی وردو هاڕکرد.

**هَوَّسَ الله فلاناً**: خودا فلانکەسی توشی جۆرە شێتییەك کرد.

**تَهَوَّسَ فلان**: فلانکەس بەهێواشی بەناو زەوی نەرمەلان دا ڕۆیی.

**الهَـوَسُ**: جۆرە شێتییەکە ○ یان بەشێکە لەشێتی.

**الهَوَّاسُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هائس) دا دێ.

**الهَـوَّاسُ مـن الرجـال**: پیاوی ئازاو

بەئـەزمونو قـالبو ◦ شـێری ئـازاو بەهەڵمەت.

الهَوَاسَةُ: بەمانا (الهَوّاسُ)دێ.

الهَـــوِيسُ: ئـــەوەی لــەدڵی خۆتـــا دەیشارییەوە ◦ بیروتێفکرین.

الْمُهَوَّسُ: ئەوکەسەی لەدڵی خۆی دا شت لێك دەداتەوە.

هَاشَ القومُ هَوْشـاً: خەڵکەکە تێکیانەوە هاویـشتو تێـك چـرژانو هاتوچـۆیان کرد.

هَاشَـتْ الإبـلُ: لەهەڵمـەتو هێـرش بردنەکـە دا حوشـترەکان پـەرتو بڵاو بوونەوە هەریەکەیان بەلایـەك دا ڕۆیـی ◦ دەگـوترێ: (هُـشْتُ الی فـلان): بـۆ فلانکـەس راسـامو بـۆی راست بوومەوە.

هَـوِشَ فـلان: فلانکـەس لەبـەر لاوازیـی ورگی بچوك بۆوە.

هـــاوشَ فـــلان القَـــوْمَ: فلانکـــەس خەڵکەکـــەی تێـــك چـــرژانو تێکیانەوە هاویشت.

هَـوَّشَ فـلان بـين القـوم: فلانکـەس فیتنـــەیی‌و ئاشـــوبی خـــستە نێوخەڵکەکەوە.

هَوَّشَتْ الريحُ بالتراب: بایەکە لەهـەموو جۆرێـك خشتو خۆڵی هێنا.

تَهَـارش القـومُ: خەڵکەکـە تێـکیانەوە هاویشت.

تَهَـوَّشَ القـومُ: خەڵکەکـە تێـکیانەوە هاویشت.

تَهَـوَّش علـى فـلان: لەسـەر فلانکـەس کۆبونەوەو گەلە کۆمەکییان لێکرد.

الهائِـــشَةُ: ترســـان ◦ دەعبایـــەکی خەیاڵییـــە لـــەدەعبا دەریاییـــەکان رێبـــــواران لەبەرێـــــکەوە دەگوێزرێتەوە بۆبەرەکەی تر.

الهُـواش: مـاڵو سامانێـك لەحـەرامو حەلاڵ کۆکرابێتەوە.

الهُوَاشـــةُ: بـــەمانا (الهُـــواش)دێ ◦ کۆمەڵێك خەڵك بوروژێن‌و تێکەوە بهاوێن‌و بێن‌و بچن.

الهَـــوْش: ژمـــارەی زۆر لەشـــەڕدا گردببنەوە ◦ خاڵی بوونی گەدە.

الهَوَّاشَــةُ: دەگـوترێ: (إبـل هَوَّاشَــة) حوشتری چەموش‌و تـەرەبوو بلاوە بوو لێرەو لەوێ کۆکرابنەوە.

الهَوِيشة: کۆمەڵی تێکەڵو پێکەڵ.

هَاعَ فلان هَوْعاً: هاتو هـاواری کـرد، دەم بەهاتو هاوار بوو ◦ زۆر لەسەر شتەکە سور بوو.

هَــاعَ في الحـرب: لەشـەڕدا هـاواری کـرد هوتافی کێشا.

هَاعَ مـن فـلان: لـەفلان جـارِز بـوو وەڕز بوو.

**هَاعَ القومُ بعضهم الى بعض:** خەڵكەكە پەلاماری یەكیان داو خەریك بوو عەمبازی یەكتر بن.

**هَاعَ فلان هَوْعاً وهواعاً:** كابرا ڕشایەوە (فهو هائع وهي هائعة).

**هَوَّعَ فلاناً:** فلانكەسی ڕشاندەوە ٥ دەگوترێ: (هوّعه ما أكل).

**تَهَوَّعَ:** خۆی ڕشاندەوە.

**تَهَوَّعَ القَيْئَ:** بەزۆر ڕشانەوەی بەسەر خۆیدا هێنا.

**تَهَوَّعَ نفسه:** خۆی ڕشاندەوە.

**الهَاعُ:** (رجل هاع): پیاوێكی جیدییەو زۆر لەسەر شت سوورە ٥ (رجل هاع لاع): پیاوێكی ترسنۆك‌و بەهات‌و هاوارە ٥ (إمرأة هاعة لاعة).

**الهُواعُ:** ناوی مانگی ذیلقەعیدەیە ٥ (ك: هواعات وأهوعة).

**الهُوَاعَةُ:** رشو، ئەوەی لەقوڕگی خۆڕشێنەوە دێتەدەر.

**الهُوعُ:** دوژمنایەتی ٥ بەتەماع‌و چاوچنۆك.

**الهَوْفُ:** بای گەرم ٥ كزەبای سارد.

**الهُوفُ:** گێژەڵوكە سارد بێ یان گەرم بێ ٥ ترسنۆكی بێ خێر ٥ گێل‌و نەحمەق.

**الهَوْقَةُ:** زەلكاوێكە، چاڵێكە ناوی تێدا كۆدەبێتەوە زۆری قوڕو لیتە تێدا پەیدا دەبێ‌و باڵندە حەزیان لێیەتی ٥ (ك: هوق).

**هَوِكَ الرجلُ هَوَكاً:** پیاوەكە گێل بوو كەمێك عەقڵی پێ ماوە ٥ (فهو أهْوَك وهَوِك وهَوْك).

**هَـوَكَ فلان:** فلانكەس چاڵە ئاوی هەڵكەند بۆئەوەی ئاوی تێدا كۆببێتەوەو زێرەكەی ببێتە قوڕو لیتەو باڵندە لێی كۆببنەوە.

**هَوَّكَ فلاناً:** فلانكەسی گێل‌و ئەحمەق كرد ٥ سەرسامی كرد.

**إنهاكَ فلان:** فلانكەس سەرسام بوو.

**تَهَوَّكَ فلان:** بەمانا (إنهاك)دێ ٥ كەوتە ناو چاڵی نەگبەتی‌و تێداچوونەوە ٥ لەقسەكردن دا زمانی تێكەڵ‌و پێكەڵ بوو.

**الهُوكَةُ:** چاڵ‌و كەندڕ.

**الهَوِكَةُ:** دەگوترێ: (أرض هَوِكَة): زەوییەكی وێران‌و دڕك‌و داڵاوی.

**الهِوَكُ:** زۆر گێل‌و نەفام.

**الهَوَاكُ:** سەرسام ٥ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (الهواكة) ٥ (أرض هَواكة): زەوی وێران‌و پڕ لەدڕك‌و داڵ.

**هَالَ هَوْلاً:** ترسا.

**هالَتْ المرأةَ بحسنها:** ئافرەتەكە بەڕوخساری جوانی كابرای سەرسام كرد.

**هَالَ الأمرُ فلاناً:** رووداوەکە، کارەکە فلانکەسی ترساند ○ (فهو هائل وهي هائلة).

**هِيلَ السكران:** سەرخۆشەکە چاوی ڕەشکەو پێشکەی کردو ترسا.

**هاوِلَ الشّيْءَ فلاناً:** شتەکە فلانی سەرسام کرد.

**هَوَّلَ على فلان:** فلانکەسی ترساند ○ هەڵمەتی بۆبرد.

**هَوَّلَت المرأة:** ئافرەتەکە خۆی ئارایش داو خشڵو پۆشاکی جوانی پۆشی.

**هَوَّلَ فلاناً:** بۆزێدەڕۆیی لەمانای (هَالَهُ)دێ.

**هَوَّلَ الأمرَ:** ئیشەکەی گەورەکردو زێدەڕۆیی تێداکرد تاوای لێ کرد ترسناك بێ.

**إهْتالَ فلان:** فلانکەس ترساو سەرسام ما.

**تَهَوَّلَ للناقة:** خۆی کرد بەدڕندە لەحوشترەکە بۆئەوەی ئارام بێو ژێرباری بکا.

**تَهَوَّلَ لمال فلان:** ویستی بەچاو ماڵی فلانکەس بەهەنگێوێو کاری تێ بکا ○ دەگوترێ: (تَهَوَّلَ مال فلان).

**إستهالَ الأمرَ:** کارەکەی بەگەورەو ترسناك هاتە بەرچاو.

**التَّهاويلُ:** شتێك بکرێتە هۆکاری ترسانی ○ ... جیابوبێتەوەو فەوتابێ ○ ئەوپارچە قوماشە خورییە سورو زەردو سەوزەیە دەخرێتە سەرکەژاوە ○ جوانکردن بەوێنەو نەخش‌و نیگارو چەك‌و پۆشاك‌و خشڵ ○ هەروا ناوە بۆ ڕەنگی جۆراو جۆری ناو گوڵ‌و گوڵزار.

**الهَالُ:** بەمانا (الآل)دێ ○ (حَبُّ الهال): حێل؛ بۆنێکە لەبۆنەخۆشەکان لەهەندێ شوێن پێی دەگوترێ: (الحَبَّهان).

**الهالـة:** خەرمانەی مانگ، دەوران دەوری مانگ ○ یان کەوانەیەکی روناکی کەدەوری قەبارەیەکی ئاسمانی دابێ.

**الهَوْلُ:** ترس‌و بیم ○ ترسناك‌و زەندەقبەر ○ کارو رووداوی گەورەو سامناك ○ (أبو الهول): پەیکەرێکی فیرعەونی میصرییە لەسەردەمی سێیەم بنەماڵەی فیرعەونەکان دا دروست کراوە، جەستەی شێرو سەری ئادەمیزادە، بەم دوو پێکهاتەیە ئاماژە دەکا بۆ کۆبوونەوەی هێزو عەقڵ لەیەك جەستەدا، پەیکەرەکە بیست مەتر درێژەو چوار مەتر پانەو هەتا ئەمڕۆ لەنزیك ئەهرامی (الجيزة) ...

**الهُولَــةُ:** سەرسـوڕمانو عەجـەب ٥ هەرشتێك مندالّی پێ بترسێندرێ ٥ ئافرەتێك ئەوەندە جوان بێ خەڵك بەجوانیەكەی سەرسام بن.

**الهیلة:** بەمانا (الهَوْلُ) دێ.

**الهَوْلَعُ:** بڕوانە مادەی (هَلَعَ).

**هَـــوَمَ:** سـوكە خەوێـكی كـرد، سەرەخەوێـكی شـكاند ٥ هـەنۆزی هاتنێو سەری بەملاو لادا كەوت، هەر سەرە لەقەی بوو.

**تَهَوَّم:** بەمانا (هَوَّم)دێ.

**الأَهْوَمُ:** ناوچەوان پان ٥ سەرزل.

**التَهْـويم:** هەسـت كـردن بەخـەو (خەوهاتن).

**الهَامَةُ:** سەر ٥ تۆقەسەر ٥ ناوەڕاستی سەر ٥ دەگوترێ: (هو هامة القوم): ئـەو سـەرۆكو پێـشەوای گەلەكەیـەتی ٥ كۆمەڵێـك مـرۆڤ ٥ باڵندەیـەكی بـچوكە بەشـەو دەردەكەوێو وەگری ناو گۆڕستانە ٥ كوندەبـەبوو ٥ باڵندەیـەكی خەیاڵییە عەرەب پێیان وایە ئەو تـەیرە لـە سـەری مرۆڤـی كـوژراو دێتـەدەرو هـەر هـاوار دەكا دەڵـێ تێـراوم بكـەن تـا تۆڵـەی دەسـێندرێتەوە ئـەمجار بێـدەنگ دەبێ ٥ (بنات الهام): مۆخی مێشك.

**الهُوَام:** بەمانا (الهُیَامُ)دێ.

**الهَــوْمُ:** خـەوی كـەم سـوكە خـەو ٥ ناوەڕاستی زەوی ٥ چەقی زەوی.

**هَـــوْمُ المجــوس:** ڕوەكێــكە لــەپێری (الـصلیبیة) گـەڵاكانی وەكـوو گـەڵای یاسەمین وایە، دەرمانێـكی لێ دروست دەكـرێ بـەردی گورچـیلە ورد دەكـاو میزكردن ئاسان دەكا.

**الهوماۃ والهومة:** دەشتو سارا.

**هَانَ فلان هُوناً وهواناً ومهانـةً:** فلانكەس زەلیلو داماو بوو.

**هَانَ الشَّيْئُ علیه هوناً:** شتەكە ئاسان بوو ٥ سوكو بێ ئەرك بوو.

**أهانَ فلان الأمْرَ أو الشخصَ:** فلانكـەس كارەكەی بەسوكو بێ ئەرك زانـی ٥ فلانكەسی بەلاوە سوكو بێ مروەت بوو.

**هَـاوَنَ الأمـر علیـه:** ئیشەكەی لەسـەر ئاسـان كـرد ٥ ئیـشەكەی بەسـوك زانی.

**تهـاون بـالأمر:** كارەكەی بەسوكو بـێ ئەرك زانی ٥ سوكایەتی پێ كرد.

**الأهون:** ئاسانو بێ ئەرك.

**الهـاون:** هـاوەن، قاپێـكە لەئاسـن یـان لەمس بەدەسكەوان شـتی تێـدا ورد دەكرێ.

**الهَــاوُون:** بــەمانا (الهَــاوَنُ)دێ ٥ (ك: هواوین).

الهَــوْنُ: بــەمانا (الهــاوَن) دێ ٥ هــیچو پوچو بێ نرخ ٥ ئەسپی سەر نەرمو جلــەو خــۆش ٥ ئــەدەبو ڕەوشــت بەرزیو خۆ بەکەم زانــین ٥ نــەرمو نیانیو لەسەرە خۆیی.

الهُونُ: خەڵك بەگشتی ٥ دەگوترێ: (ما أدري أي الهُـــــونِ): نـــــازانم چ خەڵکێـــکە؟ تەنگانـــەو چـــورتم ٥ ریـــسوایيو ســـەر شـــۆڕیی ٥ قورئـــان دەفەرموێ: (أيمسكه على هون).

الهُونَــةُ مــن النــساء: ئــافرەتی زینــدە بەچـاڵکراو ٥ ئـافرەتی گەردنکــەچو کۆیلــەو بەســـتەزمان ٥ ئافرەتێـــك لایــەنی مێینــەی لاوازبــێو وەکــوو پیــاوی جەســـتە تونـــدو دەمـــاراوی بێتە بەرچاو ٥ ئارامیو ئاشتەوایی.

الهُـــونی: زەلیلـــیو ژێردەســـتەیی ٥ بەئەدەبو ویقارو خۆبەکەم زان.

الهُـــوَینی: بەهێواشـــی ڕۆیـــشتن ٥ دەگـوترێ: (هي تمشي الهـوينى): ئـەو ئافرەتـــە بـــەناز بەســـەرزەوی دا دەڕواو بەئەسپایی قاچ دەخاتە سەر زەوی ٥ نەرمیو سوکی.

الهينة: دەگـوترێ: (إمْشِ على هينتـك): بەویستی خۆتو بەهێواشی برۆ.

الهَيِّن: بێ نرخ ٥ ئاسانو لەسـەرەخۆ ٥ لێبوردە.

تَهَـوَّهَ فـلان: فـلان هـاتو هـاواری کـرد، ناڵاندی.

الهَاهَةُ: بەمانا (الآهة)دێ.

الهَوَاهي: قـسەی پـڕو پـوچو بـێ مانـاو مەبەسـت ٥ دەگـوترێ: (جـاءَ فـلان بالهواهي) ٥ جۆرە ڕۆیشتنێـکە.

الهَواهِيَةُ: ترسنۆك.

الهوهـاء مـن الرجـال: پیـاوی ورەنـزمو ترسنۆك ٥ بیرێك کە پلیکانەو شتی وای تێدانەبێ ٥ گێلو ئەحمەق.

الهَيَاهي: جۆرە ڕۆیشتنێـکە.

الهُـوهُ مـن الرجـال: پیـاوی ترسـنۆكو ورەنزم.

الهوهَة: ترسنۆك.

الهَـــوُّ مـــن الأرض: لایـــەکی زەوی، سوچێـــکی ٥ کـــونو کەلەبەرێـــکی زەوی.

الهُـوَّاءَةُ: چاڵاییەکی چەواشـە ئـامێزی زەوی.

الهَوَّةُ: کونو کەلەبەر.

الهُوَّةُ: چاڵو بیری قوڵ لەناو زەوی دا ٥ چـاڵو نزمـایی سەرشـوێن کـەمرۆڤ نـــەتوانێ بەئاســـانی بـــەناویان دا بـــڕواو ڕێـــگا دەرکـا ٥ بـیری قـوڵ ٥ بـیری داپۆشـراو ٥ دەگـوترێ: (وقـع فلان في هوّة) ٥ هەروا وشەی (هـوّة) بـــەمانا گێلـــیو ئەحمـــەقی دێ ٥

کەسێــك نــەتوانێ قسەی نهێنــی هەڵبگرێ.

**هَوَى الشَّيْءُ هُوِياً وهوياناً**: شتەکە کەوتە خوار ٥ گلا، لەبەرزاییەوە کەوتە خوار بۆنزمایی ٥ دەگوترێ: (هـوت العُقـاب علــى صــيد): هەڵۆکـە کەوتـە سـەر نێچیرەکە، خۆی بۆ هەڵدایە خوار.

**هَوَى فـلان في الـسير**: فلانکـەس ڕۆیشت، دەسـتی کـرد بەڕۆیـشتن، پەلـەی کـرد، خێرا ڕۆیی.

**هـوت يَـدُهُ للـشَّيْءِ**: دەسـتی گەیـشتە شتەکەو بەرزبۆوە.

**هَـوَى الرجـلُ هـوة**: پیاوەکـە بـەرزبۆوەو سەرکەوت.

**هَوَى هُوِياً**: فەوتا، تێداچوو.

**هَوَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە منداڵەکەی مرد جەرگ سوتاو بوو.

**هَـوَتَ الطعنـة هَوِيـاً**: شوێنی زەبرەکە دەمی کردەوەو خوێنی لێهات.

**هَوَتَ الريحُ هُوِياً**: بایەکە هەڵبوو.

**هَـوَتَ الأذنُ**: گوێـچکە دەنگـی دایــەوە زرینگایەوە.

**هَـوِيَ فـلان فلانـاً**: فلانکـەس فلانکەسـی خۆشویست.

**أهْوَى الشَّيْءُ**: شتـەکە بەربۆوە ٥ کەوتە خوار.

**أهوى فلان بالشَّيْءِ**: فلانکەس ئامـاژەی بەشتەکە کرد.

**أهـوى فـلان يـده للـشَّيْءِ**: فلانکـەس دەستی بۆشتەکە درێژکرد.

**أهوَتْ العقـاب للـصيد**: هەڵۆکـە خۆی بەســەر نێــچیرەکە داداو تێــکی شکاند.

**أهْوَى الشَّيْءَ**: شتەکەی هەڵدایە خوار.

**أهـوَى فلانـاً**: بەشـەبلاغەو مـستەکۆڵە لەفلانکەسی دا.

**هــاوى**: خێــرا ڕۆیــی ٥ ڕای کـــردو تیژتێپەڕی.

**هــاوى فلانــاً**: خـۆی لەگـەڵ فـلان دا گونجاندو بەهەوەسی ئەو جوڵایەوە ٥ دەشگوترێ: (هاواه).

**هَـوَّى المكـانَ**: هـەوای پـاكو خـاوێنی خستە شوێنەکەوە.

**إهتوى الى فلان بشيئ**: ئاماژەی بۆ فلان کــرد بەشـــتەکە ســـەرنجی ئـــەوی ڕاکێشا بۆلای.

**إهْتَوَى فلاناً**: بەشـەپلاغەو مـستەکۆڵە لەفلانکەسی دا.

**إنهـوى الـشَّيْءُ**: شـتەکە کەوتـە خـوار، بەربۆوە.

**تهــاوى فــلان**: فلانکــەس بــەخێرایی ڕۆیی.

**تهـاوى القـومُ**: خەڵکەکـە یـەك بـەدوو یەك دا کەوتنە خوار.

استهوى الشَّيْءُ فلاناً: شتەكە فلاَنكەسی سەرسام كردو وای لێ كرد پێوەی مەشغول بێ.

استهوى فلاناً: كاری لەفلاَنكەس كردو وای لێ كرد رایەكەی وەربگرێ بەبێ پەیدابوونی بەلگەی یەقینی ملی بۆدا ٥ قورئان دەفەرموێ: (كالذي استهوته الشياطين).

التَّهْواءُ: ساتێك لەشەو.

الهاوي: كولله ٥ كەسێك وەگری شتێك بێ‌و خوی بداتێ‌و پێوەی خەریك بێ هەرچەندە پیشەی ئەویش نەبێ ٥ بۆنمونە كەسێك ریاضی نەبێ‌و خوبداتە ریاضە ٥ خوێندەوارێكی باش نەبێ‌و كتێب بكرێ‌و كۆیان بكاتەوەو تەماشایان بكاو هیچیشیان لێ فێرنەبێ.

الهاوِيَة: مێینەی (الهاوی)یە ٥ هەواو مەناخ ٥ دۆزەخ.

الهَــوى: سۆزو خۆشەویستی ٥ حەزكردن لەشت خێربێ یان شەڕبێ.

الهَواءُ: غازێكە دەورەی كورەی زەوی داوە ٥ پێكهاتووە لەئۆزۆن‌و ئۆكسجین‌و چەند غازێكی تر ٥ هەواو مەناخ ٥ بۆشایی ٥ هەر بۆشاییەك بكەوێتە نێوان دووشتەوە ٥ هەرشتێك ژێرەكەی بەرەلاَبێ‌و هیچ نەگرێتەوە ٥ هەرشتێك بۆشەڕبێ ٥ ترسنۆك‌و ورەنزم ٥ (قلب هواء): دلَی بەتالَ‌و خالَی.

الهَوائي: تەلێكە بەئامێری رادیۆو تەلەفزیۆنەوە دەبەسترێ‌و ئەمجار لەشوێنێكی بەرز بەكۆلَەكەوە عەمودیێكەوە شەتەك دەدرێ بۆئەوەی دەنگەكە بەهێز بكاو وێنەكە جوان نیشان بدا.

الهِوَايَة: یارییەك یان كردەوەیەك مرۆڤ حەزی لێی بێ‌و خۆی پیوە بخافلَێنێ‌و كاتی بێ ئیشی خۆی پێ بەسەر بەرێ.

الهُــوِيُّ: شوێنی كەوتنە خوارەوە ٥ زرینگانەوەی ناو گوێچكە ٥ ساتێك لەشەو.

الهُوِيَّة: بیری قولَ.

هاءَ فلانٌ هَيْئَة: فلاَنكەس روخسار جوان بوو قۆز بوو.

هَاءَ للأمر: خۆی بۆكارەكە ئامادەكرد.

هَاءَ اليه هَيْئَةً: حەزی لێ بوو موشتاقی بوو.

هَايأَهُ في الأمر وعليه: لەكارەكەدا هاوڕای بوو، پشتگیری كرد.

هَيَّأَ فلان الأمر تهيئة وتهيئاً: فلاَنكەس

ئیشەکەی باش کرد ٥ ئاسانی کرد.

**هَيّأ الشّيْءَ:** شتەکەی حازرو ئامادەکرد بۆ جێ بەجێ کردنی مەبەستێکی تایبەتی ٥ دەگوترێ: (هَيّأ المصنع لبدء الإنتاج): کارگەکەی ئامادەکرد بۆ دەستکردن بەوەبەرهێنان ٥ (هَيّأ الطعام للأكل): خۆراکی ئامادەکرد بۆخواردن.

**تَهَايأ القومُ على الامر:** خەڵکەکە لەسەر کارەکە رێك کەوتن هاوکاری یەکتریان کرد.

**تَهَيّأ للأمر:** خۆی بۆکارەکە ئامادەکرد ویستی دەستی پێ بکا.

**المُهَايَأةُ:** ئەوکارەی لەسەری رێك کەوتوونو هەموویان دەیانەوێ ئەنجامی بدەن، ئەنجام بدرێ.

**الهَيْءُ:** بانگکردن بۆ خواردنو خواردنەوە.

**الهَيْئَة:** شکڵو شێوەی شت ٥ نیشانە ٥ کۆمەڵێك مرۆڤ ئەنجامدانی کارێکیان پێ دەسپێردرێ ٥ دەگوترێ: (هيئة الأمم المتحدة وهيئة مجلس الإدارة) ٥ (علم الهيئة): زانیاری ئاسمانشوناسیو حاڵو چۆنیەتی قەبارە ئاسمانییەکانو پەیوەندییان بەیەکترەوەو کاریگەرییان لەسەر زەوی.

**الهِيُّ:** جوان روخساریی.

**هابَه هيباً ومَهابَةً:** بەگەورەی داناو لەپێش چاوی شکۆمەند بوو ٥ لێی ترسا ٥ ترساندیو هۆشیاری دایە ٥ بۆ زێدەرۆیی لەم مانایەدا دەگوترێ: (هَيّاب وهَيّبٌ وهَيّبان وهَيّوبة).

**أهاب به:** بانگی کرد بۆکردنی شت یان نەکردنی هەڵینا بۆ کردنی یان نەکردنی دەگوترێ: (أهَبْتُ بصاحبي الى الخير): هاوەڵەکەم هەڵنا بۆ کردنی کاری خێر.

**أهاب بالخيل:** ئاوزەنگی لەئەسپەکە داو هەڵینا بۆ خێرا رۆیشتن.

**أهاب الراعي بِغنمه:** شوانەکە مەروبزنەکانی رادان بۆ لەوەرو ئاو خواردنەوە ٥ دەنگی دان بۆ ئەوەی راوەستن یان بگەرێنەوە ٥ بەوشەی (هابِ هابِ)ی تێیان خوری.

**هيّبَ الشّيْءَ الى فلان:** شتەکەی لای فلانکەس گەورە کرد ٥ زۆری پێداهەڵگوتو نرخی دایە.

**إهتابَ الشّيْءَ:** بۆ موبالەغەو زێدەرۆیی لەمانای (هابَهُ)دێ.

**تهيّبَ الشّيْءَ:** بۆ موبالەغەو زێدەرۆیی لەمانای (هابَهُ)دێ.

**تَهَيّبَ الشّيْءُ فلاناً:** شتەکە فلانکەسی

ترسـاندو سەرسـامی کـرد ٥ دەگوترێ: (تهَيَبي الشَّيْءُ تهَيَّبْتُهُ): شـتەکە سەرسـامی کـردمو ترساندمیو لێی ترسام.

المُتَهَيَّبُ: شێر ٥ سام لێکراو.

الهَيَّبانُ: زۆر ترسنۆكو حەزمرکەر ٥ شوانو چاودێر ٥ نێرییە کێوی ٥ گڵو قوڕ.

هَيَّتَ بِهِ: بانگی لێ کرد، دەنگی دا.

هَيْتَ: وشـەیەکە سەرسامی دەگەیەنێ ٥ عەرەب دەڵێ (هَيْتَ لِلْحِلْمِ): سەرسامم لەحیلمو بارقوڵی فلان.

هَيْتَ لَكَ: ئامادەبە، خێراکە ویستەکەم جێ بەجێ کە.

الهِيتُ: چاڵی نزمی زەوی ٥ چاڵی قوڵ.

هَيْثَاء: هـەڵنانی سـەگە بـۆ گرتنـی نێچیر.

هاثَ الشَّيْءُ هيثاً وهيثاناً: شتەکە جولا ٥ کەوتە رۆیشتن.

هـاثَ القـومُ: خەڵکەکـە کەوتنـە تێـك وروژانو بێنـەو بـەرە لـەکاتی کێشەو نیزاع دا.

هاثَ فلان في الشَّيْءِ: فلانکەس شـتەکەی بەتوندو تیژی وەرگرتو خراپی کرد.

هـاثَ مـن المـال: بەشـی خـۆی لەماڵەکـە هەڵگرت.

هاثَ لفلان: شتێکی کەمی دا بەفلان.

هـاثَ برجلـه الـتراب: بـەقاچ گڵەکـەی هەڵدایەوە.

هايَثَ فلاناً: بەهۆی زۆرییـەوە بەسـەر فلان دا زاڵ بوو.

تهايَـثَ القـوم: خەڵکەکـە تێـکیانەوە هاویـشتو کەوتنـە بێنـەو بـەرەو شەڕو نیزاعەوە.

تَهَيَّثَ لفلان شيئاً: شتێکی دا بەفلان.

استهاثَ الشَّيْءَ: شتەکەی بـەزۆر زانـی، زۆری کرد.

استهاثَ المالَ: ماڵو سامانەکەی تێك دا خراپی کرد.

المهايث: کەسێـك زۆر لەشـت هـەڵگرێ بـەباوەش پێـداکردن یـان بـەرادانو وەلانان.

الهايثـة: (هايثـة القـوم): راونـانو پاڵپێوەنانی گەلو نەتەوە.

الهَيْثَةُ: کۆمەڵێك مرۆڤ.

هاجَ النبـتُ هَيْجـاً: روەکەکـە وشـك بـوو زەرد هەڵگەڕا.

هاجت الارض هَيْجاً وهيجاناً: زەوییەکە گژوگیاکەی وشك بۆوە ٥ راپەڕینو دژی ئـەو زوڵـمو سـتەمەی لێیـان دەکرا دەنگی نارەزاییـان دەربـڕی ٥ دەشـگوترێ: (هـاجَ الـشرّ وهاجـت الحرب بينهم).

هاجَتْ الإبـلُ: حوشـترەکە تینـوی بـوو.

ناب
نير
هلال
نول
هاتف
هليوكوبتر
هاون
منارة
مهماز
ا
ب
ج
د
هـ
هرم
مهدّة
نوّارة
هميان
نواة
هودج
نيلوفر
هرطمان
هندباء
نيل
هليون
هيوفاريقون
هندباء بريّة
هبّار
هدال
هزار
هرّ
هشمة
هامة
هلّوف
هدهد
نورس

**هاجَتْ السماءُ:** ئاسمان هەورو هەلای زۆر بوو کردی بەرەشەباو زریان.

**هـاجَ الشَّيْءَ:** شتەکەی هەڵچواند ٥ راپەڕاند.

**هاجَ فلاناً:** فلانکەسی راپەڕاند خستیە جمو جوڵو راپەڕین.

**هَاجَ الإبلَ:** حوشترەکانی رادان بەشەو بۆسەر دوێلاو یان بۆ لەوەڕگا.

**أهاجَ:** دەگوترێ: (أهاجت الريحُ النبتَ): بایەکە ڕووەکەکەی وشك کرد.

**أهْـيَجَ الأرضَ:** زەوییەکەی واهاتە بەرچاو کە گیاوو گژەکەی وشك بۆوە.

**هايَجَ فلان فلاناً:** فلانکەس فلانکەسی وروژاند.

**إهتاج:** راپەڕی دژی زوڵمو ستەم یان زیانو ئازار.

**تهايج القومُ:** خەڵکەکە هەڵمەتیان برد بۆ دوژمنو یەکریز وەستان بۆ شەڕکردن.

**تَهَيَّجَ الشَّيْءُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هاج)دێ.

**المِهْياج:** کورکاندنو گەڕانەوە بۆ زێدو نیشتمان ٥ حوشترێك پێش حوشتری تر تینوی بێ.

**الهَائِجُ:** سوور بوونەوەو رق هەڵسان ٥ دەگوترێ: (هـاجَ هائجـه): خوێنی گەرم بوو، رقی هەڵسا.

**الهَاجَةُ:** بۆقە مێیینە ٥ نەعامە ٥ مەڕو بزنو حەیوانی تر کە ئارەزوی کەلگرتنیان نەبێ.

**الهَيْجُ:** شەڕ ٥ ڕەشەبای توند ٥ فیتنەو ئاشوب.

**الهَيْجاءُ والهيجا:** بەمانا شەڕو کوشتار.

**الهَيَّاجُ:** بەمانا (الهَيْجاءُ)دێ.

**هَيَّجَ الهريسة:** کەشکەکەکەی زۆر چەور لێنا.

**هَيَّجَ الفَحْلَ:** نێرە فەحلەکەی هەڵنا بۆ سواربوونو کەڵدانی مێینە ماچەکە.

**الهِيَّجُ:** حوشترێك کە بەوشەی (هیخ) تێت راخوڕی خێرا راپەڕێو بڕوا.

**هَادَهُ هيداً وهاداً:** جولاندی تێی راخوڕی ٥ دەری کرد ٥ ترساندی ٥ چاکی کردەوە ٥ لایدا.

**هَيَّدَ السائرُ:** رێبوارەکە پەلەی کردو خێرا ڕۆیی.

**هَيَّدَ الأمْرُ فلاناً:** کارەکە، روداوەکە فلانکەسی باش خستە جمو جوڵ، زۆری راپەڕاند.

**الهَيْدُ:** گەورە ٥ شتی راتلەقاوو وەشەقە تۆڵە هاتو.

**الهَيْدانُ:** تەمبەڵو ترسنۆك.

**الهَيْدب والهيدبى والهَيْدبيّ:** بڕوانە مادەی (هَدَبَ).

**الهَيْدكور**: ئافرەتی گەنجی قەڵەوی ھەندام جوان ٥ شیری بزرکاو.

**الهَیْدکورة**: بەمانا (الهیدکور)دێ.

**الهَیْدَلَة**: بڕوانە مادەی (هَدَلَ).

**الهَیْذامُ**: بڕوانە مادەی (هَذَمَ).

**الهَیْذَمُ**: بڕوانە مادەی (هَذَمَ).

**هَیَّرَ فلان البناءَ**: فلانکەس باڵەخانەکەی روخاند.

**تَهَیَّرَ البناءُ**: باڵەخانەکە تێك روخا.

**الهَیّار**: زوو ڕوخاو، روخەك ٥ دەگوترێ: (رجل هیّارٌ): پیاوێکە زوو دەڕوخێ‌و خۆ بۆ چورتەم‌و تەنگانە ڕاناگرێ.

**الهَیَّارُ الثلجي**: روخانی تەبارە بەفری سەرکێوەکان.

**الهَیْرُ**: ناوێکە لەناوەکانی بای صەبا.

**الهیرُ من اللیل**: کەمتر لەنیوەی شەو.

**الهَیْرَةُ**: زەوی دەشت‌و نەرمەڵان.

**الهیّار من الرجال**: پیاوی ورەنزم‌و زەعیف.

**هیراطیقي**: زاراوەیەکی ئیغریقییە خۆرئاواییەکان کردویانە بەناو بۆ جۆرە خەتێکی هیرۆغلیفی، کەخێرا دەنووسرێ‌و خاڵبەندی‌و نیشارات‌و شتی وای تێدانین ٥ بەقەڵەم لەسەر کاغەزی بەرەداو توێکڵەدارو قوماش‌و شتی وا پێی دەنووسرێ.

**الهَیْرَعُ**: بڕوانە ماددەی (هَرَعَ).

**الهَیْرَعَة**: بڕوانە ماددەی (هَرَعَ).

**الهیرودین**: مادەیەکی پاڵفتەیە لەزەرو دەردەهێندرێ بۆنەخۆشی خەستبوونەوەی خوێن سودی هەیە.

**هیروغلیفي**: زاراوەیەکە بەمانای نەخشی پیرۆز (النقش المقدس)دێ، خۆرئاواییەکان کردویانە بەناو بۆ نووسینی میصری کۆن کەلەسەر گۆڕی میصرییە کۆنەکان هەڵکەندراوەو لەپەرستگاو شوێنە ئاینییەکانیان ئاسەواری ماوە.

**الهیروین**: مادە سڕکەرێکی تێکەڵەیە لەمورفین وەردەگیرێ.

**الهَیْزَبُ**: بەمانا (الهَوْزَبُ)دێ.

**هاسَ فلان**: فلانکەس رۆیی بەهەر رۆیشتنێك بێ.

**هاسَ من الشَّيْء**: زۆری لەشتەکە هەڵگرت.

**هاسَ الشَّيْءَ**: شتەکەی گێرەکرد، ژێر پێی دا.

**هاسَ الأرضَ**: زەوییەکەی کوتایەوە.

**هاسَ فلان فلاناً**: فلانکەس گاڵتەی بەفلان کرد.

**الأهیس**: پیاوی ئازاو چاونەترس ٥

شتی ڕەق و پتەو کەهەمووشتێك ورد بکا.

هَيْسِ هَيْسِ: وشەیەکە بۆ پیاو دەگوترێ کاتێك بتەوێ هەڵی بنێی بۆ کارێك.

هاشَ القومُ هَيْشاً: خەڵکەکە تێکیانەوە هاویشت و خرۆشان.

هاشَ بعضُ القومِ الى بعض: هەندێ لەخەڵکەکە عەمبازی هەندێکیان بوون ٥ ئامادەبوون پەلاماری یەکتر بدەن.

هاشَ فلان: فلانکەس زۆری قسەی ناشیرین کردن.

هاشَ فلان في القوم: فلانکەس ئاشوب و ئاژاوەی خستە ناو خەڵکەوە ٥ کابرا فوی تێکراو کەوتە هەلەکە سەماو کەیفخۆشی.

هاش الشَّيْءَ: شتەکەی گەندەڵ و خراپ کرد ٥ لەخۆی گرت و کۆی کردەوە.

تَهَيَّشَ القومُ بعضهم الى بعض: هەندێ لەخەڵکەکە پەلاماری یەکیان داو بوونە شەڕیان.

الهَيْشَةُ: مرۆڤی تێکەڵ و پێکەڵ ٥ فیتنەو ئاشوب.

هَاصَ الطَّيْرُ هَيْصاً: باڵندەکە جیقنەی کرد جیقنەی هەڵدایە خوار.

هَاصَ فلان بالشَّيْءِ: فلانکەس توندو تیژی بەشتەکە کرد.

هاصَ عُنُقَهُ: ملی باریك کرد.

المَهَايِصُ: کولانەی باڵندە، خلانەی پەلەوەرو شوێنی جیقنە کردنیان.

هاضَ العَظْمَ: ئێسقانەکەی شکاندەوە دوای ئەوەی خەریك بوو یەکتر بگرێتەوە.

هاضَ فلانٌ الشَّيْءَ: فلانکەس شتەکەی شکاند ٥ نەرمی کرد ٥ هەر لەم ڕووەوەیە عائیشە دەڵێ: (والله لو نَزَلَ بالجبال الراسيات مانزل بأبي لهاضها).

هاضَ الكرى فلاناً: وەنەوز (هەنۆز) فلانکەسی داهێزراندو هێزو توانای لێ بڕی و لاوازی کرد.

هاضَ الحزنُ قَلْبَهُ: خەم و خەفەت جار دواجار کەوتە سەر دڵی.

هاضَ المرضُ فلاناً: نەخۆشییەکە بۆ فلانکەس هاتەوە.

هَيَّضَ فلاناً: فلانکەسی وروژاند.

إهْتَاضَ العَظْمَ: ئێسقانەکەی شکاند.

إنهاضَ: بۆ موطاوعەی (هاضَهُ)دێ.

تَهَيَّضَ الغرامُ فلاناً: عیشق و سۆزەکە گەڕایەوە بۆ فلان.

المستهاضُ: نەخۆش یان ئێسقان شکاو کەچاك بێتەوەو سەر لەنوێ بۆی بێتەوە.

الهَيْضُ: نەرم و نیان.

الهَيْضَةُ: گەڕانەوەی خەم و خەفەت بۆسەر دڵ ٥ نەخۆشی دوانە خۆشی

بەنۆبــە بێتــە ســەری ٥ هــەروا (الْهَيْضَة) نەخۆشییەکە دیاردەکانی ڕشـانەوەی تونـدو سکـچونی زۆرو کزبـوونی جەسـتەیە ٥ (نەخۆشـی کولێرا).

**هاطَ فلانٌ هَيْطاً:** فلاّنکەس هاتو هـاواری کردو کردیە غالّو بوغلّ.

**هَايَـطَ:** بەمانا هاتو هاوار کردن.

**هايَـطَ فلاناً:** فلاّنکەسی لاواز کرد.

**تهايَــطَ القــومُ:** خەلّکەکـە کۆبونـەوەو کاروباری خۆیان ڕێـك خست.

**الهِياط:** دەگوترێ: (هم في هَياط ومِياط) ئەوان لەبگرەو بەردەدان یان ئـەوان لەدورو نزیکی دان.

**الهَـيْطُ:** دەگـوترێ: (مــازال في هَــيْط ومَيْطٍ): ئەوان تائێستا هـەر لەشـەڕو هەراو بێنەو بەرەدان.

**هَــاعَ الــشَّيْئُ هَيْعــاً وهَيَعانــاً:** شـتەکە کرایەوە، بلاّو بۆوە.

**هَاعَ فلان:** فلاّنکـەس هـاواری برسـیایەتی کرد، لەدەست برسییەتی هـاواری کـرد ٥ ترساو دادو هاواری کرد.

**هاعَتْ الإبلُ الى الماء:** حوشترەکە تینوی بوو حەزی لەئاو بوو.

**هَاعَ الماءُ ونحوه على وجه الأرض:** ئـاو یـان شلەمەنییەکی تر بەسەر ڕوی زەوی دا ڕۆیی جاری بوو.

**هَاعَ الرَّصَاصُ ونحـوه هَيَعانـاً:** ڕەصاصـەکە توایەوە.

**هَـاعَ فـلان:** فلاّنکـەس تـەماعی زۆر بـوو وێـڕای ئـەوەی هیـچی لەدەسـت نایـە کەچـی بەتـەماعـە چـاو چـنۆکە ٥ دەم بەهاتو هاوارە خۆ بـۆ هـیچ ناخۆشی یەك ڕاناگرێ.

**هاعَ مـن الحبّ والحُزن هيعـاً:** لـە ئاکامی عیـشقو سـۆزەوە یـان لـە خەفـەتو حوزنــەوە گێــژو وێــژ بــووە، سەرسـام بووە ترساوو پەژموردەکەوتووە.

**تَهَيَّعَ الـشَّيْئُ:** بـۆ زێـدە ڕۆیـی لـەمانای (هاعَ)دێ.

**تَهَيَّعَ السرابُ:** تراویلکەکە بەسەر زەوی دا بلاّو بۆوە.

**تَهَيَّـعَ فـلان:** فلاّنکـەس سەرسـام بـوو ٥ ستەمی کرد.

**تَهَيَّعَ الى الشّرّ:** پەلەی کرد بۆشەڕ.

**المَهْيَعُ من الطرق:** ڕێگای ئاشکرا ٥ (ك: مهايع).

**الهَائِعُ:** دەگوترێ: (ليل هائع): شەوێکی تاریكو نوتەکە ٥ (رجل هائع لائع): پیاوێــکی ترسـنۆكو دەم بــەهاتو هاوارە.

**الهَائِعــةُ:** دەنگــی ترســناك ٥ زێــڕەو نەڕەی ترسێنەر.

**الهَاعُ:** کەسێـك دەم بـەهاواربێو ئـاخو

ئۆف بكا ٥ (رجل هاعٌ لاعٌ ٥ هاعٍ لاعٍ): پیاوێکی ترسنۆك‌و زەعیف‌و بێ دەسەلاتە، دەم بەهاوارو گرینۆکە.

**الهِیاعُ:** دەگوترێ: (ریح هیاع لِیاع): ڕەشەبایەکی خێراو بەهێزە.

**الهَیْعَة:** بەمانا (الهائعة) دێ ٥ هەردەنگێك ترس بخاتەوە، هەر خراپەکاری‌و فاحیشەیەك بلاو بێتەوەو ترسناك بێ ٥ دەشکوترێ: (أرض هَیعَة): زەوییەکی پان‌و دەشتە.

**الهَیّعُ:** دەگوترێ: (رجل هَیِّعٌ لَیِّعٌ): پیاوێکی دەم بەهاوارە.

**هَیْعَرَ:** بڕوانە (هَعَرَ).

**تَهَیْعَرَ:** بڕوانە (هَعَرَ).

**الهَیْعَرَةُ:** بڕوانە (هَعَرَ).

**الهَیْعَرون:** بڕوانە (هَعَرَ).

**هَیِغَ العامُ:** ساڵەکە بەپیت‌و بەرەکەت بوو.

**أهیَغَ القومُ:** خەڵکەکە هەرزانی روی تێکردن.

**هَیَّغَ فلان الثرِیدَةَ:** فلانکەس تێکوشاوەکەی زۆر چەور کرد.

**هَیَّغَ المطرُ الأرضَ:** بارانەکە زەوییەکەی نەگرتەوە لێی لادا.

**الأهْیَغُ:** ئاوی زۆر ٥ ساڵی هەرزانی‌و بەپیت‌و بەرەکەت ٥ ژیانی خۆش‌و بەناز پەروەردە.

**الأهْیَغانُ:** هەرزانی‌و گوزەرانی خۆش ٥ خواردن‌و خواردنەوە.

**هَافَ ورق الشجر هَیْفاً:** گەڵای درەختەکە هەڵوەری.

**هافَ فلان (یهاف) هِیافاً:** فلانکەس زوو زوو تینوی دەبێ ٥ ڕەشەبا لێی داو تینوی بوو.

**هَافَ العبدُ هَیْفاً:** کۆیلەکە هەڵات، یاخی بوو.

**هَافَ الغلام:** کوڕەکە قەدی باریك بوو ورگی بچوك بوو.

**هَافَتْ الإبلُ هیافاً وهُیافاً:** حوشترەکە لەتیوان دەمی بۆ ڕەشەبا کردەوە بۆئەوەی تینوایەتی کەم بکا.

**هَیِفَ الغلامُ هَیَفاً:** بەمانا (هَافَ)دێ ٥ (فهو أهْیَفُ وهي هیفاء).

**أهافَ الرجلُ:** پیاوەکە حوشترەکانی تینوویان بوو.

**إهتافَ:** تینوی بوو.

**تَهَیَّفَ:** لە شوێنێك نیشتەجێ بوو بەرەو ڕەشەبا بوو.

**استهاف:** ڕەشەبای گەرم لێی داو تینووی بوو.

**المِهْیافُ:** کەسێك زۆری تینوبێ‌و نەتوانێ خۆی بۆ ڕابگرێ ٥ کەسێك

زوو تینووی ببێ.
الهاف من الرجال: پیاوێك زوو تینوی ببێ یان زۆری تینوبێ.
الهافة: حوشترێك زوو تینوی ببێ ٥ دەگوترێ: (إبل هافة).
الهَيْفُ: ڕەشەبای گەرم کە ڕوەك وشك بکا ٥ گیانلەبەر تینوو بکا، ئاوی بیرو کانیاو وشك بکا.
الهيوف من الرجال: بەمانا (المِهياف) دێ.
الهَيْفان: تینوو، زۆر تینوو یان خێرا تینوو.
أهيق الظليم: نێرە نوعامەکە زۆر درێژ بێ.
الأهيق: ملدرێژ.
الهَيْقُ من الرجال: پیاوی کزی ڕەقەڵەی درێژ داوەڵ ٥ نێرە نوعامە ٥ (ك: أهياق وهيوق).
الهَيْقة – الهيقم – الهيقماني: بڕوانە مادەی (هَقَمَ).
هَيْكَلُ – الهيكَلُ – الهَيْكلة: بڕوانە (هكل).
هَالَ فلان الرَّمْلَ ونحوه هيلاً: فلانکەس بنکۆڵی لمەکەی کرد سەرەوەی داڕوخایە خوار.
أهَالَ فلان الشَّيْئَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هاله)دێ.

إنهالَ عليه: بۆ موطاوەعەی (أهاله)دێ.
انهال القوم عليه: خەڵکەکە دابارینە سەری بەلێدانو بەجنێو کارێکیان پێ کرد بابە دەواری شەڕی نەکردبێ.
تَهَيَّلَ الشَّيْئُ: شتەکە یەك لەدوا یەك کەوتنە سەری.
الأهْيَلُ من الرمال أو نحوها: ئەوەیە وەجبە وەجبە بکەوێتە سەریەك.
المَهِيلُ: لمی روخەكو چەوو زیخی روخەك ٥ قورئان دەفەرموێ: (وكانت الجبال كثيباً مهيلاً).
الهال من الرمال: بەمانا (الأهيل)دێ.
الهالة: بڕوانە (هَوَلَ).
الهَيَالُ: لمی روخەك.
الهَيْلُ: بەمانا (الهَيَالُ)دێ.
الهَيَلان: ئەو لمو زیخەیە کەبەردەوام بڕوخێو ئاش ئاشۆکە بکا.
الهَيُولُ: تەپو تۆزی بڵاوە بوو کەلەکاتی هاتنە ژورەوەی تیشکی خۆر لەکونی پەنجەرەو شتی واوە دەبینرێ.
الهيولى: ئەو مادە خامانەی شتیان لێ دروست دەکرێ بۆ نمونە مادەی لۆکە بۆ قوماش، ئاسن، بۆ بزمار دار بۆ کورسیو کەرەوێتە ٥ بەلای زانا ئیغریقیو مەنطیقییەکانەوە

هـەیولا مادەیەکـە شـێوەو شـکڵی تایبەتی نیەو قبوڵی هەموو شێوەو شکڵێـــك دەکـــەن‌و پێیـسان وایـــە پـەروەردگار عالـەمی مـادەی لـەو هەیولاو صورەتە دروست کردوە.

الهیـــولانی: دەگـــوترێ: (مـــــشروع هیولاني): پرۆژەیـەکی سـەرەتاییەو بەشێوەیەکی ساکار ئەنجام دەدرێ ٥ (رسم هیـولاني): وێنەیەکـە لەهێڵە سەرەتاییەکان تێنەپەڕیوە.

الهَیْلَکون: بڕوانە (هَلَكَ).

هَیْلَلَ الرجل: پیاوەکە زیکری (لا اله الا الله)ی گوت.

هامَ فلان هیماً وهیماناً: فلانکەس سەری خـۆی هـەڵگرت‌و ملـی لـێ نـا نازانـێ بۆکوێ دەچێ‌و چی دەکا.

هـامَ في الأمـر: لەکارەکـە سەرسـام بـوو نـەیزانی چـۆنەو چـیە ٥ بـەجۆرەها شێوە قسەی لـێ کـردو بـیرو بۆچـونی جیا جیای دەربارەی هەبوو.

هام فـلان هُیَامـاً: فلانکـەس زۆری تینـو بوو.

هامَ فلان بفلانة هیاماً: فلانکەس عاشقی فـلان ئـافرەت بـووەو خەریکـە بـۆی شێت بێ ٥ (فهو هائم).

هَـیَّمَ الحُـبُّ فلانـاً: دڵـداری فلانکەسـی کردە عاشق‌و مەدهۆش.

اهتـام فـلان لنفسه: فلانکـەس بـۆ

بەرژەوەنـــدی خـــۆی فـــرت‌و فێڵـــی کردن‌و هەوڵ‌و کۆششی کرد.

تَهَیَّمَ فلان: فلانکەس بەجوانترین شێوە ڕۆیشت.

تَهَیَّمَت المرأةُ الرجلَ: ئافرەتەکە وایکـرد پیاوەکە عاشقی ببێ.

استُهِمَ فؤادُ فـلان: دڵـی فـلان ڕارا بـوو، ڕاستی لـێ شێوا بوو.

الأَهْـیَمُ: مرۆڤـی زۆر تینـو ٥ حوشـتری زۆر تینـو ٥ بـۆ مێینـە دەگـوترێ: (هَیْماءُ).

الهَیَامُ مـن الرمـل: لمـە وردەیـەك زۆر وردو وشـك بـێ بـەهیچ شـێوەیەك تەبارە نەبەستێ.

الهُیَامُ: بـەمانا (الهَیَـامُ)دێ ٥ تینوایـەتی زۆر ٥ دەردێکە توشی حوشتر دەبـێ وای لـێ دەکا بـەناو دەشـت‌و سارادا دەگــەڕێ‌و لــەوەڕی بۆنـــاخورێ ٥ شـێت‌و شـەیداییەك لەدڵدارییـــەوە پەیدا بووبێ.

هَـیْمُ الله: واتـە سـوێندم بـەخودا ٥ دەق بەمانا (أیم الله)دێ.

الهَیْمـــانُ: تینوایـــەتی زۆر ٥ عەشــق‌و سۆزی لەڕادەبەدەر.

الهُیُومُ: سەرسام‌و مەدهۆش.

هَیْمَنَ علی کذا: بالادەست بوو بەسەر فلان شت دا، بەسـەر فـلان خـێڵ‌و هـۆزدا .. چـاودێری کـردو پارێزگـاری کـرد.

**هَـيْمَنَ الطـائِر علـى فراخـه:** باڵندەکـە بێچووەکانی خستنە ژێر باڵەکانیـەوە بەسەریانەوە باڵی فش کردن.

**المُهَـيْمِن:** ناوێـکە لـەناوە جوانـەکانی خـودای مـەزن، بـەمانا ئاگـادارو چاودێرو باڵادەست بەسـەر هـەموو شتێـك دا.

**الهيمجلوبين:** (هيمغلوبين): مـادەی سور لەخرۆکە سورەکان دا.

**الهَيْنغ:** بڕوانە (هَنَغ).

**هينم – المُهَيْـنَم – الهَيْنـام – الهَيْـنَم – الهَيْنمان – الهينوم:** بڕوانـە مـادەی (هنم).

**هـاهی فـلان بالإبـل:** فلانکـەس بـانگی حوشـترەکانی کـرد تێیـان ڕاخـوڕیو دەری کردن.

**هاهی الکلابَ:** سەگەکانی ڕەتاندن.

**هَاه:** وشەی هەڕەشە ٥ لاسایی کردنـەوەی پێکەنینە ٥ لاسایی کردنەوەی گریـانو رۆڕۆیە ٥ لاسایی کردنەوەی باوێشکە ٥ لەحـەدیـث دا هـاتووە (فـإذا تثـاءب أحدكم فليرده ما استطاع ولا يقولَن هـاه هاه).

**الهَيْهُ:** کەسێـك قێزی لـێ بکرێو لەبەر پـیسو پۆخـەڵی پۆشـاکەکەی دووربخرێتەوە.

**هيهِ، هيهِ:** وشەیەکە بۆ دەرکردنی شتێـك دەگـوترێ ٥ بـۆ درێـژە پێـدانی قـسە دەگوترێ.

**هَيْهـات:** (اســم فعــل): بـەمانا دوورو چـاوەڕوان نـەکراو دێ ٥ قورئـان دەفـەرموێ: (هيهـات هيهـات لمـا توعدون).

**هيـا:** پیتـی بـانگ کردنـە ٥ (أيـا)بـووەو گۆڕدراوە بە (هيا).

**هيـا هيـا:** وشـەیەکە بـۆ تێڕاخـوڕینو ڕاپەڕاندنی حوشتر بەکاردەهێنـدرێ.

**هَيِّ:** (اسم فعل): بەمانا خێراکە، زووبە ٥ وادەبـێ پیتـی (ك) پێـوە دەلکێنـدرێ دەگوترێ: (هَيـك يا رجل).

**هُيِّ بن بَيِ:** فلانی کوڕی فلان بەکەسێـك دەگـوترێ: نەزانـدرێ بـاوکی کێیـەو چ کەسە.

**هَيّــا هيّــا:** وشــەیەکە بــۆ هــەڵنان بەکاردەهێنـدرێ، کە گۆرانی حودیە بۆ وڵاخ دەگـوترێ لەگـەڵ ئـەوەدا دەنگـی لـێ دەکرێ بەوشـەی (هيّـا هيّـا) واتـە خێراکە بڕۆ.

**هِيّــــا:** وشـــەیەکە بـــۆ نـــەهی بەکاردەهێنـــدرێو کـافی خیتـابی پێوە دەلکێندرێ ٥ دەگوترێ: (هِيّاك زيداً) ئاگات لەزەید بێ.

**هَيّان:** دەگوترێ: (ماهَيّانُ هذا): ئەوە ئیشی چیەو چی دەوێ؟ دەگوترێ: (هَيّـان بـن بيّـان): فلانـی کـوڕی فـلان ٥ مەبەست کەسێکە باوکی نەزاندراو بێ.

**الـوَاوُ**: پیتـی بیسـتو حەوتـەمی پیتـەکانی هیجایـە ٥ لەپیتـە مەهجورەکانـە، مـەخرەجو شـوێنی لێوەدەرهـاتنی سـەری زمـانو ناوەڕاستی مەلاشووە.

**وَأَبَ فـلان يئِـبُ وابـاً**: فلانکـەس رقـی هەڵسا ٥ (أوأبَ فلان فلانـاً): فلانکـەس کارێـکی ئەوەنـدە ناشیرینی بەرامبـەر فلان کرد مرۆڤ ڕوی نایە باسی بکا ٥ رقی هەڵساندو تورەی کرد ٥ بەشێوەی ناشـیرین وەلامـی دایـەوەو داخوازییەکەی بۆ جێ بەجێ نەکردو ریسوای کرد.

**إتَّـأَبَ فـلان**: فلانکـەس ریـسوابوو ٥ حەیای چوو.

**إتَّـابَ فلانـاً**: بەشـێوەی ناشـیرینو حەیابەرە داخوازییەکەی فلانکەسی رەتکردەوە.

**الإِبَّـةُ**: ریـسوایو حـەیا چـوونو تێکشانەوەو وێکهاتنەوە.

**التُّؤَبَـةُ**: ریـسوابونو حـەیا چـون ٥ بنەمای وشەکە (وُؤبَةٌ) بووە.

**التُّؤْبَةُ**: بەمانا (التُّؤَبَةُ)دێ.

**المَوْئبة**: بەمانا (التُّؤَبَةُ)دێ.

**الـوَابُ**: ئـاژەڵی سمـدەرـاری کـەمـدوه ...

نێـوان سمەکـەی فـراوان نـەبێ ٥ پـەرداخو گلاسـی نەستورو قورسو پان.

**الوَأْبَـةُ مـن الـنساء**: ئـافرەتی کورتـە بالای پان ٥ بیری پانو قوڵ ٥ قوڵکە لەبـەر دوو شـاخ دا کـەناوی تێـدا بمێنێتەوە کەپێی دەگوترێ بـەرداو ٥ دەشـگوترێ: (قـدر وأبَـةٌ): مەنجەڵێکی پانو گەورەیە.

**الوَئيبة**: (قِدر وئيبة) مەنجەڵی قوڵ.

**الوَاجُ**: برسیایەتی.

**وَأدَ الرَّجُـلُ إبنتهـا**: پیاوەکـە کـچەکەی خۆی زیندە بەچاڵ کـرد ٥ (فهـو وائـد وهي وئيدة وموؤدة): کچ زیندە بەچاڵ کـردن عادەتێـکی سـەردەمی پـێش هاتنی ئیسلام بووە.

**إتَّأدَ فلان**: فلانکەس لەسەرە خۆ بـوو هێـواش بـوو ٥ دەگـوترێ: (إتَّـأد في مشيه): بەهێواشی رۆیشت ٥ (إتَّأد في أمره): لەکارەکەی دا دامەزراو بوو.

**تَوَادُ فلان**: بەمانا (إتَّأدَ)دێ.

**تَوَادت عليه الأرضُ**: زەوی بەسـەر دا کەوت گڵ ژێرخۆی دا شاردیەوە.

**التُّـوَآدُ**: لەسـەرەخۆیی‌و رەفتـارکردنی عاقلانە.

**الـوَأْدُ:** دابو نەریتێـکی عەرەبـەکان بـوو لەسـەردەمی پـێش هـاتنی ئیـسلام، هەنـدێ کەسـیان کـچی خۆیان بەزیندویی ژێرخاك دەکرد ◊ دەنگی بەرزو گەورە ◊ دەنگی قاچ بـەزەوی دادان رمبـەی قـاچ ترپـە ترپی قاچ کەلەدوورەوە دەبیسترێ ◊ بارەی حوشترو دەنـگ خواردنـەوەی خۆی.

**الوئيد:** بەمانا (الوَأْدُ)دێ.

**وَأَرَ النارَ:** قولکە ئاگردانی دروست کرد.

**وَأَرَ فلاناً:** فلانکەسی ترساند ◊ فلانکەسی خستە ناو شەڕو ئەنگێزەوە.

**أَوْأَرَهُ:** فێـری کـرد ◊ سـەر بـەرەوژێر ناردنیە خوار.

**وَأَّرَهُ:** خستیە ناو شەڕو هەراوە.

**الإِرَةُ:** ئـاگر ◊ قولکـە ئـاگردانی ژێـر گەرما ◊ تونی حـەمام ◊ تـونی کـورە قسڵو گەچ ◊ کولاندنی گۆشت لەناو سرکەدا ◊ بەزی دوگ.

**الوِئـارُ:** گلێنجـان ◊ کـە گڵـی تایبـەتی هەیە بۆ سواغکردن.

**الوَئِرَةُ:** زەوی گەرمەلان ◊ گەرمەسێر.

**الوُءْرَةُ:** قولکە ئاگردان.

**وَأَلَ فلان يَئِلُ وَأْلاً:** فلانکەس پەنای برد، ڕزگاری بوو.

**وَآلَ الى المكـان:** پەلـەی کـرد بۆئـەو شوێنە ◊ دەشکوترێ: (أَوْأَلَتِ الماشـيةُ في الكلأ): ئاژەڵەکان قشپڵو میزیان لـە لـەوەڕگادا کـردو شـوێن میزیـان دیاربوو.

**أَوْأَلَ المكـانُ:** شـوێنەکە ڕیخـاویو زبلاوی بوو.

**أَوْأَلَـت الماشـيةُ المكـانَ:** ئاژەڵـەکان شوێنەکەیان ڕیخاویو زبلاوی کرد.

**وَاءَلَ فـلان مواءلـة:** فلانکـەس پـەنای بردو ڕزگاری بوو.

**واءَلَ الى المكــان:** پەلــەی کــرد بۆشوێنەکە.

**وَاءَلَ مـن الـشَيْئ مواءلـة:** هـەوڵی دا خۆ لەشتەکە ڕزگار بکا.

**وَاءَلَ الطائر:** باڵندەکە خۆی پەناشت دا لەترسی هەڵۆ.

**الإِلَـةُ إِلـة فـلان:** خـزمو کـەسو کـاری فلان.

**الأَوَّلُ:** یەکـەم پێـچەوانەی (الآخِـر) ◊ (ك: الأوائل، الأولون).

**الأُولى:** مێینەی (الأَوَّلَ) ◊ (ك: الأُوَلَ).

**المَوْئِـلُ:** شـوێنی ڕاوەسـتانی لافـاو ◊ پەناگە.

**الموئِلـة:** سەرچـاوەو کـان مـەرجیع پەناو شوێنی خۆپاراستن لەشت.

**الوَأْلُ:** بەمانا (الموئِلُ)دێ.

**الوَأْلَـةُ:** قـشپڵو ڕیـخ، پیـسایی مـەڕو

بزنو حوشتر كه تەباره دەبەستىو دەبێته گەمڕەو تەپاڵە ٥ دەگوترێ: (إن بني فلان وقودهم وألة): فلان خێزانو بنەماڵە سوتەمەنییان تەپاڵەیە.

**وَأمَهَ يَوْأمُهُ:** رازی بوو، موافیق بوو.

**اتامت الأنثى:** مێینەکە بەسکێك دوو بێچوی بوون.

**واءَمَهُ مواءمةً ووئاماً:** رازی بوو، موافیق بوو لەپەندی پێشینان دا هاتووه (لولا الوِئام هلك الأنام): ئەگەر پێك رازیبوونو پێکەوه گونجان نەبوایە خەڵك تێدا دەچون.

**واءمت المرأة صواحباتها:** ئافرەتەکە وەکوو دەستە خوشکەکانی خۆی رازاندەوه.

**وَأمَ اللهُ فلاناً:** خودا فلانکەسی ناشیرین دروست کردووه.

**وَأمَ رَاسَهُ:** سەری گەوره کرد.

**تواءَمَ الشيئان:** دووشتەکە لێك چوون وەکوو یەك وابون.

**تَوَّامت الفتيات:** کچەکان لەناوخۆیان دا رێك کەوتن.

**تواءم الغناءُ:** رستەو پەندی گۆرانیەکە پێکەوه گونجاو بوون.

**التَّوْءَمُ:** دولانە، دوو منداڵ ٥ دوو بێچوو بەیەك سك ببن ٥ دووبن یا زیاتر، نێربن یا مێینە بن.

**الوَامُ:** خانووی گەرم.

**الوَامَةُ:** دەگوترێ: (رجل وَأمَة): پیاوێکە لاسایی خەڵك دەکاتەوه.

**التَّوْان:** جەستە لەرو لاواز ٥ کەسێك رای ناپەسەندو پڕو پووچی هەبن.

**الوَأنُ:** پیاوی جەستە پانو خەپان.

**الوَأنَةُ:** بەمانا (الوَأن)دێ ٥ دەگوترێ: (إمرأةٌ وأنة): ئافرەتێکە کەتەو گێلو نەفامە.

**وَأوَأ الكَلْبُ:** سەگەکە لوراندی.

**الوَأوَاءُ:** واقەواقی چەقەڵ.

**وَأيَ فلاناً وَأياً:** وادەی بەفلان دا ٥ (وأی لَهُ) بەرعودەی بوو، بوو بەکەفیلی ٥ دەگوترێ: (وَأي لفلان كذا): بۆ فلان بەرعودەی فلان شت بوو ٥ لەحەدیث دا هاتووه: خودا دەفەرموێ: (إني قد وأيتُ على نفسي أن أذكر من ذكرني).

**إتَّأى الرجلُ:** پیاوەکە وادەی دا.

**تَوَاءَى القومُ:** خەڵکەکە کۆبونەوەیان ئەنجام دا.

**إستَوْأى الفلان:** فلانکەس داوای وادەو بەڵێنی کرد ٥ وادەی دا.

**الوَأيُ:** وادەو بەڵێنو بەرعودەبوون ٥ لەحەدیثی عومەردا هاتووه (من وَأى لأمرئ بَوأي فليف به): کەسێك وادەو بەڵێنێکی دا بەپیاوێك

بابەجێی بێنێ ٥ هەروا وشەی (ألـوَأيُ) ناوە بۆ ژمارەیەك نادەمیزاد ٥ بۆ شكو گومان.

**الوَأيُ من الدواب**: وڵاخی تێكسمڕاوو پتەو.

**الوايَةُ**: مەنجەڵی گەورەو پانو پۆڕ.

**الوَئِيَةُ**: بەمانا (الوَأيَة) دێ ٥ ئافرەتی دەسترەنگینو كەیبانوی بەخەمەوە بووی ماڵو حاڵی خۆی ٥ جەواڵو هۆرو تێرەو خەراری گەورە.

**وَبَأ الشَيئ وَبئاً**: ئاماژەی بەشتەكە كرد.

**وَبَـأ المتـاعَ**: كاڵاكانی كۆكردنەوەو بەستنی بۆباركردن.

**وبِئَتِ الأرضُ**: زەوییەكە (وڵاتەكە) تاعونو وەبای تێدا پەیدابوو.

**اوبـات الأرض**: زەوییەكە، ناوچەكە تاعونی تێدا پەیدابوو.

**اوبَـأ فـلان الى الـشَيئ**: فلانكەس ئاماژەی بۆ شتەكە كرد ٥ دەگوترێ: (ركيَّةٌ لاتوبئُ): بیرێكە هەت ئاوی لێ نابڕێ.

**وَبَّـأ الى الـشَيئ**: ئاماژەی بۆشتەكە كرد.

**وَبَـأ الـشَيئ**: شتەكەی داگرت (تەعبیئەی)كرد بۆ ناردنە دەرەوە.

**تَوَبَّأ فلان البلدَ او الماءَ**: فلانكەس وڵاتەكە یان ئاوەكەی بەتاعوناوی زانی.

**اسـتوبَأ فـلان الأرضَ**: فلانكەس زەوی‌و وڵاتەكەی بەتاعوناوی لەقەڵەم دا.

**المُوبِئُ**: ئاوی كەم ٥ ئاوی وشك بوو.

**الوَبَـأ**: تاعونو پەتا ٥ هەر نەخۆشییەك گشتی‌و بلاوە بووبێ.

**الوَبَاءُ**: بەمانا (الوَبَـأ)دێ ٥ (ك: أوبئة وأوبية).

**وَبَّخَهُ**: سەر زەنشتی كرد، گلەیی لێ كرد ٥ هەڕەشەی لێ كرد.

**وَبِدَ فلان يَوْبَدُ وَبَداً**: حاڵو وەزعی خراپ بوو ژیانی ناخۆش‌و گوزەرانی تەنگ بوو، خێزانی زۆرو داهاتی كەم ٥ دەشگوترێ: (وَبِدَت حالُه).

**وَبَدَ عليه**: ڕقی لێ هەڵسا.

**وَبِدَ الثوبُ**: قوماشەكە ڕزی.

**وَبِـدَ اليومُ**: ڕۆژەكە گەرم بوو، كزەباو هەواشی نەبوو.

**اوْبَدَ الشَيئَ**: شتەكەی تاك كردەوە.

**تَوَبَّـدَ أمـوال النـاس**: بەچاوی ماڵی خەڵكی هەنگاوت‌و توشی ئافەتی كردن.

**استَوْبَدَ فلان**: فلانكەس حاڵو وەزعی خراپ بوو بەهۆی خێزان زۆری‌و كەم دەرامەتییەوە.

**الوَبْدُ**: كۆنە شاخ‌و درزێك لەناو كێو دا

ئاوی تێدا کۆبێتەوە ٥ ئاتاجی بۆ خەڵك.

**الوَبَدُ**: چاوگە دەکرێتە ئاوەڵناو ٥ دەگوترێ: (رجل وَبَدٌ): پیاوێکە حاڵو وەزعی خراپو گوزەران تەنگە ٥ کونەشاخو چاڵایی لەناو کێودا ئاوی تێدا کۆبێتەوە.

**وَبِرَ البعيرُ ونحوه (يَوْبَرُ) وَبَراً**: حوشترەکە کوڵکی زۆربوو.

**وَبَّرَ فلان**: فلانکەس تەرە بوو وەکێوان کەوت، ژیانی لەگەڵ حەیواناتی وەحشی بردەسەر ٥ فلانکەس لەماڵ دا مایەوەو نەچوە دەر.

**وَبَّرَ ولد النعام**: بێچوە نوعامەکە پەرو پۆڵی لێ روان.

**وَبَّرَ الإرنب او الثعلب او الأيلُ**: کەروێشکەکە یان ڕێوییەکە یان حەیوانە کێوییەکە لەسەر توکی قاچی رۆیی قاچی نوشتاندەوە لەکاتی رۆیشتن دا بۆئەوەی شوێن پێی خۆی گوم بکاو کەس بەمەکۆی نەزانێ.

**وَبَّرَ فلان آثاره**: فلانکەس شوێن پێ و شوێن دەستی خۆی سڕیەوە بۆئەوەی پێی نەزانن.

**وَبَّرَ على فلان الأمرَ**: کارەکەی لەفلانکەس چەواشەکرد.

**وَبَّرَ النخلةَ**: دارخورماکەی تەلقیح کرد تۆوە نێرەکەی پێوە کرد.

**الاوبر (بناتُ اوبَر)**: جۆرە قاچکێکە ڕەنگی خاکییەو سوچ سوچەو گڕن گڕنە ٥ تاکەکەی پێی دەگوترێ: (ابن أوْبَر) ٥ دەشگوترێ: (لقیت منە بنات أوبَر): لەسۆنگەی ئەوەوە توشی بەلاو کارەسات بووم.

**الوَابِرُ**: دەگوترێ: (ما بالدار من وابر): لەخانوەکەی دا کەس نیە، کەس لەخانووەکەدا نییە.

**الـوَبْرُ**: گیانلەبەرێکە سمدارە لەقەبارەی کەروێشك دا یە، ڕەنگی لەنێوان خاکیو ڕەشی دایە، کلك کورتە، شەویلەی خوارو دەجوڵێنێ دەڵێی کاوێژدەکا، لەوڵاتی لوبنان زۆرە ٥ هەروا وشەی (الوَبَر) ناوە بۆ رۆژێك لەحەوت رۆژی کۆتایی زستان.

**الـوَبَرُ**: توکی حوشترو کەروێشکو ئەوجۆرە حەیوانە ٥ (أهل الوبر): ڕەشماڵ نشینو ئاژەڵدار.

**وَبِشَ الظُّفْرُ وجلدُ البعير يَوْبَشُ وَبَشاً**: پەڵەی سپی لەبنکی نینۆکەکەدا پەیدا بوو یان لەپێستی حوشتردا پەڵەی سپی پەیدابوو.

**اوبَشَ السائر**: ڕێبوارە شەوڕەوەکە پەڵەی کرد.

**اوبَشَ الرجلُ**: پیاوەکە دالانو

دیوەخانی خوێ ئامادەکرد بۆنان خواردن و خواردنەوە تێیدا.

اوبَشَتْ الأرض: زەوی گژوگیای جۆراو جۆری رواند.

وَبَّشَ فلان للحرب: فلانکەس کۆمەڵێکی زۆری لەهۆزو خێڵەجیاجیاکان کۆکردەوە بۆ شەڕ.

وَبَّشَ القوم في أمر: خەڵکەکە لەهەموو لایەکەوە لەکارەکە وروکان ٥ پێیەوە خەریك بوون.

وَبَّشَتِ الأظفار: پەڵەی سپی لەسەر بنکی نینۆکەکان دەرکەوت.

وَبَّشَ الجُحر: پشکۆ ئاگرەکە بەهۆی باوە گەشایەوەو سورایی ئاگرەکەی دەرکەوت.

الوَبَشُ: تاکی (الأوبش)ە، مەبەست هەتیومچەو ئادەمیزادی خوێڕی ناکەس بەچەیە ٥ پەڵە پەڵەی سپی کەدەکەونە سەر نینۆك ٥ پەڵە پەڵە کە لەسەر پێستی حوشتر دەردەکەون.

وَبَشُ الكلام: قسەی پڕوپوچ.

وَبَصَ البَرْقُ: بروسکەکە روناکی دا ٥ دەشگوترێ: (وَبَصَ القمر): مانگ روناکایی بلاو کردەوە.

وَبَصَ الجِروُ: توتکە سەگەکە (بێچوە گورگەکە) چاوێکی هەڵێنا.

وَبَصَتْ الأرضُ: زەوییەکە روەکی زۆری لێ روا ٥ یان گیاوو گژەکەی سەری دەرهێناو سەوز بوو.

وَبَصَت النارُ: ئاگرەکە روناکی دا.

وَبَصَ الفرسُ يَوْبِصُ وَبَصاً: ئەسپەکە نیشاتی پەیداکرد تەردەماخ بوو ٥ (فهو وَبصٌ وهي وبصة).

اوْبَصَت الأرض: بەمانا (وَبَصَتْ).

اوبَصَت النارُ: بڵێسەی ئاگرەکە دەرکەوت.

اوبَصَ فلان ناره: فلانکەس ئاگرەکەی هەڵگیرساند.

وَبَّصَ فلان لفلان بشيئ: فلانکەس شتەکەی دا بەفلان.

وَبَّصَ الجِرْوُ: بێچوە گورگەکە چاوێکی کردەوە.

الوابصة: ئاگر ٥ پشکۆ ئاگر ٥ هەورە بروسکە ٥ دەگوترێ: (فلان وابصة سمع): فلانکەس هەرقسەیەك ببیسێ بڕوای پێ دەکا.

الوَبَّاصُ: بۆ زێدەرۆیی لەمانای (الوابصة)دێ ٥ مانگ ٥ رەنگی زۆر زەق و دیار.

الوَبْصَة: پشکۆ ئاگر.

الوبيصة: ئاگر.

وَبَطَ في جسمه وفي رأيه: لەجەستەی دا لاواز بوو راو بۆچونەکەی لاوازو ناپەسەند بوو.

**وَبِطَ**: خوێڕی بوو ٥ ترسنۆك بوو ٥ لاواز بوو.

**وَبُطَ فلان**: بەمانا (وَبَطَ)دێ ٥ قورس‌و گران بوو.

**الوَبَاطُ**: زەعیفی.

**الوباعَة من الصَّبي**: مەلاشوی منداڵ ٥ کلۆت.

**وَبَخَهُ يَبِخُهُ**: ڕەحنەی لێ گرت ٥ تانەی لێ دا.

**الوَبَخُ**: شوێنی بەیککەیشتنی دوشت ٥ جومزگە ٥ دمردێکە توشی حوشتر دەبێ کاریگەری خراپی دەبێ بۆ کولکەکەی.

**الوَبَخَةُ**: (وَبَخَة القوم): شوێنی کۆبونەوەی خەڵك ٥ پیاوی باشی کۆمەڵ.

**وَبَقَ يَبِقُ وَبْقاً**: فەوتا بەهیلاك چوو.

**وَبَقَت الإبلُ**: حوشترەکە بەفوڕدا چووە خوار.

**أوبَقَهُ**: فەوتاندی بەهیلاکی برد ٥ بەندی کرد ٥ ڕامی کرد ٥ ژێرباری کرد.

**استوبَقَ**: فەوتا بەهیلاك چوو.

**المَوْبِقُ**: شوێنی بەندکردن، بەندیخانە ٥ شوێنی وادەو بەڵێن ٥ ناوەندو بەربەست لەنێوان دوشت دا.

**المَوبِقات**: تاوانە گەورەکان.

**وَبَلَت السماءُ تَبِلُ وبلاً ووبولاً**: ئاسمان بارانی زۆری باراند.

**وَبَلَت السماءُ الأرضَ**: ئاسمان زەوی ئاودا.

**وَبَلَ الإنسانَ وغيرهُ بالسوط**: بەقامچی لێکدان لەمرۆڤەکەی دا.

**وَبَلَ الصَّائِدُ الصَّيْدَ**: ڕاوچییەکە نێچیرەکەی تەراند.

**وَبُلَ المَرْتَعُ**: لەوەڕگاکە لەوەڕەکەی ژاکاو ناخۆش بوو.

**وَبُلَ الشَّيْءُ**: شتەکە توند بوو، ناخۆش بوو، تێك چوو.

**وَبُلت الأرض عليهم وبولاً**: زەوییەکە دمرداویو لەوەڕ ناخۆش‌و ناساز کار بوو بۆ دانیشتوان‌و بۆ ئاژەڵەکانیشیان.

**وابَلَ الأمْرَ**: بەردەوام بوو لەسەر کارەکە.

**استوبَلَتْ الغَنَمُ**: مەڕو ماڵاتەکە نەخۆش کەوتن ٥ بەهۆی لەوەڕگای خراپ‌و ئاوو هەوای ناساز نەخۆشی لەناو ئاژەڵەکان دا بڵاو بۆوە ٥ یان مەڕو بزنەکان حەزیان لەنێری‌و بەران بوو (بەتەگە هاتبون).

**استوبَلَ فلان الأرضَ**: فلانکەس ئاووهەوای زەوییەکەی پێ نەکەوت‌و نەخۆش کەوت، وێڕای

ئەوەی بەدڵ ئەو وڵاتەی خۆش دەوێ وەلێ ئاوو هەواکەی پێ ناکەوێ.

**استوبَلَ الشَيْئَ**: شتەکەی بەبەڵاو نەخۆشی لەقەڵەم دا.

**المَوْبِلُ**: گورزە دار، کوڵە دار ٥ گۆچان‌و عەصای ئەستورو پتەو.

**المَوْبِلة**: باوەشەدار، گورزە دار.

**المِيبَلُ**: گۆچان‌و عەصای ئەستورو پتەو ٥ جۆرە قامچیەکی سەر پڕژاوییە دارێکە سەرەکەی هەندێ تیلمە چەرمی ئەستوری بۆ دەگرێتە پڕژو وەکوو قامچی حوشتری پێ لێ دەخورێ.

**المِيبلَةُ**: قامچی ولاخ لێ خورین ٥ گۆچان‌و عەصا.

**الوَابِلُ**: بارانی بەخوڕەم‌و قەترە گەورە ٥ پیاوی سەخی.

**الوَابِلة**: وەچەی حوشترو مەڕو بزن ٥ لایەکی کۆتایی قۆڵ یان هی ڕان.

**الوَبَالُ**: گەندەڵی‌و فەساد ٥ چورتم‌و ناخۆشی ٥ کاری قورس‌و گران لەسەر دڵ‌و جەستە ٥ ناکام‌و سەرەنجامی خراپ‌و ناخۆش ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا﴾.

**الوَبْلُ**: بارانی دڵۆپەگەورەو بەخوڕەم.

**الــوَبَلَى مــن النــوق او الــشاه**: حوشترێک یان مەڕێک دوای دادۆشینی بەهێزو تەکان شیربدا.

**الوَبَلَــةُ**: زیان‌و تاوان، لەشگرانی‌و نەخۆشی ٥ گەدەترشان‌و تەبیات تێکچوون ٥ (وَبْلَةُ الطعام): تێکچونی گەدە ٥ (وَبْلَةُ الشاة): بەتەگە هاتنی مەڕو بزن، بەکەڵ هاتنیان.

**الوَبِلَــةُ (ارضٌ وَبِلَــةٌ)**: زەوییەکی دەرداوی‌و هەواناسازە هەمیشە پەتاو نەخۆشی تێدایە.

**الوَبِيلُ**: توندو تیژو پتەو، قورئان دەفەرموێ: ﴿فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾: گرتمان بەشێوە گرتنێکی بەهێزو پتەو ٥ دار، کۆڵەدار ٥ گۆچان‌و عەصای ئەستورو پتەو ٥ شورک‌و داری نەرم‌و شلك ٥ دارێکە زەنگۆڵ‌و ناقوسی پێ لێ دەدرێ ٥ شەپکە دارێکە جل شۆر جلی پێ دەکوتێ‌و پاکی دەکاتەوە.

**الوبيلة**: گورزەدار ٥ گۆچان‌و عەصای ئەستورو پتەو.

**الوُتُّ**: گمەگم‌و دەنگی خوێندنی جۆرە کۆترێکە.

**الوُتَّةُ**: بەمانا (الوُتُّ)دێ.

**الوَتاوِتُ**: وەسوەسەو خنوکەی دڵ.

**وَتَحَ عطاءَهُ**: بەخششەکەی کەم کردەوە.

**وَتَحَ العطاءُ:** بەخششەکەی زۆر کەم‌و بێ بایەخ بوو.

**أوْتَحَ فلان:** فلانکەس ماڵ‌و سامانی کەم بوو.

**أوتَحَ فلاناً:** فلانکەسی ماندو کردو دەستی تێی چوو ◦ زیانی پێ گەیاند ◦ بەخششەکەی کەم کردەوە.

**أوْتَحَ عطاءَهُ:** بەخششەکەی کەم کردەوە.

**وَتَّحَ عطاءَهُ:** بەخششی ئەوی کەم کردەوە.

**تَوَتَّحَ الشرابَ:** شەرابەکەی کەم کەم خواردەوە.

**الوَتِحُ:** شتی کەم‌و بێ نرخ ◦ (رجل وَتِحٌ) پیاوێکی خوێڕییە ◦ (طعام وَتِحٌ): خواردەمەنییەکی بێ سودە.

**الوَتِحُ:** بەمانا (الوَتِحُ)دێ.

**وَتَدَ الوتِدُ:** چەسپا، سینگەکە چەقی.

**وَتَدَ فلان الوَتَدَ:** فلانکەس سنگەکەی چەقاند.

**اوتَدَ الوَتَدَ:** سنگەکەی چەقاند.

**وَتَدَ فلان في بيتِه:** فلانکەس لەماڵەوە جێگیر بوو نەهاتە دەر.

**وَتَدَ الزَرْعُ:** کشتوکاڵەکە سەری دەرهێنا، ڕوا، سەوز بوو.

**وَتَدَ رجلَهُ في والأرض:** قاچی لەزەوی چەقاند.

**المِيتَدُ:** ئەو چەکوچ‌و ئامێرەی سنگی پێ دادەکوترێ.

**الميتَدَةُ:** بەمانا (المِيتَدُ)دێ.

**الوَتَدُ:** ئەوەی لەزەوی دەچەقێندرێ ◦ یان بەدیواردا دادەکوترێ ◦ ئەو بەرزاییەی پێشەوەی گوێچکە ◦ بەشێکە لەتەفعیلەی عوروز ◦ (ك: أوتاد) ◦ (أوتاد الأرض): کێوەکانی زەوی ◦ (أوتاد البلاد): سەرۆک‌و رابەری وڵات ◦ (أوتاد الفم): ددانی دەم ◦ (أوتاد الصوفية): چوار شێخی گەورەی صوفیەکان.

**الوَتَدَةُ:** ئەو بەرزاییەی پێشەوەی گوێچکە.

**وَتَرَ فلاناً وتراً ووترةً:** دۆست‌و برادەری خۆی کوشت ◦ خراپەی لەگەڵ دا کرد ◦ ترساندی.

**وَتَرَ القومَ:** جوتی خەڵکەکەی کرد بەتاک ◦ دوو بون بوون بەسێ ...هتد.

**وَتَرَ العَدَدَ:** ژمارەکەی کرد بەتاک.

**وَتَرَ الصَلاةَ:** نوێژەکەی کرد بەویتر ◦ نوێژی یەک ڕکاتی خستە دوا نوێژە سوونەتەکانی.

**وَتَرَ القوسَ:** ژێی قەوسەکەی توند کرد ◦ ژێیەکەی بەقەوسەکەوە شەتەک دا.

**واتَرَ بينَ أخبارِه وكتبِه مواترةً ووتاراً:** ناو بەناو بەدواداچونی بۆ

هەواڵەکانی کردوە، بەناو کتێبەکانی دا گەڕا بۆ دۆزینەوەی زانیاری.

**واترت الناقة:** حوشترەکە لەکاتی بیخدانی دا ئەژنۆیەکی دادا ئەمجار ئەژنۆکەی تری دا دا، بەمەش ئەزیەتی ئەو کەسەی دا کەلەسەر پشتی بوو.

**واتَرَ الشَّيْئَ:** ناوبەناو بەدواداچوونی بۆشتەکە کرد.

**واتَرَ الصومَ:** ڕۆژە نا ڕۆژێك بەڕۆژو بوو ٥ یان ڕۆژێك بەڕۆژو بوو دوو ڕۆژ بەڕۆژوو نەبوو.

**وَتَّرَ فلان الصَلاةَ:** فلانکەس نوێژی سوننەتی شەوانەی بەنوێژی یەك ڕکاتی کۆتایی پێ هێنا.

**وَتَّرَ القوسَ:** ژێی قەوسەکەی توند کرد.

**تواترت الأشياء:** شتەکان یەك بەدوایەك دا هاتن، ناو بەناو کەلێنیان تێکەوت ٥ یان تاکتاك یەك بەدوو یەك دا شتەکان هاتن.

**تَوَتَّرَ العَصَبُ والعرق:** ڕەگو دەمارەکە گرژ بوون ٥ دەشگوترێ: (تَوَتَّرَت العلاقة بين الدولتين): پەیوەندی نێوان ئەو دوو دەوڵەتە گرژ بوو.

**تَتْرى:** دەگوترێ: (جاءوا تترى): یەك لەدوایەك هاتن.

**تَتْراً:** دەگوترێ: (جاءوا تتراً): یەك لەدوایەك هاتن.

**التُوَتُّرُ:** لەبواری میکانیك دا بریتییە لەهەڵچوونو خۆڕاپسکاوتنی قەبارەیەك کەهەردوو سەری بەسترا بن.

**المتواترُ:** لەبواری زانیاری عوروزدا بریتییە لەسەرەوایەك پیتێکی بزوێن کەوتبێتە نێوان دوو پیتی ساکنەوە، وەکوو (مفاعِيلُنْ، فاعِلاتُنْ، مفعُولُنْ) ٥ لەبواری فەرمودەی پێغەمبەر (الحديث المتواتر): بریتییە لەڕیوایەتکردنی کۆمەڵێك کە نەگونجێ درۆبکەن، واتە: کۆمەڵێك لەکۆمەڵێکی ترەوە ڕیوایەتیان کردبێ چین لەدواچین تادەیگەیەننەوە سەر پێغەمبەر (د.خ).

**الوِتْرُ:** ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا، تاكو تەنها ٥ بێ هاوەڵ ٥ لەبواری ژمارەدا (الوتر) ئەوەیە جوت نەبێ ٥ هەروا ناوێکە لەناوەکانی ڕۆژی عەرەفە.

**الوَتَرَان:** دوو دەمارن لەنێوان پاژنە پێیو ڕەفیجك یان لەنێوان لەپی دەستو ئانیشك.

**الوَتَرَةُ من كل شيئ:** ئەوەیە

قەراخەکانی کەوانەیی بن ٥ ڕێڕەوی تیر لەکەوان دا ٥ کرکراگەیەکی بچوکە لەلای سەروی گوێچکە ٥ بۆشایی نێوان هەر دوو پەنجەیەك ٥ پێستۆکەی نێوان قامکە گەورەو قامکی شایەتومان ٥ دەمارێکە لەژێر زمان دا ٥ نێوان نەرمایی لوتو سەبەلە ٥ پەردەی نێوان هەردوو کونە لوت ٥ ڕەگێکە لەنێوان خواروی ڕانو ڕەفیچك.

**الوَتَرتان**: بەمانا (الوَتَران)دێ ٥ دوشتی بەرزەوە بوون دەڵێی دو ئەڵقەی لەگوێچکەی ئەسپدان.

**الوَتَرِيَّةُ من النساء**: ئافرەتی دڵڕەقو بێ بەزەیی.

**الوَتِيرَةُ**: ڕێبازێکە بەتەنیشت کێودابێ، پارچەیەك لەزەوی ٥ زەوی سپی ٥ کرکراگەیەکە لەلای سەروی گوێچکە ٥ پێستۆکەیەکە لەنێوان قامکە شادەو قامکە گەورەدایە ٥ پەردەی نێوان دوو کونەلوت ٥ ئەڵقەیەکە ڕاهێنانی شیربازی لەسەر دەکرێ ٥ خاڵێکی سپی کەوانەییە بەجەستەی ئەسپەوەیە ٥ خونچەی گوڵ ٥ خانەی دەیان ٥ قاعیدەو ڕێبازی قیاسی ٥ قاعیدەو یاسای تایبەت بەشتێك ٥ بەردەوامبون لەسەر شتێك ٥ دابڕانو بروکاندن ٥ دەگوترێ: (ماني عمله وتيرة): لەکارەکەی دا ڕاوەستان بروکاندن نیە.

**وَتَغَ فلان**: فلانکەس فەوتا ٥ تێداچوو ٥ تاوانبار بوو ٥ داوەشاو گەندەڵ بوو ٥ ڕەوشتی خراپ بوو بەدبوو ٥ دەنگو دۆرەی ناشیرین بوو ٥ زۆر نەزانو گێل بوو ٥ لەبەڵگە هێنانەوەدا هەڵەی کرد هیچی بۆنەچەسپا ٥ ئازاری پەیدا کرد.

**أَوْتَغَ اللهُ فلاناً**: خودا فلانکەسی لەناو برد.

**اوتغ فلان فلاناً**: فلانکەس وای کرد فلان تاوانبار بکا ٥ فلانکەسی هەڵنا بۆ تاوان کردن ٥ خستیە ناو بەلاو چورتمەوە.

**اوتَغَ فلان القولَ**: فلانکەس لەقسەکردنەکەدا کاڵفام بوو.

**اوتَغَ فلاناً عند السلطان**: ئامۆژگاری فلانکەسی کرد لەخزمەت پاشا داو فێری ئەوەی کرد چۆن هەڵسو کەوت بکا.

**المَوْتَغَةُ**: شوێنی تێداچونو فەوتان.

**الوَتِغَةُ**: هەڵەکردن لەبەڵگە هێنانەوەدا.

**الأَوْتَلُ**: پیاوێك ورگی خۆی پڕبکا لە شەراب.

**وَتَمَ بالمكان وتوماً**: لەشوێنەکە مایەوەو جێگیر بوو.

**الموتمة**: ئوسطوانه.

**الوَتْمَةُ**: ڕۆیشتنی خێرا.

**وَتَنَ بالمكان وتناً وتوناً**: لەشوێنەكە مایەوەو جێگیر بوو.

**وَتَنَ الماءُ**: ئاوەكە جاری بوو بەردەوام هاتو نەبڕا.

**وَتَنَ فلان فلاناً**: فلان زەبری لەڕەگی لاملی فلان دا.

**وُتِنَ فلان**: فلانكەس ڕەگی لاملی ئازاری بوو.

**اوتنت المراة**: ئافرەتەكە مندالی بوو بەجۆرێك قاچی پێش سەری هاتنەدەر.

**اوتن القوم دارهم**: خەلكەكە زۆر لەمالی خۆیان دا مانەوە.

**استوتن المالُ**: مالو سامانەكە زۆر بوو، هەلگرا.

**المَوْتُونةُ**: ئافرەتی بەئەدەبو ڕۆشنبیر، هەرچەند جوانیش نەبێ.

**الواتِن**: شتی جێگیرو چەسپاو لەشوێنی خۆی ٥ ئاوی كارێزاو بەردەوامو نەبڕاوە.

**الوَتْنُ**: ئەوەیە مندال كەلەدایك دەبێ لەپێش دا قاچەكانی بێن ئەمجار باقی جەستەی بێتەدەر.

**الوَتْنَةُ**: تەنگ هەلچنین بەقەرزدار بۆئەوەی قەرزەكە وەربگرێتەوە ٥ ڕاجیایی‌و دژایەتیكردنی یەكتری ٥ دەگوترێ: (بينهما وتنة).

**الوَتِينُ**: شاڕەگی جەستە، دەماری سەرەكی كەهەرچی خوێنێك لەدل دێتەدەر ئەو دابەشی دەكا بەناوجەستەدا.

**واتاه على الأمر موتاةً وَوِتاءً**: فەرمانبەرداریی كرد.

**الوُتى**: زۆنگاو.

**وَثَأَ اللَحمَ**: گۆشتەكە هاوسا گرێی لێ پەیدابوو.

**وَثَأَ الوتَدَ**: سینگەكە سەرەكەی پرژ پرژ بوو.

**وَثِئَتْ يد الرجل**: دەستی پیاوەكە ئازاری لێ پەیدابوو.

**اوثأَ يَدَ فلان**: دەستی فلانكەس ئازاردرا ٥ زەبری لێ دا.

**الميثأةُ**: ئەو چەكوچو ئامێرەیە سینگی پێ دادەكوترێ.

**الوَثْءُ**: پەلەیەكە، گرێیەكە لەگۆشت دا پەیدا دەبێ‌و ناگاتە سەرئێسقان ٥ ئازارێكە توشی ئێسقان دەبێ بەبێ ئەوەی شكا بێ.

**الوَثاءةُ**: بەمانا (الوَثْءُ)دێ.

**وَثَبَ يثِبُ وثباً**: بازی دا، خۆی هەلدا ٥ دەگوترێ: (وَثَبَ الى المكان العالي): كەیشتە پلەو پایەی بەرز.

**وَثَبَ على فلان**: بەسەر فلانكەس دا زاڵ بوو، بۆری دا ٥ هەروا وشەی (وَثَبَ) بەمانا راست بۆوەو راپەری، هەڵمەتی برد، دانیشتو كەوت پاڵكەوت دێ ٥ دەگوترێ: (وَثَبَ على الفراش): لەسەرجێ كەوت، راكشا.

**أوثَبَ الحيوانَ**: وای كرد حەیوانەكە بازبدا.

**أوثَبَ فلاناً الموضعَ**: وایكرد فلانكەس بازبەسەر شوێنەكەدا بدا.

**واثَبَهُ مواثَبَةً ووثاباً**: هەریەك لەودووكەسە عەمبازی یەكتربوونو هەڵمەتیان بۆیەكتر برد، پەلاماری یەكیان دا.

**وَثَّبَهُ**: خپی كرد، لەجێگای خست، ولی لێكرد لەجێگادا بكەوێ.

**وَثَّبَ فلاناً وثاباً**: جێگای بۆفلانكە راخست بۆئەوەی لەسەری بخەوێ یان دابنیشێ.

**تواثَبَ القومُ ونحوهم**: خەڵكەكە هەندێكیان عەمبازی هەندێكیان بونو پەلاماری یەكتریان دا.

**تَوَثَّبَ**: بەمانا (وَثَبَ)دێ.

**تَوَثَّبَ على اخيه في ارضه**: بەستەمكاریو نارەوا دەستی بەسەر زەوی براكەی دا گرت ٥ داگیری كرد.

**تَوَثَّبَ في ملك فلان**: مڵكو ماڵی فلانكەسی بەستەم داگیركرد.

**الموثِبان**: ئەو پاشاو فەرمانڕەوایە هەوڵی غەزاكردنو داگیركردنی وڵاتی ترنەدا، بەسەلامەتی بۆخۆی دابنیشێ.

**الميثَبُ**: بازهاوێز ٥ دانیشتو لەسەرزەوی نەرمەڵان ٥ تەبارو تەپۆلكە ٥ جۆگا.

**الوِثابُ**: قەرموێڵەو جێگای نوستن.

**الوَثَبَى**: بازهاوێژی گورج، هەرشتێك زوو باز بهاوێ دەگوترێ: (فرس وَثَبَى).

**وَثِجَ الحيوان**: حەیوانەكە قەڵەو بوو گۆشتی گرت ٥ دەشگوترێ: (فَرَسٌ وَثِيجٌ): ئەسپێكی بەهێزە ٥ (ثوب وثيج): قوماشێكە باش چنراوەو رەختەیە.

**وَثُجَ الشَيْئ**: شتەكە پرو قەرەباڵغ بوو.

**وَثُجَ النبت**: روەكەكە درێژو پرو چڕ بوو.

**وَثُجَ المكانُ**: شوێنەكە لەوەڕی زۆر بوو، درەختی زۆر بوو.

**أوثَجَ الشَيْئَ**: شتەكە پرو چڕبوو.

**أوثَجَت الأرض**: زەوییەكە لەوەڕی زۆر بوو.

**إستوثَجَ الرجل من المال**: پیاوەكە ماڵو سامانی خۆی زۆر كرد.

**استوثَجَت المراة**: ئافرەتەكە خۆی

دارِشتو قەڵەو بوو.
استَوثَجَ الشَيْئُ: شتەکە چڕو پڕبوو.
إستوثَجَ المالُ: ماڵەکە زۆر بوو.
استوثَجَ النبت: گژوگیایەکە تێك چڕژاو تێك هاڵا.
المُوتثِجَةُ: زەوییەك لەوەڕی زۆربێ.
المَوثَخُ: (رجل موثخُ الخلق): پیاوێکە جەستە لەڕو لاوازە.
المَوثُوخ: بەمانا (الموثخ)دێ.
الوَثْخَةُ: تەڕایی ئاو.
الوثيخة: ئەوەی لەئێسقان نەرم دەبێو تێکەڵ بەچەورایی دەبێ ٥ شیری مەییو، ئەو پلو پوشەی ساڵی رابردو کەتێکەڵ بەگیاوگژی تازە رسکاوو ناسك دەبێ ٥ لەوەڕزی بەهاردا ٥ زەوییەك قوڕو قاڵ بێ.
وَثَرَ الشَيْئَ يَثِرُهُ وَثْراً: پێی لەشتەکە نا.
وُثِرَ الشَيْئُ: شتەکە پێی لێ نرا.
استوثَرَ من الشَيْئ: زۆری لەوشتە ئەنجام دا، زۆری لێ کرد.
استوثَرَ المراةَ: هەوڵی دا ئافرەتی قەڵەوی دەست بکەوێ.
استوثَرَ الفِراش: چووەسەر جێگاکە ٥ پێی نایەسەر جێگاکە.
الأوثَر: نەرم تر ٥ دەگوترێ: (فراشي أوثر من فراشه): جێگا نووستنی من لەهی ئەو نەرمترە.

المِثَرَةُ: ئەو پۆشاکەیە لەسەر هەموو پۆشاکەکانەوە لەبەردەکرێ ٥ پێستی درندە، کەوڵی درندە ٥ قەپوچکی زین ٥ جۆرە زینو کورتانە ولاخێك بووە عەجەم لەئاوریشمو دێباج دروستیان کردوە.
میثرة الفرس: توكو باڵی ئەسپ.
میثَرَة الأرجوان: جۆرە قوماشێکی نەرمی ئاوهاخندراوە وەکوو لێفە لەسەر زین دەکەوێتە ژێر سوارەکە بۆئەوەی جێگای نەرم بێ ٥ (ك: مواثر ومیاثر).
الوَاثِر: چەسپاو لەسەرشت.
الوِثار: سەرزین کەلەقوماشی نەرم دروست بکرێ.
الوِثْرُ: پێستێکە دەکرێتە سێرمە ٥ پانایی سێرمە کە چوار پەنجە یان بستێك بێ ئافرەتی منداڵ لەبەری دەکا ٥ یان ئافرەتێك لەپێی دەکا بکەوێتە عادەی مانگانەی خۆیەوە ٥ بەکورتی وەکوو دەرپێی کورت وەهایە.
الوِثْرُ: جێگانوستنی نەرمو نۆڵ ٥ پۆشاکێك لەسەر پۆشاکی ترەوە لەبەربکرێ وەکوو جبەو شتی وا.
الوَثِيرُ: بەمانا (الوِثْرُ)دێ ٥ (ك: وِثار).

الوَثِيرَةُ من النساء: ئافرەتی قەڵەوو گۆشتن ٥ (ك: وثائِر ووِثار).
وَثَغَ راسَهُ: سەری شکاند.
وَثَغَ الرجُل ناقته: پیاوەکە لەوەڕو ئالفی جۆراو جۆرو کۆن و نوێی دا بەحوشترەکەی.
وَثَغَ فلان الثريدةَ: فلانکەس تێگوشاوەکەی تێك هەڵدا بەسەریەکی دا دا.
الوَثِيغة: ئەو لەوەڕو گیاو گژەیە کە لەوەرزی بەهاردا تێك دەهاڵێ و جۆراوجۆرن ٥ پەرۆیەکە شەرمگای حوشتری پێ دادەپۆشرێ.
وَثَقَ القِدرَ: سێ کوچکەی بۆمەنجەڵەکە دانا.
اوثَقَ القِدرَ: بەمانا (وَثَقَ)دێ.
وَثَّقَ القِدرَ: بەمانا (وَثَقَها)دێ.
وَثِقَ بفلان: بتمانەی بەفلانکەس کرد.
وَثُقَ الشَيْئُ يَوْثُقُ وثاقةً: شتەکە جێگیر بوو، چەسپا، دامەزرا.
وَثُقَ فلان: بەدیکۆمێنتو وسیقە پابەند بوو.
اوثَقَ فلاناً ايثاقاً: فلانکەسی کردە جێی بتمانە.
اوثَقَ الأسيرَ: دەستو پێوەندی ئەسیرەکەی باش توند کرد.
اوثَقَ العَهدَ: وادەو بەڵێنەکەی جەخت کردەوە.
واثَقَ فلاناً: پەیمانی لەگەڵ فلانکەس بەست ٥ وادەو بەڵێنی پێدا ٥ دەگوترێ: (واثقت باللّٰه لأفعلنَّ كذا).
وَثَّقَ فلاناً: وتی فلانکەس جێگای بتمانە پێکردنە.
واثَقَ الأمرَ: کارەکەی پتەوو مەحکەم کرد.
وَثَّقَ العقدَ: گرێبەستەکەی لەدەفتەری رەسمی دا تۆمارکردو کردی بەدیکۆمێنتو بەڵگەنامە.
تَواثَقَ القومَ زعلى الأمر: خەڵکەکە وادەو بەڵێنیان بەیەکترداو سوێندیان بۆیەکتر خوارد.
تَوَثَّقَ في الأمر ومن الأمر: بەبەڵگەو دیکۆمێنت کاری کرد.
تَوَثَّقَتِ العُقْدَةُ: گرێیەکە توند بوو.
استوثَقَ من فلان: بەڵگەنامەو وادەو بەڵێنی لەفلانکەس وەرگرت.
استوثَقَ من الأمر: بەبەڵگەو دیکۆمێنتەوە چووە ناو کارەکە.
الثِّقَةُ: بتمانە.
المَوْثِقُ: وادەو بەڵێن.
المُوثِقُ من الشجر: ئەو درەختەیە کە خەڵك پشتی پێ دەبەستن بۆ لەوەڕی ئاژەڵەکانیان لەکاتی بڕانەوەی گژوگیا ٥ دەگوترێ: (كلأٌ

مُوثِـق): درەختێـکە پـشتی پـێ دەبەسـترێ ٥ بۆنـەوەی بەشـی خـۆراکی ئاژەڵەکانیان بکـا ٥ (مـاء مۆثِق): ئاوێکی زۆرەو بەشی ئـاژەڵو پێداویستی خۆیان دەکا.

**المُوَثِّـقُ:** ئەوکەسـەی گرێبەسـتو نوسـراوی نێـوان خـەڵك دەکاتـە رەسمیو لەدەفتەری تایبەتی دادگادا تۆماری دەکا.

**المیثاق:** عەهدو پەیمان ٥ (ك: مواثیـق ومیاثیق).

**الوَثَـاقُ:** ئیـسمێکە لەوشـەی (إیثـاق)وەرگـیراوە ٥ ئـەو حـەبلو پێوەنـدو کەلەبـچەیەیە شـتی پـێ دەبەسترێ.

**الوِثاقُ:** هەر حەبلو گوریسو پەتێك شتی پێ ببەسترێ.

**الوَثِیقَـةُ:** بەڵگەنامـە، دیکۆمێنـت ٥ هەرشتێـك شـتی پـێ ببەسـترێو شەتەك بدرێ.

**الوَثِیقَـةُ فِي الأمـر:** قـایمکردنو دیکـۆمێنتکردنی کـار ٥ بـاش ئەنجامدانو رێکوپێك کردنی کار ٥ دەگوترێ: (أرض وثِیقَة): زەوییەکە گـژوگیای زۆرو چـڕو پـڕە ٥ کومپیالەدانو چەکدانە بۆ بتمانـەی قەرز ٥ یان دانەوەی قەرز.

**وَثَلَهُ:** لکاندی ٥ پێوەی نووساند.

**وَثَلَ الشَّيْءَ:** شتەکەی جێگیر کرد ٥ کردی بەبنەماو بناغە.

**وَثَلَ المالَ:** ماڵو سامانی کۆکردەوە.

**الوَثْـلُ:** توێکڵو پرزی توێکڵ ٥ چڵكو زیـادە گۆشـت کەبەچـەقۆی تیـژ لەپێـستی دادەمـاڵنو تیفتیفـەی دەدەن ٥ یان بـەهۆی دەباغـەوە لێی دەکرێتەوە.

**الوَثِیلُ:** لاواز ٥ توێکڵی دار ٥ حـەبلو گـوش کەلەتوێـکڵو پـرژو شـتی وا دروست بکرێ ٥ هەر زیـوو خـشتو خاڵێك لـەدرەختو گوشو شتی وا بکەوێتە خوار.

**وَثَمَ الحیوان یَثِمُ وَثْماً:** حەیوانەکە بازی دا.

**وَثَـمَ الشَّيْءَ:** شـتەکەی شـکاند ٥ بـاریکی کرد ٥ کوتای.

**وَثَمَ فـلان الرَّجُلَ:** فلانکەس لەپیاوەکەی دا.

**وَثَمَ المطرُ الأرضَ:** باران لەزەوی دا.

**وَثَمَ فلان الحشیشَ:** فلانکەس گیـاو گژو پڵو پوشەکەی گرد کردەوە.

**وَثَـمَ الفرسُ الأرضَ بحافره:** ئەسپەکە بەسمی زەوی کوتا، سمکۆڵی کرد.

**وَثَمَت الحِجارةُ رِجلَهُ:** بەردەکە قاچی بریندار کرد.

**وَثِمَــتِ الأرضُ وَثامــةً**: زەوییەکــە گژوگیای کەم بوو لەوەڕی کەم بوو.

**وَثُمَ وَثامَةً**: خۆی دارشتو گۆشتن بوو قەڵەو بوو.

**واثَمَ فِي العَدْوِ**: هــەموو قاچــەکانی خرکردنــەوەو خــۆی ئامــادەکرد بــۆ بازدان وەکوو ئەوە خۆی بهاوێ.

**المِيــثَمُ**: زەوی کــوت، شتێــك زەوی بپەستێوی.

**الوَثِيمَةُ**: بەرد ٥ بەردی چەرخ ٥ بەردە ئەســـتێ ٥ کۆمەڵــە گــزوگیا ٥ کۆمەڵێك خواردەمەنی جیاجیا.

**وَثَنَ الشَيْئُ بالمكان**: شتەکە جێگیر بوو لەشوێنەکەو چەسپا.

**وَثِنَتِ الأرض**: زەوییەکــە بــارانی لــێ درا باراناوی بوو.

**اوثَن من المال**: ماڵو سامانەکەی زۆر کرد.

**اوثَــنَ فلانــاً**: بەخشــشی فلانکەســی زۆرکرد، زۆری پێدا.

**اِستوثَن من المال**: لەماڵو سامانەکەی زۆرکرد ٥ قەڵەو بوو.

**إســتوثَنَ النحــلُ**: هەنگــەکان بــوون بەدوو بەش، گەورەو بچوك.

**إســتوثَن الــشَيْئ**: شــتەکە مایــەوە ٥ بەهێز بوو.

**المَوْثُونَةُ**: ئافرەتی زەلیلو گوێ ڕایەڵ، فەمارنبــەردار ٥ (إمــرأة موثونــة): ئــافرەتی بەئــەدەبو گوێڕایــەڵ هەرچەندە جوانیش بێ.

**الوَثَنُ**: پەیکەرێــك پەرستشی بۆبکرێ جالەبــەردو دار دروست کرابێ یــان لەمسو زیوو شتی تر ٥ دەشگوترێ: (هــي وثــن فــلان): ئــەوە ژنــی فلانکەسە.

**الوَثَنِيّ**: بتپەرست ٥ دەگوترێ: (رجــل وثني وامرأة وثنية).

**الوَثَنِيّــــةُ**: ڕێبــــازو مەزهــــەبی بتپەرستەکان.

**وَجَأ فلاناً**: بەهەموو هێزی دەستی پاڵی بــە فلانکەســەوە نــا ٥ پــاڵی بەکۆڵــەی سینگییەوە نا ٥ قۆرتەمەی ملی گــرتو گێڕایەوە.

**وَجَأَ التمرَ**: خورماکەی کوتا تاتێــك هاڵاو بەسەریەك دا بوو بەگرمۆڵەو لینجاوی دایەوە.

**وَجَــأَ الفَحْلَ**: دەمــاری گــونی ئەســپەکەی خــستە نێــوان دوو بــەردو گوشــینی تامراندی (جۆرە خەساندنێکە).

**اوجَــأ فــلان**: فلانکــەس هــات بــۆ پێویــستیاتی خــۆی یــان بــۆ نێــچیر گرتنو هیچی دەست نەکەوت.

**اوجَأت الرَكِيَّةُ**: بیرەکە ئاوی کــەم بــوو یان ئاوەکەی بڕا، وشکی کرد.

**أوْجَأ عنه:** پاڵی بەشتەکەوەناو لێی دورخستەوە ٥ دەگوترێ: (أوجَأ الشَيْءَ عنه).

**إتَّجَأ التَّمْرُ:** خورماکە دەنکەکانی گەورەبونو گۆشتن بونو پێگەیین، شیرین بوون لینجاویان لێ پەیدا بوو بەهۆی کوتانو تێك هەڵشێلانەوە.

**تَوَجَّأهُ باليد والسكين:** بەمانا (وَجَأهُ)دێ.

**الوَجْءُ:** (ماء وَجْءٌ): ئاوی بێ کەڵك.

**الوَجَأُ:** (ماء وَجَأٌ): ئاوی بێ کەڵك.

**الوَجِيئة:** مانگا ٥ خورما کەئەوەندە بکوترێ ناوکەکەیان بێتەدەر ٥ پاشان بەشیر یان بەرۆن بشێلدرێن تا یەك دەگرنو دەبنە تۆپەڵ ئەمجار بخورێ.

**وَجَبَ الشَيْءُ يَجِبُ وجوباً ووجباً:** چەسپا، پێویست بوو ٥ کەوتە سەر زەوی ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ﴾.

**وَجَبَ القلب وجباناً:** دڵ کەوتە پەلەپەلو لێدانی خێراو لەرزین.

**وَجَبَ فلان وَجْبَة:** فلانکەس رۆژی یەك ژەمە نانی خوارد.

**وَجَبَ فلان وجوباً وموجباً:** فلانکەس مرد.

**وَجَبَت الشمس وجباً:** خۆرئاوابوو.

**وَجُبَ الرجل وجوبَةً:** پیاوەکە ترسا، ترسنۆك بوو.

**أوجب فلان:** فلانکەس لەشەوو رۆژێك دا یەك ژەم نانی خوارد ٥ یان فلانکەس کارێکی چاکی کرد بەهەشتی بۆخۆی کڕی ٥ یان کارێکی خراپی کردو دۆزەخی بۆخۆی مەیسەر کرد.

**وَجَبَ على فلان:** لەپێشبڕکێ دا بەسەر فلان دا زاڵ بوو.

**وَجَّبَ الشَيْءَ:** شتەکەی بەپێویست دانا، واجبی کرد ٥ دایمەزراند، دایبەست ٥ دەگوترێ: (أوجَبَ له البيعَ) یان (أوجَبَه البيعَ).

**اوجَبَ اللهُ قَلْبَهُ:** خودا دڵی دامەزراو کرد.

**واجَبَ فلاناً مواجَبَةً:** فلانکەسی پابەندکرد ٥ دەگوترێ: (واجَبَهُ البيعَ): مامەڵەکەی لەسەر پێویست کرد.

**وَجَّبَتِ الإبلُ:** حوشترەکە ماندو بوو.

**وَجَّبَ اللَّبَأُ:** ژەکەکە لەگوانی حەیوانەکە دا مایەوە، ڕەق بوو.

**وَجَّبَ فلان فلاناً:** فلانکەس فلانکەسی پابەند کرد.

**وَجَّبَ به الأرضَ**: بەعەرزی دادا.

**وَجَّبَ فلان**: فلانکەس لەرۆژێك دا یەك ژەم نانی خوارد.

**وَجَّبَ فلان عيالَه وفرسَهُ**: فلانکەس ماڵو منداڵو ئەسپەکەی وافێرکردن شەوو رۆژی یەك ژەم نان بخۆن، ئەسپەکەی یەکجار ئالێك بدری.

**وَجَّبَ الناقةَ**: رۆژی یەکجار حوشترەکەی دۆشی.

**تواجَبَ القومُ**: خەڵکەکە گرەویان لەگەڵ یەك کرد گرێنتییان دا بەیەکتر.

**تَوَجَّبَ فلان**: فلانکەس لەشەوو رۆژێك دا یەك ژەم نانی خوارد.

**استوجَبَ الشَّيْءَ**: شتەکەی کردە مافی خۆی.

**المُوجِبُ**: (موجِب) ناوی ئیحرام بەستو بوو لەپێش هاتنی ئیسلام دا.

**الموجِبَةُ**: تاوانی گەورە کەببێتە هۆی چوونە ناو دۆزەخ ٥ یان ئیشی باشو خێری گەورە کە ببێتە مایەی چوونە ناو بەهەشت.

**الواجب**: لەزاراوەی شەرع زانان دا ئەوەیە واجب بوونەکەی بە خەبەری ئاحادو شتی وا بووبێ بکەری پاداشی هەیەو نەکەری سزادەدرێ.

**واجب الوجود**: پەروەردگار؛ ئەوەیە هەر بوبێو بوونەکەی پێویستی بەشتی تر نەبێ.

**الوَجْبُ**: ترسنۆك ٥ گێلو ئەحمەق ٥ حوشترێك ژەك لەگوانی دا رەق بووبێ ٥ کوندەی ئاوی گەورە کەلەپێستی نێرییە قەرەو شتی وا بێ ٥ شوێنی چۆڕاوگەی ئاو ٥ (ك: وجاب).

**الوَجَبُ**: خەتەرو گرەو.

**الوَجْبَةُ**: دەنگو قیژەی بەربۆوە ٥ ژەمەنان خواردن ٥ ژەمە لەوەڕو ئالف بۆ ئاژەڵ ٥ یەکجار دۆشینی شیردەر لەرۆژێك دا ٥ ئەندازەی خواردنی حەبو دەرمان لەرۆژێك دا.

**الوُجُوبُ**: پێویست بوون، کەوتنە شانو زیمە مەشغوڵ بوون ٥ یان ئەوەیە خودی شتەکە بونی پێویست بێ.

**الوَجِيبة**: ئەرکو وەزیفە ٥ ئەندازەی موچەو کرێ، یان ئەندازەی خۆراك رۆژانە حەفتانە مانگانە ٥ هەروا ناوە بۆ حاڵەتێك شتێك بکرێو مامەڵەکە تەواو بکەی ئەمجار وەجبە وەجبە شتەکە بگوێزیەوە جا کەتەواو بوو دەگوترێ (قد استوفيت وجيبتك).

**وَجَّ وَجّاً**: پەلەی کرد.

السَوَجُ: نوعامـه ٥ قـەتێ ٥ گیایەكـە لـەپێرِی (القلقاسـیات) بۆنیـكی خۆشی هەیـە ٥ دارێـكە كەرەستەی جـوتی لـێ دروسـت دەكرێ وەكـو هەوجارو دەستە دوو مزانو هەپەو نیرو شتی وا.

الوُجُجُ: نوعامەی خۆشرِۆو بازهاوێـزی گورجو گۆڵ.

وَجَـجَ الـشَّیْئُ یَجِجُ وجوجاً: دەركـەوت، ئاشكرا بوو.

وَجَحَ یَوْجَحُ وجحاً: پەنای برد.

اوجَـحَ الـشَّیْئُ: شـتەكە دەركـەوتو ئاشكرا بوو.

اوْجَحَ الحافِرُ: بیر هەڵكەنەكە گەیشتە شـاخی لـوس ٥ زۆربـەزەوی دا رۆیشتە خوار تاگەیشتە شاخ.

اوجَحَـت غـرةُ الفـرس: سـپیایەتی ناوچەوانی ئەسپەكە ئاشكرابوو.

اوجَحَتْ النـارُ: ئاگرەكە روناكایی داو دەركەوت.

اوجَـحَ فـلان الـشَّیْئَ: فلانكـەس شتەكەی داپۆشی.

اوجَحَ فلاناً الیه: وای كرد فلان پەنای بۆ بەرێ.

اوجِحُ البولُ فلاناً: میز تینی بۆ فلان هێنا ٥ تەنگەتاوی كرد.

وَجَّـحَ الـشَّیْئَ: شـتەكە دەركـەوتو ئاشكرابوو.

المُوَجَّحُ: (طریـق مـوجَّحُ): رێـگایەكی ئاشكراو رونە.

المُـوجَحُ: پێـستی لـوسو سـفت ٥ قوماشی ئەسـتورو رەخنـە كەلێـك بدرێ دەنگی لێوە بێ.

المَوْجُـوجُ: (بـاب مَوْجُـوح): دەرگـای پێـوەدراو ٥ یـان دەرگایـەك پـەردەی بەسەر درابێتەوە.

الوُجَـاحُ: پـەردە ٥ وادەبـێ واوەكـە دەكرێ بەهەمزە دەگوترێ (أجاح – أجاح – إجاح).

الـوَجَحُ: ئەشـكەوتۆكە، پەناپاسـار ٥ مەلجەئو پەنا.

الـوَجیحُ: پـەنا ٥ قوماشـی سـفتو رەخنـەو ئەسـتور یـان پۆشـاك كەلـەوجۆرە قوماشـە دروستكرابێو پانو پۆڕبێ.

وَجَدَ فلان یَجِدُ وَجْداً: فلانكەس غـەمبار بوو.

وَجَدَ علیه موجدةً: رقی لێ هەڵسا.

وَجَـدَ فـلان وُجْـداً وجِـدَةً: فلانكـەس دەوڵەمەند بوو.

وَجَدَ مطلوبه: ئەوەی لێی دەگەڕا دەستی كـەوت ٥ گومبوەكـەی دۆزیـیـەوە ٥ دەگوترێ: (وجَدَ ضَالَّتَهُ).

وَجَدَ الشَّیْئَ كذا: شتەكەی وازانی، واهاتە

بەرچاوی ٥ دەڵێی (وجدت الحِلمَ نافعاً): بۆم دەرکەوت کەصەبرو بار قوڵی بەسودە.

**وُجِدَ الشَّيْئُ:** شتەکە پەیدا بوو ٥ دەگوترێ: (وُجِدَ الشَّيئ من عدم وجوداً).

**اوجَدَ اللهُ الشَّيْئَ:** خودا لەنەبوونەوە شتەکەی هێنایە کایەوە.

**اوجَدَ فلاناً:** فلانکەسی دەوڵەمەند کرد ٥ دەگوترێ: (الحمد لله الذي أوجدني بعد فقر): سوپاس بۆخودایەك پاش هەژاریی دەوڵەمەندی کردم.

**اوجَدَ فلاناً بعد ضعف:** داوای لەڕو لاوازیی فلانکەسی بەهێز کرد.

**اوجَدَ على الأمر:** ناچاری کرد بۆ ئەوکارە.

**اوجَدَ الشَّيْئَ:** وایکرد شتەکەی دەست بکەوێ‌و زەفەری پێ بەرێ.

**اوجَدَ مطلوبه:** وای کرد زەفەر بەمەبەستی خۆی بێنێ ئەوی عەودالی بوو دەستی کەوێ.

**تواجَدَ فلان:** فلانکەس لەناخی خۆی دا هەستی بەسۆزو عیشق کرد.

**تَوَجَّدَ لفلان:** بۆ فلانکەس غەمبار بوو ٥ خەفەتی بۆخوارد.

**تَوَجَّدَ بفلانة:** عاشقی فلان ئافرەت بوو ٥ خۆشی ویست.

**تَوَجَّدَ الأمرَ:** نارەحەتی لەکارەکە دەربڕی.

**توجَّدَ السَّهَرَ:** لەشەو بەخەبەریی جاڕز بوو.

**المَوْجُود:** لەبواری فەلسەفەدا بریتییە لەشتێك لەزیهن‌و لەخاریج دا بوونی چەسپاوبێ.

**الوَاجِدُ:** ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا واتە دەوڵەمەندێکی بێ سنور کەهەرگیز هەژار نەبێ، هەرچی بیەوێ هەبێ‌و بێ ئاتاج لەهەموو کەس ٥ لەحەدیثی پێغەمبەر دا هاتووە: (لَيُّ الواجد يُحِلُّ عقوبَتَه وعِرْضَه): ماتڵ کردنی دانەوەی قەرز لەلایەن کەسێکەوە هەبووبێ شیاوی سزادانەو ڕەوایە ناموسیشی بشکێندرێ.

**الوِجادَة:** لەزاراوەی فەرمودەزانەکان دا بریتییە لەوە کابرا لەپەڕاوێك زانیاری فێرببێ بەبێ ماموستاو ئیجازەو موناوەلە.

**الوَجْدُ:** زلکاو ٥ شوێنی ئاو تێداکۆبوونەوە ٥ (ك: وِجاد).

**الوُجْدُ:** هەبوویی دەوڵەمەندیی ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ﴾.

**الوِجْدان**: لەبواری فەلسەفەدا بریتییە لەهەموو هەستکردنێکی سەرەتایی لەزەت بێ یان ئازار، ئەمجار پەیدابوونی جۆرێک لەحالاتی نەفسی لەم ڕووەوە کەلەزەتەکەیان ئازارە کەکاری تێ بکاو ببێتە هەستکردن‌و پێ زانین.

**الوُجُودُ**: بوون، پێچەوانەی نەبوون ٥ وجود واتە بوونی زیهنی‌و خاریجی.

**الوُجودِيَّة**: جۆرە فەلسەفەیەکە پێی وایە بوون لەپێش ماهییەتەوەیە ٥ سارتەر پێی وایە وجود لەسەر بنەمای ئازادیی دادەمەزرێ ٥ ئازادییەکی ڕەهای وا کەرێگابدا تاك خۆی دروست بکاو هەڵوێست وەربگرێ بەو شێوەی خۆی دەیەوێ بۆئەوەی بوونی خۆی بەتەواوی بچەسپێنێ.

**الوَجِيدُ**: زەوی تەخت‌و دەشت.

**اوجَدَهُ علی الأمر**: بەزۆرە ملێ کارەکەی پێ کرد.

**واجَدَهُ اليه**: ناچاری کرد بۆی.

**واجَدَه عليه**: بەزۆرە ملێ کارەکەی پێ ئەنجام دا.

**الوَجْذُ**: بەرداو، قوڵکە ئاو لەکێو دا، حەوزی ئاو لەشاخ دا ٥ (ك: وجذان ووجاذ).

**الوَجِذُ**: دەگوترێ: (مكان وَجِذٌ): شوێنەکە، شاخەکە، حەوزی ئاوی زۆر تێدان.

**وَجَرَ العَليلَ يَجِرُهُ وَجْراً**: دەرمانی کردە قورگی نەخۆشەکەوە ٥ دەگوترێ: (وَجَرَ العليلَ الدَّواءَ): دەرمانی کردە قورگی نەخۆشەکە ٥ دەرمانی کردە ناودەمی نەخۆشەکە.

**وَجَرَ فلاناً**: قسەیەکی ناخۆشی بەفلانکەس گوت، قسەیەکی ناخۆشی بەگوێچکەی فلانکەس دادا.

**وَجَرَ فلاناً الرمْحَ وبه**: ڕمبی لەفلانکەس دا.

**وَجِرَ من الأمر يَوْجَرُ وَجَراً**: لەکارەکە ترسا سامی لێ کرد ٥ (فهو وَجِرٌ وأَوْجَرُ وهي وَجِرَة ووَجْراء).

**اوجَرَ العليلَ**: دەرمانی کردە قورگی نەخۆشەکەوە.

**اوجَرَ العليلَ الدواءَ**: دەرمانەکەی کردە دەمی نەخۆشەکەوە.

**اوجَرَ فلاناً الرُّمْحَ او بالرُّمْح**: ڕمبی لەفلانکەس وەشاند ٥ یان بەڕمب لێی دا ٥ دەشگوترێ: (أوجره الغيظ): ڕق‌و کینەی خۆی پێ ڕشت.

**إتَّجَرَ العليلُ**: نەخۆشەکە بەدەرمان چارەسەری خۆی کرد.

**تَوَجَّرَ العليلُ بالدواء**: نەخۆشەکە

دەرمانەکەی کەم کەم قوت دا.

تَــوَجَّرَ فــلانٌ المــاءَ: فلأنکــەس بەنابەدڵی ئاوەکەی خواردەوە.

المِيجارُ: شتێــکە وەکوو صەولەجان پێی لەتۆپ دەدرێ.

المِيجَــرُ: ئامێرێــکە دەرمــانی پــێ دەکرێتە قورگی نەخۆشەوە.

المَيجَرَةُ: بەمانا (المِيجر)دێ.

الوِجَارُ: کونە کەمتیار، کونە گورگ، لانەی شێر ٥ کونە رێوی ٥ بەزۆری بــۆ کونــە ســەگ بەکاردەهێنــدرێ ٥ دادراوێــکی زەوی کــەلافاوی گــەورە دایدڕیبێ ٥ (ك: أوجرة ووجُرٌ).

الوَجْرُ: شێوەیەکە لەئەشکەوت لەکێوو کەژ دا.

الــوَجْرَةُ: چاڵێــکە هەڵدەکەنــدرێ بــۆ گرتنی شێرو درندە.

الوَجُورُ: دەردێــکە لــەقورگ دا پەیــدا دەبێ.

وَجَــزَ في منطقة يَجِزُ وَجْزاً ووجوزاً: لەقسەکانی دا پەلەی کردو وتارەکەی کورت کردەوە.

وَجَــزَ الكــلامَ: قــسەکەی کــورت کــردەوە، کەمی کردەوە.

وَجُزَ في منطقه يَوْجُزُ وَجْزاً: لەقسەکانی دا پەلــەی کــردو وتارەکــەی کــورت کردەوە.

وَجُــزَ الكــلامُ: قــسەکە لەڕوانبێــژی دا کورتی هێنا.

اوجَزَ الكلامُ: قسەکە بەلاغەتی کەم بوو.

اوجَــزَ في الأمــر: پەلــەی لەکارەکــەدا کردو درێژەی پێ نەدا.

اوجَزَ کلامە: قسەکەی کورت کــردەوە، کەمێکی لەقسەکەی درکاند.

اوجَــزَ العَطِيّــةَ: بەخشــشەکەی کــەم کردەوە ٥ خێرا بەخششەکەی پێ دا.

تَــوَجَّزَ الشَّيْئَ: شــتەکەی جــێ بــەجێ کرد ٥ داوای شتەکەی کرد.

اِستَوْجَزَ الكــلامَ: کەلامەکــەی کــورت کردەوە.

الميجــاز: ئەوکەســەی پرســيارو وەڵام کورت دەکاتەوە.

الــوَجْزُ مــن الرجــال: پیاوێــك گــورج و گۆڵ بێ، کارەکانی زوو ئــەنجام بــدا ٥ زوو ببەخــشێ، گــیر نــەبێ ٥ حوشــتری تیــژڕۆ، خۆشــڕۆ ٥ خێــراو بەپەلە ٥ قسەی کەم و سوك ٥ کاری ئاسان.

وَجَـــسَ فــلان: فلأنکــەس ترســا لــەو خەیاڵەی بەدڵیا هات یان لەوهەواڵەی بەرگوێی کەوت.

وَجَـــسَ فــلان وَجْــساً: فلأنکــەس ترسانەکەی شاردەوە، هــەوڵی دا پێــی نەزانــــــدرێ کەدەترســــــێ.

**وَجَسَ الشَّيْئُ:** شتەکە گوم بوو، نادیار بوو.

**اوجَسَ فلان:** فلاّنکەس ترسو بیم کەوتە دلّیەوە.

**اوجَسَت الأذُنُ:** گوێچکە دەنگێکی بیست.

**اوجَسَ فلان الأمرَ:** فلاّنکەس کارەکەی شاردەوە.

**اوجَسَ القلب شيئاً:** دلّ هەستی بەشتێك کرد ٥ یان دلّ لەشتێك ترسا.

**اوجَسَت الاذن صَوتاً:** گوێچکە دەنگی بیست.

**تَوَجَّسَ فلان:** فلاّنکەس گوێی بۆ دەنگی نزم کلۆر کرد.

**تَوَجَّسَ بالشَّيْئِ:** هەستی بەشتەکە کردو گوێی خۆی بۆ هەلّخست.

**تَوَجَّس فلان الأمرَ:** فلاّنکەس کارەکەی شاردەوە پەردەپۆشی کرد.

**توجَّس الصَّوْتَ:** گوێی بۆ دەنگەکە هەلّخست ٥ یان گوێی لێ بوو لێی ترسا.

**تَوجَّسَ الطعامَ او الشرابَ:** کەم کەم تامی خواردنەکە یان شلەمەنییەکەی کرد.

**الأوجَسُ:** خۆراكو ئاوو شلەمەنی کەم ٥ لەسیاقی نەفی دا بەکاردێ ٥ دەگوترێ: (ماذقت عنده أوجس) ٥ یان دەگوترێ: (لا أفعل ذلك سجيس الأوجس): تادونیا دونیا بێ من ئەوشتە ناکەم.

**الأوْجُسُ:** بەمانا رۆژگار دێ ٥ دەگوترێ: (لا أفعل ذلك سجيس الأوجُس).

**الواجِسُ:** هەست کردن بەدلاّ هاتن ٥ خەتەرەی دلّ.

**الوَجْسُ:** دەنگی نزم.

**وَجِعَ فلان يَوْجَعُ وَجَعاً:** فلاّنکەس نەخۆش کەوت ئازاری لێ پەیدا بوو.

**وَجَعَ فلانٌ راسَه او بَطْنَهُ:** فلاّنکەس سەری هێشا یان سکی هێشا ٥ (فهو وجِعٌ وهي وجِعَة).

**اوجَعَ فلان في العَدُوِّ:** فلاّنکەس فرسەتی لەدوژمن هێنا زەبری کاریگەری لێدا.

**اوجَعَ المرضُ او الضربُ:** نەخۆشییەکە یان لێدانەکە ئازاری زۆری بەفلاّنکەس گەیاند.

**تَوَجَّعَ فلان:** فلاّنکەس هاتوهاوارو دادو فیغانی کرد.

**تَوَجَّعَ لفلان:** ئاخو ئۆفی بۆ ئەوکارەساتە خوارد کەبەسەر فلاّن دا هات، پەرۆشی بوو، خەفەتی بۆخوارد ٥ لاوانەوەی بۆ کرد.

**الوَجَعُ**: ناوێکی گشتییە بۆ هەموو ئێش و ئازارێک کەلەجەستەدا پەیدابێ ० (ك: أوجاع) ० (الوَجْعاءُ): قنگ ० (ك: وَجْعاوات).

**الوَجيعُ**: بەئێش ० بەئازار ० دەگوترێ: (ضرب مُوجِعٌ).

**وَجَفَ الشَّيْئُ يَجِفُ وَجْفاً**: پەشۆکا، لەگرێژنە چوو.

**وَجَفَ البعير أو الفرسُ**: حوشترەکە یان ئەسپەکە خێرا ڕۆیی.

**وَجَفَ القلبُ**: دڵەکە کەوتە لێدانی خێرا ० قورئان دەفەرموێ: ﴿قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ﴾.

**وَجَفَ فلان**: فلانکەس لەترسا کەوت ० (فهو واجف وهي واجفة).

**أوجَفَ السائرُ**: ڕێبوارەکە بەپەلە ڕۆیی، پەلەی کرد لەڕۆیین دا.

**أوجَفَ فلان فلاناً**: فلانکەس فلانی هەڵنا بۆ کارێک.

**أوجَفَ فلان دابَّتَه**: فلانکەس وڵاخەکەی دەنە دەنە دا بۆ ڕۆیشتن.

**أوجَفَ الشَّيْئَ**: شتەکەی جوولاند.

**أوجَفَ الباب**: دەرگاکەی داخست.

**استوجَفَهُ**: بردی ० دەگوترێ: (إستوجَفَ الحُبُّ فؤاده): دڵداری و عیشق دڵی بردوە.

**الميجافُ**: دەگوترێ: (دابة ميجاف): وڵاخێکە خۆشڕۆو خێرا ڕۆیە.

**وَجَلَهُ يَوْجُلُهُ وَجْلاً**: لەترس و بیم دا بەسەری دا زاڵ بوو.

**وَجِلَ يَوْجَلُ وجلاً**: ترسا، زەندەقی چوو ० (فهو أوجل ووَجل وهي وَجِلَةٌ).

**وَجُلَ يَوْجُلُ وَجَلاً ووجالَةً**: گەورە بوو ० هەڵچوو.

**أوجَلَهُ**: ترساندی.

**واجَلَ فلاناً**: لەترسان و بێ ورەیی دا پێشبڕکێی لەگەڵ فلان کرد.

**المَوْجَلُ**: چاوگی (وَجَلَ)یە ० بەردێکی لوسە و مەیلەو نەرمە واتە بەردە قسڵ.

**المَوْجِلُ**: شوێنی ترس ० چاڵێکە ئاوی تێدا رادەوەستێ.

**الوُجولُ**: پیران، پیرەکان.

**الوَجيلُ**: چاڵێکە زەلکاوێکە ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە.

**وَجَمَ يَجِمُ وَجْماً ووجوماً**: بەرق هەڵساوی بێدەنگ بوو ० ڕوی خۆی گرژ کردو سەری دانەنەواندو بێدەنگ بوو جۆش داماو بەخەم باری خۆی خواردەوە.

**وَجَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی ناخۆشویست ० (فهو واجِمٌ).

**وَجَمَ عنه**: لەترسا بێدەنگ بوو ० (فهو واجِم).

**وَجَمَ فلاناً**: مستەکۆڵەی لەفلاْن دا.

**الـوَجْمُ**: چـەند کەڵـەك‌و بینـاو شـتی وەهان دەکرێنـە نیشانە بۆ رێـگای چۆڵەوانی‌و سارا ٥ بـەردی گـەورە ٥ دەشگوترێ: (رجل وَجْـمٌ): پیاوێـکی هیچ‌و پوچە ٥ (بیت وجـم): خـانوی گەورە ٥ (ك: أوجام ووجوم).

**الــوَجْمُ**: بــەخیل‌و رژد ٥ جەســـتە بـچکۆلەو ناکـەس بەچـە ٥ کەڵەکـە بـەرد ٥ بـەردی کـۆکراوەو سـەریەك نـراو لەسەر کۆختەو سەنگەرو شتی وادا ٥ بـــەردی ســـەریەك نـــراو بۆشارەزایی کردن‌و نیشانەی رێـگای دەشـــت‌و چـۆڵەوانی ٥ (ك: آوجـــام ووجوم) ٥ دەشـگوترێ: (رَجُلٌ وَجَمٌ): پیاوی خوێڕی‌و خراپ.

**الوَجَمَةُ**: جنێو.

**الوَجيم من الأيام**: رۆژگاری زۆرگەرم.

**الوَجِيمَةُ**: بزێو.

**وَجَنَ بالشيئ يَجِنُ وَجْناً**: هاویشتی.

**وَجَــنَ بـه الأرضَ**: بـەزەوی دادا کێـشای بەزەوی دا.

**وَجَنَ الوَتَدَ**: سینگەکەی داکوتا.

**وَجَــنَ القِـصّار الـثَّوبَ**: جـل شـۆرەکە جلەکانی کوتان.

**تَوَجَّنَ فلان**: فلاْنکەس زەلیـل‌و ملکەچ بوو.

**الأوجن**: کوڵم گەورە، روومەت پان.

**المُوجَّنُ**: کوڵم گەورە، گۆشتن‌و قەڵەو.

**الموجونــة مــن الـنـسـاء**: ئــافرەتی شەرمن.

**المِيجنة**: ئەو کوتکە دارەیە کە جلشۆر جلـی پـێ دەکوتـێ بـۆ ئـەوەی بـاش پاك بێتەوە ٥ (ك: مواجن ومياجن).

**الوَاجِنُ**: زەوی ڕەقەڵاْن‌و پتەو.

**الوَجْنُ**: بەمانا (الوَاجنُ)دێ.

**الوَجَنُ**: بەمانا (الواجن)دێ.

**الوَجناء**: کوڵم گەورە ٥ کوڵم گۆشتن.

**الوَجْنَةُ**: کوڵم، خڕایی ڕوومەت.

**الوَجَنَةُ**: بەمانا (الوجْنَةُ)دێ.

**الوَجِينُ**: زەوی رەقــی پتــەوو تونــد ٥ بەرد ٥ کەناری روبار.

**وَجَهَ فلان فلاناً عنـد النـاس**: فلاْنکەس لەناو خەڵك دا لەفلاْنکەس زیاتر جێی باوەڕو متمانە بوو.

**وَجَهَ فلانـاً**: لـەڕوی فلاْنکەسـی دا، بـەڕوی فلاْن دا چۆوە، بەرەو روی فلاْن بۆوە.

**وَجُهَ فلان يَوْجُهُ وَجَاهَـةً**: فلاْنکـەس بـوو بەخاوەن رێزو قەدر لای خەڵك ٥ (فهو وجيه) ٥ (ك: وُجَهاء) ٥ (وهي وجيهـة) ٥ (ك: وجاه).

**اَوْجَهَت المـراةُ**: ئافرەتەکـە لەسـك‌و زا وەستایەوە.

**اوجَهَ فلان فلاناً**: فلاْنکەس فلاْنکەسی

کردە پیاو ماقوڵ ٥ یان لای خەڵك باسی پیاوەتی ئەوی کردو ڕێزی بۆ پەیدا کرد ٥ گێرایەوە ٥ بەپیاو ماقوڵی لەقەڵەم دا.

**واجهە موجهة ووجاهاً:** چاوپێکەوتنی لەگەڵ دا کرد ٥ ڕوبەڕوی بۆوە ٥ بەڕوی خۆش‌و قسەی شیرین پێشوازی لێ کرد.

**وَجَّهَ:** ملکەچ‌و ژێربار بوو ٥ دەگوترێ: (قاد فلان فلاناً فوجَّهَ): فلان ڕابەرایەتی فلانی کرد ئەویش گوێ بیسی بوو شوێنی کەوت.

**وَجَّهَ المولود:** منداڵەکە لەکاتی لەدایکبوونی دا سەرەتا دو دەستی لەمنداڵدانی دایکیەوە هاتنەدەر.

**وَجَّهَ الی الشَّیئ:** ڕوی لەشتەکە کرد.

**وَجَّهَ فلاناً في حاجة:** بۆ ئەنجامدانی کارێك فلانکەسی نارد ڕوی پێ لەشتەکە کرد.

**وَجَّهَ الشَّیئَ:** شتەکەی خستە لایەك لەبەرێکەوە داینا.

**وَجَّهَ النَّخلَةَ:** ئەمامەخورماکەی بەرەو شەماڵ توزێ خواری چەقاند بایەکە ڕاستی کردەوە.

**وَجَّهَ الناسُ الطریقَ:** خەڵکەکە بەرێگا کەدا ڕۆیشتن تا بەتەواوی شوێن پێیان دەرکەوت‌و ڕێگاکە ڕون بووە.

**وَجَّهَ المطرُ الأرضَ:** زەوییەکە ڕوی زەوی قەڵاشتەوە کاری تەواوی لێ کردو پێیدا ڕۆیشتە خوار.

**وَجَّهَت الریحُ الحَصَی:** ڕەشەبایەکە بەردە وردەو زیخەکەی ڕادا.

**وَجَّهَ فلاناً:** فلانکەسی خستە سەر ڕێبازێکی تایبەتی.

**إتَّجَهَ الیه:** ڕوی تێکرد.

**تواجها:** ڕوبەڕوی یەك بون.

**تَوَجَّهَ:** بۆ موطاوعەی (وَجَّهَهُ)دێ.

**تَوَجَّهَ الجیش:** سوپاکە شکا.

**تَوَجَّهَ الشیخ:** پیرەمێردەکە کەنەفت بوو.

**تَوَجَّهَ الیه:** بۆلای چوو ٥ بەرەو ڕوی هات.

**تَوَجَّهَ جِهَةَ کذا:** چو بۆلای ئەو شوێنە.

**التِّجَاهُ:** ئەو شوێنەی بەرەو ڕوی دەچی ٥ دەشگوترێ: (قعدت تجاهَكَ): بەرامبەرت دانیشتم.

**التوجیە:** لەبواری شیعردا بزوێنی پیتی پێش ڕەوییە ٥ لەبواری بەلاغەدا هێنانی کەلام‌و ڕستەیە بەشێوەیەك دومانای دژ بەیەك هەڵبگرێ.

**الجِهَةُ:** لایەن‌و دەڤەرو ناحیە ٥ ئەوشوێنەی بۆی دەچی‌و کردوتە

بەئامانجی خۆت ۰ (ك: جهات) ۰ دەشگوترێ: (ماله جهة في هذا الأمر): لەم کارەدا ئەو هیچ بەرنامەیەکی ئاشکرای نیە نازانێ چۆن کارەکەی جێ بەجێ دەبێ.

**المُوجَّهُ:** خاوەن ڕێزو شکۆمەند.

**الوِجَاهُ:** بەمانا (التِجاه)دێ ۰ دەگوترێ: (داری وِجَاه دارك): خانوەکەم بەرامبەر خانوەکەتە ۰ دەشگوترێ: (هم وجاه الف): ئەوان نزیکەی هەزار کەس دەبن.

**الوَجَاهَةُ:** پاوانو حورمەت.

**الوَجْهُ:** دەمو چاو ۰ گەورەی هۆزو خێڵ، پیاو ماقوڵی خێزان ۰ هەرشتێك بەرامبەرت بێ، ڕوی لێت بێ ۰ خودی شتو زاتی شت ۰ قورئان دەفەرموێ: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ ۰ دڵو دەرون ۰ لەحەدیث دا هاتووە: (لَتُسَوُّن صفوفكم أو ليخالفَنَّ بين وَجُوهَكم) ۰ وشەی (وجوهكم): بەمانا (قلوبكم)دێ ۰ هەروا ناوە بۆ سەرەتای ڕۆژگار، بۆسەرەتای ڕۆژ ۰ بۆ نوێژی بەیانی ۰ بۆ ئەوبەشەی دەبینرێ لەڕوی ئەستێرە، لەپۆشاك، ڕوی دەرەوەی، لەخانو ئەو ڕوەی کە دەرگای سەرەکی تێدایە ۰ جۆرێك ناو ۰ شکۆمەندیی ۰ مەبەست ۰ ڕاستیو دروستی ۰ دەگوترێ: (ليس لكلامه وجه): قسەکەی لایەنی ڕاستی تێدانییە ۰ لەبواری قسەکردنو نوسین دا ئەو ڕێبازەیە دەیگریە بەرو پەیڕەوی دەکەی ۰ هەروا بەمانا جۆرو بەشو شێوە دێ ۰ دەشگوترێ: (رجل حُرُّ الوَجْهِ وعبد الوجه وسَهْل الوَجْهِ) واتە: دەمو چاوی تەختن کوڵمی خڕنین، کوڵمی بەرز نەبۆتەوە ۰ هەروا دەگوترێ: (رجل ذو وجهين): پیاوێکی دوڕوووە لای ئەم قسەیەكو لای ئەو پێچەوانەی قسەی پێشووی دەدوێ ۰ (ووجوه القرآن): واتە: ماناکانی قورئان.

**الوُجَهَةُ:** لایەنو دەفەرو ناحیە ۰ ئەوشوێنەی ڕوی تێ دەکەیو دەیکەیتە ئامانج ۰ هەرشوێنێك ڕوی تێکەی ۰ ڕۆگەی نوێژو قیبلە.

**الوَجيه:** شکۆمەند ۰ ڕیش سپی خێڵو هۆز ۰ (ك: وجهاء): منداڵێك کەلەکاتی لەدایکبوونی دا دوو دەستی بێنە دەر ئەمجار باقی جەستەی بێتە دەر ۰ جوانوە مایێنك لەکاتی هاتنە دەرەوەی دوو دەستی بەیەکەوە بێنەدەر ئەمجار باقی جەستەی.

**وجاه يجيه وجياً**: بەبێ خێرو هیچو پوچی زانی.

**وَجِـــيَ يَـوْجِى وجـــىً**: بـــەهۆی زۆر رۆیشتنەوە سمی سوانو تـەنك بـوون ٥ (فهو وَجٍ ووَجِيٌ وهي وجياء).

**اوجى عَنْ كذا**: مانی لەوشتەگرت.

**اوجى الصائدُ**: ڕاوكەرەكە نـەیتوانی نێچیر بگرێ هیچی دەست نەكەوت.

**اوجى حـافر البئـر**: بیرهەڵكەنەكـە گەیيشتە رەقایىو نـەیتوانی چیدی بیرەكە قوڵ بكا.

**اوجى علـى فـلان**: چـروكیو ڕژدی لەگەڵ فلانكەس كرد.

**اوجى فلاناً**: فلانكەسی بـەهیچو پـوچ هاتە بەرچاوو بەبێ خێرو بێر بـوو ٥ نەیهێشت بەئامانجی خۆی بگا.

**اَوْجَى فلان عَنْ فـلان الظلمَ ونحـوه**: فلانكــەس زوڵـــمو زۆری لـــەفلان دوورخـــــــستەوەو نەیهێـــــــشت بیچەوسێننەوە.

**تَوَجَّى**: بەمانا (وَجِيَ)دێ.

**وَحَدَ يَحِدُ حِدَةً ووَحْداً ووحـوداً**: تـاك بۆوە.

**وَحَدَ الشَّيْئَ**: شتەكەی تاك كردەوە.

**وَحَدَ يَوْحَدُ وَحْداً**: بەتەنیا مایەوە.

**اوحَـدَت المـرأةُ**: ئافرەتەكـــە يـــەك منداڵی بوو ٥ دەشكوترێ: (أوحـدت الشاةُ): مەڕەكە یەك بێچوی بوو.

**اوحَـدَتْ المـراة بإبنهـا**: ئافرەتەكــە منداڵێكی بوو تاقانەو بێ وێنە.

**اوْحَدَ الله فلاناً**: خودا فلانكەسی كردە تاقانــەی رۆژگـــاری خـــۆی بەتـــەنیا هێشتیەوە.

**اوْحَدَ الشيئَ**: شتەكەی تاك كـردەوە ٥ دەشـكوترێ: (أوحَـدَ النـاسُ فلانـاً): خەڵكەكـــە فلانكەســـیان بەتـــەنیا هێشتەوە ٥ بەتەنیا جێیان هێڵا.

**وَحَّدَ اللهَ سبحانَهُ**: بـڕوای بـەوەهێنا كەخودا تاكو تەنیایە.

**وَحَّـدَ الـشَّيْئَ**: شـتەكەی تـاك كـرد بەتاكی زانی.

**إتَّحَدَ**: تاك بۆوە.

**إتَّحَدَ الشيئان او الأشياء**: شتەكان بوون بەیەك شت.

**تَوَحَّدَ اللهُ بِرُبوبيته وجلاله وعظمته**: خـودا تـاكو تەنهایـە لەخودایـەتیو لەشكۆمەندیو گەورەیی دا.

**تَوَحَّـدَ فـلان**: فلانكــەس بەتـــەنیا مایەوە.

**تَوَحَّدَ برايه**: تاكڕەوی كرد.

**تَوَحَّدَ اللهُ تعالى فلاناً بعصمته**: خودا فلانكەسی پاراستو چاودێری كرد.

**اِستَوْحَدَ**: بوو بەیەك.

**الأحد**: یـەك، تـاكو تـەنها ٥ بـۆ نێـرو

مێ ٥ لەدوو شوێن دا لەگەڵ وشەی (الواحد)دا یەك دەگرن ٥ یەکەمیان کەدەکرێ بەناوەڵناو بۆ پەروەردگار دەگوترێ: (هو الواحد وهو الأحد) وەلێ ناکرێ بەناوەڵناوی غەیری خودا، واتە ناگوترێ: (رجل أحد) ٥ دوهەمیان لەناوەکانی ژمارەدا، دەگوترێ: (أحد وعشرون وواحد وعشرون) ٥ جگە لەم دووشوێنە جودا وازی لەنێوان وشەی (أحد وواحد)دا هەیە، وشەی (أحد) لەسیاقی نەفیو ئینکاری دا بەکاردەهێندرێ دەڵێی (ماقام أحد، ماقام أحد الثلاثة)، وەلێ وشەی (واحد) لەسیاقی ئیپبات دا بەکاردێ، دەڵێی: (جاءني واحد من القوم).

**الأحدِيّة:** تاكو تەنهایی، سیفەتێکە لەسیفەتەکانی خودا، واتە زاتی پاکی پەروەردگار لەهەموو رویەکەوە تاكو تەنهاو بێ وێنەیە تەعەدودو تەرکیبی تێدانییە.

**الأوحد:** (الله الأوحد): خودای تاكو تەنها لەهەموو رویەکەوە بەهەموو مانایەك بێ وێنەو بێ هاوتا ٥ دەشگوترێ: (فلان أوحد زمانه): فلانکەس تاکە پیاوی رۆژگاری خۆیەتی.

**التوحید:** یەکتاپەرستی ٥ خودا بەیەکناسین ٥ دوورخستنەوەی زاتی خودا لەهەر شێوەو وێنەیەك بەزیهنو خەیاڵ دا دێ ٥ هەرچی تۆ تەصەوری بکەی لەشێوەو وێنەی خودا لەوە دوورەو مونەزەهە ٥ (مذهب التوحید): لەبواری فەلسەفەدا داننانە بە هەبوونی یەك خودا بۆ بونەوەر.

**توحید النمط:** لەبواری ئابوریی سیاسی دا ئەومیە کارگەکانی نمونەیەك یان چەند نمونەیەکی کەم بەرهەم بێنن لەکاڵا ٥ (علم التوحید): زانیاریو لێکۆڵینەوە لەبواری عیلمی کەلام دا.

**الحِدَةُ:** دەگوترێ: (هذا الشَيئ علی حدته): ئەمە لەسەر باری خۆیەتی، وەکوو خۆی وایە.

**المُوَحِّدُ:** ئەو پیتانەن یەك خاڵیان هەیە وەکوو (ف، ب، ن) ٥ (موحّد الخواص): لەبواری سروشت دا بەقەبارەیەك دەگوترێ یان بەناوەندێك دەگوترێ لەهەموو لایەك تایبەتمەندییەکانی وەکوو یەکبن.

**مَوْحَدَ:** دەگوترێ: (دخلوا مَوْحَدَ

مَوْحَدَ): یەك یەك هاتنه ژوورەوە.

**المیحاد:** چەند تەپۆڵکەو کۆمەڵە گڵی لێك جیابۆوە.

**الواحـــد:** ناوەڵنـــاوی خـــودای پەروەردگارەو بەمانا تاك و تەنهاو بێ هاوەڵەودووەمی نییە ٥ یەکەم ژمـــارەی حیـــسابو نـــەژمار ٥ پێـــشکەوتوو زیـــرەك لـــەبواری زانـــستێك دا یـــان لەبوارێـــك لەبوارەکانی ژیان دا ٥ واتـه تاقانـەی نەوشـتە، تاکەکەس لـەو بـوارەدا ٥ یـان بەشێـك لەشت ٥ (ك: وُحـدان أُحْدان) ٥ دەشگوترێ: (فـلان واحـد الأحدين، واحد الآحـاد، واحـد أمـه، واحد الدهر).

**الواحِدیّـــة:** لـــەبواری فەلـــسەفەدا ڕێبازێـــکە بونـــەوەر دەباتـــەوە ســـەریەك بنـــەما وەکـــوو گیـــانی مەحض یان سرووشتی مەحض.

**وُحَادَ:** دەگوترێ: (دخلوا وُحاد وُحادَ): یەك یەك هاتنه ژورەوە.

**الوَحْـدُ:** چـاوگە، تـەنێـەو جـەمع ناکرێتەوە ٥ دەگوترێ: (رأيته وَحْدَهُ، ورأيتها وحدها).

**الوَحَـدُ:** کەسێـك بنەچـەو نـەژادی نەزاندرێ.

**الوَحْدانِي:** نیسبەتدانی یەکێکە بۆلای تـــەنیایی تـــەرەبوو لەکۆمـــەڵو تاکڕەوو خود پەسەند ٥ لەحـەدیث دا هـاتووە: (شَـرُّ أُمـتي الوحـداني المعجب بدينه المرئي بعمله).

**الوَحْدانِيَـةُ:** چـاوگی دروسـتکراوە ٥ (مـــصدر صـــناعي)یـــە دەکرێتـــە صیفەتێـــك لەصـــیفەتەکانی پـــەروەردگار واتـــە هـــیچ شتێـــك هاوبەشـــی خودانیـــە لەماهیـــەتو صیفاتو شکۆمەندی دا، خۆی تاکە خودایـــە کـــە بونـــەوەری بـــەدی هێناوەو هەڵیدەسوڕێنێو بەڕێوەی دەبا.

**الوَحْـــدَةُ المربعـــة:** قەبارەیـــەکی چوارگۆشە کە هەموو لایەکی یەك مەتر بێ ٥ واتە هەموو بوعدەکانی بەئەنـدازەی یـەکتربن ٥ لـەبواری سیاســی دا بریتییـــە لەیەکیـــەتی دووگەلو نەتەوە یان زیاتر لەچوار شـــتی ســـەرەکی دا (ســـەرۆکایەتی، رامیاریی، سوپا، ئابوری).

**وحدة النقد:** لەبواری ئابوری سیاسی دا بریتییـــە لەکێـــشێکی نـــەگۆڕو دامەزراو لەمەعدەنێکی تایبەتی دا بـــەقانون قـــەبارەو وەزنو شـــێوەی دیاریی دەکرێ.

**الوَحِید:** تاقو تەنیا ٥ تاقەوە بوو.

**وَحِرَ یَوْحَرُ وحَراً:** بەرماوەی سەرمازەڵەی خـــوارد یـــان خـــواردەوە نەوشـــتەی

سەرمازەڵە لێی خوارد بوو یان لێی خواردبـوّوە ئـەم خـواردی بۆیـە ژەهرەکەی کاری تێکرد.

وَحِرَ الطعامُ: خۆراکەکە سەرمازەڵەی تێکەوت.

وَحِـرَ صَـدْرُ فـلان علـى فـلان: دڵـی فلاّنکەس لەفلاّن کرمـیٚ بـوو ، بـوغزو کینەی لـیٚ هەڵگرت.

أوْحَرَت الـوَحَرَةُ الطعـامَ: سـەرمازەڵە بەسـەر خواردنەکـەدا رویـیو ژەهراوی کـرد هەرکەسیٚ لێی بخوا توشی رشانەوەو سکچون دەبیٚ، یان دەمریٚ.

أوْحَـرَ فلانـاً: قـسەیەکی ناخۆشـی بەگوێی فلان دا چپاند ، قسەیەکی ناخۆشی پیٚ گوت.

الـوَحْرُ: حیقـدو کینـە ، رقو کینـە ، غـەشو فـێڵ ، رق هەڵـسانی زۆر ، دوژمنایـەتی ، ختوکـەو وەسوەسـەی دڵ.

الوَحَرُ: بەمانا (الوَحْرُ)دیٚ.

الـوَحَرَةُ: سـەرمازەڵەو قـۆڕیٚ کەلەبیابانـدا دژی ، پێرۆیەکـە لەسەرشـێوەی بوکـە خاتونکەیـەکی بەڵـەك، کلکێـکی بـاریکی هەیـە، بەسەر هەرشتێك دا بـڕوا ژەهـراوی دەکا لەهەرشتێك بخوا بەرماوەکەی ژەهراوی دەبیٚ هەرکەسێك لەوشتە بخوا سکی دەچیٚ یـان دەڕشێتەوە یـان دەمـریٚ ، رەنگـی سپییە خـاڵی سـوری تێـدان عـەرەب بێزیـان لێیـەتیو نـایخۆن ، هـەروا وشـەی (وَحِرَة) نـاوە بـۆ حوشـتری کـورت ، دەشـگوتریٚ: (إمـرأة وَحِـرَة): ئافرەتێـکی رەش پێستو ناشیرینە ، یان سوری کورتە بالاّیە.

وَحَشَ فلان بثوبه وسلاحه ونحوهما: فلانکـەس پۆشـاکەکەی یـان چـەکەکەی فڕیٚ دا، داینا.

وَحِـشَ فـلان الـشَيْئ يَـوْحَشُ وحشةً: فلاّنکـەس هەسـتی بەدڵتـەنگیو ناخۆشی کرد.

وُحِشَ المكانُ: شـوێنەکە وەحـشو جرو جانـەوەری زۆر بـوون ، دەشـگوتریٚ: (أرض مُوَحِـشة): زەوییـەکی وەحـشو جرو جانەوەراوییە.

أوْحَشَ فـلانٌ: فلانکـەس تێـشوەکەی بڕایەوەو برسی بوو.

اوحَشَ المكانُ: شـوێنەکە چـۆڵ بـوو کەسـی تێدانـەما ، وەحـشو جـرو جانەوەری زۆر تێداپەیدا بوو.

اوحَشَ فلانـاً: فلاّنکەسـی والـیٚ کـرد دڵتەنگو خەفەتبار بیٚ.

اوحِشَ المكـانَ: شـوێنەکەی چـۆڵیو کەس تێدا نەماویی بینی.

**وَحَّشَ فلان بثوبه وسلاحه:** فلانكەس پۆشاك‌و سیلاحی خۆی فڕێ دا، داینان.

**تَوَحَّشَ فلان:** فلانكەس پۆشاكی خۆی داكەند، فڕێی دا ◦ برسی بوو.

**تَوَحَّشَ جَوفَهُ:** ناوسكی هیچ خۆراكی تێدانەما خاڵی بوو.

**تَوَحَّشَ للدواء:** گەدەی خۆی خاڵی كرد بۆئەوەی خلتەو پلتەی ناو ڕەگی لەشی بەئاسانی بێتەدەر.

**تَوَحَّشَ المكان من اهله:** وڵاتەكە لەدانیشتوانەكەی خاڵی بوو.

**اوْحَشَتِ الأرض:** زەوییە خاڵی بوو لەئادەمیزاد.

**اسْتَوحَشَ فلان:** بۆ موطاوەعەی (أوحشه)دێ ◦ هەستی بەدڵتەنگی‌و ناخۆشی كرد.

**استَوْحَشَ منه:** وەگری نەبوو، لێی تەرەبوو، چووە پاڵ حەیواناتی كێوییەوە ◦ وەكێوی كەوت.

**الحِشَةُ:** زەوی وێران‌و كەس تێدانەماوو چۆڵ.

**الوَحْشُ:** كوی (وحشي)یە ◦ ئەو حەیوانە كێوییە یە وەگری ئادەمیزاد نەبێ‌و لەگەڵی ڕانەیە ◦ (ك: وحوش، ورحشان) ◦ دەشگوترێ: (حِمار وحش وحِمار وحشي) ◦ دەشگوترێ: (بات وحشاً): شەو بەبرسیەتی سەری نایەوە، هیچی نەخواردو گەدەی بەخاڵی مایەوە ◦ (مشى في الأرض وحشاً): بەتەنیا بەناو وڵات دا گەڕا كەسی لەگەڵ نەبوو ◦ (مكان وَحْش): وڵاتێكی چۆڵ‌و خاڵی لە مرۆڤ.

**الوَحْشَةُ:** زەوی چۆڵەوانی ◦ خاڵی لەمرۆڤو ئاوەدانی.

**الوَحْشَةُ من الناس:** دابڕان لەكۆمەڵی ئادەمیزادو تەرە بوون ◦ گۆشەگیری ◦ ترسان ◦ غەمناكی.

**الوَحْشيّ:** تاكی (الوَحْش)ە ◦ لای ڕاستی هەرشتێك بێ ◦ ئەوبەشەی دەست‌و قاچ كەڕوناكەنە خاوەنەكەی ◦ هەنجیرە كێویلە لەهەر ڕەنگێ بێ ڕەش‌و سورو سپی.

**الوَحِشُ:** هەر ئاژەڵ‌و گیانلەبەرێكی كێوی كەماڵی نەبێ.

**وَحَصَهُ يَحِصَهُ وَحْصاً:** ڕایكێشا.

**الوَحْصُ:** زیپكە كەلەڕوخساری ئافرەتی جوان دا دەربكەوێ.

**الوَحْصَةُ:** سەرما.

**وَحَفَ يَحِفُ وحفاً:** خۆی بەزەوی دا دا.

**وَحَفَ البعير:** حوشترەكە پەلەی كرد.

**وَحَفَ منه:** لێی نزیك بۆوە.

**وَحَفَ اليه:** چو بۆلای، كردی بەئامانجی خۆی ◦ لای دانیشت.

**وَحِفَ النباتُ والشَّعْرُ:** گژوگیایەکە یان قژەکە چڕو پڕ بوون، بنکی داکوتا، ڕەش بوون.

**وَحُـفَ النبـاتُ والـشَّعْرُ:** بـەمانا (وَحِفَ)دێ.

**اوْحَفَ:** پەلەی کرد.

**اوحَفَ اليه:** چو بۆلای، لای دانیشت ٥ بوو بەمیوانی.

**وَحَّفَ:** خۆی بەزەوی دادا ٥ دەگوترێ: (وَحَّفَ البعيرُ): حوشترەکە لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد.

**وَحَّـفَ الـشَّيْئَ:** بەگۆچـان و عەصـا شتەکەی کوتا.

**المُوَحِّفُ:** حوشتری لەڕو لاواز.

**المَوْحِفُ:** ئەوشـوێنەی حوشـتر تێیـدا پیخ دەدرێ.

**الوَاحِفُ من النبـات والـشَّعْرِ:** ڕوەك و مـوو ئەگـەر زۆر چـڕو پـڕبن ڕش بنـوێنن ٥ بـالّی بالّنـدە کەپـەڕی زۆربن ٥ دۆلّچە کەسیرمەی بچڕابن و دووی مابن.

**الوَحْفُ مـن النبـات والـشَّعْرِ:** بـەمانا (الوَاحِف)دێ ٥ هـەروا نـاوە بـۆ بـالّی بالّندە کە پەڕو پۆلّی زۆر بن.

**الوَحْفُ:** قژی پڕو ڕەش ٥ بالّی بالّنـدە کـە زۆری پـەڕو پـۆلّ پێـوەبن ٥ گیاوگژ چڕو پڕو تێـك هـالاو بێ ٥ بنك و ڕەگی بەهێزو پتەو بن.

**الوَحْفَـاءُ:** زەوییـەك بـەردی ڕەشـی تێدابن و بەردەلاّن و حەڕەنەبێ.

**الوَحْفَةُ:** تەپۆلکەی خڕو بەرزو ڕەش ٥ گاشـە بـەرد لـەناو شـیوو دۆلّ دا ٥ دەنگ بەگشتی.

**وَحَلَ فلان فلاناً يَحِلُهُ وَحْلاً:** فلانکـەس لەفلان باشتر ڕۆچو.

**وَحِلَ يَوْحَلُ وَحَلاً:** کەوتـە نـاو قوڕەوەو کەوتە پەلە پەلی خۆڕزگار کردن.

**اوْحَلَهُ:** خستیە ناو قوڕەوە.

**اوحَلَ فلانـاً شَـرّاً:** فلانکەسـی توشـی شەڕکردو تێیەوە پێچا.

**واحَلَـهُ:** پێـشبڕکێی لەگـەلّ دا کـرد لەچـوونە نـاو قـوڕو لیتـەوە ٥ دەگوترێ: (واحلـه فوحَلَـهُ) لەچونە ناو قوڕو ڕاکردن تێیـدا پێشبڕکێیان کرد یەکیان بەسـەر ئـەوی تـردا زالّ بوو.

**تَوَحَّلَ:** بەمانا (وَحَلَ)دێ.

**تَوَحَّلَ المكانُ:** شوێنەکە بوو بە قوڕو لیتە.

**استوحَلَ المكانُ:** بەمانا (تَوَحَّلَ)دێ.

**المَوْحِلُ:** شوێنی قوڕاوی.

**الوَحَلُ:** قوڕ (قوڕە لیتە قوڕی شـل کـە قاچی پێدا ڕۆبچێ) ٥ (ك: اوحـال ووحول).

**وَحَمَت الحُبْلى:** ئافرەتە سك پڕەكە بێزوی كردن، حەزی لەجۆرە خواردنێك بوو.

**وَحِمَ الرجُل:** پیاوەكە زۆری حەز لەشتێك بوو، حەز لێ بونەكەی لەسنور دەرچوو ٥ (فهو وَحِم وهي وحمى).

**وَحُمَ الحُبْلى:** ئەو خواردنەی بێزوكەر حەزی لێ بوو دەرخواردی دا.

**الوَحَمُ:** ناوە بۆ ئەو خواردنەی ئافرەتی بێزوكەر حەزی لێیە ٥ دەشگوترێ: (ليلة ذات وحم): شەوێكە هەوای گەرمە.

**الوَحِمُ، يوم وحِمٌ:** ڕۆژێكی زۆر گەرمە.

**وَحَنَ عليه يَحِنُ وَحَناً حِنَةً:** زەلیل بوو ٥ بەهیلاك چوو ٥ ورگی زل بوو ٥ دەشگوترێ: (تَوَحَّنَ بطنه): ورگی زل بوو.

**الوَحْنَة:** قوڕی لینجو خلیسك.

**وَحْوَحَ الرجلُ:** پیاوەكە دەنگی لێوەهاتو پەحا پەحای كرد ٥ یان سەرمای بوو دەستی چونو فوی دەكردە ناو دەستییەوە بۆئەوەی دەستی گەرم ببنەوە.

**وَحْوَحَ من البرد:** لەسەرما هەناسەی خۆی لەقورگی دا دەهێناو دەبرد بۆئەوەی دەنگی ببیسرێ.

**تَوَحْوَحَ الظليمُ فوق البيض:** نوعامەكە لەسەر هێلكەكانی كرِكەوت.

**الوَحْوَاحُ:** بەهێزو توانا و نیشاتە لەكاتی ئیش كردنو هەوڵدان دا نركەی لێوەدێ لەبەر تەڕدەماخیو بەهێزی خۆی دەخواتەوە ٥ لەسەرە خۆو خۆگرو نەفەس درێژ ٥ پیاوی گورجو گۆڵو لەش سوك ٥ (ك: وَحَاويح).

**الوَحْوَحُ:** بەمانا (الوَحْوَاحُ)دێ ٥ ناوەڕاستی شیوو دۆڵ.

**وَحَى اليه وله:** ئاماژەی بۆكرد ٥ قسەی لەگەڵ كرد بەئاخاوتنێك كەسانی تر گوێیان لێ نەبوو یان تێی نەگەن ٥ نامەی بۆ نوسی ٥ فەرمانی پێ كرد.

**وَحَى الله اليه:** خودا ڕەوانەی كرد، نیگای بۆنارد ٥ ژێرباری كرد.

**وَحَى القوم وَحياً:** خەڵكەكە كەوتنە هاتو هاوار.

**وَحَى فلان الكلامَ الى فلان وَحْياً:** فلانكەس ئاخاوتنەكەی بەفلان گەیاندو خستیە بەرگوێچكەی.

**وَحَى الذبيحَة:** بەخێرایی كوشتیەكەی سەربڕی.

**اوحى اليه وله:** ئاماژەی بۆكرد بۆی

نارد ە قورئان دەفەرموێ: ﴿فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾: نیگای بۆكردن فەرمانی پێكردن كەبەیانیو ئێوارەو هەموو كاتێك تەسبیحاتی خودا بكەن ە بەجۆرێك قسەی لەگەڵ دا كرد كەسانی تر لێی حاڵی نەبوون ە نامەی بۆنوسی ە فەرمانی پێ كرد.

**اوحی الله الیه**: خودا كردی بەپەیامبەر ە ویستی خۆی خستە دڵیەوە ە قورئان دەفەرموێ: ﴿وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا﴾ ە ژێربارو ملكەچی كرد.

**اوحی نَفْسُهُ**: ترسو بیم كەوتە ناو دڵیەوە.

**اوحی القومُ**: خەڵكەكە كەوتنە هاتو هاوار.

**اوحی بالشَّیْئِ**: پەلەی كرد بەشتەكە.

**اوحی فلان الكلامَ الی فلان**: فلانكەس قسەكەی بەفلان گەیاند، قسەكەی بەگوێدا دا.

**اوحی المیتَ**: بۆ مردووەكە گریا، وایە شێرەی بۆكرد ە دەگوترێ: (أوحت النائحةُ المیّتَ): ئافرەتە شینگێڕەكە شینو شەپۆڕی گێڕا بۆ مردووەكە.

**اوحی العملَ**: خێرا كارەكەی كرد.

**وَحَّى العَمَلَ**: خێرا كارەكەی كرد پەلەی لەكردنی دا كرد.

**وَحَّى الذبیحَةَ**: خێرا كوشتییەكەی سەربڕی.

**تَوَحَّى**: پەلەی كرد ە لەحەدیشدا هاتووە: (إذا أردت أمراً فتدبَرْ عاقبته فإن كانت شراً فانته وإن كانت خیراً فَتَوَحَّهُ).

**استوحی الإنسانَ والحیوانَ**: بانگی ئادەمیزادەكەی كرد بۆئەوەی ڕەوانەی بكا ە بینێرێ ە پەلەی لێ كرد.

**استوحی الشَّیْئَ**: شتەكەی جوڵاند، خستیە جمو جوڵ.

**استوحی فلاناً**: هاواری كردە فلانكەس فریای بكەوێ ە پرسیاری لێ كرد.

**الوَحْيُ**: هەرشتێك بیخەیە بەر گوێچكەی یەكێكی تر بۆ ئەوەی فێری بكەی، هەروا ناوە بۆ نیگای خودا كە بۆ فرستادەكانی خۆی دەنێرێ ە دەنگ بەگشتی دەنگی ئادەمیزاد بێ یان هی شتی تر ە هەروا ناوە بۆ كتێبو نوسراو بۆ نووسینو خەت.

**الوَحی الوَحَی**: خێرا خێرا،

دەشـگوترێ: (الوَحَـاكَ الوَحَـاكَ) ٥ كافەكـە كـافی خیطـابـە ٥ هـەروا وشـەی (الـوَحی): بـەمانا دەنـگ دێ بەگـشتی، دەنگـی ئـادەمیزاد یـان دەنگی شـتی تـربێ ٥ ئـاگر ٥ پاشا ٥ فریشته ٥ ریش سپیو پیاو ماقوڵی هۆزو وڵات.

**الوَحَـاءُ الوَحَـاءُ:** خێـرا خێـرا ٥ دەی دەی ٥ زو زو.

**الوَحَـاةُ:** دەنـگ بەگـشتی، دەنگـی ئادەمیزاد بێ یان دەنگی شتی تر.

**الـوَحِيُ:** (شَـيئ وَحِـيٌّ) شـتی خێـراو بەپەلە.

**وَخَـدَ الـبعیرُ یَخِـدُ وَخـداً ووخیـداً ووَخـداناً:** حوشـترەکە پەلـەی کـردو هەنگاوەکانی فراوان کردن ٥ قاچەکانی هاویشتن وەکوو نوعامە ٥ (فهـو واخـد ووخاد ووخود).

**وَخَـزَ فـلان یَخِـزُ وَخْـزاً:** فلاّنکـەس تێـکوشاوی هەنگوینی دروستکرد.

**وَخَزَ الشَّيئَ بالرمح وغیره:** بـەرمب یـان بەشـتی تـر زەبـری لەشـتەکە وەشـاند وەلێ ئەمدیواو دیو کونی نەکرد.

**وَخَـزَ الحـافِرَ:** بەیتارەکـە دەرزیـیەکی سـوکی لـەژوور سمتـی وڵاخەکـەدا بەمەبەسـتی چارەسـەرکردن، سـەری دەرزییەکەی نەگەیاندە دەمار.

**وَخَـزَ الـشیبُ فلانـاً:** پـیریو مـوی سپی تێـکەڵ بـەموی رەشـی کـابرا بـونو مودوا موی سپی بوون.

**الـوَخْزُ:** ئیشو ئازار ٥ برین لـێ کـردن بەسەری رمب یان بـەنوکی دەرزی ٥ هەرشتێـك کەم بـێ ٥ دەگـوترێ: (في العِذق وخـز قلیـل مـن الخـضرة): لـە لقەدارەکەدا کەمێك سەوزایی هەیە ٥ (في الرأس وخز قلیل مـن الـشیب): لەقژی سەری دا کەمێك مـوی سپی هـەن ٥ دەشـگوترێ: (جـاءوا وخـزاً وخزاً): چوار چوار هاتن.

**الوَخِیزُ:** تێکوشاوی هەنگوین.

**وَخُشَ الشَّيئُ یَوْخَشُ وخاشةً:** رەزیـلو چروك بوو خـراپ بـوو، وشـكو سیس بوو.

**اوْخَشَ لفلان بعطیةٍ:** بەخششی کەمی دا بـەفلاّن ٥ بەخشـشەکەی کـەم کردەوە.

**اوْخَـشَ في عـرض فـلان:** ناموسـی فلاّنکەسـی لەکـەدار کـرد ٥ تانـەو تەشەری لەبنەماڵەو نەژادی دا.

**اوخَـشَ القـومُ:** خەڵکەکـە سـەرە تیرەکانیـان گێڕاندنـەوە بـۆ نـاو تیردانەکانیان.

**اوخَـشَ الـشَّيئَ:** شـتەکەی تێـکەڵاو کرد.

**وَخَشَ**: دەستی بەردانەوەو ملکەچی خۆی ڕاگەیاند.

**وَخَّشَ لفلان بالعطية**: بەخششی فلانکەسی کەم کردەوە.

**الوَخْشُ**: شتی خراپ لە هەرشتێك بێ ٥ پیاوی خوێڕی‌و هەتیو مچەی ٥ بۆ نێرومێ بەیەك شێوەیە، وایش دەبێ جوداوازی نێوان نێرو مێ بە (ت) دەکرێ.

**وَخَطَ يَخِطُ وخطاً**: پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (وَخَطَ الظَّلِيمُ): نوعامەکە پەلەی کرد.

**وَخَطَ فيه**: چووە ناویەوە.

**وَخَطَ في البيع**: لەمامەڵەکەدا جارێك قازانج‌و جارێك زەرەری کرد.

**وَخَطَت النِعالُ**: نەعلەکان دەنگیان لێوە هات.

**وَخَطَ فلان فلاناً**: فلانکەس زەبرێکی سوکی لەفلان دا ٥ لەدوورەوە شمشێری ئاڕاستەکرد.

**وَخَطَ الشَّيْبُ فلاناً**: موی سپی بەناو قژو مووەکانی دا بڵاو بۆوە ٥ قژی سەری‌و موی ریشی ماش‌و برنج بوون ٥ (فهو واخِط ووخاط).

**وُخِطَ فلان**: فلانکەس سەری سپی بوو ٥ (فهو موخوط).

**الوَخْطُ من الشَّيْءِ**: کەمێك لە شت.

**وَخَفَ السويقَ**: قاوتەکە بەهۆی کوتانەوە لینجاوی دایەوە.

**وَخَفَ فلانٌ السويقَ**: فلانکەس قاوتەکەی کوتا تا لینجاوی دایەوە ٥ یان ئاوی تێکردو کوتای تا بەتەواوی نەرم بوو ٥ تێکەڵاو بوو.

**وَخَفَ فلاناً**: غەیبەتی فلانکەسی کرد، گوفتارو کرداری ناشیرینی پاڵ فلانکەس دا ٥ ناموس‌و کەسایەتی لەکەدار کرد.

**اوخَفَ**: پەلەی کرد.

**اوخَفَ فلان السويقَ**: بەمانا (وَخَفَهُ)دێ.

**إتَّخَفَتْ رِجْلُهُ**: قاچی هەڵخلیسکا.

**استوخَفَ الدهر مَالَهُ**: ڕۆژگار ماڵ‌و سامانی فەوتاندو هیچی بۆنەهێشتەوە.

**الميخَفُ**: ئەو مەنجەڵ‌و سندۆڵەی قاوت یان ئەسپۆنی تێدا دەکوترێ.

**الوَخْفَةُ**: هەمبانە ٥ کیسەو تورەکە لەچەرم.

**الوَخِيفُ**: ئەسپونی کوتراو ٥ دەگوترێ: (أما عندك وخيف أغسل به رأسي): ئەسپونت لانیە سەرمی پێ بشۆم.

**الوَخِيفة**: بەمانا (الوَخِيفُ) دێ ٥ قاوتی تەڕکراو ٥ خۆراکێکە

لەکەشــکی هــاڕاو کەدەکرێتــە نــاو ئــاوەوە، ئــەمجار ڕۆنــی بەســەردا دەکرێ‌و دەخــورێ ٥ خورما تێــکەڵ بەڕۆن دەکرێ‌و دەخورێ (خورمـاو ڕۆن) ٥ ئاوێــــك زۆر فــوڕاو بــــێ ٥ دەگوترێ: (صار الماءُ وخيفةً).

تَخَـمَ فـلان تَخَمـاً: فلانکـەس توشــی نەخۆشــی ئینتــەلاو گــەدە ترشــان بووە.

تَخِمَ فلان تَخَماً: بەمانا (تَخَمَ)دێ.

وَخَـمَ فـلانٌ فلاناً يَخِمَـهُ وَخْمـاً: فـلان لــەفلان پــتر گەدەترشــاوو تــەبيات تێکچوو بوو.

وَخَـمَ فـلان: فلانکــەس ئینتــەلای کــرد گەدەی ترشا.

وَخُـمَ فـلان يَـوْخَمُ وخامـةً ووخومـاً: فلانکەس گەدەترشاو بوو.

وَخُـمَ الطعـامُ: خواردنەکـە فـورس بـوو هەزم نەکرا.

وَخُمَ المكان: شوێنەکە ناووهـەوای پيس بوو بەکەڵکی ژینگە نایە.

وَخُـمَ الأمـرُ: کارەکـە فـورس بـوو خـراپ بوو.

أتْخَـمَ الطعــام فلانــاً: خواردنەکــە فلانکەســی خــستە نــاو نەخۆشــی گەدەترشان‌و تەبيات تێکچوونەوە.

اوْخَمَـهُ الطعـامُ: خواردنەکـە توشــی گەدەترشانی کرد.

واخَمَ فلان فلاناً: فلانکەس پێشبڕکێی لەگــەڵ فــلان کــرد لــەبارەی زۆر خۆری‌و گەدەترشانەوە.

إتَّخَمَ فلان من الطعام وعنه: فلانکەس خواردنەکەی پــێ نەکـەوت‌و گــەدەی پێی ترشا.

تَــوَخَّمَ فــلان الطعــامَ: فلانکــــەس بەخواردنەکە ئاسودە نـەبوو سودی لـێ نەبينی.

استوخَمَ الطعامَ: لەخواردنەکە سود مەند نەبوو کەڵکی لـێ نەبينی.

التُخَمَـةُ: دەردێــکە توشــی ئــادەميزاد دەبــێ لـەناکامی خــواردنی خـۆراکی فورســــەوە يــــان لــــەناکامی زۆر خۆرييەوە.

المُتْخَمَـةُ: (طعـام متخمـة): خۆراکێـك هــەزم نــەکرێ‌و ئــادەميزاد توشــی گەدەترشان بکا.

المَوْخَمَـةُ: (أرض موخمــةٌ): زەوييەکـە ئاوو هەوای پيس‌و خراپە بەکـەڵکی تێدانيشتەجێ بوون نایە.

المُوخِمَـةُ: (أرض مُوخِمــةٌ): زەوييــەك ئــاوو هــەوای پــيس‌و ناســازی بــێ‌و بەکەڵکی تێدا ژيان نەيە.

الوَخَامُ: وڵاتی ئاوو هەوا پيس‌و ناساز.

الــوَخْمُ: پيــاوی فــورس‌و فــونگران‌و

تەمبەڵ ٥ (ك: وِخام، ووخوم، وأوخام).

**الوَخَمُ**: پیس بوونی ئاوو هەوا کەسەر دەکێشێ بۆ پەیدا بوونو بڵاو بوونەوەی تاعونو پەتا ٥ زەرەرو زیان.

**الوَخِمُ من الرجال**: پیاوی قورسو قونگرانو تەمبەڵ.

**الوَخْمَةُ (ارض وخمة)**: زەوییەك ئاووهەوای ناساز بێ.

**الوَخِمَةُ (ارض وخِمَة)**: زەوی ئاووهەوا پیسو ناساز.

**الوَخُومُ**: بەمانا (الوَخِمُ)دێ ٥ دەشگوترێ: (أرض وَخُوم): زەوی ئاووهەوا پیسو ناساز.

**الوَخِمُ من الرجال**: بەمانا (الوَخْمُ)دێ ٥ (طعام وَخِيم): خواردنێکە بەبخۆرەکەی ناکەوێ ٥ دەشگوترێ: (هذا الأمر وخيم العاقبة): ئەم کارە سەرەنجامی باش نییە.

**الوَخِيمَةُ**: (أرض وَخيمة): زەوییەکی ئاوهەووا ناسازە.

**الوَخْوَاخ من الرجال**: پیاوی ورگ شۆڕو گەدەزلو قەڵەو ٥ گەدەو گیپاڵ ناشیرین ٥ تەمبەڵو قونگران ٥ ترسنۆكو زەعیف ٥ پیاوێك دەعباکەی هەڵنەستێ ٥ شلەپەتەبێ ٥ خورمای نەرمی بێ تامو تفت ٥ هەرشتێك شلە پەتەبێ.

**الوَخْوَخَةُ**: لاسایی کردنەوەی دەنگی برێ باڵندەیە.

**وَخَى يخي وَخْياً**: بەشێوەی مامناوەندی رۆیی.

**وَخَى الأمْرَ**: قەصدی کارەکەی کرد ٥ ویستی بیکا ٥ دەگوترێ: (وَخَيَ وَخْيَهُ): هەمان نیازو مەبەستی ئەوی پەیڕەو کرد ٥ هەوڵی دا ویستی ئەو جێ بەجێ بکا ٥ دەگوترێ: (وَخَى رضاه).

**وَخَى محبَّتَهُ**: هەوڵی دا خۆی لاخۆشەویست بکا چی پێخۆشە ئەوە بکا، بەدڵی ئەو بجوڵێتەوە.

**وَخَاه الأمر وللأمر**: روی پێ لەکارەکەکردو هەڵینا بۆ ئەنجامدانی.

**تَوَخَّى الأمْرَ**: قەصدی کارەکەی کردو هەوڵی دا ئەنجامی بدا ٥ بەمانا بەدواداچونو لێکۆڵینەوەش دێ ٥ دەگوترێ: (تَوَخَّى محبّته وتوخى رضائه).

**استوخاه**: داوای هەواڵو زانیاری لێ کرد ٥ دەگوترێ: (استوخاه عَنْ موضع كذا) ٥ داوای لێ کرد زانیاری بداتێ دەربارەی فلان شوێن ٥ (استوخِ لنا بني فلان ماخبرهم):

پێمان بلێ خێڵی فلان لەکوێن‌و چییان بەسەر هات؟.

الخِيَّةُ: قەصدو نیازو لایەن ٥ دەگوترێ: (سألت القومَ عَنْ خِيَّتِهِمْ): پرسیارم لەخەڵکەکە کرد بۆئەوەی بزانم نیازو مەبەستیان چیەو چۆنە.

الوَخِيُ: ڕێگای بڕوا پێکراو، ڕێگای مەبەست.

الوُخى: بەمانا (الخِيّة)دێ.

وَدَأَ بالقوم يَدَأ وَدْءاً: خەڵکەکەی بەجنێوو قسەی ناشیرین داپۆشین، چی خراپە ئەوەی پێکردن.

وَدَأَ يَوْدَأ وَدَأً: فەوتا تێدا چوو.

وَدِأَ عنه وعليه الأخبار: هەواڵی بڕا، نازاندرێ چی بەسەرهات.

وَدَأَ على الميت الأرضَ: زەوییەکە لەسەر مردوەکە تەخت کرد.

وَدَاتْ الأرضُ: زەوی فلانکەسی داپۆشی.

تَوَدّأَ عليه: لەناوی برد، فەوتاندی.

تَوَدَّ على ماله: ماڵەکەی خۆی هەڵگرت‌و لەشوێنی شیاوی خۆی دانا.

تَوَدّات عليه الأرضُ: زەوی داپیۆشی ٥ زەوی لەسەری تەخت بوو ٥ چووە ناو شیوو دۆڵی زەوییەوەو کەس نازانێ چی بەسەر هات ٥ تێدا چوو، مرد.

تَوَدّات عنه الأخبار: هەواڵی نەما ٥ کەس نازانێ چی لێ هات.

المُوَدّاةُ: گۆڕیچەی ناوگۆڕ ٥ سارای ترسناک‌و چۆڵ‌و فەوتێنەر ٥ شوێنی تێدا فەوتان.

وَدَجَ الذبيحَة يَدِجها وَدْجاً: سروچکی کوشتییەکەی بڕی.

وَدَجَ بين القوم وَدْجاً: ئاشتەوایی خستە نێوان خەڵکەکەوەو ڕەگی شەڕو شۆڕی لەبن دەرهێنا.

وادَجَهُ: نەرمی لەگەڵدا نواندو لایەنی ئاشتی ڕەچاو کرد.

وَدَّجَ الذبيحَة: سروچکی کوشتییەکەی بڕی.

الوداجُ: سروچک، شادەماری لامل ٥ ئەو دەمارەی کەئاژەڵ کوژەرەکە دەیبڕێ‌و مەرجە دەبێ لەسەر بڕینی حەیوان دا ئەو دەمارەی ببڕدرێ ٥ هۆکارو سەبەبی شت ٥ دەگوترێ: (فلان وَدَجى الى فلان).

اوْدَحَ: ملکەچ بوو.

الوَدَحَةُ: دەگوترێ: (ما أغنى عني وَدَحة): هیچ سودێکم لێ نەدی ٥ لەهیچ شتێکی بێ ئاتاج نەکردم.

وَدَهُ يَوْدَهُ وَدَأً: خۆشی ویست ٥

ئاواتەخوازی ئەوە بوو ٥ دەگوترێ:
(وَدِدْت لو تفعل كذا): ئاواتەخوازم
ئەوە بكەی.
وَادَّه: خۆشی ویست.
وادّا: یەكتریان خۆشویست.
تَوَدَّدَ الیه: خۆی لا خۆشەویست كرد.
تَوَدَّدَ فلاناً: خۆشەویستی فلانكەسی
بۆخۆی دەستەبەر كرد.
المَوَدُّ: كەسێك سۆزی زۆر بێ،
خۆشەویستی بۆ شتێك زۆربێ.
المَوَدَّةُ: خۆشەویستی ٥ كتێبو
نوسراو ٥ قورئان دەفەرموێ:
﴿تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ﴾.
وُدٌّ: بتێك بوو عەرەبەكان لەپێش هاتنی
ئیسلام دا دەیانپەرست.
الوُدُّ: دەگوترێ: (هەووُدّی) ئەو
خۆشەویستمە.
الوِدُّ: خۆشەویست ٥ زۆر خۆشەویست.
الوَدود: زۆر خۆشەویست ٥ ناوێكیشە
لەناوە جوانەكانی خودا، مانای ئەوە
دەگەیەنێ كەبەندە راستاڵەكانی
خۆی زۆر خۆش دەوێ ٥ یان لەدڵی
بەندە راستاڵەكانی دا خۆشەویستە.
الوَدیدُ: خۆشەویست.
وَدَرَ فلان یَدِرُ وَدْراً: سەرخۆش بوو تاوای
لێ هات خەریك بوو بێ هۆش بێ.
وَدَّرَهُ: خستیە ناو هیلاكیو
تێداچوونەوە ٥ هەڵینا بۆئەوەی
كارێك بكا تێدابچێ.
وَدَّرَ الشَّيْئَ: دوری خستەوە ٥
دەگوترێ: (وَدِّرْ وَجْهَكَ عني): روی
خۆتم لێ دووربخەرەوە نەتبینم.
وَدَّرَ مالَهُ: ماڵو سامانی خۆی لەشتی
بێهودە دا سەرف كرد.
تَوَدَّرَ مالُهُ: بۆ موطاوەعەی (وَدَّرَهُ)دێ.
وَدَسَتِ الأرض تَدِسُ ودساً:
زەوییەكە گیاو گژی لێ روا تاوای
لێ هات بەگیاو گژ داپۆشرا.
وَدَسَ علیه الشَّيْئُ: شتەكە گوم بوو.
وَدَسَ الشَّيْئُ: شتەكە لەكیس چوو
رۆیی.
وَدَسَ فلان بالشَّيْئ: فلانكەس شتەكەی
شاردەوە.
وَدَسَ بكلام الی فلان: قسەیەكی بۆ فلان
هێنایە پێشەوەو تەواوی نەكرد.
اودَسَتِ الأرضُ: زەوی گیاوگژی رواند
گیاو گژەكە سەر زەوییەكەی
داپۆشی.
وَدَّسَت الأرضُ: بەمانا (وَدَسَتْ)دێ.
وَدَّسَ الشَّيْئُ: شتەكە گوم بوو.
وَدَّسَ فلان بكلمة الی فلان: فلانكەس
قسەیەكی بۆ فلان دەست پێكردو
تەواوی نەكرد.
وَدَّسَتِ الماشِيَةُ: ئاژەڵەكە گژوگیای

تازە ڕواوی سەرزەوی خوارد.

**تَوَدَّسَت الأرضَ:** بەمانا (أودست)دێ.

**تَوَدَّسَتِ الماشية:** بەمانا (وَدَسَت)دێ.

**الـوَادِسُ:** گـزوگیای کەلـەزەوی دێتـە دەر.

**الوِدِسُ:** بەمانا (الوادِسُ)دێ.

**الـوَدَسُ:** بەمانا (الوادس)دێ ٥ عەیبو لەکە.

**الوَديسُ:** بەمانا (الوِداسُ)دێ ٥ ڕوەکی وشك بوو ٥ ڕاوی هەنگوین.

**وَدَعَ يَـدَعُ وَدْعـاً:** ئـارامی گـرت، کەوتـە حاڵەتی خۆش ڕابواردنەوە.

**وَدَعَ المـسافِرُ النـاسَ:** ڕێبوارەکـە خـوا حافیزی کردو خەڵکەکەی جێ هێشت.

**وَدَعَ النـاسُ المـسافِرَ:** خەڵکەکـە خـوا حافیزییـان لەڕێبوارەکـە کـردو جێیـان هێـشتو هیـوای سـەفەری سـەلامەتو خۆشییان بۆکرد.

**وَدَعَ فلانٌ الشَّيْئَ:** فلاّنکەس شتەکەی واز لێهێنا.

**وَدَعَ الثـوبَ بـالثوب:** بەکراسـەکە کراسەکەی تری پاراست.

**وَدُعَ يَـوْدُعُ دعـةً:** ئـارامی گـرت جێـگیر بـوو، کەوتـە ژیـانی خۆشـەوە ٥ (فهـو وديع).

**أوْدَعَ الشَّيْئَ:** شتەکەی پاراست.

**أوْدَعَ الفَـرَسَ ونحـوه:** ماینەکـەی حەساندەوە.

**أودَعَ فلانـاً الـشَّيْئَ:** لای فلاّنکـەس شتەکەی بەئەمانەت دانا.

**وادَعَ فـلان فلانـاً:** فلاّنکـەس لەگـەڵ فلاّن دا ئاشـتەوایی گرتەبـەر ٥ وازی لەفلاّن هێناو دەنگی لـێ دابڕی.

**وَدَّعَ المسافر الناسَ:** ڕێبوارەکە خـوا حـافیزی لەخەڵکەکـە کـردو جێـی هێشتن‌و کەوتە ڕێ.

**وَدَّعَ النـاسُ المـسافر:** خەڵکەکـە ڕێبوارەکەیان بەڕێ کرد.

**وَدَّعَ الـشَّيْئ:** شـتەکەی وەلانـا، وازی لێهێنـا ٥ قورئـان دەفـەرموێ: ﴿مَـا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾.

**وَدَّعَ الثـوبَ:** کراسـەکەی خـستە نـاو بوخچەوە بۆئەوەی بیپارێزێ.

**وَدَّعَ الـصَّبِيَّ:** مـیرووی سـپی لـەملی منداڵ'کە کرد.

**وَدَّعَ فرسَه:** ماینەکەی حەساندەوە.

**إتَّـدَعَ:** جێـگیر بـوو ئـارامی گـرت ٥ حەسـایەوەو کەوتـە ژیـانی نـەرمو نۆڵەوە.

**تَوَدَّعَ القومُ:** خەڵکەکە خوا حافیزییان لەیەکتر کرد، یەکتریان بەڕێ کـرد ٥ ئاشتەواییان بەرپاکرد ٥ هەندێکیان وادەو بەڵێنیان دا بەیەکتر.

**تَـوَدَّعَ:** ئـارامی گـرتو داسـەکنا ٥ بـوو

بەخاوەن ئارامیو پشوو درێژی.

**تَــوَدَّعَ القَــومُ:** خەڵکەکــە خــودا حافیزییان لەیەکتر کرد.

**تَــوَدَّعَ فــلان الــشَّيْءَ:** شــتەکەی لەبوخچەی جانتادا پاراست.

**تُـوُدِّعَ مـن فـلان:** لەلایــەن فلانــەوە سـەلامی لــێ کـرا بـۆ خواحـافیزی ٥ نائومێد بوو لەچاکبوونەوەی.

**استودع فلاناً وديعة:** ئەمانەتیـەکی لای فلانکـەس دانـا بۆئـەوەی بـۆی بپارێزێ.

**الإســتيداع:** دانیــشاندنو تــەقاعود کردنــی ئەفــسەرو موچــەخۆرە لەکارەکــەی پــێش ئــەوەی کــاتی تــەقاعودکردنی بــێ ٥ دەگــوترێ: (أحيل الضابط على الإستيداع).

**الإيداع:** لەبواری ئابوری دا هـەڵگرتنی کاڵایــە لەمــەخزەنی فەرمانگــەی گومرگ دا یان لە مەخزەنێکی تـرو لەژێر چاودێری فەرمانگەی گومرگ دا.

**التداعَة:** بەمانا (التداعَة)دێ.

**المستودع:** شوێنی شت تێدا هەڵگرتن بۆماوەیــەکی کــەمو دیــاریکراو ٥ شوێنی ئادەمو حەوا لەبەهەشت دا.

**المُوَدَّعَـة:** حوشترێـك مەرەخـەس بێ نەبدۆشــرێو نــەبۆ ســوار بــونو بارگواستنەوە بەکاربهێندرێ.

**المُودَعُ:** خاوەنی گوزەرانی خۆش.

**المَــوْدُوعُ:** ئــارامیو لەســەرەخۆیی ٥ ئـەدەبو ویقـار، دەگـوترێ: (علیـك بـالمودع): لەگـەڵ مرۆڤـی خـاوەن ئـەدەبو ویقـاردا هـەڵسو کـەوت بکە.

**الميداعَـةُ:** مرۆڤێــك حــەزی لــەژیانی نەرمو نۆڵ بێ.

**الميـدَعُ:** بوخـچەو بـاوەڵی شـت تێـدا هـەڵگرتن ٥ پۆشـاکی کـۆنو ڕزیـو ٥ (ك: مواديــع) ٥ دەگــوترێ: (مالــه میـدع): شتێـکی نییـە بەشـی بکـا ٥ کەس شتێـکی بۆبکا.

**الميدَعَة:** بوخـچەو بـاوەڵی جـل تێـدا هــەڵگرتن ٥ کراسێــکی درێــژو بــێ قۆڵە لەسەر پۆشاکەوە لەبەردەکرێ بۆئــەوەی جلــەکانی پــیس نــەبن لەچـــڵكو پۆخـــەڵی کـــارکردن بیپارێزێ ٥ (ك: موادع).

**الــوَداعُ:** بــەرێ کردنــی موســافیرە، خواحـافیزی لـی کردنیـەتی ٥ (ثنية الــوَداع): شوێنێــکە لەمەدینــە ٥ چـــونکە هەرکەسێـــك ســـەفەری مەککەی بکردایە لـەو شوێنە بـەرێ دەکرا.

**الـوَدْعُ:** گـۆڕ یـان دەوروبـەری گـۆڕ.

الوَدَعُ: میرویەکی ناو سپییە قەبارەی جیاجیای هەیە ○ (ذو الـوَدَعُ): منداڵ.

ذات الوَدَع: بتو صەنەم ○ یان کەعبە لەم ڕووەوە کە میرووی سپی بەپەردەکانیەوە دەکران ○ کەشتی نوح.

الودیعُ: ژیان خۆش، گوزەران خۆش ○ ئەسپی حەساوەی ○ گۆڕستان ○ وادەو پەیمان ○ (ك: ودائع).

الودیعة: ئەمانەت ○ (ك: ودائع).

وَدَفَ الشَّحمُ: پیوەکە توایەوە، ڕەوان بوو.

وَدَفَ لفلان العَطاءَ: بەخششی فلانکەسی کەم کردەوە.

تَوَدَّفَتْ الأوعال ونحوها فوق الجبل: گا کێویەکان چوونە سەر تۆپەڵاکی کێوەکە.

تَوَدَّفَ الخَبَرَ: لەهەواڵەکەی کۆڵیەوە.

استودفت النبتُ: ڕوەکەکە درێژ بوو.

استودف فلان الشحمةَ ونحوها: فلانکەس بەزەکەی تواندەوە.

استودف اللبنَ: شیرەکەی کردە ناو قاپەکەوە.

استودف الخَبَرَ: لەهەواڵەکەی کۆڵیەوە.

استودَفَ معروفَ فلان: داوای بەخششی فلانکەسی کرد.

الوَدْفَةُ: پارچە بەز ○ باخچەی سەوزو ڕازاوە.

الوَدَفَةُ: باخچەی سەوزو ڕازاوەو گەش‌و تەڕدەماخ ○ دەگوترێ: (أصبحت الأرض كلها وَدَفَةً واحدةً خِصْباً): زەوی هەمووی یەکپارچە بووەتە باخچەیەکی سەوزو گەشەدار هەمووی زەنوێرو تێراوە.

الوَدیفة: باخچەی سەوز.

وَدَقَ المطرُ یَدِقُ وَدْقاً: باران دڵۆپ دڵۆپ باری.

وَدَقَ الی الشَّیْئِ ولە وَدْقاً: لەشتەکە نزیك بۆوە ○ بەیدەستی بوو ○ (وَدَقَ لە الصیدُ): یاری بەنێچیرەکە کرد.

وَدَقَ بطنە: گەدەی کشاو لەگەورەیی‌و داچۆڕان نزیك بۆوە.

وَدَقَتْ سُرَّتُهُ: ناوکی دەرپەڕی، شۆڕبۆوە.

وَدَقَتِ السماءُ: ئاسمان بارانی باراند.

وَدَقَ السَّیْفُ: شمشێرەکە تیژ بوو.

وَدَقَتْ العینُ وَدْقاً: خاڵی سور لەچاوەکەدا پەیدا بوون.

اودَقَتْ السماءُ: ئاسمان بارانی باراند.

المَوْدِقُ: شوێن کە مرۆڤو گیانلەبەری تر لێیەوە دێن ○ گۆڕەپانی شەڕو ئاژاوە ○ پەردەو ناوانی دوشت ○

(مَوْدِق الظبي): وێنەو دیمەنی ئاسك لەکاتی مل درێژکردنی بۆ خواردنی گەڵای درەخت.

**الوَادِقُ**: شمشێری بڕندە ٥ دەشگوترێ: (فلان وادق السِّنّة): فلاّنکەس خەواڵووە زۆر دەنووێ لەهەر شوێنێك بۆی بلوێ دەخەوێ ٥ هەمیشە هەنۆز دەبا.

**الوَدْقُ**: باران بەهەرشێوەیەك بێ نمە بێ یان رێژنە ٥ پەڵەو خاڵی سور کەلەچاودا دیاری دەدەن ٥ یان پارچە گۆشت کەلەچاودا پەیدا بێ ٥ یان نەخۆشییەکە تووشی چاو دەبێ ناو گوێچکەی پێ دەهاوسێ‌و چاوەکە سور هەڵدەگەڕێ ٥ (سحابة ذات ودقين): هەورێك بوو دو جۆر بارانی باراند بارانی نمەو بارانی رێژنە ٥ ئەگەر بەلاّو کارەسات زۆر گەورەو ترسناك بوون پێیان دەگوترێ (ذات ودقين): وەکوو ئەوە بڵێی بەلاّکە لەدولاوە هاتووە دەرەتانی لێ ناکرێ.

**الوَدَقُ**: چەند خاڵێکی سورن لەچاودا پەیدا دەبن یان پارچە گۆشتێکە لەچاودا گەورە دەبێ ٥ یان نەخۆشییەکە جودایە لەچاو ئێشەی ئاسایی ٥ گوێچکەی پێوە دەهاوسێ‌و سورایی زیاد دەکا.

**الوَدِيعَةُ**: گەرمای نیوەڕۆ ٥ یان جەنگەی گەرماو نزیك بوونەوەی خۆر لەزەوی ٥ شوێنێك پاقلەو گیای لێ بێ.

**وَدِكَ يَوْدَكُ ودكاً**: قەڵەو بوو ٥ (فهو ودك).

**ودِكَتْ يدَهُ**: دەستی چەور بوو ٥ دەگوترێ: (لحم وَدِكٌ): گۆشتێکی چەورە ٥ بەزی زۆرە.

**وَدُكَ يَوْدُكُ وداكةً**: قەڵەو بوو ٥ (فهو وَدِيك وهي وَديك ووَديكة) ٥ دەگوترێ: (ديك وديك ودجاجة وديكة).

**وَدَّكَ فلان الشَّيْئ**: فلاّنکەس شتەکەی چەور کرد، رۆنی تێکرد.

**الأَوْدَكُ**: (بنات أودك): بەلاّو کارەسات ٥ سەرسوڕهێنەر ٥ دەڵێی (ما أدري أي أودك هو): نازانم ئەو کابرایە لە چ پێڕو کەسانێکە.

**الدِّكَة**: ناوێکە لە (الوَدَك).

**المُتُودَك**: دەگوترێ: (ما رأيت عنده متودكاً): هیچ سودو دەستکەوتێکم لەلای ئەو نەبوو ٥ هیچ خێرێکم لێ نەدی.

**الـوادِك**: قەڵەوو خاوەن بەز ٥ دەگوترێ: (رجل وادك).

**الـوَدَكُ**: چەوری‌و بەز ٥ یان چەوری

گۆشـــتو ئــەو پیـــوەی لەگۆشـــت دەردەهێنـــدرێو جیادەکرێتـــەوە ، بەزی دوگـو لاتەڕادی مەڕو گۆلك.

**وَدَكَ المیتـة:** ئـەو چـەورابیە کەلەبـەر لاشــــــەی مردارەوەبــــــوو دەڕوا ، دەشکوترێ: (ما فیه ودك): هیـچ سـودی تێدا نییە.

**الوَدّاكُ:** بەز فرۆش ، پیو فرۆش.

**وَدَلَ الـسِّقاءَ یَدِلُــهُ وَدْلاً:** مەشــکەکەی هەژاند.

**وَدَنَ الـشَّیْئَ یَدِنــه وَدْنــاً:** شــتەکەی تەڕکرد، لەناوی هەڵکێشا.

**وَدَنَ العـــروسَ والفـــرسَ:** بەباشـــی ئاگـــاداریو سەرپەرشـــتی بوکەکـــەو ئەســـپەکەی کـــرد لـــەکاتی بـــوك گواستنەوەکەدا.

**وَدَنَ الجلدَ وَدْناً:** پێستەکەی خستە ژێر گڵەوە بۆنەوەی نەرم بێ.

**وَدَنَ الشَّیْئ بالعصا:** بەگۆچانو عەصا شتەکەی کوتـا ، یـان بـەهۆی کوتانـەوە پێستەکەی خاراندو نەرمی کرد.

**وَدَنَ الشَّیْئ:** بەکوتکی جل شتن شتەکەی کوتـا ، شـتەکەی کـەم کـردەوە، بـچوکی کردەوە.

**وَدِنـت المـرأةُ:** ئافرەتەکـە منداڵێـکی دەستو مل کورتو شان تەسکی بوو ، منداڵێکی کزو کۆڵەواری بوو.

**اودنت المرأةُ:** بەمانا (وَدِنت)دێ.

**اودن فلانٌ الشَّیْئ:** فلانکەس شتەکەی بەکوتکی جل شـۆرین کوتـا ، کـەمی کردەوە، بچوکی کردەوە.

**وَدَّنَ الـشَّیْئ:** شتەکەی تەڕکرد لەناوی هەڵکێـشا ، بـەکوتکی جـل شـۆرین کوتای.

**إتَّدَنَ الشَّیْئ:** شـتەکە تـەڕبوو ، لـەناو هەڵکێشرا.

**تَوَدَّنَ فلان:** فلانکەس گەزو بەزو نازو نیعمەتی زۆر بوو.

**تَوَدَّنَ الجلدُ:** پێـستەکە لـەکاتی دەباغ کردن دا نەرم بوو.

**الأودَنُ:** نەرم.

**المـوُدَنُ:** منـــداڵی لاواز، دەســـتو مـل کورت، کەمئەندام ، ناوشان تەسك ، دەگـوترێ: (فـــلان مـــودن الیـــد): فلانکـــەس کەمئەنـــدامو دەســـت کورتە.

**المُودَنَـةُ:** (دخَلَـــةُ)یـەکی مـل کـورت، جەستە بچوکە.

**المودونُ:** بەمانا (المُوَدَنة)دێ.

**المَوْدُونَةُ:** (إمرأة مردونة): ئافرەتێـکی کورتە باڵای جەستە بچوك.

**الـودان:** شوێنێـك شـەونمی هـەبێو بەکەڵکی شت تێدا رواندن بێ.

**الوَدْنَـةُ:** شـەرە قـسەو تێـك گـیران ،

لەیەکتردانو لەیەك هەڵدان.

**وَدَى الرجلُ:** پیاوەکە (وەدیی) لێ هاتەدەر.

**وَدَى الشَّيْئ:** شتەکە جاری بوو، ڕەوان بوو.

**وَدَى القاتلُ القَتيلُ ودياً:** کەسو کاری بکوژ خوێنی دا بەکەسو کاری کوژراو.

**اودى:** بەهیلا چوو ٥ فەوتا.

**اودى بالشيئ:** شتەکەی برد.

**أودى الموت بە:** مردن تێکیەوە پێچاو فەوتاندی.

**أودى العمر بە:** تەمەنی درێژ بوو ٥ ژیانی درێژ بۆوە.

**اودى الرجلُ:** پیاوەکە (وەدی) لێ هاتەدەر.

**وادى فلان فلاناً:** فلانکەس خوێنی وەرگرت خوێنی کوژراوەکەی لە بکوژ یان لەکەسوکاری بکوژ وەرگرت.

**اتَّدى ولي القتيل:** کەسی کوژراوەکە خوێنی لەبکوژیان لەکەسو کارەکەی ستاندو بکوژی نەکوشتەوە.

**استودى فلان بحق فلان:** فلانکەس دانی نا بەحەقی فلان دا.

**التودية:** دارێکی بچکۆلەیە بەکاردەهێندرێ بۆ مەنع کردنی بێچوە حوشتر لەوەی شیری دایکی بخوا.

**الدِيَّة:** ئەو ماڵو سامانەیە کەلەجیاتی خوێنی کوژراو دەدرێ بەکەسو کارەکەی.

**الوادى:** شیوو دۆڵ کەلێنو دادڕی ناو زەوی ٥ ڕێڕەوی لافاو ٥ (ك: أوداء، أودية، وأوداية، ووديان) ٥ دەگوترێ: (حَلّ بوادية): توشی بەڵاو کارەسات بووە.

**الوَدْيُ:** ئاوێکی سپییە لەدوای میز کردن دێتە دەرەوە بەهۆی ئیفرازاتی پرۆستات.

**الوَدِيُّ:** بەمانا (الوَدْي)دێ ٥ نەمامی بچوك.

**وَذَاتِ العينُ عَنْ الشَّيْئ تَذْا وَذءاً:** چاوەکە شتەکەی لەخۆنەگرت دەری دایەوە.

**وَذَأ فلان فلاناً:** فلانکەس عەیبی لەفلان گرت ٥ بەچاوی سوك سەیری کرد ٥ لێی تورە بوو، دەری کرد.

**الوَذْءُ:** قسەی ناخۆشو ڕەق جنێو بێ یان ڕەخنە.

**الوَذْءَةُ:** نەخۆشی ٥ دەگوترێ: (ما بە وَذْءَة) ٥ هیچ نەخۆشی پێوە دیار نییە.

**وَذِحَ يَوْذَحُ وذحاً:** ناوڕانی چوزانەوە ٥

سوتايەوەو گۆشتەكەی شەقار شەقار بوو.

**وَذِحت الشاةُ:** مەڕەكە خوريیەكەی كەمێڵی پێوە نووسا ◊ پيسايی ناو ناغەڵی پێوە لكاو گەمرەی بەست.

**الأوذح:** دەگوترێ: (عبـد أوذح): بەندەو كۆيلەيەكی خوێڕيیە.

**الوَذَحُ:** ئەو كەمێڵو ڕيخو قشپەلەيە كە بەخوری مەڕو بزنەوە دەنووسێ‌و دەبێتە گەمرە.

**وَذَرَ اللحمَ يَذِرُه وَذراً:** گۆشتەكەی پارچە پارچە كرد ◊ برينداری كرد.

**وَذَرَ الوَزرةَ:** گۆشتەكەی توێ توێ كرد كوتكوتی كرد؟،

**وَذِرَهُ:** دەگوترێ: (يَذَرُهُ): وازی لێ هێنا ◊ ئەم فيعلە هەر صيغەی موضاريعی هاتووە ◊ ماضی‌و مەصدەری مرێنراون.

**وَذَّرَ اللحمَ:** گۆشتەكەی بڕی.

**وَذَّرَ الجُرْح:** برينەكەی قاشقاش كرد.

**الوُذارَة:** پارچە قوماشی بچوك‌و پڕژو پاڵی قوماشە كەبەرگدرو دەيبڕێ‌و دەكەونە ئەملاو ئەولای قوماشەكە.

**الوَذْرَةُ:** پارچەی بچوك لەگۆشتی بێ ئێسقان ◊ پارچە گۆشتی خڕ، كوتە گۆشت.

**الـوَذِرَةُ:** شتێ گۆشتی زۆر بێ ◊ دەگوترێ: (عـضد وذِرَة): قۆڵە گۆشتن ◊ ئافرەتی بۆگەن ◊ لچ ئەستور.

**وَذَفَ فلان يَذِفُ وذفاً ووَذفاناً:** ڕۆيشت بەشێوەيەك لارو لەنجەی تێدا بوو، خۆی بادا.

**وَذَفَ الشحمُ وغيره:** بەزەكە توايەوەو داچۆڕاو دڵۆپ دڵۆپ هاتە خوار.

**وَذَّفَ فلان:** هەنگاوی‌كورتی نان‌و شانی هەڵتەكاندن‌و فيزی نواند ◊ ئافرەتەكە لەڕۆيشتن دا خۆی بادا.

**تَوَذَّفَ فلان:** فلانكەس فيزی نواند پۆزی لێ دا.

**الوَذفانة:** بەخێرايی ئەو ◊ دەگوترێ: (فعل ذلك وَذفانَهُ).

**الوَذْفُ:** مەنی (تۆماو).

**الوَذَفَةُ:** پيو.

**تَوَذَّلَ القوم من الجزار:** خەڵكەكە گۆشتيان لەقەصابەكە كڕی بەبێ ئەوەی گۆشتەكە بەشبەش بكا يان بەكيلۆو حوقەقە كێشەكەی دياری بكا.

**الوَذّالة:** ئەوەيە قەسابەكە گۆشتەكە ببڕێ بەبێ ئەوەی بەتەواوی كوتەكان لەيەك جيابكاتەوە.

**الـوَذْلُ من الرجال:** پياوی چوست‌و چالاك‌و بەدەست‌و برد لەكاری خۆی دا.

**الوَذْلَةُ:** مێینەی (الوَذَلَ) ٥ ئافرەتی گورجو گۆڵو قەد باریك ٥ ئادەمیزادی چوستو چالاك ٥ حوشتری خۆشرۆ.

**الوَذِيلَة:** ئافرەتی بەنیشاتو چوستو چالاك ٥ ئاوێنەی پاكو رون ٥ قاڵبە زیوی پرشنگدار ؟. پارچە دوگی حوشتر ٥ (ك: وذیل ووذائل).

**وَذِمَتِ الدَّلْوُ تَوْذِم وَذماً:** ئەڵقەی دۆڵچەکە پچڕا.

**اوْذَمَ السقاءَ:** بەبەنی قایمو سیرمە دەمی کوندەکەی بەست.

**اوذم الدَّلْوَ:** ئەڵقەی دۆڵچەکەی پتەو کرد.

**اوذم الهَدِيَ:** بەنێکی ڕنگکراوی لەئاژەڵی دیاری حەرەم بەست بۆئەوەی بزاندرێ ئەو ئاژەڵە قوربانییەو کەس خراپەی لەگەڵ نەکا.

**اوذم على نفسه:** شتەکەی لەسەر خۆی پێویست کرد ٥ دەگوترێ: (أوذم الحج على نفسه، أوذم السفر، أوذَمَ اليمين).

**وَذَّمَ فلان على الخمسين:** فلانکەس تەمەنی لەپەنجا تێپەڕی.

**وَذَّمَ الدلْوَ:** قولفەی بۆ دۆڵچەکە دروست کرد.

**وَذَّمَ الكلبَ:** قلێتەی لەملی سەگەکە کرد بۆئەوەی بزاندرێ سەگی رامکراوو تەربیەت دادراوە.

**وَذَّمَ الشَّيْئ:** شتەکەی بەپێویست دانا ٥ پارچە پارچەی کرد.

**وَذَّمَ الناقةَ والشاةَ:** زیادەگۆشتی زێی حوشترەکە یان هی مەڕەکەی بڕیو دەرمانی کرد.

**الوَذَمُ:** بالوکە ٥ پارچە گۆشتە لەناو شەرمگای حوشتردا دەبێتە هۆکاری ئەوە کەئاوس نەبێ ٥ پارچەیەکە لەجەرگی کوشتی یان لەورگو ریخۆڵەی دەبرِدرێو فڕێ دەدرێ.

**الوَذْمَاءُ:** نەزۆك ٥ دەگوترێ: (إمْرأة وَذْمَاءُ و فرس وذماء): ماینێکی نەزۆك.

**الوَذَمَةُ:** ریخۆڵەو ورگو گەدە ٥ کیسەی ورگ ٥ زیدەیەك لەشەرمگای حوشترو مەڕدا پەیدا دەبێ ناهێڵێ ئاوس ببێ ٥ سیرمەیەکە ئەڵقەو گوێچکەی دۆڵچەکەی پێ دەبەسترێ ٥ سیرمەیەکە بەدرێژی دەبڕدرێو دەکرێتە قلێتەی ملی سەگ بۆئەوەی لەکاتی پێویست دا سەگەکەی پێ ببەسترێتەوە.

**الوَذِيمَة:** ئەو پارچەو بەشەیە کە

كـابرا لـەماڵی خـۆی دەیبڕێتـەوەو تەرخانی دەكا بۆ شتێك ٥ قلێتەی ملی سەگ ٥ دیاری بۆ كەعبەی پیرۆز، ئاژەڵ كە دەكرێتە هەدیەو دیاری بۆماڵی خودا.

تَـوَدَّن فلانـاً: فلانكەسی جواب كـرد پاڵی پێوەنا ٥ لێی دا.

وذی وجهه یذیه وذیاً: دەمو چاوی رنی.

الـوَذاة: هەرشتێك پێی توشی زیان ببێ.

الوَذِیة: هیچو پوچ ٥ دەگوترێ: (دنیاً وذیة).

وَرَأَ من الطعام یَرَأُ وَرْءاً: گەدەی پڕ بوو لەخۆراك.

وَرَأَ الرجلَ: پیاوەكەی جواب كرد پاڵی پێوەنا.

أُورِئَ بالشَیئ: هەستی بەشتەكە كرد.

اوْرَأَهُ: فێری كرد پێی زاناند.

أُوئَ بالشیئ: هەستی بەشتەكە كرد.

وُرِّئَ بالـشَّیئ: هەسـتی بەشـتەكە كرد.

الوَرَاءُ: منـداڵی منـداڵ (كوڕەزاو كچە زا) ٥ لەوجـەی گـەورەو ئەسـتور ٥ دەگوترێ: (هو وراءك لما أسر عنـك) ٥ بـۆ پێـشەوەو بـۆ دواوە بەكاردەهێنـدرێ ٥ قورئـان دەفەرموێ: ﴿مِن وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ﴾.

وَرِبَ جَوْفُهُ یَوْرَبُ وَرَباً: داوەشا ٥ خراپ بوو.

وَرِبَ فلان: فلانكەس گەندەڵ بوو.

وَرِبَ الـسحابُ: هەورەكـە نـزم بـۆوە لەزەوی نزیك بۆوە ورگی دادا.

وارَبَـه: فێڵـی لـێ كـرد ٥ هـەڵی خەڵەتاند.

وَرَبَ البـابَ: كەمێـك دەرگاكـەی كلاكرد.

الـوَرْبُ: گەنـدەڵی ٥ بۆشـایی نێـوان قامكە شادەو قامكە گەورە ٥ لانەو كونی دڕندە كونە گورگ كونە ڕێوی ٥ زاركی كونـە مشك ٥ دەمی كونی دوپشك ٥ (ك: أوراب).

الوَرْبَـةُ: كەلەكـە، خالیگـە ٥ چاڵایی خوار كەلەكە.

وَرِثَ فلاناً: میراتی لەفلانكەس گرت.

اورَثَ فلاناً: فلانكەسی كردە یەكێك لەمیراتگرانی ماڵەكەی ٥ میراتەكەی تایبەت كرد بە ئەوەوەو كەسی تری نەخستە گەڵ.

اوْرَثَ فلاناً شیئاً: شتەكەی بۆ فلان واز لـێ هێنـا ٥ دەگـوترێ: (أورثـه المرض ضَعْفاً): نەخۆشییەكە لاوازیو زەبوونی بۆ جێهێشت.

وَرَّثَ فلاناً: فلانكەسی كردە میراتگری خـۆی ٥ خـستیە نـاو لیـستی میراتگرەكانیەوە.

**وَرَّثَ فلاناً من فلان:** میراتی فلآنکەسی بۆ فلآن دانا.
**الإراثُ:** ئەوەی دەبێتە میرات.
**الإرْث:** میرات.
**التراث:** میرات.
**المیراث:** میرات ٥ (ك: مواریث) ٥ (علم المواریث): زانیاری دەربارەی چۆنیەتی دابەشکردنی میرات.
**الوَارِثُ:** صیفەتێکە لەصیفەتەکانی خودا ٥ واتە باقیو بەردەوامو میراتگری زەویو ئەوەی لەسەریەتیو خاوەنی حەقیقی هەموو بونەوەر هەرخۆی دەمێنێو هەربووەو هەردەبێ.
**الوِرَاثُ:** میرات.
**الوِراثَةُ:** (علم الوِرَاثة): زانیارییەکە باس لەوەدەکات چۆن دیاردە سروشتییەکانی زیندو لە چینێکەوە دەگوێزرێتەوە بۆ چینێکی تر دیاردە رەچەڵەکیو نەژادییەکان چۆن لەباوكو باپیرانەوە دەگوازرێنەوە بۆ نەوەو وەچەکان.
**الوَرْثُ:** بەمانا (الإراث)دێ ٥ شتی تەڕو تازە.
**الوِرْثُ:** بەمانا (الإراث)دێ.
**الوَرِیث:** یەکێك لەمیراتگرەکان.

**وَرِخَ العَجِینُ یَوْرَخ وَرَخاً:** هەویرەکە شل بوو بەهۆی زۆر ئاوی.
**وَرِخَ المکانُ:** شوێنەکە گژوگیای زۆر بوو گیاو گژەکەی تێك چرژا.
**اوْرَخَ العجینَ:** ئاوی هەویرەکەی زۆر کرد بۆئەوەی شل ببێتەوەو داهێزێ.
**وَرَّخَ الکتابَ:** مێژووی بۆ کتێبەکە دانا.
**تَوَرَّخَ العَجِینُ:** بەمانا (وَرِخَ)دێ.
**توَرَّخَتِ الأرضُ:** زەوییەکە تەڕ بوو.
**استورَخت الأرض:** زەوییەکە تەڕ بوو.
**الوَرْخُ:** درەختێکە دەشوبهێتە داری مەرخ وەلێ گەڵایەکی تەپو تۆزاوی هەیە پەلکە گەڵاکانی باریكو درێژۆکەیە وەکوو گەڵای رومکی تەرخون یان کەمێك لەو گەورەترە.
**الوَرِیخَةُ:** هەویری شلو داهێزاو بەهۆی ئاوی زۆرەوە ٥ زەوی تەڕبوو.
**وَرَدَ یرد وروداً:** ئامادەبوو.
**وَرَدَ انفه:** لوتی درێژبوو.
**وَرَدَت الشجرة:** درەختەکە گوڵی کرد ٥ گوڵی دەرکرد.
**وَرَدَ المکانَ او علی المکانَ:** چووە سەر

شوێنەکە بەسەر شوێنەکەی دا ڕوانی ٥ چووە ناو شوێنەکە.

وَرَدَت الحميّ فلاناً: لەرزوتا ناو بەناو توشی فلاّنکەس بوو ٥ ڕۆژە نا ڕۆژێك یان بەسێ ڕۆژ جارێك لەرزو تای توش دەبێ.

وَرُدَ الفرسُ وغيره يَوْرُدُ وَرْدَةً: ئەسپەکە سورێکی مەیلەو زەردبوو ٥ سوری زەردباو بوو.

اوردَ فلانٌ الشَّيْئ: فلاّنکەس شتەکەی ئامادەکرد.

اوردَ الخَبَرَ: هەواڵەکەی باس کرد ٥ هەواڵەکەی گێڕایەوە.

اوردَ الشَّيْئ: وای کرد بچێتە سەر شتەکە ٥ دەگوترێ: (أوردَ الماءَ): وای لێ کرد بچێتە سەر ئاوەکە.

وارَدَهُ: لەگەڵی دا چوو.

واردَ الشاعرُ الشاعِرَ: شاعیرەکە شیعری بەشێوەی شاعیرێکی تری هاوزەمان داناو شیعرەکانیان زۆر لێك چوو بوون بەبێ ئەوەی ئەم دوو شاعیرە یەکتریان بینیبێ یان بەرهەمی یەکتریان خوێندبێتەوە ٥ لەفەنی شیعری دا پێی دەگوترێ: (توارد الأفكار).

وَرَّدت المراة: ئافرەتەکە کوڵمی سور بوون ٥ دەشگوترێ: (وَرَّدت خدها): کوڵمی سور بوون.

وَرَّدت الشجرة: درەختەکە گوڵی کرد.

وَرَّدَ فلان الثَّوبَ: فلاّنکەس پۆشاکەکەی ڕەنگ کرد ٥ وەکوو ڕەنگی گوڵ.

توارد القومُ الماءَ: خەڵکەکە بەیەکەوە چون بۆسەر ئاوەکە.

توارد الشاعران: دوشاعیرەکە لەفظو مەعنای چامە شیعرییەکەیان وەکوو یەك وابوو بەبێ ئەوەی یەکتر ببینن و بەرهەمی یەکتریان دیبێ.

تَوَرَّدَ: داوای چونەسەر ئاوو ئاوخواردنەوەی کرد ٥ داوای گوڵی کرد ٥ پێشی کەوت.

تَوَرَّدت الخدُ: کوڵمی وەکوو گوڵی سوری لێ هات.

تَوَرَّدَ الماءَ: چووە سەرئاو بۆ ئاوخواردنەوە.

تَوَرَّدَ الشَّيْئ: شتەکەی ئامادەکرد.

تَوَرَّدَت الخيلُ البلدَ: ڕەوە ماین و ئەسپەکان کۆمەڵ کۆمەڵ چونە ناو شارەکەوە.

استوردَ: داوای چونەسەرئاوو ئاوخواردنەوەی کرد.

استوردَ الماءَ: چووە سەرئاوەکە.

استوردَ الشَّيْئ: شتەکەی ئامادەکرد.

استوردَ السلعَةَ: كالاكەی لەدەرەوەی ولات هێنایە ناو ولاتەوە هاوردەی کرد.

استوردَ فلان الضلالَةَ: فلانکەس گومڕایی هێنایە ناو ولاتەوە.

المَوْرِدُ: شوێنی ئاو وەرگرتن ٥ ڕێگا ٥ سەرچاوەی بژێو.

المورِدَة: ڕێگای چوون بۆسەرئاو بۆ ئاو خواردنەوەو ئاودانی ئاژەڵ ٥ ڕێگای پان و پۆڕ ٥ شەقامەڕێ.

الوارِدُ: ڕێگا ٥ پیاوی ئازاو چاونەترس ٥ پێشەتاو چاو ساغی ڕێگا ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَأَرْسَلُواْ وَارِدَهُمْ﴾ ٥ دەشگوترێ: (فلان وارد الأرنبة): فلانکەس لوتدرێژە.

الواردات: ئەوکالاو کەرەستانەن حکومەت لەولاتانی دەرەوە دەیکڕێ و دەیانهێنێ بۆناو ولات.

الوارِدَة: خەڵك کەدەچن بۆسەر کارێزو بیر بۆ ئاو هەڵێنجان و ئاودانی ئاژەڵ ٥ شەقامەڕێ ٥ (شفة واردة): لچی شۆڕ ٥ (شجرة وارِدة الأغصان): درەختێ: لق و پۆپەکانی شۆڕبوبنەوە.

الوَرْدُ: گوڵ؛ گوڵی ڕووەك یان گوڵی درەخت.

الورْدُ: ڕوانین بەسەر ئاوو شتی وا دا ٥ چوون بۆسەر کارێزاوو بیر بەمەبەستی ئاوگرتن و ئاو پەیداکردن ئەو حوشترانەی دەبرێن بۆ سەر ئاو بۆئاو خواردنەوە ٥ بەشەئاوو نۆرە ئاو ٥ پۆلە باڵندە ٥ سوپا ٥ بەشێك لە شەو کە پێویستبێ مرۆڤ نوێژی تێدا بکا ٥ بەشێك لەقورئان و یادکردنی خودا کەمرۆڤ کردبیەتی بەعادەت بیانخوێنێ ٥ دەڵێی (قرأت وردي): ویردەکەم خوێند ٥ ناوێکە لەناوەکانی لەرزو تا ٥ بەڵگە نامەیەکە ژمێریارو کارمەندی تایبەت زانیاری پێویستی تێدا تۆماردەکا ٥ چەند قەرزدارەو چەندی داوەو چەندی لەسەر ماوە ٥ (ك: أوراد).

وَردانُ: (بنت وردان): دەعبایەکی بچوکە وەکوو قالونچە وایە ڕەنگی سورە، بەزۆری لەحەمامو تەوالێت دا دەبیندرێن ٥ (ك: بنات وردان).

الوَردة: ناوە بۆ یەکجار ٥ تاکی (الوَرْد) ٥ مێینەی (الورد) ٥ (عشية وردة): زەردەپەڕی ئێوارە کاتێك خۆرئاوا دەبێ و کەناری ئاسمان سوردەبێ ٥ یان زەردایی و سورایی ئاسۆ لەکاتی خۆرکەوتن دا ٥ بەزۆری ئەو دیمەنە نیشانەی گرانی و قات و قڕییە.

**الوُردة:** ڕەنگی گوڵ.

**الوَرِيدُ:** هەر ڕەگو دەمارێك خوێن لەجەستەوە بەرێ بۆدڵ ٥ (مُفْرَد الوريدين): دوو ڕەگن لەژێر سورچکەوەن ٥ (حبل الوريد): ڕەگێکە عەرەب وایان زانیوە ڕەگی لامله.

**الوُرَيْدَة الطفليّة:** نەخۆشییەکە دیاردەکەی لەرزوتایە توشی منداڵ دەبێ.

**الوَرُّ:** كلۆت ٥ هەرزانیو گوزەران خۆشی.

**وَرَسَ النبتُ يَرِسُ وروساً:** ڕوەکەکە سەوز بوو.

**وَرِسَت الصخرة:** بەردەکە لەناو ئاودا قەوزاوی بوو، وای لێهات سەوزی نواندو خلیسك بوو.

**أورسَ الشجرُ:** درەختەکە گەڵای کرد.

**أورسَ الرِّمْثُ:** ڕوەکی ڕەمث گەڵاکەی زەرد بوو.

**أوْرَسَ المكانُ:** شوێنەکە گیای وەرسی لێ ڕوا.

**وَرَّسَ الثوبَ:** قوماشەکەی ڕەنگ کرد، بەگەڵای وەرس.

**الوارِسُ:** زەرد ٥ دەگوترێ: (أصْفَرُ وارس): زەردی کەسکون، شتێك زۆر زەردبێ.

**الوَرْسُ:** ڕوەکێکە لەخێزانی (القرنية)یە لەوڵاتی عەرەبو حەبەشەو هیندوستان دەڕوێ، بەرەکەی لەکاتی کامڵ بونو پێگەیشتن دا بەچەند غودەیەکی سورباو دادەپۆشرێ، هەندێ پرژوپاڵی پێوەیە بۆ ڕەنگکردنی پۆشاکی ئاوریشم بەکاردەهێندرێ چونکە مادەیەکی سوری تێدایە.

**الوَرْسِيُّ:** شتێك پاڵ بدرێ بۆلای وەرس ٥ جۆرێکە لەباشترین داری گوێزو شتی وا کە کاسەو کەوچکی لێ دروست دەکرێ.

**الوَرِيسُ:** هەرشتێك بەڕوەکی وەرس ڕەنگ بکرێ ٥ دەگوترێ: (ثوب وريس ومَلحفة وريسة).

**وَرَشَ يَرِشُ وَرْشاً:** خەفەتی بەکردەوەی ناشیرینو پروپوچ خوارد ٥ چاوچنۆك بوو تەماعی کرد ٥ زۆری خواردو شتی ماشیەوە.

**وَرَشَ عليهم:** لەکاتی نان خواردن دا چووە لایانو خولکیان نەکرد نانیان لەگەڵ بخوا.

**وَرَشَ من الطعام شيئاً:** کەمێکی لە خواردنەکە خوارد.

**وَرِشَ يَوْرَشُ وَرَشاً:** چوستو چالاك بوو.

**الوَرْشُ:** خواردنێکە لەشیر دروست

دەكرێ ، (قراءة ورش): جۆرە قورئانخوێندنێكە نیسبەت دەدرێ بۆلای عوسمانی كوڕی سەعید (القارئ).

**الوَرَشَان**: باڵندەیەكە لە پێری (الحمامیه)یە كەمێك لەكۆتر گەورەترە ، زێدی سەرەكی وڵاتی ئەوروپایە بەكۆمەڵو پۆلپۆل ڕەودەكەن بۆ وڵاتی شامو عێراق ، (ك: وِرشان ووراشين).

**وَرَصَت الدجاجة تَرِصُ ورصاً**: مریشكەكە بەیەكجار هێلكەكەی كرد.

**أورَصَتْ الدجاجة**: بەمانا (وَرَصَت)دێ.

**وَرَطَ الشَّيْئ ورطاً**: شتەكەی شاردەوە.

**وَرَطَ فلاناً**: فێڵی لەفلانكەس كرد.

**أورَطَ فلاناً**: فلانكەسی خستە چورتمەوە.

**أورَطَ إبلَهُ**: حوشترەكەی شاردەوە.

**أورَطَ إبله في إبل اخرى**: حوشترەكەی خۆی خستە ناو حوشتری ترەوەو گومی كرد شاردیەوە.

**أورَطَ الشَّيْئ**: شتەكەی شاردەوە.

**وارَطَه مُوارَطة ووراطاً**: فێڵی لێ كرد.

**وَرَّطَه**: خستیە ناو چورتمەوە، خستیە ناو گۆبەندەوە.

**وَرَّطَ إبله في إبل اخرى**: حوشترەكەی خۆی خستە ناو حوشوتری ترەوەو شاردیەوە.

**تَوَرَّطَ**: بۆ موطاوەعەی (وَرَّطَه)دێ.

**تَوَرَّطَ في الأمر**: كەوتە ناو ئیشەكەوەو توشی چورتم بوو ، سەری لێ شێواو نەیزانی چۆن خۆی رزگار بكا ، لەناو روداوو كارەكەدا فەوتا ، بەهیلاك چوو.

**تَوَرَّطت الماشِية**: ئاژەڵەكان كەوتنە قوڕەوە ، یان كەوتنە شوێنێكی سامناكەوەو رزگاربونیان نییە.

**استورَطَ في الأمر**: لەكارەكەدا سەری لێ شێواو نەیزانی چۆن خۆی رزگار بكا ، لەگۆبەندو گێژاوەكەدا فەوتا ، سەری تێداچوو ، دەگوترێ: (إستورط في حبالتي): كەوتە داوی منەوە رزگاری نەبوو.

**الوِرَاطُ في الصدقة**: ئاژەڵو ماڵی جیاجیا كە نەگەنە حەدی زەكات كۆبكرێنەوە بۆئەوەی بگەنە ئەندازەی زەكات لێدەركردن ، یان بەپێچەوانەوە ئاژەڵو ماڵێك هی یەك كەس بێو زەكاتیان لێ بكەوێ دابەشیان بكەی بەسەر چەند كەسێك دا بۆئەوەی زەكاتیان لێ نەدا ، یان ئاژەڵەكانی تێكەڵ

بـەئاژەڵی تربکـاو لـەناو ئـاژەڵی کەسـانی تـردا گومیـان بکـا ٥ یـان ئاژەڵـەکانی لەشوێنێـك بـشارێتەوە بۆئـــــەوەی فەرمانبـــــەرەکانی کۆکەرەوەی نەیان بینێ.

**الوَرْطَة**: زەلکاوو چاڵ کەرێـگەی لـێ هاتنـەدەرەوەی نـەبێ ٥ ئەشکەوتو غاری زۆر قوڵو پێچاو پێچ ٥ چاڵو کەنـــدڕی قـــوڵو بـــێ ســـەروبن ٥ قورولیتـــــەی زۆر ٥ هــــــەرکارو کێـشەیەك خۆلـــێ ڕزگـــارکردنی زەحمـــــەت بـــێ ٥ فـــەوتان ٥ (ك: ورطات، وِراط، وأوراط).

**وَرِعَ يَرِعَ وَرْعاً**: خۆی لەحەرام پاراست ٥ تەنانـــــەت دوایـــــی ئـــــەم مانایـــــە گواســـــتراوەتەوە بـــــۆ خۆگرتنـــــەوە لەهەندێ شتی حەڵاڵو موباحیش.

**وَرِعَ وُرْعاً**: ترسنۆك بوو ٥ بچوك بوو ٥ زەعیف بوو.

**وَرِعَ يَـرِعُ يَـوْرِع وَرَعـاً**: خـۆی پاراسـت لەحەرامو شتی شوبهە.

**وَرُعَ يَـوْرَعُ وروعـاً**: خـۆی لەحـــەرام پاراست.

**أورَعَ بينهمـــا**: لەمپـــەڕی خـــستە نێوانیانەوە.

**أورَعَ بـينَ القـوم**: ئاشـتەوایی خـستە نێوان خەڵکەکە.

**أوْرَعَ فلانـاً عَـنْ الـشَّيْء**: فلانکەسـی لەشتەکە مەنع کرد.

**وارَعَ فلاناً**: قسەی لەگەڵ فلان داکرد، راوێژی پێ کرد.

**وَرَّعَ بينهمـــا**: لەمپـــەڕی خـــستە نێوانیانەوە.

**وَرَّعَ فلانـاً عَـنْ الـشَّيْء**: فلانکەسـی لەشـتەکە مـەنع کـرد ٥ لەحـەدیثی عومـــەردا هـــاتووە: (وَرِّعْ عَنّـــي في الـــدرهم والـــدرهمين): مەهێڵـــە کێشەکاری درهەمو دوو درهەم بێنە لام بۆخـۆت بڕیـار بـدە بۆیـانو سوڵحیان بکە.

**وَرَّعَ الإبـلَ عَـنْ المـاء**: حوشـترەکەی لەئاوەکە گێڕایەوە.

**وَرَّعَ الفــارسُ الفــرسَ**: ســوارەکە ئەسـپەکەی بـەلغاو (بەهەوســارو ڕێشمە) بەستەوە ٥ دەشگوترێ: (ما وَرَّعَ أن فعـل کـذا): درۆی نـەکرد کەمتەوەی کرد.

**تَـوَرَّعَ في الأمـر**: لەکارەکـەدا توشـی ئیحراجی بوو.

**الرِّعَـةُ**: خۆگرتنـەوە لەشـتی حـەرامو ناڕەوا ٥ ئەدەبو ویقار ٥ دەگوترێ: (هـو حـسن الرِّعـة): ئـەو پیـاوە هـەڵسو کـەوتو شـێوەی جـوانو پەسەندە.

**وَرَفَ النبتَ والشجر يَرِف وَرْفاً ووريفاً**: ڕووەك‌و درەختەكە رازایەوەو جوان‌و گەشەدار بوو.

**وَرَفَ الـشَّيْئ**: شـتەكە گەشـایەوەو بریسكەدار بوو.

**وَرَفَ الظِـلُّ**: سـێبەرەكە فـراوان‌و درێژخایەن بوو.

**أورَفَ الظِلُّ**: بەمانا (وَرَفَ)دێ؟.

**وَرَّفَ الظِلُّ**: بەمانا (وَرَفَ)دێ.

**وَرَّفَ الشَّيْئ**: شتەكەی مژی.

**وَرَّفَ الأرضَ**: زەوییەكـەی بەشـبەش كرد.

**الرَّفَّةُ**: سەوزو ناسك‌و تەڕو تاز.

**الرُّفَّةُ**: كا؛ كژوگیای وشكی گێرەكراو.

**وَرَقَ الشجرُ يرِق وَرْقاً**: درەختەكە گەڵای كـرد گەڵاكـەی هاتـە دەرو پـان بـۆوە ◦ گەڵاكەی هەڵوەراند.

**وَرَقَ فـلان الـشجرة**: فلانكـەس گـەڵای درەختەكەی رنی، لێی كردەوە.

**أورَقَ الشجر**: درەختەكەی گەڵای كرد، گەڵاكەی بە تەواوی دەركەوت.

**أورَقَ فلان**: فلانكەس دەوڵەمەند بوو، ماڵ‌و سامانی زۆر بوو.

**أوْرَقَ طالـبُ الحاجـة**: داواكەرەكـە، خـاوەن پێویـستیاتەكە تـێ شـكاو هیچی بۆ جێ بەجێ نەبوو.

**أورَقَ الصائدُ**: نێچیرەوانەكە نەیتوانی نێچیرەكە بگرێ فاشیل بوو.

**أورَقَ الغـــــازي**: غەزاكەرەكـــــە دەســـتكەوتی جـــەنگی دەســـت نەكەوت.

**وارَقَـهُ**: لێـی نزیـك بـۆوە ◦ دەگـوترێ: (مازلتُ مِنك ولك موارقاً): هەمیشە من لێتەوە نزیكم.

**وَرَّقَ الـــشجرُ**: درەختەكـــە گـــەڵای دەركرد.

**وَرَّقَ فـــلان**: فلانكـــەس كاغـــەزی ئامادەكردو تێیدا نوسی ◦ فلانكەس نوسەری یەكێكی تر بوو.

**تَـوَرَّقَ الحيـوانُ**: حەیوانەكـە گـەڵای خوارد.

**استورقَ**: داوای زیوی كرد.

**الأورَقُ**: لەهـەموو شتێـك دا ئەوەیـە ڕەنگـی خـاكی بـێ ◦ هـەروا نـاوە بـۆ مرۆڤـی سـەوزەو گـەنم ڕەنـگ ◦ بـۆ حوشترێك سپی مەیلەو ڕەش بێ ◦ گـورگ ◦ تـەپو تـۆز ◦ ماسـت‌و شـیر بەشێـك لەسێ بەشی شیربێ دوبەش لەسێ بەشی ئاوبێ ◦ ساڵی بێ باران (وشـكە سـاڵ) ◦ (زمـــان أورق): رۆژگاری قات‌و قڕی.

**الرِّقَةُ**: زەوی لەكاتی گەرمادا بارانی لـی بـداو گیاوگـژی لـێ بـروێ‌و سـەوز هەڵگـەڕێ ◦ مـاڵ‌و سامان ◦ زیـو ◦ دیرهەمی سكە لـێ دراو ◦ (ك: رِقات ورِقون).

**الوَارِقَة**: درەختی سەوزو گەڵادارو پۆشناخ.

**الوَرَّاقُ**: دیمەنی سەوزی زەوی بەهۆی گیاو گژەوە ٥ دەگوترێ: (ما أحسن وَرَاقُهُ): چەند شێوەو دیمەنو جلو پۆشاکی جوانو رێكو پێکە.

**الوِرَاقُ**: کاتی پشکوتنی درەختو گەڵاکردنی.

**الوِرَاقَة**: پیشەی کتێب نوسینەوە بۆ خەڵك.

**الوَرَّاقُ**: (مُوَرِّق الکتب): نەوکەسەی کاغەز ئامادە دەکاو کتێب بۆ خەڵك دەنوسێتەوە ٥ کەسێك دیرهەمی زۆربێ ٥ (رجل وراق): پیاوی خاوەن زیو.

**الوَرَّاقَة**: مێینەی (الوَرَّاق) ٥ هەروا ناوە بۆ پەڕەکاغەزێکی ڕەقو پتەو چوار گۆشەیەکی دەوران دەوری بۆکراوە لەسەر مێز دادەنرێ نووسەر نەوپەڕەی کەدەیەوێ لەسەری بنوسێ دەیخاتە سەر نەو پەڕە پتەوە بۆنەوەی نووسینەکەی خواروخێچ نەبێ ٥ سندوقێکی دارە جۆری زۆرە، کاغەزی نوسینی تێدا هەڵدەگیرێ.

**الوَرَق من الشجر**: پەلکە گەڵا کە دەمارەکانی دیاربن ٥ دونیا ٥ جوانیو رازاوەیی جیهان ٥ جوانی گەڵو نەتەوە.

**وَرَقُ القوم**: منداڵو تازە پێگەیشتوانی گەل ٥ یان گەنجو لاوە لاوازەکانی نەتەوە.

**وَرَقُ الشباب**: تەڕو تازەیی گەنجیو نیشاتو تەڕدەماخی ٥ پێستی تەنك کەلەسەری بنوسرێ ٥ هەرشتێك لەسەری بنوسرێ یان لەسەری چاپ بکرێ ٥ ماڵو سامان کەزیوو حوشترو شتی وابێ ٥ دەگوترێ: (اختبط منه ورقاً): خێرو بێری لێی دەستکەوت ٥ چۆڕاوگەی خوێن کەبە شێوەی کەوانەیی بکەوێتە سەر زەوی ٥ خوێنی کڵۆ کڵۆ کەلەبرین بکەوێتە خوار.

**الأوراق المصرفية**: چەکێکە بانك دەری دەکا ئەوە دەگەیەنێ کە پێویستە بڕی پارەی دیاریکراو بدرێ بەهەڵگری نەوچەکە.

**الوَرِق**: زیو ٥ سکەلێدراو بێ یان نا ٥ (ك: أوراق ووِراق).

**الوَرْقَاءُ**: کۆتر ٥ دێڵە گورگ ٥ درەختۆکێکە بالاپیاوێك بەرز دەبێتەوە، گەڵایەکی خڕی کەوانەیی هەیە هەموو ئاژەڵێك دەیخوا، لاسکەکەی تەپو تۆزاوی گەڵاکەی زۆر سەوزە لەشیوو دۆڵو دەم روباردا دەڕوێ.

**الوَرْقَةُ في القوس:** عەیبو لەككەی كەوان.

**الوُرْقَةُ:** گەنم ڕەنگی ٥ بۆر ٥ ڕەش‌و سپی ٥ بەزۆری ڕەنگی حوشتردا باقی ئاژەڵەكان دا بەرچاو دەكەوێ.

**الوَرَقَةُ:** تاكی (الوَرَق) ٥ پیاوی پیاوانە، پیاوی خوێڕی ٥ دەگوترێ: (هو ورقة وهي وَرَقَة): ئەو پیاوە ئەو ئافرەتە هیچ‌و پوچ‌و خوێڕییە.

**الوَرِقَةُ:** (شجرة وَرِقَةٌ): درەختێكی پڕگەڵاو چڕە ٥ گەڵا سەوزو جوانە.

**الوَرِيقَةَ:** درەختی پڕگەڵاو سەوزو تەڕدەماخ.

**وَرَكَ يَرِكُ وَرْكاً:** زەختی خستە سەر كلۆتی.

**وَرَكَ وروكاً:** لەسەر تەنیشت راكشا.

**وَرَكَ على الدابة:** قاچی لەسەر ولاخەكە نوشتاندەوە بۆئەوەی پشوو بدا یان دابەزێ.

**وَرَكَ بالمكان:** لەشوێنەكە دا نیشتەجێ بوو مایەوە.

**وَرَكَ على الأمر:** دەسەڵاتی بەسەر كارەكەدا شكا.

**وَرَكَ الشيئَ وَرْكاً:** شتەكەی خستە ئاست كلۆتی (سمتی).

**وَرِكَ يَوْرَك وَرَكاً:** سمتی گەورە بوون، (فهو أورك وهي وركاء).

**وَارَكَ بالمكان:** لەشوێنەكە تێپەڕی.

**وَرَّكَ على الدابة:** لەسەر پشتی ولاخەكە قاچی نوشتاندەوە كلۆتی خستە سەر زینەكە.

**وَرَّكَ على الأمر:** دەسەڵاتی بەسەر شتەكەدا شكا.

**وَرَّكَ في الوادي:** بەناو شیوو دۆڵەكەدا ڕۆیی.

**وَرَّكَ في اليمين:** لەسوێند خواردنەكە دا نیازی ئەوە نەبوو كەسوێندەرەكە مەبەستی بوو.

**وَرَّكَ الشيئ:** شتەكەی خستە ئاستی سمتی خۆی.

**وَرَّكَ المكانَ:** شوێنەكەی جێ هێشت خستیە دوا خۆیەوە.

**توارك:** زەختی خۆی خستە سەر كلۆتی.

**تَوَرَّكَ:** زەختی خۆی خستە سەر كلۆتی.

**تَوَرَّكَ في الصلاة:** لە دانیشتنی تەحیاتی نوێژدا سمتی راستی لەسەر قاچی راستی داناو سەرەپەنجەكانی رویان لەرۆگە بوو، سمتی لای چەپی لەسەر زەوی دانا سەرەپەنجەی قاچی چەپی لەلای راستییەوە هێنایە دەر.

**تورّك على الدبة:** لەسەر پشتی ولاخەكە قاچی نوشتاندەوە

بەمەبەستی ئەوەی دابەزێ یان قاچی بحەسێتەوە.

**تَوَرَّكَ بالمكان:** لەشوێنەکە نیشتەجێ بوو، مایەوە.

**تَـوَرَّكَ عَـنْ الحاجـة:** لەناسـت پێداویستییەکەدا کەمتەرخەم بوو تەمبەڵی کرد.

**تَـوَرَّكَ لفـلان وفلانـاً:** پـێ پیلکـەی هێنایـە قاچـی فلانکـەس‌و بـەزەوی دادا.

**تَوَرَّكَ علـى الأمـر:** دەسـەلاتی بەسـەر کارەکەدا شکا.

**تَـوَرَّكَ الـصبي:** منداڵەکـەی خـستە کلۆتی وای لـێ کـرد زەخـت بکاتـە سەری.

**المَـوْرِك:** ئـەو شـوێنەی سـوار قاچـی دەخاتـە سـەر ٥ حـەبل‌و قەیاسـە کـە بارگەنـەی پـێ لەسـەر پـشتی وڵاخەکە دەبەستێ.

**المَوْرِكة:** ئـەو شـوێنەی سـوار قاچـی دەخاتـە سـەر لەسـەر پـشتی وڵاخ ٥ (نـاو زەنگـی) ٥ ئـەو شـوێنەی زیـن‌و بارگەنـە کـە سـوار قاچـی لەسـەر دەنوشـتێنێتەو بەمەبـستی حەسانەوە یان دابەزین.

**المیرَکـة:** ئـەوەی لەپێـشەوەی بارگەنەدایـەو سـوار کـە مانـدو بـوو قاچی دەخاتە سەر.

**الوارِك:** ئەوشوێنەی بارگەنـە کەسـوار قاچـی دەخاتـەی سـەر لـەکاتی ماندوبون دا بۆئەوەی بحەسێتەوە ٥ ئـەو پەشـتەماڵەی بەپێـشەوەی بارگەنـەدا دەدرێ‌و لـەژێری دەنوشتێتەوە.

**الـوَرْك:** ژوور ڕانـی ئـادەمیزاد ٥ کلۆت (سمـت) ٥ کـەوانی دروسـتکراو لەقەدەدار (بنەدار) ٥ (ك: أوراك).

**الوَرِك:** ژوور ڕان ٥ سمت‌و کلۆت.

**وَرِكَ الـشَّجَرة:** قـەدی دار (بنکـی دار) ٥ (أوراك).

**الوِرْك:** ژوور ڕان ٥ کەوانی دروستکراو لەقـەدی دار ٥ لـەبنکی دار ٥ تەنیـشتی کـەوان ٥ ڕێـڕەوی تیرەکـە لەناو کەوان دا ٥ (ك: أوراك).

**الـوَرْكی:** بنـەماو سەرچـاوەی شـت ٥ دەگوترێ: (إنَّ عنـده لَـوَرْكي خـبر): سەرچاوەی هەواڵە کە لای ئەوە.

**الوَرْكاءُ:** مێینـەی (الأورك) ٥ ئافرەتی سمت‌و کەفەڵ گەورە ٥ پاشپان.

**الوَرْكانة:** ئافرەتی سمت‌و کەفەڵ پان‌و زل.

**الوَرَلُ:** گیانلەبەرێکی لوت درێژو کلک درێژە ٥ لەهەندێ شوێن پێی دەڵێن (قـۆڕی) ٥ قـەدباریك‌و کلـك لـوس‌و سـفتە لەسوسـەمار درێـژترەو لەتیمساح کورتترە لـەناو وشکانی‌و

دەریادا دەژی، دوپشكو مارو كرمو قالۆنچە دەخوا، عەرەب بەلایانەوە پیسەو قێزی لێ دەكەنەوەو نایخۆن ٥ (ك: أورال وورلان وأرؤل).

وَرِمَ يَرِمُ ورماً: هاوسا.

وَرِمَ انفُهُ: رقی هەڵسا.

وَرِمَ النبتُ: روەكەكە راساو درێژ بوو ٥ (فهو وارم).

اورَمَت الناقة: حوشترەكە گوانی هاوسان، گوانی ڕەپ بوون.

اورَمَ فلاناً: قسەیەكی بەگوێی فلانكەس دادا رقی پێ هەڵسێ.

وَرَّمَ فلان بانفه: فلانكەس خۆی بەزل زانیو فیزی نواند.

وَرَّمَ الجلدَ: پێستەكەی والێ كرد بهاوسێ.

وَرَّمَ انفَهُ: رقی هەڵسان تورەی كرد.

تَوَرَّمَ: فش بوو، رقی هەڵسا.

الأوْرَم: خەڵك، یان زوربەی خەڵك ٥ زوربەی سوپا.

التوَرُّم: جۆرە نەخۆشییەكە لەپێست دا یان لەپەردەی موخاطی دا كێمو زوخاو پەیدا دەكا.

المَوْرِمُ: شوێنی روانی ددانی خرێ ٥ ددانی هارِەر.

الوَرَمُ: شێرپەنجە.

تَوَرَّنَ: زۆری خۆئارایش داو زێدە ڕەوی كرد لەبەكارهێنانی بۆنی خۆشو میكیاج كردن دا.

الوَارنية: كلۆت، سمت.

وَرْنَة: ناویَ مانگی ذیلقەعیدە بووە لەپێش هاتنی ئیسلام دا.

الوَرْنيش: مەحلولی مادەی راتینجییە یان زەیتی جەمفوف بۆ خۆچەوركردن بەكاردێ.

وَرِهَ يَوْرَهُ وَرَهاً: گێلو ئەحمەق بوو.

وَرِهَ الكثيبُ: كۆمەڵە گڵەكە خۆی نەگرت داڕوخا.

وَرِهَت الريحُ: بایەكە بەنارێكو پێكی هەڵی كرد.

وَرِهت السحابة: هەورەكە بارانی زۆر بوو ٥ (فهو أوره وهي ورهاء).

وَرِهت المرأةُ: ئافرەتەكە بەزی زۆر بوو ٥ (فهي وَرِهَة).

تَوَرَّهَ في عمله: لەئیشەكەی دا كاراما نەبوو.

الوارِهَة: پانو فراوان ٥ دەگوترێ: (دار وارِهة).

الورهاءُ: دەگوترێ: (إمرأة ورهاء اليدين): ئافرەتێكە دەست بڵاو دەست قڵشاو.

الوُرَّهُ: لەبەڵانی روخەكو خۆنەگر.

وَرْوَرَ في الكلام: لەقسەكردن پەلەی كرد.

**وَرْوَرَ نظرَهُ:** چاوی تێ بڕی.

**المُوَرْوِرُ:** هەڵخەڵەتێنەر.

**الوَرْوَرِيُّ:** چاوکز، کوێرە مشە.

**وَرَى الزَّنْدُ يرِى وَرْياً:** چەرخەکە شقارتەکە بەردە ئەستێکە ئاگری لێ دەرچوو ٥ (فهو وارٍ).

**وَرَتِ النارُ ورياً رِيَّةً:** ئاگرەکە هەڵگیرسا.

**وَرَى الإبلُ وَرْياً:** حوشترەکە قەڵەو بوو، بەزی زۆربوو.

**وَرَى الله فلاناً:** خودا فلانکەسی توشی نەخۆشی ناوسك کرد.

**وَرَى فلان فلاناً وغيره:** فلانکەس لەجەرگ‌و سێ فلانی دا.

**وَرَى القَيْحُ جَوْفَهُ:** کێم‌و زوخاو ناوسکی خوارد ٥ لەحەدیثدا هاتووە (لأن يمتلئ جوف أحدكم قَيْحاً حتى يريه خير له من أن يمتلئ شِعراً).

**وَرِيَ الزَّنْدُ يَوْرَى ورياً:** بەمانا (وَرَى)دێ.

**وَرِيت النار:** بەمانا (وَرَتْ)دێ.

**وَرِيَ المُخُّ يرى ورياً:** مۆخەکە پتەوو پڕبوو.

**وَرِيَ الشحمُ وريٌ:** بەزەکە روناوی زۆر بوو.

**وُرِيَ الكلبُ وَرياً:** سەگەکە رقی هەڵساو کەوتە وەڕین.

**أورى الزنْدُ:** چەرخەکە، شقارتەکە ئاگرەکەی هاتە دەر.

**أورى الزَّنْدَ:** ئاگری چەرخ‌و شقارتەکەی هێنایەدەر.

**أورى النارَ:** ئاگرەکەی هەڵگیرساند.

**أورَى صَدْرَه عليه:** حیقدو کینەی دەربارەی ئەو خستە ناو سنگی خۆیەوە، رقی لێی بوو.

**أورى لە رأياً:** رایەکی بۆ دەربڕی، بیرو بۆچونێکی تازەی بۆخستە ڕو.

**أورى السِّمَنُ الإبلَ:** قەڵەوی بەزو چەوری حوشترەکەی زۆرکرد.

**واراه:** شاردیەوە.

**ورّى عَنْ فلان:** داکۆکی لەفلان کرد.

**ورّى عَنْ الشَّيْئِ:** شتەکەی مەبەست بوو شتێکی تری درکاند ٥ لەحەدیث دا هاتووە کە پێغەمبەر (د.خ): (كان إذا أراد سفراً ورّى بغيره): ئەگەر بیویستایە بچێ بۆ غەزایەك بەمەبەستی چەواشە کردنی دوژمنان ناوی ئەو شوێنەی مەبەستی بوو ئاشکرای نەدەکردو شوێنێکی تری ئاشکرا دەکرد.

**ورّى فلان الزندَ:** فلانکەس ئاگری لەچەرخ‌و شقارتەکە دەرکرد.

**ورّى الشَّيْئ:** شتەکەی شاردەوە ٥ خستیە دوا خۆیەوەو حەشاری دا.

**تواری:** خۆی پەنهان کرد.

**استوری الزندَ:** ئاگری چەرخ‌و شقارتەکەی دەرهێنا.

**استوری فلاناً رایاً**: داوای لەفلان کرد رایەکی پێ بڵێ‌و شارەزای بکا بۆئەوەی پەیڕەوی بکا.

**الثَّرِيَّةُ**: ئەوەی ئافرەتی حەیزدار دەیبینێ لەکاتی خۆشتن دا ٥ کەبریتییە لەزەرداو لێڵییەکی زۆرکەم.

**الرِّيَةُ**: هەرشتێک ئاگری پێ داگیرسێنی، پڵ‌و پوشی بێ یان کاغەزو پەڕو چیلکە داربێ.

**الواري**: بەزی قەڵەو ٥ هەرشتێک قەڵەو بێ.

**الوَارِيَة**: نەخۆشییەکە توشی سی‌و جگەر دەبێ کۆکە کۆک پەیدا دەکا لەنەخۆشەکەدا و دەیکوژێ.

**الوَرْيُ**: کێم‌و زوخاوێکە لەناو سک دا پەیدا دەبێ یان برینێکە خوێن‌و کیم‌و زوخاوی لێ دێ.

**الوَرى**: خەڵک ٥ بونەوەر.

**الوَرْيَةُ**: هەرشتێک ئاگری پێ هەڵگیرسێ.

**الوَرِيُّ**: بەزی قەڵەو ٥ گۆشتی قەڵەو ٥ میوان ٥ جیران.

**وَزَأَ من الطعام يَزَأُ وزءاً**: پڕ بوو لەخواردن.

**وَزَأَ اللَّحْمَ**: گۆشتەکەی برژاندو وشکی کرد چەورایی تێدا نەهێشت.

**وَزَأَ القومُ القومَ**: خەڵکەکە نەتەوەکە هەندێکیان لەشەڕدا یان لەشتی تردا داکۆکییان لەهەندێکیان کرد.

**وَزَأَتِ الناقةُ او الفرس ونحوهما براكبهما تَوْزِئَةً**: حوشترەکە یان ئەسپەکە سوارەکەیان گلاند لەسەرپشتی خۆیان خستیانە خوار مرد.

**وَزَّأَ فلاناً**: فلانکەسی بەهەموو جۆرە سوێندێک سوێندی دا.

**وَزَّأَ الإناءَ**: قاپەکەی پڕکرد.

**تَوَزَّأَ**: پڕبوو لەکێم‌و زوخاو.

**تَوَزَّأَ الإناءُ**: قاپەکە پڕبوو.

**الوَزَأُ**: کورتە بالای قەڵەوو خەپە تۆڵەو جەستە پتەو.

**وَزَبَ الماءُ والشيئ**: ئاوەکە شلەمەنییەکە ڕەوان بوو.

**اوزَبَ في الأرض**: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

**المِيزابُ المِئْزابُ**: بڕوانە مادەی (أَزَب).

**الوَزَّابُ**: دزی کاراما.

**وَزَرَ يَزِرُ وَزْراً وزِرَةً**: شتێکی بەکۆڵ هەڵگرت پشتی ماندو بوو ٥ تاوانبار بوو.

**وَزَرَ لە وَزَارةً**: بوو بەشالیارو وەزیری ئەو.

**وَزَرَ الشيئَ وَزْراً**: شتەکەی هەڵگرت لەکۆڵی دا.

**وَزَرَ الرجلَ وَزْراً:** بەسەر پیاوەکە دا زاڵ بوو.

**وَزَرَ الثلمة:** کونەکەی هاخنی، کەلێنەکەی گرت.

**وُزِرَ یَـوْزَرُ وِزْراً:** تـاوانی کـرد، تـاوانی پاڵدرا.

**اوزَرَهُ:** پـەناو مەلجەئێـکی بـۆ دابـین کـرد بۆئـەوەی تێیـدا بحەوێتـەوە ٥ شاردیەوە.

**اوزَرَ الـشَّیْئ:** شـتەکەی هـەلگرت بۆخۆی دانا خستیە شوێنی شیاوی خۆی ٥ شتەکەی بردە بنجو بناوانی خۆیو کردیە دیکومێنت ٥ بردی.

**وازَرَهُ علـى الأمـر:** لەسـەر کارەکـە یارمـەتی دا پـشتگیری کـرد ٥ بـوو بەوەزیری ئەو.

**استَوْزَرَهُ:** کـردی بـەوەزیری ئـەو ٥ بردی.

**الوِزارَة الوَزارَةُ:** حاڵو وەزعی وەزیرو پلەو پایەی لەو فەرمانڕەواییەدا.

**إتَّزَرَ:** تاوانی کرد ٥ ئیزاری لەبەر کرد، بەشانی دادا دەرپێی کورتی لـەپێ کرد.

**الوِزْرُ:** کۆڵی گران ٥ چەكو سیلاح ٥ تـاوان ٥ (ك: أوزار) ٥ دەگـوترێ: (أعَـدّوا اوزار الحـرب): ئـامێری جـەنگیان ئامـادەکردوە ٥ (وَضِـعت الحـرب أوزارهـا): شـەڕەکە دامرکایـەوە، تـەواو بـوو، کوژایـەوە، شەڕ وەستا.

**الوَزَرُ:** پـەناو مەلجـەو، کێـوی عاصـیو قایم.

**الـوِزْرَة:** پۆشاکێـکی بـچوکە بـۆ داپۆشینی شەرمگا ٥ (ك: وِزَرَات).

**الوَزِیر:** پاڵپشتو یارمەتیدەر ٥ وەزیر.

**المَوَزَّةُ:** زەوییەك باڵـندەی (ئیـوەزەی) تێدابێ.

**الـوَزُّ:** باڵنـدەی (ئیـوەز) ٥ باڵندەیەکـە لەقاز دەچێ.

**وَزَعَ الإنـسان وغـیره:** ئادەمیزادەکـەی مـەنع کـرد حەبسی کـرد ٥ لێـی تـوڕە بوو.

**وَزَعَ الجَـیْشَ:** سـوپاکەی ڕێـك خـستو دایمەزراند بۆ شەڕو بەرگری.

**اوزع بیـنهم:** جـودا وازیـی خـستە نێوانیان ٥ ڕێـکی خستن.

**اوزع الشَّیْئ:** شتەکەی تەقسیم کـرد، لێکی جیاکردنەوە.

**اوزع فلانـاً بالـشیئ:** کـابرای هـەڵناو دەنەی دا بۆئەو شتە.

**اوزع فلان بالشیئ وزوعاً:** فلانکەس بەوشتە هەڵەو گیر بـوو خـۆی پێوە گرتو زێدەڕەوی کرد تێیدا.

**واعـضهُ:** نەیهێـشت، کۆسـپی خـستە بەردەمی.

**وَزَّعَـــهُ**: دابەشـــی کـــرد، لێـــکی جیاکردنەوە.
**وَزَّعَ الـصحيفة او المجلـة**: رۆژنامــە یان گۆفارەکەی بەسەر خوێنـەرانی دا دابەش کرد.
**وَزَّعَ البريـدَ**: بەریدەکـەی دابەشـکرد نامـــەو نوســـراوە فەرمیـــەکانی گەیاندنە شوێنی مەبەست.
**وَزَّعَ الموســيقار اللحــن**: موســيقا ژەنەکـــە لەحنـــەکانی بەســـەر ئامێرەکان دا دابەشکرد.
**اِتَّزَعَ**: بۆ موطاوەعەی (وَزَعَ)دێ.
**تَوَزَّعَ القومُ الـشَّيْئ بينهم**: خەڵکەکە شتەکەیان لەناو خۆیان دا دابەشکرد ◦ دەشگوترێ: (تَوَزَّعته الأفكار): بیرو بۆچـونی جیـاواز دابەشـیان کـردوە نازانـــێ کامــــەیان پـــەیڕەو بکـــا دەشــگوترێ: (توزّعـــوا ضـــيوفهم): میوانـــــەکانیان بەســـــەرخۆیان دا دابەشکردو بردیانەوە ماڵەوە هـەر خانــە خوێیــەو کۆمەڵێــکی میــوان بەرکەوت.
**اسـتوزَعَه الأمـرَ**: کارەکـەی خـستە دڵیـــەوە، وای لـــێ کـــرد بیزانـــێو پەیڕەوی بکا ◦ دەگوترێ: (اســتوزع الله شـکرَه): خـودا یارمـەتی داو وای لێ کرد سوپاس کردنی خودای لەلا شیرن بێو بتوانێ ئەنجامی بدا.
**الأوزاع**: چـــەند تـــاقمو گرۆهێـــك، کۆمەڵی جیاجیا ◦ چەند خانویـەکی دوورکەوتــە لەکۆمــەڵگای ئـادەمیزاد دروستکراو لەقەراخو بیجاخی شار.
**التوزيـع**: دابەشـکردن لـەبواری ڕەسـم گـــرتن دا بریتییـــە لەبـــەتاڵکردنی ڕەنـــگ لـــەڕوی تـــۆخیو کـــەمو زۆرییـــەوەو دابەشـــکردنی بەســـەر بەشـەکانی دا، هـەروا دابەشـکردنی سـێبەرو رونـاکی بەسـەر وێنەکـەدا بەشێوەیەکی رێـكو پێـك بـەزۆری لەوێنەگرتنی ئادەمیزادو ئیعلاناتو شتی وا پەیڕەو دەکرێ.
**المتَّزِعُ**: نەفس بەرز.
**المُـوَزِّعُ**: ئەوکەسـەی نامـەو نوسـراوی پۆستە جیادەکاتەوەو دابەشیان دەکا یان رۆژنامەو گۆڤاری دەزگای چاپو بڵاوکردنەوە دابەش دەکا.
**الـــوازِع في الحــــرب**: ئەوکەســـــەی سەرپەرشــتی ریزەکــانی ســوپادەکا لەجـەنگ دا رێزێـك پـێش دەخـاو ریزێـــك دێنێتـــەوە دواوەو رێـــکیان دەخاتــەوە بۆســەر لــەنوێ چــوونە پێشەوە ◦ (ابن وازع): ناوی سەگە ◦ (ك: وزعة ووُزّاع).
**الوَزُوعُ**: هـەڵنانو تـەماع بەرنانـە بـۆ شتێك بۆ کارێك.

**وَزَعَ به يَزِعُ وَزْعاً:** پارچه پارچه فرێی دا ◦ پچڕ پچڕ دەری دا ◦ دەگوترێ: (وَزَعت الإبل ببولها، وَزَعت الطعنة بالدم).

**اوْزَعَ به:** بەمانا (وَزَعَ)دێ.

**وُزِّعَ الجنين:** کۆرپەلەکە لەسکی دایکی دا ئەندامەکانی رێك خرانو شێوەی ئادەمی تێدا دەرکەوتو گیانی بەبەردا کراو جولایەوە.

**الـوَزَغُ:** پیاوی زەعیفو هیچ لەبارانەبوو ◦ بوکە خاتونکە ◦ دەعبایەکە وەکوو مارمیلکە وایە پەڵەی زەردو سوری بەجەستەوە هەن.

**الـوَزَغُ:** هەڵلەرزین وشەقەتۆڵە کەوتن.

**الوَزَغَةُ:** بوکە خاتونکە.

**وَزَفَ يَزِفُ وَزْفاً:** پەلەی کرد ◦ هەنگاوەکانی کورت کردنەوە.

**وَزَفَ اليه:** نزیك بۆوە.

**وَزَفَ فلاناً وَزْفاً:** پەلەی لەفلانکەس کرد.

**اوْزَفَ:** پەلەی کرد.

**وازَفَ القومُ:** خەڵکەکە هەریەکەیان بەئەندازەی هاوەڵەکەی بژێوو خەرجی خۆی دەست نیشان کرد.

**وَزَّفَ:** پەلەی کرد.

**توازَفَ القومُ:** خەڵکەکە هەریەکەیان بەئەندازەی هاوەڵەکەی خەرجیو بژێوی دانا ◦ دەگوترێ: (توازفوا بينهم): لەناو خۆیان دا مەسرەفیان دانا بۆئەوەی بەیەکەوە مەسرەف بکەن ◦ لەیەکتر نزیك بوونەوە.

**اوزَكَت المرأة:** ئافرەتەکە پەلەی کرد.

**اوزَكَتْ في مشيتها:** بەشێوەی ناشیرین رۆیی ◦ رۆیشتنەکەی نەشیاوو ناشیرین بوو.

**وَزَمَ يَزِمُ وزماً:** رۆژی یەك ژەم نانی خوارد ◦ شتی کەمو چکە چکەی کۆکردەوە.

**وَزَمَ الشَّيْئ:** شتەکەی کەل کرد، کەڵکی تێ کرد.

**وَزَمَ فلاناً بفيه:** فلانکەسی بەدەم گەست ◦ گازی سوکی لێ گرت.

**وَزَمَ الدينَ:** قەرزەکەی دایەوە.

**وَزَمَ في ماله:** کەمێك لەماڵەکەی فەوتا، رۆیی تێداچوو.

**وَزَّمَ نفسه:** بریاری دا رۆژی یەك ژەم نان بخوا.

**تَوَزَّمَ:** قاچ پییا بەزەوی دا بەهێز بوو.

**الوِزَامُ:** پەلەو خێرا.

**الـوَزَّامُ:** گۆشتو جەستە پڕو دامەزراوو ماسولکاوی.

**الوَزْمُ:** ئەندازە ◦ گورزە پاقلەو شتی وا ◦ ئەوگۆشتەی هەڵۆ کۆی دەکاتەوە ◦

کارێك لەکاتی خۆی دا ئەنجام بدرێ.

**الوَزْمَة**: ئەندازە ٥ یەك ژەم نان خواردن لەڕۆژێك دا.

**الوَزِيمُ**: گورزە پاقلە ٥ ماسولکە ٥ دەگوترێ: (رجل وزيم): پیاوێکی گۆشتن و تێکسمڕاوە ٥ برژاو ٥ گۆشتی وشکەوەبوو ٥ گۆشتی کوتکوتکراو ٥ شۆربای پاشماوەو بنکڕ لەبنکی مەنجەڵ دا ٥ پاشماوەی هەرشتێك بێ.

**الوَزِيمَة**: باقە پاقلە، گورزە پاقلە ٥ طەلعی دارخورما قەڵشتی تێ بکرێ و تەلقیح بکرێ ئەمجار بەتوێکڵی دار یان بەشورکە دارێك ببەسترێ، ئەو توێکڵە دارە یان شۆرکە دارەی برینی تەلقیحەکەی پێ دەبەسترێ ٥ پارچە گۆشت ٥ گۆشتی ڕان ٥ ئەوگۆشتەی هەڵۆ کۆی دەکاتەوە لەهێلانەکەی دا.

**وَزَنَ الشَّيْئ يَزِنُ وَزْناً وزِنَة**: شتەکە بالا بوو، بەرزبۆوە ٥ پاساوی هەبوو.

**وَزَنَ الشَّيْئ**: شتەکەی کێشا بەهۆی تەرازو ئەندازەی قورسی شتەکەی دیاری کرد ٥ شتەکەی بەدەست بەرزکردەوە بۆئەوەی مەزندەی بکا بزانێ قورسی و سوکی چەندە ٥ شتەکەی مەزندە کرد ٥ دەگوترێ: (وَزَنَ الكلامَ).

**وَزَنَ الشَّيْئ**: شتەکەی خەرساند، مەزندەی کرد ٥ دەگوترێ: (وَزَنَ ثَمَرَ النخلِ): بەری درەختەکە یان خورماکانی خەرساند.

**وَزَنَ الدراهِمَ لَهُ**: دیرهەمەکانی سکەدارکردن دوای کێشان سکەی بۆ لێدان.

**وَزَنَ الشَّيْئ درهماً**: شتەکەی کێشانە کرد بەکێشی دیرهەم.

**وَزَنَ نفسَه على الأمر**: نەفسی خۆی رام کرد لەسەر ئەوکارە.

**وازَنَ بين الشيئين موازنةً ووِزاناً**: هاوتایی و یەکسانی کرد لەنێوان دووشتەکەدا.

**وازَنَ الشَّيْئ الشَّيْئ**: کێشی شتەکەی بەئەندازەی کێشی ئەو لێکرد ٥ کێشی دوشتەکەی وەکوو یەك لێکرد.

**وازَنَ فلاناً**: پاداشی کردەوەکەی فلانی دایەوە.

**اتَّزَنَ العِدلُ**: لاتایەکان بەرامبەر بوون لەقورسی و سوکی دا وەکوو یەك بوون.

**إتَّزَنَ الشَيْئان**: دووشتەکە لەکێشا وەکوو یەك بوون.

**اتَّزَن فلان الدراهمَ**: فلانکەس دوای

کێشان دیرهەمەکانی هەڵگرتن.

**تـــوازن الـــشيئان:** دووشـــــتەکە هاوتابوون، یەکسان بوون.

**الأوْزَنُ:** دەگوترێ: (هذا القول أوزن من هذا): ئەم شتە لەم شتە بەهێزترە، چەسپاو ترە.

**الإتّـــــزان:** لـــــەبواری وەرزش دا هاوکێـشەییو تـەوازنو راگرتنـــی جەستەیە.

**التـــوازن الإقتـــصادي:** راگـــرتنو بەرامبـەری کـردنو دیـاری کردنـی نرخـی کاڵاکانـە وێـڕای بەرچـاو گرتنـی چـەند دیـاردەو هۆکارێـکی ئابوریی.

**الزِّنَة:** کێشو ئەنـدازە ٥ لەحـەدیـثدا هـاتووە (سـبحان الله وبحمـده عـدد خلقه وزِنَةَ عرشه).

**الموازنة:** بودجـە (میزانیـة) ٥ لـەبواری ئـــابوریی دا تێـــکەو لێـــکەیەکە هەنـــدێ بـــانق ئـــەنجامی دەدەن، بریتییـە لـەکڕینی هەنـدێ بانقـە نـــەوتی بێـــگانە کـــە نرخییـــان دابـەزیوە لەشوێنێـك بـۆ ئـەوەی بیانفرۆشـێتەوە بەلایەنێـکی تـرو شوێنێکی تر کەنرخیان تێدا بـەرز بۆتەوە.

**الموازين:** کۆی (الميزان) واتە تەرازوو.

**المـوزون:** (شـــيء مـــوزون): شـــتی کێشراوو ئەندازە زانراو.

**الموزونـة:** (إمـراه موزونـه): ئـافرەتی کورتە باڵاو ژیرە.

**الميزان:** تـەرازو، ئامێرێـکە شـتی پـێ دەکێـشرێ ٥ ئەنـدازەی کەسـایەتیو بـەهای مرۆڤایـەتی ٥ دەگـوترێ: (إعرِفْ لكل إمرئ ميزانه).

**الميزان الحسابي:** لەبواری ئـابوری دا دیاریکردنی پارەی حکومەتە ئەوەی هەیەتیو ئەوەی قـەرزداری وڵاتـانی ترە ٥ ئەوەی هـی ئـەومو قـەرزە لای وڵاتان.

**الميـــزان التجـاري:** روزنکردنـــەوەو دیـاریکردنی نرخـی ئـەو کاڵایـەی ڕەوانـەی دەرەوەی وڵاتـی کـردوە ئەوەی هاوردەی کردوە.

**الميزانيـة:** بودجـە، سجیلێـکە تێیـدا واریـــداتی دەوڵـــەت یـــان هـــی کۆمپانیایـــەك بـــەراورد دەکـــرێ بەمەسـروفاتی جـا مانگانـە بـێ یـان ساڵانە بێ.

**الـوازنُ:** (درهـــم وازن): دیرهەمێـــکە کێشی تەواوە خاوەن کێشە.

**الوزانُ:** دەگوترێ: (هـو يِزانـه): ئـەوە بەرامبەر هاوکێشەی ئەوە.

**الوزانة:** دەگـوترێ: (هو يِزانتـه): ئـەو

بەرامبەر ئەوە ٥ پیشەی شت کێشان، قەپانچییەتی.

**الوَزّانُ:** کەسێك پیشەی قەپانچیەتی بێ.

**الـوَزنُ:** کـێش ٥ زوبـانی تـەرازو ٥ کۆمەڵـە خورمایەکـە پیاوێك نەتوانێ بەرزی بکاتەوە، پوشە خورمایەکە لەولاتی هەجەر وەکوو ئامێری پێوانو کێشان بەکاردێ ٥ لەبواری شیعردا جۆرە کێشێکە عەرەب لەسەر برگەی ئەو کێشە شیعریان وتوە.

**وَزن الجبل:** بەرامبەری کێو ٥ دەشگوترێ: (فلان راجح الـوزن): فلانکەس عاقڵمەندو رادروستە ٥ (ما لفلان وزن): فلانکەس هیچ رێزو نرخێکی نییە.

**الوَزْنُ النوعي:** رێژەی کێشی جەستەو قەبارەیەکە بەرامبەر بەکێشی قەبارەیەك کەیەکسان بێ بەقەبارەی ئەو بەپێوەری ئاو.

**الوَزْنَةُ:** ئافرەتی کورتە باڵاو رەزان ٥ دیرهەمێك مامەڵەی پێ بکرێ ٥ وەجبەی شت ٥ یەك کێش.

**الوَزین:** دەگوترێ: (هو وزین الـرأي): ئەو پیاوێکی رادروستو قسە پەسەندە.

**وَزْوَزَ:** خێرا بازی دا ٥ هەنگاوەکانی نزیك کردنەوەو خۆی هەڵتەکاند.

**الوَزْوَزُ:** مردن ٥ ماڵماڵ، پارچەدارێکی پانە لەشوێنی بەرزەوە گڵی پێ رادەدرێ بۆ شوێنی چاڵو نزمایی واتە زەوی کشتوکاڵیو باخچەی پێ تەخت دەکرێ.

**وَزَى الـشَّيْئ يـزي وَزِياً:** کۆبۆوەو وێکهاتەوە.

**وَزَى الأمرُ فلاناً:** کارەکە فلانکەسی تورە کرد.

**اوزی لدارە:** دەوران دەوری خانوەکەی بەفورِ سیاج کرد.

**اوزی الیه:** پەنای بۆبرد.

**اوزی الیه الشَّيْئ:** شتەکەی ناچارکرد پەنای بۆبەرێ.

**اوزی ظهره:** پشتی بەدیوارەکەوە دا ٥ دیوارەکەی کردە پاڵپشتی خۆی ٥ شتەکەی راست کردەوەو چەقاندی.

**وازاە:** بەرامبەری کرد روبەرِوی بۆوە.

**توازی الشیئان:** دووشتەکە بەرامبەر بەیەك بوون.

**استَوْزى:** سوربوو لەسەر رای خۆیو تاکرەوی کرد ٥ تەرەبوو خۆی جیاکردەوە ٥ دەگوترێ: (استوزی العیدُ).

**استوزی الـشَّيئُ:** شتەکە راوەستاو بەرز بۆوە ٥ هەڵسا ٥ قیت بووە.

**استوزى في الجبل**: بەکێوەکەدا سەرکەوت.

**الوَزَى**: پیاوى کورتە باڵاو تێکسمڕاو.

**وَسَبَت الأرضُ تَسبُ وَسْباً**: زەوییەکە گژوگیاى زۆر بوو.

**وَسِبَ الثوب**: کراسەکە قوماشەکە چڵکن بوو.

**اوسبت الأرض**: زەوییەکە گژوگیاى زۆر بوو.

**اوْسَبَ الغنمُ**: مەڕەکە خورى زۆر بوو.

**المِيسَابُ**: خورمایەکە نیوە گەییو بێ تانیوەى گەیشتبێ.

**الوَسْبُ**: دارێکە دەخرێتە بنکى بیر بۆئەوەى گڵەکەى تێ نەروخێ ٥ (ك: وسوب).

**الوِسْبُ**: ڕوەك ٥ گژوگیا ٥ پوش و پەڵاش.

**الوَسَبُ**: چڵك.

**وَسَخَ الشَيْئ يوسَخ وَسَخاً**: چڵك و ژەنگ شتەکەى داپۆشى.

**وَسَّخَ الشَيْئ**: شتەکەى پیس کرد.

**اتَّسَخَ الشَيْئ**: شتەکە پیس بوو.

**تَوَسَّخَ الشَيْئ**: شتەکە پیس بوو.

**استَوسَخَ الشَيْئ**: شتەکە پیس بوو.

**الوَسَخُ**: چڵك ٥ ئەو چڵك و ژەنگەى دەکەوێتە سەر شت.

**اوسَدَ في السير**: لەڕۆیشتن دا پەلەى کرد.

**وَسَّدَ فلاناً الشَيْئ**: شتەکەى خستە ژێر سەرى فلانکەسەوە.

**وَسَّدَ الأمْرَ اليه**: کارەکەى بەئەو سپارد.

**تَوَسَّدَ**: شانى دادا ئەنیشکى دادا.

**تَوَسَّدَ الشَيْئ**: بۆ موطاوەعەى (وَسَّدَه اياه) دێ.

**تَوَسَّدَ وِسادةً**: سەرى خستە سەر سەرین.

**تَوَسَّدَ ذراعه**: قۆڵى خۆى کردە سەرین و سەرى خۆى خستە سەرو نوست.

**الوِسادُ**: سەرین و پشتى ٥ دەشگوترێ: (هو عريض الوِساد): گێل و کاڵفامە ٥ هەرشتێك ئانیشکى بخەیەسەر ٥ هەرشتێك بخرێتە ژێرسەر دار بێ بەردبێ گڵ بێ یان شتى تر.

**الوِسادة**: بەمانا (الوِسادُ)دێ ٥ (ك: وسادات ووسائد).

**وَسَطَ الشَيْئ يَسِطُهُ وَسْطاً**: شتەکەى خستە ناوەڕاست ٥ دەگوترێ: (وَسَطَ القومَ ووَسَطَ المكانَ): چووە ناو خەڵکەکە چووە ناو شوێنەکە (وَسَطَ في القوم): کەوتە ناو خەڵکەکە بۆ پەیڕەوکردنى حەق و دادپەروەرى و چەسپاندنى ئاشتەوایى.

**وَسُطَ الرجل يَوْسُطُ وساطة:** پیاوەكە بوو بەپیاوماقوڵو ڕێزدار.

**اوسَطَ القومَ:** كەوتە ناوەڕاستی خەڵكەكە.

**وَسَّطَهُ:** خستیە ناوەڕاستەوە ٥ كردی بەدو پارچە ٥ كردی بەناو بژیكەرو ناوەندو واسیتە.

**تَوَسَّطَ فلان:** فلانكەس مام ناوەندی هەڵبژارد، لەنێوان چاكو خراپ دا مام ناوەندی پەسەند كرد.

**تَوَسَّطَ بینهم:** ناوبژی نێوانی كردن بەحەقو عەدالەت.

**تَوَسَّطَ الشَیْئ:** چووە ناوەڕاستی شتەكەوە ٥ دەگوترێ: (توسَّطَ القومُ): كەوتە ناوەڕاستی خەڵكەكەوە.

**الأوْسَطُ:** شتی مام ناوەندو میانكار لەهەرشتێك بێ ٥ (ك: أوَاسط).

**اوسَطَ الشَیْئ:** ناوەڕاستی شت نێوان دوولای شتەكە ٥ دەگوترێ: (هو من أوسط قومە): ئەو پیاوە لەهەڵبژاردەی گەلەكەیەتی.

**المُتوسَطُ:** (موسَط البیت): ئەوەی لەناوەڕاستی خانوەكە دایە.

**الوَاسِط:** دەرگا ٥ (واسط الكور): سەرەتای هەرێم.

**الوَاسِطة:** (واسِطة الكور): سەرەتای وڵاتو هەرێم ٥ (واسطة القلادة): ئەو كەوهەرەی دەكەوێتە ناوەڕاستی ملوانكەو بەرمورەوە كەلەهەموو دەنكە میروەكانی تر بەنرختربێ ٥ یان واسیتەو شەفاعەتخواز بۆ گەیشتن بەمەبەست.

**الوَسَاطة:** ناوبژی كردن ٥ لەبواری قانونی نێودەڵەتی دا هەوڵدانی دەوڵەتێك یان زیاتر بۆ كوژاندنەوەو خەلكردنی كێشەی نێوان دوو دەوڵەت لەڕێگەی دانوسانەوە.

**الوَسْطُ:** زەرفە بەمانا (بَیْنَ)دێ ٥ دەگوترێ: (جَلَسَ وَسْطَ القوم): لەناوەڕاستی خەڵكەكەدا ڕۆنیشت.

**الوَسَطُ:** (وَسَطُ الشَیْئ): نێوان دوو لای شت ٥ مام ناوەندی لەهەرشتێك بێ ٥ دەگوترێ: (شیئ وسَط): شتێكی مامناوەندییە ٥ نەچاكە نەخراپە ٥ دادپەروەری ٥ خێرو چاكی ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾: هەر بەو شێوەیە ئێمە ئێوەمان كردوە بەگەلێكی دادپەروەرو چاك ٥ دەشگوترێ: (هو من وَسَطَ قومە): ئەو پیاوە لەهەڵبژاردەو پیاوە باشەكانی گەلەكەیەتی.

**الوُسْطى:** لەناو پەنجەكان دا ٥ پەنجە درێژەیە كەدەكەوێتە پەنا قامكە شادەوە ٥ پەنجەبالاَبەرز ٥ (الصلاة الوُسْطى): نوێژی عەصر.

**الوَسُوط:** ناوەند، ناوەڕاست ٥ هەروا ناوە بۆ جۆرە خێوەتو ڕەشماڵێك لەچەتر گەورەترو لەڕشماڵو چادر بچوكتر.

**الوُسُوطُ:** (وُسُوط الشمس): گەیشتنی خۆر بۆ ناوەڕاتی ئاسمان.

**الوَسِيط:** ناوبژیكەری نێوان دوو كێشەكارو بەشەڕ هاتوو ٥ ناوبژیكەری نێوان فرۆشیارو كڕیار، دوو معامەلەچی ٥ مامناوەندی نێوان دووشت ٥ (ك: وُسَطاء) ٥ دەشگوترێ: (هو وسيط فيهم): ئەو لەناویان لەهەموویان وەجاخزادەترو ڕێزدارترە.

**وَسَعَ الله عليه رزقه وفي رزقه:** خودا ڕزقو رۆزیی بەرفراوان كرد، ساماندارى كرد.

**وَسِعَ الشَّيْءِ يَسَعُ سِعَةً:** شتەكە پانو پۆڕ بوو.

**وَسَّعَ الله عليه:** خودا ژیانو گوزەرانی خۆش كرد ٥ دەولەمەندی كرد ٥ دەشگوترێ: (وسعت رحمة الله كلُّ شيئ ولكل شيئ وعلي كل شيئ): ڕەحمەتو بەزەیی خودا بەشی هەموو شتێك دەكاو لەهیچ شتێكو بۆهیچ شتێك تەسك نابێو كورت ناهێنێ.

**وَسِعَ المَالُ الدينَ:** ماڵەكە زۆر بەشی قەرزەكەی كردو زیادەشی هەبوو ٥ دەشگوترێ: (لا يَسَعَكَ أن تفعلَ كذا): بۆت ڕەوا نییە ئەوە بكەی نابێ ئەوەبكەی ٥ (لا يَسَعُنِي ذلك الأمر): ئەوكارە لەتواناى من دا نیەو ناتوانم بیكەم ٥ (هذا الإناء يسع عشرين رطلا): ئەم قاپە بیست ریطل ئاو دەگرێو زیاتریش.

**سَعْ:** فیعلی ئەمرە بۆ حوشتر ئاراستە دەكرێ واتە بڕۆ خێرا بڕۆ ٥ خێرا خێرا هەنگاو هەڵێنە ٥ لەدوعاو پاڕانەوەدا دەگوترێ: (اللهمَّ سَعْ علينا، وَسِّعْ علينا).

**وَسُعَ الشَّيْءِ:** شتەكە فراوان بوو.

**وسُعَت الدابةُ وسَاعة وسَعَةً:** وڵاخەكە كەوتە ڕەوتو خۆش ڕۆیشتن.

**اوسَعَ فلان:** فلانكەس ماڵو سامانی زۆر بوو، دەولەمەند بوو.

**اوسَعَ اللهُ عليه رزقه:** خودا ڕزقو رۆزی بەسەردا رشتو گوزەرانی خۆش كرد ٥ دەولەمەندی كرد.

**اوسَعَ الشَّيْءِ:** شتەكەی فراوان كرد ٥

بەپانو پۆڕ هاتە بەرچاوی.

**أوسَعَ فلاناً الشَّيْئ**: شتەکەی والێ کرد بەکەڵکی فلان بێ بۆی بگونجێ ٥ بەبەری بکا ٥ لەدوعاو پاڕانەوەدا دەگوترێ: (اللهمّ أوسِعْنا رَحْمَتَك): خودایە بمانخەرە بەر ڕەحمەتی خۆت ڕەحمەتی خۆت والێ بکەی دامان پۆشیو بەشمان بکا.

**وَسَّعَ الشَّيْئ توسيعاً وتوسِعةً**: شتەکەی پانو پۆڕ کرد ٥ دەگوترێ: (وَسَّعَ اللهُ عليه): خودا ژیانی خۆش کردو رزقو رۆژی زۆرو بەرەحمەتی بەسەردا ڕژاند.

**إتَّسَعَ الشَّيْئ**: بۆ موطاوەعەی (وَسَّعَهُ)دێ ٥ درێژ بۆوە، بەرز بۆوە.

**تَوَسَّعَ الشَّيْئ**: شتەکە فراوان بوو، بەبەری تەنگ نەبوو.

**تَوَسَّعَ القوم في المجلس**: خەڵکەکە لەمەجلیسەکەدا کشانە داواوەو بازنەی مەجلیسەکەیان فراوان کردو ڕێگایان دا کەسانی دی بێنە ریزی دانیشتنەکەیان.

**إستوسَعَ الشَّيْئ**: بۆ موگاوەعەی (وَسَّعَهُ)دێ.

**إستوسَعَ الرَّجُلُ**: پیاوەکە ژیانی خۆش بوو گوزەرانی باش بوو.

**إستوسع الشَّيْئ**: شتەکەی بەبەرفراوانی هاتە بەرچاو.

**السَّعَةُ**: هێزو توانا ٥ گوزەران خۆشیو دەوڵەمەندیی ٥ دەگوترێ: (هو في سَعَة من العيش).

**المُتَّسَعُ**: دەگوترێ: (مالي عَنْ ذلك مُتَّسَعٌ): من لەو شتەدا ناچارمو دەراوی رونی ترم نیە ٥ من هیچ ڕێگای ترم لەبەردەم دا نیە.

**الموسوعة**: کتێبێکە زانیاری هەمە چەشنی تێدایەو زانیارییەکان بەگوێرەی (اـبـتـث) ریزکراون گەلەخوا پێداوەکان جۆرەها مەوسوعەیان نوسیون بەلام گەلی کورد لەوبوارەدا تا بڵێی هەژارە.

**الميساع من النوق**: حوشتری هەنگاو فراوان.

**الواسِع**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار ٥ بەخشندەو خاوەن عەتای زۆرو زەبەندە کەبەشی هەموو کەس دەکاو زۆرەو لەبن نەهاتووە ٥ ئاگادار بە سەر هەموو شتێک دا ٥ یان ئەوکەسەی رزقو رۆژی بەشی هەموو مەخلووقات دەکاو ڕەحمەتو بەزەیی هەموو شتێک دەگرێتەوە.

**الوَسَّاع**: کەم ئەرکو خێرا لەکاردا ٥ خۆشرۆو هەنگاو فراوان.

**الوُسْعُ**: تاقەت و هێزو توانا.

**الوسيع من السير**: ڕۆیشتنێك هەنگاوی فراوانی تێدا بهاوێژرێ.

**وَسَفَ الشَّيْءَ**: توێكڵی لەشتەكە داماڵی سپی كرد.

**تَوَسَّفَ الشَّيْءُ**: شتەكە توێكڵی لێ داماڵدرا.

**تَوَسَّفَ البعيرُ**: حوشترەكە پێستی لاڕانی و كلۆتی قەڵشت قەڵشت بوو ٥ بەروبوومی بوو، قەڵەو بوو ٥ تووكی هەڵداو تووكی تازەی لێ هاتەوە.

**تَوَسَّفَ أوبارُ الإبل**: حوشترەكە توكی هەڵداو با توكەكەی برد.

**الوَسْفُ**: قەڵشتن و شەقار بوونی پێستی ڕانی حوشترە لەكاتی قەڵەوبوونی دا.

**وَسَقَت الدابَّة تسِق وَسْقاً**: ئاژەڵە مێیەكە ولاخەكە ئاوس بوو.

**وسقت النخلة**: دارخورماكە بەری گرت.

**وَسَقَ الشَّيْءَ**: شتەكەی كۆكردەوەو خستنیە پەنایەك.

**وَسَقَ الليلُ الأشياءَ**: شەو شتەكانی داپۆشین.

**وسقت العينُ الماءَ**: چاوەكە ئاوی هێنا.

**أوسقت النخلةُ**: دارخورماكە بەری زۆر بوو.

**أوسق البعيرَ**: بارەكەی لەحوشترەكە باركرد.

**واسقه مواسقة ووِساقاً**: دژایەتی كرد ٥ بەئەندازەی ئەو بوو لەوكەمتر نەبوو ٥ لەشەڕا بەرامبەری كرد ٥ دەشگوترێ: (هو لايواسِق فلاناً): ئەو هاوتای فلان نییە، دەرەقەتی نایە.

**وسَّقَ الحبَّ**: دانەوێڵكەی وەزنە وەزنەكرد كردی بەچەند ویسقێك.

**إتسق الشَّيْءُ**: شتەكە كۆبۆوە چووە پەنایەك ٥ شتەكە ڕیز بەند بوو.

**إتَّسَقَ القمرُ**: مانگ خشت بوو ٥ گەیشتە شەوی چواردەو پانزە.

**استوسق الشَّيْءُ**: شتەكە كۆبۆوەو چووە ناویەكەوە ٥ دەگوترێ: (استوسقت الإبل): حوشترەكان كۆبونەوەو چونە پەنایەك ٥ (إستوسق له الأمر): كارەكەی بۆڕاپی بوو.

**الميساقُ**: باڵندەكە لەكاتی فڕین دا باڵی لێك دەدا ٥ كۆتر كەپەڕو باڵی زۆربن.

**الوَسْقُ**: ئامێرێكی پێوانەی دانەوێڵەیە شەصت ڕبە دەگرێ ٥ هەر ڕبەیەك پێنج ڕیطل و سێیەكی

ربەیەکە ٥ یان وەسق باری حوشترێکە.

**الوِسْقُ**: بەمانا (الوَسْقُ)دێ.

**الوسیق**: باران.

**الوَسِیقة**: کۆمەڵە حوشترێک کەدوژمن بڕی بدا بۆئەوەی بەتاڵان بیانبا ٥ یان حوشتری ئاوس.

**وَسَّلَ فلان الی الله تعالی**: بەمانا (وَسَّلَ)دێ.

**تَوَسَّلَ الی فلان بکذا**: بەهۆی خزمایەتیو کەسایەتییەوە خۆی لەفلان نزیك کردەوە.

**التَّوسُّلُ**: دزی کردن ٥ دەگوترێ: (أخذ فلان إبلی تَوَسُّلاً): فلانکەس حوشترەکانی دزین ٥ بەدزی بردنی.

**الوَاسِلُ**: پێویستو واجب ٥ دەگوترێ: (شیئٌ واسِلٌ): شتێکی پێویستە.

**الواسِلة**: مێینەی (الواسل)ە ٥ پلەو پایەو قسە ڕۆیشتویی لای پاشا ٥ خزمایەتی.

**الوسیلة**: بەمانا (الواسلة)دێ ٥ پەیوەندیو عەلاقە ٥ خزمایەتی ٥ پلەو مەقامێکە ڕۆژی قیامەت لەبەهەشت دا دەدرێ بەپێغەمبەری ئیسلام.

**وَسَمَ الشَّیئَ یسمها وَسْماً وسِمةً**: شتەکەی داخ کردو نیشانەی لێ کرد ٥ دەگوترێ: (وسمه بالهجاء): بە شیعری جنێو ئامێز لەکەداری کرد.

**وَسَمَ فلاناً**: لەجوانیو شۆخی دا بەسەر فلان دا باڵادەست بوو.

**وَسَمَ الوَسْمِیُّ الأرضَ**: یەکەم بارانی بەهار لەزەوییەکەی دا.

**وَسَمَ فلاناً بوسام**: بە ویسام وڕێزلێنان فلانکەسی جیاکردەوە.

**وَسُمَ یَوْسُمُ وسامةً**: جوان بوو جوانیەکی درێژخایەن ٥ دەگوترێ: (وسُمَ وَجْهَهُ): ڕوخساری جوان بوو.

**واسَمَهُ فی الحسن**: لەجوانی دا بەسەر یا زاڵ بوو ئەو لەو جوانتر بوو.

**وَسَّمَ**: حازری مەوسیم بوو، دەگوترێ: (وَسَّمَ الحاج): حاجییەکە ئامادەی وەرزو مەوسیمی کاتی حەج بوو.

**إتَّسَمَ**: بۆ موطاوەعەی (وَسَمَهُ)دێ ٥ واتە داخی کرد ٥ شێوە داخێکی بۆخۆی هەڵبژارد بۆئەوەی ئاژەڵەکانی پێنیشانە بکا ٥ یان بۆنەفسی خۆی شێوە هەڵسو کەوتێکی هەڵبژاردو هەمووکاتێ پێی دەناسرێتەوە ٥ دەگوترێ: (هو متَّسِمٌ بالخیر أو الشرّ).

**تَوَسَّمَ**: داوای بارانی سەرەتای بەهاری کرد ٥ بەخەنەو وسمە خۆی ڕەنگ کرد.

**تَوَسَّمَ الشَّیئَ فیه**: خەیاڵی واچوو

ئەوشتە لەودا هەبێ ٥ دەگوترێ: (تَوَسَّمَ فیه الخیر): پێی وابوو خێری تێدایە بەفیراسەتو تیژ بینی خۆی خێرو بیرو پیاوەتی تێدا ڕەچاو کرد.

**السِّمَةُ**: داخو نیشانە؛ پارچە ئاسنێکە شێوەی جیاجیای هەیە سوردەکرێتەوە گوێچکە یان شوێنی تری ئاژەڵەکەی پێ داخ دەکرێ شوێنی داخەکە موی لێ نایەتەوەو دەبێتە نیشانە بۆ ئاژەڵەکە.

**المَوْسِمُ**: کۆمەڵگایەکی قەرەباڵغی ئادەمیزاد.

**مَوْسِمُ الشَّیْءِ**: کاتی پەیدابوونی شت، وەرزی پەیدابوونی شت ٥ یان کۆبونەوەی ئادەمیزاد لەشوێنێك بۆ مەبەستێك وەکوو وەرزی حەجکردن وەرزی کەشتوکوزار.

**المَوْسُومُ**: کەسێك ویسامی شەرەف یا ویسامی ئەدەبو شتی وای پێ بەخشرابێ.

**المَوْسُومَة**: دەگوترێ: (دِرع موسومة): زرێیەکە لای خواروی رازێندراوەتەوە.

**المِیسَمُ**: نیشانە ٥ داخی ئاژەڵ داخکردن ٥ دیاردەو ئەثەری جوانیو شۆخو شەنگی.

**الوِسَام**: نیشانە ٥ ویسامی ڕێزلێنان ٥ پارچەیەکە لەمادەیەکی بەنرخ دروست دەکرێو دەکرێتە نیشانەی ڕێزلێنان دەبەخشرێ بەهەندێ کەسی جیاوازو خاوەن هەڵوێستو پێشکەوتوو لەبوارێك لەبوارەکانی ژیان دا بەیەخەی خۆیانی دا دەکەنو هەندێ (إمتیازات)ی هەیە.

**الوَسَامَة**: کاریگەری جوانیو شۆخی لەسەر مرۆڤ.

**الوَسْمُ**: نیشانە.

**الوَسْمَةُ**: ڕوەکێکە دەروێندرێ بۆ سوودوەرگرتن لەو ڕەنگەی لێی بەرهەم دێ.

**الوَسْمِيُّ**: بارانی یەکەمی بەهار.

**وَسِنَ یَوْسَنُ وَسَناً وسِنَةً**: هەنۆزی هاتێ، خەو سواری شانی بوو ٥ بەهۆی بۆگەنی بیرەکەوە بێ هۆش بوو.

**اوسنَتْهُ البِئـرُ**: بیرەکە بەبۆگەنی کابرای بێ هۆش کرد.

**تَوَسَّنَ المراةَ**: چووەلای ژنەکە خەوی لێ کەوتبوو.

**استوسَنَ**: بەمانا (وَسِنَ)دێ.

**السِّنَةُ**: هەنۆز (وەنەوز) سەرەتای خەو ٥ دەگوترێ: (أخذته السِّنَةُ): هەنۆز گرتی ٥ بێ ئاگاییو غافڵی.

**المَوْسُونة:** ئافرەتی تەمبەڵ.

**الميسان:** (إمرأة ميسان): ئافرەتێکی عاقڵو ڕەزانە ٥ دەشگوترێ: (هي ميسان الضحى): ئەو ئافرەتە نوستوی چێشتەنگاوانە.

**الوَسَنُ:** پێداویستیو ئاتاجی ٥ دەگوترێ: (ماهو من همّي ولا من وَسَني): ئەوە مەبەستو پێویستی من نییە ٥ دەشگوترێ: (قضت الإبل أوسانها من الماء): حوشترەکە پێداویستی خۆی لەئاوەکە هەڵگرت، خواردیەوە.

**الوَسْنَى:** (إمرأة وسنى): ئافرەتی چاومەست.

**الوَسْنانة:** (إمرأة وسنانة): ئافرەتی چاومەست.

**الوَسْنِيُّ:** (رجل وَسْني): پیاوێکە وەنەوزی زۆر دەکا ٥ هەمیشە خەواڵووە.

**وسوس الشيطان اليه:** شەیتان ختوکەی داو هەڵینا بۆ کردنی کاری بێ سود ٥ دەشگوترێ: (وَسْوَسَتِ النفسُ): نەفسی دەنە دەنەی دا بۆ خراپەکاری ٥ بەنەسپایی قسەی کردو قسەکانی بەعاستەم دەبیسرانو کەس لێی حاڵی نەبوو ٥ جۆرە هاوەسوەسەو خەیاڵ پلاو دەورەیان داوە ٥ بەسرتە قسەی کرد ٥ بەگوێی دا چرپاند.

**وَسْوَسَ الصَّائِدُ:** نێچیرەوانەکە بەنەسپاییو سرتە سرت دوا.

**وَسْوَسَتْ كلابُهُ:** سەگەکەی کلکە سونەی کرد فروسکایەوە ٥ بەعاستەم دەنگی هات ٥ دەگوترێ: (وَسْوَسَت الريحُ): بایەکە سروەی هات.

**وَسْوَسَ الحَلي والقصب:** خشڵەکە خرینگەی هات ٥ قەفەزاژەکە خشەی هات.

**وَسْوَسَ فلان فلاناً:** فلانکەس بەنەسپاییو سرتە قسەی لەگەڵ فلان کرد.

**وُسْوِسَ:** قسەکان تێکەڵو پێکەڵ بوون ٥ هەر غەڵبەغەڵب بوو.

**الوَسْوَاسُ:** شەیتان ٥ جۆرە نەخۆشییەکە توشی دەرون دەبێ سەنتەری زەین تێك دەدا.

**وسى راسه يَسيه وَسْياً:** سەری تاشی.

**اوسى راسَه:** سەری تاشی.

**الموسى:** بڕوانە مادەی (موسی).

**الوَشْبُ:** تاکی (الأوشاب)ە کەبەمانا (الأوباش)ە ٥ (أوباش الناس): کۆمەڵە خەڵکێك کەهەریەکەیان لەهۆزو خێڵێك بن.

**الوَشْبَة**: دەگوترێ: (تَمرة وَشْبَة): خورمای توێکڵ ئەستور.

**وَشَجَ الشَّيءُ يَشِجُ وَشْجاً**: شتەکە تێك چرژاو تێك هاڵاو تێکەڵ بەیەك بوو ٥ دەگوترێ: (وشجت العروق والأغصان): ڕەگو لقو پۆپ تێکەڵ بەیەك بوون ٥ (وشجت في قلبه هموم وأحزان): جۆرەها خەمو خەفەت لەدڵو دەروونی دا کۆبۆتەوەو تێکەڵ بەیەکتر بوون.

**وَشِجَ حَمْلَهُ**: کورتانەکە یان ڕەحلەکە یان بارەکەی بەحەبلو قەیاسە شەتەك دا بۆئەوەی هیچی لێ نەکەوێ.

**وَشَّجَ بين القوم**: خەڵکەکەی پێکەوە ئاشت کردنەوەو تێکەڵ بەیەك بوونەوەو خزمایەتییان تازەکردەوە.

**تَوَشَّجَ**: بەمانا (وَشَجَ)دێ.

**الأوشاج**: دەگوترێ: (عليه أوشاج غزول): ڕەنگی تێکەڵو جۆراو جۆری لەسەرە، ڕەنگەکان هەندێکیان چوونە ناو هەندێکیانەوە.

**الواشجة**: خزمایەتی کەبەچەند شێوە ببنە خزم.

**الوَشِيج**: قەفەزارو شتی وا کە چرو پڕ بن.

**الوَشِيجَة**: ڕەگی درەخت ٥ ڕەگی گوێرەکە ٥ خزمایەتی ... سێ سەرە ٥ تاینچە، شریفێکی گەورەیە بەشێوەی چوارگۆشەی (١٠×١٠ یان ١٢×١٢)سم) دەچندرێ‌و گیاو گرشەی پێ دەگوێزرێتەوە ٥ یان شرێفێکە ئەملاو ئەولای دوو تەختە دارن‌و نێوانیان بەگوش‌و شتی وا دەتەندرێ‌و گیاو کرشەی پێ دەگوێزرێتەوە.

**وَشَّحَ المرأةَ**: ویشاحی لەبەر ئافرەتەکە کرد ٥ گەردنبەندی لەملی ئافرەتەکە کرد.

**وَشَّحَ فلاناً الثوبَ**: کراسی لەبەر فلاَن کرد.

**إتَّشَحَت المرأةُ**: ئافرەتەکە گەردنبەندی لەمل کرد.

**إتَّشَحَ فلان**: فلاَنکەس قوماشی لەخۆوە پێچاو لکێکی بەژێر دەستی ڕاستی دا خستە سەرشانی چەپی‌و ئەمجار لەسەر سنگی هەردو سەرەکەی بەیەکەوە گرێ دان.

**إتَّشَحَ بسيفه**: شمشێرەکەی لەشان کرد.

**تَوَشَّحَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە گەردنبەندی لەمل کرد.

**توشَّحَ فلان بسيفه وبثوبه**: بەمانا (إتَّشحَ)دێ.

**توشَّحَ فلاناً**: دەستی لەملی فلاَنکەس کرد.

**تَوَشَّحَ الجَبَلَ:** بەکێوەکەدا ڕۆیشت.

**التوشیح:** ناوە بۆ جۆرە شیعرێک ئەندەلوسییەکان دایانهێنا بەزۆری لەحەوت شیعر پێک دێ.

**المُوَشَّحُ:** بەمانا (التوشیح)دێ ٥ هەروا ناوە بۆ کەڵەشێرێک دوو پۆپنەی هەبێ ٥ (ثوب موشح): قوماشێکە پەراوێزی چندراوە.

**الموشّحَة من الظباء والشاء والطیر:** ئاسکێک یان مەڕێک یان باڵندەیەک دوو گوارەی بەملاو بەولادا هاتبنە خوار ٥ هەروا وشەی (موشّح): ناوە بۆ شیعرێک لەسەر شێوازی تەوشیحی ئەندەلوسی هۆنرابێتەوە.

**الوِشَاحُ:** دووهەودا لەمرواریو گەوهەر دوخەت دوو ڕستە مرواریو گەوهەری هۆنراوە کەناو بەناو لێک بدرێنو ناو ناوەش بەسەر یەک دا بێنەوە ٥ هەروا ناوە بۆ پارچە چندراوێک بەگەوهەر بنەخشێندرێ ئافرەت لاوو نیو لەشانی بکا واتە لەسەر شانی ڕاستییەوە بیبا بۆ سەرکەلەکەی چەپی یان چندراوێکی ڕەنگاوڕەنگ دادوەر یان قازی لەدادگادا لاوو نیو لە شانی بکا ٥ واتە لەسەرشانی ڕاستییەوە بیبا بۆسەر کەلەکەی چەپی ٥ (ك: وُشُحٌ وأوشحە ووشائح) ٥ دەشگوترێ: (إمراة غرثی الوشاح): ئافرەتێکی قەد باریکە.

**الوَشحاءُ:** بزنی ڕەش کەخەتی سپی تێدابن (بزنە مس).

**وَشَرَ الخشبةَ یَشِرها وَشْراً:** دارەکەی ڕنی برییەوە.

**وَشَرَتِ المراة اسنانها:** ئافرەتەکە ددانەکانی تیژکردنو لێی کرِاندن ٥ (فهو واشر وهي واشرة).

**إتَّشَرَت المراةُ:** ئافرەتەکە داوای کرد ددانەکانی بۆ بکرِێننو بۆی بچوک بکەنەوە.

**استوشَرَت المراةُ:** بەمانا (إتشرت)دێ.

**المیشارُ:** ئامێری ددان ڕنینو ددان بچوك کردنەوە.

**توشَّزَ للشّر:** خۆی بۆشەڕ ئامادەکرد.

**الوَشْزُ:** پەلەکردن ٥ گوزەرانی تەنگ ٥ ئەوشتەی پشتی پێ دەبەستیو پەنای بۆدەبەی ٥ دەگوترێ: (لجئت الی وَشَزَ): خۆم خستە پەنایەکەوەو پشتم پێ بەست ٥ دەشگوترێ: (لقیته علی أوشاز): بەپەلە توشی هاتم.

**الوَشِیزَة:** سەرینێکو زۆری ناواخن هەبێ ٥ (ك: وشائز).

**وَشَظ القوم الينا يشظون وَشظاً**: خەڵکەکە کەم بوون هاتنە گەڵ ئێمە.

**وَشَظَ فلان الفاسَ ونحوها**: فلانکس کونی پاچەکەی بەدارێکی پوازو تەنگ کردەوە.

**وَشَظَ العظم**: ئێسقانەکەی شکاند پارچەیەکی لەئێسقانەکە شکاند.

**الوَشيظُ**: شوێنکەوتە ٥ هەتیومچەو خوێڕی ٥ بێگانەو دووڕە کە تێکەڵ بەهۆزو خێڵێك بووبن ٥ خزمەتکار.

**الوشيظة**: دوروو بێگانە کە تێکەڵ گەل‌و هۆزببن ٥ دەگوترێ: (هم وشيظة في قومهم): ئەوانە لەبنەماڵە ڕەسەنەکانی قەومەکەیان نین لەلاوە هاتوون‌و تێکەڵیان بوون ٥ پوازو چیلکەدار کونی پاچەکەی پێ دەگرێ یا تەسکی دەکەیەوە ٥ پارچەدارێك قەدەحی پێ چاك بکەی.

**وَشَّقَت البقلة**: ڕوەکەکە گوڵی کرد ٥ خونچە گوڵەکەی کرایەوە.

**وَشَغَ الشَّيْءُ الشَّيْءَ**: شتەکە کەوتە سەر شتەکە ٥ دەگوترێ: (وَشَقَةُ الشَّيْبُ): پیری لەسەر جەستەی دەرکەوت.

**وَشَعَ الجبَلَ**: بەکێوەکەدا سەرکەوت ٥ چووە سەر کێوەکە.

**وَشَعَ فلان الشَّيْءَ**: فلانکەس شتەکەی تێکەڵاو کرد.

**وَشَعَ القطنَ وغيره**: لۆکەکەی ڕستو هەڵی کرد.

**اوشَعَ الشَجَرُ والبقلُ**: ڕوەکەکە یان درەختەکە گوڵی کرد ٥ پشکوت خونچەکەی کرایەوە.

**وَشَّعَ القوم على كرمهم وبستانهم**: خەڵکەکە پەرژینیان بۆ ڕەزو باخەکانیان دروست کرد ٥ دەشگوترێ: (وَشَّعَ كرْمَهُ): ڕەزەکەی پەرژین کرد.

**وَشَّعَ الشَّيْءَ في الشَّيْءِ**: شتەکەی خستە ناو شتەکەی ترەوە.

**وَشَّعَ الشَّيْءَ**: چووە سەر شتەکە ٥ دەشگوترێ: (وَشَّعَهُ الشَّيْبُ): پیری (مویی سپی) دەوریان داوە.

**وَشَّعَ فلان الشَّيْءَ**: فلانکەس شتەکەی تێکەڵ کرد.

**وَشَّعَ القطنَ**: دوای شیکردنەوە لۆکەکەی هەڵکردەوە کردی بە گلۆڵە.

**وَشَّعَ الغزْلَ**: ڕیسەکەی لەدو داو تەشیەکەی بادا تەشییەکەی ڕست ٥ بۆئەوەی بیکاتە شاڵ، ئامادەی کرد بۆ چنین.

**وَشَّعَ الثوبَ**: قوماشەکەی بەشێوەی

ئالاو وێنەی جۆراو جۆر ڕەنگ کرد.
**تَوَشَّعَ الشَّيئ:** شتەکە بڵاو بۆوە.
**تَوَشَّعَ في الجبل:** بەکێوەکەدا سەرکەوت.
**توشعت الغنم في الجبل:** ئاژەڵەکە بەکێوەکەدا سەرکەوتو لێی لەوەڕا.
**توشَّعَ بالشيئ:** بەشتەکە زۆر بوو، جوان بوو ٥ دەگوترێ: (توشَّعَ الجبلَ): چووە سەر کێوەکە.
**تَوَشَّعَ الشيبُ راسَهُ:** پیری لەسەری دا دەرکەوت موومەکانی سپی بوون.
**تَوَشَّعَ القوم ضيوفَهم:** خەڵکەکە میوانەکانیان دابەش کردن.
**المُوَشَّعُ:** (بـرد مُوَشَّعٌ): عەبایەکی پەراوێز چندراوو نەخشێنراوە خەتو گوڵی جۆراو جۆری تێدا دروستکراون.
**الوَشْعُ:** شتی کەم لەڕوەکی کێو ٥ گیاو گژی کەم ٥ درەختی بان ٥ گوڵی روەکی پاقلەو شتی وا ٥ شتی کەم لەطەلعی دارخورما ٥ (ك: وُشُوع).
**الوُشُوعُ:** خانوی جاڵجاڵۆکە.
**الوَشُوعُ:** گیاوگژی بڵاوی ناوکێو ٥ تەنکە گیا ٥ دەرمان کەبەکەوچك دەکرێتە قورگی منداڵی نەخۆشەوە.
**الوَشِيعُ:** دارێکی ئەستورو پتەوە لەسەر لێواری بیردادەنرێ ٥ ئاو هەڵکێش لەکاتی هەڵکێشانی ئاودا لەسەری دەوەستێ ٥ شەپیتەی جۆلاً ٥ لقو پرژی دارخورما کەلەسەر دارە ڕای هەڵاشەوە رادەخرێن بۆئەوەی گڵو شتی وا بگرێ ٥ هەڵاشی خانو ٥ شتێکە وەکوو حەصیر لەڕوەکی (الثمام) دروست دەکرێ ٥ سیاجو پەرژینێکە لەتەلی چندراوی خانە خانەو ناو بەناو کۆڵەکەی ئاسن یان چیمەنتۆ یان شتێکی لەو جۆرە بۆ دەچەقێندرێو پێوەی قایم دەکرێو بەدەوری باخو شوێنی تایبەتی دا رایەڵ دەکرێ ٥ کەپرو ساباتێکە بۆ سەروکی سوپا لەسەر بەرزاییەك دروست دەکرێ بۆئەوەی لەوێوە چاودێری سوپاکە بکا ٥ پرژو پاڵی دارخورما ٥ وشکەڵی دارو درەخت ٥ ئارەو گوڵی قوماش.
**الوَشِيعَةُ:** مەکۆکی جۆلاً ٥ دارێکە چەند جۆرێکی لەهەودای تێوەدان لەسەر هەڵدەکرێ جۆلاً بەپێی پێویست هەرجارەو یەکێ لەهەودارەنگ کراوەکان بەناو رایەڵەکەدا دەبا ٥ گلۆڵە لۆکەی ڕێسراو.

**وَشَغ بِبَولِه يَشِغُ وشغاً**: بەیەكجار میزەكەی هەڵدا.

**اوشَغَ ببوله**: بەمانا (وَشَغَ)دێ.

**اوشَغَ العَطِيَة**: بەخشندەكەی كەم كردەوە.

**أوشَغَ الصَّبِيَ الدواءَ**: دەرمانەكەی كردە دەمی منداڵەكەوە.

**وَشَّغَ الثوبَ**: قوماشەكەی خوێناویی كرد هەتا هەمووی بەخوێنەكە خەتخەتو ڕێ ڕێ بوو.

**تَوَشَّغَ بالسوء**: پەڵەی ڕەوشت ناشیرینی پێ هەڵپەڕین.

**الوَشْغُ**: كەم ٥ (ك: وُشُوغ).

**الوَشُوغ**: ئەوبڕە دەرمانەی دەكرێتە دەمی منداڵەوە.

**الوَشيغ**: بەمانا (الوَشْغُ)دێ.

**وَشَقَ اللحمَ**: گۆشتەكەی توێ توێ كردو وشكی كردەوە.

**وَشَقَ فلاناً**: زەبری لەفلانكەس دا ٥ برینداری كردو روشاندی گەستی.

**وَشِقَ المفتاح في القفل يَوْشَقُ**: كلیلەكە چووە ناو قفڵەكەوە.

**أوشَقَ الشَّيْءِ**: شتەكە چووە ناو شتێكی ترەوە پێوەی نووسا.

**وَشَّقَ الشَّيْءِ**: شتەكەی بڕیەوە ٥ جیای كردەوە.

**وَشَّقَ اللحمَ**: بەمانا (وَشَقَ)دێ.

**إتَّشَقَ اللحمَ**: بەمانا (وَشَقَه)دێ.

**إتَّشَقَ القوم فلاناً باسيافهم**: خەڵكەكە فلانكەسیان بەشمشێرەكانیان كوتكوت كرد.

**تواشَقَ القومُ فلاناً**: خەڵكەكە فلانكەسیان پارچە پارچە كرد.

**المواشيق**: ددانی كلیل.

**الواشِق**: كەمێك لەشیرو ماست.

**الوُشَّقُ الأُشَّقُ**: صمغێكی پزیشكی لە جۆرەها ڕووەك دەردەهێندرێ، لەوڵاتی میصر پێی دەگوترێ: (علك الكَلَح) ئەو رووەكەی ئەم جۆرە صمغەی لێ دەردێ لەئێرانو توركستانو باشوری سیبریا دەڕوێ ٥ ئەم ڕووەكە بەتەمەنەو دوو مەترو سێ مەتر بەرز دەبێتەوە ناوەكەی كلۆرە ڕەگەكانی ئەستورنو بەزەوی دا دەڕۆنە خوار.

**الوَشْقُ**: لەوەڕی پەڵەپەڵە.

**الوَشَقُ**: گیانلەبەرێكە لەپێڕی پشیلە، گوانی هەن لە پشیلە گەورەترو لەپڵنگ بچوكترە، سەری گەورەیە ٥ لەهەرپەنا گوێچكەیەكی كۆمەڵە مویەك هەیە، كلكی كورتە لەناو دارستان دا دەژی هەروا لەدەشتو ساراش دا دەژی.

**الوَشيقُ**: دەگوترێ: (سیر وشیق): ڕۆیشتنی سوكو خێرا.

**الوَشِيقة:** گۆشتی کوتکوتکراوی وشکەوەبوو ٥ یان گۆشتێك لەئاوو خوێ دا بکوڵێندرێو دوایی وردبکرێو بکرێتە قاورمەو هەڵبگیرێ بۆسەفەرو شتی وا.

**وَشُكَ يَوْشُك وشكاً:** پەلە بوو، نزیك بوو ٥ جاری وایش دەبێ وەکوو (فیعلی موقارەبة) بەکاردەهێندرێ.

**واشَكَ مواشكةً:** خێرا ڕۆیی.

**وَشَّكَ:** بەپەلە بوو.

**الوِشَاكُ:** خێرایی.

**الوُشكانُ:** پەلەو خێرا.

**الوَشيك:** بەخێرایی، بەپەلە ٥ دەگوترێ: (خرج وشيكاً): خێرا ڕۆیشتە دەرەوە.

**وَشَلَ الماءُ يشِلُ وشلاً:** ئاوەکە ڕەوان بوو (جاری بوو) ئاوەکە کەم بوو بوو بەدڵۆپ دڵۆپ.

**وَشَلَ فلان وُشُولاً:** لاواز بوو دەوڵەمەندی نەما ٥ هەژار کەوتو ئاتاج بوو.

**وَشَلَ اليه:** هانای بۆ بردو لێی پاڕایەوە ٥ (فهو واشِلٌ).

**أوْشَلَ حَظّهُ:** بەش و باری فلانکەسی کەم کردەوە.

**أوشَلَ الفصيل:** گوێ گوانی حوشترەکەی خستە دەمی بێچوەکەوە بۆئەوەی فێری شیر خواردن بێ واتە مێژاندی.

**أوشَلَ الماءَ:** ئاوەکەی بینی ڕەوان بوو، جاری بوو.

**أوشَلَ البئرَ:** بیرەکەی بینی ئاوی لەبەر دەڕۆیی.

**الأوشال:** ئاو کە بەشەملاو ئەولای کێوەدا بێتەخوارو لەخوارەوە بەنداوی بۆبکرێ ئەمجار بەگوێرەی پێویست زەوی و زاری پێ ئاو بدرێ ٥ دەشگوترێ: (جاءوا اوشالاً): بەرێز یەك لەدوایەك هاتن ٥ هەروا دەشگوترێ: (هو من أوشال القوم): ئەو پیاوە لەتێکەڵەی خەڵکە، لەوکەسانەیە کە هۆزو خێڵێکی تایبەتییان نیە.

**الواشل:** دەگوترێ: (جبل واشل): کێوێکە هەمیشە ئاوی لێ دێتە خوار (فلان واشل الحظ): فلانکەس بێ بەختە ٥ (واشل الرأي): بیرو بۆچونی لاوازە.

**الوَشَلُ:** ئاوی کەم کەلەدڕکە شاخو بەردە دڵۆپ دڵۆپ دەکەوێتە خوار ٥ بەزۆری ئەم وشەیە ئاوە بۆئەو دڵۆپ دڵۆپ ئاوەی کەلە بەرزایی شاخاکانەوە تکە دەکا ٥ دەشگوترێ: (ما أصاب إلا وشلاً من الدنيا): شتێکی کەمی لەبەش و باری دونیا پێ بڕا ٥ ژیانێکی کولە مەرگی

بەرێ کرد ٥ هەروا وشەی (الوَشَل): ناوە بۆ فرمێسکی کەم.

الوَشِلَة من العیون: چاوی کەم فرمێسك.

الوَشُولُ من النوق: حوشترێك شیری زۆربێ بەجۆرێك شیر لەگوانەکانی تکە بکا.

وَشَمَ الجلد یَشِمُه وَشْماً: پێستەکەی بەدەرزی کوتا دەرزی هاژنی کردو دوایی مادەی (نیلەجی) پێدا بلاو کردەوە.

اَوْشَمَ فلانٌ یفعل کذا: فلانکس دەستی بەوکارە کرد.

اوشَمَ في الأمر: لەکارەکە ورد بۆوە.

اوشَمَ في عرض فلان: ڕەخنەی لەناموسی فلان گرتو جوێنی پێدا.

اوشَمَتِ الفتاةُ: کچەکە بناغەی مەمکی دانا، مەمکی کردن ٥ مەمکی خڕ بوون.

اوشَمَ الإبلُ: حوشترەکە توشی لەوەڕی تازە ڕسکاو بوو.

اوشمت السماءُ: ئاسمان بروسکەی دا ٥ چەخماخەی دا.

اوشَمَ البرقُ: هەورەبروسکەکە بەئاستەم چەخماخەی دا.

اوشَمَتِ الأرضُ: زەوی گیاو گژی دەرکەوت، گیاو گژەکەی سەری دەرهێنا.

اوشَمَ الکرم: ترێیەکە ئاڵو بۆڵ بوو، خەریکە بەتەواوی پێ بگا ٥ نەرم بوو، تامی پەیدا کرد شیرین بوو.

اوشَمَ الشَّیْبُ في الراس: موی سپی بەناو سەری دا بلاو بوونەوە، سەری ماشو برنج بوو.

وَشَّمَ الغُصنُ: لقەدرەختەکە گەڵای کرد، گەڵای دەرکەوت.

وَشَّمَ فلان جلدَهُ: فلانکەس پێستی خۆی کوتا سوژن هاژنی کرد.

إتَّشَمَ فلان: فلانکەس کوتانو دەرزی هاژنی لەپێستی خۆی دا ئەنجام دا.

استَوْشَمَ: داوای کرد پێستی سوژن هاژن بکەن جەستەی بەدەرزی بکوتن نیشانەو وێنەی تێدا دروست بکەن.

الوَشْمُ: بریتییە لەدەرزی هاژنکردنی بەشێك لەپێست بەزۆری لەباسكو قۆڵدا ئەو جۆرە کوتانە دەکرێ ٥ ئەمجار پاش دەرزی هاژنەکە مادەی نیلەنجی بەسەردا دەکرێ بۆئەوەی ئاسەوارەکە بمێنێ یان سەوز بنوێنێ ٥ هەروا ناوە بۆ پوانو گۆڕانی ڕەنگی پێست وێکەوتنی زەبر یان بەربوونەوە ٥ نیشانەو داخ ٥ بۆ گا کێویو ئاسکە کێوی وشەی (وشم) بۆ ئەوان بریتییە لەوخەتو بەڵەکیی بەبەرسینگو قاچیانەوە

دەبیندرێ ٥ ئەو دیمەنە لەڕووەك دا دەبیندرێ لەسەرەتای ڕوانو دەرکەوتنی دا ٥ (ك: وشوم وشام).

**الوَشْمَة**: دڵۆپە باران ٥ دەگوترێ: (ما أصابتنا وشمه): دڵۆپە بارانێکمان بۆنەباریوە ٥ (ما عصيته وشمَةً): بچوکترین تاوانو سەرپێچی ئەوم نەکردوە.

**الوَشْمَةُ**: شەڕو دوژمنایەتی.

**تَوَشَّنَ الماءُ**: ئاوەکە کەم بوو.

**الأَوْشَنُ**: کەسێکە کاتی نان خواردن خۆدابمەزرێنێ بەبێ بانگ کردن ٥ بچێتە سەر سفرەی کەسێکی ترو خواردنەکە بخوا.

**الوَشْنان**: ئەسپۆن ٥ بڕوانە وشەی (الأشنان).

**وَشْوَشَ الرجل والنعام والبعير وشوشةً**: خێرا ڕۆیی.

**وَشْوَشَ الرجلُ**: پیاوەکە بەنەسپایی قسەی کرد ٥ یان بزرکاندیو قسەی تێکەڵو پێکەڵی کردن.

**وَشْوَشَ فلاناً**: بەنەسپایی قسەی لەگەڵ فلان کرد.

**وَشْوَشَ فلاناً الشيءَ**: بەکەمی شتەکەی دا بەفلان.

**تَوَشْوَشَ القوم**: خەڵکەکە بەنەسپایىو سرتە سرت لەگەڵ یەك دا قسەیان کرد ٥ بەگوێی یەکتریان دا چپاند.

**الوَشْواشَة**: لێکچون ٥ دەگوترێ: (في فلان وأبيه وشواشة).

**الوَشْوشُ**: بەمانا (الوَشْواشُ)دێ.

**الوَشْوشي**: دەگوترێ: (رجل وشوشي الذراع): پیاوێکی بەدەستو بردو دەست سوکە.

**وشى به الى السلطان يشي وشياً**: لای پاشا دژی دواو قسەی وای پاڵ دا سوڵتان رقی لێ هەڵگرێ.

**وشى بنو فلان**: بەرە بابی فلان زۆربوون.

**وشت الماشية**: ئاژەڵەکان زۆربونو بڵاو بوونەوە.

**وشى فلان الثوبَ وشيا وشية**: فلانکەس قوماشەکەی نەخشاندو ڕازاندییەوە.

**وشى الكلامَ وفيه**: درۆی لەقسەکەدا کرد.

**وشى الكذبَ**: قسەکەی هەڵبەستو ڕازاندیەوە.

**أوشى الرجل**: پیاوەکە ماڵو سامانی زۆر بوو ٥ مانای جوانی لەدەقە پەخشانەکە یان چامە شیعرەکە دایەوە.

**أوشى في الدراهم والجوالق**: لەکیسە

پارەکان یان لەفەردەکان شتی دزیو لێی کەم کردنەوە.

**أوشى المعدِنَ:** لەکانەکەدا شتێکی کەمی ئاڵتون دۆزییەوە.

**أوشى فلان الشَّيْئ:** فلانکەس شتەکەی زانی ٥ بەهێواشی شتەکەی هێنایە دەر.

**أوشى فَرَسَهُ:** دوا ئەندازەی هێزی رۆیشتنی ئەسپەکەی دەرخست، زانی تا چ ئەندازەیەك دەتوانێ بڕوا ٥ بەگۆچانو قەمچی یان بە ئاوزەنگی لەئەسپەکەی دا بۆئەوەی بزانێ تا چ ئەندازەیەك توانای رۆیشتنی هەیە.

**أوشى الدَّواءُ المريضَ:** دەرمانەکەی شیفای بەنەخۆشەکە بەخشی.

**تَوَشَّى فيه الشيبُ:** پیری تێدا دەرکەوت ٥ موی سەرو ڕیشی ماشو برنج بوون.

**استوشى المعدِنَ:** بەمانا (أوْشى)دێ.

**استوشى فلان فرسه:** بەمانا (أوشى فرسه)دێ.

**استوشى الشَّيْئ:** شتەکەی داواکردو خستیە جمو جوڵ بۆئەوەی بینێرێ.

**استوشى الحديثَ:** فەرمودەکەی بەلێکۆڵینەوەو پرسیار دەرهێنا.

**الشِّيَةُ:** نیشانەو ئارم ٥ پەڵەی رەش بەشتی سپییەوە ٥ یان پەڵەی سپی بەشتی ڕەشەوە ٥ هەر ڕەنگێك لەجەستەدا لەڕەنگەکەی تری جودا بێ لەهەموو گیانلەبەرێك دا.

**شِية الفرس:** ڕەنگی ئەسپ ٥ (ك: شيات).

**المُوَشّى:** (ثور مُوَشّى القوائم): کەڵەگای قاچ بەڵەك.

**الواشي:** منداڵ زۆر ٥ جوڵا ٥ سکە لێدەری ئاڵتون ٥ (ك: وُشاة).

**الوَشاءُ:** ماڵو سامانی زۆر.

**الوَشّاءُ:** صيغه موبالەغەیە ٥ فیتنەو درۆزن ٥ ئەو کەسەی قوماشی ئاوریشم دەفرۆشێ.

**الوَشْيُ:** نەخشو نیگاری قوماش لەهەر ڕەنگێك بێ ٥ جۆرێکە لەقوماشی پەراوێز نەخشاوی ٥ جەوهەری شمشێر ٥ دەگوترێ: (حجرٌ به وشي): بەردی کانێکە زێڕی تێدایە.

**وَصَبَ الشَّيْئ يَصِبُ وصوباً:** بەردەوام بوو جێگیر بوو ٥ دەگوترێ: (وَصَبَ شحم الناقة ولبنها): شیری حوشترەکە بەردەوام بوو نەبڕایەوە.

**وَصَبَ على الأمر:** لەسەر کارەکە بەردەوام بوو.

**وَصَبَ على مالە:** باش چاودێری ماڵو سامانی خۆی کرد.

**وَصِبَ يَوْصَبُ وَصَباً:** نەخۆش کەوت، هەستی بەئازار کرد ◊ (فهو وَصِبٌ) ◊ (ك: وصابى ووِصاب).

**اوصَبَ الشَّيْئ:** شتەکە بەردەوامو جێگیر بوو ◊ دەگوترێ: (أوصَبَت الناقة): حوشترەکە شیری نەبڕاو گۆشتو بەزیشی کەمی نەکرد.

**اوْصَبَ فلان:** فلانکەس نەخۆش کەوت ◊ منداڵی نەخۆشو دەردەداری بوون.

**اوصَبَ القومُ:** نەخۆشی منداڵی خەڵکەکەی ماندوو شەکەت کردن.

**اوصَبَ على الشَّيْئ:** لەسەر شتەکە بەردەوام بوو.

**اوصَبَ فلاناً:** فلانکەسی نەخۆش خست.

**واصَبَ الشَّيْئ:** شتەکە بەردەوامو جێگیر بوو ◊ دەگوترێ: (واصبت الناقة): حوشترەکە شیری وشکی نەکردو گۆشتو بەزیشی کەم نەبوو.

**واصَبَ فلان على الأمر:** فلانکەس لەسەرکارەکەی بەردەوام بوو.

**وَصَّبَ:** بەمانا (وَصِبَ)دێ.

**وَصَّبَ فلاناً:** فلانکەسی نەخۆش خست.

**تَوَصَّبَ:** بەمانا (وَصِبَ)دێ.

**المُوَصَّبُ:** کەسێك ئازاری جەستەی زۆربێ.

**الواصِبَة:** سارای دوورودرێژ ◊ دەگوترێ: (فلاة واصِبة).

**الوَصْبُ:** لەپەدەست.

**الوَصَبُ:** ئازارو نەخۆشی ◊ ماندویی شەکەتبوون ◊ (ك: أوصاب).

**وَصَدَ الشَّيْئ يَصِدُ وَصْداً:** جێگیر بوو ◊ دەگوترێ: (وَصَدَ النسَّاجُ بعضَ الخيط في بعض): جوڵا لە تێوەدانەکەی خستە ناو رایەڵەکەوە.

**اوْصَدَ:** پەچەو کوزی بۆ ئاژەڵەکان دروست کرد.

**اوْصَدَ عليه:** تەنگی پێ هەڵچنیو ماندوی کرد.

**اوْصَدَ القِدْرَ:** سەرقاپی خستە سەرمەنجەڵەکە.

**اوْصَدَ البابَ:** دەرگاکەی داخست ◊ دەرگاکەی گرت.

**وَصَّدَهُ:** ترساندی هەڕەشەی لێ کرد.

**وَصَّدَ النساج بعض الخيط في بعض:** جوڵاکە تێوەدانەکەی خستە ناو رایەڵەکەوە.

**اسَوْصَدَ:** پەچەو کوزو ئاغەڵی بۆ ئاژەڵەکان دروست کرد.
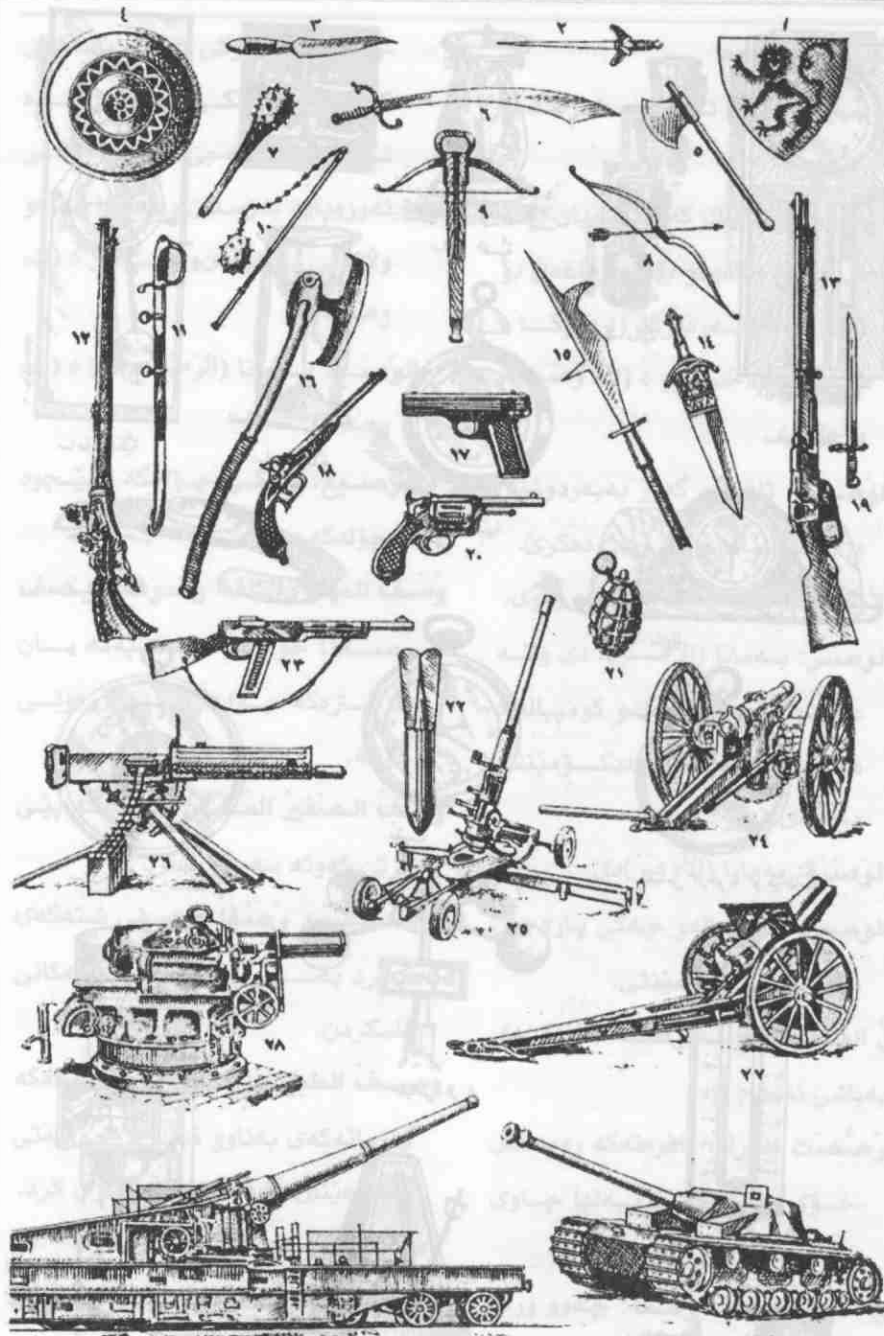
١ تُرس ◆ ٢ خنجر ◆ ٣ خنجر ◆ ٤ تُرس ◆ ٥ فأس ◆ ٦ صفيحة ◆ ٧ دبّوس ◆ ٨ قوس ونبل ◆ ٩ قوس فولاذيّ ◆
١٠ دبّوس طيّار ◆ ١١ سيف ◆ ١٢ بارودة ◆ ١٣ بندقية ◆ ١٤ خنجر ◆ ١٥ سنجة ◆ ١٦ فأس ◆ ١٧ فرد أوتوماتيكي ◆
١٨ فرد ◆ ١٩ حربة ◆ ٢٠ مسدّس ◆ ٢١ قنبلة يدويّة ◆ ٢٢ قنبلة الطائرات ◆ ٢٣ بندقيّة رشّاشة ◆ ٢٦ مدفع ◆
٢٥ مدفع ضد الطائرات ◆ ٢٦ مدفع رشّاش ◆ ٢٧ مدفع ◆ ٢٨ مدفع ◆ ٢٩ دبّابة مصفّحة ◆ ٣٠ دبّابة قاطرة
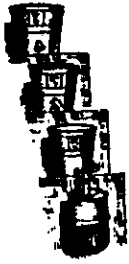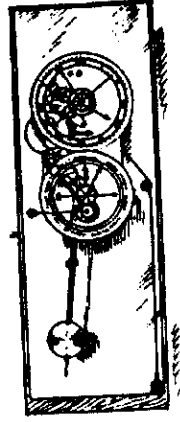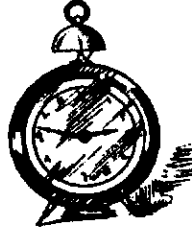
أدوات التوقيت
ساعة شمسيّة
ساعة مائيّة
ساعة دقّاقة
ساعة فلكيّة
ساعة رمليّة
ساعة منبّهة
ساعة يد
ساعة طاولة
مؤقّت
مقياس الرطوبة او مِرْطاب
ميزان الجوّ او مِضْغَط
مقياس الريح
مقياس الحرارة
مقياس المطر
مِرْسمة الضغط
موقّتة الموسيقى
دوّارة الهواء

**المُوَصَّدُ:** کەژاوە.

**الوَصَّادُ:** جولاى ئازاو دەست ڕەنگین زۆرچن.

**الوَصِید:** ڕوەکێك کەڕەگەکانیان لێك نزیك بن ٥ گەوەو بەچەو ئاغەڵ بۆ ئــاژەڵ ٥ بــەردەرگا، زاردەرگـــا ٥ بــەربێڵاى خـــانوو ٥ (ك: وُصُـــدٌ ووَصَائد).

**الوَصِیدَةُ:** ئاغەڵو گەوڕ بەبەردوشتى وا لەکێو بۆ ئاژەڵ دروست دەکرێ.

**الأوصَرُ:** تەپۆلکە، بەرزایى ناو زەوى.

**الوِصْـرُ:** بــەمانا (الإصْــر): دى واتــە عەهدو پەیمان ٥ چەكو کومپیالە ٥ هــەر نوسراوێـــکى دیکـــۆمێنتى دوبارەى قەرز.

**الوَصَرَةُ:** بەمانا (الأوصَرُ)دێ.

**الوصیرة:** کومپیالەو چەکى پارە یان نوسراوێکى دیکۆمێنتى.

**وَصَّ العمـلَ یَوُصُّـهُ وصًّـاً:** کارەکــەى بەباشى ئەنجام دا.

**وَصْوَصَت المرأةُ:** ئافرەتەکە ڕوبەندى خــۆى والــێ کــرد تــەنها چــاوى بەدەرەوە بوون.

**وَصَعَ الحصا یَصَعه وَصْعاً:** چەوو وردە بــەردەکانى بــەزەوى دا بردنــە خــوارو لەگڵ دا گومى کردن.

**الوَصْـعُ:** جــۆرە باڵندەیەکــە لــەپێرى چۆلەکە، دەنـدوکى کورتـە باڵـەکانى کەوانــەیین، کلکــى کــورتو خـــڕە شــوێنى نیــشتەجێ بــوونى وڵاتــى ئەوروپایە بەزستان ڕەودەکا بــەرەو وڵاتـــى ئـــەردەنو میـــصر ٥ (ك: وِصْعان).

**الوَصَـعُ:** بــەمانا (الوَصْـــعُ)دێ ٥ (ك: وِصْعان).

**الوَصِـیعُ:** دەنگــى چــۆلەکە ٥ بێــچوە چۆلەکە.

**وَصَـفَ المهـرُ والناقـة ونحوهمـا یـصف وَصْــفاً:** جوانـــوە ئەســـپەکە یـــان حوشـــترەکە جـــوان ڕۆیـــشت، ڕەوتـــى جوانە.

**وَصَـفَ الـصَغیرُ المَشْيَ:** منداڵەکـە پێـى گرتن کەوتە سەر ڕۆیشتن.

**وَصَفَ الشَّیْئ وَصْفاً:** وەسفى شتەکەى کـــرد پەســـنىو لایەنـــە باشـــەکانى باسکردن.

**وَصَـــفَ الطبیـــب الـــدواءَ:** پزیـــشکەکە دەرمانەکەى بەناوو نیشانو چۆنیەتى بەکارهێنان بۆ نەخۆشەکە دیارى کرد.

**وَصَفَ الخَبَرَ:** هەواڵەکەى گێڕایەوە.

**وَصَفَ الثوبُ الجسمَ:** پۆشاکە چۆنیەتى جەســـتەى خاوەنەکـــەى دەرخـــست بــەهۆى تــەنکى یــان تــەنگىو تەسـکى چاك چۆنیەتى جەستەى پۆشەرەکەى

دەرخست ٥ لەحەدیثی عومەردا هاتووە: (إلاّيَشِفُ فإنه يَصف).

**وَصُفَ الغلامَ والفتاة وصافة:** کوڕەکە یان کچەکە کاتی خزمەت پێکردنیان هات و قەدو بالآیان تەواو بوو خۆیان دارِشت.

**واصفته الشَّيْئَ:** شتەکەم لەسەر وەصف پێ فرۆشت، واتە شتەکەم لەبەردەستانەبوو بەوەصف و نیشانە پێم فرۆشت.

**إتَّصَفَ الشَّيْئَ:** بۆ موطاوەعەی (وَصَفَه)دێ ٥ وەصف کرا ٥ بەباشی ناویان هێناو پەسەندیان کرد.

**تواصَفُوا الشَّيْئَ:** هەندێکیان شتەکەیان بۆ هەندێکیان وەصف کرد.

**تَوَصَّفَ فلان وصيفاً:** فلانکەس یەکێکی ڕاگرت بۆ خزمەتکردن.

**استوصَفَ فلانٌ الطبيبَ لدائه:** فلانکەس داوای لەپزیشکەکە کرد دەرمانی دەردەکەی پێ بلێ.

**استوصَفَ فلاناً الشَّيْئَ:** داوای لەفلان کرد شتەکەی بۆ وەصف بکا.

**الصِفَة:** ئەو حاڵەتەی بەشتەکەوەیە، شتەکەی پێ جیادەکرێتەوە لەشتی تر وەکوو رەشی و سووری و سپییەتی و کورتی و درێژی ٥ زانیاری و نەزانی ٥ لەلای زانایانی نەحو صفە شوێنێکە وتەی ئیسمی پێشوویەتی و حوکم و ئیعرابی ئەوی دەدرێتێ.

**المُستَوْصَفُ:** خەستەخانەی بچوک کەهەندێ خزمەتی پزیشکی تێدا پێشکەش دەکرێ.

**المواصفة:** صیفەت و چۆنیەتی ئەوشتەی دەتەوێ بیکرِی ٥ یان دروستی بکەی.

**بيع المواصفة:** بریتییە لەوەی شتێك بفرۆشی شتەکە لەبەر دەستا نەبێ، جۆرو شێوەی بۆ کڕیار باس بکەی، دوایی بەو وەصفە دەستی بخەیی و بیدەیتێ.

**الوَصَّاف:** صیغە موبالەغەیە ٥ زاناو لێزان لەوەصف کردن دا.

**الوَصِيف:** خزمەتکارو کارەکەر ٥ کوڕێك نەگەیشتبێتە تەمەنی بالغ بوون.

**الوَصِيفة:** کارەکەر ٥ کچێك نەگەیشتبێتە تەمەنی بالغ بوون.

**وَصَلَ فلان يَصِلُ وَصْلاً:** بانگەشەی سەردەمی نەزانی هەڵداو دەمارگیری و تایەفەگەری پەیڕەو کرد.

**وَصَلَ الشَّيْئَ بالشيئ وَصْلاً وصِلَةً:** شتەکەی بەشتەکەی ترەوە لکاند، دەگوترێ: (وصلت المرأة شعرها بشعر غيرها): ئافرەتەکە قژی لکاندن بەقژی

تـرەوە قـژی خـۆی درێـژکردن بـەهۆی پێوەلکاندنی قژی تربە قژەکانی خۆی.

**وَصَلَ فلاناً وَصْلاً:** پەیوەنـدی بـەردەوام بوو لەگـەڵ فـلان دا ٥ صیلەی ڕەحمی نەپچڕاند ٥ دەشگوترێ: (وصَـلَ حَبْلَـهُ بفلان): دڵی بـەفلان دا چـووەو خۆشی دەوێ ٥ چاکەی لەگەڵ کرد ٥ مـاڵی پـێ بەخشی.

**وَصَلَ رحمَهُ:** چاکەی لەگەڵ خزمو کەس‌و کارەکـەی دا کـرد ٥ هاموشـۆی کـردن، یارمەتی دان، چاودێری کردن پێیانەوە خەریك بوو.

**وَصَـــلَ المكـــان وصـــولاً:** گەیـیـــشتە شوێنەکە.

**وَصَـلَ الى بـني فـلان:** خـۆی پاڵدایـە لای فلان بـەرەباب‌و تایەفـە خـۆی بەیـەکێ لــەوان حــسێب کـــرد ٥ قورئـــان دەفەرموێ: ﴿إِلاَّ الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىَ قَـوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ﴾.

**أوْصَـلَهُ الـشَّيْئَ واليــه:** شـــتەکەی گەیانـدە ئـەوی، یـان شـتەکەی پـێ گەیاند ٥ دەشـگوترێ: (ضَـرَبَه ضـربةً لاتوصــل): زەبرێــکی وای لــێ داوە چارە سەرناکرێ دەرمان ناکرێ.

**واصله مواصلةً ووصـالاً:** بـەردەوام بوو لە دیـدەنی کردنـی‌و نەپـچڕانی پەیوەنــدی ٥ پێــچەوانەی مانـــای (هَجَـــرَهُ)دێ ٥ بــەزۆری بۆمانـــای دڵـداری‌و خۆشەویـستی ئـەو بـوارە بەکاردێ.

**واصَــلَ الــصیامَ:** چــەند ڕۆژێــك لەســـــەریەك بــــەرۆژو بــــوو ٥ دەشگوترێ: (واصل حَبْلَهُ).

**وَصَّــلَ الـشَّيْئ بالـشَّيْئ:** شــتەکەی بەشـــتەکەوە لکانـــد ٥ یــان زۆری دیــدەنی کــردو پەیوەندییەکـــەی لەگەڵ دا چڕو پڕ کردەوە ٥ لـەخۆی گرت، خستیە گەڵی ٥ شتەکانی لێـك دان، پێکیەوە بەستن.

**وَصَّلَ الشَّيْئ اليـه:** شـتەکەی گەیانـە ئەو.

**إتَّــصَلَ فــلان:** فلانکـەس بانگەشـەی سەردەمی نـەزانی کـرد دەمارگیری‌و تایەفەگەری‌و داب‌و نەریتی خێڵەکی پەیڕەو کرد.

**اتَّصَلَ الى بني فلان:** خـۆی پـاڵ فـلان بەرەباب‌و تایەفەدا.

**إتَّــصَلَ الــشَّيْئ بالـشَّيْئ:** شـــتەکە بەشتەکەی ترەوە لکا ٥ پێوەی نوسا.

**تواصَلاَ:** پێکەوەبوون لێـك دانـەبڕان ٥ پەیوەنـدییان بەیەکـەوە بـەردەوام بــوو پێــچەوانەی (تــصارما)یــە کەبەمانا لێـك دابڕانە.

**تَوَصَّلَ اليه:** گەیشتە لای، پێی گەیشت

٥ ورده ورده لەگــەڵی دا ڕۆیــی تــا گەیــشتە مەبەســت ٥ هــەوڵی داو واسیتەی کردو خۆی نزیـک کـردەوە تاپێی گەیی ٥ دەگوترێ: (تَوَصَّلَ الیه بُوصـلة أو سـبب): بـەهۆی واسیتەو هۆکــاری جــۆراو جــۆرەوە پێــی گەییشت.

استوصـلت المـرأةُ: ئافرەتەکـە داوای کرد قژی تر بخرێنـە سەر قـژەکانی بۆئـەوەی قـژەکانی درێـژبن، جـوان بنوێنن.

الصِلَةُ: عـەطاو بەخشش ٥ خـەلأت ٥ ئـەو پیتـەی دوای (الـروی) دێ لـە سەرەوای شیعردا ٥ پێشی دەگوترێ: (الوَصَلَ).

الصُلَة: تێشوو.

الإیـصال: نوسراوێــکە وەرگرتنــی ماڵێـك یان قەرزێکی تێدا ئاماژەپـێ دەکرێ.

المستَوْصِلة: ئـەو ئافرەتـەی دەبێتـە دەلاڵو ڕێ نیشاندەر بـۆ قژپێـکەوە لکاندنو بارۆکە کـردنو ئـەو جۆرە شتانە.

المَوَصَّلُ: دەگوترێ: (خَـیط مرصَّـلٌ): حەبلو هەودایەکە لـەزۆر شـوێنەوە سەریەك خراوەتەوە.

المُوَصَّـلُ المعـزول: پلاکـی کارەبــاو شتی وا.

الموَصَّـلات: ئـەو قـەبارەو شـتانەی کارەبایان پێدا نەقڵ دەکرێ.

الموصِـلُ: شـوێنی گەیـشتن ٥ شـوێنی بەیـەك گەیـشتنی دوشـتو پێـکەوە لەحیم کردنیان ٥ جومژگە ٥ نێوان کلۆتو رانی حوشتر ٥ شوێنی گرێـی حەبل، ئـەو شـوێنەی دوو حەبلەکە دەخرێنــــــەوە ســــــەریەك ٥ (ك: مواصِل).

المَوْصُـــــولُ: حەیوانێـــــکە ولاخو ئاژەڵێـکە دایکەکـەی لەیـەك نێـرێ کـەڵی گرتبـێو فـەحلی تـر سـواری دایکی نەبووبن.

الواصِلَة: ئافرەتی داوێن پیس.

الوَصْلُ: عەطاو بەخشش ٥ دەگـوترێ: (أعطـاه وَصْـلاً مـن ذهـب): بڕێـکی ئــاڵتون پــێ بەخـشی ٥ هاوشـانو هـاوکوف ٥ دەگـوترێ: (هــذا وصــل هــذا): ئەمــە هاوشــانی ئەمەیــە ٥ جومژگەو شوێنی بەیەکەوە لکانی دوونێسكو زیـاتر ٥ (حرف الوَصْل): ئـەو پیتەیـە لـەدوای (الـرَّوی)دێ لەسەروای شیعردا.

لیلة الوصل: شەوی کۆتایی مانگە.

الوُصْلُ: جومژگە، یان شـوێنی بەیـەك گەیـشتنی دوو ئێـسقان یـان زیـاتر.

**الوَصْلَةُ**: (لەبواری زانیاری کیمیادا) ڕەمزی ئەو هێزەیە کە دوگەردیلە بەیەك دەگەیەنێ.

**الوُصْلَةُ**: گەیاندنو پەیوەندی ٥ دەگوترێ: (بینهما وُصْلَةٌ): لەنێوانیان دا پەیوەندی هەیە ٥ هەرشتێك بەشتێکی ترەوە بلکێ ٥ هاوڕێو هاوەڵ، تێشو ٥ زەوی دوور.

**الوَصیلُ**: کەسێك هەمیشە لەگەڵ یەکێکی تربێو لێی جیانەبێتەوە.

**الوَصِیلَةُ**: شتێك بەشتێکی ترەوە بلکێندرێ ٥ هاوڕێ ٥ زەوی پانو پۆڕ ٥ لەسەردەمی نەزانی دا وشەی الوصیله ناو بووە بۆ حوشترێك دە سك بکا بێ بسانەوە ٥ یان مەڕێك حەوت سك بکا حەوتەم جاری نێرو مێیەکی ببێ، لەبەر ڕێزی کاوڕە مێیەکە نێرەکەش سەرنابڕن ٥ شیری دایکەکەش هەردەبوایە پیاو بیانخواردایەوە لەئافرەت یاساغ بوو ٥ ئەم جۆرە حوشترو مەڕە ڕێزێکی تایبەتی هەبوو بەئارەزۆی خۆی لەکوێ دەلەوەڕا کەس بۆی نەبوو ڕێگری بکا، دەق وەکووو ئاژەڵی (سائبه) هەڵسو کەوتی لەگەڵ دەکرێ ٥ (ك: وصیل ووصائل).

**وَصَمَهُ یَصِمُهُ صِمَةً ووَصْماً**: بەگورجی رایکێشا ٥ ڕەخنەی لێ گرت.

**وَصَمَ العود**: دارەکەی شکاندەوەو بەبێ ئەوەی لێکی جیابکاتەوە.

**وَصَّمَهُ**: تەمبەڵو قونگرانی کرد، هەڵی نەنا بۆ کردنی کارەکە ٥ ئەزیەتی دا، دەگوترێ: (وَصَّمَتْه الحُمی): لەرزو تا ئازاری دا.

**تَوَصَّمَ**: بۆ موطاوەعەی (وَصَمَهُ)دێ.

**الوَصْمُ**: عەیبو لەکە ٥ گرێی دار ٥ درز ٥ دەگوترێ: (قناة فیها وَصْمٌ).

**الوَصْمَةُ**: کەلەبەرو پیتکەو ڕوشاوی لەجەستەدا ٥ عەیبو لەکە ٥ سوێندی بەدرۆو تاوان.

**وَصْوَصَ**: لەکونو درزەکەوە ڕوانی.

**وَصْوَصَت المرأةُ**: ئافرەتەکە روبەندی خۆی وێکهێنایەوە هەرکونی چاوی بەدەرەوەن.

**وَصْوَصَ الجروُ**: بێچووە سەگەکە، بێچوەگورگەکە چاوی تروکاندن.

**وَصْوَصَ فلان**: فڵانکەس چاوی خۆی بچوك کردنەوە بۆئەوەی چاك شتەکە ببینێو بەباشی ڕوانینەکەی ئاڕاستە بکا.

**الوَصْوَصُ**: کونێکە لەپەردەو دەرگاو شتی وا بەئەندازەی چاولێیەوە دەڕواندرێ ٥ (ك: وصاوص).

**وصی فلان یصی وصیاً**: دوای بەرزیو

شكۆمەندی ڕەزیل بوو ٥ دوای كێش سوكی كێشی قورس بوو.

**وَصَى الشَّيْئ:** شتەكە گەیشت دەركەوت ٥ دەگوترێ: (وَصَى النبتُ): گژوگیاكە پێگەیی‌و زۆر بوو.

**وَصَت الأرضُ وَصْياً ووُصياً:** زەوی گیاوو گژەكەی تێك ڕژاو زۆر بوو.

**وَصَى الشَّيْئُ بالشَّيْئ:** شتەكە بەشتەكەوە لكا پێوەی نووسا.

**اوصى:** چووە ناو گیاوگژی زۆرەوە.

**اوصَى فلاناً واليه:** فلانكەسی كردە سەر وەصیەت ماڵ‌و منداڵی دوای مردنی داوای لێ كرد سەرپەرشتیاریان بێ ٥ پەیمانی دایەو بەڵێنی پێدا.

**اوصى له بشيئ:** شتەكەی كردە ماڵی ئەوو وتی بۆئەو بێ.

**اوصى فلاناً بالشيئ:** فەرمانی بەفلانكەس كرد بەئەنجامدانی شتەكەو لەسەری پێویست كرد.

**وَصَّى اليه وله بشيئ:** شتەكەی كردە هی ئەوو بڕیاری بۆدا.

**وَصَّى فلاناً:** دوای مردنی فلانكەسی كردە وەصی‌و سەر پەرشتیاری ماڵ‌و منداڵی.

**وَصَّى بالشيئ فلاناً:** فەرمانی بەفلانكەس كرد بەئەنجامدانی شتەكەو خستیە ئەستۆی ئەو ٥ دەگوترێ: (وصَّى اللهُ الناسَ بكذا).

**تواصَى القومُ:** خەڵكەكە هەندێكیان وەسێتیان بۆ هەندێكیان كرد.

**تواصَى النبتُ:** گیاو گژەو كە پاڵی لێك دا.

**استوصى به:** وەصییەتەكەی بەوشتە قبوڵ كرد ٥ دەگوترێ: (استوصى به خيراً): خێرو بێری بۆئەو وێست‌و بۆی ئەنجام دا ٥ لەفەرموودەی پێغەمبەردا هاتووە: (إستوصوا بالنساء خيراً).

**الواصية:** دەگوترێ: (فلاة واصية): دەشت‌و سارایەكە بەدەشت‌و سارای ترتێكەڵاو دەبێ.

**الوَصَاةُ:** بەمانا (الوَصية)دێ ٥ (ك: وَصَايا)یە سەرپەرستیاری كردنی منداڵ.

**الوَصي:** ئەوكەسەی وەسییەتی بۆ دەكرێ‌و دەكرێ بەسەرپەرشتیار ئەوكەسەی سەرو كاری منداڵ‌و ماڵ‌و سامانەكەی دەكا.

**وَضَأه يَضْؤه وضئاً ووضاءةً:** لەڕوخسار جوانی‌و پاك‌و خاوێنی دا بەسەریا بالادەست بوو ٥ دەگوترێ: (وَاضَأَهُ فَوَضَأَهُ).

**وَضُؤ يَوْضُؤُ وُضاءةً:** جوان بوو ڕێك‌و

پیكو پاكو خاوێن بوو ٥ (فهو وَضِيءٌ) ٥ (ك: أوضياء ووِضاء).

**وَضَاْءَةُ:** شانازی بەسەردا كرد ٥ دەگوترێ: (واضَأَهُ فَوَضَأَهُ).

**وَضَّأَهُ:** وای لێ كرد دەستنوێژ بگرێ.

**تَوَضَّأَ للعبادة:** هەندێ ئەندامی جەستەی شتن‌و هەندێكی مەسح كرد ٥ یان بەنیازو مەبەستی نوێژكردن ئاوی گەیاندە هەندێ ئەندامی جەستەی.

**تَوَضَّأَ الغلام والجارية:** كورو كچەكە گەیشتنە تەمەنی باڵغی.

**المتَوَضَّأُ:** شوێنی دەستنوێژشتن.

**الميضَأَةُ:** قاپێك یان مەسینەو گڵێنە ئاوی دەستنوێژی تێدابێ ٥ شوێنی دەستنوێژ هەڵگرتن.

**الوَضُوءُ:** دەستنوێژ ٥ ئاوی دەستنوێژ پێ هەڵگرتن.

**الوُضاءُ:** دەم‌و چاو نورانی.

**الوُضُوءُ:** دەستنوێژ هەڵگرتن ٥ شتن‌و مەسح كردنی هەندێ ئەندامی جەستە ٥ گەیاندنی ئاو بۆ هەندێ ئەندامی جەستە لەگەڵ نیەت دا.

**وَضَحَ الأمرُ يضح ضِحَةً ووضوحاً:** كارەكە ئاشكرا بوو رون بۆوە ٥ دەگوترێ: (وضح الصُبْحُ): بەیانی ئاشكرابوو ئاسۆ رون بۆوە ٥ (وَضَحَ الراكب): سوارەكە دەركەوت ٥ دەشگوترێ: (من أين وَضَحَ الراكب؟): لەكوێوەوە سوارەكە دەركەوت.

**وَضَحَ الوَجْهُ:** روخساری جوان بوو ٥ (فهو واضِح).

**اوضَحَ الرجل والمراةُ:** پیاوو ئافرەتەكە منداڵی سپی پێستیان بوون.

**اوضَحَ الأمْرُ:** كارەكە ئاشكرا بوو، دەركەوت.

**تَوَضَّحَ الطريق:** رێگاكە رون بۆوە.

**تَوَضَّحَ عنه:** لێی كۆڵیەوە.

**استوضَحَ الشَّيْئ وعنه:** دەستی خستە پشت چاوی لەبەر تیشكی خۆر بۆئەوەی بزانێ ئاخۆ شتەكە دەبینێ یان نا.

**استوضح فلانا الأمر:** داوای لەفلانكەس كرد شتەكەی بۆ رون بكاتەوە.

**الأواضح:** رۆژانێك شەوەكانیان روناكن شەوی سیانزەو چواردەو پانزەی مانگی قەمەری.

**الأوضاح من الناس:** كۆمەڵگایەك پێك هاتبێ لەچەند هۆزو خێڵی جیاجیا.

**المُتَوَضِّحُ:** كەسێك سواری رێگایەكی راست‌و ئاشكرا ببێ ٥ بەناوەراستی

ڕێـــگادا بـــڕواو نەکەوێتـــە پـــەنا پەسێوو کەندولەند ٥ حوشتری سپی زۆر سپی نەبێ.

**المُوضِـــحَةُ**: برینێـــــك ئێـــسقانی دەربکـــەوێ ٥ واتـــە گۆشـــتی ســـەر ئێسقانەکەی دڕیبێ.

**الواضِـح**: پێـچەوانەی (الخَامِـلُ) دێ ٥ واتـــە: ئاشـــکراو ڕون ٥ دەگـــوترێ: (رجـل واضـح الحـسب): پیاوێـــکە بنەچـەو نـەژادی ئاشـکراو ڕونـە ٥ حوشـــتری ســـپی بـــەڵام زۆر ســـپی نەبێ.

**الواضِـحَة**: برینێـك گۆشـتی هـەموو بڕابـــێ‌و ئێـــسقانی دەکـــەوتبێ ٥ دیمـەنی ددان لـەکاتی پێـکەنین دا ٥ شەوێك لەشـەوەکانی (ليالي البيض): کەشەوی سیانزەو چواردەو پانزەی مانگی قەمەرین.

**الوَضَحُ**: ڕوناکی، تیشك ٥ سپیایی ئاسۆ لەخۆرهەڵات کاتی بەیانی ٥ مانگ ٥ ســـپیایی هەمووشتێـــك ٥ ڕێـــگای ئاشـــکراو ناوەڕاســـتی ڕێـــگا ٥ دیرهەمی زیوی ساخ ٥ خشڵی زیـوی ســـاخ ٥ پاوانـــەو خرخـــاڵ ٥ بازنـــەو دەستـەوانە کەلـەقاچ بکـرێ ٥ خـاڵی سپی بەناو چەوانی وڵاخـەوە ٥ شیر ٥ مـــوی ســـپی ســـەرو ڕیـــش کـــە ئێسکەی پیرییە ٥ بەڵەکی.

**الوَضَّاحُ**: صیغە موبالەغەیە لەمانای (وَضَـــحَ)دا ٥ ســـپی زۆر جـــوان ٥ ڕوخساری جوان‌و دەم بەپێـکەنین ٥ ڕۆژ ٥ دەگـــوترێ: (رجـــل وضّـــاح الحسب): پیاوێکە بنەچەو نـەژادی زۆر ڕون‌و ئاشـــکرایە ٥ (عظـــم وضّاح): یارییـەکی منداڵە عەرەبە، لەشەوی تاریك دا ئێسقانێکی سپی فـڕێ دەدەن ئـەمجار دەست دەکـەن بە گەڕان‌و پشکنین بۆ دۆزینـەوەی هەرکەســـێ بیدۆزێتـــەوە ئـــەوە براوەیە.

**الوُضَـيحَة**: تارماییـــەکی ســـپی دێتـــە پـێش چـاوی مـرۆڤ ٥ ئـاژەڵ (مـەڕو بزن‌و گاو حوشتر) ٥ (ك: وضائح).

**وَضَخَ في السقاء يَضَخُ وضخاً**: شتێـکی کەمی لەکوندە ئاوەکەدا هێشتەوە.

**وَضَخَ الدَّلْوَ**: دۆڵچەکەی نیوەکرد ٥ (فهـو واضخ).

**أَوْضَخَت البئر**: بیرەکە ئاوەکەی کـەم بۆوە.

**أوضَـخَ فـلان في الـسقاء**: فلانکـەس شتێـــکی کـــەمی لـــە کوندەکـــەدا هێشتەوە.

**أوضَـخَ بالـدَّلو**: بـەخێرایی وتـەکانی دۆڵـــچەکەی لـــەناو بیرەکـــە هەڵکێـشایەوەو پـڕی نـەکرد کـەمی ...و تێ چوو بوو.

**اوضَخَ للرجل:** کەمی ئاو لەبیرەکە بۆ پیاوەکە دەرهێنا.

**اوضَخَ الدلوَ:** بەمانا (وَضَخَ)دێ.

**واضَخَهُ مواضخة:** پێشبڕکێی لەگەڵ دا کـرد لـەئاو هـەڵێنجان دا ٥ پێشبڕکێی لەگەڵ دا کرد لەبازدان دا ٥ وەکوو ڕۆیشتنی ئەو ڕۆیشت ٥ دەشگوترێ: (واضـخه السَّيْرَ وفي السير).

**تواضَخَا:** پێشبڕکێیان کـرد ٥ دەگوترێ: (توضخا في الإستسقاء وفي العدو وفي السير).

**تواضَخَ فلان فلاناً:** فلاَنکەس وەکوو ڕۆیشتنی فلاَن ڕۆیشت.

**وَضِرَ يَوْضَرُ وَضَراً:** چڵکن بوو.

**وَضِرَ الإناءُ:** قاپەکە، مەنجەڵەکە چەور بوو ٥ (فهو وَضِر وهي وضِرَةٌ ووَضْرى).

**وَضَّرَهُ:** چەوری کـرد، چڵکنی کـرد، دەگوترێ: (كان نقي العِرْضِ فَوَضَّرَه بالدناءة).

**الوَضَـرُ:** چڵك ٥ چەوری ٥ پیسو پۆخەڵی بەهۆی چەورییەوە خشتو خۆڵی بنکی کوندەو گۆزەی ئاو ٥ بۆگـەنی خـۆراکی ئێکـسپایەرو گەنیوو ترشاوو بەسەر چوو ٥ شوێن ئاسـەواری خـۆراك بەسـەر ڕوی سینیو قاپو شتی واوە ٥ ئەو ڕەنگەی بەسەر زەعفەرانو شتی واوە دەبینـدرێ ٥ پاشمـاوەو ئاسەواری مۆرانەو ژەنگو پیسایی ٥ پاشماوەو ئەثەری قەتران ٥ (ك: أوضـار) ٥ دەگـوترێ: (فـلان ذو أوضـار): فلانکەس چڵکنو پیسو پۆخەڵە.

**وَضَعَ يَضَعُ وضعاً وموضوعاً:** پەلەی کرد لەڕۆیشتن دا ٥ دەشگوترێ: (وضَعَ السراب على الآكام): تراویلکە لەسەر گردۆلکەو شتی وا دەرەوشایەوە.

**وَضَعَت المراة وَضْعاً وتُضْعاً:** ئافرەتەکە لەکۆتایی ماوەی پاکی دا، سـکی پڕبـوو نەکەوتـە عـادەی مانگانەیەوە.

**وَضَعَتِ الإبلُ وضيعة:** حوشترەکە گیا ترشۆکەی گوێ چەمو ئاوی خواردو ئەو لەوەڕە ڕێگایەی جێ نەهێشت.

**واضَعَ فلان من فلان وعنه وضعاً وموضعاً:** فلاَنکەس لەڕێزی فلانی کـەم کـردەوەو پلـەی کۆمەڵایـەتی هێنایە خوار ٥ دەشگوترێ: (وضعه الشُّحُّ ودناءة النسب).

**وَضَعَ عَنْ غريمه:** لەقەرزەکەی بۆ قەرزدارەکەی داشکاند.

**وَضَعَ فلاناً:** فلاَنکـەس ژێردەسـتەو زەلیل کـرد ٥ دەگـترێ: (وضَـعَ اللهُ المتكـبرين ووضـع فـلان نفسَه):

فلآنكەس نەفسى خۆى زەليل كرد.

**وَضَعَ الشَّيْئ:** شتەكەى دانا لەدەستى خۆى كردەوە ٥ دەگوترێ: (رفع السلاحَ ثم وضعَه).

**وَضَعَت المراةُ خمارها:** ئافرەتەكە سەرپۆش و ڕوبەندى لەسەرخۆى داماڵى و فڕێى دا.

**وَضَعَ الشَّيْئ الى الأرض:** شتەكەى دابەزاندە سەرزەوى.

**وَضَعَ الشَّيْئ في المكان:** شتەكەى لەشوێنەكە دامەزراند ٥ دەشگوترێ: (وَضَعَ يده في الطعام): دەستى كرد بەنانخواردن.

**وَضَعَ فلان فلاناً في ماله وضيعة:** فلآنكەس لەماڵى خۆى بۆ فلآنكەس ئەندازەيەكى بۆ دابەزاند.

**وَضَعَ فلاناً:** فلآنكەسى كرە پياوێكى نزم و بێ نرخ.

**وَضَعَ عُنُقَه:** لەملى فلآنى دا.

**وَضَعَ عنه الأمرَ:** كارەكەى لەمل و ئەو داماڵى لەكۆڵى كردەوە ٥ دەگوترێ: (وَضَعَ عنه الدين والجزية): قەرزەكەى لەمل داماڵى ٥ (وَضَعَ عنه الجناية): تاوانەكەى لەئەستۆى ئەو لابرد.

**وَضَعَ الشَّيْئ وضعاً:** وازى لەشتەكە هێنا.

**وَضَعَ الرجلُ الحديثَ:** پياوەكە قسەكەى [illegible]

**وَضَعَت الحاملُ ولدها وضعاً:** ژنە سكپڕەكە منداڵەكەى بوو سكەكەى دانا ٥ (فهي واضع).

**وَضَعَ العلم:** شارەزاى پاساو بنەماى زانيارييەكە بوو.

**وَضِعَ الرجلُ في تجارته وضَعاً:** پياوەكە لەبازرگانيكردنەكەدا زەرەرى كرد.

**وَضُعَ الرجلُ يَوْضُعُ ضَعَةً ووضاعةً:** پياوەكە بێ ڕێز بوو هەتيو مچەو خوێڕى دەرچوو.

**وُضِعَ الرجلُ في تجارته:** پياوەكە لەبازرگانى كردنەكەى دا زەرەرى كرد ٥ زوربەى كات ئەم جمكە بەم شێوەى ئيسمى مفعول ئەدا دەكرێ ٥ دەگوترێ: (لايزال فلان موضوعاً في تجارته).

**اوضَعَ في الشَّر:** پەلەى كرد لەشەڕكردنەكەدا.

**اوضَعَ الراكبُ الدابَّةَ:** سوارەكە ولآخەكەى هەلينگ دا بۆ خێرا ڕۆيشتن.

**اوضَعَ فلان فلاناً في الأمر:** فلانكەس موافەقەى بۆ فلان كرد لەكارەكەدا.

**اوضِعَ الرجلُ في تجارته:** پياوەكە لەبازرگانى كردنەكەى دا تێشكا.

**واضَعَ الرجل مواضَعَةً ووضاعاً:** پياوەكە لەهەلگرتنى دەستەبارەكەدا

تەرازو ئاسا هەڵی نەگرت، بەسەر لای هاوەڵەکەی دا شکاندیەوە.
**واضَعَ فلاناً:** گرەوی لەگەڵ فلان کرد ٥ لەکارەکەدا هاوڕای فلان بوو موافیقی بوو ٥ موناظەرەو چەلەحانێی لەگەڵ فلان دا کرد.
**واضَعَ فلاناً الرأيَ:** لەگەڵ فلان دا هەریەکەیان ئەوی تری بەسەر راو بۆچونی خۆی دا ئاگادار کرد.
**وَضُعَ فلاناً:** فلانکەسی خوێڕی کرد ٥ بێ رێزی کرد.
**وَضَّعَ البانی الحجَر:** وەستاکە بەردەکەی خستە چینی دیوارەکەوەو داینا ٥ بەردەکانی چین چین خستنە سەریەك و ریزبەندی کردن.
**وَضَّعَ الجُبَّة:** دوای ئەوەی لۆکەی خستە ناو جبەکەوە ئەمجار دوری.
**وَضَّعَت النعامةُ بَيْضَها:** نوعامەکە هێلکەکانی خستنە سەریەك.
**اتَّضَعَ فلان:** فلانکەس بوو بە خوێڕی و هەتیو مچە.
**اتَّضَعَ البعيرُ:** حوشترەکە سەری خۆی نەوی کرد بۆئەوەی خاوەنەکەی پێ بخاتە سەر ملی و سواری بێ.
**تواضَعَ فلان:** فلانکەس خۆی بەزەلیل و ترساو لەخودا نیشان دا.
**تواضَعَ القومُ على الأمر:** خەڵکەکە لەسەر کارەکە رێك کەوتن.
**تواضَعت الأرض:** زەوییەکە لەو زەوییەی ئەولای نزم تر بوو.
**تواضَعَ ما بيننا:** نێوانمان دوور بوو.
**استوضَعَ منه:** لەرێزی هێنایە خوار.
**استوضَعَ فلاناً الشَّيْئ:** داوای لەفلانکەس کرد شتەکەی لەسەر لابا ٥ دەگوترێ: (استوضع فلاناً في دينه): داوای لەفلان کرد قەرزەکەی لەسەر لابەرێ.
**التوضيع:** دەگوترێ: (في فلان توضيع): فلانکەس ژنانییە.
**الضَّعة:** نزم بوونەوەی رێزو نرخ ٥ شکانی کەسایەتی و دابەزینی سومعە ٥ خوێڕیەتی و هیچ و پوچی.
**المُوَضَّعُ:** شکاوو کەرت و پەرت بوو، کەسێك نەپیاوی تەواو بێ نەئافرەتی تەواو بێ (واتە نێرە موك) ٥ دەگوترێ: (فلان مُوَضَّعٌ): فلانکەس نێرەموکە ٥ شێوە ژنانییە ٥ بێ رەوشتە.
**الموْضِع:** شوێن و مەکان ٥ دەگوترێ: (في قلبي موضع فلان): خۆشەویستی فلانکەس لەدڵم دایە.
**المَوْضَعَة:** ناوی شوێن (اسم المكان).
**الموضوع:** سەرەباس ٥ ئەو مادە

زانیـــاری‌و رۆژنامەوانییەیـــە کەنووســـەر دەیکاتـــە عینـــوانی نووسینەکەی.

**الموضوع من الأحادیث:** حـەدیثی هەڵبەســتراوو پاڵـــدراو بـــۆ لای پێغەمبەر (د.خ) لەبواری فەلسەفەدا بریتییـــە لەشتێـــك هەســـتی پـــێ بکرێ‌و مودرەك بێ، بەرامبەرەکەی بریتییـــە لـە (الـذّات) ە لـەزاراوەی مـــەنطیـــق بریتییـــە لـــە شتێـــك (مەقولو عـەنهو)بێ قسە لـێ کراو بـێ لەپێـشەوە بگـوترێ‌و بکرێتـە مەوضوع‌و بەشی یەکەمی قـەضیەو شتی تـری بخرێتـە سەرو مـەحمولی بۆ بهێنـدرێ.

**المَوضوعة من الأحادیث:** حـەدیثی هەڵبەسراووبێ بنەما.

**الموضـوعیة:** لـــەبواری فەلـــسەفەدا دیـدو بۆچونێـکی فەلـسەفییە پێـی وایـە مەعریفـە دەگەڕێتـــەوە بـــۆ حەقیقەتێـــك جودایـــە لـــەزاتی مودرەك‌و هەست پێکراو.

**الواضـعة:** بـاخ‌و باخـچە ە حوشترێـك لەشـــتی فڕێـــدراوو پـــل‌و پـــوش‌و بەرماوەدا بلەوەڕێ ە ئافرەتی داوێن پیس‌و بەدڕەوشت.

**الوَضْـعُ:** دانـان ە دانـراو (موضـوع) ە هێندێ شت... (مەوضوعات)

شـێوەی ڕۆیشتنی حوشـترو وڵاخـی تره ە شێوەی شت‌و هەیئەتی.

**الوَضّـــاع:** زۆر قـــسە هەڵبەســـت‌و درۆزن‌و بوختانـــچی ە دەگـــوترێ: (رجل وَضّـاعٌ): پیـاوی زۆر درۆزن‌و قسە هەڵبەست.

**الوَضعیة:** مەزهەب‌و ڕێبازی (ئوجست کۆنـــت)ە کـە بـــڕوای بەئـــەو دیـــو مادەنیەو ئینکاری میتا فیزیقیەکان دەکـا، پێـی وایـە زانیـاریی دەبـێ لەســـەر روداو ئـــەزمون بـــنج بەستوبێ.

**الوَضیعُ:** پـرو پـوچ‌و هـەتیو مـچەو خـوێڕی ە پێـچەوانەی (الـشریف)ە ئەمانـــەت‌و ئەســـپاردە ە دەگـــوترێ: (وضـــعت عَـــنْ فـــلان وضـــیعاً): ئەسپاردەیەکم لای فلانکەس داناوە.

**الوَضـیعَة:** ئەمانـــەت‌و ئەســـپاردە ە کتێبێـکە قسەی عاقڵمەنـدانی تێدا دەنووســـرێ ە کۆمەڵێـــك ســـەرباز دەخرێنـــە هەرێمێـــکەوەو غـــەزوی ئەو دەڤەرەناکەن‌و تێیدا دەمێننەوە ە وردەو پـــردەی شـــت ە زەرەر ە کۆڵ‌و بـارو بارگەنـەی خـەڵك ە ئـەو ئەندازەیـەی پاشـاو خەلیفـە وەری دەگرن لەباج‌و خەراج ە ئاردو رۆنـی بەسـەردا دەکـرێ‌و دەخـورێ ە (ك: وضائع).

وَضَمَ القومُ يَضِمون وضوماً: خەڵکەکە کۆبونەوەو لێك نزیك بوونەوە.

وَضَمَ القوم على بني فلان: خەڵکەکە بوونە میوانی فلان خێزانو بەرەباب.

وَضَمَ الجزار اللحم: حەیوان کوژەرەوەکە (قەصابەکە) گۆشتەکەی خستە سەر (وەضەم) هەرشتێك گۆشتەکە لەگڵو خۆڵ دووربخاتەوە.

اوضَمَ الجزارُ اللحمَ: بەمانا (وَضَمَهُ)دێ.

استَوضَمَهُ: ستەمی لێ کرد.

الوَضَمُ: هەرشتێك گۆشتی لەسەر دابندرێ لەدارو حەسیرو بەردو شتی وا بەمەبەستی ئەوە لەگڵو خۆڵ دووربێ ٥ سفرەی نانخواردن.

الوَضْمَة: کۆمەڵێك ئادەمیزاد دووسەد یان سێ سەد کەس ٥ کۆمەڵێك مرۆڤی لێك نزیك دەگوترێ: (القوم وَضْمة واحدة).

الوَضيمُ من الأصابع: نێوان قامکی ناوەڕاستو قامکە بچکۆلە.

الوَضيمة: کۆمەڵێك مرۆڤ دووسەد تا سێ سەد کەس ٥ خەڵکێکە کەم دەبنە میوانی هۆزو خێڵێكو ڕێزیان لێ دەگیرێ ٥ خواردنی ئامادەکراو بەبۆنەی ماتەمینییەوە.

وَضَنَ الشَّيءَ يَضِنه وَضْناً: شتەکەی خستە سەریەك ٥ دەگوترێ: (وَضَنَ الحجرَ والآخرُ): شتەکەی دوو لۆو دوو توێی کردەوە ٥ تەنی ٥ دەگوترێ: (وَضَنَ السرير وأشباهه الجوهر) ٥ (فهو واضن وهي واضنة).

أوضن الرَّجل: بۆ رەحلو کەژاوەکە قەیاسەی چندراو بەسەریەك دای بۆ دروستکرد، پێی شەتەك دا.

إتَّضَنَ: پەیوەندی پێوەکرد پێیەوە لکا.

تضوَضَّنَ: زۆر دەستە بوو ٥ زەلیل بوو.

الموضونة: زرێیەك کونەکانی لێك نزیك بن ٥ حەلقەکانی تێك خرابنو چوبنە ناو یەکەوە ٥ یان ئەڵقەکانی دو دو چندرابن.

المِيضنة: هۆرو جەواڵو تێرەیەکە لەپوشی دارخورما چندرابێ ٥ (ك: مواضين).

الوُضنَةُ: کورسی چندراو لەلقی دارخورماو شتی وا.

الوَضين: ریزکراو چین چین کراو ٥ پشتێنێکی پانی چندراوە هەندێکی چووەتە سەر هەندێکیو هەوداو سیرمە کانی پێکەوە لاو نیو چندراون ٥ بەکوردی خۆمان پێی دەگوترێ: (قەیاسە) ٥ یان هەر

لەپێست دروست دەکرێ شتی پێ لەپشتی حوشتر شەتەك دەدرێ ○ بۆ رەحـــڵو كـــەژاوە بـــەكاردێ ○ دەشگوترێ: (إنه لعلق الوضين): ئەو گورج و گۆڵو خێرایە ○ چوستو چالاكە.

وطِئَ الشَّيْئ يَطؤه وَطْئاً: شێلای پانی كردەوە ○ دەگوترێ: (وطِئنا العَدُوَّ): دوژمنمان پانو پلێش كردەوە، غەزومان كردن ○ (بنو فلان يطؤهم الطريقُ): بەرەبابی فلان هۆزی فلان لەنزیك رێگاكەوە نیشتەجێ بوون.

وَطِئَ المراةَ: چووە لای ئافرەتەكە، سەرجێیی كرد.

وَطُؤَ الموضعُ وغيره: شوێنەكە نەرمەلان بوو.

اوْطَأَ شِعْرَهُ وفيه: لەشیعرەكەدا سەرەوای دوبارە كردەوە بەلەفظو ماناوە هەمان سەرەوای پێشوی هێنایەوە.

اوطَأ فلاناً العَشْوةَ وعَشوَةً: فلانكەسی والێ كرد بەسەر كوێری بڕواو نەزانێ رو لەكوێ دەكا.

اوطَأ الأرض وبها: پێی لەزەوییەكە ناو بەناوی دا رۆیی.

اوطَأ فلاناً الأمرَ: لەكارەكەدا هاوڕای فلان بوو.

وَطَّـأَ الموضِـعَ وغـيره توطئـةً: شوێنەكەی تەخت كردو كردییە رێبازو رارەو.

وَطَّأ الشَّيْئ: شتەكەی ئامادەكرد.

وَطَّأ الفِراشَ: شوێن نوستنو دۆشەك سیسەمەكەی رێك خستو خۆشی كرد بۆ لەسەر نووستن.

تَوَاطَأَ القومُ على الأمر: خەڵكەكە لەسەر كارەكە رێك كەوتن.

تواطَأ فلان فلاناً على الأمر: فلانكەس لەسەر ئیشەكە رەزامەندیی خۆی بۆ فلان دەربڕی.

تَوَطَّأ الرجلان: شتەكەی ژێر قاچی دا ○ بەقاچ گێرەی كرد، وردی كرد پلیشاندیەوە.

استوطَأَ الشَّيْئ: شتەكەی نرم كرد ○ نەرمی كرد ○ ئاسانی كرد ○ بەوشێوانە هاتە بەردەستی.

الإيطاء: بەلای شاعیرانەوە عەیبێكی سەرەوای شیعرە، بریتییە لەوە سەرەواكە بەلەفظو ماناوە دوبارە بێتەوە.

الطّأة والطِّئَةُ: نەرمو نیان.

المَوْطَأُ: شوێن قاچ ○ جێ پێ.

المَوْطِئُ: بەمانا (المَوطَأ)دێ.

المُوَطّأُ: سەهلو ئاسان، نەرمو نیان ○

دەگوترێ: (رجل موطأ الأكناف): پیاوێکی بارخۆش‌و مامەڵە خۆشە، ڕۆخۆش‌و سەخی سورشت‌و میوان نەوازە ٥ هەرکەسێ بچێ بۆ لای پەشیمان نیەو ماندو نابێ.

**المِیطَاءُ:** چاڵایی زەوی ٥ پارچە زەوییەکی نزم.

**الواطِئَة:** ڕێبوار کە شوێنێکی زەوی دەکەنە ڕێڕەو ٥ خورمای بیزۆك‌و هەڵوەریو.

**الوِطَاءُ:** نزمایی، زەلکاوو چاڵایی لەزەوی دا.

**الوِطَاءُ:** بێشکەی نەرم‌و خۆش بۆ منداڵ.

**الوَطَاءَةُ:** نەرم‌و نیان‌و ئاسان‌و بەیدەست.

**الوَطْأَةُ:** پێلەقەو گرتنی بەهێزو توند.

**الوَطَأَةُ:** ڕێبوار.

**الوَطِئ:** چاڵایی زەوی ٥ نەرم‌و دەشت ٥ تەخت کراوو بێ کۆسپ ٥ دەگوترێ: (هذا الفراش وَطِئٌ): ئەم شوێن نوستن‌و دۆشەکە نەرمە ئەوکەسەی لەسەری دەخەوێ ئازاری جەستەی نابێ.

**الوَطِیئَةُ:** خورمایەکە دەنکەکەی دەردەهێندرێ‌و بەشیرەوە دەشێلرێ ٥ کەشك‌و شەکر.

**الوَطْبُ:** مەشکەی دۆ ٥ مەمك‌و گوانی گەورە ٥ پیاوی وشکە تەبیات‌و قسە ڕەق ٥ (ك: أوطب وأوطاب ووطاب وأواطب) ٥ دەگشوترێ: (صَفِرَت وِطابُهُ): مرد یان کوژار.

**الوَطْبَاءُ:** مەمك گەورە.

**الوَطْبَةُ:** قاوت؛ کەلەخورماو کەشك‌و ڕۆن دروست دەکرێ.

**وَطَحَهُ یَطحُهُ وَطْحاً:** بەزەخت‌و هێز پاڵی پێوەنا.

**تواطَحَت الإبل على الحوض:** حوشترەکان پاڵەپەستۆیان کرد لەسەر حەوزی ئاوخواردنەوە.

**تواطح القومُ:** خەڵکەکە لەگەڵ یەك شەڕیان کردو دژی یەکتر دوان‌و هەڵوێستیان وەرگرت.

**الوَطْحُ:** ئەو چڵك‌و پیسییەی بەسم‌و چنگ نینۆکی وڵاخ‌و ئاژەڵ‌و باڵندەو پەلەوەرەوە دەنوسێ.

**وَطَدَ یطِدُ وَطْداً:** جێگیر بوو، چەسپا.

**وَطَدَ الشَّیئ وَطْداً وَطِدَةً:** چەسپاندی بەهێزی کرد ٥ (فهو وطید وموطود): دەگوترێ: (وَطَدَ له منزلة): جێگای بۆ خۆش کرد.

**وَطَدَ الإنسان الى الأرض:** پیاوەکەی بەزەوییەوە نوساندو نەیهێشت جوڵەبکا.

**وَطَدَ الأرضَ:** زەوییەکەی بەکوتك کوتایەوە بۆ ئەوەی بپەستێوریٚ‌و بچێتە پاڵ یەك‌و بۆشایی تێدا نەمێنیٚ کەبینای لەسەر بکریٚ نەنیشیٚ.

**وَطَدَ الصَّخْرَ علي الغار:** بەبەرد دەرکی ئەشکەوتەکەی گرت ٥ دەرکی ئەشکەوتەکەی بەکەڵەکە بەرد هەڵچنی.

**وَطَّدَهُ:** بەمانا (وَطَدَهُ)دێ.

**وَطَّدَ الأرضَ:** زەوییەکەی تەخت کردو کوتایەوە بۆئەوەی گڵ‌و بەردو چەوەکە بچێتە پاڵ یەك‌و توندبیٚ ٥ دەشگوتریٚ: (وَطَّدَ له عنده منزلةً): بۆ فلان لای فلان جێگای بۆ خۆش کردو دایمەزراند.

**تَوَطَّدَ الشَّيْئ:** شتەکە چەسپاو جێگیر بوو.

**اتَّطَدَ:** بەمانا (تَوَطَّدَ)دێ.

**المُتَوَطِّدُ:** شتی بەردەوام‌و نەبڕاوە کەیەك بەدو یەك دا بێ ٥ چەسپاوو پتەوو جێگیر بوو.

**المِيطَدَةُ:** کوتکێکی قورس‌و گرانە لەدارو شتی وا دروست دەکریٚ بناغەی دیوارو شتی وای پێ دەکوترێتەوە بۆئەوەی پتەو ببیٚ‌و نەنیشیٚ ٥ دارێکە درێژ‌و ئاسنی سورەوەکراوی کونکردنی شتی پیٚ دەگیریٚ.

**الوَطِيدَةُ:** بناغەو کانگەی دیواری خانوو ٥ سیٚ کوچکەی ئاگردان (سەرئاگرە) ٥ دەشگوتریٚ: (له عندي وطيدة): فلانکەس لای من پلەو پایەی بەرزی هەیە ٥ هەروا دەگوتریٚ: (أنت من وطائد الحق): ئەتۆ پایەیەکی پتەوی حەق‌و راستی.

**الوَطَرُ:** پێداویستی ٥ مەبەست‌و ئارەزۆ ٥ دەگوتریٚ: (قضى منه وَطَرَه): ئیشی خۆی لیٚ جیٚ بەجیٚ کرد ئارەزوی خۆی لی بەدی هێنا.

**وَطَسَ الأرض يَطِسُها وَطْساً:** چاڵی لەزەوییەکە کرد.

**وَطَسَ الشَّيْئ:** شتەکەی شکاندو وردو هاڕی کرد ٥ بەتوندو بەهێز لێی دا.

**تَوَطَّسَ المَوْجُ:** شەپۆلەکان توندو زۆر بوون.

**الوَطَّاسُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (وَطَسَ)دێ ٥ شوان.

**الوَطِيسُ:** تەندوری نانکردن کەنانی تێدا دەبرژیٚ ٥ شەڕو هەرا ٥ دەگوتریٚ: (حَمِيَ الوطيسُ): شەڕگەرم بوو پەرەی ساند.

**وَطَشَ فلاناً يطشه وطشاً:** لێی دا، پێی کێشا.

**وَطَّشَ فلاناً عَنْ فلان:** فلانكەسی لەكۆڵ فلانكەس كردەوە.

**وَطَّشَ الكلامَ:** كەلامەكەی بەیان كرد، جوان ڕونی كردەوە.

**وَطَّشَ الخَبَرَ:** لایەنێكی هەواڵەكەی ئاشكرا كرد ٥ دەگوترێ: (ما وَطَّشَ لنا): هیچی نەداینێ ٥ (سألته عَنْ شيئ فما وطَّشَ): پرسیاری شتێكم لێ كرد هیچی بۆنەدركاندم.

**وَطَّشَ عنه:** لێی دوورخستەوە.

**وَطَّشَ القوم عنهم:** خەڵكەكەی لێ دوورخستەوە.

**وَطَّشَ لفلان:** دەروازەی قسەو بۆچوونو كرداری بۆ فلانكەس دیاری كرد.

**وَطَّشَ فيه:** كاریگەر بوو تێیدا ٥ دەگوترێ: (سألوه فما وَطَّشَ لهم بشيئ): پرسیاریان لێ كردو هیچی پێ نەدان ٥ (ضربوه فما وَطَّش اليهم): لێیان داو دەستی پێ نەكرایەوەو نەیتوانی دیفاع لەخۆی بكا ٥ (سألته عَنْ شيئ فما وَطَّش): پرسیاری شتێكم لێ كرد هیچی بۆ ڕون نەكردەوە.

**وَطَفَ الرَّجُلُ يَطِفُ وَطْفاً:** پیاوەكە دوا ڕەتێندراوەكە كەوت دووری خستەوە.

**وَطِفَ يَوْطَفُ وَطَفاً:** موی برۆو برژانگی زۆر بوون نەرمو شۆڕیش بونەوە.

**وَطِفَ المطرُ:** بارانەكە بەلێزمە باری.

**وَطِفَتِ السحابةُ:** هەورەكە شوڕابەی كردە سەرزەوی ٥ (فهو اوطف وهي وَطْفاء).

**أَوْطَفَ:** بەسەر یا ڕوانی، بەرز بۆوە ٥ دەركەوت ٥ دەگوترێ: (خذ ما أوطف لك): چیت دی هەڵی بگرە.

**الأَوْطَف:** دەگوترێ: (بعير أوطف الوبر): حوشترێكی كوڵك زۆرو باشە ٥ (عام أوطف): ساڵێكی پڕ خێرو بەرەكەتە ٥ (عيش اوْطَف): گوزەرانی خۆش ٥ (ظلام أوطف): تاریكییەكی داگرندەو نزیكو داپۆشەرە.

**وَطَمَهُ يَطِمُهُ وَطْماً:** پێی لێنا.

**وَطَمَ السِتْرَ:** پەردەكەی دادایەوە.

**وَطِمَ يَوْطَمُ وَطَماً:** گوی گیرا ٥ پیسایی بۆنەكرا.

**وُطِمَ:** بەمانا (وَطِمَ)دێ.

**وَطَنَ بالمكان:** لەشوێنەكە مایەوە.

**اوطَنَ البلدَ:** شارەكەی كردە زێدو نیشتمانی خۆی.

**اوطَنَ نفسه على كذا:** نەفسی خۆی ئارام كرد لەسەر ئەوشتەو پێی ڕازی بوو.

**واطَنَه على الأمر:** كاری خۆی لەگەڵ

ئەوشاردەوە ٥ خۆی دەرنەخست ٥ بەکارەکە رازی بوو.

**واطن القوم:** لەگەڵ خەلکەکە لەنیشتمانێک دا ژیا.

**وَطَنَ بالبلد:** شارەکەی کردە زێدو نیشتمانی خۆی.

**وَطَّنَ نفسه على الأمر:** نەفسی خۆی لەسەر کارەکە ڕاهێنا.

**إتَّطَنَ البلدَ:** وڵاتەکەی کردە زێدو نیشتمانی خۆی.

**تَوَطَّنَ:** بۆ موطاوەعەی (وَطَّنَ)دێ ٥ دەگوترێ: (تَوَطَّنْتُ نفسه على الأمر): نەفسی خۆی لەسەر ئەوکارە ڕاهێنا.

**تَوَطَّنَ الأرضَ وبها:** زەوییەکەی کرد بەزێدو نیشتمانی خۆی.

**استوطن البلَدَ:** شارو وڵاتەکەی کردە زێدی خۆیو تێیدا نیشتەجێ بوو.

**المَوْطِن:** وەتەن ٥ هەرشوێنێک ئادەمیزاد بەهۆیەکەوە تێیدا نیشتەجێ ببێ ٥ ئەنجومەنو مەجلیس ٥ دیمەنێک لەدیمەنەکانی شەڕ ٥ (ك: مَواطن).

**الميطان:** شوێنی لێ ریزکردنو ڕاگرتنی ئەسپەکان پێش ئەوەی دەست بە پێشبڕکێکە بکەن ٥ (ك: مياطين).

**الوَطَنُ:** نیشتمان ٥ زێدو شوێنی لەدایکبونو نیشتەجێ بوون ٥ تەویلەو ئاغەڵو گەوڕی ڕەشەوڵاغو بزنو مەڕ ٥ (ك: أوطان).

**وَطْوَطَ فلان:** فلانکەس لاواز بوو، قسەی خێرا خێرا کردن.

**تَوَطْوَطَ الصبي:** منداڵەکە بەگریانەوە هاواری کرد.

**الوَطْوَاطُ:** شەمشەمە کوێرە ٥ پیاوی کاڵفامو لاوازو جەستە بچکۆلە ٥ کەسێک قسە خێرا خێرا بکا ٥ پیاوی زەعیفو ترسنۆک ٥ دەم بەهاوارو جاڕدەر ٥ (ك: وطاويط).

**الوَطْوَاطَةُ:** کەسێکە خێرا خێرا قسە بکە ٥ لەقسەکردن دا پەلە پەل بکا ٥ ئافرەتێک زۆر قیزە قیز بکا.

**الوَطْواطي:** نیسبەتدانی شتە بۆلای (وطواط) ٥ لاوازو ترسنۆک ٥ چەقە چەناو زۆر بلێ.

**وَظَبَ عليه يَظِبُ وظوباً:** بەردەوام بوو لەسەری.

**وَظَبَ الأمْرَ:** بەکارەکەوە نووساو وازی لێ نەهێنا ٥ بەرعۆدەی کارەکە بوو.

**واظَبَ على الأمر:** بەردەوام بوو لەسەر کارەکەو پشودرێژبوو.

**واظَبَ فلاناً على خدمة فلان:** فلانکەسی هەڵنا بۆ ئەوەی خزمەتی فلان بکا.

**تواظَبَت عليه الرياح:** بايەكان بە نۆبە لێيان داو هەردەمە جۆرە بايەك لێی دەدا.

**الموظوب:** دەگوترێ: (رجل موظوب): پياوێكە بەلاو كارەسات نۆرەی لێ دەكەن‌و هەر ڕۆژەو توشی جورتمێك دەبێ‌و ماڵ‌و سامانی بەلايەك لەناوی دەبا.

**المَوْظوبَةُ:** دەگوترێ: (أرض موظوبة): زەوييەكە ئەوەندەی مەڕو مالات تێكراو كرۆسراوەتەوە هيچ لەوەڕی تێدا نەماوە.

**الميظَبُ:** دەسكە سندوڵ بەردێكە لەدرێژەوەيە گەنمی پێ دەگوترێ.

**الوَظْبَةُ:** شەرمگای ئاژەڵ‌و ولاخ.

**وَظَفَ البعيرَ يَظِفُهُ وَظْفاً:** زەبری لەباريكايی قاچی حوشترەكەدا ٥ زنجيری حوشترەكەی كورت كردەوە.

**وَظَفَ القومَ:** شوێن خەڵكەكە كەوت.

**وَظَفَ الشَّيْءَ على نفسه:** شتەكەی لەسەر خۆی پێويست كرد.

**واظَفَهُ:** هاوڕای بوو، لەگەڵی كەوت.

**وَظَّفَهُ:** هەر ڕۆژەو ئەرك‌و وەزيفەيەكی دياريكراوی بۆدانا.

**وَظَّفَ عليه العملَ والخراجَ ونحو ذلك:** كارو باجی بۆ مەزندە كردو بۆی دياری كرد ٥ دەگوترێ: (وَظَّفَ لە الرزقَ ولدابتە العلَفَ): يان دەگوترێ: (وَظَّفَ على الصبي كل يوم حفظ آيات من القرآن الكريم): هەر ڕۆژە چەند ئايەتێكی دەست نيشان كردن بۆ منداڵەكە بۆئەوەی لەبەريان بكا.

**الوَظِيفُ:** باريكايی قاچی حوشترو ولاخە بەرزەو حەيوانی تر ٥ قاچی بەهێزو توانا بۆ ڕۆيشتن بەناو نەرمەلان‌و دۆڵ‌و شيودا ٥ (ك: أوظِفَةٌ وَوُظُفٌ).

**الوظيفة:** ئەوەی دياری دەكرێ لەئيش‌و خواردن‌و بژێوو شتی تر لەماوەيەكی دياريكراودا ٥ وادەو پەيمان‌و بەڵێن ٥ پلەو پايەی موچە خۆر ٥ دەشگوترێ: (للدنيا وظائف وَوُظُفٌ): جيهان بەلاو كارەساتی جۆراو جۆری هەن.

**وَعَبَهُ يضعبه وَعْباً:** شتەكەی هەموو هەلگرت‌و هيچی لێ نەهێشتەوە.

**اوعَبَ القوم:** خەڵكەكە هەموويان چون بۆ غەزا بۆ بەرگری لەولات‌و زێدو نيشتمان.

**اوعَبَ القومُ جلاءً:** خەڵكەكە هەموويان دەركران هيچيان لەولاتی خۆيان دا نەمانەوە.

**اوْعَبَ فلان في ماله:** فلانكەس ماڵ‌و

سامانی خۆی تەخشانو پەخشان کرد بەهەموو شێوەیەك لێی بەخشی.

**اوْعَبَ الشَّيْءَ:** هەموو شتەکەی هەلگرت هیچی لێ نەهێشتەوە ٥ شتەکەی لەبێخ دەرهێنا.

**اوعَبَ الشَّيْءَ فِي الشَّيْءِ:** هەموو شتەکەی کردە ناو شتەکەوە.

**استوعَبَه:** هەمووی هەلگرت، جێگای هەمووی کردەوە ٥ لەبێخو ریشە دەری هێنا.

**استوعَبَ الحديثَ:** قسەکەی وەرگرتو لێی حالّی بوو.

**استوَعَبَ المكانُ او الوعاءُ:** شوێنەکە یان زەرفەکە هەموو شتەکەی تێدای جێ بۆوە.

**الوَعْبُ:** فراوان، دەگوترێ: (طريق وَعْبٌ): رێگایەکی پانو بەر فراوانە.

**الوَعيب:** بەرفراوان بەجۆرێك ئەوەی تێی دەکەی جێگای ببێتەوە تێیدا ٥ دەگوترێ: (بيت وعيب ووِعاء وعيب).

**وَعِثَ الطريقُ يَوْعَثُ وَعْثاً ووَعثاً:** رێگاکە ناخۆشەو رەوی پێدا ناکرێ.

**وَعِثَ الأمرُ:** کارەکە خراپ بوو تێکچوو تێکەلّو پێکەلّ بوو.

**وَعِثَتْ يده:** دەستی شکا.

**اوعَثَ:** کەوتە زەوی نەرمەلاّنو لمبەلاّنو قورو لیتەوە ٥ بەناو گلّە نەرمەو لمبەلاّنو قورە شل دا رۆیی ٥ نەیتوانی قسەبکا ٥ بزرکاندی.

**اوعَثَ فِي ماله:** لەمالّو سامان خەرج کردن دا زێدە رۆیی کرد.

**اوعَثَ الأمرَ:** کارەکەی تێك دا، دایوەشاند.

**وَعَّثَهُ:** لای دا ٥ سەرفی کرد ٥ بەندی کرد.

**الأوْعَثُ:** (طريق أوعَثُ): رێگایەکە رەوی پێدا ناکرێ ٥ کوێرە زێیە، قۆرتو پێچو پڕ کەندو لەندە.

**المُوَعَّثُ:** رێگای بەردەلاّنو ناخۆش.

**المَوْعُوثُ:** (رجل موعوث): پیاوێکی هەتیومچەو ناوە جاخزادەیە.

**الوَعْثُ:** هەرشتێك نەرمو ئاسان بێ ٥ شوێنێك لمبەلاّن یان نەرمەخاك یان قوڕ بێ کەمقاچ تێیدا رۆچێ ٥ رێگای بەردەلاّنو ناخۆش ٥ هەرکارێك ناخۆشو برست برِبێ ٥ ئێسقانی شکاو ٥ جەستەی کزو لاواز ٥ دەشگوترێ: (رجل وعث اللسان): پیاوێکی لالّە پەتەپەو ناتوانێ قسە بکا.

**الوَعثُ:** رێبازی ناخۆش.

**الوَعْثَاء**: مانـدو بـونو نارەحـەتیو جورتم ٥ دەگوترێ: (أعوذ باللّٰه من وعثـاء الـسفر): پـەنا بـەخوا لەنارەحـەتیو شـەکەتی سـەفەر چەند ناخۆشو برست برە.

**الوَعْثَةُ من النساء**: نافرەتی قەڵەو ٥ دەگوترێ: (إمـرأة وَعْثَـة الأرداف): نافرەتێکە سمتو کەفەڵ نەرمە ٥ دەستی شکاو.

**الوُعُوثُ**: تەنگو چەڵەمەو ناخۆشیو شەڕو هەرا.

**وَعَدَهُ الأمْرَ وبه وَعْداً وعِدةً**: وادەی کارەکەی پێدا، هیوا خوازی کرد بۆئەوشتە.

**وَعَدَ فلاناً**: لەفلانکەس زیاتر پابەندی وادەو بەڵێن بوو ٥ دەگوترێ: (واعَدَهُ فوعَـدَهُ): وادەی دایێو لـەوزیاتر پابەندی وادەو بەڵێن بوو.

**اوعَدَ الفَحْلُ**: کەڵەنێرەکە حیلکاندی مڕاندی زەڕاندی بۆڕاندی کاتێک ویستی مێیەکە کەڵ بدا.

**اوعَدَ فلاناً**: وادەی بەفلانکـەس دا، هەڕەشەی لەفلانکەس کرد.

**واعَدَهُ**: هەریـەك لـەو دوانـە وادەیان بەیـەکتر دا ٥ پێشبڕکێیان کـرد لەوادەو بەڵێندان بەیەکتری.

**واعَدَ فلاناً وقت كذا**: بـەڵێنی بەفلانکەس دا لەکاتی فلان شت دا ئـەرکی سەرشانی خـۆی بـۆ جـێ بەجێ بکا.

**إتَّعَدَ**: وادەکەی قبوڵ کردو بتمانەی پێ دا ٥ دەگوترێ: (وَعَدَهُ فاتَّعَدَ).

**إتَّعَدَ القومُ**: خەڵکەکە بەڵێنیان بەیەکتردا.

**اتَّعَدَ فلان فلاناً**: فلانکەس هەڕەشەی لەفلانکەس کرد ٥ (تُوَاعَدوا): خەڵکەکە هەندێکیان وادەیان بەهەندێکیان دا.

**تَوَعَّدَهُ**: هەڕشەی لی کرد.

**المَوْعِدُ**: وادەو بەڵێن ٥ شوێنی وادە ٥ کاتی وادە ٥ عەهدو پەیمان.

**الموعود**: (اليوم الموعود): ڕۆژی قیامەت.

**الميعاد**: کاتی وادە، شوێنی وادە ٥ (ك: مواعيد).

**الواعِدُ**: دەگوترێ: (فَرَسٌ واعِد): ئەسپێکە بەڵێن دەدا لەڕۆیشتنو غاردان نەوەستێ ٥ (أرض واعِدة): زەوییەکە هیوای ئەوەی لێ دەکرێ خێرو بێری زۆربێو بەرو بوومی باش بێ.

**الوعيد**: (يوم الوعيد): ڕۆژی قیامەت.

**وَعَرَ المكان وغيره يَعِرُ وَعْراً**: شوێنەکە بەردەڵانو چەقەنو ڕەقەن بوو ٥ پتەو ڕەق بوو.

**وَعَرَ فلاناً**: فلانكەسی بەند کرد.

**وَعُرَ الشَّيْءِ**: شتەکە کەم بوو ٥ (فهو وعِر).

**وَعِرَ المكانُ وغيره يَوْعَرُ وَعْراً**: شوێنەکە ڕەقو پتەو بوو.

**اوعَرَ**: کەوتە ناو زەوی بەردەڵانو چەقەنو ڕەقەنەوە.

**اوْعَرَ فلان**: فلانكەس هەژار بوو.

**اوْعَرَ الطريق بفلان**: ڕێگاکە فلانكەسی گەیاند بەشوێنێکی ڕەقەنو چەقەن.

**اوْعَرَ الشَّيْءِ**: شتەکەی کەم کردەوە.

**اوعَرَ الطريقُ**: ڕێگاکەی بەپڕ کۆسپو تەگەرە هاتە بەرچاو.

**وَعَّرَ المكانَ**: شوێنەکەی بەردەڵانو چەقەنو ڕەقەن کرد.

**وَعَّرَ فلاناً**: فلانكەسی گێڕایەوەو نەیهێشت بەمراز بگا ٥ قسەکەی بڕی.

**تَوَعَّرَ فلان**: فلانكەس توند ڕەوی کرد.

**تَوَعَّرَ المكانُ**: شوێنەکە ڕەقەلان بوو.

**تَوَعَّرَ الأمْرُ على فلان**: کارەکە لەسەر فلانكەس گران بوو دەرهەقەتی نایە.

**تَوَعَّرَ في الكلام**: لەقسەکردن دا سەرسام بوو.

**تَوَعَّرَ فلان فلاناً في الكلام**: فلانكەس فلانكەسی لەقسەکردن دا سەرسام کرد.

**اسَوْعَرَ الطريق والمكانَ**: ڕێگاکەی بەپڕ کۆسپو تەگەرە زانی.

**الأوْعَرُ**: بەردەڵانو پڕکۆسپو تەگەرە ٥ دەگوترێ: (طريق اوْعَرُ).

**الواعِرُ**: شوێنی چاڵو پڕکەندو لەند ٥ پێچەوانەی مانای (السهل) دێ ٥ دەگوترێ: (جبل واعِرٌ): کێوێکی سەختو ئەستەمە.

**الوَعْرُ**: شوێنی سەختو پتەو ٥ شوێنی ترسناك ٥ دەشگوترێ: (رجل وَعْرُ المعروف): پیاوێکە عەطاو بەخششی کەمە.

**الـوَعِرُ**: بەمانا (الـوَعْرُ)دێ ٥ (ك: أوعار).

**الوَعِيرُ**: بەمانا (الوَعْرُ)دێ.

**وَعَزَ اليه في الأمر يعز وَعْزاً**: چو بۆلای و فەرمانی پێ کرد ئەو ئیشە بکا یان پێی گوت وازی لێ بێنە.

**اوعَزَ اليه**: فەرمانی پێ کرد بەکردنی کارێك، یان نەکردنی.

**وَعَّزَ اليه**: بەمانا (وَعَزَ)دێ.

**وَعَسَه يعسه وَعْساً**: بەتوند پێی پیانا.

**وَعَسَ الدهرُ فلاناً**: ڕۆژگار فلانكەسی لەبۆتە داو قاڵی کرد.

**اوعَسَ**: شوێن پێی هەڵگرت لەناو

لبەلانەکەدا ٥ بەیانی زوو رۆیی.

اوعَسَتْ الإبلُ: حوشترەکە ملی خۆی درێژ کرد هەنگاوەکانی فراوان کردنو خێرا رۆیشت ٥ دەشگوترێ: (أوعَسَت الإبلُ بأعناقها): حوشترەکە ملی خۆی درێژکردو خێرا رۆیی.

واعَسَت الإبلُ: بەمانا (أوعَسَت)دێ ٥ بەتوندی قاچی بەزەوی دادا، پێکۆلی کرد.

واعَسَ فلان فلاناً: فلانکەس پێشبڕکێی لەگەڵ فلان دا کرد.

الأوْعَسُ: دەشتی لباویو نەرمەلان کەقاچی تێیدا رۆچێ.

الميعاس: دەشتێکی لبەلان کەلبەکەی تەباری نەبەستبێ لبەلانێك کە قاچ تێیدا رۆبچێ ٥ قاچی تێدا گوم ببێ ٥ زەوییەك کەلەوەپێش پێخوست نەکرابێ ٥ رێگا.

الوَعْسُ: شوێن پێو نیشانەی پێدا رۆیشتن ٥ بەمانا (الأوعس)دێ ٥ (ك: أوعُسٌ وأوعاس).

الوَعساء: مێینەی (الأوعس) ٥ زەوییەك نەرم بێو کەمێك لبەلانی تێدابێ، وەکێ بەباشی لی بڕوێ ٥ دەشتێك لبەلانی نەرم بێ قاچی تێچەقێ.

الوَعْسَةُ: بەمانا (الأوعس)دێ.

وَعَظَهُ يعظه وَعْظاً وَعِظةً: ئامۆژگاریی کردو لەسەرەنجامی خراپەکاریی ترساندی ٥ فەرمانی پێ کرد بەچاکە کردنو تەماعی خێرو خۆشی دوا ڕۆژی بەرنا.

إتَّعَظَ: قبوڵی ئامۆژگاری کردو فەرمانبەرداری ئامۆژگاری بوو، نەفسی خۆی گرتەوە لەخراپە ٥ دەگوترێ: (وَعَظَهُ فَتَعَظَ): ئامۆژگاری کردو ئەویش ئامۆژگاریەکانی وەرگرتن.

المَوْعِظَةُ: ئەوەی ئامۆژگاری پێ ئەنجام دەدرێ کردەوە بێ یان گوفتار بێ ٥ (ك: مَوَاعظ).

الوَاعِظُ: کەسێك ئامۆژگاری دەکاو شت وەبیر گوێگرانی دێنێتەوەو فەرمان دەکا بەچاکەو نەهی دەکا لەخراپە ٥ (ك: وُعَاظ).

وَعَفَ بَصَرُهُ يَعِفُ وعوفاً: چاوی زەعیف بوو، کز بوو.

اوعَفَ الرَّجُلُ: پیاوەکە چاوی کزبوو.

الوَعْفُ من الأرض: هەرشوێنێکی زەوی کەڕەق بێو ئاوی تێدا ڕاوەستێو ببێتە زۆنگاو.

وَعَقَ الفَرَسُ يَعِقُ وَعْقاً ووعيقاً: ئەسپەکە لەکاتی رۆیشتنی دا دەنگ لەورگی هات، قۆڕەی سکی هات.

وَعِقَ عليه يَعِقُ وَعْقاً: پەلەی کرد.

**وَعُقَ**: چەموش بوو.

**وَعُقَ فلاناً**: فلانکەسی نیسبەت دا بۆ چەموشی‌و سەر ڕەقی ٥ تێکی دا خۆی خراپ کرد ٥ پێچەوانەی ئەو جولایەوە.

**تَوَعَّقَ**: سەر ڕەق‌و ڕەوشت خراپ‌و سەرپێچی کەر بوو.

**اسْتَوْعَقَ**: بەمانا (تَوَعَّقَ)دێ.

**الوُعاق**: دەنگێکە لەورگی ولاخ دەبیسرێ لەکاتی ڕۆیشتنی دا.

**الوَعْقُ**: مرۆڤی بەدڕەوشت ٥ دەگوترێ: (رجل وَعْقٌ).

**الوَعِقُ**: دەگوترێ: (رجل وَعِق): پیاوێکی ڕەوشت ناشیرینە ٥ مرۆڤی چەقە چەق کەر.

**الوَعْقَةُ**: بەدڕەوشتی ٥ چەموشی ٥ سەرڕەق‌و قسە نەبیس.

**الوَعِقَةُ من الرجال**: بەمانا (الوَعْقَةُ)دێ.

**الوعيق**: دەنگێکە لەورگی ولاخ دەبیسرێ لەکاتی ڕۆیشتنی دا.

**وَعَكَ الحرُّ يَعِكُ وَعْكاً وَوَعْكةً**: گەرما بەتین بوو.

**وَعَكَت الريحُ**: بایەکە هێواش بوو.

**وَعَكَ فلان**: فلانکەس لەناکامی ماندوبون دا توشی ئازار بوو.

**وَعَكَت الكلابُ الصَّيْدَ**: سەگەکان نێچیرەکەیان لەگڵ‌و خۆڵ وەردا.

**وَعَكَ المرضُ فلاناً**: نەخۆشی فلانکەسی ئازاردا ٥ دەگوترێ: (وعكته الحُمَّى): لەرزوتا ئێشی پێ گەیاند.

**وَعَكَ الشَّيْئَ في التراب**: شتەکەی لەگڵ‌و خۆڵ وەردا.

**وَعَكَ الشَّيْئَ**: شتەکەی کوتا ٥ بەیەکی کێشان.

**اوعَكَتْ الإبلُ عند الحوض**: حوشترەکان لەسەر حەوزەکە پاڵە پەستۆیان کردو چوونە سەریەک.

**اوعَكَ فلان الشَّيْئَ**: فلانکەس شتەکەی لەگڵ وەردا.

**اوعَكَ الكلابَ الصيد**: سەگەکان نێچیرەکەیان لەگڵ‌و خۆڵ وەردا.

**الموعوك**: لەرزو تادار ٥ لەش بەئازار.

**الوَعْكَةُ**: هەوای کەم‌و گەرمای توند ٥ لەرزو تا لێ هاتن‌و وەشەقەتۆڵە خستنی نەخۆشەکە ٥ شەڕی پاڵەوانان کەیەکتر دێنن‌و دەبەن‌و یەکتر بەزەوی دادەدەن ٥ قاچ بەزەوی کێشانی بەهێز لەکاتی غاردان دا.

**وَعَلَ يَعِلُ وَعْلاً**: بەسەریا ڕوانی.

**تَوَعَّلَ الجبَلَ**: چووە سەر کێوەکە ٥ دەشگوترێ: (توعَّلَ مصاعد الشرف): چووە سەر پەیژەو شوێنی بڵندی شەرەف‌و شکۆمەندی.

**استوعَلَ اليه**: پەنای بۆبرد.

**استَوعَلَ الأوعالَ:** حەیوانە کێوییو نێریە کێوییەکان چوونە سەر لوتکەی کێوەکان.

**المُستَوعَلُ:** کونە شاخی حەیوانە کێوی، شوێنی تێدا حەوانەوەی حەیوانە کێوی لەئەشکەوتە ساخی عاصیو بەرزایی دا.

**الوَعْلُ:** نێریە کێوی (نێری بزنە کێوی) ٥ شەریفو نەجیب زادە ٥ پەناو مەلجەئو شوێنی ئەمین ٥ دەشگوترێ: (هم علینا وَعْلٌ واحد): ئەوان لەدژی ئێمە کۆكو یەك هەڵوێستن هەروا دەگوترێ: (مالك عنه وَعْلٌ): تۆڵەو شتەدا هیچ مەجالێکت نییە ٥ هەردەبێ ئەوەبێ.

**الوَعِلُ:** نێریە قەرەی کێوی.

**الوَعْلَةُ:** لوتکە شاخی سەراسەری کێو ٥ ئەشکەوتو شوێنی سەختو عاصی لەناو کێودا ٥ پەخەی کراس ٥ هەنگڵی گۆزەو دیزەو مەسینەو شتی وا.

**وَعَمَ بالخبر یَعِمُ وَعْماً:** بەگشتی هەواڵەکەی داو ڕونی نەکردەوە.

**وَعَمَ الدیارَ:** دوعای ئاوەدانی بۆ وڵاتەکە کرد ٥ (أنعِمي أیها الدیار).

**الوَعْمُ فی الجبل:** دەمارە شاخو توێسکە گڵێکە لەکێودا ڕەنگی لەوەی تر جیایە ٥ (ك: وعام).

**وَعُنَتِ الدوابُ:** وڵاخو ئاژەڵەکان قەڵەو بوون.

**تَوَعَّنَتِ الدوابُ:** وڵاخو ئاژەڵەکان گەیشتنە ئەوپەڕی قەڵەوی.

**تَوَعَّنَ فلان الشَّیْئ:** فلانکەس شتەکەی وەرگرتو خستیە شوێنی شیاوی خۆی.

**الوعَانُ:** کۆی (الوَعَنُ والوعنة): بریتییە لەدەمارە شاخو توێسکە گڵو چینە خاك لەکێودا کەلەوەی تر جیابێو شوێنکەی خۆی هەبێ.

**الوَعْنُ:** پەناگاو مەلجەئو شوێنی حەوانەوە ٥ زەوی ڕەقو پتەو.

**الوَعْنَةُ:** زەوی ڕەقو پتەو ٥ سپی خاکێك کەهیچی لی نەڕوێ.

**وَعْوَعَ الکلبُ:** سەگەکە وەڕی، لوراندی.

**وَعْوَعَ القومُ:** خەڵکەکە کەوتنە غاڵو بوغڵو چەقەو هەرا.

**وَعْوَعَ فلان القومَ:** فلانکەس خەڵکەکەی هێنایە عامێلکەو تەنگی پێ هەڵچنین.

**الوَعْواعُ:** قیڕەو هەرای خەڵکە ٥ هەر دەنگو قیڕەو هەرایەك تێکەڵ بێ ٥ کۆمەڵێك ئادەمیزاد کە بکەونە غەڵبە غەڵبو هەراو هوریا ٥ چەقە

چەناو زۆر بلّێ ە دیدەبان ە ئازاو
چاونەترس ە یەکەم پێشمەرگەو
جەنگاوەر کەفریای هاوەڵانی
تێشکاو لەشەڕدا دەکەوێ.

**الوَعْوَعُ:** چەقەڵ ە ڕێوی ە خەتیبی
زمانڕەوان ە پیاوی زەعیفو لاواز ە
سارای کاکی بەکاکی.

**الوَعْوَعَةُ:** وەڕەو مەڕەو لوراندنی
سەگو گورگو ڕێوی.

**الوَعْوَعِيُّ:** پیاوی مەردو ئازاو
شکۆمەندو چاونەترس.

**وَعَى العَظْمُ يعى وَعْياً:** ئێسقانەکە
بەخواری گرتیەوە.

**وَعَى الجُرْحُ:** برینەکە کێمی لێ ڕۆیی ە
برینەکە لەسەر پیسیو کێم دەمەکەی
وێکهات بۆوە.

**وَعَت المِدَةُ في الجرح:** کێمو زوخاو
لەبرینەکەدا کۆبۆوە.

**وَعَى الشَّيْءَ:** شتەکەی لەکیسەو
حاجەتێك دا کۆکردەوە.

**وَعَى الحديثَ:** فەرمودەکەی لەبەرکرد
بەباشی خستیە مێشکی خۆیەو لێی
حاڵی بوو.

**وَعَى الأمْرَ:** کارەکەی لەسەر حەقیقەتی
خۆی زانی.

**أوعى الشَّيْءَ:** شتەکەی خستە شوێنی
خۆیو پارێزگاری کرد.

**اوعَى الحديثَ:** فەرمودەکەی
لەبەرکرد.

**اوعَى فلان وعليه:** ڕزقو ڕۆژی فلانی
کەم کردەوە.

**اوعَى جَدْعَه:** لوتی بڕی.

**استوعى الشَّيْءَ:** هەموو شتەکەی
هەڵگرت ە دەگوترێ: (استوعى من
فلان حَقَّهُ): هەموو مافی خۆی
لەفلان وەرگرتەوە.

**استوعى جَدْعَهُ:** هەموو خۆراکەکەی
داپێی.

**المَوْعِيُّ:** دەگوترێ: (هو موعِي الرسغ):
قوڵو قاچ ئەستورو پتەو.

**الواعِيَةُ:** دەگوترێ: (أذُنٌ واعيَةٌ):
گوێچکەیەکی بیسەرە ە دەنگو
شینو ڕۆڕۆ لەسەر مردو.

**الوِعَاءُ:** زەرفو حاجەت کەشتی
تێدەکرێ ە (ك: أوعية).

**الوَعْيُ:** زانینو لەبەرکردنو
مەزندەکردن ە تێگەیشتن دەرك
کردنی شت بەرێكو پێکی.

**الوَعي:** غەڵبە غەڵبو بگرەو بەردە.

**الوَعِيُّ:** شەرعزانو تێگەیشتوو
لەئایینو عاقڵمەند.

**الوَعِيَّة:** مێینەی (الوَعِيُّ)ە ە هەمبانەو
تێشوودان ە بژێو کە هەڵبگیرێ
لەکیسو جەڕەو گۆزەدا.

**وَغُبَ الجَمَلُ يَوْغُبُ وُغُوبةً:** حوشترەکە گەورەو کەتە بوو.

**الوَغْبُ:** چروکی بەدرەوشت، جەستە لاواز ٥ گێلو ئەحمەق ٥ حوشتری کەتەو زەبەلاح ٥ کاڵای پرووپوچو بێ نرخ.

**الوَغْبَةُ:** گێلو ئەحمەق.

**وَغَدَ القومَ يَغِدهم وَغْداً:** خزمەتی خەڵکەکەی کرد.

**وَغُدَ يَوْغُدُ وغادةً:** خوێڕیو هەتیومچەو ناپیاوو کاڵفام بوو ٥ جەستەی لاواز بوو ٥ بەنانە سکی خزمەتی خەڵکی کرد ٥ بەری باینجان ٥ (ك: أوغاد ووِغدان).

**وَغَرَت الهاجِرَةُ تغِرُ وَغْراً:** نیوە ڕۆیەکەی زۆر گەرم بوو.

**وَغِرَ فلان:** فلانکەس پڕ بوو لەحیقدو کینەو ڕقو غەزەب.

**وَغِرَ صَدْرُهُ عليه:** ڕقی لێ هەڵساو چاوی لێ سورکردنەوە.

**وَغَرَت الشمسُ فلاناً:** تیشکی خۆ تینی بۆ فلانکەس هێنا.

**وَغِرَ فلان فلاناً غِرَّةً:** فلانکەس وادەی دا بەفلان.

**أَوْغَرَ القومُ:** خەڵکەکە کەوتنە کاتی گەرماو توند بوونی تینی تیشکی خۆر.

**اوغَرَ فلانٌ فلاناً:** فلانکەس ڕقی لەفلان بوو.

**اوغَرَ صَدْرَ فلان:** دڵو دەروونی فلانکەسی پڕکرد لەڕقو کینەو ئاگری پێ گرت.

**اوغَرَ الماءَ:** ئاوەکەی گەرم کردو هێنایە کوڵین.

**اوغَرَ اللَبَنَ:** شیرەکەی گەرم کردو خواردیەوە.

**اوغَرَ الخنزيرَ:** ئاوی بۆ بەرازەکە کوڵاندو بەرازەکەی بەزیندویی تێ هەڵکێشا ئەمجار سەری بڕی.

**اوغَرَ فلاناً الأرضَ:** زەوییەکی دا بەفلان بەبێ ئەوەی خەراجی لێ بسێنێ.

**اوغَرَ فلاناً بكذا:** فلانکەسی ناچارکرد بۆئەوەی پەنا بەفلان ببا.

**وَغَّرَهُ:** پڕی کرد لەحیقدو کینە.

**وَغَّرَ اللبنَ:** بەمانا (أوغَرَه)دێ.

**تَوَغَّرَ:** بەڕقو قین پڕبوو.

**الميغَرُ:** شوێنو کاتی شت.

**الـوَغْرُ:** حیقدو کینەو ڕق ٥ دوژمنایەتیو دژایەتی ٥ غەڵبە غەڵبو هەراو هوریای سوپا.

**الوَغْرَةُ:** جەنگەو چرقەی گەرما.

**الوَغيرُ:** گۆشت بەبەردی گەرمو لمبی گەرم ببرژێندرێ ٥ شیر بکوڵێندرێو

بخورێتەوە ٥ شیر بەردی گەرمی تێ بخرێ‌و پاشان بخورێتەوە.

**الوَغيرَة**: شیر بەبەردی گەرم گەرم بکرێ‌و بخورێتەوە.

**وَغَفَ يغف وَغْفاً**: پەلەی کردو بازی دا.

**وَغَفَ البصرُ وَغْفاً**: بینینی کزو لاواز بوو.

**وَغِفَ البصرُ يوغِفُ وَغْفاً**: بینینی کز بوو.

**أوْغَفَ**: بینینی کز بوو ٥ پەلەی کردو بازی دا، بەشێوە رۆیشتنێك رۆیی ماندوبوو تێدابوو.

**اوغَفَ الطائرُ**: باڵندەکە باڵی لێك دان بۆئەوەی تیژ تێپەڕێ.

**اوعَفَ الكلبُ**: سەگەکە حەپە حەپی کرد.

**اوعَفَ فلان**: فلانکەس بەئەندازەی پێویست لەخواردنەکەی خوارد.

**الوَغْفُ**: پارچە چەرمێکە یان قوماشێکەی لەبەر ورگی نێری دەبەسترێ بۆئەوەی نەپەڕێ.

**وَغَلَ في الشَيْئ يغِلُ وغولاً**: لەشتەکە دا قوڵبۆوە چووە ناوییەوە ٥ دەگوترێ: (أوغل في السير): کەوتە رۆیشتن‌و گەرم بوو لەرۆیشتن دا، دەشگوترێ: (اوغَلَ في الشجر): چووەناو لق‌و پۆپی درەختەکەوەو خۆی حەشاردا.

**اوغَلَ على القوم في شرابهم وغلاً**: لەکاتی خواردنەوە دا چووە سەرمێزی خەڵکەکەو لەگەڵی خواردنەوە بەبێ ئەوەی بانگ کرابێ ٥ هەروا وشەی (أوْغَلَ) بەمانا رۆیشتن‌و دوورکەوتنەوەدێ.

**اوغَلَ في البلاد**: چووە ناو قوڵایی وڵاتەکەوە ٥ زۆر چووە ناوەوە لەسنوور دوورکەوتەوە ٥ دەشگوترێ: (اوغَلَ في العلم أو الدين): زۆر رۆچووە لەعیلم دا یان لەئایین دا زێدە ڕۆیی کردوە ٥ لەحەدیثدا هاتووە: (إن هذا الدين متين فأوغَلَ فيه برفق).

**اوْغَلَ في السير**: لەرۆیشتن دا پەلەی کردو کەوتە ڕەوت‌و درێژەی بەرۆیشتنەکەی دا.

**اوغَلَت الحاجةُ فلاناً في كذا**: پێویستی‌و ئاتاجی فلانکەسی خستە ناو ئەو ئیشەوە.

**تَوَغَّلَ في البلاد**: چووە ناو قوڵایی وڵاتەوە ٥ دەشگوترێ: (تَوَغَّلَ في العلم او الدين): چووە ناو زانیاری‌و تێیدا قوڵبۆوە یان لەئایین دا زۆر رۆچو.

**الوَاغِلُ**: کەسێکە بەبێ بانگ لێکردن بچێتە سەر سفرەو خوانی خەڵکی‌و بنۆ‌و بخواتەوە.

الوَغْلُ: كەسێکە بچێتە سەر سفرەو خوانی خەڵکیو بانگ نەکرابێ یان ناوە بۆ ئەو شلەمەنیو شەرابەی کابرای خۆتێهەڵقورتێن دەیخواتەوە ٥ پیاوی لاوازو خوێڕیو هیچ لەدەست نەهاتوو فاشیل لەهەموو شتێك دا ٥ مرۆڤی بەدخۆراك ٥ درەختی چڕو پڕ ٥ دانەوێڵەی تێکەڵبوو بەگڵو خۆڵ کە کۆترو باڵندەی تر چینەی تێدا دەکەنو دەیخۆن.

الوغِلُ: بەدخۆراك ٥ نارەسەنو بێ بناغە بۆخۆی نەژادو بنەچەی بۆخۆی هەڵبەستووە.

وَغَمَ بفلان يَغِمُ وَغماً: هەواڵێکی بێ ڕاگەیاند کەلێکۆڵینەوەی پێویستی تێدا نەکردبوو.

وَغَمَ بالخبر: هەواڵێکی دا بەهاوەڵەکەی کەلێی مەعلوم نەبوو ئاخۆ ڕاستە یان درۆ.

وَغَمَ الی الشَّيءِ: گومانی بۆشتەکە چوو.

وَغَمَ فلاناً: قاری لەفلان گرتو لێی نارازی بوو.

وَغَمَ عليه يَوْغَمُ وَغَماً: ڕقو کینی لێ هەڵگرت.

اوغَمَهُ: ڕقی هەڵسان، خەفەتی پێدا.

تواغَمَ القوم: خەڵکەکە شەڕیان کرد، کەوتنە بەرامبەریو لێك ڕاسانو هەڕەشە لەیەك کردن.

تَوَغَّمَ عليه: ڕقی لێ هەڵگرت.

تَوَغَّمَ القومُ: خەڵکەکە شەڕیان کردو کەوتنە بەرامبەریو لێك ڕاسان.

الوَغْمُ: ئەحمەقو گێل ٥ ڕقو کینە ٥ شەڕو جەنگ ئەوەی لەکاتی نان خواردن دا دەکەوێتە ئەملاو ئەولای سفرەی نان خواردن لەوردە نانو پارچە پارچەی خواردنەکەو دەنكو وردەو پەردەی جۆراو جۆر ٥ (ك: أوغام ووغوم).

الْوَغْيُ: قیڕەو هەراو هوریا ٥ شەڕ، لەم ڕوەوە کە هەراو هوریای تێدایە.

الوَغْى: بەمانا (الوَغْيُ) دێ ٥ ویزەی هەنگو مێشولەو شتی وا لەکاتی کۆبونەوەیان دا.

وَفَدَ على القوم والیهم (يَفِدُ وَفْداً): چووە لای قەومەکە بەنوێنەرایەتی ٥ بەشێوەی نێردراو چوو بۆلایان.

اوفَدَ: پەلەی کرد.

اوفَدَ الشَّيْءُ: شتەکە بەرز بوو ڕێزی پەیدا کرد.

اوفَدَ الرِّئْمُ: ئاسکەکە سەری بەرز کردەوەو گوێچکەی قوت کردن.

اوفَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەرز کرد، هەڵی ستاندەوە.

**اوفَـدَ فلانـاً علـى الأمـير واليـه:** بەنوێنـەر فلانکەسـی نـارد بـۆ لای ئەمیر.

**وافَدَهُ علـى الامـير:** لەگـەڵی دا چـوو بۆلای ئەمیر.

**وَفَّـدَهُ علـى الأمـير واليـه:** بەنوێنەرایەتی ناردی بۆلای پاشا.

**توافد القوم عليه:** خەڵکە بەشێوەی شاندو نوێنەر هاتنە لای فلان.

**تَوَفَّدَ عليه:** بەسەریا ڕوانی، چاودێریی کرد.

**استوفَدَ في قِعْدَتِـهِ:** لەشـوێنی خـۆی بەرز بۆوە، راست بۆوە.

**استوفد فلاناً:** داوای کرد فلان کەس بێتـەلای یـان شاندێـکی بەنوێنەرایـەتی خـۆی نـارد بـۆلای یەکێك.

**الأوفاد:** دەگوترێ: (نحن على أوفاد قد أشخصنا): ئێمە لەسەر سەفەرێکین کە توشی دڵەڕاوکێ بووین.

**الوافِد:** بەرزایی‌و هەڵتۆقیو لە ڕومەت لـەکاتی خـواردن‌و جـوینی شـت دا کەبـەهۆی خـواردنی نـاو دەمـی ڕومەتی هەردولا بەرز دەبنەوە.

**الوَفّادُ:** کەسێك زۆر وەفد بنێرێ.

**الوَفْدُ:** کـۆی (الوافِـد)ە واتـە: کۆمـەڵی هەڵبـژێرراو بـۆ پێـشوازیی لـەپیاو ماقوڵ‌و کەسانی خاوەن پایە.

**وَفَرَ الشَيْئُ:** شـتەکە زۆر بـوو، بـەرفراوان بوو، دەگوترێ: (وَفَـرَ عِرْضُـهُ): زۆر بـە ناموس‌و خاوەن هەڵوێست بوو.

**وَفَـرَ لفـلان المـالَ والمتـاعَ وَفْراً:** مـاڵ‌و کاڵای بۆ فلانکەس زۆر کرد.

**وَفَـرَ عِـرضَ فـلان:** ناموسـی فلانکەسـی پاراست.

**وَفَرَ فلاناً عَطاءَهُ:** بەخشش‌و عەطای بـۆ فـلان سـەر لـەنوێ دەسـت پێـکردەوە، بۆی گێڕایەوە.

**وَفَرَ الثوبَ:** کراسەکەی بەپان‌و پۆڕی بـۆ بڕی.

**وَفُرَ الشَيْئُ يَوْفُرُ وَفَارةً:** بەمانا (وَفَر)دێ، دەگـوترێ: (وَفُـرَ عِرضُـهُ): زۆر بەناموس‌و حیرص بوو.

**اوفَـرَ الـشَيْئَ:** شـتەکەی زۆر کـرد ە تەواوی کرد.

**وَفَّرَ الشَيْئَ:** شتەکەی زۆر کرد.

**وَفَّرَ الثَوْبَ:** بـەپان‌و پـۆڕی کراسـەکەی بڕی.

**وَفَّرَ لفلان طعامَهُ:** خۆراکی بـۆ فـلان بەتـەواوی دابـین کـردو هیـچی لـێ کەم نەکردەوە.

**وَفَّـرَ لـه عِرْضَـهُ:** نـاموس‌و حـەیای فلانکەسی پاراست جنێوی پێنـەداو نەیشکاند.

**وَفَرَ عليه حَقَّهُ:** مافی خۆی لێ وەرگرتەوە.

**وَفَّرَ الله حظَّهُ من كذا:** خودا لەوشتە رزقی بەسەردا رشتووە.

**وَفَّرَ شَعْرَهُ:** قژو ریشی بەردایەوەو هیچی لێ نەقرتاند.

**اتَّفَرَ الشَيْئُ:** بەمانا (وَفُرَ)دێ.

**تَوافَرَ الشَيْئُ:** بەمانا (وَفُرَ)دێ.

**تَوَفَّرَ على صاحبه:** چاودێری ناموس‌و بەها پیرۆزەکانی هاوەڵەکەی کردو چاکەی لەگەڵ کرد.

**تَوَفَّرَ على الشَيْئ:** هەرچی هێزو توانای خۆی هەبوو لەوشتەدا چڕی کردەوە.

**استوفَرَ حَقَّهُ:** مافی خۆی لێ وەرگرت.

**استوفَرَ الشَيْئَ:** شتەکەی تەواو کرد.

**الموفور:** شتێك لەهەموو رویەکەوە تەواو کامڵ بێ، دەگوترێ: (جزاء موفور): پاداش‌و کرێیەك هیچی لێ کەم نەبووبێ.

**الوافِر:** بەحرێکە لەبەحرەکانی عەروز کێشەکەی دوجار (مفاعلتن مفاعلتن فعولن).

**الوافِرَة:** هەر بەزو پیوێك لەدرێژەوەبێ.

**الوَفْرُ:** دەگوترێ: (مال وَفْرٌ ومتاع وَفرٌ): ماڵی زۆرو کاڵای زۆر ◦ دەوڵەمەندی ◦ تەواو لەهەرشتێك دا بێ.

**الوَفْراء:** پڕو لێوان لێو، دەگوترێ: (قِرْبَة وفْراء): گۆزەیەك یا کوپەیەکی پڕ ◦ (مَزادة وفراء): مەشکەیەکی تەواوەو هیچی لە پێستەکەی کەم نەبۆتەوە.

**الوَفْرَة:** یەکجار ◦ زۆرو زەبەندە ◦ قژی پڕو چڕی سەر یان قژێك هاتبێتە خوار نەرمایی گوێچکە ◦ (ك: وِفَار).

**الوَفير:** بەمانا (الوافِرُ) دێ.

**وَفَزَ يَفِزُ وَفْزاً:** پەلەی کرد.

**وَافَزَهُ:** پەلەیان لەیەکتر کرد.

**تَوَفَّزَ لكذا:** خۆی بۆ ئەوە ئامادەکرد، دەشگوترێ: (بات يتوَفَّزُ على فراشه): شەو تا بەیانی لەسەرجێگای نووستنەکەی جینگڵی دا.

**إستوفَزَ:** بەشێوەیەك دانیشت کە وابزانی خەریکی هەڵسانە.

**إستَوْفَزَ في قعدته:** لەشوێنی خۆی راست بۆوە بەشێوەیەك شکی لەخۆی بێ.

**الوَفْزُ:** پەلەکردن ◦ (مكان وَفْز): شوێنی بەرز ◦ (ك: وِفاز).

**الوَفَزُ:** پەلەکردن ◦ (ك: أوفاز)، دەگوترێ: (لقيته على أوفاز):

بەشێوەیەکی عەجەلەو پەلە پڕوزە توشی بوم.

**وَفَضَ یفِضُ وَفْضاً:** بازی داو پەلەی کرد.

**وَفَضَت الإبِلُ:** حوشترەکان بڵاو بوونەوە.

**اوفَضَ:** بەمانا (وَفَضَ)دێ.

**اوفَضَ لفلان:** بەڕمیەك یا حەسیرێك یا شتێکی وای بۆ فلان ڕاخست بۆئەوەی لەخشتو خۆڵی زەوییەکە بیپارێزێ.

**اوفَضَ الرجُلَ:** پیاوەکەی دەرکرد.

**اوفَضَ الإبِلَ:** حوشترەکانی بڵاو کردنەوە.

**إستَوْفَضَ:** بەمانا (وَفَضَ)دێ.

**إستَوفَضَتْ الإبِلُ:** حوشترەکان لە لەوەڕگاکەدا بڵاوبوونەوە.

**إستوفَضَ فلان:** فلانکەس لەترسان هەڵسڵەمییەوە.

**إستوفضَ فلاناً:** پەلەی لەفلان کرد ٥ دەری کرد.

**الاوفاض:** زەعیفو لاوازو هەژارو بێ دیفاع.

**الميفاضُ:** چوستو چالاكو گورجو گۆڵ، دەگوترێ: (ثمامة میفاض).

**الوِفاضُ:** شوێنێك ناو بگرێتەوە ٥ پێستێکە یا لبادێکە دەخرێتە ژێر بەرداشی دەستاڕ (ك: وُفُض).

**الـوَفْضُ:** عەجەلەو پەلەکردن ٥ (ك: أوفاضَ).

**الوَفَضُ:** بەمانا (الوَفْضُ)دێ ٥ چەپەرو بەرد کە قەصاب گۆشتی دەخاتە سەر بۆئەوەی لەگڵ نەکەوێ.

**الوَفْضَةُ:** یەکجار، جارێك ٥ ئەو نوقرەو شوێنەی دەکەوێتە نێوان هەردولای سمێڵەوە لەخوار لوتەوە ٥ هەمبانەیەکە شوان تێشوو پێداویستی خۆی تێ دەهاوێ ٥ تیردانێك لەچەرم دروستکرابێ ٥ (ك: وفاض).

**الوفاعُ:** دەسکی گۆزەو سوراحی ٥ باڵەخانەی بەرز ٥ هەرشتێك لەزەوی بەرز بێتەوە ٥ هەورێك ئومێدی بارانی لێ بکرێ ٥ (ك: أوفاع).

**الوَفَعُ:** دەگوترێ: (غلام وَفَعٌ): کوڕی تازە پێگەیشتوو.

**الوَفْعَةُ:** بەمانا (الوِفاعُ): دێ ٥ حاجەتێکە لە پڕژی لقە دارخورماو شتی وا دروست دەکرێ وەکوو سەلەو سەبەتەو شتی وا ٥ جۆرە پەڕۆو پیتاڵێکە ئاگری تێدا دەگوازرێتەوە لەم ماڵ بۆئەو ماڵ.

**الوَفَعَةُ:** دەگوترێ: (غلام وَفَعَة): کوڕێکی تازە پێگەیشتووە.

ميزاب
وتد
ودعة
ميزان: ١ اللسان ٢ المحجم ٣ الكفّة
الوسطى
وتر المثلث القائم الزاوية
متوسّط المثلّث
وسادة
وتر
وتر الخطّ المنحني
كثير الوجوه
متوازي المستطيلات
وذمة الكلب
وردية
وزرة
وزّال
ودفة
وردة
ورقة
ورد ذفراء
ورم
وناقية
ورس
ورقاء
بنت وردان
ورشان
وروار
وزغة
ورنك
ورل
وبر

**الوفيعة**: بەمانا (الوِفاع) دێ ٥ جۆرە سەلەو سەبەتەیەکە لەپڕژی دارخورما دروست دەکرێ ٥ پەڕۆیەکە نووکی قەڵەمی مەرەکەباوی پێ پاك دەکرێتەوە ٥ پەڕۆیەکە ئافرەتی بێنوێژ بەخۆی هەڵدەگرێ ٥ پارچە خورییەکە ئاژەڵی گرویێی پێ چەور دەکرێ.

**وفِقَ الأمرُ (يَفِق) وفقاً**: کارەکە دروست بوو رێكو پێك بوو بەگوێرەی ویستو مەبەست بوو.

**وَفِقَ الأمرَ**: کارەکەی واهاتە بەرچاو کە موافیقی ویستو مەبەستی ئەو بێ ٥ لەکارەکە حاڵی بوو.

**أوفق القوم لفلان**: خەڵکەکە لەفلانکەس نزیك بوونەوەو قسەیان دەربارەی ئەو یەکخست.

**أوفق الإبلُ**: حوشترەکان ریزبوونو بەیەکەوە وەستان.

**أوفَقَ لفلان لقاؤنا**: بینینو کۆبونەوەمان لەگەڵ فلان رێکەوتو سودفە بوو.

**وافق فلان بين الشَّيئَين موافَقَةً ووفاقاً**: فلانکەس یەکتر قبولکردنو پێکەوە نووسانی لەنێوان دوو شتەکە دا ئەنجام دا.

**وافق فلاناً**: سودفەی فلانکەسی کرد.

**وافق فلان فلاناً في الشَّيْئِ وعليه**: فلانو فلان لەسەر شتەکە کۆك بوون.

**وفَّقَ بين القوم**: ئاشتەوایی خستە نێوان خەڵکەکەوە.

**وفَّقَ بين الأشياء المختلفة**: شتە جوداوازیەکانی یەکخستن.

**وفَّقَ اللهُ فلاناً**: خودا تۆفیقی فلانکەسی دا روی پێ لە کاری خێرو سود ئامێز کرد.

**وفَّقَ الله امر فلان**: خودا کاری فلانکەسی بەدڵی خۆی بۆ رەخساند چۆنی ویست خودا ئاوای بۆهێنا.

**اتَّفَقَ مع فلان**: لەگەڵ فلان دا رێککەوت.

**إتَّفَقَ الإثنان**: ئەو دووکەسە لێك نزیکبوونەوەو یەکیان گرت.

**توافَقَت الجماعَة**: کۆمەڵ رێککەوتنو رای خۆیان کرد بە یەك را.

**توافق القوم في الأمر**: خەڵکەکە دەربارەی کارەکە لێك نزیکبوونەوە.

**تَوَفَّقَ فلان**: خودا تۆفیقی فلانکەسی داو شارەزای کرد بۆ رێبازی باش.

**اِستوفَقَ اللهَ**: داوای تۆفیقو سەرکەوتنی لەخودا کرد ٥ دەشگوترێ: (استوفق لە باالحجة):

لەبەڵگە هێنانەوە دا سەرکەوتوو بوو مەبەستی پێکا.

**الإتّفاق**: لەبواری یاسای نێو دەوڵەتی دا بریتییە لە رێککەوتنێك لەنێوان دوو دەوڵەت دا لەمناکامی نیزاعو کێشەیەکی نێوانیان، برپاردەدەن رێگاچارەی کێشەکەیان بەیاساو دانوسان یەکالا بکەنەوە.

**الإتّفاقیة الدولیة**: بەڵگە نامەو عەهدو پەیمانێکە لەنێوان دوو دەوڵەت یان زیاتردا کە پەیوەندی هەبێ بە هەندێ کارو بارەوە، وەکوو باجو گومرگو پارەو گواستنەوەو کارکردنەوە.

**التّوافق**: لەبواری فەلسەفەدا ئەوەیە مرۆڤ رێگای کۆمەڵ بگرێتەبەرو خۆ لەرەوشتو کرداری شاز بپارێزێ.

**التّوفاقُ**: کاتی شت ٥ دەگوترێ: (أتَیْتُكَ لتوفاق الأمر): لەکاتی پەیدابوونی شتەکەدا هاتم بۆ لات.

**التَّوَفُّقُ**: دەگوترێ: (أتیتُكَ لتوفّق الهلال): لەکاتی دەرکەوتنی مانگی یەکشەوەدا هاتم بۆلات.

**التوفیق من الله للعبد**: تەوفیق دانی خودا بۆ بەندەی ئەوەیە رێگای شەری لێ بگرێو رێگای خێری بۆناسان بکا ٥ هەروا دەگوترێ: (أتیتُكَ لتوفیق الهلال): لەکاتی دەرکەوتنی مانگی یەکشەوەدا هاتم بۆلات ٥ لەبواری یاسای نێو دەوڵەتی دا بریتییە لەوە دەوڵەتێك هەوڵ بدا نیزاعی نێوان دوو دەوڵەت چارەسەر بکا.

**التِّیْفَاقُ**: دەگوترێ: (أتیتُكَ لتیفاق الأمر): لەکاتی روودانی ئیشەکەدا هاتم بۆلات ٥ هەروا دەگوترێ: (البَیْت المعمور تِیْفاق الکعبة): بەیتولمەعمور لەبەهەشت دا بەرامبەری کەعبەیە.

**التِّیْفَاقُ**: دەگوترێ: (أتیتك لتیفاق الهلال): کاتی دەرکەوتنی مانگی یەکشەوە هاتم بۆلات.

**المتَّفِقُ**: بەلای زانایانی عوروزەوە هێنانی وشەیەکی دەخیلو نارەسەنە بۆناو شیعر لەبەر ناعیلاجی.

**الوفاق**: لەبواری قانوونی نێودەوڵتی دا بریتییە لەزاراوەیەك کە بۆ زۆر رێککەوتننامەی نێودەوڵەتیو لەبواری جیاجیادا بەکار دەهێنرێ تەنانەت ئەگەر بەگۆڕینەوەی پیرۆزبایی لەیەك کردنو سەرەخۆشی کردن لەیەکتریش بێ.

**الوِفَاقُ المُعْلَمْ:** ڕێککەوتننامەیەك کە ڕاسپێراوی دوولایەن واژۆی بکەن، تەنها پیتی یەکەمی ناوی واژۆکەرەکانی دەنووسریٚو ڕێککەوتنی سەرەتاییەو قۆناغی یەکەمی ڕێککەوتنی کۆتاییە.

**وفاق الأشراف:** ڕێککەوتننامەیەکی نێودەوڵەتییە ئەو ڕێو شوێنەی لەڕێککەوتنی تردا بەرچاو دەگیریٚ لەم دا بەرچاو ناگیریٚ، تەنها پشت بەشەرەفو ڕاستگۆیی دوو لایەنە واژۆکەرەکە دەبەستریٚ.

**الوَفْقُ:** (وَفْقُ الشَيْئِ): گونجاو بۆ شت ◦ دەگوتریٚ: (حلوبته وفق عیاله): ئاژەڵە شیردەرەکانی بەئەندازەی خێزانەکەیەتی، شیرەکەیان بەشیان دەکا سەرومر ◦ هاوڕاو پێکەوە گونجاو، دەگوتریٚ: (جاء القومُ وَفْقاً): خەڵکەکە بەتەبایی‌و گونجاوی هاتن‌و هیچ کێشەیان نەبوو ◦ یان دەگوتریٚ: (کنت عنده وَفْق طلعت الشمس): ئەو کاتەی خۆرهەڵات من لای ئەو بووم.

**وَفَلَ الشَيْئَ (یفله) وفلاً:** توێکڵی شتەکەی داماڵی ◦ (فهو وافِل وهي وافِلة).

**وَفَّلَهُ:** سپی کرد ◦ توێکڵی لیٚ داماڵی.

**الوافِلُ:** پێگەیشتوو؛ دەگوتریٚ: (قصب وافِلٌ): قەمەزاژێکی کاملٚو پێگەیشتووە لەقۆناغی ناسکی تێپەڕیوە.

**الوَفْلُ:** شتی کەم.

**وَفَهَ یَوْفَهُ وَفهاً:** بوو بەچاودێری کەنیشتە.

**الوافِهُ:** چاودێرو لیٚ پرسراوی کەنیشتە ◦ حەکەم‌و ناوبژیکەر.

**الوِفَاهَةُ:** پیشەی چاودێری کەنیشتە.

**الوَفْهِیَّةُ:** پلەی چاودێریی کەنیشتە ◦ لەحەدیث دا هاتووە: (لایُحرك راهب عن رهبانیته ولا وافِهٌ عن وَفْهِیّتِهِ).

**وفِيَ الشَيْئُ (یفي) وفاءً:** شتەکە تەواو بوو ◦ دەگوتریٚ: (وفي ریش الجناح): پەڕو پۆڵی باڵەکە تەواو بوو.

**وفي الشَيْئُ وفیاً:** شتەکە زۆر بوو.

**وفي فلان نَذْرَهُ:** فلانکەس نەزرو فۆتۆکەی خۆی جیٚ بەجیٚ کرد.

**وَفِيَ بعهده:** پابەندی وادەو بەڵێنی خۆی بوو ◦ دەشگوتریٚ: (وَفَتْ أُذُنُهُ): ڕاستی ئەو هەواڵەی بیستبوی دەرکەوت.

**وَفَى الدِرهمَ والمثقالَ:** شتەکە بەرامبەری دیرهەمەکە یان مسقاڵە زێڕەکە بوو ◦ (فهو وافٍ وهي وافیة).

**اوفى بالعهد والوعد:** بەمانا (وَفَى)دیٚ.

**أوفى على المكان وفيه:** بەسەر شوێنەکەی دا روانی.

**أوفى على المائة:** لەسەد زیاتر بوو، لەسەد تێپەڕی.

**أوفى القومَ:** هاتەلای قەومەکەو توشیان بوو لەگەڵیان کۆبۆوە.

**أوفى نَذْرَهُ وبه:** نەزرەکەی جێبەجێ کرد.

**أوفى الكيلَ:** پێوانەکەی بەتەواوی دایە.

**أوفى فلاناً حَقَّهُ:** مافی تەواوی دا بەفلان.

**وافى فلاناً:** لەناکاو توشی فلان بوو.

**وافى القومَ:** هاتە لای قەومەکە.

**وافى العامَ:** حەجی کرد ٥ مافی ساڵەکەی دا بەوە حەجی تێدا کرد.

**وَفَّى فلاناً حَقَّهُ:** مافی فلانکەسی دا.

**تَوَفَّى اللهُ فلاناً:** خودا فلانکەسی مراند.

**تَوَفَّى فلانٌ حَقّه:** فلانکەس مافی خۆی وەرگرت ٥ دەگوترێ: (توفيت منه مالي): ماڵی خۆم هەموو لێ ستاند.

**تَوَفَّى المُدَّةَ:** گەیشتەکاتی خۆی ٥ ماوەکەی تەواو کرد.

**تَوَفَّى عدد القوم:** هەموو خەڵکەکەی سەر ژمێر کرد.

**استوفى فلان حَقَّهُ:** فلانکەس مافی خۆی بەتەواوی وەرگرت ٥ دەگوترێ: (استوفى منه ماله): ماڵی خۆی هەموو لێ وەرگرت.

**الميفى:** بەرزاییەك لەزەوی ٥ کورەی خشت سورکردنەوە.

**الميفَاءُ:** خاوەن وەفاو وادەو بەڵێن.

**الوافي:** دیرهەمێكو چوار دانقە ٥ هەروا ناوە بۆ شیعرێك هەموو بەشەکانی خۆی تەواو بنو کەمو کورتی تێدا نەبێ.

**الوافية:** ناوێکە لەناوەکانی سورەتی (الفاتحة).

**الوَفَاةُ:** مردن.

**الوَفْيُ:** شوێنی بەرزی زەوی سەر تەپۆڵکە.

**الوَفِيّ:** تەواوو کامڵ ٥ زۆر خاوەن وەفا ٥ ئەوکەسەی مافی هەموو کەسی لەبەرچاوەو مافی خۆیشی وەردەگرێ.

**وَقَبَت الشمسُ وغيرها من النجوم تَقِبُ وَقْباً:** خۆرئاوابوو.

**وَقَبَ القَمَرُ:** مانگ چووە حاڵەتی گیرانەوە ٥ مانگ گیرا.

**وَقَبَ الظلام على الناس:** تاریکی هاتە ناوەو خەڵکی داپۆشی.

**وَقَبَ عيناه:** چاوی بەقوڵا چوون.

**اوقَبَ:** برسی بوو.

**اوقَبَ النخلُ:** هێشوە خورماکە رزی، بۆنی کرد.

**اوقَبَ الشَيْئَ:** شتەکەی خستە کونێکەوە.

**الأوقاب:** قوماشی خێمەو کەژاوەو کەرەسەکەیان.

**الميقابُ:** پیاوێك زۆر بیرەو شلەمەنی تری وەکوو ئاو بخواتەوە ٥ ئافرەتی گێلو ئەحمەق.

**سَيْرُ الميقاب:** رۆیشتنی بەردەوام بەشەوو رۆژ.

**الميقب:** (الوَدَعَة): واتە پالدانەوەو ئیستراحەت.

**الوَقْبُ:** گێلو ئەحمەق ٥ خوێڕیو هەتیو مچە ٥ بەرداو؛ کونی بەرد کەئاوی تێدا راوەستێ ٥ یان بیرئاوێك بالا پیاوێك یان دوو بالا پیاو قوول بێ ٥ هەموو چالاییەکی جەستە وەکوو چاوو بنهەنگڵو قولکەی شانو شتی وا ٥ کونەبانو دەلاقەو دوکەلکێش.

**الوَقباء:** دەگوترێ: (رکیة وقباء): بیرێکە ئاوەکەی رۆچووە.

**الوَقْبَةُ:** بەرداو؛ کونە شاخو بەرد کە ئاوی تێدا راوەستێ.

**الـوُقْبِيُّ:** کەسێك زۆر حەزی لەهاوەڵیەتی مرۆڤی گێلو ئەحمەق بێ.

**وَقّتَهُ يَقِتُهُ وَقْتاً:** کاتێکی بۆ دیاریی کرد ئیشەکەی تێدا بکا ٥ دەگوترێ: (وقت اللهُ الصلاةَ): خودا کاتی بۆ نوێژ دیاری کردوە.

**وَقّتَ الشَيْئَ ليوم كذا:** شتەکەی بۆ فلان کات دیاریی کرد.

**المُوَقّتُ:** ئەو کەسەی خەریکی راگرتنی حیسابی کاتو شتی وایە ٥ شوێنێك کەدیاریی کرابێ بۆ کردنی ئیشێك لەلایەوە.

**الوَقتُ:** بەشێك لەزەمەنو کات کە بۆ کارێك دیاری دەکرێ.

**وَقَحَ حافر الدابة:** سمی ولاخەکە رەق بوو.

**وَقُحَ الرجلُ:** پیاوەکە بێ شەرمو حەیا بوو بەلایەوە شەرم نیە چی نیشی خوێڕیەتی هەیە بیکا.

**وَقُحَ يوقَحُ وَقحاً:** بەمانا (وَقُحَ)دێ.

**وَقِحَ الرجُلُ:** پیاوەکە بێ حەیاو بێ شەرم بوو بەلایەوە گرنگ نییە چ شتی خراپو ناشیرین هەیە بیکاو بیڵێ.

**اوقَحَ الحافر:** سمی ولاخەکە رەقو پتەو بوو.

**وَقّحَ حافِرَ الدابة:** سمی ولاخەکەی بەپیوو بەزی تواوە رەقو پتەو کرد دوای بەهۆی زۆر رۆیشتنەوە تەنك بوبوو سوا بوو.

**وَقَّعَ الحوضَ:** حەوزەکەی چاك کردەوە کونو کەلەبەری گرتن.

**تَوَقَّحَ:** پتەوو رەق بوو.

**تَوَقَّحَ الرجلُ:** پیاوەکە بێ شەرمو حەیا بوو هیچی بەلاوە عەیب نەبوو.

**المُوَقَّحُ:** (رجل مُوَقَّحٌ): پیاوێکی بەلاوەییە ٥ بەلاو کارەساتی زۆری بەسەرهاتونو لەبۆتە دراوەو قالّ بووە ٥ (بعیر مُوَقَّحٌ): حوشترێکە زۆری ئیش پێکراوەو تەواو ماندو بووە.

**الوَقّاح:** دەگوترێ: (رجلٌ وَقاح الوَجْهِ): پیاوێکی بێ شەرمو حەیایە بەچاوو رووە ٥ هەروا دەگوترێ: (إمرأة وقاح الوجه): ئافرەتی بەچاوو رو بێ شەرم ٥ (رجل وقاح الذَّنبِ): پیاوێکە زۆر پشو درێژ بۆ سواریی هەرگیز بێ تاقەت نابێ.

**وَقِدت النار تَقِدُ وَقداً وقوداً:** ئاگرەکە هەلگیرسا.

**وَقِدَ الشَیْئُ:** شتەکە درەوشایەوە ٥ دەشگوترێ: (وَقِدَت بك زنادي): کاری من بەتۆ رایی بوو ٥ یان خودا وابکا ئیشی من بەتۆ رایی بێ ٥ واتە: بەشێوەی دوعا بێ.

**اوقَدَ النارَ:** ئاگرەکەی داگیرساند ٥ دەشگوترێ: (أوقد اللهُ ناراً أثرَهُ) خودا لەشوێنی ئەو ئاگر بکاتەوە ٥ واتە: خودا بیفەوتێنێو بیباو نەی هێنێتەوە.

**وَقَّدَ النَارَ:** بەمانا (أوقدها)دێ.

**إتَّقَدَت النار:** ئاگرەکە هەلگیرسا.

**تَوَقَّدَتِ النارُ:** بەمانا (إتَّقدت) دێ.

**توقَّد الکوکبُ:** ئەستێرەکە درەوشایەوە.

**تَوَقَّدَ فلان:** فلانکەس چوستو چالاك بوو نیشاتی پەیدا کرد.

**تَوَقَّدَ فلان النارَ:** فلانکەس ئاگرەکەی داگیرساند.

**استوقدت النارُ:** ئاگرەکە داگیرسا.

**استوقد النارَ:** ئاگرەکەی داگیرساند.

**المُستَوْقَدُ:** قولکە ئاگردان ٥ شوێنی ئاگر کردنەوە.

**المَوْقِدُ:** شوێنی ئاگر ٥ قولکە ئاگردان ٥ زۆپا ٥ کورەخانە.

**المیقاد:** دەگوترێ: (زنـدٌ مِیقاد): چەرخێکە زوو ئاگر دەکاتەوە.

**الوَقادُ:** دەستە چیلە، سوتەمەنی بەتایبەتی نەوتو غازو دارو شتی وا.

**الوَقَدُ:** ئاگر ٥ هەلگیرسانی ئاگر.

**الوَقْدَةُ:** جەنگەی گەرما ٥ دەگوترێ: (طَبَخَتهُمْ وقدَةَ الصیف): گەرمای بەتینی هاوین کولاندنی.

**الوَقّادُ:** صیغه موبالەغەی (وَقَدَ)میه ٥ ئاگر هەلگیرسێن ٥ ئەوکەسەی سوتەمەنی (گاز یان خەڵوز یان شتی تر) دەکاتە شەمەندەفەرەوە ٥ کەسێك چراو لۆکزو شتی وا هەڵدەکا ٥ دەگوترێ: (قلب وقّاد): دڵێکە زۆرو زو نیشات پەیدا دەکاو دەس بەکار دەبێ‌و مل لەئیشی سەرەکی خۆی دەنێ.

**رجل وَقّاد:** پیاوێکی کۆڵنەدەرەو لەکاری خۆی بەردەوامە.

**الوَقُودُ:** بەمانا (الوِقادُ) دێ ٥ هەرمادەیەك بەسوتانی هێزێکی گەرمی پەیدا بکا.

**الوَقِیدُ:** بەمانا (الوَقود)دێ.

**وَقَذَ فلاناً (یقذِه) وَقذاً:** ئەوەندەی لەفلانکەس دا تاشل‌و کوتی کردو گەیاندییە شارای مەرگ ٥ بەعەرزی دادا خستیە سەر زەوی ٥ بەنەخۆشی‌و زامداریی لەگۆڕەپاندا جێی هێشت ٥ دەشگوترێ: (وقَذَهُ الغمُّ والمرض).

**وَقَذَ فلاناً النُعَاسُ:** هەنوز بەسەر فلان دا غالب بوو ٥ هەنوزی هاتنێ.

**وُقِذَت الناقة:** حوشترەکە بەناخۆشی دۆشرا شیری نەدا ٥ شیری کەم بوو.

**اوقذه:** بەنەخۆشی جێی هێشت.

**وَقّذَ الصرارُ الناقةَ:** گواندێن بەستنەکە شوێنکەی لەگوانی حوشترەکە کرد چونکە توند بەسترا بوو.

**الموْقِذُ:** ئەندامی جەستە وەکوو قولەپێ، شان ئەنیشك .ئەژنۆ ٥ (ك: مواقذ) ٥ دەگوترێ: (ضربه علی مواقذ من مواقذه).

**المُوقَذَةُ من النوق:** ئەو حوشترەیە بێچوەکەی تێی هەڵدەکەوێ‌و شیری کەم لێ دێتە خوار لەبەر گەورەیی گواندێنی ٥ ئەم حاڵەتە دەبێتە هۆی ئەوەی کەلەناو گوانی دا هاوسان دروست ببێ.

**الموقوذ:** نەخۆشی کوشندە کە کەوتبێتە گیانەلاوەوە.

**الموقوذةُ من الشاء:** مەڕێکە بەلێدان گیانی لەدەست دابێ.

**الوَقیذُ:** ئەوکەسەی بێ هۆش دەبێ نازاندرێ ئاخۆ زیندووە یان مردووە ٥ تەمبەڵ ٥ مەڕێك بەلێدان مندار بوبێتەوە ٥ تەمبەڵ‌و قونگران ٥ زۆر نەخۆش‌و گەیشتوو بەحاڵەتی گیانەلاو.

**الوقیذَةُ:** بەردی راخراوو ریزکراو وەکوو رەصیف.

**وَقِرَت أذُنُهُ (تَقِرُ) وَقراً:** گوێی گران بوون، یان هەر نابیسن.

وَقِرَ فلان وقاراً وقِرَةً: فلانكەس عاقڵو رەزان بوو.
وقِرَ في بيته وَقْراً: لەماڵی خۆی دانیشتو نەچووە دەر.
وَقِرَ الشَيْئَ في قلبه وَقْراً: شتەكە لەدڵی دا جێگیر بوو.
وَقِرَ الله اذنه: خودا گوێچكەی گران كردن ٥ یان هەربەتەواوی كەڕ بوو ٥ دەگوترێ: (وُقِرَتْ أذني عن سماع كلامه): گوێچكەم قسەی ئەو نابیستێ.
وَقِرَ فلان العظمَ: فلانكەس ئێسقانەكەی قەڵشاند.
وَقِرَتْ اذنه (تَوْقَرُ) وَقْراً: بەمانا (وَقَرَ)دێ.
وَقِرَتِ الدَّابَّةُ: وڵاخەكە بەرد یان شتێكی تر لەسمی داو زیانی پێ گەیی.
وَقَرَ فلان (يَوْقَرُ) وقاراً: فلانكەس عاقڵو رەزان بوو ٥ (فهو وقور).
أوقرت النخلةُ: دارخورماكە باری گران بوو.
أوقر الدين فلاناً: قەرزداری باری فلانی قورس كرد.
أوقر فلانٌ الدابةَ: فلانكەس باری قورسی لەوڵاخەكە باركرد.
وَقَّرَ فلاناً: رێزی فلانی گرت ٥ بەچاوی رێزو شكۆمەندی سەیری كرد.
وَقَّرَ الشَيْئَ: شوێنكەی لەشتەكە كرد.
وَقَّرَت الأسفارُ فلاناً: سەفەرو گەڕان بەناو وڵاتان دا ٥ فلانكەسی لەبۆتەداو قاڵی كردو شارەزای گوزەرانو ژیانی كرد.
أوْقَرَ فلانٌ الدابّةَ ايقاراً: فلانكەس باری گرانی لەوڵاخەكە باركرد.
وَقَّرَ فلاناً: رێزی فلانكەسی گرت ٥ بەعاقڵمەندی لەقەڵەم دا.
وَقَّرَ الشَيْئَ: شوێنكەی لەشتەكە كرد.
وَقَّرَ الأسفارُ فلاناً: سەفەرو گەڕان بەوڵاتان دا فلانكەسی قاڵ كردووە، وای لێ كردوە خۆگربێ بۆ كارەساتو لێزان بێ لەئەنجامدانی كارەكانی دا.
وَقَّرَ فلان الدَّابَّةَ: فلانكەس وڵاخەكەی تاقەت كرد، دایكرد، خستیە پشتێرو تەویلەی تایبەتی خۆیەوە.
اتَّقَرَ: عاقڵو رەزان بوو.
استَوْقَرَ: باری گرانی هەڵگرت ٥ كۆڵی قورسی لەكۆڵی خۆی دا.
استَوْقَرَ الإبلُ: حوشترەكە قەڵەو بوو.
القِرَةُ: قورسایی ٥ كاتی نەخۆشی ٥ پیرەمێردی بەساڵا چوو ٥ ماڵو منداڵ ٥ جەڵەبە مەڕو بزن كەژمارەیان كەم بێو شوانو سەگو

کەرە مێینەکی خۆیان لەگەڵ بێ.

**المَوْقِرُ**: شوێنی دەشتایی لەبنارو پێدەشتی کێو.

**المُوقَرُ**: دەگوترێ: (نخلة مُوقَرُ) دارخورمایەکی بارگرانە زۆری بەرگرتووە ٥ (ك: مواقر).

**المُوَقَّرُ**: پیاوی قاڵبوی رۆژگار کە کارەسات و روداو لەبۆتەیان دابێ و ئەزمونی جۆراو جۆر قاڵیان کردبێ ٥ مرۆڤی عاقڵ و کاراما.

**المُوَقَّرَةُ**: دەگوترێ: (نخلة موقرة): دارخورمایەکی بارگرانە زۆری بەرگرتووە.

الموقور: (شیئ مرقور): شتێکی چاڵچاڵ و گرنج گرنجە یان شتێکە ترینگە ترینگی لێ دێ.

**الموقورَةُ**: اذن موقورة: گوێچکەی گران کەبەکەمی قسە ببیستێ.

**الوَقارُ**: عاقڵمەندیو لەسەرە خۆیی ٥ گەورەیی و شکۆمەندی.

**الوَقْرُ**: قەڵشتی قاچ ٥ بەتایبەتی قەڵشتی پاژنە پێ ٥ شوێنکەو چاڵی لەبەرد یان لەئێسقان یان لەچاو.

**الوَقُرُ**: دەگوترێ: (رجل وَقُرٌ): پیاوی عاقڵ و لەسەرە خۆ.

**الوِقْرُ**: کۆڵی گران.

**الوَقْرَةُ**: یەکجار ٥ قولکەو چاڵایی لەبەرد ٥ شوێنکە.

**وَقْرَةُ الدهر**: بەڵاو کارەساتی رۆژگار ٥ (ك: وقرات).

**الوَقْرِيُّ**: شوانی جەڵەبە مەڕو بزنی کەم کە گوێدرێژو سەگی تایبەتی خۆی هەبێ ٥ مەردارو ئەوکەسەی خاوەنی جەڵەبە مەڕو بزنی کەم کەشوان و سەگ و گوێدرێژی تایبەتی خۆی هەبێ.

**الوَقُور**: خاوەن ئەدەب و حیشمەت.

**الوَقِيرُ**: رێز لێگیراو خاوەن رێز ٥ ئێسقانی درز بردو ٥ جەڵەبە مەڕو بزنی کەم بەشوان و سەگ و گوێدرێژەوە ٥ حەوزو چاڵی ئاو لە ناوشاخ دا کەئاوی تێدا کۆبێتەوە ٥ دەشگوترێ: (رجل وقير): پیاوێکە قەرز شانی داگرتووە.

**الوَقِيرَةُ**: حەوزو چاڵی ئاو کە لەشاخ دا دروست بێ و زۆر گەورە بێ ٥ (أذن وقيرة): گوێچکەی گران کەبەکەمی قسە ببیستێ.

**وَقَسَ فلاناً بالمكروه**: شتی ناشیرینی پاڵ فلانکەس دا.

**وَقَسَ الفاحِشَةَ**: باسی کردەوە ناشیرین و ئابڕو بەرەکەی کرد.

**وَقَّسَ الإبلَ**: حوشترەکەی گروێ کرد.

**الأوقاس من الناس**: کۆمەڵ و تاقمی

خوێڕیو پڕو پوچو هەتیو مچەو کۆیلە ◦ تۆمەتبارو گومان لێکراو بەوەی کە توشی گروێی بوون.

**الوَقْسُ**: سەرەتای گروێی پێش ئەوەی بەجەستە دا بڵاو بێتەوە ◦ دەشگوترێ: (صار القومُ أوقاساً): خەڵکەکە بوونە هەرەمەکیو کۆمەڵگایەکی تێکەڵو پێکەڵ.

**وَقَشَ الرسمُ (یَقِش)وَقْشاً**: وێنەکە کوژایەوە، سڕایەوە.

**وَقَشَ فلانٌ من فلان**: فلانکەس لەفلانکەسەوە عەتاو بەخششی دەستکەوت.

**وَقَشَ له بشيء**: شتێکی پێدا.

**اوقَشَ له بشيء**: شتێکی پێدا.

**وَقَشَ بالنار**: بەئاگر ئامازەی پێ کرد، ئاگری بۆ راوەشاند.

**تَوَقَّشَ الشَيْءُ**: شتەکە کەوتە جمو جوڵ.

**الأوقاش**: خەڵکی هەرەمەکیو تێکەڵ لەچینو توێژی جیاجیا.

**الوَقْشُ**: جمو جوڵ، دەنگ ◦ هەست، دەگوترێ: (سمعت وقشة): گوێم لەهەستو چرپەی بوو ◦ عەیبو لەکە ◦ چیلکەو چەوێڵ کەئاگری پێ دەکرێتەوە ◦ هەڵیزگو پڕزو پاڵ.

**الوَقْشَةُ**: جمو جوڵو دەنگو صەدا.

**وَقَصَتْ عُنُقُهُ تَقِص وَقْصاً**: ملی شکا.

**وَقَصَت الناقَةُ براكبها**: حوشترەکە سوارەکەی سەرپشتی گلاند.

**وقَصَ الشَيْءَ**: شتەکەی شکاند.

**وَقَصَ عُنُقَهُ الدينُ**: قەرز ملی پێ شۆڕ کردوە.

**وَقَصَ الشَيْءَ فلانٌ**: فلانکەس عەیبی لەشتەکە گرت.

**وَقَصَ رأسَهُ**: سەری بەتوندی راتەکاند.

**وُقِصَ**: ملی باریك کرا.

**وَقِصَ يَوْقَصُ وَقَصاً**: بە سروشتو خیلقەت ملی کورت بوو ◦ (فهو أوقص وهي وقصاء) ◦ دەشگوترێ: (عُنُق أوقص وعنق وقصاء).

**اوقَصَهُ**: وای لێکرد مل کورت بێ.

**وَقَّصَ على ناره**: پڕزو پاڵو توێکڵە دارو شتی وای خستە ناو ئاگرەکە بۆئەوەی زیاتر بڵێسەی هەبێ.

**توَقَّصَ**: خۆی بەمل کورت نیشان دا، لاسایی مل کورتی کردەوە.

**تَواقَصَ على بردتِهِ**: خۆی نوشتاندەوەو عەباکەی یا پەشتەماڵەکەی لەملی خۆی پێچا بۆ ئەوەی نەکەوێ.

**تَوَقَّصَ به فَرَسُهُ**: ئەسپەکەی نەرمە غارو گورگە لۆقەی پێ کرد، بەتوندی قاچی بەزەوی دا دەدان.

**الأوقاص**: كۆی (الوَقَص) ٥ هەروا بەمانا پەرتەوازەیی‌و پچڕ پچڕی هاتووە ٥ دەگوترێ: (صاروا أوقاصاً): ئەوانە لێك جیا بوونەوەو پچڕ پچڕ بوون.

**المَوْقُوصُ**: مل كورت.

**الوَقْصُ**: عەیب‌و لەكەداریی شت ٥ لەزاراوەی زانستی عوروزدا لابردنی پیتی دووەمی خاوەن بزوێنە لە كێشی (متفاعِلُن).

**الوَقَصُ**: لوغەتێكە لە (الوَقْصُ) كە بریتییە لە وردە دارو چیلكەو چەوێڵ‌و پرژو پاڵ، كە ئاگریان پێ خۆش دەكرێ هەروا ناوە بۆ تاكی (الأوقاصَ) كە لەبواری زەكات دا بریتییە لەو شتە زەكات لێكەوتووانەی دەكەونە نێوان دوو فەریزەی زەكاتەوە زەكاتیان لێ ناكەوێ بۆ نمونە كەژمارەی حوشتر گەیشتە پێنج سەر دەبێ مەڕێك بدا بەزەكات ئەمجار تا دەگاتە دە سەر حوشتر زەكاتیان لێ ناكەوێ، ئەو حوشترانەی نێوان پێنج‌و دە پێیان دەوترێ (وَقَص) هەندێ لەزانایانی شەرع پێیان وایە قاعیدەی (وقص) تەنیا لە رەشەوڵاخ دا پەیرەو دەكرێ.

**الوَقِيصَةُ**: تاكی (الوقائص) كە بریتییە لە دەركەوتنی ئێسقانی مل بەلای شانەوە.

**وَقَطَهُ يَقِطُهُ وَقْطاً**: ئەوەندەی لێ دا نیوە مردوی كرد.

**وَقَطَ فلاناً دابَّتُهُ**: وڵاخەكە فلانكەسی گلاندو بێ هۆشی كرد.

**وَقَطَ فلاناً**: فلانكەسی بەسەر سەردا خست، سەری لەزەوی‌و قاچی بۆ حەوا ٥ ئەمجار بەمەبەستی چارەسەر بەدوو وەجبە لەقاچی دا.

**وَقَطَ الأرضَ بە**: كابرای خست، بەزەوی دادا.

**وَقَطَ الشَيْئُ فلاناً**: شتەكە باری فلانكەسی قورس كرد خەوی لێ خست ٥ دەگوترێ: (أكلت طعاماً فوقطني): خواردنێكم خوارد خەوی لێ خستم.

**وُقِطَ في راسه**: سەری گران بوو هەستی بەقورسایی سەری كرد.

**وَقَطَ الصَّخر**: بەردەكە قوڵكەی تێكەوت‌و ئاوی تێدا كۆبۆوە ٥ بەرداو لەشاخەكە دا پەیدا بو.

**استوقط المكانُ**: شوێنەكە قوڵكەو چاڵی تێدا پەیدا بوو بەهۆی زۆر پێدا رۆیشتنی ئادەمیزادو وڵاخەوە.

**المَوْقُوطُ**: خەپ بوو ٥ كوژراو ٥ زۆر تیهەڵدراو.

**الوَقْطُ**: چاڵێکە لەشوێنێکی پتەو ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە ٥ (ك: أوقاط).

**الـوَقيط**: کـوژراو ٥ خـەپ بـوو ٥ هەرگیاندارێـك زۆری لـێ درابـێ‌و بریـنـدار کرابـێ ٥ بـۆ مێینـەش هـەردەگوترێ: (الوقيط) ٥ (ك: وَقْطى ووقـاطى) ٥ وشـەی (الـوقيط) بەکەسێـك دەگـوترێ شـەو خـەوی زڕابـێ‌و نەنوسـتبێ بـەو هۆیـەوە بەڕۆژ لەشی تێکشکابێ‌و داهێزرابێ ٥ چاڵێکە لەشوێنێکی پتەو ئاوی تێـدا کۆدەبێتـەوە ٥ (ك: وقطـان، وِقاط).

**وَقَعَ يَقَعُ وَقْعاً ووقوعاً**: کەوت، بەربۆوە.

**وَقَعَتْ الـدوابُ**: وڵاخـەکان مۆڵیـان خوارد پاڵ کەوتن.

**وَقَعَتْ الإبلُ**: حوشترەکە بیخی خـوارد پاڵکـەوت ٥ هـەروا دەگـوترێ: (وَقَـعَ الطيرُ على أرض أو شجر): باڵندەکە لەسـەر زەوی یـان لـە سـەر درەخـت نیشت.

**وَقَعَ المطرُ بالأرض**: باران لەزەوییەکە باری.

**وَقَعَ الحقُ**: حەق چەسپا.

**وَقَـعَ القولُ عليـه**: قـسەکە، بڕیارەکـە چەسپا، واجب بوو لەسەری.

**وَقَـعَ الكـلامُ في نفـسه**: قـسەکە کـاری لەدەروونی کرد.

**وَقَـعَ فـلان في فـلان وقيعـة ووقوعـاً**: فلاَنکـەس جـوێنی بەفلاَنکـەس دا غەیبـەتی کـرد قـسەی ناشـیرینی پـێ گوتن.

**وَقَـعَ في العمـل وقوعـاً**: دەسـتی بەکارەکە کرد.

**وَقَعَ في الشرك**: شیرکی تێدا پەیدا بوو ٥ کەوتـە حاڵـەتی هاوبـەش پەیداکردنەوە.

**وَقَعَ في أرض فلاة**: بەناو زەوییەکی چۆڵ دا ڕۆیی.

**وَقَعَ الى كذا وقْعاً**: بـە پەلـە بـەڕێی کـرد، خێرا ناردی.

**وَقَـعَ بالعـدوّ وقعاً**: زێـدە ڕۆیی کـرد لـە کوشـتاری دوژمـن دا دوژمنـی شەپرزەکرد.

**وَقَـعَ الأمـر مـن فـلان موقعـاً حـسناً أو سـيئاً**: کارەکـە لای فلاَنکـەس بـەباش یان بەخراپ چەسپا.

**وَقَـعَ الأمـر عنـد فـلان موقعـاً حـسناً**: کارەکە لای فلاَنکەس گرنگی باشی پێ درا.

**وَقَـعَ النـصلَ بالميقعـة**: سـەرمتیرەکانی بەئامێری تیژکردن تیژکردن.

**وَقَعَ السيفَ والسكينَ**: شمشێرەکە یـان کێردەکەی تیژ کرد.

**وَقَعَتْ الحجارةُ الحافِرَ:** بەرد سمی ولاخەکەی تەنك کرد ◊ دەشگوترێ: (هذه نعلٌ لاتقع على رجلي): ئەمە نەعلێکە بۆ قاچم نابێ، لەگەڵ قاچم ناگونجێ.

**وَقِعَ يَوْقَعُ وَقَعاً:** پێ خواس بوو، گۆشتی قاچی ئازاری بوو بەهۆی رەقی زەوییەکە یان بەهۆی بەردەلانیو شتی واوە.

**وَقِعَ فِي يده:** لەدەستی بووەوە، لەدەستی دەرچوو ◊ پەشیمان بۆوە.

**أوْقَعَ المُغَنِّيَ:** گۆرانی بێژەکە ئاوازو هەوای گۆرانییەکەی لەشوێنی خۆی داناو کێشو ئاوازی شیاوی بۆ دانا.

**أوقَعَ فلان بالأعداء:** فلانکەس زێدەرۆیی کرد لەکوشتو بڕکردنی دوژمن دا.

**أوقَعَ بفلان ما يسوءه:** زەبری گورچکبڕو توندی لەفلان دا، قسەی ناشیرینی ئاراستە کرد.

**أوقَعَ به الدَهْرُ:** رۆژگار هێرشی بۆهێنا.

**أوقَعَتْ الروضةُ:** باخەکە ئاوی لەخۆگرتو تێرئاو بوو.

**أوقَعَ فلان الشَيْئَ:** فلانکەس شتەکەی والێ کرد بکەوێ.

**واقَعه مواقَعَةً وَوِقاعاً:** شەڕی لەگەڵ دا کرد.

**واقَعَ الأمورَ:** ئیشەکانی نزیك کردنەوە.

**واقع المرأةَ:** لەگەڵ ئافرەتەکە جوت بوو.

**وَقَّعَ الرجلُ:** پیاوەکە بەشێوەیەکی تایبەتی رۆیی.

**وَقَّعَتِ الإبلُ:** حوشترەکە دوای تێراوبوون پیخی خواردو پاڵکەوت.

**وَقَّعَ في الكتاب:** هەندێ پەراوێزو رونکردنەوەی لەسەر کتێبەکە نووسیو راجیع مەرجیعی بۆکرد، زێدەو شتی دوبارەوەبووی لێ لابرد.

**وَقَّعَ الصَّيْقَلُ على السيف:** وەستای شیرگەر دەستی کرد بەمشتو مالکردنی شمشێرەکەو تیژکردنی.

**وَقَّعَ العقدَ أو الصكَّ:** لەلای خوارەوی گرێبەستەکەوە یان چەکەکەوە ناوی خۆی نووسیو واژۆی کرد.

**وَقَّعَ الشَيْئَ:** گومانی شتەکەی کرد.

**وَقَّعَ ظَنَّهُ على الشَيْئ:** گومانی کەوتە سەرشتەکە ◊ شتەکەی مەزندە کردو دایبەزاند.

**وَقَّعَتْ الحجارَةُ الحافِرَ:** بەردەکە سمی ولاخەکەی بڕی قاشی کرد.

**تواقَعَ الأعداءُ:** دوژمنەکان هەندێکیان لەگژ هەندێکیان راچوون.

**تواقَعَ الرجُلان**: دوپیاوەکە شەڕیان بوو.

**توقَّعَ الأمْرَ**: چاوەڕوانی روودانی کارەکەی کرد.

**استوقَعَ السیفُ**: شمشێرەکە پێویستی بەمشتو ماڵ کردن هەبوو.

**استوقَعَ فلان الأمرَ**: فلانکەس چاوەڕێی روودانی ئەوکارەی کرد لەوکارە ترسا.

**الإیقاع**: ئەوەیە دەنگەکان لەگۆرانی گوتنی بەکۆمەڵ دا بەیەکەوە بگوترێنو پاشو پێشییان تێدا نەکرێو بەیەکەوە لەتەپڵی گوێچکە بدەن.

**التوقیعُ**: ئەوەیە باران لە هەندێکی وڵات ببارێو لەهەندێکی نەبارێ ٥ ئەوەی سەرۆکو پاشاو فەرمانڕەوا لەسەر نامەو شتی وا واژۆی دەکەن، ئیمزای دەکەن.

**توقیع العقد أو الصك**: واژۆکردنی گرێبەست یان چەکی پارە کەلەلای خوارەوەیەوە کابرا ناوی خۆی دەنووسێو واژۆی دەکا ٥ ناوە بۆ جۆرە خەتێك ٥ جۆرە ڕۆیشتنێکە.

**المَوْقِعُ**: شوێنی روودانی شت ٥ شوێنی کەوتنی شتو چەسپانی لەجێگەی تایبەتی خۆی ٥ دەگوترێ: (وقع الشَیْئُ موقعه) ٥ (ك: مواقع) ٥ (مواقع القتال): شەرگە ٥ گۆرەپانی شەڕ ٥ (مواقع القطر): شوێنی باران لێ بارین، باران لێدراو.

**المَوْقِعة**: شوێنی روودانی شت ٥ شەڕو شەڕگە.

**المُوَقَّعُ**: کەسێك توشی بەڵا بووبێ، کارەساتی لێ رودرابێ ٥ حوشترێك زۆر شوێنەواری برینی بەجەستەوە بن ٥ رێگای تەخت کراوو خۆشکراو ٥ کێردی تیژکراو.

**المُوَقِّعُ**: کەسێك بەهێواشی پێ لەزەوی بنێ ٥ نووسەری پەراوێز نووس لەسەر نامەو شتی وا.

**الموقوع**: دەگوترێ: (حافر موقوع): سمی وڵاخ کە بەهۆی بەناو بەردو چەو رۆیشتن دا سوابێو تەنك بووبێ ٥ بەردو چەو لە سمی وڵاخەکەی بردبێ.

**الموقوعَةُ**: دەگوترێ: (قدم موقوعة): قاچی پێست ئەستورو پتەوو زلو بەهێز.

**المیقَعَةُ**: شوێنێك باز لێی بنیشێو وەگری بێ ٥ ئەو دارە جل شۆرەی کە جل شۆر بەکوتەك جلی لەسەر دەشواو جلەکان دەکوتێ ٥ یان ناوە بۆ کوتەکەکەی کە جلەکانی پێ دەکوتی ٥ چەکوچو شتی وا ٥ نەخۆشییەکە توشی بێچوە ئاژەڵ دەبێو زووبەی کات دەیکوژێ.

**الواقعُ:** ئەوکەسەی بەرداشی ئاش بیراز دەکا ○ شێوەی شتو روداو وەکوو خۆیو سەرەنجام ○ دەگوترێ: (أمر واقع و(طیر واقع) ○ (لَواقع الطیر): هێلانەو شوێنی هەڵنیشتنی باڵندە.

**الواقعة:** رۆژی قیامەت ○ بەڵای رۆژگار ○ شەڕو بەرەنگاریبوونەوەی دوژمن ○ لێکدانی گورچکبڕی یەك لەدوایەك لەگەڵ دوژمن ○ دەشگوترێ: (رجل واقعة): پیاوێکی ئازایە ○ چاو نەترسە ○ لەبواری فەلسەفەدا وشەی (الواقعة): بریتییە لە روداوو شتی پەیدابوو.

**الواقعیة:** لەبواری فەلسەفەدا مەزهەبو رێبازێکە هەوڵ دەدا وێنەیەکی ئەمینو راستگۆیانە بۆ دیمەنی سروشتو ژیان وێنا بکرێ ○ هەروا رانواندنی بیرو بۆچونو کەشو هەوای روداوەکان بەشێوەیەك تارمایی تێفکرینو بۆروانینی میسالییان پێوەنەبێ ○ هەروا ناوە بۆ رێبازێکی ئەدەبی کەپشت بەواقیع ببەستێو گرنگی بەوێنە گرتنی بارو دۆخی کۆمەڵگا بدا.

**الوقائع:** ئەحواڵو روداو.

**وَقّاع:** شوێنی لێکەوتنی کۆتایی [illegible]

دادانەوەی دا لەزەوی دەدا.

**الوَقْعُ:** دەنگی لێدان لەشت ○ (رمبە، تەپە، خرمە، تەقە، شڵپە) ○ دەگوترێ: (سمعتُ وقع المطر): گوێم لەخرمە خرمی باران بوو ○ (سمعتُ وقع الأقدام): گوێم لەتەپە تەپی قاچەکانیان بوو ○ هەروا وشەی (الوَقع): ناوە بۆ بەرزایی کێو ○ تەنکە هەور ○ شوێنکەی شت کە رەنگی گۆڕیبێ ○ بەردە وردە.

**الوَقِعُ:** تەنکە هەور ○ نەخۆشێك ئازاری هەبێو هاوار بکا.

**الوَقْعَة:** جارێك ○ لەشەڕدا لێدانی لەسەریەكو بێ پسانەوە.

**وقعة السیف:** بڕینو رۆچونی شمشێر بەناو جەستە دا.

**الوَقَعَة:** بەرد.

**الوَقّاع:** ئەوکەسەی پاشملە غەیبەتی خەڵك دەکا ○ دەگوترێ: (رجل وقّاع).

**الوَقّاعَة:** بەمانا (الوَقّاع)دێ.

**الوَقیعُ:** شوێنی توندو پتەو کەئاوی لێ رۆنەچێ ○ دەشگوترێ: (سکین وقیع): کێردێکی تیژە ○ (حافر وقیع): سمە ولاخێکە رەقو پتەو ○ یان سمە ولاخێکە بەردو چەو تەنکی کردوە توشی سوانی کردوە ○

شوێنکەو روشانی رەنگی شتەکەی گۆڕیبێ.
**الوَقيعة من الأرض**: زەوییەکە توندو پتەوبێ ئاو دانەدا ٥ غەیبەتکردنی خەڵك ٥ زەبرو دەنگی شەڕ.
**وقيعة الطائر**: شوێنی هەڵنیشتنی باڵندەو شوێنی وا کەبەرواڵەت باڵندە وەگری دەبێ بۆ هەڵنیشتنی ٥ (ك: وقاع ووقائع) ٥ (وقائع العرب): رۆژانی شەڕو جەنگی نێوان عەرەبەکان.
**وَقَفَ وقوفاً**: هەڵسایە سەرپێ ٥ دوای رۆیشتن راوەستا ٥ (وَقَفَ على الشَيْئ): شتەکەی بینی، بەسەر شتەکەدا ئاگادار بوو ٥ (وقف في المسألة): لەمەسەلەکە کەوتە گومانەوە ٥ (وقف على الكلمة): بزوێنی نەدا بەکۆتایی وشەکە بەبێ بزوێن خوێندییەوەو لەوشەی دوای خۆی دایبڕی ٥ (وقف الحاج بعرفات): حاجیەکان دوای نوێژی نیوەڕۆی رۆژی عەرەفە چونە کێوی عەرەفە ٥ (وَقَفَ فلان على ماعند فلان): فلانکەس تێگەیی فلان چی لایەو چ مەبەستی هەیە.
**وَقَفَ الماشي والجالس**: رۆیندەکە یان دانیشتووەکەی هەڵساندە سەرپێ، وای لێ کرد راوەستێ.
**وَقَفَ فلاناً عن الشَيْئ**: فلانکەسی لەشتەکە مەنع کرد.
**وَقَفَ فلاناً على الامر**: فلانکەسی بەسەر شتەکەدا ئاگادار کرد.
**وَقَفَ الأمْرَ على حضور فلان**: کارەکەی پەیوەست کر بەئامادەبوونی فلانەوە.
**وَقَفَ الدارَ ونحوها**: خانوەکە یان ملك و سامانێکی تری وەقف کرد لەرێگەی خودادا خەڵکی سودی لێ ببینن ٥ دەشگوترێ: (وَقَفَ الدار على فلان): خانووەکەی لەسەر فلان وەقف کرد ٥ کردی بەموڵکی ئەو بێ بەرامبەر.
**اوقَفَ فلان عن الأمر الذي كان فيه**: فلانکەس وازی لەکارەکەی خۆی هێنا ٥ دەشگوترێ: (كلمته فأوقف): قسەم لەگەڵ کرد بێدەنگ بوو.
**واقَفَهُ في حرب او خصومة**: لەشەڕا چووە پاڵ ئەوو لەگەڵیدا وەستا.
**واقَفَهُ على كذا**:داوای وەستانی لێ کرد لەسەر ئەوە.
**وَقَّفَ الجَيْشُ**: سەربازەکان یەك لەدوا یەك ریز بوون.
**وَقَّفَ الناس في الحج**: لەحەج دا خەڵك شوێن وەستانی خۆیان پەیڕەو کرد.
**وَقَّفَت المرأةُ**: ئافرەتەکە سەروکاری وەقفەکەی خستە ژێر دەستی خۆیەوە.

**وَقَّفَ فلاناً على الشَيْئِ:** فلاّنكەسی بەسەر شتەكەدا ئاگادار كرد.
**وَقَّفَ القارئ:** قورئانخوێنەكەی فێری شوێنی راوەستان لەسەر ئایەتەكان كرد.
**وَقَّفَ الحديث:** حەدیسەكەی رون كردەوە.
**تواقَفَ القوم في الكفاح:** لەتێكۆشان و بەگژاچوونەوەی زوڵم و ستەم دا خەڵكەكە پاڵپشتی یەكتریان كرد.
**تَوَقَّفَ عن كذا:** لەو ئیشەدا راوەستاو نەیكرد.
**تَوَقَّفَ عليه:** هەوڵی چەسپاندنی دا.
**تَوَقَّفَ فيه:** لەوشتەدا مایەوەو چاوەڕوانی كرد.
**استوقَفَهُ:** رایگرت، داوای لێ كرد بوەستێ.
**التوقيف:** دەقی شەرع دانەرە لەبڕێ بواردا.
**التوقيفيُ:** هەرشتێك پاڵ بدرێ بۆ (تەوقیف) ◊ دەگوترێ: (أسماء الله توقيفية).
**الموقف:** ئەوشوێنەی مرۆڤ لێی دەوەستێ.
**موقف المرأة:** ئەوەی لەجەستەی ئافرەت دا بە عەورەت حیساب ناكرێ وەكوو دەست و مەچەك و

بەشێكی روخسار كەداپۆشینیان دەبێتە حەرەج بۆ خودی ئافرەتەكەو ناتوانێ بەئاسایی كارەكانی ئەنجام بدا.
**الموقفان:** دوو شادەمارن دەوری كلێچەی ئادەمیزادیان داوە ئەگەر گرژبوون ئادەمیزاد ناتوانێ هەڵسێ ئەگەر بڕان ئادەمیزادەكە دەمرێ ◊ دەشگوترێ: (إمرأة حسنة الموقفين): ئافرەتێكە دەم و چاوو قل و قاچی جوانن.
**المُوَقَّفُ:** پیاوی قاڵبوو لەبۆتەدراوو خاوەن ئەزموون ◊ (رجل مُوَقَّفٌ على الحق): پیاوێكە لەئاست حەق دا ملكەچە.
**المُوَقَّفَةُ:** دەگوترێ: (دابة مُوَقَّفَةُ): ولاّخێكە قاچی خەتخەتی رەشی تێدان.
**الموقوف:** شتی وەقف كراو بۆ مزگەوت و خوێندنگای ئایینی و شتی وا.
**الميقاف:** دارێكە كوڵی مەنجەڵی لەكوڵ هاتووی پێ سارد دەكرێتەوە.
**الميقَفُ:** بەمانا (الميقاف) دێ.
**الواقف:** ئەوكەسەی موڵكی خۆی وەقف دەكا ◊ خزمەتكاری كەنیشتە.
**الوَاقِفَة:** قاچ.

**الواقِفية**: پێڕێکن لەصۆفیو بەتاڵخوازەکان.

**الوَقْفُ**: لەبواری خوێندنی قورئان دا دابڕینی وشەیەکە لەوشەی دواوەی ٥ لەزاراوەی شەرعزانان دا وەقف کردنی موڵکە لەسەر کەسێك لایەنێك لەڕێگەی خودادا ٥ بازنەیەك لەمادەی عاج دروستکرابێ یان خرخاڵ لەزیووو شتی وا دروست کرابێ.

**الوقفة**: هەڵوێسته ٥ یەکجار ٥ شكو گومان ٥ (یوم الوقفة): رۆژی راوەستانی حاجیەکان لەسەر کێوی عەرەفە.

**الوَقّافُ**: مرۆڤی لەسەرە خۆ ٥ کەسێك نەچێ بۆ شەڕ دژی دوژمنو خۆبشارێتەوە.

**الوقيفة**: سەگ رەمتێن کەماندوبێ لەسەگ ڕەتاندنەکە.

**الوَقُّ**: جریوەی سیسرەو شتی وا.

**وَقَلَ في الجبل (يقل وَقْلاً)**: بەکێوەکەدا سەرکەوت ٥ قاچێکی چەسپاندو قاچێکی هەڵێنایەوە.

**تَوَقَّلَ في الجبل**: بەکێوەکەدا سەرکەوت ٥ دەشگوترێ: (تَوَقَّلَ في مصاعد الشرف): بەپەیژەو پلیکانەی شکۆمەندی دا سەرکەوت.

**الوَقْلُ**: درەختی (دەوم) درەختێکە گەورەیە لەصەعیدی میصر زۆرە، میوەکەی بەئەندازەی سێوێك دەبێ توێکڵی سورو پتەوە ٥ هەروا بەمانا (بەردەوام)دێ.

**الوَقَلُ**: بەرد ٥ بنکی لقە دارخورما کە وشك بووبێو باش دانە تاشرابێو بنەکەی مابێو مرۆڤ بتوانێ بیکاتە پێپلیکانەو پێیدا سەرکەوێ.

**الوَقِل**: دەگوترێ: (فرس وعِل وَقِلٌ): ئەسپێکە جوان دەچێتە ناو شیوو دۆڵەوە.

**الوَقْلَةُ**: تاکی (الوَقْلُ)ە ٥ دەنکی بەری درەختی وەقل.

**وَقَمَ الرَّجُلَ يقمه وَقْماً**: زۆری لەپیاوەکە کرد ناچاری کرد.

**وَقَمَ عن حاجته**: بەناشیرینترین شێوە کابرای موحتاجی جواب کردو پێداویستییەکەی نەدایە.

**وَقَمَ الأمْرُ فلاناً**: فلانکەسی زۆر خەفەتبار کرد.

**وُقِمت الأرض**: زەوییەکە خێڵ چووە ناویو گژوگیاو لەوەڕی هەمووی خوراو بوو بە سوتەمەڕۆ.

**اوْقَمَهُ**: ریشە کێشی کرد، لەبێخ هەڵی کەند.

**وَقَمَ في الشَيْئِ**: درێژەی پێ دا، زۆری لەشتەکە کۆڵیەوە.

**وَقَمَ فلاناً**: هەرِشەی لەفلانکەس کرد ◦ ژێردەستەو ملکەچی کرد ◦ تەحەددای کرد.

**وَقَمَ الصَّيْدَ**: نێچیرەکەی هەنگاوت و پێش ئەوەی سەری ببڕێ نێچیرەکە گیانی دەرچوو.

**وَقَمَ الكلامَ**: قسەکەی جوان هەلگرت و خستییە مێشکی خۆیەوە.

**تَوَقَّمَ الصيادُ**: نێچیرەوانەکە چووە کۆختەکەیەوە.

**تَوَقَّمَ فلاناً**: هەرِشەی لەفلانکەس کردو لێی تورِە بوو.

**تَوَقَّمَ الصَّيْدَ**: نێچیرەکەی کوشت.

**تَوَقَّمَ فلاناً بالكلام**: فلانکەسی بەقسە داگرت و هێرشی کردە سەر.

**تَوَقَّمَ كلامَ فلان**: قسەی فلانکەسی وەرگرت و خستییە مێشکی خۆیەوە.

**الوِقامُ**: شمشێر ◦ عەصاو گۆچان ◦ قامچی ◦ حەبل و گوریس.

**اوقَنَ الرجلُ**: پیاوەکە بالندەکەی لەسەر هێلانەکەی خۆی گرت.

**تَوَقَّنَ**: بەمانا (أوقن)دێ.

**تَوَقَّنَ في الجبل**: بەناو کێوەکەدا سەرکەوت.

**الوُقْنَةُ**: هێلانە.

**الموقونة**: ئافرەتی ناوکەژاوەو پارێزراو.

**وَقْوَقَ الرجلُ**: پیاوەکە زەعیف و لاواز بوو.

**وَقْوَقَ الكلب**: سەگەکە لەکاتی ترسان دا لوراندی.

**وَقْوَقَ الطائِرُ**: بالندەکە دەنگی لێ هات، قیراندی، گاراندی، چریکاندی، گماندی، قراندی.

**الوَقْوَاقُ**: ترسنۆك ◦ درەختێکە دەرمانی لێ وەردەگیرێ.

**الوَقْوَاقَةُ**: زۆر بلێ و چەقە چەناو ◦ دەگوترێ: (رجل وقواقة وامرأة وقواقة).

**وقي الفَرَسُ من الحفي يقي وقياً**: ئەسپەکە بەهۆی نال نەکردنیەوە بەری سمەکانی سوان و بەحال قاچی لەزەوی دەناو لەرِۆیشتن دەترسا.

**وقي الشَيْئَ وقْياً**: شتەکەی پاراست نەیهێشت توشی ناخۆشی ببێ و زیانی پێ بگا ◦ دەگوترێ: (وقاه الله من السوء): خودا لەزیان پاراستی.

**وقي الامر وَقْياً**: کارەکەی چاك کرد.

**وقاه توقِيةً**: چاودێری کردو پاراستی.

**إتَّقَى بالشَيْءِ**: خۆی بەشتەکە پاراست ◦ شتەکەی کردە مەتال بۆخۆی بۆئەوەی پارێزراوبێ.

**إتَّقَى اللهَ**: لەسزای خودا ترساو خۆی لەوشتانە پاراست کەخودا پێی ناخۆشە

**إتَّقى الشَّيْئَ:** لەشتەکە حەزەری کردو خۆی پاراست.

**تَوَقَّاهُ:** حەزەری کردو خۆی پاراست ٥ لەحەدیث دا هاتووە (وتَوَقَّ کرائم أموالهم): لەزەکات وەرگرتن دا لەماڵە باش‌و رەسەنەکەیان خۆ بپارێزن‌و ئەوەیان لێ مەسێنن.

**تَوَقَّاهُ:** بەمانا (وقاه)دێ.

**التُّقَاةُ:** ترس‌و بیم ٥ (ك: تُقىً).

**التَّقوى:** لەخواترسان‌و پابەند بوون بەفەرمان‌و نەهیەکانی ٥ ترس‌و بیم.

**التَّقِيَّة:** ترس‌و بیم ٥ بەلای شیعەوە ئەوەیە لەکاتی پێویست دا حەق‌و راستی زۆر لێودەیی‌و بەرواڵەت بەتاڵ‌و ناحەق بەحەق بزانێ‌و زەمانە سازی بکەی بەمەبەستی خۆپاراستن لەزیانی بەرامبەر.

**التَّقِيُّ:** خودا پەرست ٥ لەخودا ترس ٥ (ك: أتقياء).

**المُوَقَّى:** ئازاو چاونەترس.

**الواقي:** باڵندەیەکە لەچۆلەکە گەورەترە، سەرزل‌و دەندوک گەورە جرو جانەوەری بچوك نێچیردەکا وادەبێ چۆلەکەش دەخوا.

**الواقِية:** هەرشتێك بیکەیە مەتاڵ‌و دیوجامەو پارێزەری شتی تر ٥ (ك: أواق).

**الوقّاءُ:** صیغە موبالەغەیە ٥ واتە زۆر پارێزەر بێ ٥ دەگوترێ: (رجُلٌ وِقاءٌ): پیاوێکە زۆر خۆپارێزە.

**الوِقَايَة:** ئەوشتەی شتی تری پێ بپارێزرێ.

**الوَقِيَّةُ:** لوغەتێکە لە (الأوقية) ٥ (ك: وقايا).

**تكَئَ يَتْكَأُ تَكَأً:** دانیشت‌و پاڵی دایەوە.

**إتَّكَأَ فلاناً:** فلانکەسی لەمەجلیسی خۆی دا دانیشاند ٥ هەڵی نا بۆئەوەی دابنیشێ ٥ دەگوترێ: (ضربه فأتْكَأَهُ): لێی داو پاڵی خست یان لەسەر تەنیشتی چەپی رایکێشا.

**اوكَأَ على الشَّيْئ:** پشتی بەشتەکەوە دا.

**اوكَأ فلاناً:** کورسی‌و بالیفی بۆ فلانکەس دانا بۆئەوەی لەسەری دابنیشێ‌و پاڵ بداتەوە.

**وَاكَأَ على يديه مواكاةً ووكاءً:** تینی دایە سەر دەستەکانی بەرزی کردنەوەو لەخودا پاڕایەوە.

**تَوَكَّأَ على الشَّيْئ:** خۆی بەسەر شتەکەدا دا.

**توكّأت الناقة:** حوشترەکە ژان گرتی‌و باراندی.

**التُّكَأَة:** هەرشتێك خۆتی بەسەرا

بـدەی وەكـوو عەصـاو گۆچـان و شمـشێر ٥ كەسێـك زۆر خۆبخاتـە سەرشت، زۆر خۆ بەسەر گۆچان و شتی وادا دا ٥ تەمبەڵ و قونگران.

**المُتَّكَـأُ**: كورسـی و بـالیف و شـتی وا كـەپاڵی پێـوە دەی، یـان لەسـەری دانیشی و پاڵ بدەیەوە.

**المُتَّكِـئُ**: كەسێـك لەسـەر كورسـی دانیـشێ و پـاڵ بداتـەوە بەپاشـی كورسییەكەوە.

**وَكَـبَ يكـبُ وكبـاً ووكبانـاً**: بەهێواشـی رۆیشت ٥ هەستاو راست بۆوە.

**وَكَبَ علـى الأمـر**: بـەردەوام بـوو لەسـەر كارەكە.

**وَكِبَ التمـرُ**: خورماكـە رەنگـی رەش بـوو گەیشت.

**وَكِبَ الثوبُ**: قوماشەكە چڵكن بوو.

**أوكب فلان**: فلانكەس چووە ناو ریزی كۆمەڵەوەو لەگەڵیان هاوشان بوو.

**أوْكَبَ الامْرَ**: لەسەر كارەكە بـەردەوام بوو.

**أوكَـبَ الطـائرُ**: باڵندەكـە خـۆی ئامادەكرد بۆ فرین.

**أوْكَبَ فلاناً**: رقی فلانكەسی هەڵساند.

**واكَبَ علـى الـشَيْئِ مواكبـة ووكابـاً**: بەردەوام بوو لەسەر شتەكە.

**واكَـبَ الأمـيرَ**: لەگـەڵ مـەوكیب و كاروانی ئەمیر دا كەوتـەڕێ و لەگـەڵ ئەوان دا سوار بوو.

**واكَـبَ المَوْكِـبَ**: لەگـەڵ قافڵـەو مەكیبەكەدا بەڕێ كەوت.

**واكَبَ القومَ**: پێش خەڵكەكە كەوت.

**وَكَّبَ العِنَبُ**: ترێیەكە خەریكە رەش ببێ و بگا.

**وَكَّبَ التمرُ**: خورماكە لەكاتی گەیشتن دا رەش بوو.

**المَوْكِـبُ**: حوشـتر سـوار، قافڵەیـەك حوشـتر كـە كورتـان و تـەدارەكیان رازابێتـەوە، سـوارەكانیان پۆشـاكی جـوان و رێـك و پێـكیان لەبـەردابێ، هەنـدێ جار سازو سـەمتورو شـتی واشـیان لەتـەك دابـێ ٥ هەنـدێ كەسیـشیان پیـادەبن ٥ ئێـستا بـارو دۆخەكـە گـۆڕاوە لـەجیاتی حوشـتر ئوتـومبیلی جـوان و ئـاخر مۆدێـل بـەكاردێ (مـەوكیبی مەسـعود بارزانی، مەوكیبی سەرەك وەزیـران، مەوكیبی سەرەك كۆمار).

**المُوَكِّبُ**: خورمای ناڵ و بۆڵ تێـكەوتو بەچقڵ و شتی وا كـونی تـێ دەكـرێ بۆئەوەی زو بگا.

**الوَكّابُ**: كەسێك زۆر غەمبار بێ.

**الوَكـوبُ**: دەگـوترێ: (ظَبْيَـةٌ وكـوب) ئاسكێـكە لەجەڵەبـە ئاسـكەكە نەرەنابێ.

**وَكَتَ في الشَيْئِ يكت وكْتاً:** كاری تێ كرد.

**وَكَتَ البُسْرُ:** خورماكه خەریكه ئاڵو بۆڵی تێكەوێو دەنكەی لێ شیرین ببێ.

**وَكَتَتِ الدَّابَّةُ:** وڵاخەكە پەلەی كرد لەقاچ هەڵبرینو قاچ دانان دا.

**وَكَتَ فلان القِربَةَ:** فلانكەس كوندەكەی پڕكرد.

**المَوْكُوتُ:** دەگوترێ: (رجل موكوت): پیاوێكە پڕە لەرقو قین.

**الوَكْتُ:** شوێنكەی كەم لەسەر شت كە لەڕەنگی خۆی نەبێ ٥ خاڵی سور لەسپێنەی چاودا ٥ یان خاڵی سپی لەڕەشێنەی چاودا.

**الوَكَّاتُ:** كەسێك هەنگاوی كورت بهاوێو ناقۆڵابڕوا.

**الوكيت:** دوزمانیو فیتنە جۆیی كردن دژی خەڵك لای فەرمانڕەوا.

**اِسْتَوْكَتَ:** بەركوڵی خوارد (خواردنێكی كەمو سوك تاخواردنی تەواو پێ دەگا).

**الوكاتُ:** بەركوڵی خواردنی پێش نیوەڕۆ.

**وَكَحَهُ برجله:** بەقاچ پانو پلیشی كردەوە.

**اَوْكَحَ:** ماندو بوو ٥ سوالكەرەكەی جواب كردو لێی تورەبوو.

**اَوْكَحَ عن الأمر:** وازی لەكارەكە هێنا.

**اَوْكَحَ في الحفر:** لەبیر هەڵكەندنەكەدا گەیشتە شاخو تەباری سەخت.

**اَوكَحَ العَطِيَّةَ:** بەخششو دەسەندەكەی بڕی.

**اسْتَوْكَحَ:** وازی لێ هێناو چی تر بەخششی نەدایە ٥ دەگوترێ: (سَأَلَهُ فاستَوكحَ): داوای لێ كردو نەیدایە.

**إسْتَوْكَحَ الفِراخُ:** لقە سەوزەوەبووەكانی شوێنە بڕاوی درەختەكە ئەستوربوونو گەورەو پتەوبوون.

**الأَوكَحُ:** شوێنی رەقو پتەوی زەوی ٥ بەردو شاخ ٥ گڵ.

**الوُكُحُ:** لقە سەوزەوەبووی شوێنی بڕاوی درەخت كەباش بڕین هەڵیدابێتەوەو گەورە بووبێ.

**وَكَدَ بالمكان يَكدُ وكوداً:** لەشوێنەكە مایەوە.

**وَكَدَ الرَّحْلَ:** بارو بارگەنەكەی شەتەك دا.

**وَكَدَ العَقْدَ:** گرێبەستەكەی كردە دیكومێنتو مۆری كردو شایەتی لەسەر گرتن.

**وَكَدَ الأمْرَ:** لەكارەكەدا بەردەوام بوو خەریكی بوو.

**اوكَدَ السَّرْجَ:** زینەکەی لەسەر پشتی ئەسپەکە شەتەك دا ٥ دەشگوتریٚ: (آكد السَّرْجَ).

**اوكَدَ العَقْدَ:** گرێبەستەکەی پتەوکرد مۆری لێ داو شایەتی لەسەر گرتن ٥ دەشگوتریٚ: (آكَدَ العَقْدَ).

**وكَّدَ السَّرْجَ والعَهْدَ:** دەق مانای (أوكدهما) دەگەیەنێ ٥ دەشگوتریٚ: (أكّدَهما).

**تَوَكَّدَ:** پتەو بوو جێگیر بوو.

**التَّواكيدُ التآكيد:** ئەوتیلمە سیرمانەن کە قەیوچکی زینی پێ دەبەسترێتەوە بەملاو بەولای زینەوە.

**التوكيد:** بەلای زانایانی نەحوەوە ئیسمێکە جەخت لەمانای ئیسمێکی پێش خۆیەوە دەکاتەوە هەمان ئیعرابی ئەوی دەدرێتێ ٥ تەئکید دوجۆری هەیە تەئکیدی لەفزی تەئکیدی مەعنەوی.

**المُتَوَكِّدُ:** ئامادە باش بۆ کارو سەرپەرشتیاری کار.

**المُواكِدَةُ:** حوشترێك بەردەوام بێ لەسەر رۆیشتن.

**الوِكادُ:** حەبلێکە مانگای پێ دەبەسترێتەوە لەکاتی دۆشینی دا ٥ یان ئەو تیلمە سیرمەیە کە قەیوچکی زینی پێ دەبەسترێتەوە بەملاو بەولای زینەوە.

**الوُكْدُ:** خەفەت، نیازو مەبەست.

**الوُكْدُ:** هەوڵو تێکۆشانو کردەوە ٥ دەگوتریٚ: (مازال ذلك من وَكْدِي): تائێستا ئەوە ئیشی سەرەکی منە.

**وَكَرَ الطائر يَكِرُ وكراً ووكوراً:** باڵندەکە چووە ناو هێلانەکەی.

**وَكِرَ الظَّبِيُ وكِراً:** ئاسکەکە بازی دا.

**وكَرَتِ الناقَةُ:** حوشترەکە بەجۆرە بازدانێك بازی دا.

**وَكَّرَ فلان للقوم:** فلانکەس رێگای سەر ئاوی بۆ خەڵکەکە کردەوە.

**وَكَّرَ القومَ:** نانخواردنی تایبەت بەتەواو بوونی خانوی بۆ خەڵکەکە دروست کرد.

**وَكَّرَ السقاءَ والمِكيالَ:** گوزەو کۆڵینەو تەنکەرو قسناغو شتی وای پڕکرد ٥ دەشگوتریٚ: (وَكَّرَ بَطْنَهُ): گەدەی خۆی پڕکرد لەخواردن.

**الوَكْرُ:** هێلانەی باڵندە کە هێلکەی تێدا دەکاو جوجکی تێدا هەڵدێنێ جا لەکونە شاخ دا بێ یان لەسەر درەخت بێ یان لەشوێنی تر بێ ٥ هەروا وشەی (الوَكْرُ): جۆرێکە لەبازدانو هەڵزمنینەوە.

**الوَكَرى:** جۆرە رۆیشتنو بازدانێکە ٥

دەگــوترێ: (إمـــرأة وَكَـــرى): ئافرەتێــکە کــە دەڕوا تونــد پێــی بــەزەوی دا دەدا ٥ (ناقــة وَکَــرى): حوشترێکی کورتی خوگەو بەگوڕە.

الــوَكْرَةُ: یــەکجار ٥ لانــەی باڵنــدە، هێلانــەی باڵنــدە ٥ جۆرە زیافــەتو نانخواردنێــکە بەبۆنــەی تــەواوبونی خانووەوە دروست دەکرێ.

الــوُكْرَةُ: رێــگای چــوونە ســەربیرو دوێلاو.

الوَكَّارُ: بازهاوێژ.

الوَكِيرُ: بەمانا (الوَكْرَة)دێ.

وَكَزَ فلان (يَكِزُ وكزاً): فلانكەس بازی دا.

وَكَــزَ فِي عَــدْوِهِ مــن فــزع: لــەڕاکردن دا پەلەی زیاتر کرد.

وَكَزَ فلاناً: پاڵی بەفلانکەسەوە ناو لێی دا مــستە کۆڵــەی لــێ دا ٥ مــستەکۆڵەی لەچەناگەی دا.

وَكَزَ أنْفَهُ: لوتی شکاند.

وَكَزَ فلاناً بالرمح: بەرمب زەبری لەفلان دا.

وَكَزَ الرمْحَ فِي الأرض: رمبەکەی لــەزەوی چەقاند.

وَکَــزَ الــزِّقَّ: مەشــکەکە یــان کوندەکــەی پرکرد.

تَــوَكَّزَ للأمــر: خــۆی بــۆ ئیــشەکە ئامادەکرد.

تَوَكَّزَ مِن الطَّعَامِ: ورگی خۆی پرکرد لەخۆراك.

تَوَكَّزَ على الطَّعَامِ: ورگی خۆی پرکرد لەخۆراك.

تَــوَكَّزَ علــى عَــصَاهُ: خــۆی بەســەر عەصاکەدا دا.

الوَكْزَى من النوق: حوشتری کورتو کوڵەبنە.

وَكَسَ الشَيْئَ (يَكِسُ) وكْساً: شتەکەی کەم کرد.

وَكَسَ فلاناً: زیانی بەفلانکەس گەیاند.

وُكِسَ فِي تجارته: لەبازرگانیکردنەکەی دا زەرەر مەند بوو.

اوكِسَ فِي تجارته: بەمانا (وُكِسَ) دێ.

وَكَّسَ مالَهُ: ماڵی خۆی کەم کردەوە.

وَكَّسَ فلاناً: سەرزەنشتی فلانکەسی کرد.

الأَوْكَسُ: (رَجُـلٌ أَوْكَـسَ): پیاوێــکی هیچو پوچو خوێڕییە.

الوَكسُ: دەگوترێ: (بَرَأتِ الشَجَّةُ على وكــس): برینەکــە ماویــەتی چــاك بێتــەوە ٥ مەنزڵێــکە لەمەنزڵەکانی مــانگ کــە تێیــدا دەگــیرێ ٥ (بیــع الوكس): شت فرۆشتن بەزەرەر.

وَكَــظَ علــى الأمــر يَــكِظُ وَكْظــاً: لەســەر کارەکە بەردەوام بوو.

**وَكَـظَ الـشَيْءَ**: شـتـەكەی پـاڵ پێوەنـاو بەشـتـەكەی كێـشا ٥ دەری كـرد تـڕۆی كرد.

**واكَظَ على الأمر مُوَاكَظَةً وَوِكاظاً**: بەردەوام بوو لەسەر شتەكە.

**تَوَكَّظَ عليه الأمر**: ئیشەكەی لـێ سوڕا كارەكەی لـێ شێوا.

**وَكَعَ البعيرَ يَـكَعُ وَكْعاً**: بـەهۆی تونـدی ئازارەكەیەوە كەوتە سەرزەوی.

**وَكِعَـت الدجاجَـةُ**: مریـشكەكە فـسی دایەوە بۆ كەڵەشێرەكە.

**وَكَـعَ الـشاةَ**: گـوانی مەڕەكـەی لـەكاتی دۆشین دا هەڵتەكاند.

**وَكِـعَ فلاناً بـالأمر**: فلانكەسی عەیبـدار كرد.

**وَكِـعَ فـلان يَوْكَـعُ وَكَعاً**: سـەری قامكـە گـەورەی قاچـی روی كردۆتـە قـامكی ناوەڕاستی قاچی بۆنەوەی وێنەی گرێ دروسـت بكـا لــەبنكی قامكەكــە ٥ ئەحمەق بوو خوێڕیو ناپیاو دەرچوو ٥ (فهو أَوْكَعُ وهي وَكْعاءُ).

**وَكُـعَ الرجُـل يَوْكُـعُ وكاعَـةً**: پیاوەكـە خوێڕیو هەتیومچە دەرچوو.

**وَكُعَ الشَيْءُ**: شـتـەكە پـتـەو بـوو تونـدو ڕەق بوو ٥ (فهو وكوع).

**اوكَعَ الرجُلُ**: پیاوەكـە خێـرو بێـری كـەم بـوو ٥ كارێـكی خراپی ئـەنجام دا.

**أوكَعَ القوم**: خەڵكەكە حوشترەكانیان قەڵەو بوونو پێگەیین.

**اوكَعَ الأمْرُ**: كارەكە دامەزرا.

**اوكَـعَ فـلان في الأمـر**: فلانكـەس لەكارەكەدا توند ڕەوی كرد.

**اوكَـعَ الـشَيْءَ**: شـتـەكەی چەسـپاندو جێگیری كرد.

**اوْكَـعَ الـسقاءَ**: دیمكەناوەكـەی دامەزراند.

**وَاكَعَ الـديكُ الدجاجَـةَ**: كەڵەشـێرەكە بەمریشكەكەدا فسی.

**إتَّكَعَ الشَيْءُ**: شتەكە پتەو بوو.

**اسـتوكَعَ فـلان**: فلانكـەس مەعیـدەی بەهێز بوو.

**اسـتَوْكَعَ الفِـراغُ**: لقـە سـەوزەوەبووەكانی شـوێنی بـڕاوی درەختەكـە گـەورەبوون، ئەسـتورو پتەو بوون.

**اسـتوكَعَ الـسِّقاءُ**: دێمكەكـە شـوێن تەقەڵـەكانی هاوسـانو ئاویـان هەڵمژیو ئاوی لـێ ناچێ.

**المِيكَعُ**: دێمكـە ئـاوی پتـەو، كونـدە ئاوی پتەو ٥ هۆڕو جەواڵ ٥ ماڵماڵ كـەزەوی كێڵـدراوی پـێ تـەخت دەكرێ.

**الوَكْعاءُ**: ئەحمەق ٥ نازاراوی.

**الوَكيع**: پێشەنگی مەڕ، مەڕێك كە مەڕەكانی تر شوێنی بكەون ٥ حوشتری بەهێزو جەستە دامەزراو ٥ دەشگوترێ: (أمر وكيع): كارێكی قایمو پتەوو بناغە دامەزراوە ٥ قلب وكيع: دڵی بەئاگاو هۆشدار.

**وَكَفَ الماءُ وغيره يكف وَكْفاً**: ئاوەكە دڵۆپ دڵۆپ داچۆڕا.

**وَكَفَ البيت بالمطر**: بەهۆی بارانەوە سەقفی خانوەكە دڵۆپە دەكا.

**وكَفَتِ العَيْنُ**: چاوەكە فرمێسكی رشتن ٥ دەشگوترێ: (وَكَفَتِ العينُ بالدمع).

**وَكِفَ يَوْكف وَكْفاً**: لای داو ستەمی كرد ٥ عەیبدار بوو تاوانی ئەنجام دا.

**وَكِفَ عقلهُ ورأيه**: عەقڵو راو بۆچونی خراپو بێ كەڵك بوو.

**وَكِفَ الماء والدمعُ ونحوهما**: بەمانا (وَكَفَ) دێ.

**اوكَفَ الحامِلُ**: سكپڕەكە نزیكە منداڵی ببێ.

**اوكَفَ فلان فلاناً**: فلانكەس فلانكەسی خستە ناو تاوانەوە.

**اوكِفَ الدّابّة**: ولاخەكەی كورتان كرد.

**واكَفَهُ**: بەربەرەكانی كرد ٥ روبەڕوی بووەوە.

**وَكَّفَ الدّابَةَ**: كورتانی خستە سەرپشتی ولاخەكە.

**وَكّفَ الوكافَ**: كورتانی دروست كرد.

**تَوَاكَفَ القومُ**: خەڵكەكە لایان دا.

**تَوَكَّفَ البيتُ والسَّطحُ**: هەلاشەكە، خانوەكە دڵۆپەی كرد.

**تَوَكَّفَ فلان لفلانٍ**: فلانكەس بەرەو ڕوی فلان چوو بۆئەوەی پێی بگا توشی ببێ.

**تَوَكَّفَ فلاناً**: وادەی دا بەفلان كە بیر لەنیشەكەی بكاتەوەو كاری بۆ جێ بەجێ بكا.

**تَوَكَّفَ الأثر**: شوێن پێی فلانی هەلگرتو بەشوێنی دا رۆیشت.

**تَوَكَّفَ الخَبَرَ**: چاوەڕوانی هەواڵەكە بوو پرسیاری دەربارەی كردو لێی كۆڵییەوە.

**إسْتَوكَفَ الماءَ**: هەوڵی دا ئاوەكە دڵۆپ دڵۆپ بێتەدەر.

**الوَكِفُ**: بارانی بەخوڕەم یان بارانی پەڵە.

**الوكافُ**: كورتانی گوێدرێژو ولاخی تر.

**الوَكْفُ**: راخەری چەرم، كەوڵە كۆن ٥ زوربەی كات كەسێك حوكمی ئیعدامی درابێ لەسەر ئەو جۆرەكەوڵە بەشمشێر لەملی دراوە.

**الوَكَفُ**: بناری كێو.

**الوَكُوف من النوق**: حوشترێك هەمیشە شیربداو شیری وشك نەكا ٥ (الوَكُوفُ): ناوە بۆ مەڕی شیر زۆر ٥ هەورێك كەمكەم باران ببارێنێ.

**الوَكِيفُ**: خودی دڵۆپە باران.

**وَكَلَ باللهِ يَكِلُ وَكْلاً**: پشتی بەخودا بەست.

**وَكَلَتْ الدَّابَّةُ**: وڵاخەكە لەڕۆیشتن وەستاو ماندوو بوو.

**وَكَلَ اليه الأمْرَ وَكلاً ووكولاً**: كارەكەی بەوسپارد.

**وَكَلَ فلاناً الى رأيِه**: فلانكەسی پاشگوێ خستو پارمەتی نەدا بەبیروڕای خۆی سپارد چی دەكا بیكا ٥ لەحەدیث دا هاتووە (اللهم لاتكِلْنا الى أنفسنا طرفة عين): خودایە چركەیەك بێ چاودێری خۆتمان مەكە ٥ خۆمان بەخۆمان مەسپێرە.

**اَوْكَلَ على اللهِ**: بەمانا (وَكَلَ)دێ.

**اَوكَلَ على فلانٍ العملَ**: هەموو ئیشەكەی بەئەو سپارد.

**واكَلَتِ الدَّابَّةُ**: وڵاخەكە خراپ ڕۆیی ٥ (رجُلٌ مُواكِل): پیاوێكی زەعیف.

**وَكَّلَهُ**: كردی بەبریكاری خۆیو ئەنجامدانی كارەكانی بەئەو سپارد، دەشگوترێ: (وَكَّلَهُ في الأمرِ): ئیشەكەی بەئەو سپارد.

**إتَّكَلَ على اللهِ**: پشتی بەخودا بەست.

**إتَّكَلَ على فلانٍ في أمرٍ**: پشتی بەفلان بەست لەئیشەكەدا.

**تَوَاكَلَ القومُ**: خەڵكەكە پشتیان بەیەكتر بەست.

**تَوَاكَلَ القومُ فلاناً**: خەڵكەكە فلانكەسیان پاشگوێ خستو وازیان لێ هێناو یارمەتییان نەدا لەسووككردنی ئەو بەڵایەی توشی هاتووە.

**تَوَكَّلَ الرجلُ بالأمرِ**: پیاوەكە بەرعودەی ئیشەكە بوو ٥ قبوڵی وەكالەتەكەی كرد.

**تَوَكَّلَ على اللهِ**: خۆی تەسلیمی خودا كرد.

**تَوَكَّلَ في الأمرِ**: دانی بەبێ توانایی خۆی دا ناوپشتی بەهێزو توانای كەسانی دی بەست.

**التُّكلانُ**: بەمانا (التَّوَكُّلُ)دێ.

**التُّكَلَةُ**: بەمانا (الوُكَلَةُ)دێ؛ كەسێك ئیشی خۆی بەخەڵك بسپێرێ.

**المُوَاكِلُ**: بەمانا (الوُكَلَةُ)دێ، دەگوترێ: (رجلٌ مُواكِل): پیاوێكە چوستو چالاك نیە.

**الوَاكِلُ من الخيل**: ئەسپێكە بەناخۆشی غاردەدا پێویستی بەئاوزەنگی لێدانو قەمچی هەیە.

**الوِكالُ**: گێلیو تەمبەڵی ٥ دەگوترێ: (فیه وِكال): لاوازیی تێدایه.

**الوَكَالَــةُ**: بریكاری گـرتن، بریكـار بۆخـۆت دیـاری بكـەیو ئیشی پـێ بسپێری لەجیاتی تۆ كارەكه ئـەنجام بـدا ٥ ئیشی بریكـارو شوێنەكەی ٥ نوسینگەی وەكیل.

**الوَكَلُ**: ترسـنۆك ٥ بـەڵاو نەگبـەتی ٥ دەسەوەسانو هیچ لەدەس نـەهاتوو، كارێـكی پـێ بـسپێردرێ ئـەنجامی نـاداو داوا لەكەسانی تـر دەكا بۆی ئەنجام بدا.

**الوَكِلُ**: دەسەوەسانو گێلو ترسنۆك.

**الوُكَلَـةُ**: كەسێـــكه كارەكـانی خـۆی بەكەسانی تر دەسپێرێ.

**الوَكيـلُ**: ناوێـكه لـەناوه جوانـەكانی خـودا، بـەمانا بـەرعودەی بـژێوی هـەموو زیندەوەرێـكه ٥ پارێزگـارو چـاودێر ٥ بـەرعودەو لەئەستۆگری كـاری خـەڵك ٥ كەسێـك دەبێتـه بریكـاری كەسـانی دیكـەو كـارو بارەكانیان هەڵدەسوڕێنێ ٥ كەسێـك دەبێتـه جێگـرو ئـیش ڕاپـەڕێنی یەكێـــكی تـــر بـــەگوێرەی گرێبەستێـكی نێوانیـانو وەكیلەكـه دەتوانـێ بـەناوی وەكیـل گـرەوه ئیشەكان ئەنجام بدا.

**وَكَمَـهُ عَـن حاجتـه يَـكمَهُ وَكْمـاً**: بەتوند ترین شێوه كـابرای داواكارو ئاتـاجی رەتكـردەوه داخوازییەكـەی جێ بەجێ نەكرد.

**وَكَـمَ الأمْـرُ فلانـاً**: كارەكـه فلانكەسـی غەمبار كرد.

**وَكَمَ فلان الكلامَ**: فلانكەس وتـی (السلامُ عـیلكِمُ) واتـه كـافی (علـیكم) مەكـسور خوێندەوه.

**وَكِـــمَ مِـــن الـــشَيْئ يَـــكمُ**: لەشـــتەكه خەفەتبار بوو نارەزایی دەربڕی.

**وَكِمَـتِ الأرضُ**: زەوییەكـه لـەوەڕی خـوراو بـوو بەسـوتەمەڕۆو هیـچی وای لـێ نەما خێڵ والـێ بكا تێیـدا بمێنێتەوه.

**وَكَـنَ الرجـلُ يَـكنُ وَكْنـاً**: بـەگورجیو تورەیی ڕۆیی ٥ دانیشت.

**وَكَـنَ الطـائِرَ وكنـاً ووكونـاً**: باڵندەكـه چووه كولانەكەیەوه.

**وَكَنَ بَيْضه**: لەسەر هێلكەكانی كڕكەوت.

**تَـوَكَّنَ**: جێـگیر بـوو ٥ لەمـەجلیس دا جوان دانیشت.

**المَـوْكِنُ**: ئەوشـوێنەی باڵنـده تێیـدا لەسەر هێلكەكانی كڕدەكەوێ.

**مَوْكِنِ الطائر**: هێلانەی باڵنده.

**المَوْكِنَة للطائر**: هێلانەی باڵنده.

**الـوَاكِن**: دانیـشتو ٥ باڵنـده كـه لەسـەر دارو دیوار هەڵدەنیشێ.

**الـوَكْنُ**: هێلانـەی باڵنـدە لەهـەر شوێنێك بێ.

**الوُكْنَة للطائِر**: هێلانەی باڵندە.

**وَكْوَكَ الحَمَامُ**: کۆترەکە خوێندی.

**وَكَـى الصُرَّة ونحوها**: ناوکی بەدەزو بەست.

**أوكى**: رژد بوو، چاو چنۆك بوو.

**أوكى الفرسُ**: ئەسپەکە بازی توندی هاویشت.

**أوكى الصرّةَ**: ناوکی بەدەزوو گرێ دا.

**أوكى القِرْبَةَ**: دەمی کوندەکەی بەست ٥ دەشـگوترێ: (أوْكِ حَلْقَـكَ): بێدەنگ بـە، دەمـت بگـرە، هـەروا دەگـوترێ: (فـلان يُـوكى فـلان): فلانکـەس فـەرمان دەکا بـەفلان کـە بێدەنگ بێ.

**استوكى الـبطنُ**: ورگـی گـیرا، قـەبز بوو.

**استوكت الناقَـةُ**: حوشـترەکە قەڵـەو بوو.

**استوكى السِّقاءُ**: کوندەکە پڕبوو.

**المُوكى**: کوندەی دەم بەستراو.

**الوِكـاءُ**: ئـەو بەنـەی زارکـی کونـدەو مەشکەی پێ دەبەسترێ یان دەمـی کیـسە دراوو هەمبانـەی نـانو شـتی وای پێ دەبەسترێ.

**وَلَبَ يَلِبُ وُلُوباً**: بەگورجی چووە ناوەوە ٥ دەگوترێ: (وَلَبَ فِي الشَيْئِ) یان (وَلَبَ الشَيْئُ اليه): شتەکەی بەدەست گەیشت.

**الوَالِبَـةُ**: ئـەو نـەمامو روەکەیـە کەلەڕەگـە ڕوەکەکـەوە سـەوز دەبێ، وەچـەو ڕەچـەڵەکی ئـادەمیزادو ئاژەڵ.

**وَلَتَهُ حَقَّهُ**: مافی کەم کردەوە.

**أولَتَهُ حَقَّهُ**: مافی ئەوی کەم کردەوە.

**وَلَـثَ فلانـاً بالعَـصَا يَلِثُـهُ**: بەعەصـا لەفلانکەسی دا.

**وَلَثَ لفلان عقداً**: گرێبەستێکی لاوازی بۆ فلانکەس نووسی.

**وَلَـثَ الـسماءُ القَـوْمَ**: ئاسمـان بەنمـە بارانێك خەڵکەکەی تەڕکرد.

**الوَالِثُ**: دەگوترێ: (شرّ والث): شـەڕی بـەردەوام، (ديـن والـث): قـەرزی قورسو پشت شکێن.

**الوَلْثُ**: وادەو پەیمان لەنێوان خەڵك دا بـەبێ مەبەسـتو بـێ نوسـینو جـەخت کـردن لەسـەری ٥ وادەی لاوازو بێ گرنگی پێدان ٥ نمەباران، باقی مانـدەی ئـاو لـەبنکی سوراحی دا ٥ باقی مانـدەی هـەویر لەتەشتی هـەویردا ٥ شـوێنەواری چاوهێـشە لەسەر چاو.

**وَلـجَ الشَيْئُ فِي غيره يَلِجُ ولوجاً**: شتەکە چووە ناو شتی ترەوە.

**وَلَجَ البيت**: چووه ناو خانوەکەوە ◊ (فهو والِج وهي والِجة).

**وَلِجَ فلان**: فلانکەس توشی ئازار بو ◊ (فهو مولوج وهي مولوجة).

**اولَجَهُ**: خستیه ناوی داخلّی شتەکەی کرد.

**وَلَّجَ مَالَهُ**: کابرا لەژیانی خۆی دا ماڵو سامانەکەی دا بە هەندێ لەمنداڵەکانی.

**إتَّلَجَ الشَيْئ**: شتەکەی خستە ناوی.

**تَوَلَّجَ في البيت وعلى القوم**: چووە ناو خانوەکەوە، چوە ناو خەڵکەکە.

**التَّلَجُ**: بێچووە داڵاش.

**المَوْلَجُ**: شوێنی چوونە ناوەوە، دەروازە، مەدخەل.

**الوَلِجَةُ**: ئازارێکە توشی مرۆڤ دەبێ ◊ هەروا ناوە بۆ مارو مورو جرو جانەوەر.

**الولاجُ**: دەرگا ◊ شیوو دۆڵ ◊ شوێنی چرو سەختو ناخۆشی زەوی ◊ کۆلانو گەڕەك، دەڤەر.

**الوَلّاجُ**: شتێك زۆر بچێتە ناو شتەوە ◊ دەگوترێ: (فلان وَلّاج خَرّاج): فلانکەس زۆر دەروزوور دەکا، هەردەچێتە ژورەوەو دێتە دەر.

**الوَلَجَةُ**: پێش بێلای خانو ◊ ئەشکەوتو شتی وا کە ڕێبوار لەکاتی باران بارین دا بچنە ناوی بۆئەوەی تەڕنەبن ◊ دەروازە، مەدخەل بۆ چوونە ناو خانوو.

**الوُلَجَةُ**: شتێك زۆر بچێتە ناو شتو بێتە دەر.

**الوَلِجَةُ**: دەستو پێوەندو خزمەتکارو حەرەسی پیاو کە پشتیان پێ ببەسترێو خزمیشی نەبن ◊ دەگوترێ: (هو وليجتكم): ئەو بەنێوەوە لکاوەو بۆتە ئەندامێکی ئێوە.

**وَلَخَهُ يَلِخُهُ وَلْخاً**: شەبلاغەی لێ دا.

**اولَخَ العُشْبُ**: گیاو گژەکەی بەرز بۆوە، گەورە بوو.

**إتَّلَخَ الأمْرُ**: کارەکە شێواو تێکەڵو پێکەڵ بوو.

**وَلَدَت الأنثى تَلِدُ ولاداً وولادة**: سکپڕەکە سکەکەی دانا، دەشگوترێ: (وَلَدَت الجنينَ): زارۆکەکەی بوو.

**اولَدَتِ المراةُ**: ئافرەتەکە کاتی منداڵبوونی هات، کەوتە نۆمانگو نۆڕۆژی خۆیەوە.

**اولَدَت الشاةُ**: مەڕەکە زا، بێچوی بوو.

**اولَدَت القابلةُ المراةَ**: مامانەکە سەرو کاری منداڵبوونی ژنەکەی کرد.

**وَلَّدَ الأنثى**: ئامادە بوو بۆ مامانی کردنی ئافرەتە سکپڕەکە بۆئەوەی

یارمەتی بداو چارەسەری گیرو گرفتەکانی بکاو منداڵەکەی لێ بێتەوە ◦ دەشگوترێ: (وَلَّدَ الشاةَ ونحوها): شوانەکە هەوڵی دا مەڕەکە بەئاسانی بێچووەکەی لێ بێتەوە.

**وَلَّدَ الوَلَدَ:** منداڵەکەی پەروەردە کرد.

**وَلَّدَ الشَيْئَ مِن الشَيْئِ:** شتەکەی لەشتەکە دەرهێنا ◦ شتەکەی لەشتەکەی تر دروست کرد ◦ بەدیی هێنا.

**وَلَّدَ الكلامَ والحديثَ:** قسەی دروستکرد، حەدیثەکەی هەڵبەست.

**تَوَالَدُو:** زۆر بوون ◦ زاووزێیان کرد.

**تَوَلَّدَ الشَيْئُ مِن الشَيْئِ:** شتەکە لەشتەکەی تر دروستبوو.

**استَولَدَ المراةَ:** ئافرەتەکەی ئاوس کرد .

**اللِدَةُ:** هاوتەمەن، ئەوکەسەی بەیەك رۆژ لەگەڵ یەکێکی تر لەدایکبووبێ.

**المولِدُ:** شوێنی لەدایکبوون ◦ کاتی لەدایك بوون ◦ (ك: موالِد).

**المُوَلَّدُ:** تازە پەیدابوو لەهەرشتێك بێ ◦ (الشعراء المولَّدون): شاعیرانی تازە پێگەیشتوو، یان ئەو شاعیرانەی کەدوا بڵاو بوونەوەی عەرەبەکان بەوولاتان داو تێکەڵبوونیان بەنەتەوەکانی تر، پەیدابوون، واتە شاعیرەکانی سەردەمی ئەمەوی‌و لەوەدوا دەکرێ ئەو ناوە یان لێ بنرێ.

**المُوَلَّدُ من الرجال:** عەرەبی دوڕەگ عەرەبێك باوکی یان دایکی عەرەب نەبێ ◦ یان کەسێکی ناعەرەب لەناو عەرەب دا لەدایك بووبێ‌و لەگەڵ منداڵە عەرەب دا پەروەردە کرابێ‌و خوی ئەوانی گرتبێ.

**المُوَلَّدُ من الكلام:** هەروشەیەك عەرەبی بێ بەڵام لەبەکارهێنان دا گۆڕانی بەسەردا هاتبێ.

**المُوَلَّدَةُ:** کەسێك لەناوعەرەب دا لەدایك بووبێ ◦ ئەو منداڵە ناعەرەبەی لەگەڵ منداڵە عەرەب دا پەروەردە بووبێ‌و ئاداب‌و ڕەوشتی ئەوانی وەرگرتبێ ◦ هەرشتێك تازە بابەت بێ‌و لەشتێکی تر پەیدا بووبێ ◦ دەشگوترێ: (جاء بِبَيِّنَةٍ مُوَلَّدة): بەڵگەیەکی ناڕاستی هێنا.

**المُوَلِّدُ:** پزیشك کەسەرپەرشتی منداڵبوونی سکپڕێك بکا.

**المولِدَة:** مامان.

**المَولودُ:** منداڵی تازە لەدایکبوو.

**الميلادُ:** کاتی لەدایکبوون.

**الوالِدُ:** باوك ◦ هەروا ناوە بۆ مەڕێك ئاوس بێ.

**الوَالِدَانِ:** باوكو دايك.

**الوَالِدة:** دايك.

**الوَلَدُ:** لەدايكبوو، هەرشتێك لەدايك بێ نێربێ یا مێ بێ ◦ (ك: أولاد وِوِلْدة).

**الوُلْدُ:** بەمانا (الوَلَدَ)دێ.

**الوَلُودة:** دايك ◦ منداڵ زۆر.

**الوَلُودِيَّةُ:** بچوك، منداڵی ◦ كەم بەزەیی، نەشارەزا لەكارو باردا ◦ وشك تەبیاتی.

**الوَلِيدُ:** منداڵ لەوكاتەدا كەلەدايك دەبێ ◦ بەندەو كۆیلە ◦ خزمەتكاری گەنج ◦ (أم الوليد): نازناوی مریشكە.

**الوَلِيدَةُ:** مێینەی (الوَلِيدَ)ە ◦ كارەكەرو چەتیو ◦ كچۆڵە تادەگاتە تەمەنی باڵغ بوون ◦ كچێك لەناو عەرەب دا لەدايك بووبێو خوی كچە عەرەبی گرتبێ.

**الوَلِيدِيَّة:** حاڵو وەزعی مرۆڤ لەسەردەمی منداڵی دا ◦ دەگوترێ: (فعل ذلك في وليديته).

**وَلَسَتِ الإبِلُ تَلِسُ وَلْساً:** حوشترەكە خێرا رۆیی، لەرۆیشتن دا پەلەی كرد.

**وَلَسَ فلان فلاناً:** فلانكەس فێڵی لەفلان كرد.

**وَلَسَ الحديثَ:** بەكینایەو تەعریض قسەی ئاراستە كرد ◦ (فهو والس).

**اوْلَسَ بالحديث:** بەكینایەو تەعریض قسەی ئاراستە كرد ◦ دەشگوترێ: (وَالَسَتِ الإبِلُ): حوشترەكان هەندێكیان لەنەرمە غارو گورگە لۆقەدا پێشبڕكێیان لەگەڵ هەندێكیان كرد.

**والَسَ فلان بالحديث:** بەمانا (أولس بە)دێ.

**والَسَ فلاناً:** فێڵی لەفلانكەس كرد ◦ دەشگوترێ: (تَوَالَسَ القوم على الفلان): خەڵكەكە فێڵیان لەفلان كرد.

**الوَلْسُ:** فرتو فێڵ ◦ دەگوترێ: (مالي في هذا الامر وَلْسٌ ولا دَلْسٌ): من لەم ئیشەدا نەخیانەتم كردوە نەفێڵ.

**الوَلّاسُ:** بۆ موبالەغەی (وَلَسَ)دێ ◦ گورگ.

**وَلِعَ يَلَعُ وَلْعاً:** بەهێواشی بازی دا ◦ درۆی كرد.

**وَلَعَ بحقه ولعاً:** مافی خوارد.

**وَلِعَ بە:** عاشقی بوو ◦ دەستی وەردایە كاروباری ئەوەوەو سوور بوو لەسەر ئەزیەتدانی.

**وَلَّعَ فلاناً بە:** فلانكەسی هەڵنا بەكردنی ئەوشتە.

وَلَعَ الداءُ جَسَدَ فلان: نەخۆشییەکە جەستەی فلانکەسی بەڵەك کرد.

تَوَلَّعَ بە: عاشقی بوو، دڵی پێوەی نووسا.

إتْلَعَتْ فلاناً والِعَةٌ: فلانکەس ئیشەکەی تەمو مزاوی بوو نازاندرێ ماوە یان مردووە.

إيتَلَعَ قَلْبَهُ: دڵی دەرهێنا، دڵی لێ ستاند.

الوَلِعُ: درۆزن ٥ دەشگوترێ: (وَلَعٌ والِعٌ): درۆیەکی گەورەیە.

الوَلِعَة: مێینەی (الوَلِعُ).

الوَلِعُ: زۆر عاشقو شەیدا بۆ شتێك.

الوُلَعَةُ: کەسێك خۆبداتە شتێك کەپەیوەندی بەئەوەوە نیەو ئیشی ئەو نییە.

المُوَلَّعُ: دەگوترێ: (رجل مُوَلَّعٌ): پیاوێکە پەڵە پەڵە بەڵەکی پێوەیە ٥ (برذون مُوَلَّعٌ): هێسترێکە بەڵەکییەکەی درێژو بلاو بۆتەوە.

الولوعُ: زۆر عاشقو شەیدا.

الوَلِيعُ: چرۆی دارخورما پەردەیەکە دەنکی چین چینی لەخۆ گرتوون مادەی تەلقیحو تۆمی تێدایە پێش ئەوەی بپشکوێ، دەنکەکانی ناوی چینە مرواری زۆر سپین.

وَلَغَ الكلبُ وغيره من السباع في الإناء

يَلَغُ ولغاً وولوغاً: سەگەکە یان درندەیەکی تر زمانی خستە ناو قاپەکەوەو ئەوەی تێیدا بوو خواردی یان بەقەراخی زوبانی خواردیەوە یان زمانی تێخستو تێیدا گێڕا ٥ دەشگوترێ: (فلان يأكل لحوم الناس ويلغ في دمائهم): واتە فلانکەس پاشملە غەیبەتی خەڵك دەکا.

اولَغَ الكلبَ: ئاوی دا بەسەگەکە ٥ ئاوی بۆکردە قاپێکەوە بۆئەوەی بەزمانی بیخواتەوە.

استولَغَ: گوێی نەدایە عەیبو عار.

المِبلَغُ: ئەو سوالەتو قاپەی سەگ دەمی تێدەخاو شتی تێدا دەخواو دەخواتەوە.

الوَلْغَةُ: یەکجار ٥ دۆڵچەی بچوك.

وَلَفَ البرق يَلِف وَلْفا وولفاناً: هەورە بروسکەکە روناکییەکەی درێژەی کێشا، جار دوای جار ڕوناکی دا.

وَلَفَ الفَرَسُ: ئەسپەکە شێوە رۆیشتنێك رۆیی هەرچوار قاچی بەیەکەوە دەکەوتنە سەر زەوی.

اولَفَ الشَيْئُ الشَيْئَ: شتەکە شتەکەی داپۆشیو بوو بە پەردە بۆی.

والَفَهُ موالَفَةً وولافاً: پەیوەست بوو پێیەوە.

توالَفَ الشَيْئُ مُوَالَفَةً: شتەکە

هەندێکی پاڵی دایە پاڵ هەندێکی.

**الوِلاَفُ**: جۆرە ڕۆیشتنێکە هەرچوار پێی ولاخەکە بەیەکجار لەزەوی دەدەن.

**الوَلِيفُ**: هەورە بروسکەی یەك لەدوا یەك.

**وَلَقَ في سيرِه**: لەڕۆیشتنەکەی دا پەلەی کرد ٥ بەردەوام بوو لەکارەکەدا ٥ دەگوترێ: (وَلَقَ في الكَذب): بەردەوام بوو لەدرۆکردن دا.

**وَلَقَ فلاناً**: زەبرێکی سوکی لەفلانکەس دا کەمێك بریندارى کرد.

**وَلَقَ فلاناً بالسيف**: بەشمشێر لەفلانکەسی دا.

**وَلَقَ عَيْنَهُ**: زەبری لەچاوی داو کوێری کرد.

**وَلَقَ الكلامَ**: درێژەی بەقسەکە دا.

**وَلَقَ الحديثَ**: حیکایەتو چیرۆکەکەی دانا، هەڵی بەست ٥ چیرۆکەکەی داهێنا.

**الوَلْقُ**: پەلەکردن لەشت دا بەدو یەکتردا وەکو بازدان لەدوابازدانو بەخێرایی ٥ قسەکردن لەدوایەكو بەخێرایی ٥ خێرا خێرا قسەکردنو درێژە پێدانی.

**الوَلَقَى**: بازدانی توندو بەشیدەت ٥ دەشگوترێ: (ناقة وَلَقى): حوشترێکە خۆشڕۆ.

**اوْلَمَ فلان**: فلانکەس سفرەو خوانی بۆ خەڵك ڕازاندەوەو بانگی کردن بۆ نانخواردن.

**الوَلْمُ**: زنجیر ٥ قیاسەو کورتانبەستو بەرسینگ بۆ کورتانو زینو ڕەحلە.

**الوَلْمَةُ**: تەواوی شتو کۆبونەوەی.

**الوَلِيمَةُ**: هەر سفرەو خوانو نان سازکردنێك کە بەبۆنەی بوك گواستنەوەو شتی واوە ساز دەکرێ ٥ (ك: ولائم).

**وَلِهَ فلان يَلِه وَلَهاً**: فلانکەس ئەوەندە خەفەتبار بوو عەقڵی ڕۆیی ٥ یان لەبەر زۆر عاشقیو سۆزی دڵداری ماتو سەرسام بوو ٥ نالی دەڵێ:

خۆش لەسەرسینەی سەریەلداوە دووکوێی سەربەمۆر
ماتو حەیرانم کە عەرعەر کەی هەناری گرتووە؟

**وَلَهَ**: لێی ترسا.

**وَلَهَتْ الأمُّ الى طفلها**: دایکەکە سۆزی بۆ منداڵەکەی بوو بۆی کورکاند.

**وَلَهَ الصَّبِيُّ الى امه**: منداڵەکە حەزی لەباوەشی دایکی کردوو کڕوزایەوە بۆلای ئەو.

**وَلِهَ يَلِهُ يَوْلَهُ وَلَهاً**: بەمانا (وَلَهَ)ی.

**اوْلَهَهُ الحُزْنُ والوَجدُ**: سۆزو خۆشەویستیو خەفەت سەرسامی کردوەو عەقڵی بردووە.

**أولَهَ الوالِدةَ:** ددایکەکەی توشی خەفەتو لەهۆشخۆچون کرد بەوەی منداڵەکەی لێ ستاند یان منداڵەکەی توشی دەرد کرد.

**وَلِهَهُ الحُزْنُ والوَجْدُ:** بەمانا (أولَهَهُ)دێ.

**وَلَّهَ الوالِدةَ:** دایکو منداڵەکەی لێک جیاکردنەوە بەوە دایکەکە توشی خەفەتی گەورە بوو.

**إتَّلَهَ النبیذُ فلاناً:** بیرەو مادە سرکەرەکە عەقڵو هۆشی فلانی برد.

**تَوَلَّهَ فلان:** بەمانا (وَلَهَ)دێ.

**المُولَّهُ:** دەگوترێ: (ماء مُولَّةٌ): ئاوێکە بەرەڵای ناو زەوییەکە کراوەو بۆخۆی پێیدا بڵاو دەبێتەوە ٥ (إمرأة مُولَّهَةٌ): ئافرەتێکە منداڵی بۆ راناوەستێ هەر زوو لەباری دەچێ.

**المیلاهُ:** بەپەرۆشو خەفەتخواردو بۆ ئەوشتەی لەدەستی داوە ٥ دەگوترێ: (امراة میلاه): ئافرەتێکە زۆر پەرۆشی منداڵە لەدەس چووەکەیەتیو خەریکە لەتاوانی شێت بێ ٥ رەشەبای بەهێزو هاژەو هۆژە پەیداکەر.

**وَلْوَلَتْ المراةُ وَلْوَلَةً:** ئافرەتەکە واوەیلاو هاتو هاواری کرد.

**تَوَلْوَلَتْ المراةُ:** بەمانا (وَلْوَلَتْ)دێ.

**الوَلْوَالُ:** دوعاکردن بەگریانو واوەیلاوە.

**وَلاهُ یلیه وَلْیاً:** لێی نزیک بۆوە.

**وَلِیَهُ یلیه وَلْیاً:** بەمانا (وَلاهُ)دێ.

**وَلِيَ الشَيْئَ وعلیه ولایة:** بوو بەخاوەنی شتەکەو فەرمانڕەوایو بەسەری راگەیشت.

**وَلِيَ فلاناً:** پارمەتی فلانی دا، خۆشی ویست.

**وَلِيَ البَلَدَ:** بوو بە فەرمانڕەوای وڵاتەکەو دەستی بەسەردا گرت.

**وُلِیَتِ الأرْضُ:** زەوییەکە بەبارانی یەک لەدوایەک ئاودرا.

**أولَى على الیتیم:** رایسپارد بۆ چاودێری هەتیو.

**أولَى فلاناً الأمْرَ:** کارەکەی خستە ئەستۆی فلانکەس ٥ لەبواری هەڕەشەکردنیش دا دەگوترێ: (أولَى لك): ئاگاداربە شەڕت لێ نزیکە خۆتی لێ بپارێزە.

**والَى بین الأمرین موالاةً وولاءً:** کارەکانی بەدویەک دا هێنان.

**والَى الشَيْئَ:** شوێن شتەکە کەوت.

**والَى فلاناً:** فلانکەسی خۆش ویست ٥ یارمەتی دا.

**وَلَّى الرُّطَبُ:** خورما گەیوەکە خەریکە بەرەو وشکبوون دەچێ.

**وَلَّى الشَيْئَ:** پشتی لەشتەکە کرد،

پشتی هەڵکرد ◦ دەگوترێ: (وَلّى فلان هارباً): فلانکەس پشتی هەڵکردو هەڵاتو ڤاچاندی.

**وَلّى الشَيْئَ وعن الشَيْئ:** پشتی لەشتەکە کردو لێی دوور کەوتەوە.

**وَلّى فلاناً بودە:** خۆشەویستی بۆ فلان نەماو پشتی لێ کردو ڕقی لێیەتی.

**وَلّى فلاناً:** یارمەتی فلانکەسی دا، ڕوی تێکردو پێشوازی لێ کرد.

**وَلّى فلاناً الأمْرَ:** کارەکەی خستە ژێر دەسەڵاتی فلانکەسەوەو ئەوی کرد بەفەرمانڕەوا بەسەریەوە.

**وَلّى فلاناً الحَاجَةُ:** پێویستیو ئاتاجییەکە لای فلان نەما.

**تَوَالَى الشَيْئُ:** شتە یەك لەدوا یەك هات.

**تَوَالَتْ الغَنَمُ عن المعز:** مەڕەکان لەبزنەکان جیابوونەوە ◦ خۆی لەوەی ئەوان حیساب کرد ◦ دەگوترێ: (هو يتمولى علينا): ئەو خۆی لێ کردوین بەسەیید ئەژادو ئەوەی حوسین.

**تَوَلّى الشَيْئَ:** پشتی لەشتەکە هەڵکرد ◦ دەگوترێ: (تَوَلّى فلان هارباً): فلان پشتی هەڵکردو هەڵات.

**تَوَلّى الرطبُ:** خورما شیرین بوومکە خەریکە وشك بێ.

**تَوَلّى عنه:** پشتی تێ کرد ◦ ڕوی لێ وەرگێڕا.

**تَوَلّى الشَيْئَ:** پابەندی شتەکە بوو.

**تَوَلّى فلاناً:** یارمەتی فلانکەسی دا ◦ فلانکەسی خۆش ویست کردی بەگەورەو خۆشەویستی خۆی.

**تَوَلّى الامر:** کارەکەی لەئەستۆ گرتو پێی هەڵسا.

**استولى عليه:** بەسەریدا باڵادەست بوو ◦ کۆنترۆڵی کرد ◦ دەستی لێی گیر بوو ◦ کەوتە دەستی.

**استولى على الأمر:** گەیشتە کۆتایی ئیشەکەو باشباش کۆنترۆڵی کرد.

**استولى على الغايّة:** پێش مەبەستەکە کەوت.

**الأوْلَى:** چاکتر ◦ شیاوتر ◦ گونجاوتر ◦ نزیکتر.

**المُتَوَالي:** پێڕی شیعە، ئەم ناوەیان لەوەوە بۆهاتووە کەئیمامی عەلیو خێزانو نەوەکانی ئەویان کردوە بەگەورەو ڕابەری خۆیان.

**الموالاة:** ئەوەیە یەکێك پەیمان بدا بەیەکێکی تر.

**المواليا:** جۆرە شیعرێك بوو لەسەردەمی عەباسییەکان دا پەیدا بوو ◦ (مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن) دوجار.

**المَوْلَى**: گەورە، خاوەن، پەروەردگار ٥ سەرپەرشتیار ٥ دۆستو خۆشەویست ٥ هاوپەیمان ٥ میوان ٥ هاوسێ ٥ هاوەڵ ٥ خەزور ٥ خزمی نزیك وەكوو مامو ئامۆزا ٥ ئازادكەر ٥ ئازادكراو ٥ شوێنكەوتوو.

**المَوْلَويُّ**: كەسێك نیسبەت بدرێ بۆلای (المولی) ٥ دونیا نەویستو زانای گەورە.

**المولوية**: پێرێكن لەصوٚفیو خۆیان بە شوێنكەوتەی مەولانا (جلال الدین)ی رۆمی دەزانن ٥ هەروا ناوە بۆ كڵاوێكی درێژو لەخوری دروستكراو كەجەنابی مەولەوی لەسەری بكا.

**الوَلاءُ**: ملكایەتی ٥ نزیكی ٥ خزمایەتی ٥ یارمەتیدان ٥ خۆشەویستی.

**الوَلايَة**: خزمایەتی ٥ دەگوترێ: (القوم علیه وَلایة): خەڵكەكە هەموویان یەكدڵو یەكگیان لەخێرو شەڕدا هاوبەشن.

**الوِلاَيَةُ**: خزمایەتی ٥ پلانو دەستوورو فەرمانڕەوایی ٥ پاشاو سەرۆك ٥ وڵاتو دەڤەرێك كەفەرمانڕەوا بەرێوەی بەرێ.

**الــوَلِي**: سەرپەرشتیار ٥ خاوەن ٥ هەركەسێك سەروكاری ئیشێك بكا ٥ یارمەتیدەرو خۆشەویست ٥ هاوپەیمان ٥ خەزور ٥ هاوسێ ٥ شوێنكەوتوو ٥ ئازادكەر ٥ فەرمانبەردار گوێ بیست ٥ دەگوترێ: (المؤمن ولي الله) ٥ بارانی دوابااران ٥ میراتگری پاشایەتی ٥ (ولي العهد) ٥ ولیعەهد.

**ولي المرأة**: ئەوكەسەی بڕیار بەدەستی مارەكردنی ئافرەتەكەیەو ناهێڵێ بەبێ ڕەزامەندیی ئەو ئافرەتەكە خۆبەسەریی خۆی مارەبكا.

**وَلِيُّ اليَتيم**: سەرپەرشتیاری هەتیوو بەخێوكەری ٥ لەبواری ئابوری دا (وەلی) كەسێكە لەقازانجو زەرەردا هاوبەشو بەرپرس بێ ٥ (لە الغنم وعیله الغرم).

**الوَلِيَّـةُ**: كورتانو سەرجل ئەگەر بەسەرپشتی حوشترەكەوە بن ٥ هەرشتێك لەپشتی حوشتر بكرێ لەقوماشو شتی وا ٥ ئەو برە خۆراكەیە كابانی دنیادیدە دەیشارێتەوە بۆ میوانی كاتی ناوەخت.

**ومَا اليه يَمَا وَمْئاً**: ئاماژەی بۆكرد ٥ ڤامكی بۆ ڕاداشت.

**أومَأ اليه**: ئاماژەی بۆكرد.

**الوَامِئَة**: بەلاو كارەسات.

**ومِدَ عليه يَوْمَدُ وَمَداً**: رقی هەڵسا، سوربۆوە.

**ومِدت اليوم والليلة:** رۆژو شەوەکە زۆرگەرم بوون گەرماکەیان توند بوو شنە باشی کەم بوو.

**الوَمَدُ:** زیادبوونو تاوساندنی گەرمای رۆژو شەو ٥ هەوا تەڕییەکە لەجەنگەی گەرمادا لەدەریاوە رودەکاتە ولاتو هەواشی کەمو بێ هێز دەبێ ٥ ئێستا پێی دەگوترێ: (رطوبة).

**الوَمْدَةُ:** بەمانا (الوَمَدُ)دێ.

**وَمَزَ بانفه يَمِز وَمْزاً:** بەرق هەڵسانەوە لوتی خۆی بادا ٥ هەڵیگلۆفت.

**تَومَّزَ في مشيه:** لەرۆیشتن دا پەلەی کرد، بازی دا.

**وَمَسَ الشَيْئ بالشَيْئِ يَمِيسُ وَمْساً:** شتەکەی بەشتەکە خوراندو لێکی خستن بۆنەوەی توێکڵەکەی لێ داماڵێ روت ببێ ٥ دەگوترێ: (أومَسَتْ المرأة): ئافرەتەکە زینای کرد، داوێن پیس بوو ٥ خراپەی کرد.

**اومَسَ العِنَبُ:** ترێیەکە نەرم بوو خەریکە بگا.

**المُمِسُ من النساء:** ئافرەتی داوێن پیس کە هەرکەسێ داوای لێ بکا رەتی ناکاتەوەو خۆی تەسلیم دەکا ٥ (ك: میامِس وموامس وموامیس).

**المُومِسَة:** بەمانا (المومِسُ)دێ.

**المُوَمَّسُ:** حوشترێك ژێربار نەکرابێ، رانەهێنرابێ.

**وَمَضَ البرقُ يمض وَمْضاً:** هەورە بروسکەکە بەهێواشی روناکی دا ٥ (فهو وامِض وهي وامضة).

**اوْمَضَ البَرْقُ:** بەمانا (وَمَضَ)دێ.

**اومَضَ فلان:** فلانکەس تروسکایی بروسکە یان تروسکایی ئاگری بینی ٥ ئاماژەیەکی هێواشی بۆکرد.

**اومَضَتْ المراةُ بعينها:** ئافرەتەکە بەتیلەی چاوی ڕوانی بەدزییەوە سەیری کرد ٥ زەردەخەنەی هاتێ.

**ومِقَهُ يَمِقَهُ وَمْقاً وميقة:** خۆشی ویست.

**وامَقَهُ موامَقة ووماقاً:** هەریەك لەوانە ئەوی تری خۆش ویست.

**توامَقوا:** یەکتریان خۆش ویست.

**تَوَمَّقَ:** خۆشی ویست.

**تَوَمَّنَ فلانٌ:** فلانکەس خاوو خێزانی زۆر بوو، مەسرەفی زیادی کرد.

**ومِهَ النهارُ يَوْمَهُ وَمَهاً:** رۆژەکە زۆر گەرم بوو.

**الوَمْهَةُ:** توانەوەی هەرشتێك بێ.

**ومى يَمي وَمْياً:** لۆغەتێکە لە (وَمَأ)، بەمانا ئاماژەپێکردنە.

**وَمَى بالشَيْئ:** شتەکەی برد.

**استومى عليه:** بەسەری دا زاڵ بوو، داگیری کرد.

الوَمَى: دەگوترێ: (ما أدرى أي الـومى هـو؟): نـازانم ئـەوە چ بیـچمێـکە چ کەسێـکە؟.

الـــوَنَجُ: جـــۆرە لێدانێـــکی ســـازو سەمتورە.

الوَنَـعُ: وشـەیەکە ئامـاژەی پێـدەکرێ بۆشتی کەم.

وَنَمَ الذُّبابُ يَنِمُ وَنْماً: مێشەکە گوی کرد.

الوَنْمَةُ: گوی مێش.

الوَنيمُ: گوی مێش.

الـوَنُّ: لاوازی ٥ ئــەو ئـامێری ســازەی بەپەنجە لێی دەدرێ.

وَنَـــى في الأمـــر: لەکارەکـــەدا تـــێ شـــکا، نەیتوانی بیکا ٥ مانـدوو بـوو وازی لـێ هێنا ٥ دەگوترێ: (فلان لايَنـِواني يفعـل كـــذا): فلانکـەس بـەردەوام ئـەوکارە دەکاو وازی لـێ نەهێناوە.

وَنَتِ السحابَةُ: هەورەکە بارانی باراند.

وَنـــى فـلان فَكـمَ: فلانکـەس قـۆڵی لـێ هەڵماڵی.

ونـــى الـشَيْئَ وعنــه: وازی لـــێ هێنـــاو بەجێی هێشت ٥ (فهو وان وهي وانية).

أوناه: ماندوی کرد ٥ بێ هێزی کرد.

وَنَّـــى الرَّجُـــلُ: پیاوەکـــە کۆشـــشی دڵسۆزانەی لەکارەکەدا ئەنجام نەدا.

تَـوَانى في العمـل: گرنگـی بەکارەکـە نەداو هەوڵی چاکسازیی نەدا.

توانى في حاجته: کەمتەر خەمی کرد لەکارەکەی داو گرنگی پێ نەدا.

الميـنـى: بەنـــدەر ٥ شـوێنی لەنگـەر گرتنی کەشتی ٥ جەوهەرو کاکڵەی شوشـە ٥ بۆیەیـە کـە مەعـەددەنو شـتی وای پـێ سـواخ دەدرێ، پێـی بۆیە دەکرێ.

الميناءُ: بەمانا (المِينى)دێ.

الــواني: جەســـتە لاواز ٥ کـــزە بـــای نەسیم.

الوَنَـــاةُ: دوڕو یـــاقوتو گەوهـــەر ٥ ئـافرەتی شـلو مـل کەهەڵدەسـتێ لەبـەر نـازداری بەهێواشـی راسـت دەبێتەوە.

الـــوَنِيُّ: دوڕو گەوهـــەر ٥ ملوانکـــەی گەوهەر ٥ جەواڵ.

وَهَبَ له الشَيْئَ يَهَبُهُ وَهْباً: شتەکەی پـێ بەخشی بەبێ بەرامبەر.

وَهَبَ فلان فلاناً: فلانکەس بەسـەر فلان دا باڵادەســـت بـــوو لەبەخـــشین دا ٥ دەگـوترێ: (واهبـــه فوهَبَـــه): هـــەروا دەگوترێ: (وهَبَني الله فِداكَ): خودا بمکا بـە قوربـانی تـۆ ٥ هـەروا دەگـوترێ: (هَبْني فعلت كـذا): وابزانـە مـن ئـەوەم کردوە.

اوهَبَ الشَيْئُ: شتەکە بەردەوام بوو.

اوهَبَ فلان للشَيْئِ: فلانکەس توانـای بەسەر شتەکەدا هەبوو.

أوهَبَ لفلان الشَّيْئَ: شتەکەی بۆ فلانکەس ئامادەکرد.

وَاهَبَهُ: لەماڵبەخشین دا بەسەریدا باڵادەست بوو.

إتَّهَبَ: بەخشینەکەی قبوڵ کرد ٥ دەگوترێ: (إتَّهَبَ الهبةَ).

تواهَبَ القومُ: خەڵکەکە هەندێکیان شتیان بەخشی بەهەندێکیان.

استوهب الهِبَةَ: داوای بەخشندەی لێ کرد، داوای لێ کرد شتی بداتێ ٥ دەگوترێ: (استوهَبَ فلاناً الهِبَةَ).

المَوْهَبَةُ: هەورێك باران ببارێنێ لەهەر کوێیەك بێ ٥ زەلکاوی بچوك ٥ بەرداوو چاڵە ئاو لەکێو دا ٥ بەخشش.

الموهِبَةُ: چاڵی ئاوی بچوكو زەلکاو ٥ ئامادە باشی ئادەمیزاد بەشێوەیەکی سروشتیو خودا داد بۆ داهێنانو کاری هونەریی.

الموهوب: منداڵ.

الهِبَةُ: عەتاو بەخشش کەبێ بەرامبەرو بێ مەبەست بێ لەزاراوەی شەرع دا ئەومیە یەکێك ماڵو موڵکێك بکا بەموڵکی یەکێکی تر بەبێ بەرامبەر.

وَهَتَ الشَّيْئَ يَهِتُهُ وَهْتاً: زەختی لەشتەکە کرد، پەستاوتی ٥ پانو پلیشی کردەوە.

أوهَتَ اللحمُ: گۆشتەکە بۆگەن بوو.

الوَهْتَةُ: زەوی لێژو تەلان.

وَهَثَ في الشَّيْئِ يهث وَهْثاً: چووە ناوشتەکەوەو گیرۆدەی بوو، کۆششی تێداکرد.

وَهَثَ الشَّيْئَ: بەتوندیی پێی پێدادا.

تَوَهَّثَ في الأمر: لەشتەکە دا قوڵبۆوە.

الوَاهِثُ: کەسێك خۆبخاتە خەتەرو تەنگو چەڵەمەوە.

وَهَجَتْ النارُ وَهْجاً ووهيجاً: ئاگرەکە بڵێسەی سەند.

وَهَجَتْ اليومُ والليلةُ: رۆژو شەوەکەی زۆر گەرم بوون.

أوهَجَ النارَ: ئاگرەکەی هەڵگیرساند.

توهَّجَت النارُ والشمسُ ونحوهُما: ئاگرەکە یان خۆرەکە تاوی ساند.

تَوَهَّجَ حر النهار: رۆژەکە زۆر گەرم بوو ٥ دەشگوترێ: (توهَّجَ حر النهار): گەرمای رۆژەکە تاوی ساند زۆر گەرم بوو.

تَوَهَّجَ الجوهرُ: جەوهەرەکە درەوشایەوە.

توهَّجتِ رائحة الطيب: بۆنی عەترو میسکەکە بڵاو بۆوە.

الوَهَجُ: گەرمی رۆژی هاوینو گەرمی خۆر ٥ بۆنی عەترو شتی بۆنخۆشو بڵاو بونەوەی بۆنەکەیان.

**الوَهجان**: گەرمای ڕۆژ ٥ دەگوترێ: (يوم وهجان): ڕۆژێکی زۆر گەرمە.

**الوَهَّاجُ**: زۆر گەرم ٥ زۆر درەوشاوەو بلێسەدار ٥ دەگوترێ: (نجم وهاج وسراج وهّاج).

**الوَهيج من الطيب**: بلاوبونەوەی بۆنی خۆش و شێلانی دەماری جەستە.

**وَهَّدَ له الفراشَ**: جێگای بۆخۆش کرد.

**تَوَهَّدَ الفِراشَ**: جێگای ئیستیراحەتی بۆئامادەکرد.

**تَوَهَّدَ**: چاڵ بوو.

**أوهَدُ**: ناوی ڕۆژی دووشەممەیە.

**الوَهْدُ**: زەوی چاڵ ٥ زەلکاو ٥ چاڵێکی هەلکەندراو.

**الوَهدةُ**: زەوی نزم و چاڵ.

**وَهَرَه يَهِرُهُ وَهْراً**: خستیە ناو کێشەیەکەوە ڕزگاربوونی لێ ناکرێ.

**وَهَّرَهُ**: بەمانا (وَهَرَهُ)دێ.

**تَوَهَّرَ الليلُ والشتاءُ**: زۆرینەی شەو یان زۆرینەی زستان ڕۆیی.

**تَوَهَّرَ الرَّمْلُ**: لەبەلانەکە داڕوخا، هارەی کرد.

**تَوَهَّرَ فلان فلاناً في الكلام**: فلانکەس فلانکەسی ناچار کرد بۆ وازهێنان لەقسەکەی.

**المستوهِرُ**: کەسێک گەرمای خورگێژی کردبێ.

**الوَاهِرُ**: دەگوترێ: (لهب واهِرٌ): بلێسە ئاگرێکی پڕتەو بەخشە.

**الوَهَرُ**: پەرەساندنی کاریگەری خۆر لەسەر زەوی و لێدانی تیشکەکەی لەزەوی بەجۆرێک وادێتە بەرچاو تیشکەکە وەکوو هەلم جم و جوڵ دەکا.

**الوَهْرَةُ**: کەوتنە ناو کێشەو چورتمێکەوە کە ڕزگار بوون لێی زۆر زەحمەت بێ.

**وَهَزَهُ يَهِزُهُ وَهْزاً**: پالی پێوەناو بەهەموو هێزی خۆی مستەکۆڵەیەکی لێدا ٥ دەگوترێ: (وَهَزَ الحيوان): بەقاچی ولاخەکەی هەلنا بۆ ڕۆیشتن ٥ پێی لێ نا، وردی کردو شکاندی.

**وَهَّزَهُ**: باری قورس کرد.

**تَوَهَّزَ الكلبُ خَلْفَهُ**: سەگەکە لەدواوەی بازی دا.

**تَوَهَّزَ المُثقَلُ**: بەتوندی و بەهێز پێی لێ نا ٥ دەگوترێ: (جاء يَتَوَهَّزُ): بەتەپە تەپ و پێ بەزەوی دادان هات.

**الأوْهَزُ**: کەسێک جوان بڕوا، هەرشتێک ڕەوتی جوان بێ.

**المُـوَهِّزُ**: پياوێك لەڕۆيشتن دا بەتوندی پێ بەزەوی دادا.

**الوَهَازَةُ**: ڕۆيشتنی بەشەرمو شكۆ ٥ دەگوترێ: (هي تمشي الوهازة).

**الوَهْزُ**: تێكسمڕاوو تۆكمەو جەستە دامەزراو ٥ پياوی كورتە باڵا.

**وَهَسَ فلان يهس وَهْساً ووهيساً**: فلاّنكەس زۆر خۆر بوو، چلێس بوو ٥ لەڕۆيشتن پەلەی كرد.

**وَهَسَ على عشيرته**: دەستدرێژی كردە سەر هۆزو خێڵی خۆی.

**وَهَسَ الشَيْئَ**: شتەكەی شكاندو كردی بەناوەند لەنێوان خۆیو گڵەكەدا بۆئەوەی جەستەی لەزەوییەكە نەكەوێ ٥ بەتوندی قاچی پيا داو كوتايەوە.

**تَـوَهَّسَ**: پەلەی كرد لەڕۆيشتن دا ٥ ڕۆيشت بە شێوەی ڕۆيشتنی كۆڵ گران.

**تَـوَهَّسَ السائِرُ الأرْضَ في مِشيته**: ڕێبوارەكە لەڕۆيشتنی بەناو زەوی دا زۆری خۆباداو خۆی لەنگاند وەكوو شەلو سەقەت بەڕێگادا ڕۆيی.

**الوَهْسُ**: شەڕو نەگبەتی ٥ فيتنەيی.

**الوَهَّاسُ**: شێر.

**الوَهِيسَةُ**: خواردنێكی عەرەبە، بريتييە لەوە كوللە بكوڵێندرێ ئەمجار وشك بكرێنەوەو بهاڕدرێنو تێكەڵ بەچەوری بكرێن وەكوو پەڵوو حەڵوای لێ بێ.

**وَهَصَ الشَيْئَ يَهِصَهُ وَهْصاً**: بەئەو پەڕی هێزو تواناوە شتەكەی فڕێ دا ٥ بەتوندی پێی لێ نا ٥ بەزەوی كێشا.

**وَهَصَ الشَيْئَ الرخْوَ**: شتە نەرمەكەی شكاند.

**وَهَصَ الإنسانَ والحيوانَ**: مرۆڤەكە يان ئاژەڵەكەی خەساند، دەماری نێرايەتی پڕواند.

**وَهَصَ رأسَه**: سەری بريندار كرد.

**إتَّهَصَ الشَيْئُ الرُّطَبُ**: شتە تەڕەكە شكا.

**المَوْهُـوصُ**: دەگوترێ: (رجـل موهوص): پياوێكە ئێسقانی چونە ناويەكەوە، ئێسقانەكانی تێكگيراون، پاڵيان لێكداوە.

**المُوَهَّصُ**: بەمانا (المَوْهُوص)دێ.

**الوَهْصَةُ**: چاڵو چوێڵی زەوی كەوانەيی بێ.

**الوَهَّاصُ**: بۆزێدە ڕۆيی لەمانای (وَهَصَ)دا دێ ٥ بەخشندەو سەخی سروشت.

**وَهَطَ فلان يَهِط وَهْطاً**: زەعيفو لاواز بوو.

**وَهَطَ فلاناً**: زەبری لەفلان دا ٥ برینداری کرد.

**وَهَطَ الشَيْئَ**: پێی لەشتەکە نا پلیساندییەوە ٥ شکاندی ٥ هاڕی ٥ (فهو موهوط ووهیط).

**اوهَطَ الإنسانَ والحیوان**: مرۆڤەکەی لەپەل و پۆ خست ٥ بڕستی لێ بڕی، لاوازی کرد ٥ دەگوترێ: (رمی الطائِرَ فَأوهطه): گوللەی ئاڕاستەی باڵندەکە کردو هەنگاوتیو لەپەلو پۆی خست ٥ زەبری کوشندەی لێ دا ٥ وای بەزەوی دادا کە نەتوانێ هەڵبستێتەوە ٥ شەلەکوتی کرد ٥ لەپەلو پۆی خست.

**اوهَطَ جناحَ الطائر**: باڵی باڵندەکەی شکاند.

**تَوَهَّطَ**: بۆموطاوعەی (وَهَطَهُ)دێ.

**تَوَهَّطَ فِي الطين**: ڕۆچو بەقوڕەکەداو گوم بوو.

**تَوَهَّطَ الفِراش**: جێگا نوستنو نوێنەکەی خۆش کرد.

**الوَهْطُ**: کۆمەڵو تاقم ٥ لاواز ٥ شوێنی تەختو نەرم.

**الوَهْطَةُ**: یەکجار ٥ زەوی تەختو نەرمەلان.

**وَهَفَ النَّصراني يَهِفَ وَهْفاً**: کابرای مەسیحی خزمەتی کەنیسەی کرد.

**وَهَفَ الشَيْئُ وَهْفاً ووهيفاً**: شتەکە نزیك بۆوە ٥ دەگوترێ: (خذ ما وهف لك): ئەوەی لێت نزیکە ئەوە بۆ خۆت هەڵگرە.

**وَهَفَ النباتُ**: ڕووەکەکە سەوز بوو گەڵای کردو پۆشناخ بوو.

**وَهَفَ الشَيْئُ للقوم**: شتەکە بۆ خەڵکەکە دەرکەوتو ئاشکرا بوو.

**وَهَفَ الشَيْئُ وَهْفاً**: شتەکە فڕی، بەحەوادا چوو.

**اوهَفَ الشَيْئُ**: شتەکە لەبەرزییەوە دەیڕوانی ٥ بەرزبۆوە ٥ دەگوترێ: (ما يوهِف له شيئ الا أخذه): هەرشتێك بێتە بەردەستی دەیگرێ.

**الوَاهِفُ**: مجەوورو خزمەتکاری کەنیشتە.

**الوهَافَةُ**: پیشەی خزمەتچیەتی کەنیشتە.

**وَهَقَ الشَيْئَ عنه يهقه وَهْقاً**: شتەکەی لێ مەنع کرد.

**وَهَقَ فلاناً**: کەمەندی خستە ملی فلانکەسەوە، حەبلی سەر بەقوڵفەی خستە ملی فلانکەسەوەو گرتی.

**وَهَقَ البعيرُ البَعِيرَ**: هەر یەك لە دوو حوشترەکە ملیان درێژکردو پێشبڕکێی ڕۆیشتنیان کرد.

**اوهَقَ الدَّابَّةَ**: کەمەندو حەبلی بەقوڵفەیی هەڵدا بۆ ئەوەی ملی وڵاخەکەی بکەوێتە ناو.

**واهَقَهُ**: پێشبڕکێی لەگەڵ دا کرد لەکارەکەدا ٥ دەشگوترێ: (واهقت الناقة الناقة).

**تواهق الرجلان**: دوو پیاوەکە پێشبڕکێیان کرد.

**تواهقت الرِّکاب**: باربەرەکان ملیان درێژکردو کەوتنە پێشبڕکێ کردن لە ڕۆیشتن دا.

**الوَهَقُ**: حەبلێکە سەرێکی قوڵفەکراوە دەهاوێژرێ بۆ ملی ئاژەڵ‌و مرۆڤ بۆئەوەی کەمەند بکرێ ٥ (ك: أوهاق).

**وَهَلَ فلان يَهِلُ وَهْلاً**: فلانکەس سەهوی کرد.

**وَهَلَ الى الشيْئِ**: خەیاڵی چوو بۆ شتەکە لەکاتێکدا ئەو شتێکی تری گەرەك بوو.

**وَهِلَ الرجلُ يَوْهَلُ وَهَلاً**: لاواز بوو ٥ ترسا ٥ واقی وڕما.

**وَهِلَ فيه وعنه**: هەڵەی تێدا کردو لەبیری چۆوە.

**وَهَّلَهُ**: ترساندی ٥ زەندەقی برد.

**تَوَهَّلَهُ**: توشی هەڵەکردنی کرد.

**اسْتَوْهَلَ**: لاواز بوو، واقی وڕما.

**المُسْتَوْهِلُ**: ترساوی گورج‌و چوست‌و چالاك.

**الواهِلَةُ**: سەرەتای شت‌و دەستەگوڵ‌و نۆبەرەی.

**الوَهْلَةُ**: دەگوترێ: (القيته أول وهلة): بۆیەکەم جار تووشی بووم.

**وَهَمَ فلان في الشيْئِ واليه يَهِمُ وَهْماً**: خەیاڵی بۆ شتەکە چوو وەلحاڵ ئەو شتێکی تری مەبەست بوو.

**وَهَمَ الشيْئُ**: شتەکە چووە ناو خەیاڵیەوە.

**وَهِمَ في الحساب**: لەحیساب دا هەڵەی کرد بەسەهو چوو.

**اوهَمَ فلان**: بەمانا (وَهَمَ)دێ.

**اوهَمَ فلاناً بكذا**: گومانی لەفلانکەس کرد بەوشتەو بەوە تاوانباری کرد.

**اوهِمَ الشيْئَ**: شتەکەی هەموو واز لێ هێنا.

**اوهِمَ من صلاته ركعةً**: رکاتێکی لەنوێژەکە نەکرد.

**اوهَمَ من الحساب كذا**: ئەوەندەی لەحیسابەکە داگرت.

**اتَّهَمَ الرَّجُلُ**: پیاوەکە گومانی پەیداکرد، شکی لا پەیدا بوو.

**وَهَّمَهُ غيره**: یەکێکی تر خستیە گومانەوە.

**إتَّهَمَهُ بكذا**: تۆمەتباری کرد بەوە ٥

گومانی خسته سەر، گومانی لەراستگۆیی ئەو کرد.

**تَوَهَّمَ الشَيْءَ:** گومانی شتەکەی کرد ٥ لەخەیاڵی خۆی دا هێنایی‌و بردی.

**تَوَهَّمَ الخيرَ فيه:** هیوای خێرو خۆشی لێ کرد.

**التُّهْمَةُ والتُّهَمَةُ:** تۆمەتبار کردنە.

**التَّهِيمُ:** کەسێک تۆمەتی خرابێتە سەر.

**المُتَّهَمُ والمُتَّهِمُ:** تۆمەتبار.

**الموهوم:** گومانلێکراو ٥ ئەوەی گومانی بۆبچێ.

**الوَهْمُ:** ئەوەی دەکەوێتە خەیاڵ‌و ئەندێشەوە ٥ رێگای پان‌و پۆڕ ٥ (ك: أوهام ٥ وُهُمٌ).

**وَهَنَ يَهِنُ وَهْناً:** کەوتە کاتی نیوەشەوەوە ٥ یان لاواز بوو لەجەستەدا لەئیش کردن دا.

**وَهَنَ فلاناً:** فلانکەسی لاواز کرد.

**وُهِنَ فلان:** فلانکەس تووشی ئازاری قۆڵ بوو قۆڵ ئێشەی توشهات.

**أوهَنَ:** کەوتە دەورو بەری نیوە شەو.

**أوهَنَ فلاناً:** فلانکەسی لاواز کرد.

**تَوَهَّنَ فلان:** فلانکەس ڕاکشا لەسەر تەنیشت ٥ لاواز بوو.

**تَوَهَّنَ الطائرُ:** داڵە کەرخۆرەکە باڵندە گۆشت خۆرەکە ئەوەندەی گۆشتی لاکە تۆپیو خوارد مرببوو نەیتوانی بفرێ.

**المَوْهِنُ:** دەورو بەری نیوە شەو ٥ یان سەعاتێك دوا نیوەشەو.

**المَوْهونُ:** دەگوترێ: (رجل موهون): پیاوێکە لاوازو بێ هەڵمەت.

**الواهِنُ:** رەگی ئەستۆ ٥ ئەو ڕەگەی تێدایە کەملی بەشانەوە بەستۆتەوە ٥ دەشگوترێ: (رجل واهِن): پیاوێکە لاوازەو بێ هەڵمەتە.

**الواهِنَةُ:** لەڕو لاوازیی ٥ فەقەرەیەکە لەپشتە مل ٥ نەخۆشییەکە توشی قۆڵی ئادەمیزاد دەبێ ٥ پەراسوو ٥ سەرەتای بۆشایی سنگی ئەسپ.

**الوَهْنُ:** زەعیفی‌و سیس بوونی نیشات.

**الوَهنانة من النساء:** ئافرەتی تەمبەڵ‌و بەناز پەروەردە، ئافرەتی شل‌و شێواو.

**الوَهِينُ:** سەرعەمەلە، چاودێری کرێکار.

**الوَهُ:** غەم‌و خەفەت ٥ دەگوترێ: (وَهَ من الوجع) وەی لەئازار.

**وَهْوَهَ في صَوْتِه:** هات‌و هاواری کرد، ناڵاندی.

**وَهْوَهَت المرأةُ:** ئافرەتەکە بەغەمبارییەوە هاواری کرد.

**وَهْوَهَ الأسَدُ في زئيره:** شێرەکە

نەڕاندیو نەڕەی خۆی خواردەوە.

**المُوَهْوِهَـةُ مِـن الـنـساء:** ئافرەتێـك تووشی هەڵامەتو بەسێوی بووبێو لەسـەرمان چـۆقە چـۆقی پـێ كەوتبێ.

**الوَهْـوَاهُ:** ئەسپی بەنیشاتو تیـژڕەو كەلـەهیچ نەوەستێ ٥ دەشـگوترێ: (رجل وَهْـوَاهٌ): پیاوێـكە ترسنۆكو بێ ورە.

**الوَهْوَهَةُ:** دەنگێكە لەقوڕگی ئەسپ دا لەكۆتایی حیلكاندنی دا.

**وَهِـيَ الرجُـلُ يهـي وهيـاً:** پیاوەكـە نەحمەقو گێل بوو.

**وَهِـيَ الحـائِطُ:** دیوارەكـە شـەقی بـرد خەریكە بڕوخێ.

**وَهِيَ الثوبُ:** قوماشە دڕاو كون بوو.

**وَهِـيَ ربـاط الـشَيْءِ:** بـورغی شـتەكە، بەستەرەكە شل بۆوە.

**وهِيَ السَّحَابُ:** هەورەكە دایكردە بارانو بارانی بەلێزمەی هەڵڕشت.

**اوهَاهُ:** لاوازی كرد.

**اوْهَـى يَـدَهُ:** دەسـتی شـكاند ٥ ئـازاری بەدەستی گەیانـد بەشكاندنو شتی وا.

**الاوْهِيَـةُ:** نێـوان تۆقەسـەری كێـوو ناوقەدی دۆڵ.

**الوَهَى:** درزو شەبەق لەشت دا.

**الوَهْيَةُ:** یەكجار ٥ درزو شەبەق لەشت دا.

**الوَهِيَّةُ:** كاوڕو گۆلكە حوشتری قەڵەوو كەتە.

**الوُهَيَّـةُ:** بـچوككراوەی (الوَهْيَـةُ)یـە ٥ كونو كەلەبەری كەم.

**واهـاً:** وشـەیەكە بـۆ سەرسـام بـوون لەشتێـك دەگوترێ.

**وَيْ:** وشەی سەرسوڕمانە لەشتێـك ٥ یان بـۆ زەجـرو لـی توڕەبـوون بـەكاردێ ٥ دەگـوترێ: (وَيْ لزيـد): بـەمانا وەیـلو هاواریش دێ ٥ دەشگـوترێ: (وَيْكَ).

**وَيْـبٌ:** وشـەیەكە وەكـوو (وَيْـلٌ) وایـە دەگـوترێ: (وَيْبَـكَ وَيْـبٌ لَـك) ٥ كـە گـوترا: (وَيْبـاً لِهَـذا): مانـای تەعـەجوب دەگەیەنێ.

**الوَيْبَةُ:** ئامێرێـكی پێوانەی دانەوێڵەیە ٥ بریتییە لەدو كێلە.

**الوَيْخُ:** مـژان ٥ یـان نـیر لـەنێوان دوگا جـوت دا یـان مـژانو هەوجاڕەكـە پێكەوە.

**وَيْحٌ:** وشەیەكی بـەزەیی پێداهاتنەوەیـە ٥ یان هەر بەمانا (الوَيْل)دێ ٥ دەگـوترێ: (وَيحٌ له ووَيحاً له).

**الوَيْسُ:** هەژاری.

**وَيْـسٌ:** وشـەیەكە لەشـوێنی بـەزەیی پێداهاتنـەوەدا بـەكاردێ ٥ دەگـوترێ: (وَيْسَهُ ما أملحه).

وَيَّلَـهُ: زۆری باسـی (الوَيْــل) بـۆ کـرد ومیلبارانی کرد.

تــــوايَلاَ: هـــاواری ئـــەو ئـــازارو ناڕەحەتیەی کرد کەتوشی بووە.

الوَيْـلُ: نـازڵبوونی شـەڕو نەگبـەتی بۆسەری ٥ وشەیەکە سزا دەگەیـەنێ ٥ شیوێکە لەدۆزەخ.

الوَيْلَـةُ: ريـسوا بـوونو فەزيحـەت ٥ دەگـوترێ: (يـا ويلتــا): حەياچـوو ماڵوێران خۆم.

وَيْلُمِّهِ: واتە (وَيْـلٌ لاُمِّـه): دەشـگوترێ: (رجل وَيْلُمِّهِ): پیاوێکی لێهاتوو سەر سوڕهێنەرە.

الوَائـةُ: پیـاوی کورتـە بـاڵا ٥ ئـافرەتی کورتە باڵا (قەزەم).

الوَيْنُ: ترێی ڕەش.

الوَيْنَة: مێوژی ڕەش.

وَيْهِ ووَيْهاً: وشەیەکی هەڵنانە، کەبتـەوێ یەکێــک یــان کۆمەڵێــک هــەڵبنێی بۆکارێـک دەڵێی (وَيْهـاً يـا فـلان) يـان (وَيْهاً يا جماعة الرجال).

آلات موسيقية
گمان أجهر
مزمار
مجوز
ناي
صرنابة
سكسية
بوق
بيانو او معزف
نفير
بوق الصيد
هلبكون
قيثارة
بوق
بيانو او معزف
كمنجة
ماندولينة
أكورديون
مزهر
أكارينا
عود
كنّارة
طبل صغير
رباب
دف
بزق او طنبور
بندير او طبل كبير
طبل وسط
جرس
قانون
دربكة
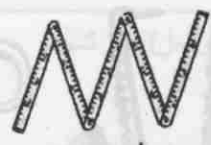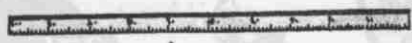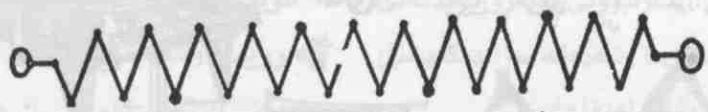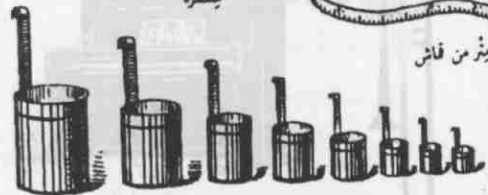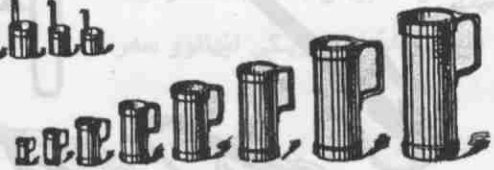
مقاييس ومكاييل
متر معدني أتوماتيكي
متر معدني مُزدوج
متر من خشب
متر
متر للمساحة
مسطرة
متر من قماش
متر من قماش
مكاييل من تنك
دسيمتر مُزدوج
مكاييل من قصدير
عُشر متر
اودسيمتر
عيارات صيدلي
مكاييل من خشب
عيارات من نُحاس
عيارات من حديد الصبّ
متر مربّع
متر مُكعّب
ستير

اليـــاءُ: پيتـــی بيـــستو ههشـــتهمه لهپيتهكانی هيجا، شوێنی دهرچونو لێ پهيدابوونی نێوان سهری زمانو ناوهڕاستی مهلاشووه.

يا: حهرفی نيدايه، وشهيهكه بۆ بانگ كـــردن لهكهســـێك يـــا لهشـــتێك بهكاردێ.

اليارِدة: پێوهرێكه لهباری درێژی شتی پــێ دهپێــورێ، نزيكــهی سێيهكه مهتره واته ٣٢-٣٥ بهشه لهمهتر.

يَئِسَ مِنْـهُ: لێـی ناهومێـد بـوو ٥ تـهماعی پێی نهما.

يَئِسَت المرأةُ: ئافرهتهكه نـهزۆك بـوو ٥ لهسك وهستايهوه.

أيْأسَهُ: ناهومێدی كرد.

إتَّأسَ منه: بهمانا (يَئِسَ)دێ.

إستَيْأسَ منه: بهمانا (يَئِسَ) دێ.

اليَأسُ: تهمـهنی ناهومێـد بـوون ٥ ئـهو تهمهنهی ئافرهت لهعادهی مانگانهی خۆی دهوهستێتهوهو ئيتر ناكهوێتـه حهيزهوه.

يَأيَـــأ يَأيَـــأةً: بهخهڵـــكهكهی گـــوت كۆببنهوه.

يَأيَأ بالقوم: خهڵكهكـهی بـانگ كـرد بـۆ زيبافهتو دهعوهت.

يَأ يَأ بالإبل: دهنگی لهحوشترهكان كـرد كه راوهستن.

يَأ يَـأ: لاسايی كردنـهوهی دهنگه ٥ يـان ناوی ئهو دهنگهيه خهڵكی پێ بـانگ دهكرێ بۆ كۆبوونهوه.

اليَأيَـــاءُ: دهنگـــی باڵندهيهكــه وهكـــوو باشوكهوايه.

اليُؤيُوءُ: باڵندهيهكه وهكوو باشوكه وايه كلكی كورته.

يَبَّبَهُ: وێرانی كرد تهختو تاراجی تێك دا.

اليَبَـــابُ: وێرانـــه ٥ ولاتـــی چـــۆڵو ســـوتهمهڕۆ ٥ دهگـــوترێ: (أرض يباب): زهوی چۆڵو كهس تێدانهماو بـێ دارو درهخـتو روهك ٥ (حـوض يباب): حهوزی بێ ئاو.

يَـبِسَ يَيْـبَسُ يُبْـساً: وشـك بـۆوه، دوای تهڕی وشك بوو.

يَـبِسَ مــابين الـرَّجُلين: نێـوان دوو پيـاوه برادهرهكه پچڕا دهنگيان لێك دابڕی.

أيْـــبَسَ: كهوتـــه نـــاو زهوی وشـــكو سـوتهمهڕۆوه ٥ يـان بـهناوی زهوی چۆڵو سوتهمهڕۆ دا ڕۆيی.

أيبس: قاتو قڕی بوو زهوی بـهروبومی

نەبوو.

أيــبَسَ القــومُ: خەڵکەکــە کــشتو کاڵەکەیان وشکی کرد.

أيبستِ الأرضُ: زەوییەکە کشتوکاڵەکەی وشك بوو.

أيْـبَسَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی وشـك کـرد ٥ دەشـکوترێ: (أيْـبَسَ اللهُ يـده علـى سـوطه): خـودا دەسـتى بەقامـچییەکەوە وشـك بکـا ٥ دەشکوترێ: (أيْبِسْ): بێدەنگ بە.

يابَسَهُ: بەتوندو تیژی مامەڵەی لەگەڵ کرد.

يَبَّسَهُ: وشکی کرد ٥ وشکی کردەوە.

إتَّبَسَ: بۆ موطاوەعەی (يَبَّسَهُ)دێ.

الأيْبَسُ: دەگوترێ: (هو أيْبَسُ منـه) ئـەو لـەو وشـك تـرە دەشـکوترێ: (بينهم ثـدى أيْـبَسُ): نێوانیـان خـۆش نیـەو دەنگیان لێك دابڕیوە ٥ هەروا وشەی (الأيْبَسُ) نـاوە بـۆ ئێسقانێکی وشـك لەقاچ دا کە دەستی لـێ بدەی ئازارت بدا.

الأيبسان: باریکایی دەستو قاچ ٥ ئـەو شـوێنەی خـوار بەلەکـەوە تـا قولـە قاپ واتە (لولاك) دەگوترێ: (ضَـرَبَ أيْبَـسَهُ): زەبـری لـەلولاکی دا، لەباریکایی قاچی دا، لەمەچەکی دا.

الأيَابِسُ: زۆور قولەقاپو زۆور مەچەك ٥ دەگوترێ: (ضَرَبَ الأيَابِسَ): زەبری لەئێـسقانی لـولاكو مەچـەکی دا ٥ هەروا وشەی (الأيَابِسُ) ناوە بـۆ ئـەو شـتەی شمـشێری لەسـەر تـاقی دەکرێتەوە.

الِيبَـاسُ: ئەوشـتەی رووەكو درەخـتو شتی تەڕ وشك دەکا.

اليَابِسُ: دەگوترێ: (وجـه يـابِسٌ): روی وشكو بێ خێرە ٥ (سـکران يـابِسٌ): ئەوەنـدە سـەرخۆش بـووە قـسەی بۆناکرێ.

اليَبَـاسُ: دەگـوترێ: (أرطـبٌ أم يبـاسٌ): تەڕە یان وشکە.

يَبَاسِ: شەرمگا ٥ عەورەت.

اليَـبْسُ: دەگـوترێ: (خطـب يـبس، شـاة يبسٌ): مەڕێکە وشکی کـردوە، گوانی وشـك بـوون ٥ (أرض يـبس): زەوییـەکی رەقو پتـەوە ٥ (مکـان يَـبْسٌ): شـوێنێکە ئـاوی تێـدا بـوو وشـکی کـرد ٥ (إمـرأة يَـبْسٌ): ئافرەتێکی بێ خێرە ٥ هیچو پوچە.

اليَبْسَةُ: دەگـوترێ: (أتـانٌ يَبْـسَةٌ): دێڵە کەرێکی بێ شیرو کزو لاوازە.

اليُبُوسَـةُ: وشـکی، پێـچەوانەی تـەڕی ٥ حاڵـەتو ومزعێکـە لەشـت دا بەناخۆشی یەکتر دەگرێو شتی لـێ دروست دەکرێ.

مولّد كهربائيّ
وقانص
موسى
وهق
وسام
جذع موشور
موشور قائم
وظيف
موشور خماسيّ
موشور
سطح موشور
السمة
برنّاء
يكّة
ياسمين
حامل السمة
ينبوت
ولوبنشيا
ياسمين هنديّ
بقعلينة
ونبلة
ويستاريا
يمامة
يحمور
موصول
يربوع
وطواط
وكر
بؤبؤ
برقانات
بغر
وعل
يراع
وشق

**اليَبيسُ:** بەمانا (اليابِسُ)دێ ٥ هەرشتێك لە گیاوگژو گەڵاو پرژو پاڵ وشك بێ‌و هەڵوەرێ ٥ دەشگوترێ: (رجل وامرأة يبس): پیاوو ژنێکی بێ خێرن.

**يبيس الماء:** عەرەقی وشکەوە بوو.

**اليتوع:** هەر ڕوەکێك شیری هەبێ وەکوو روەکی شنگ ٥ خورشیلك‌و ئەو جۆرە ڕوەکانە.

**يَتَمَ يَيْتِمُ يُتْماً:** تاك بۆوە.

**يَتَمَ الصَّبِيُّ أو الولد:** منداڵەکە بێ باوك بوو.

**يَتَمَ الصغيرُ من الحيوان أو البهائم:** بێچوە ئاژەڵەکە دایکی مندار بۆوە یان لێی دابڕا.

**يَتَمَ الفَرْخُ:** بێچووەکە زارۆکەکە یەکێك لەباوك‌و دایکی مرد هەتیوکەوت ٥ (فهو يتيم ويتمان).

**يَتِمَ يَيْتَمُ يُتْماً:** بەمانا (يَتَمَ)دێ.

**يَتُمَ يَيْتُمُ يُتْماً:** بەمانا (يَتَمَ)دێ.

**أَيْتَمَتِ المرأةُ:** ئافرەتەکە منداڵەکەی هەتیو کەوت.

**أَيْتَمَ الصَبِيَّ:** منداڵەکەی هەتیو کرد.

**يَتَّمَهُ:** بەمانا (أَيْتَمَهُ)دێ.

**المَيْتَمَةُ من الحروب ونحوها:** شەڕو جەنگێکە پیاوی زۆری تێدا بکوژرێ‌و هەتیو زۆر بکا ٥ [illegible] دەگوترێ (الحربُ مَيْتَمَةٌ مَأْيَمَةٌ): شەڕ هەتیوو بێوەژن زۆر دەکا.

**اليَتْمُ:** خەم‌و خەفەت.

**اليَتَمُ:** دەگوترێ: (في سَيْرِه يَتَمٌ): ڕۆیشتنەکەی وەستان‌و تەکە تەکی تێدایە.

**اليَتِيمُ:** منداڵی باوك مردو ٥ بێچوە ئاژەڵی دایك نەماو یان لەدایك دابڕاو ٥ هەرشتێك هاوشانی نەبێ.

**اليَتيمَةُ:** مێینەی (اليَتِيم) ٥ مێینەی بێ باوك ٥ کۆمەڵە لمبەلانی تاقەوە بوو ٥ دورو گەوهەری ناوازەو بەنرخ.

**الجُمَعَةُ اليتيمةُ:** ڕۆژی هەینی کۆتایی مانگی ڕەمەزان.

**يَتَنَتِ الحاملُ:** سکپڕەکە منداڵەکەی بوو ٥ سکەکەی دانا بەشێوەیەك قاچی هاتنەدەر ئەمجار سەری‌و دەستی؛ دەگوترێ: (وضعته أمه يَتْنا).

**أَيْتَنَتِ الحامِلُ:** بەمانا (يَتَنَتْ) دێ ٥ (هي موتن وموتنة).

**يَتَّنَتِ الحامِلُ:** بەمانا (أَيْتَنَتْ)دێ.

**اليَخْمُورُ:** کەرە کێوی ٥ گیانلەبەرێکی کاوێژ کارە لەپێری کەڵە کێوییە.

**أَيْدَعَ الحجَّ على نفسه:** حەجی لەسەر خۆی واجب کرد ٥ دەشگوترێ: (أَيْدَعَ اليمين على نفسه).

**يَدَّعَهُ:** بەصمغی گوشراو لەدرەختی

(الأيدع) ڕەنگی كرد ٥ دەشگوترێ: (يَدَّعَهُ الصباغ).

الأيْدَعُ: گوشراوێكە سورە وەكوو خوێن لەلقی درەختێك دەردەهێندرێ ناوی (الأيدع)، بۆ داوو دەرمان بەكاردەهێندرێ.

يَدَاهُ يَدِيهِ يَدْياً: دەستی هەنگاوت.

يَدِيَ فلان يَيْدِي يدىً: چاكەی لەگەڵ دا كرد لاواز بوو، بێ دەسەڵات بوو.

يَدِيَ من يده: دەستی نەما، توشی شەلەل بوو.

يُدِيَ: دەستی ئازاری پەیدا كرد.

يُدِيَ يَدُهُ: دەستی توشی شەلەل بوو.

أيْدى فلاناً: دەستی فلانكەسی هەنگاوت.

يَادَاهُ: دەست بەدەست پێی فرۆشت.

اليَدُ: دەست ٥ بەشێك لەجەستە لەشانەوە تاسەری پەنجە ٥ دەسكی هەرشتێك كەبەدەست دەیگری وەكوو شوێن دەست گرتنی شمشێر، كلكە پاچ، كلكە خاكەناز، دەسكە چەقۆ، دەسكە خەنجەر، قۆڵی كراس و كەوا، دەسەڵات و هێزو توانا ٥ هەروا وشەی (اليَد) بۆ زۆر مانای تر هاتووە وەكوو لەم رستانەدا دەردەكەوێ: (هُمْ يَدُهُ): ئەوانە تاقم و پێری ئەون ٥ (هُمْ يَدٌ على غيرهم): ئەوانە یەك ڕیزو كۆكن لەسەر دوژمن ٥ (هو في يَدِي): ئەوە موڵكی منەو لەژێر دەستی من دا یە ٥ (هذه يدي لك): من كەفیلی ئەو شتەتم و بەرعۆدەی دەبم ٥ (أعطى بيده): ملكەچ بوو دەستی دایەو خۆی تەسلیم كرد ٥ (ضَرَبَ يَدَهُ في كذا): دەستی بەكارەكە كرد ٥ (خرج من تحت يَدِهِ فلان): فلانكەس لەژێر دەستی ئەو رزگاری بوو ٥ یان لەژێر چاودێری ئەودا پێگەیی و بوو بەزاناو وەستا ٥ (الأمر بيد فلان): ئەو كارە لەژێر تەصەروفی ئەودایە ٥ (هو طويل اليد): ئەو سەخی سروشتە، بەخشندەیە ٥ (مشى بين يديه): لەپێشیەوە ڕۆیشت، بەبەردەمی دا ڕۆیشت ٥ هەروا وشەی (اليد) بۆ زۆر مانای تریش بەكارهاتووەو قاموسە درێژەكان ئاماژەیان پێ كردون.

اليَدُّ: لۆغەتێكە لە (اليَدُ).

اليَدَوِيُّ: دەستكرد شتێك راستەوخۆ بەدەست كرابێ و لەكارگەی و شتی وا بەرهەم نەهێنرابێ.

اليَدِيُّ: دەست ڕەنگین و لێزان لەشت.

يَرِعَ يَيْرَعُ يَرَعاً ويَرَاعَةً: ترسنۆك بوو.

اليَرَاعُ: قەصەب ٥ قەڵەم ٥ ترسنۆكی

وره روخاو ٥ کەسێك نەراو بۆچونی
هەبێ نەعەقڵی هەبێ بێچوی مەڕو
بزن بەساوایی ٥ (کاریلەو بەرخۆلە)
٥ حوباحیب، گوڵە نەستێره
(حەشەرەیەکە لەتاریکی دا
دەدرەوشێتەوە).

**اليارعة**: تاكى قەڵەم، تاكى حوباحیب ٥
قەڵەمی نوچ ٥ لانەی شێرو بێشەلان
٥ شمشاڵی شوان ٥ چوزەلە، ترسنۆك
٥ نەحمەقو گێل ٥ نوعامە.

**اليَرْعُ**: گۆلكی مانگا كێوی.

**اليَرِعُ**: حەشەرەیەکە وەکوو مێشولە ٥
گۆلكی مانگا كێوی.

**يُرِقَ الإنسان أو الزَرْعُ**: ئادەمیزاد یان
کشتوکاڵەکە تووشی نەخۆشی
(یەرەقان) بوو.

**اليارِقُ**: جۆرە بازی بەندێکە، پانە ٥
دەستبەند.

**اليَرَقانُ**: نەخۆشییەکی فیسیۆلۆجییە
توشی رووەك دەبێ زەردی دەکا ٥
حاڵەتێکی نەخۆشییە لەئادەمیزاددا
ناهێڵێ سفرا بەئاسانی بگاتە ناو
ریخۆڵەو تێکەڵ بەخوێن دەبێو بەو
هۆیەوە ئەنسیجەی حەیوان یان
ئادەمیزادەکە زەرد هەڵدەگەڕێن.

**اليَرَقانة**: جۆرە قۆناغێکی گەشەکردنە
لەهەندێ گیانلەبەردا وەکوو ئەو
قۆناغانەی بەسەر کولەو مێشو
مێشولەو شتی وادا تێدە پەڕن.

**اليَرُونُ**: زەهر ٥ مێشکی فیل ٥ تۆماو ٥
تۆوی کەڵ ٥ عەرەقی ولاخ.

**يَرْنأ**: خەنە یان هەر رەنگێك لەرەنگی
خەنە بچێ.

**اليُرَناء**: بەمانا (اليَرْنا)دێ.

**يَسَرَ الشَّيْءُ يَيسر يَسْراً**: شتەکە ئاسان بوو
٥ ملی دا، ژێربار بوو، هاتە ریزەوە.

**يَسَرَتِ الحامِلُ**: سکپڕەکە بەئاسانی
منداڵی بوو.

**يَسَرَ له في الأمر**: کارەکەی بۆ ئاسان کرد.

**يَسَرَ الشَّيْءَ**: لەلای چەپی شتەکەوە هات ٥
لای چەپی شتەکەی گرت.

**يَسِرَ الشَّيْءُ**: بەمانا (يَسَرَ)دێ.

**يَسِرَ فلان**: فلانکەس دەوڵەمەند بوو.

**يَسُرَ الشَّيْءُ**: بەمانا (يَسَرَ)دێ ٥ کەم بوو.

**أيْسَرَ فلان**: بەمانا (يَسِرَ)دێ.

**أيْسَرَتِ الحامِلُ**: بەمانا (يَسَرَت)دێ.

**أيْسَرَ فلاناً**: کەمێك پشووی دا بەفلانو
زۆر تەنگی پێ هەڵنەچنی لەداوا
لێکردنی قەرزەکەی مۆڵەتی دایە.

**ياسَرَ**: کەوتە لای چەپیەوە ٥ دەگوترێ:
(ياسَرَ بالقوم): لای چەپی خەڵکەکەی
کۆنترۆڵ کرد.

**ياسَرَ فلاناً**: ئاسانکاری لەگەڵ خەڵکەکە
کرد.

**يَسَّرَ فلان**: فلانکەس ئاژەڵەکانی

بەئاسانی زانو بێچوویان بوو هیچیان بەریان نەهاویشت.

يَسَّرَتِ الماشِيَةُ: ئاژەڵەكان زۆر بون ٥ زاوزێو بەروبومیان زۆر بوو.

يَسَّرَ الشَّيْئَ: شتەكەی ئاسان كرد.

يَسَّرَ له كذا: ئەوەی بۆئاسان كرد ٥ بۆی ئامادەكرد.

يَسَّرَ فلاناً لكذا: ئەو ئیشەی بۆ فلان ئامادەكرد.

يَسَّرَ فلاناً: فلانكەسی سەركەوتوكرد بۆ ئەو شتە.

يَسَّرَ الشَّيْئَ: شتەكەی والێ كرد بەیدەستو ئاسان بێ.

يَسَّرَ الفرسَ: بەمانا (يَسَرَهُ)دێ.

إتَّسَرَ القومُ الجَزُورَ: خەڵكەكە ئاژەڵەكەیان سەربڕیو گۆشتەكەیان بەشبەش كرد.

تياسَرَ: بەمانا (ياسَرَ) دێ.

تياسَرَ في كذا: لەوشتەدا ئاسانكاریی كرد.

تياسر القومُ الجزورَ: خەڵكەكە ئاژەڵەكەیان سەربڕیو گۆشتەكەیان دابەش كرد.

تَيَسَّرَ الشَّيْئ: شتەكە ئاسان بوو، ئامادەبوو ٥ دەگوترێ: (تَيَسَّرَ للقتال): خۆی بۆ شەڕ ئامادەكرد.

تَيَسَّرَتِ الأرضُ: زەوییەكە بەپیت بوو.

تَيَسَّرَ النهارُ: رۆژەكەی ساردو سەرما بوو.

اسْتَيْسَرَ: بەمانا (تَيَسَّرَ)دێ.

الأَيْسَرُ: ئاسانتر ٥ چەپ ٥ چەپلەر ٥ چەپنوس.

التَّيْسُورُ: دەگوترێ: (دابة حسنة التيسور): ولاخێكە جوان قاچەكانی دەهاوێ ٥ (فرس حسن التيسور): ئەسپێكە قەڵەوییەكەی لێ جوانە.

الموسِرُ: بێ ئاتاجو دەوڵەمەند.

المَيْسِرُ: قومار ٥ هەرشتێك یاری بێ ٥ تەنانەت یاری منداڵان وەكوو هەڵماتێنو واغواغێنو شتی وا ٥ شەترەنج.

المَيْسَرَة: سەهلو ئاسان ٥ دەوڵەمەندیو بێ ئاتاجی ٥ لای چەپ ٥ لای چەپی سوپا.

المَيْسِرَةُ: ئاسانیو بێ ماندویی ٥ دەوڵەمەندی.

المُيَسَّرُ: زوماومرد؛ خواردنێكە پێك دێ لەگۆشتو هێلكە یان بابۆڵە نانی تەنكو گۆشت ٥ یان لوقمە قازی.

المَيْسور: ئاسانو بێوەی.

اليَاسِرُ: ئەوكەسەی گۆشتی حەیوانی سەربڕاو لەقوماردا دابەش دەكا ٥ ئەوكەسەی لەقومار كردن دا لەقوداحەكە دەدا.

**اليَسَارُ:** ئاسان و بێوەی ٥ دەوڵەمەندیی و خۆشگوزەرانی ٥ لای چەپ ٥ دەگوترێ: (جلست يسار فلان أو عن يَسَاره).

**اليَسَارِيّ:** چەپڕەو توندو تیژ لە راو بۆچوون و سیاسەت دا.

**يَسَارِ:** بەمانا (يَسَارُ)دێ ٥ دەگوترێ: (أنظرني حتى يَسَارِ).

**اليَسَارَةُ:** ئاسانی ٥ دەوڵەمەندی.

**اليَسْرُ:** ئاسان ٥ دەگوترێ: (ولادة يَسْرٌ): منداڵبونێکی ئاسان ٥ دەست بەخۆدا هێنان بەرەو خوار.

**اليُسْرُ:** پێچەوانەی تەنگانەو ناخۆشی ٥ دەگوترێ: (الدين يُسْرٌ): ئایین پەیڕەوی کردنی ئاسانە ئەگەر لەخۆتی گران نەکەی.

**اليَسَرُ:** ئاسان ٥ دەگوترێ: (هو يَسَرٌ): ئاسان و نەرمە و نیانە ٥ توندو تیژ نییە.

**اليَسْرَةُ:** لای چەپ.

**اليَسَرَةُ:** مێینەی (الَيسَر) ٥ دەشگوترێ: (عَسْرَاءُ يسرة): ئەو ئافرەتە بەهەردوو دەستی کاردەکا، قاچی پیرۆ کەبارێک بێو لەکاردا بێ ٥ نیشانەیەکە بەسمتەوە ٥ نهێنی و چاڵ و چوێڵی بەری دەست.

**اليَسِيرُ:** ئاسان ٥ کەم ٥ بێ نرخ ٥ دەگوترێ: (شيئ يَسِيرُ مال يسير).

**اليُوسِفِيُّ:** درەختێکە بەردارە، لەپێری (الشذابية)یە لەوڵاتی میصر هەیە، ئەو ناوەشیان بۆیە لێ ناوە چونکە ئەوکەسەی تۆوی ئەو درەختەی هێناوەتە وڵاتی میصر ناوی یوسف بووە.

**الياسمين:** روەکی یاسەمین، گوڵێکی سپی هەیە جوان و بۆنخۆشە.

**اليَشْبُ:** جۆرە بەردێکی درەوشاوەیە بەنرخە ٥ جۆرە سلیکاتێکی درەوشاوەیە رەنگی سور یان بوننی یان زەردە.

**اليَشْمُ:** جۆرە کانزایەکی رەقە هەیە سپی هەیە سەوزو هەیە رەنگی تری هەیە لەسلیکاتی مالیسیۆم و مەغنیسیۆمی نادرەوشاوە پێك دێ.

**اليَعْبُوبُ:** چەمی خوڕو تیژڕۆ.

**يَعَرَتِ الشاةُ أو المِعْزى تَيْعُرُ يُعْراً:** مەڕەکە باڕاندی.

**اليَعَارُ:** دەنگ و باڕەی بزن و مەڕ ٥ یان باڕاندنی بەهێز کە مەڕەکە بەهەموو هێزی خۆی بباڕێنێ.

**اليَعَارة:** کێشکردنی کەڵە بۆ کەڵدانی مێینەو نیشاندانیەتی بۆنەوەی بەویستی خۆی کەڵی بدا یان ئەگەر حەزی لێ نەبوو وازی لێ بێنێ.

**اليَعْرُ:** مەڕێکە یان بزنێکە لەپەنا چاڵە هەڵکەندراوو تەڵەی دانراودا دەبەستریتەوە، چاڵەکەش بەشێوەیەکی ئاسایی دادەپۆشرێتو ئاژەڵەکە شوێنەکەی قایمەو دەبارێنێ درندەکە شێرە یا گورگە بەدەنگییەوە دێ بۆئەوەی بیخوا کاتێك بەخۆی دەزانێ دەکەوێتە ناو چاڵەکەوەو دوایی دەگیرێ.

**اليَعْرَةُ:** بەمانا (اليَعْرُ)دێ.

**اليَعُورُ:** کەڵێکە زۆر ببرێ بۆ پەڕین.

**اليَعُورَةُ:** بەمانا (اليَعور)دێ.

**اليعسوب:** بڕوانە مادەی (عَسَبَ).

**اليعضيد:** بڕوانە مادەی (عَضَدَ).

**اليعفور:** بڕوانە مادەی (عَفَرَ).

**يَغوث:** بتێك بوو پێش هاتنی ئیسلام هۆزی (مەذحیج) دەیانپەرست.

**يَفَخَهُ يَيْفَخُهُ يفخاً:** لەتەپڵە سەری دا، لەتۆقە سەری دا.

**اليافوخ:** تەپڵە سەر مەلاشو ٥ نێوان ناوچاوانو تۆقەسەر ٥ دەگوترێ: (مَسَّ بيافوخه السماءَ) سەری لەئاسمان دا، پلەو پایەی بەرز بۆوە (ركب يافوخ فلان): سواری سەری فلان بوو، واتە بەسەری دا زاڵە.

**اليافوخ من الليل:** زوربەی شەو.

**ضَرَبَ يافوخ الليل:** سەرەتای شەو دەستی کرد بەرۆیین.

**يَفَعَ الشَّيْئُ يَيْفَعُ يفوعاً ويَفْعاً:** بەرز بۆوە، سەرکەوت.

**يَفَعَ الغُلامُ:** کوڕەکە پێگەیشتو گەیشتە تەمەنی گەنجی، یان خەریکە باڵغ ببێ ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (يَفَعَت البنت).

**يَفَعَ الجَبَلَ:** چووە سەر کێوەکە.

**أيْفَعَ:** بەمانا (يَفَعَ)دێ.

**يافَعَ وَليدةً:** هەتیوەکەی خراپ کرد ٥ (وَلد الميافَعَة): زۆڵ، منداڵی پەیدابوو لەزینا.

**تَيَفَّعَ:** بەمانا (يَفَعَ)دێ ٥ چووە سەر بەرزایی سەر تەپۆلکە، سەرکێو ٥ ئاگری لەکێوکردەوە.

**اليافِعُ:** تەمەنی پێش باڵغ بوون، تەمەنی سەرو بەندی باڵغ بوون ٥ دەشگوترێ: (مجد يافع): واتە سەربەرزیو سەروەریی.

**اليافعات:** کۆی (اليافِعة)یە کە بەمانا کچۆڵەی تازە پێگەیشتو کەلەتەمەنی پێش باڵغ بوون دا بێ ٥ کێوی بەرزو بەئاسمان دا چوو ٥ کاری ئەستەمو قورس.

**اليَفَاعُ:** هەرشتێك بەرزبێ کێوبێ، تەپۆلکە بێ یان هەرشتێکی تربێ.

**اليَفَعُ:** بەمانا (اليافِعُ)دێ ٥ دەگوترێ: (غلام يَفَعٌ).

**اليَفَعَةُ**: دەگوترێ: (غلام يفعة): كوڕێكی گەنجە ٥ (فتاة يفعة): كچێكی گەنجە.

**اليَفَنُ**: پیرەمێردی پۆڵكاو ٥ كەڵەگاكێوی پیر ٥ جوانەگا كەتەمەنی چوبێتە چوار ساڵییەوە ٥ مرۆڤی نائارام‌و چەواشە.

**اليـاقوت**: یاقوت؛ بەردێكی بەنرخەو زۆر ڕەقە لەدوای ئەڵماس لەهەموو كانزایەك رەق تـرە لەئۆكسیدی ئەلەمنیۆم پێك دێ بەزۆری ڕەنگی رونی مەیلەو سور یان شین یان زەردە، بۆجوانی‌و خۆ پێ رازاندنەوە بەكاردێ ٥ (ك: يواقيت).

**اليقطين**: بڕوانە (قطن).

**يَقِظَ من نومه يَـيْقظ يقظـاً**: لەخەو بێدار بـۆوە ٥ بـەهۆش هاتـەوە، شـتەكەی لـێ رون بۆوە ٥ لەكارەكە حاڵی بوو ٥ وریا بـۆوەو بەحەزەرەوە چاوەڕوانی روداو بوو ٥ (فهو يَقِظٌ وهي يَقِظَةٌ).

**أيْقَظَهُ**: بەخەبەری هێنا، وریای كردەوە ٥ ترساندی‌و داوای لـێ كـرد حـەزەربكا ٥ هـەڵی نـاو هەژانـدی، دەنەدەنەی دا.

**أيقـظ الغبـار**: تـۆزی هەڵساند، تـۆزو خۆڵی بەرپاكرد.

**تـيَقّظَ**: بـەمانا (يَقِـظ)دێ ٥ دەگـوترێ: (تَيَقَّظَ مـن نومـه): لەخـەوی بێداری خـۆی ڕاپـەڕی ٥ هەسـتی بەشـتەكە كرد.

**اسْتَيْقَظَ**: بەمانا (تَيَقَّظَ)دێ.

**اسْـتَيْقَظَ فلانـاً مـن نومـه**: فلانكەسـی لەخەو راپەڕاند، بێداری كردەوە.

**الـيَقُظُ**: (رَجُلٌ يَقُظٌ): پیـاوێكی زیـرەك‌و وریایە.

**اليَقْظَانُ**: بەمانا (اليَقِظ)دێ ٥ دەگـوترێ: (رجـل يقظـان الفكـر) پیـاوێكی بـیر تیژو وریایە ٥ (إمرأة يقظى).

**اليَقَظَةُ**: هەڵسان لەخەو ٥ بەخەبەریی‌و بەئاگایی، واتـە پێچەوانەی حاڵەتی نوسـتن ٥ دەگـوترێ: (مـا أنسـاك في النـوم واليقظـة): لەحاڵـەتی خـەوو بێداری دا تۆم لەبیرە.

**يَقِـنَ الـشَّيْئُ يَـيْقَنُ يَقْنـاً ويقينـاً**: شـتەكە چەسپاوو ئاشكراو رونە.

**يَقِنَ به**: زانیاری دەربارەی پەیداكردو لێی مەعلوم بوو.

**أيْقَنَه وبه**: بەمانا (يَقِنَهُ)دێ.

**تَيَقَّنَهُ وبه**: بەمانا (أَيْقَنَه)دێ.

**إسْتَيْقَنَهُ وبه**: بەمانا (يَقِنَهُ ويَقِنَ به) دێ.

**الميقـانُ**: دەگـوترێ: (رجـل ميقـان): پیـاوێكی خـۆش بـاوەڕە هـەر قسەیەكی بۆ بكرێ پێی بڕوا دەكا ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (ميقانة).

**اليَقَنُ**: (رجل يقن): پیاوێكە هەرچی

ببيسىٰ پێى بڕوا دەكاو بەلايەوە ڕاستە.

**اليَقِنُ:** (رجل يَقِنٌ): بەمانا (يَقَنُ)دىٰ.

**اليَقُنُ:** بەمانا (اليَقَنُ)دىٰ.

**اليَقَنَةُ من الناس:** كەسانێكن بەهەموو كەس بڕوا دەكەن ٥ دەشگوترىٰ: (رجل يَقَنة) تىٰ خرمكە بۆ موبالەغەيە.

**اليَقِينُ:** زانيارى بىٰ گومان ٥ لەبوارى فەلسەفەدا يەقين بريتييە لەوەى نەفس قەناعەتى بەحوكمێك هەبىٰو بڕواشى وابىٰ هەرئەوە ڕاستە ٥ هەروا وشەى (اليقين) ناوە بۆ مردن قورئان دەفەرموىٰ: {وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ}.

**اليَلَبُ:** تيلمە چەرم دەچندرىٰو تێك دەخرىٰو دەكرىٰ بەكلێتەو داپۆشەرى سەر ٥ جۆرە مەتاڵێكە لەلبادو شتى وا دروست دەكرىٰ ٥ پۆلا.

**اليَلَقُ:** رەنگى سپى بەگشتى ٥ دەگوترىٰ: (أبيض يَلَق) هەروا ناوە بۆ مانگاى سپى بەتايبەتى.

**اليَلَقَةُ:** بزنى مەرمزەى سپى.

**يَلَّ يَلِلَ يَيَلُ يَلاً وَيَلَلاً:** ددانى كورت بونو بەرەو ناو دەمى خوار ببونەوە ٥ (فهو أيَلّ وهي يلاّء).

**الأَيَلُّ من الحوافر:** ئاژەڵى كێوى سم كورت.

**اليَلاّء:** مێينەى (الأَيَلّ) ٥ دەشگوترىٰ: (صفاة يلاّءُ): بەردى لوسو ڕێك.

**اليَلْمَقُ:** پاڵتۆ يان پۆشاكێك كەلەسەر هەموو پۆشاكەكان لەبەر دەكرىٰو پشتێنى لەسەر دەبەسترىٰ.

**يُمَّ يماً:** فرىٰ درايە ناو دەرياوە.

**يُمَّ الساحِلُ:** ئاو كەنار روبارەكەى داپۆشى.

**يَمَّمَهُ:** قەصدى كرد، چوو بۆلاى ٥ دەگوترىٰ: (يَمَّمَهُ بالرِّمح): بەرمب پەلامارى دا.

**يَمَّمَ المريضُ للصلاة:** نەخۆشەكە مەسحى دەمو چاوو دودەستى كرد، واتە تەيەمومى كرد بۆ نوێژكردن.

**تَيَمَّمَ للصلاة:** دەمو چاوو دودەستى بەخۆڵ مەسح كرد بۆ نوێژ.

**تَيَمَّمَ الشَّيْئَ:** قەصدى شتەكەى كردو هەڵى پشكنى.

**المُيَمَّمُ:** كەسێك زەفەر بێنىٰو بكاتە مەبەستى خۆى.

**اليَامُومُ:** بێچوە كۆتر.

**اليَمَامُ:** رەگەزى باڵندە لەپێرى كۆتر ٥ تاكەكەى پێى دەگوترىٰ (يمامة).

**اليَمُّ:** دەريا ٥ كۆترى كێوى ٥ (ك: يَمُومٌ).

**يَمَنَ بفلان:** فلانكەسى بردە لاى ڕاست ٥ لەلاى ڕاستييەوە هات.

يَمَنَ البَلَدَ: کەوتە لای ڕاستی وڵاتەکەوە ◊ بەلای ڕاستی وڵاتەکەدا ڕۆیشت.

يَمَنَ فلان آلـه وعلى آلـه يُمْنـاً: فلاّنکەس پیرۆزبایی لەنەتەوەو کەس‌و کارەکەی کرد.

يَمَنَ اللهُ فلاناً يُمْناً: خودا فلاّنکەسی پیرۆز کرد.

أيْمَـنَ: لای ڕاستی شتەکەی گرت ◊ بوردەی یەمەنی لەبەرکرد.

يَـامَنَ: لای ڕاستی گرت ◊ لای ڕاستی مەبەست بوو ◊ بۆلای ڕاستی برد.

يَمَّنَ: بەمانا (يـامَنَ)دێ ◊ ویستی بچێ بۆ یەمەن ◊ بردی بۆلای ڕاست.

يَمَّنَ على فلان: پیرۆزبایی لەفلاّن کرد.

تيامَنَ: لای ڕاستی گرت.

تَـيَمَّنَ: خـۆی بـە یەمـەنی لەقەڵـەم دا خـۆی کـرد بەیەمـەنی ◊ دەسـتی ڕاستی یان قاچی ڕاستی بـەکار هێنـا بۆ ئیش‌و کار ◊ مرد.

تَيَمَّنَ بالميت: مردوەکەی لەگۆڕدا خستە سەر لای ڕاستی.

تَيَمَّنَ بالشَّيْءِ: شتەکەی بـەپیرۆز زانـی‌و لێـی گەشـبین بـوو پێـچەوانەی ڕەشبینی ◊ لەلای ڕاستەوە بۆ شتەکە چوو.

إسْتَيْمَنَ بكـذا: پیرۆزیـی بەشـتەکەوە کردو بەلایەوە پیرۆز بوو.

استَيْمَنَ فلاناً: فلاّنکەسی سوێند دا.

الأيْمَـنُ: کەسـێك بەدەسـتی ڕاسـتی شت دروست بکا ◊ یان بەقاچی ڕاستی.

الميمـــون: خـــاوەنی پـیرۆزی‌و خێـرو بەرەکەت.

المَيْمَنَةُ: خێرو بەرەکـەت ◊ پێچەوانەی (المَيْسَرَة).

المُـيَمَّنُ: ئەوکەسـەی خێـرو بەرەکـەت دەهێنێ.

اليامن: خاوەن خێرو بەرەکەت.

اليَمَـاني واليمـانِيُّ: کەسـێك خـەڵکی یەمـەن بـێ یـان خـۆی بەیەمـەنی لەقەڵەم بدا.

اليَمانية: مێینەی (اليَمَاني)یە کەسێك پاڵ یەمەن بدرێ ◊ جو کە گوڵەکەی سور بێ.

اليُمْنُ: خێرو بەرەکەت.

اليُمْنى: پێچەوانەی (اليُسْرَى).

اليَمْنَةُ: لای ڕاست ◊ پێچەوانەی چەپ ◊ جۆرە بوردەیەکی یەمەنییە.

اليُمْنَةُ: جۆرە بوردەیەکی یەمەنییە.

الـيمين: ڕاسـت ◊ پێـچەوانەی چـەپ ◊ خێـرو بەرەکـەت ◊ هێـزو توانـا ◊ سوێند.

اليَمِنِيُّ: ڕاست ڕەو پێچەوانەی چەپڕەو کەسـێك میـانڕەو بـێ‌و حـەزی لەئاسانکاری‌و عەداڵەت بێ لەهەندێ

ولآت دا نوێنەری حیزبی چەپڕەو لەلای چەپەوە دادەنیشتن‌و نوێنەری ڕاست ڕەوەکان کورسیەکانیان لەلای ڕاستەوە دەبێ.

**اليَنْبُوتُ**: بڕوانە مادەی (نَبَتَ).

**يَنَعَ الثَّمَرُ يَيْنَعُ يَنْعاً**: میوەکە کاتی لێکردنەوەو چنین‌و رنینی هات.

**يَنَعَ الشَّيْئُ**: شتەکە رەنگی مەیلەو سوری تۆخ بوو.

**أَيْنَعَ الثَّمَرُ**: بەمانا (يَنَعَ)دێ ٥ (فهو يانع ومونع).

**اليانِعُ**: میوەی پێگەیشتوو ٥ هەرشتێك سوربێ ٥ دەشگوترێ: (دم يانع): خوێنی زۆر سور (ثَمَرٌ يانع): میوەی ڕەنگ گرتوو، ڕەنگ گۆڕاو.

**اليَنَعُ**: جۆرە ئاقیقێکە ڕەنگەکەی لە نێوان سورێکی مەیلەو خوێنی تا سورێکی زەرد باو ٥ میروی سور.

**اليَنِيعُ**: ئەو شتەی گەیشتبێتە ئەو پەڕی لەطافەت‌و پێگەیشتویی.

**اليَنَمُ**: تووێ گیا (قطونا) ڕوەکێکە لەولآتی میصرو شام دەڕوێ، بۆ ڕەوان بون گیروگرفتی قەبزی دەخورێ.

**اليَهْفُوف**: بڕوانە مادەی (هَفَفَ).

**يَهِمَ يَيْهَمُ يَهَماً**: شێت‌و شەیدا بوو ٥ (فهو أيهم وهي يهماء).

**الأَيْهَمُ**: مرۆڤی کەڕ ٥ ئازاو چاو نەترس ٥ نەگەڕاوە لەهیچ شتێك‌و چارنەکراو چەنەبەر نەهاتو ٥ بەردی لوس‌و پوس ٥ کێوی بەرز ٥ شاخی سەخت‌و بەرز کەنەتواندرێ بچیە سەری ٥ شەو کە ئەستێرەکانی دیارنەبن.

**الأيهمان**: جوتی (الأيهَمَ) ٥ لافاوی زۆرو ترسناك‌و حوشتری چەموش ٥ لافاوو ئاگر.

**اليَهْمَاءُ**: سارای کاکی بەکاکی‌و نەتواندرێ پێیدا بڕۆی ٥ سالّی گرانی‌و قات‌و قڕی‌و بێ دەروویی رون.

**ياهَيَاهِ**: وشەیەکە بۆ بانگ کردن بەکاردێ ٥ وادەبێ ئەم وشەیە نیشانەی تەئنییەو کۆی پێوە دەنرێ دەگوترێ: (ياهياهان وياهياهون).

**يَهْيَهَ بالإبل**: بانگی حوشترەکەی کرد.

**يُوحُ**: ناوێکە لەناوەکانی خۆر.

يوحى: بەمانا (يوحُ)دێ.

**يَسَوَّدَ الدَوَاءَ**: مادەی (اليود)ی تێکەڵ بەدەرمانەکە کرد.

**اليود**: عونصورێکی نافلزییە، ڕەقە ٥ رەنگی وەنەوشەیی مەیلەو ڕەشە ٥ درەوشاوەیەکی هەیە کە گەرم کرا بەحەوادا دەچێ.

اليوديــد: پێكهاتەيــەكی كيميائييــە، بەشەترشــەڵۆكەكەی بريتييــە لــە ئەليود.

يارمــە ميارمـــة: بەرۆژانــە مامەڵــەی لەگەڵ كرد ٥ يان بەكرێی گرت.

الأيْوَمُ مِن الأيام: رۆژی كۆتـايی مـانگ ٥ دەشگوترێ: (يوم أيوم): رۆژی درێـژو ناخۆش.

اليَوِمُ: دەگـوترێ: (يَـوْمٌ يَـوِمُ): رۆژگـاری درێژو ناخۆش.

اليَوم: رۆژ، ماوەكەی لەخۆر هەڵاتنـەوە بـۆ خۆرئاوابوونــە ٥ هــەروا بــەمانا ئێــستا دێ ٥ قورئــان دەفــەرموێ: {اَلْيَــوْمَ أَكْمَلْــتُ لَكُــمْ دِيــنَكُمْ} ٥ لــەبواری زانــستی ئاسمانــشوناسی دا وشــەی (يَــوْم) بريتييــە لــەخولێك سوڕانەوەی زەوی بەدەوری خۆی دا، كە بەبيستو چوار سەعات ئەنجامی دەدا.

أيــــام العــــرب: رۆژگـــاری شــــەڕە خوێناوييەكانی عەرەب.

أيــام الله: رۆژگــاری تۆڵەســتاندنەوەی پەروەردگار لەگەڵە ستەمكارە سەر ڕەقەكانی رابردو وەكوو گەلی عـادو ئەمودو قەومی لوط.

بەیارمەتی خوا بەرگی چوارەم تەواو بوو